

కవిచక్రవర్తి కంబకవి

శ్రీరామ.

విజ్ఞప్తి.

ప్రథమ సంపుటము ముద్రణ మంత శ్రమ యొనగలేదు. కాలము సుభిక్షమై జనుల హృదయములు విశాలములైయుండెను. మిత్రుల సాయమున నది సులభముగ నెఱవేఱెను. తరువాతి కాలము తాఱుమాఱెనది. వానలులేవు. బావులును త్రవ్వకొలదిని చిత్రముగా మఱిమఱి నీరడుగంటుచుండెను. చిత్తూరుజిల్లా ప్రజలు పొందరాని హృదయ విదాగక దశను పొందిరి. తినఁగూడు త్రాగఁగీరు కష్టవయ్యె. పల్లెటూళ్లలో ముప్పాతిక ముప్పీసము జనము గంజికేంద్రములవలన ప్రాణములు నిలుపుకొనఁగలిగెను. ఇట్టి స్థితిలో ద్వితీయ సంపుటము ముద్రణము తలపెట్టుటయు నవచారమగునని యూరకుండితి. ఇట్లుండ, ఎన్నఁడో కోరియుండిన కాగితములు కలకత్తానుండి వచ్చి దిగినవి. పైన చేతలేని యేను వేయిమున్నూట యేబదిరూపిక తెలుసుండితెత్తు? వలదని వదలుట యెట్లు? అని డోలాందోళిత మనస్కుడనై యుండ నా ప్రాతశిష్యుడును గురుభక్తి యుక్తుఁడును ఆత్మడునై యున్న శ్రీ E. G. వెంకటమునినాయుడు తన కెన్నియో చిక్కులుండినను ధైర్యవాక్కులాడి ధనసహాయముచేసి కాగితములను దించుకొనెను.

అట్టియెడ నెల్లారఁ బ్రతి వత్సరము జరపు తిక్కన వర్ధంతికి శ్రీ శ్రీ తిక్కవరపు రామిరెడ్డిగారు నన్ను (7—కి—53) పిలిపించి నూటపదునాఱు లొసంగి సమ్మానించిరి. శ్రీ బెజవాడ గోపాల రెడ్డిగారు మఱునాఁడు కంబరామాయణము నందలి కొన్ని ఘట్టములు చదువఁగోరిరి. విన్నవారందఱు సంతసించి రెండవభాగముకూడ త్వరలో అచ్చగుట మేలని యభిప్రాయము లొసంగిరి. అచ్చటి న్యాయవాదులును నరసులు నగు శ్రీ ఎం. సుబ్బరావుగారు (బి. ఏ., బి. ఎర్., అడ్వోకేటు) ఇట్టి సద్గ్రంథముల కెన్నింటికో సాయపడిన శ్రీ టి. రామిరెడ్డిగారే దీనికిని పూనుకొనఁగలరని యాశించుచుంటిమనిరి. దానికి శ్రీ రెడ్డిగారిక చిటునవ్వు కటాక్షించిరి. అది అంగీకార నూచకమో మఱియేమో అప్పటి నామంద బుద్ధికందలేదు.

ఇయ్యది జరగిన మఱి పదిదినములలో మదరాసున, కర్ణాటకానామము కలది కవిభక్తులు నగు శ్రీ. సా. గణేశగారు శ్రీ బెజవాడ గోపాల రెడ్డిగారిని సంబంధించి తఱిఁ దామేఁటలు నడపుచున్న కంబరామాయణము అచ్చనివఁగా నన్ను పంపిన

శ్రీరామ.

కంబరామాయణము .

(ఆంధ్రానువాదము.)

ద్వితీయ సంపుటము

(నందర, యుద్ధకాండములు)

గ్రంథకర్త:

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి

చిత్తూరు

ప్రొ. విక్టోరియా జూనియర్ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1953

మూల్యము 12-8-0.

కంటే కంబరామాయణము నాంధ్రీకరించియున్న మా శ్రీరాములు రెడ్డిగారిని పీలుచుట అన్ని విధముల ప్రయోజనకరము కదా? యనుడు నాతఁ డపరిమిత మోదమంది నాఁడే పెద్దయు త్రర మొందు వ్రాయుచు తంతులపై నన్నువారి తిరునాళ్లకు పిలిపించి యతిథి సత్కారములతోడ నామహాసభలో (28—31—53) 'మహాదాతలు' 'కుబేరులు' అని విఖ్యాతి గడించిన శ్రీ డాక్టరు అశ్వగప్పసెట్టిగారి హస్తముల మీఁదుగా నాకొక్క కనకాంబర మొనఁగి సత్కరించె. ఆసభకు దక్షిణ దేశమందంతట నుండియు మహానాయకులు పండితులు కవులు నాలుగైదు వందలకు పైఁగా వచ్చియుండిరి. ఆ యందఱతో నాకు పరిచయ భాగ్యము లభించినది. వేలకొలది నిండిన ఆ సభ జరిగిన నాలుగు దినములు నన్ను స్వర్గ సభావాసు ననిపించినవి.

ఇంతటి సన్మానమునకు కారకులు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారే కద! యని వారికొక కృతజ్ఞతా లేఖ వ్రాయుచు కంబరామాయణము ద్వితీయ సంపుట ముద్రణ మొందు రెండు వారములలో నారంభింప యత్నించుచున్నాడనని సూచించితి. ఆయుత్రరమును వారి మామగారగు శ్రీ తి. రామిరెడ్డిగారు తిలకించి రెండువేల రూపికలు (Draft) పంపుచు 'దీని నుంచుకొని ముద్రణ మారంభింపుడు. కొఱవడినది మరల సంపెద' మని వ్రాసిన లేకను గాంచి యాశ్చర్యచకితుడనై 'లోకము కోరకున్నను ఉపకరించుచుండుట ఘనుల లక్షణము కదా!' యని నన్ను సేన సమాధాన పఱచుకొని యీ ముద్రణము వ్యయశ్రమము నుంచేని లేక నెఱవేర్చగలిగితి. కారైక్కుడి సమ్మాన పుత్రాంతము అన్ని అంగ పత్రికలును ఛాయాచిత్రములతోడ అన్ని అఱవ పత్రికలును వెల్లడించినవి. అది కాంచి 'తిరువాన్కూరు రెడ్డియార్' విశ్వ సంఘమువారు నా పరిశ్రమము వ్యాఖించుచు నూటయొక్క రూపికలు కానుకగా నంపిరి. అంతకు మున్నగునే చెన్నరాష్ట్ర ప్రధానామాత్యులుగా నుండిన మానసియులు శ్రీ ఓమంసూరు పెద రామస్వామి రెడ్డిగారిక నూట పదునాఱు రూపాయ లంపిరి. ప్రథమ సంపుట ముద్రణసంతకము నూట పదునాఱులు పంపిన రాజభోషకులు.

శ్రీమతి ఇనుగుర్తి జానకమ్మగారు, పరమేశ్వర మంగళము.

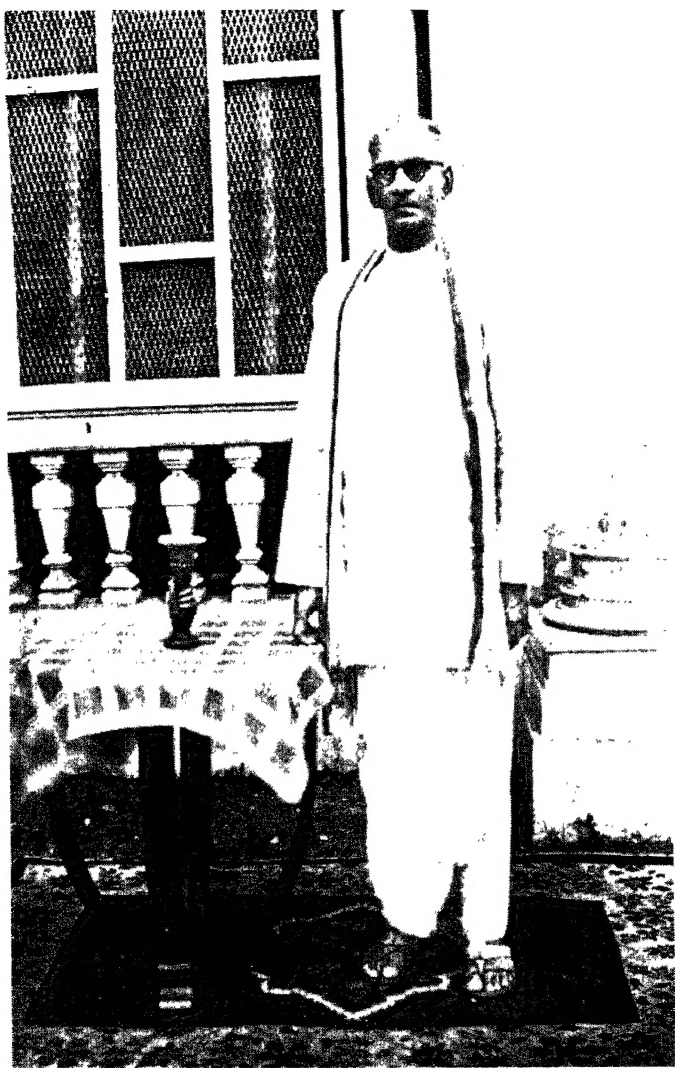
శ్రీ T. N. విశ్వనాథరెడ్డిగారు, (M. P.) మదనపల్లె.

ఏబది రూపికలంపిన భోషకులు.

శ్రీ L. G. వెంకటమునినాయుడుగారు, చిత్తూరు.

,, G. బాలగురప్పనాయుడుగారు, చిత్తూరు.

,, D. రామలింగరెడ్డిగారు, విజయకుమార ఆయిర్ మిల్స్, తిరుత్తనీ.

విద్యోపాధ్యక్షులు

శ్రీశ్రీ తిక్కవరపు రామి రెడ్డి గారు

నెల్లూరు.

ఇరువది యైదు రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
 ,, క. నాగరత్నపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
 ,, క. నాగరత్నపిళ్లగారు, పుత్తూరు.
 ,, పెద్దబ్బనాయఁడుగారు, మోదుగలపల్లి.
 ,, సి. నరసింహారెడ్డిగారు, సంతపల్లి.
 ,, మణియం శ్రీరాములురెడ్డిగారు, వుణ్యసముద్రం.
 ,, క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, వుణ్యసముద్రం.
 ,, వెంకటసామిరెడ్డిగారు, ద్వారకాపురం.
 ,, దొరసామిరెడ్డిగారు, ద్వారకాపురం.
 ,, అగరం రఘునాథరెడ్డిగారు, అగరంపల్లి.
 ,, ఎ. కృష్ణమనాయఁడుగారు, అగరంపల్లి.
 ,, గాం. గోవిందశెట్టిగారు, కాణిపాకు.
 ,, క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, కాణిపాకు.
 ,, జి. శ్రీనివాసులనాయఁడుగారు, కాకర్లవారిపల్లి.
 ,, జి. నల్లచెంగమనాయఁడుగారు, కాకర్లవారిపల్లి.
 శ్రీ గ. చిన్నయ్యనాయఁడుగారు, తిమ్మాజిపల్లి, (కాణిపాకు).
 ,, మణియం. నారాయణసామిరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, కరింరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, రా. చంద్రయ్యనాయఁడుగారు, మారేడుపల్లి.
 ,, మొ. చిన్నచిన్నమరెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, మణియం. మొ. జయరామరెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, నడిపి. కృష్ణారెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, కరణం. గంగాధరపిళ్లగారు, రేగల్లు.
 ,, చ. చెంగమనాయఁడుగారు, గారంపల్లి.

ఏబది రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు

- శ్రీ ఎత్తేపల్లి. దొరసామిరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, P. మునిరెడ్డిగారు, పులికల్లు.
 ,, K. ముప్పగిలగారు, బెంగళూరు.

- శ్రీ C. రాజగోపాలకృష్ణగారు, మైసూరు.
 ,, దేవరాజులురెడ్డిగారు, వెణ్ణంపల్లి మిట్టూరు.
 ,, D. కృష్ణమూర్తిరావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వాకేటు, చిత్తూరు.

ఇరువదియైదు రూపకలంపిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ టి. సరసింహారెడ్డి, మట్టిపాడు, వాయల్ పాడు తాలూకా
 ,, టి. సి. మల్ రెడ్డి, మట్టిపాడు, ,,
 శ్రీ శేషయ్యనాయుడుగారు, మండి, చిత్తూరు.
 ,, P. తులసిరెడ్డిగారు, వెణ్ణంపల్లి మిట్టూరు.
 ,, మణియం తిరుమలప్పనాయుడుగారు, వడ్రాంపల్లి.
 ,, R. శంకరరావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వాకేటు, చిత్తూరు.
 ,, G. శ్రీరామరెడ్డిగారు, చింతపర్తి.
 ,, P. రామనాథరెడ్డిగారు, సింహరాజపురము, రామకృష్ణరాజుపేట.
 శ్రీ అప్పిరెడ్డిగారు, నాగేంద్రపురము.
 ,, నటకల రామనాథం శెట్టిగారు, జవిలి వ్యాపారులు, చిత్తూరు.
 ,, T. K. T. వీరాచారిగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వాకేటు, చిత్తూరు.
 ,, K. సదాశివశెట్టిగారు, జవిలి, చిత్తూరు.
 ,, బీరం రామారెడ్డిగారు, పల్లపాడు.
 ,, గోవిందరాజులునాయుడుగారు, సంతపేట, చిత్తూరు.
 ,, వాటంబాటి వెంకటరమణయ్యశెట్టిగారు, చిత్తూరు.
 ,, అ. చిన్నసామినాయుడుగారు, పరమేశ్వరమంగలము.
 ,, K. చిరంజీవులుగారు, కాగితములవ్యాపారి, 4 బందరువీధి, మదరాసు.
 ,, G. రఘునాథరెడ్డిగారు, గుండ్లపల్లి.
 ,, G. V. గోవిందసామినాయుడుగారు, Mg. Agent, S. V. Mills Ltd.,
 ఉడుమలపేట, కోయంబుత్తూరు.
 ,, N. రామచంద్రశెట్టిగారు, జవిలివ్యాపారులు, చిత్తూరు
 ,, మిట్టా కృష్ణయ్యశెట్టిగారు, బి. ఎ. అండు బ్రదర్లు, చిత్తూరు.

వీరి యపారాదరమును శ్లాఘించుచు వీరి కితోధి కాయురారోగ్య భాగ్యాదికములొసంగు గాత మని శ్రీరామచంద్రుని ప్రార్థించుచున్నాడను.

మదీయ హితైషులు ఆ ప్రబంధపులునగు శ్రీ శాక్తరు కట్టమంచి రామ లింగారెడ్డిగారు నన్నత్యంత ప్రేమతో మైనూరికిఁ బిలిపించికొని కంబరామాయణము నకు పీఠిక ప్రాసించిరి. వారు రెండవ భాగ ముద్రణ ప్రతిని చూడకయే పరమ పద మలంకరించినందులకు మిక్కిలి చింత గలిగెను. కాలము నడ్డుకొన నెవరి వశము? వారి యాత్మ పరమ పదమున నున్నతశాంతి సౌఖ్యమునందుఁ గాతమనుట కంటే చేయఁగల దేమి కలదు?

మహాభారతమును భాసమహాకవి నాటకములను అధ్యాత్మ రామాయణమును కంఠకవి చక్కగా ననుసరించెననుటకుఁ గొన్ని యుదాహరణములు కలవు.

భగదత్తుని ఏనుఁగునుచూచి యుద్ధకాండమున ఉన్నత్తుని ఏనుఁగును పిశాచుని గుఱ్ఱమును కల్పించె ననఁదగియున్నది. భాసుని అభిషేకనాటకమున నొకచో వాలి నముద్రమును మథించెనని కలదు. కంబకవి వాలి పౌరుషము నభివర్ణించు పట్టు లందా విషయము నుటఁకించి యున్నాడు.

పటలములకడ వ్రాయఁబడిన యంకె లా పటలము నందున్న అక్షర పద్యముల సంఖ్యలు.

ప్రథమ సంపుట మందొందు రెండు మార్పులు కావింపఁబడినవి. అవి, ౨౧ పుట ౧౭౨ పద్యమున మొదటి రెండవ పాదములు.

అధికమై యుప్పొంగు ♦ సర్దిపాథోరాశి

సీవియన్ తెప్పచే ♦ సీదినాడు

జ్ఞానార్ణవంబు నసంఖ్యాక సద్గ్రంథ

తతియను నొకచే ♦ దాఁటినాడు

అనియు, ౩౩౩ పుట, ౬౩౧ పద్యము మొదటిపాదమును

సరవిన్నెమ్మది నూరకుండఁ జనదో ♦ సాధింపఁగా రానివో

అనియు, నాల్గవపాదమును

కృశించి కందితిలలో నీర్వాణపుత్ర గెల్తురే?

అనియు మార్పుకొననగును.

ప్రథమ సంపుటమందే మఱికొన్ని అచ్చు తప్పులు, నాశపాలును.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
(9) (దక్షిణ) 7		రాలు	రాల్పు	౨౯౬	౧౨	బల్కుచుక	బల్కుచు
(14) ,, 22		లక్షణమను	లక్షణమను	30౬	౧౯	ద్ర	ద
(16) ,, 6		సంచెమ	సంచెమ	3౨౨	౧	బాగుగా	బాగుగ
				3౫౧	౨౪	ససమూ	సమూ
				3౬౬	2	దెలియం	దెలియం
౧౦3	౨	దరుణి	దరుణి	3౭౪	3	లందుడి	లందుడి
౧౨౨	౫	చాల్చిన	చాల్చిన	3౭౯	౨౨	మింగ	మింగ
౧3౦	౧౧	సతో	సతో	3౮౦	౨3	మరణింప	మరణింప
౧౪౧	౫	కిర్ప	కిర్ప	3౯౮	౨	కందోయియొక్క	నేత్రద్యయిక్క

శుద్ధ శుద్ధ పత్రికలో మఱికొన్ని

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
xvii	౨౯	కారదా	భారతీ	౨౦౬	౧౧	దుమ్మిథా	దుమ్మిథా
xviii	౨౧	మాంధ	ఆంధ్ర	౨౧౦	2	చనుడెం	చనుడెం
౬౪	2	చెడ	బెడ	౨౧3	౨	నంసారి	నంసారి
౭౯	౨౧	కశవ	కశవ	3౦3	౧౯	యిద్ర	యిద్ర
౭౯	౨2	వచ్చిన	వచ్చిన	3౨౬	౨౪	దోరంపు	దోరంపు
౮౯	౨౨	సత్తులై	సత్తులై	3౯౯	౨	పోయికి	పోయికి
౧౦౪	3౨	పంగా	పంగా	౪౧౭	2	యవయం	యవయం
౧౧౪	౨	లఘిం	లఘిం	౪౫౪	3౦	ఖగేద్ర	ఖగేంద్ర
౧౧౮	౨౧	మలయం	మలయం	౪౬౨	౨2	విభండు	మృగేంద్ర, వీవు
౧౨౫	౧౪	సమ్మన్య	సమ్మన్య			తామరణమం	మృతింపం
౧౭౭	౨౯	తోరపు	తోరపు				

౨౪౬ పుటలో క్రింది పద్యమిట్లు మార్పుకొనుడు.

చ॥ అని మఱిచేరదీసి (వీయ + మారంగ బిగ్గె గవుంగిలించి మై
బుణుకుచుం దేపతేపలుగ + బొంగెడు బ్రాంతిని బాష్పపూర్ణ వీ
క్షణములం జూచిచూచి పెలు + చం దెగ నేటికి సోదరత్వ మి
ట్లని పనవంగం దమ్ముం డడ + లావంగనేరక వ్రాలె నన్నప్ప. ౧౨3౫

పండిత శ్రేష్ఠుల యభిప్రాయములు తెప్పించి ముద్రించు కోరిక నాకు లేదు. అట్లయ్య నొండు రెండు తప్పని సరిగ వేయవలసివచ్చె. నాకెల్ల విధముల నిట్లు తోడుపాటు చూపి గౌరవించి ప్రోత్సహించిన పూజ్యులకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభి వందనము లర్పించుచున్నాఁడ. వారికి జగద్రక్షకుడగు శ్రీరామ చంద్రమూర్తి ఇతోధిక చిరాయుషున్నతం లొసఁగుఁగాత.

ఇట్లు

సుధీ విధేయుఁడు,

పూతలపట్టు శ్రీ రాములు రెడ్డి.

డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డి గారు.

జాతిచేత తేనుగువారును అజవవారును ఒక్కరయని శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. వీరుపురకును ఎన్నియో తరముల క్రిందట సామాన్యమైనతేగ ఒక్కటి యుండెడిది. ఆయాదిమకాలములో దానిపేరెద్దియో అది యెంత విస్తీర్ణముగ మన దేశమందు వ్యాపించియుండెనో నిర్ధారణముగ నిప్పు డెఱుంగఁజాలము. సింధునదీ తీరమున మూడునాలుగువేల యేండ్ల క్రిందట ప్రసిద్ధిగ నుండినట్లు మొహెంజో దారో ఇత్యాదిస్థలముల నిప్పుడు బహిరంగ పఱుపఁబడిన పురాతనవస్తు సామగ్రులు ఇత్యాది చిహ్నములచే ఇది దేశమంతట వ్యాపించియుండిన జాతియని యేర్పడియెడిది. దాక్షిణ్యము మాత్రము కాదు. ఈ జనము నిప్పటివారు ద్రావిడులని పేర్కొనుచున్నారు. ఈ మహా వృక్షముయొక్క శాఖలో అనేకములు. ఎన్నియని, ఎంతదూరము ఎన్ని దిక్కుల వ్యాపించినవని, యిప్పుడు నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. అయిన, ఒక్కటి మాత్రము నిస్సంశయముగ నిజము. అనఁగా తేనుగువారు అజవవారు నీశాఖలోని వారని.

ఇట్లు జాతిచేత అజవవారిలో ఐక్యము నెక్కువచెందిన వారయ్యను ఆంధ్రులకు విద్యాది నాగరకతా సంపర్కము ఆర్యులతోనే యధికము. ఆర్యుల అమోఘమైన నాగరకతను గుఱించి విస్తరించి యిటఁ జెప్పవలయుట అనావశ్యకము. వారిభాష, వారివేదములు, ఉపనిషత్తులు, భారత రామాయణాది పీఠకావ్యములు, భాసకాళిదాస భవభూతి శూద్రకాది మహాకవుల నాటకములు, వారిసంఘ నిర్మాణము, ధర్మశాస్త్రములు మనదేశము నందితర నాగరకతల సంతర్ధానమందు నట్లు నిజప్రకాశప్రభావములచే చేసినవి. ఇందున ఆశ్చర్యముగాని విపాదముగాని మనము చెందఁబనిలేదు. సంస్కృత భాషామాహాత్మ్యము దానియందుద్భవించిన మాగధి మొదలగు భాషల మహనీయత లోకమంతయు నాకర్షించియున్నది. ఆర్యులయు వారియందుండి యుద్భవించి నూతన మార్గముల లోకప్రసిద్ధిని వ్యాప్తిని చెందిన బౌద్ధులయు జైనులయు వాఙ్మయము, నాగరకత, వర్ణము మతము మొదలైన భేదములచే అన్యజాతులనబడు పాశ్చాత్యులలో పైతము గౌరవాదరణములకు పాత్రములై యున్నవి. ఇంక నమీషములమైన మనవిషయము చెప్పనేల? ఆర్యులలో

సాయజ్యమందిన జాతులలో ఆంధ్రులొక్కరు. మన దేశములో ఒక్క తమిళులు మాత్రమే తమ విశిష్టతను సంపూర్ణముగా కోలుపోక ఇంకను నిలుపుకొనియున్నారు.

ఆంధ్ర వాఙ్మయములోని రచనలతో ముక్కాలు ముద్దవీసము సంస్కృతానుకరణములు, అనువాదములు, భారతము భాగవతము ప్రబంధము లనఁబడు ఘనువనుచరిత్రాదులు ఇతి వృత్తమునందు సంస్కృతము ననుకరణములు. స్వతంత్రించి వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు మనలో చాల తక్కువ. ఒక్క గ్రంథములే కావు. తత్త్వములును ఆధ్యాత్మికాది విచారములును స్వయంభవములైనవి లేవు. ఈ మాటకు అవవర్గములైనవారు నాకుఁదెలిసి యిరువురు మాత్రము. వేమన్న, పింగళి నూరనార్యుడు. అనగా వేమనవద్యములు, కళాపూర్ణోదయము తప్ప తక్కిన మన కృతులన్నియు ప్రతిబింబములు ప్రతిధ్వనులే. వేఱుకావు.

తమిళులు తమ విశిష్టతను అనేకవిధముల నమోఘముగఁ బ్రదర్శించి యున్నారు. కావ్యపృష్టిలో వారు అద్వితీయులైన ప్రతిభావంతులు. తత్త్వశాస్త్రమున శైవసన్ధాంతమును ప్రతిష్ఠించిన ఆధ్యాత్మిక ప్రభావులు. నీతి బోధనమందు శ్రీవల్లువరువ్రాసిన కుఱళను గ్రంథమునకు మించినది ప్రపంచమున నెద్దియులేదని చెప్పవచ్చును. పైవీనికి నిదర్శనముగా కొన్నింటిని స్థాల్పింపఁగా న్యాయముగా పేర్కొనియెడను.

కావ్యములలో శిలప్పదికారము, మణిమేఖల అను వీనికి మించినవి ఉండుట అరిది. తెనుఁగున వానికి సమానమైనవియు లేవు. శతాంశమైనను పోలునవి లేవని మొగమోటము లేక పలికినను నత్యవికల్పము కలుగనేరదు. శైవ సన్ధాంత గ్రంథములలో ముఖ్యములైనవి తేవారములు. నేను చిత్తూరు హైస్కూలులో చదువుచున్నప్పుడు శ్రీరంగసామప్ప అను తమిళ విద్వాంసుని మొట్టమొదటి ద్రావిడోపాధ్యాయునిగా నియమించిరి. వారికి మాతండ్రిగారు కట్టమంచిలో మాయండ్లలో నొకదాని నివాసమున కిచ్చిరి. బాడుగ పుచ్చుకొనలేదు గాని వారివల్ల మాకుఁ గలిగిన ప్రయోజన మింతింత యని చెప్పఁజాలము. వారు తేవారములు, శ్రీ ఆండాళమ్మ పాశురములు, పెరియ పురాణము మొదలగు గ్రంథములనుండి అప్పుడప్పుడు మాకు చదివి వినిపించెను వారు. అదియ మొట్టమొదట నాకు తమిళుల విశిష్టతను బోధనమును గుర్తించుటకుఁ గలిగిన అవకాశము. పిమ్మట కనకనభావతిచే వ్రాయఁబడిన వేయేండ్లక్రిందటి తమిళుల చరిత్రము, కృష్ణస్వామయ్యగారు, మూడవయ్య, దీక్షితులు మొదలగువారు పరివర్తించి తెలిపిన మణిమేఖల, శిలప్పదికారము మున్నగు గ్రంథములవలన తమిళుల భావగాంభీర్యమును కొంతకు కొంత తెలిసికొను వాడనైతిని. తంజావూరు పుస్తక భాండాగారములోనున్న ముద్దుపళనిచే తెనిగింపఁబడిన ఆండాళమ్మ పాశురములను కొన్నింటిని చదివి అనంద తన్మయత్వము

చెంది ఆపాకురములన్నింటిని తెనిగింపవలయునని శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారిని ప్రార్థింపగా వారు అట్లే యొనర్చి ఆంధ్రులకు మహాపాకారముతో మహా నంద సిద్ధిని గలిగించిరి.

ఆంధ్రుల చరిత్రములను విమర్శించి చూచినచో ఒక్కవై పరిత్యము గోచరింపకపోదు. సంస్కృతమునుండి ఆర్యమత గ్రంథములను కావ్యములను నాటకములను అట్లు తెనిగించినవారు ద్రావిడ వాఙ్మయమునేల మనకు ప్రదర్శింపక పోయిరో కారణము మృగ్యము. సంస్కృతమునుండి తెనిగించుటకాదు. తెనిగించిన వానిన పునః పునః తెనిగించుట. రామాయణమునకు శాకుంతలమునకు తర్జుమా లెన్నియున్నవో యోచింపుడు. ఇంకను ఎన్నికానున్నవో! అటవమునుండి ఏల యీరీతిని తుదకు ఆ జగన్మోహనమూర్తియైన మణిమేఖలనైన తెనిగించి ప్రత్యక్ష పఱుపక పోయిరో! రుచిలేకయా? స్వర్భలేక పోవుటచేతనా?

సంస్కృతమునుండి అట్లాంధీకరించిన వారు పాళీ మున్నగు ప్రాకృతములనుండి జౌద్ధమత గ్రంథములను తెనిగింపరైరి. తుదకు కాళిదాసునకు మార్గదర్శకుడైన అశ్వఘోషుని బుద్ధచరిత్రమును గూడ మనవారికి తెనుగుచేసి తెలుపరైరి. కారణ మేమియై యుండవచ్చును ఇట్టి నిరోధములకు?

నాకుంజూడ మతభేదమని తోచెడిని. ఇది తప్పుగాదు. దోషముగాదు. పాపమునుగాదు. మఱి సహజమును, ఒకేవిధముగఁ జూచిన సద్ధర్మము నైనయది. హిందువులలో దృష్టిని బట్టి మతమేర్పడుటకంటె మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట ఎక్కువగ వ్యాప్తము. మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట మనలోను అందఱలోను ఎక్కువ అలవాటు. దృష్టినిబట్టి మతము పోవుట తక్కువ. మొత్తము మీఁద ఆంధ్ర వాఙ్మయము మంత్రము లట్లు బ్రాహ్మణాధీనము. అందు వలననేగదా వీరశైవ కవులైన నన్నెచోడుడు పాల్కురికి సోమనాథుడు మొదలగువారికి మనయందు వ్యాప్తి లేకపోవుట. ఇటువంటిదే యేమో ద్రావిడ వాఙ్మయమును మనము అస్పృశ్యమని తలంపక పోయినను సృశింపకుండుటకు హేతువు. హేతువెట్లున్ననేమి? మనకుఁ గలిగిన విఫలత్వము చాల విపాదకరము. తమిళులనుండి అన్నదమ్ములట్లు మనము హక్కుమై దాయభాగముగ ననుభవించ వలసిన శైవ సిద్ధాంతము ఆశ్వా రుల చరిత్రములు పెద్దపురాణము ఇత్యాది జ్ఞానభక్తిరసములను పోగొట్టుకొంటిమి. మఱియు వీరికంటె ముఖ్యమైనది ఆనందము. అనగా సాహిత్యానందము. ఆ యానందము నమేయముగఁ బ్రసాదింపఁగల మణిమేఖలాది మహాత్మ్యుల సాహిత్యానందము ననుభవించ నేరమైతిమి. ఇయ్యది మన దురదృష్టము. తమిళు లియ్యకపోవుటచేగాదు. మనము గ్రహింపక పోవుటచే.

సాహిత్యమునందు తెనుగుభాష ఇతర భాషలతోఁ బోల్చి చూచిన యెడల చాల వెనుకఁబడినదని చెప్పక తప్పదు. ఈలోటు సంగీతమునందు నష్టపరి హారము సంపూర్ణముగా చెందియున్నది. భాషావేత్తల నిర్ణయ ప్రకారము సంగీత మునకు ప్రత్యేకముగ ఎత్తిన భాషలు రెండే. అందొక్కటి తెనుగు. రెండవది ఇటాలి యన్. ఈ ఫలసిద్ధికి హేతువులు నాలుగు.

మొదటిది మనయందు సరళము లెక్కువగ నుండుట. రెండవది అచ్చు లెక్కువగా నుండుట. మూడవది సంస్కృతమునకు నించుమించు సమానముగా ఏవోకొన్ని అపురూపములగు స్వరములకుఁ దక్కఁ దక్కిన స్వరముల కన్నింటికిని విస్పష్టముగ నూచింపఁగల సంజ్ఞలుండుట. సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమునందు సంస్కృతమునకు రెండవది తెనుగు. అఱవ మధ్యానము. నాల్గవది గురులఘువులకుండు భేదమును వ్రాయనప్పుడే విధితపఱచుట. ఇంగ్లీషునందు చెప్పి నేర్చుకొనవలయునేగాని చూచి యుచ్చరించుట అసాధ్యము. ఈ నాలుగు హేతువులవలనఁ గలిగిన ఫలము శ్రవణా నందము. దానినుండి కలుగునట్టిది ప్రాణసుఖము.

తమిళ గ్రంథములు తెనిగించి మన విద్యావికాసమునకు దోహద మొనర్చిన వారిలో కాలక్రమమునుబట్టి చూచిన ఈ కంబరామాయణము ననువదించిన నామిత్రులు బంధువులునైన పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి ప్రథముఁడుకాఁడు. పూర్వులున్నారు. అనఁగా ఇందు సంతతి పారంపర్యము కలదని కాదు నా యభి ప్రాయము. కొన్నియేండ్ల క్రిందటను విశాల దృష్టి విశాల హృదయముగల ఆంధ్రులు కొందఱు తమిళ భాషావిశారదులు కొద్ది తమిళ గ్రంథములు తెనుగునకు పరి వర్తించి ప్రకటించియున్నారు. మనదోషమో దురదృష్టమో వానికి మనయందు అర్హతకొలది ప్రాధాన్యము ప్రాబల్యము కుదురలేదు. ఇఁకముందైన మనము సం స్కృతముతోఁగూడ తమిళమును ఆక్రమించుకొని భాషా పరాక్రమశక్తిని ప్రక టింతుముగాక.

ఇఁక ప్రకృతమునకు వత్తము. పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిలోని విశిష్టత యేమన, ఒకటి ఏరనేక ద్రవిడ గ్రంథములను తెనిగించియుండుట, వీరికి అఱవముతోడి సంగి బహుళము. వీరాంధ్రులకు మనశివుష్టికై యొనఁగిన అఱవ నై వేద్యము లివి.

1. శ్రీవల్లభవరుగారి 'కుఱ్ఱ' అను సీతిబోధక గ్రంథములలో లోకభ్యాతి గడించి ప్రాథమిక వర్ణమునకుఁ జెందిన మహోత్సృష్ట నదోబ్ధక కావ్యము.

2. నాలడియాక్ (చతుష్పది) అను పేరెన్నిక గన్న కుఱ్ఱును పోలిన సీతి మాల. ఇది వ్రాతలోనున్నది కాని యింకను అచ్చుపడ లేదు.

3. నన్నెటి (నన్నాగ్గప్రబోధిని) ముఖ్యముగా బాలకుల కత్యంతోపయుక్తమైన పాత్యగ్రంథము.

4. కొన్నెవేందక. ఇందలి యితీహాస మేమన శివుడు తన జటాజూటమున చాల ప్రీతితో ధరించుకొను పూలఁట యివ్వి! విషయము నీతిబోధ. ఈ అజవ వారికి, మనకు శృంగారమెట్లొ, నీతిబోధ అట్లున్నదని తోచెడివి. దౌర్భాగ్యులు! లోక సుఖమునందు మనకుండుఆన క్తిలేనివారు. పరధ్యానము లోకధ్యానము ఎక్కువ. ఇదే కారణమేమో కొంతపజకు వారు పొరుగువారైన ఆంధ్రులచే జయింపఁబడుట కును మనవారు తంజావూరు మధుర మొదలగు స్థలములందు వారినేలియుండుటకును.

5. కంబరామాయణము. ఈ మహాన్నత గ్రంథము సజవమున రచించిన కవి కంబుఁడు. ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము విషయమునందు లోకారాధ్యము. శ్రైలియందు లోకానందము. అట్లుండియు శ్రీరంగములోని వైష్ణవోత్తములు దీని నంగీకరించుటకు నమ్మకింపలేదట! అప్పుడు వారిదాక్షిణ్యము సంపాదించఁ గొన్ని వైష్ణవ గ్రంథము లితఁడు వ్రాసెనట! దానిపై వారు దీని నంగీకరించి కంబుని గారవించిరి జనవదంతి. ఇది ఎంతమాత్రము నిజమో చెప్పలేము. ఇట్టి కతలు అనేకుల గుఱించికట్టుట మన ఆగమ సంప్రదాయము. సూత్ర మొక్కటి; మొదలు మొందు.

చిత్తూరుజిల్లాయందు కంబరామాయణము సామెత కెక్కినది. “ఏమిరా! కంబరామాయణము మూట్లాడుచున్నావు” అని పరీహాసము చేసినచో దానియర్థ మిది. విపరీతములైన దీర్ఘవర్ణనలు చేయుచున్నావేల? అందును అనంబద్ధములు కథాప్రవాహమున కడ్డులైనవానిని. అనఁగా కంబమహాకవి కొన్ని కొన్నిచోట్ల విషయమునకంటె వర్ణనకే యెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చినట్లు తోచఁవలయు ఘట్టములు మితము మీఱియున్నవని ఆరోపణ. ఇదియెంతమాత్రము విమర్శకులు సమర్థితురో చెప్పలేను. నాకును ఈయారోపణలో కొంతసత్యమున్నట్లు తోచెడిది. ఇది నా పొరపాటు కావచ్చును. నా విభ్రాంతి కారణాలు! తమిళులకేమో ప్రతి పద్యము ప్రతివాక్యము ఆనందమొనఁగుట నేను ప్రత్యక్షముగఁ జూచియున్నాను. నేను క్రిష్టియక కాలేజిలో చదువునప్పుడు రెండవ స్టూడెంటు హాస్టలులో నానివాసము. నాసహవాసులలో ననేకులు ద్రావిడులు. అందొక్కరుఁడు కంబరామాయణ పారాయణ పరాయణుఁడు. నాకర్థముకాదు వదలిపెట్టుమని బతిమాలినను విడువక ‘మీ తేనుఁగునకు మించినది మా అజవము’ అని నాకు నిరూపించుటకై బలాత్కరించి కంబరామాయణము చదివి ఇంగ్లీషున వివరించెడివాఁడు. ఆవర్ణన ఘట్టములు నాకెంతమినుగో వానికంత సుఖము మహానందము. “లోకోభిన్నరుచిః భిన్నభావః”

కంబుడు వ్రాసినది అజవలకు. ఆంధ్రులకుఁగాదు. వారికి సంపూర్ణముగ నచ్చినప్పుడు మనకేమి హక్కున్నది ఆక్షేపించుటకు? తమిళుల కంబరామాయణ మనఁగా సాహిత్యచక్రవర్తిత్వమునంది కిరీటము దాల్చిన మహాత్ము.

శ్రీరాములురెడ్డి పరివర్తనము సంస్కృతమునుండి కావించఁబడు పరివర్తనముకంటె చాల కష్టమైనది. సంస్కృతమునకు తెనుఁగు పురాకృతముతో సరిసమాన మనదఁగు సమీప సంబంధముగల భాష. జాతిచే మనము ద్రావిడుల మయ్యును విద్యాది సంపర్కములచే అజవలకంటె ఆర్యులకు సమీపస్థులము. కొన్ని గీతములు అక్కరలు సీనములు తక్కఁదక్కిన మనఁచందస్సులన్నియు తత్సమములు. ఇక భాషయన్ననో అమేయముగా సంస్కృత ప్రతి బింబము. సంస్కృత వృత్తములును, అందలి పదములను మార్పులేకయు కొంత మార్పుచేసియు మన సాహిత్యమునందు కవులు ప్రవేశ పెట్టుట సులభమైనపని. 'గమికర్మీకృతనైక సీవృతుఁడనై' ఇందు 'డనై' మాత్రమేగదా తెనుఁగు!

“అశ్రాంత శ్రుతి పాతపూత రసనా విరూఢ భూరిస్తవా
జమ్మ బ్రహ్మముఖౌఘవిఘ్నిత సవస్వర్గక్రియా కేళినా”

అను దానిని,

వేదాభ్యాస విశేషపూత రసనా విరూఢ భూరిస్తవా
సాద బ్రహ్మ ముఖౌఘ విఘ్నిత సవ స్వర్గక్రియాకేళిచే

అని తెనిగించుటలో కవిచేసినది యతి ప్రాసముల కొఱకైన యలంతి మార్చే గదా!

అదిని తెనుఁగునకును అజవమునకును సన్నిహిత సంబంధమెక్కువగ నుండి యుండక తప్పదు. కాలక్రమమున మనజీవితముతో సాహిత్యమును ఉత్తర వాహినిగా మాఱినది. దక్షిణవాహినిగను ఉండి యుండిన రెండు విధములను లాభముచెందిన వారమై యుందుము. గతమునకు వగవనేల? అటుకాకపోయె. అజవములో ఛందకిపద్ధతి భిన్నము. వారి సాహిత్యములోని భాషయు ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధములును వేరు. అట్లే ఎరవలితెచ్చి పెట్టుకొనుటకు సాధ్యము కాదు. మనస్త్రీల కమ్మలు మలయాళస్త్రీల చెవులకువలె! ఇక్కడ నిజమైన పరివర్తన క్రియ అవశ్యకము. అట్లులే మార్పులేక వినియోగించఁజాలము. కాఁబట్టి ఇది నిజమైన భాషాంతరీకరణము. సుగమమైనపనికాదు, దుర్గమము దు స్తరము.

ఇట్టి యీ క్లిష్టకళను ఎంత చక్కగా అనాయానమని తోచించునట్లు శ్రీరాములు రెడ్డి చేసియున్నాడు ! అది ఉభయ భాషావేత్తలకుఁగాక యితరులకు సంపూర్ణముగా విదితము కాదు.

సాహిత్యములోను సంగీతమునందుంబలె మనకు వలసిన పరమార్థము సౌఖ్యము, ఆనందము. యాథార్థ్యమంతగఁగాదు. ఈ తత్త్వము ప్రకారము చూచిన యెడల మా శ్రీరాములు రెడ్డి కంబరామాయణము స్వతంత్రముగ రచించిన కృతి యట్లు ఐక్యమును వహించి ఏకధారగాఁ బ్రవహించి పాఠకులకు సంతతాహ్లాదకారియై యున్నది. కంబుని స్మరణలేకయే దీనిని చదివి ఆనందింపవచ్చును. బింబమునకు ప్రతి బింబమాయను విచారణ కవశాశమీయనట్టి ఆనందకరమైన కళ. దీనిని చదివి నవుడు చూచినవుడు హృదయమిందే నిమగ్నమై లీనమై యుండుటయే దీని మాహాత్మ్యము. ఇదియే కవితా కళయొక్క సిద్ధియు పరిపూర్ణత్వమును.

శ్రీరాముఁడు నేతువును గట్టి లంకకు మనకు యాన సౌకర్యము గల్గించి నాఁడు గాని యది సంహారక్రియకై. ఈ శ్రీరాముఁడు ఈ భాషానేతువును గట్టి తమిళులకు మనకు పరస్పర విద్యాజ్ఞాన వికాసములకై సౌకర్యము గల్గించి యున్నాడు. ఆ నేతువును సముద్రము ముంచి మ్రంగివైచినది. ఈ వాఙ్మయనేతువు ఆచంద్రార్కము శాశ్వతముగ నిలిచి అఱవలకు నాంధ్రులకు నాగరకతా సాంగత్యమును పెంపొందింపఁగలదు.

పద్మప్రభాస,
చిత్తూరు,
1-2-1951.

}

ఇట్లు,

క. రామలింగం

శ్రీరక్ష.

ఉ దా ర ప్ర శం స .

సీ॥ భువి నెఱ జాణల ♦ పుట్టినిల్లను పేరు
పొందిన నెల్లూరు ♦ పుట్టినిల్లు
సార్థకాఖ్యంబయి ♦ సౌధరాజంబు 'ను
దర్శన మహా' లనఁ ♦ దనరుచుండు
పారాయణము సదా ♦ భారతమ్ము గురుండు
తెలుఁగు తామరచూలి ♦ తిక్కయజ్ఞ
ప్రతి వత్సరము తిక్క ♦ వర్ధంతి పండిత
సమ్మాన కార్యముల్ ♦ సమ్మతములు

తే॥ ఎంతటి కృతార్థజీవి మ ♦ తెంత సుకృతి
తిక్కవర వంశవన లన ♦ ద్వీధి మొలచి
పండ్లతో నిండి పాలుపారు ♦ పాఠజాత
వృక్షమయ్యారె శ్రీ రామ ♦ నృపవరుండు.

సీ॥ కరముల వేడిమిఁ ♦ గడఁకఁజూపి ధరణి
యలయఁ దపింపఁజే ♦ యని యినుండు
ఇంద్రు వాకిట నిల్చి ♦ యిచ్చమైఁ గొలువంగ
నిచ్చగింపని ధనా ♦ ధీశ్వరుండు
అలఘు జీవనదాన ♦ మమరంగఁ జేయుచో
నడరి గర్జిల్లని ♦ యట్టి ఘనుఁడు
కలఁకయు హెచ్చు త ♦ గ్గులు ప్రదోషమున ను
దయము గాంచని కువ ♦ లయ హితుండు

తే॥ కావ్య చాతుర్య విముఖత ♦ గనని బుధుఁడు
అకులత నొందని గుణ ర ♦ త్నాకరుండు
విషమదృష్టి యొప్పని రాజ ♦ విమలమాళి
ప్రథితయశుఁడు తిక్కవరపు ♦ రామవిభుఁడు.

సీ॥ అతఁడు కవిస్తుత్యు ♦ డితఁడు కవిస్తుత్యు
డనువైన లోకహి ♦ తానురక్తి

నతఁడు భాస్వద్వంశ్యుఁ ♦ డితఁడు భాస్వద్వంశ్యుఁ
డరుదైన విభవ జ ♦ న్మాదికముల
నతఁడు వర్ధిత ధర్ముఁ ♦ డితఁడు వర్ధితధర్ముఁ
డతిశయ సాధు హి ♦ తాదరముల
నతఁడు ఖండిత ఖరుం ♦ డితఁడు ఖండిత ఖరుం
డక్షిపర్వాదికా ♦ పేక్షగతులఁ

తే॥ గాన శ్రీరామ విభుఁడె యీ ♦ కలియుగమున
రామ విభుఁడయి నెల్లూరఁ ♦ బ్రభవమంది
యుండఁగాఁబోలు లేకున్న ♦ నుర్విఁగలదె?
యిట్టి గుణము లిట్టి కలిమి ♦ యిట్టి యీవి.

3

సీ॥ గర్వంబునకు మూల ♦ కారణంబులు దండి
గానున్న గర్వ నం ♦ గతుఁడుగాఁడు
విషయ భోగంబులు ♦ వివిధంబులుగ నున్న
నింద్రియ లోలత ♦ నెనయఁబోఁడు
భవ్యవైభవములు ♦ బహుళంబుగా నున్న
దాంభికవృత్తులఁ ♦ దలఁపు గొనఁడు
వనులు సొంతంబులు ♦ పైపయి నలమిన
విద్యావినోదముల్ ♦ విడువఁబోఁడు

తే॥ జీవితంబు తెనుఁగు ♦ నేవకై యందును
తిక్కయజ్ఞ పూజ ♦ తివిరినేయ
నర్పణంబు నేసి ♦ నట్టి గుణాధ్యండు
ప్రథిత తిక్కవరపు ♦ రామనృపతి.

౫

సీ॥ కోరి యర్థించినఁ ♦ గూర్చి మాటలతోడ
విసుగెత్తు దాఁకఁ ద్రి ♦ ప్పించువారు
రమ్మని పల్కి గృ ♦ హమ్మన నుండక
కనుచాటగుచుఁ దప్పి ♦ కొనెడివారు
తమ వని నెఱవేలు ♦ దనుక నాసానలఁ
గొనరి యావల రొప్పి ♦ కనరు వారు
వేరచ్చు పడఁగోరి ♦ వేరానతో వచ్చి
యిచ్చెదమని వెన్న ♦ నీనివారు

తే॥ కలుగు నీ కలికాలానఁ ♦ గవుల కష్ట
మరసి వేడకున్నను తటి ♦ యెఱిగి యొనఁగు
రసిక దాతలు భూమి నా ♦ రసిన దొరకు
టరిది తిక్కవరాస్వయ ♦ వర సద్గుణులు.

సీ॥ పార్టీలు బలియ టి ♦ పార్టీలు పెట్టింప
వేలకొలది కర్పు ♦ పెట్టువారు
గౌరవ పదవుల ♦ కై ప్రాఁకు లాడుచు
నప్పుచేసి వ్యయింప ♦ నడరువారు
తమ వారు పస్తులఁ ♦ దాఱంగఁ బరదేశ
ములకు సాయపడంగ ♦ మొనయువారు
తన కుటుంబము దిద్దు ♦ కొన లేక యున్నను
దేశంబు దిద్దంగఁ ♦ దివురు వారు

తే॥ కలుగు నీ కలికాలానఁ ♦ గవుల కష్ట
మెఱిగి భాషోద్ధరణ మెవ్వ ♦ రెంతురయ్య ?
కృతయుగం బిప్పుడే యుద ♦ యింపఁబోలు
ఘనుడవై యుంటి కవి చాత ♦ కముల కీవు.

సీ॥ కాల మెయ్యెన్ని వం ♦ కరలఁ బోయినఁ గాని
ధర్మమార్గంబును ♦ తలఁచువారు
నీచులకే మేల్చి ♦ నెగడుచుండినఁ గాని
తప్పు ప్రోవలఁబోక ♦ తలఁగువారు
నుసరి ధర్మంబు ♦ నుడిసి నట్లగవడ
నుడియదలచు దృఢత ♦ నడచువారు
లల్ప నుఖంబుల ♦ కాసించి శాశ్వత
విజ్ఞాన నుఖముల ♦ విడనివారు

తే॥ కలరు కోటి కొక్కరు ♦ కలికాలమందు
కోరకున్నను తటిగాంచికొరి సాయ
పడెడి పుణ్యులు కలరె యీ ♦ పుడమియందు
వెలయు తిక్కవరపు రామ ♦ విభు సద్గుణులు.

ఉ॥ శ్రీయును దాతృతం జెలఁగుశిష్టుఁడు నే రచియించు కంబ రా
మాయణ పూర్వభాగమును ♦ మక్కువతో బలియించి నిత్య భ

(దాయత బుద్ధి తిక్కన జ + యంతికి నా బిలిపించి సత్కృతుల
హాయిగఁజల్పి త్రోవది గుఁజావలి వీనుల విందుగా విన్పె. ౯

చ॥ విని కడు మోదమంది పెను + వేడుక నా మఱునాడు నిల్చి కం
బని కవితావిశేషములఁబ్రాఁతిగ నెమ్మది నాలకించి ప్రే
మను మఱి సాగనంపి యొక + మాటయుఁ జెప్పక పంపె వెన్న డ
బ్బును ఘను నీవి యెప్పుడును + మున్న యెఱుంగఁగ రాద యేరికఁ, ౧౦
తే॥ అచ్చువేయఁబూనుట తానఁయరసిరెండు
వేల రూపిక లంపుచు + పిదపఁ గడమ
పడున దనిపెద ననుచు ల్రే + ముడిని తెలిపె
నరయఁ గృష్ణత్వముం గూడ + నెఱుకవడఁగ. ౧౧

ఉ॥ భూమిజ భోగ భాగ్యములఁబొందిన రాముఁడు తన్నుపోలు నీ
రామవిభుం డితోధిక త + రన్నుట సౌఖ్యములుం జరాయువు
శ్రీమహిళా నరస్వతుల + సేవయు శాశ్వత కీర్తి రాజతే
జో మహిమంబు లెచ్చిరిలఁ + జూచుత మెప్పుఁ గటాక్ష దృష్టులఁ, ౧౨

ఉం.

శ్రీరామచంద్రదాయ నమః

శ్రీ కంబరామాయణాంధ్రీ కర్తృభిందనము.

శ్రీ కవిచక్రవర్తి, శతావధాని, విద్వాన్, దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు.

శా॥ శ్రీమ త్పూతలపట్టు వంశమునకుఁ + శీతాంశు వింబంబు శ్రీ
రాముల్ రెడ్డి మహానుభూతి మెయి ది + గ్రంగద్యశోనైభవ
ప్రామాణ్యంబుగ ద్రావిడోక్తిఁగల న + ధ్రింభంబు శ్రీకంబు శ్రీ
రామోదార కథ యథార్థగతి నాంధ్రంబు రహించెల్చి యీ
భూమి నర్పదిగంత కీర్తిగనఁగాఁ + బొందఁ నుపాత్రత్వముఁ.

తే॥ కంబరామాయణంబనఁగాఁదుది మొద, లుండనట్టి “బాతాఖాని”ఁగొనరుపేరు
గాఢలోక్తిగాఁ డెలుఁగునఁగలదునాను, డియలనుడిలోని నిజము కఁడింది తేట
తెల్లముగఁ డెలియంజేసిఁయెల్లలిఁ గవి, చక్రవర్తి కంబరు ద్రావిడ క్రమమున
వెలిఁగ నలవాఙ్మయ విధులఁడెలుఁగువారి, కెంతోతివిరి పూతలపట్టుఁహృద్యవంశ
రాజమూర్తి శ్రీరాములఁరడ్డి నుకవి, మాళి ద్రమిళాంధ్ర వాఙ్మయఁమహితుఁడయ్యె
శారదా తదభీశులఁభవ్యమూర్తి, నెల్లవితముల నరసి రక్షింతు గాత.

మ॥ అల మాఘుండు వణిక్కుండయ్య బహు తం ♦ త్రాసీకముం బూని య
య్యలఘుం డగ్రజుడంచు సగ్రజులు వాఁయంబొల్పు నందందు శ్రీ
లలియకా చూడికొడు త్ర దేవికత య ♦ లాసనయ్య నిర్మించి రా
యల పేరుంచె నటందు రమ్మెయిన యేఁయెన్నో దినాల్వోవఁ బూ
తల పట్రెడ్డి ధరామరుండనియె ఏఁధాత్రీ సురుండో యెన
ర్చి లనద్దక్షిణఁగొంచు రెడ్డికృతిగా ♦ శ్రీరామగాధాది ని
య్యల రాజిల్లఁగఁజేసె నంఁడో? కవి కాఁలాత్మద్భుతంబెల్లఁకో?.

చ॥ తెలిసిన వార మేముగద ♦ తీర్పుగఁ జెత్తురునందు నోలి నీ
వొలయఁగఁ బండితుండవయి ♦ యుండిన నూలు చెలంగు నీకు న
త్యలఘుతరాపదల్ గొలిపిఁనట్టి రెనంగుదు రివ్వియెల్ల సా
క్షులు నిరతంబునై భవ దఁకుంతిత కీర్తిని జాటునయ్య పూ
తలపటు వంశ వారినిధి ♦ ధన్యమణి ప్రభ! సత్కవీశ్వరా!

చ॥ అటవల కాంధ్రమండు గతఁమబ్బుని వైరముఁజేసి యాంధ్రమం
దొరసినపాటఁ బాడమని ♦ యొక్కరెవల్లో వచింతుగాత నీ
తెఱఁగున నాంధ్రపుం జవిని ♦ దీర్చి యొసంగిన మేటి కెంతయుం
“గరకుడి” యందు గారవ మ ♦ ఖండముగా నొనరించి ఆంధ్ర వ
స్తు రుచిర భక్తిఁ జూపి రిది ♦ చొక్కము నీవల త్యాగరాజు వి
ద్యురు నటు ద్రావి డాంధ్ర జన ♦ వర్గము లాదరము వహింప ను
స్థిరతర కీర్తినొందితివి ♦ చెన్నుగఁ బూతలపట్టు వంశజా!

శ్లో॥ శ్రీరామ సూరీశ్వర మౌళిరత్నం, పాయాత్నదా పూతలపట్టు వంశ్యం
నానా మహాగంధ నిబంధనాధ్యం, శ్రీరామ మాంధ్ర ద్రమిశోక్తి విజ్ఞమ్.

తెజవాడ,
12—6—53.

దోమా వేంకటస్వామిగుప్త.

అటవము, తెనుగు, మలయాళము, కన్నడములందు పండితులై వెలసి

మదరాసు యూనివర్సిటీ ద్రావిడోపన్యాసకులుగా నుండిన

శ్రీ. వే. వేంకటరాజులురెడ్డిగారు ఇట్లు వ్రాసిరి.

మహావిపర్యలు శ్రీరాములురెడ్డిగారి దివ్యసమ్ముఖమునకు నమస్కార పూర్వకముగాఁజేయు విజ్ఞాపనము. తాము పరమ కృపతోఁ బంపిన కంబ రామాయణము చేరినది. తమ రామాయణము అటవ కంబరామాయణము కంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నది. సరళమైన శైలియును ప్రసాద గుణమును మీగ్రంథమందు విశేషముగానున్నది. విహారచటలమున మూఁడవ పద్యమందు 'కాంతలార' మున్నగు సంబోధనములు మూలముకంటె మిక్కిలి మనోరమ్యములుగా నున్నవి. మూలగ్రంథముననున్న యభిప్రాయముల నెంత మాత్రమును విడువక యీలాగున పరివర్తనము చేసినవారు నేనెఱిగినవఱకు వేఱవరును లేరు. "గ్రంథలిఖితా కంత్రిత్రాగ్రియాకంఠి" అనెడి పద్యము మాత్రము తెలుగున నిట్టి భూ విభాగములు లేనందువలన మూలగ్రంథాభి ప్రాయమునకు సరిగాలేదు, కొన్ని స్థలములందు మూలముకంటె లెస్సగా నున్నది.

అంధులును ద్రావిడులును దేవర వారిని కొనియాడవలయును. అట్లు చేయని యెడల వారు తమ కర్తవ్యమును చేయఁదప్పిన వారగుదురు. తామొనర్చి యున్న మహత్తరమైన కార్యము నెప్పుడైన నెఱిగి కొనియాడఁ గలరు.

నమస్కారములు.

మదరాసు, }
7—9—52. }

దాసుడు

వే. వేంకటరాజులు .

కర్నూలు ఉస్మానియా కళాశాల యందలి

హిందీ తెలుగు ఉపన్యాసకులు

జనాబ్ షేక్ దావూద్ సాహెబుగారు ఇట్లు వ్రాసిరి.

నివేదన.

తమిళ దిగంతములను దన మాధురీ విలసనముచే దస్యయత్నమున ముంచి, యచటి మానవులను భక్తి భాజనులఁ గావించి, ఆత్మోబ్బణరస ప్రవిష్టతచేఁ బరిసర ప్రాంత రస పిపాసుల మనస్సులందు కాంతా పల్లవములను తేకెత్తించి యువ్విభులూరఁ జేయుచున్న యీ కంబరామాయణమను కావేరీ న్రవంతికిఁ గాల్పలు దీర్చి మనయాంధ్ర పండిత దివ్యకర్షకుడు ఎడతెగని కృషితో నిజవాఙ్మయ క్షేత్ర మునకుఁ బాఠించి యద్భుతమగు నొక యధునాతన కావ్యసస్యమును పండించినాడు. సోదర మానవులకు దాని రుచిజూప వమారాధన గావింప మహత్తర యత్నము గావించు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు భావివర్తమాన లోకమునఁ బండి పూలతో నభిమాన గంధముతోఁ బ్రఖ్యాతియనెడు ధూప దీపములతో సాహర్ద మునకు నైవేద్యముతో నారాధింపఁదగిన వ్రణయ స్వరూపులు.

అయ్యది కావేరీతోయము, నవరస పరిపూర్ణ కల్పలతో మన క్షేత్రమునకుఁ బ్రవహించి యెఱుంగదు. మన యుర్వరయాంధ్ర క్షేత్రము. అట్లయ్య నయ్యది భాషా భావరూపమున గీర్వాణమును, శబ్దధ్వని రూపమున ద్రావిడమును, సంగీతాది స్వరవిశిష్టతా రూపమున నన్యదేశ పదార్థములను నేకరించు కొన్నది. మొత్తముగఁ గాని యఖండ రూపముగఁగాని యనువదించు కొనలేదు అన్యభాషా కావ్యములను, ఇది తనలోనికే గేవల సంస్కృతమునుండియే కావ్యాది శాస్త్రముల గ్రహింప నను వదించ ననుకరింపఁగడగినది. గీర్వాణమునకు నాంధ్రమునకు వాసనా ప్రాబల్యమున నవినాభావ సంబంధ మున్నది. దీని నేమున్నను అది మాతృభాషా సంస్కృతియే యగును. ఇంచు మించు తెనుఁగున సంస్కృతమందు లేని క్రొత్తది కానరాదు. అట్లేదేనియున్న రామరాజ భూషణుని కవితా సాధనమే; కథగాదు.

ద్రవిడభాషలలో ముఖ్యముగఁ దమిళమున కొక ప్రత్యేకత యున్నది. గీర్వాణ భాషా గంధము నది తనకుఁ బట్టించుకొనక అభినవాభిజాత్యముతోఁ

బుర్రాతనాత్మాభిమానముతో సముచిత స్వతంత్ర ప్రతిభతో, దన సంస్కారమును విలక్షణముగ నెలకొల్పినదిట్ల. ప్రకృత మాంధ్ర వాఙ్మయము అన్య సంస్కృతుల నవగాహన మొనర్చు కొనుటకు వివిధ భావలనుండి జాతీయములను నానుషులను లోకోక్తులను సామెతలను న్యాయములను గేయములను అనివార్యములగు శబ్ద జాలములను సంగ్రహించుకొని శ్రావ్యసౌభాగ్య సంగీత ధ్వని సౌకుమార్యముల నన్నింటిని ప్రోగొనర్చుకొని “ఎల్ల బాసలందు ఎఱుగవే బాసాడి-దేశ భావలందు తెలుగు లెస్స” అని తన సహజ గర్వమును విశిష్ట దర్పమును దశ దిశల నెఱపి పలుకుం దీయందనమున, నుచ్చారణ పటుత్వమున, గమన గాంభీర్యమున, శైలీ సౌలభ్యమున, శ్రుతి మాధుర్యమున, సర్వజన శ్లాఘాపాత్రతచే నెఱ జాణయై మనల నానందాద్ధి నోలలాడించినది. శ్రీరాములురెడ్డిగారి యుభయ భిన్న సంస్కృతులకు నమన్వయమును సాధించి, ద్రావిడ సంపత్తిని పరిసర ప్రాంతీయు లనుభవించు స్వత్వము గలదని నిరూపింప భగీరథ ప్రయత్న మొనర్చి నేటికి అనువాద రూప మున మనభాగమును మనకుఁ బంచిపెట్టి - తామాంధ్రజాతి సంస్కృతికి దోహద మొనర్చిరి. అక్కతన నిత్యగౌరవమును, భావ్యున్నత స్థానము నలంకరించిరి. ఏతన్నూత్న కృషియందు సఫలతను భజించిన యీ రామచంద్రునకుఁ గావ్య జగద్యాత్రికులగు రన పిపాసువులు, ముఖ్యముగఁ బశ్చిమాంధ్రులు ముత్యాల నివాళు లర్పింపకున్న కృతఘ్నులగుదురు. తమ ప్రాంతీయ పురాతన గౌరవమును గోల్పోదురు. అన్యభావల నున్న యీ యభినవ సారస్వతమును దాని విలక్షణ వైభవమును దమ సాహితీ భండారమునఁ జేర్చుకొన్ననాడే గదా మానవ విజ్ఞాన సంపత్తి పెరిగి - మనుచితతా దైన్యమును గోలుపోయి - మనోబలమును ప్రబల మొనర్చుకొను చేతనతా కిరణముల స్పర్శ నందఁగలదు.

సంస్కృతానువాదములు నేటిదనుక నధ్యయన మొనర్చుచున్న రసిక సమాజము మాతృకకున్న గౌరవము తెనుఁగున కొనఁగునది కాదు. భాషా సంస్కృతుల విషయమున తల్లి బిడ్డలుగ నున్న యీ యనువాద మాతృకలకే యంతటి విభిన్నత లున్నచో నిఁకఁ దన ప్రత్యేకతనే నిలఁబెట్టుకొన నుబలాట పడు నట్టి తమిళ భావనుండి తెలుఁగునకు దిగు నీకృతి తీరుతీయములు చెప్పవలయునా ? హాస్యా వృదము సుమా. అని ప్రప్రథమమున నేని గ్రంథనామమును విన్నతోడనే యూహకల్పవ మొనర్చితిని. అయ్యది బహుశః మానవ మనో దార్పణ్యము కావచ్చును. కాని సంప్రదాయముగా వచ్చు నాయాచారమును దాని కలవాటు పడిన నేను కాదనఁ గలవా ! కవియైనను కాదనఁ గలఁడా ! ఇంటఁ బుట్టినది. కాని యీ సతత ప్రథకు అవవాదము కూర్చినవారీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు మాత్రమే. దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు సైత మనదృశ ప్రతిభతోఁ బారసీక కావ్యము

ననువదించిరి గాని యది త్రిశతానికి మించని కావ్యము పానశాల; వీరొక మహాకావ్యమునే యనువదించి యనమ ప్రతిభ చూపిరి.

సర్వసాధారణముగ గీర్వాణవాఙ్మయ మనెడు మున్నీటినుండి యనువాద కల్పలద్వారా ఆంధ్ర కేదారములకు రసములను పాఠించునపుడు అనివార్యముగ యతిప్రాస విశ్రాంతిలనెడు మునుములలో విపరీతమగు (ధగణి - వావిరి - సలలిత - అరయఁగ - సరవి - విలసిల్లు - ఇల - కడఁక - పృథివి - ధరాతలము - సరస) వ్యర్థపదములను దుబ్బుగడ్డి పెట్టి కావ్య సన్యశోభకు వీలగునంత సప్తమునుగూర్చి యానంద మను పంటను చెడఁగొట్టెడిది. ఈ కృషికుడు గడిచేటి, యనుభవమును సంపాదించి, నన్నుబోలు కృషికులనే యనంతముగా నిర్మించఁగన్న మేధాబలసంపన్నుఁడు గాన మెలఁకవతో నాకలుపు మెలకలనే పెరుఁగనీయక, పాదములను మునుములను చెదరినీయక, వ్యాకరణచ్చందోమార్గ సాధన విశేషముల కాపువెట్టి యఖండమగు రామాయణ రాజనములను చక్కఁగ బండించినాఁడు. మచ్చునకని పరికించినను ఈ కావు కళ్ళమునందూఁక గన్పట్టదు. ఇంతటి జాగరూకతకుఁ గారణమేమాయని గాఢముగ నాలోచించితిని. ఆచంద్రతారార్కము నిలుచునట్టి మహాకావ్య సృష్టియందలఁతి యలంతి దోసము లుంట గని రసిక పాఠకలోకము తన్ను మధుర హాస్యము పాల్గొనించునని యెఱింగిరి. కావున వీరు ప్రతిభా పారంగతులు.

శ్రీరాములురెడ్డి శిష్యకోటియె వ్యాకరణచ్చందోలంకారములకుఁ జక్కని వ్యాఖ్యానములు రచించి నమధులని ప్రసిద్ధిపహించియుండ నొక వీరి పాండిత్యమును గూర్చి వేఱుగా నడుగనేల? ఇదియొక యధునాతన తపస్సు, నూతనకృషి, ప్రాచీన సంస్కారము - సాంప్రదాయక వ్యుత్పత్తి - మానసిక ప్రతిభ - కాకున్నచో నిక్కాలమున నింతటి యఖండ గ్రంథము సిద్ధమై యాంధ్రజన సమక్షమునకు వచ్చుట సామాన్యముగాదు. నేటిదినక నింతటి పెద్దపని నెవరును ఈ రూపమునఁ దలపెట్టలేదు. ఇఁకఁ గవిత్వమునుగూర్చి కొంత చర్చింప వలసియున్నది.

అనువాదముల కవిత సలక్షణముగనుండునుగాని చెవికి నింపు గూర్పదు. శాస్త్రములను పట్టించియుందురుగాని మనసునకుఁ బట్టదు. అర్థవల్లి భావతాత్పర్య సౌరభ్యములు రాజమార్గమున వ్యాపింపవు, చదువుచున్న వికారమేదో మనోవీధిం బ్రవేశించినట్లుండును. ఇది కొందఱియనువాదములలోని విలక్షణత. ఇక్కారణముననే యనువాదమును పరిత్యజించి కొందఱు జనుకరణముం బూనిరి. ఏమయినను బిట్టుగ నీలుగుకొని మూన్నాళ్ళనాఁడు చచ్చిన వీనుఁగువలె నీరసమై నిర్జీవమై భీభత్సశోభతోఁ

బ్రత్యక్షమగుట మనము చూచినది. కొన్ని యెడల యనువాదకుఁడు దిగివచ్చునంత వఱకు దాని యర్థము తెమలదు.

ప్రకృత కంబరామాయణ కవిత ధారాపాతము నిర్దుష్టము. దానికంటె సారశ్యమెక్కువ. అంతకంటె రసస్ఫూరకతలో నద్యయోనంద ప్రదము. అర్థగాంభీర్య సహితయయ్య మధుర మధురన స్రవంతిక - పండితుల కలభ్యమగు విశిష్టశైలి యిక్కవికయాచితముగ నలవడినది. ఇది సంపాద్యముకాదు. సంస్కారజన్యము. అట నట తమంతట తాము దొరలిన శబ్దాలంకారములు - రసము కొఱకై అప్రయత్నముగఁ గుడిసె తెలుగు నుడికారములు, ప్రతిభాసాధ్యములగు గీర్వాణ సమస్తపద గర్జనలు - వింతపింత కూర్పులు ప్రమదావస సౌభాగ్యముం జాలుచున్నవి.

ఇస్లామీయుఁడనగుట నాకుఁ గథయందును రామాయణ కావ్యము నందును విశ్వాసముగల్గి గాదుకాని అనువాదముపట్ల నుభయ సంస్కృతుల సమ స్వయముపట్ల నిక్కవి యెంతటి కృషినల్పి వ్యుత్పత్తి ప్రతిభలను చాటినాఁడాయని గట్టిగఁ బరికించితిని. హనుమంతునియెదుట కుప్పిగంతులు సాగవనుకొంటిని. ఎచ్చటను జాతీయతను జాఙ్గనీయక సంస్కృతిని మాఙ్గనీయక యధునాతనయుగమునకొక నూతనాదర్శముం జూప నీ గ్రంథము ననువదించినాఁడు. ఈ కవి యనమాన ప్రతిభ దాగియుండి యొక్కమాట వెలి కుబికినది. కావుననే మాయాంధ్ర సారస్వతము చిరకాలమునుండి మనోలోకము మథనపడుచున్న కొఱంత దీర్ఘకొన్నది.

తెలుఁగున వివిధ రామాయణములు పుట్టినవి. భాస్కర - రంగనాథ రామాయణములుతప్ప మిగిలినవి చర్చిత చర్వణములు. పౌనరుక్త్యములు. పిష్ట వేషణ సదృశములు-ఒకే ప్రవాహమునుండి యిన్ని కాల్యలు, పిల్లకాల్యలు, గుంటలు, త్రవ్వితీయంబనిలేదు అనుట నా మనోభిప్రాయము. కాని తరములనుండి కొనియాడఁ బడుచున్న యీ తమిళ కంబరామాయణము మహిమాకందళము, బీజాక్షర ఘటితము, అంధులకొక ప్రత్యేక సౌభాగ్యమును సమకూర్చినది. ప్రస్తుత యుగ సారస్వతమున వాంఛనీయరసవృష్టి. దీన నామహాణికావ్యరసాస్వాదన కుతూహలురు మిక్కిలి యానందించి తత్సాహిత్యగత వైశిష్ట్యమును గ్రహించి రసాదిక మార్దవ ప్రకృతుల నవలోకించి హర్షించి గర్వింపఁగలరు. ఇది యావశ్యకకృషి - అన్యభాషా సహజ సంస్కారమును మన సాంప్రదాయక సంస్కృతితో సరిపోల్పిచూచి యాచి తిని గొని యనాచితిని దిగవిడిచి, దానిని మనదానినిగఁజేసికొన్న యపుడేగదా జాతికి జాతీయవిజ్ఞానము పెరుఁగును. అభినవ భావసారభము గుబాళించును. అన్య భాషావిశిష్టత సాకారతను భజించి మనవాఙ్మయ మందిరమున శోభించును. అట్టిదే

యారాధ్యము. ఇంతటి విశ్వగౌరవ ప్రయత్నమున నఫలుఁడగు నిక్కవికి నేను హస్తములు మోడ్తును.

ద్రుత ప్రకృతిక విషయమునఁ గవిగారి నిర్ణయము శాస్త్ర సహజము. అజంతమగుతఱి దానికి ద్రుతత్వనామముండిన నుండుంగాక. దానిమీది పరుషములు సరళములగుట వింతగనేయున్నది. భావ్యకారులుపైత మీవిషయమున నిదమిథి మని నిర్ణయముచూపమి ప్రాచీనతా విస్మృతియనక తప్పదు. నేనీ విషయమున శ్రీరాములు రెడ్డిగారితో మనస్ఫూర్తిగ నేకీభవించుచున్నాను. వారి యభిప్రాయము నావృద్ధత ధ్వనియే.

అనన్యసామాన్య ప్రతిభతో నిరంతర నిష్ఠాపూర్వక కృషితో నిర్మిద ప్రవచన సాభాగ్యముతో నీకావ్యము ననువదించి యాంధ్రుల మన్ననల గ్రహించు శ్రీయుత - పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు నేటియుగమున నద్వితీయులు. ఆకాశ గంగ వడుపున ఘుమంఘుమ ధ్వనులతో నాంధ్రభూమికి దుముకుచున్న వీరి కవితలో ధారావాహికయేగాక శాస్త్రమర్యాదలు సంస్కృతి భూషలు సంస్కృత మర్యాదలు త్రిలింగ పద వివేక విశేషములు తఱచు తమ యునికిని ప్రతిబింబింపఁ జేయుచు నాకర్షించుచున్నవి. ఈ కవిగారి సిద్ధహస్తతకు నోపికకు మనోవైశాల్య విజ్ఞానములకు వేయిమార్లు నేను కృతజ్ఞత లర్పింతును.

ఇట్లు,

షేక్. దావూద్ సాహెబ్

హిందీ, & తెలుఁగుపండితుఁడు

ఉస్మానియా కళాశాల

కర్నూలు.

శ్రీ

విషయసూచిక.

సుందరకాండము.

౧. సముద్ర లంఘన పటలము.	౧
కడలినుండి మైనాకుడు లేచుట	౧
సురస హనుమంతు నడ్డగించుట	౨
అంగారధార హనుమంతుని మింగుట	౩
అంజనేయుండు ప్రవాళింగిరి జేరి లంకను కాంచుట	౪
౨. పురాన్వేషణ పటలము.	౧౦
సూర్యాస్తమయము	౧౪
చంద్రోదయము	౧౫
హనుమ లంకా ప్రాకారమును సమీపించుట	౧౬
లంకాధిదేవత హనుమంతు నడ్డగించుట	౧౭
హనుమ అంకను నిగ్రహించి లోని కరుగుట	౧౮
స్త్రీల సమాహములో హనుమ సీత వన్వేషించుట	౧౯
హనుమ తుంభకర్ణుని కాంచుట	౨౦
హనుమ ఇంద్రజిత్తు గృహమును గాంచుట	౨౧
అంశర్మందిర పరిఖ వాంజనేయుండు దాటుట	౨౩
నిద్రితులగు రక్తమల హనుమ గాంచుట	౨౪
హనుమ రావణుని హేడఁ జేరుట	౨౫
హనుమంతుండు విద్యాధరాంగనలఁ గాంచుట	౨౬
,, మందోదరిని గని సీతయని బ్రమయుట	౨౮
,, రావణుని గాంచుట	౨౯
,, రావణుని చంపఁజేయుట	౩౦
,, సీతఁ గానమితి చింతిల్లుట	౩౧
౩. సీతా సందర్శన పటలము.	౩౨
సీత సీతి	,,

సీత రాముని దలంచి పరితపించుట	...	33
రాక్షస స్త్రీలు నిద్రింపఁగా సీత త్రిజటతోఁ దన నిశ్చేదముఁ దెలుపుట		34
త్రిజటఁ సీత కూఱుట కఱపుట	...	35
,, తన స్వప్నమును సీతకుఁ దెలుపుట	...	36
హనుమ సీతను గాంచి యుత్సాహవంతుఁ డగుట	...	37
౪. నిందన పటలము.	...	38
రావణుఁడు సీతను బలిహారుట	...	౪౧
సీత రావణుని కటాక్షు లాడుట	...	౪౨
౫. స్వరూప సందర్శన పటలము.	...	౪౩
హనుమఁ శ్రీరాముని రూప మభివర్ణించుట	...	౫౧
సీత యంగరముం గని యనందించుట	...	౫3
హనుమ స్వస్వరూపముం జూపుట	...	౫2
౬. చూడామణి పటలము.	...	౫4
సీత రామునకు పంపు సందేశము	...	౬౨
హనుమంతుడు సీతకు ధైర్యవాక్కు లాడుట	...	౬3
సీత ఆనజాల్లు తెలుపుట	...	౬2
౭. వన భంగ పటలము.	...	౬5
౮. కింకర వధ పటలము.	...	౭౪
౯. జంబుమాలి వధ పటలము.	...	౮౦
౧౦. సేనాపతి పంచక వధ పటలము.	...	౮5
౧౧. అక్ష వధ పటలము.	...	౯౦
౧౨. పాశ పటలము.	...	౯5
హనుమంతుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముచేఁ గట్టువడుట	...	౧౦౦
౧౩. పాశ ముక్తి పటలము.	...	౧౦౧
హనుమంతుడు రావణునకు నీతి గఱపుట	...	౧౦2
౧౪. లంకా దహన పటలము.	...	౧౦౪
౧5. శ్రీ పాద వందన పటలము.	...	౧౦౯
వానరులు మధువనమును పొడునేయుట	...	౧౨౦
మాకుతి శ్రీరామునకు సీతా వృత్తాంతము తెలుపుట	...	౧౨3

౧. సముద్ర దర్శన పటలము.	...	౧౨౯
౨. రావణ మంత్ర పటలము.	...	౧౩౦
కుంభకర్ణుడు హితము పఱుట	...	౧౩౪
ఇంద్రజితుని ప్రతాపోక్తులు	...	౧౩౫
విభీషణ నీతి	...	౧౩౬
౩. హిరణ్యకశిపు వధ పటలము.	...	౧౪౧
తండ్రి ప్రహ్లాదుని వివిధోపాయముల శిక్షించుట	...	౧౪౭
సృసిహమా ర్హ్యవిర్భావము	...	౧౫౧
౪. విభీషణ శరణాగతి పటలము.	...	౧౫౫
సుగ్రీవాదులు తమతమ యభిప్రాయములఁ దెలుపుట	...	౧౬౦
హనుమంతుఁడు తనయుద్దేశమును దెలుపుట	...	౧౬౨
శ్రీరాము నభిప్రాయము	...	౧౬౩
శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయ మొసఁగుట	...	౧౬౬
౫. లంకా వృత్తాంత పటలము.	...	౧౬౯
౬. వరుణ ప్రార్థన పటలము.	...	౧౭౪
వరుణుఁడు రాముఁడేరి కరణు వేడుట	...	౧౭౯
౭. సేతు బంధన పటలము.	...	౧౮౧
౮. చార శ్రవణ పటలము.	...	౧౮౬
రావణుఁడు రహస్యమందిరముచేరి యాలోచించుట	...	౧౯౦
౯. లంకా దర్శన పటలము.	...	౧౯౨
రాముఁడు మవేల్కాది శిఖరముఁ జేరుట	...	౧౯౫
రాముఁడు లంకానగర సౌందర్యము లక్ష్యింపఁకుఁ దెలుపుట	...	,,
౧౦. వాసర సైన్యదర్శన పటలము.	...	౧౯౭
౧౧. మకుట భంగ పటలము.	...	౧౯౯
శ్రీరాముని చింత	...	౨౦౧
౧౨. వ్యూహ నిర్మాణ పటలము.	...	౨౦౪
౧౩. అంగద దౌత్య పటలము.	...	౨౦౭

౧౪. ప్రథమ యుద్ధ పటలము.	...	౨౧౨
సుగ్రీవుడు నజమప్పిం జంపుట	...	౨౧౧
కూరుపు వాకిటి యుద్ధము	...	౨౧౬
శ్రహ్మణి యుద్ధము	...	౨౧౭
రావణుడు రణమున కేగుట	...	౨౧౮
రాముడు రణసన్నద్ధుఁ డగుట	...	౨౧౯
లక్ష్మణ యుద్ధము	...	౨౨౨
హనుమ ద్రావణ ముష్టి యుద్ధము	...	౨౨౪
రావణశక్తిచే లక్ష్మణుఁడు మార్చిల్లుట	...	౨౨౮
రామ రావణ ప్రథమ యుద్ధము	...	"
౧౫. కుంభకర్ణ వధ పటలము.	...	౨౩౨
రావణుడు మాల్యవంతునకు రాముని పరాక్రమాదులు తెలుపుట	...	౨౩౩
కుంభకర్ణుని పేలుకొలుపుట	...	౨౩౬
రావణనకుఁ కుంభకర్ణుఁడు హిత ముపదేశించుట	...	౨౩౮
విభీషణుఁడు రామునకుఁ కుంభకర్ణు నెఱిగించుట	...	౨౪౧
విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము	...	౨౪౨
కుంభకర్ణుని యుద్ధము	...	౨౪౬
లక్ష్మణ కుంభకర్ణుల సమరము	...	౨౪౭
సుగ్రీవ కుంభకర్ణుల యుద్ధము	...	౨౪౮
రాముడు కుంభకర్ణుని గూల్చుట	...	౨౪౯
౧౬. మాయా జనక పటలము.	...	౨౬౨
సీత రావణు దూషించుట	...	౨౬౪
సీత మాయాజనకుం బదరుట	...	౨౭౦
రావణుడు కుంభకర్ణ వృత్తికై విలపించుట	...	౨౭౧
౧౭. అతికాయ వధ పటలము.	...	౨౭౩
శవాంతకుండు హనుమంతునిచేఁ గూలుట	...	౨౮౨
అతికాయుఁడు లక్ష్మణుచేఁ గూలుట	...	౨౮౩
శరాంతకుఁ డంగదుచేఁ జచ్చుట	...	౨౮౬
ఉన్మత్తుఁడు నీలునిచేఁ గూలుట	...	"
బలమత్తుఁడు ఋషభునిచేఁ జచ్చుట	...	౨౮౮
సుగ్రీవుఁడు కంభుని చంపుట	...	"

నిశుంభుని హనుమంతుడు కూల్చుట	...	౨౯౯
ధాన్యమాలిని రావణుని నిష్ఠురోత్తలాడుట	...	౨౯౦
౧౮. నాగపాశ పటలము.	...	౨౯౯-౨
ఇంద్రజితుడు శపథవాక్యములాడుట	...	౨౯౩
వానర సేనానాయకుల సమరము	...	౨౯౬
ఇంద్రజిత్తు వానరులపైఁ గసిమగుండుట	...	౨౯౭
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణ యుద్ధము	...	౩౦౦
ఇంద్రజిత్తు నాగపాశముచే లక్ష్మణాదుల బంధించుట	...	౩౦౭
విభీషణుండు లక్ష్మణుని నవస్థంగని దురపిల్లుట	...	౩౦౯
గరుడుండు రాఁగా నాగపాశము వీడుట	...	౩౧౨

యుద్ధ కాండము :: ఉత్తర భాగము.

౧౯. సేనానాయక వధ పటలము.	...	౩౧౯
రావణుఁ డింద్రజితుని చక్రరక్షకుల ముక్కులు గోయ నాజ్ఞాపించుట	..	”
ధూమాక్షుండు హనుమంతునిచేఁ గూలాట	...	౩౨౪
మహాపార్శ్వఁ డంగదునిచేఁ జచ్చుట	...	”
సీల మాల్యవంతుల యుద్ధము	...	౩౨౫
జువధ వజ్రదంష్ట్రుల సమరము	...	”
పికాచుని యుద్ధము	...	౩౨౬
౨౦. మకరాక్ష వధ పటలము.	...	౩౨౬
మకరాక్షుండు రామునితోఁ బోరి మడియుట	...	౩౨౮
రక్తాక్షుండు శంఖుండు నల పనకులచే నంతమొందుట	...	౩౨౯
౨౧. బ్రహ్మాస్త్ర పటలము.	...	౩౩౦
తనవైద్యముపాటు నింద్రజితుండు కాంచుట	...	౩౩౨
హనుమని సింహనాదము	...	౩౩౩
లక్ష్మణుండు రాము ననుజ్ఞంగొని యింద్రజితునితోఁ బోరుట	...	౩౩౪
మహాదర్శని యుద్ధము	...	౩౩౮
అంజనేయుండు కుంభకర్ణుని వజ్రదండముం గొని దైత్యుల నుఱుమాడుట	...	౩౩౯
హనుమంతుఁ డకంపనం జంఘట	...	౩౪౦
మారుతి లక్ష్మణుని పెదకుచుఁ బోవుట	...	౩౪౧

ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణాదులపై (బహ్మస్త్ర) మేయట	...	388
శ్రీరాముండు మరలివచ్చి పాలికలనిం గాంచుట	...	389
శ్రీరాముండు లక్ష్మణుని పరితపించుట	...	392
వేలుపుల విలాపము	...	395
౨౨. మూర్ఛిత రామ లక్ష్మణ సందర్శన పటలము.	...	398
త్రిజట సీత నూఱడించుట	...	399
౨౩. సంజీవన శైల పటలము.	...	399
అంజనేయుండు సంజీవని జేబోవుట	...	399
జాంబవద్ దిగ్భీషణులఁ గాంచి రాముండు పరితపించుట	...	399
జాంబవతుండు రాముని తేర్చుట	...	399
౨౪. హాలాపాన నటన పటలము.	...	399
౨౫. మాయా సీతా పటలము.	...	399
వానరులు లంకఁ గాల్చుట	...	399
ఇంద్రజిత్తు మాయాసీత తల దఱుంగుట	...	399
ఇంద్రజిత్తు తయోధ్య కేసని విని రాముండు చింతించుట	...	399
విభీషణుండు తుమ్మెదయై జానకిం గాంచి వచ్చుట	...	399
౨౬. నికుంభిలా యాగ పటలము.	...	399
హనుమంతుఁ డింద్రజిత్తు నుహలంభించుట	...	399
మేఘనాదుండు హనుమనికిం బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట	...	399
ఇంద్రజిత్తు ప్లిష్ఠ్యణ యుద్ధము	...	399
మేఘనాదుండు విభీషణుని నిందించుట	...	399
౨౭. ఇంద్రజిత్తు ద్వధ పటలము.	...	399
౨౮. రావణ శోక పటలము.	...	399
౨౯. సేనా సందర్శన పటలము.	...	399
మాటవంతుండు సేనాపతులకు రామ విక్రమాదులు తెలుపుట	...	399
౩౦. మూలబల వధ పటలము.	...	399
వేలుపు లనుర బలముఁ గాంచి శంకించుట	...	399
వానరులు మూలబలముఁ గాంచి పాఱుట	...	399
శ్రీరాముండు రాక్షసబలము నుఱుమాడుట	...	399
వన్నీ దానవసేనలఁ బ్రోత్సహించుట	...	399

రాముడు గాంధర్వాస్త్రము సంధించి విడుచుట	...	౪౨౫
౩౧. రావణ శక్తి పటలము.	...	౪౩౦
రావణశక్తిచే తక్కుబుండు మూర్ఖులు	...	౪౩౨
౩౨. వానర రణరంగ దర్శన పటలము.	...	౪౩౪
౩౩. రావణ రణరంగ దర్శన పటలము.	...	౪౩౭
౩౪. రావణ రథారోహణ పటలము.	...	౪౪౦
౩౫. రామ రథారోహణ పటలము.	...	౪౪౨
౩౬. రావణ వధ పటలము.	...	౪౪౪
రామునిచే మహాదరుండు కూలుట	...	౪౪౫
రామ రావణ సమరము	...	౪౪౭
రాముడు రావణుని తలతఁ దెగ నేయుట	...	౪౪౯
రావణుండు మూర్ఖులు	...	౪౫౬
రాముడు బ్రహ్మాస్త్రముచే రావణుఁ గూల్చుట	...	౪౫౮
రాముడు రావణుని పీఠపునఁదలి గాయములఁ గాంచి శంకించుట	...	౪౫౯
విభీషణుని చింత	...	౪౬౦
చంద్రోదరి విలాపము	...	౪౬౨
౩౭. శ్రీరామ నివర్తన పటలము.	...	౪౬౪
వాసుమంతుండు సీతకు రామ విజయము తెలుపుట	...	౪౬౫
అప్పరసలు సీత నలికరించుట	...	౪౬౮
శ్రీరాముండు సీతను కఠినోక్తు లాడుట	...	౪౭౦
సీత అగ్నిం జొచ్చుట	...	౪౭౨
రాముని పురుషోత్తమత్వమును నలువఁ బెల్లడించుట	...	౪౭౪
శంకరుండు దశరథు నటువఁ బిలిపించుట	...	౪౭౬
వేలుపులు రాముని కోరిక లాసఁగుట	...	౪౭౮
సీతారామలక్ష్మణులు పుష్పకము నధిరోపించుట	...	౪౭౯
రాముండు సీతకు త్రోవలోని చిత్రములఁ జూపుట	...	౪౮౦
భరద్వాజుండు శ్రీరామచులకు విందు పెట్టుట	...	౪౮౨
భరతుండు రాముని రామికఁ బిలిపించుట	...	౪౮౪
కౌసల్య భరతు సమాధానపఱచుట	...	౪౮౫

హనుమంతుఁడు భరతుని చేరుట	...	౪౮౭
భరతుఁడు రాముని రాక విని యానందించుట	...	"
భరతున కాంజనేయుఁడు రాము నుదంతము తెల్పుట	...	౪౮౯
గుహఁడు రాముని కానకచ్చుట	...	౪౯౩
భరతుఁడు శ్రీరామాదులం గాంచుట	...	౪౯౪
౨౮. శ్రీరామ పట్టాభిషేక పటలము.	...	౪౯౭
సుగ్రీవాదులు నగరునందలి చిత్ర దృశ్యములఁ గాంచుట	...	౪౯౯
రాముఁడు పట్టాభిషేక్తుఁ డగుట	...	౫౦౦
౨౯. వీడుకోలు పటలము.	...	౫౦౨

కంబరామాయణము.

సుందరకాండము.

—: ౧ సముద్ర లంఘన పటలము :— (౯౫)

మ॥ క్రలఁకం జీఁకటి రజ్జవే భుజగమై ♦ కన్నట్టు చందాన నీ
యిల మాయం జనియించు మోహ నిచయం ♦ బీగుణ సమస్తంబు నే
విలసత్తేజముఁ గన్న నట్టి పరుండే ♦ విల్లంది లంకాపురం
గలనక గెల్పు వహించె నండు విబుధుల్ ♦ గణ్య ప్రమాణంబులకొ ౧

ఉ॥ అత్తటి వీరరత్నము ము ♦ హాబలపుత్రుండు దేవలోకమున్ .
జిత్తము రంజిలంగఁ దన ♦ చేరువఁ గాంచి యిదేమి లంకయా?
మత్తినాడనే? యనుచు ♦ మాన్యులు వొందెడు నాకమిద్ది రా
జోత్తముదేవి యిందరయ ♦ నుండద యంచు మరల్చె భావమున్. ౨

శా॥ లంకాద్వీప వసంబులున్ గనక ♦ మాలా విస్ఫురద్వారముల్
పొంకంబౌ మణిసాధవిధులును పెం ♦ పుం గాంచు దుర్గంబులున్
శంకాతంకము లేక గాఢుచు జగ ♦ త్సందోహముల్ దిక్కులున్
సంకోచించి వడంక బాహువుల నా ♦ స్ఫాలించె త్వేడించుచున్. 3

మ॥ విమలాత్ము డట నూది త్రొక్క-గిరియున్ ♦ వేకుంగి గర్భంబు చీ
లి మహిన్ వ్రాలిన ప్రేవులంబలె గుహా ♦ లిన్ దుర్విష జ్వాలికా
సముద్రగ్ర న్నట దంప్రికా భయద దు ♦ ప్త వ్యాళ సంఘంబు త్వే
శములం గ్రక్కుచు దొర్లుచున్ వెలువడెన్ ♦ లావేది దుర్భీతిమై. ౪

ఉ॥ నెమ్మదిఁ గందరంబులను ♦ నిద్ర యొనర్చు మృగేంద్రచాళి ర
క్తమ్ములు గ్రక్కుచచ్చటనె ♦ క్రందడఁగ న్నశియించె బక్షి సం
ఘమ్ములు సాగరంపు లయ ♦ కాల విఘోషము సిగ్గిలంగ శ
బ్దమ్ము లొనర్చుచుం బఱచె ♦ భానుని కాంతి మఱుంగుపుచ్చుచున్.

చ॥ కఠిణులు తోఁకలకొ ముడిచి ♦ గాత్రములకొ గుదియించి కర్ణములొ
పరపగు వెన్నుదాఁక వడిఁ ♦ బ్రాణభయంబునఁ గంపమంద త
మ్మొరయుచు వెంటనంటఁ గరి ♦ యూధము తొండముతోడ బాదపో
త్కరములఁ గెల్లగించికొని ♦ దవ్వుల కేగెను గీఁకపెట్టుచున్. ౬

తే॥ అమృతహేదానమించునానతిశయిల్లు, కొమ్ములుం బొడిగా మిడుఁగఁబలులు చెదర
కెన్ను లగలంగ బెబ్బులుత్ బెదరి పాతె, కనులు విప్పని కొదమలఁగవ్వకొనుచు

ఉ॥ భూధరరాజ మప్తు తన ధౌల్పు చెడంగ వడంకి క్రుంగ వి
ద్యాధరులెల్లః గేల నడి ధంబులతోడను డాళ్లతోడ భూ
మిధరమందునుండి వడి ధూడికి లేచుట చూడ నొప్పె నా
యోధనమందు కాలి యడు ధుజ్జగిలం బయి కేగు వైఖరిక ౮

చ॥ శరదము లర్కచంద్రు లుడు సంతతి నిల్కడ దప్పఁ గ్రుంగి యు
ర్వర నిగబడ్డ పర్వతము వాడి నఖంబులు లావు బాహువుల్
మురువుగ నొప్పు వాయుజుఁడుఁమూపునఁ గంబమవోలె నుండఁగా
శరధి మునుగు నోడయను జానునఁ దోచెను చూడ్కి కబ్రమై. ౯

ఉ॥ గైరిక మింగిలీకమును గందము పుప్పొడి చెందిరంబు నిం
డారఁగఁ బూసికొంచు నచ లావగలెల్ల ధరితీపై వడిం
గాటుట చూడ నొప్పె గిరి గర్భము వ్రలఁగఁద్రొక్క రక్తముల్
ధారణి జంది వెల్లువయి తల్లిన విన్నను వొంది యత్తేటిక. ౧౦

చ॥ శరనిధిఁ ద్రచ్చు మందరము చాడ్చున నగ్గిరి రాజ మప్తు ది
ర్దిరఁ దిరుగంగ నందలి య తిప్రవరుల్ తపముల్ ముగించి చె
చ్చెర విలయంబాకో యనుచుఁ జింత వహించుచు దేహబంధముల్
విరియక మున్నె తామెగిరి వెల్లిరి మోక్షము చేరు వైఖరిక. ౧౧

ఉ॥ భానుని పోలు కాంతిగల పర్వత మృచ్చి పటాలుమంచు బీఁ
టూనఁగ సుందరుల్ వడఁకి యొక్కటఁ గాఁగిలిఁ జేర ఖేచరుల్
మానుగ వెండికొండ దశ మస్తకుఁ డెత్తుడు నల్లలాడ శ
ర్వాణి పరిష్వజంపఁ గను పట్టిన శంభుని పోలి రయ్యెడక. ౧౨

చ॥ ఒడలిని చేరు మాధవక మారిమితోఁ డెలివిక వదల్చు గిం
కడరిన వెల్పు టింతులు భ యంపడి యల్గుల వీడి యూటటం
బడసి నిజేశులం గలిసి పైకి వడిం జనుచుండి విస్మృతిక
విడిచిన కీరపోతములఁ బిల్చుచు సంకట మంది రత్తేటిక. ౧౩

తే॥ నాకులును తాపసులఁ దక్కఁలోక పతులు, జ్ఞానులును వచ్చి వరునలై పూని నిలిచి
పూవులం జల్లి పావనీ! పోయిరమ్మ, యనుడు హనుమయు వేగిరఁమందె నెడఁద.

మ॥ విజయప్రభవశీల! శైలనిభహం వీరా! పొనుంగైన కుం
భజుడే త్రావిన వారిరాశి యన నే మాత్రంబు నాకిద్ది య
క్కజమే దాటఁగ నంచు నెంచుచు నల - క్ష్యస్ఫూర్తిమై దాటి భూ
మిజ నాలంకను కాంచి రమ్మనుచు ద - నిక్రతుల్ ప్రశంసింపఁగ. ౧౪

ఉ॥ పావని తాల్చినట్టి ఘన + బంధుర హావము లంక దాటనే ?
యావలికేని పోవఁ దగి + నట్టిది యంచు మహాద్భుతంబునఁ
దేవతల్లెఁ జూడఁ గపి + ధీరుఁడు మున్నుగ వంగి పాదముఁ
లావున నూని త్రొక్క విపు + లఁ దిగఁబాతె మహేంద్ర మయ్యెడఁ.

ఉ॥ వాలము వైకి నెత్తి బలు + పాదములం గుదియించి నక్షముం
బోలఁగఁ గ్రుంచి యంశములు + పొంగఁగఁ గంతము వంచి బాహుపుత్ర
వాలిక ముందు చాచి తల + బ్రహ్మపదంబును ముట్టఁ జెంచి నే
త్రా లల లంకపై నిగుడ + దర్పముతో వెన దాటె మింటికిఁ. ౧౭

తే॥ హనుమ యాతీతి నెగయంగ + నతనితోడ, విభుని కార్యంబుకై పోవు + విధము దోషఁ
దరువులును పెనుశిలలును + ద్విరదములును, తక్కు ఘన వస్తువులు వియ + త్ఫలికి నెగ సె.

ఉ॥ మారుతవేగుడైన హను - మంతుఁడు నింగికి నట్లు దాటగా
బోరున వెంటలేచు విట + పుత్ర పెనుగుండ్లును తక్కు ప్రాణులుఁ
వారక దక్షిణం బరిగి + వైశమ లంకను చేరు శక్తి పెం
పారమిఁ ద్రోవఁబడ్డ క్రియ + సంబుధిలోఁ బడియెఁ గుభాలునఁ. ౧౮

చ॥ గగనమునఁ వడిం బఱచు + గాడుపు పట్టి మహాశుగ్రోద్ధతిఁ
మృగములు మాఱులుఁ లతలు + మిక్కిలి సంధము పొంగునట్లుగా
దిగఁబడి యెల్లడం బరవి + ధీరుఁడు రాముఁడు కిన్న నూను ముం
దుగనె పయోధి యందయిన + తోరపు నేతువు వోలె నేర్పడెఁ. ౨౦

చ॥ ఉరవడిచేత భేదిలె మ + హోదధి కిందటి నాగలోకముఁ
విరివిగఁ గాననయ్యె మణి + బృందము కన్నుల మిట్టి పాటుగా
మెఱసెఁ దరున్నతిం గని స + మీరణ పుత్రకుఁ డెను నాగరా
డ్వరభవనంబు గాంచఁ దగు + భాగ్యము గాంచితి నంచు మోదిలెఁ.

ఉ॥ టెక్కలతో మహాన్దవము + వ్రేలఁగ నేగి సురామృతంబు వే
రుక్కునఁ దెచ్చినట్టి విహ + గోత్రము సత్త్వము నెల్లవేళలఁ
మిక్కిలి పల్కుచుండెడు స + మీరణ భోజులు వెండి తామ్రుడే
యిక్కడ కేగుదెంచె నని + యెక్కువ భీతిలి పాటి రెల్లడఁ. ౨౨

మ॥ లయకాలానలుపోల్కి నేగు కపిజా + ల వ్యాఘ్రు వేగోన్నతిఁ
సయింపఁ లేక చలించి తూలు తిమి మ + త్వ్య గ్రాహ పాతీన సం
చయముఁ తెచ్చెలు దేల సంబుధి మహా + సంక్షోభముం బొందఁ ద
ద్రయ వీచీ నికరంబు మున్నుగనె మోఁ + దం జొచ్చె లాకాపురిఁ.

చ॥ సకల చరాచరంబుల ద + శల్ వచియింపఁగ నేల? దిక్కరుల్
కకపికలయ్యెఁ బంతమున + గాడుపు మేరువు నూపువేళ నా

సికరము పెల్లగిల్లి కడు + శ్రీఘృగర్థి జలరాశిమీందఁ గం
దుకగతిఁ జిజ్ఞాసం జరుగు + తోయము దోచెఁ గవేంద్రుఁ డేగుచో.

ఉ॥ మండలధార నేగు వెలి + మావుపయిం జను వక్ష కంటికి
న్నిండుగ భారమై పరఁగు + నెవ్వడిఁ గొండలు వారిరాశి భూ
మండల మొక్కయంజగొను + మాత్రముగాఁ గనుపట్టుచుండ బ్ర
హ్మాండములై నొక్కటగు + నట్లుగ నేగెను పుష్పకంబు నాక. ౨౫

తే॥ వేల్పులు నుటింప మునులు దీవింప జనులు, మొక్క మారుతి పగమదిమును కొనంగ
దానవుని కసిదీఱి మార్దనమునేయ, శివుని విడిచును కైలాసశిఖరిఁ బోలె.

తే॥ బ్రహ్మకంటె విజ్ఞాని యాబ్రహ్మచారి, ధర్మవర్తనుఁ డేగుచోదడవునుండి
యెడసియున్న త్రికూటమకొడుకుఁజూడ, మేరు వాళుగగతి నేగుతీరుదోచె.

చ॥ పలపల బ్రుంగఁదారకలు + స్వర్గము క్రుంగఁ బయోధి పొంగ ది
క్కులు వడి మ్రుంగఁ బెన్లహలు + కొండలు పాదగలంగ మేరువు
వెలవెల చెంగ రాఘవుని + విశ్రుత సాయక మట్టు లేగు క
ర్వలి కొడుకొప్పై గల్పమునఁ + బర్వు ప్రచండ సమీరణుం డనక.

తే॥ పంక్తి కంఠుఁ డింద్రియములఁబదిల పటచి, తివిరిచేయుతపంబు పూర్తిగ నశించె
ననెడు సూచన నుత్తరమున జనించి, దక్షిణము పోవు భాను చందము దోచె.

తే॥ కూరులు వసించు లంకనుచేర జంకి, యితర పురముల నుండంగనిచ్చ లేక
రాము శరణంబు నొంది మఁరల వసింప, నరుగు ధర్మ నాజ్ఞాచక్రమనఁగ నొప్పె.

తే॥ ఒడలికాంతి పెంజీఁకటి నెడలఁ దోలఁ, గనకగిరి సిగ్గిలంగ నాకసము నంటు
దీర్ఘభుజఁ డంతవేళ నుదీచి దిశను, వికటముగఁ బుట్టి వచ్చెడువిధుని పోలె.

తే॥ వెన్నునాజ్ఞచే లావు చూపింపఁ గోరి, గిరులు వెన్నంట మొగుభులుకెరలి తూల
జలధులు గలంగ దైత్యులతెలివి చెడఁగ, వడిగ నెగ సెడు గరుడునిపగిదిదోచె

చ॥ సురుచిర పుణ్య లొందుటకు - సూటిగఁ బేర్పుగ నొప్ప, నొక్కటే
చరణమునకొ ముకుందుఁడు వ + శంపడఁ గొల్పిన లోకజాలముక
బెరయుచు దాటి యెల్లరును + బెగ్గడిలంగ మరుత్పుతుండు తా
నురవడిఁ గాలపాశమున + నొప్పిన వాలునఁ గొల్పె నత్రణిక. 33

ఉ॥ క్షేలితముం బొనర్చి వడిఁ గ్రేడగ నంబుధి దాటు వీరు లాం
గులము చూడ నొప్పె శ్రుతి గోచరు రాము దయాబలంబుచే
జాలిన యాంజనేయుడను గిచ్చి కటిక దోడుగఁ గొంచు గర్వ బై
త్యాళికి జంకి వెంటఁ జను గింతకు పాశముఁ బోలి యయ్యెడక. 3౪

తే॥ శౌరి యాజ్ఞచే గరుడుండు గిచ్చెరినంత, కనకగిరి జుట్టి గట్టిగాఁ గిచ్చి కొన్న

చిలువజేడు చలించి కుండలము వీడి, యవలి కేగు బాగున నొప్పైననుమ వాలు.

క॥ హనుమడు వెడలెడు వేగం, బునఁ బుట్టిన గాలివీచఁబోలుపజి యొండొం
టిని తాకి విడిగి పడి జడ, ధిని మునిఁగె విమాన చయముఁదివృల్లు జెగడఁ.

క॥ పడి నేగు మారుతిం గని, చిడిముడి పడి విబుధు లితనిఁచింతనమేవో ?

బెడిదులు గల పురిదాఁకనె, నడచునొ కడచునొ యటంచుఁనడికి రెడఁదలఁ.

తే॥ హనుమ మేని వాయువున దిఁశాంతములకు, నడరు కడలియుఁగలగుండుఁపడిచెడంగఁ
బొడవువని గ్రంథములఁజెప్పఁబడుచునుండు, తిమి తిమిగిలములుచచ్చిఁతెప్పదేల.

తే॥ అనదృశాత్ముఁ డట్లేగుచోఁనలవు వేగ, మొనఁగు నిశ్చల దీర్ఘ బాఁహువులు రామ
లక్ష్మణులు కరుణాభువుల౭డఁక ముందు, పోవు పోలిక గనిపించెఁపాలుపు మీఱ

—: కడలినుండి మైనాకుఁడు లేచుట :—

తే॥ మదకరీంద్రముఁ బోలినఁమారుతి యటఁ, బవనునలె నేగ మైనాకఁపర్యంతంబు
నడుమలేచెను కలశాల్లిఁ నడుమ నుండి, త్రచ్చుతటి లేచు నై రావఁతంబు కరణి.

తే॥ వేయి బంగరు శిఖరముల్ వెలయ సతము, పాటు సెలయేళ్లు తెలివల్లఁవాటుగాఁగ
ననుర బాధల నడఁగింపఁనల్లి నిద్ర, వీడి వెనలేచి వచ్చినవెన్నుఁ డనఁగ రం

చ॥ నెఱిఁ జదువంగ లేక విన-నేరక యింద్రియలోలుఁడైన వే
దుఱు మెడ నిక్కు కై వడిని - తోరపు భారముచేఁ బయోనిధిఁ
విడిగి మునుంగుచుండు తటి - వెన్నుఁడు కచ్చపమై వహింపఁగా
నురవడిఁ బైకి లేచిన మ-హాోన్నత మందర కైల వైఖరిఁ ౪౨

తే॥ నెగయ ననువుగా తెక్కలు-నెగడు చుండఁ, గ్రమకాంతితో గంభీరఁకంధిఁజీల్చి
కొనుచుఁ జని సుధ నాగులఁకొనరనిచ్చి, లేచునట్టి సుపద్మని + లీల యనఁగ.

తే॥ మొదలుతుదియెఱుంగఁగ రాకఁమొనయువిష్ణు, కరుణచేదొల్తజలమందుఁగలిగినకల
జగములను సృష్టి సేయంగఁజాలినట్టి, యజుని కన్నట్టి యాహిరఁణ్యాండ మనఁగ

తే॥ తన్నుమును నీటఁ గాంచినఁతండ్రీఁ గనక, సత్కృతులఁ జేయలేననిఁసప్త తలఁచి
యంద మునిఁగి మహాతపంబాచరించి, పూర్తి గావించికొని లేచు-పాలుపుదోష

ఉ॥ తానిమూల లెక్కిడని + తప్పన కోర్వఁగలేని మాని కో
పానఁ బయోనిధిం బడినఁభాగ్యము లెల్లను వెండి యాయ శ్రీ
శానుడు పూనునాఁడు కెల + సంబున దివ్యులు దైత్యులుఁ వడిఁ
జానుగఁ జిల్కఁ బాల్కడలిఁ + జయ్యనఁ దోచిన చంద్రుఁడో యనఁ.

సీ॥ ఒకవంక నెఱువు వేఱొకవంక నలుపునొ, ఘన శరీరచ్ఛాయఁగడలు కొనఁగ
పవడంపుఁ దీవలఁపజపు గాత్రముతోడ, కమనీయ ఘనశిఖఁగములు వెలయ

గుహల సక్రములు మేల్కొని నిశ్చలసింహం, ముత్తైంపుఁ బుద్దులుఁ మొనసి మొరయ
 పటిక బండల మీఁది + పండు మాక్తికములు, తివిరి చందురు డాటఁదీలుసేయ
 తే॥ రత్న రాశి వెలుఁగు శిఖరములు హస్తముల విధంబునఁ గానరాజులధి మునిగి
 మణుల మొత్తముల్ చేవారిఁకొనుచుఁ బైకి, లేచి వచ్చెడు మానిసిఁలీలదోఁచ.
 తే॥ సౌధములమీఁద వెలయు ధ్వజంబులట్లు, నిర్దురఁజేరి తెల్లనైఁ నెఱసి పఱవఁ
 బనిగ వనధివలన వెలిపడిన కతనఁ, ద్రుల్లి దొనలలోఁ బెను మీలుఁత్రొక్కటపడ.
 తే॥ శత్రు పట్కంబు ముప్పగఁసమయఁజేయు, జ్ఞాన మొప్పార శంకలుఁమానునారి
 కరణి నర్పముల్ గుహలలోఁగట్ట మొంది, బయల నప్పుడూర్పుచు హాయిపడసి నిలువ.

చ॥ అతులిత ధీరుడౌ హనుమఁయద్దముపై నొక యుద్దిగింజ యొ
 క్కతడవ దొర్లులోపల న + కాశమునక గగనంబు నంటి ది
 క్తతులకుఁ బర్వి నిల్పిన యు + దగ్ర మహీధ్రము నక్కజంబుతోఁ
 గొతుకుచుఁ గాంచి యేమిది యొకో యని యించుక చర్చ సేయుచుక.

ఉ॥ ఇయ్యది వాద్ధినుండి పయిఁకెక్కి నిలంబడెఁ గారణంబు లే
 కియ్యెడఁ బాద మూన్పుటయు-నెగ్గగు నంచెద నిశ్చయించి దా
 నయ్యవసీధరం బెగ్గసి-యవ్వల డొల్లఁగ తొమ్మతో వెనక
 వ్రయ్యఁగఁ దాఁకి యవ్వల దిఁపంబును దాఁకఁగ దాఁపె మింటికిఁగిం

తే॥ జలధినుండి లేచిన గిరి-పరుఁడు తలరి, యురలి చలియించి చింతించిమరల లేచి
 మనుజుహంబుతో నిల్చిమాననీయ! విన్నపం బొందు వినుమని - వినిచె నిట్లు.

సీ॥ పగవాడనుచు మదిభావింప వలదయ్య, తొల్లి కొండలు తెక్కలుల్లు సిల్లు
 భువనంబులకుఁ గీడుఁపొనరించు చుండ నిం, ద్రుఁడు వాని యెఱకలుఁతుండ్లుగాఁగఁ
 ద్రెంచిన తఱి వాయుఁదేవుండు ప్రేమతో, నీచోట నను చేర్చిఁకాచినాఁడు
 మిత్ర పుత్రుడవనుఁమేల్చి ప్రేరేప నా, వలన వేటగు మేలుఁకలదె యనుచు

తే॥ నరసి యిట వచ్చినాఁడ మఱిహత్మ! నీవు, రమ్యకాంచనమయ శిఖరంబులందు
 కొంత విశ్రాంతి గొని పొమ్మ-కూర్చిమీఱ, నేనుధన్వంతుడ నొదు నీపీతమువలన.

తే॥ నీతినిధి రామనాజ్ఞఁ బూనిన కసీంద్రుఁ, డమరులు సుఖంప జానకినరయ వచ్చె
 మంచియదను నీ భాగ్యమ్మఁమాఁగె ననుచు, వాహినీపతి సెలవిచ్చిఁపంపినాఁడు.

తే॥ తల్లికంటె మేలని నన్నుఁడలచి యిందు, కొంతశ్రమ దీర్చికొని విందుఁగొందుగాక
 యింటి కేగుదెంచినపుడెహితుల నక్క, రింపకున్న వేటొండేదియింపు నింపు.

క॥ అను నాతని నయ వాక్కుల, విని పావని యితఁడు హితుఁడుఁపిములుఁ డనుచు నె
 మ్మనమునఁ డలచి స్ఫితుండయి, తను చూడఁగ నెదుట నిలిచిఁతగ్గిరివరుతో.

చ॥ శ్రమ మొక యింత లేదు రఘు శ్ర రామ పదాంబుజ చింతనంబుచే

సమల మనస్క! నాయకుని యానతి నాడగు కోర్కె తృప్తిగా
సమరక మున్నె యోగిరము యాదటఁ దైకొనఁజాల నీమ ప్రే
మమె నను తృప్తుఁ జేసె విను-మాన్యత నన్నియుఁ గొన్న యట్లెకా?

ఉ॥ వేడకమున్నె పిల్చి యిడు - వీరుల, వేడిన నిచ్చువారలక
బోడిమి సంస్తుతింప నిడు - పూరుషులందు గుణబై ముఖ్య మీ
పాడగు దేహమం దిడెడు - పాటికి నెమ్ముకకంటె నున్నదే?
ఊడిగ ముండునేమి మఱి - యుద్విని మక్కువకంటె హెచ్చుగక? ౧౮

తే॥ వడిగ నేగి త్రికూటాద్రి యై ని లంకఁ, జేరి యేలిక పని పూర్తియెందునేని
మరలి వచ్చుచో నీ విందుకపెరిమఁ గొందు, ననుచు సత్యప్రతిజ్ఞఁడౌహనుమవెడలె.

చ॥ గగనమునందు ప్రాద్దు నెడ య గందును రిక్కలు స్వర్ణమానముల్
మొగుభులు నొక్కచోఁ గలిసి య ముద్దగఁజేరఁగనయ్యె వేఱు వే
ఱుగఁ గల వస్తుజాలములు య ఱువ్వున వీచెడు గాలిచేత నొ
క్క గమిగఁ జేరు నప్పగిది య గాడుపువట్టి గమించు నుర్వడిక. ౨౦

చ॥ జడనిధి నుద్ధతిం జను ప్ర య జాహితు వేగముఁ గాంచి భాస్కరుం
డడుగిడలేని శైశవము య నందె మదీయ రథంబు మీఁదికిక
దుడుకున దూకె నేరి పయి య దూకఁగ నిష్పడు నిశ్చయించె నీ
జడియని దిట్టయంచు మది య జంకు పహించుచు నుండెనయ్యెడక. ౨౧

ఉ॥ కత్తినిపోలు వాడి పలుకకాంతి నభోమణిచెంత వెల్లఁ బై
కత్తి న తోకతోడ విరి యుంచిన మేను నభంబుఁ గప్పఁగా
నత్తటి రాహులబోలె నతఁ య డడ్డునఁ జీకటి పైని కాంతి రే
కొత్త మహోపరాగ దిన య మో యన నొప్పె జగంబు చూడఁగక.

—: సురన హనుమ నడ్డగించుట :—

తే॥ ముజ్జగంబుల కష్టంబులుజ్జగింప, నమ్మితించి వచ్చిన కపిరచండు సత్త్వ
మొంత కొలఁదిదో యెఱిగి రథమ్రా యనంగ, సురల యనుమతి నెడుటికిసురనవచ్చె.

తే॥ బాకి నోరు రక్కసి రూపునడసి వచ్చి, కాల భీకర మూర్తి శాశ్వతామృతంబ!
నాకు నామివంబై వచ్చినాడ వింక, నెచటి కేగద వని యెట్టయెడుట నిలిచె.

క॥ అడరుచు మండెడు నాఁగలి, నడఁపగ మత్కుటిల దంప్టి య కా కీర్ణంబై
బెడిదమగు కడుపుఁ జొరుమా, విడివడ నొక త్రోవ లేదుర వినుమా యనుడుక.

తే॥ ఆడుదాన వాఁగలి బాధనలసి తీవు, దేవదేవు నాజ్ఞను తీర్చితిరిగివచ్చి
నీకు నాహుతి యయ్యెదననిజము విడువు, మనుచు మారుతి నవ్వినయెంత నామె.

మ॥ భువనంబుల్ గనుఁగొంచు నుండఁగనె నీ ర పొంగార్చి భక్షించెదం
జవు లూఁకంగ నటంచుఁ బల్కఁ గపి వంశ శ్రేష్ఠుఁ డుద్దండుడై
నవుచున్ నీ యుదరంబు చొచ్చెదను విశ్వానాథులమై నీవు జా
ణవ యేనిక గ్రసింబుపుమా యనుడుఁ గిన్మం బొంది యన్నారెయున్.

సీ॥ పెక్కండములఁ బట్టికొని గొంజాలు, విరివియౌ వదనంబువిరిసి నిలువ
నదిగని యప్పిరుండన్ని దిశలఁ బర్వు, నామె నోరే చిన్నదనఁగఁ బెరిగె
సురసయు మఱిమఱివియును నుండనా, తడు తటాలున నూత్మతనుఁడు గాఁగఁ
గుదిసి కడుపుఁ జొచ్చికుఱుచు యూపిరి విడు, నంతలోఁ గుప్పించియవల దాఁటె
తే॥ వేలుపులు మెచ్చి కురిసిరివిరుల వాన, కార్యదీక్ష ననుమ వోవఁగడఁగ నామె
స్వస్వరూపంబుతో మెచ్చిచనవుతోడ, ముచ్చటించి దీవనలిచ్చిపుచ్చె నతని.

క॥ పాడిరి పాటలు కిన్నరు, లాడిరి రంభాదు లుచ్చి శ యభినయములతోఁ
గూడిరి పొగడుచు విబుధులు, వీడిరి దీవించి మునులు శ వేదోక్తులతో. ౬౯

క॥ మందార కనుమ వాసన, చిందించుచు వీచె గాలి ధ చెమ్మట వీడక
జందముగా విద్యాధర, సుందరులును వాదనమునఁ ధ జొక్కించి రొగిన్. ౭౦

—: అంగారధార హనుమంతుని మ్రొంగుట :—

సీ॥ హాలాహలముఁబోలు ధ నంగారధారయన్, రక్కసి యొక జల ధ రాశి ముంప
వేటొక్క జలరాశి ధ విరిసిన తెఱఁగున, లేచి యెవ్వరు నను ధ లీల దాఁటు
వారంచు గర్జించి ధ పాదాంగదమ్ములు, మున్నీరు పొంగినఁ మొగిని మొరయ
వేదవేద్యుని త్రోవవెదకి యుదధినుండి, పాడచూపు మధుకైటభులను పోలి

తే॥ క్రొన్నెల బెడంగు చిందించుఁకోఱలాపు, నభవు చందాన గజచర్మమమరఁగప్పి
బ్రహ్మగోళంబునకుఁ జనుద్యారమనఁగఁ, దెఱపి వదనంబు విప్పియాఁ తెఱవ నిలిచె.

తే॥ జలధి పాదముల్ గడుగ శీర్షంబు మింటి, సోడుముట్టంగఁ బెరిగినఁబొప్పు గాంచి
యధిక మేధావిమారుతిఁయాత్మదలఁచె, దయయు ధర్మంబుమ్రొగినఁదైత్య యనుచు

ఆ॥ దాని నోటఁ జొరకఁతప్పించుకొని పోవు, దారి గనక చింతఁదవిలి తేటి
గుహనుపోలు కడుపుఁగొచ్చి యవ్వలి కేగు, టుచితమంచుఁదలఁచియొయ్యఁబలిక

తా॥ ఛాయా గ్రాహక శక్తి నొందిన గతికఁసాధించుచున్నావు న
న్నీయీ చందములన్ గ్రహించియు బలం ధ బింతే గనకలేవు నో
రే యాకాశముఁ బోలఁ గవ్వొని దా ధ రిం బట్టి బంధించి తి
ట్లే యేరితిఁ జరింతు వెవ్వతవు నీ ధ వెందుందు తెల్పంగదే!

చ॥ అనవుడు దైత్య యిట్లనియె ధ నాఁడుది యన్న తలంపు వీడు దా
సిన యవి జీవముల్ గొనుచుఁజెల్లఁగఁజాలవు కాలుఁడైన నే

దినఁ దలకొన్న ప్రాణులను + తేతువతో విడిపింపలేఁ డహో
వనచర! నీవనంగ నొక + పాటియె నాకని నోరు విప్పుచున్ 21

చ॥ గుటుకున మింగ మారుతియుఁ + గోరికతోడనె దైత్యగర్భమున్
దటుకునఁ జేరి వేలుపులు + ధర్మపు చాలఁ దపించుచుండఁగాఁ
బుటుకున వెల్వడెన్ నృహరి + భూరి భయంకర మూర్తి పోలికన్
బటుకున దాని గర్భమును + వచ్చిన చేతుల నాంత్రరాజితో. 22

చ॥ మదవతియైన దైత్య యటు + మాసెను తోలుచుఁ బ్రేవులెల్లఁ ద
త్పదములఁ జేతులం బెనఁగఁ + బావని మింటికి నెక్కి ముండ్లతోఁ
బొదలు పొద ల్లట్టి గుహఁ + బూనికఁ జొచ్చి మహోరగంబులన్
బొదివి వడిం బయల్పడిన + ప్రోద్ధత వక్షుని తార్జ్యుకై వడిన్. 23

తే॥ ప్రేవులంగొని వైశంబువంటి కెగురు, హనుమ ఘన చిరంజీవుల-యందు మేటి
వాలపాశమ్ము తోడ నం-బరమునందు, దిరుగు గాలివడఁగ బోలిఁజేజులై. 24

క॥ దురపిల్లిరి దైతేయులు, నురలు ప్రహర్షించి యార్చి + సొటసొట విరులం
గురిసి రజఁడు మెచ్చెను శం, కరుఁ డచ్చెరువందె మునులు + గని రగ్గలికన్.

తే॥ చెడుగు నోటిని కడుపును + చీల్చివైచె, దనుజ గూలె వధంబునఁహనుమ యేగె
మేరువును మీఱిపెరుగు సామీరి వడియు, నెడఁద వడికంటె హెచ్చునినుడివెరవియు

తే॥ కవుల యూహలమించి యీకడలియొప్పెవిఘ్నములవెన్ని యొదవినఁవీఁగఁకేగఁ
జేరుదును లంక, చేరినఁసిద్ధి యొదవు, ననుచు మారుతి చింతించెఁమనమునందు.

చ॥ తిరమగు ధర్మముం గొనక + తెక్కులి దైత్యులు చేయు పాపముల్
భరమయి లోకముల్ బహుళ + బాధల నొందుచునుండఁ దీటు చొ
ప్పరయగ వేటు లేదు నక + లావదలం దొలగించు లోక నుం
దరుఁడగు రామచంద్ర శుభ + తారక నామము దక్క నీ భుజ్జన్.

—: ఆంజనేయుఁడు ప్రవాళగిరింజేరి లంకనుగాంచుట :—

ఉ॥ ఊటలు పాటు తేనియల + నొప్పుగు కల్పక వాటి దేవతా
వాటము డాసి మింటఁ జను + వాయుతనూజుఁడు భర్మకూటమూ
కోటలు పేటలుం గనక + కోరిక లంకకు నేగ కివ్వలన్
దోటలు దొర్పులున్ విరిసి + తోచు ప్రవాళగిరిన్ వెనక దిగెన్.

ఉ॥ అంబర వీధినుండి వడి + నాశుగ మానుఁడు డిగ్గ నగ్గిరిం
ద్రంబు చలించి పట్టుడిగి + తద్దయు నుజ్జుటలూఁగె వస్తు జా
లంబులు నిండఁగల్గి విపు + లంబుగు నల్లని గాలివాన వై
దంబున వస్తువుల్ దొరలఁ + దాళక యూఁగెడి నావ కై వడిన్.

చ॥ ఇల యడుగున్న యంతకు వ ♦ హించి పునాదిని మేలి పై జగం
బులవఱకుం బెరిగిన య ♦ భూత విచిత్రత లంక ముందటన్
గల గిరిమీఁద నిల్చి యటఁ ♦ గన్ముల మేరకుఁ దేజీ చూచె స్వ
ర్గలన ముఖంబుఁ గాంచు ముకు ♦ రంబన నొప్పిన యమ్మహాపురిన్.

చ॥ ప్రియముగఁ గాంచి ముక్కుపయి ♦ వ్రేలిడి యింద్ర పురంబు దీనికొ
ప్పయినది యంచఁ బల్కు మతి ♦ హైన్యమ బెల్పు జగంబు లెల్ల వే
జయము గడించి యెల్ల సుఖ ♦ సంపదలం గొని యేలునట్టి దు
ర్జయుండగు రావణుం డిచట ♦ రాజులుచుండఁగఁ దీక్షభావుడై. ౮౩

చ॥ అమరపురంబు భోగముల ♦ కాలయమంట యథార్థవార్త కా
దమరిక నెల్ల భోగము ల ♦ సంతములై తమ కోరినంత దూ
రము తగనొందుచున్ నిలువ ♦ రంబయి వేసరకుండు పెందు గం
దు మొ యదియే దివంబగు శ్రుతార్ వచియించెడు నర్థ మద్దియే. ౮౪

చ॥ పఱవగు లంక రెండయిదు ♦ వందల యోజన విస్తృతంబుచే
నుటనగునందు రిందు భవ ♦ నోన్నత వస్తువులెల్లనుండుఁ గీ
లెఱిగిన నూత్నబుద్ధులు న ♦ హీనతఁ గాంచఁగఁ గోరినంత పె
ద్దఱికము నొందునే కనులు ? ♦ దందడి వింతలు మేర నొందునే ? ౮౫

—: ౨. పురాన్వేషణ పటలము :— (౩౩౪)

చ॥ మొగుఁతుల దాఁటి చంద్రముని ♦ ముట్టెడు మేడలు పైఁడి మేడలో ?
సొగసగు రత్న సాధములా? ♦ చూడఁగఁ జాలని మించు తిప్పలో ?
తొగల విరోధి దీధితుల ♦ తో మఱియించినవో ? మఱేవియో ?

తగ నెఱుంగఁగఁజాలని వి ♦ ధంబున నున్నవి నా యెడందకున్. ౮౬

క॥ అమరావతి మేడలతో, సమరిన దిందొక్క భాగమనఁదగి మిగులం
గొమరారు సాధములు మల, య మారుతము వచ్చు మాడ్కినడరుచునుండెన్.

ఉ॥ తీయని పల్కులం జెలఁగు ♦ దివ్య మృగాక్షులు మించు తీరగల్
బాయక పట్టి పట్టి యొక ♦ పాటిగఁ జీపురు గట్టి మేడలన్
మాయఁగఁ జేయు గండవొడి ♦ మాటికిఁ జిమ్మి తొలంచి స్వర్నదీ
తోయము ముంచి తెచ్చి యటఁ ♦ దోఁగఁ గలాఁపి విదుల్లరెప్పుడున్.

ఉ॥ స్మృత్యమువేళఁ దాళము గ ♦ ణించెడు గజైలచేత లక్కచే
స్మృత్యములై న కాళ్ల సొగ ♦ నుం గొను వ్రేళ్లు ప్రవాళకాంతులన్
నిత్యము వీవ నెఱ్ఱనయి ♦ నీరదమాన్ తమ దేహ సామ్య సాం
గత్యము వీడి యాచెయిల కై శిక ♦ సామ్యము నొందు నయ్యెడన్. ౮౭

ఉ॥ కస్తురి తావి వీచు నవ + కల్ప పరీమళ పుష్పగుచ్ఛ వి
 స్రస్థ మరంద మాని భ్రమ + రంబు లతృప్తిని పొంది వేగ వి
 న్యస్త వినూతన ప్రియము + లై నురలోకము లీలఁ జేరుతున్
 నిస్తుల చంద్రశాలలను + నెమ్మదిమై విహరించుచుండెడిన్. ౯౩

చ॥ నిరుపమ మాధురిం జెలఁగు + నీటు మృదూక్తులు కీర శాఙ్గో
 త్కరములకు న్నయంబున ము + దంబున నేర్పుచునుండు కాంతలన్
 విరివిగ రత్న దీధితులు + విచ్చిన కుడ్యములందు దోచు నా
 తరుణుల నీడలం దెలిసి + తథ్యముగా వచియింప శక్యమే? ౯౪

ఉ॥ డంబుగ నిండ్రుఁ డుండఁగ నె + డంబుగఁ గట్టిన వైజయంత సౌ
 భంబును పోలు నియ్యవన + భంబు లనం గొఱయే యగుం జూచి
 యింబుగ నావచన్పు నరి + యే యన దైత్యుల భోగ భాగ్య సం
 భంబుల కొక్క మేరయును + కల్లును పోలికయుం బొసంగెడిన్. ౯౫

తే॥ ఎట్టి మేటి రత్నములైన + నీడ్యమైన, కాస్తుభంబునకన్ సాటి + గాంచనిక్రియ
 విశ్వకర్మఁడే స్వయముగాఁ వేడ్కతోడఁ, దీర్చి కట్టు సౌధములకఁదీటు నున్నె?

తే॥ ఎల్లప్రాణులు చొచ్చి లఁయింపఁ దగిన, భువననాయకు నుదరంబుఁభోలు లంక
 అర్కుఁ లేజులు దక్క నఁజాండమందు, తనరు హరులెల్ల నిందున్నఁవనఁగఁదగును.

తే॥ తరువు లెల్లను కల్పకఁ తరువులె యగు, మేడలెల్లను బంగరుఁమేడలె యగు
 దానదానీ గణంబు త్రిదశ గణంబు; పరుల కరుదిద్ది బహు తపఃఁఫలమ యగును.

చ॥ దురమున నోడఁగాఁ దొలఁగఁఁద్రోయుటచే దవుదవ్వు దిక్కులం
 జరుగుచు నిల్చినట్టి వగుఁసామజముల్ తగ నైదు హస్తముల్
 పరఁగు వినాయకండును వి + భావసుఁ డెక్కెడు నొంటికంటి పె
 న్నరదము నన్న యివ్వి పుర + మందునఁ జేరనివై యెడంపడున్. ౯౬

తే॥ అమరవరులం దెవండు లంకాధిపునకు, సేవసేయక తప్పినఁశీవికాఁడు
 ముగురు మూర్తుల మించియుఁనెగడు నితఁడు, చేయుతప మెట్టిపాటిదోఁచెప్పవశమె?

తే॥ ద్వీరదముల ఘీంకృతులు దుందుఁభి స్వసములు, శరధిఘోషంబు మార్కొనిఁ
 మొరయుచుండు

మధురవాణుల నూపురఁమంద్ర విరవ, మన్ని రవముల నడఁగించిఁయడరుచుండు.

తే॥ రత్నమయ రథశాలలుఁ రవియు బిడియ, మొందు కాంతలతో వెల్లు + చుంటునేత
 దీనిముందర మేటియాఁ త్రిదివ జగము, నరకలోకంబువలెనె గాఁ నంగఁబడును.

ఉ॥ అందముఁ ద్రావు చందమున + నారసి యట్టె గుటుక్కుమంచు మ్రొం
 గం దము గొల్పు నంగమునఁ + గ్రాలెడు నిప్పురి నిండుకాంత లిం
 పొండఁగ వీచు ద్వేషగుణ + భూషులు దైత్యులు మేనిరంగు నీఁ

గం దరినేగు చందురుడు ♦ కందును సీంగఁ బయోధి పైఁడిగాఁ. ౧౦౩

చ॥ నగర సిశాంతకాంతి కీర ♦ ఇంబులు చీకటి మ్రొంగుచేతకుఁ
జగములనిండు సంధ తమ ♦ సం బడఁగించు దినేశు చేతకుఁ
దగ నుపమింపరా దటులు ♦ తప్పి వదించుట న్యూనకృత్ గనుఁ
దొగల విరోధి ముందఱ మీ ♦ ణుంగులు లట్టుల నుండు నియ్యెడకృ.

తే॥ గందమును తేనె కస్తూరి ♦ కల్పతరుల, క్రొవ్విరులు కరిమదమునఁకూడి పాటి
కడలి గలియుటచే నందుఁగలుగు మీలు, శరవు కాచు వానన వీడిఁపరిమళిండు.

క॥ పొగడుదమ విశ్వకర్మను, బొగడుదమా పంక్తి కంఠఁపూజ్య తపంబుఁ
బొగడుదమ యజుని వరములఁ, బొగడ వలంతులమె బ్రమయఁములుచల మెదియుకృ.

చ॥ అడవులు తోఁటలుఁ మణులఁహాటకమందు ఖచించి చిత్రకా
రుడు తగ నిల్ప నయ్యవి యు ♦ రుక్మిణి బూవులు పండులిచ్చు గా
రడము క్రియక విచిత్రగతి ♦ రంజలు నిచ్చటి సోయగంబు వెం
గడమగుఁగాక పొందుటయుఁ ♦ గల్గునె స్వర్గము నీ ధరిత్రియకృ.

తే॥ అవని జలమగ్ని గాలియఁనాకనంబు, తమ మహోన్నతిచే గొప్పతనము గనవు
గోవు కాన్నత్యమును కనుఁగొనియెనేని, పొన్నుమల యెంత లజ్జించివుల్ల సిలునో?

చ॥ తిరమగు వప్ర కుడ్యముల ♦ దీధితులే మిఱుమిట్లు గొల్పఁగాఁ
దరణి కనుగవ న్మోగించి ♦ తద్దయు సిగ్గిలి యిప్పురంబుపై
నరుగమి నేరకే జనము ♦ లందురు క్రూరగుణుండు పంక్తికం
ధరుఁ డలుకక వహించునని ♦ దద్దటి పోవడ యన్న యూహమై.

తే॥ జన్మవైరులై నత మెగ్గు ♦ నలుపువారు, నిర్జరులెయంచు వారల ♦ నిలువరింప
దానవేంద్రుఁడు కట్టించె ♦ దారికడ్డు, గోడయన నొప్పుచున్నది ♦ కోట పొడవు.

ఉ॥ పోవదు కోటదాఁటి జగ ♦ ముం జడిపించెడు చుట్టుగాలియకృ
బోవవు భాను దీధితులు ♦ పోవదు కాలుని దార్శబుద్ధియకృ
బోవదు ధర్మదేవతయు ♦ భూజనులిచ్చెడు యాగభక్తి కా
పోవక వేచు వేలుపులు ♦ పోవుదురంటయు వ్యర్థవాక్కుగకృ. ౧౦౧

చ॥ అనదృశ భంగ సంగత మ ♦ హంబుధి మధ్యమునందునిల్చి యా
కస మొరయంగ మేర యిడఁ ♦ గానక యున్నతమై పెరింగి యొ
ప్పెనఁగు విమాన సుందరత ♦ మెచ్చిన లంక సనాతనుండు నా
భి సరసిజంబునుండి తగ ♦ వీడిన యండముఁబోలి వెల్లెడకృ. ౧౦౨

క॥ పాడెడు వారలు వెక్కం, ద్రాడెడు వా రంతకంటె ♦ సధికులు చెఱలక
వీడిన వేల్పుల నాటక, మాడించుచు వేడ్క గనుదు ♦ రచ్చటి యనుభవ.

ఉ॥ హర్షుగా నటించు రచట + నమరకాంత లెప్పుడు గం
ధర్వవనిత లంతకంటె + దరముగా నటించు పై
మర్దుగా నటించు వైత్య + ముగ్ధులందు వారలక
బర్హి చూచువారు తక్కు + పడఁతులెల్ల వేడుక. ౧౧౮

చ॥ నవనిధు లెప్పుడు న్నిలిది + నాడెపు భూషణ వస్త్రమాల్య సాం
కవ మృగనాభికాదుల ర + కంబుగ నిచ్చుచు నూషిగ్గిండ కం
దువము వహించి కొల్చుననఁ + ద్రొక్కట నొందు నుతింప నాల్కాయుక్
దవిలి తలంపఁగా మదికిఁ + దట్టమ పూనిన దోనమే యగుక. ౧౧౯

చ॥ తలఁచిన యట్లు నల్వయు ము + దంబున నమ్ముఖమందు నిల్చి తా
నలచిన రీతి బద్ధతులు + పాటిగఁ దెల్పుచునండ, వేలుపుర
తెలచి నుతిండు మేరువునఁ + దేర్చిన మిన్నల వారి తెచ్చి తా
మలచిన యట్లు చల్లి పురి + మానుగ శిల్పి ఘటించె నాడగుక. ౧౨౦

తే॥ వాద్య గంభీర రవముల + వార్ధి రావ, మడఁగెఁ బరమేష్ఠి తనకేలఁ + దడవఁదగిన
పొడవు శిఖర సౌధంబులఁ + బొలఁతు లెగచు, నగురు పొగచేత మొగిలులఁ + పొగరులడఁగె

చ॥ స్పృటిక శిలామయంబులగు + సౌధములందును కల్పకాది రా
డ్విటవులు గల్గు తోటలను + వేఱగు తక్కిన చోటులందు ను
త్కటముగఁ గల్గువాని ప్రమ + దప్రద మత్తత నాడువారె గా
కేటనెటఁ గానరారు మది + నించుక చింత గలార లొక్కరుక. ౧౨౧

చ॥ అనురమృగాక్షులం గలిసి + యవ్వనులందు విహారలీలక
వినువక నల్పుచుక మధువు + వేడుకఁ ద్రావుచుఁ బాడుచుండ సం
తనమున విన్న మోవిగొని + తన్నుచు సొక్కుచుఁ గిన్ననూనియు
న్న సకులు తేఱ మొక్కి దయ + నల్పుఁగ గాంచెడు వారలే చుమీ.

తే॥ స్తనగిరులపై నివ్రాయుచి + తంబులంట, నలుపు మేనుఁ నలమునుఁ + బొలయువారు
లలుగు పడఁతుల సారాణి + యంటియున్న, కేశములను రాక్షసవరులఁ + క్షికువారు.

తే॥ చిన్ని పెదవుల విద్రుమ + శ్రేణిఁబోలె, వాడి చూపుల గములఁగఁ + ల్వులనుపోలె
వదన వితతిచే జెందమ్మి వనముఁ బోలెఁ + జెలువుమీఱినయాలంకఁ + చెలులవలన

చ॥ అతిశయ చిత్రమయ్యె ద్రుహి + కాండము మొత్తము నేటిదాక నొ
క్కతలమె భారమెల్లఁ బడి + క్రందుగఁ ద్రొక్కఁగఁ జీలకుండ, నే
వితథముగా శ్రమించి మితి + వెట్టుట యెట్లుగు? నెల్లప్రాణు లీ
దితిజుల సంచయంబు గణు + తింపఁగ నల్లకుఁ బాల వెన్నెడుక. ౧౨౨

సీ॥ ఒడలిచే నున్నతి + నొందినవారువీ, ర్యంబున మితిమీఱి + యలరువారు
జగము లయమునకు + సంసిద్ధులగువారు, వరబలంబున సాటి + వడనివారు

మాయాపుత్రున దై ♦ తేయులు వసియించు, లంకకు మేర వ ♦ ల్కంగవశమె ?
కాళుల మణిపీఠ ♦ కటకాంగదంబులు, హస్తంబులందు క్రూ ♦ రాయుధములు
తే॥ కనుల నెట్టదనంబును ♦ కలుగకుండు, వారలే లేరు; వారల ♦ బదరి యెదల
దలల లత్తుక దగులంగ ♦ దన్నకుండు, మత్తకాశినుల్ దొరకరు ♦ మందునకును.

సీ॥ ఆనక్తిమైఁ దేటు ♦ లలమ నొప్పెడు నవి, యొడలి నీచడరంగ ♦ పెడలునవియు
పెల్లదంతంబులు ♦ నల్లని మేనులు, నెట్టని శిరములు ♦ నెనఁగునవియు
మత్తిల్లి కొండల ♦ మాడ్కి నుండునవైన, వేదండ తండముల్ ♦ వీరక తోడఁ
దేనియ గాఱ వ ♦ ర్ధిల్లిన యెట్టని, వెండ్రుకల్ గల దైత్య ♦ వితతిఁబోలు ;

తే॥ స్త్రీలుపురుషులు వినుగుచే ♦ జెదరవీచు, హారములు కుండలములుమా ♦ ల్యమ్ములెల్ల
గరుల మదజలమునుతుర ♦ గముల నురుగు, నదులగుచుఁ గొనిపోవఁగ ♦ నుదధినడఁగు

తే॥ మధువు సేవించి మొగమున ♦ మందహాస, మమర ననుర కాంతలు వాచి ♦ కాంగికములు
గతులు దప్పక చూప దే ♦ వతల సతులు, సిగ్గుపడి మదిసోల వీ ♦ క్షించుచుండ్రు

తే॥ నాశపఱచు టటుండసి ♦ నగచ కేంద్ర, బలము లిట వచ్చుటయు నల ♦ వడునుగాక
భూరి భీకర దై తేయ ♦ వీరరత్న, యడరు నివ్వీట వారడు ♦ గిడఁగ వశమె ?

చ॥ మరలి దినాధినాథ కుల ♦ మండనుతో వివరించుచో ధను

ర్ధులబలంబె యన్నిట వ ♦ రంబగునందునో ? ఖడ్గి వారమే

యరవగునందునో ? బరచి ♦ యొప్పిన నేనయె దొడ్డదందునో ?

విరుదు వజీర్ల కూట మది ♦ పెద్దది యందునో ? యోమి యందునో !

—: సూర్యాస్తమయము :—

తే॥ లంకఁ గూఱిచి యిట్లు ద ♦ లంచి హనుమ, మత్తు లిచటికి వచ్చిన ♦ వత్తు రనుచు
మేను క్రుంగించికొని గిరి ♦ మిఁదనుండె, భానుఁడును క్రుంకె నప్పుడు ♦ పశ్చిమాబ్ధి

సీ॥ మనసు పోయిన పోక ♦ లను పోయి జనుల హిం, సింది వి త్రమ్మునా ♦ ర్జించువాఁడు
తలఁపు విచక్షణ ♦ త్వము వివేచనము మా, నినవాఁడు సూ క్రుల ♦ విననివాఁడు
కాఁగల చెడుగు లెక్క గొనని వాఁడు వా, న్నవహినుండగు నొక్క ♦ జనుని కలుచ
విరిసిన పోల్కి ♦ ననురకూటములమాడ్కి, ఋషులు వేలిమి నుండి ♦ రేచి పంపు

తే॥ కుంభి చర్మంబుఁ త్రిపురాంత ♦ కుండు తీసి, లోకముల కొక హావడి ♦ లేక నేయఁ
గప్పియుంచిన కై వడి ♦ నొప్పి యంధ, కార మబ్బాండ కుమారంబు ♦ గమ్మరించె.

తే॥ చిరముగా వేయి నోళ్లలఁ జిలువ తేఁడు, విడుచు విషము జగంబులఁ ♦ గడి గొనంగ
నెగడి తనవంటి నిప్పుతోఁ ♦ బొగలతోడ, నెదురులేకేచెన నొప్పి ♦ నిరుల గములు.

తే॥ నమదుదారుడో రవికుల ♦ స్వామి దేవి, మానసియ గ్రో త్తడి యగు ♦ జానకీ గొని
దోర్బలుఁడు రావణుఁడు కారఁ ♦ దోచుకతనఁ, జెడ్డకీర్తి వ్యాపించెనాఁ ♦ జెలఁగెదమము

తే॥ అట్లు చీకట్లు పరవ దై + త్యాళి యెల్ల, మంచిపద్ధతిఁ బడసిన + మంత్రబలము
వలన దశదిశల్ జరుగంగ + వలఁతులయ్యుఁ, దమము విడిసిన వేళనే + తరలినారు.

క॥ సహజకూరులు రాక్షసు, లహమహామిక నమర నగరి + కరిగెడువారు
త్సహనమున విధుజగమునకు, సహః పతి తనూజు వునికి + నరిగెడి వారల్.

క॥ సురరిపు సేవకు విద్యా, ధర పన్నగ యక్ష సిద్ధ + తరుణులు బలు తొం
దరపడి మెఱుపుల గము లం, బరమున బఱ తెంచులీల + వచ్చిరి సోదికా. ౧౩౪

క॥ సురనాగ యక్ష విద్యా, ధర కిన్నర భుజగ సిద్ధ + దానవులు వడి
వరుసలుగా నేతెంచిరి, పురుహూత విరోధి సేవ + పోడిమిఁజేయక. ౧౩౫

క॥ ప్రతిమలవలెఁ జేరిన దే, వత లింతగఁ దామసింది + వచ్చితిమి కదే !
దితిజేశుఁడు కినియునె యని, కొతుకుచుఁ బరుగిడిరి కొనిన + కోలము లురలక.

—: చంద్రోదయము :—

క॥ తనకం దగని యఘాఘము, తనకి దహింపంగ నల్లఁ + దనమును గొని మాఁ
డిన ధర్మబీజము హనుమ, యను వానను మొలచుపోక్కి + నట్లుఁడు పొడమెక.

క॥ తోతెంచిన శశి రాముని, దూత యరుగుదెంచె దొనఁగఁతొలఁగిన దంచుక
జేతము తనిసిన (ప్రాద్ధి, క్షీ)తరుణీవదన మనఁగఁ + జెలఁగెను రుచులక. ౧౩౬

క॥ జలనిధి వీచులు వింజా, మరలవలెం జట్టి పడఁగ + మా వగఁకొలమే
పాలిసెనని లేచు నిండుని, వెలి గొడుగనఁ ధూర్వుడెనను + విధుఁ డుల్లసిలెక.

తే॥ అంబరంబను వాఁడు హిఁమాంశుఁడనెడి, వెండికుండను గొని పాలవెల్లి ముంచి
తెచ్చిపోసెననఁగ జ్యోత్స్న + దిశల వెలసె, జక్క లాపాల చుక్కలఁచొప్పు దోఁచె.

తే॥ గగనమనుసురభియుదయఁనగమనియెడు, పొదుఁగునంజుండుఁడనుచనుల్ + వదలినట్టి
వెన్నెలను క్షీరధారలు + వెలయ జ్యోత్స్న, తృశ్యమపుడు పాలంబోలిఁపుధివిఁబరవె.

తే॥ హనుమపై సురల్ చల్లినఁయలరులెల్ల, రావణునకుఁ దలంకి ధాఁరణిని పడక
దాఁగకయు జోతిరూతముల్ + దాల్చిమింట, మెఱ సెననఁజక్కలెల్లెడఁమీఱి వెలసె.

తే॥ మల్లికలమీఁద మధువముల్ + మలయుచుండఁ, గొముదీప్రకరంబు చీఁకట్ల గములు
జన్మవైరంబుగొని పరఁస్పరము దాకి, పోరు సలిపెడు చందంబుఁబోలియుండె.

తే॥ బ్రథిత రత్న ఖచిత వప్రఁవలయుతంబు, వీర రక్తితంబగు పుటఁభేదనమున
కొఱగఁదెల్లనివలవ మూఁయుటనుపోలి, హిమమయూఖుని కరము లెఁల్లెడలఁబరవె.

ఉ॥ రామ ధనుర్విముక్త శరఁరాజమువోలె మరుత్పుత్రుండు శ్రీ
రామునిదూత నిర్భయత + రావణ పాలిత లంకఁజేర, నా
రామునికీర్తి కందకము + రాజులదాటి యుదగ్రసాల ము
ద్దామ నిరూఢి దాఁచె ననఁదత్పురిఁ బర్వెనఖర్చు చందికల్. ౧౩౭

తే॥ అంత హనుమంతుఁ డెంతయుఁబింతసేసి, చొరంగరాని యాలంకనుఁచొరంగ నొక్క
నిశ్చయం బొనరించి రూఁ నెఱిఁ జనంగ, సమరులు నుజింప నుద్యుక్తుఁడయ్యె నపుడు.

—: హనుమ లంకాప్రాకారమును సమీపించుట :—

తే॥ కంధి సహజ సిద్ధమగు సంగ డ్డగాఁగ, దివ్యలోకము లేడింటిఁ దీడి * పెరిగి
విలయమందును చెడకుండులలిఁదనర్చు, పెద్ద ప్రాకారమును సమీపించి నిలిచె.

తే॥ నిలుకడగ మింట వెల్లుగాఁములు దశాస్యు, సకు భయంపడి లంకపై * నడవవనుట
తగదు వఁపంబు దాఁటునంత్రంబులేమి, దొలగి చనుచున్నవని కపిఁతలచి మెచ్చె.

తే॥ పగ జనుభ్యాకు లిటనిల్వఁదగిన దనుట, యంతకాదిది బ్రహ్మాండమంత వెలుపు
నంతకంటెను పొడవునై యడరుఁగోట, యహహ! లంకేశ్వరుం డెంతయధికుడౌర!

తే॥ సింగమును మదగజమునుఁసిగ్గుపడఁగ, నెక్కటిఁ డయి నడచు కపిశ్వరుండు
అలవిలేని సేనలు గల్గియముని నోటిఁ, బోలు గోపురద్వారంబుమందు గాంచె.

తే॥ కనకగిరిఁ దెచ్చి తొలిచి మాంగ్లంబుచేసి, నిలిపిరో? నురపురి కేగు నిచ్చెనయ్యెకో?
నప్తలోకాశ్రయంబుగ * స్తంభ మొక్కొ? కడలి నీర్వోవఁ గట్టినకలుజో? యే మొ?

తే॥ ఏడులోకంబు లొక్కటైయెదిరెనేని, సారిదిగాఁ దక్క లోనికిఁజొరంగరాదు
అరుల వాడుక తెరువిదియందనున్న, సైన్య జలధి నప్తక మిందుఁసాగునేమి?

తే॥ వీరవరులు మాయాపులుఁధీరగుణులు, కత్తులును కోఱు లిరుగడఁగలయ మెఱయ
రెండు వందల వాహినీ * కేవలండు, గాచి నిల్పుట పావనిఁగాంచె నెదుట.

తే॥ మునల తోమర కుంత కాంర్పుక నిషంగ, వక్ర దండ కులిశ చక్రభల్ల భింది
పాల కంటక ముద్గర * శూల ఖడ్గ, ధారులగు క్రూర రాక్షస * వీరవరులు.

తే॥ గుదియలును పాశములు బరిఁగోల లొడిసె, లలును తళ తళ మెఱయఁ జేతులధరించి
రక్తరోములు రోష సంయుక్తులగుచు, పూచినట్టి మోదుగులల్లుఁబొలిచినారు

తే॥ గణనకందని దివియలఁకాంతు లిరుల, మింగ యముఁడును బెగ డొందిమిడుకునట్టి
గోపురద్వారమున వడిఁక్రంగకడరు, జడధి పడువునఁగల సైన్యఁచయముఁగనియె

తే॥ ఔర! కలకలమార సీఁద్వారమందు, చొరనమర్థుఁ డొక్కఁడు సురాఁసురులయందు
గలఁడె? కాకుత్స్థ పర్యండుఁకపివరులును, పోరొనర్ప నేకై వడిఁముగియు నొక్కొ!

తే॥ కడలిదాటు బరిదిగాదు * కావలియను, కడలిదాఁటుటె యరిది నా * కర్ణమందు
పొరపడిన దుర్బటంబగుఁబూర్తి సేయఁ, దడవుపట్టును నమరమేఁతొడరునేని.

ఉ॥ ద్వారమునంద వెల్లెడు వి * ధంబది దుస్తరమై బయల్పడు

శూరులు చేసి యుంచు దరిఁ * జొచ్చుట నాణెముకాదు గావున

నూర మయాఖముల్ చొరని * చొప్పుగు వప్రము దాటి యేగెదఁ

ధీరత నంచు నా విమల * తేజుడు వోయె మఱొక్క ప్రక్కకు. ౧౫౯

—:లంకాధిదేవత హనుమంతు నడ్డగించుట:—

చ॥ చిరముగఁ గావలిం గలిగి ♦ చెన్నగు తత్పుర జీవితంబు నాఁ
డరుగుటచే బలిష్ఠుండగు ♦ నాశుగ నూనుని గాంచి సూర్యు మే
దురముగ మ్రింగవచ్చెడు విధుంతుడుపోల్కి బురాధిపై వ మః
ధ్వరగతి లంకపేరుగల ♦ తొయ్యలి నిల్చి యదల్పె సన్నిధి ౧౬౦

సీ॥ భుజము లొక్కెనిమిది మోములు నాలుగు, నేడులోకంబుల ♦ కెగయుకాంతి
తిరుగుడు పనుగుడ్డ ♦ త్రిజగముల్ దాకిన, మొదలితోఁ గట్టి యంబుధిని గలుపు
సత్త్వం బమర్ష మక్షమమును బెడదంపు, టలికిడి గలుగు పాదాంగదములు
చెంది పలుకు దప్పునం దోడువత్తురో, యని పాఠజూచుచునరుగుదెంచి

తే॥ కారుమొగులునా గర్జించి భిక్షుల, పాశకుంత గదామలంబట్టి మొగము
పొగలుగక్కఁ గోలు పొడవగుచు వెలుంగ, జముడు దిగులూన నడ గొండ
సరణి నొప్పి ౧౬౧

తే॥ పంచపన్నె వస్త్రంబు ధరించి నాగ, భయదుండగు గరుడునివంటి పడపుతోడఁ
గ్రొన్నె లంబోలు పంకరకోకలొప్ప, గడలి ముత్యాలహారముల్ కాంతులీన.

తే॥ గండమలది తారస్థాయిశంతరవము, పొసర భ్రమరముల్ గాంధారముననుపాడి
తనివినొందు మందారంపుదండ లడరు, ఘన కిరీటమ్ము శిరమునఁగలదియగుచు.

తే॥ వనధివేష్టిత లంకను నెనరుతోడఁ, గాచుదేవత యొకవోలెఁగాచుకనులు
గలది భయదరావంబుతో నిలుసిలుమని, యదలుచుచువచ్చెఁ గపియు రమ్మనియె
ద్వరసు. ౧౬౨

తే॥ వెడఁగుపని చేసేతేల వివేకహీన!, ప్రాణముల నొల్లవో? భయపడవో? చనవో?
క్షుద్రమృగమవ నీమీఁదఁగోవమేల?, తొలగిపోమ్మని భర్జించిపలికె లంక.

తే॥ ఆనలేని యప్పావని ♦ రోస మడచి, నయవిధంబునఁ గార్యంబు ♦ నడవనెంచి
చూడఁగోరిన యీలంకఁజూచునంత, నప్తమేమి నీకబ్బు ననంగ నదియు.
పొమ్మనంబోక వాదాడఁబూని తేమి? యెవ్వఁడవు నీవు? లయరుద్రుఁనెనయువార
లేని రానోడుదురు కాంచనిచ్చగించి, నంత నీకు రాదగినదేయనుచు నవ్వె.

ఉ॥ నవ్విస లంకఁగాంచి కపి ♦ నాథుడు నవ్వగ నోరి నవ్వెదే?
యెవ్వరు పంపవచ్చితి; వ ♦ హింపకు సాహస మింక జీవముల్
నొవ్వగ వీడదేల? విడి ♦ నూల్కను లాభమదేది? యింతకుం
జివ్వనఁ బాఠకే నిలిచి ♦ చెంగఁగఁ జూచెదె? యంచు గర్జిల. ౧౬౩

ఉ॥ చూడకపోవఁగాగలనె? ♦ చూచెదఁగా కనువానిఁ గాంచి హా!
వీడొక కోరికాడు కడు ♦ వేటిఁడియో? కపటాత్ముడో యగుక

వేడి గరంబు మింగిన ఫ + ణీప్రభు భూవణుఁబోలె నవ్వుచు
న్నాఁడు జముండు నకగని వ + ణంకుఁ జలింపఁడు నిల్చె గుండునాన్.

ఉ॥ చంచెద వీని నేఁ డటులు + చంపఁగఁ జాలనయేని లంకయే
సంపదతో నశించుటలు + సత్యమ యంచెద నిశ్చయించి యో
తెంపరి! జాణవేనియు నె + దిర్చి జయింపుము పోవువాఁడ వా
పెంపగుదారిఁ బోవకిటు + భీతిని చోరుని రీతి జానితే? ౧౭

—: హనుమ లంకను నిగ్రహించి లోని కరుగుట :—

మ॥ అనుచుం గోపము పొంగ శూలమొగి న + త్యంతోద్ధతికైచినన్
ఘన విద్యుల్లతనా మిడుంగుటులు గ్ర + క్కన్వచ్చు నద్దానిఁ బా
వని నర్పంబును పట్టి చీల్చు ఖగరా + డ్వర్ణంబలెం ద్రుంచె గ్ర
క్కున లంకాహృదయంబు ఝల్లనఁగ లే + ఖల మోదముం బొందఁగన్

తే॥ శూల మట్టులు నగ్గయిఁజ్రోఁజిఁ బడఁగ, నగ్నివలె మండి లంక ది + వ్యాయుధముల
గొనుచుఁ బోరఁగఁ దొడఁగ నా + హనుమ చూచి, నింద కెడమని విజిచె నన్నింటి
గొనుచు

తే॥ కైదువులు లేని యాలంక + కనలి యుజిమి, నగము లచ్చనగాయల + పగిది నాడు
కేలు పైకెత్తి ముష్టి వా + తూలనుతుని, పొడువ నుంకించునంత నా + తఁడును కిని!

తే॥ చేతు లన్నింటి నొకచేతఁజేర్చిపట్టి, వనిత యిది చంప నాజడి + వచ్చునంచుఁ
బిడికిటం బట్టి వక్షంబుఁబోడువ లంక, పిడుగు వడ్డ నాగమువలెఁబుడమిఁ గూలె

క॥ పడి బాళుకు బాళుకుమని వె, లృడ నెత్తురు గ్రక్కి నలువ + వచన మెడందం
గడు తెలివి గూర్పఁ గరువలి, కొడుకున కాలంక మ్రొక్కి + గురుతరభక్తికై

తే॥ కమలజాని యాజ్ఞ సీలంక + గాచు దానఁ, గాన సీరితి సీపయిఁ + గడఁగవలసెఁ
గరుణ మన్నింపు చంపకు + కలదొకండు, విన్నవింపంగఁ దగు వార్త + వినుతచరిత!

క॥ ఈపురము నెంతకాలము, కాపాడుదు ననఁగ నలువ + కపి యొక్కఁడు ని
న్నేపుతటి రమ్మ విడి లం, కాపురి కానాటినుండి + క్షయమగు ననియెన్.

తే॥ బ్రహ్మయన్నస్థైర్యయ్యై ధర్మము జయించుఁ, బాపము నశించుఁ ననుట న +
వ్యంపుఁబలుకె?

తలఁచినది యెల్లఁ గొనసాగుఁదప్పదయ్య, యేగుమని మ్రొక్కి సెలవంది + యేగె లంక.

ఉ॥ మారుతి సంతసించి ఋజు + మార్గమె ధన్యత గాంచునంచు నీ
తారమణీ హృదీశ పద + తామరసంబు లెడంద నిల్చి ప్రా
కారము దాటి లోనెడమ + కాలిడె మున్నుగ నిర్భయాత్ముడై
క్షీరపయోధిలోన నొక + చేమిరి చుక్క ప్రివేశమందెనాన్. ౧౮

ఉ॥ అంబర చుంబితంబులగు ♦ హాటక మందిర పాళి రత్నసం
ఘంబుల కాంతి జాలములు ♦ గాఢ తమంబును పాఱఁదోలి రే
యింబవ లొక్కరీతి వహి ♦ యించిన సౌగుసుగాంచి దిగ్భ్రమం
బుం బొరసెన్ మరుత్తుడు ♦ పొద్దుదయించెనకాఁ దలంచుచున్.

చ॥ అరుదగు రత్న సౌధమయ ♦ మై యలరారిన యీపురమ్ము పె
న్నిరులను మ్రింగుచుండు ది ♦ నేనుడు గాంచిన సిగ్గు నొందఁడే?
మెరమెరచెంది యీ ప్రహరి ♦ మీఱఁగఁ జాలక తొంగి చూచి తా
నరిగెను పోలు నెందులకు ♦ నచ్చటికేనని యెంచి లజ్జమై ౧౮౧

ఉ॥ ఇందలివాసు రేలఁ జరి ♦ యింతును గావున సంతతంబు వె
ల్లొందు స్వభావముంగల న ♦ మున్నత మేరువునంటి సాలము
దండములైన రత్ననిచ ♦ యంబులచేత వెలుంగు సౌధముల్
చెందిన లంక యెన్నఁడును ♦ చీకటులేవొ యెఱుంగలేనిదే. ౧౮౨

చ॥ అమృతము దేవతావళికి ♦ సర్వలి నిచ్చిన మందరంబుఁబో
లి మనుకులాధినాథు నమ ♦ లీమన కీర్తిని పోలి వెల్లు కీ
శమణి యిటుల్ దలంచుచు వి ♦ శంకటవృత్తిని వీధులందు తా
గమనముసేత యొప్పదని ♦ కైకొనె నన్నవహూపు నత్తఱి. ౧౮౩

తే॥ నృందనాశ్వగజాదికశాలలందు, పనులకొట్టము లంగళ్లవాడలందు
కడలిదాఁటిన కాళ్లతోఁగడచి విరుల, వ్రాలు భ్రమరంబుపోలికవ్రాలిచూచె.

మానిని॥ రిక్కలరోచులు రెక్కొను పెక్కగుఁగీతుల సన్మణి భిత్తికలున్
గ్రక్కిన కాంతులఁ గర్వలిబిడ్డఁడు ♦ కానఁగవచ్చుచుఁ గానకయున్
నక్కుచు నిక్కుచు నెఱ్ఱన తెల్లన ♦ నల్లనయై హృదయ స్థితుడౌ
నక్కఱివేలువుఁబోలి వెలింగె న ♦ హా! సులభుండయి దుర్లభుడై.

—: స్త్రీల సమూహములో హనుమ సీత నన్వేషించుట :—

ఉ॥ కాంచెను వానరోత్తముఁడు ♦ కమ్మని తేనియగాఱు తోఁటలన్
మించులఁబోలు వేలుపుల ♦ మెల్లలు స్వర్న దినుండి నీరమున్
గొంచు వహించి తెచ్చి వడిఁ ♦ గుంకుమ పంకమువోవ వార్పఁగా
నంచలు కేకు లట్టు లను ♦ రాంగన లంబువు లాడుచుండుటల్. ౧౮౬

తే॥ తపముచేఁగాక వేఱువఁద్దతిని గాంచు, సత్ఫలములేమి దీనిచేఁజాపె బమ్మ
చూడుఁ డాడించువారలునురవనితలు, స్నానమాడువారలు వైత్యచంద్రముఖులు.

చ॥ క్రమగతిఁ దాత్రులం దిగిచి ♦ క్రమ కరాంగుళి పల్లవాగ్రముల్
కమలఁగఁ దాళసంగత్తులఁ ♦ గాచుచు వీణలఁ బల్కురించు న

జ్జముఖుల పాటలక విని న + భంబు రవంబని సభృమించి సౌ
ధములపయిం దనర్చు జల + దమ్ముల నోళులు మూయు తొత్తులక.

ఉ॥ హర్షుగఁ గాంచువారు ప్రమ + దాతి శయంబునఁ దాశమేయ గం
ధర్వవిలాసినుల్ జన ను + తంబుగ ఛాట్యమునేయ దేవతా
పర్వమణి ప్రభక విరుల + పందిరి సంచలతెక్క పాన్పుపై
ముర్దుగఁ బవ్వళించి కని + మోదిలు పార్వణ చంద్రబింబలక.

తే॥ స్ఫటిక వేదికలందు భావములఁ దెలుపు, వాలుగనులతో నెడఁబాటువలనఁ బెరుగు
కామసన్యంబునకు నీరుగట్టు కరణి, మధువు నానెడు దై తేయమానినులను.

చ॥ కలువలఁబోలు నేత్రములు + కాంతుల కన్నుల నై జనంపదక
దెలుపఁగ నోవ్వబింబములు + తెల్లఁదనంబు భజింపఁ బ్రీతిమై
చెలువలు కాంతులఁ గలిసి + చిందెడు ప్రేమముఁబట్టి త్రావు జో
కలఁగొని మార్చిమార్చి చపకంబుల హలలఁ ద్రావువారలక. ౧౯౧

క॥ సురతరువు లొసగు లత్తుక, యదుణచరణములను తడవి + యంజనమును సొం
పారయఁ గనులనిడి కన్తురి, పరిమళములలంది నగలఁ + బట్టిన వారిక.

చ॥ పులులను పట్టి చీల్చుగల + పూరుపవర్ణుల క్రొత్తసేరముల్
తలునుల యెడ్డనొంప నమ్మ + తంబును పొలిననోట డ్వేడముల్
వెలువడ నూర్చి కానులు చ + లింపఁగ నందెలు క్రందునేయఁ గా
ళులఁ దలఁ దన్నునప్పుడు క + లుక్కునఁ బుల్కుల నొందు దైత్తులక.

ఆ॥ కనులు కై పువలనఁగడు నరుణములుగా, మొగము వెల్లగాఁగఁబోవులు ముడిచి
చెమటవాట మోముఁచెన్నద్దమునఁగని, ప్రియులకొఱకు వగచుఁబింబముఖుల.

తే॥ చెఱకగానుగలందు కంఠదరములందు, విరులవనముల ప్లేచ్చులఁవేళ్ళములను
కల్లుపాకలఁ బాలేటఁగాంచరాని, జోట్ల యధరామృతము నానిఁచొక్కువారి.

తే॥ మగలపై నల్లి కుచకంకుమంబు చిటిలి, పెలుల విరిదమ్మిపై నోరుఁవిడనిమొగ్గ
పూచుకరణిఁ గేల్దామరఁమోముదమ్మి, నూని యూఁగుప్రాణములతోఁనుండువారి

తే॥ లల్కఁగొని సుమతల్పంబులందు పొరలి, వలపుకాఁక రేదగఁజూపుఁవాకిలిపయి
నుంచి దూతిక చిటునప్పుఁగాంచి యునుటు, పడయుక్రియ లేచితత్తఱపడెడువారి

తే॥ పెక్కు వాద్యముల్ మొరయంగఁవేల్పుచెలులు, భవ్యగీతముల్ పాడంగఁబై టుతోడ
రకన లింతజాఱగ నూపుఁరములు మోయ, నింటివేల్పుల రహి భజియించుచెలుల.

ఉత్సాహ. కుండలములఁ దాఁకు కనులు + కోడెకాండఁ గ్రువ్వఁగా
మెండునగల కాంతు లిరుల + మీఁట మేటి వాద్యముల్
నిడ నీరదములవెంట + నెమ్మిగములపోల్కి వే
తండములుగ భవ్యవస్తు + తతులు దెచ్చువారలక.

తే॥ పొలయలుక వీడి ప్రియులతోఁగలయఁబూని, తెప్పలను నొడలను దీసిఁకప్పుల నెడి నేయిపూసి కాంతియు మాయఁ నెగడుకన్నుల నెడి కత్తుల దూయుదై ఁత్యాంగనలను

చ॥ కినుక వహించుచుం బ్రియులఁ గీటునఁబుచ్చి మనంబు తెల్వి త క్కినయవి వారితో జరుగఁ గీడ్వడి దూపిలి మించుకై వడిక దనువులు సంఘలింపఁగ ము ఁ దంబటి యంచలఁబోలి మెల్లసం జెనసి కవాటముల్ మొగుచు ఁ చిత్ర నిభాంగ వికాసిని తర్కి. ౨౦౧

సీ॥ కిన్నరకామినూర్ఁగీతముల్ పఠియింప, నాగకన్యకలు మంఁగళము చదువ శారదాబ్రముల సేపారు సౌదామినీ, తతులన నొప్పి ముఁత్యాల శిబిక లెక్కి చెల్వలు గొల్పి ఁ నింపుగా నూత్నగృ, హప్ర శేకమ్మల ఁ నందువారి మంగళరవము చె ఁ లంగ సురాలి ను, తింప నన్నుముల దీ ఁ వింప మునుల తే॥ తరుణు లారతులెత్త వి ఁ ద్యాధరాలి, విజయగీతము ల్పాడ స్వ ఁ శ్వేత్యలాడఁ జాటపక్కాలతోడనుఁసాంపుగాఁగఁ, గ్రొత్తపెండ్లిండ్లు నెజవేర్చుఁకొనెడువారి.

—: హనుమ కుంభకర్ణుని గనుట :—

తే॥ యక్షరాక్షస నాగవి ఁ ద్యాధరది, కాంతల కలంకులేని మొ ఁ గంబులెల్ల, శంకదీక్షఁ గాంచుచు నేగిఁజైలమట్లు, కలఁకలేక నిద్రలు కుంభకర్ణుఁగనియె.

సీ॥ పెనుపుగా నేడు యో ఁ జనముల విస్తీర్ణ, మై బిడఁజని వైజ ఁ యంతమట్లు తననిన మంటపంబు నడుమ నొకతల్ప, మున నాగరాజునఁవనధి యనఁగ నిరులకుప్పయనఁగ ఁ వెరవునఁ దలఁపంగఁ, గానికర్మంబులు ఁ కరువు గట్టి పురుషస్వరూపంబుఁ ఁ బొందె ననఁగనొప్పి, కుంభకర్ణుండటఁ గూరుచుండ

ఆ॥ వనధి మునిఁగి లేచి ఁ తనకుఁ దగిన మూఁడు, వగల నడలతోడఁబ్రవరజము పరపు కల్పవనివి ఁ పడిలేచివచ్చిన, మలయపవనుఁ డతనిఁ గలయ నొరయు.

తే॥ నాకినులు పాదసంవాహఁనంబునేయ, వారి పూర్ణేందుఁబోలినఁపదనములను గాంచి యచ్చటి చలువతాఁల్లరఁగిచెలుల, యొడలిపై నీటితుంపురుఁలురలివడును.

ఉ॥ ఆతని నాసికాంతరము ఁ లందు బయల్పడి వచ్చు నమ్మహా వాతము వాయుపుత్రకుని ఁ వాఁకిటికిం గొనిపోయి యంతటక లోఁతగు ముక్కులోపలికి ఁ లొంగఁగఁదీయఁగఁ బోవ రోయుచుక జేతులు వీఁగ నూఁదికొని ఁ చెచ్చెర నాతఁడు దాఁటె నవ్వల ౨౦౨

ఉ॥ ధూళిచయంబు పై దెవకుఁ ఁ దోడన లేవఁగ బైటికేగుచుక దాళక పటిలం దిరుగఁ ఁ దార్పెడు తోరపుటూర్పు లోకహృ ద్వేళ నెనగు మారుతము ఁ తేకువ నప్పటిదాఁక వీని హృ ద్గోళమునందు నెక్కినిన ఁ తోయము దోఁచుఁ దలంచి చూచివక.

క॥ పగవఁడని దోషాకరుఁడెఁగఁజీలిచి నోటఁగవ్వు * తీరున దొంగయై
పొగ లెగయు నూర్పుతో నవు, దగులని మొగమందు వజ్ర * దంష్ట్రలు వెలయున్.
తే॥ మంత్ర బద్ధమైన భుజంగఁచుంబుఁబోలెఁ, గల్పవేళ నిరీక్షించుఁకంధివోలె
నడుమ మెలఁకువలెని విఁన్ననువు నిద్ర, గాంచుచున్నట్టి యాకుంభఁకర్ణుఁగాంచి.
తే॥ అతఁడు లోకకంటకుఁడగుఁనసురవిభుఁడటంచు ముష్టూర్తులందొకఁడనఁగనొప్పు
నాంజనేయుండు కరుణామఁయంబులైన, కనులనుండి రాలిచె వహ్ని * కణము లపుడు

క॥ పదితల లిరువది చేతులు, పాదలపు రావణుఁడు కాడుఁపొరపాటున నే
బదలితి నని కోపిగొని, పదలిచి చల్లార్చె జ్ఞానఁవార్ధి జలముచే. ౨౧౧

మ॥ శ్రవణానందముగూర్చు రాఘవుని వి * శ్వస్తుత్య సుశ్లోక మె
క్కున వడ్డెల్లఁగఁ జేయు పావని జ్వల * తోపంబు చల్లార్చి వీఁ
డెవఁజో నేమి యటంచు ముష్టిగొని మా * యింపంగ లోనెంచి మ
క్కున నిద్రించెడి నాయువున్నదని యా * కూటంబు వీడెఁ వడిక.

ఉ॥ రామునికీర్తి రూపముగ * రాజులు మారుతి పుష్ప వాటికల్
పేమ విన్నూత సౌధము ల * హీన గృహంబులు పాశశాలలున్
రామల గాన స్మృత్యముల * రంగగు సాలలు దేవళంబులన్
స్వామిహితాగ్రగణ్యుఁడు వె * సకో వెదకెన్ బహు సూక్ష్మబుద్ధిమై.

చ॥ మణిమయ చిత్రదేహులు * మ్రాఁగు గవాక్షములన్ సుమంబులన్
దృఢములఁ బూలకాండలను * తేఁకువ ధూమముపోల్కి వాయు వ
ట్లఁగుచు సూక్ష్మరూపుఁడయి * యంతట నిక్కుచు స్థూల రూపుఁడై
యణువున మేరువందు హరి * యట్లు చొరంగ సమర్థుడై చనెన్.

చ॥ ఇదియది యంచునెంచ కట * నెల్ల తలంబుల కేరి శ్రద్ధమై
మదవతులన్ మనోజ్ఞ సుమ * మాయుతలన్ బరికించి బుద్ధి సం
పదగల నాగ యక్ష సుర * పార్థివ మాని జనార్ధన్య జన్మమై
పాదలిన యవ్వీభీషణుని * పుణ్యగృహంబునఁ జొచ్చె నంతటన్. ౨౧౨

తే॥ స్ఫటిక వేదిక విరులచఁపురముక్రింద, గట్టివారిలోఁ దెలిరూపుఁగాంచదగని
దంచు నల్లనిరూపంబునవధరించి, దాఁగి తిరుగు ధర్మంబు నాఁదనరువాని.

తే॥ దాసి యతని సుశీలతఁదన సుశీల, తను గ్రహించి నిష్కల్మషుఁడనుచుఁ గినుక
సూనకనిల సూనుండు వేఁటొక్కవక్కఁ, జొచ్చియొక కోటిమేడలఁజూచెఁద్రుటిని.

—: హనుమ ఇంద్రజిత్తు గృహమును గాండుట :—

తే॥ శశిముఖుల సుధాధరల నఁచచ్చటులఁగాంచి, హృదయవేగంబుకంటె ముం
పరమపావని పావనిఁజరగి జరగి, బలవిరోధి చెఱంబడ్డఁతలము చేరే. [దేగుచుండు

తే॥ క్రూరదంష్ట్రులు సాయుధుల్ క్రోధమూర్తులు, టరు రణోత్సాహయుతులు లో॥

కోత్తులు విడి

కథలఁ జెప్పికొనుచునుండు కావలీండ్లఁదగ నసంఖ్యాకులగువారిదాటి చనియె.

మ॥ పొగయుం దూఱఁగలేని తానములకుఁ బోవంగఁ జాలజాఁ దా
శుగమానుం డటఁగాంచె లీలఁ గరిభిత్సూనుండు పంచాన్యముల్
నగ సంకాశ భుజార్గళిదశకముఁ మైదాఁచి యొప్పారు న
ప్పగిదిం జెన్నరు మేఘనాదు బహుళఁ స్వర్గాంగనా నయతుఁ.

చ॥ బిలమున నిద్రసెందు నతిఁ భీషణ కేనరివంటి వీఁడు సోఁ
కుల యొడయండు రావణునిఁ కూరిమిపట్టియో? శంభుమానుడో?
తెలియగరాదు క్లేశమునఁ దెవ్వరహా పెనుపోరు వీనితోఁ
గలుగఁగవచ్చు రేపు మనఁ కాహృకవీరుల కంచునెంచుచుఁ. ౨౨౦

ఉ॥ ఇమ్మగవాని బానటగఁ నేడైత నొందిన రావణుండు లో
కమ్ముల గెల్పెనంటయు నొఁకానొకచోద్యమె? శర్వమాధపుర
బమ్మయ్యుఁదక్కఁ దక్కుజనఁపాఘల నీతని కీడుగల్గు నం
చిమ్ముగఁ బల్కువాని వెడఁగే యని చెప్పఁగవచ్చు గట్టిగఁ. ౨౨౧

క॥ అని ముక్కుమీఁద వేలిడి, కొని కాలము నిచటఁగడవఁగొంటలు ఫలంబే
మని హనుమఁ డాస్థలము విడి, చని నెనుకెను వేలకొలదిఁసాధము లవలఁ.

సీ॥ అక్షుమారునిహార్యంబు పరికించి, యరికాయు భవనంబుఁనందు వెదకి
యోధవరుల సాధఁ వీపు లన్నేషించి, మంత్రుల మేడలఁ మలసి కాంచి
రాజబంధుల మందిఁ రంబులు శోధించి, తక్కువారలయిండ్లుఁ తరిచి చూచి
దానవనాథు నంఁ తర్కందిరముగనఁదలపోసి మూఁడుకోఁటలకుఁనడుమ

తే॥ నున్న పరిఖ వీక్షించి వాఁయుజాఁడు తాను, జలధిదాటి నయవమతిఁ సైవకట్లు
నవ్వవారిధి లొక్కటైఁచలము మీఱ, వచ్చి చేరెనో యని యబ్రవడియె లోన.

—: అంతర్బందిర పరిఖ నాంజనేయుండు దాటుట :—

చ॥ పొడవును గాతముఁ వెలుపుఁ పొందిన కందక మిద్ది యంచనం
గడఁగుదు రేని వల్క్రురు యుఁ గవ్రళయంబు ఘటించుదాఁక నీ
పుడమిని మెల్లఁ గొచ్చిననుఁ ప్రోవడి సేయఁగలేరు తేసికిఁ
జడిసి వయోధు లేడిటులుఁ జానుగ నూల్కొని నిల్పఁ గావలెఁ.

తే॥ అంచితముగ రామునికీర్తియలముచోట్ల, నెల్ల వ్యాపించి నాతఁడిఁటైన్ని దీని
జడధి దాటుటకంటె నిశమ్మడుగు వడిని, దాఁటినను దాట రాదంచుఁదలఁచె మదిని.

తే॥ నాల్గవగల యాగడవలఁపాఞ్ముగను, విటువఁ దలలెత్తినట్లున్నయలల లోడి

నీరుగలిగి రావణునేనఁజేరుదాల్చు, నగడిత నుతింప వాక్కునఁజలవి యగునె ?
 తే॥ కరుల మదము హరుల నోటిఁనుదుగువేల్చు, చెలులకుంకుమపంకంబుఁపొలనుదిండ్ల
 నకుల కన్తురి తేనెయ్యఁ + జందనంబు, గండవాడెగల తావులు + కడల వీచు.
 తే॥ చక్ర బక హంస టిట్టిభ + సారసములు, నీరుకోళ్లు నుల్లంకులు + నారణములు
 కలియఁబలికెడి వెలుచని + కలకలంబు, వీనులకు నత మచ్చట + వినఁగవచ్చు.
 తే॥ కన్తురియు లత్తుకయ్యఁ దావిఁగండమగురు, చేరుకతన మునింగెడిఁవారణముల
 తోడికలయిక తమిగొల్చుఁతోయమొదవఁ, బిడులకయ్యగడిత దూతిఁవిధముదోచు.

ఉ॥ కమ్మని తావితేనీయ ను + ఖమ్మగ నిమ్మగఁ గమ్మ తమ్మిమొ
 త్తమ్మలు నెమ్మొగమ్మల ముఁదమ్మి తొలంగి మొగిడ్చె నెమ్మి నీ
 తమ్మ ముఖమ్మ తీరున నయమ్మ సమమ్మ గణించుచుండు చెం
 దమ్మలు రామతీరుఁగని + తామును మోముల మోడ్చుకుండునే ? ౨౩౧
 తే॥ పటికఁడలు మలిచి సో + పానములుగఁ, దీర్చు దీరమ్మ నీరమ్మ + నేర్పరింప
 రాకయ్యుండెను; జడులు విఁవేకులనభఁ, జేర నులభమ్మగా వేటుఁసేయనగునె ?
 తే॥ మీఁదగ్రిందను శక్ర నీ + లాదికములు, వేటువేటు కాంతుల నీన + క్షీరవారిఁ
 దొట్టి పాథోనీధులు వాత + ధూతగతుల, నొక్కటై తోచుకైవడి + నుల్లసిల్లె.
 తే॥ అంతహనుమంతుఁడెంతయుఁసంతసమునఁ, దొలినముద్రంబుదాఁటినఁతోయముననె
 ప్రహరి వెనుకఁబడంగ నాఁపరిఖ దాఁటి, యరిదికాఁపగు నంతర్లఘఁహమ్ముచేరె.

—: నిద్రితులగు రక్కసుల హనుమ కాంచుట :—

క॥ యముఁడును దిగులునఁ బాట భ, యముఁ గొల్చు నురారివరులఁకరయఁబడని తో
 యమున'న్నెమకెను మారుతి, తమి ద్వాదశయోజనములు + తనరిన వీధుల్.
 క॥ అడఁగె మధుసేవనమ్మలు, మడఁగె గడలి పగిది నడరు + మాటల రవభుల్
 ముడిఁగెను తూర్వత్రయరవ, ముడిఁగెను కార్మికుల చెయ్యపుఁలొనరె నిదురయ్యె
 క॥ వారువములు గూరికె బ్ర, కారమ్ములఁ గాచువారి + కటు ఘోషణముల్
 మీతెను కాంతలు కాంతులు, తోరపు బడలికను కూర్కఁదొడగి రవశతక.
 క॥ పొలయలుక విడిచి పొలఁతులఁ, గలిసి యువకు లనఁగి పెనఁగిక్లమమగు నవలక
 గలయిక పలయిక వెలువడఁ, జెలువల వక్షముల వ్రాలి + చెందిరి నిదురక.

ఉ॥ ఇంపగు హలఁ ద్రావి కయి + పెత్తినవారును ధూప వాసనల్
 నింపి పూలసెజ్జలను + నీటుగ మ్రుక్కడి కామ సౌఖ్యము
 మంపు రసంబునాని తలి + మంబులఁ దృప్తిని పొందువారు
 పెండ్లు దక్కి కూలఁబడి + పెచ్చగు నిద్దురఁ బూది కత్తిరి

మత్త! త్రాగి యాడెడి పెక్కురీతుల + వైత్యవర్గుల యాటలుక
 మూగి పాడెడి హెచ్చుతీరుల + ముద్దు గుల్మెడి పాటలుక
 మ్రోగి కూడెడి వాద్యరావము + మ్రొగి తగ్గెను దీటులక
 వీగి వేడెడి కోడెకాండ్రు + వేడ్క క్రుంగెను మాటలక.

మృగమదంబుచందనమును + మేగియన్నతోమ్ములందునమలయమా + రుతముసోఁక
 విరహిణుల ఖండితల కనుల్ + విడిచె జలము, మనసులెల్లఁ దాపంబుచేమాఁడి మ్రందె
 ఉత్సా. వైరి క్రంగినపు డడంచు + వారిపోల్కి దెవల నా

ధారమైన నేయితగ్గు + తటిచి తీర్చె వాయువుల్
 వారిజాస్య లొడలికాంతి + వార్ధిఁ గొలువఁ దివురకే
 కోరి దెసలఁ గొలువఁబోయి + కూల్చె నిరుల గుంపులక. ౨౪౨

తే! నిత్యకర్మానుసారులై + నిర్మలులగు, జ్ఞానులును యోగులు సుషుప్తి + నూనినారు
 మదగజములు నిద్రించె ను + న్నాదులెల్ల, గునికిరసఁ దక్కువారలఁ + గొనరనేల ?

తే! ద్వంద్వములను నిద్రించిన + దండిమగఁడు, రాజవిధిని చని వైత్య + రాజ సగరి
 చెంగలియగ డ్దతోఁగోటఁ + జెంగలించి, దాఁటి లోనికిఁ జనియె ను + దాత్తదృష్టి.

—: హనుమ రావణుని మేడఁ జేరుట :—

సీ! నమరశీలుండగు + నమరారి బంగారు, మేడ రాకాచంద్రు + జాడనొప్ప
 రిక్కలగములునాఁ + గ్రీక్కిటిసి వెలుంగు, నీరజాక్షులయింద్లఁ + దారసింది
 కందునొందకయుండు + కలువరాబింబంబు, డీలుపడఁగఁజాలు + డాలునేలు
 మోములతో యక్ష + రామా లలామలు, వసియించు నొకవాడ + వాంఛఁజేరి

తే! కాఁతు లీనెడు వజ్రాలగఁగడియలున్న, కడల నూలికంటెను గాలికంటె మాక్షు
 రూపముధరించితూ తెమ + రుత్కుమారుఁ, డాసగొలుపు దుష్కర్మముల్ + గోసినతఁడు.

క! కొందఱు దశకంధరుపై, డెంద మునిచి మోమువంచి + దిగులున నూర్పుల్
 క్రందఁగఁ బుచ్చుచు తెప్పల, చిందార్పక యుండి రచటఁ + జిత్రములక్రియక.

క! కొందఱు కలగనుకొఱకో, కందర్పున కడలియో యొకం డదియేమో
 కందుమనరాదు కనులక, చెందమ్ములు ముచ్చి యుటక + చెలఁగిరి సెజ్జక.

క! కొందఱు మరుశరముల పో, టొందిన కుచకుట్టలాంగు + లూఁగెడి. శ్వాసం
 బంది వగచి చేయునదే, మందురు చిత్తరువు వ్రాయ + నగునే యనుచుకో.

క! కొందఱు కన్నీరొలుకుచు, సుందరు రమ్యశుభ్రః పోవు + పోవురయవు నీ
 కిందలి పని యేమని చెవి, విందుగఁ బలుకుదుకు గోర + పట్టల తోడక. ౨౪౩

క! కొందఱు మఱిచానిలమునఁ, గంది వలుండైన చమలఁగని తము వీడిం
 పం దొడరు దనుజవరు భ్రష్ట, మందము నెడఁదలఁచితలఁచి + యలయుదురు వగక.

క॥ కొందఱు పెనుమానికములు, చిందిన నిచ్చలపు డాలుఁ సెజ్జలఁ జొరఁ జాల
లం దినములు నిర్విణ్ణత, వందురి కనఁబడిరి సంజఃవఱలు శశివలెఁ. ౨౧౧

క॥ కొందఱు తమ భుజములవలెఁ, జందిలు మంచముల నిద్రఁసెంపెడుచో భీ
తిందార్చు వీణరవమున, పెందే లటఁ జెవులఁ గుట్టఁబెగ్గిలు వారత్. ౨౧౨

క॥ కొందఱు కనకాద్రి ధనువు, నందగ్నిశరంబు గూర్చునభవుని మల నె
త్తందనరు భుజము లలఁచిన, చందనము కుచంబులంటుఁచాఱలవారత్. ౨౧౩

క॥ కొందఱు జలధి యుబుక నా, నంద సటన నేయు భవు గుఁణంబులఁ గైనా
రిం దంతిగ బహురాగము, లొందఁ బొగడువాని వినుతిఁయొనరుచు వారత్.

క॥ పలుతెఱఁగుల జక్కిను లిటు, వెలయు వసతు లెల్లఁగాంచివృక్షచర లన
త్తిలకము లంకానాథుని, కులపాలిక లున్నయిండ్లఁగోరిక జేరెఁ. ౨౧౪

చ॥ హరువుగఁ జీకటిఁ దఱిమి ఁ యాఱక వెల్లెడు కెంపు దీపముల్
మరువుగ నొప్పు నోవరుల ఁ ముగ్ధలు సల్పెడు నూడిగంబులఁ
బరువుగ వీడఁగా ననుర ఁ పాటలగంధులు కాంక్ష మున్నుగాఁ
దరువుగ నేగఁ దల్పములఁ దాటి రెడందలతోఁ బెనుగుచుక.

తే॥ అగ్నికీలపై మృగనాభియలఁచినట్టు, లలరు జడలతోఁ బొగవలెనభులు ముసరఁ
గ్రొవ్విరుల పానువులను వైరులుగ నెంచి, పటిక బండల నారటఁపఁడెడువారు.

తే॥ తనువు మిన్నగా ముత్యాలఁదండ ఋక్ష, ములుగ జడలు మోదుగురంగుఁ
మొగులుగాఁగ

నడుము మెఱుముగాఁ గన్నులుఁజడిగ నొసలు, క్రొన్నెలగ సంజవిన్ననాఁగొఱులువారు.

తే॥ పొడవుమేడల వెన్నెలఁముంగిళులను, చేటికలఁ గూడి కన్నులఁనీటుగ్రాల
నెఱికురులు వ్రీల రిక్కిలఁనెఱిగఁగొనుచు, హవణిలంగ నచ్చనగాయఁలాడువారు.

తే॥ దేవకాంతలు స్వర్నదింఁదెచ్చినట్టి, జలము చల్లగాలేదనియలిగి మేడ
లలత నెక్కి మొగుల్లనుఁతోలిచి కాఱు, సంబువులయందు జలకంబులాడువారు.

ఉ॥ శేష ఫణామణి బలిమి ఁ జీవితనాథుఁడు తెచ్చియిచ్చె నం
తోషమెలర్చ మేమె తగు ఁ తోయలులంచు వచించుకొంచు వి
ద్యేషుల గెల్చి కైకొనిన ఁ దివ్య కిరీట లలంతికాది న
ద్యూషలఁ బన్నిదంబులిడి ఁ పోడిమి జూదము లాడువారలుక. ౨౧౫

చ॥ కుసుమ వనంబులం బసిఁడి ఁ కూటములందున ముత్తైపందిరిఁ
బహగను సిద్ధకన్యకలు ఁ పాడ మృదంగము నాగకన్య లిం
పెనఁగ పహింప నవ్వరన ఁ లీడ్యగతి న్నటియించుచుండ సం
తపమునఁ బూలపందిళ్ళులఁ దార్కొని వేడుక గొంచువారలుక.

చ॥ ఇనుప సలాకవోలె నెడ + కెక్కిన మోహ మలంగఁజేయఁ గ
 న్గన లల కొండవాఁగులను + కోడగి నిద్రనువీడ నిండ్ల ప్రాం
 గణముల వీణియల్ గొనుచుఁ + గంతముతోడ లయింపఁగా నుధా
 కణములు చింద శ్రావ్యముగ + గానము సేయుచునుండువారలుక.

తే॥ ఇంచు నటచట్టవలువ చులించి తొలంగఁ, గుండలమ్ములు గదలికఁగొరడు లీనఁ
 గల్లుద్రావంగ నుడివడుక నులతోడ, మేనెఱుంగని పృథ్వాళి మెలయువారు.

తే॥ వినమువంటి మద్యము రక్త మెనఁగఁ ద్రావి, గుజరి పద్ధతిఁ గంతంబు గూర్చి వదరి
 ఝర్ఝరీ వాద్యనరణి హస్తములు దట్టి, యందమే చెడ వెట్టిగానాడువారు.

తే॥ పెరుగు రంగై న కల్లు తఁబ్బిబ్బునేయ, బొబ్బలిడుచు నిట్టూర్పులుపుచ్చి కురులు
 విరియ నొడలెల్ల వడఁచించి వేల్పుసోకె, ననుచు నిచ్చవచ్చిన యట్టులఱచువారు.

తే॥ ఇట్టి పెక్కుతీరులనొప్పునిగురుఁబోండ్ల, యింట్లు వీధులు గనిదాటి + యేగిసిద్ధ
 సాధ్యవనిత లున్నట్టి వేశ్యములఁ గడచి, చేరె విద్యాధరాంగనల్ + చెలఁగువాడ.

—: హనుమంతుఁడు విద్యాధరాంగనలఁ గాంచుట :—

సీ॥ చోటమీనురూపాంది మెఱయు సీనకము ధ, రించిన సోఁకులఁ తేడు రామ
 కధిక మోహమున మధ్యంబుకంటెను మనం, బులు చలింపఁగ జీవఁములును వాడ
 గాయనుల్ దగ జుత్ర + గాత్ర లయలుగల్గి, పాడిన గీతముల్ + పాములట్లు
 చెవిజొరఁ గలఁగిన + చెలువలు కొందఱు; వాని కోపాగ్నికి + వడఁకి నురలు
 తే॥ మునులు బుధులును దిక్కేది మొనసి యోర్వఁ, బగవహించి చంద్రుఁడు వైత్యఁ
 వర్యునందు

(ప్రేమగలవారనుచుఁ జాల వేడి వెలుగు, లీన నెడఁదలఁ దవ్వించు నిగురుఁబోండ్లు

సీ॥ అల్పకాలము కల్ప + మట్లుగ మదిదోఁచ, నుడుకుచు మరుబారి + కడలువారు
 మును కౌగిలింగొన్న + చనులపైఁజందన, మంటిన యదిగని + యలయువారు
 చెక్కిళ్ల ప్రాసిన + చిత్రముల్ ప్రాణంబు, లం జీల్చుచుండఁ గ + లంగువారు
 కన్నులెఱ్ఱగఁజేసి + కాంతు నింక నిటకు, రానిత్తుమే యని + రగులువారు

తే॥ నైన విద్యాధరాంగన + లలఁగుచున్న, వీధులంగని త్రిభువన + వీరుమేడ
 వ్రాలి చందురు నోచ్చిన వదనమలరు, మయునికూతరు వసియించు మాళిగఁగ నె.

ఉ॥ కాంచి యెలర్చి కార్యమును + కాదగుఁబూఁదియిందు చిత్ర మొ

క్కించుక కద్దు మత్స్రభున + కెక్కటి ప్రాణమయైన దేవి నిం

దుంచినవాడు రావణుడు + ప్రోన్నతచారి మహాశ్వసంతతిక

మించిన కౌస్తుభంబువలె + మేటి గృహంబిది యంచు నెంచుచు ౨౭౦

సీ॥ రంభాది జంభారి + బంభర వేణులు, మృదులపాదముల మె + లెల్లనొత్త

మణిరాజ భూమలు + ఫణిరాజయోవలు, వింజామరము లల్ల + విసరుచుండఁ
తెఱకురవలును + చేదనిపించి గం, ధర్మసుందరులు గీ + తములఁ బాడ
బంధముల్ నీగిన + పాపనులయ్యుడ, క్కువ వారి క్కినుకకు + గుఱియయైనఁ
నే! బాండు పెగ్గొలగ్గో యనిపాడము శంక, మలయవనసుండు చేటులుఁపిలువనేగి
మాజ్జగొనివచ్చుచోవునుఁయ్యాలవని, చనవెయైన సరుదు మీఱిఁచనరు బుధులు.

—: హనుమంతుడు మందోదరింగని సీతయని బ్రమయుట:—

చ! వెలిఁగెను రత్న దీపికలఁవెల్లుచెడం దన మేనికాంతి ది
క్కులఁ జిఱియింప సద్రిలు చఁకోరవయోధరఁగాంచి యా యన
గ్గళ చరణుండు సీతయని + గట్టఁగ శంక యొనర్చి పొంగు పే
రలుక శరీర తప వృద్ధ + యంబుల మాడ్చుగ నెంచె నీగతిన్. ౨౭౨

చ! ఎముకఁబయిఁగహించు నొడ + లెత్తు ఫలంబు వహింపనైతి నా
తమకటలుండనీ; స్వకుల + ధర్మము ప్రేమలతఁ విదిర్చి న
ద్విమల పరీత్వ మగ్గినెగఁ + బ్రేల్పిన జానకి యీమె యన్నచో
వమచిని రాముకీర్తి యను + రాదులు లంకయు నేనుఁ గూలమే?

ఉ! లయమ మందరాంగి మను + జాధిపకన్యక, చెప్పఁ బూనుచో
నీయలివేసే యక్షిణియో! యానురియో! యగు మీననేత్ర లా
నాయకు మేనియందము మ + వంబువ నొక్కపరిన్ గణింపఁ బం
చాయుధునైన లెక్కించు + రా? మతిమాలి యిటుల్దలంచితన్

చ! అమల పరీత్వలక్షణము + లారయఁ గొందొక యున్న యీమె దే
హమె యొక యంగదం బొచువ + వందిక నున్నదియంచుఁ దెల్పెడిన్
మమయతవేసే విడినది + చొప్పలు పల్కులఁ గల్వఁచు ని
య్యమపతి వేగ తీటు క్షయ + మందును లంకయు నిశ్చయంబుగన్

తే! లయమ నూహించి నాపందియంబు నింత, తోడకాంతిలఁగాకనితొలఁగిపోయి
తే! లయమ చిన్నదనదగుఁ మేడఁ జొచ్చె, నమర యెత్తనిగిరిఁజొలిఁయలరు ఘనుఁడు.

చ! పుడమి చలించె కైలములు + బ్రుంగె హుడుక్కనుపోలు కాను కై
పడి భుజముల్ నుల్పములు + పాలలగరిధుల దక్షిణాంగముల్
పడఁకె దిశల్ తెడంకె బొల + పంబుగ మించులులేక పల్పలక్
తిడుగులు రాలె నూరకయె + భేదిలె మంగళ పూర్ణకుంభముల్. ౨౭౩

ఉ! మాచుతి కన్నులారఁ గవి + మానసమందు దలంచి యింతయున్
తే! కయయ్యె నిపురము + వేగికి; నేకులమందు పుట్టి యె
కాకయ్యె గడించిన య + భంబొ శుభంబొ ఫణివక్త్రగునే?
కారడమి జలించినను + కర్మముకంటె బలీయముండునే?

—: హనుమంతుడు రావణుని గాంచుట:—

చ॥ వినుతకలా విశారదుడు ♦ విశ్రుత ధర్మ కుశాగ్రబుద్ధి పా
వని యట సైన్యసంకతులు ♦ వాకిటఁ గావలిగాయ క్షీరవా
ర్ధిని పెరవార్ధి పైకొనిన ♦ రీతిని తెల్లని తల్పమందు న
ల్లని జిగి నొప్పు రాక్షస ల ♦ లాముని రావణుఁ గాంచె నయ్యెడఁ.

సీ॥ బాలమార్దులు పూర్వ ♦ పర్వతాగ్రస్థులౌ, రాణఁ గిరీటములే ♦ రాజులంగ
నొడలిపై వెలలేనితోడవులు లేయెండ, గాసి కేయిని పూర్తిగాఁగ మింగఁ
గనకకళిపుఁ జంపిఁకనకాద్రి గుహలోన, నిదించు బహుశీర్షఁ నృహరి యనఁగ
భర్మమయ స్వర్గ ♦ వాసులౌ వేల్పుల, పడఁతులు పెక్కండ్రు ♦ బాహుతీరి
తే॥ పొన్న కాండల చామరాల్ ♦ పొసఁగ వీవ, నుడియు లేగాలిచేఁ గల్పఁసుమములందు
మధుకణంబులు పడ మేనుమఱిఁగి నీతఁ, దలఁచి నిట్టూర్చి కృశించుచుఁ దైత్యనాథు

ఉ॥ కంతుని క్రూర బాణములు ♦ కంతునివోధి నగంబునెత్తు బా
హంతర మందు గ్రుచ్చికొని ♦ యవ్వల డుయ్యటచేత మున్ను ది
గ్దంతుల దంతముల్ నమర ♦ భారణి నాటఁగనైన యావరా
కాంత తదంతరంబుల ని ♦ రంతరమున్ రసి గాఱుచుండఁగఁ.

చ॥ కలపపుఁ బూతపై మృదువు ♦ గాఁ బడు చల్లని గాలి దర్పకా
నలమును భస్మ్రివోలె జత ♦ నమ్మన ఘుమ్మని రెచ్చగొట్ట మై
ధిలవయి నంతరిందియ గ ♦ తి ప్రతిపత్తులు పయ్యవెట్టఁ బా
ములు విడిపోవు పుట్ట యనఁబోలిన యుల్లము వట్టి పాడుగాఁ. ౨౮౨

తే॥ ఉత్సుకత మీటి పై వయి నుల్లసిల్లి, నాఁడు చేసిన యుగ్ర రఁణంబులందు
వారివారి త్రావఁగ మితిమీటి కాఱు, నురల కీర్తినాఁ గోఱలఁసాబగువాని.

తే॥ పూలపానుపుమాడి నిఁప్పకలు రాల, మయిని బొబ్బలయట్లు చెఁమ్మటలు గ్రమ్మఁ
దేనియలు గాఱు మాలలఁదివురు తేంట్లు, కలఁగ నూర్పులు పుచ్చుచుఁ మలయువాని

తే॥ చక్రివలఁ దనయెడ నీతఁజక్కనిలిపి, తలిమమునఁ గల్లకూరికిదవులువాని
నెలఁతపైఁ గల వలవనునీరుపోసి, యూరువను నన్నెఁ బ్రాణముల్ నూలువాని.

తే॥ కలఁత మీఱుటచే రూపుఁగానరాఁగ, నవ్వు గంభీరముఖుని మఁనంబువొంగఁ
జెలువ ముదమునఁ దనసెజ్జఁజేరె ననుచు, జెలఁగి యుల్బి గగుర్పాటుఁజెందువాని.

తే॥ బర్హిసంఘమ్మ లొక్క పఁర్యతమునుండి, వేఱుకొండకు శ్రమ నేగువిధముదోఁచఁ
బాలఁతులు బలిష్ఠజయశీలభుజము నొత్తి, వేఱు భుజమునకేగు నఁవిధమువాని.

తే॥ కడలిపైఁ దోచు రథినాఁగఁగాంతులొలుకు, మణిసరులు గ్రాల జగములుఁ

తనియ్యగాను

హరిహరేంద్రుల చక్రశాఖాశనులను, వ్యర్థపఱచిన గురువత్సమమరువాని.
 సీ॥ మాలికాశలముల ధమలయు తుమ్మెదలు ది, క్కరుల మదంబుల ధ నెరయు తేంట్లు
 చెలరేగి లేచి ప్ర ధ క్కలప్రకక్కులం దాడి, రాజులబోలి ఘోరముగఁబోరఁ
 గలపంబు సిందూర ధ తిలకంబు లొండొండఁ, గదిసి నిమయవృత్తి ధ గండరింప
 నాశా గజేంద్ర ధం ధ తావలి నాటిత్రీ, వ్విస వ్రణంబుల వత్స ధ మెనయువాని
 తే॥ వస్త్రములఁగల భల్లముల్ ధ వ్యర్థములని, తలఁకి పదముల వాల్చు శా ధ త్రీవకిరీట
 ఘర్షణములచేఁ గాయలుఁగాచియున్న, చరణయుగళంబు వెలయు రాక్షసవర్ణమృ.
 తే॥ వామనునికంటె చిన్నయో వాయునుతుండు, తలలు పదిచేతు లిరువదిఁకలయఁజూచి
 తెలియునంత మనన్మనఁతికృమించి, కనులు లోకముల్ దహించుచుఁకరణి మెఱసె.

—: హనుమ రావణుని చంప నెంచుట :—

ఉ॥ వీని భుజాబలంబు బరు ధ వేయగు నైన నొనర్చునేమి? యి
 వ్వాని యశం బదేమి ఫల ధ వంతమగున్? రఘురాముగేహినిన్
 బూనికఁ దెచ్చు కొల్లవ్వు తలఁబొమ్మికముల్ పడఁదన్ని లొక్కి నే
 వీని వధింపనేసి తగు ధ బీరపు బంటగుటెట్లు స్వామికిన్? ౨౯౦

ఉ॥ వేసము పై కీఁజూపి పని ధ వేటుగ నెంచుట భృత్యధర్మమే?
 మోసముచేసి దేవీఁ గొని ధ పోయిన చోరుండు నేను గాంచియున్
 దోసముమీఱ జీవితము ధ తోడ వసించుట? వీనిఁజంపి నా
 రోసము దీఱ మాడ్చు నగ ధ రుక్ బయి మూఁడునడెల్ల మూఁడని.

చ॥ అని మది నుత్సహించి కన ధ లారఁగఁ బండ్లను గీఁటి కేలు నె
 ట్టన విదిలించికొంచు నక ధ టా! రఘునాయకు నాజ్ఞలేదు నా
 పని యటు డించి వేటొకటి ధ పట్టుట జ్ఞానుల రీతికాదు యో
 చన యొనరింపఁ బెక్కు కలు ధ మంబుల కియ్యది మూలమే యగున్.

చ॥ ఎఱిగి విసంబు ద్రావిన గి ధ రీతుని పోలిన శక్తిగల్గు ధీ
 పరు లెద నాత్మశక్తిఁ గని ధ పర్వును గాచుకొనంగనెంచి యే
 ర్పటుపక పూనువారె? బల ధ వంతుండు నేర్పరి యయ్యు నాతఁడా
 తెఱఁగున వేళవేచి వడిఁ ధ దేఱఁ బయోధి యడంగు చాడ్చునన్.

శా॥ ఆలంబుం బెడరేచు నీయలుక నా ధ యందే యడంగాటని
 హా! లంకాధిపు నొక్కవానరము మా ధ యం జేసి నన్నన్ జయ
 శ్రీ లక్ష్మీవదు రాముకార్యక కలా ధ సీమాంత విద్వత్తకే
 శ్రీలు మ్మనవత గాన నాకు నిది క ధ ర్తవ్యంబు గాదెట్లున్.

క॥ చెలులెవ్వరు సీతనితోఁ, గలిసి నిదురనేయువారు ధ శారీతని మై

పొలము తపించెడి రాఘవు, కలికి సతీత్వదళ దీనఁ ♦ గానఁగవయ్యెన్. ౨౯౬
క॥ అని తలఁచి యింక నేఁ దడ, సిన ఫలితము లేదటంచుఁ ♦ జింత నవలికిం
జని యకటా! యిందెందును, జనకజఁ గననైతి ననుచు ♦ బాలిం బడియెన్.

—: మానుమ సీతం గానమికిఁ జింతిలుట :—

తే॥ క్రొత్తడి మహాభిజాత నీ ♦ క్రూర దైత్యుఁ, డొకటఁ ద్రుంచెనో భక్షించెనో
యెఱుంగ

నేవిధమున నెఱుంగలేనియేను పోయి, యేమి పలుకుదు? మడియింటియిందు తగవు

చ॥ కని యరుడెంచుఁ; గాదు మఱి ♦ కాంతన తోఁగొని తెచ్చునంచుఁ దాఁ
గను లఱచేత నుంచుకొని ♦ కాచిన రాముని మోము నేవిధం
బునఁ గననేర్తుఁ? గార్య మిటు ♦ మూఁడెఁ గపింద్రులు చావనున్న వే
ళనె మరణింప కిప్పుడిటు ♦ లంకను వృథుండనై మరింతునే?

చ॥ గడువు దివాలు మున్నె కడ ♦ గాంచెను జానకిఁ గాంచనైతి నే
మడిసియు నేమి? యంగద కు ♦ మారకుఁడాది కపింద్రపాలి న
క్కడనె నిలుండటంచు బలు ♦ కాఱులు పల్కితిఁ జేయనైతి నా
పోడుపుడివోయెఁ బూర్వమునఁ ♦ బుణ్యమె చేయనొకో జగంబునన్?

తే॥ ఏడువందల యామడల్ ♦ గోడ గలుగు, లంకలోన నేఁగాంచని ♦ లవము లేదు
రాముడేవి మాత్రము గాంచనోమనైతిఁ, గడలి దాఁటియు దాఁట నీయడలు కడలి.

తే॥ క్రూరుడగు రావణుని గట్టిఁగొట్టి నోళ్ల, నెత్తురులు గ్రక్క గుద్ది కాఁన్పింపునుచు
జానకిని గాంతునా? లేక ♦ వానితోడ, లంకఁ జిచ్చిడి కరఁతునా ♦ లక్కపగిది.

చ॥ సురల నలంచి భూమిజను ♦ చూపుఁడి యన్నను దుష్ట భీతిచే
నురుఁగుచు సాహసింప రటు ♦ చూపరు తక్కిన వారలెట్లుఁ జె
ప్పురు మయిపోల నన్నిడని ♦ ప్రాణములన్ భరియించి యిందు ధీ
విరహితుడైన యేను పృథి ♦ వీవరవందన నెల్లు కాంతునో? 303

ఉ॥ కంక కులాధిపాఠుడటఁ ♦ గాంచుచునుంటిని రాముగేహినిన్
లంక నటంచుఁ బల్కె విధ ♦ లం బదియయ్యెను; లోన దాఁచు నీ
లంకను వార్ధిఁగల్పి తగు ♦ లన్ వడిఁగట్టెదఁ గావకున్న నే
వంకనో వాఁగునో వెదకు ♦ వాడ మెయిన్ భరియింప నేర్తునే? 304

చ॥ ధరణిజ దొంగిలించి కొని ♦ దైత్యుఁడు పోవుటఁగొంచి రిమ్మహిన్
నరులు సురల్ నిజబిది చె ♦ నంటిగఁ జావఁగనేల? తొల్ల నీ
పురి మొదలగుటఁ వ్రోవ్వి పరి ♦ పూర్తిగ వారిధిఁ గల్పి రావణున్
గరములు, మస్తకంబు లెడ ♦ గా న్నామూడెద నంత మూడెదన్.

చ॥ నువు గిజరంతయే నెడము + నూకక నిండి స్వచిత్త కంజముం
 దవిని రాముఁబోలి నిర + త ప్రతిపత్తిని రోసినట్టి యా
 పవనజఁ డట్లు లోఁదలఁచి + పైకటుచూచి శిలీముఖంబు లా
 రవ మొనరించు నొక్క వని + రాజుల గాంచి రహించె గాంచగఁక.

3. సీతా నంద ర్శన పటలము . (22)

—: సీత స్థితి: —

ఉ॥ చూచితి నెల్లచోటలను + చూడఁగలేదిది యిందు నెమ్మదిం
 జూచినఁ జింత దీటునను + చొప్పు మనంబు వచించు నియ్యెడఁ
 జూచినమీఁదఁ జూడఁదగు + నూటియుఁ గర్ణములేద యిప్పురిక
 మోచు తీర్మాటముం బెఱికి + మొత్తెద నంబుధి నేను స్నేహదఁక. 302

క॥ అని రామదూత వంజశ, వనిఁజేరెను సురలు విరుల + వాన కురిసి మో
 దన మొందిరి; రక్కసుచే, వనిత యచట నున్న తెఱఁగు + పరికింత మీఁకఁ.

తే॥ స్థూలమధ్యలు రాశాసి + జోట్లు ఖడ్గ, హస్తలై జడిపింపంగ + నశ్శమందు
 తోచి యెండిన మందునాఁదోచి సౌరు, చెడి నడుమువలె వాడి కృశించి యుండె.
 తే॥ నెమలి చాయయుఁ గలకంఠమమరు సీత, నిద్రయని తెప్పమూయుటఁసీగి యెండ
 మలయు దీపమువలె జిగిమాసి పులుల, మధ్యఁ దగులఁగొన్న కురంగిమాడ్కినుండె.

తే॥ పడుట యెద్దుట వడఁకుట + యుడుకుటయును
 మలఁగుటయు లేచుటయు మది + కలఁగుటయును
 కుంగుటయు నుక్కి సోలు టా + ర్చుటయు తోలు
 టయును తక్క వేటొక్కండు + చెయిది లేదు.

తే॥ బిలమునుండి వెల్పుడి కాలుఁవలుగఁ బొఱి, కుచగిరుల దాటి నేలనుఁగుంటలు వడఁ
 జాలుచాలుగాఁ గురియు భూజాతకనుల్లు, వాన కనులంట సార్థకఁపడియె నచట.

తే॥ వృథనియందు వమంజపఁపేమ గలుగు, దంపతీవియోగా ర్థియేతనుపుదాల్చె
 వడఁగ నొప్పిన సీత నట్లవి మొగుల్లఁ, గాటుకనుగన్నఁ గనులభిఁగాఁగ నేడ్పు

చ॥ పవనముఁ బోలు హస్త పద + పద్ధతినొప్పు పయోదపర్ణ రా
 భువుని దలంచుచో వెడఁద + కన్నులు రాల్చిన సీటఁదోగి య
 వ్యతహిత దుఃఖతాపమున + వచ్చిన యూర్పుల వేడి నెండు చ
 వ్యవసీత రీతి నొప్పెఁ గమ + లాస్త కులేంద్ర కళత్ర మయ్యెడఁక. 303

తే॥ చావ విధిజాటు లందనిఁజింకి వెగచి, కాంతఁ జెల్లవఁ దనకులఁగలిమనైనఁ
 బ్రహ్మదైవము గానినొకవచ్చు వచ్చు, ననుచు దిక్కులఁ గనుమండుకనులతోడ.

తే॥ ఓర్పుగలదియై చంద్రమునొడిసి మ్రొంగి, వెలివటచు రాహువుంబోలి పడుచు గట్టి
యొక్కటైయున్న జడతోడఁ జెక్కిలివయి, జేయిచేర్చి వినుగులేని + చింతతోఁ.

ఉ॥ మిక్కిలి ధూమమంటి కడు + మేవిన పొల్పుగు నొంటిచీరతో
తొక్కలువచ్చు హంసల పి + ఊది మునుంగని నన్న మేనితోఁ
జక్కెర వింటివాడు నుభం + జక్కఁగజేసిన ముద్దుబొమ్మ న
లైక్కఁగ ధూమమంటిన ర + హిం గనుపట్టెడి మేనిసౌరుతో 302

—: సీత రాముని దలంచి పఠింపించుట:—

చ॥ మఱదియుఁ జూడఁడేమొ దళ + మస్తకుఁ డీడకు నన్ను దెచ్చుటల్
పటవగు నభిమధ్యమున + భాసిలు లంక నెఱుంగరేముతో?
యెఱిగియు వచ్చుటెట్లునుచు + నేడ్గడ సేయుట మానిరొక్కొ? యం
చొటలుచుఁ గ్రుంగి క్రుంగి యెద + నొందిన దుస్సహమైన బాధతో.

చ॥ జనకుని వంటి పక్షికుల + చంద్రుఁడు వారలు కాంచునంతలో
ననె మరణించెనొక్కొ? విజ + న స్థలి నాగతి నెవ్వరెట్లు రా
మున కెఱిగించువార? లింక + బొందుగ నీభవమందు రాఘవుల్
నను గనిపెట్టుటె యరిది + నాదురవస్థితి యెట్లుఁ జెల్లనే?.

ఉ॥ దూతితి లక్ష్మణాఖ్య నట + దోసము నాక తదుక్తి వినుచు సీ
వేటిడి తాఁగయంచుఁ బతి + వీడునా? నావిధి యెట్లుబుడునా?
దూతిన పాపకర్మ మిటు + దుర్దశకుం గొనితెచ్చె వట్టి యీ
కోరికలేల!యంచు నలఁ + గున్ నలఁగున్ మలఁగుం గలంగుచున్ 303

ఉ॥ వేళకు నెవ్వ రాతనికిఁ + బ్రీతిగ లక్ష్మణుఁ డిచ్చు కందముల్
మూలములున్ ఫలంబులును + ముందట నుంచెడువారు? విందుల
వ్వేళకు రాఁగ నెంత దుర + పిల్లునా? యంచుఁ దలంచి నేలపైఁ
గాలు కదల్చుకుండిన ను + కాసి వహించు దురంత తాపమున్. 304

ఉ॥ పంచకులున్ దురాత్ములును + పాపులు దైత్యులు సీత నిన్నినా
ళ్లుంచరు నాడె చంపె తిని + యుందురు కర్ణ మిఁకేడి? కానరా
దంచు మదాశ వీడెనొకొ? స్వావ్యయ ధర్మమయైన యోర్పుఁ దా
నంచిత మంచుఁ బూనెనా? క + టా! యింక నేమని యందు దైవమా?

తే॥ కన్నతల్లులు లేమ్ములు + క్రమ్మటిల్లి, వచ్చి తోడ్కొనిపోయిరో? ప్రతిస గడువు
కడవకుండఁగ నగరికేఁగఁడు నిజంబు, వనమునంద యుండు ననుచు + వనటనొందు.

ఉ॥ వీరులు మున్ను పోరునకు + వీరకు నవచ్చినరీతిఁ బిమ్మటన్
దారుటచేత నంగు బెడి + దంబగు సంగరమే ఘటించెనో?

యేరహి నెందు నాకొఱకు * నెంత తపించుచునుండువారో? యిం

దారటవొందు నాయెడఁద * వ్యాధికి మందెది? యంచుఁ జింతిలున్.

తే॥ నీకు లేదు రాజ్యము తమ్మునికె యటంచుఁ, గైక పల్క ముమ్మడుఁగు మొ *
గంబు వెలయు

పురుషసింహుని యప్పటి*పాలుపు దలఁచి, తలఁచి మదిలోన మిక్కిలు*తాపమొందు.

తే॥ అవని పూర్తిగ నేలుమా*యన్న యపుడు, నడవులకు నేగుమాయని*యన్న యపుడుఁ
జిత్రమున వికసించిన*చెందోపవలె, వెలయు నెమ్మొగంబును మదిఁ*దలఁచి తలరు.

తే॥ తాఁజెయ్యుటయే యొక*తడవుగాఁగ, స్వర్నదీ జటాధరుఁడు హ*స్తమున వంచు
మేటి మేర్వంశమగు విల్లు*మిడిసి రెండు, తుండ్లు గాఁజేయు భుజముల*దొడ్డఁదలఁచు.

తే॥ విబుధవైరులు పదునాల్గు*వేలమంది, కవియ మూఁడుగ డెలలోన*గలను ముగియ
రెండుకొనలును వంగు కొ*దండ గరిమఁ, బొగడి పొగడి దూపిల్లును*వగలఁబొగలు.

తే॥ లోఁతునీట మందాకిని*లోనఁ గలము, నడవు గోల యా గుహునకు*నాయనుజుఁడు
నీకు ననుజుఁ డీ జానకి*నీకు వదిన, యని వచించిన నేహకా*ర్యంబుఁ దలఁచు.

తే॥ తండ్రి ప్రేమతోఁ దన్నిచ్చు*తరుణమందు, తండ్రి చేసెన్న తనకే ల*తండు గొనుట
దర్శవలెఁ ఒవిశ్రంభెన*దక్షిణ పద, మెత్తియంచుట దలపోయఁ*జి త్తమందు.

తే॥ విరులనరులు తాల్చఁగఁదగు*శిరమునందు, రత్న మకుటంబు గొనక వి*రాగియగుచు
జడలు చాల్చు తమ్ముని గని*జాలినొంది, పరితపించుట దలఁచి తాఁ*బరితపించు.

తే॥ రాజ్యసంపద నీఁగి య*రణ్యములకుఁ, దరలు నాఁడు యాచించిన*ధరణిసురున
కాలమందల నొనగి పే*రాసమేర, లేమిగని సుస్మితంబైన*మోముఁ దలఁచు.

తే॥ నరవరుల గండ్రగొడ్డట*నిరువదొక్క, తడవ తిరిగి వధించి ర*త్తమునఁ దండ్రి
తర్పణమునేయు భార్గవు*ధనువు తోడఁ, దవము బలమును గొను పేర్కిఁ*దలఁచి తలరు.

తే॥ కాకమగు జయంతున కొక*కన్నవోవ, నలుఁగు నేయుట గాక కా*కులకు నెల్ల
నొంటికన్నొ నరించిన*యగ్ర జయము, శిరమునందాల్చి మించిన*చింత నేయు.

తే॥ దుష్టుడగు విరాధుని పెను*దోనములను, త్రోచి ఘోరశాపమ్మును*పాచినట్టి
ప్రాణనాథుని శ్రీరామ*భద్రు భద్ర, గుణములఁ దలంచి యారీతిఁ*గుములుచుండ.

—: రాక్షసస్త్రీలు నిద్రింప నీత త్రిజటతో నిర్వేదము డెలుపుట :—

తే॥ శీలవతి ప్రియవాక్య సం*స్కృతియుఁ గలుగు, త్రిజట తక్కఁ దక్కిన చుప్త*దితిజకాంత
లర్ధరాత్రంబుగా నిద్ర*యనెడి చొక్కు, నీరు ద్రావి మత్తిల్లిరి*నేలఁబడిరి.

తే॥ అంతః దల్లికంటెను ప్రియు*రాలిఁ ద్రిజటఁ, గాంచి నీవు పవిత్ర గు*ణాంచితవును
చెలివి గావువఁ జెప్పంగఁ*దలఁతు నీకు, విను మనుచు నిట్లుపలికె నా*విమల చరిత.

తే॥ చెలియ! నాకును మేలొండుగలుగునేమి? నాదు పాపంబు లింకను మోచుచున్నె?
కనులు బొమలు మున్నగు సంగకమ్ము లెడమ, ప్రక్క నద రె శుభంబేది వచ్చునాకు?

క॥ ప్రేమమయుడు కాశికముని, తో మిథిలకు వచ్చునాడు తోడ్తో నేయే

నేమమున నెవ్వి యదరెనో, యామాడ్కిని నేడుగూడ నదరెడి గంట!

క॥ తెలుపంగ మఱచితి నిదియును, చెలి వినుమా ధర్మమూర్తి ధీవితనాథుం

డిలఁ దమ్ముఁ డొందవిడిచి ప, నుల కరిగిన నాడు పలుననొనలే యదరె

తే॥ గరళనిభండు దశాస్త్వండు కైతవమున, వనమునందు నాకగపడుదినమునందు
వలకెడనె యదరెను వానిఁ ధలము దెలిసె, నిప్పు డెడమునై పదరెడి నేమి కలదో?

—: త్రిజట సీత కూటట గజపుట :—

క॥ అనుడుఁ ద్రిజట యిట్లును నొద, విన శకునము నీకు మేలఁ వెలయించును నా
ధుని చేరఁగలవు నిక్కము, వినుమా యని ప్రియముమీఱఁ వినిచె మఱియొక.

తే॥ పసిమి సీమేచువొంద జీవంబులిందఁ, బొన్నవన్నియ భ్రమర మింపునను వచ్చి
యించురంగుల తేనియఁనించుచాట, నీదు చెవి నూఁదివోయె గాఁచితి నె మగువ?

తే॥ కాన దీని యోచింప సీకాంతుఁ డంపు, దూతవచ్చుట నిక్కంబు దుర్జనులకఁ
జెడుగు తొడకుట తప్పదు పుడమితనయ! మఱియు విను మొక్క కలగంటి మంచినదై.

తే॥ కలఁతచే నిదలేమిని కలలురావు, నీకు; నేనొక కలగంటి నిరజాక్షి!

దుస్స్వభావమా నీపురిఁదోచు కలలు, నిక్కలలు వినుమని పల్కె నిక్కువముగ.

తే॥ రావణుడుతలలను నూనె రాచిగొనుచు, రాసభిషిళాచములు లాగురథముమీఁద
రక్త మాల్యాంబరములు గాత్రమున వెలుంగ, జరిగె దక్షిణదిశకు నిశ్చయముగాంగ.

క॥ తనయులు బంధులు తక్కిన, యనుచరులును దైత్యువెంట నరిగిరి మరలం
గనలేదు తిరిగివచ్చుట, జనకనుతా! భయము విడుము జరగుట వింటే. 382

అ॥ అమిత శౌర్యవంతుఁడగు రావణుడు వేల్పు, హోమకుండవచ్చు లొకట నాతె
రత్న దీప వితతి రాజుల్లు ప్రామేడ, పిడుగు పడుటకతనఁ ప్రీతి కూలె. 383

అ॥ పిడుగు మదముగార్చె భేరి వాయింపకే, పిడుగు పగిది మ్రోగె నడుపు లురలె
మెఱుపుతోడి మొగులు మింటను లేకయే, పిడుగు లవనిఁబడియె బెడిదముగను.

తే॥ ఇరులు తొలఁగ నద్దమరేయి యినుని బింబ, మర్ధభాగంబు కాలిన యట్లుదోచె
బలియురగు వీరులు ధరించు ప్రసవమాలి, కలును మాంసంపుఁ గంపును వెలువరించె

తే॥ మఱియు లంకయుఁ గోటలు నెరిసె దిశలు, తెలియగంధర్వనగరంబు పొలిసె నిండ్లు
విజిగె మంగళ కుంభముఁ తతఁగెఁ గలిమి, మ్రొంగె జీకట్లు దివియలఁ గుంగె దెలివి

క॥ తోరణములు తుండై పడె, వారణములు పండ్లురాల వసుధం గెడసె

వీరణములు ప్రీలఁ గలి, ప్రేరణమున, గలశజలము విరిసెను కల్లె.

తే॥ కలువజేనిఁజీల్చికొనిరిఁక్కలునువెలలె, పూయర క్తముల్ గురిసెనుఁ మొగులుగములు
అసిగదాది సాధనము లఁనోన్యతాడ, నముల భేదిలఁ బోరె ఘోరముగఁ దామె.
తే॥ ఏదువల నూత్రములు పరులంటకుండఁ, దమకుఁ దామె తెగుచుఁ బయోధర
తటముల

దొరలె నిట్టిప్పు డేర్పడుదుర్నిమిత్త, ములు మహాద్భుతములు మజిఁకలవు వినుము
తే॥ రాజు పట్టపుడేవి శి + రోజు పాశ, మెడలిపడి కీలంటిన + వడిని కమరఁ
జేటు నిక్కువమంచు నేఁజెప్పినట్టి, కారణము లివి వింటివే! నీరజాక్షి!

—: త్రిజట తన స్వప్నమును సీతకఁదెలుపుట:—

తే॥ నేఁడు గాంచితి నొకకల + నియతి వినుము, జంటవిడని బహుబలి + వంబులైన
సింగముల జత యనుపమఁశిఖరిమీఁద, వ్యాఘ్రయాధంబుతోఁ గూడిఁశీఘ్రుగతిని.

తే॥ అలవిలేనట్టి పెను మదాఁవళములుండు, వనము వేష్టించి నిలిచి పీఠనముచేసి
పీఠపెంటలు చేసె నఁవ్వేళ నందు, గల మయూర మెగిరిపోయెఁగటకమునకు,

చ॥ వినుత నుభాషిణీ! వినుము + వేయి దివెల్ వెలిగించినట్టి న

స్మృతి దివియ౯ గరంబున న + మర్చి యొకానొక సుందరాంగి రా

చనగరుడుండి వెల్గుడుచుఁజక్క విభీషణు మేడఁజేరె నే

మనఁగల దింతయు౯ బహు శుభావళి సీకగునంచుఁ జాటెడిక. ౩౫౮

తే॥ అమృహస్తూరాలట్లు హఁర్యమునఁ జొచ్చు, నపుడె నను నిద్ర లేపితిఁవంతు గనదు
కలయనంగ జానకీయునుఁకరముమోడ్చి, కొఱతయును గాన నిద్రింపుఁకోమలి! యనె.

—: హనుమ సీతను గానవచ్చుట:—

తే॥ అట్టియెడ శ్రీరఘువభుఁడంపినట్టి, కోడెఁబోలిన మారుతిఁకునుమ వనముఁ
జూచు చరుడెంచు నాతఁడ + చొచ్చటఁజేరి, ధారణీజాత యున్నట్టి + తీరుగనియె

తే॥ దనుజకాంత లవ్వుడు మేలుఁకనుచు నమ్మ! తృప్తి లేని యీనిద్ర బాఁధించె మనసు
ననుచు శూలదండాసి కుంఁతాదులైన, కైదువులదాల్చి గమలయిఁకదిసినారు.

సీ॥ కడుపున నోళ్లులు + గలవారు నొపలిపైఁ, గన్నులు గలవారు + కటకుచూపు
గలవారు వండ్లను + దులఁ బికాచములు నే, నికలు చొంగంటులు + నిద్రసేయఁ

దగు బిలంబులఁబోలు + తలనోళ్లు గలవారు, పదిచేతు లొకతల + పరఁగువారు
తల లిరుపది హస్త + ములు రెండు గలవారు, వికృత వేషిణులును + భీకరాంగ

తే॥ లడులంబోలు చనులు వ్రేలాడువారు, శూల ఖడ్గ చక్రాంకుశఁచ్ఛురిక లొప్పు
వివమరూపుగాఁ గొనియున్న విధమువారు, భర్గుడును బెగ్గడిలదగుఁబలమువారు.

తే॥ తురగ గజ సింహ భల్లక + శరభ ఖడ్గ, మహిష శార్దుల శునక గో + మాయు కిటిపి
శాచ ముఖములవారువృష్టమున నోరు, గలుగువారలు పొగనోరుఁగలుగువారు,

తే॥ జెందమున కందకుండు క ధిందిజలము, నరసి లెక్కిడరాని దృశ్యములు గలిగి
యింతలయ్యును మగఁటిమి నెనయువారు, తటుకునన్వచ్చి మైథిలిఁ దఱిసివారు.
తే॥ అప్పుడు రామునిపతి పల్కు లడఁచి వారి, భీకరాస్థంబులం గని వివ్వాలించె
రాముదూత యున్నత కుజాగ్రంబు సేరి, వారి కలకల మాలించి పటమె గనుల.
క॥ రాకాసులు పలువురు ఘో, రాకారలు సాయుధులు మ హా రథసమునక
మాకిగొని గుంపుగొను వా, కేశారణమో యనుచుఁ బరిక్షించె దగ్గ.

—: హనుమ సీతను గాంచి యుత్సాహవంతుఁ డగుట:—

ఉ॥ కారుమొగుళ్లఁబోలు ఘనకాయుని యచ్యుతు పేరురంబునక
జేరి మదీయభక్తికిని సేవధియై జగదేకమాతయై
శ్రీరమయైన జానకిని చిత్తము రంజిలఁ గాంచె రాక్షసీ
సీరదముం బెకల్పికొని నిక్షిప్త మైథిలియక శతప్రదక్ష. 3౬౭

ఉ॥ తాఁకగరాని రక్కసులు తార్కొని కావలికాయ నూష్ణముక
దాఁకిన వాడు పూలత వి ధంబగు సీమె సముద్రమంతలై
యాకులమందు కన్నుల బ యల్పడి నిండు తటాక మధ్యమం
దాఁక వహించు హంసిక్రియ నందుట మత్త్రభుదేవియే యగుక.

ఉ॥ దమ్మము కూలలేదు వడిఁ దాటి నశింపను నేను రోసి యి
య్యిమ్ముల దేవిఁగాంచితి వ హించితిఁ గీర్తి ముదంబు సర్వముక
గ్రమ్ముట నంచు వేడ్కయను కల్లు భజించి మదించి యాడి మో
దమ్మనఁ బాడి గంతులిడి దాఁటెను కొమ్ముల సీవలావలక. 3౬౮

తే॥ లలి ననింద్యములగు రూపలక్షణములు, రాముఁడు వచించినట్టులీరామ కమరే
నార!మాయావియైన దశాననుండు, రాము జీవముల్ దాఁచినరాణ యిదియే!

తే॥ మూఁడుజగముల ధర్మంబులమూలముట్టఁ, దొలఁచు పాపి రాఘవు జీవములనుదీయ
నంచి చేసిన దుష్కృతియిద్ది నిక్క మీమె లక్ష్మియే రాముఁడు పేంద్రుఁడె యగు

చ॥ మనటు వహించు రత్నము క్రక మమ్మున నున్నది సూర్యకాంతులం
బసచెడు చంద్రుఁబోలినది మాసిన వేణియే దాల్చియున్న దీ
కునుమ నుగంధి గౌరవము కోర్కెయుఁ దత్కృతి రక్షణంబునం
దొనఁగొక యంతలేదు; భువిఁదోరపు ధర్మము నాశమొందునే!

ఉ॥ శ్రీ రఘువర్యు దొడ్డవగుచేతులనో? పాగడంగదగ్గ యీ
వారిజగంధి సద్గుణ వి పాకమునో? ప్రభుయోగ్యసద్గుణో
దారు విదేహరాజు కుల ధన్యతనో? మఱిదేనినో? మనం
బార నుతించువాఁడ? నివి యన్నియు రూపయి యొప్పె సీమయై

చ, అమరులు నొక్కకావలమునందరు జ్ఞానులు పాపయుక్తులై
యమరు ధర్మముక జగము ♦ నందు నశింపదు మా ప్రభుండు లో
కమున నొనర్పదగ్గ యొకకార్యముగల్గునె? యన్నియుక భువిక
నమకుఱు సీతగల్గ మఱి ♦ నాదగు నేవయు ధన్యమేకదా? 32౪

తే॥ దీటులేని యీదేవి సతీత్వమించు, కంత చెవరిన శ్రీరామునలుక యనెడు
కడలి పొంగి కల్పాంతంబు ♦ గానొనర్చు, ననుచు జడిసితి నీక లోకకమమరుశాంతి.

చ॥ ఇలనడి యొంది శీలము మ ♦ హేడ్యతఁ బొంది మనోదృఢత్వమఃం
గలుగు తపంబు పేమి ని ♦ కంబుగ నన్ను తినేయ శక్యమే?
యలవన నగ్నినిల్చి విష ♦ యంబుల గెల్చి జలాదు లూడ్చియుక
జలుపు తపన్ములేని కుల ♦ సాధ్వల ముండట నిల్చు వారలే?

చ॥ ఇలవయి సీతభాగి జని ♦ యిచుటచే దవమూనిపొందు న
తుల్య జననంబు స్త్రీపాదువు ♦ తోరపు ధన్యత గాంచినట్లె చె
ల్వల ధనమైన లజ్జయుఁ ద ♦ పం బొనరించి పవిత్రయయ్యె నీ
లలి నిట నీమె సత్తప మె ♦ లర్చుట రాముఁడు నోచఁ డారయక.

తే॥ రాక్షసులు నీతిమాలినరాజసాత్య, లీమె యొకతయే సాధ్యమ ♦ తరు లేరు
స్త్రీత్వమును తపం బేకాకినీత్వ మిదియ; చెలువలకె ధర్మఫలమెల్లఁ ♦ జెందుఁగాక!

ఉ॥ ధర్మమె కాచుచున్నదో? య ♦ ధార్మికుఁడైన దశాన్యుచేయదు
మృత్యుమె కాచుచున్నదియె? ♦ కాక మహాత్మ్య సతీత్వమే తగక
శర్మ మొనంగునో? అరుదు! శక్యమె యీగతి నోర్వ నేరిక? ♦
నిర్మల సీతి సీస్థితి గ ♦ ణింపఁగ సాధ్యమె నన్నుబోటికి? 32౯

ఉ॥ నెట్లన దైత్యనంపద గ ♦ ణింశమ? నిర్జర సేవితంబ యశా
నట్టిది; వారి దుష్కృతము ♦ లందమ? యిట్టివి! యిందు మానముం
దొట్టి వసించుటన్నఁ గడు ♦ దుర్భర; మిట్టుల నున్న యీమె కీ
పట్టున నేది కష్టమగుఁ? బాపము పుణ్యమునే జయించునే? 3౩౦

తే॥ ఇట్లు పలుపలు విధముల ♦ నెంచి వృక్ష, మధ్యమున గుబురగు చోట ♦ ముఱుఁగునుండి
హనుమ కాంచుచునుండిన ♦ యంత నటకు, దాన జేందుండు వచ్చుట ♦ గాన నయ్యె.

౪. నిం ద న ప ట ల ము . (౨౨)

స॥ కూటయుతోన్నతకథధరంబు లొకకొన్ని, చెలువార నొకచోట ♦ జేరెననఁగ
వజ్రాల కుండలావలి చలింతుచు నుండు, వింశతి భుజములు ♦ విరిసి వెలుంగ
సాగరోదయ భానుచందాన నొక్కొక్క, మకుటంబు లేయెండ ♦ మలసికాయ
గంధ మాల్యాదికకప్రమ ఘమం ఘమర్, దిక్కరీంద్రంబుల ♦ ముక్కునింప

తే॥ ఖడ్గ మూర్ధ్వశి మోచి పశుమున రాంగ, నడవముం గొని మేనకయందియాయఁ
బాదుకలు తిలో త్రమ చేతఁబట్టి తేంగఁ, జుట్టి క్రేవల రంభాదినుదతు లరుగ
సీ॥ ఒడఘలు వెలిఁజిమ్ము ఁ తోడవుల కాంతులు, చీకట్లు గుంపులఁ ఁ జేర్చిమ్రొగ
నూపురములు కింఁజులు మేఖలలు పెక్కు, పక్షుల కలకలఁధ్వనుల నెనయ
తావి నూనియ కరఁదీవియల్ ధరియించి, వడి నసంఖ్యాకతావనిత లరుగ
విఘ్నంబు గలుగఁ గోపించి నిద్రను మానె, నాకోపమెంత దఃష్టరుగునొక్కొ
తే॥ ధరణిజాత వనము దాఁకఁజరుగునొ? మత్తి, యెవరి మీఁదికినేగునొ? యేమిగతియొ?
యనుచు ననిమేషనయనములమరవరులు, మూసికొని చూచుచుండఁగఁముదముతోడ
సీ॥ నీల భూధర గళఁన్నిర్ఘ్న రంబునుపోలి, పట్టో త్తరీయంబుఁపరిధవిల్లి
జలధిపై బాలభాసనకాంతి పరవిన, రహి హరరుచులు గాత్రమున వెలయ
కారుమబ్బులను విదారించు కొనివచ్చు, నెఱిమించునాంగ జిన్నదము వెలుంగ
హీరమాణిక్యకే ఁ యూర రోచులు గ్రహ, తారకౌఘంబులఁ ఁ దాకి పోర
తే॥ భర్తనూపురరుచులు భూభాగమందు, పరవి పణిహంబులట్లు ముంఁదరుగుచుండ
బంధు మందహాస జ్యోత్స్నఁపరిధి గట్టి, రాత్రులందును ముఖపద్మరాజివీరియ.
సీ॥ ఒడలి వన్నెకు వేఱుపడి డాలు మీఱి మ, ధ్యమున నొప్పారు పీతాంబరంబు
నల్లని పెనుగొండ ఁ నడుమఁబడిన ప్రొద్దు, పొడుపు నీరెడ నా ఁ నడరుచుండ
వ్రేళులందలి మించుఁబోలు నుంగరముల, మణులవెల్లులు పూచుపనమునెనయ
కల్పాంతమున నిల్చుకనకాద్రిపైఁ బొల్చు, గ్రహముల హార తాఁరములు పోల
తే॥ మస్తకముల శీర్ష కములుఁమలసి యుదయ, గిరిని పన్నిద్దఱినుల నిద్దఱు తొలంగఁ
బదురు భాను లొక్కటఁదోచుఁపగిదివెలుంగ, రావణుడువచ్చెలోకవిద్రావణుండు.
సీ॥ కోటలు విఱిగి కేఁకుల పాదములఁబోలె, జందంబు చెడిన దిక్కానుజములు
భువన భీకరుడయిపొలిచిన కనక క, శివుని వరంబులఁచేవ చెఱుచు
నిశిత దంష్ట్రాభీల ఁ నృహరి పాదాంకముల్, తడవిన గజముల ఁ వడినిబెగడ
జక్కినుల్ నిద్దరఁసమసిన రంభాది, గణికలును భుజంగఁకన్యకలును
తే॥ సిద్ధ విద్యాధరాసుర ఁ స్త్రీలు వాలు, గంట్లు కువలయ సేత్రలు ఁ కంజముఖులు
కుంకుమాంకితోరన్మలుఁకోమలొంగు, లద్రిజుట్టిన నెమితుల ఁ యట్లు మలయ.
సీ॥ నుమీర వాద్యంబుల ఁ నుస్వరంబుల తోడఁ, బొరలిక తేక సొంపుగ లయించు
చామల గాత్రముల్ఁశ్రావ్యంబు గాఁగఁగి, స్నర గీతములు తాళనాదములును
ర్ముల్లరుల్ మద్దెలల్ఁసారుగా వినిపింపఁ, బాములు నమృతంబుబయలుపఱుప
శృంగాటకములందుఁహేమ రత్న విభూష, లందాల్చు హరిణులఁచందమందు
తే॥ హరిసుమధ్యలు చామరలాలవట్ట, ములను చాలిచి జిమ్మాతఁములనుగాంచి
ప్రీతి నటియించు నట్టువ పట్టల వలె, దళుకు బెళుకులఁజూపుచుఁదరలిరాంగ.

ఉ॥ వీణలు మీఁటి వైణికులు వీనుల విందొసరింపఁ బొందుగా
గాణలు శ్రావ్యరీతిఁ గల + కంఠములం బలె బాడఁగా నుప
ర్వాణులు మర్దభాదిక ర + వమ్ములఁ గొల్పంగ దేవతా పికి
వాణులు శాస్త్రసమ్మతినీ + భావములం బ్రకటించి నర్తిలక. ౩౮౮

ఉ॥ కాలిన వుంటిలో గొరక + కట్టియ చొన్నిన మాడ్కి దర్పకుం
డోలిని తమ్మిగుమ్మతిక + నొమ్మిక తొమ్మునఁ గ్రుమ్మక గొమ్ముదీ
జాలము వేడినేయ ఘన + చందనశైల సమీరణుండు కుం
దాల మరందముగ గరంచు + తామ్ర కణంబుల పోల్కి రాల్యగ్గె.

ఉ॥ తంతువుఁబోలు మధ్యములు + శప్పక భేదిలునంచుఁ దోఁపఁగా
గంతులువైచి వైకుఱుకు + గల్గి చనుంగవ పైఁడి గిండ్లు నాఁ
జుతన నేయఁగప్పి చెవిఁ + జేరిన కన్నులుగల్గు స్త్రీల శ్రీ
మంతములొ కటాక్షములు + మాటికి తొమ్మున బాహులం బడె.

సీ॥ కల్పకంబులు నిధుర + గంధ మాల్యాంబర, భూషణావళిగొని + మొనసిరాఁగ
కలశాబ్ధి వీచికల్ + కాటుక కొండపై, మలసిన వనఁగఁ జా + మరలు బెరయ
కందుగానని నిండు + చందురు బోలిన, ధవళాత పత్తము + ధృతిని వెలయ
నడుగు లిడెడు వేళఁగడలి చుట్టిన త్రికూ, టస్థమా లంక గుంట వడి యందు

తే॥ వీచికలు పాడిదిక్కుల + విరిసి పరవ, భుజగరాజును భారంబు + మోవలేక
మెడను క్రుంచఁగ వారిధి మేఖలయును, వెన్ను నెటుకున విడిగి నోర్విడిచి యటవ.

ఉ॥ తాటక కంటె నిమ్మడుఁగు + దార్ద్యముతోఁ గుధరంబునే నిరా
ఘాటముగా వహింపఁదగి + గాజులు పూనిన కాంతలెట్టి జం
జాటము లేనివారు ఘన + చక్రగదాసి శరాన సర్వలా
భేటక కుంతశూలములు + కేల ధరించి బిరాన వెంటరాన్. ౩౯౨

చ॥ విరియు చివుళ్లు పూవులును + వేళ్లును మొగ్గలు కాండ లాకులుగ
హరువుగ నెల్ల యంగములు + హైమములై విలసిల్లు వృక్ష సం
భరిత వనంబు మాఁడువహి + శ్వాసము పుచ్చుచు సీతయున్న చో
టరసియు దోపు వోపు మణి + నారయు వన్నగమట్లు రోయుచున్.

ఉ॥ వచ్చెడు వైత్యరాజుఁగని + వాయుకుమారుఁడు చింతసేసి నేఁ
డిచ్చట వీనివంచనయు + నిచ్చయుఁ జేష్టితముల్ బయల్పడున్
తెచ్చెర మీఁడఁజేయఁదగు + చెయ్యియు నేర్పడు నంచ రామ నా
మోచ్చరణంబు తోడనట + నుండు ననోకహమందు డాఁగొనెన్. ౩౯౪

ఉ॥ అనురక్త్యాక్షులంత నెడ + యం జన నన్నులలోన దీపమై
యేనుగె రాముడేవి గల + యిక్కకు నిర్జరవైరి చేరెన

వ్యసుమతిస్తుత్రి బెగ్గడిలి ♦ వన్నెల చాటలు చేప కిన్న దీ
 మన మెసలారు వేగించి ♦ మాలుమెకంబు వితాన బెగ్గెలె. ౩౯౫
 తే॥ వడకి జీవముల్ చలియించు ♦ వనజనయన, మోహమునఁ గ్రుంగి తపియించు ♦
 మూర్ఖులై తుల్య
 ననుమ యొక సాక్షిగాఁ దన ♦ కనులఁగాంచి, చిత్తమొక్కనిల్కడతేక ♦ తత్తలించె
 ఉ॥ దేవికి భద్రముల్ సకల ♦ దేవత లిత్తురుగాత! వేదముల్
 తావలమొంది వర్ధిలుత! ♦ ధర్మము నిశ్చల మందుగాత! (శ్రీ
 యోవిభవంబు రామునకు ♦ నొందుతమంచనె నా దినేంద్ర బో
 పావర నిత్యకీర్తి నువి ♦ చార గుణం డనుమంతుఁడ త్తటిక.

—: రావణుడు సీతను బలిమాలుట :—

తే॥ వినము నమృతంబుగఁ దలంచి ♦ వేడువాఁడు, పంక్తికంఠుడు డాసియో ♦ వద్దగంధి!
 కోకిలా! యెప్పు నాయెడ ♦ గొప్పకరుణ, యమరుతువొ వచింపుము యని ♦ యణగివలికె
 తే॥ పురవిరోధివన్నిధి నేని ♦ పరువుక్రంచి, యించుకేని తగ్గని దిట్ట ♦ యెడఁద తలఁపు
 బిడియమును తన్ను మిక్కిలి ♦ జడను పలువ, జంకిజంకి యిట్లనియె నా ♦ జవ్వనికడ.
 క॥ ఆకర్ణాయతలోచన!, వే కడచనె నిన్ని నాల్గు ♦ వెడలునొ మఱియున్
 నీ కరుణ యిట్టులున్నది, నాకడ నిరకఁ గెడయు పిదవ ♦ నన్నెనసెదవే?
 క॥ వనితాతిలకమ! జగముల, మునుకొని వహియించు నాయ ♦ మోఘ శ్రీపా
 లవమున నీకై కలిగిన, మనసిజా పోరొందు దక్క ♦ మఱి కొఱ గంటే! ౪౦౧
 తే॥ హేమ పల్లవమా! కీర్తి ♦ యెనఁగు కలిమి, కోరకయు పేక్షచేసితి ♦ ఘోరవనుల
 నీ మగండు చావకడరు ♦ నీఁగి యేగి, పడయునది యల్పమనుజ సం ♦ వదయెకాదే!
 తే॥ పెరిమతోడవన్నులుశాస్త్ర ♦ విదులుపొందు, ఫలమునించుక నీమది ♦ దెలియనరయు
 దేని నాయాజ్ఞ శిరసావహించు నురల ♦ జేరి వసియించులేకదా! ♦ చిగురుఁబోడి.
 తే॥ వస్తువులలోన మేలుగా ♦ వఱలు బిడ్డఁ, గోకిలరవంబు వీణను ♦ గోరవంక
 నడఁచు మృదుభాషిణీ! నీకు ♦ వెడఁగుబ్రహ్మ, కరుణానదుముతో పృష్టి ♦ వంతుఁడెనెమొ!
 చ॥ పరువము నాయువున్ మరలి ♦ వచ్చుట భిన్నఘటంబు సీరముల్
 మరలి ఘటంబు నించునను ♦ మాటకు దీటగుఁ; గానఁగాచు చం
 దిరిక వితంబునక వయను ♦ తేరకుఁబోయిన సౌఖ్యమందు తె
 క్కరణిని? దుఃఖమందె యిటు ♦ కంది కృశింతుపె యోవివేకినీ! ౪౦౨
 తే॥ తరుణి! బలిమాల సీమది ♦ కరఁగదేని, నిక్కువముగ నాజీవముల్ ♦ నిల్వ వవల
 నీవవాజ శీల సౌందర్య ♦ నియతికేదగు, సుందరుం డెవ్వఁడున్నాడు ♦ చూపుమబల!

బోడిమిఁజూప నీదు కరఁమూర్ధము లొండగఁ గట్టు చిత్ర చి
క్రోడక లక్ష్మసాళులె య ధిగ్ గుఁ నిజమన్య విధంబుఁ బోలునే? ౪౧౬

ఉ॥ పందపు నాఁడె యోడితివి ధి పక్షికులేంద్రున కాల రుద్రుచే
నందిన చందహాసమున ధి నాతనిఁ జంపితి కాక యున్నచో
మ్రందవో? జీవితంబును వ ధి రంబులు కాలుని చేతకే చుమీ
కొందెడు రామబాణముల ధి కుఁ గుటిగాక మనంగఁ గూడనా?

తే॥ వరబలము సహాయ బలంబుఁవరబలంబు, నలువవార్తలు రాముఁడునాతిగూర్పు
పఱకెకాని యావల ఫలిం ధి పంగఁగలవె? భానునెదుటఁ జీకట్లునుఁప్రబలునేమి?

శా॥ కైలాసంబుఁ గడల్పునాఁడు మృదువ ధి త్కంజంబుచే నీ మిడిఁ
ప్రీలం జేసిన శంకరుండు పురముల్ ధి వేకాల్పు నారాచముఁ
లీలం గూర్చిన మేరు కార్ముకము ప్రి ధి లెక రాఘవస్వామికిఁ
గేలం బట్టఁగ నిల్వ కప్పటి ధ్వనిఁ ధి గించిజ్ఞ! యాలింపవో? ౪౧౯

శా॥ తారాద్రిం బెకలించి దిగ్గజములక ధి దాటించి జంకించు నా
కౌరా! యెవ్వరు సాటివారలని వ్య ధి ధూలాపముల్ నేయు నీ
వారామానుజుండుండు వేళ నట డా ధి యం గొంకి డాఁకొంటి వి
స్తీ! రామాచరణంబులం బడెదవో ధి సిగ్గింత లేకియ్యెడక. ౪౨౦

ఉ॥ నీవు కలంగి దాఁగి మన ధి నెక్కిను చోటిది యంచెటింగి మ
జ్జీవవిభుండు వచ్చునెడఁ ధి జెందిన కోపదవాగ్ని యిమ్ముహా
రావముతోడి వారిధి బు ధి రంబు దహించి యడంగునో? దశ
గ్రీవ! జగంబులెల్ల నుడి ధి కించిన జీవముతో నడంగునో? ౪౨౧

చ॥ చెడుగరులై న రక్కసుల ధి జీవములం గొనియే యడంగునో?
దుడు కొకరుండు సేయ గుణ ధి ధూర్వహు కొవముచే నజాండమే
చెడ నగు నేమెకోయనుచుఁ ధి జిత్రముఁ భయమందుచుఁటి నా
యెడఁదకు ధర్మముఁ శశి ది ధి నేళులు సాక్షులు నత్యమీ నుడుల్.

ఉ॥ అందముచెందు నీవుడమి ధి యందలి జీవులు వేలుపుల్ భయం
బందఁ జరించు బాలిక! దు ధి రా త్మ! నమంచిత చేప్పవీడి యీ
దుందుడుకేల గొంటి విఁక ధి దోరుట నిక్క మజేశ విష్ణు సం
క్రందన సన్నిభుం డనియొ ధి రాఘవునెంచెదు నీ మనఁబునక?

చ॥ ఇనకులు మానవుండనుచు ధి నెంచెదవేని మహాబలిష్ఠు న
ర్జును నొకమానవుండె కద ధి రూపదఁగించెను పానిచేపయుఁ
మనమున నెంతకాదె? జన ధి మాన్య చరిత్రుని రాము సత్త్వముఁ
ఘనమగు దూరదృష్టి నేఱుఁగందగు దీవును గర్వవర్హతా!

చ॥ పలువతనంబుచే ననమ + భాగ్యము గోల్పడనున్న మూఢ! వా
రలు నొకయర్థుకే యని ని + రాకృతి సేయుదు వేని సర్వలో
క లయము చేత నొక్కకట + కంఠుడ కాఁడె సమాప్తి సేయు నా
పలుకులలో నిజమ్ము పిద + షక్ బవరాన నెఱుంగఁగా నగుట. ౪౨౫
తే॥ గుణాంశిత భుజాలు సఁకుంతిత జయు, బగు హిరణ్యాక్షుడును హిరణ్యకశిపుడును
పూజ్య పద్ధతుల్ వీడినఁబ్బడును పరుల, యాండ్రయెడ మేరదాఁటకేయరిగినారు.

చ॥ సీరులయి నిల్చువారలును + చెట్టలుచేసి నశించువారలున్
మరలా? నిశాటులో? తెలియఁ + జూడుము సర్వ జగంబు లోఁగి నా
కురవడి నేవనేయు మహి + మోన్నతి నందితి నందువేని య
ప్పురువు తపఃఫలంబో మఱి + పాపఫలంబో? తగ్గఁ గ్రహింపుమా.

ఉ॥ భాగ్యము నీకొనంగిన క + పర్తియు సంతతమున్ భరించు న
ద్భాగ్యము నుస్థిరంబగు త + పః ఫలమందుట చేతఁగాదె? త
ద్భాగ్యము నీఁగఁగా నుతులు + బంధుజనంబులతోడఁగూలు దా
ర్భాగ్యముఁ గోరి ధర్మమును + పాడొనరించితి వేల దుర్మతీ! ౪౨౮

ఉ॥ వీర్యము సర్వదా జయము + వీకునఁ గల్గిన వారలేని దు
ష్కార్యము సేయువారలును + కారుణికత్వము వీడువార లై
శ్వర్యము వోవ నాశిలుట + సత్యము; కామముఖారి వర్గ జ
ద్వీర్ములు గాక దుఃఖముల + వీడినవారు మఱేరు? దానవా! ౪౨౯

సీ॥ రాముండు దండకాఁరణ్యంబు చేరుచో, ద్రవిడభాషకుఁ బ్రోదితనియఁజేయు
ముని మొదలగుమహాత్ములు వచ్చి దుష్ట రాక్షసులకృత్యములు దుఃస్వపాములయ్యె
దపములు సాగవాఁదనుజులఁ బరిమార్చి, పాలింపు మమ్ము సీఁవలన వారు
నీల్లుట నిక్క మఁనిరి నేను వింటిని, తగినట్లే నీ యనఁతకర్మ మమరె

తే॥ నీబలము జీవితంబును + నియత బలము, నెఱిగఁ దెలిపిన పిదపనే + నీచెలియలి
ముక్కుతోత నీ తమ్ములఁజిక్కఁడుచుట, రవ్వయేని యోచింపవో + రాముబలిమి.

చ॥ ఎఱుకువలేని మూఢ! నిను + హేళనసేయుచు నీకరంబులన్
విఱిచి ముఖంబులన్ రుధిర + భీషణ ధారలు గ్రక్క గ్రుద్ది పైఁ
జెఱిగిదు కా ర్తవీర్యుని వి + శిష్ట భుజంబులఁ ద్రుంచు భార్గవుం
డుఱుకుచు వచ్చి రామునకు + నోడుట నీవు వినంగ లేదోకో? ౪౩౦

సీ॥ కఠిని చంపెడు క్రూరఁకాలాహియైనను, మంత్రంబునకు లొంగిఁమడఁగియుండు
విదితగు విది తగఁదిది పోలు నిదికూడ, దని మందలించి సజ్జన పథంబు
కఠిమె వారు నీకడ నెవ్వరును లేర, యున్నట్టి వారొ నీఁవన్న డెల్ల
సరియని నాఁఁజూటఁపం ప్పవనము సేయు, క్రించులై నిన్ను ముఁగించువారె

యింక నీకు ముగింపు గాఁకెవ్విధమున, ముగియు నదియునుకలదె ధఁక్కువు చెడంగఁ
గర్కశాత్మ! చెట్టుచెడఁడుకాలమునకు, గుక్కమూతిపిందెలుపుట్టుకొవుచిదియ.

మ॥ ధరణీజాత వచించు పాడి వినినఁత నేత్రములే గ్రక్కె నె
త్తురులక మించులపోల్కి వెల్లె దశవ ధ క్తుం డన్నియూన్యంబులక
గిరులుం జూర్ణముగాఁగ గర్జిల వడం ధ క్క భూమియుం గోపమా
స్మర విక్రాంతిని మీఱిపోయె వివరిం ధ క్క శక్యమే తత్స్థితి? ౪౩౩

చ॥ నెగసిన లజ్జయుక దెసల ధ నెక్కిని కొల్పు భుజంబు లగ్నులక
బొగలను గ్రక్కు కన్నులును ధ భూరిభయంకర రీతిఁగ్రాల నీ
మగువను డిల్చి మ్రొంగెద న ధ మాంతముగా నని నీల్చి కోపమో
హగతులు పోరు నల్పం గది ధ యం జనం బోవును పోవఁ దొక్కటక.

తే॥ హనుమయస్పృదుమాస్వామినినిదురాగ్రహమునసీచుండుతాఁకుటఁకరుగుమున్నె
నలఁచి వీనిని చంపి యఁవ్వలఁ జరింపఁ, దగిన చందము చూచుకొందమని తలఁచె
డ॥ ఎక్కటియైన వీని తలఁలే దైత గ్రక్కున నూడఁద్రుంచి వే

యిక్కడలిక మునుంగఁ బురి ధ నిట్టులె కాల నడంగఁ ద్రొక్కి యే
నొక్కండ పూతశీలను ర ధ ఘూర్తము దారను మోచికొంచుఁబే
రుక్కునఁ బోవుటే యుజువునొప్పని చేతులు నల్పుచుండఁగ.

౪॥ అండమ్ముల నుద్దండతఁ, దుండములుగఁ జెండఁదగినధూర్తుని కోపం
బండజయోన పయింగల, మెండు వలపుటేటు పాటఁమెల్లన నాటెక. ౪౩౭

చ॥ నలఁచెద నంచు నల్లితిని ధ నల్పంగఁజాలక యుంటిఁ దొయ్యలీ!
పలికితి కొన్నియయ్యవి నుబద్ధములే యగుఁగాక యిమ్మహి
చులుకనయంచు నొక్కటియుఁ ధ జూడఁగ దెప్పఁ మంచు నొక్కఁడుం
గలదె? జయంబు నోటమియుఁ ధ గ్రాలె విహార విలీలై తగక.

చ॥ ఒక పలుకాలకింపు మిట ధ నుగ్గలీ! రాముని చంపి నిన్ను నే
నకుటిల లీలఁ దెచ్చిన ర ధ యంబునఁ బ్రాణము వీడితేని యే
నకట! మరింతు నిక్కముగ ధ నట్లగుటం గికురించి తెచ్చితిక
వికచ సరోజలోచన! భు ధ వి న్నను దాఁకెడు వాఁడు గల్గునే? ౪౩౯

మ॥ హరిణంబంచుఁ దలంచి యేగిన మనుష్య ప్రాకృతుక నన్ను తా
రరయంజొచ్చిరయేని యిచ్చటికి రా ధ సంకించి యుంకింప రా
నరులం గూరించి కుందికుంది యెదురక ధ లాభంబె? నా చేతకుక
నురలై నం బుయిలోటగాక తగదం ధ చుక వైరముం గొందురే?

చ॥ అగుదురుగాక నన్ను నమ ధ రాంగణమందు జయించునట్టిరే
యగుదురుగాక నాశమును ధ నందని వారలయై త్రిమూర్తులు

జగముల నేలు నిండ్రుఁ డని ♦ శంబుడిగం బొనరింప నేనె ము
జ్జగములఁ గీర్తినించితి ని ♦ జుబుగ నెవ్వరి కిట్టు లబ్బెడిక? రరం
సీ! అలికుల వేణికో! యజహరి హరులయు, సురలయు బలములు ♦ స్రుక్కునట్లు
జగముల నిండిన ♦ జయము వ్యర్థంబుగ, నీకొఱకై యొక ♦ నింద నొంద
సిప్పల వ్రతముల ♦ నియతించెయ్యచునుండ, బలహీన నరులఁ జం ♦ పంగఁజాల
వారి నిచ్చటికి నే ♦ వారక రప్పించి, నేవలు గొండుఁ గాం ♦ చెదవు గాక
తే! అల్పగుణ మల్పకార్యంబులల్పఫలము, గలుగు నల్పుల కడ నీకుఁ గానబడిన
తెలివి బలము నాయెడఁజూడఁ ♦ తెలియరాదో, వారినిఁ కేలఁగొని తెత్తుఁ ♦ గోరిచూడు
చ॥ కనిసిన పక్ష్యజన్మలగుఁ ♦ గావుత నాకిటు నిన్నొనంగు మే
ల్పని దలఁపంగఁ జంపఁదగు ♦ వారె? విలాసిని! వారి నాశమే
మనమున నెతువేని యది ♦ మానుగ నీకు శుభంబయ్యేని నా
కనుమతి యిచ్చు చేసెద ర ♦ యంబున నయ్యది యెంత కార్యమో?
మ॥ అవురా! యింతగ వేడ నమ్మతిల వ ♦ ల్పాయుష్కురాలా! యయో
ధ్య విలాసిం భరతాదులం గెడపి క ♦ ల్పాంతాగ్ని నాఁ బేర్చి కా
ల్చి విదేహంబొగి నశ్రమంబున మృగా ♦ క్షీ! నీదుప్రాణంబులక
జవులూరక వెడలించి మ్రింగఁదగు నా ♦ సామర్థ్యముం గానవో? రరర
చ॥ అని విలయాంశకాలు క్రియ ♦ నల్లి కరాచురి వంకఁజూచి నా
కును వశమందవేని యటఁ ♦ గొందును ప్రాణము రెండు నెల్లలో
ననువెయ్యో మనంబున న ♦ యంబునఁ జూడుము బుద్ధిమంతు లొ
ప్పిన నెఱిఁగించుమంచు జడి ♦ పించి తలంచిన యట్లదల్పుచుక. రరగి
తే! దీనిఁ దర్జించి భజించి తెలియఁబలికి, వశపఱచి తేకయున్న మీ ♦ పాలి విషమ
యగుచునని గంటువను మొగఁమడర రక్క, నీండ్ల కనురరాజు తెలియఁజెప్పిమరలె.
తే! పంక్తిముఖుడేగ రాహువు ♦ వట్టి విషమ, మందుదొరను వెన్వెంట నెఁమబ్బుగములు
క్రమ్ముక్రియ దైత్యకాంతలు ♦ క్రమ్మికాటు, లన్ని విధములఁ దలఁచి నట్లఱచినారు.
తే! ముందునిలిచి చక్షువులని ♦ స్పృశలురాలఁ, జాఱచుటం జూచి కుంతముల్ ♦ హలములను
చూచి చంపుడు చయి నఁజ్జగను కొంది, యెల్చి తినుడని కొండఁ ♦ దల్చినారు.
సీ! నలువ మన్మఁడు లోక ♦ నాయకుఁడు సహస్ర, శాఖాన్వితంబగు ♦ సామవేద
పాఠగుడును మహా ♦ ప్రాజ్ఞుండు సాపముల్, తుదముట్టఁ ద్రొచిన ♦ దొడ్డవాడు
నీకేమి చెడుగు గాఁగ్నించెనే రావణుఁ, డంచిత ప్రేమ చూ ♦ పించుచుండఁ
లోఁగాలమే యిట్లుంపుండునఁ గోలఁ జొ, నింది నట్టులు ప్రలా ♦ పించి తీవు
తే! అతని కోపాన లోకంబు ♦ లంతరించు, నీవు నీవార లెల్లరు ♦ నీలునట్టి
చెడుగు తెచ్చుకొంటి విఁ కేమి చెప్పఁగలదు? నుదతి! యని కొండతాడిరిఁమృదులఫణి

చ॥ మెలతరొ! ఘట్టినింటికిని ♦ మెట్టి యింటికి నింగలంబుపై
పలువ తనంబు మై నిటులు ♦ పాడొనరింపఁగఁ బూనితేల? సి
నిలుగుట నిశ్చయంబు కల ♦ దెల్లను తేటపడఁగ నింతగా
బలికితి మిందుపై మనసు ♦ వచ్చిన రీతిఁ జరిపుమా యనఁ. ౪౫౦

మ॥ వధియింపం గమకించు క్రూర దనుజ ♦ వ్యాపారముల్ దేవతా
మథనుక దానవ చక్రవర్తి నెదిరె ♦ మర్దింపుఁడీ చంపుఁడీ
కథ లింకేలని దూఱు వాక్యములు ర ♦ ఊస్త్రిల యాకారముల్
విధిపోల్ దానవు నానతిం దలంచి న ♦ వ్యెక్త సీత నిర్విణ్ణుడై.

ఉ॥ అయ్యెడ డాయచుం ద్రిజట ♦ యమ్మో! స్వప్న ఫలంబు పూర్వమే
నెయ్యము మీఱఁ దెల్పితిని ♦ నీవిటు లంగద నొందితేని యో
తొయ్యలి! సిగ్ధిరత్వమొక ♦ దోనము నొందెడి నూఱుడిల్లు మం
చొయ్యనఁ బల్లునంతఁ దగ ♦ నుమ్మలికించుట మానె సీతయుఁ.

చ॥ ప్రభునకు జంకి యప్పగిదిఁ ♦ బల్కుచుఁ గ్రౌర్యమె రూపునొందె నా
రభనము నేయవారు వివ ♦ రంబుగ రాఘవపత్ని సీతకుఁ
శుభముల నొప్పుగాఁ ద్రిజట ♦ జోస్యమువోలె వచింపఁగాఁ గరం
బు భయము గొల్పుటక వదలి ♦ పూనిన కోపము మాని రంతటక.

స్వరూప సందర్శన పటలము. (౧౧౭)

చ॥ అవనిజఁ గాంచదగ్గ నను ♦ యం బిదె తర్జన భర్జనంబులక
దవలిన దైత్య కాంతలును ♦ దాయరు నిద్రకుఁ గోరిపంతనే
యెవరును నిద్రవోరని క ♦ పీండ్రుఁడు మాయ ఘటించె దాన మృ
త్యువు తలదాకినట్లు మయి ♦ దుం గొని యెల్లరు వ్రాలి రయ్యెడక.

చ॥ చిరము తపించుచుక వనరు ♦ సీత యొకప్పుడు నిద్రవోని యా
నుర వనితాలి నిద్రిలుట ♦ చూచి మనోవ్యథ నోర్వలేనిదై
విరియు నుపాయముక దలంచి ♦ వే కనఁ జాలనిదై భయంబుచే
విరవిరవోయి క్రుంగి రఘు ♦ పీరునిపైఁ గల ప్రేమఁ జుంటిలక. ౪౫౧

మ॥ మనమా! దుర్విధి రామచంద్రు నిటకుక ♦ మన్నించి తోడైచ్చునే?
ఘన కోదండ గుణారవంబు గురు ని ♦ ధ్ధాతంబు నా వచ్చునే?
తన కెడ్డని విమోచనంబు గలదే? తథ్యంబు వాక్రచ్చుమా
యనుమానింపక చూడు నావలని భా ♦ గ్యాధిక్య మెట్లున్నదో?

సీ॥ వెడఁగు నిశాకరా! వెల్లని వెన్నెలా!, నన్నేల యుడికించి ♦ నలఁచువారు
తఱుంగని రాతిగీ! తగ్గని చీకటి!, నామీఁద నలుగుట ♦ న్యాయ మగునె?

పిఠీవలార! చి + చుట్ట పీచు వడగాలి, తోడుగా నీరీతిఁ + దొలుతురేల?
 నీరదశ్యాముని + తోరహి విహరించు, మీరు నాస్థితి దెల్పు + మేరగాదో?
 తే॥ ఎంచి రాఁడని యతని వేఁధించువాఁడే, ఆమహాత్ముఁడు రాకుండఁడని యుదార
 కరుణఁగూర్చి యేఁబెక్కుదుఃఖముల కోర్చి, ప్రాణముల వీడకుంటి సీ + పఱకుఁదమిని.
 సీ॥ వలదు వృక్షాక్షీర్ణ + వసులకు రాఁడలం, పకు కొన్ని నాళ్లలో + మరలి వత్తు
 నిలుమంటి నిండిన + నెనఁదియేని ని, న్నెడఁబాసి దిక్కులే + కిట్టు లలయు
 ప్రాణంబులను బాధ + పఱచుచు నూరకు, పేక్షించి యుండుట + యీడ్వగుణమె?
 యింతేల సీతండ్రి + చింతించి చింతించి, నీశ్శోఱకయి మర + ణించునట్లు
 తే॥ లోక మెల్లను దుఃఖంబు + లోన మునిఁగి, తుది గనని త్రోవ విలపింపఁద్రోచి యేగి
 కానఁ జేరు కట్టిఁడివి నన్ + గాతు వనుచు, విశ్వసింపెడు నాకంటె + పెడఁగు లెవరు?
 ఉత్సా. మను నపేక్షగొన్న జీవ + మా! వివేకమా! వెతన్
 నను భజించి లజ్జలేక + నలఁగుచున్నవారు నా
 ధుని మొగంబు గాంచు దనుకఁ + దొలఁగ లేమి? నేను నిం
 దను భరించి బ్రదుకు మీకుఁ + దగవుగానె దోఁచెనే? ౪౫౯

తే॥ పలువిధంబులుగా సిట్లు + పలవరించి, ప్రాణ మొక్కటి కలదేని + బాము గలదు
 దాని వీడిన నన్ని యుఁదలఁగఁగలవు, కీర్తియును నిల్పు ననుచుఁ బం + కేజనయన.
 తే॥ చూడఁగలమును నానచే + నుఁగి యోర్చి, ప్రాణముల తీసియెంచి కా + పాడుచుంటిఁ
 బలుదినంబు లిచ్చటఁ జెఱపడ నన్ను, ప్రేమఁ బావనుఁ డంగి క + రించునేమి?
 తే॥ పరులు పలచిన పిమ్మట + బ్రతికియుండి, పలువిధంబుల ప్రల్లద + ములను వినియు
 బ్రతుకు నింతకాలంబు భా + రముగఁ గడపు, కఠిన రాక్షసుఁ నాకంటె + గలరె యొరులు?

చ॥ జనముల నోళ్లనుండి పలు + చందన మొందిన నిందమోచి కుం
 దొసరని యాభిజాత్య మొగి + యోరిమి లజ్జయు నొర! యెంత సం
 తనగఁ బొనంగి యున్నయవి! తక్కటి క్రొత్తడలందు నానలెన్
 జెనిమిటి వీడి ప్రాణములఁ + బ్రీతిని దాల్చిన వార లుందురే? ౪౬౩
 మ॥ పరవేశ్కంబువఁ జేరుదాని మరలం + బాటించి కై కొంటు న
 తురుషశ్రేష్ఠుల కర్హమే యనుచుఁ జే + తో నాయకుం డిట్టు లొ
 ప్పరికించెం గద యాతఁ డాఱిడి వడన్ + బన్నంబులం బొంది దు
 ర్భర జీవంబుల నేను నిల్పకొను తు + భాగ్యంబు గై కొంటుకో? ౪౬౪

తే॥ ఎప్పుడు నిందలపాలైతి + నపుడ జీవ, ములను విడువంగఁదగు నేను + భువి జనములు
 ప్రవృద్దిట్ల శారవమును + పాలిసి పోవ, బ్రదికియుండుట స్వర్గంబు + పడయుకొఱకె?
 ఉ॥ ప్రేమములేని వీరులఁ బ + విత్ర చరిత్రుల రాఘవేంద్రులన్
 భూమిని గొప్ప అట్టు వడిఁ + బొందినఁ బొందెడుఁగాక దుస్తర

స్తానుములైన దుఃఖములఁ జూడని యున్నత సంశ్లేషై గుణ
స్తేమము నొందు నా వనటఁ దీర్పు నదెవ్వరు నేనుగాకెల్క? ౪౬౬

క॥ కపట మృగము వెంటడిఁ బ్రా,ణపతిఁ దటిమి మఱిఁది దిట్టివాన చెడఁగ దై
త్యపుము చేసిన మనుగడ, విపులకు బరువగుచు వెతలఁచిత గాకున్నే ?

ఉ॥ వీరులు రామలక్ష్మణులు ఁ వీకున నింద తొలఁపఁగోరి యా
శ్వేరము పూని గెల్చిన న ఁ రే మరణించిరయ్యక నశ్ భువిక
వేఱిమి నొంది యిల్వడిని ఁ వీసరచేసి మెలఁగు నేను దు
ర్భారముగా వహించు నడి ఁ వాఁల నొందునె యెన్నఁడేనియు? :

తే॥ మానహని గల్గెడుచోఁజుమన మృగఁబువంటి గుణమబ్బునశ్శక్తిఁప్రతల యెకట
మగనిఁ బాసి మాయాపులఁనగరమందు, బ్రదికెనంచు జగము నవ్వుఁబ్రదుకఁడగునె.

మ॥ తత కల్యాణ గుణాలయండు ఘనకోదండంబు చేనంది దై
త్యతీతఁ మూలముముట్టఁ ద్రుంచియును కా ఁ రాగారము క్షణ గలం
కిత నంటం దగదన్నచో నశని సం ఁ దేహంబు వాయంగ నే
గతి మద్యావణమా నతీత్యమును తాఁర్కాణింతు నప్పట్టునక? ౪౭౦

ఉ॥ కావునఁ జచ్చుటే తగిన ఁ కార్యము వేటాక దారిలేదు నా
చావునకుఁ నిరోధలగు ఁ చానలు మత్సుకృతంబుచేత ని
ద్రావతులైరి మంచితటి ఁ దక్కిన దంచును మాధవీ లతా
ప్రావరణ స్థలంబునకు ఁ రామ కళత్రము పోయె మెల్లనక. ౪౭౧

చ॥ హనుమయుఁ జూచె నామె హృదయంబు నెఱింగె భయంబు పైకొనక
జెనక నిరోధముం జలువఁ జెందెను జంకు; జగన్నియంత రా
ముని వరపుండ సాహసము ఁ పూనకు మమ్మరొ యంచు నీత వె
న్ననె చని యడ్డుగా నిలిచి ఁ కైముకుళించి వచించె నివ్విధి. ౪౭౨

శా॥ అమ్మా! రాముఁడు పంప వచ్చిరి ననం ఁ భ్రాతృక కపుర నావలెక
నెమ్మిన్నిన్ను గనంగఁ బెక్కెడలకుఁ ఁ వే పోయియున్నారు లో
కమ్మూర్ రోసెడువారు పూర్వకృత భా ఁ గ్యప్రొన్నఱింజేసి లం
కమ్మీపాదసరోజ దర్శనమునక ఁ గణ్యుండనై తిక ధరక. ౪౭౩

శా॥ తల్లీ! యిచ్చటి యిట్టి నీ యునికి చిం ఁ తా వ్యాకులుండైన శ్రీ
పుల్లభాక్షుఁ డెఱుంగఁడమ్మ! నిజ మీ ఁ భూలోక దైత్యావ్వయం
దెల్లం గూఁకటివేళ్లతోఁ దునిసి పో ఁ కీమాడ్కి నిల్పుండుటే
తెల్లంబై తగుసాక్ష్యమా మఱి నిబ ఁ ద్రింపంగ వేతెలాకో? ౪౭౪

శా॥ సం దేహింపకుమా నతీతిలకమా! ఁ సర్వేశ్వరం డంపుచోఁ
జందంబారఁగ నమ్మఁ బంపిన యభి ఁ జ్ఞానంబు వార్తాళియుం

సేదం బుల్లసిలం నున్నయవి సా ధింపంగ హస్తామృతా
వృందప్రక్రిమఁ దెల్లచూఁ దెలియు మెం ధి చం బోకు వేటొందుగన్.

తే॥ ఇట్లు పలుకుచు వినతుండై యెదుట నెలువె, గరుణఁ గాంచి యీతండు రఠక్కు
నుండు గాండు

విజితనిషయుండు శుద్ధిండు వినయపరుండు, వాణి సంస్కృతమగు మహా వ్రాజ్ఞ వరుండు.

చ॥ దనుజుడై యానుగాక మఱి ధైవతమే యగుఁగాక కానిచో
వనచరుడౌచుగా కేతని ధి వల్ల సహాయమే వచ్చుఁగాక మే
లొనరునుగాక నాపకీ మ ధి హోన్నత నామము నుచ్చరించి నా
మనము గరంచి జపముల ధి మన్నె శుభోదయ మున్నె యింతకుక ?

చ॥ అని తలపోసి సీత కను ధి లారంగఁ గాంచి కృపక మనంబు పొం
దెన దిశఁడెన్న వంచకుల ధి తీరగు పల్కులవాడు కాండు భా
వనములతోడి వాక్యముల ధి బాష్పము లుర్లఁ దడించుచున్న వాఁ
డని తలపోసి నీనెవడ ధి వయ్య యెఱుంగ వచ్చింపుమా యనెన్.

కా॥ దేవీవాక్యముతోడ హస్తములు నె ధి తిందాల్చి శ్రీరామ భూ
దేవేంద్రుండు వనంబులో నిను మహా ధి ర్త్తి రోయుచున్ వచ్చి ఛా
యావామాపతిపట్టి వానరకులా ధి ధృక్కుండు నిర్దోషి ను
గ్రీవాభిఖ్యునితో నొనర్చె దృఢమై ధి త్రిక్ ఋశ్యమూకాద్రిపై. ౪౭౯

ఉ॥ ఆతనియన్న వాలి యొక ధి యప్పుడు రావణు చేపక్రంగ ని
ర్భీతిని తోడఁ జాట్టికొని ధి వీరకును దిక్కులఁ జాట్టివట్టి వి
ఖ్యాత యశుండు వేలుపుల ధి ప్రార్థన మందర మంధ దండమున్
బ్రాంతిగఁ బావత్రాడఁజగఁ ధి బట్టి మధించిన దోర్బలిష్టుండున్. ౪౮౦

ఉ॥ అంత బలాధ్యు వాలి నొక ధి యమ్మునఁ గూలఁగనేసి రామభూ
కాంతుండు కీశరాజ్యము వి ధి కర్తన సూనునకుం బ్రియంబునన్
నంతనగాఁగ నిచ్చె పట ధి శ్వానముఁ బోలిన యేను వానికిన్
మంతరినాదు మారుత కు ధి మూరఁడఁ బేరున నాంజనేయుడన్. ౪౮౧

సీ॥ డెబ్బది వెల్లువర ధి డీకొని జగములఁ, జేతుల నెత్తెడు ధి చేపగలిగి
జడనిధి నవలీలఁ ధి గడచు సామర్థ్యంబు, వినుదాడఁ బెరిగెడి ధి వీకుగలిగి
శ్రీరామభద్రుండు ధి చేయఁదలంచిన, సంజ్ఞలఁ గని యట్లు ధి జరపువార
లేడు జలధులందు ధి నేడు దీవులయందు, నాకంబునందును ధి నాగమందు

ల॥ కలయవెడకి నిన్ను ధి గాననిచో నండ, గోళములను దాఁటి ధి లీలఁబోయి
నెమకి చూచి రాఁగ ధి నెల గడుపుంగొని, పోయి యున్నవారు పూతచరిత !

చ॥ నిను దశకంఠుఁ డెత్తికొని ♦ నింగిని పోయెడినాఁడు నీవు చే
లను ముడివైచి భూషణము ♦ లం బడవైచితి వాని మాకడక
గని గుఱుటించి రాఘవుఁడు ♦ క్రచ్చట న్నొని వేటుచోటికిం
గొని కొని పల్కి యామృదిశ ♦ కుం జనఁబంచె గుతూహలస్థితిక.

ఉ॥ నీవట జూర్పు భూషలను ♦ నీవతి చూచిన నాఁటి తద్దశక
నే వివరింప నైతి యగు ♦ నే? మఱి నీవు గ్రహింపలేవే? య
మ్మా! వెయి యేల? నీదయన ♦ మంగళ నూత్రము నేటిదాక ను
శ్రీపహ్మై రహించుటయుఁ ♦ జెల్వగు భూషణకార్యమే శుమీ.

తే॥ వాలి ప్రియపుత్రుఁడు శూన్యహావంతఁడగుచు, రెండు వెల్వలతోడనుగండు మిగిలి
యామృదిశ కరుడెంచి నశ్నతఁడు లంక, వెతకఁ బంచి నాఁ డనుచు మాఁతుతి వచింప
తే॥ మేరలేని కౌతుకమునఁమీఱి నీత, మేను పూరింప జీవించుఁమితియుఁ గలదె?
యని పలికి బాష్పములు రాల్చి యాంజనేయ, ఆర్యుఁడెలువ మెట్టులు గనుదనుచునడుగ

—: హనుమ శ్రీరాముని రూప మభివర్ణించుట:—

మ॥ ఉపమావస్తువులెల్ల నచ్చట మహాఽన్యూనత్వముం బొందవే?
యుపమాతీతము రాముమేను జననీ! ♦ యూహింతుగా కట్టులే
యుపమాన క్రమ హేతు భూతములచే ♦ నొప్పారఁగా నంచు న
య్యుపరార్థాధిపుఁ బల్కు నిట్లనిలజుం ♦ డాపాద మస్తంబు దాక. ౪౮౭

చ॥ ఉపమగ నెఱుదామరల ♦ సుత్రమర్జిలు పల్కువార ల
య్యుపమను రాముపాదముల ♦ కొప్పుగఁ గొంటినుయేని నీచమా
నుశుతి దానికంటె మఱి ♦ యుర్వర నున్న? ప్రవాళకాంతి నీ
లపు జలజమ్ము కైవడి క ♦ లంకు వహించును వాని ముందఱక. ౪౮౮

తే॥ పల్లవిత కల్పకలికా ప్రవాళ లతల, నుపమ గొని యేమియును ఫలఁమొందఁబోదు
బాలభాను మయాఖముల్ ♦ కాలివ్రేళ్ల, కుపమగా నొప్పినను గొంతఁయొప్పవచ్చు.

తే॥ చిన్నవై పెద్దవై పొచ్చు ♦ మెన్నలేని, బంతి జాబిల్లి బిల్లికల్ ♦ వసుధ లేవు
నిలక యగుకాంతి వజ్రాఘోకలవి కావు, కాన వ్రేళ్లకు సాటి జఁగానఁ గాన.

తే॥ నేల నడవని కాలి మీఁగాఁగు లడవు, లందు దిరిగివఁ బుస్తంబుననువుసెందు
నిఖిల లోకంబులకు శరణీయములగు, నతని పదముల వర్ణింప ♦ నలవి యగునె?

తే॥ కంబు చక్రంబులం దాల్చిఁగాలిఁ గ్రోలు, పాఁపపడకఁ బరుండిన ♦ వాఁడెయైన
జంఘలకుఁ దూణమావంబునవతుంచేసి, పలుకఁబూనిన నయ్యది ♦ పసగ నున్న?

తే॥ ధర్మమూర్తియౌ తాత్పు సంతంపుమెడను, దొరసిదిబ్బదావళ్ల పీనఁతుండములును
స్థిలఁగ నొప్పు తొడలకుఁజెనయికరయ, భూమియం దొక్కఁడైననుఁపొందు పడునె?

తే॥ తమ్మితో సర్వజగములు తనరు హేతు, వైన నాభికి వలముదియైన గంగ
సుడులు పొగడలు నుంతయఁ నూటిగావ, యుపమ యెందుండి తెత్తు నీ యుద్వియందు.

క॥ అకినుందర మరకత ప, ర్వతమును వెనుదీయ వెడడఁ + పక్షమ్మున ను
న్న తినుండ ఘన తపము సం, గతిఁ జేసిన లక్ష్మీకంఠుఁ + గలరే వుబ్బుల్ ?

తే॥ బంధరములు చెందమ్ములకఁ భ్రమను ముసర, వట్టువలయి పీనములయి వజ్రలు దీప్తు
బాహువులకు వేలువుగారు బలువుచేయి, పోలు నొకకొంత వేటొండు నుడువలేదు.

ఉ॥ పచ్చని క్రింది పత్రములు + బాసిల నెట్టిని పంకజాతముల్
విచ్చినరీతి నొప్పు చేయి + వ్రేలుల యుండలి గోళ్లు దుష్ట సం
పచ్చరీతుఁ + నురారివిభు + వజ్రశరీరము నెట్లు తుండ్లుగా
వ్రచ్చెనో యన్న సందియముఁ + బావఁగఁజాలుఁ బ్రవతామణి !

ఉ॥ గట్టివికాపు కాంతులును + గల్గవు సంగర శైత్రలక్ష్మీఁ జే
పట్టపు మేరుకాక్కుకము + భగ్నముగా గొనయమ్ము నీడ్వపుక
నిట్ట యశంబు నొందవు జ + నింపపు రెండు సమానరీతులక
గట్టుల నెట్లు పోల్చుదగుఁ + గాంతుని బాహు విలాస లీలకుక ? రఘ

తే॥ శేషశయను నెడమచేతిఁ చింద మొందు, పొడవఁ గడచిశంఖమ్ము లేఁ బోఁకప్రాఁకుఁ
గంఠమునకు పవించు వెంఁగలుల పలుకు, లియ్యకొనఁగ మావలనఁ గాఁదింతయేని.

క॥ శ్రీరాము నెమ్మొగముతో, నీరజములఁ బోల్తమన్నఁ నేత్రంబులకుక
వేరుపమ దేనిఁ జూపుదు, నీరజఁడును దఱుఁగుచుండుఁ నెటి నెలనెలకుక. ౧౦౦

చ॥ ఇనకల వార్ధి చంద్రముని + యెట్టిని నోటికి నీరుద్రావి వి
చ్చిన యెఱుదమ్మిఁ బోల్పు నది + సిగ్గిలు దేవ సుధాభమైన చ
ల్లని నుడిచేని దంత విర + శంబగు హాసములేని విద్రుమం
బును గొని పల్కుచో జగముఁ మూర్ఖత నాపయి మోపకుండునే ? ౧౦౦

సీ॥ వెలయ మొలచు ధర్మబీజంకుఁంబులా !, యమృతలిందు శ్రేణియా ? వచింప
నత్య భూషిజ నిశ్చల కోరకంబులా !, యమృతాంకు శకల సఁఘములఁ తలఁప
ముత్తైంబులా ? తక్కుఁ మొల్ల మున్నగునవా ? ఎదియని తెలుపుదు + రదనపంక్తి
నుక్షేత్రమునఁ బుట్టు + సురరాజమణికాంతి, మరకతమును పోలుమావి చిగురు

తే॥ కొసరి కొసరి వేడఁగఁజాలుఁ కొమరుకాంతి, గలుగు రాము మైచాయకుఁ గలదె
నవతు ?

తోడరియింద్రగోపముఁ బట్టుఁ తొండయైన, నాసికకఁ బోల్చుదలఁచుటఁ నయము కాదు.

ఉ॥ దండకలో రాదు లెడఁ + దక వడఁగఁగఁ ఓశాచపంక్తి కో
దండము వేలుపుల్ మునులు + ధర్మము వేదము లెల్ల విద్విష

తృండము దుంపతోఁ దెగె గ ధా యని మోదముతో నటించెగాఁ
గొండొక వ్రాలు కన్నోమల ధ కుఁ దగుపోలిక నీవుఁగాంతువే? ౧౦౩
తే॥ అప్రమిందుండు సహజ చిహ్నంబు వృద్ధి, తఱుంగుటలు పుట్టు క్రుంకుటలఁ
తోఱుంగునేని

చీకటా నిశ్చలుండయి ధ చెలఁగునేని, రాము నెన్నోసటికి సాటి ధ రాఁగలండు.
తే॥ పొడవులై నెఱులై నీలములయి విరిసి, కొనలు వంకరలై వ్రాలిఁకుసుములును
తావిపొగయుఁ గోరకపుట్టుఁతావివీచు, కురులుజడలయ్యె మొగుభులఁకొమ్మరుగలవె?

ఉ॥ లచ్చియు భూమిదేవియుఁ ద ధ లంపునఁ బొందఁగఁ దగ్గయట్లుగా
నిచ్చ నిశేడు దీవుల ధ వహింపుమ యన్నపుడు విలాసి తే
దచ్చుగఁ గానకేగుమసి ధ యన్నపుడు దడఁబాటులేని యా
క్రచ్చులు పోక గిట్టుయెడఁ ధ గద్దన వారణ మేడ్వకుండునే! ౧౦౬

తే॥ ఇట్లు పలుకు పల్కులు వినియింగలమున, మైన మట్టులు కరఁగుచుఁమఱుంగుచుండు
సీతఁగని తల్లి! నీవతిఁచెప్పినట్టి, యానవాళ్లును వినుమనియనియె నిట్లు. ౧౦౭

చ॥ అడవుల త్రోవలందు నడ ధ యాడుట కష్టతమంబు పట్టుగాఁ
గడవు దినుంబు లింద యెన ధ కంబుగఁ దల్లుల కెల్ల సేవలక
నడవుచునుండు మన్న తరు ధ యంబున వాడిన మేనితో నొకే
యుడిచిన చేలతోఁ గినుక ధ యొప్పు గుఱంగట నిల్చు టాడుమా. ౧౦౮

చ॥ ధరణిపునాజ్ఞ నొడలను ధ దాలిచి పేరిమి నమ్మఁజించి రా
జ్యరమను వీడి యేగు నమ ధ యంబున జానకి కోలవాకిట
దటియకమున్నె యింత కడు ధ దవ్వొకొ కాన! మఱెంత దూర మం
చరుదుగఁ బ్రశ్న సేయుటయు ధ నాదటఁ దెల్పుదుగాక మారుతీ! ౧౦౯

ఉ॥ నావిభు మాఱడింపు వచ ధ నంబులఁ దేజిత మనసంబు నం
దేవగయైన చింత వహి ధ యింపను చిల్కల గోరువంకలక
నావలఁ జూచు కొండనుచు ధ నాచెలియంద్రకుఁ బ్రేమతో నుమం
తా! పదియింపుమంచుఁ దగ ధ నాడిన పల్కులు జ్ఞప్తి సేయుమా.

చ॥ మఱిమఱి పల్కనేల? హను ధ మా! యిది యిమ్ము మదీయనామ మ
చ్చెరువుగ హీరరత్నములఁ ధ జెక్కిన యుంగర మంచు సద్గుణో
త్తరుండు ప్రియంబుతో నొనఁగెఁ ధ దల్లిరో! కై కొను మంచుఁ జూపె వా
నకవరఁ డంత మైథిలియు ధ పర్మిలిమై గ నె సంగుళీయముక. ౧౧౦

—: సీత యుంగరముం గని యానందించుట :

సీ॥ అట్లేందుఫల యా ధ యంగుళీయముఁ గాంచి, పొందిన స్థితి దేసఁబోల్పవగును?
చచ్చిన వారలు ధ జన్మ సాఫల్యంబు, గాంచిస నంతృప్తిఁ ధ గాంచె వనియె?

- మఱచిన వారలు + మఱచిన సంగతి, సభ జ్ఞప్తిగొని పొందు + చందమనియో?
 విడిచి యేగిన జీవ + వితతి మరలి వచ్చి, బొంది జేరిన నొందు + నంద మనియో!
- తే॥ వీడు మణిగన్న సర్పంబు + వీరక ననియో, తొలగెను నిధి నొందు మానవు + తోయ
 మనియో?
- లేక లేక బిడ్డను గన్న + లీల యనియో?, తొలగెను నిధి నొందు మానవు + తోయ మనియో?
- తే॥ అడిగొనియెను తొమ్మున + నలమిగొనియె, నెత్తిని ధరించె గన్నుల + నొత్తిగొనియె
 బాహు లుబ్బెను కృశియించె + బాళి గొనియె, గుండ నిట్టూర్చె దెలిసి వా +
 క్రవ్వదరమే? [యడచిచూచు
- తే॥ మూఁగొను నక్కునం జేర్చు + మొగిని తడవు, నశ్రువులఁ దుడ్డుకొని యట్టె +
 బలుకనుంకించు నేమియె + బలుకకుండు, మేను పొంగార దానిని + మ్రొంగఁజూచు.
- క॥ మించుం బోలిన యెడలునఁ, గాంచన సంతాప రుచులు + గాన్పించె నటన్
 మించిన రాముని యుంగర, మంచితమగు పుర్యవేధి + యగునే మొకదా!
- తే॥ క్షుధితునకు మంచి భోజ్యంబు + చొప్పుదోచె, గేవునకు మంచి విందబ్బు + క్రియఁ
 దలిర్చె
- మరలఁ బ్రాణంబు రప్పించు + మందు బోలె, బడఁతి కారామభద్రుని + భద్రముద్ర.
- తే॥ జీవములు నెవ్వరించెంది + చెలఁగునుదతి, కన్నులముదశ్రువులు తొమ్ము + గడుగుచుండఁ
 బ్రాణమొసఁగితి వుత్తమా? యనుచు మరల, ననియె నిట్టలు మృదుమధు + రాక్షరముల
- చ॥ జగముల నృప్తి సేయు నల + నప్తకుఁ గారకుడైన రాము దూ
 తగఁ జనుదెంచి జీవములఁ + దద్దయు నిల్కడ సేయు నీకుఁ బొం
 దుగ నొసఁగించు ప్రత్యుపకృ + తు ల్లవ వే తలిదండ్రు లట్టి పు
 ణ్యగుణ! కృపానిధి! యిహప + రాధిక సౌఖ్యము లిచ్చితియ్యెడన్. ౧౬౦
- ఉ॥ దిక్కికయింతలేని బలు + దీనకు దిక్కులు దుఃఖిమూడ్చి యి
 ల్లెక్కుడు మోదమిచ్చిన క + పీండ్ర! చిరాయువు నొందుమయ్య! యే
 జొక్కపు మానసంబు గల + జోటి నయేని యజాండ గోళముల్
 స్రుక్మెడువేళ నేటివలె + శోభిలుచుందువుగాక మారుతీ! ౧౬౧
- ఉ॥ ఎచ్చటనున్న వాఁ డివకు + లేకుడు తమ్మునితోడ నిన్ను దా
 నెచ్చటఁ గన్న వాఁ డరి గ + జేండ్ర మృగేంద్రున కేరు దెల్పి రే
 నిచ్చట నున్కి నాకుఁ దెఱఁ + గేర్పడఁ బల్కఁగదయ్య పావనీ!
 సచ్చరితాగ్రగణ్య! యన + జానకికిం గపివర్ణుఁ డిట్లున్.
- ళా॥ మారీచుండు దశాస్య ప్రేరణమునన్ + మాయామృగాకారుడై
 క్రీరాము వ్యధిగొంచు దూర మరుగన్ + జుతించి రాముం డొకే

కూరాశ్రుంబున నేయ నాడు నిను నం + త్రోభింపఁ జేయంగ నా
రారావంబు చెలంగ ముట్టయిడె న + ట్లమ్మా! జగత్సావనీ! ౫౨౦

శా' ఆకంఠధ్వని లక్ష్మణుండు విని న + త్వం బెంచి రాకుంటుకై
కాకుత్స్థుండు శరాసనోగ్రవముం + గావించె చట్లమ్మ న
స్తోకంజౌ విధియోగమే గెలిచె నం + దుం గల్ల కంఠస్వరం
బేకాకొండదో యేమొ? త్రోవ ననుజా + వీక్షించె దా వచ్చుచున్.

సీ॥ కాంచి లక్ష్మణు ముఖా + కారచిహ్నంబుల, చే లోని తలఁ పవ + లీల నెఱిగి
జరిగిన వృత్తంబు + సౌఖ్యత్రిచే నంత, నాలించి వడిఁ బల్ల + శాలఁజేరి
సీసారుమేను గా + స్వింపమి జీవముల్, చెదరిన గతి సొమ్మ + సిల్లె విమల
కరుణామయుండు దుః ఖంబొంద వేటొక్క, కత మింతకంటెనుగలదెభవిని?

తే॥ అవల నేనును వెదకి ప్రత్యక్షముగను, రమణఁ గాంచితి నీకుభద్రమగుఁగాక
ప్రభుండు రాముండు జీవముల్ + పాయలేడు, కారణంబును నీవునుగాంచలేవె?

ఉ॥ నిక్కపుఁ బ్రాణమై చెలఁగు + నీవు లోలంగ నవత్వ జీవముల్
చెక్కినయట్లు నిల్చు రఘు + శేఖరు చిత్తమునంద యిప్పుడున్
జెక్కుచెమర్చ కుంటి విఁకఁజేటొనఁగూడుట యెట్లు? నీవు ని
ట్లొక్కడనుండ నాతఁ డట? + నేగతి నేయి విడు నమ్మరో! ౫౨౧

తే॥ అట్టి రాముండు కొండలునడపు లేళ్లు, వెదక యంతప్రతిమ వోలెవెడలి చనుచు
జగము కీర్తింపఁ దనజీవసమితి వీడఁ, గాచియున్న జటాయువుఁగాంచె ద్రోవ

సీ॥ అతని మేనింగాంచియడలుచుఁ దల్గి! నీ, కిట్టి దుస్థితి యెట్లులెనసె ననుడు
నిను రావణుండు దొంగనియతిఁ దెచ్చుట తెల్పు, చున్నంతలో నల్కామిన్నముట్ట
జగములనెల్ల మఁచ్చరవహ్నికీలల, బూది గావించు నంఘూది నిలిచి
కోదండమును గాంచుకొమరు జటాయువు, వీక్షించి యొక యవివేకి చెడుగు

తే॥ సేయ జగముల నాశంబు + సేయఁదగునె, శాంతినొందుము తొందరఁచనదు తండ్రి!
ధర్మపరితుఁడ వని సమాధాన పఱుప, రామచంద్రుండు కోపభారంబు వీడి

ఉ॥ ఎచ్చట నుండువాడు? మఱి + యేభవనంబున నిల్చువాడు? వాఁ
డెచ్చటి కేగినాడు? దను + జేంద్రుడు పోయిన దారియేది? నా
కచ్చుపడంగ దెల్పు జన + కా! యన నాతఁడు చెప్పబూని నో
ర్విచ్చుడుఁ బ్రాణముల్ నెగసె + వీరవరేణ్యులు వంది కుండఁగన్. ౫౨౨

తరల. తలరి విక్కిలి రామచంద్రుండు + తండ్రికిం దగు సంత్యక
ర్మలు సురావళియున్ భ్రమింపఁ గ్ర + మంబుగా నెఱవేర్చి యా
ఖలుని రోయుచు బర్వతంబులు + కానల్క భ్రమియించుచున్
దేలివినొందక నిన్ను గానమి + దీనత గడియించుచున్. ౫౨౩

తే॥ పోవు త్రోవలు కన్నీటఁబుడఁగఁగ, వహ్ని మైనంబు కరఁగిఁ ♦ వహిని మనసు
కఁగఁ రాముఁడు మతిచెడికలవరించి, పలవరించును మిక్కిలి ♦ పనవి పనవి.

తే॥ జలలలోఁ గర్వముల దాటుఁజూలెవరు? వీరలక్ష్మి వసించెడు ♦ వినుతభుజుఁడు
మతి కలంగ నర్పంబు నుఁమ్రోతను దాల్చు, చిత్తజాతవైరివలె నుఁనన్మత్తుడయ్యె.

ఉ॥ నీ వనమందు మాపటను ♦ నిక్కముగా మునిఁగెన్ మదీయ రా
జీవదళాక్షి కల్లయని ♦ చెప్పెదవే? మదిరాక్షి రోసి నా
కేవగనైన నీపలయు ♦ నీయక తక్కితివేని నీవు గో
దావరి! నివ్వువై మఱిగి ♦ తప్పక మాఁడెద పీక్షణంబునన్. ౧౬౧

ఉ॥ పర్వతరాజమా! వడిని ♦ బాలకురంగమనేత్ర నేత్ర పం
పర్వముగాఁగఁ జూపు మటు ♦ పాయక చూపవయేని నీవుథా
గర్వము సర్వముం జెడఁగఁ ♦ గాలిచి బూదియొసర్చ వచ్చువా
భిర్న శరం బొకండె యొడి ♦ కంబుగఁ జాలుఁ జెడంగఁ జూతువే? ౧౬౨

ఉ॥ బంగరులేడి మాయలను ♦ పన్నుటచే వారిరాక్షి నేడు నా
కుం గనరాక పోయినది ♦ క్రూరకురంగములార! నాదు త
న్వంగిని చూపలేని కఠి ♦ నాత్ముడనై మిము దుంపతోడఁ ద్రుం
గం గసిదీఱఁ జంపెద ను ♦ కర్మము గాకిది ఘోరకర్మమే? ౧౬౩

తే॥ డెంద మగల నీరీతీదాఁ ♦ గుందికుంది, రాఘవుఁడు వాడుచుండ ని ♦ ర్మలమనస్కు
తమ్ము చల్లని వాక్కుధా ♦ ధారచేతఁ, జిత్త మొక్కింత తేటయైచింతపీడె. ౧౬౪

తే॥ కీశకుల శేఖరుండు ను ♦ గ్రీవుఁ డుండు, ఋశ్యమూకంబు చేరిరి ♦ వృషకుమారు
లచట నెల్లప్రాణుల మనో ♦ వృధ తొలంగ, మిత్రకుల మిత్రపుత్రులఁమైత్రికుదిరె.

నీ॥ శ్రుతులచే జ్ఞానవి ♦ శ్రుతులచే నిజరూప, మెఱుంగ రాకుండు లో ♦ కేశ్వరుండు
తనకుఁ గల్గిన దుఃఖఁమునకు హేతువును మా, యెదలు వుండ్లుగఁ జెప్పియుదిలగొనఁగ
నీతోడవులఁ జూప ♦ నాతండు మూర్ఖిల్లి, మావచనంబుల ♦ మరలఁ డెలిసి
యరసి నీతోడవుల ♦ నమృతంబు చల్లిన, నాఱని పెనునొవ్వి ♦ నందినాఁడు

తే॥ ఆమనోవృధ మున్నె తానందియున్న, నపుడు మఱిమఱి గ్రొత్తలై యుడరె మేము
మది సమాశ్వాస వడఁజూపఁమఱియుఁ బెరిఁగె, నేమిచెప్పుదు రామునియెడఁద వనట,

నీ॥ ఆపర్వతంబున ♦ కావలిగిరి నున్న, వాఁడు శైలినిభుండు ♦ వాలి యనెడు
కపిరాజు నీదుఃఖ ♦ తఱికిఁ గారకుడఁగు, పంక్తికంఠుని దన ♦ వాలమందు
వ్రేలాడఁగాఁ జుట్టి ♦ వృధివీధరంబుల, వననిధులం దాఁటి ♦ వచ్చినతఁడు
వాని నొక్క శరాన ♦ వడిఁ గూలఁగా నేసి, తన మిత్రుడగు మిత్రతనయునకును

తే॥ రాజ్యమొనగి నేవలఁ గూడిఁరాఁగఁ బనిచి, వచ్చు దాఁక నాలుగు నెలఁ ♦ వానలేగ
మాల్యవంతంబునందు లక్ష్మణునితోడ, జరపె నాలుగు యుగములుఁజరపులీల.

తే॥ కపిబలంబు చేసెదది దిక్తతులు వెనుకఁ, ఒడఁగ వెదకంగ వారలఁబంపి నన్ను
దక్షిణంబున కంపె నాతరలి రాక, కిదియ హేతువు జనకరాజేంద్రతనయ !

చ॥ చనవున స్థితి రామ స్వపఁ ధంధ్రుని తీరు మరత్పుతుండు ప
ల్కిన విని భర్తృ దుఃఖ మగఁ ధంధ్రుని డెందము నొచ్చియున్ ముదం
బును కుతుకంబు నొక్కదెసఁ ధంధ్రుని మూలగయుం గరంగ నా
హనుమని నీ యుపారమగు ధంబుధి నెట్లు తరించి తీవనన్. ౫౭౯

మ॥ జననీ! రామ పవిత్ర పాద సరసీ ధంబు లుల్లంబునం
దనిశంబున్ జపించు ధీవరులు మా ధంబు సాగరంబుం దరిం
చిన చందంబున మీకృపా మహిమచే ధంబును చేపన్ దరిం
చిన వాడీ కపియన్న శంకయె మదిం ధంబుగఁ జొరించుచున్.

చ॥ కదుకొను నాణిముత్యముల ధంబును వెన్నెలకంటె మిన్నయో
రదనరుమల్ చెలంగిన ధంబు రాసుత మారుతిఁగాంచి నాయనా!
పొడఁడవు నీవు దొడ్డది న ధంబు దాటఁగ నెట్టులయ్యె నె
మ్మదిని తపోబలంబుననో ధంబుత్రబలంబుననో వచ్చివుమా. ౫౮౦

—: హనుమ స్వస్వర్గావముం జూపుట:—

తే॥ అనుడుఁ గేల్కొడ్చి హనుమంతుఁ ధంబరంబు, దాఁకఁ బెరిగి మఱియుఁ బోవఁ
దల దగులునో
యను భయంబున వినతుఁడై ధంబును రూపు, తోవఁ జూపె జానకి శంకఁతొలగి పజవ.

తే॥ పొగడఁదగు గురుత్వము పంచఁభూతములకుఁ
గలదో? కపి వరేణ్యనియందు ధంబు? యెందు
గలదు? నిజము నూహింపంగఁగలమె? యనుచు
ద్రోవులాడంగఁ దగిన దా ధంబుపహిమ.

క॥ పెరిగిన బంగరు గిరిగల, తరువుల ఖద్యోత వితతి ధంబునె నడఁగ వా
నరవరు రోమంబులలో, గురుతరగతి మెఱసె ఋక్ష ధంబును లరయన్.

క॥ కనులను జ్ఞానంబును కడ, చిన రూపము గొన్న హనుమ ధంబు కుండలముల్
ఘనముగ గ్రహముల వెల్లిగెడి, దినకర శశధరుల తోడ ధంబుని నిలిచెన్.

చ॥ జగములఁ గొల్చి నిల్చిన భు ధంబు తల్పుడై యొర్పుతోడఁ గీ
డగు నొక వానరంబని య ధంబు నాదరముం బోవరింపరాని య
క్షుగ శిఖరాణి బోలు కపి ధంబుని యున్నతిఁగాంచెనేని లో
కగురుత యొక్కవానికె స్వ ధంబుగఁ గాదని యెంచి సిగ్గులున్.

తే॥ అన్ని లోకజాలములందు ♦ నన్ని దిశల, నన్ని ప్రాణులు గాంచె నా ♦ హనుమనవుడు
పాపగఁ బై లోకములనున్న ♦ పుణ్యగుణుల, నందఱనుదన కన్నుల ♦ సతఁడు గాంచె.
తే॥ పరవి పెరిగిన మాదుతి ♦ పాదయుగళి, నణఁపఁగా లంక సంద్రంబు ♦ నందు మునిగె
బారలి ప్రబ్బెఁ దెల్లని యలల్ ♦ భూమిమీఁద, మీలు తళతళ మెఱయుచు ♦ మిట్టబడియె.

చ॥ గరితలమిన్నయైన జన ♦ క ప్రభువుత్రిక వాయువుత్తఁద

చ్చరణ సరోజ యుగ్మమును ♦ సైతము గానఁగలేక సోఁకు లీ

ల్లిరయని యుత్సహించి నుబ ♦ లీ! భవదీయ మహాస్వరూప బం

ధురతను చూడఁగా జడియు ♦ దుర్ వడిగా నుపసంహరింపుమా. ౧౪౯

తే॥ అయ్య! నీయనంతాకృతి ♦ నరయఁదగిన, సత్త్వమొందదు జగ మున ♦ సంహరింపు
మనుచు జానకి విభు పరి ♦ ప్పంగ సౌఖ్య, సమ మందము గాంచి పరవశ ♦ త్వము భజించె.

తే॥ అంతఁ జిత్తమనుచు సమీ ♦ రాత్మజుండు, వెంటనే చూడదఁగు నొక ♦ విన్నరూపు
దాల్చి వినతుఁడై యాయమ ♦ దాసి నిలువ, నిట్టులను మణి దీపంబు ♦ నెనయునీత.

సీ॥ పవన జవన వీర! భువి గులాబ్రులతోడఁ, బ్రిదులక తలను ధ ♦ రించి తన్న

లీల న్వర్గముఁ బెక ♦ లించి యెత్తితివన్న, లోకంబు లన్నింటి ♦ జోక మోచు

శేషుని దాపలి ♦ చేత నీడ్చితివన్న, వనధిని నడచియే ♦ వచ్చితిన్న

భవదీయ మహిమకు ♦ ఫలవంతమగు గొప్ప, పసికొడు లజ్జనే ♦ పాదుకొలుపు

తే॥ నీజలధి దాఁటి వచ్చుట ♦ యేమిగొప్ప, విభుని కరుణయు యశమును ♦ పెక్కుకల్ప
ములు తిరంబుగ నెలకొనఁ ♦ బూనినీయ, నీవ యొక్కండవై యుంటి ♦ నియతచరిత.

సీ॥ ఈలంక నీపేర్ని ♦ కేడు మున్నీభుల, కవల నుండమియుఁ ద ♦ క్కువయె గాదె

కట్టిచే విజ్ఞాన ♦ మిట్టిచే నీమాన, మిట్టిచే శమము నిట్టిదియె దమము

కార్యంబు నిట్టిచే ♦ వీర్యంబు నిట్టిచే, తెల్వి యిట్టిదె యిట్లై ♦ తెల్విఘటము

తలఁపు నిట్టిదె నీతి ♦ మెలపు నిట్టిదె మఱి, గెలుపు నిట్టిదె యిట్లై ♦ కీర్తిగరిమ

తే॥ ఎల్ల సుగుణముల్ నీకిట్టి ♦ వే యటన్న, నింక లోకపాలకులయి ♦ యెనఁగుచుండు
నజహరామరాదులు నద్ద ♦ ణాళియందు, హీనులే యగుదురు కదా ♦ మాననీయ!

సీ॥ మెఱుపుకొఱలు మేర ♦ మీఱిన బలమొందు, కర్బురావళి వృద్ధి ♦ గాంచినప్పు
డమృహాపీరున ♦ కనుజొడొక్కఁడు తక్క, దోడు లేదను చింతఁ ♦ దోఁగుచుండు

వీడితి నాశంక ♦ వీడె బ్రాణాపద, కొడువలేదని తృప్తి ♦ పొదలె నివుడు

నీయట్టిమహిమాధ్యు ♦ సాయమబ్బినమీఁద, నీరక్కనులు లంక ♦ యేమియగునొ?

తే॥ ఇంక నేమరణించిన ♦ నెగులేదు, నన్ను నలుచిన రాక్షసా ♦ స్వయము తూలె

నేఁడె చెఱవీడె నాథుని ♦ నేఁడె గంటి, యశమె గాక నిద్రయునాకు ♦ నబ్బునేమి!

సీ॥ అనియిట్టు లామోద ♦ మున నాడు జానకి, పాదంబులకు మ్రొక్కి ♦ పావనియను

నమ్మి! రామని దాసు ♦ లగు కవివర్యులు, కడలి యిసుక కంటె ♦ గలరు మోచు

వారలలో నొక్క ♦ వనచరుండను భవ, దాజ్జలఁ దలమోచు ♦ నదీయఁడను
 ఏడుపదుల వెల్వ ♦ లెట్టపో గది నము, ద్రంబందు నీరు మొ ♦ త్తమ్ము నొక్క
 తే॥ చేతఁ ద్రావంగఁ జాలునే ♦ నేనకెల్ల, రాక్షసుల లంక కాసంగ ♦ రాకపోవు
 కతన నింతవఱకు నిల్వఁగలిగెఁగాక, తెలియు పిమ్మట నింకను నిలుచునేమి ?
 సీ॥ కమలా ప్తప్రత్యుడంగదుఁడైందుఁడుద్వివి, దుఁడు నీలుఁడునుకుము ♦ ముందునలుఁడు
 వృషభుండు శంఖుండు ♦ వినతుండు గవయుండు, శరభుండు ధూముండు ♦ జాంబవంతుఁ
 డుగ్రుండు కుముదాక్షుండు ♦ మరుబలుఁడగు శత, బలి గవయాక్షుండు ♦ పసన కాంబ
 దధిముఖ గంధమా ♦ దనులు దుర్మణా, దులు పైన్యనాయకుల్ ♦ మర్జయులును
 తే॥ రామబాణమువలెనె కార్యంబు గొండు, జగములెల్ల నొక్కటిచేయఁజాలువారు
 వాఁ డి లెక్కింప దానవ ♦ వర్గమెల్ల, సలుగకై నను జాలకు ♦ జనని ! నిజము. ౧౭౭

౬. చూడామణి పటలము. (౮౯)

తే॥ దుఃఖతయు రాము ప్రాణముల్ ♦ దొరయునదియు, శ్రీసమానయు నగునీతఁడెఱ
 వెడల్పి
 కొంచు బోవుటే తగుకర్ణమంచుఁ దలఁచె, నట్టిహనుమ కుపమ సెప్పఁనైతియగునా?
 తే॥ బంటువార్తను వినుము కో ♦ పంబు వలదు, రావణుని గెల్పు టిది కార్యంబుగాదు
 నిన్ను నీపతి కడఁజేర్చి ♦ నమ్మిమీఱ, మీపదంబుల భజియింతు ♦ నేవు గనుము.

చ॥ అతి మృదురోమముల్ గల మ ♦ దంపముపై వసియించి నెమ్మదిగ్
 వెతవిడి నిద్రపొ మ్మనిల ♦ వేగముతో నెడ నిల్వకేగి నీ
 పతి గల మాల్యవంతుఁడనఁబ్రన్నన వ్రాలెద నీకు భద్ర మ
 బృత భవదీయ సేవకుని ♦ పోడిమిఁగొంతుము తల్లి! లెమ్మింక ౧౭౮

ఉ॥ దైత్యులు కాంచి యడ్డుపడఁదప్పును కార్యమె యందువేమొ? సు
 స్తుత్య బలంబుతో నరుఱ ♦ దోర్బలముల్ నశియింపఁ గూల్చి నా
 యత్యురుకోప మార్చికొని ♦ యప్పుడ తేటఁదనంబు గాంతు సు
 ప్రత్యయ ముంచు మమ్మరొ! భ ♦ వత్థితి గాంచియు పైఁపనేర్తునే?

చ॥ పెలుచప లంకతోడఁగొని ♦ వే చనుమన్నను కెల్లించి యే
 జలుకప నొక్కచేతఁ గొని ♦ చుట్టిన దైత్యుల నొక్కచేత బె
 జలమున నుగ్గుచేసి రఘు ♦ నాయకు పాదసరోజ పన్నిధి
 దొలఁకక డించువాడ నిది ♦ దొడ్డగు కార్యము కాదు చేయఁగల్.

చ॥ మరలుచు లోకమోహనవి ♦ ఘంధట విఘాయమృతంబుఁ బోలు నుం
 దరి ధితిజేందువైచు ధైర్య ♦ దప్పు నృపాయము లేక మిక్కిలి

ఒరిపరి రీతులతో మనసు ♦ మాండఁ దపించుచు నున్నదన్న నా
వెరపరి దాత్యమేమి యొడ ♦ వించినదా? వచియింపు మమ్మరో!

ఉ॥ గాయములేని పీనభుజ ♦ కాండముతో నటకేగి శాత్రవ
స్వీయ ఒలంబు నేర్పజచి ♦ చెప్పంగ నెట్లుగు? దోడికొంచునే
నాయమఁ దేరలే దకట! ప్రాణము మాత్రము గాచుకొంటి మీ
నాయకఁ గాంచి పల్కు జితఃసం బోనఁ గూడద యందునా? యటకో.

ఉ॥ రక్షితసాలమైన నగ ♦ రంబును కాలించి బూదిచేసి యీ
రాక్షసవర్గముం ఒడ క ♦ రంబులతో నలిగాఁగఁద్రొక్కి నే
యీక్షణమందె నర్థము న ♦ దీశుని పొట్టను పెట్టి రావణుం
దక్షతఁ జంపుమన్న వడిఁ ♦ ద్రమ్మెద నాజ్ఞ యొసంగు మమ్మరో!

ఉ॥ శ్రీరఘువీర కేళిరుఁడు ♦ చెల్వుగ నిప్పుడె నిన్ను గూడి ముఁ
గూఁచిన తాపమెల్ల విడి ♦ కోరికతోడఁ బ్రసన్న విస్ఫుర
చ్ఛీరమతోఁ జెలంగి మఱి ♦ చెన్నటి దానవ వంశమెల్ల బో
కారిచి లోకజాలముల ♦ కష్టములం దొలగించు టొప్పును. ౧౬౫

ఉ॥ ఇందుల కొక్కయడ్డు వది ♦ యింపఁగఁ దగ్గది లేద యట్టి భా
గ్యేందరి నాకు లభ్యమగు ♦ నిమ్మల నీవు దలంచితేని రా
ముం దగఁజేరి దుఃఖములఁ ♦ బోకడపెట్టి సుఖంతువమ్మ! న
న్నుఁ దయఁజూచి మూఁపుపయిఁనూలొన నెక్కమ యంచు మ్రొక్కినన్.

తే॥ పూన్చి యుక్తవాక్యంబులఁబోసఁగఁ బలికి, తల్లికడ నిచ్చు లేగనాఁడనరి నిలుచు
వానుఁడ గాంచి నిర్దుష్ట వాక్యముల మృదుల, ఘోరి నిట్లనిపలికె నాఁపద్మగంధి.

శా॥ అన్నా! నీకిది దుష్కరంబగునె? యో ♦ గ్యప్రాధి నీశక్తికి
మన్నింపందగు భంగి నెంచితివి సా ♦ మర్థ్యంబు మెచ్చయ్యె నీ
కన్నన్ దిక్కిట లేరు లేరయిన ము ♦ గ్ధాత్వంబుచే నిట్టి నీ
పన్నాగం బనమంజనం బనుచుఁడె ♦ ల్పం బూనితిన్ మారుతీ! ౧౬౬

ఉ॥ అంబుధి మధ్యమందు దను ♦ జావలి క్రన్ననఁ జాట్టు ముట్టి క్రూ
రంబుగ నత్రుశత్రుముల ♦ రాయడి చేసిన వారితోడ ఘో
రంబుగఁ బోరెదో? మఱియు ♦ రక్షణచేసెదో నన్ను? రెండు నం
తంబునఁ గప్పమే యొసంగఁ ♦ దప్పును కర్ణ మొకండ వొటచే. ౧౬౭

చ॥ మఱియొకమాట రాఘవు ప ♦ మంచిత కార్మకవిద్య యూడికం
బొరయును చావ మాజడిని ♦ పొందును పక్కపు టోగిరంబుఁ గు
ర్మరములు దొంగిలించుకొనఁ ♦ గోరిన రీతిగ నొప్పుఁ గార్మమున్
వెరపరియైన నీవును ప ♦ విత్ర మనంబున నిట్లు లెంతువే? ౧౬౮

శా॥ ఘోరా యోధనమందు రాఘవు మహా ♦ కోదండ పాండిత్య మే
పార్థ వేల్పులు చూచుచుండ, నను చౌ ♦ ర్యప్రాధి సాధించుచుం
గారాగరమునందు కూర్చిన మహా ♦ కష్టాత్మ్య కన్నుల్ సమి
ద్భారంగంబునఁ గాకముల్ పొడవ నం ♦ తోపించి వీక్షించెడఁ.

ఉ॥ రాముడు లక్ష్మణుండును దు ♦ రంబునఁ గార్హ్యక హస్తతాచు న్న
స్థేమముఁ జూపి దైత్యుల వ ♦ ధిపంగ ముక్తిఁడి బోలి రాక్షస
స్వామినులెల్ల దైన్య విధ ♦ వాత్సము లొందినఁగాక నాయెడఁ
రామతనంబు నానయును ♦ రాజులునే? గురుతఁ గడించునే? ౧౭౨

చ॥ కనకమయ త్రికూటమునఁ ♦ గ్రాలెడు లంకయే నేను చూడ దై
త్య నికర శల్య సంచయ యు ♦ తంబుగ నిల్వదయేని డివితం
బును సుచరిత్రముఁ గరిమ ♦ ముఁ మహిమాన్వితమా సతీత్యముఁ
జనులకు నెవ్విధిం దెలుపఁ ♦ జాలుదు నీవ వచిపు మారుతీ! ౧౭౩

శా॥ ఈ రక్షో నిలయంబ కాదు మఱి యీ ♦ యీరేడు లోకంబులఁ
శ్రీరామాశ్రయమువోలె గాల్తు నివుతై ♦ చిందఁ సతీత్యాగ్నిచే
నారామప్రభు నేర్చినట్టి విలువి ♦ ద్యాప్రాధికి న్నూన్యతఁ
గూరంజేసిన దాన నాదు ననియే ♦ కోపక్రియఁ మానిరిఁ. ౧౭౪

తే॥ మఱి జితాక్షమునిన్ను సఃస్మాన్మృడనుచు, జగము వినుతించు; రామువర్షంబుదక్కు
దక్కు మేను దాఁకుట నాకుఁదగదు నీకు, రాముకీర్తికి భంగ మోర్వంగఁదగదు.

తే॥ ఉదర నను రావణుడు తాఁకియుండు నేని, వానిమేన నిన్నా భులుఁ ప్రాణమున్నె
ప్రాణములు త్రుటిలో వీడుననియెవాఁడు, నేలఁ గెల్లగించికొని విఁస్వీది నేగె.

తే॥ తన్ను చేర నిష్టపడనిఁ తరుణిదాఁకె, నేని శీర్షముల్ తెగి యిలఁపైని గూలు
ననుచు నలువ యిచ్చిన శాపఁమరయ నాదు, ప్రాణముల నిన్ని నాళ్లు కాఁపాడెనయ్య.

తే॥ అట్టి శాపంబు గలదనిఁయరసి సత్య, వంతుఁడగు విభీషణు పుత్రిఁపరమసాధ్య
ప్రేమ నాయెడఁ గలదియౌఁత్రిజట చెప్ప, నాకు భయము దీర్చెడు జతఁనంబుతోడ.

క॥ అది కలుగుటచే ధర్మము, వదలదనుచు నిశ్చయించి ♦ పతి శౌర్యంబుఁ
మదినమ్మి నిష్కలంకత, పదిలమ్ముగఁ దెలుపనుంటిఁ ♦ బ్రాణమ్ములతో. ౧౭౫

ఉ॥ అచ్చటినుండి రావణు డ ♦ హమ్మతి ధాత్రిఁ బెకల్చి తెచ్చి నాఁ
డిచ్చటనుంచె లక్ష్మణు డ ♦ హీన గుణుం డొనరించి నట్టి యీ
పచ్చని యాకుటింటిని కృ ♦ పామతిఁ జక్షువులారఁ గాంచి నా
యొచ్చెములేని మానస మ ♦ హోన్నతి నమ్ముము నీవు పావనీ! ౧౭౬

ఉ॥ ఇచ్చటవీడి యెచ్చటికి ♦ నేగెడు దాననుకాను రాము మే
నచ్చముగాఁగఁ బోలు నమ ♦ లాంబువు లున్న సరోజపద్మముఁ

జొచ్చెద వే చలించెడు న + సుప్రకరంబుల నిల్వంగోరి యు
 ద్యచ్చిత్తు రఘూత్తము ము + దంబునఁ బొందెడు నాన నొక్కటన్.
 తే॥ కాన నియ్యది యుక్తంబు + గాదు నీవు, వేదనాయకు నెదుటికి + వేగపొవు
 పెన్నఁ గార్యమనుచు సీతఁ యిట్లు పలుక, విని మహామతిమంతుఁ డిఁవ్విధివచించె
 తే॥ కలుగు సందేహ తాపముల్ + తొలఁగ హనుమ, రామచంద్రునకుం దగు + రాణినైతి
 తల్లి! నీ తపోనిష్ఠ చందముమేలు, మేలనుచు నుత్పసించుచు + మించి పొగడి.
 ఉ॥ చింతి కమ్ము! యిచ్చట వ + సింతుట నిక్కము కొంతకాలమే
 సంతమనంబు రావణు వ + శంబున నిండిన లోకమెల్ల ని
 శ్చింతఁ బ్రసన్నతం బొదలఁ + జేయుము చింతిలుచున్న రామ భూ
 కాంతునకుఁ వచింపఁదగు + కార్యము నానతి యిమ్మనఁ వెనక

—: సీత రామునకుఁ బంపు సందేశము:—

మ॥ హనుమా! యింకొకమాసమే యెటులొ నేఁ + బ్రాణంబుతో నుండెడఁ
 వెనుక రాముని యాననుష్ఠి యనువున్ + నిల్వంగఁ జాలన్ నిజం
 బనుమా నావచసంబు లవ్విభునకే + యంగంబునం బల్కుఁ దా
 నెనఁగం బూనునొ యాప్రకారమున వి + స్పృహపడగుం బాపని!
 మ॥ అతిలోకుండగు రాఘవేంద్రునకు భా + ర్యారత్న మొక్కర్తుదు
 గ్గతిపాలై తపియింపఁ జల్లని కృపా + రంభంబు లేకున్న భూ
 పతివంశస్థము శ్రుత్రధర్మమును గా + పాడంగనైన్ వరిం
 చితిఁ బ్రార్థించితి నంచుఁ దెల్పుము కపి + శ్రేష్ఠా! దయావారిధి! ౧౮౬
 తే॥ లలిత గుణ శీలుఁడైన మాఁలక్ష్మణునకుఁ, దేటపడఁగ శ్రీరాము నాఁదేశమునను
 నన్ను గాచుచునుండఁగాఁనడుమఁ దొడరు, చెఱను విడిపింప విధియనిఁచెప్పుమయ్య.
 చ॥ ఒక నెలతోడ నేనిచట + మాను వ్రతంబు సమాప్తి చెందు పం
 తకు మును రాముఁ డిచ్చటి కు + దాత్తపుత్రం జనుజేరలేనిచో
 నకలుషమైన గంగదరి + నాతని కెందలిరాకుచేతఁ ద
 ప్పుక తిలతర్పణం బొనరు + పం బతిమాలితి నంచుఁ బల్కుమా. ౧౮౭
 మ॥ పరధర్మాధిక్యతండు రాఘవుఁడు నా + పైవించుకం తేనియన్
 గరుణాభావము లేకయే మఱచినన్ + నామీద నిండాగు ప్రే
 మరసాత్మల్ ముగుర త్రవారలకు మీ + మన్నించు నై దేహి తాఁ
 జెఱలో లంకను ప్రందుచోఁ గరము మో + డ్దౌభక్తి నంచాడుమా.
 చ॥ మిథిలకు వచ్చి నన్న చట + మీఱిన శ్రేష్ఠుఁ బుష్కరిమిమ్మనో
 బుధులు వచించు మార్గమునఁ + బోయెద రెండవ కన్యహస్త మీ

[వధిత భవంబునం దొడలి ♦ పట్టును నెమ్మనినైన నెంచ సం
చధిక ముదంబుతో ననుట ♦ యాయ్యనకుఁ వినిపింపు మారుతీ! ౧౯౦
ఉ॥ చిక్కులఁబొంది యిచ్చటనె ♦ జీవములం ద్యజయింతునేని వే
తొక్క భవంబునందయిన ♦ నుత్తమవీరు పవిత్రదేహమున్
దక్కక దాఁకు నిష్కులుషి ♦ తంపు వరంబును కేలుమోడ్పుతో
మిక్కిలి కోరుదాన నని ♦ మేదిని భర్తకు విన్నవింపుమా. ౧౯౧

చ॥ నలువుగ రాజ్యపాలన మొనర్చ ననర్హులుఁ బుచ్చించు తా
వశములఁ దాల్చు భద్రమద ♦ వారణ రాజముపై రహించి పీ
ఠులఁ దగనేగు వేమక కు ♦ తూహలిన్ కన నోచకుండు నే
నెలసి వృథా వచ్చింది ఫల ♦ మేమి! పురాకృత మిట్టులుండఁగన్. ౧౯౨

తే॥ తన్నుగూర్చి జనంబులు ♦ తలరుచుంట, తల్లిచింతయు భరతుండు ♦ తనకుఁగాఁగ
ననుభవించు నొవ్వియు నెంచియచటికేగుఁ, గాని యిచటికి నెట్లు రాఁగలుగు నతఁడు.
తే॥ తల్లిదండ్రులకును బంధుతతికి నాదు, కేలుమోడ్పు లందింపు నుగ్రీవుతోడ
రాముతో నయోధ్యకుఁ జని ♦ రాణచెడిన, పురికిఁ బట్టము గట్టఁ గై ♦ ముగించెనుము.

—: హనుమంతుడు సీతకు దైర్య వాక్కులాడుట :—

తే॥ వెగడుపడి యిట్లు పలుకు వృఃభ్యజఁ గాంచి, తల్లి యింకను దుఃఖానఁదలరెదేల ?
యనుచు మృదు మధురములు సమంజసములు, నైన గంభీర వాక్కులఁననియె హనుమ.

క॥ స్రుక్కెడు నీవీలంకనె, స్రుక్కక రాముండు బ్రతికించొచ్చు నయోధ్యన్
జక్కని మకుటము దాలుచు, నెక్కడి మాటలివి! చింత ♦ యేటికి దల్లి!

చ॥ విడివడి పోవ మానవులు ♦ వేడ్క వహించెడు కారయందె శ్రీ
త్తడితన మించుకేనియును ♦ తాజని నిన్ను గలంచు పంక్తికం
తుడు తనశీర్షముల్ భువీని ♦ దుల్లక కాచికొనున్ రఘూత్తముల్
వడి ననినుండి పాటుదురు ♦ పాతక మిట్లును సిద్ధి బొందునే! ౧౯౩

ఉ॥ అన్నల మిన్న! యెల్లరము ♦ నక్కటికం బినుమంత లేక నిన్
బన్నము నొంద జేయు బలు ♦ పాపులఁ గూల్చక మాశరీరముల్
మన్ననఁ గాచింపు నృప ♦ మాన్యుని ముందటి కేగ నాతఁడున్
గ్రన్నన వింటితోఁ దన పు ♦ రమ్మనకున్ మరలం దలంచునే!

క॥ భరియింపరాని వెతలం, బరితాపము నొందనీకప్రాభవమును మా
కిరవుగ నొనగివ నృపతికి, మరల నిన్నొప్పుగకున్న ♦ మహితులమె కదా!

చ॥ వ్రతులగు హానివర్యులను ♦ వ్రచ్చి భుజించెడు దైత్యపాళి శో
ణిత పలరాత్రరానుల గు ♦ నింది పితాచ నృపాల గృధ్ర సం

- తతులు గ్రసింపఁ జంపక వృ + థా విలుపూని యయోధ్య కేగనన్
 ప్రతివ యొనర్చు వానికొక + పాటియె యీవని? రాజనందినీ! ౬౦౦
- క॥ అడఁగని పగవారి చెఱుం, బడు నిను గైకొనక వదలి + మరలితి మేనిన్
 జడులును పెద్దలు పిన్నలు, నడరి హసింపరొకొ? తల్లీ! యదియొక బ్రతుకే?
- క॥ క్రొత్తడియగు గృహిణి మదో, నృత్తులు తాఁకుటకు మున్నె + నాశిలె నంచుం
 జిత్తము మదిమది మరలిన, యత్తము విక్రమ మదెంతయెప్పురునొకొ?
- క॥ జెడిలిం జెడితి ననువులం, చెడఁబాసితివేని నిశిత + విశిఖమ్ములచే
 దొడిఁబడ నకల జగమ్ములఁ, బొడిపొడి నేసినను కొడిమెఁపొవునె తల్లీ? ౬౦౩
- క॥ మునుపే ముజ్జగములఁ గల, దనుజులఁ బరిమార్తు ననుచుఁ + దలపడు నతఁడో
 జనకజ! నీసితి యెఱిగిన, వెనుకను నెమ్మది వహించిఁపొంగునె? తల్లీ! ౬౦౪
- క॥ ఊరక రాని యమర్షము, స్రూరుల జీవములమాత్ర + గొని శాంతిలుచో
 వేరేది దాని కాహుతి?, ధారణియుం దివియుం గ్రుంగి + తాటి నమయదే?
- క॥ లయకాల వహ్నివోలెన్, రయమున భవనముల సాగ + రముల నివులు చే
 సియె వీడుఁగాక యడఁగునె? నియమిత రామాస్త్రి వితతిఁనీసితి విన్నన్. ౬౦౬
- క॥ దేవారాతులఁ మ్రుంచెను, కావలముల మాన్పె నుజున + గణములఁ గాచెన్
 ధీవరుల కొనఁగె నద్గతి, శ్రీవలరక్ష్మి యను కీర్తిఁచెలఁగఁ దలఁపవో? ౬౦౭
- ఉ॥ నీవలనన్ జగంబులు వి + నిశ్చల వృద్ధి భజించునమ్మ! శో
 కావలినే గ్రహించి శ్రమ + లంది యొకించుక కాల మిట్టులే
 త్రోవుము లోక మంగళము + తూకొని చేసెడు వారె పెక్కులౌ
 హవడు లొందువారు భువి + హాయికీ నోర్చుట భావ్యమేకదా!
- తే॥ రోయఁదగు లోక కంటకఁదుధిర పూర, మునను వ్రేతభూతాదులుఁమునిగి క్రీడ
 నేయ దాఁగిన సురలు హఠ్విఁచి పొంగు, సత్కృతిని సీవు చూడంగఁజాలవేమి?
- మ॥ ప్రళయాంభోద తటిన్మహారుచుల ని + ధ్వాతంబులం బోలె రా
 మ లనదీప్తికర బాణరాజి దనుజ + త్రూపాల సైన్యంబులన్
 దొలుపం గాతెడు సనపూరము పయో + ధు ల్నిండి ఘోషింప వీ
 నుల మిదారఁగ నుత్సహింపుము వినఁన్సొన్నాల్లలోఁ దల్లిరో! ౬౦౯
- చ॥ కరువులు జాఱు నట్లసుర + కాంతలు కడ్చుల మోదికొంచు పం
 దురుచును దుఃఖభాష్పములఁ + దోఁగుచుఁ ద్రెంచిన తాలికూటువల్
 గిరులయి మింటి నంటి వడి + భేచర లోకవిమానముల్ చనన్
 దొరువున కడ్డమై నిలువఁ + దేకువఁ జూడఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౦
- తే॥ విగి కానఁబడక కప్పినిండు భూత, ములును కంకగృధ్రముల స్రంజులధి మునిగి
 భైరవవీర భాష్ప సదంబులందు, స్నానమాడుట గాంచ నుత్సాహముంచు

ఉ॥ వీణల మించి గాత్రములు † వెల్గుడ మర్దశముల్ ధ్వనింపగా
జాణలు వేల్పునానులు ప † సంఘగ నాట్యము సేయచోటులక
ప్రీణన ముల్లసిల్లఁ గపి † వీరులు వీరరవంబుసేయఁచుక
గ్రేణిగ మోదనృత్యమున † రేఁగుటఁ జూడఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౩

చ॥ కొడిమలు మీఱ నై చ్యములు † గూరిన క్రూరుల మేలు ప్రీలగా
వెడలెడు ర క్తవాహినులు † వే కొని పోయెడు కొండలట్టి పె
న్పుకగుల కప్పతిప్పలు ను † పర్వులు వెక్కినమంది చూడఁగాఁ
గడలిని నిండి పొర్లుటను † కాంచఁగ నీమది నుత్సహింపుమా. ౬౧౪

తే॥ అవనిజావహ్ని రామశఙ్కరానిలమున, నల త్రికూటమక కంపటి † యందు పెరిగి
క్రూర దానవులనెడి బొంగులను కాల్చి, లంకయను పైఁడికరఁగుటఁజెప్పి! కనుమ

తే॥ భువన కంటకఁడగు దశఁముఖుని తలల, వ్రాలి పుణ్యఫలముఁ బోలిఁపావన మగు
నీశరీరంబుఁ గాంచిన † సేత్రపంక్తి, నొలిచి కాకులు దినఁ జూడఁనుత్సహింపు.

చ॥ మును సురవైరి కోడి బిడె † ముంగొని మాఱుమొగంబుగొన్న ది
గ్ధున గజ వాల నన్నిధి దిఁగాలు మనంబడ రాఘవాంక మా
ర్గణములు పంక్తికంకుని శి † రంబులఁ ద్రెంచి తోలంగఁద్రోవఁగా
గుణవతియైన యోజనని ! కోరికఁ గాంచఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౫

ఉ॥ ఖంబు చెమర్చెనేమొ యని † గాదిలి నడ్డపు డల్ల వీచు శ్వే
తాంబరముం బలెక వెలయు † నట్టి ధ్వజావళి యొప్పు లంకలో
నంబుల వర్షముం గురియ † నల్లరి సేయుచు లేచు భూతముల్
పంచిన ధూళిలో వికృత † భంగుల నాడుట గాంచు మమ్మరో!

ఉ॥ నల్లని రేయి ద్రిమ్మరుల † నల్లల వెల్లువలెల్ల వార్ధి జొ
బ్బిల్లి తలంబులేమి నటు † వెన్నకు మళ్లుటయక సమస్తముక
ద్రెళ్లు యుగాంత వేళలను † తృప్తి వహింపని మృత్యు మూర్తియక
గొల్లగ మెక్కి క్రక్కుటయు † గూరిమిఁ గాంచెడు గాక తల్లిరో!

ఉ॥ వేలుపుబోట్లవంటి యలి † వేఁపలతో ననురాళి క్రీడలం
దేలు నుగంధ కల్పవన † దీర్ఘికలక గపిమూఁక వక్ర ణం
గూలము లొండొకళ్ల వడి † గూరిచిఁగొంచు వినోద లీలలం
బోల మునుగుచుండుటలు † పోడిమిఁ గాంచెడుగాక తల్లిరో! ౬౧౬

ఉ॥ పెక్కులు పల్కనేల! రఘు † వీరుని దివ్య శరాళి లంకలో
నెక్కిను దైత్యకాయములఁనిల్వక యవ్వల డుస్సి సోకు తె
య్యెక్కడ నుండు రయ్యచటికేవున నేగఁ ద్రిలోకవాసులౌ
రక్కసి మూఁకలెల్ల పమఃరంబునఁ గూలుటఁ గాంతు పమ్మరో! ౬౧౭

చ॥ ఒకనెల తీటు లోపలనెఱయుమ్మలీకంబు రవంతయేని పొం

దక నుఖియింతు వమ్మ త్వరి + తంబున నేఁ జని రాముఁ గాంచుటే

యొక తడ వంత మీఁద నిట + కొందఁగ రాఁ దరితీపు గల్గునే?

యొక ఊణమేని భూరమణుఁ + డొప్పరికించునె యింకఁదల్లి రో! ౬౨౨

తే॥ ప్రాణ మున్నదని వచించునంతెకాని, తన శరీరము తాఁడి మాఁడని నుమములు

చివుళ్లును లేవు పేలాబుఁచెదరకుండు, తడువులును లేవు పల్లు లంశకును లేవు.

తే॥ తెలివి తేటలుండినఁ గదాఁతీవురు వంత, మొగులుపిడుగులతోడఁ బైఁచగలుచున్నఁ

నైదుతలల పర్వము తొమ్మిదంటి కఱచు, చున్న నెఱుకగల్గుదు రాఘంవోర్చిపటికి.

తే॥ చిలుకఁబడుదధిపై వడిఁగలఁతనొంది, యెడను తడఁబడు ప్రాణంబులింద్రియములు

గందనగు పైత్యమును వియోగంపు వంత, యెంత కలదో లెక్కగ వచియింపనగునె?

తే॥ ఇట్టి శోచనీయస్థితి నెనయు రాముఁ, డుండె నుఖముగ ననుమాటయొప్పుకాదు

పలుకునవి యెల్లఁగరతలాఁమలకముగను, చూపెదను చూచెదవు గాకనుగుణచరిత!

శా॥ తల్లీ! నిర్మలుఁడైన దాశరథి యు + ద్దండుండు సుగ్రీవుఁడు

దెల్లం బారఁగ నీదువార్త విని తృ + ప్తిం జెందు మున్నే కపురీ

ప్రోల్లాసంబున వాఁధిదాటి నగరం + బుం జాట్టి హుంకారముల్

మొల్లంబొప్ప నొనర్చుచుంట విని న + మ్మాదింతు నిక్కంబుగ ౬౨౩

శా॥ దేవీ! లెక్కిడరాని వానరులు ప్రో + ద్దీప్తి దగ్గరే పె లం

కావాటిక వడిఁజేర మధ్యమున నా + కాశంబునం దాఱ్ఱిపై

శ్రీవిష్ణుంబలి నా భుజంబులవయిం + జెన్నాదు రామప్రభుక

నీవింపారఁగఁ గాంతుగాక కను లు + న్నేవస్థితిం జెందఁగ ౬౨౪

ఉ॥ అంగదు మూఁపుమీఁద నుద + యాద్రిపయిం గనుపట్టు బాల భా

సం గనులీల లక్ష్మణుఁ గ + నుంగొని మోదము నొందెదమ్మ! పో

రుం గొన వానరేంద్ర నికు + రుంబము నాయితమై చెలంగు నీ

యంగదయుం దొలంగు నురి + యాటయు నీగు వియోగముం జెడుక.

ఉ॥ ఈమెయి నీవు పల్కి గడు + విచ్చిన మానములోనె వచ్చి శ్రీ

రాముండు నీచెఱక విడుగ + రం బొనరింపడయేని నిందచే

రాముండె రావణుండగును + రావణుడు మఱి రాముండె యగుక

శ్రీమహిళామతల్లి! కొద + చెందెదవేల? పహింపు నెమ్మదిగ. ౬౩౦

తే॥ తొడరి మోచకరములు నిర్దుష్టములును, పౌరుషోచితములు నగుపలుకు లాంజ
నేయడాడఁగ నుప్పొంగి నెమ్మది గొని, యుద్వేగనయ యిట్లుని పల్కిననుత్సాహము

—: సీత యానవాల్తు తెలుపుట:—

శా॥ అయ్యా! యేగెడుగాక నైశముగ శ్రేయఃపాలి నిన్నొందుగా
కయ్యైవిఘ్నములం దరించెదవుగా + కావ్యండు శ్రీరాముతో
నెయ్యంబారగ నానవాల్లడరు వా + నిం బ్రీతి వాక్రచ్చుమా
యియ్యాడం దొలగించు భారమది నీ + దే కాదె ప్రాభంజనీ! ౬౩౭

శి॥ ముందటఁ జిత్రకూటమున + మ్రుక్కుడికాకము వాఁడి ముక్కుతో
డం దగ నాయురమ్మునఁ గ + డంగి పుటుక్కునఁ గాటుసేయ నేఁ
గుండఁగఁ జూచి నెత్తుగని + కూర్చివిభుం డొకపూరిఁ గొంచుఁ బ్రే
పొందఁగ బ్రహ్మమంత్రమున + సుగ్రత నేయుడుఁ గాకి భీతిమై. ౬౩౮

చ॥ కొడుకుచు సత్యలోకమున + కుం జని ధాతయు రొప్పి త్రోలనా
ప్రదరము వెంటనంట వడిఁ + బాటుచు శంభుని డాసి యాతఁడుం
బదరఁగ మల్లి దిక్పతుల+వల్లను రక్షణమొందలేక యె
య్యదియును దోఁప కేడ్చు నెడ + నాత్మల వేల్పులు పిచ్చలించుచుక.

ఉ॥ ఇంద్రునతా! జయంత! యిటు + లేల చరించితి సీతిమాలి ని
న్నింద్రుఁడె కాఁడు సర్వభువ+నేంద్రులు చేరియుఁ గావనేర్తురే?
రుంద్ర యశస్వి శ్రీరఘువంశక శరణంబని చేరు మా దయా
సాంద్రుఁడె కాచు నిన్ను రభ + సంబునఁ బొమ్మని పల్కనాతఁడున్.

చ॥ భయమునఁ బొటివచ్చి రఘు+వర్య! భవత్పద పంకజంబులే
దయగల వంచు నే సభయ + దానము వేడితి నన్న సత్కృపా
శ్రయుడు క్షమించి వానిదగు+చక్షు వొకండు గ్రహించి యస్త్రమా
పయి నుపసంహరించుటలు + పావని! నాధునకుక వచింపుమా.

తే॥ నీ చరణములే శరణములే+నిఖలనాథ!, యనఁగ దొనఁగు మన్నించితి+నవనియందు
కాకి రెండుకన్నుల కొక్క+కంటిపాప, యుండు నీవల్ల ననుటయ+నొగి వచింపు.

తే॥ మొక్కి సెలవంది కాకంబు+పోయె దివికి, నురలు పువ్వుల వానలు+కురిసినారు
దీని సౌమిత్రి సంతయుఁ+దెలియఁడయ్య, యింపు పలుకులతో వచి+యింపు మిదియు.

ఉ॥ ప్రేముడిఁ బెంచు నాచిలుక + పిల్లకు నెవ్వరిపేరు పెట్టుదుక
శ్రీ మహితా! యన న్నిగులఁ + జర్నగవార మదీయమాత స
త్రేపుమయాత్మయా కయిక + పేరిడుమా యని నాఁడు పల్కు నా
యామెత గూర్చు వాక్యముల + యాదరముక వినిపింపు మారుతీ!

ఉ॥ ఇన్నియుఁ బల్కుమీఁద వచి + యింపఁగఁ దగ్గది యెండు లేద యం
చెన్ని ధరించు వస్త్రమున + నింపుగఁ గట్టిన మానికంబు పై

నన్న జగంబు క్రింది జగఁ + మొప్పుగఁ గల్గిన కాంతి సంతతిఁ
గ్రన్న జయించు దాని నటఁగైకొనె మారుతియుఁ భ్రమింపఁగఁ.

తే॥ హనుమ యచ్చెరు పాటొందియరయసాగె, సప్తలోకంబుల తమంబుసమసిపోయె
రవియు భయపడ కీనగఁగంబు చేసె, నేమి! యని దైత్యులును శంకఁనెనసినారు.

ఉ॥ శోకమునొందు జక్కవలు + స్రుక్కుట వీడె ముడింగియున్న ప
ద్మాకరమందు పంకజములన్ని యెలరెన్న నూర్యకాంతముల్
తూకొని నిప్పు లుమ్మినవి + దుఃఖముతో ముక్కళించె గల్వలుఁ
వే కనుపట్టె నయ్యెడ ర + వివభఁ దోచెడు చిన్నె లన్నియుఁ.

చ॥ మృగువగు కేశపాశమను + మేఘముపై గ్రహరాజుఁబోలి య
మ్ముదిత మనోజ్ఞసంహనన + ముంబలె రాగమునొంది రాగ నం
పదగల రామపాదముల + బాగున వెల్లు శిరోమణిం గుణ
స్వనయగు సీత చూపె గనె + వాయునుతుండు ప్రమోదమందుచుఁ.

చ॥ నెదకుచు వచ్చి కేవముల + విందుగ నిచ్చిన పుణ్యమూర్తి! నా
కిది యొక కంటిపాపవలె + నింబుగ నంపఁ జరింబు వల్లలో
విదులక చుట్టియుంచితి న + భిక్షుగఁ గైకొను యంచు సత్యవా
క్యనయగు సీతయిచ్చె గడు + భక్తిని గాడుపుపట్టి చేకొనెఁ.

ఉ॥ కైకొని వస్త్రమందు దుసి + క్రమ్మక యుండఁగ ముద్దీ వీడికోల్
కైకొని మ్రొక్కి ముమ్మటు వ + లంగొని చాఁగిలి లేచి దీవనల్
కైకొని ధీరవాక్యములు + క్రమ్మటఁ బల్కి మజ్జి మజ్జి నుతుల్
కైకొని యుబ్బి గంతులిడి + గంధవహాత్మజుఁ డట్లు క్రమ్మెత్తె. ౩౪౫

2. వనభంగ పటలము. (౬౦).

చ॥ వనమును గూర్చి యుత్తరపు + వైపునకుం జననెంచి దొడ్డ రూ
పును ధరియించినట్టి కపి + ముఖ్యుఁడు న్నల్పకృతిం బూనర్చి యే
జనుల వివేకలక్షణమే? చయ్యన నచ్చటికేగి రాఘవుం
డును ముదలించు వాని కొకఁ + డు సరి పల్కమి దూత లక్షమే?

ఉ॥ ఏవునఁ గాలునేతులనె + యెల్లర సీచులఁ ద్రొక్కి చంపి లం
కాపురి వాధి నూడి జన + కవభు పుత్రిని గొంచు రాఘవ
శ్రీపదపద్మ సన్నిధిని + చేర్చనయేని తలంప నన్విధిఁ
లోపములేని యుక్తమ గు + ణుండగు దూతుండ నాదు నిధరణ.

ఉ॥ పంచక్షణైవ రావణుని + వాలముచే దశ మస్తకంబులుఁ
ఘించిన చేతు లిర్పదియు + మిడ్కఁగ నుక్కఁగఁ గట్టి కారలో

నుంచిన వాడెగాను గడు + నుద్ధతిఁ దాకి జయింపలేదు మా
ప్రాంచిత రామ భానుజ ప + రస్సరమైతి ఫలించు పెట్టుగూ? ౬౮౮

చ॥ బలయుతమైన యీ యసుర + వరముఁ గాడ్పడఁజేసి కూల్చి దో
ర్బలు దశకంఠుఁ డట్టికొని + క్రమ్ముగ మోఁచి యతండు కన్నులం
బులుకుఁగ జూచుచుండ మయ + వృత్తి శిరోజములు గడించి వె
ల్వలగొన నీడ్చితెచ్చి చెఱి + వేయుట దోనముఁ గూర్పుకార్యమే?

ఉ॥ వీరల హింస చేసి పృథి + వీభరముఁ రఘువీరు భారముఁ
దీఱి నడల్పి దూతకృతి + తీరుగఁ బూర్తి యొనర్చుటే తగం
గారియ మంచు భావమున + గట్టి యొనర్చి దితి ప్రజాతతిఁ
బోరొనరింప లేవు విధ + ముం దలపోసె మనంబు లోపలఁ. ౬౯౦

తే॥ కడఁగి యిప్పుడే యివ్వనిం + గాడుపటుతుఁ, బటుచు పెనదొనిచెడిఁడఁ + బలభుజులు
కోపులై యెదిరింపంగఁ గూల్పువాఁడ, నిదియ తగిన యుక్తి యనుచు + నొంచెమదిరి.

చ॥ పొదివిన దైత్యులఁ మరలి + పోవఁగ నీయక కూల్తుఁ గూలిరే
నెదురఁగ రావణాసురుఁడు + నేవున దుస్సహ సైన్యయుక్తుడై
కదలును వచ్చెనేని కడు + కావరముం జెడ మస్తకంబులఁ
జిమరలు చేసి నాకసి న + శింపఁగ నెమ్మది నంది మల్లెడఁ. ౬౯౧

చ॥ అని తలపోసి రేవగలి + కాఘ్యలు త్రిమృదు మేరుశైలముఁ
జెనయు భుజార్థుండు మును + చెన్నుగఁ గొమ్మున భూమినెత్తు నా
మునకిఁగి బోలి దొడ్డ యడ + గైకొని వేలకువేలు కావలిఁ
గనిన యశోకీకా వని న + గంబులఁ గాఢులఁ ద్రొక్కె వీలఁగఁ.

తే॥ విజిగెఁ జీలెనువ్రాలెను + పెల్లగిల్లె, నడఁగెఁ బొడియయ్యె మడఁగెఁ బెల్లవిసె నెగసె
జెడరె మండెను మాఁడెను + విదిలెఁ బ్రేరె, బొగ్గులగుచు చిన్నాభిన్న + ములుగ రాలె.

తే॥ కొన్ని వేళ్లతో లేచెను + కొన్ని కాలె, గొన్ని మొగుభులలోఁ జేరెఁ + గొన్ని చీరె
కొన్ని మున్నీటఁబడిపోయెఁ + గొన్ని తేరె, గొన్ని దేవలోకముఁదాఁకెఁ + గొన్ని తూరె.

తే॥ చుట్టి వినరిన మబ్బుల + నుడిసి కొన్ని, దిక్కరుల కాకు మేతగా + దిగువ వ్రాలె
నడుగు పట్టి వీచిన కొన్ని + యాకనంబు, దాఁటి యింద్రు నందనమును + త్రమ్ము చేసె.

తే॥ వాలి యలలచే జలధి క + ల్లోల మయ్యె, దైత్యుల విశాల సౌధమల్ + భరణిఁ గూలెఁ
గులగిరులు తుముర య్యెను + కుసుమచయము, పట్టు దప్పి రిక్కలతోఁడఁ + బడి యడంగె.

చ॥ పొడవగు వేళ్లతో నడరు + భూజములఁ వడిఁ బెల్లగించి త్రొ
క్కుడువడి లోకముల్ ప్రిదుల + గోటున వైచిన కొన్ని దిక్కరుల్
పిడులకు నందియాయఁ దమ + బెట్టిదమా రదనాంతరంబునఁ
బెడఁకుచు వ్రేలు తుండముల + వీరక ధరించిన రీతి భాసలెఁ. ౬౯౨

ఉ॥ క్రూరుని పంక్తికంధరుని + కోమల వృక్ష వనంబులోనివౌ
సౌరభ వృష్టనంచయము + జక్కుల పర్వతమందు దేవతా
వారములుందు స్వర్ణమునఁ + బద్మదళాక్షులు మూఁగి వచ్చి యిం
సారఁగ నొల్లునొండఁ జిదు + మాడిరి యొండొరు మించి వేడుకన్.

తే॥ కనకరత్నమయంబులై + క్రాలు తరులు, దిక్కులకు మించులంబోలెఁదిగుగుచుండె
గొన్ని సూర్యకాంతులఁ బోలెఁగొన్ని నడుమఁ, దాఁకిరాలురిక్కలవలెఁధరణిఁగూలె
తే॥ పక్షులును జుంటియీఁగలుఁ భ్రమరములును, మొగ్గులుఁజివుల్లుఁదేనెయ్యఁబూలుపండ్లు
కడలించడ మీలు మ్రొంగుచుఁమిడిసియాడె, బచ్చి చెట్లంతలోఁ బడఁబచ్చడయ్యె.

క॥ చెదరిన పూవులఁ దాలిచి, నదమల గంధంబు వీచిఁజలధులు వేల్పురీ
నుదతులతోఁ గ్రీడించు ప్ర, మదావన సరోవరములఁమాడికి నొప్పెన్.

మ॥ హనుమంతుండు పెకల్చి వైచు మణిపేఁమాంచత్ప్రిభా వేడులున్
ఘన భూజ వ్రజముం బొడల్లు పెనుపె + కల్పంజోచ్చి నిండారుటన్
జనముల్ దాటియె పోవఁగాదగు ననం + జాల్పంద్ర మవ్వేళఁ గా
లి నడన్ దాటఁగఁ దగ్గడయ్యె ననఁ జా + లెన్ జూక్కి కలఁబుగన్.

తే॥ గ్రీష్మభానుని పోలి య + గ్రిమమరీచు, లడర మింటి కెగసి యురఁపడిని మరలు
తరులవలన దానవుల సౌఁధములు తుమురులయ్యె నశనిచేఁ గుధరంబుఁలవియునట్లు.

తే॥ హనుమ పెకలించి వైచినఁయగచయంబు, క్రిక్కిరిసి మబ్బునలెన్ దోఁపఁగినుకచేత
రావణుని వనమెల్ల స్వఁధఁబుచేరఁ, బంపు క్రియదోఁచె నప్పటిఁయతని చెయిది

ఉ॥ తేనియ తుంపురుల్ చెదర + దిక్కిటి పక్షులు రంపునేయఁగా
నూనచయంబు నిండుకొన + శోభిలు రత్నమయావసిజముల్
మానుగ మింటఁ గ్రిక్కిరిసి + మంజుల కాంతులు కత్తులట్లు సిం
గాణులరీతిఁ గ్రాలి వడి + గాఁ జనె మేటి విమానపంక్తి నాన్. ౬౬౬

ఉ॥ వారణరాజముం జెనయు + వాయుకుమారుడు చుట్టివైచు భూ
మిరుహముల్ నుడింబడుచు + మింటను నిల్వక క్రమ్మటిల్లి పెన్
వారిధి వ్రాలుచుండుటలు + వట్టిలి తోయదముల్ పయోధిలో
సీరము నానఁగా దొడగి + నిండుగ వ్రాలిన లీలఁ గన్పడెన్. ౬౬౭

ఉ॥ పాపముచేసి మధ్యమ భు + పంబున జన్మముఁగాంచి జ్ఞానులై
తాపములన్ జయించి విను + తంబగు ముక్తిని పొందు వారి య
శ్లేఘన మాడ్చి పైకెగుర + నేసిన కల్పకజాల మట్లు స్వ
గ్గోపరి భాగమేగి మఱియొందెను మున్నటి స్వస్థలంబులన్. ౬౬౮

తే॥ గుటిగ మణికుట్టిపంబులఁగూలఁదన్ని, చదిసి చవికలు దీప్తికల్ఁచదునుచేసి
కుడ్డములను క్రిడాదులఁగుదియఁద్రొక్కి, చేయ దుస్సాధములన్లుఁజేసివైచె

తే॥ సాల స్వకాదులఁ ద్రోచి పూలతోడఁ, జంపక శ్రేణి గెలఁకి పంజ్జను గలట్టి
మాత నాలంబు లూడ్చియఁచోటఁ జెలఁగు, ఫలతరూత్కరం బెల్లను పాడుచేసె.

ఉ॥ కంతు వసంతు మోముల వి + కానము లెల్లఁ గృశింప నా మానూ
మంతుని పాదముల్ దగుల + మంజుల పుష్పవనంబు తారు మా
తొంతయు నొందఁ జందన మ + హీజము లింధనభంగిఁ గాల న
య్యంతర భాగమెల్లఁ బొగ + యై నివుతై కనెఁ గాదు పోలిక. ౬20

క॥ రొదసేయుచు భ్రమరంబులు, చెదరఁగ భూజములు గలసెఁజేడ్చడి మఁటక
మదవతుల నృత్యశాలలు, కదిసిన విరి లతలతోడఁగాలెఁ బడడుగాక. ౬21

చ॥ తలరెడు పూలకొమ్మలు ల + తావితతుల్ పికముల్ రహించు క్రిం
దలిరులు గల్లు మాపులును + తావులఁ జిమ్ముచు నల్లిబిల్లిగా
నలమిన తీఁగలం జెలఁగి + యందము చింద నమర్చు ద్వారముల్
పులుగులతోడ గుల్మముల + పుంజములుఁ జెడ నుగ్గు నూచమై. ౬23

ఉ వైచు ప్రవాళ వల్లరులు + వారిదవంక్తిని మించు లట్లు చు
ట్టచిన కొండలంబడి ర + హించె మహీధ్రము వంటి యేనుఁగుల్
మోచిన మోము పట్టములఁ + బోలి హిరణ్మయ మాత శాఖల్
వే చని యందు దంతులకు + వేడుక యోగిరమయ్యె నయ్యెడక. ౬24

తే॥ పిట్ట లఱచు శబ్దంబులు + వృక్షచయము, విఱుగు నవ్వడి మారుతిపెలుచఁజేయు
సింహనాదంబు పెనురోద + సిం దరించి, యండగోళంబులం దాఁకియవలికేగె.

క॥ కూలెను పాటల కుజములు, గ్రాలెను వర గోఁగులును ద్వి + రేఫ రవంబుల్
మాలెను విహగ రుతంబులు, గ్రాలెను రోదనముగాఁగఁగడలిం బడుచుక. ౬2౬

క॥ అడఁగెం బొడవగుమేడలు, మడఁగెం బందిళ్ల లతలుఁపఱి వృక్షంబుల్
పడియెం గావేరీనది, జెడియెం గంగాజలంబు + చేరఁగఁ డేకుల్. ౬22

క॥ అందము చిందెడు కొలఁకులు, చందనముం గలిపినట్లు + చెడెఁ బంకముగా
బెందరువులు కూలిన యా, సందర మొక పూలతోటఁచందంబయ్యెక ౬2౮

ఉత్సా. సిందువార వారమేగి + చెదరి చేరె వారిధి
చందనములు టిప్పుమంచు జరగిఁదైత్య సౌధముల్
పొందు మేల్కవాటములను + పొడిచి విఱిచె నుగ్గుగా
సందు రక్క సీంధ్ర జడిసి + యఱచి పఱచి యెడ్వఁగక. ౬2౯

ఉ॥ అకసమందు మించి వెలుఁ + గారెడు రిక్కలఁ బోలి నందన
ప్రాకట వృక్ష పుష్పములు + పైఁబఱపై విలసిల్లెఁ దిండ్రిబుల్
ప్రేకనఁ జాట్టి చుట్టి కడ + లిం దిగబాఁదఁగ శంఖ కీటముల్
వ్యాకులమంది ముత్తైముల + నయ్యెడ రాల్చుచు. బాతె భీతిమై

- తే॥ ఆకాశమునకు వీచిన యండమైన, కొమ్మలం గల్లు మణిమయ ♦ కుజము లచటఁ
దివిఁ దైత్య వినాశ దుండీన నిమిత్త, మైన యింద్రధనువు వోలెఁగానఁబడియె
మ॥ చతురంభోధులలోఁ బడెన్ వినరు నాచాంపేయ వల్లీ తతుల్
చితుకంబాటుచు రాలుచుండుటలు వీ ♦ క్షింపన్ దిగం జొచ్చుచున్
సిత జీమాత వితానముల్ జలములన్ ♦ సేవించు వారాశి నా
తతరీతిం బ్రసరించు భానుకర సఁ ♦ తానంబునా భాసిలెన్. ౬౮౨
- తే॥ ప్రాచులం దిప్పివై వఁ బురంబునందు, లాయములు రథశాల లాఁలాస శాల
లాటపట్టులు పానశా ♦ లాదికములు, నేలమట్టంబులై వేరు ♦ మాలికూరె
తే॥ ప్రాచులును కొండలును తారుమాటుఁగాగ, వైచుటంజేసి బంగారుప్రహరులెల్ల
జలిపడ మేడలగ్గిచేఁజటిలి పెటిలి, యతల కుతలమై పురమెల్లఁనడలు గుడిచె.
చ॥ అవనిజక్షై వగం బొగుల ♦ నట్లుడికించితి విష్ణు నాకు శా
త్రపులగు వారు నవ్వఁ బ్రమ ♦ దావన నాశము సేయుచుండ గా
రవమునఁ గాంచుచుంటివని ♦ క్రాగి చిరాకు గడించునంచు దా
నవపతి కల్కి డాఁకొనె న ♦ నన్ హరిణాంకుడు డాఁగెఁ బై దెనన్.
- చ॥ కనకము రత్నరాజి రవికాంతములున్ శశికాంతముల్ మణుల్
మునుకొని వెల్లు ప్రాచులుగఁ ♦ బొల్పిన యావనవృక్ష సంతతుల్
హనుమందు పెల్లగించి కకు ♦ బంతర దేశములం బడంగ వై
చిన కతన్ జగంబు విల ♦ సెల్లెను పట్ట వగంటి చాడ్పున్. ౬౮౬
- చ॥ మెకములు భీక్షిమై జెదరి ♦ మిక్కిలి భ్రాంతి పహించి యార్చుచున్
గకవికచెది మ్రాలె నెఱ ♦ కల్ గల పక్షులు కొన్ని పాటెఁ గొ
న్ని కడలిఁ జెట్లతో నడఁగె ♦ నిచ్చలు పాటిన వెల్లె గొంత మే
రకుఁ జని తత్రటిల్లి ధర ♦ వ్రాలెను పక్షములన్ విదుర్బుచున్. ౬౮౭
- ఉ॥ పువ్వులతోడ భాసిలిన ♦ భూజములన్ వానుమంతుఁ డుగ్రుడై
తివ్వన వీవ నత్తరుల ♦ వేలెడు గూడులతో విహంగముల్
త్రెవ్వక కొన్ని చేరినవి ♦ దివ్యపదంబు సతం డనుగ్రహం
బువ్వన నూనెనేని మఱి ♦ యున్ దగనెట్టి ఫలంబు గూర్చునో! ౬౮౮
- తే॥ రాక్షసులు కాచుచున్న యాఁరామమంధు, శ్రమల నొంది తపించు భూజాతయున్న
వృక్ష మొందు మాత్రము నిర్భయిలయవేళ, విష్ణుఁడు పరుండు వలు వృక్షవిధముదోఁవ.
ఉ॥ మిక్కిలి కాంతిగల్గు నొక ♦ మేటి శిరోమణి భూమిజాత తా
నిక్కడ నావవాలుగఁ బ్రి ♦ యేశున కొండఁగ నిచ్చి పంచె నిం
కొక్కటియేని భూషణము ♦ నొందద యంచుఁ దలంచి పాగరుం
డక్కటికంబుతోఁ బనిచె ♦ నన్నవిధంబునఁ దోచె భానుడున్ ౬౯౦

చ॥ ననిచిన యవ్వనం బటులు ♦ నాశముచేసి మరుత్తుతుండు పో
ల్లున విలసిల్లె నొక్కడయి ♦ పోడిగ లోకములెల్ల గొల్చి ని
ల్చిన జగదీశు పోలికను ♦ క్షీర మహాదధి మన్మనోహర మం
ధన నగముం బలెం బ్రథయదాహ రుషాచల శ్రేతు కై వషిక్. ౬౯౦

భా॥ ఈలీలక వనమెల్లఁ గూల్చి హనుమం ♦ డేహను నవ్వేళ దై
త్యలోలాక్షులు లేచి హా యనుచు న ♦ త్యంతంబుగా నుల్లములే
వ్రీలక మేరువువోలె నిల్చు నతనిక ♦ వీక్షించి పిండెవ్వఁడే?
బేలా! కాంచితి వేమె? యన్నఁ గని పృ ♦ ధ్విజాత దానిల్లనుక.

చ॥ కొడిమెలు సేయు రక్కసులు ♦ కూడని మాయలు చేయుచుండ నా
చెడుగరులే యెటుంగ మఱి ♦ చెప్ప నమర్థులు గాక యన్యులుక
నుడువ నమర్థులే? మునుపు ♦ నూల్కొని దైత్యుండు జంకయై కనం
బడ వలదంచు లక్ష్మణుండు ♦ పల్కిన నత్యమ యంచుఁ గోరితిక. ౬౯౩

చ॥ అని జనకాత్మజాత పలు ♦ కాడఁగ తొమ్ములు మోఁదికొంచు న
వ్వనితలు నేలయుం జదలు ♦ వారిధులుక వడఁకొండఁ బాఱఁగా
హనుమయుఁ జెంత స్వస్థమయ ♦ మై పోలుపారెడు హోమ మండపం
బును గని దీని గూల్తునని ♦ పూనికఁ జేతులు సాచి పట్టునుక. ౬౯౪

సీ॥ కనులఁ జూడను గాదు ♦ కాలుపెట్టనుగాదు, స్తంభముల్ లెక్కింపఁదరముగాదు
నినులందు జీఁకటుల్ ♦ నెఱయపు ధరణియు, గడఁగి మోయుటయన్నఁగొనిపనియె
యాకాశమంటు హేమాద్రియు సిగ్గిలి, మదినొచ్చి పుండగుమాడ్కిఁ బెరిగి
శ్రమముగా వర్ధిల్లికళల సంపాదించి, దుగ్ధంబుఁబోలు కాంతలను కురియు

తే॥ శ్రీతకరుఁ డాఁకు కందను ♦ చీకటులను, వారి తినునట్లు వింతిఁబాహునాజ్ఞ
బ్రహ్మదేవుండె న్నయముగా ♦ బంగరు గొని, మానుగాఁ గట్టిసప్తదామండపంబు.

సీ॥ స్తంభంబులెల్ల రఁత్న మయంబులగుఁ జుట్టు, ప్రక్కలు మొత్తమ్మున్వర్ణ తార
మయములు వెనుక సం ♦ ప్రథిత మహోపల, మయములు రవికినిమండనములు
దశకంధరుండు మున్నుతారాది నెత్తుట, విన్న మూకుతి యదివెలితి పలువ
మేరువునో తోడిఁబొందికె త్తినయట్లు, దీర్ఘ బాహులతోడఁదివిరి యెత్తి

తే॥ లంకపై వైచె మేడలుక్రంకె నిప్పు, మిడుగులులు లేచి కొన్నింటినడరి కాల్చె
బూడిద్రుగ్గిరి కొండలుపొలనుదిండ్లు, చెడుగరులకు వచ్చెడునవిచెడుగులెకద!

సీ॥ అయ్యశోక వనంబునరసి కాపాడెడు, వడ్డుతుదైవతములుసాశ్రువుల్
ముఖపద్మములవత్ప్రములతోఁ దుడిచికొంచు, దుఃఖాగ్ని మనసులఁద్రొక్కి కాల్చి
వ్రీలి నెత్తురుకాటుపెను దేహములతోడఁ, దడఁబడి పెనగు సాదములతోడఁ
బురమెల్ల గగ్గోలుపొరయ రోదించుచు, బరుగున రావణాసురుని దఱిసి

తే॥ చరణములఁ బడి దానవసార్యభామ ! వనము నేడు కావగలేనివారమైతి
మొక్క పెనుకోతియారామమూడ్చిపిఱువ, నగ్గిఁబడువత్త్రముంబోలేసవిసేద్రుటిని.

కవిరాజు. పలుకఁగఁ దేలికయా పని గాదిది + పాద కరంబులతోఁ గనవు
నలునులు దూసియులే కఱునట్టు లొ + నర్చి మహా క్రతు మండపము
బెలుచ నగల్గి వెనక విసరెం బుర + వీధుల మేడలు కొన్నియ పో
నిలువ సమస్తము నాశమొనర్చె వ + నేచర మక్కట ! యిక్కరణి.

చ॥ అనవిని రావణుండు పరి + హాసముతో నొకకోతి చొచ్చి యా
కనక తరూత్కరంబుఁ గడఁ + కక విదళించి మఱిగ్నితాల భూ
మిని పడఁద్రొచి గొప్ప కడి + మి న్నగరంబును కాడుసేసెనే ?
దనుజుల వేర్చిమెచ్చుదగుఁ ! దప్పి వెడంగులు నిట్టు లందురే ? ౬౯

చ॥ అనవుడు వారలిట్లనిరి + యయ్యరొ ! యాప్లవగంబు మేను మో
చిన ధరణి న్నుతంపదగు + శిష్ట గణార్చితౌ త్రిమూర్తులం
దున నొకఁ డీతఁడన్న నది + తోచును న్యూనతగాఁగ నక్కపీం
ద్రుని కడిమి గణంప నెవ + రుం బనియేమిఁకఁ గాంచ నేర్పడుక.

ఉ॥ ధారణి చీలి యానెఱియ + దందడిఁ గంధి జలంబు నిండ ది
గ్వారిణముల్ నురాసురులు + కక్కిరిలిక్కిరిగాఁగ దైత్యనా
రీ రమణీయ గర్భములు + పీలఁగ రోదసి బూరట్టి న
మృదుతి హుంకరించె దశ + మస్తకుతో నటు వారు పల్కుచో.

౬ కింకరవధ వటలము. (౬౧)

చ॥ కులగిరి గవ్వారంబున న + ఘోర మహాశని పాత ఘోషము
జలసిధి ఘోషణంబు శివ + చాప విదారణ భీషణారవం
బిల సరిపాలు నారుతి న + మిద్ధ మణిమయ శీర్షక స్ఫుట్రా
కలిత దశాస్య మస్త దశ + కం బదరక వడిఁ జొచ్చె వీనులక. ౭౦౨

మ॥ చిఱునవ్వింకుక యోర్వలేమి యలమం + జగతించి యాకోతి యం
బరవీధి మఱి యెట్టులుం జనని లే + వక జాట్టుముట్టాడి దు
ర్భరమా పోరొనరించి యేని త్వరగా + బంధించి తోతెండు పొం
డురచా సేవలతోడ నంచు సుభటు + వ్రూహంబులం బంపఁగక. ౭౦౩

తే॥ శూల కుంత తోమర భిందిపాలమునల, పరశు పట్టిసాదులఁ దాల్చి కఱకుసోఁగు
మూఁక లయకాలమున వార్ధిపొంగి లేచు, కరణి నడది బయలుదేఱఁగపిని పట్ట
సీ॥ ఆలంబుపేరు వి + న్నంత మద్యముకంటె, సతిశయోత్సాహంబునందువారు
అడవికంటెను వర్షపై న వారలు పెను, ఘోషచే జడధికిగొప్పవారు

గిరికంఠె నున్నతఁచర దృఢదేహులు, యశమున నాకనఁమందువారు
దేవదానవకీర్తి ♦ దీధితులను తమ, హుంకృతిచేతనే ♦ యూర్జువారు
తే॥ స్వల్పవై రంబు నిర్లక్ష్య ♦ సరణి విడుట, యాపదలకు మూలంబని ♦ యరసి దాని
కోరివలన దీర్ఘకొనఁగఁగిరిసిగ్గు, వడినహృదయంబు గలవారు ♦ భావబలులు.

సీ॥ కత్తులు గలవారు ♦ కవచముల్ గలవారు, వీరచిహ్నంబుల ♦ వెలయువారు
వసుధ నడఁగ ద్రొక్కు ♦ పదములు గలవారు, కడలనంటెడు కేలుగలుగువారు
గగనమంటెడు మస్త ♦ కంబులు గలవారు, కాల్గెతో నులలను ♦ గడవువారు
పిడుగులకంటెను ♦ పెడబొబ్బ గలవారు, వారి కరుల మ్రొంగు ♦ నోరివారు

తే॥ క్రొన్నెలంబోలు కోటలఁ ♦ గొట్టువారు, గుణకిణాంత భుజులు మాఁగ్గణ నివిధ
పాద పాణి వక్షఃపాల ♦ భాగులైన, వారు దివ్యభూషణముల ♦ నటులవారు.

ఉ॥ కేల గదాది సాధన వి ♦ కీర్ణ మయూఖము లెండగాయఁగా ।
లీలగఁ బోవలేమి నద ♦ లించుచు బొందని త్రోవ ముందు వా
రేలొకొ సాగరంచు బయ ♦ లీదుచు నూకుచుఁ ద్రుల్లి నేలకుఁ
వ్రాలుచు నట్లు వ్రాలుటకు ♦ వైనము లేక శ్రమంబు నొందుచుకొ.

ఉ॥ సాధనముల్ తటితులుగఁ ♦ జాపము లింద్ర శరాసనాలుగాఁ
గ్రోధముతోడి యూరుపులె ♦ ఘోరమరుత్తుగ మేనులెల్ల ధా
రాధర పంక్తిగా నడచి ♦ రక్కసి మూఁక యుగాంతకాల పా
థోధరపాళి తారసిలు ♦ తోయమునం జనుదెంచె నత్తఱి 20౮

చ॥ నురుచిర భూజయుక్తమయి ♦ శోభిలు నివ్వని నెల్లఁగూల్చి భా
స్వర మఖ మండపంబు నొగిఁ ♦ బగ్గము పాడుగఁ జేసినట్టి దొం
టరియగు కోరియటై! విక ♦ టంబుగ నున్నది నిర్జరారి వి
స్ఫురమరు శౌర్యముకొ మన య ♦ శోవిభవంబులు గాల్పనే యిక్కొ?

మ॥ అని అంపిల్లుచు నాయుధ ధ్వనులు శిం ♦ జారావముల్ సింహ గ
ర్జనముల్ దంతుల ఘోకృతుల్ తురగహే ♦ వల్ గూడి పెఁ మ్రోతయై
తనరకొ దర్జన భర్జనంబులఁ గెలిం ♦ దట్టండు కొట్టుండు చం
పినఁ జంపుడని యార్చి రయ్యమర వి ♦ ద్వేషుల్ వడిం బోవుచుకొ

సీ॥ వీధులలోఁ జనఁవెరవెంతగానక, యెగసి మింటనె పోవఁనెగడువారు
బామలు విండులు నొక్కఁపోలికగా వంచి, పొగయు నిట్టూర్పులుపుచ్చువారు
ఒకరి నొండొకరు త్రోచికొని ముందేగుట, గని పీరుఁడే! యనిఁకనలువారు
లంకలోఁ దమకుఁ బోలఁగఁ జాలినంత తా, వమరదే యని పెద్దఁయఱచువారు
తే॥ తూణములనుండియమ్ములుదూయువారు, నొటలనుండికత్తులనుండఁబెఱుకువారు
నెఱసి చోటింతలేక క్రికిక్కిఱియువారు, కుటిలదంతముల్ పటపటఁగొఱుకువారు.

సీ॥ అల్పతపస్వతా ♦ నహులు ♦ పోరగలేక, పాటుచో నవ్విస ♦ వారువీరు
 ధనదుని కీర్తి పాఁ ♦ తటవేయ నలకను, పాడొనరించిన ♦ వారు వీరు
 దురము సేయుట లేక ♦ దురద వుట్టిన కేలఁ, బోరుగోరి తిరుగు ♦ వారు వీరు
 పూర్వయుద్ధంబులముక్కాఁగలం దీటి, వీరమద్దలఁ గొన్న ♦ వారువీరు
 తే॥ కొండలం బలఁ జలియింపఁకుండువారు, సమరదోహాలులు కృతాన్తు ♦ లమరవరులఁ
 బెక్కుసారులు గెల్పిన ♦ వీరవరులు, పుడమి నడుము విటుగునట్లు ♦ నడచినారు.

ఉ॥ కొండలఁ ద్రోయుఁ డన్న వడిఁగుంభిని గూలఁగ ద్రొక్కఁడన్న మా
 రాండుని నేల కీడ్చుఁడనఁ నబ్దములక వెనఁ బిండుఁడన్న నొ
 క్కుండొకడే సమర్థుడయిఁకాలు మరత్నమ వేగవంతు లు
 ద్దండబలుల్ రణక్రమ వి ♦ దగులు సాహస శౌర్యధుర్యులు 2౧3

ఉ॥ పాదరజమ్మ సర్వపుర ♦ వాసుల కన్నులుగప్ప శౌర్యమే
 మోదము తోడ హాసమును ♦ పొందిన చండము దోష మత్త నా
 గాదన సంఘముం బలెను ♦ వ్యాఘ్ర కదంబమువోలె నీల మే
 ఘోదయ మట్లు దైత్యులు మ ♦ హాధతి నేగి బాణవేగులై. 2౧౪

చ॥ విడుంగులు కన్నులం దురల ♦ మిక్కిలి యూర్పుల ధూమమొప్పఁగాఁ
 దొడిబడు నాయుధంబుల ద్యు ♦ తుల్ విటుమిట్లు గడింప రక్కసుల్
 పిడుగులఁ బోలె నార్యుచును ♦ వీరకున నుబ్బుచు గంతులేయుచుక
 నుడిసిరి చూచి పాడగు న ♦ శోక వనంబు మనంబు కాడ్పడక. 2౧5

ఉ॥ భానుడు పూర్వచర్య మదిఁ ♦ బాటఁగ భీతిలి మింటఁదాటఁగా
 మానుగ లేగి వర్జిలిన ♦ మారుతి కాహళ తూర్య శంఖ భే
 రీ నినదంబు మ్రోగ విని ♦ లేగి సశాచరు లాజి సేయఁగాఁ
 బూనిక వచ్చుచుండుటలు ♦ పోలునటంచుఁ దలంచి మోదిలెక.

చ॥ వనమును గూల్చుటే తగిన ♦ పద్ధతయంచుఁ దలంచె మున్నె యా
 పని యనుకూల మార్గమును ♦ పట్టుటచే బెనుపోరు గల్గె నీ
 దనజుల తోడ నియ్యదియె ♦ తాఁ దలపోసిన వై నమాట నె
 మ్మనమున మోదమంది హను ♦ మంత్రుండు వారలఁ గాంచె దేకువక.

చ॥ పగటనె రాత్రి తోచు చెలు ♦ వంబగు నల్లని సోఁకుమూఁగ యా
 పగతుండు వీడె వీడె వెనఁ ♦ బట్టుండు కొట్టుండు కట్టుండంచుఁ దెం
 పుగ నటుచొచ్చి వాఁడిమియుఁ ♦ బోఁడిమి వెల్వడ వార్పిరెల్ల భూ
 గగన ధరాధరంబులును ♦ కంధియు లంకయు బిట్టు కంపిలక. 2౧౮

సీ॥ జలనిధి బెడిదంపు ♦ టులిపు కీడ్పడ శంఖ, భేరీరవములు గా ♦ వింతువారు
 గుహలబోలిన శోభోరహిఁ దెఱచినవారు, పొగలేగు చూపుల ♦ నెగడువారు

భుజగేంద్రు మెడయును భుజము లొక్కటిగాఁగ, నడఁగంగఁ బుడమిపై నడచువారు
ఒహువిభాయుధ మహాప్రభలు వంశాటవి, నలమనగతి వెల్లఁనడగువారుఁ
తే॥ గసిమనంగి యాలము సేయఁగడఁగినంతఁ, బావనియు నొక పెనుపాడఁపంబు మిత్త
పగిదిఁగని కేలఁదాలిచి వాలి కడలి, నడిమి మందరమన వారి నడుమ నిల్పె.

ఉ॥ కొండల వ్రీల్చునట్టి పిడుగుల్ నహితంబు వడంకు పోటు దో

ర్గండ బలంబునం దరు వ ధ రంబున రక్కసి పిండు దాఁవఁగాఁ

గొండల వాఁగులం బలెన ధ కొండలఁబోలు భుజాలు వ్రచ్చి యం

దుండి మహాప్ర ధార లిల ధ నోడిగిలం బడి చచ్చి రుక్కఱు. 2-90

తే॥ కొండఱతనిపైఁ గైదువుల్ గూర వినఁ, పొట్టలవియఁబండ్లునుపోవ మొగము లగలఁ
ద్రొక్కఁబడి రక్తమాంసముల్ ధమక్కిగాఁగఁ, జడిసి రూపఱఁ జచ్చి రాస్థలమునంద

చ॥ బరపిడిచేత రాజున మహాజ్ఞుల పహ్ని యెసంగి వెండుకల్

చుటచుటఁ జూడఁ గంతములు ధ స్రుక్కఁగ గన్నులువోప మూఁపులు

విరవిరవోప వీఁపులును ధ వ్రీలఁగ నిట్టటు వోవలేక దు

ర్భరమగు తాపముం బొరసి ధ పాసిరి కొండఱు జీవితంబుల. 2-91

క॥ అక్కునఁ దన్నఁగ నెత్తురు, గ్రక్కుచు తొమ్ములును పగుల బాహులు విఱుగ
స్రుక్కుచు విలవిల వోపుచు, ముక్కుచుఁ గొండఱు నలగి ధ ముగిసిరి సోకుల్.

ఉ॥ పొందుగఁ జెంతఁ గానఁబడు ధ భూధ్రము మీఁదికి వైవ నందుచే

గొండఱు నాకలోకమునఁ గొండఱు గుహ్యక పట్టనంబున

గొండఱు వ్యోమమందు మఱి ధ కొండఱు సందరమందుచేరి యే

చందమున నివర్తిలఁగఁజాలక యీర్లరి పోవు త్రోవల. 2-92

తే॥ కాళ్లుచేతులు విఱిచి యొక్కడనెవైవ తొక్కలూడిన కొండలఁగిరిబడిరి

తివిరి వాలంబునం జుట్టి త్రిప్పివిడువ, గిరిగిరం దిగ్గి రుర్విర బొంగరములట్లు.

ఉ॥ కొండఱ ఖడ్గముల్ విఱిగెఁ ధ కొండఱ చాపగదాదు లుక్కతె

గొండఱ బాహువుల్ తెగియెఁ గొండఱ మోములు నల్లి రూపతె

గొండఱ పండ్లురాలె మఱి ధ కొండఱ కాళ్లులువోయె మధ్యముల్

కొండఱ కుక్కె నెమ్మొకలు ధ కొండఱకుం బొడియయ్యె నయ్యెడ. 2-93

ఉ॥ కొండఱ చర్మముల్ చినిగెఁ ధ కొండఱ వర్మము శీర్ణమయ్యె వే

కొండఱ మేలు చీలె మఱి ధ కొండఱ దేహము లయ్యె నజ్జగాఁ

గొండఱ మస్తముల్ చిదిసెఁ గొండఱ కాయము లయ్యె నజ్జగాఁ

గొండఱ గాత్రముల్ మునిగెఁ ధ గ్రొత్తగ నొత్తిలి పాటు నెత్తుట. 2-94

నీ॥ కాలఁ గొండఱ రాఁచి కేలఁ గొండఱ దాఁచి, వాలుతోఁ గొండఱ వైచి వైచి

చూపులఁ గొండఱ దాఁపులఁ గొండఱ, రావులఁ గొండఱ వ్రాల్చి వ్రాల్చి

లాగి కొండఱబట్టి మేగి కొండఱఱ జట్టి, సాగి కొండఱఱ గిట్టి చదివి చదివి
తరువులఁ గొండఱఱఱరువులఁ గొండఱఱ, బరువుల గొండఱఱనుఱిచి నుఱిచి
తే॥ వాఁ యాయుధముల తోడఁ వ్రచ్చివచ్చి, వేర్చి యొకనిపై నొక్కనిఁ వ్రేసివ్రేసి
కఱచి విఱిచి నులివి ఱిక్కిఁ చఱచి చెఱచి, తిరిగి పఱచి రాకాసులఁదివిరి చంపె.

ఉ॥ తాఱినవారిఁ దాఱుచునుఁ దాసిన సోఁకుల మూఁత దాయుచుఁ
నూఱిన వారి నూఁకుచును ఁ నూర్చిన వారలఁబట్టి నూర్చుచుఁ
దూఱిన మీఁద దూఱుచునుఁ తూర్చిన దైత్యులఁ గొట్టి తూర్పుచుఁ.
గాఁత నెదుర్చు వారలను ఁ గాఁత నెదుర్చుఁ గూలఁద్రోయుచుఁ.

చ॥ మఱిఁగినఁ జంపు దాఱినను ఁ మానకచంపుఁ దలంపఁ జంపుఁ గ
న్నఱిమినఁ జంపుఁ బైకెగుర ఁ నుప్పరమందును చంపుఁ బాఱినఁ
దొఱఁగినఁ జంపుఁ దూఱొనిన ఁ తోడన చంపు వియత్పథంబునఁ
దఱిమినఁ జంపుఁ దార్కొని యు ఁ దగ్ర మహాగ్రహ భీషణాకృతిఁ.

చ॥ మెదడును క్రొవ్వు మాంసము న ఁ మిద్దర రక్తముతోడఁ బంకమై
నదులుగఁ బాఱి యెల్లఁడఁ గ ఁ నంబడ లంకయె వాయుసూను బె
ట్టిదమగు పోటుచే వెతఁ ఘ ఁ టింపఁగ రక్తము బొళ్ళు బొళ్ళు మం
చదవద గ్రక్కుచున్నదన ఁ నయ్యె రణస్థితియే యఘోరమై. 23౦

చ॥ కరములఁబట్టి వాలమునఁ ఁ గట్టి పదంబులఁ దన్ని నెవ్వడిఁ
దరువుల పైకి వ్రేయఁ బడి ఁ దైత్యులు గానుగ లోని యించు వై
ఖరిని నలంగి పాలవలెఁ గాఱిన రక్తము పాఱి సంద్రమఁ
గరగను నించి చుట్టు నధి ఁ కంబుగఁ బొంగె సురాళి మోదిలఁ.

చ॥ అనురుల దేహముల్ వినర ఁ నంబరవీధిని పోయి తెక్కిముల్
కొనరి చలించు మేడలును ఁ గోపురముల్ వర మండపంబులఁ
వసుమతిఁ గూలఁజేసినవి ఁ వారణరాజములఁ నలంచె ర
క్కసులను మోఁదె గుఱ్ఱముల ఁ గాత్రములఁ ధరఁజేర్చె నజ్జగఁ.

ఉ॥ కొండఱ వారియిండ్లఁ బడఁ ఁ గూల్చెను వారల మేను దూదిగాఁ
గొండఱ వైచె వారి యెల ఁ కూసల వారి సరాజి త్రుంపగాఁ
గొండఱనిచ్చె భార్యలకుఁ ఁ గ్రొత్తగఁ బెండిలియైన వారికిఁ
గొండఱనిచ్చె దారకులు ఁ గోరిన వారికి వారి తండ్రులఁ ౨౩౧

చ॥ అనుగులమీఁద నిండ్లవయి ఁ నంగడి వీధులయందు దొడ్లలో
దొరువులయందు వాడల చ ఁ తుమ్మములఁ నడుత్రోవలందు నం
బరమున మాతలఁ దిగుడు ఁ బావులఁ బెద్ద జలాశయంబులఁ
శరనిధియందు నిండ్ల శవ ఁ నంచయ మా హస్తమందు వైవఁగఁ.

ఉ॥ వాలి మరుత్సుతుం డొకడె ♦ వారక దైత్యులఁ గూల్చుచుండఁగాఁ
గాలుఁడు వాని కింకరులు ♦ కాభులు నొవ్వఁగ మోము ప్రాణముల్
నేలను వాయు మేఘు రజ ♦ సీకర భాస్కర మండలంబులం

దోలిని నిండె వ్యోమచరు ♦ లోరకు నోర కొడుంగుమండఁగన్. 23౬

తే॥ బవర మిట్లునాఁగఁగ మతిఁభ్రష్టులైన, వారివైఖరిఁ గోపించివాఁడముల

భారీబర్హిన రాక్షసవరుల నడుమ, మారుతసుతుండు మా ర్తండుఁచూడ్కినుండె

తే॥ వ్యాపనముఘూర్జనంబురా-వంబునల్లఁదనముతో మీలఁబోలుకుం-తములు మెఱయు
కతనఁ గర్బురుల్ సంద్రంబుఁకరణినుండ, నడుమ మందరమట్లు వాఁసరుఁడు తిరిగె.

తే॥ దండఁజేరి చచ్చిన సోతుఁపిండు నడుమ, నమృతముఁగొనివచ్చుచోఁనహులు వెంట
నంట నడుమనుండిన విహఁగాధినాథుఁ, బోలియుండె నభస్వ త్సుఁపుత్రుఁ డచట.

క॥ దనుజ నముదయము లిభముల, యనువున వర్తిల్లి నడువఁనాతఁడు తద్వ్యా
రణ మస్తక మస్తిష్కం, బును గొను కేసరి కిశోరఁముఖ్యుత నొప్పెన్. 2౪౦

సీ॥ వైచుటచేతను ♦ వీచుటచేతను, కొట్టుటచేతను ♦ కోతచేతఁ

గ్రుచ్చుటచేతను ♦ వ్రచ్చుటచేతను, పొడుచుట కతమున ♦ విడుచుకతన

నఱుముట వలనను ♦ తఱుముట వలనను, తొలుచుటవలన మే ♦ లొలుచువలనఁ

జీల్చుటం జేసియు ♦ వ్రాల్చుటంజేసియు, బట్టుకతమ్మన ♦ నెట్టుకతనఁ

తే॥ గలిగినట్టి హనుమ మేనిఁగాయములకుఁ, గొలతయిడరాదు లెక్కింపఁనలవికాదు
రాక్షసులునేయు భీకరాఁరవముకంటెఁ, బొగడు వేల్పుల రవములెఁమిగులనెగడె.

తే॥ ఆయుధంబులు పెక్కుకోఁట్టైనవాని, వలనఁ గల్గిన పెనుగాయఁములును వేలు
పులుసుతత్కాంతలునుచల్లుఁపుష్పములును, భేద మెనయనియనువునఁ వెలయుచుండె.

క॥ తిరుగుటచే నెగయుటచే, నఱకుటచే దూఁకుకతవ ♦ ననురులు పొలివో
యిరిగాని హనుమ శ్రమలం, బెరసియుఁ జెమరువడు నూర్పువిడువడుపెలుచన్.

ఉ॥ రాక్షసరాజు పంపఁగ గఁరాదుల పోలిక బోరకేగు వా

రీక్షణ నేయుచుండ నశి ♦ యించుట గానము నిన్నరాఁగ నా

దక్షులు చచ్చి స్వర్గము ము ♦ దంబునఁ జెందిరి కాని యొడ రా

సీక్షితి వారిబోలు మగ ♦ లెవ్వరు కల్గరు కల్గరారయన్ 2౪౪

మ॥ అనికొ వచ్చినవార లీల్గుట వనా ♦ ధృక్షుర్ వరీక్షించి ముం

దునకుం జుంకెనకాళ్లు వెన్నకు దడం ♦ ద్రోవంగ నీడ్వంగఁ గ్ర

న్నన రక్షుకుణపాళిఁ ద్రొక్కికొనుచున్ ♦ జన్మించి దైత్యేశ్వరుం

గని భీతిం బలుకాడకే వణకునన్ ♦ గైసన్నతోఁ డెల్పఁగన్. 2౪౫

శా॥ వారల్ పొందిన భీతియే తనకుఁడె ♦ ల్పన్ సర్వవృత్తాంతమున్

ఘోరప్రేక్షణుడై కనుంగవల న ♦ గుర్తె గ్రక్క దైత్యేందుఁ డా

పోరం గింకరవర్గము? మడిసెనా? ♦ పోరాటము మానెనా?

పాటంజోచ్చెన? యేమి యయ్యె? సనుచుంబ్రశ్నింప నవ్వారబుక్. ౭౪౬
తే॥ వారు బెగ్గిలి పాటసంపారుగారు, ప్లవగ మని యలక్ష్మ్యంబున ♦ వదలలేదు
తెలిసి కల్ల సాక్ష్యంబిచ్చుములుచకొలము, మాడ్కి గోతిచే నారలుమాడిరనుడు.

మ॥ తనయాజ్ఞ క్ దరిఁజేరి నేవ లను వొం ♦ దం జేయు దిక్పాలురం
గని లజ్జించుచు రావణుండు వన ర ♦ క్షూదక్షులం గాంచి కూ
రిన చందం బిది యంచెఱుంగక విచా ♦ రింపంగఁ బ్రాల్పాలి నో
రను వెల్వడ్డదియెల్లఁ బ్రేతదరె దుఁర్భాగ్నితాత్మలై ముంగలక్. ౭౪౮
తే॥ అనుడు వా రడలున నేమియనఁగలేక, వడఁకుచు న్నిల్వ కోతి యిఁపగిదిచేతఁ
మీరు విన్నదా? కన్నదా? నీరునమల, కంతయును దెప్పఁగోరెదఁననఁగవారు.

ఉ॥ ప్రక్క కొదింగి నిల్చి భయ ♦ భావమునం దనువులే కుదించి నేఁ
డక్కట! నేమిసెప్ప దను ♦ జాధిప! కోతియొకండె కింకరుల్
క్రిక్కినకుండఁ జాప నొక ♦ పృక్షముకైకొని తిప్పి తిప్పి య
మృక్క! సమస్తముం జదిపియచ్చట నున్నది పాట దెయ్యడక్. ౭౫౦

—: జంబుమాలి వధ పటలము :—

మ॥ వనపాలోక్త విధానము స్వినిన దే ♦ వద్దేషి కోపించి క్ర
న్నన బిట్టార్చుచు జంబుమాలిఁ గని సై ♦ న్యశేణితో నేగి కో
తిని గర్వం బడఁగించి పట్టుకొని వే ♦ తెమ్మిట్లు నామ్రాలకుఁ
ఘనమోదంబును నాకఁ గూర్చు మిది నీ ♦ కార్యంబనఁ దైత్యుడుక్

ఆ॥ మ్రొక్కి లెక్కలేనిమూఁకలో నన్ను నీ, పనికిఁ దేర్చిపంపుభాగ్యమొదవె
ధన్యుడైతి ననుచుదైత్యుకోపంబెరూ, పొందెనఁగ నేగెయుద్ధమునకు

మ॥ తనసైన్యంబులతోడఁ బంక్తిముఖుఁ డొం ♦ దం బంపు సైన్యంబుతో
జనకుండంపిన సేనతోడను సుహృ ♦ త్రైన్యంబుతో నేగి నేఁ
డని సేయంగల భాగ్యమబ్బె నను న ♦ త్యానందవృత్తిం బ్రహ
స్తుని పుత్రుండగు జంబుమాలి నడచెఁదోపాటు లగ్నింపఁగక్ ౭౫౩

సీ॥ పిడుగుల మొగుఁబులఁదెనచి ప్రాణమువోసి, నిలిపెనా నొప్పు సఁనేకపములు
ఊఁములు మెఱుములునొక్కటిగాఁ జేయఁ, బరఁగిన వననొప్పునరదములును
గాలిని నాలుగుకాళ్లుగా నొనరించి, ధరనిల్పె నన నొప్పుహరి చయములు
వజ్రంబు వినుము హృద్వపువులు గాఁగొని, క్రాలిన వననొప్పుకాల్పలములు
తే॥ గుహలనుండి పులులు వచ్చుకోపుదోప, ఖడ్గ శర శరావన తూణఁఘనగదాది
పాధపంబులు మెఱయంగఁజంబుమాలి, సైన్యములు పాగె మేదినిఁచక్రమదర.

తే॥ చిటుకటారు లీటియలును సిడము లంబు, దంబు నొరయంగనై న రంధ్రములనుండి
కాటు జలములు రజముతోఁగలిసివ్రాము, లందుగాఱుర క్తంబునానతిశయిల్లె.

తే॥ నేమిరవములు శంఖధ్వనియుఁ దురంగ, హేమణములు వివిధ వాద్యఃపూర్వణములు
కింకిణుల విండ్లరుతులు ఘోరికృతులు మిగులఁ గలిసివేల్పుల పలుకులఁగలతడఱిచె.

తే॥ కనకమయమైనలంకానగరము ప్రిదిలి, యెగురు ధూళిపైఁబడఁ గొండఁలెల్ల స్వర్ణ
గిరిని పోలెను తక్కిన ధ్వజములు, నాక లోకంబు బోలి వి ధ్నాణమొందె

తే॥ రక్కసులసేనఁ బదివేలధములుండె, వాని కినుమడియై యుండఁవారణములు
వానికిమ్మడియై యెప్పఁవారుపములు, వానికిబ్బడి యయ్యె గాల్బులములెన్న.

ఉ॥ అందఱు నాటితేఱిన మ ధహవ యోధులు మాయలందు పే

రందినవారు నేత్రముల ధయందు మహోగ్రత చూపువారు చే

వం దనరారువారు తత ధవక్షములం గవచంబు దాల్చినా

రెందును నాటిలేని విజ ధయేందరఁ జేకొనినారు నిచ్చులు. ౭౫౯

తే॥ వారణాశోహణక్రియా ధప్రథితు లస్త్ర, శస్త్రవిద్యాప్రవీణులు ధచతురమతులు
పూహనిర్మాణచతురులఁసాహసులును, నిర్వృతివంశ్యులు తరణిసంన్నిభులువారు

తే॥ రథగజాధిశోహకులశిరంబులపయి, నెగిరిపోవు మనోవేగఁమెనయువార

లాశ్వీకులు వారిగుట్టమ్ములట్టివయగు, వివిధగతులనెఱింగినఁజవనహారులు. ౭౬౦

చ॥ అరయఁగ జంబుమాలి చతురంగబలంబులు చుట్టిరాఁగ ని

ర్జరులు భయంపడం గనులు ధచంద్ర మిడుంగుఱు లట్లు వెల్లఁ బె

న్నరదము మీఁదఁ గొండవలె ధనాతఁడు గ్రాలఁగఁ గంకటంబు పే

రురమునఁ గారుచిచ్చువలె ధనుజ్జ్వలమై వెలయున్ వెనం జనెన్. ౭౬౧

చ॥ రణమొనరింప రక్కసులు ధరాశోక? యేలొకొ తామనంబు ప

ట్టణమున నున్న వీరుల క ధంక నశించెనొ యింతకం చవా

రణగతి మారుతాత్మజాడు ధక్రన్న నశోక వన ప్రధాన తో

రణ ముఖిసీమ దానవుల ధరాకఁ బ్రతీక్షణ సేయఁగఁ జనెన్. ౭౬౨

చ॥ సృటిక శిలా హిర్యణయ వి ధాసుర సౌధ విశేషకాంతి చీఁ

కటులఁ జెదర్పఁగఁ జకచ ధకల్ గల రత్న మయాళి జాలకం

బటసట వన్నెచిన్నె లెన ధలారఁగ మారుతి యందుఁ దోఁచె జో

క్కటమగు వేవెలుంగు నడు ధకంధిని భాసిలఁ దోఁచు రీతిగన్. ౭౬౩

చ॥ పిడుగులతోడ మేఘములు ధప్రిలఁగ వంద్రము కొండలంప ము

ప్పడరిన దంచు పర్వత గు ధహంతర సీమల సర్పముల్ వినం

బెడలఁగఁ గ్రక్కరక్కమ ల ధహివభయంబు భజింప వేల్పు పిం

డడలఁగ నాంజనేయుడు మ ధహవముం బొనరించె నయ్యెడన్. ౭౬౪

తే॥ దిగ్గజములు విశ్రాంతిఁ బొందెను జముండు, దద్దటిల్లె ఋక్షంబులుఁధరణిరాలె
ఋక్షంబులు భూమియుఁబ్రద్దలయ్యె, నలంగెఁ గడలియు హనుమ బాహుప్పలింప.

తే॥ అంతైత్తులు కదలి పెట్లార్చి పీఠ, పెంటలును రక్తవాహినుల్ పరిగివారి
నాఁక పెట్టుటవలన నాహనుమఁజేర, సనువుదోవక మిక్కిలియడిచిపడిరి. ౭౬౭

తే॥ జంబుమాలి సైన్యము విభజనముచేసి, రెండుప్రక్కలఁబంపి యాదండ తాను
రథికుడై దాయ హనుమ వాఁరలనుగాంచి, సంతసింపఁ బూరించె భుజంబులంత

చ॥ అమలిన దీప్త దీపశిఖియందమునొంది వెలుంగు నూర్ధ్వపుం
ద్రముగల ఫాలమే మొదటి ధావనగా నఖరాజి నిట్ట రో
మములు చెలంగు బాహువులఁమధ్యమసేనగ వాలు వెన్నెసై
న్యముగఁ బొసంగఁ బావనియుఁనాయితమయ్యె రణంబునేయఁగన్.

ఉ॥ కాహళిముల్ చెలంగ నెన ధంబుగ వాద్య విరావమొప్ప మా
యాహవ దోహతుల్ బహు వి ధాయుధ వర్గము నాంజనేయుపై
నోహరి సాహర్ణి వయిచి ధృద్ధతి నాతఁడు చూచి లోక వి
ద్రోహులు కుండఁ దూల్చె నొక ధోరణగంబముతోడ సన్నిటికన్.

ఉ॥ దోరణగంబమున్ సమర ధోహతుడై కొని తాను దిగుటల్
పోరుట గానలేక వెఱుఁ ధొందుచు గుంపులు గూడుచున్ విడం
బాటుచుఁ దాటుచున్ మరలి పైకొనుచున్ దిరుగాడు విద్విష
దీర్వులఁ గాలనద్రమున ధిందులుగాఁ జనునట్లు మోందుచున్. ౭౭౦

తే॥ ఏయునవి క్రుమ్మినవి యగుఁనాయుధముల, నెడమచేత సలంచుచుఁగడికరమున
పోరు సాగింప నంజనేపుత్రకుండు, దొరలె రథములు గజములుఁతురగములును

తే॥ మోందుదిన్న యేనుంగులుఁమీఁదిటెక్కె, ములనుదంతములనుతోడఁములనుచెవులఁ
గాళ్ల మద జలంబులను ఘోరములను, కినుకల్లెను పోగొట్టుకొనియె నపుడు

తే॥ వీరు లెక్కివచ్చిన రథవితతి నొగలు, ప్రక్కలును శిఖరములు చక్రములు కింకి
ణులునుద్వజములు వారువఁములునునలగి, మహినిచెదరిపడియె హనుఁమంతుచేత.

ఉ॥ కొన్నిటి కుత్తుకల్ దెగియె ధగొన్నిటి పొట్టులు ప్రిలఁ బ్రేవులున్
గొన్నిటి కీరగఁ గొన్నిటి య కుంతితవేగము క్రుంగెఁ గాళ్లు వో
గొన్నిటి ముచ్చలే విఱిగెఁ గొన్నిటి యెమ్ములు ప్రసై నుగ్గుగాఁ
గొన్ని నళించెఁ గొన్నివడఁ గొన్ని యడంగెఁ దురంగబృందముల్

ఉ॥ కొందఱు విహ్వలించుచును ధిందుఁడ గొందఱు తేడ్పుచుం
గొందఱు దిగ్భ్రమంగొనుచుఁ గొందఱు పోరుచుఁ గొందఱు తూర్పుచుం
గొందఱు పాటుచుం బోరలి కుప్పలు గూలుచుఁ జచ్చుచుండఁగాఁ
గొందఱు దవ్వనుండి కని ధింకుచుఁ బాటిరి తిగ్గిచూచుచున్. ౭౭౬

అ॥ కరులచేత గరుల ♦ హరులచే హరులను, కాల్బలములతోడ ♦ గాల్బలముల
స్యందనములతోడ ♦ స్యందనంబులఁ గూల్చె, గదనమందు హనుమ ♦ కసిమసంగి.

ఆ॥ కాళ్లు తలలు తునిగెఁగఁగంధరంబులు తెగె, భుజము లూడిపడియెఁబురదయయ్యె
మెదడు నెత్తు రురలి ♦ మదగజావళులందు, మునుక వేసి యల్ల ♦ మునిగిపోయె.

తే॥ దనుజవరులను వక్రదం ♦ తములతోడ, గరులతో విండ్లతోడ ఖ ♦ డ్గములతోడ
గడిమితో గర్జనలతోడఁగఁజుకుతోడ, నలఁగఁద్రొక్కిచంపెను మరు ♦ స్సందనండు.

చ॥ మిడుఁగులు ముందుగాఁ జెవరి ♦ మేఁగ జరించెడు వాయుపుత్రుఁ డా
సిడములచెంత వేనుఁగులఁ ♦ చెంత రథంబులచెంత గుఱ్ఱపుం
దడములచెంత బద్ధ సము ♦ దాయముచెంత మతేడఁ జూడ న
క్కడఁ గనవచ్చె నచ్చెరువు ♦ గాఁ గనువారల కుగ్రవేగుడై. ౭౦౦

తే॥ కరుల తలలపై వీరవ ♦ త్తములమీఁద, వారువముల వీఁపులవయిఁ ♦ దేరులవయి
విలయకాలాశనియొ నాఁగ ♦ వెలసి దుమికె, హనుమ నజ్ఞనజ్ఞగ నవి ♦ నవసిపోవ.

మ॥ జగతిన్ నిశ్చలరీతి వర్తిలు నృపా ♦ జ్ఞాచక్రముం బోలె ము
జ్జగముల్ పొంపిరివోపు నజ్ఞుల వి ♦ జ్ఞానప్రభంబోలె బా
డిగకక దేహము నొప్పగించు ధనచే ♦ టి చిత్తముం బోలె నా
శుగపుత్రుం డెటఁ జూడఁ దానయయి సఁ ♦ శోభిల్లె రంగస్థలిక. ౭౦౧

మ॥ భగవచ్చక్రము సర్వదా హరిని సఁ ♦ భావించి సాయూప్య మొ
ప్పుగ సాధించెదరన్న యర్థమును సఁ ♦ పూర్ణంబుగాఁ జూపుచుక
గగనబండున ధాత్రియందునను ది ♦ గ్భాగంబుల ముందరక
దగ డెందంబునఁ గానిపించెను మరు ♦ త్సంజాతుఁ డయ్యెయెడక. ౭౦౨

మ॥ ధ్వజరాజద్రథపంక్తి రథ్యములతో ♦ దాచేత మత్తద్విప
వ్రజముక వేటొకచేత గుఱ్ఱముల ను ♦ గ్రక్రోధులై పోరు పు
ణ్యజనాళిం బద సంప్రభాతముల భ ♦ గ్న ధ్వంసముల్ చేసి య
క్కజాడై పేర్చె యుగాంతకాల లయరే ♦ ఖం బొల్పు రుద్రుండనక.

తే॥ చక్రఖడ్గతోమర పర ♦ శ్వధరథాశ్వ, గజ లసచ్చత్ర కేతన ♦ కాండమెల్లఁ
గుప్పలై కూలి నెత్తుటఁ ♦ దెప్పదేలె, పూచి విలసిల్లు పెను జల ♦ పూరమట్లు.

తే॥ దొరకు నాయుధములఁ గొనిఁ తొడరియెయఁ, దెగినతలలును కొండలఁబగులుతలలు
నెగురుతలలు నొండుంటికిఁదగులు తలలు, తటపటాయిం చె నంగర ♦ స్థలమునందు.

తే॥ జమునికరణి విజృంభించి ♦ జంబుమాలి, కువితసింహంబు కరిఘటంఁగూల్చిత్రోయ
మిగిలియున్న యూధపమట్లుఁమెఱసి తేనె, పంటి కన్నుల నిప్పుకల్ వజరదాఁకే

ఉ॥ వీనుఁగు లడ్డదిడ్డముగఁ ♦ జెంటగఁ గూలిన సంగరస్థలిక
జానుగ స్యందనం బరుగఁ ♦ జాలని తీరు నెఱింగి వేఱుగాఁ

- భో నెడలేక యుండియును + పోరునకుం ద్వరసేసె బాప మా
దానవపరు దుష్టితి వి + ధంబది యొప్పెను శోచనీయమై 2౮౪
- ఉ॥ పూచిన కింశుకాకృతిని + పొల్చిన పావని జంబుమాలితోఁ
జూచిన న్యందనమొక్కటి + సొమ్ముగ నాయుధ మొక్కటయ్యె నిజ
గాచుట కేగుడెంచిన ని + కాయముఁ గావక యొంటివైతి ని
న్నెచుట నీతిగాదు మఱి + యెగుము వీడెద నన్న దైత్యుడు 2౮౫
- శా॥ కారుణ్యమృతమూర్తి పీ వదియు ని + క్కంబిష్ట నాపైని దై
వాఱుం జూపితి మేలుమేలు భళి యె + వ్వాడంచు నన్నెంచితో
పోరాటంబున కేను జంకుదునె పో + పొమ్మంచు దర్శించుచు 2౮౬
- గ్రూరాస్త్రంబులు పెక్కులేసి యొడలం గ్రుచ్చె గ్రుధామగ్నుడై. 2౮౭
- ఉ॥ మానుతి జంబుమాలిఁ గని + మాయురె యాయుధహీనుతోడ వే
పోర వలంతి వాదనుచుఁ + బూనిన దోరణ గుంజఁ ద్రిప్పి దే
వారి శరంబులక జల క + కావలి వాయువు దూల్చు లీలఁ బెం
దూరమునం ఒడంగ వడిఁ దూల్చి హసింపఁగ వాడు హంకృతిక 2౮౮
- చ॥ అదలచి తేరు వాయునుతు + నండకుఁ దోలఁగఁ దెచ్చలేము నం
గదగొని కిన్న వాయుజుని + కాయము మొత్తము నొవ్వఁ గర్కశ
ప్రదరములేసి చేతఁ బాల + పంబగు దోరణగుంజ తున్నలై
చెదరఁగఁ గొట్టి యార్చె గపి + శేఖరుఁ డంతట కేగి యుద్ధృతిక 2౮౯
- ఉ॥ లెక్కకుమీటి పైఁబడు శి + లీముఖముల్ గణియింపకోర్చి పే
రుక్కున వాని తేరివయి + కుగ్రతరాకృతి నుద్గమించి వి
ల్లక్కునుతోడ లాగి గన + యమ్మునఁ గొంత దగిల్చి నెత్తురుల్
గ్రక్కుచుఁ గూలి చావఁగ న + రాలున నీడ్చెను దోర్బలంబునక 2౯౦
- ఉ॥ అవలఁ దేరినుండ్లి దిగి + యారథముక రథవోదకుం దురం
గావళి నుద్గమాచముగఁ + గాళ్లనుద్రొక్కి విదిర్చి తోరణ
స్థావరగుంధ మెక్కిను న + దాగతి పుత్రుడు తీటువృత్తముక
గావలివాండ్రు కాంచి కలఁ + కం జని రంతయుఁ దెల్ప జేసికొక. 2౯౧
- చ॥ పరుగున శోక విహ్వలత + వచ్చి దువారములందు చూచు న
త్తరుణులు భర్తృదేహముల + దారుణరీతిగ నీడ్చుకొంచు నె
త్తురు వఱదల్ రహింపఁగని + దుఃఖము చెందిరి లంకయెల్ల దు
ర్భరమగు నాలగోడుగను + బాలురగోడుగ నయ్యె నయ్యెడక 2౯౨
- ఉ॥ ఏగిన కావలీంద్రు డను + కేంద్రుని నన్నిధిఁజేరి తెల్పఁగా
నీలగుడు వెక్కనంపడుచు + వెక్కుచునుండఁగ భీతియేల? మీ

లేగతి గాంచినారో? యన ♦ నిట్లని పల్కిని జంకి వారు దే
వా! గతియించి చెల్ల రొక ♦ వానరుచే మన జంబుమాలితో. ౨౯౬

ఉ॥ ఆపలు కాలకించి దను ♦ జాధిపుఁ డుల్లము మండఁ గన్నులఁ
దేవకు రక్తబిందువులు ♦ దీర్ల త రాలఁగ నిట్టులయ్యెనే
నాపని? నేనవచ్చి జత ♦ సంబునఁ బట్టెదఁ గోఁతినన్న నే
నాపతు లేవు రిట్లనిరి ♦ నాయకు కోపము సుంత శాంతిలెన్. ౨౯౭

౧౦. సేనాపతి పంచక వధ పటలము. (౬౭)

సీ॥ సారథామా! నీవు ♦ సాలీండులం దిని, మనుకోతితోఁ బోరఁజనెదవేని
వర్షక్షానతచేత ♦ వనటి న సెలయేళ్లఁ, గల పర్వతంబుల ♦ కరణి నున్న
దిక్కరుల్ క్రమ్యుఁడ ♦ దివిరి సాగరదాన, నీధువు లొప్పారఁజలఁగకున్నె?
ఉరుజవ నత్త్వండు ♦ గరుడుఁ డుద్ధతి మత, కములపై నేగెడు ♦ కరణిగాదె?

తే॥ అల్ప వానరుపై నీవాయరిగినంత, నీభుజబలంబుఁ జింతించి ♦ నిసియుఁ బవలుఁ
గొడుకు తారాద్రి తనదు సంకోచవృత్తి, మాని యెప్పటి సంస్థితి ♦ నూనకున్నె?

సీ॥ ఈవ యాకోఁకిపై ♦ నేగితివేని ని, న్నెదిరించి ఫలమేమి ♦ యొదవకుండ
నీచేరు వినుటకు ♦ నోవక భీతిల్లి, పాటు త్రిమూర్తులవదనములకు
మందహాస రుచులుకందఱింపవె? దీన, ఫలము సుంతేనియుఁ ♦ గలదెనీకు?
నదిగాక నీ వన ♦ హాయుఁడవైతండుఁ, బరులు తలఁవఁ దగ్గఁపని యదేల?

తే॥ మున్ను కొందఱఁ బిఱికిమోటకులనుఁగివ్వు డుచితంబుఁ బాటించి, యెలమినించి
మమ్ము పంపుమా యనుచు నమస్కరింప, లెస్సయని సమ్మతించె నిలింపవైరి

తే॥ అఖిల జగముల కాధిపత్యము వహించి, సంత సంతనమంది సేనాధిపతులు
వలసినంత బలముగొనిబవరమునకు, నేకరినవారు రండనియెఱుక పఱువ.

తే॥ సంద్రమంబులె డెరలెను సైన్యసమితి, మొగుళ్ళుంబలెదుండుభుల్ ♦ మోగెఁ
బెలుచ

కారుమబ్బుల మెఱపులకరణిమెఱు సె, ననురల కరంబులందలియాయుధములు
తే॥ గగనముం దాచు పొడవై నకాళ్లుగలవి, నింగి వాఁక యలలఁబోలెనెగడునవియు
నై నలెక్కిముల్ చచ్చినయసురకీర్తు, లట్లు గాలికె దటపటలాడుచుండె.

తే॥ పనేడి గండపెండరములు బాణపూర్ణ, తూణ కవచాదుల ధరించిరాణనొప్పి
యరదములకు గుఱాలకుఁపాస్త్రమటకు, స్వేచ్ఛకొలది వేడుకగఁ గై నేసివారు.

ఉ॥ ఏఱులఁజేసె మార్గము మఁదేభ గళనన్దధార లేఱులన్

దేరులు త్రొక్కి డమ్ముగను ♦ తీర్చె ధురంగ ఖుర ప్రహతముల్

మాజీచె దుక్కిగా మరల ♦ మావుల చొంగలు చేసె రొచ్చుగాఁ
 దొరము క్రింది వారల గ ♦ తుల్ వివిధంబులు భూతలంబునక. ౧౦౪

తే॥ స్వందనధ్వని హరుల హేమలను కరుల, ఘీంకృతులు తూర్యవాదన ♦ భాంకృతులును
 సింహనాదమ్ములొక్కటై ♦ చేరియెనగి, కడలిఘోషంబుకంటెము ♦ మృదుఁగుమీఁతె
 క॥ ఏఁబదివేల రథంబులు, నేఁబదివే లిభచయంబు ♦ నిమ్మడి తేజాల్
 ధీలముతమై లక్షకుఁ, బైఁబడిన పదాతిసేన ♦ బయలుకొ వెడలెక ౧౦౬

సీ॥ సేనాపతులు చీరఁ ♦ జెచ్చెరరాఁ ద్రోవ, లేక క్రిక్కిరిసిన ♦ మూఁతయందు
 కైదువు లొకసెడు ♦ కతన వెల్పుడిన యిం, గలములు మొగుభులఁ ♦ గాల్పుచుండ
 మదగజ ఘంటికా ♦ మాద్యద్విరావంబు, పిడుగుల కంటెను ♦ భీతిఁగొలుప
 నిష్కలవలె నున్న ♦ నేత్రముల్ భూషామ, ణులు మబ్బువిడు రవి ♦ చెలువుదోప
 తే॥ మద మతంగజంబులవయి ♦ మావులవయి, నరదములవయి వెడలు పి ♦ రాళిఁగాంచి
 చెలులు లోహభిసారంబు ♦ నేయవచ్చి, పతులఁ గనుఁగొని యుల్లముల్ ♦ పల్లటిలఁగ.

చ॥ వెడలిన వార లొక్కరును ♦ వెన్నకురారు ప్లవంగవీర్యమో
 బెడిదము పోవకుండనుడు ♦ వీరు లుపేక్షయొనర్ప జెల్వలుకొ
 బడిబడిపోయి కీకునకె ♦ ప్రాణము నిత్రము భర్తృయోగ మె
 య్యెడలను వీడకుండు నని ♦ యేగిరి కొందఱు కొందలంబునక

సీ॥ కాలమేఘముకంటెఁ ఘనదేహములవారు, పంచభూతంబులే ♦ యంచితముగ
 రూపుగొన్నవి యన ♦ రూఢికెక్కినవారు, మహితమై న్యాంబుధి ♦ మధ్యగతులు
 పంచ సేనాపతుల్ ♦ భాస్కద్రథము లెక్కి, పంచ భాస్కరులు నాఁ ♦ బరిఢవిల్లి
 పంచేంద్రియంబుల ♦ పగిది నెల్లర కువ, ద్రవము లెల్లప్పుడుఁ ♦ దడవువారు

తే॥ వజ్రవజ్రము వరుణుని ♦ పాశము యమ, దండమును వృద్ధపటచు దో ♦ ర్దండులెదుట
 మొనసి పెక్కు వాద్యంబులు ♦ మ్రోఁగుచుండ, నారి మొరయించుచుబయలు ♦ దేతినారు

తే॥ తారకుని కూల్చినట్టి కు ♦ మారునెక్కి, రింత యీతతతోడ వి ♦ రించియంచ
 తెక్కలను వేనినట్టి మా ♦ తికల వీర, పట్టములను ఘాలంబులఁ ♦ గట్టినారు.

తే॥ రావణుని వక్షముం దాఁకి ♦ వ్రస్సివడిన, దిక్కరుల రదనములఁ జి ♦ త్రింపఁబడిన
 కుండలములు గలారు ది ♦ క్కుంభివదన, పట్టములనె నొనర్లకుఁ ♦ గట్టినారు. ౧౦౮

తే॥ నవనిధిశుని లంకాధి ♦ నాయకుండు, గెలిచి యలకాపురము కొల్ల ♦ గొలుపునాఁడు
 తేర్చిమాట గట్టుకొనిన ♦ దివ్యభూష, ణములఁ దాల్చి వెలుంగు నం ♦ గముల వారు

తే॥ అమరవిభుఁ డోడిపాట వె ♦ న్నంటి తఱిమి, వెల్లచొదంతి వాలంబు ♦ వెనుకకీడ్చి
 పట్టి జాణవయేని వే ♦ పాటుమునుదు, నిలువఁబెట్టిన ఘన భుజ ♦ బలులువారు.

తే॥ బ్రహయాజ్ఞ చే నమవర్తి ♦ ప్రాణములను, గొనుచు భవదాజ్ఞ దాఁటినాఁ ♦ డనుచులంక
 జనులుపల్క విభునియాజ్ఞ ♦ శమనుఁబట్టి, కట్టి బంది నుంచిన పరా ♦ క్రములువారు,

తే॥ కరువలంగేరు పీనవత్సములవారు, ఉదధియలల హసించు బాహువులవారు
జముని మించి తత్కార్యంబుజరవువారు, కొలిమి సిప్పులవంటి కంన్నులుగలారు.

మ॥ విలయోత్పాతముగాఁగ బాడబము పు + శ్రీభాగముగ్ గప్పిన
బలువాతోద్ధతి ఘోరమై పరవినక + వారాసు లుప్పొంగిన
జలద్రోణి భువం గలంప నడగక + సత్త్వంబుచే వానియ
గ్గలికక మాన్ప నమర్థులుక శ్లథగుణ క్షాంతి వ్యథాదూరులుక. ౧౧౬

తే॥ వెడలితోరణంబుననమింపించుట్టి, వాహినులవ్యూహముగ నిల్పిఁజతులునిలువ
వారి పనులను కనుల సేపారఁగాంచి, హనుమ యొకసారి గర్జించెననుచు లడల.

తే॥ దళమొ యధికంబు మొనగాండ్రబలమొ పెచ్చు, పావనియొ యొంటియయ్యె సే
పగిది ముగియు

ననుచు నిండ్రాదిదేవతలకసమున, జంకుకొంకును పొంది రాసమయమందు.

తే॥ వచ్చిరీరక్కనులు జమువాతఁబడఁగ, ననుచు మారుతి చుట్టు సైన్యములఁగాంచి
తనభుజంబులఁగని మదివనజనేత్రుఁ, గొని మహోత్సాహమున లేచిఁగొప్పరించె.

తే॥ కొఁడియొక్కటి జరిగినఘోరనమర, మందు జయమంది వేలుపులొందుకీర్తి
గ్రుంగఁజేసిన రాకాసికూటువలన, డంచెనే యని కుంచె నక కంచరాళి.

తే॥ నందనమునుండి తెచ్చివంసంబునందు, రావణుండు నాటించు తోరణముమీఁదఁ
గౌతుంబునఁబెరిగెనుఁగగనమంట, భువనభీకరుడై వాయుపుత్రుఁడవుడు. ౧౨౦

తే॥ వర్ధిలిన మారుతిని కనిభ్రమమునొంది, విమతులై బామల్ ముడివైచిఁవిండ్లువంచి
నిశిత నారాచముల నాంజనేయు మీఁదఁ, బరపి రయ్యెడ కేంభరావంబుప్రబల.

తే॥ తక్కురక్కను లగ్నులుఁగ్రక్కువాడి, కైదువులనేసి రవి కపికాయ మంటి
దురదవోప గీజినగతిదొరయ హనుమ, కొంతనేపు కనుల్ మూసికొనియెసైచి

తే॥ మఱియుఁగొట్టవచ్చినయంతఃమారుతియును, తక్కువారలుపోరరాదరుణమొనగి
యెదుటివారలవడిమడియింపఁదలంచి, యందుగలయుక్కుకంబంబునందికొనియె.

తే॥ కంబమును గొని వైచినకైదువులను, వీరులను వారువంబులవారణముల
రథచయంబుల బలు దుమాఁరంబు లేఁగఁ, జతకఁగొట్టి క్షణంబునఁజెలగియార్చె

తే॥ రథనమూహంబువిడిచిచక్రములఁగొంచు, దంతులఁజదిపివానిదంతములఁగొనుచు
ననురులం జంపి వారి కరారులఁగొని, చీల్చె నశ్వచయంబు నాశ్వికులతోడ.

తే॥ రెండుపెద్ద తేర్ల + రెండుచేతుల నెత్తి, రెండు కరులు చదిసి + ఏలవైచె
రెండు కరులనెత్తి రెండు గుఱ్ఱంబుల, నలఁగఁగొట్టె వీరనాద మొనర ౧౨౨

౮॥ పెద్దకొండ యెందుఁపెకలించి కొని వేయి, పొడవుతేరు లడఁగఁఁబూడ్చివైచె
బెద్ద సాల మొందుఁపెకలించికొని వేయి, నాగపముదయంబునలియఁ గొట్టె.

తే॥ ద్వివములం దన్ని తేరులఁదిరుగవైచి, తేజల సలంచి పిడుగులఁయోజ దుమికి
వీరవసుల శిరంబులుఁవీచు లగల, సలంచి పొడిచి ఊక్కి కఱచిఁపాలియఁ జేసె.

తే॥ వేగముగఁ బొలు రథముల + నాగములను, వింటికిని దిగంతములకుఁవిసరివై చె
స్వారిగుఱ్ఱంబులను వానిఁపైని మగల, బలిమి నొక్కటిగాఁజేసిఁనులిమివై చె.

చ॥ ఎగురఁగ వైవఁబడ్డ ద్విరఁదేంద్రము లంబుధిలోనఁ గూలుచుక
దగఁ దెఱచావతో మునిఁగిఁతాఱు కలంబుల భంగిఁ దోచె న
స్లెగసిన స్తందనావళులు + హేమమణి ప్రభ లుల్లసిల్ల నం
దగపడె నప్పుడే పొడము + నంబుజమిత్రు రథంబు కై వడిక. ౧౩౧

ఉ॥ మారుతి మింటికిఁ విసరు + మావులు రక్తము గ్రక్కుచుక మహా
వారిధిఁగూలి వహ్ని విడు + బాడబ సంఘముఁబోలె వాలుతోఁ
దీరుగ ద్విరం దిరుగఁద్రిప్పుచు వైవఁగఁబడ్డ రక్కునుల్
కోరికఁ ద్రిప్పఁబడ్డ తఁగొండక్రియం దిరుగాడి రంబుడిక. ౧౩౨

తే॥ వడిగఁబాఱిన రక్తప్రవాహతతులు, హనుమ విసరివైచిన ద్విర + దాదికములు
కడలిఁ బడుటకు మున్నుగాఁగడచిచేరె, గొప్పధ్వనితోడఁ బంతంబుఁగోరినట్లు.

సీ॥ ఘనతోరణ ద్వారమున కిక్కిపక్కల, నెల రేకవంటి కోఁజలను గుహలఁ
బోలు నోళ్లు రక్తఁమును నిప్పలను గ్రక్కు, జంకెన చూపులఁచక్షువులును
బొమముడి వీడనిఁమొగములు పెదవులఁ, గొఱుకుచు నున్నట్టికఱకు పండ్లు
గల రక్కునుల పీనుఁగులు గగనంబును, దాకు కొండలమాడ్కిఁవీరకఁ బెరిగి

తే॥ చూచు వారల చూపులుఁసురిఁగిపోవఁ, గాంచువారల మనసులుఁకరఁగిపోవ
మకర తోరణ ద్వారమ్ముఁమఱుఁగుపడఁగ, నిండిపోయె బెటలు గనిఁబెండుపడఁగ

చ॥ తరువులు కంబముల్ గిరులు + దండిగ నుండఁగ దండపాణియుం
దరుణము వేచి పాళియయి + దండనె యుండఁగ గోవమూర్ఖులై
దురమునకు న్నిశాచరులు + దూఁకుచు నుండఁగ దున్నహంపు దు
ర్భరణముగాక పల్క మఱు + మాటయు వేటొకరుండు గల్గునే? ౧౩౩

క॥ భవునకు శూలముకై వడిఁ, బవననుతునిచేటి కొక్కఁపరిఘము దొరకక
దవిలి కసిమనఁగి దానవ, నివహముఁ బరిమార్చె నొక్కఁనిముసములోనక.

క॥ నేనావతి పంచక నే, నా నివహంబట్లు సమసి + నం దెలిసిన లం
కా మగరమెల్ల గగ్గోఁ, లూనఁగ దళివతులు కిసిసి + యుల్లము నొవ్వక.

చ॥ శవములఁ దోచిఁకొంచుఁ జన + సాగిన నెత్తుటిలోనఁ జక్రమల్
దవిలి నిదానమై చను ర + థంబుల నేవురు డాసి యార్చుచుక
బవనఁజేపై ననేక శిత + భల్లములేసి యలంప నిశ్చలుం
డవు హనుమంతుఁ డంత నొక + స్తందన చక్రము లూడఁ దన్నుడుక.

సీ॥ రథము పాడగుడు దుర్గరణుఁ డాకాశ, మున కేగ హనుమండుఁకినిసి యొక్క
యినుపకంబుముతోడఁ నేనె వాడును దానిఁ, వసవింటితో నొడ్డిఁజలఁగజేయ
సింగికి విజిగెఁ గొంఁడం గొని వాడేయఁ, బదరక యినుప కంబంబుతోడఁ
బడిపి దుర్గరణుఁజంప నానల్పురు, కాలాగ్ని కీలఁకరణి మండి
తే॥ కన్నులను పొగల్పెల్లడఁగార్జుకముల, బాణవర్షము గురిసి పాఁపనిని పాదువ
నతఁడు పెనుబండవైవ వాఁరడఁచివైచి, వికటహాసంబుతో విజ్ఞఁపిఁగివారు రాకె

ఉ॥ వారల బాణముల్ హనుమ ఁ వక్షము తంగు మనంగఁ దాకి ని
స్సారము లాచు వెన్నలకు ఁ న్నగై మరుత్పుతుఁ డంతఁ గెన్నమై
గూరఁగ డాసి యొక్కరథ ఁ కూబరముం బదిలింపి పట్టి యా
హరవమొప్ప దోర్బలత ఁ సంబరవీధికిఁ ద్రిప్పి వైచుడుక. ౮౮౦

ఉ॥ రాక్షసులేరు సింగి కెగు ఁ రం గని లోపలనున్న యా విరూ
పాక్షుఁడు లాఘవంబున న ఁ హర్యమునైవడి వాయునూచుపై
కక్షముఁడై వడిం దుముక ఁ నాతఁడు నాగముమీఁదికేగు హ
ర్యక్షము మాడ్కి వానిపయి ఁ కామిక దాఁటి నలంచె దొక్కుచుక.

చ॥ నలిగులియై యతఁడు మర ఁ ణంబు భజింపఁగఁ దక్కు ముప్పుర
త్యలఘుతర ప్రకోపమున ఁ నార్చుచు వానర! యెందువోయె దీ
తులువతెనంబు సాగదని ఁ తూపులు కోపులుగాఁగ నాట దో
ర్బలమున నేయునంతటఁ బ్ర ఁ భంజనపుత్తుఁడు లేగి హంకృతిక.

ఉ॥ ఆక్షణమంద డాసిన శ ఁ తాంగయుగంబును రెండుకేల ని
ర్లక్షముగాఁగఁ బట్టి యత ఁ లంబునకుం గొనిపోవుచుండ యూ
పాక్షుఁడు భానకర్ణుఁడు త ఁ దంతరమంద తొలంగఁ గాంచి గ
ర్వక్షయ మొంద వైచెను క ఁ రంబుల నుడిన రెండుతేమలక. ౮౮౩

చ॥ ఖరువులు సారథుల్ నలఁగఁ ఁ గార్జుకముల్ విజుగంగ వార లు
ద్ధురతర రోష భీషణతఁ ఁ దూకొని మల్లరణంబు సేయఁగా
నురవడి భాను మ్రింగుటకు ఁ నుద్ధతి వచ్చెడు రాహుకేతువుల్
పరిగొను వైఖరిం బొదివి ఁ పట్టుడు మారుతి వాలు పెంచుడుక. ౮౮౪

ఉ॥ కంఠములక బిగించి యొడి ఁ కంబున నొత్తుడు నుక్కిబిక్కియై
కుంతిత వత్సృడై ధరణిఁ ఁ గూలి నశించిరి రాహుకేతు లు
త్కంఠతఁబట్టి వీడఁగ వి ఁ కర్తనుఁ డయ్యెద వెల్లు పోలికక
కుంతలు చావఁగాఁ బవన ఁ నూనుఁడు శోభిత సంగరస్థలిక. ౮౮౫

తే॥ మిగిలియున్నట్టి ప్రఘనుఁడు ఁ మీఠిరాఁగ, ఘనతరాకృతి నూనినఁగాలికొడుకు
కరువమీఁదికి దుముక సింఁగంబుమాడ్కి, వావితల నలిగులిగాఁగఁమానిదుమికె.

ఉ॥ వంచన దుష్కృతంబులు స్వ ♦ భావముగా జనహింసనీయు న
 క్తంచరు లెల్లరుక్ మడియఁ ♦ దత్పతు లేవురు చావఁ జింతలం
 గ్రుంచెడు దుఃఖసంతతులు ♦ ఘోరతఁగేంద్రియ పంచకలబు ని
 శ్చంచలతక్ గుదిచి చను ♦ జ్ఞానీక్రియక్ హనుమండు భాసితక్. ౮౮౭
 తే॥ సమరమున నొక్కరై ననుచావుదప్పి, మిగులకండుట దళపతుల్ మిడికి యటుట
 కన్నులారంగఁ గని భయశంకపితులయి, తడయఁ జంపునో యనియెంచి దవ్వునుండి.
 సీ॥ వనపాలకులు వడి ♦ వడి నేగి రావణు, శుద్ధాంతసౌధంబు ♦ చొచ్చియచట
 మైథిలిపైఁ బ్రీతిమమ్ము గన్నె త్తియుఁ, గాంచఁడంచు నెడందఁ ♦ గలఁతచెంది
 యున్న కాంతలఁ జూచి యుడుకుచు దూషించు, చున్న ప్రభునిగాంచి యుల్ల మెదియఁ
 గర్హరంధ్రంబులు ♦ గాఁడ సేనలును సే, నాపతు లేవురు ♦ నాశమొంది
 తే॥ రయ్య! యొకకోరితచే నదియడవివట్టు, గాదు లయకాలుఁడగు ననుశంప మమ్ము
 విడువ వచ్చితి మింకను ♦ వీరవచ్చు, వారు లేరా యనుచు నుండె ♦ బద్ధకించి.

—: అక్షవధ పటలము :—

మ॥ అను పల్కుల్విని దానవేంద్రుఁ డొడలక్ ♦ వ్యాపించు రోషంబుచే
 ఘన హారంబులు మాఁడ నార్చి యటులా ♦ కానిమ్ము! తద్వానరం
 బును నేనే యెదిరించి పట్టెద రథం ♦ బుం దేరఁగాఁ బల్కుండే
 యన నత్తుండు వమస్కరించి యనియెక్ ♦ వ్యాహర గంభీరిమక్ ౮౮౯
 మ॥ అది ఫాలాక్షుని నందియా? హాకి నా ♦ హంబా? భుజంగేంద్రుఁడా?
 పదరక్ దిక్కురలం దొకండాకొ? మహా ♦ ల్పంబైన యాకోరిపైఁ
 బ్రదరంబుల్ గొని తేరిపైఁగడఁగి పో ♦ ర న్నీవు పో జూచుటా?
 ఇది నీహోరికి యుక్తకార్యమగునే? యీయత్కుఁడుం జచ్చెనే? ౮౯౦
 మ॥ మును వృద్ధశ్రవుఁబట్టి తెచ్చుటకు నిం ♦ బుక్ డంబు పెంపార మా
 యనఁ బంపించి కొఱంత గూర్చి తది యిం ♦ దైనం దొలంగింపుమా
 నను శాఖాచరు మీఁదికైన బనువ ♦ న్నాణెంబు గాదయ్యెనే?
 అనుమానితువె? నక్క యుప్పతిలునే హర్యక్ష గర్భంబున? ౮౯౧
 క॥ చిచ్చుట కంటియె మనకోక, పొచ్చెము గూర్చంగఁ బ్లవగ ♦ మూర్తిం గొని తా
 వచ్చినయేనియు నేఁగొని, తెచ్చెద నీమెచ్చు గొనెద ♦ దితిజాధీశా? ౮౯౨
 మ॥ అవనిం గోటల గ్రుచ్చియెత్తిన పరా ♦ హస్యామి యాఁగాక దా
 నవ సంహారముసేయఁ గఁబమున జ ♦ న్నంబంది వంచించు మా
 వవ సింహంబగుఁ గాక పోరిన నజాం ♦ డం బాపలం దాఁటిన
 దవులం గట్టియె తేకయుండిన ననుక్ ♦ దండింపు వై త్యేశ్వరా! ౮౯౩

చ॥ అని యిటుపల్కి యాజ్ఞయిడు † మంచు నమస్కృతినేయు పుత్రకుం
గని రథ మెక్కియే నిలుము † కాశ్యపముం గొని పోరునేయు మా
వనచరుఁ డాయఁబోకు మెటు † వచ్చిన యేని నియుద్ధ పద్ధతిం
జనకుము పోయి రమ్మనుడు † జక్రసహాయుఁడు వాఁడు వెల్వడె.

చ॥ మునుపటి యుద్ధమందు సుర † ముఖ్యుఁ డొసంగిన దార్శన్యమైన తే
రను తగఁ జెందువందల గు † జాలను గట్టిన దాన నెక్కె దీ
వన లిడి రెల్ల దానవులు † వాద్యరవంబులు మిన్ను ముట్టె వా
హినులును వాహినీ పతు లఁహీన సముద్రము వోలె నుబ్బుగఁక. ౮౫౬

సీ॥ వనధిని మకరంబు † లను లెక్కవెట్టుచో, వారణంబుల లెక్క † పలుపవచ్చు
గడలి మత్స్యంబులు † గణనకుఁ దెచ్చుచో, న్యందనంబుల లెక్కనలుపవచ్చు
జలధి యిసుకఁదేలు † పుల నెంచనైనచో, గాల్పలంబుల నెంచఁగడఁగవచ్చు
శరధి వీచి సముత్కరమెన్నఁ దగినచో, నచటివాజుల లెక్క † యరయవచ్చు
తే॥ నన నసంఖ్యాకమై యొప్పెనందుమఱియు, దావ కీలలఁ బోలినతన యనుంగు
కాండ్రు పండ్రెండువేల రఁక్కనులుచుట్టి, యరుగు దేరంగఁ జనియె దే॥ వానినుతొండు.

తే॥ ప్రగల్భల కుమారులు దళపతులనుతులు, వేల్పుపడఁతుకలకు నుద్భ † విందినట్టి
రావణుని కొడుకులు చేరిరథములందు, నాల్గులక్షల వీరులునడచివాడు. ౮౫౭

చ॥ ముసల ముసుండి శూల ఘన † ముద్గర తోమర చక్ర కుంత వ
ట్టివ ధనురాది సాధన ప † టిష్ఠులు కైదువు లెండగాయ ధూ
ళి నముదయంబు పై కెగుర † లేఖుల లోకమువోలె భూమియుం
బసెడి మయంబుగా వెలుగ † బంధురవైఖరి సాగి రయ్యెడక ౮౫౮

సీ॥ కాకులు గ్రద్దుల † ఘన పిశాచంబులు, కాలుండు నందిత † కర్మచయము
వెన్నంటిరా నన్ను † మిన్నల దృష్టులు, కలువ పూసరముల † కరణి నెఱయ
విధవల యేడ్పు ను † దధి ఘోషమును వాద్య, సేనారవంబులు † చెవుడు పలువ
పోయిన వారలు † పోవుట కాని క్ర, మృజు రంచు దమ నతు † లజమచుండ
తే॥ దర్శరణదోహలత్వములీ తఱుముచుండ, నీర్వ్యయునకిన్కతమకు ముఁన్నీగుచుండ
వాహినీరాజి బలసి రాఁబంక్తివదన, తనయుఁ డయ్యెడ సంగరస్థలికి నడచె.

చ॥ రవి కిరణాలిక గప్పె బహు † రత్న విభూషణ కాంతి పంక్తి కై
దువుల వెలుంగులక మఱిగె † దోరపు భూషణ గ్రాలు డాలు దా
నవ ఖర దంష్ట్రికా సుషమ † నాడెపు వాలుల యొప్పుఁ గప్పఁగాఁ
బవలును రాత్రియుం గలిసి † భాసిలు చందము దోచె నత్తటిక. ౮౬౧

సీ॥ కుదిరలు రథములఁగునుకుపా టొందంగ, నెడమ కన్నులు కేలునెడఁ జలింప
రక్తవర్షంబు నిర్జలదంబు గురియంగఁ, బిడుగులు పై నుండిపెటిలి పడఁగఁ

ఒరంగ గృతాంతుండు భావి నాలోచింపఁ, గంక గృధ్రంబులు కడకుఁ దిరుగ
భూతగణంబులు పొంగి నాట్టమునేయ, భేచరుల్ మిగుల సంకోచమొంద
తే! నొక్క వెల్లువ సేన తన్నొలసిరాఁగ, భువన భీకరుఁ డగుచు వై భవము తోడ
వచ్చు దశముఖ నుతు నక్షుం వాయుపుత్రుఁ, డించుకంత దూరాన గఁగించికాంచి.

ఉ॥ వచ్చెడువాడు రావణుడొ ధాని కుమారకుఁ డింద్రజిత్రొ కా
వచ్చు మదీయ పుణ్య ఫల ధాగ్యము నేడు ప్రసన్నమయ్యె నీ
వచ్చు రణంబు కీర్తియును వచ్చును రాముని మెచ్చు వచ్చు నా
కచ్చుగ నంచు మోదిలి భు జార్గళముల్ తగఁ గాంచి వెండియున్.

ఉ॥ శ్రీరఘు వీర శేఖరుని సీతను చిత్తమునందు నిల్పి కై
వారముచేసి నాతపము పండఁగ సిద్ధముగాఁగ నుంటి నా
చేరువఁ గాలుఁడుం బడటు సేయుచుఁ గాచియె యున్నవాడు నా
కాయ మిప్పుడే యదను గాంచి ముగించెద దాపురించుడున్. ౧౬౪

మ॥ పదిశ్రీరంబులు లేవు గానఁ దలఁపం బాలన్యుడొ కాఁడు మా
య దల్లిరం బురుహూతుఁ గెల్చిన మను మ్యాదుండొకో కాఁడు దు
ర్మదుఁ డెవ్వఁడొకో నుందరుండగుఁ గుమా రస్వామియుం గాఁడు పెం
పొదవం గాటుకకొండ యట్టిదు మహో ద్యోగుండు వీఁడెవ్వఁడో?

మ॥ అని సంతోషము నంది తోరణముపై నాసీనుడై యున్న పా
వని నక్షుండు గఁగించి చూచి యిదియా భంజించి యుద్యానమున్
దనుజానీకముఁ గూల్చినట్టి ప్లవగేం ద్రం ఒంచు నిర్లక్ష్య భా
వనతో నెవ్వఁగఁ గాంచి సారథి యిటుల్ వాక్రుచ్చె నయ్యత్తుతోన్.

శా॥ ఈ లోకంబునఁ గల్గు వింతలు సదావీక్షింపుచున్ సేటికిన్
లీలామాత్రముగాఁ దలంపడగ దా లింపందగున్ వాలియుం
బోలం జూచిన నొక్క కోఁతియె గదా పొంగార్చె మీతండ్రి నా
పాళంబుం దగ జ్ఞప్తి నంచుకొని సం భావింపు మియ్యాలమున్. ౧౬౫

ఉ॥ సారథి వాక్కులన్ విని ని శాచర రాజ కుమారుఁ డిట్లున్
వారక మాపురంబునకు వచ్చియు నూరక పోక యిట్టి వ్యా
పారము చేయు దీని నిట వ్రచ్చుటతో మదమర్థ మింత చ
ల్లఱుదు రోసి రోసి ప్లవ గావలి వంశమె రూపు మాపెదన్. ౧౬౬

శా॥ కానిండంచు స్వస్థైర్యముం దఱుమ లం కానాథ పుత్రుండు త
త్సేవర మారుతిఁ జాట్టుముట్టి ఒహు పే తివాతముల్ వైవఁగా
భూశాక స్థలు లల్లలాడెను మరు త్పుత్రుండు తప్పించు కొం
చేనుగుల్ రథముల్ హయంబులను మా యించెం బద క్రిడచేన్,

అ. ఎందు గడ్డిమీఁదఁగనెరగలి పడినట్టు, లనురవరుల మీఁదఁహనుమ యడఁచె
వారి ప్రాణములనుఁవారి కొంపోవఁ గిం, కరులు చాలఁ గలఁచేకాటనకును? ౮౨౦

ఉ॥ వచ్చుట కాంతింబయిన ఁ వారును వచ్చుచు నున్నవారు ముక్
వచ్చినవారు లెక్కయిడఁ ఁ వైనము గామి యటండఁ బోరిలోఁ
జచ్చినవారు జచ్చుచును ఁ చచ్చియుఁ జావక కూలువారు నై
పెచ్చుగ నెమ్మలేని మయి ఁ వీరక నలంగిరి దైత్యులయ్యెడఁ. ౮౨౧

ఉ॥ మిక్కిటమైన శోణితము ఁ మీఱి ప్రవాహముగాఁగ దానిలో
నుక్కిటి ప్రీతి కూలిన మ ఁ దోడ్కట వారణముల్ తురంగముల్
మిక్కిలి పంకిలంబుగ గ ఁ మించెను మారుతి నాడె లంకలోఁ
గొక్కిరి మూఁకఁ గాలునకుఁ ఁ గొల్ల యొసంగిన రీతి దోఁపఁగఁ. ౮౨౨

ఉ॥ కొండలు చచ్చుచుండ మఱి ఁ కొండలు ముండఱి కేగుచుండఁగాఁ
గొండలు పాటుచుండఁగను ఁ కొండలు దవ్వల నిల్చి చూచుచుం
గొండలమందె దేరులనిఁ ఁ గూలె మదావళ రాజియంచు వే
ప్రందె దురంగపాలి యని ఁ మూడె బదాతి యటంచు బల్కుగఁ.

చ॥ చిలికెడు కుండలోని దధి ఁ చెన్నున నొప్పె నిశాచరాఘోర్
చిలుకుచునుండు కవ్వమను ఁ చెల్లున నొప్పె మరుత్కుమారకుం
డిలఁగల జీవసంచయము ఁ లెల్లను సోకులె గాఁగఁ దోఁపఁగా
విలయ నముద్ర మట్లయిరి ఁ వీరకు మారుతి బాడబొగ్గి గాఁ. ౮౨౩

ఉ॥ వచ్చెడువారు పైపయిని ఁ వచ్చుచునుండఁగ వెంటవెంటనే
చచ్చుచునుండ నొక్కరును ఁ చావక తప్పినవారు లేమిచే
పొచ్చుగ భీతినొంది యెడఁ ఁ యిగిరి పాటిరి తక్కువారు వి
వ్వచ్చమె రూపుగొన్న క్రియ ఁ భాసిలి యక్షుండు తాఁకె మారుతిఁ.

ఉ॥ అక్షుఁ డెదిచ్చె నొక్కదిన ఁ మందె నిశాచర రాజు నుద్ధృతిఁ
లక్షలకొద్ది చంపిన వ ఁ లంతి యొకం డెదురయ్యె దీని మా
యక్షుల మూయరాని విధి ఁ నందిన మేము కనంగనయ్యె మా
కక్షమ మయ్యె నంచు సుర ఁ లందఱు మూఁది కేలఁ గన్నులఁ.

ఉ॥ అయ్యెడ నక్షుఁడేసె వడి ఁ నగ్గులఁ గ్రక్కుశిలీముఖంబులఁ
దయ్యక వాయుజం డినుప ఁ దండముతో నెగదట్టె నుగ్రుండై
దయ్యముఁ బోలు నాయునుప ఁ దండము నుగ్గుగఁగొప్పై దైత్యజం
డొయ్యనఁ గేల బాణముల ఁ నూడ్చుచు బావనియేగె మందలఁ.

చ॥ అరదము మీఁదికిం దుమికి ఁ యాతని సారథిఁజంపి వాజులఁ
ధరఁ బడఁదన్న నక్షుండు ను ఁ దగ్రతరాస్త్రము లేసి కీళు పె

- న్నరము భుజంబుల న్నలంచె ♦ నుక్కున మారుతి లెక్కనేయ కు
 ధృతతర కోవ భీషణతఁ ♦ దోరపు వింటిని పట్టె గట్టిగఁ. ౮౭౮
- తే॥ పట్టుకొన్న వింటిని దనఁబలిమి లాగ, పెళ్లుమంచు రెండుగ నదిఁవిడిగిపోయె
 చిక్కటాఁతితో నక్షుండుఁచీల్చు బూన, వీరక బట్టి దానిని లాగిఁవిడిచివైచె.
- ఉ॥ విల్లు కటారియుఁ విఱుగ ♦ వీరకున దైత్యకుమారుఁ డంతటఁ
 మల్ల రణంబుసేసి పరి ♦ మార్పంగ మారుతిఁ బట్టె బట్టుడుఁ
 గొల్లగ వాడి రోమములు ♦ గ్రువ్వగ వాలము వెంచి వాని మే
 నెల్లడ నందులేక బిగి ♦ యించి తటాలున నెక్కె వానిపై. ౮౮౦
- ఉ॥ చెంకలఁ గొట్టె దంతములు ♦ శీర్ణముగాఁగ మెఱుంగు లట్టు లా
 కంపిత దేహమందు మణి ♦ కాంచన భూషణు రాఱ నాంత్రిముత్
 జంపుగ జాఱఁ గ్రుమ్మి రభ ♦ సంబునఁ గంతము వంచి క్రుంచి వి
 ల్వంపుగ మేను వంగఁ గటి ♦ భాగము జానువు నూఁది త్రొక్కుచుఁ.
- చ॥ సమరతలంబు సన్నెకలు ♦ జాఱిన నెత్తురు నీరు గాత్రమే
 యమరిన నానఁబ్రాలు తన ♦ హస్తమె పోత్రముగాఁగ జీవముల్
 యమునకుఁజెంద నూతె నని ♦ లాత్యజుఁ డక్షుని మిన్ను మన్ను వా
 రమర మనుష్యవర్గ మరఁయం గని విస్మృతి చెందకుండఁగఁ. ౮౮౨
- సీ॥ కొందఱు నెత్తురు ♦ చిందు గాయములతో, డాగిరి భూత భం ♦ డారములను
 కొందఱు భీతిచేఁ ♦ గుంది ప్రుందిరి పోవు, వెరవు దోఁపక చాల ♦ విహ్వలించి
 కొందఱు సాధన ♦ బృందంబు దిగజాఱఁ, బోయిన పోకగాఁ ♦ బోయినారు
 కొందఱు మీలై య ♦ కూపారముం జొచ్చి, రావులై కొందఱుఁత్రోవలందు
- తే॥ పూరి మేయసాగిరి కంకఁవారమగుచు, దిరుగసాగిరి కొందఱు ♦ ధరణిసురుల
 రూపములు కొంద టూనిరిఁపూపచనుల, పడుచులై కొంద ఁరిగిరిఁపతులఁగనుచు.
- సీ॥ కొందఱు వారలే ♦ కూడని వారలు, మేము గామనిరి సా ♦ మీరితోడ
 గొందఱు సతిసుతు ♦ లొందంగ నలమిన, మేము చుట్టాలము ♦ గాము సురల
 మని దూరమేగిరి ♦ మనుజుల మనిరి కొం, దఱు తేఱులైరి మం ♦ దార వనిని
 కొందఱు దిగ్భ్రమఁగొందలించిరి కొంద, ఁరసి దంష్టికలనుఁ విఱిచికోనుచుఁ
- తే॥ వెంకట్రాజులను నల్లనగఁ గాఁవించుకొనుచు, వేషముల మార్చికొనిరి దుఃస్థితిచేతఁ
 గొంద ఁదురగు వారినిఁగూడఁ ద్రోచి, పరుగులెత్తిరి పోవుచోఁటెఱుఁగరాక.
- సీ॥ కుండలకర్ణలు ♦ కుంకుమపంక ప, యోధరల్ మధుర ర ♦ సాధరలును
 క్రొమ్మడుల్ వీడి పఁదమ్ములఁ బెనఁగఁటొ, మ్ములు మోదికొంచు నెఁమ్ములు నలంగఁ
 బలమించు రోదవఁధ్వని లంకయే గాక, భువి దివి గడచుచుఁదివిరి నిండ
 బాలభాష్కరుఁ జోలుఁపదసంబు లొప్పారు, పతుల పాదంబులపైని వ్రాలి

తే॥ కూలి సోలులోలాక్షులఁతుఱుములూడి, తమయుఁదమపతులయు శరీరములఁగప్పఁ
దచ్చిరోజుంబులకు రక్తఁధారలకును, నుంతయేనియు భేదంబుఁచూడలేదు.

తే॥ దురమునందుచచ్చినతమఁదొరలమీఁదఁ, బ్రతిమలంబోలుచెలువలుఁపడుచునూర్పు
వుచ్చుచును తెప్పలార్చకఁమొట్ట యిడిఁ, తనువు వేఱగు కతనఁగాఁమొనయునిద్ది?

తే॥ ఆనువులను రోయు దేహంబులట్లు పరుగు, లిడిరి రాణివాసము వారఁతెల్లఁగుణవ
నివహమున వెదకిరి ప్రేమఁనిగుడు కతనఁ, బతులఁ జేరి రంభాదులఁబడరినారు.

క॥ తరలాక్షి గోల యొకతుక, దురమున నటియించు నట్టఁతోఁ దచ్చిరమున్
సరి నిలిపి మ్రొక్కి వేడెను, వరుఁ జూపుము నీకుఁ బుణ్యఁఫలమగు వనుచున్.

క॥ చెలువ యొకర్తుక నాథుని, తల గైకొని యెగురుచుండఁతనువును గని మే
నలసెను రమ్మని పిలుచుచు, నలమి బిగియఁ గవుఁగిలించెనారట పడుచున్.

ఆ॥ వెదకి పతుల మేలుఁనుదతులు గనిపెట్టి, కడఁకఁ బ్రాణములనుఁవిడిచినారు.
దితిజనాథుఁ జేరిఁబుతూ దేవతలు కడ, చనిన వృత్తమెల్ల ఁ వినిచినారు.

తే॥ మయుని తనయ మండ్రిఁదరిఁమందగమన, తుఱుమువీడంగ బాష్పబిందువులు గనుల
జాఱఁగా వచ్చి తననాథుఁచక్కిఁ జేరి, కడుపు బాఁడుకొనుచు నేడ్పెఁగవలించి.

తే॥ లంకలో నున్న కాంత లెల్లరును వచ్చి, యేడ్చి రురలిరి దై త్యేంద్రుఁనెదుట; లోప
ముదము నొందియు వెలువఁగదురనీక, తెరలి చాలఁ గుందిరి బుతుఁదేవతలును

౧౨. పాశ పటలము. (౬౩)

తే॥ శక్రగల్పిన యురు కీర్తిశాలితమ్ము, మరణవార్తను విని మదిఁమలఁగి మండి
కనుల నిప్పులు రాల జఁగంబు లడల, రోష భీష్ముడై చలఁదృఢికుటి యడర.

క॥ మది యెరియఁగ మిడుఁగుఱులం, జెదరుచు నిట్టూర్పు లుట్టిఁచెలఁగఁ బురంబుల్
పడటునఁ గలిపిన రుద్రుని, పదురున నెఱిఁ జూడరానిఁపద్ధతి లేచెన్.

చ॥ అమర జగంబు పై నరుదు ఁ నంబెడు వేయి పిశాచ పంక్తు లం
దముగ నమర్చి కట్టిన ర ఁ థంబు పయిన్ వెన నెక్కి వీర వా
క్యములు వచించుచున్ జన ని ఁ కాయము భీతిలి పాఱ సింహ నా
దము లొనరించుచున్ జనియె ఁ దారుణ చర్యల నాచరించుచున్.

ఆ॥ వీర మద్దియలును ఁ వీర కింకిణులును, భేరు లులిసె నశనిఁబృంధ మడల
నిండ్రు ననువు లూర ఁ కెగసిపోవఁగ నని, బలిసె నని త్రిమూర్తులలఁగి మలఁగ

డ॥ తమ్ము మృతిం దలంపఁగనె ఁ ధారలు ధారలు గాఁగ వేడి బా
ష్పములు గాఱ నొక్కయెడ ఁ వాసము లేక తరూత్కరంబులం
దిమ్ముగ గంతుచుండు నొక ఁ యెల్లిదమా ప్లవగమ్ముచేత నా
తమ్ముడు గూలెనా? నమసె ఁ దానవనాథుని కీర్తియుం గదా?

- చ॥ అని తలపోయుచున్ జరుగ + నాతనితోఁ జను విల్లువీరులన్
 ఘన గదలన్ ధరించి చను + కర్బుసులన్ గుఢవంబు రెండుగాఁ
 మనుమంగఁ జాలు దోర్బలులఁ + దోరపు లెక్కలఁ దెల్పులేము స్వం
 దనములు వారువంబులును + దంతిఘటల్ పదిరెండు వేలగున్. ౮౯౮
- చ॥ మఱియును సైన్యనాయకులు + మానుగఁ జేరుచునుండఁ గన్నులన్
 విరివిగ బాష్పముల కినుక + పెచ్చుగ నించిన యింద్రజిత్తు త
 త్తఱమున వచ్చి చేరెఁ దన + తండ్రి వసించు కన ద్వితాన సుం
 దరతర సౌధమున్ గనక + దండ భటాలి మహా నిరోధమున్. ౮౯౯
- ఉ॥ చేరి నిశాచరేంద్రునకుఁ + జేతులు మోడ్చి యనుంగుఁ దమ్ముకై
 యారటమండఁ బంక్తిముఖుఁ + డాదట నాతని గొఁగిలించి క
 స్మిరొలికించెఁ జెంతఁ గల + నీరజ నేత్రలు దుఃఖమొంద న
 వ్యారలఁ దేర్చి యవ్వలకుఁ + బంపి సురేంద్రజితుండు తండ్రితో. ౯౦౦
- చ॥ ఇతరుల చేపఁగూర్చి యొక + యిండుకయైనఁ దలంప కిచ్చు దుః
 ఖతమతి పొట యేఱుటకీ? గీశుని చేవయు నేర్పు పెంపు నూ
 చితమయి యుండియుం జనుఁడు + నేయుండు పోరని పంపి పంపి నీ
 దితిజ బలంబు నెల్లఁ గడ + తేర్చిన వాడవు నీవ కావోకో? ౯౦౧
- ఉ॥ కింకరు లాదిగాఁగఁ జని + గీటడఁగం జనినార కాక యీ
 వంకకుఁ గ్రమ్మజిల్లిన దెవండు శరీరముతోడ నయ్య! మీ
 నాంకుని పోలు సూనుని వ + నాటుని వాతను పెట్టి చూచెదే?
 యింక జయింపమా? యనుట + యేటికీ? నయ్యది తెల్వైకార్యమే?
- ఉ॥ దిక్కురులన్ జయించితిని + తేకువ నెత్తితి శంభు భూధరం
 బుక్కున లోకముల్ గెలిచి + తొక్క వ్లవంగముకై తపించుటల్
 చక్కటియే? వహింపుము వ్ర + శాంతము వానరుబట్టి యేనె నీ
 చక్కికీఁ దెచ్చెదన్ బరవ + సంబున నుండుమయంచుఁ గ్రమ్మజెన్.
- ఉ॥ ఓడిన చీకటుల్ మరల + నుగ్రతపం బొనరించి చేవతోఁ
 గూడిన మేను లొంది రవి + ఘోర కరంబులె భూషణాలిగాఁ
 బోడిమిఁ దాల్చి శత్రు పల + మున్ రుచిచూచిన శాత ఖడ్గముల్
 నాడెముగా ధరించిన వ + నందగి వచ్చెఁ జమూ సమూహముల్. ౯౦౨
- ఉ॥ మావులు తేరులు గరులు + మత్తులు చేరిన దైత్య పైనికా
 రావము వార్ధిఘోషముఁ గ + రంబు జయింపఁగ వీర ఘోర నే
 నా వసరాళి మధ్యమున + నాడెముగా వెలుంగొందు మేరువన్
 కైవడి నొప్పె వీరవర కర్మము + నూనిన మేఘనాదుడున్. ౯౦౩

చ॥ జనములు వేల్పులు మునులు + జంకు వహింపఁ బ్రయాణ భేరికా
నిసదముతోడ లేచు రజ + సీచర నాథ కుమారుఁ డప్పు డ
య్యనువునఁ బోరినట్టి యని + లాశ్మజు ధైర్య పరాక్రమంబులక
మనమున మెచ్చె శాత్రువు ను + మాళము శూరులు మెత్తురే కదా?

సీ॥ శవమయమైన యీ + సంగరస్థలి గొప్ప రక్తపంకమున న + రాజు లొసరఁ
గడలుచుండుటచే నంగంబులు నదులు కా, ననములు గల భువంశంబుఁ బోలి
వెలయుచున్నదిగదా? వీరవర్ములు లోక, ముల జయించిన వైత్యంకలమువారు
పెక్కఁద్రు నశియించిరొక్క వానరుచేత, సేమి చోద్యం బిట్టులెన్నడయ్యె?
తే॥ నింకరాముడే తమ్ముతోఁ నిటకు రాఁగఁ, బ్రజ్జలంబల్కి యే వీరంబలము గొనుచుఁ
గలన నెదిరించి విజయమ్ముఁ గాంచువార, మనుచుఁజుంతులె. గొంత సేపనురకొడుకు.

సీ॥ కనలఁ బోలినవారుఁమనముఁ బోలినవార, లలపు బలము గల్గియరయువార
తై యట నీల్గినయనురవరుల ననఁ, ఖ్యాకులఁ గని నిల్చియోడు గజచి
కోలను వ్రణమునఁ గ్రుచ్చిన క్రియ నొచ్చి, తపియించి రోషంబుఁదర్ప మొంది
వనమున నత్తుకు + నొనరిన యవమతి, ఖరదూషణాదుల + కాడుపాలు

తే॥ ప్రాణధనమైన తమ్మునిపఱుచుపాటు, తక్కువారల మరణంబుఁదలఁచి తలఁచి
నరులచే నొక్కకోఁతిచేఁజరిగె నింత, ప్రాభవం బేటికని చాలఁబరితపించె. ౯౦౮

సీ॥ మరణించు వైత్యులుఁమండెడు చోటుగాఁ, గనిపించు నట సీడ్వఁగాని కుణప
వర్తవంబులు నట్టుపఱుపంగ జరగు పు, రందరజిత్తు నూఁటంగఁ బడిన
యనుజ కశేబరమును తన కన్నులు, కరఁచిన తామ్రంబుకరణి వెలుగఁ
గినుకతోఁ గని తారకుని నెత్తు రనఁదగు, వెల్లువ బీభత్సవిధముదోఁప

తే॥ ఖర నృసింహ నఖర దంష్ట్రికా విదారి, లోగ్ర కనకకశిపు తనువుత్కమంబు
కరణఁ గనఁబడఁ దనతేరుఁమరక నిలువఁ, జేరి ధనువును జాట నిశ్చేష్టఁడయ్యె.

ఉ॥ నీరును నిప్పు నెత్తురును + నేత్రములక వెలివాట దుఃఖ దు

ర్వార మనస్కుడై యనుర + రాజ నిదేశము మీటి చంపఁగా
నేరఁడు కాలుఁ డీ జగము + నేరదు తండ్రికి లోకువౌట నీ
వేరహి నెందు దాగితివో + యింతుక నేరను కాదె తమ్ముడా! ౯౦౯

చ॥ అని సహియింపలేక మతి + యల్లల నాడఁగఁ గుందువేళఁ గో
వన గుణ మొండె కాదె పరి + భావ వికారముల్లె మాన్పుఁ న
య్యనువున నింద్రజిత్తు వగ + యంతయుఁ బ్రకొను మేకు క్రింది మే
కును వడిఁగ్రుంచు వైనమునఁ + గోపముచే మఱుగయ్యె వ్రేల్చిడి.

ఆ॥ అట్టి తరుణమంద + యరదంబుపై నున్న, యింద్రజితని గాంచె + సీరసమునఁ
ద్రిపుర దాహమునకుఁదీకొని లేచిన, యుగ్రుబోలి హనుమ + వ్యగ్రుండగుకు

ఉ॥ వచ్చెనువాడె గావలయు + వాసపు గెల్చిన జోదు మున్ను నే
సచ్చుగఁ గాంచినట్టి విజ + యంబు సరాలున వీరిదెచ్చె నేఁ
డిచ్చట గెల్చుటో యులుటో + యెన్నఁగ నొక్కటె తక్కియుండు నా
క్రచ్చును దీటవచ్చె నిది + గాదె మహోదయ వేళ నాకగుక. ౯౧౩

ఉ॥ వీడు నశించెనేని యది + విశ్రుత రావణ నాశహేతువో
వీడును జానకీ విడుచు + వేల్పులతేఁడు మనోవిభీతియుక
వీడును దైత్యసంఘ మవి + వేకపుఁ జేష్టల లంక యిప్పుడే
వీడెను రక్ష రావణుని + పేరిమి గెల్చినవాడె నయ్యెదక. ౯౧౪

చ॥ అని తలపోయఁచుండ దను + జానని మాపులుఁ దేరులుం గరుర
మొనయుచు మూఁడులోకముల + ముమ్మలు లోరిచి కాఁక దేటు మే
ఘ నినదు ముంగలై భయద + గర్జనములే పొనరింప నంజని
తనయుఁడు కోపగించి యొక + తాలము గైకొని కొప్పరింపఁగక.

సీ॥ తాచిన కరులునుఁత్రొచిన కరులును, పొరలిన కరులునుఁమరలు కరులు
దొరలిన కరులు నైఁనురలిన కరులును, త్రొల్లిన కరులునుఁ త్రెల్లు కరులు
విడిగిన తేరులు + తఱిగిన తేరులు, ముడిగిన తేరులు + నుడిగినవియు
ఁదరిన తేరులుఁనదగిన తేరులు, పగిలిన తేరులు + నగలి నవియు

తే॥ నున్నలై బొన్నలై యిగ్గ + ముగ్గఁ బడిన, యిరుసు లూడిన చక్రంబుఁలిలకుఁగ్రుంగి
వారి కూలిన యవియునై + వారణములు, వ్యంధనంబులు నలఁగె నాఁసమరభూమి

సీ॥ తలలు నలఁగి కుత్తుఁకలు వ్రేలవైచి క, స్తగ్ధుఁ ఁదరి కాళ్లు + కుదియుఁగూలి
నదుములు విడిగియుఁగడుపులు తఱిగియు, తొమ్ములు పగిలియుఁ నెమ్ము లగలి
కీళ్లుడి నెత్తురు + బొట్టున గ్రక్కి కు, ప్పులుగూలె బవరాన + వారునములు
పట్టుపడినవారు + గిట్టి పడినవారు, క్రుంగఁబడినవారు + మ్రంగువారు

తే॥ కఱచి వాలంబుతోఁ జట్టిఁచఱచి తన్ని, మెడల నుల్చి తోళులనొల్చిఁకడుపువ్రల్చి
నడుము విడిచి శిరము వచ్చిఁనలఁచుచుండఁ, గూలినారు న క్తంఁచరఁకోటులెల్ల.

చ॥ గుడుమగ విండ్ల వంచి విడుఁకోలులు తక్కిన యాయుధంబులుక
బడి హనుమాను మేరివయి + వ్యర్థములయ్యె నయశ్వలాక లు
గ్గడువుగ గ్రాగి డాకలిని + గాల్పని తీరున నెట్టి లేచుచుక
విడుఁగులు లుప్పతిల్లి ధర + మీఁదఁ బడెక నశియించె వానితోక.

చ॥ అదిగని యింద్రజిత్తు మది + యట్లుడుకక జ్వలదగ్ని సంయుత
ప్రదరము లాంజనేయు పయి + వైవఁగ నయ్యవి కాలి మూఁడుచుం
ఁదరుట గాంచి యొంటిమెయి + నిల్చిన దోర్బలశాలి నప్పుచుక
ఁదరక రమ్మ రమ్మచుచు + చిల్చుచు డాసె మహోగ్రమూర్తియె.

అ॥ పిడుగులెల్లఁ బెటిలింపడఁ బురంసర శిర, మదర శేష శిరములటమటింప
నండ కుహర మడలియల్లలనాడఁ డం, కృతి యొనర్చె గడఁకఁనింజిత్తు.

అ॥ అండగోళమెల్లఁనడలి బ్రద్దలువాఁఁ, గొండ లదరి దొరలఁగువలయుంబు
దిశలు పగులఁ దెగయుఁ దెగ నార్చె శ్రీరామ, మాత యప్పళించి దోడ్కుంగంబు.

అ॥ మేలుమేలు మిగులఁమెచ్చితి నీవంటి, వీరులెవరు తెంపు మెప్పునందు ?
నేఁడు ముగియ వచ్చెనీజీవితపు మితి, యనుచు మేఘనాదుఁడార్చియాతె.

చ॥ తులువల జీవితంబులకు ఁ నుష్ట విచేష్టలకుఁ గళంక దు
ష్కులములకుఁ సుకార్య విని ఁ ఘాదన ధృష్ట మహాయథాభికి
జెలఁగ ముగింపుకాల మది ఁ చేయఁగ వచ్చితిఁ జూడు నన్ను నా
బలమున కెల్ల లేదు బల ఁ వైరిని గాననె నాంజనేయుడుకొ. ౯౨౩

అ॥ పరఁగ వీనికున్నఁబలమందు నమ్మిక, తొలతునంచు వాఁడితూపు లేసి
యరము శిరము నొంచిఁవిరివిగ నెత్తురు, వజ్రలఁ జేసె నిండ్రఁవైరి యంత.

అ॥ చిన్నతల్లి పలుకుఁశిరసావహించి రా, జ్యంబు వడలి ధర్మఁమందు నిలుచు
రాము కీర్తివోలెఁగహి నాకనము నంటఁ, బెరిగి నిలిచె హనుమఁభీకరముగ.

తే॥ భూరి దశదిశా యతములొఁభవనములకు, నాయకుండగు హరిహయఁనలఁచికట్టి
నట్టి మేఘనాదుఁడు గాలిఁపట్టి రూపు, పూర్తి గనలేక దిగ్భాగింజిఁబొంది నిలిచె.

అ॥ దీర్ఘభుజము చాఁచిఁదితివంశ్యుఁ డేసిన, యలుఁగు లొడిసి వట్టి ఁ యతనినేసి
వానిరథము తురగఁపంక్తితో సారథిఁ, జావమోఁదె రామఁసేవకుండు. ౯౨౪

అ॥ పవన జవన వాజినవహంబుఁ బూంచిన, వేఱు తేరి నెక్కిఁవిదిత బలుఁడు
పవనసుతుని మీఁదఁబహువిధ చక్ర న, న్నిభ శరంబు లేసినించికప్పె. ౯౨౫

ఉ॥ మారుతి మేనినంటి పలు ఁ మార్గణముల్ తగ వ్రేలుచుండ న
మ్మాటిన సాయకావళులఁమేను విదిర్చి తొలంచి ధీరతం
దేరికి దాఁటి లోకములఁదేఁకువ గెల్చిన వానివిల్లు దో
స్సారముచే వడిం దిగిచి ఁ చాఁగఱలాడె నిలింపు లుబ్బుగకొ.

ఉ॥ పెళ్ళున చేతి విల్విటుగు ఁ భీకర శబ్ద మడంగు నంతలోఁ
ద్రుళ్ళుచు నిండ్రు నోర్చిన దు ఁ రుద్ధర సంగరమందు గొన్న పె
న్నిల్లు ధరించి రావణియుఁనిండు తెగకొ శరరాజు గూర్చి వే
వెల్లిగ నేయ మారుతియుఁవెక్కున పాటున సోలి యంతలో. ౯౩౦

ఉ॥ లేఖలు సంతసిల్ల వడి ఁ లేచి మహోద్ధతి నార్చి యుల్లస
వైర్భురి నొక్కసాలము జ ఁ వంబునఁ గైకొని వేర్చి లోక జీ
వాళుల భీకరంబుగ ను ఁ రారి శిరంబును చూచి వైచె ద
చ్చాఖిలఁ జిక్కి నొచ్చి వివ ఁ శత్రుము నొంది యతండు తేఱుచుకొ.

చ॥ పటపట పండ్లు నీటుచు సు+పర్వలు దిగ్భ్రమ చెంది నిల్వ ను
 త్కట గిరి కైవడి న్నిలుచు + గాడువు పట్టి యొడల్ చలించి లం
 పటగొనఁ బుంఖవుంఖ మను + బంధముగాఁ గొన రింగు రింగునఁ
 జటపట శబ్దముల్ పటప + సాయక జాలము లేసి నొంపఁగఁ. ౯౩౨

చ॥ శిరము నురంబు బాహువులు + చివ్వన గ్రుచ్చుచు నొంప నొచ్చి యు
 ధురతర రోష భీషణత + దూకిని శ్రీ రఘు వీర బాణ వై
 ఖరిఁ జని మారుతాత్మజుడు + కర్బురు తోడను వాని తేరి నం
 బరమాన కేగ మీటి ఘన + బంధుర గర్జ యొనర్చి మించఁగఁ. ౯౩౩

క॥ కనుమూసి తెఱచునంతనె, ఘనుఁ డింద్రజితుఁడు శతాంగ+గతుడై మిన్నె
 ల్లను గాంచి నెత్తి రొలుకుచుఁ, దనుకుచు ధరమిఁద బడెడు+తత్పమయమునఁ.
 తే॥ ఎక్కుటకుఁ దేరు నెదిరింప+నుక్కు లేమి, మదిని కుములుచు నవ్పం క్తి+వదనసుతుఁడు
 వేటుమార్గఁబు గానమి+మాటులేక, చంపు బ్రహ్మాస్త్రమును ప్రయో+గింపఁదలఁచె

—: హనుమంతుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముచే గట్టువడుట :—

మ॥ విరి వువ్వంబులు ధూప దీపములు నై + వేద్యంబు ధ్యానంబుతో
 ధీరభక్తి మది నర్చనల్ సలిపి దృ + గ్ధృత్యాది శత్రుచృరా
 చర నృప్తి దగఁజేయు ధాతృశరముఁ + సంధించి భూనాక భీ
 కర లీలఁ హనుమంతు బాహువుల ల + త్మ్యం బుంచి యేసెఁ వడిఁ.

ఆ॥ ఆమరు లడల వచ్చి + యయ్యమోహాస్త్రంబు, నర్పరాజ రూప + సరణి మెఱసి
 ఖగకులాధి పతియుఁ+గదిరి దిగ్భ్రమఁ జెందఁ, బవన సుతుని కేలు+పట్టి చుట్టె.

మ॥ బల సంపన్న శరీర మావిధమునఁ + బ్రహ్మాస్త్ర బద్ధంబుగా
 విలయాంతోగ్ర విఘంతుడ గ్రసిత ని + ర్విర్య ప్రభాయ క్తిమై
 నిలకుం ద్రెల్లిన చంద్రుడో యనగ ను+గ్రేక్షాంశుఁ డవ్వేళ నొ
 త్తిలి వెన్నంటిన ధర్మదేవతయు నా + ర్తిం బొంద భూమిం బడెఁ.

మ॥ వనవాటి బహిరంగణంబున జగ + త్ప్రాణ ప్రమోదుండు త
 ధ్వనపాశంబు విరించనాస్త్రమనియుఁ + దన్నక్తి, దా నేర్చియుఁ
 వనజాతాసను వాక్యముం దలఁచి ని + ర్బంధంబు నంగీకృతిఁ
 గనుల స్మృసెను డాసె నింద్రజితుఁడుఁ + గౌతూహల స్వాంతుడై.

మ॥ ఆసువుల్ దక్కినఁ జాలునంచు వడి ము + స్పృత్యంత భీతాత్ములై
 దెసలం దూఱిన దైత్యు లప్పుడు మహా + ధీరాత్ములై డాసి వె
 క్కవమై చుట్టిన నాగపాశమును వీఁకంబట్టి యాడించుచుం
 గసి దీటుం గని తిట్టి రార్చిరి మహా + గాంభీర్యముల్ సూపుచుఁ,

ఉ॥ కోటిబలంబు క్రుంగె నని ♦ కూతలు వెట్టుచు గంతులేయుచుం
 ప్రీతి వహించు లంక యొక ♦ భీకర వారిధి పొట్టుదోచె న
 వ్యాతసుతుం గవించు నహి ♦ వామకీ బోల నిశాచరుక మర
 వ్రాతముఁ బోల నొప్పెనగె ♦ వాయుజుఁ డయ్యెడ మందరాద్రినాఁ.

మత్త. నాగపాశ నిబద్ధ మారుతి ♦ నవ్య కాంచన దేహముఁ
 బాగుగా గమనించి చూడఁ బ్ర ♦ భంజనుండు కదల్చుగా
 భోగిరాజు కదించి చుట్టిన ♦ భూరి భూధరమో యనన్
 రాగిలెఁ ధ్ధి చిత్తతక్ రుచి ♦ ర ప్రభా లస దంగితన్. ౯౪౩

చ॥ పురుషులు చెల్వలుం గలిసి ♦ మూగిరి దిక్కులు భూతలంబు నం
 బరమును నందులేక వడి ♦ వాయుజుఁ గాంచిరి పొంగియార్చి ర
 ప్పూర మవుడొప్పె మున్ను నుగ ♦ ముఖ్యుండు పట్టువడంగ నైన నం
 బరమును నంతనంబు వెఱ ♦ పాలును పొంది రహించు కై వడిన్.

౧౩ పాశము క్తి పటలము (౧౦౦)

సీ॥ ఏయుండు నటకుండు ♦ వ్రేయుండు పొడువుండు, చీల్చుండు వ్రేవులు ♦ వేల్చుండు నుచుం
 ద్రెంపుండు త్రుంపుండు ♦ తినుండు మింగుండు కొంది, పచ్చడి నేయుండు ♦ బ్రదికెనేని
 మన జీవితంబులు ♦ మాండు ననుచు డాసి, పురుషులు తరుణులు ♦ ముసరి కసరి
 యిందాఁక నునుఱుండ ♦ నిత్తురే యనుచును, తలను రోఁకండ్లతో ♦ దంపుఁ డనుచు
 తే॥ నగ్నిలోనై చికాల్చుండి యనుచునంజు, కొనుడియంచు నేలను రాచుండునుచుతాలు
 కట్టి కడలిఁ ద్రోవుండని ♦ నెట్లు డనుచు, వారివారికిఁ దోచిన ♦ వగిది ననిరి.

క॥ నాతఁడైన నాయన్నల, నాతమ్ముల నొప్పగించి ♦ పడుపు మనుచు వీ
 డీతరు రాంగతము స్వ, రాతల దీకనుచు వారిఁ ♦ జంపుం డనుచున్. ౯౪౬

ఉ॥ కొండలవంటి దార్శము న ♦ కుంతిత సత్త్వము గల్గు భర్తలన్
 గొండాక వీడియండ మింక ♦ గోడుగ నేడువనేల కోటి పె
 న్ముండము ద్రొక్కి నిల్చి పెడ ♦ మోముల నూడ్డము తాళిబొట్టులన్
 ముండలమైతి మంచు వెత ♦ ముచ్చిరు చెల్వలు పల్కురయ్యెడన్. ౯౪౭

తే॥ ఈడ్చుకొని పోవువారికి నెదురు వచ్చు, లంక జనములు నేయు కో ♦ లాహలంబు
 పతులు మరణింప విలపించునతలకెల్ల, నించుకంత సమాశ్వాసం మెనయఁజేసె.

ఉ॥ వీరుల గౌరుల హరుల ♦ బెంపగు తేరుల నెత్తివె న బృం
 దారకనాథ వజ్రహత ♦ ధాత్రిధరంబులమాడ్కి బడ్డ సిం
 గారము గల్గు వీధుల న ♦ గారముల గని నంతసిల్లుచున్
 మారుతి పోవుచుండె నల ♦ మానుష భోజను లీడ్చు త్రోవలన్. ౯౪౯

ఉ॥ చీమల కూటువల్ మునరి ♦ చెట్టును చుట్టిన యట్లు సంగర
 స్థేమము నొందు బాహువులు ♦ దివ్య భుజంగ నిబద్ధమాట కాం
 తామణు లారఁ గానక వి ♦ తాకున నీకపి వచ్చె నీడ క
 మ్మా! మన కేది దిక్కునుచు ♦ మాసిరి చేష్టుల కొండఱు త్తజ్జీ. ౯౫౦

చ॥ పలువురు చూచి నివ్వెటగు ♦ పాటున నేడ్చిరి విహ్వలించుచున్
 పలువురు వెన్న నేమిగతి ♦ పట్టునో యంచొగిఁ బాతీరవ్వలన్
 బలువురు పాపత్రాళు లొక ♦ పాటియె యంచు వచించి రొయ్యనన్
 బలువురు కీరితించి రల ♦ వాయుజ వీర విహార లీలలన్. ౯౫౧

ఉ॥ కొండఱు పిచ్చలించి కని ♦ క్రూర భుజంగమ పాశ మీ మరు
 న్నందను మేనఁ బూసరము ♦ నాణెముగాఁ బెనవై చినట్లు లిం
 పొంద వెలుంగుచుండెను స ♦ మున్నతి నాన్యము నత్ఫలంబులన్
 డెందములందు తేటిచి ఘటించుట మేలని యాడి రయ్యెడన్. ౯౫౨

తే॥ రాజుకడకుఁ గొంపోవుట ♦ రాణకాదు, క్రుంగి వీడుంట కట్టుల ♦ లొంగికాదు
 వెనుకయాలోచనమువేటు ♦ వెతలుగలుగు, ననుచు వాయుజుఁగని మ్రొక్కి యణఁగినారు.

తే॥ వైనతేయిని మించిన ♦ బాహుబలులు, దైత్యు లేబదివేలు గంధవహుతనయుఁ
 గట్టినట్టి పాశంబును ♦ పట్టి లాగి, కొనుచుఁ బోవుచుండిరి వేడ్కఁ కొనలునాగ.

క॥ అంతకుఁడు బల పరాక్రమ, వంతుల దైత్యుల నడంప ♦ స్వాకృతితో రా
 స్వాంతమున జడిసి యీవహి, వింతగు రూపంబు గొని కవించెనో యనుచున్.

చ॥ దనుజ చిరంటికల్ ఘన ను ♦ ధా ధవళంబగు సాధ వీధులన్
 మునుకొను చంద్రశాలలను ♦ ముంగిళ్ళులందున దిద్దయందు వా
 దనములు గల్గు చోటుల ము ♦ దం బలరారఁగఁ జూడవచ్చి యీ
 వనచరుఁ డెందు వాఁ డితనిఁ ♦ బంపిన దెవ్వరో యండు నివ్వెటన్.

తే॥ మడఁతి సీత పాతివ్రత్య ♦ మహిమచేత, రేవఁగా ఖండవరళు వీరికృత్రిమంపు
 రూపుగొని యందమైన లంకాపురంబు, మాలుపంబూని వచ్చె గాఁబోలుననిరి.

తే॥ ఆమరకాంతలు విద్యాధిరాంగనలును, భుజగకన్యలు చక్కెరఁబోడులైన
 సిద్ధవనితలు మత్తకాశినులు జక్కి, నులును కలకలమని వచ్చి యెలసిచూచి.

తే॥ వారిధిని యోగనిద్ర నొప్పారుచక్రి, సృష్టికర్తయై వెలయు విరించియుఁ బగ
 పూని తమతమ రూపముల్ ♦ మాని యొక్క, దేహముంగొని భూమికిదిగిరో యనిరి.

ఉ॥ దైత్యులు దైత్యకామినులు ♦ దక్కఁగఁ దక్కిన యక్ష కిన్నరా
 దిత్య భుజంగ సిద్ధ సుద ♦ తీమణు లెల్లరుఁ గాంచి డెందమం
 దత్యమరాగలై కనుల ♦ వశ్రులు నిందిరి ధారణీ సుతా
 నిత్యహితంబు గోరుటనో? నిర్మల ధర్మము నాక మాటనో? ౯౫౦

క॥ వీరుడు మారుతి యిదియే, కారణముగ నిట్లు వేఱు + గాక చనుచు లం
కారములు గాంచుట నా, కారయ లగ్గనుచు నెంచియుంటులే యరిగె. ౯౬౦

ఉ॥ నాజనకుండు వాయు కరు + ణ్ రఘురామ పదారవింద వృ
త్తుజను తల్లి రామునతి + పూర్ణమతిఁ దయసేయు దీపనన్
జేజె లొనగు పద్మరము + చేతను వారిజగర్భ సత్త్వ మి
య్యోజనె తెంచినోగలను + ప్రోద్బల పద్ధతిఁ జేయ నియ్యెడన్. ౯౬౧

తే॥ రాక్షసేంద్రుని సంధించి + రాజత గతి, నెల్ల రెఱుంగంగ రఘురామునిద్యౌతక్తి
సంభవించు పరిస్థితుల్ + చక్కదెలుప, దిటపు చెడి జానకిని వీడఁదిపురవచ్చు.

ఉ॥ అంతియకాక వాని నచి + వాస్త చమూల సంపదాలియన్
సంతనగా నెఱుంగవగుఁజక్కటి దెల్పఁగవచ్చు రావణ
స్వాంతము జాడయన్ దిటపు + సంస్థితి గానఁగవచ్చు వాడు త
త్స్వాంతము దాచినన్ మొగము + తప్పక చెప్పదె యెల్ల రీతులన్ ?

తే॥ వాలి నిధనంబు మఱి సాలభంజనంబు, వానర బలంబు రవిజా నవార్యగరిమ
తెలియఁ దెలుపఁగవచ్చును + తెలివినంత, మదికి నాటినఁ జెడుగులుమానవచ్చు.

ఉ॥ కావున నేగుటే తగిన + కార్యము రామ పరాక్రమ స్థితుల్
రావణు డాలకించి తగు + రాణఁ జరించిన లెన్న కాదయే
నావలఁ గొంచెకొంచెముగ + నల్పిన దానవసేనఁ గూల్చి ధా
త్రివరుఁ జేరుటే తగిన + తీరని మారుతి యేగె వారిజో. ౯౬౬

ఆ॥ గొప్పసేన తన్నుఁగొలిచి రా వృషభంబు, పగిదిఁ గట్టువడినవాయునుతుని
రాజ సాధమునకుఁరాణతోఁ గొంపోయె, నెల్లవాని మాడఁసొందజత్తు. ౯౬౭

క॥ దూతలు మున్నుగ వెను జని, దై తేయప్రభుని గాంచి + తలీరుచు భక్తిన్
వాతూలి కట్టువడె జల, జాతాపను సత్త్వమునఁ బొసంగఁగ ననుడున్. ౯౬౮

తే॥ వినిన యతఁ డుత్సహించి యవ్వనుచువారి, కిచ్చె దిగ్గజ రదనంబుఁలీడ్చికొన్న
తారహారంబు తనతోమ్ముఁనూర చంద్ర, రహిత గగన స్థలంబనుఁరహి వెలుంగ.

తే॥ అమిత కాతూహలమున బాహులి వొంగ, గందోవలు వికింప లంకావిభండు
సత్వరంబుగ మీరేగి చంపకుండ, గోతి నిటకుఁ దోడ్చేరఁ బల్కుండని పంపె.

క॥ వార్తాహరు లరిగి విభుని, వార్తను తనయునకుఁ దెలుపఁబరవిన యది య
వార్తపురమెల్ల నది విని, యార్తిని మదిగుంది నీతయమిత వ్యథచే. ౯౭౦

ఉ॥ కావలిగల్గు సేవనముఁ + గాడుగఁ జేసెను పట్టవచ్చు దై
త్యావళిఁ గూల్చెనంచు విని + యప్పటి కప్పుడ సంతసించితిన్
బావని యిట్టి యాపదల + పాలగుటం దలపోయ దుర్విధుల్
పోవపు నన్ను వీడి యని + బుద్ధిఁదలంచెద నంచుఁ గుందుచున్ ౯౭౧

ఆ! ఒడలు ధూళిఁ బ్రుంగఁగొనఁదంపుఁ జిత్రంబు, పొగచు కరణి నొప్పిఁ భూమిపుత్రి
చెడుగు మృగయుచేతఁ జిక్కిన పోతంబు, కొఱకు నేడ్చు హంసిఁకరణి వగచె.

తే! మింటి నంటెడి పొడవగుఁ మేను గలిగి, నర్వ విద్యల నేర్చినఁచదురు గలిగి
జలధి దాటిన యలపునుఁ బలుపు గలిగి, యక్కటా! చిక్కితివె యొకఁయనుచుచేత

చ! తగవె జయించు నిక్కమను ఁ తద్దజ్జల పలుకులు పోల్ల యయ్యె నీ
దగు బలశక్తు లిక్కరణి ఁ నాతెనె? పాపమె గెల్పు నొందెనే?
జగతిని ధర్మమే నిలువఁ ఁ జాలక తాతెనె? యక్కటక్కటా?

నెగుళ్లులపై నెగుళ్లు లిటు ఁ నిల్వనఁ గాల్పునె నన్ను నిచ్చులు? ౯౭౫
ఉ! ముద్రక నిచ్చి ప్రాణములు ఁ ముచ్చట నిల్విన నీకుఁ బ్రీతిమై
భద్రములం జరాయువును ఁ పల్కితి నయ్యది తప్పదంచు నీ
క్షుద్రుల గీటడంప భుజ ఁ శూరతఁ జూపఁ దలంచి యిట్లు సో
పద్రవ మార్గగుండవయి ఁ ప్రబ్బు గడించితి వాయునందనా! ౯౭౬

మత్త, ప్రాణదాతపు నీవు నాపడు ఁ పాలు లచ్చటఁ దెల్పి నా

ప్రాణనాథుని తోడి తెత్తువు ఁ రాముఁ డాజిని రావణ

ప్రాణముల తొలగించి నాచెఱఁ బాపునే యని యో జగ

త్పాణనందన! సమ్మయిండఁగఁ ఁ బాడు చేసితి వన్నియు. [వడిన

తే! అనుచుఁ బలువార్త లాడుచుఁమనసు కరఁగఁ, ప్రాణములు చలింపఁగఁగేపుఁకట్టు
గోవువలెఁ దపించుచు మ్రంగి ఁ కోమలాంగి, సీత మేదినిపై సొమ్మఁసిల్లి వ్రాలె

ఆ! లట మహాత్ముఁడై నయంజనీ పుత్రకు, నిజీయఁ గట్టినట్టి ఁ యంద్రజిత్తు
తొలి తపఃఫలమునఁబొడరి జగంబుల, గెలిచినట్టి యనురఁగొలుపుచేరె. ౯౭౭

సీ! ముల్లోకముల వెల్లుఁముద్దు చంద్రుండవఁ, గ్రుచ్చి యెత్తిన వెండిఁగొండ యనఁగ
ముత్యాల గొడుగు నఁమున్నతి వెలుఁగఁ జ, క్ర పవి శూలంబులఁవణ వితాన
మతివల నఖి రేఖఁలలరారు వింశతి, బాహుల నంగద ఁ ప్రభలు వెలయ
మరుహాస వహ్నిచేఁమూర్పుల పొగలచే, వడగాలి వడదెనఁవడరె ననఁగ

తే! మృతకత ద్యుతి ప్రతతితోఁమణుల శోభ, వరకమున కేగి దాఁగినఁయిరులమ్రొంగ
శేషుఁ డన్ని దిక్కులకును ఁ శిరములలరఁ, ద్రిప్పి పేరొలగంబునఁనొప్పెననఁగ.

ఉ! తేర్చి ఖచించినట్టి మణిఁ దీప్తులు కాసియు నుండి పర్వఁగాఁ
బేర్చి దివాకర ద్యుతిఁ గ ఁ విండు విభూషలు బాహుకీర్తలఁ
దీర్చి వెలుంగ వారినిధి ఁ దివ్య సువర్ణ గిరీంద్ర శృంగముల
మూర్చి కీరీట పంక్తిగ న ఁ పుర్చి ధరించిన చెల్వు దోఁపఁగఁ.

ఉ! చెందిర వన్నె విహారుకటి ఁ చేలము కచ్చముతో వెలుంగఁ దా
రేండు వర ప్రకర్ష మురు ఁ హీర మణి ద్యుతి నెచ్చరింపఁగా

డాంధ తమంబు సాంధ్య రవి * సంతరమందు ధరించి తారకా
బృందము భూవగాంగఁ జలి * వెల్లును ఛత్రముగా ధరించెనాఁ.

తే॥ సారునకు వేదములకు గం * భీరిమకును, తావలంబగు మొగములు * దశదిశలకు
దృష్టులం ద్రిప్పు సపుడెల్లఁదిగిభ పాల, కులకు ప్రవ శేషులకు భీతిఁగొలుపుచుండ.

సీ॥ లోకైకనాయకుఁకాకుత్స్థు దేవిని, కాంచిన పిదప నాఁగంబునుండి
సత్యమృదాఁక సీఁజగముల తరుణులు, పురుషులవలెఁ దోచుఁపాలువు నిలువ
వానర హరి హరఁమానవావళి తక్కఁ, బెరవారు కేల్కోడ్చిఁబిరునులాడ
వేణు వీణాదికఁవినత రవంబుతో, రంభాదు లించు సఁర్తనము సలుప
లయకు ననుగుణంబుగ మద్దెలయ ధ్వనింప, హస్తములు నేత్రములు బామల్ *
హరుప్రమీళ

మునులు సైతము ముక్తిపై * మనసు రోసి, యాడు మేనకపైఁ జూడ్కులలర నిలువ
సీ॥ ఒకమోము పొలయల్కఁనూనిన సతి ముఖా, జ్ఞాత మరంద మాఁసక్తి నాన
ఒకమోము తనతోడఁగొనికఁగూడి యలసిన, చెలి యధరామృతఁమొలసి యాన
ఒకమోము తనియ గీఁతికఁబాడు కామినీ, తారుణ్య మోహఁమృతంబు నాన
ఒకమోము నర్తనఁమొనరించు మగువల, యభినయ రస సుధఁనాన నాన

తే॥ ఒక మొగము వేల్పులకు నాజ్ఞలొనఁగుచుండ, నొక మొగము మంత్రణంబుల *
నొనరఁ జలువ

నొక మొగముఘోరపాపచిహ్నికలవెలుప, నొక మొగముజానకీరూపఁమూహనేయ.

తే॥ ధరణిజాత సతీత్యమఁశరధి నీది, దరిని చేరు లెట్లుని యొకఁశిరము దలంప
మలయజ స్తనూత తిసఁచుట్టుఁనిలిచిచూపు, ముకురమునఁదనసారొకఁ మొకముచూడ.

చ॥ తోటలను తేనెకై చను మ * ధువ్రతమట్లు ధరాత్మజాతపై
పరుగులు వాటు డెందమును * భావననేసి తపించువారు చ
నిరులను బాష్ప బిందువులు * నెట్టన రాలఁ గృశించువారు నౌ
తేటవల చూపు తూపులు ప * దింబది బాహులిమోద వ్రాలఁగఁ.

ఉ॥ పుష్పాడి బూసికొంచు మధు * వుం దగఁ ద్రావుచుఁ దమ్మిమొగ్గ ల
ట్టాప్పిన చన్నుదోయి పయి * నొందిన చందనమందు డిందుచుఁ
గుప్పన వచ్చు తేమ్మెరలు * గొప్ప ప్రతిక్రియ నేయు కైవడిఁ
విప్పగు పుష్పబాణ శర * విధ్ధ మహా వ్రణరాజుఁ దూటఁగఁ.

తే॥ వాలుగంటుల యావనఁపద్యములకు, భాష్కరుంబోలు వాడై సుఁపర్వ పరుల
కేలుఁ దామరలకు శశిఁబోలియున్న, వైశ్రవసుఁ గాంచె ముంగలఁవాయునుతుండు.

ఉ॥ కాంచి భుజంగముం గను ఖ * గప్రవరుం బలె నుగ్గమూర్తియై
సంచిత కర్మబంధముల * జ్ఞానముచే బలె నాగపాశముం

- ద్రెంచి విదిర్చి మైథిలికిఁ + దీఱని శోకము గూర్చినట్టి న
క్తంచర నాథుఁ ద్రుంతునని + తత్తఱమందుచు వెండి యిల్లును ౯౯౦
- శా॥ నిద్రం బొందిన వాని యావి గొనుటల్ + నింద్యంబుగా నెంచి యీ
క్షుద్రున్ వీడితి రేయి నిప్పుడొ యిటుం గొల్పున్న వాఁ డేల య
మృద్రిక్ మానుట వీనిఁ జంపి జనక + క్షౌనాథ సంజాతకున్
భద్రంబుల్ సమకూర్చి రామునకు నొ + ప్పంజెప్పుటే యుక్తమా. ౯౯౧
- ఉ॥ రాముని దేవఁ గైకొని జె + ఆం బదిలించుటఁ జూచుచున్న దై
త్యామరసాళి యిప్పు కను + లారఁ గనుగొన వీని శీర్షముల్
దామనగట్టి యాడ్చికొని + తామరసాక్షుని చెంతకేగ కి
ట్లేమని రిక్త హస్తముల + నేగుదు? నేమని విన్నవించెదన్? ౯౯౨
- చ॥ వెదకుచు వచ్చినట్టి యొక + వీర వనేచర ముత్సహించి తా
మది గొను మానినీ మణులు + మస్తములం దగ మోదికొంచు ది
క్పదముల కేగఁ బంక్తిముఖు + బంధుర వక్త్రము లుర్విఁ గూల్చి జె
ట్టిదముగ సింహనాడము ఘ + టించిన దన్న యశంబు పిన్నయే?
- చ॥ ఎదుటనె కాంచి దానవ కు + లేళ్ళరు జీవము లుజ్జగించి ప్ర
ల్లదములు గొన్ని వల్కి మర + లం జనినాడవయేని అవ్వయే
కుదురు; నెదిర్చి గెల్చి కిలఁ గూలిన యేనియుఁ గీర్తిగాక వే
తొదవునె? యెట్టులైనను శు + భోన్నతి గల్గుట నిక్క మివ్వధిక.
- తే॥ నాగపాశంబు తెగివడఁనగము మీఁది, కుటుకు మగ సింగముం బలఁగఁగఱకు టసుర
వైకి లంఘింతునని తలఁపడుచు నుంత, తగదనుచుఁ గూడ వగచె నాఁకుగ నుతుండు.
- మ॥ అమరారాతి వధింపఁదగ్గ నులభుం + డౌనేమి? సాహాయ్య పై
న్యములం జూడ నలంతఁ బోవఁ డితనిన్ + నక్తంచర శ్రేణి వం
శముతోఁ ద్రెంపఁగ రాఘవుండె తగు; నెం + చన్ సాహసోద్యోగి శ్రే
యములం గొంచునె? మించిపోవునొకొ దై + త్యాధీశుఁ డింతింతలో?
- మ॥ గెలువన్ శక్యముగాదు వీనికి ననున్ + గీర్వాణులుం దోడ్పడన్
బలవంతుండగు వీని నేనును జయిం + పం గాదు డీకొన్నచోఁ
దలఁపం బెక్కు దివంబు లేగు; ధరణా + ధృత్యుండు నారాకృతై
తలఁకున్ శంకిలు నట్లు నేయుటలు న + త్కర్మంబాకో దూతకున్?
- చ॥ జగములు సంతసిల్లి భువి + శాశ్వత ధర్మము పూని నిల్చు న
ప్పగతుని రావణానురుని + బాహులు శీర్షములెల్ల మేదిని
దెగివడఁ గూల్చు నేనని ప్ర + తిజ్ఞ యొనర్చిన రాము వాక్యముల్
తగ విని యిట్టి సేతకును + తార్కాను లేటి హితంబు నాకగున్?

ఉ॥ ముమ్మరమైన సంగరము + పూని యొనర్చుచుఁ గాలమెల్ల వ్య
ర్థముగఁ ద్రోచుచుండిన ధ + రాసుత పక్షము లొక్క రెండె ప్రా
ణముల నిల్పు దాన నని + నాథుని పేరఁ బ్రతిజ్ఞసేసె నే
నిమ్మొయినైన నాజనని + యీల్గుట నిక్కము నిక్క మక్కటా! ౯౯౯
తే॥ కాన బవరంబు తగినది + కాదు నాకు, దాత్యమే యిందు చూడ నుత్తమ మటంచు
నిశ్చయించి రాఘవదూతఁ నిర్భయమున, రావణుని కొల్వు లోనికిఁ రాణఁ జనియె.
చ॥ దానవేంద్రుఁ గాంచితగ నింద్రజిత్తు పా, వనిని చూపి వీడుఁ వనచరుండు
కాఁడు హరుని వంటిఁకడిమి గలాఁడు వ, నంబుఁ జెఱిచి యక్షుఁ నలఁచెననుడు.

మ॥ కన నుండిచిన నేత్ర తారకలఁ బఁ ల్గుం బూను నావ్యంబునక
ఘన ఖద్యోతము లుప్పతిల్లి హనుమఁ ద్వాత్రంబు గాల్పంగ నూ
ర్చిన నిట్టూర్పుల ధూమజాలము వెసం + జత్రంబుగా నూత్న బం
ధనమై క్రాల దళాననుండు పలికె + దర్పంబుతోఁ జూచుచుక.

చ॥ కులిశివో శూలివో హరివో + గూఢ పదాఘ్యుడవో యముండవో
జలజహితుండవో శిఖివో + శక్తి ధరుండవో పొట్టి మానివో
పలుపలు మాను లిప్పగిదిఁ + బంపిన కృత్తివో ధాత లంక ని
ట్లలమఁగఁ గ్రొత్తగాఁ బడసి + యంపిన యుద్భట ధైర్యమూర్తివో?

—: హనుమంతుఁడు రావణునకు నీతి గఱపుట :—

చ॥ ఎవఁడవు నీవు? పచ్చుటకు + హేతు వదెయ్యది? వంపినట్టి వా
రెవరు? నిజంబు తేల వచి + యింపుము నావుడు నాంజనేయుఁ డీ
పవిది వచించు నీవనిన + వారల నెవ్వఁడఁ గాను రాజ పుం
గవుఁ డనమాన ధన్వి పనికై యిట వచ్చిన దూత రావణా! ౧౦౦౪

చ॥ అతఁ డెవఁ డందు వేని యజ + రాదు లజాదులు మాని బృందముల్
తత నుగుణాఘ్యులుం బహు వి + ధంబులఁ జర్ప యొనర్చి నేయఁగా
జత పడకుండు నక్కజవుఁ + జక్కటి దీర్పంగ దీక్షపూని యు
ద్ధతిమెయి నుద్భవించిన యు + దార జగత్పరి రక్షకుండగుక. ౧౦౦౫

చ॥ బలము తపః ఫలంబు పరి + వారము ధాతృవరంబులుక యశః
కలిత గురుత్వముక జయము + గర్వము శౌర్యము ధైర్య కార్యముల్
కలిమియు దుష్టచేష్టలు న + కాండముగా నొక యమ్ముతోన యి
య్యలఁ గలుపం గలట్టి ధను + రింద్రము చేసొనినాడు రావణా! ౧౦౦౬

ఉ॥ కాండతఁ డాదితేయుఁడును + కాండమరుండును కాఁడు దిక్కరుల్
కాండల వెండికొండయును + కాఁడు త్రిమూర్తులు కాఁడు దిక్పతుల్

కాడు మునీంద్రులు జడలు ♦ కాపుల వున్నెము శంబరాదులం
దాడన నేయు నా దశర ♦ ధ క్షితిపాలుని పట్టి రావణా! ౧౦౦౭

ఉ॥ జ్ఞానము సర్వశాస్త్రములు ♦ సత్తపముల్ పకలంబు మానుగాఁ
దానెది నిశ్చయించు మది ♦ దత్తలమే యొసఁగు జగత్త్రయిన్
మానవమాత్రుడ యతఁడు ♦ మైవడి ధర్మము వేడ శాస్త్రముల్
పూని నుతించుచుండు పరి ♦ పూతుడు నిర్మల ధర్మ మూర్తియున్.

సీ॥ వేదంబులందును ♦ వేదశిరస్సుల, యందుఁ బూర్తిగఁ జూడ ♦ నందకుండు
విజ్ఞానమునకును ♦ విజ్ఞాన మగువాఁడు, ముగరు మూర్తులకును ♦ మొదలివాఁడు
మూఁడు కాలములకుఁ మూఁడు గుణములకు, మూఁడు తావులకును ♦ మొదలివాఁడు
గజరాజుఁ గాచిన ♦ కరుణామయుఁడు సుర, ప్రార్థనంబును విని ♦ వారికొఱకుఁ
తే॥ జక్ర శూల కమండలు ♦ సాధనముల, వదలి పిలుదాల్చి ప్రాతవౌ ♦ వటదశంబు
వెండికొండను గమలంబుఁపిడి క్రొత్త, దగు నయోధ్యా పురంబున ♦ నవతరించె.

మ॥ తన పాదాబ్జముల నిర్మరంతరము చి ♦ త్తంబందు ధ్యానించు న
జ్ఞున హృద్వాసుఁడు ధర్మ పద్ధతుల నం ♦ స్థాపించి తాఁబోవు తె
న్నున లోకంబు చరింప దుర్జనతతిన్ ♦ నుగ్గాడి నన్యార్గ వ
ర్తనలం గావ జనించె నాతఁడు జగ ♦ ద్రక్షామతిన్ రావణా! ౧౦౧౦

తే॥ అతనిదానుఁడహనుమంతుఁడండ్రునన్ను, ధరణిజనురోయఁజను హరి ♦ వరులయందు
వచ్చె దక్షిణదిశకు మాఁ వాలిసూను, డతఁడు పంప వచ్చిన వాఁడఁననుడునతఁడు

ఉ॥ వాలి సుతుండు నిన్ననువ ♦ వచ్చిన దూతవా సీవు! ధీరుడౌ
వాలికి నేమమే! ప్రభుత ♦ పద్ధతిగా నెఱవేఱుచున్నదే!
పోలఁగఁ దెల్పుమా యనుడు ♦ పూత చరిత్రుఁడు రామదూత వా
తూల సుతుండు దంతములు ♦ తోఁవఁగఁ బక్కున నవ్వి యిట్లునున్.

ఉ॥ ఏల భయంబు రాక్షస కు ♦ లేశ్వర! డెందము నిల్వరింపు మ
వ్వాలి దివంబుచేరె రఘు ♦ వర్యుని శాత శ్రం బాకంట న
వ్వాలి మరించునాఁ డతని ♦ వాలును తోడనె పోయె గ్రమ్మఱం
బలదు మాకు నిప్పుడు త్వి ♦ మాంపతి పుత్రుఁడు రాజు నావుడున్. ౧౦౧౩

తే॥ వాలి నొక కోలచే నేలఁకూలనేసె? రాముఁ డిపుడేడ నున్నాఁడు? రాముడేవి
వెదక వంగదుం డరుడేరు? విధ మదెట్లు? తెలియఁ గోరెద ననుచు దై ♦ తేయుఁ డడుగ.

మ॥ ధరణిస్వేషణ తత్పరత్వమునఁ గాం ♦ భారంబుల్ వచ్చు భా
స్కర మంశాధ్యుల రామలక్ష్మణుల వే ♦ డ్కంగాంచి సుగ్రీవుఁ డ
క్కఱతో న్నేహముచేసి తాఁబడిన దుఃఖంబుల్ ప్రసంగింపఁగాఁ
గరుణాభండయి రాఘవుండు తునిమైం ♦ గావేయ రాజ్యప్రభున్. ౧౦౧౬

మ॥ యమతో రాజ్యరమో రఘూత్తముఁడు కా + రుణ్యంబుతో నిచ్చి మి
త్రముతో నాలుగు మాసము ల్కడపి చే + రక వచ్చియున్నట్టి పై
స్వములం గొంచి ధరాత్మజ్జ్ వెదక నా + నాదిక్కులం బంప నే
మముతో నేమిట వచ్చినార మిదియే + మాకార్యముల్ నావుడు.

ఉ॥ మీ కులనాయకుం దునిమి + మీ కపకారము చేసినట్టి ని
శ్రీకునితోడఁ గూడి కుల + శీలము బూదిని గల్పింకొంటి ర
స్తోక యశంబుఁ గోలుపడి + తోరపు నిండను మోచినారలే
కాకయు నిట్టుకొటయు జగత్స్థితి స్త్రీత్వమె యొందెనంటకా? ౧౦౧౭

ఉ॥ అన్నను చంపఁగాఁ గొలిపియట్టు లొనర్చిన వానితోడనే
మిన్నక మైత్రి చేసికొను + మీప్రభు పంపున నాకుఁ దెల్పఁగా
నున్నది యేది? నీవు దను + జోత్కరముం బొలిపుచ్చ నేలరా?
నిన్ను వధింప జంకకుము + నిక్కము తెల్పుము వానరాధమా! ౧౦౧౮

అ॥ అనుడు సద్గుణాధ్యుఁడౌ హనుమంతుడు, పంక్తిముఖుఁడు పల్కు+పల్కుల విని
యించుకంత వగచియిట్లును మాధ్వన్త, నీతి దెలుపు టుచితఃకీరితి యనుచు. ౧౦౧౯
తే॥ దూతయై వచ్చినది రవి+సూరి హేతు, పుననె యుక్తంబులును ధర్మపులును నీతి
మంతములు హితములును సంభావ్యములును, గలుగు పలుకులు గలవు పెంపలరవినము

ఉ॥ జీవితము విశావితగఁ + జేసితి వింతుకయేని రాజ ధ
ర్మావధి గానకండితి వ + హా! పలుగాకులు నేయు నై చ్యముల్
పావరిఁ జేసి తిష్ఠ దిగఁ + బాతెడు వేళయు వచ్చె నైన నో
రావణ! నాదు మాటవిని + రాజ్యము నేలుముకొంత కాలమే. ౧౦౨౦

ఉ॥ మిక్కిలి కష్టపెట్టినను + మీఱని నిశ్చల మావినీత్వము
జొక్కము గాఁగఁ గల్గినదిశుష్కముకంటఁ బవిత్ర జానకీ
జిక్కులపాలు చేసితివి + చిక్కని యింద్రియపాలి గెల్చి పెం
పెక్కఁ దపించి తత్ఫలము + నిట్టులు నాశము నేయుటాపునే! ౧౦౨౧

తే॥ వజ్రదఁ బోయెను నీగౌరవంబు నేడె, యింతుకంత కేమించిననితీయు రేపె
నిర్దరుల జయించితి ననినిజ్ఞునీల్లు, గర్వ మగ్గలమాట నీ + కఠణి జరిగె.

ఉ॥ పాపము పుణ్యము గెలిచి + పైకొన లేదను నార్యవాక్యము
బాపమతిం దలంపక త + పఃఫల వంపదలెల్ల జానకీ
దాపము పాలుచేసి విత + ధం బాపధించితి వట్టి కృత్యముల్
నీపయి మ్రాతమే చనునె? నీ యమరావ్యయమెల్లఁ గాల్చుడే? ౧౦౨౨

చ॥ తగవు తొలంగినట్టి వల + తాపముచే మతి పాడుగాఁగ నీ
జగతిని నిందనొంది మఱి + చచ్చి యుధోగతి నొందినట్టి వీ

నుఁగుల గణింపఁగాఁ దరమె? ♦ నూల్కొని యొక్కఁడు బాగుపడ్డ వా
డగవడునేమి? లోకముల ♦ నారసిన్ బరమేష్ఠి వంశజా! ౧౦౨౧

ఉ॥ కాంచన కాంచనాంగులెడఁ ♦ గామముగాక మహాంధకార మొ
క్కించుక వేఱు గల్గునని ♦ యెన్న రుదార దయాగుణా నివృత్తు
కాంచన కాంచనాంగులెడఁ ♦ గామము వీడుట గాక వేఱుగా
నంచితమైన తెల్విగల ♦ దంచుఁ దలంపరు తత్త్వ విద్యురుత్ ౧౦౨౨

తే॥ మరులుగొని పరదారపై ♦ మనసునిల్పి, యెల్లదంబొంది బిడియంబు ♦ కొల్లవిడిచి
మిసిమిమేనుకార్యము నొందఁ ♦ బ్రబ్బునొందు, నీచ పురుషత్వమున మేల్గి ♦ నగడునేమి?

చ॥ శరధి పరీత భూతలము ♦ జానుగ నేలిన రాజులందు నీ
కరణిని నీతిమంతులును ♦ కానరు వేదము లభ్యసించి యు
త్యురుతర ధర్మముం దెలిసి ♦ యున్నతి నొందిన నీవ యిట్లు వెం
బరవలె నీతిమీఱఁ దగ ♦ వా? తలపోయుము నుంత రావణా! ౧౦౨౩

తే॥ ప్రియములేని యొకర్తును ♦ వేడితెగడు, వడిన పిదప జీవములతో ♦ బ్రతుకుకంటె
ముక్కుతెగి మనుదళయును ♦ మురువు గలదె, యనుచుఁ బలుకుటయును యుక్త ♦
మగునె చెవును?

తే॥ జగములనశింప జేయంగఁ ♦ జాలినట్టి, భుజములును శిరంబులు వేయి ♦ పొనగియున్నఁ
గావఁజాలునే యవి యూరిఁగాల్ప రేగు, నగ్నిలోఁ బడు వలువల ♦ బ్బగును గాక.

తే॥ మెచ్చి త్రిపుర దాహకుఁడు నీకిచ్చినట్టి, గొప్పవరములు దప్పినఁ ♦ దప్పుగాక
పాడి తప్పని శ్రీరామభద్రద్రుశరము, తప్పనని మది దలంచుట ♦ తప్ప తప్ప.

చ॥ చెదరఁగనీక కావఁదగు ♦ సిగ్గుచెడంగ నహీన రాజ్య వం
పదలు నశింప నీచగుణ ♦ పద్ధతి నన్య సుమాంగి నిట్లు నీ
యెద వలపింతువే మతియు ♦ నెల్లదపుం బనులందు చాల బె
ట్టిదుఁడయి యాజీతేజితి క ♦ డింది యవాంత్రిము లబ్బు రావణా!

ఉ॥ పుట్టినవారు పుట్టు చెడ ♦ ముక్తిని పొందినవారు వేల్పుల
నెట్టి తరించినారలును ♦ నిర్మలబుద్ధులు నీవు తప్ప నే
కట్టిడులేని రామవద ♦ కంజయుగంబును విస్మరించు వా
రెట్టులు నెందుఁ బుట్టరిక ♦ నెవ్వరుఁ బుట్టనుపోరు రావణా!

ఉ॥ పంజిన రాజ్య సంపదను ♦ బంధు జనంబును జీవితంబుల
వెంబర విత్తవై చెడఁగ ♦ వీడెద వేల? విదేహకన్య చి
త్తం బుపశాంతి నొంద విడి ♦ దాశరథి శరణంబు వేడు వ్య
ర్థంబుగఁ జావనేల? యనితావక మిత్రుఁడు తెల్ప నాపుడు. ౧౦౨౪

తే॥ కొండలంబట్టి తిరుగాడుఁగ్రోఁతికాదె? తెలుపఁబె నీతాకు నీతితులను నాకు
మేలుమేలని వికటంపులీల నవ్వె, నవజయం బెన్నఁ డెఱుగనియనురవిభుఁడు.

తే॥ గ్రోఁతి మాటలు మనుజులఁగురు జయంబు, తొనకుఁగాక యట్లుండనీదూతవగుచు
వచ్చినాడవు వనమునుభంగవఱువ, నేల రక్కసులను చంపఁసేలయనుడు. ౧౦౩౬

తే॥ నిన్నుచూపు నారెవరు లేకున్న కతన, రాక్షసేంద్రు దర్శనము దుర్లభ మటంచు
వనము పాడుజేసితిఁ జంపఁవచ్చువారి, నాత్మరక్షణార్థము చంపుఁననువువలసె.

తే॥ మరలఁ బాశబద్ధుడనై తిఁదరిసెనంబు, కొఱకు నన రావణుఁడు వండ్లుఁగొఱికి వీనిఁ
జంపుడన నూనరులు లేచుఁసమయమందు, వీడుడని యడ్డువచ్చె విభీషణుఁడు.

ఉ॥ అన్నకుఁ గేలుమోడ్చి నయ + మారఁగ నిట్లు నేదశాస్త్రసం
వన్న! తపఃఫలంబున భు + వంబులు పృష్టియొనర్చు ధాతయుఁ
మన్నన సేయఁగాఁ దగిన + మార్గ మెఱింగి త్రిలోక రాజ్యముఁ
గొన్న మహాయశుండ వాక + గ్రోఁతిని దూతను చంపఁ బూనెదే?

చ॥ అవని నజాండగోళముల + కావల లోపల సత్యధర్మమల్
తవలిన యెల్ల చోటల ను + దార గుణాశయులందు చూడగా
యువతలఁ జంపినట్టి జను + లుందురు గాని నిబద్ధి రాయబా
రి వధముసేయు పార్థివ వ + ర్ణ్యుల నెందును గాన మింతకు. ౧౦౪౦

చ॥ పగఱ పురంబుచేరి తమ + పంపిన వారల వార్తఁదెల్పి యా
పగఱకుఁ గల్గు కిన్నలకుఁ + బాల్చి నత్యము ధైర్యవాక్కులఁ
సొగనుగఁ దెల్పఁబూను మతి + శూరుల నిష్కవట ప్రబుద్ధులఁ
దెగఁ దలపోయ నెల్లిదము + తీరగలు వాఱదె లోకమెల్లెడ? ౧౦౪౧

మ॥ పెరవారంపిన దూతఁ జంపునెడ వి + ద్వేషంబు శాంకించునే?
పెరుగఁ జొచ్చునుగాక శాత్రవులకుఁ + వృత్తాంతముల్ సేరమిఁ
నురుగఁబొఱక శత్రుశేష మిల ని + ల్పుంగాన నీతిజ్ఞ లీ
తెరువుం ద్రొక్కరు నింద్యమం చరసి నై + తేయొద్ర చూడఁమణి!

ఉ॥ వీరులు నీతిమంతులు వి + వేకులు ధీరులు రామలక్ష్మణుల్
వారక ముక్కుగోసి తమ + వార్తలు దెల్పఁగఁ జప్పనాక నీ
చేరువ కంపినా రటులు + శ్రేయము నాత్మను కోరెదేనియుఁ
ధీరత నిన్ను దెల్పఁ జను + దేరఁగ వీడుము సేడు మారుతి ౧౦౪౩

ఉ॥ నావుడు లెన్నవల్కితివి + నాజెముగాఁ గఱి జంపరాదు నిం
దావహమంచు వాయునుతు + నారసి నీవు బిరాన సేగి యా
కావరులఁ వనేచర ని + కాయము తోడను తెత్తుగాక యా
సేవకులార! రండితని + చెప్పగు వాలముఁ గాల్చి యంతట. ౧౦౪౪

చ॥ పురము జనంబు లీ కపిని ♦ పోలంగఁ జూడంగఁ దిప్పి త్రిప్పి యీ
నరుదుల దాట వీడుడని ♦ చయ్యన రావణు డాడ నింద్రజ
త్తురవడి నాగపాశముల ♦ నూడ్చును మోఁకులఁ దెచ్చి కింకరున్
తరముగఁ గట్టి లాగిరి ము ♦ దంబునఁ గేకలు వెట్టు చుద్ధతిఁ. ౧౦౮౬

క॥ తేరుల గొరుల కుదిరల, దారము లుయ్యెలలఁ గట్టు ♦ దారంబులు వే
కూరిచిరి నాఁడు పురమున, దారము కఱవయ్యె వాయుతనయుని కతనన్.

చ॥ వరములుగాఁగఁ గొన్నవి ను ♦ పర్వులనుండియుఁ దక్కువారలఁ
దురమున నోర్చి కైకొనిన ♦ తోరపుఁ బాశము లప్పనంబుగాఁ
బరగిన వెల్లఁ దెచ్చి ముడి ♦ వైచిరి కట్టిరి దార కంఠ బం
ధురతర నూత్రరాజములె ♦ త్రుంగక తక్కిను నాఁడు వారిచే. ౧౦౮౭

చ॥ క్రమమును మీఱి తెంచుకొను ♦ కష్టములేకయె నాగపాశమున్
దమకముతో విదిర్చి రిక ♦ దైత్యుల మోదము నొక్క వ్రేల్చిడిఁ
జమరుదనా ? యటెల! రథ ♦ నంబున వీరలు తోఁకగాల్పు ను
ద్యమమున లంకగాల్పుమను ♦ దారిని నేర్పుట గాదె యారయన్ ?

చ॥ అని తలపోసి తా నడనుకై కనుపెట్టుచు వారుగట్ట దీ
నునివలె గ్రుంగి ప్రక్కలకు ♦ నొవ్వంగ నీడ్వంగ నోర్చి బ్రహ్మవి
ద్యను ప్రకృతిం జయించియు న ♦ తంబు జగజ్జన సంగ్రహార్థమై
యనువుగ లొంగు నుత్తము క్షియన్ హనుమంతుఁడు లొంగె వారికిఁ.

సీ॥ మోకులఁ బట్టి యాఁమ్రుక్కడున్ ముందటి, కీడ్వ నీడ్చినయట్టులేగుచుండ
దశముఖ మందరఁ ద్వారంబు వెలుపలి, కమ్మారులెని దెచ్చియతనివాల్చు
నిండ బేలికలు చిఁనింగిన వలువలు, పాగాలు పెద్ద దోవతులు చుట్టి
చమురు నేయియుఁ బోసింపూర్తిగా ముంచి, నిప్పువెట్టి రగిల్చినిగుడఁజేసి
తే॥ కోయనుచు నార్చి పెద్దమోకులను వట్టి, సోకు లీడ్వంగ సాయుధుల్ నూరెలందు
నడవఁ దేరు నడచు గతిఁనడచె హనుమ, చూచు వారెల్లడల నిండిచూచుచుండ.

సీ॥ వనితతో మాటాడిపవభంగ మొనరించి, కర్బురవరులఁ బెక్కుండఁ జంపి
మనుజుల దిటవునుమన రాజునకుఁదెల్పు, వచ్చిన కపి తుదిఁదెచ్చుకొన్న
సిలుగులఁగనుల వీక్షింతురు రండని, వ్రతిగృహ ద్వారంబుపజ్జ నిలిచి
తప్పెటల్ గొట్టుచుదనుజులు కొందఱు, ముందుగాఁ జనుచుండఁమూఁగె జనము
తే॥ పేర్చి రాల్చిరి కొందఱుభీతి గొనిరి, కొందఱేగి మైఖిలికి వాఁక్రుచ్చినారు
వాఁడ దమియించె బలమించెవ్రాలె నూర్చె, జాతవేదుని ప్రార్థించెజనకజాత.

ఉ॥ శ్రీరఘరాముదూత నిటు ♦ చెన్నఁటి సోకులు కష్టపెట్ట ని
ష్కారముఁజేసిడవై కనుట ♦ కర్జుమె నిర్మల ధర్మసాక్షివై ?

ధారిణి నేఁ బ్రవ్రతల ♦ ధర్మము దప్పని దాననేని యీ

మారుతికిఁ హిమాంశుక్రియ ♦ మానుగ నందుము వహ్ని! మొక్కెడఁ.

తే॥ కందరదనయా సీతయా ♦ చందమునను, పలుక భయమందె మనమునఁ బావకుండు
మేను చలిచే గగుర్ప సామీరి వాల, మెమ్ములం దాఁకఁ జల్లనై ♦ యెనఁగె నప్రదు
నీ॥ పెక్కులాడఁగ నేల? ♦ భీకర ఁడబాగ్ని, భూమియందు గల జ్వాలాముఖాగ్ని
అమరలోకపుఁ గరాభాగ్నియు మునుల త్రే, తాగులు రుద్రు వేత్రాఁలంబు
సరసిజగర్భుని ♦ కరతల వహ్నియు, సర్వాగ్నులును భువి ♦ జల్ల నయ్యె
విడుగులు చల్లనై ♦ వెలసె జ్యోతిర్మండ, లంబు హిమంబు క్రమంబునొందె
తే॥ కరువ గప్పిన కరణి మైఁగి ప్పినట్టి, యగ్ని కాల్యుక యెలయుట ♦ యనిలసుతుఁడు
తల్లి జానకి ప్రోత్తడితనమువలన, శీతలం బయ్యెనని సంతఁసించె మదిని.

చ॥ తొలుతటి కేయి తెల్విమెయి ♦ దూఱని చోటులఁ జూపనెంచి కా
వలయు నొకండొకండుగ నె ♦ వాడల వాడల మూఢ దానవులే
తలకొని త్రిప్పుచుండఁ దొలు ♦ తం జను నింద్రియపాలి వెస్కలఁ
మలపున నేగు బుద్ధిక్రియ ♦ మారుతి యేగుచుఁ గాంచె నన్నిటిఁ. ౧౦౫౧

చ॥ కడపటి వీధిలో నిలిచి ♦ కావలులం గిరురించి యేను వీ
డ్వడ నదనిద్ది యంచు మది ♦ బావని భావనచేసె గట్టిగా
వడమును పట్టుకొన్న బహు ♦ బాహులు మిన్నన వేల లేచి య
చ్చెడుగరులఁ వినిచ్చె వడిఁ ♦ జెట్టునఁ బండులు దుల్పు కై వడిఁ. ౧౦౫౨

తే॥ విద్రువ రక్కసులే భుజములుఁ విజుగ నేలఁ, గూలి మాలిరి సాశ బంధాలతోడ
మింటఁ గానంగ వచ్చె సామీరి సర్ప, పర్గ పరివృతుండగు ఖగఁవర్షభోలి.

తే॥ పగలు తివురములే గాల్చినభవుఁడు వతని, సాధనంబులు మిగుల లఙ్ఘన వహింప
సాపులకుఁ గాఁపురంబు లంకాపురంబు, వహ్ని కొనఁగంగఁ దన పెను వాలు విడిచె

శా॥ వాలం బప్పుడు వారె బన్నములు న ♦ ల్పంబూను దై త్యాళితోఁ
బ్రోలిం గాల్చెద నంచు రోష కలిత ♦ ప్రోత్తుంగ కాలాసలా
భీలంబైన పరశ్వధంబు గిరిశుక్ ♦ వెన్నంటు చందంబునక
జ్వాలాదీర్ఘ కరాళ మాలికలతో ♦ సర్వంకషోద్వేలమై. ౧౦౫౩

తే॥ ప్రోలి నన్ని దెవల నొకఁత్రుటిని గాల్చు, కతన వాలంబు పురములఁ గాల్చుమేరు
ధనువు తెగ తెగలాగి యుద్ధతి మృదుండు, విడుచు వైష్ణవాస్త్రంబనఁ వెలసెనపుడు

నీ॥ కల్పాంతమందు లోకంబులఁ గాల్చు నె, క్కుడు కంటిమంటలఁ వడర విడుచు
చెయిది సభ్యాసంబు నేయుటఁబోలి య, కుంకిత బలుఁడు కాకుత్స్థుదూత
గర్వితులైన రాకాసుల పురము గా, ల్పంగ నెంచి తనదు వాంలంబు పెంచి
మణి కనకాంచితఁమయముగ మరళిల్చి, శిల్ప చాతుర్యంబు నిల్పియున్న

తే॥ గొప్ప సౌఖ్యములను పెనుకుధరములకు, వజ్రపాతంబుఁబోలి యవ్వాయుసుతుఁడు
వాడవాడకుఁ దిరుగుచు మేడమేడ, వైకి లఘించుచుఁ దగిల్చె వాలుచిచ్చు.

చ॥ కఱకు నిశాచరావళుల ధార్యముచేఁ గ్రతువుల్ త్యజింప దు
ర్భరమగు నాఁకట న్నలఁగు ధావకుఁడు హనుమంతు వాల మా
దరువుగఁ జేసికొంచుఁ బురిఁ దత్తఱ మింగఁ దొడంగె నుగ్రుఁ డా
దరమున విందువెట్టఁ బ్రమ దంబున లోకము మింగు చాడునఁ.

౧౪ లంకాదహన పటలము. (౬౪)

తే॥ భీకరాన్ని సుందర సౌధపీఠులందు, ధ్వజములం గాల్చి పిదప లోపలనుచొచ్చి
మేలుకట్ల దహించి కంబాల నలమి, కప్పలం డుల్చి బూడిదకుప్పచేసె. ౧౦౬౩

తే॥ రత్న తోరణ ద్వార వాఠముల ముసరి, వస్తుజాలంబుఁ గాల్చి లోపలి జనములు
వెలికి రాలేక యీవ లాపలకుఁ దిరిగి, యలసి సాలసి రోదనచేసియడఁగి రల్లె.

తే॥ మణి కనక వేశ్మ కాంతులు మలసి వీవ, మండుచున్న యిండులు మఱి మండనివని
తెలియఁ జాలక యన్నియుఁ దీడిరించి, రగులు కొనెనని యెడ్డిరిమగువ లరసి.

తే॥ పుల్ల మకరంద తుందిలపుష్ప కీర్త, సుందరోద్యాన కేకులొమందగమన
లెల్లయెడలఁ బొగలు గ్రమ్మనేది త్రోవ, యనుచుఁ దెలియక పలవించిరడలునిండ.

తే॥ స్త్రీల కొప్పులఁ బురుషులసిగలయందు, మిడుగులులు చేరి చిటపటపడరియొడలి
మీఁద విరియఁ గేశములకు మిడుగులులకుఁ, దారతవ్యంబు తెలియక తల్లడిలి.

తే॥ బ్రహ్మవిద్యచే బ్రకృతి సంబంధమూడ్చి, స్వస్వరూప విజ్ఞతనొందుజనుల పోల్కిఁ
దద్దహగ్ను లాజ్ఞప్తి బంధముల వీడి, స్వస్వరూపంబులొందిన సరణి మండె.

క॥ ఆ పొగల గములు వామన, రూపములై యలమి యెసఁగెఁ రోదోంతరము
శ్రీపతి వామన రూపం, బేవున ముజ్జగము లలమనెనఁగిన మూడ్కి. ౧౦౬౪

క॥ తెల్లిన యెసఁగులెల్ల ను, త్రుళ్లుచుఁ దమమేన నిప్పు ధాటట్టిలంగం
దోభూడి యొఱిగి యెమ్మల, గూల్చె యైరావతంబు కొమరుండాల్చె. ౧౦౬౫

క॥ మంచువలె నడరి ధూమము, మించఁగ నగ్నులును తొట్టమిడుకుచు నెనుముల్
పాంచ నేపు నికాయము, పంచున లోఁతైన కడలిజలముల జొచ్చె.

క॥ మిడుగులులు చిటపటించుచు, బిడుగులవలె నెల్ల కడలివిరిసి పడుటచే
గడలి జల ముడికె నందుం, దొడిబడి జలచరము లవిసెతుప్పులు మూలె.

ఆ॥ కాగి కాగి కరఁగి కనక పదార్థముల్, వఱద పాతిపాటివనధిఁ జేరి
కమవలీడు కరఁచి కడ్డిలు చేసిన, కొమరు దాల్చి మరలఁగోవులయ్యె. ౧౦౬౬

తే॥ క్షణములో లోకములఁగాల్చుఁ జాలినట్టి, బెట్టిదవుఁ జిచ్చుచే రత్నవేశ్మసమితి
ననములం బలె బొగులవఱకుఁ గాలి, నిలిచెనే? వైడిమయమాట విలయు మండె.

తే॥ అమితముగఁ బొగ గ్రవ్యవృత్తాఽజగముఁ గటికి చీడకులులమెలంకాపురమున
నాపతాకా రథాంతమైఁ న్యంధనములు, కాలి బూడిద కుప్పలైఁ గాలిఁ గలసె.

తే॥ పానశాలలలో నిల్చి పావకండు, మ్రుక్కుదులు ద్రావు మద్యంబుఁ గ్రోలె విదక
యత్తములు దుష్టులం గూడి యుండిరేని, చెడుగు పనుల నభ్యాసంబుఁ సేయకొక్కొ!

ఉ॥ లంకను మింగి మండు నకలంక మహాజ్ఞుల వహ్ని వీవ న
ల్వంకలఁ జుట్టియున్న పెనువారిధి నీరము తెల్లఁ గ్రాఁగె నా
జింకవజీరు జ్వాలికలుఁ జిహ్వాలు చాఁడఁగ నీరదంబులన్

గంకణరాజి యత్రైవరుఁకై వడి గ్రాగి ధరాస్థలిం బడె.

౧౦౭౭

తే॥ ఒడలి నలమిన యగ్ని చేతుడికి నింగి, కెగసి రాక్షసస్త్రీలు దవ్వెలయఁ జూచి
యడవిలో బాటు వెల్లువయని తలంచి, యెడమూపులకడకుఁ బఁరై త్రినారు

తే॥ మధువనంబుల నిప్పులుఁ మలసి రగులఁ, బూలతోఁ గూడియుండినఁ ముసరుఁడేటు
లంటుకొని వచ్చు దగ్గటిఁ మంటఁజూచి, యెట్లు దామరలని యెంచి యెగసిపడియె.

తే॥ నాథుఁ డొక కోఁతిచేఁగూలెఁ నాణెమైన, జీవితము చెడె వీధులఁ జేరరాదు
ఇంటఁ జచ్చుచే తగవని యెంచి కొంద, జనుర కాంత లా నిప్పునఁ నడగినారు.

తే॥ పూలు మాడి పల్లవములుఁ బూది యగుచు, దళము లెరిసి రెమ్మలు మండిఁ ఫలము
లుడికి

కొమ్మలును పలవలు వేళ్లుఁ గూడఁ గాలి, తోఁటలయ్యెను బొగ్గులఁ కూటువలుగ.

తే॥ వనదముల మంచుకొని లేచుననల కీల, లలమి స్వర్గముం గాల్చుటఁ వలనఁ గరఁగి
కాటు బంగారు ధారలఁ తీరు చూడ, స్వస్తరువు వేళ్లు విడిచిన యందమొందె.

క॥ భీకర కీలలు లేవ ను, ధాకరుడుం గలఁగి యమృత యధారలు కార్చు
రాకాసుల కొని మేనులు, జోకగ జీవంబు లొందెఁ జోద్యముగాఁగె.

క॥ ఇనబింబము దాఁడఁగ లే, చిన యనలము వలనఁ గాలఁ జీమూతంబుల్

గనగన మండెడు బొగ్గుల, యనువుగ నినుఁడొప్పెఁ గరఁగు యనఁ.

తే॥ కాల్గె త్రాల్గెను గాల్చి తోఁకలను గాల్చి, మూఁపులం గాల్చి తోట్లాడ్చి

మొగముముట్ల

గాల్చి భద్ర లక్షణ తురంగమ్ము లురలి, కుప్పగూలెను నిప్పులుఁ కొప్పరింప.

తే॥ జముని మింగఁ జాలిన నిశాఁచరులు నెగసి, పోవఁజాలక మిలిమిఁజోపొగలు గ్రవ్య
నూపిరాడక మింగుచుఁ నుక్కిబిక్కి, యగుచుఁ గూలి నాశిల్లి రాఁయగ్నియందె.

చ॥ అనుర లంకాంసుల బలిమి యంటి సువస్త్రిము లూడ్చి పైఁటలం

దనుకున జార్చి వైసలమి యత్కక కొప్పులఁ బట్టుచు విభా

వముడు భుజుగు పోల్కి నెగఁ బ్రాణఁగ దిగ్భ్రమనొంది చేష్టలన్

పనముఱ లోకువై విలయ యభావము నంది కరంగి రచ్చెలుల్. ౧౦౮౭

చ॥ పొడమెను దొండపండునను ♦ ముత్రైపు బంతు లనంగ నొప్పి సాం
పడఁన విస్మితంబు గల ♦ యంగన లొందిన యల్కు తీరఁగా
విడివడియుండి చేరుతఱి ♦ వెన్నెల నాఁజను చేల గాలఁగా
దొడిఁబడి మోద వారినిధిఁ ♦ దూఱక తూఱిరి దుఃఖవానిధిఁ. ౧౦౮౮

చ॥ చిలుకలు పంజరంబులనె ♦ చిక్కి తపింపఁగఁ గంటిసిరు చ
న్నలపయి మిట్టిమిట్టి పడ ♦ నొచ్చుచు నాథులఁ గొందఁ జంగనల్
వలగొని కౌగిలించికొని ♦ వారిదమంతునఁ జంచలా లతల్
మలిగిన కైవడిఁ బొగల ♦ మాటున ముగ్ధిరి దూపటిల్లుచున్. ౧౦౮౯

తే॥ పెద్దమేడలు గాలఁగఁవింటి కెగయు, మగువ లయ్యెడఁ బొగలలోఁదగులుకొనుచుఁ
దెర మఱుంగునఁ దోచు పాఁత్రికలఁ బోలి, కానఁబడి కూలి మాలిరిఁకడఁకచెడఁగ.

తే॥ లగురు చందనాదికములఁయందు పొడము, తావియలముకొనంబ్రమఁదావనములు
ప్రళయ వహ్ని నడుకు నకూఁపారమట్టులుడికి బొగ్గయి మనీయయి యుర్విఁ గూలె.

తే॥ లోకముల మింగఁజాలినభీకరాగ్ని, విస్ఫులింగ ప్రక్షీప్తమైఁవీరియఁ గల్ప
కములయందు కాలిన విఁకలకున్న, వివ్వయసి యెఱుంగంగరాకెనసె బొగలు.

తే॥ కసిమనఁగి మునఁన పొగఠోకడలిసిటి, సింకఁజేయ మీ లవ్వలికేగ మొగులు
గములు తెలియక గిరి శిఖరముల వ్రాలి, రాలు పూలునాఁ బలపలఁరాలిపడియె.

తే॥ అతిశయంబుగ ధూమంబులడరుకతన, వెండికొండ నీలాద్రియైఁవెలిఁగె హంస
గములు కాకులె యయ్యె బాల్కడలి తక్కు, కడలులం బోలె నితరంబుఁదడవనెల?

చ॥ బెడిదవుఁ జిచ్చు మేనులనఁవేచఁగ జర్మములూడఁ దప్పికో
దుడుకునఁ బాటి రక్కసులు ♦ దుస్సహ తాపము దీఱు కోర్కెమైఁ
గడలిసి చొచ్చి మున్దుతఱిఁ ♦ గానఁగనయ్యెను వారికేళముల్
జడలును పర్వి యెల్లెడల ♦ సంద్రమె మండుచునుండు చందమై. ౧౦౯౦

ఉ॥ కొండికవానిఁ జంక నిడు ♦ కొంచు మఱొక్కనిఁ జేతఁగొంచు నిం
కొండొక బాల వెంటఁబడి ♦ యుమ్మలికించుచు రాఁగఁ జాట్టుమల్
గుండెలు బాఁదుకొంచుఁ గడు ♦ గోడుగఁ జాట్టును రా శిరోజముల్
చుండఁగ నల్లి కొం చనుర ♦ జోటులు వోయిరి వార్ధి దూఁకఁగన్.

తే॥ చాప ముగ్ధర కంఠాదిసాధనములు, కరఁగి పాళలై క్రమ్యఱుఁ ♦ గార్మికులకు
వలయు నస్తువులకు ననుగలముగాఁగ, నేరుపడియె మహాయుధాఁగారములను.

మ॥ మగయేన్దుల్ తమదేహముల్ క్రమరుచున్ ♦ మాఁడంగ నాలాసముల్
నిగళంబుల్ పెకలించి తెంచుకొనుచు ♦ న్నివ్వంద గంధంబుతో
రగులం బోలున యంచు వాలములఁ గ ♦ ర్ణదన్వంధ్య పుల్లార్ప కె
త్తుగఁ దొండమ్ముల నెత్తికొంఘు బఱచన్ ♦ దొట్రిల్లి గీపెట్టుచున్.

మ॥ చదలం బోవంగనీక ధూమ వితతుల్ + సంధిబ్లగార బుల్లు లం
గదతో దోయధిఁ గూల వాశ్చరము లా + నందించి భక్షించె ది
క్కెడియుం గానక నొచ్చి వచ్చి శరణం + బిమ్మన్న దీనావళి
మది శంకింపక చంపి సంతసిలు ధ + ర్మభ్రష్టు చందంబునక. ౧౦౯౯

మ॥ జలముం ద్రావి వసుంధరం దడవి భూ + జశ్రేణులం గాల్చి కొం
డలఁ గొల్లాడుచు మింగి కాంచనగిరిఁ + డాకొన్న కాలానలుం
బలెఁ జండంబుగఁ బేర్చి ప్రజ్వలియ + వ్వాల ప్రభూతాగ్ని యొ
త్తిలి యాహోవక యాక్రమించె దనుజాధీశాసు శుద్ధాంతముక. ౧౧౦౦

ఉ॥ వేలుపుభోటులుక బెర వి + భీత మృగాక్షులు దిక్కు దోచ కే
లీల మొగఁబునోవు నటు + లే పరుగెత్తిరి సేవసేయు దే
వాలి కకావకం గలఁగి + యార్తత నూడనిఁబాడె దైత్యరా
జ్యోలి దివంబుఁ గొల్లయిడు + నాటి దళక భజియించి యత్తటిక.

ఉ॥ కస్తురియుం గలాపములు + కల్పసుమంబులు కాలి ధూమముల్
నిస్తుల లీలఁ బర్వ మధు + నిర్లత మేఘముఁ బోలు దివ్య ది
బ్బస్తక దేవతా లన ద + సంత సువాసిత కేత పాశముల్
ప్రస్తుత భంగిగా మఱియుఁ + బ్రబ్ధె గుమంగుమలాడు వాసనల్.

తే॥ దాన వహ్ని శైలము గ్రమ్ము + లేవ దోచ, నవ్వరిని చేరనీయకఁ + యేసరేగి
కాల భయదాగ్ని యేడు లోకములఁ గాల్పు, కరణి మేడ నిలుపులేడుఁ + గాల్చివైచె

కా॥ బొన్నత్యంబు విశాలముక దిటవు నే + డంతస్తులుక బ్రన్ననల్
విన్నాణంబు చెలంగు రావణు లన + ద్వేష్టంబు చొక్కాటపుక
సొన్నంబై తనరారుటక గరఁగి య + చ్చుం బోలి హేమాద్రి యు
త్పన్నం బయ్యెనొ దక్షిణంపు దెస న + వ్యన్మూర్తి నా రాజిలెక.

ఆ॥ దానవేంద్రుఁ డవుడు + దారలతోడఁబు, వృకము నెక్కి తప్పి + బ్రదుకఁ గలిగె
దలఁప నార్ప సనువుఁదెలియని చందానఁ, బోలువు గలుగు లంకఁ + బూదియయ్యె.

తే॥ పట్టపగలింటి వేవెల్లఁ + పగిది మండి, యసుర వర్మండు సోఁకులఁసత్తచూచి
విలయకాలంబు డాసెనా? వేఱు హేతు, వుండునే లంక గారుఁ దెఱ్ఱుండి? యనుడు.

ఉ॥ అన్నలఁ దమ్ములక గురుల + నాపుల బంధుల నాలు బిడ్డలక
బ్రన్నని వస్తునంపదలఁ + బాసి యలంగుమనండు దుఃఖ సం
పన్నులు దేవ! యీకనలు + వానర వాధముఁ గాల్పు ముటచే
గ్రన్ననఁ గాల్చివైచెఁ బ్లవ + గంబనఁ బంక్తిముఖుండు మంచుచుక.

ఉ॥ కోరికి నిధితక క్తి యొడఁ + గూడుట డెన్నఁడు గాన మీపురిక
బ్రాతిగ మింగి త్రేనువులఁ + గ్రక్కఁచునన్నది యగ్ని! పౌథఁసం

పూతము మండి బూదియయి * గాలికే బోవుచు నుండె! నిర్జర
ప్రాతము నా పరాక్రమము * రత్నానలించి యలర్చి నవ్వదే?

మేఘనిస్సవము!

కాల్చిన యగ్నిని * కాంచి వెదకి తే, దుల్పెదల బండ్లను * పొక్కు యొలిచెదన్
జీల్చెద దాడలఁజేస దొలఁచెదన్, వ్రేల్చెద దేహము*వీడకుఁ డతనిన్.

అరవిందము!

పురముం గాల్చిన*ముక్కుడి క్రోఁతిన్, దెరలం బట్టుడు * త్రెంపుడు వాలున్
సురుగం దంచుడు*నున్నము గాఁగన్, బరంగన్ మ్రొంగుడు*పంశము మీఱన్.

ఇంద్రమణి!

అని యసుర విభుండానతి యొనఁగన్, దనుజ వరులు రా*ద్రస్థితి తొనఁకన్
విని సెలవనుచున్ * వీరవచనముల్, మొనసి నుడువుచుం*బోయిరి పెలుచన్.

పంక్తి! మేర గణింపక * మీఱిన యా, వీరులు తూపులు * విండ్లును సం
భారముగాఁ గొని * వాయుజతోడ, బోరొనరింపఁగఁ * బోయి రటన్.

పంక్తి! సారథులం ద్వర * నల్పుచుఁ బె, స్వీరధి పొంగిన * నీటునఁ బెం
పారఁగ నేడుగు * రాధ్యులు సా, మీరిని పట్ట గ *మించి రటన్.

దోదకము!

నింగిని ధాత్రీని * నిండిరి బ్రాఁతిన్, బొంగిరి చుట్టుచుం*బోయిరి కోఁతిన్
ముంగలఁ గాంచిరి * మూగిరి త్రిప్పన్, తంగని నారుల * టంకృతు లొప్పన్.

తే! మిగులఁ గనలిన దనుజులు*మిగిలి తగిలి, పట్టు పట్టుడు కట్టుడు*కొట్టుడనుచుఁ
జూతులేల యనుచు డాసి*చుట్టినారు, కాంచె జిటునవ్వుతో వారి *గాడ్పుపట్టి.

తే! చుట్టి డాసిన వీరులు*చుమ్మ చుట్ట, మండుచున్న లాంగూలంబు*మలయుఁ జుట్టి
బిగియ నీడిచి వైకెత్తి*వృథివి మీఁద, మోఁది మోఁది తదాయువుల్*మూఁడఁజేసె.

క! మారుతి మోదఁగఁ జచ్చిన, వీరుల రక్తంబు చెదరి * వీధులలో నే
పారిన చండానల మొక, తీరున నొకవంక నాటె * దేమ యెల్లర్పన్. ౧౦౧౨

తే! కంటఁబడు వారిలో*పల*గంటుకొనక, మిగిలియున్నట్టి మెఱికల*పగిది నొప్పు
దనుజు లొక్కుమ్మడిం దాఁక * హనుమఁ డంత, యమునికంఠెఁ గ్రూరుండయి*
యదరి చంపె

క! జమూత పన్నిభులు బల, సామర్థ్యంబులు చెలంగు*సైనికు లిలుగన్
నేమములు చెడఁగఁ దక్కిన, యామినిచరు లడలి పాటి*యడఁగిరి కడలిన్.

క! తడిపెను వాలము పావని, జడధియు నుడుకంగఁ మునుఁగు*జనములఁ చాపన్
దుడుకున నాయకు తేడ్పురు, బిడియము చేటనుచు నెదిరి* వేసి రఘుంగుల్.

క॥ విలువిద్దె నేర్పు చూపిన, బలియర నేడుగుర నొక్కపాదపమునఁ గ
ర్వతి కొడుకు గొట్టె వారలు, పొలిసిరి గ్రుడ్లుఱుక నాల్కఁ మొదలికిఁ దునుఁగఁ.

క॥ మింటఁ జనెడి విద్యాధరు, లంటిన పెనునిప్పు లంకఁయంతటఁ గాల్చె
బంటించి కాల్పదది వా, ల్లంటి ధరాజాత యున్నఁ కానన మనుడుఁ.

హంసశ్రేణి॥

సంతోషించెఁ శ్వసన నుతుండుఁ, స్వాంతం బారఁజనియెను కాంచక
శాంతిం బొందెఁ జరణ సరోజా, క్రాంతం డయ్యెఁగలికి యెలర్చుఁ.

తే॥ కాంచె జానకి కాంచినక్షణములోన, నారట్టిల్లిన మానసఁమూఱడిల్లెఁ
జెప్పవలసిన దేమిఁక? సెలవు గొనుచు, మరలె మారుతి తలికి నమస్కరించి.

తే॥ పావనుండగు పావనిఁతావు విడిచి, మరలె పంచకల్ కాంచినమన్ని గొందు
రనుచుఁ గాఁబోలు నగ్నియుఁనందునుండి, చూడ్కికిం గనరాక దిచ్చు మొగమయ్యె.

౧౧౧ శ్రీ పాదపందన పటలము. (౯౩)

తే॥ వడిగఁ జనవలెనని చేరువం గలట్టి, పర్వతంబును భానుని ఁ పగిడిఁజేరి
హనును భువనోదరుండగు హరి విధమునఁ, బెరిగి రాముని మదిలోనఁ నెరఁగి యెగ సె.

చ॥ ఎగసి హిమాద్రి పుత్రు నెడఁకేగి జనించిన వార్త విని యా
శుగగతి నేగుదెంచి తన ఁ చొప్పు ఫణంబుల నిక్క నెత్తు వ్యా
ళ గణము పోల్కి నెత్తి మెడ ఁ లం దిలకించుచుఁ గీశులుండు త
న్నగమును చేరి దూఁకె జితఁనంబున మారుత పుత్రుఁ డత్తజిత్. ౧౧౨

క॥ నోరులు తడఁబడ నేగిన, కారియ మీడేతె నన్నఁకాతుకమునఁ బె
ల్లారపము సేసెఁ బోతము, లారూఢిం దల్లిఁగన్నయట్లయి కోఁతుల్. ౧౧౩

నీ॥ కొందఱు డాసిరిఁకొందఱు మ్రొక్కిరి, కొంద తేడ్చిరి మేలుఁకొంద జనిరి
కొంద తాడిరి మఱిఁకొందఱు పాడిరి, కొందఱు మ్రొంగెడుఁకొమరు చనిరి
కొందఱు కౌగిలిఁగొనిరి కొందఱు మూఁపు, వైఁగొని యిటునటుఁపరుగులిడిరి
కొందఱు నీమోముఁకొమరు తేటఁదనంబె, తెల్లంబుగా గెల్పుఁదెల్ప ననిరి

తే॥ కనియు పండ్లును మధువునుఁగందములును, దెచ్చి యిచ్చిరి కొందఱుఁతివిరి కిస
మంజుల వీచి యతని క్లఁమంబు దీర్చి, రొక్క కొందఱు పాదంబులొత్తినారు.

క॥ కరచరణంబుల నురమున, శిరమునఁ గరతలములందుఁచెందిన వ్రణముల్
పరికించి మనములందున, బరితాపము నొంది రక్తఁభరిత నయనులై. ౧౧౪

తే॥ మొదట సంగదునక మ్రొక్కిఁపిదప జాంబ, వంతున కెఱిగి తక్కినఁవారి నుచిత
రీతి మన్నించి మారుతిఁనృపుని దేవి, పంపినట్టి మంగళములఁబలికి యంత. ౧౧౫

తే॥ లేచి కేల్పొడ్చ నందలు॥ లేచి నిలిచి, కాతుకంబున నటియించి॥ గాడ్చుపట్టి
యేగినది మొదలుగ మఱియింత దనుక, జరిగినది తెల్ప వేడిరి॥ చనవుతోడ.

మ॥ తెలివై మారుతి జానకీ హృదయ పా + తివ్రత్య దార్శ్యంబు తాఁ
దెలియక దేకికె బల్కుటాదిగ మణిం + దీపింపఁ దానిచ్చు న
కొలఁదిం దెల్పె దురంబు సాగుటలు క + ష్టో వారముం నూల్చుటల్
దెలుపండయ్యెను తన్ను దాఁ బొగడికొత్ + తీయంబు గాకుండుటక.

చ॥ అది విని వారు నీకచట + నల్పులు దైత్యులతోడ సంగరం
బొడవుట మేని గాయములె + యొప్పుగఁ జెప్పెడి లంకఁ గాల్చుటల్
కదిరిన ధూమ జాలములె + గట్టిగఁ దెల్పెను వారి బల్మియక
ముదితను తేరకుండుటయె + పొందికఁ దెల్పెను గాదె పావనీ! ౧౧౩౪

శా॥ కర్తవ్యం బింక నేదియంచు నడుగక + గణ్యుండు శ్రీరామ భూ
భర్తం గాంచి యయోనికాత సుగుణప్రఖ్యాత యా నీతి యే
వార్త లెల్లంగఁ బంపె నయ్యవి మహాభక్తిం బ్రశంసించి రా
మార్తిం దీర్చుట యుక్తమానని జగత్ప్రాణ ప్రియుం డాడుమక.

తే॥ లెన్నయని వానరావలి॥ లేవ వెడలి, రామవిభు ధనుర్ముక్త శరంబు రీతి
గగనవీధిని చనుచు భా॥ స్మరుండు సడిమి, నీమఁజేర రా మధువన॥ నీమ దిగిరి.

ఉ॥ ప్రాణము లింక లేవనుచు + వాడినవాని నొసంగు నో జగ
ప్రాణ కుమారకా! గడువు + దాఁటినదంచుఁ దలంచి భీతిచేఁ
ద్రాణచెడంగఁ బస్తుపడి + తాతితి మాఁకలి మేరమీతె నం
ప్రాణము సేయమా యన నతండాగి సంగదు డాసి యిట్లనుక.

—: వానరులు మధువనమును పాడునేయుట:—

తే॥ నీదునేన లాఁకటఁ గ్రుంగి॥ నీరసించె, వీనికిం దగు ఫలములు॥ తేనె వలయు
ననుడు నతడును వలసిన॥ యంత గొనుఁడి, యనఁగ వనచరు బుత్పాహా॥ మందియార్చి.

సీ॥ కీచుకీచని పెడ॥ కేకలు వెట్టుచు, నొకరికి ముందుగా + నొకరు చనుచు
తేనెవెలు వ్రేలు॥ తీయ మామిళ్లున్న, మధువనంబును చేరి॥ మ్రాకులెక్కి

కొమ్మల విటుచుచు॥ గూలంగఁ ద్రోచుచు మధువనంబులంబోలి॥ మలసి ముసరి
కడుపారఁదేనియ॥ లడరంగఁ గ్రోలిత్రే, న్పుచుఁ జిట్టుమని యుమ్మ॥ చును కడంగి
తే॥ చల్లుకొని వెక్కిరించుచు॥ గొల్లగొనుచు, నుత్సహించుచు వ్రేలుచు॥ నూగుచును గ
దించి దాటుచు॥ దోకలె॥ త్తికొనివరుగు, లిడుచు దాటుచు నంటుచు॥ నెలమినాడి.

సీ॥ ఒకఁడురాల్చిన॥ పండ్ల॥ నొకఁడుకై కొను వాని, నొకఁడులాగునువాని॥ నొకఁడుమ్రొంగు
నొకఁడుకై కొను తేనె॥ నొక్కఁడాడిసికొను, నొకఁడందునోరుచు॥ నొకఁడుత్రోచు

వాలుగేలును గాంగలీల వ్రేలుదురు ఏ, డంగఁ గూలుచు లేచియంగవిత్తం
కనంద మానందముని యాడుదురు కేక, లిడుదురు పడుదురువడిగ లేతు.

తే॥ ట్టు కోలాహలంబుగానెనగుచుండఁ, గావల్లిండు పరీక్షించికినలి వచ్చి
యగ్రతానను సుగ్రీవునోఁ విసరో? జీవముల నొల్లరో? దుష్టఁచేష్ట విడరో?.

చ॥ అని యదలించియుఁ ఫలము + సయ్యోడఁ గాంచక వారలేగి య
వ్వనచర చేష్టులు వనము + పాదొసరించుట ధిక్కరించుట
గొనగొని మేటియా దధిము + ఖం గని సర్వము పోలఁబెల్లి వా
రి నడచు శక్తి యెల; యెది + రించెడు చేవయు లేదు నావుము. ౧౧౮౧

తే॥ ఎవ్వ రెక్కడి వారలా? యెఱిగి నారె?, తెలుపుఁడి చూపుఁ డన వారుపలికిట్టు
లంగడుం డాదిగాంగ విద్యాప్రవీణు, లైన వానర వరులె పోయరుగుడెంచి

ఉ॥ అంగదు నాజ్ఞచేతఁ గలి + యం బడి కొమ్మలఁ ద్రుంచి పండుల
ద్రుంగఁగ రాల్చి తేనియలు + తొట్టు పెర ల్లిదిలించి పాడు చే
యం గని మేము డాసి ప్లవఁగాధిపు నాజ్ఞను తెల్పి పొండన
జెంగక మమ్ము దూటి యట + చేతుల మోదిరి దేవరా! యనఁ.

చ॥ దధిముఖుఁ డుగ్రుండై తొడరి + తక్కటి వారలఁ గూర్చుకొంచు న
మృధువనిఁ జొచ్చి వాలి మృతి + మర్కట పోత మెఱుంగదేము? యీ
దధిముఖు ముందునా వితథ + దర్పము చూపుట; యంచుఁ ద్రోల నా
ప్రథిత బలుత్ బలీముఖులు + పాటిరి యంగదుఁ డున్నచోటికి. ౧౧౮౨

ఉ॥ దేవ విభుండు వాలికి న + తి ప్రియమార నొసంగ నెప్పుడు
గావలిగాచు మేము కడఁ + కం బనిసేయంగ నిగ్రహించి మ
గ్రీవుని చండతాననము + కీదొసరించెదె! యింత ధైర్యమే?

జీవితమెల్ల సేటికె న + శించెనె? ప్రాణము లింత చేదొకో? ౧౧౮౩

సీ॥ అని పెనుగుండు చేకొని దధిముఖు డార్చి, వారిపై వైవంగవాలి మతుండు
పాపాణముం దట్టివైచి వానింబట్టి, కొని ప్రభుతో జెప్పికొనుచు యనుచు
మోము నెత్తురు గ్రమ్మముప్పి ఘాతం బిచ్చి, దధిముఖు వనినుండితటిమివైచి
వానివారలఁబట్టిమేను లిటియంగట్టి, నలంగఁబొడిచి నెత్తురొలుక విడిచి

తే॥ మీరు మీ మొనగానితోఁజేరిపోయి, తెలివికొనుండు దిక్కగుచోటఁజేతీచూతు
లేని మీప్రాణములు పోకమానవనుచు, దఱుమ వారలువడకుచుఁబఱచినారు.

తే॥ ప్లవగములు వసంతములాడుఁపగిదిఁ దేనె, గొల్లలాడి చల్లికొనుచుఁగోసినట్టి
ఫలములనునాయకులకుఁగాన్మలుగనిడుచు, నెండ వేడి తగ్గెడుదాఁకఁనుండెనచట.

తే॥ శూలికేనియు నరుడై సలీలయనగఁ, దోచు దుష్కరంబులు రామదూత తీర్చి
యిచట నిటులుండ నితనికై యెదురుచూచు, చుండెనుత్కంఠభాను కులోద్భవుండు.

- అ॥ రవినుతుండు జనకరాజపుత్రిని గాంచి, యరసి రండటంచు హనుమదాది
వనచరాలిఁ బంపిమనుకులాధ్యక్షుని, డెండమలర నూటఁడించుచుండె. ౧౧౮౯
- అ॥ భానునుతుండు ప్రప్రపణగిరియందుండి, యనునయోక్తు లెన్నో యాడుచుండ
రామవిభుండు పెక్కుప్రాణంబు లోందిన, తీరుగాఁగ సోలిఁ తేటుచుండె. ౧౧౯౦
- అ॥ అరయ మూడు దెసలఁకరిగిన వానర, వరులు వచ్చి సీత ఁ దొరకడన్న
వార్త కలవ రామభద్రుండు పావని, దలంచి సుంత జీవములను నిలిపె.
- అ॥ వనటఁ గుంది భానుతనయుని గని మన, యతనమెల్ల విఫలమయ్యె నిండ
సుస్థిరముగ నిలిచెనుడిసెను ప్రాణముల్, మనియు సేను వారుఁగొనునదేది?
- తే॥ గడుపుపెట్టిన దినములో ఁ కడచిపోయె, నరయ సేగినవారలో ఁ మరలిరారు
చిక్కులేవేనిఘటియింపఁజిక్కినారొ? మరణ మొందిరో? మఱియేమి పొర సెనొక్కొ?.
- తే॥ ధరజ మరణించె ననువార్తమరలివచ్చి, తెలుపుకంటెను చచ్చుటఁ తెఱఁగటంచుఁ
జర్పచేసి ప్రాయోపవేశంబు చేసి, రేమొ? వెదకుచునే యుండిఁ రేమొ! తెలియ.
- తే॥ రక్కసులఁ గని కోపంబుఁమిక్కిలిగొని, ముమ్మగంబుగ జగడించిముగిసినారొ?
మంచకులమాయఁజిక్కితఁబ్బించుకొనఁగ, లేక చెఱఁజిక్కియచటదూఁలిరో? మఱేమొ?
- తే॥ గడుపు దినములలోన నెఁక్రమ్యజుమికి, వగచి తనువులపై నానఁడిగిచి తపము
సేయఁబూనిరో? మఱియేమిఁసెలఁగు గలిగె? సేమి సేమిది దోచు? దిఁసేంద్రతనయ
- తే॥ అనుచుఁ బరితపించుచునుండునవనరమున, మోము నెత్తుటితో దధిముఖుండువచ్చి
కీశనాథుని నన్నిధిఁగేలుమోడ్చి, వినయ భయ సంభ్రమంబులు పెనఁగొనఁగ.
- తే॥ దేవ! సేటితో మధువనస్థితి నశించె, ననుడు నాతని రక్తసిక్తానంబుఁ
గాంచి జరిగినదేమి? తాఁవించువార, లెవరో? తెల్పుమ యనఁగ వాఁడ్డిట్టులనియె.
- సీ॥ అంగద జాంబవదాంజనేయ కుముద, సీలాదు లేతెంచిఁలీలఁ బేర్చి
మన మధువనము పాఁడొనరింప దొడఁగిరి, వలదని వారించువారిఁ దఱిమి
వాలిసూనుడు మిమ్ముఁ తేలికగాఁ బల్కి, తన్నాశమునకుఁ బ్రోతహమొనఁగఁ
సేనొక శిలగొనియేయ సంగదుఁ డడ్డి, తనకరమున దానిఁదట్టివైచి
- తే॥ దావపావకువలె మండిదఱిసి నన్ను, తాచి క్రుమ్మి నెట్టుచు సీపుత్పరగఁ బోయి
దిక్కుగలచోట మొఱునివేదించుకొనుమ, యనుచునాడవచ్చితి దేవయనుడునతఁడు.
- తే॥ సంతసంబున శ్రీరామచంద్రుఁ గాంచి, వసుమతీజాత యుక్తమఁవ్రతముతోడ
జీవములతోడ నున్నట్టిచెలువు దెలియఁ, బలుకుచున్నవి వారలతులువపనులు.
- తే॥ శుభచరిత్రను బాగుగాఁజూచినారు, వార లమృధువనమునుపాడుచేసి
తేనె లానుట జనకపుత్రుకను గన్న, కుతుకముననె యౌ నిక్కంబుఁకుందు విడుము.
- తే॥ అనుడు శ్రీరామవిభుండుండుఁకంత తనిసి, యేమి తెల్పుదురో వారలేగుడెంచి
యని ప్రతీక్షింపె నత్కంఠఁవర్కముతుండు, దధిముఖుని గాంచి పలికె నాదరముమీఱ.

సీ॥ అంగదుండు చెడుగులఁచఁపఁడు పావ, నియు జాంబవంతుండుఁగీచమతులు
 కారు వారలు రామఁకార్యంబు తలమోచి, భువియెల్ల ధారణిపుత్రి వెదకి
 యామెను గొనిపోవుననురుల నాశంబు, గావించి వచ్చిరిఁకడఁక చెడక
 కనుక వా రేమిచేసినఁ జెల్లుబడి యయ్యె, నదిగాక చిన్న రాజంగదుండు
 తే॥ అతని నీవెదింపుటయర్హమగునె? ముందు వెనుక లెఱుంగకఁ మొనసితింక
 మేలు కోరెద వేని యవ్వాలినుతుని, శరణు వేడుమ యదె సమంజస మనంగ,
 తే॥ ముడుగు మేనితో వాడినయెడఁదతోడ, వదనమును మూసికొని వనఁపాలకుండు
 ప్రభునకుం జాగ్రత్తమొక్కితఁత్పరిజనముల, తోడఁగ్రమ్మితి మధువనిఁదూఱునంత.
 తే॥ అతనిఁగని యంగదుండు కట్టలుక పొంగ, మరలఁదొడఁగినచో వీనిమన్ని గొందు
 ననుచు మనమునఁ దలపోయునంత వాడు, శరణు శరణ మనుచు బట్టెఁజరణములను.
 తే॥ ఎఱుకమాలి చేసిన తప్పుఁమఱచికావు, మనుచు వేడఁగ నంగదుఁడతనినెత్తి
 మిమ్మువఱచినయదియునుఁమీరుచుఱపుఁడనుచునోదార్చియంతటఁహనుమఁగాంచి.

చ॥ గడువు తొలంగె నంచు గతిఁగానని దుఃఖ పయోధి మున్లు మా
 కుడువమువోలె సాయపడియోషికఁ గాచిన యెల్లు రాముఁడు
 గడ గనకుండు దుఃఖముల ఁ గాసిలకుండఁగఁ దేర్చ ముందుగా
 నడువును యంచుఁ బల్క రఘు ఁ నాథుని గానఁగ నేగె నాతఁడు.

క॥ సూర్యనుతఁ డుడిగెఁ గోపము, సూర్యుండును క్రుంచికొనియెఁజాఱుకుండనము నిం
 కార్యుని గానఁగఁ బోవుట, కార్యంబని నడచెఁ గపి నిఁకాయంబెల్లె.

క॥ అట రాముఁడు రవినుతు వి, స్ఫుట ఘక్కిం గాంచి వచ్చుపుణ్యలు సీత
 బటిమంజూదితి మందురొ? యెటఁ గన మందురొకొ? యేమొ యెఱుంగఁగలవే?

తే॥ అనుచు నాతనిఁ బ్రశ్నించునంతలోన, హనుమ దక్షిణ భానూదయంబు పగిది
 గానవచ్చె రాఘవుఁడు నుత్కంఠతోడ, నతని ముఖ బింబ మెగదిగఁనరసి చూచె

—: మారుతి శ్రీరామునకు సీతావృత్తాంతము తెలుపుట:—

ఉ॥ మారుతి చేరెఁ జేరి యలఁమాన్యపదంబుల మ్రొక్కలేదు పం
 కేసుహ నద్గముఁ దొలగఁ ఁ సీగిన యిందిర సీత దిక్కు కై
 వారము నేసి భూస్థలిని ఁ వ్రాలి నమస్కృతి నేసి కేలు మో
 డ్పార ఘటించి పల్కె విన ఁ యంబున మంగళ వాక్యజాలముల్.

ఉ॥ జాడలచేత నిగితిము ఁ చక్క నెఱింగెడి రామచంద్రుఁ డా
 గాడువు పట్టి చేష్టలను ఁ కాంచెను జాపకి భద్రయు క్తయే
 యాడిక లేక యొప్పు సతి ఁ నారసె సీతఁడు నిక్కువంబు నే
 నోడక గెల్పఁగంటి నని ఁ యుత్సహపంబు భజించె నయ్యెడఁ. ౧౧౭౨

తే॥ హనుమ డెయ్యులే కొలతగాహరువుగాఁగ, జరిగినది యెఱింగిన రామచంద్రు కనుల
నీరు నిండ బహుపులుభ్యై నెంజలి చనె, వలపు నిండారె; మారుతిపలికె నిట్లు.

మత్త॥ కాంచినాడ నతీర్వ భూషణ + గణ్యవర్తన జానకీ
గాంచినాడ మదీయ దైవముఁ + గన్నులారంగ లంకలోఁ
గాంచినాడను శంక వీడుము + కాంచుమా మది నెమ్మదిక
గాందిరిక మఱి మాటలాడితిఁగ్రమ్మఱిల్లితి రాఘవా!

అ॥ మీకుఁ దగిన దేవిమీ తండ్రి కోడలు, జనక రాజతనయ + యనంగఁ దగిన
గారవంబుతోడఁ + గ్రాలుచు నున్నది, నీకు భూషణంబు + నాకుఁడల్లి.

సీ॥ బంగారుతో సాటి + బంగారమే తక్కు, నన్యంబు జగతి లేదనఁగ నొప్పి
తన సాటివారలుతాఁడక్క జగముల, నరసిన లేరు లేరనఁగఁ దనరి
తన కన్నివిధములఁదగియున్న నిను పోలు, ఘనుఁడు నీకంటెలేదనఁగ నమరి
నన్ను పోలిన వారుఁ నాకంటె లేరను, నాజెంపుఁ గీర్తినినాకొనంగె

తే॥ ధరణి జాత ప్రపాత క్రొత్తదుల చంట, లోక దీపంబు నిఖల లోకైకమాత
భువనపద్మ జ్ఞేమప్రదఃభూరి సుగుణ, రాశి కరుణామయాత్మక + రామచంద్ర!

సీ॥ నీవు జన్మించిననీకులంబును నీకుఁ, దగినదిగాఁ జేసి + ధరణి తనయ
జనకుని కులమునకనుపమ విఖ్యాతి, నాచంద్ర తారార్క + మమర నిలిపి
తన్నెడఁ బాపిన + దనుజుని కులమును, మెప్పుగా నమవర్తికొప్పగించి
యిల్లు వాకిలి వీడి + యిక్కట్టులు బడు, వేల్పుల కొలము జీ + వింపఁజేసి

తే॥ నా కులంబున నాకు మాఁగ్యత నొసంగె, నింతకంటె నాయమ చేయనేది గలదు?
చేయవలసిన దెల్లనుచేసి యుంచె, దానిఁ గాపాడుకొన నీకుఁదరుణ మిచ్చె.

ఉ॥ మూచితి లంకలో భువన + సుందర దేవతయైన జానకీ
శ్రీ చెలువారు జన్మ కుల + శీల మహత్త్వము భూరి శాంతముక
బూచు తపఃఫలం బనంగఁబోలిన భవ్య పతిప్రతాత్పముక
బైచన నేది లోకసుత + పద్ధతి సుద్ధతిఁ దాండవింపఁగక.

ఉ॥ ఆయమ కన్నులందు మన + మందును వాక్కునయందు దర్పకుం
డేయఁగ నైన గాయముల + నెక్కడఁ జూచిన నున్నవాడ వ
త్యాయతనేత్ర నిన్ను విడనాడిన దంచు వచింపఁబూనుటే
న్యాయముగాఁగఁ దోచ దది + యర్థమ వంత పయోధి చంద్రమా!

చ॥ తపమె స్వయంబుగాఁ దప ము + దగ్రతఁ జేసి యపూర్వ రూప మా
తపము ఫలంబుగాఁ గొను వి + ధంబున నున్నది భూమిజాత ర
క్తపుల పురమ్మనం గనకకల్ప మహీరుహ వాటి లక్ష్మణం
సుమరి కప్పియుంచిన తృణోత్కర భవ్య కుటీరఘండునక. ౧౧౮౦

చ॥ వలవని నుందరాంగులను ♦ బల్కిని చాటితి వేని సీతలన్
వలవల వ్రక్కలై పుడమి ♦ వ్రాలంగఁ జచ్చెద వంచు నుగ్రతఁ
జలజ భవుం డొసంగె మును ♦ శాపము గావున సీత యున్న భూ
తలమును పెల్లగించికొని ♦ తల్లె నిశాచరుఁ డార్య నన్ను తా !

ఉ॥ తొయ్యలి నాతఁడంటఁ డను ♦ స్తుత్య వచన్పు నజాండ గోళముల్
వ్రయ్యపు శేషు శీర్షములు ♦ వ్రక్కలు గావు సమద్ర సీరముల్
క్రయ్యపు సూర్యచంద్రులును ♦ గూలరు లోకము మాయదొక సీ
వొయ్యన వీనిఁ గాంచి నిజ ♦ మొప్ప నెఱింగెదు గాక రాఘవా! ౧౧౨౨

సీ॥ శోకాకలితచిత్త కాకుత్స్థుడేని సా, తివ్రత్య మహిమంబుఁ తేజుకతన
బ్రహ్మాది విబుధులభార్య లొప్పిదమగు, క్రొత్తడి తనమునఁ గురుతగనిరి
శివుని సామేన వఁసించు నుమాదేవి, శిరమునఁ గూడ వఁసించఁదగియె
పంకజాలయ విష్ణువక్షమందే కాక, వేయి తలల మీఁదఁ వెలయఁదగియె
తే॥ పురుషులకు గౌరవముదక్కెఁ బుడమియందుమానినులకు నుమానంబుఁ మానమయ్యె
మనసు నిలుకడ యందుటఁ మానినీత్వ, మహిమ యెల్ల వారలకు సమ్మాన్యమయ్యె

శా॥ లంకాపట్టణ మెల్లెడం దిరిగి యిం ♦ క్లం జొచ్చి శోధించి యా
తంకం బేమియు లేక రావణుని శుద్ధాంతంబు గాలించి యా
వంకం గల్లు నశోకవాటి నడుమకా ♦ బాహ్వాపగా వీచికా
పంక క్షుళిత శుష్క గాత్రిని మహా ♦ భవ్యాత్మికం గాంచితికా. ౧౧౨౪

మ॥ అకటా! దేవి యనేక రాక్షసుల మ ♦ ధ్యంబందు భూతంబు లం
జక నొందం గల గర్వ గర్జనముతోఁ ♦ జేకూర్చు నిబ్బందు లో
పికయే చేడియ రూపమొందె ననఁగాఁ ♦ జెంపొందు శాంతంబుతో
నొకటం డెవ్వర మోర్చుచున్నయది నీ ♦ యుద్యోగ మీక్షించుచుకా.

చ॥ గురు గుణముల్ స్వభావగతిఁ ♦ గూరిన యుత్తమ సాధ్వీ సీవయిక్
హరువుగ నంచు నత్యతిశ ♦ యాంచిత భావముఁ గన్నులారఁగాఁ
బురికొని కాంచఁగా జగతిఁ ♦ బుట్టుటచే నొకరుండ వీవ పో
పురుషుండవై జనించుటకుఁ ♦ బోలిన భాగ్యము నొంది తిమ్మహిక్.

చ॥ దనుజపురంబునం దతుల ♦ దైన్యము నొందుచు సూర్య పుష్పచుక్
జానుపడి జీవ సంచయము ♦ వ్రుంగుచు నుయ్యెలలూఁగ దైత్య సే
వనములు నేయుచుండెడు ను ♦ పర్వ లతాంగులు మున్ను చూడకుం
డిన నిపు డోర్పుమొఁ దృణకు ♦ టిం గనువారలు సాధ్వీ తత్త్వముక్.

ఉ॥ దేవిని గాంచఁగాఁ దగివ ♦ తేకువ కాలము వేచియుండఁగా
రావణుఁ డయ్యడం దొడరి ♦ ప్రార్థనచేసి నమస్కరించి యె

తో వడి దేవులాడియును + తోయ్యలి వానిఁ దిరస్కరింప నా
పై వడి వాఁడు మైథిలిని + ప్రాణము తీయఁగఁబూనె రాఘవా! ౧౧౮౮
ఉ॥ దేవి పత్నివరాత్సమును + దీటు గడింపని నీ ప్రసాదమున్
గావలియైన ధర్మమును + కావఁగ రాక్షసకాంతలన్ బ్రభూ
జ్ఞానమా రోష భీమజాత + నారసి యామెకు బుద్ధిసెప్ప నా
జ్ఞాపిని సేసిపోయె దద + సంతర మేనును చెంది నెమ్మదిన్. ౧౧౮౯

ఉ॥ నాగు మంత్రశక్తి కత + నన్ దనుజాంగన లెల్లఁ గూర్కఁగా
మేదినిపుత్రి యత్తఱిని + మోగిని ప్రాణము వీడఁ దీవియల్
మీఁదుగఁ గట్టి కంఠముఁ ద + మిం గొని కూర్చుగఁ బోవునంతలో
నిను పవిత్రనామమును + నే వచియింపుచు డాయఁబోయితిన్. ౧౧౯౦

చ॥ జడిగొని బాష్పముల్ గురియఁ + చాల వెఠంబడు భూమిజాత న
న్నాడికముతోడఁ గాంచి యిది + యత్కట రాక్షసమాయ యంచుఁ దా
నడఁదఁ దలంచియన్ వపువు + నీఁగెడు వేళను రామనామమున్
గడఁకను పల్కి యడ్డుపడి + కాచితి వెవ్వఁడ వీవు తెల్పుమా. ౧౧౯౧

చ॥ అనవుడు సేను పూని యడి + యాలము లెల్లను దెల్పు నామెయున్
దమకఁగ నాలకించి తమ + దానుని చిత్త విశుద్ధిఁ గాంచి పెం
పున నడుగంగఁ బూనునెడ + ముద్రిక నిచ్చితిఁ జెప్పనేల? త
స్యనమున కద్ది యాయు విడు + మందుగ నొప్పెను జానకీశ్వరా! ౧౧౯౨

చ॥ క్షణమున రెండు చూచితిని + సారసలోచన యంగుళీయముం
గొని తన తొమ్మునం దడఁచి + కొన్నది నీయెడఁబాటుచేతఁ గ్రాఁ
గివ మది తాఁకుచేతఁ గరఁ + గెన్ మఱి చేతము చల్లఁగాఁగ నం
దనుకఁ గరంగినట్టిది య + థాస్థితి నొందినదయ్య! వెంటనే ౧౧౯౩

మ॥ అపవిత్రుల్ గల పట్టనంబునకుఁ బెం + పారంగ నేతేరఁగా
నపవిత్ర స్థితి నొందె నంచుఁ దన హ + ర్షాపూర్ణ బాష్పావలిన్
వ్యవసోదిం బావరింప నారై నొడలున్ + వర్ణిల్లె నేత్రంబు లా
రుప కుత్సంతను గాంచె ముద్దులిడె నూ + ర్పుల్పుచ్చె నమ్మోదిలెన్.

సీ॥ పాపని నిన్నెడఁబాయుట మొదలుగా, జరిగిన యదియెల్లఁపొరిదిగాఁగ
నెఱిగించి తల్లి! నీ + వెట నుండునది యెఱుఁ, గక యింతకాలంబుకడచిపోయె
నవి నీవు పడు వెఠలను దెల్పు నామెయు, సాంత్యన మొంది యిచ్చటఁ గలట్టి
స్థితిగతు లాలించిఁ దేవియు నచ్చటి, తన స్థితియును నాకుఁదనరఁదెలిపి

తే॥ యింక నొకనెల జీవించియెట్లా యందు, నివకులేకుండు కరుణ వహింపఁడేని
విదపఁ దనయావ జేపముఁల్పిచుచుదాన, ననుచు నీపాదములకు వంఁదన మొనర్చె.

తే॥ ముదిత తన చేలొంగున ♦ ముడిచియున్న
ఘన శిరోరత్న మానవా ♦ ల్లా నొసంగె
గన్ను లలరఁ గాంచుమ యని ♦ గాడ్పువట్టి
జానకీజాని కొనఁగె హ ♦ ర్నము తలిర్చు.

సీ॥ కాంచినయంత రోమాంచమయ్యెను మేను, కన్నీరు మున్నీరు ♦ గాఁగఁ బరవె
భుజములు వక్షంబు ♦ పూరించె జెమరించె, నూపిరి లోపల ♦ హఠిడిల్లె
గామంబు మెలమెల్ల ♦ సోమించి వడ్డిల్లె, దావంబు దూపిల్లి ♦ రూపుమాసె
మోదాల్చి మది ముగ్ధఁ థేడంబు వడి క్రుంగె, డెలువంగఁ దరమె యా ♦ తీరులె

తే॥ చేతనున్న చూడామణి ♦ ప్రాతచనపు
తోడఁ జూడంగ జానకి ♦ తొల్లిఁ దన్ను
ముదముతోఁ బట్టు కేలె యన్ ♦ మొగిఁదనర్చె
ధర్మ సంస్థాపకుండగు ♦ చాళరథికి.

తే॥ అప్పు డంగదాదులు వచ్చి ♦ యనఘులైన
రామలక్ష్మణులకు దిన ♦ రాజ సుతున
కెఱిగి తమ కార్యమునఁ గృత ♦ కృత్యులగుటఁ
బూర్ణచంద్రాభ వదనులై ♦ పోలువు గనిరి.

తే॥ అవల నుగ్గీవుఁ డలరుచు ♦ నవనిజాత
నులభురాలయ్యె మనమింకఁ ♦ జూడ ననుడుఁ
గడచె గాలంబు మఱియును ♦ కడవవలెనె ?
యనుచు రాఘవుఁ డనఁ ద్వర ♦ గొనుచులేచి.

చ॥ తరలఁగ వచ్చు నేన యనిఁ ♦ తప్పెటతోఁ గవివర్గమెల్లఁ ద
త్త్రుజపడి లేవఁ జాటిరి ము ♦ దంబుగఁ గొందఱు కీశు లంత నొ
త్తరముగ వాహినుల్ గదలె ♦ దర్పముతో వనరాశి పొంగి యీ
కరణిని లేచి వచ్చెననఁ ♦ గాఁ దగి దక్షిణ దిబ్బాఖంబుగన్. ౧౨౦౦

తే॥ తగిన రీతిని మ్రోగెఁ బ్ర ♦ స్థానభేరి
శత్రువులనుండి చెడుగులు ♦ జరుగకుండ
నడవుమా నేనలను దగు ♦ నడవ చూపి
యనుచు నీలు నాజ్ఞాపించె ♦ సర్కు కులుండు.

చ॥ హనుమండు కేలుమోడ్చి యిది ♦ యల్పు వనేచరమంచు నెంచ క
త్యనఘమతిన్ మదీయ భుజామండు వసింపుము మోతునంచు వం
దన మొనరించి వేడ గుణాధాముండు రాముడు మంచిదంచు నా
తనివయి నెక్కి మారుతి యుదార గుణంబుల వగ్గలింపఁగన్. ౧౨౦౧

మ! లక్ష్మణకాత్మక! నాభుజంబుల వయింఁ బ్రాధ్వింతుఁ గూర్చుండుమా
 యకరస్కూర్తి వహింతు నంచు వినతింజూపించుచున్ వేడు వా
 లి కుమారుం దగనెక్కి లక్ష్మణుఁడు నోలిన్ సైస్య సందోహముల్
 ప్రకటానర్థ శీతి నేగెఁ దగు త్రోవ న్నాయకుల్ చూపంగన్. ౧౨౦౩

తే॥ గరుడ వృషభ పృష్ఠము లెక్కు + ఘనలఁబోలి

వానుమపై నంగదునిపై వి + హరశీతి

రామ లక్ష్మణు లిరువురు + రమణ నేగ

సురలు దీపించి చల్లిరి + నుమ చయంబు. ౧౨౦౪

తే॥ డొరి త్రోవల నడచిన + నొత్తిడి యగు

నంచు రాముఁ డాజ్ఞాపింప + సలరుఁ దేనె

పండ్లు కందముల్ లభియించు + పర్వతముల

త్రోవ నడచెను గీత ను + దోహమెల్ల. ౧౨౦౫

తే॥ రాక్షసుల నత్తములను ప + రాక్రమముల

నాయు మానండు తెలుపంగఁ + బ్రాతి వినుచుఁ

జాలదూరంబు నడచెను + శ్రమ మెఱుంగక

కపి సమూహంబు రామ ల + క్ష్మణులతోడ. ౧౨౦౬

తే॥ పాడవు త్రోవను భాస్కర + వుత్తుత్రోడ

రామలక్ష్మణుల్ ప్లవగ వ + ర్గంబు తోడ

నడచి కనిరి పండ్లండవ + నాడు తమకు

దారి యొసంగక నిలిపిన + దక్షిణాభి. ౧౨౦౭

కంబరామాయము .

యుద్ధకాండము :: పూర్వభాగము .

మ॥ విమలంబై యొకటన్న నొక్కటయి వై ♦ విధ్వంబనం బెక్కులై
నుమహత్తై తగునన్న నొననుచు నె ♦ చోగొడనం గానిదై
రమణన్ నేడన నేడెయై కలదనన్ ♦ రాజిల్ల నున్నట్టిదై
యమరంగా నెటునమ్మి యేవిధమునన్ ♦ ధ్యానంబు గావించుమా ? ౧

౧ నముద్ర దర్శన పటలము (౧౧)

మ॥ జలనిధి తీరభూమిఁ గపి ♦ సైన్యము చేరఁగ నుత్తరంబునన్
విలయము వేళ నాశిలని ♦ పృథ్విధరంబు పయోధి భూమియుం
జలుకన్ లేచి యాకనము ♦ సూటిగఁదాఁకెను దక్షిణంపు భూ
స్థలియు మహీధరంబొదిగి ♦ తాతె రసాతల మంటసిల్లఁగన్ . ౨

ఉ॥ చిందము వోలు స్వచ్ఛగుణ ♦ శీల మహీజను పాయు పిమ్మటన్
బండుగులైన తామరన ♦ వర్గము కూరికి మోడ్పు సెందు వే
ళం దన కన్ను మాయని ద ♦ శత్రుమలాక్షుఁ డపారవాహినీ
బృందము తన్ను చుట్టి చరి ♦ యింపఁగ నయ్యెడఁగాంచె వారిధిన్ . ౩

చ॥ అలల నమూహమే విభవ ♦ మైన పయోధి వియోగ మొంది చి
క్కులఁబడి స్వీయతల్పమున ♦ కూరిమిచే జనుదెంచు మాయి ని
శ్చలుఁ డగునంచు బుష్పములఁ ♦ జల్లి యమర్చిన సెజ్జెబోలె నా
తలమున ఘన మాక్తిక వి ♦ తానముఁ జల్లుచుచుండె దెమ్మెరన్ . ౪

చ॥ బలితపు దుఃఖవార్ధిఁ బడి ♦ బాష్ప జలంబులఁ దేలు సీత నె
వ్వలఁబడి వేఁగుచుంట నప ♦ వాదునకన్ స్మర శాశ సాయతా
వలికిని లక్ష్మ్యమైన రఘు ♦ వర్మని నుండర బాహు యుగ్మమున్
గొలిమిని లేచు నిష్పకల ♦ కోపువఁ గాల్చెను వార్ధి తుంపురన్ . ౫

చ॥ గుఱుతిడరాక (నుక్కిన ర ♦ ఘువ్రభుఁగాంచి మనంబు నుంతయుం
గరఁగక భేదబుద్ధిఁ గడఁ ♦ కన్ రొదనేయు మహాబ్ధి నుండి పై

- విరియుచునుడు వీచికలఁ + బేర్చి మునుంగుచు లేచి వచ్చుతే
మెల్ల నురపొన్న పుప్పొడిని + మేవక పోవ దొకొక్క సారియున్. ౬
- చ॥ పొగడువడన్ శరాసనము + పూనిన బాహులు జానకీ వియో
గ గురుత రాత్రిచే గృశతఁ + గాంచి మహీధర సన్నిభంబులై
నెగడుచు నుడు రామ ధర + ణీధపు చెంగట సీత నోటి సో
యగము వహించి కాలుని క్రి + యం గనుపట్టెఁ బ్రవాళ వల్లరుల్. ౭
- ఉ॥ మత్తగజేంద్రయాన జవ + మాన్య చరిత్ర వసించుచోటు నీ
కిత్తటి దప్పులేదనుచు + నిచ్చ గమింపఁగ మాన వీర్యముల్
చిత్తము లొగ మిక్కిలి కృ + శించెడు రాముని చంప నెంచి యో
ముత్రెమ! దైత్య సంగతిని + పూనెవె? జానకీ నవ్వుచూపెదే? ౮
- ఉ॥ కన్నకుమార్తె శాత్రవుని + కారఁ దగుల్కొని చంతఁ గుందుచున్
గన్నగచాట్లు గొన్నయది + గా యని దుఃఖమునొంది మిక్కిలిన్
గన్నుల నీటి ముత్రెములు + గార్చి కరల్లను కేలనెత్తి తాఁ
బన్నగ రామపాదములఁ + బట్టిన యట్లు పయోధి గప్పడన్. ౯
- చ॥ ననుభయె నన్నెకల్లుగ ని + వంజను నీరము చల్లి వార్ధిలోఁ
బాపఁగిన ద్రవ్యమున్ మెదిపి + పొందిక ఫేనము వేరి గండమున్
విసిగి తపించు సూర్యకుల + వీరుని తావమువోవఁ బూయఁగా
లన దురు వీచికా కరములన్ వడి నూటిన తీరు గప్పడన్. ౧౦
- చ॥ స్తనములు గల్గు కోకిలము + చందము నొందినసీత దుఃఖమున్
బొనువడఁ జేయఁ వేల్పులకుఁ + బూర్ణసుఖంబుల నీయ పాస్తమం
దున శరచాపము ల్గొనుచు + దుర్దమలీలను దాడిసేయు రా
ముని గని వాధి నెఱివము + పొంగ నటించిన సౌరు గప్పడన్. ౧౧
- ఉ॥ వారిధి దాసి రాఘవుఁడు + వారిధి కంటెను మించి మానమున్
గూరిమి దుఃఖముల్ మిగులఁ + గూడఁగఁ జేయఁగఁ దగ్గ చెయ్యియున్
వారక చిత్తమందు తలఁ + పం దొడఁగెం; ద్రిదశారి లంకలో
మారుతి చన్నమీఁదఁ దన + మంత్రులతోఁ దలపోసి యవ్వలన్. ౧౨

౨ రావణ మంత్ర వటలము. (౧౧౮)

- ఉ॥ శిల్పిని మామఁగాంచి కడు + కీఘ్రము వ్రవ్వను గూడి లంక మున్
తొల్పుగ నున్న తీరునకు + ముమ్మడుగై విలసిల్లి మీ మనః
కల్పనము ల్బయల్పడఁ ద + గన్ ఫుటియింపుడి యన్న వారలున్
వేల్పులు భ్రాంతి నొందఁ దమ + నేరుపుచూపి నృపంచి రత్తటిన్. ౧౩

- క॥ బంగారము మణి సంతతి, రంగారంగ వెలుగు తనవు ♦ కము త్రిదివము క
న్నం గొమరగుటం గాంచి మ, దింగల కోపంబు మానె ♦ దితిజాభివుడుక. ౧౮
- చ॥ పరంగఁ ద్రిమూర్తులందు తొలి ♦ వాడగు బ్రహ్మయె ముందు నిల్చి నుం
దరతకు మేరచూపి ఘన ♦ తం దగు శక్తియు నిచ్చె ధర్మముర్
కోటవడ లోక జాలములఁ ♦ గూల్చుచు జేయుచు బెక్కుసార్లు చే
దిరిగిన వానికే సాగను ♦ దేఱని కార్యము లున్నె యిద్దరక? ౧౯
- క॥ అరుదుగఁ గట్టిన నగరము, కరుదుగ వీక్షించి నిర్జరారి యజుం బే
రరుదుగ నర్చించి మయున, కరుదగు వస్తువుల నొసఁగెనాదరణమునక. ౧౬
- తే॥ మోటువునంటి యలలమిటుమిట్లు గొలుపు, కెంపు తాకంబములదీ ప్తికెరలుచున్న
మండవమున సింహాసనమధ్యవీతి, నిందుకొలుపు దీరెను నాడునిర్జరారి.
- తే॥ సురసతులువై చుచుండు వీచోవు వలనఁ, గదలు పూమాలఁదాల్చినత్రిదశవైరి
సచ్చిలననుభవవృద్ధులుసై న్యవతులు, బంధువులు చుట్టియుండ రావణుడు కాంచి.
- తే॥ శలఁచు కార్యంబు తగిన వద్దతిని తెలిపి, వృద్ధమంత్రుల తలఁపులు వేడ్కఁ దెలియ
వెలదులను పిన్నవారలఁజేలువులను, వ్రక్కతి జనముల నెల్ల నవ్వలికే బంపె.
- తే॥ ప్రాభవంబుచే నాజ్ఞ చేబంధరముల, తోడ గాలిని సైతముతొలంగఁ బయి
యనుభవజ్ఞులు వాక్యజ్ఞులై న సచివ, వరులతోడ నాలోచనావరతనొప్పె.
- తే॥ వీరులై బహుశ్రుతులయిత్రమచూఱ, గొన్న వారయ్యుడమ్ములఁకొడుకులట్టి
యాత్రబంధులఁదక్క వేఱైన జనుల, నెల్లరను వెలికంపె స్వహితము గోరి.
- అ॥ జగములెల్ల నొక్క మొగి నెత్తి వచ్చిన, నలఁపఁదగిన వీరనాయకులను
కడలఁ దిరుగుచుండఁగావుంచె మృగవక్షి, చయము చేప్ప మానేజుంకనొంది.
- తే॥ ఒక్కకోఁతిచే గౌరవముర్విఁ గలిసెఁ, బాలనము బలగర్వముర్పాడుపడియె
నింతకంటె వేఱొండేదియెనఁగు సిగ్గు, చేటనుచు బ్రెగ్గడత తోడఁజెప్పఁదొడఁగె.
- ఉ॥ అగ్గియె కొల్లవెట్టు గపి ♦ యక్కట! యొక్కటి నిప్పువెట్టుగా
బొగ్గుల కాడె యయ్యెఁ బుర ♦ ముక జయభూతి వెలార్చు లెక్కెముల్
బుగ్గిగఁ దూలె బంధులును ♦ పుత్రులు మిత్రులు గూలి నార లి
ట్లుగ్గడువయ్యె నిందగొని ♦ యుంటిని నేను శవంబు పోలికక. ౨౦
- తే॥ బావులను నిండి నెత్తురుపాటుచుండె, నగ్నియింకను ప్రాలఁ జుల్లాటలేదు
అగుదు పొగవీచు మగువలయలకలందు, చుండు కంపు కొట్టుచునుండఁజూచినారె?
- ఉ॥ ఏనొ విశేషకార్యముల ♦ నీడ్యతఁ జేయకయున్న మానె నీ
భూవలయంబుపం బొడమి ♦ పుట్టనివారలలో గఁపింప బా
లై వగఁగుండి నిందయు న ♦ పాఖ్యయుఁ గైకొనినార మాజుతోఁ
జావము వానరుం బొదివి ♦ చంప మీ కేమి యెవరనెత్తుమో? ౨౧

తే॥ అనుచు రావణుఁ జాడంగసంతరింగి, మందు నొచ్చి నేనాపతియవుడు లేచి
కేలుమోడ్చి నామనవినిగేలి గొనక, వివరగ వేడెద నని యిట్లుఁజిన్నవించె.

ఉ॥ దేవరవా రెఱుంగనివి + తేజీచి చూచినలేవు ధాత్రి మా
యావిధి మానసీయుల న + రాధ్యుల వంచనచేసి జానకీ
దేవినితెచ్చ సేత యది + ధీరులపద్ధతి గాదటంచు నాఁ
డే వివరించినాఁడ గణి + యింపక తెచ్చితి రీబెడఁడలక. ౨౮

చ॥ చెలియలి మోము సారుచెడఁ + జేసి మహాబలులక ఖరాదులక
గలుమముతోడఁ జంపు కడు + కావరులక గసిదీఱ భూమికీ
బలి యొనరించి పక్షులకుఁబారణనేయక పాలనంబు దు
ర్బలమయి కూలెనంచు మది + వండుట పోలున నిన్ను బోఁటికీ? ౨౯

ఆ॥ చంపదగిన చోరసంతతి దొరకినఁ, జంప కూరకుంటఁచనదు పకికి
బగఱ గొప్పబలముఁబడికించి పరిమార్చు, కొదిగి యుంట పారుఁజోచితంబె. 30

తే॥ జయము బల విక్రమములు యశమ్ముగురుత, వేలుపుల గెల్పు చేతనా? విక్రమంబు
ఏడి యొర్పుట చేతనా? వెలసెమీకుఁ, దెలుపుఁడయ్య నిశ్చయముగఁదేటపడఁగ

క॥ పగఁజంటి తృప్తిపొందుట, తగవుగఁ దలపోయెక్కిల్లు + తగుసౌఖ్యములం
దగిలినఁ గపి పనితో నిది, తెగునే? తోలుదుమె యెదురుఁతిరిగిన దోమక?

ఉ॥ పోయిన కోఁతి వెంబడినె + పోవుచు దానిని పంపువారి పే
రాయువులం గ్రహించి మదిఁనందిన దుఃఖము తీర్పు కివ్వధిక
వాయిడి వ్రేలుచున్న మన + వన్నెయు వానియుఁ గ్రుంగకున్నె? పై
నేయది యుక్తమో? యెఱుంగుఁ + డీ యని యాతఁడు కూరుచుండఁగక.

తే॥ ఒవర వధఁగాంచి పల్కె మఁహోదరుండు, సైన్యవతి పల్కుచందంబుఁనర్వవిధులఁ
జక్కనై యుండు; నాపల్కుఁనరణి వినుము, తప్పలున్న మన్నింపుముఁదైత్యరాజ!

క॥ అడగిరి వేల్పులు యత్తులు, మడఁగిరి వన్నగులు వైరిఁమర్దన! విడువం
దొడఁగిరి గర్వము లోకులు, కడఁగిరి వడఁకంగ నెదుటఁగన్న త్రిమూర్తుల్.

తే॥ లఖల కపంబులం జంపుఁయముఁడుఁ గూడఁదనకు నీవ యముఁడవనిఁతలచి జంకి
నీమహాక్షలఁ దలఁదాల్చి నెగడుచుండు, సంతకంబె గౌరవ మీఁకఁనేది కలదు? 3౨

మ॥ భవుతోడఁ రజతాద్రి నింగి దగులక + బాహా బలాధిక్యతల్
మివులు దాలిచి సామగానమున పే + ర్మి శర్యు మెప్పించు దా
మవీరా! భవదీయ శౌర్యమహిమక + మాతోడఁ గ్రుంగించి యె
క్కువ ప్రాశోక్తుల నొక్కవంది పగిదిక + గ్రోఁతిం బ్రశంసెంతువే? 3౩

ఉ॥ కంఠికి గావరాక త్రిజంగంబులఁ దప్పి చరించువారు చు
ష్కంబువలై యుదేయులయి + కానఁగవచ్చిరె! దోర్బలాధ్యులై

యొంటని వారిపట్ల వడి + యోచన నేయఁగఁ దగ్గ తీరు చె
న్నంటుల పట్లఁ జేయఁ దగు + నా? యిదిపోలునె నిన్ను బోఁటికి?

అ॥ సంకటమ్ము వచ్చెఁ + జావేది? బ్రదుకేది? యనఁగ నేల? నన్నె + యంతేసి
వనచరులను నరుల + వధియించి నీవగ, రూపు మాపి వత్తు + మాఢిగాఁగ. ౩౯
క॥ అనుచు మహోదరుఁ డాడఁగ, విని కన్నుల నెత్తు రొలుక + వీక్షించుచు రు
ద్రనిభుండు వజ్ర దంష్ట్రుఁడు, దను జేంద్రుని దిక్కుదిరిగి + తాత్పర్యమునఁ. ౪౦

చ॥ మనుజులు వానరుల్ మిగుల + మాన్యత చూపఁగఁ దగ్గవారె? యో
దనుజ వదేణ్యులార! చని + దర్పముతో వెనఁబట్టి మ్రొంగుఁ డం
చనమతి యిచ్చి యిచ్చటనె + హాయి పహించుట మాని యిట్లు మీ
మనమునఁ జింతిలం దగునె? + మాపయి నమ్మిక మీకుఁ బుట్టదో? ౪౧

అ॥ ఆజ్ఞ మీఱువారి + నప్పుడ తెగటార్చి, లోకములను మీకు + లోఁగఁ జేయు
నేను మిమ్ము మీఱి + యెన్నఁడు నడచితి? సుత్రువు నొనంగ + కండుతేల?

అ॥ అనుడు నుండు మనుచు + నావజ్రదంతు నా, క్షేపణంబు చేసి + భూవు మొగము
గాంచి దుర్ముఖుండుకడు నల్పువలె నుండ, నేల? యనుచు మఱియుఁ నిట్లులనియె,

తే॥ దిక్కురులు దుర్బలంబులై + తేజ మాసె, వేల్పు బడిగిరి రజతాద్రిఁ బెండువడియె
నట్టి నీకు వృపులు కవు + లధికులైన, మెచ్చఁ దగినదే నీ బల్మిఁ యిచ్చకొలఁది!

తే॥ బాగుగాఁ జూడ నీ తీరు + బలవిహీను, లైన వారల తీరగు + నయ్య నిజము
పగఱు బలవంతులే యైనఁ బ్రాణరక్ష, ణంబుకై వారి కడఁగి యుండుంగఁ దగునె?

క॥ మనుజులు నెలుఁగులుఁ గవులును, మన కాహారములు; వానిఁ మామోక్ష న దిగులుం
గొనుదుమయేని? జగమున, మనకంటె వివేకులెవరు? + మగ లెవ్వార? ౪౨

తే॥ బిక్కకోఁతి సంద్రము దాఁటిఁ యూరఁజొచ్చి, నిప్పు వెట్టి పల్లూరఁ జంపి + నగడి మరలె
రాక్షసులమైన మనకుఁ బురంబు వీడి, దాడి నేయుట తగదేమి? దానవేంద్ర!

తే॥ మన పురికి వచ్చి సౌధముల్ + మంటఁ గలిపి, సైన్య బల పరాక్రమముఁ + నరణిఁ దెలిసి
ప్రాణములతోడ మరలినఁ వారలెవరు, గలరు జగమునఁ గోఁతి యొక్కండు దక్క?

తే॥ తగవు కర్తవ్య జయములఁ + దలఁచి తీరు, మానముగఁ జేయఁ దగ్గది + మనుజువర్ము
లున్న కడ కీగి వారలఁ యునులు లూడ్చు, పద్ధతియె యెప్పు వన మహాఁ పార్శ్వఁడనియె

తే॥ కోఁతి యొక్కటి పురి నాలఁగోడు బాల, గోడుగాఁ జేసి పోవఁ గఁన్దొనుచునున్న
మనము పొందక నిజముగఁ మానియున్న, వేదతనమేది? నిలిపినఁ పేర్చి యేది?

తే॥ మొదటిపోరున బలహీన + పురుషులొక్క, కొందఱా కోఁతిచేతులఁ గూలినంత
తక్కువారల చేవయుఁ + దటిఁగ నేమి? లంకతో శౌర్యమును కాలిఁ క్రుంకె నేమి?

తే॥ పంపినారలో మనుజులు; వచ్చినదియొ, తరుచరము; చేసినది పురఃదాహమయ్యె
దానికై వైత్యవర్కులుః తలచిరన్న, నింక నేమేమి తొడరునోయెన్ననగునె?
తే॥ ఇచట నిలిచి మాటాడుటఃకిష్టపడను, వెంటనే యేగి వారల ః పేరు లేక
చేసి తనివారః దినుటయేఃచేయః దగిన, కర్ణమింక వేలు యోచనలేఃకానివనియె.
తే॥ ప్రభువు జింక కర్తవ్యంబు ః ప్రశ్నచేసె, నేగి తలకొక్క దిక్కుగా ః నీల్లు టింకః
నొరువఃయని వినునొంది యంగదను మండే, చాలున నెల విశాచుడను నిఃశాచరుడు.
తే॥ ఇంతగా ఃధుః కెప్పు శంఃకింతుమేని, కార్యమిదియేని మనకంటఃఘనులు వారు
మఃము తక్కువ వారమేయనుచుః బలికె, నూర్య శత్రువనెడు దైత్యవర్కుడొకఁడు.
క॥ మన మాలోచించెడు నది, మనుజులః గూరిచియె కాన ః మనచేవయుః బా
లన శక్తి చెడియె నను వి, న్నన కిది చాలునని యజ్ఞఃనాశకుః డనియె.
తే॥ జ్వలిత సేత్రుడొ శివుడై కిఃజరుగుటన్న, నవ్వఁ దగియుండుఁ గపి పైకిఃనరులపైకి
వెడలుకంటెను వార లిఃవీడునేరు, సంత కోర్చియుండమని ధూఃప్రమాక్షుడనియె.
తే॥ తక్కువారలు సాము చందమున బునలు, కొట్టి యిదియె లెన్ననుచు వాక్రుచ్చినారు
పిదప నెల్లర వారిఁచిఃవినతి తోడ, నిలిచి కుంభ కర్ణుం డిట్లుఃపలుకఁ దొడఁగె.

—: కుంభకర్ణుడు హితము పలుకుట :—

తే॥ వెనుకముందారయఁగ లేని ఃపిన్న లెల్లఁ, బలుకుకంటె నూరకయుంటఃపాడియగును
తమ్ముడని యెఱుఁపేని హిఃతమ్ముడెలుపు,వాడఁ గటు వేని మన్నింపఃవలతు నిన్ను
ఉ॥ పుట్టితి బ్రహ్మవంశమునఁ ః బోఁడిమి వేదము లభ్యసించి య
పుట్టిన విద్యకుం దగిన ః ప్రజ్ఞయు శీలము నొందినాడ పీ
కట్టెడిసేత నీకు నవుఁ ః గాదననేల? విరాళి వహ్నివైఁ
బుట్టె నెఱింత మాత్రయును ః పొందకయున్నె ఫలంబు దానిచే? ౬౦
ఉ॥ అందముచిందు లంక యెరి ః యంగఁ బ్రభుత్వమె కూలినట్లు నీ
డెందమునం దపించితి క ఃడిందిగ రాముని దేవిఁ దెచ్చు నీ
చందము మంచిదేమి? ములు ః చల్ కడుచావులు పొందఁదగ్గ యీ
నిందకు మించి రోయఁదగు ః నీచత ధాత్రి నొకండు గల్గునే? ౬౧
చ॥ పగరము మాపు మాపెవని ః నాన వహించెడు ధర్మపత్ను లా
మగువలు నీవయిన్ రుచిర ః మందతర స్థితకాంతు లూన్ప న
మృగగత కాళ్లవైఁ బడుచు ః నోర్వక యామెయుః బ్రువ్వఁదిట్ట నో
ద్యుగిని పహించుదుండుటయఃపూధ యశంబు నొసంగఁ జాలునే? ౬౨
క॥ మాచిట్లు లధర్మగిని కృపా ః హీనుడవై క్రొత్తడిన్
మాచంజాత్మగ నీచపద్ధతుల నం ః భావించుచుం దెచ్చిలో

యానాడే మన వన్నె వాసి తటిగెడ + హైస్యంబు చేకూరె లో
కానక దుష్కృతముల్ పొనర్చి యశముం + గాంక్షింపఁగాఁ బోలునే ?

చ॥ అకలుషశీలయా నొకని + యంగనఁ దెత్తము కార సుంతముఁ
బ్రకటిత కీర్తి గోరుదము + వాక్కుల శౌర్యము వెల్లడింతముఁ
వికలత గూర్చు కామమునఁ + బ్రీతి వహింతము మానవాళికే
గకవిక తాదర్మ్య జయముఁ + గాంక్ష యొనర్తము మేలుమేలుగూఁ. ౩౪

ఉ॥ పెద్దలునేయు కార్యముల + వీడితి వశవివాశ కార్యముల్
పెద్దగఁజేసి తా పయిద + లిం విడిపించుట యెల్లిదంబుగా
బుద్ధికిదోచెఁ గాన నిక + భూపకుమారులు వచ్చి కీర్తియుఁ
దొడ్డుకుఁబోవ జంపినను + దోనమె? నిందయు రాదు ధాత్రివై. ౩౫

చ॥ వనమున నొక్కడే ప్రబల + వాహినిఁగూలిచి తమ్ముఁజంపిరే
పెను పెనువైర మియ్యదియు + వెల్లిగనున్నది యింక ముఖ్యమా
పని నమరంబు నేయుటకు + వాహిని సిద్ధముచేసి యుంచుటే
మనకు హితంబు; వేటొకటి + మాన్యత గూర్చు చింతచేసెన్. ౩౬

తే॥ మనుజు లల్పులేయెనను+వినుము వారు, వచ్చుదాఁక నోర్తమయన్న+వారితోడ
నమరులును లోకములు నొక్క+టైన యెడల, మనకు నాపద తప్పదు+దనుజ నాథ.

తే॥ సేన మితిమీఱ వారికిఁ+జేరుమున్నె, వనధిదాటి నేడే సర+వానరులను
అవలికేఁగనీయక చుట్టి + యవియఁజేయు, కర్ణమే ముఖ్యమని కుంభ+కర్ణుడనియె

చ॥ అనవుడు దానవేంద్రుఁ డను + జా! కడులెన్న వచించి తీవు నా
మనమున నున్నవాని నను + మానములేక గ్రహించితెల్ల; వే
రనుకొనుటేల? నేడె విజ + యధ్వజ సుందర సైన్యరాజితోఁ
జని పగఱన్ వధించి పెలు + చం జనుడెంచుట మేలు లెండన్. ౩౭

—: ఇంద్రజితుని ప్రతాప క్తులు:—

తే॥ అంతమేఘనాదుఁడు లేచి+యనియె దండ్రీ! నీవ వైశమ దండె త్రి+నీచజనులఁ
జంపఁ దగినంత స్థితి యేమి+సంభవించె? మాబలంబులు కృశియించి+మాడెనేమి!

1॥ భవుఁడును సహ+వదళ సరి, భవుఁడు ప్రసాదించి యొసఁగు+సాశాదికముల్
మివులఁగల దనుజు లుండిరి, తవిలి యలయుచుండు నొకడు+దామఁడ నుంటిన్ ౨౦

౩॥ మూఁడు లోకములును+మొదటి వేలుపుతోడ, నెదిరినేని గెలుపు+నిత్తు నీకు
గాదయేని కొడుకు+గాను నిజము పులి, కడుపునందు మేక+పాడమునేమి? ౨౧

చ॥ వనచరు లాఁజి గూలఁగఁ గ + బంధము లెల్లడ నాట్యమాడఁగా
మనుజులు చింతిల్ జన న + మాజము జాలి వహించు తీరుతో

జనక మౌక్త్యమండఁ గడు + బాల్మీక రాఘవులక వధించి నేఁ
డనువుగ వారి శీర్షములఁనర్పిలిఁ గానుక యిత్తుఁ జూడుమా. 23

ఉ! చుండు ముఖంబు రోతవడఁ + జూచెడు కోతలు మన్మహోగ్ర కో
డఁడ విముక్త చండ నిశి + త ప్రసరంబులు ముంచి నొంచఁగాఁ
లందు లిగిల్చి దిక్కులకుఁ + బాటుట గాంచి మనంబులోపలక
నిండుగ మోడమఁది వెన + నీఁగెడు నీడగు చింత చూడుమా. 24

చ! కరిఘటలుగ రథంబులకుఁ + గట్టఁ దురంగములుగ బదాతులుగ
బారపగు పూర్వజన్మ కృత + పుణ్యము రాజ్యములేని శత్రులా ?
విరివిగ గూన్తులైన యట + వీచర వర్గముఁ గూడి గెల్తురా ?
నరినరి యట్టులైన డను + జవ్రజ శౌర్యములేల కాల్యనే? 25

తే! పాంచ భౌతికమై యొప్పుఁపాణి కోటి, నెల్లఁ గూఁకుడు వేళ్లతోఁగెల్లగించి
నరులు వానరులను పేరుధరణిలేక, చేసి గాక క్రమ్యుఁడగ నాఁసింపఁ జమ్ము 26
తే! అనుచుఁడదములఁడడిలేచియంజలిఁగొని, సెలవువేడఁగఁగఱుదుఁమృత్యుములను
గెలిచి నత్సృజ్ఞుడై లనఁకీర్తి గను వి, భీషణుం జొడుగఱచి యిఁవ్విధి వచించె

—: విభీషణ నీతి :—

చ! వెటి వివరించి పల్క జత + నించిన కుఱ్ఱుడ! మూర్ఖబుద్ధిమై
నెఱిగిన వారెబోలె వచి + యింపఁ దొడంగితి రాఁగలట్టి కీ
డెఱిగితే? ముందువెన్నలోక + యింతుక యారయ కిట్టు లిచ్చమై
వెటిమొటి పల్కులాడి యొడ + వింతువె కార్యము పిల్ల చేష్టలక? 27

ఉ! గ్రుడ్డి యొకండు చిత్తరువు + కుంచీయతో లిఖయించు తీరుగా
నెడ్డె తనంబునం బలుక + నెంచితి కార్యము చంద మారయక
దొడ్డ గుణంబులు తలఁపు + తోరము కార్య విచక్షణత్వమల్
బిడ్డలకుఁ బలంపవన? పెద్దల కూటమి నుండఁబోలునే? 28

చ! విమల గుణమ్ములక వెలసి + విశ్రుత సత్య వథానువర్తులై
యమరివ పెద్దలే! యమ + రావణిలో గుణ శీల సంపదల్
క్రమమునఁ బొందుచేతనో? తి + రంబుగ వంచన చేతనో? పరా
క్రమమునో? మహత్త్వమును + గాంచితి కొందఱు నీవ చెప్పమా?

తే! విమల మాయచే గెల్చునీరు నీకు, నిచ్చినది తపఁబో? మఱియేదో? చూడు
కలువముల నీగి ధర్మమాంగముననడచు, వాయెమ్ము నీ కొనఁగిరిఁబలము నలపు.
తే! పాప తీరము జగములఁబరిధివిల్లి, బ్రహ్మముఖ్యమరులగెల్చిపరుము ముదురఁ
బాపములం జేడి తుదిఁ గూలిపడిరిగాక, తిరముగా స్వర్గ మేలిపఁగిడులెవరు?

తే॥ పూర్వమును తరువాతనుఁబుద్ధి నిలిపి, చెడుగులం ద్రోచి మోక్ష సుఁసిద్ధి గన్న పెద్దలెందఱు గలరు భావించి చూడ, వారిలో నొక్కఁడే జెనుఁవారు గలరె?

తే॥ ఎఱుక లేని బాలుఁడ వాటఁచిట్లుచలికి, తంచు బలయుతు నుతు మందఁలించి యవల రావణుం గని పల్కు సార్థంబు గేలి, నేయ కాలింతు వేని వ ఁ చింతు ననుచు.

ఉ॥ తల్లియు నీవె తండ్రియును ఁ దైవము నన్నయు నీవె చూడఁగా నెల్ల నుఖంబు లీవగుడుఁనింద్రనుఖంబుల నొందుచున్న నం వల్లలితార్థమా పదవి ఁ పాడఱ జేసెద వంచు మించి చిం తిల్లెన నుష్కృతంబులకుఁ ఁ దీక్షకయున్నె ను రేంద్ర భోగమున్? ౮౫

చ॥ చదివినదానికిఁ ఫలముఁసచ్చరితంబున లేదయన్న నిష్టాదవిన కార్యమందు తగు ఁ యోచన శక్తియు లేదయన్న నొప్పిదమగు కార్యనిశ్చయ వి ఁ వేచన లేకయయున్న నానుడుర్ తుదివఱ కాలకించి మఱి ఁ దోసము దోచినఁ గోపగింపుమా. ౮౬

క॥ జానకి యను పేరొందిన, మానవతి పతివ్రతాగ్ని ఁ మాడ్చిన యది లంకా నగరము గాకున్న నొ, కానొక వానరము కాల్రెఁగా యనఁజుననె? ౮౭

క॥ ఎవరెటు యోచించిన గొ, రవమును పోగొట్టు కొనుటఁరమణుల వలలోఁ దవలి; యటుగాక యున్నను, భువికై; యివి రెండు గాక ఁ పుడమింగలదే?

క॥ శరధిపరిఖమగు లంకా, పురి కధిపు తపః ఫలంబుఁపూర్తిగఁ జెడుటర్ నరతరుణి కొకతెక్తై యని, పరులాడఁగ విని సహింపఁబాల్పడ నగునె? ౮౮

క॥ ఉరుతవము చేసి యజుచే, వరములఁ గొనునాఁడు మనుజుఁవర్షులచే నోటారయక గెల్పొందుటకున్, వర మడుగవు పొనఁగుటెట్లుఁపాఁరింగెలువన్? ౮౯

క॥ మనుజుల వలనఁమన మొం, దిన వానిని చింతనేసిఁతెలుపఁగ వలెనె? విను వేయికేల వానిం, జెనసి నిలువ కడఁగి తివుడుఁచేయుట గలదే? ౯౦

చ॥ పొడవయి యంబరస్థలము ఁ ముట్టిన తొరగిరిం బెకల్పు నాఁడదరి చతుర్భుజుండగు మ ఁ హత్స్కండు నంది యొనంగు శాప మియ్యెడ ఫలియింపఁగాఁ దొడఁగెఁనింతకు హేతువు వాలిచే బలం బెడలి కృశించునాఁడె గ్రహి ఁ యించితిఁ బెద్దలవాక్కు తప్పునె? ౯౧

ఉ॥ నిష్పనఁగూలి ప్రాణముల ఁ నీగిన క్రొత్తడి యిచ్చు శాపమున్ దప్పిగొనంగ నేర్తుమొకొ? దండడి దుఃఖము నీకుఁ గూర్తు నం చప్పుడు పల్కు వేదవతి ఁ యంబుజసద్మ యయోనిజాతయై యిప్పుడు నీతగాఁగ జని ఁ యించె నిజులిది దాన వేశ్వరా! ౯౨

క॥ దశరథుండను నరపతి తన, వశమున నీజగము నడవఁవర్తించి మహా యశుండయి శంబరు జంపి త్రి, దశవతికిని స్వర్గమును పఁదంపడి యొనఁగెన్, ౯౩

సీ॥ వృషభ కూపుండై నంబుఁద్రుపైఁ జనిదై త్యక్తలము రూపడఁచు కంకుత్ స్థ నృపుఁడు
ఉర్వి నోవుగఁ జేసి యోషధుల్ పిడికించి, జనులఁ గాచిన పృథుఁచక్రవర్తి
జలనిధి ద్రక్షింపఁ నాగకులును గంగఁ, గిందికిఁ దెచ్చు భఁ గీరఘండు
పొడమిన కులమునఁబుట్టి జగంబున, శత్రులఁ దునిమి విఁ ప్రశాంతి నొంది
తే॥ ధర్మముం గాచి న్యాయపథమున నిలిచి, యబల కొనఁగిన వరము లేదనఁగ లేక
సత్యమునకుఁ బ్రాణము వీడుఁజన శరణ్యు, దశరథుని పుత్రకులు వాడుదానవేంద్ర!

క॥ వార లసామాన్యులు ముని, వీరులకును వేలుపులకుఁవేతై యెఱుంగం
గా రాని వారు మన క, ర్హారంభముచేత నులభుఁ తైరి మనుజులై.

తే॥ బ్రహ్మాతోడ సృష్టించి ప్రపంచమొందునృప్తి చేయంగఁ బూను కౌశికుఁడు పూర్వ
మధవులన నొందిన యమోఘాస్త్రములను, వారికొనఁగె యజ్ఞము గాచుపట్టనందు
తే॥ దేవ దానవులకుఁ బోరుఁదిపురునాఁడు, గరుడు నెక్కి విష్ణువుగొన్నఁకార్యుకమును
పుర విదాహంబు నేయు శంకరు శరమ్ముఁ, గుబ్బుఁడైన యగస్త్యుచేఁగొన్నవాఁడు.

చ॥ అతని శరావళులో జగముఁ లన్నిటి లేహన నేయు దిక్కులక
జితముతోడఁ గొల్పును విఁ సంబును గ్రక్కను ఘోరదంష్ట్రీకా
యుతములు తూణ భూకములఁ నుండు మహాత్ముల హింస నేయు దు
ర్మతులను దక్కఁ దక్కుగలఁ ప్రాణుల నాహుతి నేయ నొల్లవుక.

చ॥ ధనువులు రామలక్ష్మణులుఁ దక్కఁ బరుల్ గదలింప లేరు శిం
జనులును చేవయుం జెడపుఁ శ్రేష్ఠము లౌ మనవిండ్లు పెద్దవై
నను తమ విండులక విఱువఁనాలఁగ లేవవి కల్పకంబులో?

కనువు వెదుల్లి? మేరువులొ? కాక కులాచల నత్త్ర మూర్తులొ? ౧౦౦
తే॥ వారి వక్షంబు పగిలె భువంబుఁ గ్రమ్ము, నేడు మద్దులు గూలె దైత్యేంద్రులైన
ఖర విరాధులు మడిసిరికదన మైనఁ, బగలు తెగి మాలుటయె కాకఁబ్రతుకుగలదె?

ఉ॥ కాంతలుకెల్ల నెల్లయగుఁ కార్యుక వీరులు రామలక్ష్మణుల్
న్యాతములం జలింపక విఁ శంకట వృత్తిని తోడులేకయే
మంతరు లోక జాలములమానుగ సోకులమూఁగ దుంపతోఁ
ద్రెంతు రటంచు నమ్మియె తఁజిం గని మానులు వేడి రిమ్ములక. ౧౦౧

చ॥ మనసునఁ జింతచేఁ గుమిలిఁ మాఁడుచు నీయెడఁ బల్క జంకి యీ
దనుకాలు కేబవల్ నిదురఁతక్కి కృశించుచుఁ గల్బరింతు నె
మృగములఁ జింతనూని గతిఁ మాలిన వేల్పులు సీత యన్విషం
బును గొనువారు నిశ్చయముఁ బ్రుంగెదరంచు మదించినారలుక. ౧౦౨

ఉ॥ కీర్తి మాయ నోర్పుగొనిఁ కీడ్చడి చిర్నవు మాని తేజముం
దేరుకు బోవఁ గాంతి చెడిఁ దీనతఁ బ్రాణము మాత్రమొంది చిం

తారతీ గుందుచుం బగటి + తమ్ములదాయను పోలియున్న వా
 రారయఁ బూర్ణిమా విధుని + యందము నందిన వారు నిర్జరుత్. ౧౦౪
 చ॥ ధరణిని దాటి యావలికిఁ + దాటిన కాలుఁడు దేవ యక్ష కి
 స్మర ఫణి ముఖ్యులెల్ల కష్టు + నాయకు దేవి విదేహపుత్రి యీ
 పురిఁ జెఱ నన్న దంచు + విని + మోదమునొంది భయంబు వీడి చె
 చెప్పర నపుడప్పు డిందలి వి + శేషము లారయఁచుండు శ్రద్ధమై. ౧౦౫

చ॥ చెడు శకునంబు లెన్నియొ వ + చింపఁగరానివి కానవచ్చె నొ
 క్కెడఁ బగయూని యోటువడి + యేడ్చిన వేల్పులు దానవేంద్రు లిం
 దెడనెడఁ గాన వత్తురు మ + దేభ తురంగము లిప్పు డిండ్లలో
 నెడమ పదంబు వెట్టి చరి + యింపఁగ వచ్చెడు రాక్షసేశ్వరా!

చ॥ వరతెను జిహ్వికల్ దనుజ + పాళికి నక్కలు సంచరించె మం
 దిరములలోఁ జిరంటికల + తీరగు ముంగురులందున్ వివ
 త్కరముగ మిక్కిలిం గమరు + కంపు బయల్పడె నింతకంటె దు
 ర్భరతర సూచనల్ గనఁగ + వాంఛ యొనర్తువె రాక్షసేశ్వరా! ౧౦౬

సీ॥ ఖరుఁడు దూషణుఁడు త్రిశిరుఁడు మారీచుండు, వాలి విరాధుండు + కూలు తీరు
 నారసి చూడంగ + సారంగ పాణియు, జక్రపాణియు వారిసములె? చెవుమ
 వారితోఁ గూడినవానర వరులు దే, వతలు వారలతోడఁవైరమేల?
 ఇది మంచి పని యని + యెంచుట తగవె? నీ, కీర్తి భోగంబులు + కీడు పడును
 తే॥ ప్రాభవము మ్రాలు నపవాదుఁపైకి వచ్చు నెల్లిదంబగు బంధులు + హితులు నుతులు
 చెడెడి చేతలు తగదయ్య! సీత వీడు, మింతకంటెను మేలు నీ + కదియు లేదు.

ఉ॥ మేలు దలంచి తమ్ముడిటు + మేవడి నాడిన పల్కుల రణ
 భీలుఁడు రావణుండు విని + పెద్దగఁ జేతులు దట్టి వక్ర దం
 ప్త్రాలి వెలుంగ నేత్రముల + నగ్నికణంబులు రాలఁగా భుజా
 పాళి యురంబు గ్రక్కదలఁ + బక్కువ నవ్వి గణింప కిట్లున్. ౧౦౭

ఉ॥ మేదుర రీతిమై హితము + మీఱ వచించెద నంచుఁ బూని యు
 న్నామని పోల్కిఁ బల్కితివి + మాయురె! నన్ను మనుష్యులంట! పెం
 పేదక గెల్తురంట! విని + యెవ్వరు నవ్వక యుండు వార! లీ
 పేదతనంబు గల్గినది + భీతినో? ప్రేమనో? యెందు చేతనో? ౧౦౮

తే॥ మనుజు పశువుల గెలుపొందుమాడ్కి యడుగ, లేదటంటి దిగ్గమలఁలీల గెలుచు
 నాఁడు కైలాసగిరి నెత్తుఁ నాఁడు నేమి, వరము లొందితిఁ దెల్పంగఁవలతు నిన్ను.

తే॥ ఇంచుకైన యోచింపకఁయిట్లు వ్యర్థ, వాక్కులాడితి గాక కోపంబు గొన్న
 త్రిదశు లేమెరి తెలియవే? యిది యటుండ, నిమ్మ నీకంటె మానవులెచ్చువారె?

తే! పలుకఁ దగిన వాక్పద్ధతిఁ దెలియవీపు, జయము నొకసాటియైన నిర్జయములు గొనిరె?
నింగి నెత్తంగ భరణిఁ జీల్చంగ నేర్పు, నన్ను నరులు గెల్తు రనుటఁ నాయమగునె?

తే! దేవవరములచే నై నఁ తేజమందు, వేని హరి హరులను మున్నఁ దేన గెలిచి

నాఁడఁ దెల్పుము? పిటికి తఁగంబు లేలఁ నన్ను నరులు గెల్తురని యెఁన్నంగఁ దగునె?

తే! నందిశాఁంబు గలదనియందు వేని? కలుగు శాపంబులకు లెక్కఁగలదె? యేమి

చేసె? నింద్రాదు లిచ్చు నాఁ చెడుగు గోర, కుండ్రఁ పిల్లి శాపంబులఁకుట్లు తెగునె?

తే! కనకనభను నర్పించెడు కాలకంఠ, వలన వరము నొందుట మున్నెఁ తేలియనై తి

గానవాలి కోడితిని నిక్కంబె? యెసఁ, దక్కుకవులు గెల్తు రటంచుఁదలచి తేమి?.

క! హరిహరులైనను వాలిని, దురమున నెదిరింప వారి ఁ దోర్బలము కపీ

శ్వరుఁ జేరు దాని నెఱిగియె, నరుడు మఱుంగునుండి కూల్చెఁ నారాచమునఁ.

చ! చివరికి చాపము విడిచి ఁ చేప తొలంగి పగుళ్లువాటు సా

ల విటవపగ్గముం దొలిచి ఁ లభ్యపదం బొక తాఁగయుక్తి బో

వ విడిచి కానలం బడి యు ఁ పాయము పన్నంగ నాలిఁ గోలు పో

యి వెతల డిందు మానవుని ఁ యా వొకరుండవె మెత్తు విచ్చమై

తే! అనుచు నజ్ఞాని యని విభీషణుని వలికి, లెండు దాడిసేయుడము రాఁ రండటంచు

నుదులు గొను నన్నఁగని యూరఁకుండలేక, వెండి నుడివె నీరితి విభీషణుండు.

కా! అన్నా! రాఘవుఁ డప్రమేయుండు జగ ఁ ద్వ్యావుండు నిర్ద్వంద్వఁ డా

వన్నానీకశరణ్యఁ డర్థిజవ క ఁ ల్పప్రాయఁ డాద్యుండు భ

క్తి న్నాకేళులు కోరఁగా దనుజులఁ ఁ గీడ్పాటు సేయంగఁ బు

ష్టై న్నాపైఁ గరుణించి మానుమని పట్టెం బాదముల్ ఖిన్నుడై ౧౨౦

మ! దనుజేంద్రుండు వచించు నిట్టు లనుజా! దైత్యాది లోకేశ్వరుం

డనెదామోఱుకు నెన్నిసారులొ రణ ఁ వ్యామోహి నై తాఁక నో

డివవాఁడై యెట డాఁగెనో యెఱుంగరాఁ ఁ డే! వాఁడు నిర్భీతుడై

మనుజాకారము దాల్చి వచ్చెనొకొ? నక ఁ మ్రందింపఁగా నియ్యెడక?

మ! అమ లేంద్రుం డెఱువంచుచో దివముఁ గొల్లాడించుచో దిగ్గజేం

ద్రములం బట్టి రదంబులం బెఱుకుచో ఁ దైత్యద్విషం దోలుచో

నమరంబందువ శత్రులం దునుముచో ఁ సాధింపఁగాలేని బా

ల్గుము సందుండెనొ? యేమిగాఁ దలఁచెనో ఁ యంబేదయై? తెల్పుమా.

క! హరిహర వింఞ్చనలు సుర, వర సర నాగులు నడంగింపర్పింపఁగ నే

దిరముగఁ ద్రివిగము లేలుట, నరుఁ డీతఁడు పుట్టకుంట ఁ నా? తెలుపఁగదే?

చ! బలవంతుండగు శౌరి వేయిశిరముల్ ఁ బాహఁ నహస్రంబు ని

య్యులఁ గొల్పందగు పాదముల్ గలుగు రూ ఁ పెన్నంగఁ బిన్నంచు ని

చ్చలు యోచించి నిశాచరావళికి భ + త్వప్రాయమై యున్న దు
ర్బలమా మానవ రూపముం గొనియెనే? ఇల్లాడవే తమ్ముడా? ౧౨౪

మ॥ భవుడు విష్ణుడు సంగరాంగమునక + భ్రాంతాత్ములై పాటువో
నెవులుం బూనిన నందిపై గరుడుపై + వే వీపునం బూన్చు బా
ణ విశేషంబులు హ్రదిసీ నమములై + నాయొద్దనే యండ మా
నవులా నన్న జయించువారలు? జగ + న్యాన్యా! భ్రమం బొందితే?

తే॥ రావలదు నీవు మాతోడఁగణమునేయ, లంక పెద్దది పెను విశాలంబు గలది
భయపడక యుండుమని పల్కిఁపరిజనములఁ గాంచియెకనక్కెఱుగనవ్వెఁగనలుతోడ
తే॥ అప్పు డా విభీషణుడు దశాన్యుఁ గాంచి, పలికె నీకంటె నతిశయఁబలము గలుగు
వారు బంధులతో మెన్నఁవలన మున్ను, చెడిరి వినుము వారలకథఁచెప్పు వాడ.

—: హిరణ్యకశిపు వధ పటలము :—

చ॥ అకిలుషమూర్తి బ్రహ్మ శ్రుతు + లన్నియు నేర్పెఁ దపంబు మెచ్చి శో
రికల నొసంగె శంభుఁడు వి + రించి రమేశుఁడు దొడ్డ భూత పం
చకము వహించియుండు గురు + సత్త్వము లెల్లను తాల్చి యా హిర
ణ్యకశిపు దానవేంద్రుఁ డమ + రాది విరోధుల గెల్చె వ్రేల్చిడిక. ౧౨౫

చ॥ కమలజ శౌరి శంకరులు + కాంచి భరించి నశింపఁజేయు నీ
కమలజ గోళ మొక్కటియెఁకాదు గణింపఁగరాని పెక్కు గో
ళములఁ గలట్టి ప్రాణు లవ + లంబముగాఁ దననామమే నదా
విమల మనమ్ములై తగ జ + పింపఁగఁ బాలన సేసె బల్కిమై. ౧౨౬

తే॥ రెండు దిగ్గజములఁ గేలఁరెంటఁబట్టి, యీడ్చి చేరంగ విడుచు లోఁతెన్నరాని
కడఁగు లేడింటి నొక యంజుఁగడచునట్లు, దాటిపోవుచునుండు నాదనుజవిభుఁడు.

ఉ॥ వండలి వెట్టుచుం బొరలి + పాటు తరంగిణులెల్లఁ జిన్నవం
చండకుఁబోఁడు మేఘముల + యంబువు చల్లన గాదటంచు వా
డందు పయోధి యుప్పని క + డంగి యజాండముఁ దూలుచేసి వే
జుండములోని వారిధి ప + యన్ను చొరం జలమాడు సంచునక. ౧౨౭

ఉ॥ నాగభవంబుఁ జేరి యట + నాగ వరాంగుల తోడ నింపుమై
నోగిరమాని నాకమున + నుండి చినంబును వుచ్చి రాత్రియం
దేగి విరించి లోకమున + కిమ్ముగ నచ్చటఁ గొల్పినేయు ను
ద్యోగి నమ స్తలోక భయ + దుండు నిశాచరరాజు నిత్యముక. ౧౨౮

చ॥ ఇనుని రథంబునెక్కి యట + నేడ్రైఱు ద్రిమ్మరుచుండు శీత భా
నుని చవికం గ్రహించుచు వి + నోదముగాఁ బయనించు దిక్పతుల

ముచుకొని నేయు కార్యములు + పూర్తిగఁ దాని యొనర్చు మేరు భూ
మిని కొలువుండి బ్రహ్మవలె + మేకొని పాలననేయు వీరుండై. ౧౩౩

తే॥ సంవభూతాధిదేవతాఃపదపుల్లెఁ, దాన కైకొని నకల భూతముల కార్య
ములను మేఘుని ఐనుల నిఁమ్ముగ నొనర్చు, సర్వశక్తుండై యామిసీఁచర విభుండు.
క॥ కమలాక్షుని నామస్మర, ఇము నిఖిల జగంబులందు + నడపక తన నా
మమె కపియింపఁగఁ జేయుచు, నమకుల భాగము హవిస్సునతఁడే కొనియెక్.

కా॥ ముమ్మాఱ్ఱల్ తమకార్యపాలి సతత + మ్ముం జేయలే రన్నచో
నమ్మిం దక్కిన వారి కార్యముల పూ + స్కిం జెప్పఁగానేల? యో
గమ్ముం బూనిన మానసుం బడవులం + గాసిల్లి కోల్పోయి ని
త్యమ్ముక్ దానవ సార్వభౌము పదముల్ + దక్కిండు పూజింపరుక్.

మ॥ అమరుల్ నేరిచి పల్కుచుండుదురు దై + త్యస్వామికిఁ మేలు! ని
త్యము వేదంబులు సర్వశాస్త్రములు నే + యాద్యుక్ జగద్వంద్యు త
త్త్వము వాక్రుచ్చెడు నాహిరణ్యకశిపుక్ + దాత్సర్య మేపార స్త్రీ
శ్రములం జేయుచు మ్రొక్కుచుండుమని యు + ద్యద్భక్తిమై నిచ్చులుక్.

తే॥ త్రిదశు లనురులు క్షీరాంబుఁధిని మధింపఁ, దెచ్చు మందరగిరి తనఁదీర్ఘబాహు
పులను దాలించి తనదగు + బలముచూపఁ,దగిన దండము కాదనిఁతలఁచి విడిచె.

క॥ రవి యుదయాస్తాచల గిరు, లవి చూడ హిరణ్యనేత్రు + నన్నకు సాబగౌ
జెవి పోగులె యగు నాతని, జవ నత్వము లుగ్గడింప + శక్యమె? యరయెక్.

ఆ॥ అప్రమత్తుడై నఁయాహిరణ్యకశిపుఁ, డడుగు మోపెనేని + యహి వడంకు
నిలుచునేని శిరముఁసంగిని దాఁడు భూ, తాలి వెంటఁ దవులుఁనంగ లిడిన. ౧౪౦

సీ॥ స్త్రీలచేఁ బురుషులఁచే నపుంసకులచే, బృథివి జరాచర + వితతిచేత
దృశ్యవస్తువుల న + దృశ్య వస్తువులచే, సురలచేఁ దక్కుభే + చరులచేత
సజ హరి హరులచేఁనగ్నిని గాలిని, పుడమిని చదల నం + బువుల నింట
వెలుపలఁ బ్రాణంబుఁగలవాన లేని వా, నను కేలఁ బగలఁ జాఁవొనరకుండు

తే॥ సప్తశస్త్రాదులను వానిఁకలుటలేదు, మునుల తిట్లు లాదిక్కునఁఁబోవలేవు
కమహు దాదెనఁ జూపులఁఁజావలేడు, వాని యునుఱు గొనఁగఁ జాలుఁవారలెవరు?

తే॥ చావ దభిచారములకునుఁజవకుండేని, యెంటరిగ వచ్చి చంపినఁనునుఱువోడు
నకలలోకంబులందునఁపాటిలేని, మేటి ప్రభువయి యతఁడొకఁపాటినుండు. ౧౪౨

సీ॥ ఆ హేమ కశిపువ + కరుడుగాఁ బుట్టిన, ధీరుడు జ్ఞానుల + మేరుపూన
క్రతులఁకంటెను శాస్త్రఁమతులఁకంటెను సత్య, సూక్తికంటెను పరిఁశుద్ధ గుణుడు
నర్వేత ముంధఁపంపూర్ణ విజ్ఞాని, కీలవర్తనులలోఁమేలుబంతి
భూతదయను తల్లిఁకొలిపి నుగ్గులుండు, యుగముల దాఁటు నాఁయువు గలాఁడు

తే॥ జగములెల్లను పూజింపఁదగినవాఁడు, లలిత మోహన మూర్తి ప్రహ్లాదుఁడనెడు
తనయుఁ గని నంతసింది విద్యను గడింపు, మనుచు నొక దేశకుని యొద్దఁ నప్పగించె

తే॥ లంఘనాలిక నున్నవాఁడన్నదీయ, చరిత మీతనికిం దెచ్చిఁచక్కజేసి

కన్న దెఱపి తెచ్చునె పంపఁగరుణతోడ, నొక్కగొనిపోయి నేర్పంగఁ నుత్సహించి.

సీ॥ ఓం నమో దనుజ కులలోదధి చంద్రదాయ, హేమ కళిపవే మః హేశ్వరాయ

యనుమన నతఁడు రఁయంబునఁ జెపులను, మూసి మీషడ్ధతిఁ పాసఁగలేదు

విసఁగఁజాల ననుచుఁ వేద శిరోర్ధవహ, నిత్యవస్తువు పేరుఁనియతి నుడివి

చేతంబు కరఁగ నిశ్చేష్టుఁడై రోమహ, ర్షణమొప్పు గనుల బాఁప్పుములు జాణ

తే॥ నొడలు మఱచి నటింప నాఁబుడుతఁగాంచి, చెనటి! నిను గాక నన్ననుఁచెఱచెదేమి?

వేలుపులకును పలుకంగఁవీలుకాని, పలుకు పలికితె యని వడఁపడ వడంకె. ౧౪౪

సీ॥ తత్త్వ విజ్ఞాన ని + భానంబు ప్రహ్లాదుఁ, డిట్లను నన్ను నీఁడేబ్బకొంటి

జనకు నీడేర్చితి + నిను గడతేర్చితి, నెల్లలోకముల నీ + చేర్చునట్టి

నారాయణుని దివ్యఁనామంబు ప్రణవంబు, తోఁ జేర్చి పలుకుటఁదోసమగునె?

నాఁగ నీతఁడ్రీ సఁనాతనులగు సుర, లకుఁ ద్రిమూర్తులకు నాఁయకుఁడునుమ్ము

తే॥ లతని శ్రీనామమును జపమర్ధిఁ జలుపు, విప్రుఁడైన నాకంటెనుఁవిజ్ఞాడగుడె?

యొనర నీపేరు మఱిమఱియుఁచ్చరించి, నన్ను చెఱుపకమయ్య! నాఁయన్నకాన!

తే॥ అనుచు గురుఁడు వేడంగఁ బ్రహ్లాదుఁ డనియె, నకలలోక నాయకుపేరుఁనన్ను తింతుఁ

గాక యొండెఱుంగను నేర్వఁగా నొకండు, లేదు నిక్కచ్చి పఱచినఁలేదు ఫలము.

చ॥ శ్రుతులకు నెల్లఁగాఁ దెలియు + శుద్ధ పరాత్పరుఁ డెల్ల వేళ సఁ

గతమతి నాయెదన్నెలపు + గాఁ గొని పాయకనిల్చి వేఱు సఁ

స్తుతమగు వాక్యముం గలదె? నూనృతముఁ నుకృతంబు నుసిర

స్థితిగల క్రొత్త వాక్యములఁ + దెల్పుము నేరిదికొందు భక్తిమై. ౧౪౫

తే॥ శిష్టు లేదై వమును విమఁర్శించి పలుకు, వార లుపనిషత్తులు దెల్పుఁవస్తువేది?

కర్మ ఫలములు నశియింపఁఘనులు వేని, నామమును జపియింతు రాఁనందమునను?

ఉ॥ వేదము లభ్యసించి క్రతుఁబృందము లెన్నియొ యాచరించి సఁ

పాదిత తత్త్వ విజ్ఞతను + వాంఛిత సిద్ధి భజించినట్టి వి

ద్యా దయితో జపించు జగదాశ్రయు నామము పల్కినాఁడ నీ

వాదట నేర్చినట్టి శ్రుతుఁలందున వేఱొక వస్తువున్నదే? ౧౪౬

చ॥ వనబిల వర్మతంబులను + వాసముచేసి మృగాజనంబులఁ

గొని ధరియించి యాకులను + కోరికతో భుజియించి శీర్ష ముం

డన మొనరించి పెక్కులు జడల్ ధరియించి శ్రమంబులోర్చి కై

గొను ఘనులొందు భాగ్యమునుఁకొంటిని వేఱొక టున్నె కోరఁగ? ౧౪౭

తే॥ భక్తలకు సేవసేయు పాపవసులు శాస్త్రవిషయ మెఱుంగక యున్ననుఁ వేదసార మైన యర్థ ద్వయంబు మేలరసియుండ్రు, వారెకవులు తత్త్వార్థ విద్వరులునిజము. తే॥ అవనిను! నాకు బ్రహ్మకుద్రామకులకు, నరయరాని యేకైక నాఁయకుండు నన్ను చేరెఁ గామిత సంస్థిఁజెందినాడ, నీవు నతని భజింపు మేలెనయఁగలవు.

చ॥ అనవిని విప్రుఁడేది బదులొడఁగ లేక యెదం గలంగి నా

కును చెడు కాల మజ్ఞే నిఁకఁగుఱ్ఱుడు బాగుపడండు తామసిం

చినఁ జెడునంచుఁ బాటి విభుఁ ఁ జేరి యనెఁ ; నమయోచితంపు వ

ర్తనము మహీనురావళుల ఁ దగ్గఱకంటెను గల్గునే భువి? ౧౪౪

తే॥ ప్రభువరా! నీ నుతుండు కఠిన్ద్రవ్యయంబు, ద్రెంచు పలుకులు నాకు బోధింపసాగె నించుకై నను విషండు కాపించు బోధ, వేఱుమార్గంబు లేదనిఁవిన్నవింప. ౧౪౫

తే॥ మనకుఁ దగనిది క్రొత్తదిఁతన తెలివికె, దోచినట్టిది బాలుఁ డేఁతోయమునను పలికెఁదెలుపుమాయనవిప్రఁవరుఁడువడఁకి, కేలుమోడ్చియిట్లనియెఁజంకెనయలంప.

తే॥ దానవేంద్ర! నాశ్రవణరంధ్రములయందు, క్రూరవిష సర్పములఁబోలెఁదూఱినట్టి వాక్యములఁదెల్పినరకంబుఁపడయఁజాల, నాలుకయు మొట్ట మొదటికేఁప్రీలుననియె.

తే॥ వానిఁ దోడితెండని రాజుఁభటులఁ బంప, వారు చని తోడితేరఁగాఁభక్తవరుల జవకుఁ డగు విష్ణునామంబుఁసంస్మరించి, యొడలు మఱచు కొడుకు తండ్రీకడకువచ్చి

డఁ మ్రొక్కిన నూను మూర్ధమును ఁ మూర్కొని మేని కలాపమంటఁగా

నక్కువఁ జిక్కఁ జేర్చి యొడి ఁ యందునఁ బ్రేముడి నుంచుకొంచు నీ

వెక్కడ నేర్చితో విన న ఁ హింపని వాక్కుల నాడితంచు నే

నక్కజుమంద నీ గురు కు ఁ లాభ్యుండు వలె నదేదో తెల్పుమా?.

తే॥ అనుడు దనయుడిట్లును శ్రుతులభ్యసించు, నెడలఁ దొలుత వచించు లోకేళు పేరు జన్మదుఃఖముల్ దొలఁగింపఁజాలుపేరు, పలికినాడ నంతకు మేలుఁగలదె? యరయ.

తే॥ అవఁగఁ దండ్రియిట్లును, గురుఁడరసి యుక్త, మే వచించు నట్లుండనీయీ వు పలుకు పేరదెయ్యది తెల్పుముఁవినఁగవలతు, ననుడు గొడుగు ప్రయంబునఁననియెనిట్లు.

నీవలచిన పురుషార్థంముల నిచ్చున త్రివర్గ, మును దాఁటఁ దోడ్పడిఁముక్తి నొవఁగు పక్షయుం బెద్దంబుఁపజ పారాదులకు న, దా చింతనీయం బుఁదారతమము

సత్యలోకము దాఁకఁనకలలోకంబుల, స్థావర జంగమఁనమితియందు

దెడలంబునం గల్గుఁ తెలివినే ధ్యానింప, నలవియైయుండు నఁప్రాక్షరముల

తే॥ మహీను వివరింప సరిదియోఁమఱచు వారు, నిజము జీవచ్ఛవములు విఁస్పింతుఁబూత నాకు మోఱుమోనారాయఁజాయయగును, అనదృశంబై నమంత్రమియ్యదియెతండ్రీ!

మ॥ భవ పారాశివి పూర్వ కర్మమును నా ఁ వర్తంబు నందుండి జం

తువులం దీరము చేర్చు నావ జగి దొం ఁ తుల్ గూర్చు మైమర్చు న

దృశికంబుల్ పొనగించు నామము ముసీం ♦ ద్ర స్తుత్యమున్ వేద శీ
ర్ష వధూ మస్తక రత్న మీ విమల మం ♦ త్రం బన్య దుస్సాధమున్.

శా॥ నీకు న్నాకు నమస్త జీవులకు గ్లా ♦ ని న్నాచ్చి భవ్యంబు ల
స్తోక ప్రాభవ మొప్ప నిచ్చునదియంచున్ విజ్ఞలే పల్కు వా
శేకీభావముతోడ నంచు దవయుం ♦ డిమ్మాడ్కి భాషింప రా
దాకారుండయి చూచి దానవకులా ♦ ధ్యక్షుండు దట్టించుచున్. ౧౬౦

శా॥ ఓరీ మోఱకు! నేటిదాక నొకడే ♦ నొక్కవు నా ముంగలన్
ధీరత్వంబునఁ బల్కులేడు పలుకన్ ♦ దీండ్రించి నాయాజ్ఞ దు
ర్గార ప్రక్రియఁ గాల్చినై చుగడ యె ♦ వ్వార్దిల్లు బోధించి రె
చ్చి హుళంబుగ నేర్చితో తెలుపుమా ♦ శుంఠా! వడి స్నిక్కమున్.

క॥ అజహర ముని దివిజాధిపు, లజనము మదీయ నామమర్థి జపింతా
రజమున వారలుఁడెలుపరు, నిజముగఁ జాడలఁచి యెవఁడుఁ నేర్పె డెలుపుమా?.

క॥ కదనము నేయఁగఁ బలుమా, తెదిరించియు విటిగి గరుడుఁ నెక్కి యుదధి నె
ల్లిదముగఁ జేరె యివల రా, కొడిగిన యావంద నామమొసఁగునె మేల్మీన్?

మ॥ మన వంశంబున వారలెందఱో మహా ♦ మాయావియకా విష్ణు వం
చనచే గూలిరి నాదు తమ్ముని జగ ♦ జ్జాలంబులం గర్భమం
దునఁ దాల్పం దగువానిఁ బోత్రియయి యా ♦ దుష్టుండె చంపన్ ధరి
త్రిని సర్పంబును మూషికం బలరు భ ♦ క్తిం గొల్ప మేలొనోకో? ౧౬౧

చ॥ పకల చరాచరంబులకుఁ ♦ జాపును పుట్టువు గూర్చువాడ నే
నొకరుండ నెందులేడు మఱి ♦ యొక్కఁడు కార్యముచేతఁగాక తోఁ
పికల నెఱుంగు పెక్కడి వి ♦ వేకము? నేర్పిన వాడెవఁడు? వా
నికి మఱి నీకు జీవితము ♦ నిక్కము డాసె నీకేల చెప్పఁగన్? ౧౬౨

చ॥ శ్రుతిహిత కార్యముల్ సలుపు ♦ శూరులు మేల్పడుచుండువారు; దు
ర్గతులకుఁ బోవుచుండు చెడు ♦ కార్యములే యొనరించువారు; ని
శ్చితము జగత్స్వభావమునఁ ♦ జెడ్డది మంచిది రాజు నాజ్ఞచే
గతులు వహించు నాది తుది ♦ గల్గదు లోకమునందు దేనికీన్. ౧౬౩

ఉ॥ గొప్ప తపంబుచే నమర ♦ కోటి త్రిమూర్తులు మేల్మీనొండ నే
నొప్పగ వారికంటె దప ♦ ముత్కటరీతిగఁ జేసి మించఁగా
నిప్పుడు తాము మేల్పదవు ♦ లెల్లను ముందటఁ గోలుపోయి నా
రప్పటినుండి వారి పను ♦ లన్నియు మానిరి చుల్కనొటచే. ౧౬౪

ఉ॥ జన్నములుం దపంబులును ♦ శత్రుల కక్షయ సౌఖ్యదంబులొ
ట న్నెఱిసెంచి వానిని క ♦ డంక నొవర్పఁగనీక మాన్చిరిన్

ఋన్నగ వార లిప్పుడు త + పంబు మఖంబులు లేమి సత్త్వనం
 పన్నత డింది దిక్కటిరి + పాయక నిన్నెటు కావనేర్తురో? ౧౭౦
 తే॥ క్రించ! సీతపృ నివుడు మున్నించినాడ, వృద్ధవాక్కుల నింకిటులాడఁబోకు
 గురులవాక్కులు శ్రేయంబుగూర్చునుచు, సమృద్ధియింపును నెహిరణ్యకశిపుండు
 తే॥ చదువులకు నెల్లఁ జేమిరిచందమగుచు, గ్రతువులకు శ్రుతులకుఁగట్టకడపటిదగు
 నెతి యొకండు దెల్పెదను మున్నించి యరయ, మనుచుఁ దెలుపంగఁదొడఁగె
 బ + ప్లందఁడిట్లు.

తే॥ విత్తులేక వృక్షము పుట్టివెలయఁబోదు, భ్రాంతి గొలుపు నజ్ఞానంబువదలి సత్య
 మెఱుంగఁదలఁచినఁ దెల్పెదఁ హెచ్చరికను, తెలియుమా దీనిగరతలామలకముగను.
 మ॥ తనలోనుండి సమస్తలోకముల ను + దృల్లీల సృష్టించి యం
 దుప వెవ్వెఱుంగఁ బెక్కురూపముల జం + తుశ్రేణియై వానిలో
 పన నైలంబును సువృలంబలెనె యు + న్నాండైన భేదంబులం
 గొనఁ డా యాద్యుని తొంటియున్ని తరమే + గుర్తించి వాక్రవ్వఁగఁ?
 తే॥ వస్తు తత్త్వంబు విభజించిపలుకు సాంఖ్య, యోగములు రెండు త్రోవలాయునికి
 పూర్తి

గా నెఱిగిన వారికిఁగాక యాది, పురుషు సుచ్చస్థితి నెఱుంగఁదరమే? తండ్రి!
 సీ॥ వేదాంతశాస్త్రములోవిజ్ఞానమయ్యుడని, తనరఁ దెల్పెడు పరతత్త్వ మతఁడు
 తమ్ము దామెఱిగినతదజ్ఞ లీయర్థంబు, నెఱుంగుదు రజ్ఞానులెఱుంగలేరు
 తెలియనివారు ముక్తిని కాంచలేరు ప్ర, త్యక్షాది సుప్రమాణాదులఁ గొని
 కొలువంగరాని యాకూటన్మడగువాని, మాయ నెఱుంగ నెఱ్ఱాడ్కిఁగాదు
 తే॥ త్రిగుణావుండు త్రిజగదాకృతి చరాచరాది రూపుఁ డేకాకృతిపండియండి
 భిన్నరీతలఁ దోచు పఁవ్విభుఁ డనుగ్రహించు కర్మముల్ చులుకనఁనెఱుంగవగునె?
 క॥ క్రియలును ఫలములు ఫలదా, తయ్యుఁ గర్తయుభోక్తయైసతత్త్వంబును ని
 శ్చయముగ నెఱిగిన చతురులె, నియతిఁ భవ జలధి దాఁటనేర్తురు తండ్రి!

క॥ తపములు మంత్రములు జపము, తపఃఫలము కుడుపు వగుచుఁద్రష్టయు దృగ్గు
 శ్య పరి జ్ఞానంబులు నగు, సపరుని మాయాబలంబునగునే తెలియఁ? ౧౭౧
 మ॥ తొలి కర్మంబులకుఁ ఫలానుభవములోతొల్లం బ్రసాదించు న
 మ్మలి కర్మంబులకుఁ ఫలంబు పవరఁ + బ్రాపింపఁగా జేయుఁ ద
 శ్చలముల్ ముందులు వెన్నలై వెడ తడంతబాటొందుటల్ తప్పియుం
 డొలఁగం బాటుట లేదు చిత్రముగ నొం + దుం గర్మ సంబంధముల్.

తే॥ పాప పుణ్య కర్మంబులఁఫలములెల్లఁ, బరిమితంబులు పరమేశుభక్తితోడఁ
 పలఁచు ఫలములు కొంతలేకలరుచుండు, నింతకంటెను మేలేదియెఱుంగఁ గలదు?

ఆ! యాగములను తుదినిఁజూగెశ్వరునకొక, వేల్చి వేల్చుచుండఁబిజ్జలెల్ల
నది చరాచరంబులందు చేసిననుచు, శ్రుతులు దెలుపు ఫలముఁనూటి యదియ.

సీ! ఆ పరబ్రహ్మమేఁయానంద లీలకై, మూల ప్రకృతినండిఁ మొట్టమొదటఁ
గార్య రూపంబైనఁచర్యా ప్రపంచంబు, సృష్టి గావించె విఁచిత్రీతి
శాస్త్రంబులందు చఁర్చా ప్రపంగంబుతొ, సర్థంబులన్నియుఁనాద్యమైన
ప్రకృతియొసంగినఁవికృతులచేనైన, భేదంబులే కానిఁవేఱుకాపు

తే! బ్రహ్మ మొదలగు నీ జీవఁరారులెల్ల, బంధురంబైన తన్నాభిఁపంకజమున
నతిశయంబైన బీజంబుఁనందయొక్క, భాగముననుండు బూర్తియాఁబ్రహ్మకనెనె?

చ! అనదృశ్యుఁడప్రమేయుఁడజఁడ ఁడాద్యుడు మేరయె లేనివాఁడు ని

ర్వ్యసనుడు కన్నులం గలఁడు ఁ పర్విన చూపులనుండు విజ్ఞ మా

నసముల నిండియుండు గగఁనంబున భూమిని సర్వభూత వృ

ద్వనతులలోన బ్రాహ్మమున ఁ భాసిలు సర్వ జగత్ప్రపూర్ణుడై. ౧౦౩

క! తలఁపునఁ బలుకుల జేతల, గలఁడింద్రియములను గలఁడుఁగలఁ డోంకారో

చ్చలిత స్వర సంధులలోఁ, గలఁడు త్రికాలములఁ గలఁడు ఁ కలఁ డనుకేంద్రదా!

క! అరిషడ్వర్గము భక్తుల, దరిఁజేరఁగనీక కాచిఁదరిఁజేర్చెడు న

త్కరుణానిధి నామమె త, తృదులకు భవజలధి దాఁటఁదరణిమహాత్మా! ౧౦౪

క! పటబీజ న్యాయంబున, విటతాటములేని మహిమఁజెలసిన హరి యు

త్కటకాలము స్థానమ్మును, పటు సాధన శీలములునుఁఫలమును తండ్రి! ౧౦౫

క! వీణియ సుస్వరముం బలె, నాణియమగు శీల మడఁకుఁనారాయణు వి

న్నాణంపు మహిమ సర్వాం, గీణంబగు నంటకుండుఁగించి తైన్క. ౧౦౬

సీ! ఏకాక్షరంబయిఁయెనఁగు నోంకారంబు, నందాద్యకారమైఁప్రాణమైన

యక్షరార్థంబగుఁనాది దేవుఁడు జ్ఞాన, మునకు జ్ఞానంబుగాఁనొనరువాఁడు

నిఖిల లోకములందుఁనిండారియుంటచేఁ, భాగయు నిష్ఠనుదోలెఁనగడువాఁడు

సవ్యమాలా సుమఁనస్సులఁ బోలిన, వివిధ మతములందుఁవివిధగతులఁ

తే! దరిచి వాదించువారలుఁతనరుకతనఁ, గలుగు పలుభేదములు గాకఁగలదె యతని

కిన్ని భేదంబు లింతేలఁయెంచిచూడ, కడలి కలలకు భిన్నతఁగలదె! తండ్రి!

తే! ఇట్టి యనమాన విభవు నీవెల్లిదంబు, చేసి సంపదాయువులనుఁక్షీణపఱచి

కొందువే యని చింతింతుఁగొడవలేక, వినుతి చేసి ధన్యుడనైతిఁననివచింప.

—: తండ్రి ప్రహ్లాదు వివిధోపాయముల శిక్షించుట : —

మ! విని వైతేయ కులేంద్రుఁడు గ్రుండయి ని ఁ ర్భీతిఁ వివాదించు వు

త్తుని ధాత్రిన్ధలి ద్రొచ్చి నేత్రముల ఖిద్యోతంబు లుల్లంగఁ జూ

చిన భూగోళము కంపితై గ్రహములుం ధీకాకులయ్యె గిరుల్
వణఁగె నవ్వడి లేకయుండె నభయుం ధంకించె బ్రహ్మాండమున్.

ఉ॥ ఇంతకు మించి నాకఁ బగ ధేదియులేదు శరీరమందె దు
ర్దాంత రుజా ప్రహేమాము వి ధంబునఁ బుట్టె నెఱుంగనేల యీ
భ్రాంతుని చిత్తవృత్తి? హరి ధక్తుడనంచు వచించువాఁడు ని
శ్చింతముగాఁ దెంగ బొడిచి చీల్చుడు త్రుంపుడు చంపుఁడున్దరిన్.

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁ డాడ వృధ యంబున నక్కటికంబు సుంతయుం
జెనయని రక్కసుల్ ప్రభుని చిన్నికుమారు మృగేంద్రు లేన్లు గు
న్నన గొనిపోవు లీల జత నంబున వాకిటి కీడ్పితెచ్చి యె
క్కునువున వాడి కత్తులు గ దావలి వీచిరి పిచ్చులించుచున్. ౧౯౨

తే॥ పదయుఁ బ్రహ్లాదు పదయులునరగఁజుట్టి, వైచు కైదువుల్ జగదీశభక్తవరుని
శాత్రవులు తిట్టు తిట్టులఁచందమగుచు, నిష్ఫలంబు లయ్యెను రజనీచ రేంద్ర!

ఉ॥ కాలిచి వైచి క్రుమ్మి కడి కండలుగాఁ దెగ నేసి రెండుగాఁ
జీలిచి త్రోచు కైదువులు చేడ్పడి భేదిలి నుగ్గునూచమై
బాలునిమేనిపై దురద పాపిన కోపున నొప్పె నాతఁడున్
దీలక సోలిపోక హరి దివ్య పదంబుల నిల్పె నాత్మలో. ౧౯౪

ఉ॥ అంతట దానవుల్ చని ను రారికి నంతయు విన్నవించి యా
వంతయు నొవ్వఁ డాయుధము లన్నియుఁ జూర్ణములయ్యె నన్న బ
ల్వితగ నాలకించి పడ వేయుడు నిష్ఫలగుంటలో ననన్
గంతులు వైచుచుం జనిరి కట్టెడి దైత్యులు సంతసంబునన్. ౧౯౫

తే॥ పెద్దగుంటలోఁ గట్టులఁపేర్చి చమురు, పోసి నిప్పు రగిల్చి యా బుడుత దాసి
పట్టి త్రోసిరా మంట శ్రీవరుని కరుణఁ జందనము చందమునఁ జాలఁజల్లనయ్యె.

ఉ॥ సోకులు తైల వస్త్రములు చుట్టి రగుల్చు మరు త్రనూజ పెం
దోఁకకు మైశిలేంద సుత దుర్దమ తీక్ష్ణ సతీత్వ పహ్నిచే
నాకయి వేడి చల్లనయి నట్టులు రక్కసి మూఁక రాల్చు నా
భీకర పహ్ని బాలుమకుఁ జేరిన మంచును పోలి నయ్యెడన్. ౧౯౬

అ॥ అపల వార లేగయమరేంద్రునకుఁ దెల్పఁ, మండిపడుచు జగముమాడ్చు వినము
గలుగు సహుల దెచ్చి కలహింపుడని యాజ్ఞ, యిడఁగ దనుజ భటులువడిగఁ జనిరి
తే॥ అవ్వనాగంబు లనురేంద్రునాజ్ఞవచ్చి, వినము లుమియుచు హరిభక్తవీరు మేనఁ
గోటతాపంగఁ గలచె గుఁమార వరుడు, మదిని వెన్నుని నన్నుతిమానడయ్యె.

ఉ॥ దగ్గట వచ్చు వారులు వందంకుచు నెత్తురు గ్రక్క సాంద్రమై
మొగ్గిన వీరదంబునఁజొన్నల చొచ్చినలీల మేనిలో

నిగ్గడి కోటలూనికనునీగి పదింబది తుందులై ధర్మ

ప్రసన్ను వానిలో విసము + మా అమృతంబు స్రవించె వింతగర్. ౨౦౦

తే॥ దనుజు లావిత తమ ప్రభువునకుఁ దెలుప, రాక్షసేంద్రుండు కనలి యై రావతంబుఁ

దెచ్చి త్రొక్కింపుఁ డన వారుఁత్రిదశరాజు, నడుగ నాతండు భయమున నట్టె
యొనఁగె.

తే॥ కాలు సేతుల టొమ్మునఁ గంతమందు, నిజీయఁ బాశంబులం గట్టి యేన్లు నెదుట
దొరలఁ జేయఁ బ్రహ్లాదుండుఁ దొడ్డబుద్ధి, నిట్లు వాక్రుచ్చెఁ జౌదంకి నెనఁగఁ గాంచి.

క॥ భుజగకులాధిపతయనుడు, భుజగారిధ్వజుడు భుజగఁ భూషనుతుండు మీ
గజరాజుఁ గాచినాతండు, త్రిజగద్వంద్యుండు నామఁదిం గలఁ డన్ను ౨౦౩

క॥ దంతి తలవ్రాల్చి యాగుణ, వంతునకుఁ మ్రొక్కి మరలఁ బ్రభు భటు లావు
త్రాంతముఁ దెలుపఁగ మందుచు, సంతకువలెఁ గనలి దానిఁ నడుపుం డనియె.

క॥ రక్కసులు చంప డాయుడు, నక్కరి ప్రహ్లాదు నురముఁ నంటఁగఁ బొడిచె
మిక్కిలి యనంటి బోదెల, ముక్కలవలె విజిగె మేన + ముట్టిన దంష్ట్రోత్.

క॥ దనుజులు వడివడిఁ జని జరి, గిన వార్తం దెలుప వేనఁగిని మండెడు నూ
ర్పుని పోలె మండి జనకుడు, తనయుని వనరాశిఁ ద్రోవఁ దైత్యులఁ బంపె.

ఉ॥ ఈ దనుజేంద్రుఁ డెట్లయిన + నీతని చంపక మానఁడంచుఁ బ్ర
హ్లాదుని పట్టి యొండొక య + హర్యముతో జతగట్టి యగ్గభీ
రోదధి మధ్యమందు నుగుఁతోత్తరుఁ ద్రోచిరి భక్తవర్మఁ డా
శ్రీదుని పాదపద్మములఁ జింతన నేయుచు నుండె నిచ్చుల. ౨౦౨

క॥ జడధి యొక మడువువలె నే, ర్పడ గిరి కలమగుచుఁ దుంబిఁ ఫలముపగిది నా
బుడుతను తేల్చుఁగ నాతండు, కడలిని వటవత్తళాయిఁ కరణిని వెలసె.

మ॥ కరుణావారిధి! యప్రమేయ మహిమాఁ గంభీర! లోకేశ్వరా!
దురహంకారినో? దుష్ట మానసుడనో? దుర్వంశ జాతుడనో?
యరయుం జాలవో? భారమో? తగఁ బరీక్షార్థుండనో? మాధవా!
వరదా! దీనశరణ్య! యస్య మెఱుంగఁ భక్తావనా? ప్రావవే. ౨౦౧

క॥ వంచకుల వంచకుండవు, చంచలమతివైన నన్ను + సంశోధింప
బ్రాంచ తృప్థతి యగునే, వంచముఖాదులకు నెఱుంగఁ + బడవు మహేశా!

మ॥ పరమేశు నిన్ను పొందఁగాఁ దగు మహాఁ + పాయంబె విజ్ఞాన మం
చరయుం గల్గిన తత్త్వవేత్తలును ని + స్పందంగ లేకుండి బ
మ్మొరకుఁ లోగిరి నేనో పాపిని మదా + త్రీయుండ పై తేయుడఁ
శరణం బంటిని దీనవత్సలత నీ + స్వమృత్యు మన్నింపవే! ౨౦౦

- క॥ స్థిరుడను శేషశరము ల, స్థిరము లహం బ్రహ్మమని వశించితురు పలుకం
జొరవయగుఁ గాని పలికిన, కరణి జరగుచే ప్రపంచ + కర్మము తెల్లక ? ౨౧౨
మ॥ జగదాద్యంబగు వస్తు వున్నదనుచుం + జర్జింప లేదంచు రెం
డగు శీతులే వదియింపుచుకొ శ్రుతులు భి + న్నార్థంబులై యొప్పు భూ
రి గుహంతస్థము ధర్మ తత్త్వ మది గుర్తింపంగ దుస్సాధ మి
ట్లగునే నీకు నిగూఢ పద్ధతిని మా + యా నాటకం బాడఁగన్ ? ౨౧౩
మ॥ తెలియజేయని నన్న బోలులు విధా + తృండంచు నుద్రుండుగాఁ
లుకం తెల్లునె ? కాయలాకులు పువ్రల్ + పండ్లుం గొమల్ బీజమం
దలి వైసట్టులు సర్వ దేవతలు నీ + తత్త్వంబునం దోచు వా
రలు నీ వాదిమ బీజమై వెలయు దీ + రాధ్ధాంతమే నిక్కమా ౨౧౪
- క॥ వెలుపడి నీనుండి జగము, పలుభేదము లొందినంతఁ + బరంగునె వేతై ?
పలు భూపలు పలు పేరులు, గలవైనను కనకమగును + గాకేమి యగున్ ?
- క॥ తలిదండ్రులక్రియఁ బ్రేమను, కలిగించితి వీవు వెలయఁ + గల హృదయంబే
కలవాడను భవ మృతి, బుల నొనఁగివ నీవ తీర్చఁ + బోలుదు తండ్రి !
- క॥ అని వినుతించుచు నుండిన, తనయుని స్థితియెఱిగి దనుజ + దయితుఁడు వానిం
గొని తెచ్చుని హాలాహల, మును పోలిన వినము నొసఁగెఁమున్నగుఁ ద్రావణ.
- క॥ విషధర శయనుని భక్తుఁడు, విషముం గొని త్రావె భవునివిధమున నది ని
ర్విషమై సుధ యయ్యెను ని, ర్విషయనకున్ విషము శలముఁపుధ గాకున్నే ?
- క॥ చక్కములు గదల మోఁడఁగ, నక్కఱుడును కందికుందఁడుల్లంబునఁ దా
నొక్కొక ముకుంద నామము, చెక్క చెదరకుండ నిలిచిఁచింతన చేయున్. ౨౧౬
- అ॥ సాటిలేని మాయఁబావకుండెడు నుపా, యమ్ము నై జముగనెఁయమరినాడు
వీని నేన చంపిఁవిశ్వంబులో నప, ఖ్యాతిఁ దొలతునంచుఁపతని దాని. ౨౨౦
- మ॥ అమరేంద్రుం డదలింపఁ దండ్రికి సుతుంఁడతల్లియై మ్రొక్కి నా
యనువుల్ నీయవికావె? యైనను జగదాద్వ్యాప్తుండు నారాయణుం
డెనకంబారఁ దలంచినన్ జరగు గా + కిట్లెన్ని చందాల నీ
రవచే బూనివ నానాకో భవన సు + త్రాణుండు తా నుండఁగన్ ?
- క॥ చూపం బాడఁ దలంపుఁగొన్న దనుజే + తుం డంత మూఢాత్మకా !
నాపేరే జేయించుచుం బ్రదుకుచు + న్నారైన ముమ్మూర్తులో ?
ప్రోవుం గోల్పడినట్టి వేరువులా ? యా + భోగింద్రుఁడో ? మానులో ?
యేపాటిం గలవారో ? తెల్పు జగముల్ + సృష్టించు నానేర్పరుల్ ?
- నీ॥ అదివ తండ్రికి బుద్ధుఁడను లోకములన్నెల్ల, సృష్టించినాడు రెఁక్కిండఁగరాని
ప్రాణుల గల్పించివాని యన్నిటిలోనఁ, బూవుల దాని మాపులను మాన

పోడిమి నిండి యున్నాడు మానాయకుఁ, డతఁడు నాకనులకుఁనరయఁదగిన
కరణి నెల్లెడలనుఁకానవచ్చెడువాఁడు, చూడుమా చూచెడుఁచొప్పుదెలుప
కీ నమ్మకున్నావు నిజము నీఁతమ్మునాఁడు, జీవములఁ గొన్న యాహరిఁసీవుచూడ
దగినయంత చుల్కనయయితనపవాడె? సర్వజీవాంతరాత్మయాఁసత్యమూర్తి.

ఉ॥ మూఁడు గుణంబు లాతనివెఁ మూఁడు పనుల్ మఱి మూఁడు మూర్తులొ
మూఁడగు నేత్రముల్ స్థితులు ఁ మూఁడును మూఁడు జగాలు వానివే
మూఁడగు కాలముల్ దెలియు ఁ ముఖ్యుఁ డతఁడె నమస్తసాక్షియా
ప్రొడ యతఁడె సత్యమిది ఁ ముమ్మఱు సత్య మనంగ నాతఁడుక. ౨౨౨

మ॥ వినరా మూర్ఖ! నమస్త లోకముల వెఁ వేర్వేలైన వస్తు వ్రజం
బున నొక్కండె కలం డటంచు మిగులక ఁ మూర్ఖించుచున్నావు నీ
వను మాటల్ నిజమైన దొంగయగు నా ఁ యజ్ఞాక్షు నీ కంబ మం
దునఁ జూపింపుము పిమ్మటక దగిన యు ఁ ద్యోగంబు గావితముక.

సీ॥ ఆనుడు జగన్నాథుఁడణువున నున్నవాఁ, డణు శతాంశంబునఁసణఁగినాఁడు
మేరుమందున్నాఁడుఁమింట నున్నాఁడు నీ, వాక్కునఁ గలఁడుస్తంభమునఁ గలఁడు
చూడంగ వలతేనిఁచూచెడుగాకని, ప్రహ్లాదుఁ డనగఁ గ్రఁవ్యాదనాథుఁ
డోరి! నీయనుకూలుఁనొప్పుగ నీస్తంభ, మంద చూపుము చూపఁకుండువేని

తే॥ కరి శిరంబును వారి చీల్చుకరణి మెఱసి, నిన్ను నీఖడ్గమునఁ జీల్చి నెత్తురాని
మ్రొంగి వైచెదనని పెనుఁమేముమట్లు, గర్జనము చేసెఁ దగ్గనభర్జనముల. ౨౨౬

మ॥ జనకా! నాయనుజంత చుల్కనగునే? సర్వేశ్వరుం డీవు కో
రివ యాతావులనెల్లఁ గానఁబడఁ కా ఁ ద్వేరంబునం డాఁగి యుం
డనయేనిక బ్రదుకంగనొల్లఁ దనువు ఁ నేనే విసర్జించెదక
దన దానుండను కానటంచు దుదిఁ బం ఁ తంబొడఁ బ్రహ్లాదుఁడుక.

—: సృసింహమూర్త్యావిర్భావము :—

తే॥ అనురనాథుండు మేలు మేలనుచు నవ్వి, హస్తమున నొక్కకంబంబుఁనంటఁజఱచెఁ
బెలుచ దిక్కులు గోళముల్ బీటలెగయ, సింహగర్జన మందుండిఁచెలఁగెనపుడు.

మ॥ అరవిందానన శంకరాదులును ది ఁ వ్యాబ్ధంబు లెన్నేనియొక
స్థిరభక్తిం దపమాచరించియును వీ ఁ ధీంపంగ లేనట్టి శ్రీ
హరి పర్వక విని యుబ్బి గంతులిడి వ్ర ఁ హ్లాదుండు కేల్కొడ్చి త
త్పరుడై పాడెను వేడె నేడిచె గగు ఁ రాపటొండె జొక్క న్నగక.

చ॥ పటపట పండ్లు గీఁటి మర ఁ వైరి యదల్చుచు నవ్విసట్టి నీ
విట నెట డాఁగివాడెవుర ఁ యీతఁడు పల్కిన కేశపుండవా?

కటివెయి తమ్ముగఁ జంపితిని + కీడ్చుడి జంటి పయోధి దాఁగితి
పుట్టికి మగండవైన వెలి + వాటుము రమ్మని కాలుద్రవ్వఁగఁ. ౨౦౦

౯౩. స్తంభం బమ్మడు పెట్టునం బగిలెది + గ్జాలంబు లూటాడ నం
రంభుండై హరి వెల్పుడై నృపమ పా + ర్యక్షాకృతిఁ వాని పా
దాంభోజంబులు భూమినండఁ బయి లో + కాలిఁ వెసం దాఁటి యా
యంభోజాననుఁ డపై పుట్టిన విధం + బండెం దదీయస్థితృత్. ౨౦౧

౯౪. లెక్కయిడంగరాక పాద + లెక శిరముల్ కరముల్ సురాఁగి కొ
కొక్కని కొక్కమోము కర + యగ్గము కన్నులు మూఁడువారిధుల్
గ్రుక్కగొనఁగఁబాలు పెను + ఘోర ముఖంబులు గల్గి యెల్లరక
జక్కఁగఁబట్టి నొక్కచును + జందటవందట చేసె నుగతఁ. ౨౦౨

తే॥ విలయకాలవహ్ని నిమించి + వెలిఁగెజాలు, విలయవాయుపులనమించి + వెలసెనూర్పు
అన్వి రెండు వృసింహుని + యందనిలిచె, గాని చిత్రము జగములఁ + గాల్పలేదు.

చ॥ పాదఁగి ప్రినిల్పి పిల్లలను + పోవగా చేసెడు తల్లి కోడి యా
పద తఱి తెక్కలం నడచి + పట్టుగఁ గాచెడు లీల నందముల్
కుదురుగ లోనఁదాల్చి వెలి + గూర్చ వసించెడు భ్రులెల్ల న
య్యదన వృసింహు నావ్యమున + యంద యడంగె భయంబు డిందఁగఁ.

చ॥ నలువను దొట్టి వచ్చిన న + నాతన ధర్మపథంబు మంతయుఁ
వలవని దుష్ట రాక్షసుల + వారలఁ జేరిన వారిఁ గూల్చి సా
ధుల నుదరంబునంద యిడి + దొడ్డుకృపామతిఁ గాచె; సజ్జనుల్
తొలుత పిలుగు లొందఁ దుడి + దూఁగిని సౌఖ్యము గాంతులే కదా!

సీ॥ దంష్ట్రలఁ జల్చి కొండటఁ జంపె గొండట, నండఁకటాహంబు + నంబవైచె
ధరణిని రాచె గొండటఁ గొండటను మేరు, గిరికిఁదాఁకఁగఁ బట్టి + తిరుగవైచె
గొండట జలరాశి + యందు పాటఁగవైచె, గొండట బడబాగ్ని + గూల్చికాల్చె
జటచుటఁజూచి + గొండటత్రుళ్లడంచెగొం, దట హుంకృతిని తూలి + తెరలనడచె

తే॥ రెండుగాఁకల్పె శిరములు + చెందెజర్మ, మొలిచెవలఁచె + బ్రేవులఁజాట్టి + మెలియనూడ్చె
కన్నుగ్రుడ్లను పెరిమె + కాళ్ల నటకె, తెలఁగి లయరుద్రుభంగి వృ + సింహమూర్తి.
తే॥ దంతి రథ వాఙ్ భటుల నుద్ధరినిమింగుఁ, దోయధి జలంబు చేవల + తోడఁగదాపు
వేధములఁ బిడుగులతోడ + మింగివైచు, ధర్మదేవతయును చాల + దద్దటిల్ల. ౨౦౩

తే॥ కొండటమకులగిరులపై + గూలమోదదు, గొండటనుచక్ర వాళా + దిఁగూలమోదదు
గొండటమోకకుద్యంబు + గూలమోదదు, గొండటదిగంతములుదాఁటి + కూలమోదదు

తే॥ శిరములు గిల్లి కొండట + దొరలఁదోచు, నిప్పు పుట్టంగఁ గొండట + నేలరాచు
జలము విడిగి తుర్రులుట్టి + జంధి వైచు, దోచినట్టి తెలుగులఁ + కూల వీచు.

తే॥ జములను మూల ననురులమిగులనీక, కడఁకఁ జంపి దైత్యాంగనాఁగర్భములను
నాళ మొనరించి యట వారిఁ నలునులేమి, యుటి యండంబులకుఁ గేలుఁ పరంగఁజాలె.

క॥ నరసింగుడ ప్రహ్లాదుని, హిరణ్యకశిపువును దక్కఁ నెల్లరఁ దునుమన్

గురుకోపంబున రాక్షస, వరుఁ డుఱుముచు నతనిఁ గాంచిఁ వారని కడిమిన్. ౨౪౧

తే॥ వజ్ర ఖడ్గంబు నొకనుండిఁ జల దూసి, డాకరంబున దొడ్డ ఫేటకముఁదాల్చి
యమరులులక సంద్రంబుఁ నుద్రులదర, నాచ్చి వేర్చి యాడుగఁ జిఁచియతనిదాసి.

మ॥ అమృస్తుత్వ యశోభీరాముడగు ప్ర + హ్లాదుండు తండ్రి! జగ

న్రమణుం గాంచియు నించుకంత హితముం + దర్శింప వేమయ్య? డెం

దమునం దప్పలఁ ద్రోచి కాచు భవనా + ధ్యక్షున్ రమానాథు మ్రొ

క్కుము మేలొందెను పాప జాలము తొలంగున్ లెమ్మనఁ రాద్రుండై

ఉ॥ పిల్లను గ్రుడ్డు గేలి గొను + వీరక వచించెను చిత్రమైన యీ

పల్ల మెకంబు చేతులను + కాళ్లను త్రుంచి వధించి యంత నిఁ

ద్రెల్లఁగ జంపి యవ్వలనె + తీవ్ర తరాసిని వ్రాల్చి నాయెడన్

మెల్లన్ వ్రాలుటల్ గలదె + మెల్లక లల్కు వహించి నప్పుడున్. ౨౪౨

సీ॥ అని కాలునేతులఁ నడిచింబున నోపిట, బొగలు నిప్పులు గ్రక్కఁ నెగడి డాయ

దనుజమాయలఁ దలఁదన్నెడి మాయల, యందు నేర్పరియౌ ముఁకుండుఁ డంత

గణకుల కరిది లక్షణములు గల కాలు, నేతులతో వానిఁ జేర్చివట్టి

బెడిదుండై నిర్భీతిఁ బెనుపారిన హిరణ్య, కశిపుండు మేరు నంగంబుఁ బోల

తే॥ ఖర నఖరముల తోడభీకర విరావ, గర్జితో నృసింహుండు పాలకడలి పొంగి

బ్రహ్మాలోకంబు దాఁకంగఁ బరపు పగిది, నొప్పి మేరువు ముంచినఁ చొప్పుదాల్చె.

మ॥ భుజముల్ ఖడ్గములుం గిరీటమును సఁ + శోభిల్లి పైనున్న తో

యజ గర్భాండ కటాహ కుడ్య మొరయన్ + వ్యాపించి జ్యోతిర్గ్రహ

వ్రజముల్ మేరువుఁ జాట్టు చందమున దీ + ప్యద్రత్న భామాలి యా

రజమై రాజుల దానవేంద చరణా + గ్రం బెత్తి త్రిప్పెన్ వడిన్. ౨౪౩

తే॥ వ్రేలుచుండిన పోగులుఁ రెండు చెదరి, పడినవై యిప్పు డుదయాస్తఃపర్వతములు

గాఁగ వెలసె నందలి పద్మఁ రాగ కాంతి, యేకదా సాంధ్య రాగమై యెనఁగుచుండు.

ఆ॥ క్షేత్రమూర్తియై నఁ ప్యగ్రు నృసింహు క, రాగ్ర ఖర నఖరముఁ లానినంతఁ

గర్భురేంద్రు వజ్రఁ కఠిన వక్షమునుండి, నల్ల బయలు వెడలఁ వెల్లిగాఁగ. ౨౪౪

కా॥ మాయమేయ జగన్నియామకుండు దు + ర్మానిఁ నిలింపద్విషున్

సాయంకాలమువన్ దదీయ వగర్జి + రత్నప్రభా దేహభీ

మాయంపం దొడ్డపై నఁ జేర్చికోని నే + మంబుల్ జగంబొంద దై

తేయ శ్రీ కిరణైవ వక్షము నము + ద్భేదించి చంచెన్ వెన్. ౨౪౫

శే! కంబ రాక దాగిన మూడుఁ నెసిమిదియును, వేయి కన్నులు గలవారుఁ వెండి దిక్కు
మలుచు బుఱుఁలును గుంపులైఁ కలిసి వచ్చి, చేరి లేకంటితోఁ జూచుఁ వారమనుచు.

తే! కాంచఁ గాంచఁగ నెల్లడఁగానవచ్చు, కాలుసేతులు మోములుఁగాఁగ నిండి
మవలచే వాక్కుచే జ్ఞానఁమహిమచేతఁ, గడ యెఱుంగలేని రూపంబుఁకనిరి జడిసి.

తే! పండ్ల సంపదే దిక్కులుఁవట్టవచ్చు, ననఁగఁదగు మొగములుకొంటుఁలగుచు వెలయు
నారసించు రూపము కనుఁలారఁగాంచి, బ్రహ్మ తత్త్వీర్తి నీరీతిఁబ్రస్తుతించె.

తే! నిన్ను సృష్టించు కొనువాడుఁసేవ యనెడు, సత్య మీరూపమున నిష్ఠఁబ్బట్టమయ్యె
నట్టులైనచోఁ బ్రాణులఁసృష్టిసేయ, నన్ను పుట్టించుటేటికో? నారసింహ! ౨౫౩

తే! బుద్ధులంబుల కరణి సీఁభువన వితతి, ప్రబలు నీయంద యెల్లరూఁపములు సేవ
యిట్టి రూపంబు నొకదానిఁసేవు పూన, నాది మధ్యాంత రహితత్వఁమమరుటెట్లు?

తే! పరగి యెకమై నామ రూపములు పెక్కు, లందుదువుసేవతోలిహేతుఁవగుచునండ
నెవరి సృజయింతు? కాచడఁవెవరి? నేరి, నంహరింతువు? తెలియంగఁజాలనయ్య!

శా! సేవే నన్ను సృజించినాడవు తొలెఁకఁ * నిన్నుండి నీ సత్కృపా

భావం బబ్బుటచే జగంబుల సృజం * పక్ష గల్గినాడక్ష జగం

బీవే కర్తృ నీవే భర్తృవు నీ * వే హేమ మీహౌదు వం

దావిర్యావము నొందు భూషణము నే * నాదుఁ జగన్నాయకా!

క! లని వినుతించుచు బ్రహ్మయు, లినాకియును దిక్పతులునుఁవేల్పులు మునులక
నితలయి కేలు మోద్యుఁగ, పనిజాక్షుండుగ్ర కోపఁవర్తన మానక ౨౫౪

తే! జగము లెల్లను చేడె నాఁకంబు నొందు, ననుచు వడఁకెడు దివ్యులఁగని ప్రసన్న
మూర్తియై నరసింహుఁడుఁపూర్ణ కిరుణ, తనర హస్తమందభయముఁద్రదనువహించె.

సీ! లండలబులక నెల్లఁనాభరిణంబు న, మస్త జీవులకు సంపదయుఁ దోడు
సేడయుఁ గారుణ్యఁసలయ లోకజనని, యమృతంబు తోఁబుట్టుఁవమృత హస్త

పద్మాలయను హరిఁపక్షకఁ జనుమని, ప్రార్థించి వేల్పులుఁపంప సృహరి

తావి గుణాధింపుఁతలిరుపంజీది యగు, కమలను నెనరునఁగారమించె

తే! మునులు వేలుపు లంతటఁమూఁగి వేడ, వారిఁ గరుణించి ప్రహ్లాదుఁజేరఁజరి
వారుకొని వత్స! నీభక్తిఁమేర మీఱె, దీనికిం బ్రతికృతి యెద్దిఁ తెలుపుమయ్య!

సీ! నీ యెట్ట యెదుటసేసితండ్రఁ జంపఁగా, నిశ్చలబుద్ధితో * నిలిచితయ్య!
ప్రాణమూల వెడకు కైఁపడి నొడర చీల్చుగా, దుఃఖమింతయు లోనఁదొడరవయ్య!

నీకులంబున వారిఁసీటుగాఁ జేయఁగా, నొక్కింత యారాటఁమొందవయ్య!

నీవంతమున బుట్టుఁనిర్ధర వైరులు, దుష్టులైనను హరిఁద్రుంపవయ్య!

తే! నీవు నాభక్తమండవైఁ నగమకీతన, వలయు మేలేదియో తెల్పుఁవలకునయ్య!
దాంతిమై భవజుద్ధిం దాఁటితయ్య! యనుచుఁ బ్రేమతోఁ బలుకఁ బ్రహ్లాదుఁడంత.

శా! ఓ కామరూపయోధి! నీకరుణ నా నోన్న మేఘు వేళొందితి

లోకంబును నా బాంధవ్యము నా మేల యుగల్గుచేయెందు? నా

కేకవృత్త ప్రభవంబు నిచ్చిన ననే యింపారు నీభక్తియ

స్తోత్రంబై విలసిల్లనిమ్ము మది నం తోషింతు మానాయకా. ౨౬౧

సీ! అంజలి ఘటించియున్న వేడిన చైత్ర్య తనయుని గని హరితరసి యనియె

పంచభూతములు సంతించిన సర్వదా, స్థిరుడవై నావలెంజెలగుచుండు

భక్తవరులు నన్ను ప్రార్థించి పడసెడు, ఫలము నిన్నర్థించి పడయల గలరు

లోకత్రయము నీకులొడియుండు నా, భక్తులెల్లగును నీభక్తులగును

తే! రసుకులకే కాదు సురకులకనిభిక్షుడగును, వితర ముగ్ధమిది చుమ్మునైతులు భర్త

సత్యములు కరుణయు శీలమతి సుఖము, నిన్ను సేవించుచుండగా నెగడగలవు.

క! అని వర మొనంగుచుఁబ్రహ్మ, దున కభిషేకంబు సేయఁ దోడ్పడఁ జనులం

బాసరింపుఁ డనుచు వేల్పుల, కనుమతి యిడ నెల్లవార లానఁదింపక. ౨౬౨

చ! సురవతి ముఖ్యులెల్లరును నూటిగఁ గార్యము లొగ్గిసేయఁ దా

సురసభవుండు హోమము క్రమంబుగఁ బూర్తి యొనర్చుచుండ నా

గరకులు నన్నుఁజింప సుర కాహళ మందుభి ఘోష మొప్ప నా

సింహుఁ డల్లసిల్లి యభిషేక మొనర్చె సురారి సూతికక. ౨౬౩

క! మును జరిగిన చరితం బిది, మనమున నా వార్త నుంత మన్నింపక త్రో

చినఁ జెడుగులు తప్పని నరి, యనుచు విభీషణుండు పలుక నన్నయుఁ గినుకక.

౪. విభీషణ శరణాగతి పటలము. (౧౫౫)

తే! విని విమర్శింపఁ జాలకఁబింగి నిజము, తెలియనేరక భేద బుద్ధిని గ్రహించి

కనులఁ బారాణి పూసినకరణి నెట్టి, చేసి నిప్పుక ల్లిరియుచుఁజెప్పఁదొడఁగె.

తే! మృత్యువిజయ తపోబల! మేటి బలము, గలిగి నాతడగు హిరణ్యకశిపు నర్థి

జనులఁ గాచెడు హరి చంపెఁనని తలంచి, యతని యెడ భక్తిగొంటి వివయ్య! లెప్ప!

క! కని పెంచిన జనకుని తొ, మృగ మాయలమారి చీల్చి మోదించిన యా

తనయుండు మన శత్రువునడ, నెనఱునిన నీవు సములుఁనిజము మఱేరీ? ౨౬౪

క! ఆ రామలక్ష్మణులతో, బోరి మడియ నాదు రాజ్యభోగంబులఁ జెం

పారఁ గొనఁ డలఁచితే? పితృ, మారకుబలె నీవు భ్రాతృమారకుఁ డగుచుక.

సీ! ఇది ఫలియింప నేరద యెవఁ జేరాస, మునుపె వారల యెడ నెనఱుఁ గొంటి

మనుజులవలె నీవుఁడనుజులయెడ గొప్ప, యోర్పులేని విరోధమునియుంటి

వెమ్ములు కరఁగు ప్రేమమ్ము రాఘవులందు, తెలుపును నుంటి స్తుతించుచుంటి

వానంద బాష్పమ్ములధికమ్ముగా వారి, వియతించు నచాడెల్లఁబిడుచుచుంటి

తే॥ శరణుగుడును వారలాశకుల కడకుఁ, బొమ్ము కర్తవ్యమదియ నిజమ్ము నన్ను
గలుచు వెరవు నాలోదించి తేలిసికొంటి, నీకు మించిన శత్రుండునాకుఁగలఁడె?

ఉ॥ నాఁడొకకోరి వచ్చి వసనాశము నేయుడుఁ జంపుఁడంచు నే
నాడఁగ దూతఁ జంపుటలుఁ న్యాయము గాదని పల్కినాడ వా
నాడె భవిష్యదర్శము మఁనంబున నెంచియె యడ్డుకొంటివో
నేడది వెల్లడిందితివిని కృతకంబు ఘోరానుమేయమా. ౨౭౧

చ॥ అరులకు భీతిఁజెంది తలుఁపొటను పోటని కావు నిక్కమా
నరులకు భక్తిఁ జూపి పెను * నమ్మకముంచితి మంచకుండనై
పురుషుని తోడ వచ్చు గుణ * పుంజము లెల్లరు మార్పుకొంటి నీ
గురునగు చెల్లికంటె భుజిగంబు మెడం గొనుటెన్న మేలగున్. ౨౭౨

తే॥ జగము నిండకు జాతి నిఁజంపకుంటి, వదరుటింకను మానవుఁవడిగ నన్ను
విడిచి పొమ్ము పోవక వెండినుడువఁబూను, దేని నిన్ను చెండాడకఁమాన ననుచు.

క॥ తలపోసి యేమి చేయఁ, గలనని తమ్ముండు మిత్రతతితో గగన
స్థలమున నిలిచి విడక నయ, కలితములగు వాక్యములనుఁక్రమ్యట ననియెన్.

క॥ బ్రదుకం దలంచిన యన్నా! మదిమది సుఖసంపదలనుఁమనఁదగియుండన్
వదరల పలుకులఁ జెడియెడు, బ్రదుకు గలదె నీతిచెడినఁపాణులకెందున్?

చ॥ సుతులును బంధు మిత్రులును * స్తోత్రము చేసెడు బుద్ధిహీనులున్
హితులును శూర కేవలలుఁనెల్లరు రామ శరాభిచేత భూ
పతితులు గాఁగఁ జూచి మఱిపాణము వీడఁ దలంచినాడవే?
హితము వచించు నన్ను గణింయింపక శత్రువుగాఁ దలంచితే? ౨౭౩

ఉ॥ తేరువఁ జూచితిన్ హితము * దెల్పి నహింపక నీతిమాలి న
న్నారక దూటులాడితి హితోక్తులు నీచెవిఁ దూటవయ్యె; వి
న్నారము పూర్వమున్ గరిఁటెనాకి వ్రతమ్మును కోలుపోవు చొ
ప్పారయవయ్యె నొక్క చెలికై కులనాశము దెచ్చికొందువే? ౨౭౪

క॥ మన్నింపుము నాతప్పల, నన్నా! సెలవిమ్ము పోదుఁనని వెడలుటయన్
గ్రన్నన మంత్రులు పలువురు, తన్ను విడక వెంటసంటితరలిరి వ్రీతిన్ ౨౭౫

క॥ అపలుకు సంపాతి హరుం, డనిలుండను వారితోడఁపనువుగ నాలో
చవచేసి విభవణుఁ డ, య్యవకులుతో నెయ్యమాడఁనేగె ముదమునన్. ౨౭౬

క॥ ఇంబుగ వసథి గడచి దీ, పంబులు విలసిల్ల దుగ్ధవారాన్నిధి య
ట్టులులు పూచె ననెడు చందంబున వికసిల్లు కపికఁదంబుమఁ గాంచెన్ ౨౭౭

గ॥ ఒక వ్రక్కను గది సంఘము, నొక వ్రక్కను జీవకోటిఁనుంచి గణింపన్
దుకము మిగులు వావర పై, న్య కదంఁమె యనుచు మఱియుఁసతఁడిట్లనియెన్.

సీ॥ ధర ధర్మమార్గ సంస్థాపకఁడగు దాశ, రథి యెడ నామనోరథము పాటె
 కీర్తిదంబగు శుద్ధవర్తనంబునఁ గాక, యే మార్గమున నేగఁచుచుండ
 సోదరుండగు నాదు + నూక్తి గైకొనని మా, యన్న చే విడంగఁజనదనైతి
 నీయదనందు నేఁజేయంగఁ దగిన దె, య్యది వచింపుడు మీరలనుఁగులార !
 తే॥ యనుడుఁ బుణ్యపురుష ! బురుహర్థ దాయి, యైన శ్రీరాము దర్శించుటభిక్షమఖ్య
 మనుచు శాస్త్ర విజ్ఞానతాతనదు హితులు, పలుక నాతఁడు నమ్మాదఁకలితఁ డగుచు.

మ॥ శుభదంపా ఘణితి వచించితిరి మీ + నూక్తుల్ హితంబయ్యె మా
 కభయం బిమ్మని వేడఁ బోవుదము నీ + తాధిశ్వరుం డర్థి గు
 ర్లభుఁడే ? వేటొక తీరు సేసినను + త్రోలన్నేర్తుమే దుష్ట దై
 త్యభవంబుల్ ? మన కిద్దియే యిపుడు క + ర్తవ్యంబు చింతింపఁగన్.

మ॥ మును దర్శింపఁగ లేదు విన్నయదియుం + బాలార్చన దెన్నుండు నె
 మ్మనము దిట్టులు ప్రేమగల్గఁ గతమే + మాత్రంబుఁ గానంగ రా
 దనయంబుం దలఁపన్ శరీరము గగు + ర్పండుగ్ గరంగుగ్ మనం
 బినరాజన్యఁడు దైత్యదేహి కరి యం + చిమాత్ర చింతించెదన్ ౨౮౪

తే॥ అయిన సర్వజ్ఞఁ డీమాత్రమరయకున్నె ?, దైవభక్తి ధర్మము నీతితత్వమియును
 భూతదయయుబ్రహ్మవలనఁబూర్వమున నెవడయవరములుఁఫలియించునెడయవచ్చె
 తే॥ మేలె పల్కితి రీరు సమీక్షచేసి, శ్రీశు పదములఁ బొంది యభీష్టములను
 గొంద మిప్పుడు చీకటిఁగొఱలుకతన, నుదయమునఁ గాంతమని వనినుండునంత.

తే॥ కడలి దాటు నాలోచనఁగలుగఁ గలువ, కంటి జానకీ దలఁచి దుఃఖమున మనసు
 చలన మొందుచునుండభాస్కరుఁడుపొడమె, రాముఁడునువచ్చె వార్ధితీరంబుచేర.

తే॥ తమమునం దటఁ గల యువృశముల సైక, తములఁ బున్నాగములఁ దమాఁ

లములఁ గంజ

ములను కలువల వేడ్కమైఁవలరు హంస, మిథున సంతతిఁ గాంచెనుమిహిరకులుండు

తే॥ పసిడి రంగు నిండానిసవనచయములు, సికత వేదికా స్థలుల నొట్టుకొని వచ్చి
 కెరటములుచేర్చు మణినముఁతకరము మదికి, నింపుగూర్చుంగఁ గనె జానకీశ్వరుండు.

ఉ॥ అందలి సుందరుల్ మెఱుపు + నందము చిందెడు భూషణాపభుల్
 చందముగా ధరించిన ప + నందగు వ్రేళ్లుల రాయ బొప్పముల్
 క్రందుగఁ గాఱుటన్ సుడియ + కాల్వలఁ బూర్పుచుఁ గాలివ్రేళ్ల భూ
 మిం దగ గీచు గీతలును + మిక్కిలి గల్లు వనంబులుం గనన్. ౨౯౦

తే॥ ఇంచు గేదంగులందుండిఁహిమకణములు, జాఱఁ బెంటులఁ జీరి వక్షముల నదిమి
 కొనుచుఁ దూగెడి హంసలఁగుంపుగాంచి, యల్లమున నొచ్చి గొప్ప నిట్టూర్పుపుచ్చె.

- తే॥ తిలకుచించుమీలను పట్టి తేరఁ జనిన, గండు పులుఁగువచ్చెడు దిక్కుఁ గాంచి యింపు
మీఱఁ గూయు నారణవక్కిఁ తీరుగాంచి, చింతగొనియె శ్రీరాముఁడుఁ చిత్తమందు.
- తే॥ ఒక్కపెట్టపై వలపునఁ యుల్లమందు, మచ్చరము పెచ్చురేఁగ దీమనముతోడ
రేండుపుంజులు పోరాడుచుండఁ జూచి, కనుబొమల ముడివెట్టై రాఁఘనవరుండు
- తే॥ అడ నిండిన నెయ్యంపుటల్కాయందు, గెలుపు గొనలేని యొకహంసిఁ కలయికందు
జయము నొందుట గని రామఁజనవిభుండు, నవడముం బోలు నధరంబుఁ బంబునొక్కె.
- తే॥ దాసి హనుమదాదులు సమాఁశ్వాసపఱువ, చింతపీడి తెలివి తెరఁచేరు పిచ్చి
వానికై వడి నాచోటుఁపదలిపోయె, శ్రీవిభుండు సీతాశాంతఁచిత్తుడగుచు.
- తే॥ ప్రాక్షాలన వానర మిత్రఁపరులు బలిసి, రాఁగ నడచు వాహిని కొకఁవ్రక్క నిలిచి
తంక లేని మదిని విభీమఁడు కడఁకఁ, గాంచుచుండి యిట్లనియె రాఁఘపుండు వివఁగ
- క॥ నీకంటెను సుశరణ్యము, నాకెద్దియు లేదు రక్షణం బీవె యనఁ
గాకథ్థెండు విని మిత్ర వ, నౌకనుల మొగమ్ము లరసిఁయల్లన పనియె.
- క॥ శరణము తండ్రి! యని యిపు, డడుదుగ వచింపంచు వారఁలరయంగా నే
తరమునవారలొ మీమీ, యరసివ తెఱఁగెంత వట్టొయరయంద మనుడు.
- తే॥ అచటవచ్చిభీమఁ గాంచిఁయమరలిందు, చేరిరిఁకఁబట్టకొనుడు హింసించుడుగ్ర
గతులఁ జంపుఁ డనుచు గపిఁగణము వారిఁ, దర్జనముల భర్జనములఁదాసిచుట్టి.
- తే॥ పాడి దేవతయే వీనిఁబట్టితెచ్చె, నితఁడు పాపాలపుట్ట లంకేశ్వరుండు
మన తలంపులు నేఁడె చఁయ్యవఫలించె, తెరలకుండని వారి నెఁదిర్చినారు. 300
- క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలుగవు దౌర్భాగ్యునకునుఁగతియించెనొకో!
తెలియ మనువారు మాతోఁ, దలపడు మని త్రోసికొనుచుఁదానెడు వారు.
- క॥ పట్టి పెడతెక్క రిడిచి, కట్టి నలఁగఁ బొడిచి రాముఁకట్టెదుటికిఁ బో
నెట్టెదను యనెడు వారును, తిట్టుచుఁ జెడుమనుడు నెదురుఁతిరిగెడి వారు.
- క॥ గగనమువకు నొకత్రుటిలో, నెగసివఁ జేయువది యేమి? యిప్పుడు వీనిం
తెగటార్తము రూపంబు బిడు, కలఁగఁ బొడుతము తామసింపఁగాదను వారు.
- తే॥ పలు విధముల్ల నీరీతిఁబలుకుచుండ, గణప కెక్కు నైలద వ్యాకరణ విశార
దుండు హనుమంతుఁ డంప మైండుండు ద్వివిదుఁ, డనెడు వానర వీరు లాఁతనిని డాసి.
- తే॥ భర్జనము లెఱుంగు మైందద్వివిదులు, వానరుల నవ్వలికిఁ ద్రోచిఁపదరవలదు
వీరి హుండులు మంచవాఁదూరము లగు, ననుచు వారలతోడ నిట్లనిరి యవల.
- క॥ మీరెవ్వ మీరే వచ్చిన, కారణ మదియేది? రణముఁశాంక్షించితిరో?
మోక తలపు గలతో! మీ, తీరులు మదిదాచకుండఁ బెంపుఁ డనంగ.

మ॥ అనలుం డిట్లును ధర్మవర్తనుడు వ + త్యాచార సంపన్నుఁ డీ
 ఘనుఁ డబ్బావన పాత్రుఁ డార్చహిత న + త్కర్ముండు చేరక విభీ
 షణుఁ డీరాఘవ పాదపద్మములు వాం + ఛం గొల్చి జన్మంబు సా
 వనతం గాంచగఁ గోరి వచ్చెఁ గరుణా + వప్తంభులారా! వెనక. ౩౦౭

ఆ॥ పాడి తప్పకుంట + పరమాత్ము పై భక్తి, సత్యవాక్య నిష్ఠాశ్రమ దమాదు
 లబ్ధిభవుని వలననగుదైన తపమున, వరముగాఁగఁ గొన్న + వాడితండు. ౩౦౮

ఆ॥ ప్రజ్వరిల్లు నగ్ని + వస్త్రంబునం జాట్రి, నట్లు లోకనాథుఁడైన రాము
 పత్నిఁ గార నిడితి + వదలి బ్రదుకు గను, మనుచు హితము దెలుప + నన్న కితఁడు.

తే॥ విగత సద్బుద్ధి దానవ + విభుఁడు కినిసి, తమ్ముఁడవు గాన బ్రదికితి + తావుచుండి
 తోలగి పొమ్ము పోవేని మృ + త్యువు నిజంబు, చలువ + యని పల్క నీతండు + వదలినచ్చె.

ఆ॥ అనుచు ననలుఁ డాడ + వనుజుని నేనను, గాంచి మోచ్చరికను + గనుచునుండు
 డేను రాఘవునకు + నీవార్త దెలిపెద, నంచుఁ బలికె మొందుఁడచట వీడె. ౩౧౧

తే॥ పాడియుఁడపంబుజ్ఞానంబు + ప్రహరులుగను, గౌరవంబు శాంతంబును + ద్వారములుగ
 కరుణాయను దేవళంబున + బరఁగు లోక, మోహనుని పద కంజాత + ములకు నెఱగి

తే॥ తెలుప వలసిన దొకవార్త + గలదు దేవ! ఏమి ఫలియించునో మాకు + నెఱుంగరాదు
 వంచకుండగు రావణు + వదలి యతని, తమ్ముఁడగు విభీషణుఁడు మీ + దరికి వచ్చె.

తే॥ పట్టికట్టుండు కొట్టుండు + ప్రచ్ఛుఁ డనుచు, మన చమూబృంద మాతనిఁ + జెనయనేను
 వారి నదలించి వచ్చిన + మీరలెవ్వ, రేమి పనియన నొక మంత్రి + యిట్టులనియె.

తే॥ తనకు వ్యతిరేక గుణుఁడగు + దశముఖుండు, మనసు పోయిన త్రో + వనె + చనెడుకతన
 దగిన శరణ ముదారుడొ + దాశరథియె, యనుచు నాశ్రయింపఁగ నిటకరుగుడెంచె.

తే॥ ధర్మమార్గ వర్తనమును + దైవభక్తి, సత్యనిష్ఠయు ఘన తపశ్శక్తిచేత
 వీత దానవగుణుండు విభీషణుండు, బ్రహ్మవలన వరంబుగా + బడసినాడు ౩౧౬

చ॥ అలఘుపతిప్రతాపణి కు + లాంగన రాముని ధర్మపత్ని ని
 ట్లలయఁగఁ గారలో నునువ + నక్షయనంపద భీమ లంక యె
 మ్మల గిరులొను నీమకుట + భూషిత మస్తక సంఘముల ధరా
 ఘ్రి దొరలు న్నిజంబని హి + తంబు వదంపఁగ పన్న కిమ్మమై. ౩౧౭

తే॥ ఇటు విరుద్ధవాక్కుల వచి + యింతువేని, చంపువాడఁ బొమ్మవలి కీ + క్షణమునందె
 యనుచు దటునుఁగొట్టుగ మి + మ్మాశ్రయింప, వచ్చినాడెట్ల! యిదికల + వార్తయనుడు.

తే॥ రక్షణీయుడొకాడొయి + రావణాను, జండు మీమాత్మమతులకు + నూటిగాఁగ
 దోఁచువిధము దెల్పించు + త్రులగుమీర, లనిపరఘువర్ముఁగనిరవి + తనయుడనియె

—: సుగ్రీవాదులు తమ తమ యభిప్రాయములఁ దెలుపుట :—

తే॥ విధికి మించిన వాడవుఁ వేదశాస్త్ర, పారగతుడవు నీవిట్లుఁప్రశ్న నేత
మావలన నెఱుగుఁటకానె! మమ్ము గౌర, మించుటకుఁగాక యాగమవినుత చరిత!

తే॥ ఐన వచియింతు నెఱిగినయంతవట్టు, వినుము విని సరియైనచోఁగొనుము పిదప
భావి ఫలితమ్ము తీర్మానఁపఱచి నీవ, తెలిసికొనఁగల్గుదువు దయాఁకలితచిత్త!

ఉ॥ అన్నను వీడి వచ్చుటిది యారయ వైరముచేతఁగాదు వ్యా
వన్నత నొందికాదు తన యప్రాణము గాచికోపంగఁగాదు పే
రెన్నిక గల్గువంచు నెడఁనెంచియు గాదొక కీడుచేసి కా
దున్నతొక డొక్కరుండు కలఁజో ఖలులైన నిశాచరావళి? ౩౨౨

తే॥ తల్లిదండ్రుల గురుల బాంధవుల బ్రభుల, శత్రువులు చుట్టు ముట్టిననుయమందు
చేయ విడిచి వచ్చుట యెట్టిఁకీలమయ్య! హేయమగుఁగాక సజ్జనఁహితము నగునె!

తే॥ వలయు పనులందు నింపకుఁపలుకులాడి, రణము నేయ వలయునడఁబ్రాణమైన
వీడవనిన పద్ధతివీడి శత్రు, పక్ష మొందు వాఁడొక ధీరవమ్ముఁ డగునె!

ఉ॥ జ్ఞానము ధర్మముం దవకు యన్యతపద్ధతి నొండవచ్చు న
వ్యాచి భంగముల దొరయు యవట్టువ వేనరి పవ్వనిసంఘ
బానుట భావ్యమెవని యూర్వులు నైతము నవ్వ శత్రు ప
క్షావకు వచ్చి చేరుటది యన్యతపద్ధతి? యనిద్యమే? ౩౨౩

తే॥ అన్న మఖియించ దానుపాఖ్యంబు లంది, ముట్ట వచ్చిన తఱిఁ దోడుఁపూనకీల్లు
వీడివచ్చు నీతడు తగుఁవేళరాఁగ, నెవ్వరికి దోడుపడుననియొంచవచ్చు? ౩౨౪

తే॥ వృద్ధుడైన మారీచుఁడువిభునియాజ్ఞ, చెడుగెయైనను విధిలేకఁచేయఁబూనె
రాజధర్మ తత్త్వ జ్ఞుడైరాజు వీడి, వచ్చెనని నమ్మి చే యాయవచ్చునేమి?

తే॥ యనునితోలోక మెల్ల నేకముగనగుచు, దాణిననుమాఱుకొనఁగనిసాధ్యముగనున్న
వారమోరాను! మనప్రకృతవచ్చితోడు, నడునెశత్రుతమ్ముఁడునమ్మఁవచ్చునేమి?

తే॥ అమరులనుమూలముగ నుక్కడఁచిధర్మ, మొనరనిలిపెడు గౌరవఁమానియున్న
బాఁతునిఁదోడుఁగొనఁబొగుడుతత్త్వమునకొమనలోటుగాఁదోచుననినకులాధ్య!

తే॥ బురుగులు పాచులను వీడువట్టువంద, గూడియున్నెడ నంపదర్శిల్లవోవు
పక్షుడు విందారగించెనువపుడు నొక్క పద్ధతిగ నుండువారలేపరమహితులు.

తే॥ కమి పాటక మాచంగఁగడఁగి వీడు, వచ్చెగాక శరణమొందఁవచ్చినతఁడు
కాఁక శత్రుఁ డెప్పుకొనఁగఁగాదు నీవి, తీరు వంశయాన్వదమని తెలియఁబలికె.

తే॥ అందునై బాహుశత్రులలోపమముడైన, బాహువంతుని గని రామఁవంద విభుఁడు
నీ యభిప్రాయ మెఱుంగెను దోచ, నడుగ ధర్మపద్ధతి నిట్లుఁబాఠింపయె.

చ॥ పగఱను చేర్చుకొన్న నెటు + మంటి మహాత్ములె యెను గీడులం
దగులుట నిక్కమంబు పగ + ధర్మపదుండని చూతురేని వం
శగత దురాగతంబు విడి + జాటునె యెన్నటికేని? లోక మీ
పగిదిని వమ్మతింప దిడి + పాథివ పద్ధతి గాదు రాఘవా! 333

ఉ॥ క్రూర విరోధు లెప్పుడును + కోరుచునుందురు మిత్రభేదమున్
దారి గనంబడం జెడుగు + దార్తురు వేళ గ్రహించి పోరికొ
ధీరత నెత్తుమఁడుదురు + తేకువతో జయమున్ గడింతు రి
ట్లారయ దుష్టసంగతి న + యంబు నొసగునె? రాఘవేశ్వరా! 334

తే॥ వేదములయు యాగములయుఁ బేరు మాపి, శిష్టులకు వేల్పులకు బల్కి + జెడుగు
గూర్చు

పాపులగు రక్కసులు మనఃపజ్జఁ జేరి, సజ్జనాచారములఁ గొనఁజాలువారె?

చ॥ శరణము సొచ్చి రం చభయ + సంపద పెంపుగ నిచ్చి కాచుచో
దొరకొన వీరి మోసమునఁదోసము లెయ్యవి సంభవించివన్
భరమయి ప్రాణముల్ విడువఁవచ్చిన నవ్వడు వీరి వీడివన్
తిరమగు నిందయాఁ దగవుఁ దేవతయున్ దొలఁగున్ రఘూత్తమా!

తే॥ ఎక్కువగఁ దెల్పునేల? మీఁరెలమి తోడఁ, గాఁటనుండ బంగరు లేడిఁగాఁగ వచ్చి
మోసపుచ్చు మారోచునిఁమునుపు రాక, వీరిరాకయు నొకటి తిరవీరవర్య!

తే॥ అనుడు బహువిధ శాస్త్ర సిద్ధాంతములను, చక్కఁగా విని యెఱిగినఁ నై న్యపరిని
సీలుఁ గని సీయభిప్రాయఁనిశ్చితంబు, దెలుపుమన నాతఁ డిట్లనిపలుక పాగ.

సీ॥ కూడని వారలఁదోడుగాఁ గొను పద్ధ, తులు గొన్ని కలవు రాఁటైలక వినుము
తమవంశమున వారిఁనమయించు వారల, కడ కెల్లిదమ్ముగఁవడచువారు
వనితల విషయాసఁ వైరంబు గలవారు, పగఱచే ధవము గోల్పడివవారు
మఱవఁగూడని యవఁమాన మొందివవారు, దాయలవలన బీదలగువారు

తే॥ నంగరంబున వెన్నిచ్చిఁశరణు చొచ్చు, వారు పరుల మిత్రుల బాధఁపఱచువారు
ప్రక్క రాజులచేఁ గిడుపడయువారు, వైరి సోదరులైనఁ జేపట్టఁదగును. 335

సీ॥ పగఱఁ జేరఁదగినఁభంగంబు లొందని, వారును శాత్రువంభయద బలులు
చేసె పదను వఁచ్చినఁ దొలఁగంగఁ దీ, ర్మానించు కొనియొందుఁగానఁ దగదు
ఈ విభీషణ రాకఁకిం దేది కారణ, మగునని యారయఁదగను మనకుఁ
గాల దేశములు నృపాల సీతయుఁ జూడ, విసిగివ వాని వంద్యత్రియొకఁడె

తే॥ కాంచినమ్మంగఁదగదునిక్కముగనిదియనాయభిప్రాయమనఁగవాఁసరులతక్కు
వార లుచ్చావచంబుగఁబలికి తుదకుఁ, బగను చేపట్టఁ దగదనిపలికినారు. 336

—: హనుమంతుడు తన యుద్ధేశమును తెలుపుట:—

- సీ! పరసామాస్య విజ్ఞానంబున కతీతుఁ, డైన శ్రీరామ భూజాని యవల
మతిమంతుఁడగు హనుమంతుని గని బహు, శ్రుతుండ! నీ తలఁపునఁబొప్పవినఁగ
నెంతు నీవారెల్లఁచేక వాక్యలై యుయి, రను మాచకంబుగఁసరయునంత
నాలోచనమున వీరజ్ఞానులై నను, దగు గౌరవింప బాంధవ్యరీతి
- తే! ననుమగృతమతి మారుతిఁయవన తాంగుఁడగుచుహస్తముల్కుళించియాననమున
కడ్డముగఁ జేయుయిడి పెద్దఁలందఱొక్క, వద్దతిగఁ బల్క మీఁద నేఁబలుకవలెనే?
- తే! శృతమతులు మంత్రులెల్ల రీరీతి తీర్చి, పలుకుటెన్న భావ్యంబుగఁఫక్కియైన
నితఁడు దుర్గణుఁడని సంశయింపఁజాల, దీనికిం దగు హేతువుల్ దెలియ వినుఁడు.
- గీ! మంచకుల ప్రకవదనము, లందించి పరీక్ష నేసియరయఁగ వచ్చు
కుంచనము వారు దాఁచిన, వందిత హృదయంబు మోముఁసం దెడలించుక.
- గీ! వగవారు శరణుచొత్తురే, వగటం జీకటులు కానఁబడునే? మదిలోఁ
దగులుగొను చార్యమువకుక, మొగమే యద్దమయి వృష్టఁముగ వెలివుచ్చుక.
- తే! వాలి వృల్లలోకముచేరఁసేయెల్లఁ, దమ్ముఁ డొందఁగఁజేయ నీధనువుబలము
జయము కీలము మర్మముఁచక్కనెఱిగి, రాజ్యకాంక్షచే నితఁడు చేరంగ వచ్చె.
- తే! దనుజుడుప్పాలనమువకుఁదాళలేమి తమ్మువకు రాజ్యమిచ్చు నుదారబుద్ధి
వత్స వాక్యాలనము ధర్మసంస్థితియును, తిరుగా నెఱింగియె మిమ్ముఁచేరవచ్చె.
- తే! ధీమతు కాల దేశంబులఁనెఱిగి నీవు, వాలిఁ జంపుట దెలిసి రాఁపఁబునకింక
నాళమే నిజమని లోకఁనాయకుఁ డగు, నిన్ను చేరఁగోరియె వచ్చెఁనన్నవీడి.
- గీ! దానవ నైజము మాయలు, వాని నెఱుఁగు వలెతు లిప్పుడుఁవశులైరి జయం
దే నిక్కువమగు మనకిక, దీనికిఁ జింతింపనేల? ధీరవరేణ్య! 3౪౮
- చ! దనుజులు మానసంబులను + దాఁచిన క్రూర గుణవ్రజంబులక
గనుఁగొన దుష్కరంబు యగుఁ + గాక సృశంసులు వీరిలోన నుం
డివఁ దగ నుండవచ్చును క + డింది మగంటిమి గల్లు వైరిచే
దనుకఁగ బన్న మొందివ క + తమ్మువ సయ్యవి యెన్నఁగూడునే? 3౪౯
- మ! నను బై త్యేంద్రుడు చంప వాళ్లయిడ వ + ప్పంగుంచి యీతండు దూ
తను చంపించుట పాడిగాదు మతి త + త్కార్యంబుచేఁ బూర్తిగాఁ
జనునే కాక్రవ కేషనుండు వబలా + జాతిక బలంచేది యుం
మహాకా వధియింపరాదనుచు జా + తింపక సభక ధీరత. 3౫౦
- తే! రాత్రి నీతిమము మందిరమున కేసీ, వపుడుఁ దరువాత వాత్రోపఁపరిగి వపుడు
మందిరమునందున్నవాఁమదికినించె, మతియునితనిగూఁటికిఁగొంతఁబాటికిఁపాడ.

తే॥ నజ్జనానర్హమైన మాంసంబు నింద్య, మైన మద్యంబు నితని గృహంబునందు
కానరావు నైవార్యనల్ దానధర్మ, విధుల నొప్పారె నుక్మతాత్మక వేశ్యమనంగ.

తే॥ ధరణిజాత దుఃఖంప నీతని కుమారి, పాపి యనురకు బ్రహ్మశాపంబు కలదు
నిన్ను బలిమిమై దాకంగనేరఁ డనుచు, డిందుపడవలదని యూటఁడించుచుండె.

మ॥ దనుజాధీశుఁడు పొందినట్టి పరముల్ + దర్పంబు మోసంబు త
క్కిన దుష్టాతిగుణంబులన్ వెలికిఁ గ్ర + క్కింపంగఁ దానొప్పు నీ
ఘన కోదండ విముక్త శాత శర సు + ఘాతం బమోఘంబుగా
నని యూహించియె వచ్చినాఁడు రఘురా + మా! భక్త చింతామణీ!

చ॥ తన పరముల్ గుణంబులు కృ + తార్థత నొందంగఁ జూచి యందుపై
ననితర సాధ్య కార్యముల + నారసి యాపదవేశఁ గావుమా
జనవర! యంచు వచ్చిన ని + శాచరునైనను పోవ వీడినన్
వననిధి బావి నీటిఁ గని + వారని శంక యొనర్చి నట్లగున్. ౩౫౧

చ॥ అరులకుఁ జేరువారలు న + హాయలు కారని యీ విభీషణున్
దొఱఁగినచో నయజ్ఞ లిల + దొడ్డగ నవ్వరె? యన్నదమ్ములొ
పురుషులకారె నైరమునుఁ పూనుచు నుండ్రొక వెంట కోనమ్మై
యిరవిది తెల్పితిం బిదవ + నిష్ఠము వచ్చినయట్లు చేయుఁడి. ౩౫౨

—: శ్రీరాము నభిప్రాయము :—

చ॥ అను హనుమంతు వాక్యముల + నారసి దేవ సుధం గ్రహించు చొ
ప్పున మది నుల్లినిల్లి కడఁ + బోడిమితోఁ గొనియాడి తక్కువా
రిని గని యీతఁ డాడివది + కృత్యము మీరలుఁ జర్చనీయుఁడి
వనచరులార! నా తలఁచు + పద్ధతి యియ్యదియే నిజంబుగన్. ౩౫౩

ఉ॥ నిర్వహణ ప్రభావమును + నెఱ్ఱివ వచ్చిన వేశ్యయన్ మనః
పూర్వక రాజ్యకాంక్షయును + ముఖ్యములై తగియుండె వీని ని
ర్లభ్యము మోచ్చఁ దగ్గది తి + రంబుగ నిల్చిన కార్య దీక్షయుం
బర్చిన బుద్ధి గొప్పయవి + పాప మొకండును లేనివాఁడగున్. ౩౫౪

ఉ॥ మూలతి పల్కు లెల్లను న + మంజసముల్ పలుమాట లేటికి
వేరగు తీరుచే గలుపు + వీడినఁ బ్రాణము లేకిన్ జయం
వేరహిగల్గిన్ బహు ను + రేళ్ళు భోగములల్పిన్ వారే
కోరికమోఱ వన్ శరణు + గోరివఁ గాచుట వా ప్రతంబుగన్. ౩౫౫

చ॥ శరణము గోరి నాతఁడొక + తాత్రప్రదనము క్రొత్తయైన ను
ష్కర గుణుడైన మాతృ పితృ + భాతురుడైన ను భ్రాతృ హంతయన్

శరణమునొంది పిమ్మటను + జాతిన దాన యశంబకాక దు
ర్భరమగు దుర్యశంబు మన + పాలఁ బొసంగునె యెన్నఁడేనియున్! ౩౬౦

చ॥ ఇనకులచంద్రుడైన శిబి + యిచ్చెను మేను కపోతపక్షి కా
ఘనని యశంబు నేటికిని + గల్గెదె? నాశరణమ్ము గోరి యొ
ప్పిఁ నుఖమొంద వచ్చిన వి + భీషణు చేసిడునాటికంటె నా
యన కవటంబుచే మరణ + మందిన నాడెకదా కృతార్థుడె? ౩౬౧

ఉ॥ హాలహాలంబు మింగి యమ + రావలిఁ గాచిన శంభువృత్తముం
బోల నెఱుంగరో? యిడుమఁ + బొందిన వానిని వీడువాఁడు భా
గ్యానిని దాచువాఁడు శర + ణార్థిని గావనివాఁడుఁ గాంచఁగాఁ
బాలెడువారె ధర్మఫల + సంపదఁ బిమ్మటఁ జింతనొందినక. ౩౬౨

ఉ॥ దారను బుట్టఁబెట్టికొని + తన్నును పట్టఁగ నున్న బోయకుం
బేరిమి న్నిఁగూర్చి చలి + వీడిచి యాఁకలి బాధవోప నా
హారముగాఁగ దేహము ప + మర్వణనేసిన పిట్ట సత్కథక
ఫీరులు మేలుమేలని న + తింపరె నేటికి మంచి వేశల? ౩౬౩

క॥ కరి మకరమునోఁ బోరఁగ, సరివాక యలంగి నొచ్చి + శరణార్థిని శ్రీ
వర కావవె యన విష్ణువు, కరుణించిన కథను మఱవఁగలరే సుజనుల్? ౩౬౪

చ॥ కరుణను నృప్తిచేసి తగఁ + గాచెడు విష్ణువు సర్వలోకముల్
చరములు స్థావరమ్ములును + సత్యము ధర్మము తత్ఫలంబులక
గర మరుదారఁ దానయ్యి + కావఁగఁ గోరిన వారిఁగామ శ్రీ
వరదుఁడు గాఁగ నొప్పెనన + వార్తల నాడఁగ నేల దీసికె? ౩౬౫

తే॥ తక్కువగ జీవితంబును + దాన యొసఁగి, యవలఁ జాప భీతిలి యభయంబువేడఁ
గాలుఁ గాలమర్దించి మృతండునుతుని, మృతిని మాన్పఁడె శంభుండు + మేలుగూర్చి?.

ఉ॥ దిక్కొక యింత లేదనుచు + దీనత జానకి యెడ్వ నీకు నే
దిక్కయి యుంటిగా యని యె + దిర్చి సురారి కులేంద్రు దోర్బలం
బుక్కఱఁ జేసి ఘోర కద + నోర్చి యశస్కురరీతిఁ బ్రాణముల్
దక్కిన పక్కిరాయని వి + తంబది మాకును పాటి కాదొగో? ౩౬౬

చ॥ శరణము వేడువానిఁ దన + చందమునం గయికోనివాఁడు మేల్
మఱచినవాఁడు నిష్కలుష + మానసమందునఁ దత్త్వచింతనం
బరమరలేక చేసి భువ + నాధ్యుడు లేడను నాస్తికుండుఁ బెం
పతి మరలంగలేని నిర + యంబునఁ గూలెడు వారు నిచ్చలున్. ౩౬౭

చ॥ పనిపడి దేవమానుల కు + పద్రవముల్ పొనరించు రావణుక
జెనకి దురభిరుహుండు పదిశీర్షములక డెగవై తంసంచు నే

ననుట విదేహకన్య కోట † కా? మునులెల్లరు వేడఁ బద్ధుగా
ననిన వచస్సు తప్పఁగల † నా? యని మానులు తప్పనేర్తురే? 3౬౯

చ॥ తలఁచిన కార్య మొక్క నుప † ధంబున సంతసగాఁగ సాగని
యలవడకుండని కృపగ † లట్టి జనాభికి మేల్మీ గూర్చుఁగాఁ
గలిగిన కార్య మింతకును † కల్లునె? కావుమయంచు వేడు న
ల్పులకయి జీవము ల్విడుచు † పుణ్యులు ధారణి నెందఱుదురో? 3౭౦

ఉ॥ కావునఁ గావుమా యని యొ † కం డభయమ్మును కోరినప్పుడే
త్రోవక కాచుటే తగవు † త్రోవ నమంచితు లీరు నాయెడఁ
వావిరి ప్రేమచే నిటులు † పల్కితి రైనను తప్పులేదు ను
గ్గివ! బిరాన నీవ చని † వీరిని తేవలయున్ విభీషణున్. 3౭౧

తే॥ శంక నుంతయు లేక ప్రసన్నమైన, మనసుతో రాముఁ డిట్లు పల్కినఁ గపింద్రుఁ
డెడఁద తేటదనంబుతో † నేగె నతనిఁ, బిలుచుకొని వత్తనని మోదకలితుఁడగుచు.

ఉ॥ వచ్చు కపింద్రుఁ గన్గొని య † పార కృపారసభాముడైన యు
ద్యచ్ఛరితుండు రాముండు న † మంచిత రీతిని నిన్నుతోడి తే
నిచ్చను రాజు నంపె నని † యెన్ ద్వివిడుండు విభీషణుండు దా
హెచ్చు ముడఁబుతోడ నెదు † రేగె వికస్వర మానసంబుతో. 3౭2

చ॥ చిరముగఁ జేరియున్న మదిఁజేరరు శుద్ధగుణంబులేని వా
రదుడుగఁ జేరినంతఁ గలి † యం గల వారలు శుద్ధ మానసుల్
త్వరగ మనంబు లొండయినఁ † దార్కొన నిర్దురు రేయియుం బవల్
దరికొని చేరునట్లు నము † దారతఁ జేరిరి కౌగిలింతలన్. 3౭౩

ఆ॥ తరణి వంశజులకుఁ † దగినపద్ధతిని ము, దాన నీకు నభయఁదాన మొనఁగు
రామవిభుని పాదఁరాజీవముల నాశ్ర, యింప వెడలుమనియొనిన సుతండు. 3౭౪

ఆ॥ ఎడఁదవలెనె యొడలుకడుఁడెల్లనయ్యె దా, నికిని మించి గగురుఁనెఱసెఁ గనుల
సంతకెక్కుడయ్యెనానంద బొప్పముల్, వ్లవగనాథు పలుకుఁచెవులఁబడఁగ.

శా॥ పారాణిం దలపంగనే యెఱుపులొ † పాదంబులం గల్లు నీ
తారామం బెడఁబాపు పాపమతికిం † దమ్ముండనొ నన్ను నిం
పారం జేరఁగఁ బిల్చెనే? యభయ మేఁ పారం బ్రసాదించెనే
శ్రీరాముండు? కృతార్థుడైతి హరుడ † ర్థిన్ (మింగు జ్యేష్ఠక్రియన్.

ఉ॥ రాముని మానసంబునఁ ది † రంపుఁ దలపిది యయ్యెనేని త
త్రేమము నిట్టిదైన నవి † వేకి దళాన్యుండు వా హితోక్తులన్
దామనవృత్తిమో గొనక † తక్కి చెడఁ జెడితెన్ మహోద్ధతిం
దామరసాపుండ్రంకఁ బ్రమ † దంబున లంకపయిం జరింపఁడే? 3౭౫

తే॥ త్రోవనాని కీడులు నేయఁదొడ్డవారు, నైజమగు కృపాభుతను మాఁగంగఁగలరె?
మందము నాటి మిడుగుఱుల్ఁచిందునట్లు, చిలికినను సురలకు నీడెఁజలధి సుధను.

చ॥ ముని హితుఁడైన రాఘవుఁడు + మోదముతో నను సమ్మతిించి చే
కోని యింక నెప్పుడుం జెడలి + కూర్మి నాకభయం బాసం? నే
మనఁగలవాడ? నీడు లక + యంబును మాయలతోడఁ జేయు నీ
దనుజభవంబు వీడితిని + తప్పెను నారకముం దరించిరికా. 350

చ॥ అనవుడు సూర్యపుత్రుఁడను + నయ్య! రఘువ్రభుఁ డొడ్డయందు న
న్గణములు దుర్గణంబులును + కోరికి నారయు వాడయ్యున్ న
ర్థిని తనప్రాణముంబలె మ + తించు దయాభువు నిన్ను కాంచు నా
న నెడగు చూచువాడగు వె + సు బదమా యని వెంబడింపఁగక.

తే॥ వడిఁ దరువులు గిరులును వడఁకునొండ, నీలగిరియు మేరువు వచ్చుఁ నెటి రహింప
వినుత పూర్వపుష్కలు కపిఁదనుఁ పిభులు, చెలఁగి నాలభంజను కడఁఁజేసినారు.

—: శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయ మొసఁగుట :—

సీ॥ ఇల నాకనంబునఁకెగుర వైవఁగఁ జాలు, బలయుతులగు కపివరులు గొలువ
పొడవైన విల్లు చేఁబూని మేరువుక్రియ, వహించి సౌమిత్రిప్రక్కనిలువఁ
బాలకడలి చుట్టివరవ వికచ వద్మ, యుత నీలవార్ధి నాఁనొప్పు వానిఁ
జతురర్థి వేటితఁవర్వనర్వంపహ, నాయకుఁడగు వరఁనాథ సుతుని

తే॥ వేలుపుల వేడికోలునఁబాలవెల్లి, పావసానువు వీడి యివ్వసుధకేగు
జెంచు శ్రీశ్వరుఁబోలె దోఁతెంచువాని, విశ్వ మోహనాకారుఁడై వెలయువాని.

సీ॥ భూలతక్రియ వంపుపాలుసారు వీచికా, తతుల వరంపరత్తఁతాఁకుచుండ
ధరియింపఁదగిన ముఁత్యాలకై వడి డాలు, నవరించు సైకతఁఫలమునందు
ధవళిమమై యుష్మంతలమును తనమేని, కాంతలు నీలిమఁగాఁగఁజేయ
నర్థేందుఫాల సీఁతాంగన కనుసావ, వలె నొప్పిదంబుగఁవెలయువాని

తే॥ రతవపున్నిల్లులేని నీరదముఠాతి, రత్నహరముల్లేని యుఁరంబువాని
వరయఁ దరితాడు లేని మంఁదరముకరణి, బాహుపురిలేని భుజములఁబరఁగువాని.

తే॥ అమృతవృష్టి మానుచుఁ గరుఁణామృతంబు, గురియు నిందు చందపు మోము +
పరఁగువానిఁ

దండ్రై యిచ్చిన మకుటంబుఁతమ్ముఁ డొందఁ, దల్లి యిచ్చిన జడలతోఁదనరువాని.

తే॥ ఎలరు దర్శించి యొడఁతెల్లఁబులకరింపఁగనుల నీరుకాఁగ మదికరఁగ నిలిచి
కాంఠ వినుమును లాగివఁకరణి నామ, నంబు నీడు లోకఁనాథుఁడనుచు,

సీ॥ ఎట్టిని కనులతోఁగెలరారి కనువారి, యాత్మల లాగు సీలొనియేమొ?

రక్తాంబుజంబులఁరాణ బుష్పించి త్రొ, మ్మించు బాసిన కాలఁమేఘమేమొ?

తనియంగఁగరుణామృతంబు వర్షించుచు, బొలుపు మీఱినభర్తఁమూర్తియేమొ?

యననొప్పు శ్రీరాముఁగనులారఁ గంటిన్, న్యతఁగంటిఁగలుచు మాఁయంగఁగంటి

తే॥ మిడుగుఱుం బుర్గు పగిదినిఁ మెఱయు భవవ, రంపల సీగఁగఁ బద్మరాగమకుట

మునువినిపించిపామకఁల్లానినయితని, గొలువఁబంపునన్నయఁజాలఁకూర్చికాడె.

తే॥ తావనులకును సీగఁగఁపరముకాని, భవమంబు బాపు మందునఁబరిభిల్లు

రాఘవుఁడుతానెవాడినఁరాచములను, పరపించంపకకనులెంతఁభాగ్యయుతులొ?

చ॥ రతనపు బొమ్మకంబు పయి ఁ రాజులు చేతులతోఁ దరుల శిలర

మెతుకనయై కరంగ మితి ఁ మీఱిన భక్తిని తన్న రాఘవుం

డితవుగఁ జూడ నొగ్గుచు మ ఁ హీనలఁ జాగ్రుచుఁ జేరి మ్రొక్కె వాం

ఛిత మణు లిచ్చు వాఙ్గిక్రియఁ ఁ జెన్నరు తత్వద కంఠ నన్నిధి. ౩౮

చ॥ తొలఁగెను జన్మ బాధలని ఁ తోచు మొగం బెలరార నుబ్బుచు

వెలువడ మోద బాష్పములు ఁ పృథ్విని వక్షముసోక మ్రొక్కె జ

ప్పిలు కరుణఁ పభీషణుని ఁ శీర్షము దాఁకుచు రాఘవుఁడు పె

పాలయఁగఁ గూరుచుండుమని ఁ యెప్పుడు తావును కేలఁ జూపుచు.

మ॥ భవనంబుల్ రవిచంద్రతారలు మహఁ ఁ భూతంబులఁ భవ్య రా

ఘవ నామం బది యెంత దాఁత నిలుచుఁగ్గన్మంబు గాకండ నం

స్తవలీల భరియింపు మంతదనుకఁ ఁ దైతేయ రాజ్యంబు నం

చు వచించె గరుణాభుడై త్రిదశులుఁ ఁ సూరుల్ ప్రశంసించగన్.

మ॥ అకలంకాత్మకుడైన రామ కరుణావ్యాపారముం గాంచియో

ప్రకటాత్ముండగు పవ్వభీషణుని ధ ఁ ర్మప్రోన్నతిం గాంచియో

యొకటఁ రెంటిని కాంచియో జగతి భూ ఁ తోఁఘంబు సంతోష తా

రకమయ్యె రఘురామ భూవరుని వా ఁ ర్తఁ విన్న యప్పట్టునఁ.

ఉ॥ దాసుఁడు ధన్యుడయ్యెనని ఁ దండము వెట్టిన యవ్వభీషణుఁ

డాసిన లక్ష్మణుంగని క ఁ డంకను నిద్దుర మాను తొండ్రీ! నం

త్రాసము పాసినట్టి మన ఁ తమ్మునకుఁ మకుటాభిషేకముం

జేసి ప్రమోదమానసుఁగఁ ఁ జేయుమ యంచు సనుజ్ఞ యాయఁగన్.

చ॥ అదను నెఱింగి కార్యఫల ఁ మారయనట్టి విభీషణుండు న

మ్మదమున రాముఁగాంచి జన ఁ మాన్య! తఱుంగని శ్రేష్ఠసంపదల్

ముదమున నిత్తువే ననుర ఁ ముఖ్యభవంబు తగుల్ తొలంగఁగా

నొదవుచుఁ గైకవుత్రునకు ఁ నున్నతి నిచ్చు కిరీట మీయవే!

సీ॥ అనుడు శ్రీ రాముఁ డిట్లును విభీషణ! మున్ను, వరసోదరులము సత్పురమె యుంటి
మావల గుహానితో నేవురమైతిమి, పదపడి వానరప్రభునితోడ
నాద్వైతమైతి మీయదనున నీతోడ, నేడ్పురమైతిమి యింపుమీఱ
నీతండ్రి దశరథనేత కాంతారంబు, నాకిచ్చి నుతులచేసలువునొంది

తే॥ వెలసె నని పల్క విన్న విభీషణుండు, నన్ను మీసోదరులోన నెన్నుకతన
బానిసలయందు మేటిన్లై పరగినాడ, ధన్యుడైతిని భయములు శూన్యమయ్యె.

మ॥ అని సుదేహము వీడి రామపద చి + హ్నుంబై లనద్రత్నశో
భనమై యెప్పిన హేమశీర్షకము నొ + ప్పందాల్చి భానూదయం
బునఁ బూర్వాద్రి యెలర్చు లీల వెలసెన్ + బుణ్యండు సామిత్రి త
క్కిన కీశాదులు మోదమందిరి దివిక్ + గీర్వాణు లగ్గింపఁగన్. ౩౯౬

క॥ విరిసోనలు వర్షించెను, శరధులు ఘోషించె మేఘసముదయ ముఱిమోఁ
మర దుందుభి శంఖాదులు, మొరసెఁ బసిండి కురిసె గండఁపొడియును రారెన్.

చ॥ అమృతము లొల్కు పల్కు లల + రారెడి జానకిపల్ల ధర్మమున్
సమయటచే గృళించిన ప్ర + శస్త్రగుణంబును నేడు గౌరవం
ఁమరఁగఁ గాంచె నంచు విధి + హర్షమునొందె దశాస్య దుష్ట కా
ర్యములును నంపదల్ పొలిసెనంచు నెలరైన ధర్మవైవమున్. ౩౯౮

తే॥ శత్రురాజ్యసంపద విభీషణుని పొందు, టింబుగా నెల్ల రెఱుంగఁ బొంబునంచు
మెఱవడిం జేయుఁ డీవునామిహరనూను, డనుచు రాముఁ డాజ్ఞాపింపఁనాక్షణమున.

క॥ గుణవిధి విభీషణుని ల, క్షుణుండు రవిసుతుండు పెను విహూనంబునఁ బే
రణితో ముదమున వానర, గణములు మోవఁగ మెఱవణిగావించి రొగిన్.

ఉ॥ ఏ జగదీశు పాద రజ + మెల్ల ముముక్షులు పొందఁగోరు వా
రా జవపంద్యు పాదముల + నారసి బ్రహ్మ యజంపఁ బుట్టు గం
గా జలమందు ముగ్ధ నర + కంబును పొందరు తత్పదంబులే
రాజులఁ దాల్చు వారెనయు + ప్రాజ్యపదంబు వదించ శక్యమే? ౪౦౦

తే॥ మరలు మానులు దానులు సోమయాళ, లాత్మవిజ్ఞులు దేవర్షులమరవరులు
తక్కు పెద్ద లీదైత్యచండమున మేల్చి నొందినట్టి వారెవ్వరియర్విగలరు?

చ॥ మెఱవడియైన యప్పిదవ + మెల్లన నాతఁడు వచ్చి భక్తిమై
నెఱుగింపఁ గేలనెత్తి పను + ధేళుండు దీవనలిచ్చి నిర్వఱగా
మఱవగు తావుచూపె వట + నుగ్రకరంబులచేత వారలం
బుఱిది నంచు లాగిగొనె + భానుండు స్వీయ మయాళుబలమున్. ౪౦౩

—:లంకా వృత్తాంత పటలము (౨౩).—

తే॥ నాంధ్యకృత్యముల్ రాముడు * సలిపిసొనియె

మనసుతపియింపఁబూచిల్లు * మదనుఁడైతై

నాకసంబెల్ల నెఱ్ఱున * యయ్యె మఱి *

గమ్మునం జమ్మ చీకటల్ * క్రమ్మనయ్యె.

తే॥ దిక్కుల్ దాగియుండిన * తిమిర సమిత, జలధి జలము భూమిని ముంచు * చందమునను
పరవె నిండు కొలఁకు పూచు * వగిది మిన్ను, తేజస్వల్ల నక్షత్ర దీప్తితుల వలన.

తే॥ మహిత వివిధ సుందర వేళ * మహి తనూజు, దలఁచి తపియించు రాముని * నలఁగఁజేసి
నినులఁ బూచు మల్లికలు రా * ణించు వనము, ఋక్షయుతమైన గగనంబు * రీతినొప్పె.

చ॥ తన యెనలేని నెమ్ముగము * తామర నీటుగఁ జూపి వన్ను చు
ల్కనయొనరించి గెల్చిన యి * లాతనుజాత విభుజి జయింతు నే
నని పెను కందుతోఁ గినుక * నబ్బుడు వెన్నెల కత్తి దూసి చో
ర నికర భీతిమండయి బి * రానఁ గనంబడె దూర్భుదిక్కునన్. ౪౦౧

తే॥ గోచరముగాక యెచ్చట * గూఢరీతి, నున్న స్త్రీఛాయ యేరీతి * నున్నఁ జాలు
బట్టెద నటంచుఁ జంద్రుండు * వరపునట్లు, వెన్నె లనియెడి పెనువల * వివరివైచె ౪౦౨

ఉ॥ మేలయి యొప్పు నాయెడలి * మేదురవర్ణము గొంటకాక కీ
శాలిని రేచి నన్నును ర * యంబునఁ గట్టఁ దలంచి రాముఁ డీ
లీలను డాసినాడని చ * లించి యుయుత్సుకతఁ దరంగల్
గేలఁ దటంబు మోఁదుచును * కేరీనరీతి నెలర్చె నభ్యయున్. ౪౦౩

తే॥ ప్రాతదై ఘోష మొనరించు * వార్ధి ముదిమి, గొన్న మేనెల్లఁ దోలొల్పు *
కొమరు దోఁచు

సికతవేదులఁ బాలు పో * సిస విధానఁ, బండువెన్నెల లెల్లడఁ * బరవఁదొడఁగె.

తే॥ మల్లికా విష దంష్ట్రుల * మధుప దుర్గ, మెఱ్ఱని కమలు కైల వి * హృతియుఁ గలుగు
మలయ మారుత వ్యాఘ్రంబు * మలయఁజొచ్చె, జ్ఞెయి ధ్వనితో వియోగ హృ *
ద్వేదకముగ.

తే॥ వాలి యురమును ఖరు జొమ్ము * సాలములను, తొలిచినట్టిశ్రీరాముని * లలితవక్ష
మందు మదను నమ్ములతోడ * నిందుకిరణ, జాలమను శాతఖడ్గంబు * జాఱఁదూతె.

తే॥ ఒడలుచూచుఁబుడమిపట్టి * యెడఁదఁదలఁచుఁ, గవ్వములనెంచి చింతించు * గడలి
జూచు

దొంగయై చెలిఁ గొంపోవు * ధూర్తులంక, దిక్కుచూచు రాముడు వింటి * దిక్కుచూచు.

ఉ॥ చందము చిందు మేలివగ * చందము సందము నొందునీత మై
యందము డెందమందు పెను * చందఁ దలంచి తపించి విభ్రమం

బొందిన రాఘవుండు పోలు + వుం దలపించెడు మాక్తికంబులం
 జెందిన పద్మరాగమనఁ + జెల్లు ముఖంబును విన్మరించునే? ర౧౪
 తే॥ ఇట్లు పరిశీలించెడు రామునిసనుతుండు, దాని కర్తవ్యమును తలఁపొసి చేయఁ
 దగిన నీవిట్లు చింతించఁదగునె? హితుని, పిలిచి యోచింపు మన రఘుఁవీరవరుండు.
 తే॥ అంతఁ గొంత తెప్పిటి మదిఁచింతపడి, యల విభీషణుఁ దోడి తెఱ్ఱమునుడు నతఁడు
 పిలువ రాక్షసత్వము మానిఁవినతపథము, నొంది నాతఁడు శ్రీరాముఁనొద్దఁజేరె.
 తే॥ వికసితాంబుజాతః పనంబుఁవిధముదోచు, వార్ధి వేంద్రుండు తన సాదఁపద్యములకు
 మ్రొక్కిన విభీషణాఖ్యుఁ గూర్పుండఁబెట్టి, మృదుల ఘణితినిట్లసి ప్రేమఁమీఱఁ బలికె.
 తే॥ రావణుని స్వీయబలము దుర్గంపు బలము, నంగబలమును మారుతిఁయచటఁ జూపు
 విక్రమంబును నే వినఁవిశదరితిఁ, దెలుపుమా యన నాతండుఁనిలుచునత. ర౧౫
 తే॥ పలకుకూర్పుండియే తెల్పఁవచ్చుననఁగ, నముఁజై యంజలిఘటించిఁనయముమీఱ
 నడుగు ప్రశ్నములకు సంశయంబు నీఁగఁ, దగు సమాధాన మిట్లు పంక్తిగఁగదొడంగె.
 తే॥ మానుమతండ్రియో వాయువుఁకనకశిఖరిఁ, బాచితేదూని యుండ లేపంగఁ బ్రతిన
 చేసి యలఱికుట శిఖరఁమీసమీప, జలధిలోఁబడవై చె నాఁస్థలమె లంక. ర౧౬
 తే॥ యోజనంబులు నూఱు లోఁతొలయుచుండు, నేడునూఱులొ నాశోటఁగోడ వెలుపు
 పొడవు గలదు జ్యోతిశ్చక్రమునకు మించి, బలసియుండు లంకను చక్రఁవాళ మట్లు.
 తే॥ ప్రహరిపనితనమును యంత్రఁపద్ధతియును, బురుజులను తక్కుఁగలయవిఁపొగడిచెప్ప
 మనసువినుగొందుఁబరిఖయేఁపనధియగును, మీరుచూడఁగలరు దానిఁమేల్మిలింక.
 నీ ఉత్తరద్వారమం + దుండు వీరులు రెండు, కోటలు కాలాంత + కునకు నములు
 పడమటి వాకిటఁవారి కిమ్మడుఁగగు, వారు మృత్యువుఁబోలుఁశరఁపరులు
 దక్షిణద్వారానఁదగఁ బడునాఱు కో, టులు జము పంతంబుఁగలఁచువారు
 తూర్పు గవని వారుఁతొమ్మిది యేడు కో, టులు దిక్కరుల నేలఁనలఁచువారు
 తే॥ నింగిఁ గన్నులు మూయకఁనిలుచువారు, గండు గలవారు ముప్పదిఁరెండుకోట్లు
 పగలు నిర్జరు లెప్పడోఁవత్తురనుచు, ధరణిపై నుండు లెక్కకుఁదాటువారు.
 తే॥ ప్రహరిలోపల వెలువలఁబలసి కాచు, వారు తేకువగలవారుఁమారుతంబె
 కుడుపుగాఁగల్గి మె మె గాలిఁపడగలవలె, విన్న విఖిఁ దిరుగువారుఁవేయికోట్లు. ర౧౭
 తే॥ పగర రక్షణ దుర్గముఁ సాగమమీటి, మూఁడు గలవు వానిని గూర్చిఁపొగడనేల?
 వానిఁ దొంబడి కోట లఁవార్యబలులు, చెలఱి రేయిం బనట్లు రఁక్షించుచుండు.
 తే॥ కావమ్యావ మొంది విక్రమమునంది, ధర్మదూరులై శత్రువులఁతాఁకువేళ
 చంచలము తే॥ పాహాయ్యఁపడెడువారు, పదియ నాఱు నూఱుల కోట్లుఁపరఁగుచుండు
 లి వినుముకాదు ఘోరఁపక్షిణ మవఁదగు, కమలవారు తిరుగుఁపనులవారు
 లంతిపునఁ మట్టుఁపలువది నాలుగు, కోట లమర పరులఁకూరఁగులులు ర౧౮

అ॥ వదరి వదరి మఱియుఁపర్జించ ఘటమేమి?, యుర్విం బంక్తివదనఁజుంచుచున్న
సేన లోకముల నశింపఁజేయఁగఁజాలి, మేము వెల్గులగుచుఁవెలయుచుండు. ౪౨౪

క॥ ఒక్కమ్మడి లోకమ్ముల, నుక్కునఁ జెకలింపఁజాలుఁనరుబలు లనుకుర్
మొక్కలులు మణుల వాకిటఁ, గుక్కలవలెఁ గాచువారుఁకోటుల కోబుర్. ౪౨౫

తే॥ పరఁగుఁ దేరులు పదివేలఁపద్మనంఖ్య, అంతకంటె రెండంతలుఁదంతిబలము
అంతకంటె రెండంతలుఁహరుల బలము, అంతకంటె లొట్టియలు రెండంతలగును.

తే॥ నగరికోట యిట్టిదియ సేనాబలంబు, నిట్టి దీశ్వరచేఁ గత్తిఁనెనఁగఁ గొన్న
రావణువకుఁ దోడగునట్టిఁరక్కసులును, తపము ఫలముగా వర బలోద్ధతి గలారు.

చ॥ యుగములు చెల్లఁగాఁ జెడక * యుగ్రతపం బొనరించివాడు పెన్

జగడము లొందు దక్క మఱి * సత్కృతు లేవియు లేనివాడు సే

న గలుగువాడు వక్ర రదఁనంబులు గోల్లును లేకయుండు ను

గ్ర నృపారి బోలు వాఁడొకఁ డ * కంఠఁ ను డబ్బిని ద్రావు జాణఁడు.

తే॥ మేషవాహను గెల్పినఁమేటి మొక్కఁ, మన్నవాడు నికుంభఁడొప్పిన్నవాడు
కోపశీలుండు తొమ్మిదిఁకోట్ల మత్త, గజ తురంగ రథాదులుఁగలుగువాడు.

తే॥ సిద్ధులను చెఱసాల నుంచిన ఘనుండు, కుంభఁ డనెడి వైత్యుఁడు పదిఁకోట్ల బలము
తనరువాడు కల్పాంత మాఁర్తాండుకంటె, వేడి గలవాడు దున్నపఁవీరవరుడు.

తే॥ కరి పిశాచ తురగ ఖరఁకాండయుక్త, రథము లొక పదికోట్లు పఁరంగువాడు
తల్లిని న వంచనముచేఁదాటుమాట, పలుపఁజాలు నేర్పరి మహాఁదరుఁడు గలఁడు.

ఉ॥ కొండలనుండు రెండు పది * కోటుల సేనకు నాయకుండు సే

దుండెడు వాడు రేవు గలఁ * డోయను నానుడి సార్థకంబుగా

మెందుగఁ గన్నవారలను * మ్రింగుచునుండును యజ్ఞనాశకా

ఖ్యుండు భయంకరుండు బలిఁయుండు సురావలి గెల్పి వేమఱుర్. ౪౩౬

తే॥ సరసురాదుల వెవ్వేఱుఁపఱచి నిలుప, నొక్క దివమునఁ దినఁజాలుఁనక్కడీండు
సాయుధులు రెండుకోట్లతోఁపమరువాడు, సూర్యశత్రుఁడు క్రూరదృష్టులు గలఁడు.

తే॥ రుములు సుమపస్కులును త్రిమాఁర్తులును చేరి, వలకుఁలం జూచి మాటాడఁపలసినట్టి
తెట్టిదుఁడు మహాపార్శ్వఁడొవికృతకోపి, కలఁడు పదునాఱు కోటులఁబలమువాడు.

తే॥ తలకుఁబై ప్రక్కసూర్యచండంపుమోము, గలుగువాఁడెనిమిదికోట్లఁబలమువాడు
వజ్రదంష్ట్రుండు జమునకుఁబై ని జముఁడు, శూలపాణి కసాధ్యుండుఁసకృతవైరి.

తే॥ చంచలత లేనిపదికోట్లఁపై న్యములకు, దొర యసామాన్యబలుఁడసాధ్యుండుయక్ష
సిద్ధసాధ్యగువ్యాకులహింసించినాడు, మదయుతుఁడువెళాచాఖ్యుండుఁనృత్తొ డొకఁడు.

తే॥ చదురుగల చతురంగముల్ పదియు నాల్గు, కోట్ల పై న్యములకు నాయకుండు కొండ
లదర గర్జించువాడు తిర్యక్ప్రచారు, డధికకోపి దుర్ముఖుఁడనునసురవరుడు.

తే॥ నాయఁకుఁడు వదిలిట్ల సేనలకు ఖడ్గ, యుద్ధమునఁ బ్రసిద్ధుండు విశ్వద్రుతుండు
మాపె విద్యాధరులక్తిఁగఁగూర్చు లెల్ల, ఘనఁబలుండు విరూపాక్షుఁడనెడువాఁడు.

అ॥ శప సమూహముల శృంగానంబునకుఁ బోవ, నీక వట్టి పండ్లఁనిజుకువాఁడు
పద్మసంఖ్య సైన్యఁపతిధూర్తపరుఁడు ధూ, మ్రాక్షుఁడొక్కరుం డహార్యఁబలుండు.

తే॥ మందరముఁ బోలువారు దుర్మానయుతులు, కడలిఁబోలిన సైన్యంబుఁగలుగువారు
వారి వేర్వీక్ష లోకముఁల్పడఁకుచుండు, రణశిరుండు వ్యమత్తుఁడొరక్కసిండు.

తే॥ ఇట్టి యుద్ధపీఠుల లెక్కఁయిడఁగరాదు, వీరికంటె నిమ్మడి సేనఁవెలయువాఁడు
సమరదోహలుండు సమస్తసైన్యములకు, సభివుండు ప్రహస్త్రుఁడను నిర్ణఁరాంతకుండు.

తే॥ ఇంద్రచాపంతి దిగ్గమఁమెనసి యేడు, సంద్రముల దాఁటి యవలికిఁజావుపరువు
వెట్ట దిక్కున కొకరుగాఁవేలువులును, పరుగులిడ శరవర్షంబుఁగురిసె వాఁడు.

ఉత్పా॥ తఱిమి వెల్లదంతి నాల్గు ఁదంతములను వేరుతోఁ
దెఱికి వానితోడఁ గొట్టి ఁవేల్పు లెల్ల దెవలకుఁ
వెఱచి పటవ నరుణ సగము ఁవెట్టియెత్తి తిరుగు నా
కరణి దిరిగి సతఁడు కుంభ ఁకర్ణుఁడధిపు తమ్ముడొ.

రర౭

ఉత్పా॥ చంద్రరవులఁ జెఱనువైచె ఁజయము వానిసొమ్ము తా
నిండుఁబట్టి కట్టువాఁత ఁలిప్పుడుం గవంబడుఁ
సాంద్రకీర్తి గొన్నవాఁడు ఁచాల మాయలొప్పు వాఁ
డిందజత్తు రావణునకు ఁజ్యేష్ఠనుతుండు భూవరా!

రర౮

,, చెనకి పాడివేల్పు తన్ను ఁచెఱచునంచు నెంచడుఁ
వనజభవుని వలన విల్లు ఁవరముగాఁగఁ బడసె వే
ఱనఘఁ డింద్రుఁడొకఁడు లేమి ఁనన్నవేరు దాల్చలే
దనఁగనొప్పు నింద్రదీతువ ఁకవరజుఁడతికాయుడొ.

రర౯

తే॥ ముగురు మూర్తులెదిర్చినఁ మొక్కవోని, యరిది సత్త్వంబుగలుగుదేవాంతకుండు
త్రిశిరసుండు సరాంతకుఁడనఁ దిరుగువారు, రావణుని ముద్దు కొమరులుఁరాఘవేంద్ర!

సీ॥ అను శేకునకు సహాయ బల మిట్టిది వాని, దార్ధ్య మెఱిగి సంధాత వినుతు
పజని పుస్త్రండగుఁవల పుష్కన్యుని పట్టి, సుకృతియా విశ్రవఁనుని సుతుండు
బలు తపంబున బ్రహ్మఁవలపను హరువల, సమ వరాలోంది యుఁన్నతి గడించె
బుధభాతంబులుఁసాంచభౌతికములు, సతని స్వాధీనంబుఁలై యడంగుఁ

తే॥ తార్కతీ పరమేశ్వరులఁభక్త పాల, నంబు పొంటె వేంచేయఁగఁసలువుమీఱు
మెదికొందము పాదుతోఁబెల్లగించి, నింగి దాఁకంగ నెత్తినఁతుంగబలుండు.

తే॥ దిగ్గజులుం దంతములఁదివిరి భుజము, లందు డిగ లెక్క సేయనిఁయతిబలుండు
సమ గరుడ యుక్తపాశ్య కింపురుషనాగ, పరులు దెవచెడి పాఱంగఁదఱిమినాఁడు.

తే॥ దిగ్గజులుం దంతములఁదివిరి భుజము, లందు డిగ లెక్క సేయనిఁయతిబలుండు
సమ గరుడ యుక్తపాశ్య కింపురుషనాగ, పరులు దెవచెడి పాఱంగఁదఱిమినాఁడు.

తే॥ దిగ్గజులుం దంతములఁదివిరి భుజము, లందు డిగ లెక్క సేయనిఁయతిబలుండు
సమ గరుడ యుక్తపాశ్య కింపురుషనాగ, పరులు దెవచెడి పాఱంగఁదఱిమినాఁడు.

తే॥ దిగ్గజులుం దంతములఁదివిరి భుజము, లందు డిగ లెక్క సేయనిఁయతిబలుండు
సమ గరుడ యుక్తపాశ్య కింపురుషనాగ, పరులు దెవచెడి పాఱంగఁదఱిమినాఁడు.

తే॥ మణి కిరీట మస్తకములుఁమహిని కూలఁ, గాలకేయుల కలములఁదూలఁజేసె
రావణుని పేరు విన్న మాఁత్రాన నిపుడు, నచటికాంతల గర్భంబుఁలవియుచుండు.

మ॥ ఘన రాజ్యేంద్రియుఁ మహానిధులు లంకారాజ్య సర్వస్వముఁ
ఘనతం గోల్పడి బెబ్బులిం గనిన జంకంబోలఁ బొద్దాడి
తీని రాజ్యంబును పుష్పకంబు నెడగాఁదీనత్వముం బొంది యా
ధనదుం డిప్పుడు దాగినాఁ డలకలోఁదై త్యాస్వవాయూంతకా! ౪౫౪

ఉ॥ త్రాణచెడంగ వీలవుపయి * రక్తము లొల్కెను పుండ్రఁ జూచుచుఁ
బాణ విఘాత జాత హతిఁబాల్పడి యోర్వక యంతకుండు స్వ
ప్రాణములఁ హరించుననిపాటి దివంబులు లెక్కగొంచు

ర్వాణ విరోధి నామమె జంపంబొనరించుచు నుండు రాఘవా! ౪౫౫

క॥ తరణి వజ్రకేల చెప్పంగ, నరుణుని కన్నులును చొచ్చియరయపు లంకఁ
మరుణుడు పాశముఁ గోల్పడి, శరణముకై వడిగఁ బాటిఁజడధిం దూతె. ౪౫౬

ఉ॥ కొండలు పిండినేయ రణ * కోవిద కర్కశ బాహు దండముల్

కొండొకయు న్నలంగని యకుంతిత విక్రమశాలి రావణో

ద్గండ పరాక్రమంబు తుడిచాఁక వచింపఁ దరంబె? నీదు కో

దండవిముక్త బాణ శరదంబునఁగాక నశించునే యెటుల్? ౪౫౭

సీ॥ పావనిచేఁ గోటఁవాకిటి తోరణ, స్తంభంబుచే బలదద్దులైన

దనుజులు చదిసి చొచ్చినవారు సంద్రంపు, టినుకకంటెను లెక్కఁకెచ్చువారు

తదితరుల్ వ్యాఘ్రంబుఁతఱుమంగఁ బాటిన, బింకలక్రియఁ జెల్లఁచెదరినారు

రక్త మేదో మాంసఁరాసులు ప్రేవుల, ప్రోవు లెల్లడలనుఁతావుకొనియె

తే॥ వీరతోఁ దాఁకు నక్షునిఁవింటితోడఁ, బట్టి నేలకు రాచివఁపుటి యనహ్య

పలల మస్తిష్క శోణితఁపంక మింక, నాటకున్నది వర్ణించితీఱునేమి? ౪౫౮

క॥ అమరుల నగరముతో మా, పము చూఱులు చేసినట్టి నాయకులను సై

స్యములను చుట్టంబుల ప్రా,ణములఁ జెఱచె దంటి చెదలఁపలఁచిన భంగి.

చ॥ ఎనుబది వేల సైనికు ల * హీన బలాధ్యులు కింకరాభిధుల్

హనుమని తాఁకఁగా మిగులఁనాఁకలిగొన్న మృగేంద్రు కై వడిఁ

గినిసి పరాక్రమించి వడిఁగేలను కాలను వాలుతోడఁ గూ

ల్పను త్రిపురాసుర ప్రతటిలీలను రుద్రుఁడు త్రుంచువై ఖరి. ౪౬౦

ఆ॥ జంబుమాలి గొప్పఁపై న్యంబుతో వచ్చి, యంపవాన గురిసిఁహనుమ భుజము

నొంచ నితఁడు వానిఁయంచిత ధనువుచే, తన కృతాంతం వేశ్యఁమునకు సంపె.

తే॥ కనక దుర్గ వేష్టితము లంకాపురంబు, నందు పలగి తలలు పోయినట్టివారు

లెక్కలేరు హనుమ గాల్పితదినట్టి, యగిని రక్తప్రవాహంబుఁనిగురఁజేసె.

తే॥ నాఁడు దాల్చిన విరులు చంకినము సగలు, వస్త్రములు మార్చకుండి సభంబునంద
యేడు దినములు నిలిచె లంకికేశ్వరుండు, సగరి కాలిన తెజఁగునుఁపొగడనేల?

తే॥ సగరిఁగూర్చి కోటలఁగూర్చితగినరీతి, వినిచితిని లంకకాలినఁపిదప జేసి
యాజ్ఞచే బ్రహ్మ మునుపటియట్లే వృష్టి చేసియున్నాఁడు జానకీచిత్త నిలయ!

ఉ॥ ఆలమునం దెదిచ్చిన ఖఠరాదులఁ గూల్పుటచేతఁ గాద య
వ్వారి నమోఘ బాణహతిఁవ్రాల్పుటచేతను గాద సంగరా
భీటుఁడు వాయునూతి తొలిఁజేల్పుల మూఁకలఁ గూల్పుటలే పురిం
దేలిక సగ్ని కావలతిగ ఁ దీల్పుట నమ్మక గొల్పు వచ్చితిన్. ౪౬౫

ఉ॥ స్నేహముచే నెలర్చిన వి ఁ శిష్టగుణుండు విభీషణుండు సం
దేహము లేని తేవ నిగ ఁ దించిన పల్కుల నాలకించి వై
దేహిని పాయ పేతువున ఁ దీల్పడి నన్ననయైన బాహువుల్
దేహముతోడ నుబ్బ జగ ఁ తీవతి మారుతిఁ గాంచి యిట్లున్. ౪౬౬

సీ॥ వీరవరేణ్య! విధ్వేషి సైన్యంబులో, సగముపైఁబడ నీవఁచంపివైచి
రావణువురము పూర్ణంబుగాఁ గాల్పు నీ, ఘనపరాక్రమము నేవీనుచునిండ
శుకవాణి జానకీఁజూచి తోడ్పొని రాక, మరలుట చూడ నాశరబలంబు
తెలిపింపఁగోరి యిఁతైజఁగున వచ్చితి, వని మనంబున నెంచితినిసినాఁడ

తే॥ నీవు చూచిన మగటిమిఁనిండియున్న, వైరి సగరాన మఱికొన్నిఁవీరకృత్య
ముల నొనర్తము గాని సీపొగడు నెదుట, భాను నెదుటి దీపమువలెఁబ్రబలఁగలవె?

తే॥ మద్బలంబును రావణుఁమహిత బలము, నీదిగాఁ జేసికొంటివిఁనిపుణచరిత!
వనజభవుపద మీజన్మఁమునకుఁ బిదపఁ, బడయుమా నీకఁగాఁగ నేఁర్పుటచినాఁడ.

చ॥ అని రఘురామమూర్తి పలు ఁ కాడఁగ నంజలిచేసి యంజనా
తనయుండు సిగ్గునొంది వసు ఁ ధాన్ధలిఁ జూచుచు నూరకుండె నె
మ్మనముల నుబ్బి ముక్తిగొను ఁ మాన్యులభంగిని మోదవార్ధిలో
మునుఁగుచు నోలలాడి రిన ఁ పుత్రుండుఁ దక్కిన కీకబృందముల్. ౪౬౯

—: ౬. పరుణ ప్రార్థన పటలము :— (౮౫)

సీ॥ ప్రథిత విజ్ఞాన సంపన్న! విభీషణ! కడలి కట్టువకు లోఁబడునయేని

మూఁడులోకములునుఁభుజ బలంబున వడ, చుటయు నాశంబు నేయటయునరుదె?

ఉ॥ త్యాహవంతమైయున్న యామనసేవ, జలధి బాటుట యెట్లఁ తెలుపుమనఁగ

మలుపడియున్న సీమహిమంబు నెఱుంగఁడీ, శరధి మీకులము సాగరుల వలన

తే॥ దవ్వణుడె గావఁ బ్రేమ పశరం బొనంగునునము దాటంగ మార్గమిఁమ్మని నముచ్చ

వేడు బుద్ధుపద్ధతివిమల హృదయ, యని విభీషణుఁ డాడంగఁనాత్మ నలరి.

తే॥ లెస్స వదియించి తండు దాళిమిని పొగడి, అర్కమత విభీషణ పవనాత్మజాదు
లెల్లఁ గ్రేవల రా నాపఁగేశతీర, మునకుఁ జనునంత నినుఁడునుపొడమె దూర్పు.

తే॥ వేడి వెలుగుచే జీకటుల్ విరియునంత, ఘోషత కలాప్రవృద్ధుఁడౌనుందర శశి
యరయ రాహువు మ్రింగి వెల్వొడుచున్న, చందమునఁ దోచెఁ గాంతలు +
సమసిపోవ

మ॥ యువతీరత్నము సీతఁ దెచ్చుటకునై + యుద్వీశ సింహుండు రా
ఘవ చంద్రుండుకా త్రోవ యిమ్మునుచుఁ గాం + త్తు వేడఁగఁ గోరి శా
స్త్ర విశిష్టంబగు వద్దతిం జలుపు న + ర్భద్రస్తరంబందు వే
డ్కు వహించెఁ జియించె శ్రద్ధ వరుణం + కంబైన సన్మంత్రమున్

ఉ॥ మేనఁ బరాగముం బొలయ + మిక్కిలి యెండ మొగంబుపైఁ బడఁ
జానుగఁ గన్న మోడ్చి యొక + జాము యుగంబుగఁ దోప నేడు నా
ల్లాని వసించి తోయములు + నోగిర మంటక వేడ నీరధి
శానుఁడు సంతసింపడు ప్ర + సన్నుఁడు గాఁడును పల్కరింపఁడున్. ౪౭౪

మ॥ బలవంతుండయి యీ నదీశ్వరుఁడు నక + భంగించుచున్నాఁడు ని
శ్చలితుండై యపుఁ గాదనండు మది నా + సంతాపముం గానఁ డీ
లలి భీష్మించుచు దాఁగినాఁడని కృపా + లంకారఁ డా రాముఁ డ
గ్గలికక జూచెదనంచు వంచె బామలు + గ్రక్రోధ దుర్వీక్షుండై. ౪౭౫

ఉ॥ కోరనివారెయైన నొక + కోరిక నొక్కనియొద్దఁ జేరుచుక
గోరికఁ దెల్పఁగాఁ బిసిని + గొట్టు స్వభావగుణంబు వీడునే!
వారిధిఁ ద్రోవ యిమ్మునినఁ + బల్కుఁడు చూడఁడు మేలుమేలు! నా
శూరత వీనికింత రుచి + చూపెదఁగాకని నవ్వెఁ గిమ్మమై. ౪౭౬

అ॥ దైత్యుఁ డపహరింపఁదారను గోల్పోయి, పరువుచెడిన వింటిబరువుమోసె
ననుచు నెంచి చుల్కుఁడనము చేసివవాడు, గావలయును జడధిఁకరుణమాని

తే॥ తోడుపడికొంటపొగడితఁతోడఁగొనుట, బలిమిగై కొంట యనుమూఁడుపద్ధతులె జ
గంబునం గల్గు; వేడియుఁగౌరవంబు, పాడిచెడ డాగెఁ బలికియుఁఫలముగలదె?

తే॥ అడవులంజొచ్చి కాయలుఁనాకులుదిని, యొడలుపెంచువాఁడనియెంచుజడధి గొప్ప
తనము నల్పమాపపుశక్తితగ్గుపెచ్చు, లెఱుఁగుదురు గాక వేలుపులెల్లనింక.

ఉ॥ నింద యటంచు జంకి ఘన + నిష్ఠను వేడఁ దిరస్కరించి న
న్నెందును గాక చూచిన న + దీశ్వరు లేద్యురు మండి మాఁడఁగా
డెందమునందు పుట్టిన క + డింది భయంబుపఁ బంచభూతముల్
సంబడిఁ బ్రాణభిక్ష గొని + సాగఁ జిరింతురు గాక వానరుల్. ౪౮౦

- ఉ॥ మోక్షము నొందినట్టి ముని * ముఖ్యులై యైనను చూచు వేడ్కతో
 సత్త్వతః జేరిన ధన * హీనత గాంచిన యంత కారవ
 ప్రేక్షణముల్ వహింపఁ గన * రెవ్వరు; కుట్టకయున్నఁ దేల? భో
 గక్షములెందు నే నివ్రటు * గప్పిన నిప్పును లెక్కగొందురే! ౪౮౧
- చ॥ వనచరులెల్లఁ గాల్చడనె * వారిధి చాటుదు రింక లక్ష్యణ!
 భనువిటు తెమ్మ యంచుఁ గడు * దారుణ కోప పరీతచిత్తుడై
 కనఁ దన తమ్ముడెట్టనగు * కన్నులతో ఘనచింతతో శరా
 ననము నొనంగ రాఘవుడు * నవ్వడిగాఁగ గుణంబు నెక్కిడె. ౪౮౨
- ఆ॥ ధనువు నెక్కువెట్టిగొనయమ్ము లాగఁగాఁ, గలిగినట్టి పేరుటలులివు పారుని
 కొమ్మ యొందు ప్రణయఃకోపంబు వడలించె, జగము లొక్కసారిఁసంవలించె.
 ఉ॥ మేలగువానిలో మిగుల * మేలగు తూపులు వర్షధారలం
 బోలి యుగాంతకాలమున * భూమి జలంబులఁ ద్రావు భాస్కరుం
 బోలి పురారిసేత్రమును * బోలి మహాలయ కాల పావకుం
 బోలి నముద్రమెల్ల నొక * మూర్తము లోపలఁ గ్రమ్మె దందడిక.
- సీ॥ కులశైలములకంటెఁబలమైన కోదండ, మును మండలాకారఁముగను వంచి
 నిఖిల చరాచరఁనికరంబుఁ బ్రళయ వే, శను కాల్పు నగ్ని కీలకలు మించి
 నగములు మత్స్యమూర్తానగు లింధనముగా, తదితరంబులు చిన్నఁచిదుగులుగను
 కడలి నీరము నెయ్యిగా రామబాణాగ్ని, గొఱల వారిధి యగ్నిఁకుండమయ్యె
- తే॥ నేడు జలధులలోఁ బొగఁలెగయఁగా న, భంబుఁ గవ్వుచుఁ జక్రవాళంబు నవలి
 చిహ్నచీకటిఁ బోఁగొట్టిఁబమ్మగోళ, మగ్నిగోళమయయ్యె బోయనఁగఁజేసె.
- క॥ నెఱకలు చుటుక్కునునఁగాఁ, జోఱమీలును చొక్కి యొఱఁగఁసురతరువులు చి
 చ్చట పిడుగులక్రియఁ బడు తుం, పఱచే మాడంగ రామఁబాణము లడరె.
- క॥ విడుగుజులతోడి బ్బాలలు, పొడమఁగ బొగ్గులయి రాలెఁమొగుఱుల గములుక
 జడధి బడబొగ్గివలెఁగా, వడి గమరె నటించు వేల్పుపడఁతుల కురులుక. ౪౮౩
- తే॥ లక్కయిడరాక నెత్తురుఁగ్రక్కితేలె, మకర నికరంబులును పెక్కుఁమడిసి తేలి
 కెరలఁ దిమి రిమింగిల రిమింగిలములు, రామశరములు వారాశిఁద్రచ్చికాల్పు
- తే॥ బూది యెగయంగ నగ్నులుఁపుట్టికొండ, లన్నియుం గాల వేళొట్టఁయంపగములు
 పొరఁగ నదులతో బురదలోశరధిమాడఁ, బావతేసి తలలు గానఁవచ్చెనందు.
- తే॥ మూలదప్పిన యొకదొడ్డఁమనుజకులము, సరణి నిర్మూలమయ్యె మత్స్యముల కులము
 ప్రంభములతోడ నావలుఁసగువట్లు, వీఁపుపై బాణములతోడఁవెలసె మీలు.
- తే॥ కేటలై నీత శరములుఁచెలఁగుతనఁ, గొన్నియుడుకుచుమాడిబొగ్గులయి బూది
 యయ్యెనట్లతో బాణాగ్నిఁలలముకతనఁ, గంధి యొప్పె పంధ్యాకాలఁగగనమనఁగ.

తే॥ రామ శితసాయకాగ్నులుఁత్రావసీర, మున్నవో లేదో యసనోష్ఠానుదధియొక్క
ప్రమిదఁ బోలఁగ నేతిలోఁగ్రాగినట్టి. వానిఁబోలెను జలచరఁప్రతతి చూడఁ

తే॥ శిత శిలీముఖములు రక్తఃసీ క్తముఖము, లగుచు జలమెల్లఁదావ రఁత్పాలిజయలు
పడఁగ జడనిధియుడుకు చాఁర్పంగ రాని, మిగుఁగుఱులఁ జెనర్చుచునుండఁమితముమీఱి

తే॥ ఎల్లయెడ జయలుగ జలఁమింకిపోవ, సంబరువునైచి దుంపలుఁశాకములును
నరుగులుగఁజేసి యుంచినఁకరణినొప్పె, గ్రొప్పినట్టి మత్స్యములునుఁకూర్మవీతతి.

తే॥ ఉలివుతో వచ్చు బాణముఁలొండొకండు, దాఁకి వెనుకటడవిఁబోలెఁవములేవ
నెల్లజంతువు లుడుకుదుఁడెల్లచుండె, నప్పి క్రక్కిని శోణితఁమలలుచాటె

ఆ॥ కొండగములనుండుఁకజములు తుండ్యయి, కడలి జలము పైనిఁబడుచునుండ
మండుచుండె జమురుఁమఱిమఱి చల్లంగ, నాటకుండ మండుఁసంగమునను.

తే॥ రామవిభుడు పరపు శరఁస్త్రమ మజుని, యస్త్రమట్టు లమోఘంబుఁలగుచుమనసు
కంటె వడియయిమిగుఁగుఱుల్ గలుగఁజేచు, గొప్ప పద్మాకరముక్రియఁగొఱలె శరధి.

తే॥ ఉత్తములు కోవగించినొదవు మేలె, యనుట నిచ్చోట వృష్టాంతఁమయ్యె వార్ధి
యుప్పకడలి యనడిపేరుఁతప్పి శుద్ధ, జలధియయ్యెను శ్రీరాముఁచలము కతన.

చ॥ క్రమముగ నండగోళములు ఁ గర్పమునం గొని కాచు విష్ణు సం
శమగు రథూద్వహుం డనదృఢ ఁ శ ప్రదరంబులచేఁ బయోధి తో
యముల నశింపఁజేయు టొక ఁ యబ్రమె? లోకములక జలంబు నీ
రములను వహిం మింగునను ఁ ప్రాక్తనవాక్యము నిల్పె గట్టిగఁ. ౮౯౯

చ॥ చిరముగ వార్ధిలోనన వ ఁ సింపుచు శ్రీశుని పాదచింత ని
బ్బరముగఁ జేయుచుండు ఋషి ఁ పర్యుల కెగ్గొక యింత లేద; యు
ద్ధరముగ నన్నిదిక్కులను ఁ ధూమ సమూహము పర్వ దట్టమై
తిరణి గుఱాలు నల్లనయి ఁ దారి తడంబడ నిల్పె దిగ్భ్రమఁ. ౯౦౦

చ॥ దురమున భీకరుండయిన ఁ తోయజనేత్రుడు మా యవస్థ దా
నరసియు లెక్కనేయని యఁనార్జుని పోలిక నుండెనంచు నం
బరమున నంచరించు జలఁపక్షులు పెంటులఁ బాసి చింతమైఁ
గరఁగుచు నిప్పుముట్టి యెఱ ఁ కల్ గమరం బడి చచ్చె నంబుధిఁ.

ఉ॥ ఓరుపు వీడ పేతువయిఁయొప్పిన వారిధి నివ్వు నిండఁగాఁ
జేరిచి వేణుకాననముఁవీడ వహింప వచింపఁ బోలునే?
తోరఁపు జేర్చులై యడరు ఁ ధూమ సమూహము చుట్టుకొంటుచే
నాటిచేఁ గన్నుదోయి నమ ఁ రావళి మేనులు చెమ్మరింపఁగఁ. ౯౦౧

నీ॥ పూలపై నను పోవఁజాలని మృదువద, కంజాత జావకిఁగతులకోడి
యవమతి నొందినఁహంసరెల్లను వహిం, నెఱయని త్రోవ గాఁవ్వింపకుంటఁ

జటవఁ జాలనివయివరుణుని కీర్తి కై, వడి జడధింబడియడఁగి పోయె
మొగుభులు మండెడు * సగముల కై వడి, నింగి నిల్వఁగలేక * క్రుంగిపడియెఁ
తే॥ పచ్చి చచ్చి కూలఁగఁ గొన్ని * చావకుండు, గొన్ని పులుఁగులు గుడి దిరుగుచును
పొగలు

గ్రమ్మగ్రుడ్లు పెట్టి న చోటుఁగానలేక, ముత్తైములఁగాంచి భ్రాంతిచేఁ * బొదుగఁజేరు.

మ॥ జలజాతేక్షణు రామచంద్రు సరుగాసామాన్యగా నెంచియే
చులుకం జూచితి మింతవచ్చె ననుచుఁ * శుష్కించుచుం బెక్కు సి
ల్లులకుఁ లోనయి పండ్లి గుల్పుచును దిక్కుల్ దోచ కల్లాడుచుక
జలశాఖా మృగసంచయం బడలెఁ బశ్చాత్తాపముం బొందుచుక.

ఆ॥ దుష్టకార్యములనుతూగొని చేయుచు, సంద్రమందు దాఁగిసంచరించు
చుండునట్టి వారఁలుగ్ర మాంసాశను, లట్టె యుడికి తెట్టెఁగట్టివారు. ౧౨౧

తే॥ గొప్ప పైఁడి విమానముల్ * కుండ లవిసి, పిదపఁ గరఁగుచుఁ బడినవి * వేల్పుటేటి
దండిజలము తుంపురులతో * వండుగట్టి, యెండ నుడు గణ ముడుకుచు * నిలకురాలె.

తే॥ చేప గలవినిప్పులు రేచు * లేప గలవి, పద్ధతిం జనునవి తప * స్సిద్ధి గలవి
పెక్కురూపముల్ గొనునవై * విశిఖ వితతి, కంధి కీపన మానె న * గన్తుఁబోలి.

క॥ వనధి బొడము నగ్గిని దై, త్యుని పురిలోఁ బ్రహరి కరఁగ * నుప్పరిగలు మం
డిన గని పౌరులు పడవడి, హనుమానుడు వచ్చెనునుచు * నడలిరి పెలుచక. ౧౨౨

తే॥ ఉదయభానునివలె వెలుఁ * గొందుచుండు, మలత్రికూటంబుబంగరు * మాడ్కిఁగరఁగి
శోణితము పడనయ్యెఁగిం * శుకము కరణి, బొనుఁగువడి ప్రవాళంబులు * బొగ్గులయ్యె.

తే॥ కులగిరులవంటివగు గొన్ని * గొప్పమీలు, నెలపు నెమ్మదిచెడి లోఁతు * నీటికేగి
జలముకంటెను వహ్ని యే * చల్లనైన, దంచు భూమిపైఁ బడి తత్త * లించుచుండె.

తే॥ కడలి కలగుండు వడ నుడ * కములఁ ద్రావి, మఱియు నీరు లేకుంటచే * మనుజులెల్ల
దిగ్భ్రమమునొండఁ బాతాళ * తిమిరచయము, తలఁగనేగె నారాచముల్ * తపనుభంగి.

తే॥ అంబుధులలోని యుప్పునీ * రంబుఁ ద్రావి, చాల దగయె త్తి శ్రీరామ * సాయకములు
త్రావ నీరు లేమిని యండ * తతులఁ దొలిచి, కొనుచు వడినేగె వందలి * వననిధులకు.

ఉ॥ లీల వయోముఖులు శిశీముఖము ల్లల రామపాణముల్
వారి నముద్రముక బయలు * వాఱఁగఁ జేయఁగ రత్న సంతతుల్
చీలివ భూమి గర్భమునఁ * జందెడు రక్తము రీతి వెల్వడ
భూమిను వాగజాలములు * మేనిన ప్రేవుల లేవ గప్పడ. ౧౨౩

తే॥ అంబుధులు వట్టిచోవ ర * త్నాకరములు, భాగ్యశాలి మణుల్లు నించు * భవనములను
పోలె నారముల్లు పిండ * ములకు బొడుచు, కొవఁగ నయ్యవి యాబుకల * కొమరుదాల్చె.

తే॥ వేలకొలది చీలికలయి విద్రుమములు, మాత్తైకంబులు రత్నముల్ మలసె జగతి
గొప్పవారు కోపించినఁ గోపగింపఁ, బడినవారు మేలొండక * చెడుదురేమి ?

క॥ నలనల గ్రాగిన యాజుల, ములఁ జచ్చిన జీవవితతిముక్తిని పొందె
జలజాక్షునిచే జచ్చిన, యలుపులకును ముక్తి దొరకు * టరుదే తలఁడఁ ?

తే॥ అనల శరములు మిక్కిలి యలమిగొనఁగ, ధారణీదేవి నీలంపుఁ జీర విడిచి
యెఱ్ఱుల రంగులతోడ * నెలమి గులుకు, చీర నడుమునఁ గట్టిన * చెన్ను దోచె
తే॥ విజయ శీలుడౌ రాముని * విశిఖ వహ్ని, త్రావినట్టి కడలి పీడి * తావు వేఱు
వెడకిన లేచుక్రియ వివృంభించె బడబ, యితర పాండితి మెచ్చు పండ్లితులె యరిది.

తే॥ జగము నడఁగించుకొని యాక * సంబు గూడ, నలమి బడబాగ్ని యష్టదు * విలయ వేళ
లోకముల నాశ మొనరింప * వీక లేచు, పెను మహర్ణవ మట్టులు * పెఱిగి లేచె.

తే॥ ధార్ద్యముఖమైవు రాణించి * యుడుకుచూపఁ, గ్రతుభుజులు లేచినత్యలో * కంబు దనుక
నెడల చుండిరి వేడిమి * తోడఁకనిక, యింక భూజనములఁ గూర్చి * యేమిచెప్ప ?

తే॥ జగము నీలుగొందుననియెంచ * జాల నివుడు, వరుణుని చటికిరప్పించు * వాడ ననుచు
సధిక కోప సంయుక్త * యవని విభుడు, చెలసి బ్రహ్మాస్త్రమును కుడి * చేతఁ గొనియె
క॥ వడఁకిరి వేల్పులు మొగుఘలు, పిడుగుల వెడలించె బుడమి * బీటలువాతె
తడఁబడి జీవులు వెలవెల, పడియె * నదులెల్ల నింకి * పండలి గల్పె. ౧౭౭

ఆ॥ అండగోళమునకు * నావలి జలధులే, యుడికెనన్న భూమి * నున్న వానిఁ
జెప్పనేల ? మఱిగె * శివుని జటాగంగ, యజు కమండలు జల * మల్ల నుడికె.

ఆ॥ లోకనాథుడైన * కాకుత్స్థ వర్యుని, యరయలేక నునలె * పరుణఁ డిట్లు
లితనికంటె మూర్ఖ * లెవరని ప్రాజ్ఞులు, తలచి చింతనొంది * తల్లడిలిక. ౧౭౮

చ॥ తలఁపునఁ జేసి తొట్టతొలు * తక దనుదానె నృజించి * కొంచు న
వల్ల జగముల్ నృజించి పరి * పాలననేయు విభుండు కోప మ
గ్గలముగఁ బూనె నింక బ్రతు * కం గలవారమె ? యంచు నెల్ల ప్రా
ణులు తపియింపసాగె వరు * ణుక శపియించుచుఁ బ్రాణ భీతిచే. ౧౭౯

—: వరుణుడు రాముంజేరి శరణు వేడుట :—

మ॥ పొగచే జూడఁగ లేని నేత్రములతోఁ * బుంభానువుంభులు
తగులం బాఱిన మేని బాణములతో * దైవాఱు జ్వాలాభితో
దిగు లిగ్గాడు మనంబుతో * పణకుతో * దీల్పడ్డ కేల్మోడ్పుతోఁ
దగు వేడ్కలులతో * పముద్రపతి నీ * తానాథుఁ జేరెన్వడి. ౧౮౦

తే॥ కడలి కడవలనుంటి లెం * కవగు నేను, గాన నీపిల్పు విసనై * తిఁగరుణఁబాడు
మనుచు నివ్వనై నడ * తెంచుజనుని పగిది, పరితపై వచ్చె నడచుచు * జలధితేడు.

మ॥ సురుగ్గ మాడిన మోముతో వెగపుతో ♦ శోకంబుతో నన్యధా
శరణు నాస్తి యటన్న వాక్యములతో ♦ శంకించుచు గ్రుడ్డివై
ఖరి దొట్టిల్లుచు గుంగు పాదములతోఁగొన్నించు నభీక్షఁడ
క్రమణావాదిధి గాంచి యిట్లనియె నుత్తంపంబు మోన్చిల్లగ్గఁ.

సీ॥ లోకేశ నీవె యాశోక గోపించిన, మాకేది శరణ మీలోకమందు
నీకసాధ్యం బేది? నిన్నెదిరించు న, త్వము మాకుఁ గలదె? సత్ప్రకాశ
నీరథు లీవ యోగ్నియు నీవ విలయంబు, నీవలననె కదా నెగడుచుండు
లోకంబును నీవలోకాంతరస్థ భూ, తంబులు నీవ తత్త్వంబు నీవ
తే॥ జగములను పొడమించి రక్షణము నేసి, యదరమునఁ బదిలంబుగఁనుంచుకొందు
నీవు కినిసిన లోకములఁ నిలువఁగలవె? నర్వలోకాంతరాత్మకశరణు శరణు.

తే॥ దిగ్భ్రమకుఁ గారణంబగుఁతిమిరవనము, గిరణ ఖడ్గంబుచేఁ ద్రెంచుఁతరణిలోన
నుండు జ్యోతివి బ్రహ్మదుఁలొందఁ గలుగు, పొక్కిలి గలట్టి ప్రాక్షనపురుష! శరణు.

తే॥ నర్వ భూతాంతరాత్మకశరణు శరణు, పకల భూతకారణ భూతశరణు శరణు
సాధు జనచయ సంతానశరణు శరణు, సామతేంద్ర సంరక్షణశరణు శరణు.

తే॥ తల్లియును తండ్రియును నమఁస్తంబు నీవ, మోక్ష నరకము లాద్యంతఃములును నీవ
యేను దాస దాసుండ నిన్నెఱుంగఁగలనె? నిన్ను నీవ యెఱుంగుండుఁనిమ్మలంక!

ఉ॥ నేరక పిన్న వార లొక ♦ నేరమి చేసెరయేని పెద్దవా

రోగిచి బుద్ధి చెప్పఁదగు ♦ నో జననాయక! కావుమంచు మే

ల్లారము సూర్యతేజ నిభమైన దొకండు ధర్మినించి యా

సారసేత్రు పాదముల ♦ నన్నిధి వ్రాలె నిలాతలంబునన్.

౧౩౩

తే॥ వ్రాలి మంటలతోడి గాత్రంబు చూపి, పిచ్చుకపయి బ్రహ్మస్త్రంబుఁవిడువఁ దగునె?
యనుచు వేడ రాముని కోపఁమంకరించె, పొంగు పాలలో నీర్వడుఁపాలువుదోవ.

క॥ గోపము వీడితి భయమును, తాపంబును విడుము భక్తితాత్పర్యములం
బ్రాహ్మంప వేడ రాకీటు, కోపింపఁగ వచ్చు కతముఁకోరెద దెలియక.

చ॥ ఆన వరుణుండు రాముఁగని ♦ యార్య! భవత్సతి శాంతరూప యా

జనకజ చెందినట్టి యగ ♦ చాట్లును నీవును కోరి పిల్చుటల్

మును విననైతి నేడవ స ♦ ముద్రమునం గల మీలు కయ్యముం

బెనువఁగఁ దీర్చ నేగితి తు ♦ మింపుము హేతువు వేటు లేదిరకక. ౧౩౬

తే॥ మరుణులన్నిచే రాముఁడుఁకరుణచెంది, యైనవగుఁగాక యాయమోఘాస్త్రమునకు
చేసి ంక్ష్యంబు చూపెడుఁ తెలియఁబలుకు, మనిన బ్రతికితి నని యాతఁడనియె నిట్లు.

తే॥ అవధి! మునుకుకాంతారఁమనడి దీవి, యందు దైత్యులు పలుకోటులమరినారు
జగముండు నాకు బీడలుపలుపుచుండు, వారిపై నీ మహాస్త్రంబుఁవదలు మనఁగ

క॥ పూతుఁడు శాస్త్ర జ్ఞానా, తీతుఁడు రాముండు విడిచెఁదివిడి శరంబు
ఘాతుకులను పరిమాటిచి, నీతాపతి కడకు నదియఁజేరె క్షణమునక. ౧౨౩

క॥ పరిశీలన గుణమొప్పుగ, నెతి దప్పకయుండు జనికిఁనెగడునె కీమఠ :

వరుణునిపైఁ బొడమిన కఱ, కరి దుష్టులు రాక్షసులకెఁకష్టము గొలిపెక. ౧౨౪
తే॥ చాలదూరము పోయి ముఁమ్మరులఁ జంపె, శాంతమూర్తులొ పెద్దలఁశాపమట్లు
రామచంద్రు నమోఘ శఠరంబు జగతి, ధర్మమె బలీయమనుట సార్థకముగాఁగ.

మ॥ జలధీశం గని రాముఁడిట్టులను ర + క్ష వేడ మన్నించితొ
బలుదుష్టర్ దితిజాళి నాకగడు గూ + ర్పంబూని పాథోధియక
పులుకాల్యక దమ కోటగాఁగొని మహ + మోదంబుతోఁ జేయు తొం
గలి నృత్యంబులు మానునట్టు లొక మాఠర్గం బీయవే మాకనక. ౧౨౫

సీ॥ జగముల వ్యాప్తికి + సరుదులు లేనట్లు, లోతునకును వెడ + ల్పునకు మేర
లేదు సరింక నె + న్నోదినంబులు వట్టు, సంతకాలము నిల్వ + నైతిగాదు
బండకై వడి ఘనీభావ మొందుదునన్న, మలఁగి నాలోని ప్రాణులు నశించు
నాపై నిడిన వృక్షఁనగ శిలాదికములఁ, దొలఁగనీయక తేల్చినిలుపువాడ

తే॥ నేతు వొకఁడు సీపేర నాశిరముమీద, సమర సీసేన నడపింపుఁసమరభీమ !
రామ ! సద్గుణధామ ! దుఃర్జనవిరామ !. శుభదనామ ! మునిస్తామఁనూ క్తిసీమ !

సీ॥ అని వరుణుఁడు పల్కఁచిని సంతసమునంది, కాకుట్ట వర్షండుఁకడకతోడ
సీమహా నత్కార్యఁమే చేయుదము వార్ధి, శ్రేష్ఠత మనచే నశించెనేని
తక్కిననాల్గు భూతములును చులుకఁద, నంబు నొందును గానఁనయముమీఱ
పర్వత ఘనవృక్ష + వారంబులం దెచ్చి, కట్టుఁడు నేతువు + గట్టిగాఁగ

తే॥ పనుచు వాసర వరులకుఁనాజ్ఞ యొనఁగి, యిరవునకు నేగ రామునిఁకరణతోడి
వీడికొలు గైకొని యభివీభుఁడు వోయె, నుత్సహించిరి వనచరుఁలుదధిఁగట్ట.

—: ౨ నేతు బంధన పటలము :— (౨౧)

తే॥ వానరేంద్రుఁడు రాక్షసేశ్వరుఁడు జ్ఞాన, సిద్ధులగు కపివరులు యోచించి నలుని
పిలిచి నేతుబంధనము గాఁవొంపు మిదియ, యిపుడు ముఖ్యకర్తవ్యమంఁచెఱుకపఱుప

క॥ పలుమాటలేల మేగువు, నలునును సమమగు తెఱుగుఁనాణెంబుగ సీ
జలధిం గట్టెద విరివిగ, శిలలు తరులు గిరులు దేరఁజెప్పుడి కవులక. ౧౨౬

క॥ అని నలుండన నజాపుత్రుఁడు, వనధిని పూడ్చంగ రండుఁవనచరులారా !
యని చాటింపఁగ వచ్చిరి, గొనకొని యొండొకరు త్రోసికొని యుత్సుకులై.

తే॥ రామ లక్ష్మణ వాసరఁరాక్షసేంద్రు, లరుదుగాఁ జూచుచుండ వఁనాటు లెల్ల
భుజశిరంబులపై గిరులఁమోచి తెచ్చి, రుదధులొకొక్కటింబూడ్చునొలయుకరణి.

క॥ కొన్ని పెకలించుచుండఁగఁ, గొన్ని స్థవంగంబు లీడ్చిఁకొనివచ్చెను వే
కొన్ని శిరంబుల మోచెను, గొన్ని కడలి దించెఁ గొన్నిఁకూతలు వెట్టెన్ గి॥౮౯

క॥ కొన్ని దొరలించెఁ గాఢులఁ, గొన్ని కరతలములఁ దెచ్చెఁగుండాడుచు వే
కొన్ని తమ వాలములతోఁ, బన్నగ నీడ్చిఁకొని వచ్చెఁబలుతరశక్తిన్ గి॥౯౦

క॥ అనఘుండగు నలుఁడు వడిగాఁ, గొనితెండని త్వరపఱచుచుఁగొండల నొకచేఁ
గొని వరునలుగాఁ బేర్చుచు, వరధిని కల్లోలపఱచిఁవడఁకం జేసెన్ గి॥౯౧

క॥ శకరుణాకరుండగు విషవరి, శరణార్థుల రహి భరించుఁచందమునఁ గవుర
తొరతొరఁ దెచ్చిన కొండల, భరియించె నలుఁడు కార్యభరణ నిపుణతన్ గి॥౯౨

తే॥ చంద్రముఁడు కార్తీక దడవెడుఁశైలములను, కెల్లగింపఁగ మేఘపంక్తియునుచెదరె
సండు దిరుగు యక్షిణులునుఁయక్షవరులు, పడుచు లేచుచుఁ దడఁబడిఁపరుగులిడిరి.

ఉ॥ పాదగలించి గొప్పగిరి ఁ పంక్తుల వీచుడు నొక్కటొక్కటిన్
మోఁదఁగ నివృత్త పాదమి ఁ మున్నోని మాలిక తొచుఁ బోవఁగా
వేదనచెంది వెండి రఘు ఁ వీరుని భీమ శరాగ్ని వచ్చె నే
మో దరికొంచు నంచు భయ ఁ మొందె నముద్రవిభంధు చూచుచున్.

తే॥ కొండవగలించిగొనిగ వాఁక్షుండు తెచ్చి, గుళిలుమనవైవనంబుధిఁగొలులు మాక్తి
కములు జలబిందువులతోడఁగగనీ వీధిఁ, జేరి నక్షత్ర మండలిఁగేరి వెలిఁగె.

చ॥ కరులు వసింపఁగాఁదగిన ఁ కందర లున్న మహీధరంబులన్
శరధిని వైచుచుండ రభ ఁ నంబున మింటికి లేచు ముత్రైములే
వరునలుగాఁగ నేర్చుచు ఁ వారిద పంక్తికి జల్లియయ్యె న
పురును జలేఱమిత్రునకు ఁ వైచిన పందిరిఁబోలె నయ్యెడన్. గి॥౯౩

తే॥ వెదురుగుములున్న కొండలఁవివరివైవ, నెగయు జలబిందువుల దడిఁయెనయువలంప
లంగముల కంటుకొనఁ గాంచిఁయమర వనిత, లెడఁదలందున నాన పఁహించినారు

తే॥ పెను తరులతోడి కొండలఁదెల్లగించి, జలధి వైవఁగ బిందువులఁచాల దవ్వు
పోయి మరలుటచేత వేల్పుల జగమ్ము, వాన కురిసిన చందానఁబరిధవిల్లె.

తే॥ కడలి మద వారణంబులఁపడుచునుండ, వాని మొనశులు గాంచి కాల్పిట్టిలాగఁ
దొండములనెత్తిగివెట్టిఁతొల్లిగజవి, భంధు హరిగూర్చి మొఱవెట్టుఁపోల్చిన్సొప్ప.

తే॥ అలరులును లేనవాఁకలుఁనగురుచంద, నములుతక్కుగందంపుద్రఁవ్యములుమిన్ను
గవ్వుచుం బడి దట్టంబుఁగాఁగఁ బర్వ, శరధి నీచు వానన వీడిఁపరిమళించె. గి॥౯౪

తే॥ ఉత్తములకు బూర్ణ వివాళఁముప్పతిలిన, నై జమైన యుదారగుఁణంబు విడరు
ఫలతరులతోడఁశైలములఁజలధిఁగూలి, మత్స్యములకుఁ దేనెలుపండ్లుఁమాంస మొనఁగె.

తే॥ కమ్రఫలములఁ దినఁ గాంక్షఁగలిగి నోరు, తెఱచుకొని వేదలట్లు వాఁశ్చరములుండ
బురదలోఁబూడుకొనిపోయెఁగిరులు కొన్ని, యాచకలకీక దాఁచులోఁభూలింపఁలే.

ఉ॥ గాలిపటంబుకై వడిఁ ద + గం దిరుగాడు స్థవంగముల్ మహా

తైలములు బెకల్చి రథ + సంబుగ సంబుధివై వ దంతుల

బోలఁగ నోట వైచుకొను + బుద్ధి భుజంగము లుండి చచ్చె మూ

ర్థాలి దొనంగెనంగు తఱి + నై న వివేకము చెందనేర్తుకే? ౧౬౩

తే॥ తొండములఁ బెనవైచి దంతులును తమ్ము, పట్టవచ్చు నక్రమ్ములఁగిట్టి పొడువఁ
గరులు మకరులు పోరాటఁగలిగినట్టి, విరవ మొప్పారెఁ జెవులు గింకిరులుపోవ,

తే॥ నిప్పు లురలంగఁ దాఁచుచుఁసీరధిఁ ఒడు, భూమిధర శిఖరము లల్పపుణ్యముగల
జనములుం బలె స్వర్లోకమునకు నెగసి, నిలువలేక క్రమ్ముతిన వఁన్నియఁ జెలంగె.

తే॥ శరభ సింహ శార్దూలముల్ శరధిఁ జొచ్చి, మొలచే నోడి గుటుకునఁమ్రుంగఁ బడియె
నున్నచోటు వీడివ నెట్టియన్నతులును, బన్న మొందుదు రల్పులఁవలవఁగూడ

తే॥ బుద్ధి పూర్వకంబుగఁ దోడుఁపొనరకున్న, నుత్తముల సాత్తు బీదలఁగొడవుచుండు
మింటికెగసిన చేపలుఁవెంట నెగయు, కొండతేనె ద్రావి కవులఁకొమరుకొమ్మె.

తే॥ మంచునీటిని చిందించు + మలలనుండి, దవమునించు వెదుట్లు చిందంగఁజేయు
ముత్తైములకు వారిధి ముత్యములు వలమురి, చిందములును ప్రేమంబునఁవిందుచేసి.

ఉ॥ అంబరచుంచితంబులగు + నద్రులఁ బెచ్చి కవేంద్ర సంఘముల్

దంబుగవై వ నందలి జుఁదంబులు పొంగి ధరిత్రి ముంపఁగా

సంబుధి పంబు భూస్థలియె + యయ్యె ధరాస్థలి వంద్రమయ్యె లో

కంబున దుర్ఘటం బొకటి + గల్గునె! తారక నాముఁ డెంచినన్. ౧౬౪

తే॥ దట్టముగఁ బడు కొండలందలి మృగేంద్ర, శరభ శార్దూల సంఘముఁల్లిరుగుతనఁ
దీరభూమి యధిత్వకఁతీరుదాల్చె, నిఖిలనాథుండు తలఁపఁ గానిదియుఁ గలదె?

తే॥ మేము తిననివే యిచ్చటఁమిగులఁగలుగు, నంచుఁ దిండి మానినవి మృగాదులెల్ల
మెకములుంటని సీర్యామిఁమొలచేతఁ, దివంగఁ బడనివి లేవు ధాఁత్రీస్థలమున.

తే॥ క్రూరమృగములై నను పెంచుఁవారియెడలఁ, దాలు ప్రేమను వీడంగఁజాలఁగలవె!
తమ్మునాకు కొండలవీడితరలమన్న, చందమునఁ బడె మెకములుఁజలధియందు.

తే॥ తవము సుకరముగాఁజల్పఁదావలములు, ఫలదములు చల్లనివి యొనఁపర్వతముల
విడువలేక తోడనె వడఁదొడగినారు, బంధములఁ ద్రెంచినట్టి తాఁపనులుకూడ.

తే॥ వడెడు కొండలయందున్నఁపలలభుజులు, తలలఁ గేఱుంచుకొనినిదంతయలమిగొనఁగ
లంక కీగిరి కాణాచిఁలంకె వీడి, జన్మభూమి యేరికిని దుఁవ్వుజనుకాదె? ౧౬౫

తే॥ మునిగినట్టి మలలమొడఁమునుగకుండు, శిఖరములఁ జేరి యుండినఁసింహ శరభ
వితతి గొప్ప సేతువునకుఁనితయైవ, మూలిక లమర్చు తీరునఁవలయుచుండె ౧౬౬

ఆ॥ వైచు పర్వతములు+వనధిని మునిఁగెను, చాలవనుచు మరల+తైలములను
శ్రమము లెక్కయిడక+వని తెచ్చియిచ్చుచు, నుండినారు కొండ+ఋత్సకతను.

ఆ॥ భూమిదేవి వీఁపు+పెద్ద కంధ్రము పడఁ, బెల్లగించి తెచ్చు+పుష్కర్ధరము
లందునుండి జాటు+నహులు వ్రేలె ధరిత్రి, ప్రేవులవలె గిరుల+వేల్లవలెను. ౧౭౭

తే॥ పద్మరాగమయాద్రుల+ప్రక్క నీల, రత్నమయమహీధ్రములుపే+ర్పంగఁ బడఁగ
నెనఁగె ౭ క్తకంకుఁడు సము+ద్రేశ్వరునకు, రఘువరుండిచ్చు రత్నహారం బనంగ.

తే॥ స్థిరనివాసంబు నాత్మకుఁ+బెలియవెడకు, యోగులంబలె దోయధి+నురలిసట్టి
కొండచిలువలువడిఁబాటి+గుహలఁజేరె, నడఁగునేయెన్నఁడునుకాణ+యాచిమరులు.

తే॥ నేతు మహిమకు నొప్పుగాఁ+జెప్పఁదగిన, వేఱు కారణమొందు భా+వించుటేల ?
రామ దూతవై చిన గిరి+ప్రజమువలన, స్వర్గముంచేరే మీలును+జల కణములు.

తే॥ నీలుఁడేవున వైచిన+నీలనగము, జలధి యడుగు వఱకుఁదాడి+జలము పొరలి
నేలముండు జేవులు పాటు+లీల గొప్ప, కలకలంబును పుట్టించె+గాటముగను. ౧౭౮

క॥ మొందుడు వైచిన గిరిచే, సందరము జలంబు లాశ+నం బొరసి పడఁ
దొందరవడి దిగ్గజములు, మందరగతిఁ దిరిగెఁ జెడరి+మల్లటపడుచుక. ౪౮౭

క॥ పూనిక లక్ష్మణుని శరము, లై నను తొలగింపరాని+యద్రని బలభి
త్తునుని కొమరుఁడు తెచ్చి య, నూనగతిక వైచె మఱియు+నుదధి గలంగక.

క॥ హనుమని భుజమును పోలిన, ఘనగిరి భల్లూకరాజు+కడిమిం బెకలిం
చెను వనధివైచె దుంపురు, లనువొండఁగ నెగసి పడఁగ+నమరుల తలలక. ౧౮౪

క॥ తైలము కుముదుఁడు వైవఁ గు, శీలపు లాస్యమున కనువు+చెడక ధ్వనించె
దమవగరఁ దుంపురులు పడ, నమరుల కమృతాశ క్రొత్త+యై యుదయించెక.

తే॥ పవనుఁ డేవున వైచిన+పర్వతములు, పిడుగులంబలె బడుచుండ+వెగడు కుడిచి
యోర్వలేక న్నకవిత+ముజ్జగింప, నిరశనప్రతముం బూనె+నురగవిభుఁడు. ౧౮౬

తే॥ లెక్కలేని భల్లూకము+లొక్క మొగిని, పెక్కుమలలను వైవ నొం+డొక్కదానిఁ
దాడి పూర్వహీనునిప్రయ+త్నంబు పోల్కిఁ, గకవికలుగాఁగఁ బడిపోయె+గడలియందు

తే॥ బాహు యోజు వి వ్రుతి+పరవియున్న, యొక తినుంగిల వృష్టంబు+వికలముగను
కొండ యొక్కండు పడ వది+క్రంగి యవలి, కేగఁ గొండయు జడధియు+నిమ్ముదప్పె.

తే॥ నేర్పుతోడ నలుఁడు శిలా+నివయములను, పొందికగ నిడి విడిచి చే+ర్పుగను చేసి
మలఁ జేర్చి యామక చల్ల+తలలుగాన, రాక కేలఁ దడవి యెత్త+రంబు పదుము.

తే॥ బాహులు తెచ్చు భూధర+పం క్తులెల్ల, నినువ కంబంబులం బోలి+యెనఁగు కేలఁ
గొడుగు పోలి యెత్తెల్ల కుటు+చలగుచు, నలరు నట్లుగఁ గాల్గెతో+నలఁచి యడఁచు

తే॥ లీల శైలముల్ మోచు నశ్రీముఖములు, పోవఁ జోటు లేకుండ నశ్రుద్రవమండె
గాక తలలమీఁదనె యొకఁగట్టి నేతు, వొనరి యున్న చందంబునఁకొప్పమీఁతె.

తే॥ పెద్దకొండలఁ దాల్చినఁ పెక్కుకపులు, వరుసలై నిల్వఁ దక్కినఁవారు పోవఁ
ద్రోవలేమిఁగొండలతోడఁదోయధిఁబడి, యీఁచి తెచ్చియిచ్చుచునుండిఁకెనకమెనఁగ.

తే॥ పొడవు కొండల మోవఁగఁదొడఁగి కాళ్లు, నంచలింప నాఁకలిగొన్నఁశైలచరము
లట్లేమోచు మలల దించియందు గలుగు, మధువు దండిగఁద్రావిమైఁమఱచినాళ్ళె.

తే॥ అన్నిదిక్కులఁ బరవినయగచరాలి, చొచ్చువారు మరలువారుఁపచ్చువారు
నగుచు నెంత దూరము నేతుఁవయ్యెననఁగఁ, గొందఁజందురు నగము చేకూడె ననుచు

తే॥ ఛాత్రిధరముల యందున్నఁఛాతువులును, పేటలుందున్న పెందేసేపెరలుఁదరుల
మంజరులు తీరమందెల్లఁమలసియుండఁ, దద్భయంకరాంబుధి మధూఁదధిని పోలి.

తే॥ కష్టములు కేగి మిక్కిలిఁకలఁచుచున్న, నోర్పుమై గుటుంబము గాచునత్తమువలె
గొప్ప భూమిధరములు పెక్కులుగలంపఁ, గలఁగఁడయ్యెను నుంతైనఁజలధితేఁడు.

తే॥ పరవియున్న ప్రవాళ వల్లరులు మునుగఁ, నుదధి వైచిన కొండలఁనుండి చెదరి
దరులఁ బడియున్న పెక్కురఁతొలకాంతు, లింద్రధనువుల కై వడిఁననఁగుచుండె.

ఆ॥ వానరం బాకండుఁపటవృక్షమును పెక, లించికొనఁగ నట వఁసించు వులుగు
లాడరువుగ నున్నఁయధిపుఁడు మరణింప, నడలు బంధులట్టఁలఱచుచుండె. ౧౪౮

తే॥ పాంథవిశ్రాంతి కైడమయిఁపరఁగుచుండు, మాప్లిమాఁకులువనధిలోఁమఱుగువడఁగ
రక్షకులు గతియింప నిర్గతకులయిన, నేవకులక్రియఁ దుమ్మెదల్ఁచెదరిపోయె.

క॥ చెల్లాచెదరై తుంపురు, లెల్లెడ వ్యాపించుచుండుఁటిక్కింపఁగ సొం
పిల్లు వయోనిధి పూడఁగ, మెల్లఁగ వేతెడకు జాఱుఁమీలం బోలెన్. ౧౦౦

క॥ వలపుగొని ముసరుచుండిన, యభిబృందము సంధమువ మఁహాద్రులతో దం
తులు గూల విడిచి మరలెను, వలచెద లేకుండు వణ్యఁవనితలకరణ్. ౧౦౧

క॥ ధరనూనిన వేధులతో, నురలింపఁగఁ బడి సిలుంగుఁలొందినవయ్యున్
వరసతుల క్రియను తీవలు, తరువుల విడకుండి శర నిఁధానమునఁ బడెన్. ౧౦౨

క॥ జలకణము లెగుర నవ్వలి, జలధియు నుప్పయ్యె వశనిఁపల్లనయయ్యెన్
జలదములు గురిసె నుప్పని, జలముల వేవెలుగు కూడఁజలి వెలుఁగయ్యెన్.

తే॥ పరిమళించు పర్యతములఁపలన నెగురు, పసిడివంటి తుంపురులు గఁప్పఁగ నెలర్చి
వడిగఁ బైకి లేచిన తీఁగఁపగడములు తు, జంగలించెను మింటి మెఁజుంగు లట్లు.

తే॥ పన్నిదంబులు వై చుచుఁబరుగులిడుచు, బ్రవగు లడవులఁ గల పాదఁపములగిరుల
వెదకివెదకి తెచ్చి కడలిఁవిడుచుకతన, మొక్కలును చూడఁ గనరాకఁపోయెధరను.

తే॥ నటవు కీరితి పటవు వానిరుల పటవు, గిరుల పటవును వనముల పటవు డాలు
 ధరణిఁ పటవుటంబోలి చిత్తముల పటవు, విరియ నొక శరధి పటవు తెఱఁగు దోచె
 తే॥ ఆరయఁ బగభులు మూడగునంతలోఁది, కూటముంజేరె సేతువుక్రొత్తులవుడా
 నిప్పు కోలాహలము గగనంబు బ్రద్ద, లుగ నొనర్చె; నియ్యది వేటుగగన మేము?
 తే॥ వేట యువమ లుక్మేక్షలు పడక నేల?, ప్రభుఁడు రాముఁడు సీత యాపదలఁ దీర్చు
 నావయిం బదాజ్ఞములుండినడచుగాక, యనుచు శేషుఁడు నిల్చె నానలరెగట్ట.
 తే॥ నత్యవతియగు లంకయన్ పరసిజాక్షి, దైత్యు లొనఁచు చెడుగులు తాళలేక
 జలజనేత్రుని చేసాఁచిపిలుచు కరణి, జెలఁగె రణజయ హేతువు సేతు వవుడు
 తే॥ తనచు ప్రియపుత్రి పడు బాములను తలంచి, పైఁపలేక భూదేవి హస్తంబు చాఁచి
 సీతయున్ని చూపిన దనఁజెన్నుమీతె, బంధవారిధి వారధిపాప రోధి, ఁం
 తే॥ కడలిపై నేన రాముండు నడవవలసి, యుండ నేను కాకెవరిప్పుడొడవు వార
 లనుచు విష్ణు పాదోద్ధవనయవనికి దిగి, నట్టి చెలువున వంకెనయమరె జూడ.
 తే॥ మలలయందుండు రత్న రాసులు జ్వలింప, వానరులు గట్టు జలనిధి బంధనమ్ము
 వేవెలుం గ త్రమిల్లిన వేళలందు, మెఱువుఁదీఁగల కై వడి మెఱయుచుండె.
 తే॥ కవులు పూర్తిగా వంకెనగట్టు పిదప, వనచరేంద్రుండు రాక్షసవల్ల భుండు
 తక్కువార లావివయంబుతనియఁ దెలుపఁ, జనిరి కుతుకంబుతో రామునన్నిధిని.
 తే॥ డాసి సేతువు నూతామండల పొడవును, వెలుపు పదియామడలుగాఁగ వలసెననుచు
 శ్రీరఘూత్తమ చరణ రాజీవములకు, మ్రొక్కి విన్నవించిరి మోదపుార్జులగుచు.

౮. చారిత్రవణ పటలము (౬౬)

ఉ॥ వారధియైన వార్తవిని నారిద వర్ణుడు మేరమీటు ము
 ద్వాదిధిఁ దేలి వారల న నార కృపారస మారఁ గొంగిలిం
 జేరిచి మేనులం దడవి నేతువు జూడఁగఁజోదమంచు దు
 ర్వార విరోధి రాక్షస వి రాముఁడు రాముఁడు లేచె గ్రన్ననన్.
 క॥ ప్రానెలపు కడలి కెనుటను, సేనావారిధికి దిగిన జీమాత మనన్
 మామగ నిలుచుచు సేతువు, జాపకే గన్నట్లు గాంచి నంతసమంజెన్. - ౬౭
 నీ వెలు తరఁగలచేతఁగలగుండు పడుచుండు, జలధి నిండంగఁగొండలను వేర్చి
 వారధి నిర్మించు సేతువు మెచ్చయ్యె, దీని లోఁతెంతయో తెలియవశమె?
 నలువ నిర్మింప నొన్నట్లకు ముగియునో, యీలంక యేడు సంఘాల కవల
 నున్నను వెలుఁదొకఁగొన్ని దినాలలో, నిక్కంబుగాఁ గట్టి నిల్వఁగలఁడు
 తే॥ లనుచుఁగొనియాడి కారువుపర్చిలిమెయి, నలమి నాఁడువరుఁడెచ్చు హారమునగి
 యంక జయమునోర్చుచును యెఱుంగఁబలికి, బయలు దేఱఁగఁదర్పవడెఁబరమవిభుఁడు.

ఉ॥ మున్ను విభీషణుండు బహు + మోడముతో నడవంగ జ్ఞాన సం
పన్నుండు వాయునూతి కపి + వర్గము వెన్నలరాగం లక్ష్మణుం
డన్నను వెంబడింప మడ + హస్తీ క్రియక రఘురామ భూవరుం
డున్నడతెంచె వంతెన గ + కుంగడు సంతసమంది చూచుచున్. ౬౧౮

ఉ॥ చారు చిరత్న రత్నములు + చందనముల్ చుణలఁ గ్రువ్వఁగా
హరి వసంబులెల్ల సల + లట్టులు ప్రక్కల నుల్లసిల్లఁ గా
వేరిని పోలియున్న కడు + విస్తృత సేతువునై గపింద్ర సం
చారము రామచంద్రునకు + సమృద్ధిగూర్చె వనేక భంగులన్. ౬౧౯

తే॥ కొండప్రక్కలఁ గల తిను బండములను, వారుకొని మోచితెచ్చుటకవలసజలధి
నడచు కతనను ప్లవగస్తి + న్యంబుచూడ, గొప్ప కావేరి వలదనాఁగొమరుమీఁతె.

చ॥ నడవఁగఁ బల్లము ల్వడిన + నాడెపు బాడలలోఁ దరంగముల్
నడుమును తూఱుచుండ జత + సంబున సంగర రంగమందు ప
ర్విడు తురగాల నెక్కి చనుఁగిరి మనోహర లీలలన్ వడిగ
దడములు పోవసాగెఁ గనుఁదమ్ముల విందుగ సందడించుచున్

తే॥ ఇటుకు గానున్న చోటులకేగలేక, యోరలం బోయి పడనున్న + వారిఁబట్టి
చేయి యూత యొసఁగి దరిఁజేర్చినారు, కరుణ నిండిన కపివరులకడఁకచెడక.

క॥ పలువురు ప్లవగులు రాఘవు, తలపై నాతపము వేడిఁతగిలెడి సని జొ
బ్బిలు జొంపములగు తరు శా, ఖల గొడుగులక్రియను పట్టికడపిరి త్రోవన్.

క॥ కాకుత్స్థ మేను వాడగ, నీక పనిచియున్న విటవనిచయమ్ములతో
జోకగఁ జామరలవలెం, జేకొని వీచిరి చెలంగి + సేనానాథుల్. ౬౨౦

తే॥ జానకీదేవి జేరంగఁజనుటఁ దలఁచి, యత్కమైన మపంబుతోఁనుర్విభుండు
బలసి వచ్చు సేనలతోడఁజలధి దాఁటి, యవలి దరిజేరె వేల్పులుకహర్ష మొంద.

చ॥ సురలును మానులుం గడఁక + స్రుక్కక గొప్ప తపంబుచేసి య
త్యోరుధలమొందు హేతువున + నుద్బట వాసరసేనతోఁ బ్రియా
వరజానితో నరుంధతియు + భక్తిని మొక్కఁగఁ దగ్గ సీత ము
చ్చిరు నగరంబు పొంత విడి + పెన్ రఘువీరుండు వేమవేలపై. ౬౨౧

క॥ శ్రీరాముండు మనసేనా, వారమ్మన కెల్ల పలయుఁపదధి విడుదుల్
సేరువుతోఁ దీరువుడని, యారగ సీలునకుఁ దెలువఁపడఁ డగుననుచున్. ౬౨౨

చ॥ సలునకుఁ దెల్ప నాతడును + నాల్గుముఖంబులుగా నమర్చి సే
సలకును దండనాథులకు + నానెము లేర్పడ వేఱు వేఱుగా
సెలవు లమర్చి దైత్యకుల + నేతకు భాస్కర మాఠికిం గుఠా
హలమున రమ్యమైన నిల + యధిబులు ధా నవరించె నెవ్వడిన్. ౬౨౩

తే॥ రామలక్ష్మణులకు మధ్యఁగమ్యములగు, తాలు మలిచి కట్టలు గట్టిఁపూలతలను
గప్పి దర్శలఁ బఱపి చోక్షముగఁజేసి, యెలమి నిట్లు స్కంధావారఁమెల్లఁదీర్చు.
తే॥ లోకరక్షకు జానకీలోలు నెల్ల, వారు మనసుచే వాక్కుచేఁజెన్నుతించి
యెఱిగి తమతమ విడుదులఁజేసినంత, రాముఁడును తనపేడు చేరంగ నరిగె.

ఉ॥ వ్యావన శీలులైన కపి ఁ వర్మలు కొండలు తెచ్చివైవ ని
ల్పొవక యబ్ధి వాకణము ఁ లుప్పర వీదికి వచ్చి విద్రుమ
శ్రీ పెనుపారు సంశువుల ఁ చెన్ను తొలంగఁగఁజేసె నంచుఁ దా
నీవరిఁ దానమాడుటకు ఁ నేగిన కైవడి నేగె భానుఁడున్. ౬౩౧

క॥ దార రహితఁడై యుండెను, శ్రీరాఘవు నేయఁగోరిఁచి త్తజ్ఞఁ డెక్కుం
గూరిచిన చెఱకు విల్లన, వారుఁగి గనుపించె లేతఁవలివెలుగంతన్. ౬౩౨

ఉ॥ నీరః పుష్పకేసువులు ఁ నిండఁగ నూఱుచు మంచు బిందువుల్
చేరిన మందమారుతము ఁ చేతను రేయను దావహ్నిచే
మార శిలీముఖంబను న ఁ మాఖ్యవహించు కృతాంతుదూతచే
ఘోరతర ప్రతాపమును ఁ కోరికఁ జూపె విధుండు గొబ్బునన్. ౬౩౩

ఉ॥ కోపము చూపినన్ మిగులు ఁ కోమలికం బెడఁబాయకుండు ను
శ్రీ పెనుపారు మోముగల ఁ నీత యెడంపడ నిద్ర సౌఖ్యమున్
ద్రోవడియున్న రాఘవుని ఁ దోష్ఠలి వెన్నెలపాటుఁ కేకియుం
లై పడి వీడఁగా వెడలు ఁ పాప భుజంగము లీల నేర్పడన్. ౬౩౪

తే॥ లంక దాయుటచే రాములలితగాత్ర, మతిశయోత్థిత సంతాప ఁ మధిగమించె
నెఱ్ఱనోరు నెల్లనికనులనయు నగ్ని, కాల్చె దవ్వలనే డాయఁగాల్చుకున్నె ?

చ॥ తన చెడువేళ డగ్గఱిన ఁ దానవనాథుండు రావణుండు ఁం
పిన కొటికాండ్రు వానరుల ఁ వేషమునం జనుడెంచి పాళియం
బునఁ దిరుగాడుచుండఁ దన ఁ పూర్వులు చేయు తపఃఫలంబు లేఁ
పిన లలి వచ్చి యుండిన వి ఁ భీషణు డొయ్యనఁ గాంచె వారల్.

తే॥ వానరులవలె నేవలోపలలుచుండు, వారిఁ గనిపెట్టె నప్పుడేఁప్రాజ్ఞవరుండు
కలశ వారాశిలో నీటికణము పడిన, వేఱుపఱచి త్రోచెడు హంసఁవిధముగాఁగ.

తే॥ వరంగ నణువై మహత్తయిఁపరచి నిండి, విద్యులకుఁ గట్టువడి తిరోవృత్తిఁ దనరు
చుత్తనీశ్వరుఁ గనుల దఁర్పించివట్టి, యోగిరీతి విభీషణుఁడొప్పె నపుడు.

చ॥ కడఁగను దెల్ప వానరులు ఁ కాళులు నేతులు గట్టి వారలం
బిడికిటి పోల్లచే నొడలు ఁ భేదిల నెత్తురు గ్రక్క గ్రద్దుచున్
పడివడి రాఘవేశ్వరుని ఁ వద్దకు నీడిచి తెచ్చి చూపఁగా
నెడఁగ భయభయం బలికఁయింప నతండును గాఢచే వారల్. ౬౩౫

చ॥ కని పగవారలందుఁ గినుకక వహియింపక నింద్యమైవ చొ
 వ్వున నగచాట్లు వానరులు * పూన్చిరె యందు దయాంబురాశియై
 కని పగవారయైన నొడికంబు చెడక శరణంబు వేడ నొ
 ప్పుని పని నేయఁగా దగునె? బంధములక విడిపింపుఁడీ యనక. ౬౪౦

చ॥ మనమున మార్దవంబుగల * మాన్యుడు రాముడు గూఢచారులక
 గనులను నీరు చిప్పిలంగఁగించినఁ జూచి విభీషణుడు శ్రీ
 వనజదళాక్ష! రావణుడు * పంపంగ వచ్చినవారు వీరు వీఁ
 డనయుడు సారణుండగు శు * కాఘ్నుడు వీడగు సంచుఁబల్కుఁగక.

ఉ॥ వంచకులైన వేగులు కృ * పారసథాముని రాముఁగాంచి యో
 యంచితమాప! వానర బ * లాతిశయంబు నెఱింగి గెల్వముం
 గాంచుట దుర్ఘటం బనుచు * గారడముల వచరించి మమ్ము చం
 పించఁగ వచ్చినాఁ డితఁడు*వెడ్డరి నిక్కము నమ్ముమీ యనక. ౬౪౧

ఉ॥ భేదము గూర్తురా యని వి * భీషణుఁ డప్పడు మోహపప్రతి
 చేదక మంత్రముక బతన * నేయఁగ గుట్టు బయల్పడక వడి
 బాదరసంబుసోకి తెలి * పాఠిన వైడి పుటంబు వెట్టఁగా

నాదిమ వర్ణముం జెనయు * నట్టులు వారు యథాస్థితిం గొనక. ౬౪౨

తే॥ భీతిచే వడఁకుచునుండు*వేగులఁ గని, దీనరక్షకుఁడైన యా*దిత్యకులుండు
 మోమునక మందహాసంబు* మొలకలెత్తనలుకు వలదు వచ్చిన పని* తెలుపుఁడనఁగ.

తే॥ వారలేమియుఁ దో*పక*నోరు మిడుక, శ్రీకరా! లోకమాతయా*నీత తనకు
 మృత్యునని మొఱుంగని దాన*వేళ్ళయందు, పంప వచ్చిన వంచనా*పరులమయ్య!

తే॥ అనుడు రాముఁడిట్లును మీర*లలుకులేక, చూడఁదగు వాని నెల్లను*చూచియవల
 మీ దళాన్యుని కడకేగి*మేము తెలుపు, వలకులెల్లను మఱవక*పలకవలయు.

సీ॥ మేరలేకుండు లం*కారాజ్య పంపద, కీ మా విభీషణు*డితఁడు డనుడు
 మకరాలయంబును*మలలచే బూడ్చి పెం, పెచ్చంగ వనచరుల*వచ్చిరనుడు
 నిన్ను నీవారిని*నీటుగాఁ జేయఁ బ్ర, తిపగొన్న వీరు లే*తెంచి రనుడు
 భోగానుభవమును*భూరి విక్రమ వైభ, వంబులు పూర్తిగాం*బాసె ననుడు

తే॥ ఆలు బిడ్డల బంధుల*ననుగువారి, నింపు దీక్షఁగ నివుడ పీ*క్షింపు మనుడు
 అన్ని యావలఁ దెగఁగో*సియనికి వచ్చి, ప్రాణముల నాశరా*శివదలు మనుడు

ఉ॥ గుత్తులుగాఁగ మ*త్తములు * గూడినరావణ! లంక వాల్మీ*
 నొత్తిలి కావరాశ పడి * యుండుటచే నుముఱుల భరించి పె
 న్నత్తున దారపుత్ర హిత * మంత్రులతో మనఁగల్గి తింక నే
 యెత్తులు చెల్లవంచు వచి * యింపుము తప్పక రాక్షసేశుతో. ౬౪౩

౩! హరిహర హిరణ్యగర్భులు, గరుడోరగ సిద్ధసాధ్య + గంధర్వాదుల్
మరమున నినుగాచిన నీ, శిరములు నాశరము లురలఁజేయు ననుండే. ౩౮౯

మ! తన తండ్రి వధియించు హేతువున ను + ద్యత్రోఁడుడై భార్గవుం
డనిలో బంధులతోడ నర్జునుని సం + హారంబు గావించు తీ
రున నీవారల నాడిలోఁ దునిమి నీ + క్రొవ్వారు రక్తానఁ ద
ర్పణముం జేసెదఁ బక్కితేని కని నొ + వ్వం బల్కుండి మీరటఁ.

ఉ! మాయలమార్గివై తపసి + మానిని యెంటిగఁ గాన నుండ న
న్యాయము మీఱఁ గొంచుఁ జెఱ + యందు వసింపఁగ వైచు నీచు నిక
న్యాయముతో నమూలముగ + నాశముచేసి దురాన నారకా
భ్యాయతకారయందు తిర + మారఁగ నుంచెదనంచుఁ దెల్పుండి

తే! వేరు కోరిక లున్నచోఁగోరికొనుడు, ప్రాణభీతి మానుండు మాఁవారలెవరు
మిమ్ము బాధింపకండురుఁమీరు పోవుఁ డనఁగ బ్రదికిమని వారఁలరిగినారు.

—: రావణుడు రహస్యమందిరము చేరి యాలోచించుట :—

అ! పరుణు డొందు భయముఁవారధి నిర్మించు, నేర్పు కపులు వచ్చుఁనెఱియువినిన
రావణుడు సగముఁరాతిరివేళ నే, కాంత మందిరంబుఁనందుచేరె. ౩౯౩

అ! రమ్యసంగఁ దక్కఁదెమ్మెరయును రాని, మంతనంబు సేయుఁమందిరమున
నున్న స్త్రీలు పురుషులొగి నవ్వలికినేగ, నతఁడు హితులతోడఁనందు చేరె.

అ! విజ్ఞ లక్షణంబుఁవెలయనివారు మూ, కులును చెవిటివారుఁగూనివారు
కుబ్జులైన వారుఁగూడి యచ్చట దీప, ములను మోచికొంచుఁనిలిచినారు. ౩౯౪

తే! వినత దానవ మస్తకఁవిమల మకుట, రత్నదీపిత చరణుండుఁరావణుండు
వగలు వర వానరులు పురిఁపఱగడందు, చేరినారు కార్యంబు చఁర్చింపుఁడనుడు.

తే! మాల్యవంతుఁ డట్లును దశఁమస్తకునకు, రామబాణాగ్నిచే నబ్ధిఁరాయఁ దుడికి
నడిఁకి హరిమొక్కందు కాఁస్కగ నొనంగు, తీరు విన నామనంబు వేఁధించుచుండె.

తే! చీలికలుగాఁగ జలనిధిఁచీల్చబడఁగఁ, జూపులంబలెఁ బడు రాముఁతూపులకును
భంగపాటొంది భయమందిఁవనధిరాజ, త్రోవ యిచ్చుట నామదిఁదొలుచుచుండె

తే! కాపవచ్చినవెల్లెఁ బెరికిచ్చి తెచ్చి, పృష్టి మల లింక లేవనఁజేసినట్టి
కపురు భుజ మప్పలించుటఁకడలి నడర, నీక యడఁచుట నామదిఁనేచుచుండె.

తే! పలుకులైవ మవచర్యోదుఁలలపుమెఱయఁ, దెచ్చి యిచ్చు మలఁజేతిఁతీఁటనోవ
నొక్క కపి యొందుగొని యర్థిఁనుంచుటెన్నఁ, గడుపు చేవెట్టి కలఁచినఁకరణియయ్యె

౩! కాల్పివది చూచినేతువు, దాల్పివయిది చూచి కాన + దానవపరుల
మాల్పివది చూచి చెనుర, న్నిల్పివ యదిచూచి తలఁచుఁనియతియుఁ దగునే ?

తే॥ అనుచుమాతామహుడుపల్కునమరవిభుడు, కనులనిప్పుయరలనాడుఁగఱచిచూచి
మేలుమేలు నీయోచనఁ చాలమేలు, తమ్ముతోఁ బొమ్మనీపండుఁతనము మెఱయ.

ఆ॥ అనుచు బరువవాక్కులొడ నాతఁడు మూర్ఛ, పల్ల హితము హీనఁపఱచు నిజము
సత్యవాది బహుశోజన విరోధియకాదె, యనుచు మానమూనెఁసంతమీఁడ.

సీ॥ దండనాథుడు లేచిదర్పంబుతోఁ జూచి, నటువదేఁడులు దాఁటఁసరులొ మరులొ
యనుమాట నిజమాయెఁవినుము తాతా! కప్పు, లగడిత దాఁటినఁయలపు తక్కు
దిక్పాలకులు భీతిఁతిగువ నక్కుచువచ్చి, నేవించుచుంట వీక్షింపవేమొ?

పండ్లిగిలించుచుఁబరువెత్తు కోఁతులు, మలల మోచిన వంచుఁదెలుపుచుంటి

తే॥ గాఁ భయమంది పురవైరిఁగొఁగిలింప, రణజ్వలైరావణుండగుఁరావణుండు
వెండిమల జల్లివేల్లతోఁబెల్లగింది, నింగిదాఁక నెత్తుటయు నెఱుంగవేమొ?

చ॥ జరిగిన వానిఁగూర్చి యెలఁపంబుగఁ జర్చులు సేయనేల? ము

మృదులగువారు కొందఱు విఁశంకల దుర్విధి చంపఁబూని యీ

కరణిని త్రోవ సంగరము ఁఖంబున జావఁగనెంచి సింహ కం

దరమునఁ జొచ్చు గొఱ్ఱల విఁధంబున వచ్చిరి యంచు నుండఁగఁ

తే॥ వేత్రహస్తంఁజొ కంచుకిఁ వేగవచ్చి, దేవరం జూడ వేగు లేఁ తెందిరనఁగ

లోని కంపుఁడనుచు విభుఁ ఁడానతియఁ, జిత్తమని వాఁడు చారులఁజేరఁదెచ్చె.

తే॥ వాసరులఁ దలంచిన యంతఁ వడఁకువారు, వలుకు నపుడెల్ల నెత్తురుఁలొలుకువారు

చారు లొ దళాన్యుండున్నఁ పరస కరిగి, పాదములకడ సాగిలఁ బడుచు లేవ.

తే॥ ప్రాణములఁ గొనఁ బెదవు లఁల్లార్చుచుండు, యమునివంటి రావణుండు పఁయంబు

మెఱయఁ

దరుచరులఁ గూడియున్న సోమరుల తెఱఁగు, లెఱుంగఁ బలుకుఁడియన్న వాఁరిట్టులనిరి

ఉ॥ దాసులమైన మేము వసుఁధావర సేనను పూర్తిచూచు పే

రావను వాసరాకృతులఁ సంచితరీతి గ్రహించి పోయియున్

దోసముతో విశాలమగు ఁతోయధి విస్తృతి గాంచ బల్కిమై

నానలఁజాట్టి వచ్చిన ఖ ఁ గాధిపుకై వడి లేము దేవరా! ౬౬౯

ఆ॥ జలధి వేల గానఁజాలనిచింత తొ, లంగఁ బర్యతములఁగ్రుంగఁ బేర్చె

నవ్వు డార్చి లేచుఁసంబుకణంబులే, వచ్చి తెలుప లేదె? వంకవలెనె? ౬౭౦

ఉ॥ కుట్టినఁ చేలు కుట్టుమిని ఁ కుమ్మరిపురస్థువట్లు వేడివఁ

నెట్టిన గానరాఁడు పది ఁ నేత యటంచుఁ బఠంగవంశజం

డట్టై భుజంబులఁ శర శ ఁ రావనముల్ తగఁ గాంచినంతనే

బిట్టుడికెం బయోధి కడు ఁ భీతములయ్యె జగంబు లన్నియున్. ౬౭౧

క॥ నీతమ్ముడు శ్రీరాముని, (వీరికిఁ బాత్రమయి పొందెఁ + జేర్చిని లంకా
శ్రీ తరుణిని నూర్చేందులు, భూతంబులు రాముఁడఁపాలించెదనుక॥ ౬౭౨

క॥ దూతగ వచ్చిన హనుమని, భ్యాత బలము తెలిసియున్న + తమదియుండక
నేతువు గట్టిన నేరువు, నీతటి తలపోసి వెఱ వహించగ నేలా? ౬౭౩

తే॥ నేల్లు లమృత పానము నేయఁవేళయందు, సూర్యచంద్రులు రాహువుఁజూపినట్లు
నీదు తమ్ముడు వానరనికరమునకు, మమ్ము గుర్తించి తెలిపె యత్న మ్ముతోడ

తే॥ దేహమెల్లను నలంచి నేధించికట్టి, యాడ్చికొనిపోయి పగలింటియనునిభంగి
వెలుగునున్నట్టి జానకీవిభుని యెదుట, నిలిపినారు వానరవరులఁ న్నజ్జరారి! ౬౭౪

ఉ॥ పావనుడైన రాముడు కృ + పాభుడు గావున మమ్ము గాంచి న
ద్యావముతో వదల్చి మఱి + పంపుచుఁ జిర్నగ వంకురింపఁగా

రావణు మున్ను పొందిన వ + రంబులు తోడ్పడవంచు నాజి దై
త్యావలి చావు నెక్కమని + యాడెను దైత్య కులాబి చంద్రమా? ౬౭౫

తే॥ లనుచు రాముఁడు దెలుపువాఁకృమములైనవ్య, బలము దెల్పిదోసగులుఁతొలగుఁగాత
మనురవిభుఁడు చిరాయుష్కుఁడగుత మనుచు, విజయ గీతంబు పాడిఁవిపులభక్తి

—: ౬. లంకాదర్శన పటలము:— (౪౮)

ఉ॥ శాపమువంటి మేటి శర + చాపములక ధరియించినట్టి యా
తాపనవేష లీ జలధి + దాఁటి పురంబునఁ జొచ్చుచుండఁగా
నోపకతోడ నేటొకటి + యోచననేయఁగఁ బోలదన్న లం
కాపతిఁ గాంచి సైన్యపతి + క్రమ్మట నిట్లును ధీరపద్ధతిక॥ ౬౭౬

ఉ॥ నీతను వీడినక భయము + చెందెవయంచు విరోధులం దప
భ్యాతి ఘటిల్లు నంగరము + గల్గిన వైరము తీటవచ్చు దు
ర్మీతుఁడు నీదుతమ్ముఁ డొక + రీతిని సంధి పొనంగనీడు చు
మిగ్గతటి యిక్కుపాటొదవ + నీయక యోచన నేయఁగాఁ దగుక॥

తే॥ మనము దండె త్రవలయు శ్రేణుమ్ములేక, పగతె యిచటికి వచ్చిరఁవ్వాంఛతోడ
వలసినట్టి తైలము పయిఁవానగురిసె, నింతకును మించి యనుకూలఁమేది మనకు?

ఉ॥ రక్కసి వేయి వెల్లువల + రామవ ప్రాణముఁ దీయఁబూనుచోఁ
ద్రుక్కుక నూలు మృత్యుమయ + దేవతలైనను వచ్చి కావలెక
దక్కువయేది నీవిచట దా + రుణభంగిఁ గన ల్యహించినక
గుక్కలు సింగముం గనిప + శోపునఁ గోతులు పాటకుండునే? ౬౭౭

ఉ॥ వచ్చిన వానరావళులు + వచ్చిన త్రోవనె పాటి తోయధిం
వచ్చి వలెన దైత్యకుం + శూరుల తోడుత నేను పోయి పె

స్మృచ్చరమూని నేయు కడ * సంబును కాంచెనుగాక యానతిం
బుచ్చుము దేవ! స్మృసి చ * మూసతి యుత్సహనోక్తలాడంగక.
తే! మాటలంగాక పోరునఁబోటుచూపు, టుత్తముల లక్షణంబగునుద్వియందు
కాంగలది కాకమానదు*కాదె యనుచు, మాల్వవంతుఁడు వాక్రచ్చె*మఱియునిట్లు.
తే! జలధివేష్టిత భూతల*చక్రవర్తి, దశరథ సుతుండు బాసకీధవుఁడు శింశు
మార చక్రంబుకంటెఁ బై*సారసుండు, దేవదేవుఁడె యని మహా*ధీరులందు.
తే! అతని తమ్ముఁడు పరతత్త్వ*మందునుండి, వీడకుండియు వీడి*విధము తోచి
ప్రాణులం బలుతెఱంగులఁ*బరిధివిల్లు, విష్ణుశయనమే యని తత్త్వ*విజ్ఞు లండు.
తే! కలగిరులలోని సార మొక్కొట గడించి, నలువ యారాముని కరాన*సంబుచేసి
నల్లెత్రాడు శేషుఁడు నిశి*తాస్త్రుతతులు, కాలచక్రంబు సైతంబు*గడచునండు.
తే! అంగదును కేశుఁడనిసీలు*నగ్నియంధ్రు, వాయువనిరుద్రుఁడనియంధ్రు*వాయుసుతుని
నకలవిమ్మట బ్రహ్మయో*యగునటండు, సకలవనచరుల్ దేవతా*శములవారు.

చ॥ నలువ పడంబు మారుతికి * నల్వుగ నిచ్చిన రాఘవుండు బై
త్యులఁ దుదిముట్టఁ గూల్పుటకె * యొప్పుగ నివ్విధి వచ్చెనన్న యీ
పలుకులు పల్కురాదుదురు * వారి గుణాదులఁ బట్టియో నిజా
కలనముచేతనో తెలువఁ * గా ఫలమేమది నీవెఱుంగవే? ౬౮౮

చ॥ నిజము నెఱింగియో తెలివి * నేర్పుననో మఱి భీతిచేతనో
యజహర పూజ్యయైన యమ్మ * తాగ్రజ పద్మిని లోకమాత భూ
మిజ యని పల్కుచుందు రది * మిథ్యయొ సత్యమొ తెల్పనెల? బే
రజముగ నెల్లిదంబుగ ని * రాకృతి నేయగరాదు రావణా! ౬౮౯

చ॥ అడవుల కేగుదెంచుటయు * నక్కట వేల్పుల ప్రేరణంబుచే
బొడమిన కార్యమండ్రు సుర * ముఖ్యులు వేడంగ మాధవుండు కే
రడమున నీవుపొందిన వ * రంబుల లోటు నెఱింగియే యెటల్
పుడమి సరాకృతిం బడసి * పొల్చె నటండు మహాత్ము లెల్లరుక. ౬౯౦

చ॥ పలుమఱు దుర్నిమిత్తములు * పట్టనమందునఁ దోచుచుండె న
య్యిల తనుజాత నారయంగ * నేడైఱవచ్చిన దూత తాఁక నీ
నెలవున నున్న దేవతయు * నీగివడందురు కల్లె యుద్ధముం
బొల్లువుగ మేలుగూర్పు పని * ముఖ్యముగాఁ ధలపోయు రావణా!

చ॥ భవకోదండ విఖండపంబున స్వన * త్వంబుక బయల్పూచ్చు రా
ఘవ బాణంబులకుం బలాశనులె ల * త్వంబైవ ఖారండు దా
సవ రాణేంద్ర! విభీషణుండు గురుక * న్నన్మించు విజ్ఞాని గా
రవ మొప్పారంగ మున్నె తెల్వియొ క్షదా * ప్రాపించె నీతావిభుక.

మ॥ వినుమా యియ్యవి యెల్ల నేఁ దెలియుటన్ + వెండిన్ హృషీకేశుచే
మును నావారలు కూలుటన్ మనుమడన్ + ముద్దున్ మనోవేదనం
బును నన్నిమ్మడిఁ గట్టపెట్టఁగ శుభం + బుం గూర్పు పల్కాడదన్
దనయా! సీతను వీడుమా యనుదు నొం + దన్ మాల్యవంతుండనన్.

చ॥ పకపక నవ్వి రావణుడు + బ్రాతెగ నీవను పల్కులెన్న! త
క్కు కటుదులుండని నరులు + కోతలు పట్టఁగ నింతకాల మె
య్యొకటియైఁ జేయలేక వెఱి + పొంది మఱుంగుల డాఁగు దేవ నా
యక మణులంట! నే నవజి + యంబును పొందెదనంట! వింతగున్! ౬౯౮

చ॥ అతగుల మానవేశ్వరుల + నల్పులు కీశులే కాదు తోడుగా
నితర మృగంబులన్నియు న + హీనవిధిం గలియంగనిమ్ము నన్
క్షీతివయిఁగాదు నాగులు వ + సింపు భువంబుననైన దాకనీ
క్షీతిజకు నైనచో జూఁగి + చెంగుదునే ప్రళయంబు గల్గినన్. ౬౯౯

చ॥ చెడుగులకుం బ్రతిక్రియలు + నేయునవై భువనంబులం గడుం
గడిమిని గెల్చి నిర్జర ని + కాయము వీఁపుల దుస్సినట్టి నై
యడఁచి మన్మహోగ్ర నిశి + తాశ్రము లక్కట కోఁతిమూఁకపై
వెడలఁగఁజాలవంచు నొక + వేటిఁడియైవఁ దెంచి పల్కునే? ౬౯౯

ఉ॥ శూలియు నొక్కఁకోఁతియయి + నూటిగ నన్నెదిరించి నిల్చినన్
గేలిగ నెల్లవారు నగఁ + గీడ్పడి పాటునుగాక గెల్పునే?
మేలగు నా శరావళులు + మ్రింగఁబడంగ జగంబు మ్రింగఁగాఁ
జాలిన వారిధిం బొడము + చండతరంబగు హాలహాలమే?. ౬౯౯

చ॥ బవరమునందు మున్నొడిగి + పాతిన చక్రియు వెండివచ్చి యు
క్తివుండయి తాఁకినంత నను + గెల్వఁగ నేర్చునె? మద్దను ర్విము
క్త విశిఖ సంతతుల్ శశి వి + కర్తవ ఋక్ష గణంబు మాడ్చుచున్
నివుడ భరింపఁగా నుదధి + నీటను పుట్టిన కాన్తుభంబాకో? ౬౯౯

త॥ జిహ్వాదొక కపి రూపాందిఁచెలఁగె నన్నఁ, దాను వైచిన వజ్రాయుధంబుచేత
తొక్కిలూడి లేవక పడినక్కియందు, కొండ తానొకో మద్భుజాదండపాళి.

సీ॥ అని దకాపనుడు గంధార్వాధుఁడై పగుచు వీ, రాలాపముల దగఁనాడుచుండ
మనమలే దూతలైఁమునుచేగు నభినారి, కల మనంబులు చాలఁగలఁతనొందఁ
జ్జకపాశంబులొసతోవ మొందంగఁ, బద్ధిసీ వదనంబుఁపరిధవిల్లఁ
గవకశిఖరి దాకఁగ్రమ్మిన యిరులు ప్ర, వాహజలము తగ్గుఁపగిడి దొలఁగె

తే॥ నిట్టిదని తొంగి చూడనియినుడు నాడు, రాము దావున బంగరుఁప్రహరిజూచు
కోర్కి తన దెబ్బముపయందుఁగుదురుకోవగ, మెల్ల మెల్లన లంకపైఁమెదలసాగె.

—: రాముడు సువేలాది శిఖరముఁ జేరుట :—

మ॥ నుదతీరత్నము నీత లంకఁ గలదం ♦ చుం డెందముందున్న పె
ల్లిదమా ప్రేమము లేఁప నందమగు ప్రో ♦ లిం గాంచు సాకంబునన్
నిదురన్ వీడిన లక్ష్మణుండు వెనుకన్ ♦ నిర్భీత కీతప్రజం
బెదురం బ్రక్కలరాఁ గకుష్ఠ కులజుం ♦ డెక్కెన్ సువేలాద్రిపై. 20౧

అ॥ కదన వీరవరులుకలసి ప్రక్కలరాఁగ, రాజయుగళి తోడిరామవిభుండు
పెక్కుపులులు చుట్టిప్రక్కల రా మృగ, రాజ మద్రినెక్కురాణిదోఁచె. 20౨

చ॥ పుడమి సమస్తమున్ జలధిఁ ♦ బూడినకై వడిఁ గ్రమ్ము చీకటిన్
దొడిఁబడ లంకయున్ బొదలు ♦ తోరపు సంపదలు న్నశించుపో
బడి దెలుపంగఁ దూర్పుమల ♦ పై నుదయించుటమాని కాటుమా
ర్వడ వలదిక్కు దోచు కటి ♦ భానునిపోలెను రాముఁ డత్తటిన్. 203

చ॥ అసమ మహీధముల్ వయించి ♦ యబ్ధిని దాటిన రమ్య మేరు వై
ల సదృశ ధీమణౌ కపికు ♦ ల ప్రభు లందున నుల్లసిల్లె రా
క్షస కుల కాలుఁడైన ధర ♦ జా హృదయాంబుజ భాష్కరుండు మే
ల్పసిఁడి నగంబుపై వెలయుపచ్చలు నిండిన కూటమాయనన్. 20౪

చ॥ జనకజ పేరుపొందిన ని ♦ జంబగు ప్రాణము వీడ జంటఁ బా
సిన కురరింబలెన్ వగవు ♦ చే విలపించెడువాఁడు నేత్రువుం
గమఁగొను పిమ్మటన్ గినుకఁ ♦ గన్నుల మానినవాఁడు రాఘవుం
డనువుగఁ గాంచె లంక నయ ♦ నాంబుజ యుగ్మముతో వెలంగుతో.

—: రాముడు లంకానగర సౌందర్యంబు లక్ష్మణునకుఁ దెలుపుట :—

మ॥ అనుజన్మా! గమనించితే మన యయో ♦ ధ్యం బోలు సౌందర్య ప
టనముల్ వర్ణననేయుచో మకవి కూ ♦ టంబుల్ మరేంద్రస్థలిన్
గొనుచున్నా రుపమాన వస్తువుగ నొ ♦ క్కొండేని లంకాపురిన్
గొనమిం జూడఁగ గొఱ్ఱదాఁటె యని వా ♦ క్రువ్వందగున్ లక్ష్మణా!

సీ॥ దోపంబులేక విద్యోతించు నవరంజ, మయమైన ఫలములఁమణి గణములు
ఖచియింపఁ బడి రవికాంతలు సిగ్గిల, దీ ప్తిమయంబుగఁదేజిల్లి
వ్రాయ నలవి కానివైఖరి నొప్పారి, మిన్నంటుచుండు నఁమృదలందు
కల శిల్ప మొకయింతకనులపండువుగాఁగఁ, గాంతమన్నను విలుఁగాకయుండె

తే॥ సధిక రత్నదీప్తులు వింగిపంటుచుండ, ధ్వజ పటాంబితమగు లంకఁపవనమానుఁ
డుంచు నివృత్తే నివృడుమించి మండు, చున్న తీరున దోచుచునుండె గంధె.

చ! మొగుళ్ళు గ్రమ్మి యున్నతిని ♦ మూసిన పచ్చలమేడలకే ధగ
 ధగమును కాంతు లెల్లడ ను ♦ దంచితలీలలఁ బర్వమంచి వెం
 డి గమలు హానలట్లు పుర ♦ డింపంగఁ బచ్చవి యాకుజొంపముల్
 నెగడి వరమృతం దలలి ♦ వింజిన తమ్ములఁబోలుఁ జూడుమా! 20౮

మ! అనలజ్వాలలవంటి తేజములతో ♦ సంగారు మాణిక్యముల్
 మునుఁగం జెక్కిన కంబముల్ గల గృహంబుల్ కాంతులకే జమ్మఁగా
 ఘన సఁఘంబులు మింటఁబోవునవి లు ♦ కాపట్టనం బన్న కొ
 ల్మిని గ్రాగించిన యెఱ్ఱనౌ నిరుప ప ♦ స్థైర్యుల్ బలెక్ దోచెడికి.

తే! కరులు కాళ్ళతోఁ ద్రవ్విసకనకరజము, పైని జల్లికొనుటచేతవన్నెమీఱి
 న్నల్లగిడులవైఖరి మెల్లఁజనుచున్న, వింతలీరులఁ గాంచితే ♦ విసుతచరిత!

ఉ! అనఁపుఁ బైడికాండ లల ♦ రారెడు చామరలందునుండి పు
 ట్టఁదిన గాలిచే గదలు ♦ నున్నమిత ధ్వజముల్ వియత్తలం
 బందు చరించు వారిదము ♦ లందలి మైల తొలంగఁ జేయుచుక
 బొందిక నంచసిండువలె ♦ బొల్పెడి వింతలఁ గాంతె తమ్ముడా! 20౧

ఉ! ఈనగరంబు నూలిడిన ♦ యేపున శ్రేణులుగాఁగ నొప్ప మే
 లైన కదాని చిత్రముల ♦ వందము చిందెడు సౌధపాళియక
 మానగు తారహారమున ♦ నాయకరత్నముగా దశానన
 స్థానమెలర్చ నభివతి ♦ దాల్చిన హారముగా వెలింగెడికి. 20౨

తే! మించి గృహ రత్న కాంతులు ♦ మీఁదఁబడఁగ, వీధులందెగు గుఱ్ఱము ♦ ల్పింతరంగు
 లీన నైజవర్ణము జాతి ♦ యెఱుంగరాక, యింద్రధనువులకై వడి ♦ నెనఁగుగంటె.

తే! చెఱక విలుకాని సైతము ♦ చిక్కువెట్టు, పటికజ్జాల మేడలు వేఱు ♦ స్వర్ణముపడ
 నెఱుంగనగుచుండక్కిన యప్పు ♦ డెఱుంగరాక, నీటిచేగట్టఁబడిన సం ♦ దియము దోచు.

తే! పండువెన్నెలఁ బోలిన ♦ నిండుకాంతు, లొలయుచున్న ముత్యాలవల ♦ దిభుల నడుమఁ
 జెక్కఁబడినట్టి పచ్చలు ♦ క్షీరవార్ధి, పైని శయనించు వెన్నుని ♦ మేనిఁబోలు.

తే! వీరసింహమా! తారక ♦ వితతిఁ దాఁకు, మేడలం దొక్కవేలుపు ♦ మెఱుంగుఁజోడి
 గాసెంప దీయ ముకురంబు ♦ గాననయ్యె, రాహు వెరగొని వీడిన ♦ రాజుకరణ.

తే! ధ్వజములొప్పున మలల చం ♦ దమునఁదోచు, సౌధములలోని మాణిక్య ♦ దీధితులను
 మాచిదిపురులె యని భుజిం ♦ వంగఁ గోరి, పొడవు మెడల జాఁచెడునవ్వు ♦ ములనుగాంతె

తే! కైక్యవాపనకై కంబు ♦ కంతు లిడిన, అగురు ధూపమెల్లెడఁ గ్రమ్మి ♦ యెగయుకతన
 దంతివర్మధారిని పోలి ♦ తపరుచున్న, పగడపు న్మేడలం గంటె! పావనగుణ!

తే! విశ్వకర్మ నిర్మితములై ♦ నివిధగతుల, జెలగి లోభులొ రక్కమల్ ♦ చేర్చియుంచు
 పాపపుం తొక్క నయింబు ♦ పగిదినున్న, నీలరత్న సౌధంబుల ♦ నెఱిసి గంటె! 20౩

తే॥ హరిణ నిభ భీత దృష్టులయందము చెడి, పతి వియోగముచే జాలఁబలితపించి
మొగులుగనునెమిఁభులకూటములనుపోలె, దేవసతులుమనలఁగాంచుఁతీరుగాంతె?

తే॥ సురలు సురకాంతలును మనఁచొప్పుగాంచి, మందిదినములు వచ్చినఁవంతునెంచి

గొప్ప లంకాపురంబునుకూల్చి పాడు, చేరి పాతెడి క్రియనున్నఁచెన్నగంటె?

చ॥ తెలివిన తీరు వెండియును * లెల్వకయుండెడు తీరు దోఁపఁగాఁ

బలు తెగలఁ దళాననుని * పట్టణపు న్నెటి నిట్లు తమ్ముతోఁ

బలుకుచు నుండునంత దశ * వస్తుఁడు రాముని సైన్యసంఘముగ

దలకొని చూడఁగోరి చనె * దత్తుర గోపుర శీర్షభూమిక. ౭౨౨

—: ౧౦ వానరసైన్య దర్శన పటలము :— (౩౫)

సీ॥ సీతయందలియానఁచే బచ్చవిల్కాని, శరము లుచ్చిన బాహుఁలిరువదియును
శిరములు పది గొప్పశిఖరము లలరారు, పెనుపర్వతంబు నొప్పిదముతోఁప
వలపుచే గృశియించుఁబాహువు లాలంపుఁ, దలంపు మాత్రన నుబ్బిఁబలుపుమీఱ
దశముఖుఁ డుత్తరఁద్వార గోపురముపై, నధిక వైభవమునఁసలరి యపుడు

తే॥ కలశములె శిఖరంబులుఁగాఁగ గోపు, రంబె మేరువుగాఁ బన్నిఁదంబు నేయు
ననిలు గెల్వఁగ శిఖరంబుఁనదిమిపట్టి, నిలుచు పాఁపరాయని మదిఁదలఁపఁజేసె

సీ॥ దశదిశలను నానిఁదావుల నీడల, మ్రొంగు ఛత్రము తలఁమీఁదఁగ్రాలఁ
జామర వాయు విఁస్రస్తోత్తరీయఁబు, కొండకాల్పవలె నఁక్కునను వ్రేల
రంభాదినతులు ధఁరాజాత కెక్కు డం, దము గలిగించుచుఁదాసిరాఁగ
బొల్కడలి జనించుపదునాల్గువేల కా, మిను లింపుగాఁ బాడుఁకొనుచురాఁగ

తే॥ బాలచంద్రు లిర్వంద్రాకఁపర్వతగుహ, లందునుండి వెల్వడులీలఁసలరు దంష్ఠి
కల వెలుంగు నగలకాంతిఁగలిసియెలయ, రావణు డొప్పె నీలాద్రిఁరాజుపోలె.

తే॥ కుండలములు దాల్చిన యొకఁకొండనుండి, శబ్దమే తేత వర్షంబుఁజాలుతీరు
ననుకరించు వీనులయందుఁసల్ల కలువ, లోలకములు మిక్కిలి కాంతుఁలొలయవ్రేల

ఆ॥ సీత సీత యనుచుఁజిత్తంబు తపియించు, చుండుకతనఁ జాలఁనుముఱు క్రుంగ
సామవేద మధనుఁచల్లుచు వీణతో, నారదముని పాడఁనాణెముగను ౭౨౩

ఆ॥ క్రూర చాప ఖడ్గఁధారులు హరుకంటె, సలపు బలము కలుగుఁసమరవర్ష్య
లంగరక్షకులుగఁనధికంబుగాఁ ద్రావి, మైకమెక్కు కనులఁమలసిరాఁగ

తే॥ జగములం ద్రవ్వె యెత్తంగఁజాలువారు, నగరి లంకయుఁ బుట్టినఁనాఁటినుండి
పేరు పొందినవారు నిశ్చింతలు నగు, యక్షవరులు కైవారంబుఁలలరఁజేయ.

క॥ భూచరులు గగనచారులు, నై చెలఁగుచు దుందుభి మురఁజాదికమఱు ని
ర్దోషనముగ మొరయించుచు, నేచు కడలి యులిపు చెడ నశేకులు రాఁగ.

తే॥ వినము కీర్తిల్లు నట్టి చూఁపెనగుచున్న, నాగ కన్యకా మణులును నానయొండ
నరసురాంగనల్ పంచమఁవ్వరమునందు, పరభృతంబుల కై వడిఁబాడుచుండ.

తే॥ మేఘ గంభీరవములఁమించువారు, నిడుపు టంగీలు కలవారుఁనిర్జరేంద్ర
భీకరులు వేత్రహస్తులుఁమెనుకముందు, హెచ్చరికతోడ దూరానఁనేగుచుండ.

తే॥ కంఠ గంభీరవము నఁకుంతిత భుజ, గిరుల వాసించు చందనాఁకీర్ణ మోద
వాయుపుల మోచి కొని గంధఁవహుడు దారి, మించితనరాక మున్నెఱిఁగించుచుండ

తే॥ అగ్ని నేత్రులు చంచలులధికఁబలులు, నూక్యుబుద్ధులు వినతిమైచోప్పు దెలువఁ
దోరణ ద్వార శిఖరమఁదారనిచి, వేదవేద్యుని దానవవిభుఁడు కాంచె. ౭౩౩

తే॥ బొడుగఁజుచిన రావణునక్షులందు, నుండి మిడుగుఱుల్ చిటపటఁమండిరాలె
బెను విరావంబు దిక్కులఁవినఁగవచ్చె, మనసు మాఁడె నెడమకేలుఁగనులునదరె.

తే॥ ఇల్లు పెక్కు దుశ్శకనంబులెవఁగుచుండ, రామభూవిభుఁ గాంచిన రాఁవణుండు
మర్ని రీత్యుఁడౌ నూర్చునొదుర్చు రాహు, పోల్కి నడుకుఁదనంబుతోఁబొందెఁగినుక.

తే॥ పరవియున్నట్టి యీకపివరులయందు, రాముఁడితఁడని తన శరీరంబెఱెలిపె
దక్కువారల నెఱిఁగింపుఁత్వరితగతిని, యనిన విభునకు సారణుఁడనియె నిట్లు.

తే॥ ఇతఁడు లంకాధిపుని చెల్లెఁలీమెయనుచు, విన్నయంతనే తనకేలఁనున్న కత్తి
చేత దర్పితుఁడై ముక్కుఁచెవులుగోసి, లజ్జ నీకుఁ గల్గించినఁలక్ష్మణుండు. ౭౩౪

తే॥ ధర్మగతి తక్కుఁ దక్కినఁతానములకుఁ, గనుల బోనీయకుండెనుఁకర్మకుండు
కడలికొక చక్ర వాళంబుఁకరణిండుఁ, దపనుల కసాధ్యమా నిద్రఁదఱిమినాఁడు.

తే॥ లక్ష్మణునికేలు తనదు కేలంధరించి, యున్న ఘనభుజుఁ డండంబులదరునట్లు
వాలితో ననిచేసినఁవలఁచికాఁడు, కీశ కుల వరేఱుండు సుగ్రీవుఁ డధిప !

సీ॥ వానిప్రక్కనె యున్నఁవానితండ్రియె వేలు, పులు కోరఁ గలశాబ్దఁజలికినతఁడు
ఆ నడచెనువాఁడెయిమ్ముని చెంగట, నెగయుచు విద్వలఁనేర్చినతఁడు
ఇలను కోటలతోడఁనెత్తిన వెన్నుని, సాటివాఁ డంబుధిఁదాఱినాఁడు
అతనిచేతలు నీవుఁసరసినవే కదా, అట నిలుచున్న వాఁడగ్ని నుతుండు

తే॥ దండపాశ తూలంబులుఁతపరకున్న, భయదమైన యొడలి రంగుఁపరఁగకున్నఁ
గార్యముంబట్టిత్రువఁగ్గంబులితని, జముఁడెయనివల్కుఁచుండ్రురాఁక్షునకులేంద్ర !

ఉ॥ వేరుగ నిల్చినాతఁ డతిఁవిశ్రుత కీర్తి నలుండు వార్ధి జేఁ
దూరక గర్వ మొంది తన * కొప్పుగఁద్రోవ యొనంగఁడంచు నీ
తాళమొందు పొందిన క్రు * ధా బడబాసల మాటుమున్నె యీ
నాతి బంధవంబు గరు * వంబుగఁ జేసెను రాక్ష నేశ్వరా ! ౭౩౫

చ॥ అరయఁ ద్రికాలవేది యనురామరు లంబుధిఁ ద్రచ్చువేళఁ ద
గ్గఱఁ దగ నుండి నాతఁడు జగంబులఁ గొల్పిన నాఁడు విష్ణువు
గురుతర భక్తితోడ వల + గొన్న మహాత్ముడు వృష్ణుడయ్యు ని
ద్ధరణి నమస్త మెత్తఁగల + దట్టుడు భల్లకరా జితండగున్. 2౮౨

తే॥ నీలకైలంబు ప్రక్కనఁనిల్పు రెండు, వైడికొండలవలె నీలుఁప్రక్కనిలిచి
రామలక్ష్మణులం ఒలెఁరాజిలు కవు, లమర వైద్య పుత్రులు వారఁలమరనాథ ! ,

సీ॥ ఆహారమున గానఁగనగువాఁడు కుముదుండు, కుముదాత్ముడట నిల్పుఁకొన్న వాఁడు
గవయఁ డీతండగుఁగవయాక్షుఁ డాతఁడు, బ్రహ్మరుద్రులఁబోలుఁబంటుఁగన్న
సజ్జనహితుఁడు కీఁసరియగు నాతఁడు, నరసింహు బోలినఁమురభుండతఁడు
పెక్కుకొండలఁ బేర్చిపెట్టి యెత్తఁగఁజాలు, శరభుఁ డీతఁ డితఁడుఁశతబలియగు

తే॥ మూఁడుకన్నులు లేని త్రిపురదహనుఁడు, పనమఁ డనువాఁడు దురమనుఁవబ్బమెల్ల
జరుపఁ బూనినవాఁడు ఋషభుఁడు వాని, యెదుటివాఁడు నుపేణుండుఁహితగుణుండు

సీ॥ కపిరాజు డాపలఁగలభంబు కై వడి, నొప్పినవాఁడు మహాధీశ్వరుండు
కొండల నొకచోటఁగూర్చి భూమధ్యంబుఁ, గ్రుంగింపఁ జేసినఁగురు బలుండు
దధి ముఖుఁ డనువాఁడుఁతత్సన్నిధిని గానఁ, బడువాఁడు శంఖుండుఁప్రథితయశుఁడు
కడలి మీలను లెక్కఁయిడవచ్చు వాఁధి, యిసుకను లెక్కించియెఱుంగవచ్చు

తే॥ చుక్కగమివైన లెక్కించిచూడవచ్చు, వానరుల లెక్కియడ నేరిపలనఁగాదు
దనుజ చంద్రమ! మేము గాంచిని తెఱంగు, విన్నవించితి మన వైత్యవిభుఁడు కినిసి

ఉ॥ చేలఁ జరించుచున్ వికృతఁచేష్టలఁ జేయుచు నుండు కోఁతులన్
బోల నుతించుచుంటి వదిఁబోలునె? జంకలు కోటి గూడి బ
ద్ధాలన శీర్ణ వార్ధక మృ + గాధివుఁ దాడి జయింపనేర్చునే ?
యేల వృథా వచింప ? ననియెల్లద మాడుచు నవ్వె షక్తున్. 2౮౩

౧౧. మకుటభంగ పటలము. (౧౨౭)

తే॥ రావణుండట్టులుండ శ్రీరాముఁ డిచట, రావణానుజాఁ గాంచి పురంబునుండి
మనలఁజూచువేడుక ద్వారఁమునకు వచ్చి, నట్టివారి గుణాదులఁపరయఁ దెలుపు.

చ॥ అనుడు విభీషణుండు ధరఁజాధిపుఁ గాంచి వచించు బంధు లౌ
ఘను లను నాఱు నూడ్చి నరఁకంబున నాటఁగ న్నీయవంశమున్
గొనఁగొని విక్కిలిక్ బురదఁగుంటగఁ జేపివ నీచకర్మి పా
వన కులకాంతలన్ తెఱసుఁవైచిన రావణు డాతఁడే చుమీ. 2౮౪

చ॥ అనుడు మఱొక్కనింగుఱిచియాడ దొరఁగొను మున్నె భాష్కరుం
గనిసిన వండటంచుఁ దినుకొంక్షను దాటిని వాయుమాను మా

ప్పిసి కపిరాజు కన్నల తొ * డింబడి దూకంగ విస్ఫులింగముల్
మునుకొని దాచె రావణుని మూర్ధము లంఘులఁ దన్ను కోర్కిమై
తే! కోరి తేడు సువేల్పాదికొమ్మువీడి, రావణుండున్న పెనుగోవుఁరంబువూడ
దాని బలమడంగఁగ దూకెఁగదరణి యుదయ, గిరి విడిచి య స్తగిరి జేరుఁకరణివోఁప.

చ! అరయగఁ బల్లమందు వడుఁనంబువులంబలె భాత్రెఁగూలి కం
దొరయు త్రికూటముం జలన * మొందఁగ దూకిన మార్యసూతి ముఁ
ధరణిజ ముఖమొందఁ గని * దానవుపైఁ దన డెందమట్లు పె
న్నరవడి దూకినట్టి విహఁగోత్రము పోలిక నొప్పె నత్తటిక. ౭౫౮

ఉ! సీరదగాత్రు తామరనానేత్రు ఝవధ్వజైత్రు రాముఁ జె
న్నారఁగఁజూడ గొప్పవగుఁనక్షులు గల్గుటకుఁ మనంబులతో
మీడిన యబ్బుగొన్న దివిఁమెల్లలు పిడ్గు పడంగఁ బోటు మా
యూరములట్లు దిక్కునకుఁనొక్కరుగాఁ బరువెత్తి రోలమై. ౭౫౯

తే! ఇన కుమారుండు రావణుఁ నెదుటనల్ల, మలయెదుటఁ దెల్లమల యొండుఁనిలుచునట్లు
దిగఁగ హాలాహలము లేపఁదిగులుగొనక, నిలుచు హరుచందమున నిల్పిఁనిర్వరారి
తే! వచ్చుకార్యమేమని కపివర్యు నడుగ, మాటుపలుక కాతఁడు దశఁమస్తు నొడలు
పదరఁ దన బలివంబగుఁబాహువశసి, తొమ్మనం దిగఁబడునట్లుఁక్రమ్మునంత.

తే! వృక్షపాండ్రమహారణ్యవిధముగాఁగఁ, బెరిఁగియున్న బాహులతోడఁబిడుగుపోల్కి
బెను ప్రతిరావములతోడఁదిమ్మపుట్టఁ, గినుక వై త్తుండు పొడిచె నుఁగ్రీవునరము
క! కొట్టినచోటున నెత్తురు, పుట్టఁగఁ గపిరాజు కోపఁపూర్ణనయనుండై
కిట్టి పదితలల మోముల, గట్టిగఁదాఁచెను కడింపికాలఁ గేలక. ౭౬౦

తే! తన్నినట్టి మగ్రివుపాదములు రెండుఁ, బట్టికొని క్షణమున దృఢఁబలము చూపి
మదగజమును సార్యక్షంబుమాడ్కి నమర, విభుండు గోడకుఁ జేరిచిఁవినరి తాఁచె.
తే! తాఁప భానుజుఁ దొడికానఁదప్పికినుచుఁ, గొట్టినట్టి రావణుమేనుఁక్రంగునట్లు
సేలకుందోచి కందరఁబోలు నోటఁ, గ్రక్కఁ బొడిచి నెత్తురుపట్టికడఁకఁద్రావె.

ఉ! కాటుకకొండవంటి ఘన * కాయము గల్గిన రావణుండు చొ
క్కాటపు నెత్తుద్రావు ఘన * కర్కష దేహముఁ బాఁపతేడు మేర
హతుకైలమానివ నయంబునఁ బట్టి బలబుబుతోడ ది
క్కుటల వగంబుపై నుదుకు * కోవునఁ ద్రిప్పె మిడుంగుఱుల్ వడక.

చ! త్రిపురములఁ దహించుతటి * లేగిన రుద్రునిమూది పొంగి య
క్కడినులకాంతుఁ డట్లు తనఁకాయముఁ ద్రిప్పిన వాని తొమ్మనక
దళిత వాడిగోళ్లు దిగ * దాయఁగ గ్రుద్ది దశాస్యు మధ్యముఁ
ద్రవవోడు బట్టి త్రిప్పి వడిఁదాఁచె గడఁక నగ్గత్తలో బడక. ౭౬౦

- ఉ॥ రావణుడుం బదంపడి తి + రంబుగ నచ్చటి క్కెక్కివచ్చి ను
 గ్రీవునిపట్టి త్రోచి దరి + కిం జనుడెమ్మని పంతమాడ నా
 త్రోవనె యాతఁడెక్కె వడి + దోర్బలు లిన్నరు బీటునొక యొ
 క్కేనడిఁ బోలిపోరి పడి + యాఁగిరి యొక్క యగ డ్దలోనికొ. ౭౬౧
- ౫॥ ఇరువురు కుడయెడమలుగాఁ, దిరుగుచు దాయుచును దాయఁదిగుచునుదొలఁగం
 జరుగుచు నడఁగుచు లేచుచు, బారిపారి శ్రమదీర్చుకొనుచుఁబోరి కడిమి. ౭౬౨
- ౬॥ లగడిత యను పెనుకడలికొ, సాగనుగఁ జలుకంగ నొక్కఁనుడి యేర్పడఁగా
 నగచరపతి వాలిక్రియకొ, దగఁ గవ్వపుఁగొండచగిదిఁదనుజుంబొప్పె. ౭౬౩
- ౭॥ చెఱకుగానుగనుండి పాల్తోరఁగురీతి, గాయములనుండి రక్తంబుఁకాటుచుండ
 వార లెగసిరి పక్షులఁవలెనె మింటఁ, బురజనంబులు భీతిల్లిపరువులెత్త. ౭౬౪
- ౮॥ గగనమందు పోరాడఁకవిపరుండు, కట్టియొడలున్న రాక్షసఁకాంతు పెక్కు
 బాహువులచేత నదుమంగఁబడుచుఁ బరిధి, చుట్టియున్నట్టి నడుమింటిఁనూర్చుబోలె
 తేమింటఁగోపంబుతోఁ బోరుఁమిహిరనుతుని, మైక భుకు దన భుజములఁమఱుగుపుచ్చు
 పంక్తికంఠుఁడొప్పెనుదినఁప్రభునికాంతి, మఱుగుపడఁజేయుదొంతులఁమబ్బుమాడ్కి. ౭౬౫
- ౯॥ నూపురములు మ్రోయఁ జెలులు, కాపురములు వీడిపాఱఁగలఁత వడుచు లం
 కాపురము చెడఁగ దాఁటెం, గోపురమడఁగ న్నొసెంహుఁకొవునఁ గపియుకొ
 తే మెఱువనెడి దంతములు గలఁమేఘ మొక్కఁ, డనదృశంబగు పిడుగు వెఁన్నాడుతీరు
 తోఁచ మ్రొంగివై చెదననిఁదుడుకుతోడ, వచ్చి రావణు డాతనిఁబట్టికొనియె. ౭౬౬
- సీ॥ దాసిన రావణుఁడ్రోసి నేలకు రాచి, మగ్రీవుఁ డార్వసఁసుర విభుండు
 యంత్రంబుక్రియ లేచిఁయాతనినెత్తి య, వ్యలికి దప్పుగఁబాఱఁవై ప సతఁడు
 చెడువలెనె లేచిఁచెలఁగె నాపోరున, ధరణి బీటలువాతెఁదరులు విఱిగె
 గోడలు ప్రేలెనుఁగొండలు చలియించె, బ్రాకార మెల్లడఁబగిలి చెడియె
 తే॥ గాలిపడగలవలె మింటఁగ్రాలుచుండు, వారి దేహస్థితులు దాసఁవదలె గలిసె
 నెడసె విసరిరి పొడిచి రంఁచెఱుగ లేక, రక్కసులు నోటగొనిరి దుఁకరంబుసేయ.

—: శ్రీరాముని చింత :—

- తే॥ ఇట్లు వారికి సంగ్రామఁమెనగుచుండ, నీల నీరద వర్ణంబునీతిమేర
 ప్రాణమిత్రుడొ నుగ్రీవుఁరాక గనక, తలఁపులెల్లను కలఁగఁజుంతును భజించి.
 మత్త॥ ఈపు లేక యమాత్కరంబు వ + హించి యేనొక కార్యముకొ
 దాపుకో జరుపంగ నేర్తునె! తత్త్వవిత్తమే! మిత్రమా!
 దేవతాళికె గూర్చినాడవు + తీవ్రదూఱము నీదు కో
 పాచిలంబగు డెందమిట్లు జ + యంబు దైత్యుల కిచ్చెఁగా! ౭౭౦

మత్త! మాయలాని నిశాచరేంద్రుని * మాయఁజిక్కితి తప్పిరా
సేయుపాయములేదొకో? యిట * కీవు రామిని క్రూర దై
తేయపాలి జయించియుం గల * దే సుఖంబు? వియోగిన్
మాయచుండఁగఁ బ్రాణమిచ్చిన * మానసియ! సుహృద్వరా! 22౨

ఉ! కోరిక యొక్కటైన మఱి * కూడిన దొక్కటియయ్యె నక్కటా!
ధారణికోధరంబుగ వృ * థా బ్రదుకక మది నిచ్చుగింప దే
వారియు నికవధింపఁ గడు * నాఱడి చేరఁగ నన్నగూడ నీ
ఘోర రణంబునందుతెగఁ * గూల్చినవాడవు నీవ కావాకో? 223

ఉ! నేఁడిటులీవు బ్రుంగ నిట * నిల్చి సురాదులఁగూల్చి ప్రాణముల్
వీడుదునేని యాపదల * వేళలఁ దోడయినట్టి మిత్రుఁ గా
పాడఁగలేకపోయెనని * పామరలోకము నిండనేయదే?
నీడనుపోలె నన్ను విడ * నేరని చెల్లుండ! యట్లొనర్తువే! 22౪

ఉ! ప్రాణముపోవునట్టి పని * వట్టితి నాపయినున్నప్రేమచే
ద్రాణ యొసంగి జీవములఁ * దార్చి సుఖంబులఁ గూర్చి నాకు సం
ప్రీణనముం బొనర్చిన య * మేయ గుణాకర! సైన్యమెల్ల వి
న్నాణముగాఁగఁ గ్రమ్మఱిన * నామది సంగద పాయనేర్చునే? 22౫

మ! అని శ్రీరాముఁడు దుఃఖమొంద నట వీ * రాగ్రేసరుల్ గెల్పు ని
ల్పును లేకుండఁగఁ బోరుచుండ నిక మే * లుంగూర్పుఁ జావైన సం
చును లంకేశ్వరుఁడెంచ శీర్షకములక * శోభిల్లు రత్నంబులక
దినరాట్టుత్తరుఁ డూడఁదీసికొని ప్రీ * తింజేరె నీతావతిక 22౬

ఉ! చింతఁ దపించుచున్న రఘు * శేఖరు పాదసరోజ రేఖ వ
త్యంతము శీర్షమంటఁగ న * మర్మణనేసెను తన్మోక్షగణం
బంతట నెల్లవారలకుఁ * బ్రాణము లివ్వల వచ్చినట్లు పె
సంతసమబ్బె నుబ్బె మది * చక్షుల బాష్పముగ్రమ్మె నిమ్ముగక. 22౭

ఉ! ఎమ్ములదాఁకఁ జీలిన క * వీంద్రుని గాయములందు వచ్చు ర
క్తమ్మును రాక్షసేశ్వరుని * తాఱిన హైన్యమువోవ రాఘవుం
డిమ్ముగఁ గాఁగించి నయ * నేంద్రియముల్ వెడలించు బాష్పపూ
రమ్మునఁ దానమార్చి యను * రాగముతో వచియించె నివ్విధిక. 22౮

తే! నన్ను నీ వెడఁబాయట * నామనంబు, భేదన మొనర్పుటకదాప్రేమపూర్ణ!
ఒడలు వ్రంభించె మది చేప్పఁబండిగ జీవ, ములును తల్లడిల్లెను దిగులలమిగొనియె.

మ! కరుణాహీనుఁడు రావణుండు నిను వీఁ * కం జంపి యున్నేని త
ద్గుణదోషంబుల దలంచి క్రూర శర సం * దోహంబుచే మూలము

ట్టట రక్షోవ్యయమెల్లఁ గూల్చినను నా + ప్రాణంబులు గాచికో
ధర జీవితపయేని యోడుటయె గా + దా ? మిత్రవాంఛాశయా !

మ॥ ఒకచిత్తంబున నెంతమేని యశముఁ + యోగ్యత్వముం బ్రాయె యో
ర్థికీ సత్త్వంబు నొసంగునట్టివికదా + మేలంబు గారంబు నీ
వకటా ! యెంచ కిహంబు మోక్షమును మా + యంజేసెదే ? యూరకీ
యొకటింగోచి మఱొండు చేసితివి నీ + కొప్పురునే యివిధుల్ ? ౨౦౧

కా॥ సంతాపస్థితిగొల్పి యింతదనుకఁ + జాలంబునే నేయుచో
వంతం గుండెడు సీతచే ధరణిచే + బ్రాణంబుచే నాకిటఁ
ముంతై న్న నుభయబుద్ధినే ? యనువులఁ + స్రుక్కింప లోకంబు వి
శ్రాంతిం గోరక నన్ను వెన్నోచును కా + ర్యంబిట్టులుం గూడునే ?

తే॥ పిల్లతనవుఁజేష్టల నిక + వీడు మనుచు, మందలింప రామునికడఁమందటిల్లి
శిరము వంచిన సింగంబుఁకరణినుండి, యిట్టు లనియెను సుగ్రీవుఁడీలగొనుచు.

కా॥ కాటంజేసిన గృధ్రరాజుపనియుం + గావింపలేనైతి నా
నాటం జేసిన బోయరాజుపనియుఁ + గావింపలేనైతి నీ
నాటం జానకి యొందుచున్నచెఱయుఁ + దప్పింపలేనైతి ని
వీట్లుఁ రావణుశీర్షముల్ పదియు న + ర్వింపంగలేకుంటిగా. ౨౦౨

మ॥ బలియుండైన విరోధి ప్రాణములతో + భాసిల్లుచున్నాడు కీ
శులకుం బోలిన చేష్టఁజూపి తుద కి + చోచ్చఁగ్రుంగి నీకీర్తికిం
గలుగుంగొల్పితి నావిరోధి ననిలో + ఖండించి రాజ్యంబు నా
కొలయంగూర్చిన మీకె మీపగఱ నే + నొప్పించితిఁ లేకైన. ౨౦౩

తే॥ దిక్కరుల దంతములకంటెఁదక్కువయ్యె నాభుజంబులు నీగుబాఁణములకంటె
ముందుగానేగి ముష్కరుఁముగియఁజేయు, వాంఛనేగి వ్యర్థుండనైఁవచ్చినాడ.

తే॥ శాస్త్రబలుండగు నీదూతఁచనియొనర్చు, సమరమున సప్త్రబలమునుఁశక్త్రబలము
బాహుబలము శక్త్రులు చూపఁవాలుబలము, చూపె నాకాలిబలమిటుఁజూపినాడ.

తే॥ అనుచు వివతశిరస్కుండైఁయర్కవంశ్యు, నన్నిధిని రవిమతుఁడున్నఁసమయ మరసి
అతనిఁగని రాముఁ డెఱుంగంగఁసమర నేత, యగు విభీషణుఁ డెట్లు పల్కాడఁదొడఁగె.

చ॥ వెకలిచి తెచ్చు రత్నములుఁబెట్టిదుడొ దివిజేంద్రవైరి మ
స్తక మకుటాగ్ర సస్మణి కఁదంబము కావున వానికంటె ను
త్సృకతనకూర్చు వస్తు విశఁజొప్పడునే దనుజేంద్రుకీర్తి పా
దు కలగఁజేసినాడవు మఁదుమ్మరమియ్యది యెట్టివారికి ౨౦౪

చ॥ నలచి భుజంగమేంద్రుని ఫణిమణు లూడఁగఁదీయవచ్చుగా
కలఘు ధనుకశాచణు ద + శాపను మస్తక రత్న రాజముల్.

బలిమి బెళ్ళి తెచ్చిన చలంబు మగంటిమి రుద్రమూర్తికే
నలవడునేమి? కీర్తికరమైనది యింతకు మించి కల్గునే? ౭౯౦

చ॥ వారుని శిరంబునం దమరుంబుజునైన బెళ్ళవచ్చు శ్రీ
హరియ్యురమందు కాస్తుభము + నైనను బల్కి గొనంగవచ్చు నా
కరణి పనుల్ మగంటిమివి + గావు డశాన్యు కిరీట రత్నముల్
పరువడి తీయుటన్న సులభంబగుకార్యముకాదు మిత్రమా! ౭౯౧

చ॥ మెఱుపులఁబోలు కాంతలను + మించిన యంగడ బాహువీర! నం
బరమునఁ జంద్రహాసము ను + మాపతినుండి గడించినట్టి ని
ర్జర రిపు మస్త రత్నములు + రాముఁడు నిల్పు జయేందెరా పదాం
బురుహ మలంకరించుటకుఁ + బూనికఁ దెచ్చిన యందియల్ చుమీ!

చ॥ అనుడు దీనేశవంశ్యుడను + నయ్య జయేందెర చంచలాత్మ యొ
క్కనువుగ గెల్వముక శుభము + లందవు మేలును కీడువచ్చుఁ గా
వున నిటు నాహసించి యటఁ + బోవలదంటిని నీవు చేయు ని
ప్పుని సులభంబె భూమిఁ గొన + పంట ధరించిన పోత్రికేనియు?

మ॥ జులకీలుండగు దైత్యరాజ మకుటా + చ్చ స్ఫార రత్నవభుల్
భయముక వీడి పెకల్చె బుత్తుడని న్క + బాధించునో యంచు నం
శయుడై యయ్యెడ డాగువానివలె భా + స్వంతుండు క్రుంకొ విని
ర్దయులౌ వారికి జంకకుండు రెవరీ + ధాత్రిక జగత్ప్రేవకుర? ౭౯౪

తే॥ రాత్రిగాఁగ రావణ శిరోశిరత్నచయము, దీపములవలె మిక్కిలి తేజరిల్ల
నగచర్యెందని విజయంబుఁబొగడి యలరి, రామచంద్రుండు తనశిలిరంబు చేరె.

ఉ॥ ఎన్నడు నిట్టి భంగములు + నిండుక యొందని రావణుండు త్క
బన్నగ నిర్జరావరి నె + పంబిడి కాంచెనో యంచు సిగ్గుతో
పన్నులచూపులెల్ల మగలన్నల చూపులె యాచునుండఁ ద
త్సన్నయశంబుమాడ్కి దిగె + ధారణి ప్పడవీన్లు కై వడిక. ౭౯౬

౧౨. వ్యూహ నిర్మాణ పటలము. (౨౮)

క॥ మాన నిహత మర్కండగు, దానవ విభు మోము ముడుంగుఁ + దామరవలె గా
మానగు సాధమునకుఁ జని, పానాదికములను వీడి + పడకకుఁ జేరె. ౭౯౭

న॥ వాడి కోటలచేత + వీడు మణులచేత, నిట్టూర్పు పెనునోళ్ల నియతిచేత
తలల విరిచేత + దామోదరుని వీడి, పాలకడలినుండు + పామువోలె
నుండ జవనికంటె మొందుగ నలవాటు, పడిన వారలనై నభయములువుచ్చు
కాధూలుడను మేనుపరగున పటకురా, ద్వారపాలకుఁడు దైత్య విభుజేరి

తే॥ వైరులను డాసి వారలపనులెఱింగి, రమ్మనిన గూఢచారి ద్వాఃరంబుచేరె
సెలవె? యనఁ దల పంకించి * చేతిసైంగ, నేయఁ గంచుకీ వానినిచేరఁబెలిపె.

తే॥ ఎఱిగినట్టివృత్తమువచియింపుమనఁగఁ, బ్రభునిమోముజాడనుతాపపడుటదెలిసి
జంకుచును వేగుమెల్లఁ దాఁజన్న మొదలు, గాంచినది పద్ధతిగఁ జెప్పఁగాఁదొడంగె.

తే॥ పదియునేడు వెల్పులతోడఁజవనసుతుఁడు, మొనసి పడమటివాకిలిఁముట్టఁజనియె
బదియునేడు వెల్లువలతోఁజల్లవగ రాజు, నుంచుకొనియె రాముఁడుతనఁయొద్దనధిప!

తే॥ పదియునేడు రాజువలతోఁచాలికోడుకు, దక్షిణంపుగవని ముట్టఁదరలినాఁడు
పదియునేడు చేరువలతోఁబరవి నీలు, డరిగెఁ దూరుపువాకిలిఁనాక్రమింప.

తే॥ వాహినీద్వయమును పోరుఁవారికెల్లఁ, ఒండ్లు గాయలు తేర నేర్పజుచె నీడు
తమ్ముఁ డన్ని గవంకులఁదవరు స్థితుల, సరసి తెలుపుమనుడునట్లాజ్ఞయయ్యె.

మ॥ అని శాస్త్రాలుఁడు పల్క రావణుఁడు రాఁద్రాకారుఁడై రేగి పం
డ్లను దర్పమ్మున గీటుచుక బగఱఁ జంకడ ప్రక్రియఁ రేపె తు
త్తునియల్ నేసి రణాంగణంబున మహా * త్తుంగంబుగా లేచు ధూ
ళిని క్రుంగించెద రక్తపూరమున నా * లీసంబుగఁ జూడుమా. ౮౦౩

మ॥ తరుసాంద్రంబగు నీలకైలముపయిం * దార్కొన్న లేయొండ వై
ఖరి రక్తంబుల డాలు మైనోలయ లంకానాథుఁడవ్వేగు పం
పి రయంబారఁగ రేవు వృత్తిగల పూ * విల్కొనిచే మాఁడు పూ
సరముల్ మాఱిచి యేగె మంతనముకైఁసన్నిత్ర వర్గంబుతో. ౮౦౪

సీ॥ బయలె యయ్యది యనిఁబమ్మెర గొలుపు ప, టికరాఁచేతఁగట్టింపఁబడిన
సాధంబునందు పి * శాచగణంబుల, జట్టుకావలిగాఁగ * సారిది నిలిపి
కర్తవ్యమును చక్కఁగా విమర్శించి వ, చించు నుత్తమ కులఁశీలవరులఁ
గని మహాద్వారంబులను కోఁతిమూఁగలు, ముట్టడించెను పెనుఁపోరుగలిగె

తే॥ వచ్చివది వలదన్ననుపదలఁబోడు, తలఁచి చేయంగఁదగినదితెలుపుఁడనిన
వారిలో నికుంభుండనుఁవాడులేచి, పంక్తికంతు మోమును కాంచిపలికినెట్లు.

ఉ॥ డెబ్బదివెల్లువల్ వ్లవగ * డింభకముల్ మనకోట ముట్టుచుక
నిబ్బర మొందియుండెనని * నీవిటఁ జుఱిలుచుంటివేల? మే
లబ్బెను వేయివెల్లువలు * హాళిగ సైన్యము వారికోరికర
దబ్బఱనేయఁ గాంక్షగొని * తత్తట మందుచునుంట గాంచవో? ౮౦౬

చ॥ మునల గదాది సాధన ప * ముత్కరముల్ ధరియించి వచ్చి రా
క్షసు లెదిరించి నిల్వఁ ద్రిద * శప్రకరంబులె కేలుమోడ్చి వే
దెసలకుఁ బాటుచుండు సవ * దిక్కటి ప్రూలెడు కోఁతిమూఁగ య
క్కనుగొని వట్టిచేతులను * కాంఘ జయంబుది మెచ్చఁగాదగుక. ౮౦౭

తే॥ అనిరఃశోత్సాహవాక్యంబులూడునతని, మాన్విమాల్యవంతుఁడుచాలఁమననునొంచి
వేసి మొనరించు కామమ్ముఁ వేరుతోడఁ, జెఱచె ననియెంచి యారీతిఁ జెప్పఁబూనె.

సీ॥ మనసగరముచొచ్చి యనలంబు దరిగొల్పి, నీటుచేసిన యాంజనేయుచేత
శరములుండెనో శరాఁసనముండెనో వట్టి, కాలును కేలునుఁవాలుగాక
మలలట్టి యాదశఁమస్తకంబులనున్న, మణులఁ గొంపోయినఁవనచరునకు
శూలముండెనో భిందిఁపాలముండెనో గొప్ప, వాలముండెనో తలఁపంగవలదె?

తే॥ రామచంద్రుని బాణముల్ శరాకమున్నె, యర్విజనోసంగిసాయుధీఁయుల మనాయు
ధీయులను శరణుచుఁ బ్రాఁధింపుటొక్క, యిమ్ముదకక్కవేటొక రక్షకమ్ముకలదె.

ఉ॥ నాశముగూర్చున్నవిధిఁ నాలుకఁద్రిప్పుచునుండఁ జూచి లం
కేశుఁడు తాతవల్కులకుఁ నీక్షణము ల్కాడుఁగెంపుచేసి నా
కీశని దాపురించె జనఁ విచ్చు కతమ్మున నంచు దుష్కృధా
వేశము గొల్పు పల్కులనుఁ వీడుము నా నతఁడూనె మానమున్. ౨౧౦

తే॥ అని తలనూపు కాలకేయాదుల మద, మడఁగఁజేసినవీర! ప్రహస్త! యారి
తేఱియున్న సైన్యముల నిఁన్నూటు వెల్లువలను కొనుచు దూర్పుగవనిఁవలనికరుగు.

తే॥ దురమునఁ గృతాంత మోదంబుఁతూలపుచ్చు, బల! మహాదరా! మన మహాఁ
పార్శ్వతోడ

రెండువందల వెల్పులఁనండగఁ గొని, దక్షిణపుఁ గోట వాకిటిఁదండ నిలుము.

ఉ॥ ఇచ్చటఁ బ్రజ్జలాడ ఫలఁమేమియుఁ గల్గదు మేఘనాద! నాఁ
డచ్చుగ వాయుసూనుని పఁరాక్రమముం దగఁగాంచి తేకదా!
వచ్చినవారితోడ జితఁ నంబున రెండగు వంద వాహినుల్
చెచ్చెరఁ గొంచుఁ బశ్చిమముఁ చేరుము వారలకంటె మున్నుగన్.

మ॥ అరుదా జీవితమెల్ల వేల్పులకుఁ గఁ ష్టేఘంబులం గూర్పనే
యరిగె న్నిపరీరులెవ్వరు ఏరూఁ పాక్షా! యలంతుల్ వనే
చరులం గూల్పగఁబోవు తెల్లదమగుఁ ఁ జర్పింపఁగా నీకు ను
ద్ధరమా మూలబలంబుతోడఁ బురముఁ ద్యోగంబుతోఁగావుమా.

ఉ॥ ఇమ్ముగ నత్తల్లోకమునఁ కీవలనున్న జగంబులందున్
ముమ్మరమైన పోరులనుఁ మున్ జయమందు శతాంగ వారణా
శ్వమ్ములుఁ గొల్పులంబు లిరుఁ వందల వెల్వులఁగొంచు నేనెము
శ్చమ్ముగ నుత్తరంపు దెనఁ గాచెద నంచు వచించి పంచినన్. ౨౧౧

సీ॥ జగము కఠోకమొండఁగ పేతువైన త, మంబు రూపొందు కల్పంబుమాయ
వర్షవా మఖిలంబుఁవంచరించెడు మర, గణమూలు మాత్రమాఁకాదుకాదు

ఇహభోగములఁ ద్యజింపఁబడిన వకానిని కాయంబు మాత్రమాకాదు కాదు
అడవికి కూడుగాఁగడియ యుగంబుగాఁ, గల సీతమాత్రమాకాదుకాదు
తే॥ కడకు రాముఁడు మాత్రమాకాదుకాదు, కర్పు కేంద్రుండుమాత్రమాకాదుకాదు
ఎల్లవార లానందానందుల సీలిరి, తిమిర మడఁగుచు భల్లునఁజెల్లవాట. ౮౧౬

మ॥ కరుణాహీనుని చండశాసనము నీఁ * గణలేక యల్లాడు చి
ల్లర జేడకుల్ తలయొగ్గి యుండఁదగు వే * శక సార్వభౌముండు ము
మ్మదలం గూల్చుగవచ్చుచో గనెడు వీ * కక లోక ముత్కుంతతో
వెరవారం గనుచుండ వెల్వడెదమో * విద్వేషి వ్యోమంబునక. ౮౧౭

చ॥ తెలతెలవాటుచుండఁగనె * దిక్కుల ముంపఁగఁ బాదధూళి పే
రులివు నముద్రఘోషము * నొత్తఁగ వాసరసైన్యనాయకుల్
తెలిపిన వద్దతిం బ్లవగ * ధీరులు మిక్కిలి యుత్సహించుచు
దలకొని ముట్టి గొక్క మొగి * దానవనాథు పురంబు వాకిభుల్. ౮౧౮

తే॥ చుట్టి యండంబు లగలంగఁజుక్కలురల, నార్భటింపఁగ సామిత్రియగచ కేంద్రుఁ
డొనరముందుగా నడవ దీపవనలు మఘవ్రుఁ, డొనగ జానకీవిభుఁడాజుకెనఁగడచె.

తే॥ పాతకండుగు రావణుఁడట్టనంబు, దైత్యసేనయకడలిచేఁద్రావఁబడిన
కరణిఁ గనిపించెఁ గపిసేనకవియతీరు, దాని క్షీరాబ్ధిమట్టినవైసమయ్యె.

ఉ॥ లెక్కకు మీఱియుండిన ని * లింప విరోధుల గుంపు లగ్గమా
లెక్కునఁ గోఁతిమూఁడ నెగ * డెఁ వల మీలకుఁ బన్నుకై వడి
మిక్కిలి వాతఘాతమున * మీఱి నముద్రములేడు కేఁగఁగా
నక్కుచుఁ ద్రొక్కుడొ జగ మ * నంగఁదగఁ దనుజేంద్రసైన్యముల్.

౧౩ అంగద దాత్య వటలము. (౪౩)

ఉ॥ జంకోకయింతలేని కపి * చంద్రులతో రఘువర్ముఁ డుద్ధతి
లంకను ముట్టడించి యక * లంకను సీతను దొంగిలించు ధూ
ర్తంకిలీసేయరామి హృద * యంబున భావనసేసి దైత్య కూ
లంకవ మౌక్తికంబున జె * లంగు విభీషణుఁ గాంచి యిట్లనుక. ౮౨౨

క॥ ఒకదూతను లంకేశ్వరు, నికటంబునకంపి ధార * ణీజను విడ నొ
ప్పొనెదొ? యని సేసెదొ? యని, ప్రకటించుట రాజసీతివద్దతి యనఁగక. ౮౨౩

ఉ॥ మేలని యవ్విభీషణుఁడు * మెచ్చె విభాకరపుత్రుఁ డిద్దియే
పోలును నద్దుణాధ్యులగు * భూపులకంచును నమ్మకించె బా
ణాలిని గాక వాక్యముల * నల్పుని వేడుట కూడదంచు ను
కీలుఁడు లక్ష్మణుండు నిర * పించుచు వెండియు నన్న కిట్లనుక. ౮౨౪

చ॥ చెడుగులానచ్చే వేల్పులకు * కీలఁ గులాంగన సీతఁ గారలోఁ
బడ నునిచెక్ మునీంద్రులకు * బాధలు పెట్టెను ప్రాణి గోటికిఁ
బెడఁదలుగొల్పె లోకముల * వీకున నేలఁగ నింద్రభోగమూర్
చెడనొడిసెన్ జనించె బహు * చేష్టలఁ ద్రోవలుకాని త్రోవలన్.

తే॥ సిలుగులం గూర్చి మిగుల వంఁచించి నీకు, నతివియోగంబుగూర్చెన*య్యతివకడ్డు
పడు యుగాంతంబుఁ జూడఁజొ*ప్పుచుచిరాయు, వొప్పుతండ్రి జటాయువు*నక్కడంచె.

ఉ॥ రావణుఁ డిప్పు నీవలపు*రాణిని వీడనయేని వాని ర
క్షావిధిఁ గాతువేని త్రిజ*గంబుల నీదగు పేరునిల్పు కా
లావధి లంకనీలు మను*జా! యను వాక్యము రి త్రవోవదే?
యేవగ నిల్పుఁ దాపమల * కిచ్చిన నీ యభయప్రమాణముర్? ౮౨౭

చ॥ నెఱియును గౌరవంబు మది * నిల్చి వచించిన యాప్రతిజ్ఞలన్
మఱచితివేమి? లంకఁగల*మానిత నంపదలెల్లఁగాంచి యి
త్రైజుగనునఁ తేటగుార్ప మది * తీరద యేమి? యనేక సీతులం
దఱిమి తలంచినన్ దురమె * నామదికిం దగునంచుఁ దోఁచెడిన్.

సీ॥ అనుడు రాఘవుఁ డిట్టు*లను లక్ష్మణా! నేను, మదిలోన నేదియు*మఱవలేదు
నిక్కంబుగాఁ దుది*నెగడునదియుఁ బోరె, కాన నానడి మను*ముననీల?
గురుత్సుకలాదిగా*గురుధర్మశాసకర్, పలికిన పద్ధతుల్*దొలఁగఁదగునె?
వీరవర్ముల కేని*విజయ హేతువు డమ, రాచపాడియు డమ*రాణనొందు
తే॥ మరలమారుతీఁబంపుట*య్యరవుకాదు, పగఱకును చుల్కనగు గాన*వానిమతుఁడె
పోయి రాఁదగువాడు పా*పులు కలంగి, విక్రమించిన నోర్చి రా*వెరవరియగు.

తే॥ అనుచు నెల్లవారలు నడి*యన్న పిదప, నంగదునిపిల్చి నీవేగి*యనురయెదుటఁ
బలుకవలసిన యర్థంబు*నలుకులేక, తెలుపుమన నాతఁ డుత్సాహ*ధీరుడయ్యె.

మ॥ తెలివిగ జానకీ వీడి జీవముల ర * క్తిగ గాదికోల్పోలో? కా
కిల నీ మ వ్రకముర్ దినేశకులు.ను * గ్రేవ్యాస నిర్ముక్త శా
త లష్ట్రూర్ శరమ్ములం దెగిపడన్ * దర్పించి యాయోధన
వలి కేతెంచుట మేలొ! రెంట నొకటిం * దర్పింపుమంచాడుమా. ౮౩౧

ఉ॥ మోదముకై యడంగి వెఱు * పూని వసించుట ధర్మహర్షమున్
గాదు పరాక్రమ క్రమము * గాదు మగంటిమిగాదు మేలిమిన్
గాదు విరోధివక్తమునఁ * గాడ శరంబుల నేయుక్తి నిం
పాదిగఁ గల్గెనేని పాలు * పార నెదుర్చుమ యంచు నాడుమా. ౮౩౨

ఈ॥ అది పనువంగ మాయతికి * పవ్వల నెన్నఁగఁదగ్గవాడ వీ
మహి గతువంబు గల్గెనని * యంగదుఁ డాత్మని హతపద్మ తం

దన మొనరించి యంబర వ + థంబున సింగము దాటుభంగి రా
ముని శరమట్టు లేగె సుర + ముఖ్యులు కాంచి ప్రశంస సేయఁగఁ. ౮౩౩

ఉ॥ ఉగ్ర నిశాచరావధుల + యుక్కుఁజఁజేయఁగ ధీరసాగరో
దగ్ర భుజంగతల్పమునఁ + దంధరమాని యయోధ్యయందు ను
వ్యగ్రమతిం జనించిన కృ + పాశుని యాక్షును వాలిపుత్రకుం
డుగ్ర మయాఖుఁడుం గనని + యున్నతదుర్గముదాటి యుద్ధతిఁ. ౮౩౪

ఉ॥ రావణు కొల్లు చేరి సగ + రస్థ జనుల్ హనుమండె వచ్చెనం
చీవల నావలం బుగు + లెత్తుచు బంధులఁ జేరుచుండ సే
నావలిఁ గాంచుచుఁ హితుల + యార్దుల మౌతుల యుక్తవాక్యముల్
భావనసేయు దైత్యకుల + వర్షుని గాంచె సభా స్థలంబునఁ. ౮౩౫

ఉ॥ తాలును చెట్లు గల్గె జల + రాశిని పూడ్చితిమన్న గర్వముం
బోలఁగఁ గల్గెఁగాక తల + పోయఁగ రాఘవుకార్యకంబు సే
త్రాలకు గోచరింప నెడ + దక్షభయమందునుగాక క్రొత్తగాఁ
గాలుఁడు పుట్టెనేమి దశ + కంతుని ప్రాణము దీయ నేటికిఁ? ౮౩౬

ఉ॥ భూషలులేకయుఁ సొగసు + పొందిన జానకిమీఁది యాసయఁ
దోషముఁ బాపి రావణుని + ద్రుంచెడువార లెవఁడు? సర్వవి
ద్యోషిబలెం బయిం దుమికి + పేర్కొముణుల్ గొని తెచ్చినట్టియా
పూషమతుండు చూడఁ బరి + పూర్ణ బలాధ్యుఁ డటంచు నెంచెడఁ.

తే॥ అంగదుం డెట్లు తలపోసియున్న విషము, కాలుఁడను మూఁటిచేఁ బదఃకరములొంది
యున్న కడలినాఁ జను దశాన్యుండు వఱలు, సింహవీరికదగ్గఁజేరి నిలిచె.

చ॥ నిలిచిన యంగదుం దనుజ + నేత ఖరేక్షణపంక్తిఁ జూచి ని
శ్చలమతి వచ్చుపేతువది + చక్కగఁ జెల్పుము నీవెవండ వీ
పొలదిన సేవకుల్ గనక + మున్నె శుభంబగు వార్త లుండినఁ
బలుకుమ యన్న నాతఁడును + పక్కున సవ్వి వచించె నివ్విధిఁ. ౮౪౦

ఉ॥ సిండిన భూతపంచకము + నేత సమస్త జగత్ప్రభండు మా
ర్తాండకులుం డయోనిజ ధ + రాత్మజభర్త జితేంద్రియుండు కో
దండధరుండు వేదముల + దాటిన వస్తువు ధాతతాత శ్రీ
దుండగు రామచంద్రవిభు + దూతగ వచ్చితి సేను రావణా? ౮౪౧

ఉ॥ అంగదుఁ డెట్లువల్కు వజఁ + డా? హరియా? హరుఁడా? వనాటులఁ
సంగడికొండఁ జేసికొని + సంద్రపుఁ గాల్వసు పూడ్చివచ్చి నీ
తాంగన నిచ్చునేమొ కరు + నాత్మకుండై యని వంపినట్టి యా
వెంగలియో ముకుందుఁడని + వీతున దానవనేత సప్రచుఁ. ౮౪౨

అనునా

చ॥ నెలను వియన్నదిన్ నొనటి + నేతముఁ దాల్చిన రుద్రమూర్తియున్
మొలుపుగ శంఖచక్రములు + పూనిన విష్ణుఁడు లంకలోనికే
దలఁకొడువారు వచ్చుటకు + దర్శముతో నొకమర్త్యుకై భయా
కులుఁడవు గాక వచ్చు మొఱ + కుండ వదెవ్వఁడవో వచింపుమా. ౮౪౩

తే॥ అనుడు నిను తనవాలునఁకంటఁగట్టి, వనములందెల్లఁదిరిగినఁవాడు సురల
కొఱకు స్త్రీరవారాశినితరిచివట్టి, యగచరేశ్వరు పుత్రుండఁనంగదుండ. ౮౪౪

క॥ అన రావణుఁ డిట్లను నీ, జనకఁడు నామిత్రుఁ డీవు + చనుడెంచుట మే
లెనసెను నరునకు దూతఁగ, జనునయ్యా రాఁగ మేముఁచచ్చితమే? కటా!

ఉ॥ నీకవుడే యెసంగితి వఁనేచరరాజ్యము తండ్రీ జంపు లుం
టాకుని వెంటఁ జేతులు మ + డంచి మొగంబును వ్రేల్చెచి ని
శ్రీకునివోలె గారవము + చేటుగ నెల్లిద మొందుటె? నీ
తా కమలాక్షిఁ గొంటినటు + తప్పక గొందును నిన్ను పుత్రుఁగఁ.

చ॥ మనుజులు నేడె చత్వరను + మానము మానుము మానసంబునన్
వనచరరాజ్య మీదినమె + పట్టము గట్టెద సింహ పీఠపై
దనుజ నిలిప వానర క + దంబము నన్నుతి సేయుచుండ న
త్యనుపమ భోగసంపదల + నందుము కల్పముదాఁక వేడ్కమై. ౮౪౫

చ॥ అనవిని వాలిపుత్రుఁడు భు + జార్గళముల్ వదనమ్ము తొమ్ము ప
ట్టనమును నంచలింప నగి + టక్కరి! యెంతటి మాటలాడె దీ
దనుజులకెల్ల నిందు మృతి + తప్పనిదంచు నెఱింగికాదె నీ
యనుజుఁడు నిన్ను వీడి నుఖమందఁగ వచ్చెను మమ్ముచేరఁగఁ. ౮౪౬

ఉ॥ నోటికి వచ్చినట్లు పెడ + నుడ్గులు వ్రేలుచు నన్ను లోఁగొనన్
గాటపు యత్నముం జలువఁ + గా వశహాటకు బేలఁగాను నీ
యాటలు సాగవింక నృపుఁ + డంపఁగ వచ్చుట నీచకార్యమే?
నీటుగఁ గుక్క యాయఁ గొను + నే మృగరాజు మృగాధిపత్యమున్?

చ॥ అనవిని రావణుండు కడు + నల్కను లేచియు నీచు వానరున్
దునుమఁగ నాయుధంబు గొన + న్యూనత గల్గెదె యంచు నాయువున్
జనిగిన మర్త్యు నమ్మి మృతిఁ + శెంద మనోరథమయ్యెనేని వ
చ్చిన పని తెల్పుమన్నఁ గపి + సింహము దానవుఁ గాంచి యిట్లున్.

ఉ॥ ఇంకను నెమ్మది న్నెనరు + నీఁగని రాముఁడు నిన్ను గాంచి నీ
లంకఁ గలట్టి నీ కుల బ + లంబుల నాశము గోరి పోరికిన్
జుఁగి మఱింప భీతిలివ + నాగునె? నివ్వలు మ్రింగి యెడ్వఁగా
నింతునె? నీత వీడు మది + యించనిచో పని వీడు ప్రాణముల్. ౮౪౭

శా॥ నీయవృత్ మడియించుచో మఖమునకా + నీమామ నుగ్గాడుచో
దాయస్వచ్చిన నీమచెల్లియలి సౌం + దర్యంబు పోకార్చుచో
నీయాజ్ఞ నైఱవేచ్చు తమ్ముల ననికా + నిర్జించుచో రాని పం
దా! యీనాఁడేకక జూపు పౌరుషము క + ద్రా; దాగి జీవించువే?

చ॥ బదనిక సంతతంబు పర + పాదప భుక్తి గ్రహించుభంగిఁ బె
ల్లిదమగు కల్పు సన్యతతి + తేజరముం బొనరించుమాడ్కి ము
ర్తదులయి ప్రాణివర్ణముల + మాడ్చుచునుండిన నీమ బంధులకా
గదనమునందు చంపుతేఱి + గావగరా పుడేని వత్తువే? ౧౫౩

ఉ॥ తమ్ముని నన్న వంచన వి + ధమ్మున దవ్వలకంబి దారఁ జొ
ర్చుమ్మునఁ గొంచుచోవు కలు + పాత్ముడు పోరొనరించ వచ్చువే?
నెమ్మది సీతఁగాంచి రజ + నీచరులకా సమయించి పుత్రుఁ బా
దమ్మున రాచి మారుతి ము + దమ్మున లంకను కార్చినకా సకే. ౧౫౪

ఉ॥ వేగుల భీతిమాన్చి విడి + పించినయవ్వుడు వార్ధిరాయఁడుకా
జాగిలి మ్రొక్కినప్పుడును + నమ్మతి లంకను తమ్ముఁడొందుచో
సాగరబంధనమ్ము వడి + సాగెడునప్పుడు రాని పంద యిం
కేగతివచ్చు యుద్ధమున + కేఁడ్డెఱ దాఁగక యాఁబడింబలెక. ౧౫౫

చ॥ చెఱఁగలవేల్పు చెప్పలు వా + సించునుఁ జూడఁగ నల్వలంకలకా
బటపుగ నున్న నాగ నుర + పద్మదళాశ్వులముందు నిన్న భా
స్వరసుతుచే వడికా మకుట + భంగమునొందియు సిగ్గుమాలి వె
డఱుముచురాని భీరుకుడు + ధైర్యముతో దురముందలంచునే?

చ॥ అని తెలియంగఁ బల్కుమని + యార్చుడు పంపెను మేలుగోరినకా
జనకజనిచ్చి రామ పద + సన్నిధి వ్రాలి సుఖంబునొందు మా
పని తగదందువే వెడలఁ + బాఱుము నామెనువెంట నివ్వడే
యనిమొనఁ బుత్ర బంధవ హి + తానుజవర్ణముతోడఁ జావగక. ౧౫౬

ఉ॥ నీటను మంట మింట నగి + నిం జనియించిన ప్రాణిపంచయం
బోట భజింప సంగరము + లోజ నొనర్చిన నీవు నేడు నీ
వీటనె చేరి శాత్రవులు + వీరరవంబులతోడఁ బిల్వఁగా
నేటికే గాంతయట్లు చరి + యించెడు రమ్మిఁకఁ జావ రావణా! ౧౫౭

క॥ అను సంగదు పలుకులు విని, దనుకేంద్రుఁడు జగము మ్రొంగుచాఁడు కోపం
బున వీనిని పట్టుడు ధా, త్రిని మోందుఁడు చంపుడని విధించె నలుపురకా.

క॥ నలుపురు తను పట్టఁగ వా, రలతో వాలినుతూ డువ్వురమున కెగసి వా
రల తలల గిల్లి రావణు, తలకెదురుగ వైచి త్రొక్కితగ నిట్లనియెక. ౧౫౮

క॥ పొగలెగను చగ్గులుమియును, వెగడొండెగ వెడలు రామభీమాస్త్రంబుల్
నెగడి నెఱయటకు మున్నే సగరి విడిచి పాటిపొండునాల్గు దెసలకున్. ౮౬౧
తే॥ అని పలికి చిందు నల్లమైపలమికిని క, లాపముం బోలెఁ గోలాహలముగ నార్పు
చుట్ట బింబంబు దిగినట్టియనువుదోఁప, నంగదుఁడు వచ్చి మ్రొక్కి రామాఁఁఘులకును
తే॥ రావణునితలంపెదియని రామండడుగఁ, బూర్తిగాఁ దెల్పిఫలమేమి? మొఱకువాడు
శిరములు పదియు రణభూమిదొరలుదాఁక, వలపు మానఁజాలఁడనియెఁవాలికోడుకు.

౧౪. ప్రథమ యుద్ధ పటలము. (౨౧౬)

తే॥ రణము తప్పనిదనియుఁ బ్రాఁరంభమయ్యె, ననియు నూచింప మురజవాఁద్య
ములు మ్రోగె
పైన్యములఁగాంచి శ్రీరామజనవిభుఁడు, మొగ్గరములతో గవళులఁబొదువుఁడనియె
క॥ వార్ధిఁ బూడ్చి మున్నఁవాడుకపడియున్న, కేలతోడఁ దరులుఁగిరులు తెచ్చి
సగరి చుట్టునున్నయగడిత పూర్తిగాఁ, బూడ్చివేయుఁ డిదియఁమొదటిచేత.
తే॥ తరువులను వైచి రాసేకతడయఁజేసి, లగ్గపట్టి వప్రంబులఁసగ్గపఱచు
కొనుఁడు పేరెత్తి సంగ్రామమునకుఁ బిలుఁడు, వెనుకదీయకుఁడో కపివీరులార!

క॥ అను శ్రీరాముని యాపతిఁ, గొని క్రోల్పులులట్లు చెలఁగికుధరచరులు దా
వున నుండు తరుల గిరులను, గొని పూడ్చిరి వనధిబోలిఁకొఱలెడు పరిభుక.

క॥ ఎనిమిదవ వనధియన నొ, ప్పిన పైన్యము పరిభుఁ బూడ్చివెడలు జలము రా
మునకున్ సాయపడిన య, చ్చున వాకిండ్లందు తూటిఁచుట్టెను సగరిక.

క॥ గెలుపుగల దనుజు కీరితి, మొలకలతోఁ దెల్లగించిఁముంచిన క్రియ మొ
గ్గలతోడి యబ్జినుల దుం, పల తోడఁ బెకల్చి పూడ్చివైచిరి వ్లవగుల్. ౮౬౯

క॥ నీరములఁ గవులు దుముకఁగఁ, దారంబులఁ బాడు తేంట్లుతల్పిబ్బువడఁ
నీరజములఁ గల హంస కి, శోరంబులు బెదర మీలుఁనుక్కుఁచుఁ ద్రుల్లెక.

క॥ ఇందివరములు మొగుడఁగ, నిందితుఁడగు దనుజుకీర్తిఁ నీటికి జలధిం
తెదెవని కనులు మోడిచి, కందక మేడిచిన పగిదిఁగన్నట్టై నటన్. ౮౭౧

క॥ తమ్ములు పెకలించుబడఁ, దుమ్మెదలును రొదలు చెడఁగఁదొలఁగి పఱచె హం
సమ్ములు ముక్కులఁ దమయం, డమ్ములుగొని త్రోవ తడఁబఁడక వడిఁబాటెక.

క॥ శిరలు మలలు గుమురగు తరు, వులు దట్టముగాఁగ నిండిఁపూఁడుటచే నం
దలి బాఘు పొంగి పలు శా, ఖల సదులై పాటి కడకుఁగడలిం గలిసెన్.

క॥ కొండలు వైచుకొలది నుడి, గుండంబులఁ బూడి నీటఁగొంచెముగాఁ బై
నుండి కపటబాణు తోయజ, మండము లెనన్గె మునుగుఁపతలు మొగములన్.

క॥ గౌరవములకు న్నిలయుం, బౌ రావణు పెద్దవనిఖి + సగచర బలముల్
దోరువంగఁ దోఁచెను నం, నాడికిఁ బేదజిమి కలిమి + చంచల మనుచున్. ౮౭౧

క॥ అగడితఁ బూడ్చిన కోఁతులు, జగదించిన దనుజ బలముఁ + తక్కువచుఁ బై
కెగసి బురుజులను చేరుచు, మొగుఁగులు చెదరంగ మోదఁ + మున గుండెన్

క॥ బలువౌ కనకాచలమని, తలఁపందగి యాకవంబు + దాఁకెను ముగ్ధం
బులపై నెక్కిన వనచర, బలములు తెల్లని ధ్వజాళి + పొదిం దోఁచెన్. ౮౭౨

చ॥ రతనపుఁ డెక్కియైన గిరి + రాజము మేరువు త్రాసుగుండుగా
జితనునఁ దూఁచఁగా నమత + సాగు వనేచర బృంద మొక్కటన్
మితి యెడమిటి మెట్టఁగ న + మేయ భరంబు నహింస లేకయే
కుతికిలఁగుంగె నావ్రహ్మది + కూల్పుఁగ నక్కట గూర్చు కత్తజిన్. ౮౭౩

క॥ మురజముల మోయు మదకరి, వరుసులపై వెలయు డాలు + వరుసలచే నం
బరము ముఱుంగయ్యె ధూళిం, గుఱుచయ్యెం దెనులు దనుజకోటి పెడలఁగన్.

ఉ॥ భేరులమ్రాంత సంబరము + భేదిలె గర్జనచేసె సింగముల్
హారములుం జలించె నట + దశ్య గళస్థిత కింకీజీ కుతుల్
తేరుల గంటలుం గలిసి + దిగ్బధిరత్వము నేసెఁ దోడుగా
వారణ కంఠ ఘంటిక ల + వారిత రీతిని వైచెఁ దాళముల్. ౮౭౪

చ॥ కలములతో నమూలముగఁ + గ్రూరులు దానపుల్లెఁ గూల ను
జ్వలగతి దేవ మానవుల + సంఘము తావుకొనంగఁ గాల ను
త్యలఘుగతి నిష్ఠిమి త్రముల + నారయఁ దెల్పుచునుండ వానరా
వలియుఁ గుతూహలం ఒడర + వచ్చిన సోఁకులతోడ డీకొనెన్. ౮౭౫

క॥ వానరసేనలు కరదం, ప్తా నఖ తరు గిరులతోడఁ + జలమునఁ బెనఁగెన్
దానవసేనలు పోరెను, బాణ ముసల ఖడ్గ కంఠ + వరకు గడలతోన్. ౮౭౬

క॥ అమ్మలచే బాహుము, లమ్మలు నుచు తరులచేతఁ + నజిముటి యయ్యెన్
ఇమ్ముగ దూసి వెడలు కుం, తమ్ములచే దెగిన తరులు + ధరణిం గూరెన్. ౮౭౭

తే॥ కదనమునఁ గవులైచినశక్తివళిలు, తగిలి దైత్యులశిరములు + పగిలి కుధిర
పూరములతోడ మెదడును + ముక్కులందు, చెవుల నోటను వెలువడి + చెదరిపడియె.

తే॥ చీఁకటులె యోడిపాటుమై + చెన్నుగలుగు, పౌలనుదెందులశిరములు + పొడువఁగాటు
కుధిరభారలలో వానరులు మలంగి, కేలఁగల తాలతో ధరఁ + గూలినారు. ౮౭౮

ఆ॥ కోటకొనలనంది + కోఁతులువైచిన, తాలు పిడుగులట్లు + రాలుకతన
తాలు తగిలినట్టి రాకాసివీరుల, నొక్కరైన బ్రదికి + యుండరైరి.

ఆ॥ విహారతేజమట్లు + మిఱుమిట్లు గొలుపు క, న్నులు గలట్టి రక్క + ములు కడంగి
వైచినట్టి యూఁకె + లేచిన కవుల తొ, మ్ములకు దప్పుల + బహరి + వెలికిఁబడిరి.

తే॥ కవులు మిక్కిలి కోవులై కటచి పొడిచి, మెడల నులిమియు గోళ్లతో నొడలు బరికి
కాలదన్ని వాలంబుల కిలఁజాట్టి కొట్టి పెక్కండ సోకులఁగూల్చినారు.

తే॥ పంచకలగుదైత్యులువీడివైచియేసి, కొట్టి పొడుచుచు మూఁగఁగాఁగోఁతిమూఁక
తగ్గి కాలును కీలును తలలు మెడలు, తునిసి వేటయు నెత్తుటఁమునిగిపోయె.

ఉ॥ చిట్టునఁ జిమ్ము నెత్తుటను క చెన్నగు బంగరుకోట చూడఁగా

నెట్టునయై ప్రవాళిగిరి కయేవునఁ జుట్టినరీతి నేర్పడె

వట్టుగ నెత్తుటెట్లు శవ క పర్యతపంతుల నడ్డుదిడ్డుగా

బిట్టున నీడ్చికొంచుఁ గడు క భీకరలీలఁ జనెం బయోధికిఁ.

౧౯౦

తే॥ హరిహయుండేని సాధింపఁననువుపడని, లంకపైఁ బలుజాతులకంకగృధ్ర

వాయసాదులు గుమిగూడివజ్రలుకతనఁ, గ్రొత్తపందిరివైచినకొమరుదోఁచె

తే॥ నిప్పులంబోలి వెలుఁగొంచుకనెత్తుటెఱు, లనెడి నంజమింతును తమియను కబంధ

పంక్తిచేతులెత్తికొని యాపలకనీవ, లకుఁ బరుగువాటి నర్చించెవికటలీల. ౧౯౧

తే॥ భయదమైపాటు రక్తప్రవాహమందు, మునిగినట్టి పక్షుల పక్షములను తగిలి

పడిన కణములచేఁ బలుపన్నెలున్న, తీగలన్నియు నెట్టునైతేజరిల్లె. ౧౯౨

తే॥ చేపతగ్గి రక్తము మేనఁజిమ్ముచుండ, నిలువలేక చాకారముఁగొల్పఁగవిడిచి

ప్లవగములు కనకాద్రిపై భాగము విడి, ప్రక్కలకు దిగు సంద్రంబుపగిది దిగియె

తే॥ ప్రహరియంచును బరుజాలివాకిఱులను, తక్కువానరుల పట్టినతలములంచు

రాక్షసబలంబు పైఁబడిప్రబ్ధికొనియె, గోఁతిమూకలు వెఱచి దిక్కులకుఁబాతె.

క॥ నక్తంచరు లొత్తుటచే, రక్తాంబువు లీది వాసఁరంబులు పోవఁ

శక్తు లుడిగి పడఁ గొని యట, ముక్తాంబుకములను కొన్నిముడిఁగెను త్రోవఁ

క॥ కోటంబట్టిన వానర, కోటి బలము తగ్గ ననురఁగోటి కడంకఁ

బాటించియార్చు దద్రుతి, వాటముగా నెగసె విలయ క వారిధి రుతినాఁ.

తే॥ పటహ కాహళేశంఖ తమ్ముల మృదంగ, వణవ భేరీ ప్రముఖ విరావములు చెలఁగఁ

జెవులు చిల్లులువోయె వీచీచీలాప, యుత పయోధి సంక్షోభంబునతకరించె.

తే॥ కమలగర్భుని నాల్గుమొగములనుండి, సకటలోకముల్ వెలివడ్డఁనరణిసవుడు

దమజనేనాసముద్ర మంబుంబునొరయు, నాల్గువాకిండ్లనుండియునడచె వెలికి

తే॥ మత్తగఘటల్ నడతెంచుకములలపోల్చి, నడచి పెక్కింబులకుఁదగుఁబల్పడిన లతలు

కొమ్మలయ త్రుంగిపడఁ ద్రోసికొనుచువచ్చె, బిచ్చికిం దోడు భూతంబురెచ్చినట్లు.

క॥ వారణ మదజలములచే, గూరిన పంకమున విలయఁఘోరానిల సం

చారము కరణిం బరుగిడు, తేరులు పన్నియల ధూళి తేరలఁగ లేవఁ. ౧౦౦

తే॥ ముట్టడించిన కవులచేఁగొట్టఁబడిన, గట్టి కోటయఁ వలువనుగట్టినట్టి

లంకయనుచెలి ప్రాచీనపంకతేని, యలలఁగనొప్పి వెలువడఁపాయచయములు.

తే॥ జిగిసట్టి దివంబులఁ బెరిగినట్టి, చీకలుల మొత్త మొక్కచోఁ జేరియుంకి
 నడచివచ్చినచందానఁ వెడలఁ బాతె, దనునైనన్యంబు భాత్రీయుఁడన్దట్టిల్ల. ౯౦౩
 తే॥ శేగి వెలిపడ్డ పెంధూఁగిఁ శ్రేణులైన, తలలమీఁది శేషుని మోతఁ తెగ్గునట్లు
 విన్న ముట్టడింపఁగఁ బోవుఁ విధము నండ, భిత్తి వెనుకఁ దిక్కులఁ గొత్తి యలమ
 తే॥ క్రమ్ముకొని యనురులు నెట్టుకతనఁ గవులు, విచ్చి వికషకలైనొచ్చిఁ విసిరి కలఁగి
 గుట్ట కొకరుగఁ దిట్టకొఁక్కరుగఁ బఱచి, యొదిగి చేరి సుగ్రీవుఁడున్న యెడను.

ఉ॥ చేపచెడంగ విక్లమము + చెంది ప్లవంగులు పాలిరాఁగఁ గ్రూ
 రావిల మానసుల్ దనుజ + లంతట నంతట వెంబడింప ను
 స్రగ్రీవుఁడు కాంచి దంతములు + గీటుచుఁ జెంతఁగలట్టి యొక్కచో
 రావి యగంబు బీకకొని + రక్కసి పిండు నెచ్చెఁ బోడిమిన్. ౯౦౬

క॥ ఒక్కొక్క రక్కసి పిండున, కొక్కొక్క సుగ్రీవుఁడగుచుఁ నురడించి తొలిక
 వెక్కనవై కనవచ్చిన, యక్కరువలిపట్టివోలెనని మొనఁ దోచెన్. ౯౦౭

క॥ కరి తురగ పదాతులకుం, జరణంబులు విఱుగఁ దొరలిఁ పనఁ దేరులు నె
 త్తురులేర్చు పీరియఁ గపిపతి, కెరలుచుఁ గై నున్న తరువుఁగిరగిరఁ ద్రిప్పెన్. ౯౦౮

ఆ॥ ప్రభువు ముందు చొరఁగఁ జ్ఙవగవీరులు కసి, మనఁగి తెంపుమీఱఁ మరలివచ్చి
 క్రూరదానవులనుఁ కొఱికి చీలిచి తన్ని, ఊక్తి విసరివైచిఁ మ్రాల్చినారు. ౯౦౯

ఆ॥ లెక్కయిడఁగ రాదుఁలీల తాలను ఊవ్వఁ, బ్రాణములను పడినరక్కసిండ్ల
 లెక్కయిడఁగ రాదుఁలీల ధనుర్ముక్త, బ్రాణవితతిఁ గూలుఁ బలిముఖముల. ౯౧౦

ఆ॥ ముమ్మరించినట్టిఁ పోరున వానరుల్, బలము చూచి తాలుఁజవైవ మదము
 తూలి కూలు రాక్షసాలి జీవంబులు, దక్షిణాశ నిండెఁ దలము లేక. ౯౧౧

క॥ పాడె బిళాచ సముత్తర, మాడె గబంధములు మింటఁ పఱచెఁ బత్రత్రుల్
 కూడె జిలధి నప్రంబులు, చేడె లచట వెదకినారుఁ చెలువుల మేనుల్. ౯౧౨

క॥ ఏనుఁగుల మేనులెల్లడఁ, బీనుఁగులై పడియె సంపఁ వెల్లిని మునిఁగెన్
 వానరసైన్యము లొక్కడ, వానఁ దడియె ప్రజల తేవఁ పఱలెం జనువుల్.

క॥ అలుక వహించిన వనచర, బల గురు ఖర సఖర దీర్ఘఁ పలలాశి తనూ
 గళ దప్ర పూరముల క, వ్వల సీచును కాటి కనులఁ బరువయ్యెనటన్. ౯౧౩

—: సుగ్రీవుఁడు వజ్రముష్టిం జంపుట :—

తే॥ అనురబలము క్షీణింపఁగఁ పరసి తక్కు, వారు పాఱఁదొడంగినఁ పజ్రముష్టి
 కాంచి యుగ్రుడై తేరిపైఁ గగద్దమూఁక, వ్రాలుచుండఁ గడలివానఁ పగిదివచ్చి

తే॥ ఎదిరి బ్రాణవృక్షము గురిఁయించి కవులు, తెదరఁగొట్టె దిక్పతులునుఁ బెదరిపఱవ
 భాస్కరసతుండు నొచ్చియుఁ వానిన్నగ, పక్షిణంబుల మిడుఁగుఱుల్ + వెడలఁజూచి

ఈ తేరిమీఁది కుఱికిఁపారువంబులఁ జంపి, సారథి తలఁచునిమిఁచండగతిని
 ఏండ్లు తూణములునుఁజిఱచి వానిశరమ్ము, పట్టి యూడఁబెఱికిఁపాటవైచె. ౯౧౮
 తే॥ కొండ దొరలినవడిఁ దేఱినుండి దొరలి, వజ్రముప్పి భూమింబడఁపానిసేన
 పదరి లంకాపురముఁతోవఁజిట్టిపాటె, వనచరాపలి ఘోషించెఁవాల్చిపో

—: తూరువు వాకిటి యుద్ధము:—

తే॥ విలయ వారాశి యుప్పొంగులలనిచేగి, దనుజునై న్యంబు పూర్వదిఁద్వారమందు
 ముట్టియున్నట్టి వ్రవగ నఁమూహములను, తాఁకి పెనుపోరు గావించెఁదర్ప మొప్ప.
 తే॥ కాలకూటంబువంటి రాఁక్షస గణంబు, శూల కుంత తోమర భిందిపాల ఖడ్గ
 శర గదాదులు వర్షంబుఁచండమునను, కురియఁ గాలువాలులు తెగెఁగ్రోఁరిగిమికి.
 తే॥ కొండలను మెనుమాకులుఁగొంచుఁదెచ్చి, వనచరలు చండ పవనంబుఁపగిదివీవ
 పోతుమాఁకలోర్వఁగ లేకఁప్రసక్తికూలెఁ, గరులుహరులునుధరఁజాపఁకట్టుగఁబడె.
 తే॥ దర్పమున దనుజులు శూలఁదండచక్ర, తోమరాది సాధనములఁతోడఁ జోర
 తఱుచు మైగాయములు నోళ్లుఁతెఱవ నిలువ, లేక వెనుకకుఁ దగ్గె వలీముఖములు.
 తే॥ నీలుఁ జొకగొప్ప నీవాపఁనీరుహంబు, వేళ్లతో లేపిగొని ఘోరఁవిలయపవను
 భంగి వీవఁగ రాకాసిఁబలము కప్ప, తిప్పలై రణ ధారణిఁదెల్లివడియె
 తే॥ రథములు సరథికులునుసారథులరథ్య, మాలునుశరభముల్ పంచాన్యఁములునువార
 గములు నేలకు దొరల ప్రాణములనుండి, వెడలు రుధిరంబు వజ్రయిఁకడలినించె.
 తే॥ పాలికలను బీడుగాఁగ నఁప్పొలనుదిండి, పటలములు పాటఁజూచి కుంభానుడనడి
 పైవ్యవతి నహింవక శరాసారపూర్వుఁ, డగుచుఁ గీశవారంబులఁదగిలి నొంచె.
 ప॥ అదిగని యెల్లుంట్లు కొడ + యందు హిడింబుఁడు చండకోపుఁడై
 కదిసి కరంబునం బెను న + గంబును గైకొని వైవఁ దేరిపైఁ
 బాదలు పతాకఁదొట్టి హయ + ముల్ రథచోదకుఁడుఁ శతాంగమున్
 జదిసెను వాఁడు భూమికి వె + నన్ డిగియెం గవులెల్ల భీతిలన్. ౯౨౬
 తే॥ దిగ్గి వజ్రమువంటి పిఁడికిలితోడ, తొమ్ముహూచు కుంభాను మాఁజుగనుమోఁది
 రత్న మకుటంబుతోడిశిరంబువ్రాల, వానికేలు హిడింబుఁడుఁపట్టికొనియె. ౯౨౭
 తే॥ బిడిసి నడుముపై రెండుకా + భ్లాది యెక్కి
 తలనుపొడువ నాల్కాయు గ్రుడ్లు + వెలికిఁ బిడుక
 నగము తలయుఁ గంతమువకు + దిగఁబడంగఁ
 ప్రాణములఁబాసి దొరలెఁ గుం + భానుడవుడు. ౯౨౮

—: ప్రహస్తుని హుద్ధము:—

తే॥ తనదుండనాథుడుతనముమలబొలియి, నలనుమాలిసానిండుప్రహస్తుడలక
 వింటి నెక్కువెట్టి గుణంబువీనులదర, మొరయజేసి హిడింబునై మోహరించె
 ఆ భుజములుబ్బులైవగిముఖ్యులు బెగడొండ, విల్లు గుఱునుడగంగి న్నొంచి
 యంపవాన గురియంగచుల్ మొగతప్పి, యోర్వలేక పెనుకొడిగివారు
 ఆ శరము లొడలిసిండినెరవ హిడింబుండు, విహ్వలించ నేకపింగులయను
 కని కవర్ణివోలెంగనలి నీలుండు ప్రహ, న్తుని యెదిర్చి పగుల కొనుచు బిలిచి.
 ఆ ఒకడు తెచ్చుచున్నయొక తిట్ట గొలిచేవ, చూపి యొడిసి వైవంపాళు మూఁక
 పఱచి విఱుగ నచటబయలుయ్యె దానెడ్ర, హస్తు డమ్ములేసియడించివైచె
 ఆ మరల నీలుఁడొక్కతరువును గొలిపాసి, విల్లు పడగ తేరువిఱుగంగొట్టి
 వారునములఁ జంపినారథిఁ జదియించి, సింహనాద మొనరఁజేయునంత. ౯౩౩
 తే॥ విరఘుడైన ప్రహస్తుండువీఁక చెడక, దండముంగొని లంఘించిఁ ధరణికి దిగి
 పరిధి వీడిన భానునిఁ పగిది మెఱసి, దున్నిరీక్ష్యుడై నీలునిఁ తొడలి తాఁక ౯౩౪
 ఆ బెడు గఱచి కనులఁ నగ్గులు గ్రక్కుచు, దాఁకు దనుజవీరునాఁకపఱచి
 వానిఁ బట్టి యెగురవైచె నాకనమున, కమరులడలి కాంచితవలఁబాట. ౯౩౫
 ఆ వైవవాఁడు మెలఁకువను నొవ్వకుండఁగ, ధరకు దిగుచు సురలుఁత త్రళింప
 దండముగొని మోఁదెంగండని నీలుని, నేత్రములను నోటనెత్తుకొలుక. ౯౩౬
 తే॥ మోఁదఁ జలనమందక కపిముఖ్యుఁ డడరి, వాని దండ మొడిసిగొనిపాఱవైచి
 నేఁటితోఁ దీఱితని త్రావునెత్తురెల్లఁ, బొఱుకు బొఱుకని క్రక్కంగఁబొడిచె శిరము.
 తే॥ శోణితము క్రక్కుచును ప్రహస్తుండుకడఁక, చెడక నీలునివక్షంబుఁ బొడువనతడు
 కినుక నట్లచేయఁగ నిర్దురును వదలక, పోరి రెచ్చుతక్కువ లింతపొందకుండ.
 తే॥ వాలమున నీలుఁడవ్వలఁవాని యొడలు, కదలనీయక చుట్టి పక్షంబు పగుల
 గాఢముష్టి బొడువవాడుకందరాది, పగిది వదనంబు దెఱచి జీవముల వీడె.
 తే॥ సైన్యనాథుండు పడఁగనిఁచదల మేల్చు, రెలమిఁబాడి విరులు గురిఁయించినారు
 రక్తరోమముల్ వికృతదంఁష్టలు క్షాలించు, మబ్బుద్రిమ్మగు లుడ్డాడిమరలినారు.
 తే॥ దక్షిణద్వారమున కేగుఁదనజవితతి, నేచి యేడాటలాడించియేడు సదుల
 నీరు ద్రావించి దళవాయినిహతుఁజేసి, యంగదుం డార్వ హతశేషులచేటువిడిరి.
 తే॥ పోటుబంటుల మేటిదుఁర్ముఖుడు శోగి, పశ్చిమద్వారమున గాడ్చుపట్టి చేతు
 లనడి జమువారఁ బడిపోయెఁననుచరులును, నురలిలేదొక్కరై ననుపురముత్రోవ
 తే॥ అంత నాలుగు దిక్కులయందు జరుగు దురముగాంచి రా వరిగిచఁదూతలేగి
 దశముఖునితోడ జరుగువృత్తాంతమెల్లఁ, దెలియబల్కి రేకతమునఁ దేటపడఁగ.

క॥ వడి భవదాజ్ఞాచక్రము, నడఁబోలిన సైన్యముఖ్యునాయకుఁడు ప్రహ
స్తుఁడు తన బలములతో భువి, బడియెను తజ్జీవములు దింపఁబున కరిగె. ౯౮౪

క॥ శూలకరులు దనుజులు కాం, తాశముతో నడచి దక్షిణద్వారమునఁ
వాళిగొడుకుచే భారణి, పాలై రని నడపు మన సుపార్శ్వం డీల్గె. ౯౮౫
తే॥ ఉత్తరపు గవకున కేగియున్న వజ్ర, ముష్టియును పడమటితట్టు మొనయు దుర్బు
ఖుండు నేఁబదివెల్వ లకుంఠితబలు, లడరి పెనుపోరు గావించి యడఁగినారు. ౯౮౬

ఆ॥ మంటవై చుఘ్నతముఁమాడ్కి నవ్వార్తలు, ప్రభుని మనము మిగులఁగగులఁజేయ
నుండియుండి యేమియును దోప కెడనెడ, వేడి యూరుపులను విడుచుచుండి.

ఉ॥ తూరుపు వాకిట సమర ధోహాలు సైన్యవతీం బ్రహస్తుతోఁ
బోరిన వీరుడెవ్వఁ డది ధోలఁగఁ డెల్పుడి యన్న వారలు
గౌరవకీర్తులఁ దిశలఁ గప్పిన నీలుఁడు వహ్నిపుత్రుఁ డం
గారము పూరిఁగాల్చిన ర కంబున సేనల హుపుమాపఁగ. ౯౮౭

మ॥ విలయాదిత్యునిభంగి కేగి నమరో ధ్వేగంబు చూపించి బి
ట్టలుకం దాఁకి ప్రహస్తుఁ డుగ్రతర బా యాసారముం గూర్చ మాం
సల దమ్యంబు జడిం జరించుక్రియ రో నంబార నీలుండు ని
శ్చలరీతిఁ జరియించె నిర్వరకు ము ధ్వాముష్టి యయ్యెం దుది.

ఉ॥ అంత దురంత దుస్సహ మ ధాశనిఁ బోలిన నీలు ముష్టిచే
సంతకు నింటి విందయి ప్ర ధాస్తుఁడు నోయెఁ దదియసేనలో
నింతకు మేము దక్క మజి యెవ్వరుఁ గ్రమ్ముటలే దనంగ దు
ర్దాంత పరీత రోషుఁడయి రావణుఁ డాశలు మండఁ జూచుచు. ౯౮౮

ఉ॥ వింటిరె వింతవార్త యిది వీనులఁగాల్చె మనస్సు మాడ్చె వే
గంటిని గెల్చినట్టి రణ యక్కఱ నొక్క స్థవంగుఁ డాజిలో
గెంటెనె? యెల్ల పిల్ల హతి కిం గనకాద్రి ధరిత్రి దొల్లెనే?
మంటను గొల్పు మిథు తొక మాత్రముగాఁ దలఁపంగ రాదెట.

—: రావణుఁడు రణమున కేగుట :—

చ॥ అని యొకకొంత చింతిలి ద యాన్యుఁడు బాణ కృపాణ పాణులక
గని రణభూమికిం బడఁడు కంటు సమస్తము దీర్చికొంద మే
నును తగ వత్తునంచు వడి నూత్న కలాప మలంది మేలి భూ
షణ కుసుమాంబరాదులు భృ శత్రురఁ దాలించి యెక్కఁ డేరిపై.

సీ॥ ఆతేరు వేయి హయంబులఁ గలయది, శరనిధి యంతటిఁపరపుగలిది
సురలోక మంతటఁదిరిగినయది యింద్రుఁ, డోడి నొచ్చిన యప్పుడొనఁగినయది

యిష్టదేవత రుద్రుఁ నెలమి ధ్యానించి డా, పలిచేత నున్నట్టి ప్రథిత ధనువు
 శింజిని రవ విశేషంబున యముని యా, యుష్కాలమును గూడఁనూడ్పఁగలది
 తే॥ మఱియుఁ గేలధరించినఁమహిత సాధ, నములు దిగధీశ దార్ద్ర్య వత్సములఁ దాకి
 మొక్కవోనివి తోడిఁగినఁబొందడంబు, వజ్రమయమై యభేద్యమైఁపఱలిన యది.
 తే॥ వీవఁబడు చామరములచేఁవిరిసి వార్ధి, నీరు నురుగుగట్టఁగ రజఃనీచరుండు
 రమణ ముత్యాల గొడుగు శిఠరమనఁ గ్రాలఁబూర్ణ శశిక్రిందఁగల జలఁముచముఁబోలె
 తే॥ పటహములు మ్రోఁగె వానరఁబలము కలఁగి, పరవ నిర్జరుల్ చెమ్మటఁపట్టి నునల
 సంఢభిత్తిక లగల శంఖాది సమర, వాద్యములు మొరసెను జీవభయదరీతి.
 క॥ వీరులు హరులును కరులును, తేరులుఁ గ్రిక్కిఁజేయ నడచుఁదితిజల నడుమక
 వారిధులు పొంగి చుట్టిన, మేరువుక్రియ రావణుండుఁమీఱి వెలింగెఁ: ౯౫౬
 తే॥ ఏడుతంతుల వీణ రూపెనఁగు ధ్వజము, విలయకాలుని నాలుకఁలలినిగ్రాల
 దనుజ వారాశి నేటికిఁదాటఁగలిగె, ననుచుఁ జూడవచ్చిన సురఁలడలిపాఱు.
 తే॥ కనులకోపాగ్నిచేఁ బొగల్ఁగ్రమ్మి నల్ల, సోఁకుమూఁకల యెఱ్ఱనిఁజంజుఱైన
 వెండ్రుకలు తెల్లఁబాఱు దాఁపించు బంధు, సంఘములు గాంచి మిక్కిలిఁసంతయింప
 క॥ అరదంబుల భటకరముల, ద్విరదంబుల మీఁది సిడముఁతెట్టువ లొరయక
 మరుదంబు లైవలిని ఘన, శరదంబులఁ గల జలంబుఁసమయఁగ వర్షక. ౯౫౭
 తే॥ పూని వాఁడియాయుధములుఁమోచిగొనుచు, వేలకొలది పిశాచముల్ఁ వెంటరాఁగ
 గంటలులియఁ దేరులు వెంటఁగదలిరాఁగఁ, గదనరంగంబునకుఁ బంక్తిపదనుఁడరిగె.
 తే॥ రావణుండు గొప్ప సేనతోఁరణముసేయ, వచ్చెనని రామునకుఁ గపివరులు డెలుప
 భూమిజకు నేడు కారా విఁమోచనంబు, గలుగునన్న యామోదంబుఁగాంచె నతఁడు.

—: రాముండు రణ సన్నద్ధుఁ డగుట :—

తే॥ కర్మముల యెల్లఁగాంచినఁఘనలు దివ్య, దృష్టిచేఁ గాంచుటకు ముఖ్యఁదృశ్యమైన
 రామచంద్రుండు నారచీరను దిటంబు, గాఁగఁజుట్టి మధ్యంబునఁగ త్రిఁజెక్కి.
 తే॥ జగములం గొల్వఁజూఁచినఁచరణములను, పడుకు నొక పడఁటిగఁజేయుఁపాదములను
 భక్త హృదయంబులను వెల్లుఁపదములందు, చెలువు.పనిగల వీరమఁదైలు ధరించి.
 తే॥ ఒత్తుగాఁ జక్క లలరినఁయుప్పరంబు, పగిది వెలుఁగొందు కవచంబుఁబిగువుగాఁగఁ
 దొడిగె శ్రీవత్సములరు నఁయ్యెడను లక్ష్మి, యెడయు కతన నొవ్వ దనుచుఁనెంచెనేమొ?
 తే॥ శర్మద క రాంబుజములకుఁజర్మ కవచ, మెనయఁజుట్టిన యొప్పిదఁమించిచూడ
 నీవి మ్రాకుఁ గొమ్మల నెడఁమీయకుండ, నల్లత్రాఁచు చుట్టిన లలిఁనల్లసిల్లె.
 తే॥ రేలఁబగఱుల నొక్కఁటేరీతివెలయు, తామరలఁ దేటులుండు చందమునొప్పి
 శ్రేణులై యెత్తుగా నున్నఁప్రేళ్లకంత, గోధికాచర్మ కవచంబుఁగూర్చినాఁడు.

- తే॥ బహుళపద్ధతుల్ గలిగినభాషలందు, నారితేటి శాస్త్రంబులసనుసరించు
నుగుణులగు కపింద్రుల వచఁస్సులను పోలి, పొల్పు నక్షయ తూణముల్ దాల్చినాడు.
- తే॥ మొగులునం దోచు మెఱువనుపగిది మెఱయు, వీరపట్టంబు నుదుటను వెలయఁగట్టి
మలయు లేఁగాంతి గల వసఁమాలతోడఁ, దులసిమాలయు రణమాలతో ధరించి.
- తే॥ సకలలోకంబులును చరాచరచయములుఁ, దాను వేఱుగానున్న పశ్చిమతీయు నిట్టి
దనుచు నూహింప మనము సఁమర్థులమొకొ! అతఁడు చేకొన్న పిల్లు వేఱుగునె తనకు?
- తే॥ సురలు నరులును మోదించివీరులు చల్ల, గొప్ప వానర సేవతోఁగూడి రామ
విభుఁడు పాలకడలితోడఁవెన్నఁ డరుగు, దెంచి ప్రత్యక్షమైన రీతిగను దోచె.
- తే॥ ప్రళయవేళను రుద్ర రూపంబునొంది, జగములను నాశ మొనరించుపగిదిసాష్టి
విపుల సేనాముఖంబునఁపిల్లుదాల్చి, నిలిచియున్న లక్ష్మణుని సన్నిధిని చేరె.
- తే॥ అంత దక్షిణ దిక్షాధుఁడగు యముండు, తనదుకృత్యంబు త్వర నెడఁగొనక నడవ
నుభయసేనలు కలసి యొండ్రింటిఁ దాఁకె, వనధి పనధి యెదిర్చినవై నమడర.
- తే॥ అన్ని దెసల దంష్ట్రల కాంతులలమిగొనియె, బడియెఁ గనక రానులపోల్కిఁగపి
శవములు
దనుజకుణపముల్ సెల తెట్టులనఁగనొప్పి, వింత వాన కురిసినట్లు వెలసె దురము.
- తే॥ తెగియెఁ దలలు ప్రేవులు జాఱెఁదేరు లురలె, గెడసె ఖరువులు కరులునుమడిసె
నమర
మేదినియఁ బీనుగులచేతఁమిట్టయయ్యె, నెల్ల దెసలకు నెత్తురుఁజేర్చి పాఱె.
- క॥ ఘోరాకారలు వానర, వీరులు హస్తములఁ బొడువఁపిటతాటముగా
వారువము లురలె రాక్షస, వారముల యురమ్ము లగలెఁబడగలు విజిగె.
- క॥ తతనేతువు తెగు లలి శో, గీతవాహిని విరియ దనుజసేత యడరి యు
ద్ధతగతిని శింజనీ టం, కృతి యొనరుప బెదరి చెడరెఁగీశచయంబుల్. ౯౭౬
- క॥ పిడుగు బెడిదంపు మ్రోతకు, నడఁగి యొడుఁగు సర్పరాజయనువునఁ బ్లవగుల్
పడి రేడ్చిరి పాటిరి తడఁ, బడిరి వడఁగి రురలి రాసఁనదలిరి భీతి.
- క॥ నిర్దయుఁడగు దనుజేంద్రుని, దుర్దమ గుణరవము దివముదూఁటింపఁగఁ దా
సార్థితులై రసుకులె యన, నిర్దేశములేల ప్లవగఁనిచయము పాటుల్ ?
- తే॥ భేదరులు పరువిడి తలదాఁచుకొనిరి, లక్ష్మణుండును ప్లవగ వల్లభుఁడు దనుజ
పతి విభీషణుండును తగుఁపగిది యరయ, నిలిచి రితరులు పాటిరినివ్వెఱవడి.
- చ॥ అపనిఁ బెకల్పఁజాలిన బ యాధ్యుడు రావణుఁ డీడ్చు శింజనీ
రవమునఁ బద్మజాండ వివ రంబును తల్లడమందె భీతి.

దివిజులు కల్పకాల నము + దీర్ఘ మహాశని యంచుఁ బాటి రి

పవిది సరామరాదులకు + బాధలుగూర్చుట తారకాణగాఁ. ౯౮౦

క॥ చండగతిఁ బడెడి పిడుగనఁ, గొండనొకటి వైచేఁ బ్రాద్దుఁకొడు కద్దానిక

మండెడు కినుకను దళవద, నుండొక బాణమున నుగ్గుఁనూచము చేసెక. ౯౮౧

క॥ అందులకు భానునూనుడు, డెందంబున రోసి వసుమతీ గర్భము వ్రే

లం దరు పురవడిఁ జెకలిచి, యందిగొనియె వస్త్రమున సహంకృతితోడక.

క॥ చేపట్టిన పెను కుజమును, తూపులచే రావణుండుతునుకలు నేయక

గోపంబున నుగ్రీవుఁడు, దీపించుచు నొక్కగిరిని తేకువ వైచెక. ౯౮౨

క॥ దాని నొకమ్మునఁ దునియలు, గానేసి వనాటులెల్లఁగలఁగుచుఁ బటవక

బూని విలు గుడునువడ నొక, బాణపు మొదలంటి తూటభానుజు నేసెక.

క॥ ఆవేడియమ్ము చొర ను, గ్రీవుండు కలంగెఁ గలఁగిఁకీడ్పడు మున్నే

పావని తత్సీతి యెఱిగిన, కై వడిఁ జని యడ్డుపడియొక్కణకాలమునక. ౯౮౩

చ॥ తెలిసిన మూర్ఖ! కీశ జగతీపతి క్లేశము తీటునంతలో

పల నను దాఁకి వీక బహు + భంగుల సంగరముం బూనరై ముం

గలఁ నని వాయుపుత్రుఁ డడు + గంగఁ గృపాభుత మున్ను వీడినక

వలనఱి వెండిఁ జచ్చుటకు + వచ్చితివే యని రావణుండనెక. ౯౮౪

ఉ॥ శైలమొకండు మారుతి వె + నంగొని నైచిన దానిమీఁది మే

ఘాలియు మాఁడి నింగి కెగ + యంగని పంక్తిముఖుండు సాయక

జ్వాలలచేత బూది నలు + పక మఱియొక్క సగేంద్రమెత్తి యు

ద్వేల బలంబునక విసరి + వేసె దిశల్ వడి రింగు రింగనక ౯౮౫

తే॥ పిడుగుకంటెను వడిగాఁగఁవెడలి శిఖరి, దనుజు నమ్ముల నొకలెక్కఁగొనకమీఱి

వాని భుజములఁ దాఁకి శాపంబువోలె, బాహుపురులతో నదియునుభగ్నమయ్యె.

ఉ॥ ఇంచుకనొచ్చి రావణుడు + హేలగ వేటొక శైలమెత్తి తా

టించఁగనున్న వాయుజుఁ గడింది బలంబున నారి లాగి పా

టించి యురంబుగొడ నిగిడించిన నొవ్వక గాడ్పుపట్టి యం

కించి కుజంబు వైచి యడఁ + గించెను సారథి పంచజీవముల్. ౯౮౬

తే॥ మఱొక చోదకుఁ డంతలోఁదఱిసి నడప, సమరనాథుండు వందసాఁయకములేసి

ఎరియు మోధుగువలెఁ గళేఁబర మొనర్చు, సుంతనొచ్చి కర్వలిపట్టిసామ్రస్థిల్లె.

ఉ॥ వ్రేలుచు తాలు మ్రాఁకులనుఁవీచుచు గోళులతోడఁ బండ్లతో

నాలముసేయు శ్రోతంబుని + యక్కటికక మదినూని పిడుచో

నేలిద మింత యయ్యె నిక + నే ధనువుంగొని యాజి నిల్వఁగాఁ

ధూలక మీరు ప్రాణముల తో జయముం గొని యేగువారలే ౯౮౭

చ॥ అని వికటంబుగా సగి యు ♦ గాంత వలాహక భంగిఁ గ్రమ్మ మా
ర్గణ గణ పర్వముం గురియఁ ♦ గాల నమీర మహేరితాబ్ధి మా
డ్కిని కలగుండు పొందుచును ♦ కీశులు పద్విడ లక్ష్మణుండు నా
ఘన శరపాళి వీనిఁ గడి ♦ కండ్లు నేసెద నంచు డాయుచున్. ౯౯౨

—: లక్ష్మణ యుద్ధము :—

మ॥ లయ కాలాంబుద ఘోషణంబుక్రియ లీ ♦ లన్నారి మ్రోయింప దు
ర్భయ సంతాపము లొంది మాయలను దు ♦ ర్వాంబుగాఁ గొన్న దు
ర్నయ వై తేయులు సింహగర్జనము నా ♦ ర్కవిన్న మత్తేభ సం
చయ భంగిం గడు విహ్వలించిరి రణో ♦ త్సహంబు చల్లాటఁగన్.

మ॥ తన సైన్యంబుల తీరుగాంచి యమ నే ♦ త్ర భూనిభంబైన ల
క్ష్మణ బాణానన రావమున్ విని మదిన్ ♦ జంకొంద కీ నీచుఁడున్
మనుజుండే యని నవ్వి రావణుండు న ♦ న్నాశిక్య దీప్తి ప్రభా
జనకంబుల్ ముకుటంబు లున్నతములై ♦ సాఁగన్ బడిన్ గర్జితన్.

చ॥ పడియెడు వానచిన్నులొక ♦ పద్ధతి లేకయ క్రాలులీల నొ
త్తడిగల లక్ష్మణాశుగ క ♦ దంబము తేరుల గుంపుమీఁదఁ ద
త్తడులపయిన్ మతంగజ వితానముపై దనుజ వ్రజంబుపై
నడర రణాంగణంబు రుధి ♦ రాశయమై కనుపట్టి నెల్లెడన్. ౯౯౩

తే॥ కరుల మదజల ముఖములఁ ♦ గాడినట్టి సెలలు వెనుకటి కాళ్లలో వేలలి యరుల
నక్షములఁ దొల్చి తేరులఁయక్షములను, విఠిచి నిలువక యటనుంటి వేలికినేగు.

తే॥ పగలు రేపినకరులువాఁర్వములునయయ, పూహమమరినయనురసం దోహమడరి
మొనసి కైదువులను లోకఁపుణ్యఫలము, వంటి శ్రీరాము తమ్ముని పైనివైచె.

ఉ॥ వైచి విరోధి మానవుఁ డ ♦ వార్య పరాక్రము దానవేంద్రుపై
నేచుచు డాసెనేని మన ♦ కేటికి బీరములంచు బల్కుచున్
దాచక యిచ్చుచుండెడు ను ♦ దారుని చుట్టును మూగు వేదలొ
యాచకులట్లు దానవు ల ♦ హమ్మతి లక్ష్మణు చుట్టుముట్టఁగన్. ౯౯౪

చ॥ ఎడవడకుండ దానవుల ♦ నేసి నురారుల వాడికై దువ్రేల్
వడిఁ బడఁద్రుంచి తప్పివడు ♦ వాని భరించె నుమిత్రపట్టి ; యు
గ్గడువుగఁ బ్రాణము ల్లింనఁగఁ ♦ గాలుఁడుఁ జేదఱనొందె రక్తముల్
కడలిని చేరనీక యన ♦ కట్టగ నేర్పడె నాజి బీనుఁగున్. ౯౯౫

ఉ॥ త్రుంగెను వీరమస్తములు ♦ త్రుంగెఁ గరంబులు వ్రేళ్లు సాదముల్
త్రుంగె నురంబుల్లు గటులు ♦ త్రుంగెను శౌలములున్ సరాళుల్

ద్రుంగె శరాసంబులునుఁ త్రుంగె శరంబులు బాణ తూణముల్
 త్రుంగెను తక్కుకై దువులు ధ్రుంగెను దానవ శౌర్యసారముల్. ౧౦౦౦
 ఉ॥ త్రెవ్వె శతాంగ సంఘములు ధ్రువ్వె దురంగమ దీర్ఘ కంఠముల్
 త్రెవ్వె మతంగజాంగములు ధ్రువ్వె బదంబుల వీరమద్దియల్
 త్రెవ్వె బ్రహ్మసమాలికలు ధ్రువ్వె హిరణ్మయ వజ్రవర్ణముల్
 త్రెవ్వె ధ్వజ వ్రజంబులును ధ్రువ్వె సముత్సుకతా విరావముల్. ౧౦౦౧

చ॥ తరమిడి సంగరావనిఁ బ ధాతి వితానము గూల దానిపైఁ
 దురగ నికాయముల్ తునిసి ధ్రువ్వె వానిపయి మదేభముల్
 దొరల మదేభరాజవయి ధ్రువ్వె దొంతరలై పెనుతేరు లుగ్ధగా
 శిరములు వానిపైఁ బడఁగఁ ధ్రువ్వె జీమకునేని యెడంబు లేదట. ౧౦౦౨

చ॥ వడివడి లక్ష్మణుండు శర ధ్రువ్వె పంక్తుల నెత్తుట కూర్పు టీడ్చుటల్
 విడుచుట యెదియుం దెలియ ధ్రువ్వె నీలింపులై మిట్టిచూచి రా
 విడిచిన బాణముల్ దనుజ ధ్రువ్వె వీరుల మేనులఁ జొచ్చి పోక వి
 గడముగఁ గానరైరి మఱి ధ్రువ్వె కాంచిన దచ్చటి పీఠరాసులే!

తే॥ చండకోపు లురులేయుఁ శక్తి శూల, పరశు పట్టిన కుంత తోమర గదాది.

వివిధ సాధనములు భిన్నభిన్నములయి, పడియెఁగాని తప్పినది కన్పడఁగలేదు.

చ॥ సమర ధరిత్రై జేరిన య ధ్రువ్వె సంఖ్యములైన మదేభముల్ తురం
 గమములు కేతన స్ఫురిత ధ్రువ్వె గాంగ రథంబులు వ్యాఘ్ర ఖడ్గ సిం
 హములును తక్కు జీవములు ధ్రువ్వె సమ్మూలఁ గూలెనకాక సుంత స
 క్రమమున నిల్చినట్టివియుఁ ధ్రువ్వె గ్రమ్మడినట్టివి లేవ యయ్యెడ. ౧౦౦౩

మ॥ తనవారల్ తలలూడి కాళ్లుతెగి హస్తంబుల్ సంగంబై రణా
 వనిఁ గూలం బెఱవారు డాగి పఱి వో ధ్రువ్వె వం బంచబంగాళమై
 మొనయక నిల్వమి లక్ష్మణుండు విజయా ధ్రువ్వె మోదంబుతోఁ బేర్చుటం
 గని రక్షోధివుఁ డక్షులం దనహనో ధ్రువ్వె గ్రక్రోధముం జాపుము. ౧౦౦౪

మ॥ జవనాశ్వంబులఁ బూన్చినట్టి రథముల్ ధ్రువ్వె సంగ్రామ రంగంబునం
 దవలీలం బఱపించి బిట్టలుక డా ధ్రువ్వె యంబోవ నిర్భీతి రా
 ఘృత తమ్మెండును గాంచి యోరి జగదొం ధ్రువ్వె గా! యింక నేమార్ప నీ
 కవునే! యంచు నిశాత బాణములచే ధ్రువ్వె సంగంబు నొప్పింపఁగ. ౧౦౦౫

ఉ॥ ఏసిన తూపులెల్ల శపి ధ్రువ్వె యించిన సంచునఁ దాఁక సోఁకు బా
 ణానన మెక్కువెట్టి కొన ధ్రువ్వె లంటఁగ నీడ్చి శిలీముఖంబు లు
 ద్భాసిత రీతిగాఁ బఱపి ధ్రువ్వె తచ్చరముల్ నడుమక హరింప ని
 క్లే సమరాన నిల్వమని ధ్రువ్వె ఘోరున లక్ష్మణుండేసె దూపుల. ౧౦౦౬

తే॥ వర్షముంబోలె బటపిన బాణచయముఁ, దొలఁగఁజేసి సౌమిత్రిని తూణమందు
శరము లెత్తనియక చేసి మెఱసె ధర్మ, మెల్లఁజదివియు మఱచు లంకేశ్వరుండు

—: హనుమ ద్రావణ ముష్టియుద్ధము :—

- ఉ॥ అత్తటి సొమ్మదేఱిన మ ♦ హాబల నందనుఁ డడ్డువచ్చి దు
ర్మత్తుఁడ ! నీచమాయలను ♦ మానుము పండువుగూర్తు నిష్టు నీ
కెత్తిన కాలదండమిది యేడ్డెఱ గల్గిన వాడవేని నీ
చిత్తము వేఱువంకలకుఁ ♦ జేర్చక చూడుము వన్న రావణా ! ౧౦౧౦
- చ॥ గెలిచితి మూఁడులోకముల ♦ గెల్పితి దిక్కులనెల్ల వేల్చిడి
గలఁచితి వింద్రుకీర్తి కల ♦ కాలము చెల్లద యొక్కతీరుగా
సలఁచెదఁజూడు నేడిట వి ♦ నాశము తప్పదు నీకు నంచు న
గ్గలికముతోఁ ద్రివిక్రముని ♦ కైవడి లాయుచుఁ గేలు సాచుచున్.
- శా॥ చాపాద్యాయుధవిద్యలెల్లను విశే ♦ వన్నూర్తి సాధించి తీ
వేపారంగ భుజంబు లిన్ని యతిశా ♦ యిత్సరంబునం బొంది దో
ర్వాపారాచిత సత్త్వముఁ గలిగి వి ♦ క్రాంతి విజృంభించి న
న్నేచ న్నిల్పితి నిల్పు మన్నిటిని మా ♦ యింతున్ వెన్ ముష్టిచేన్
- చ॥ పలుకులచే ఫలంబు గను ♦ పట్టదు దిగ్గజ శంభుశైలమూల్
బలుడిది నోర్పు ధీర ! యొక ♦ పాటిది కింగిరి కోఁతి ముష్టికొ
న్నిలుతువె ! నిల్పితేని విను ♦ నీ పిడిపోటున కిత్తు తొమ్ము నీ
బలమున కోర్తుఁ గాని మఱి ♦ వాడిమి చూపఁ దలంప నీయెడన్.
- చ॥ అనవుడుఁ బంక్తికంఠుఁ డని ♦ లాతృజ పల్కుల సన్నతించి నీ
గొనములు మెచ్చఁగూడుఁ బలు ♦ కుల్ మగపాడికిఁ దగ్గయట్టి వీ
యనువున నీవుగాక మఱి ♦ యన్యుడు నాయెదురన్ వచించునే ?
ఘనమగు నీదు కీర్తికి జ ♦ గంబులె కొల్వఁగఁ గొల్తకోలతా ! ౧౦౧౪
- చ॥ అనదృశ వీరపుంగవుఁడ ♦ వాయుధ మొక్కటి లేక దైత్యులన్
వనమఱుఁ జరిపినాడవు త ♦ పంబునఁ బొందిన చాపఖడ్గముల్
జెనులు భ్రమింపఁబట్టి పెను ♦ తేరున నెక్కిన నాదు సన్నిధిన్
నునుసలక పల్కి నిల్పిన ఘ ♦ నుల్ నినుపోలెడు వారలుందురే ? ౧౦౧౫
- చ॥ క్రతుభుజ లాదిగాఁగఁ ద్రిజంగంబులఁ దిక్కలుదక్క నెవ్వరున్
బ్రతుకఁగఁ గోరువారు బహురంబున నన్నెదిరించి నిల్తురే ?
కొతుకక నిల్చి వక్షమునఁ ♦ గ్రుమ్ము మటంచు వచించి లిట్లు ధీ
ధర్మనిమిషత్వముఁ దగిన ♦ ప్రజ్ఞలుగావు మహాబలాత్మజా ! ౧౦౧౬

తే॥ చేతు లిరువది కీర్తిగాంచినవి కలవు, శయము లొకరెండె నీకుఁ గేసరికుమార !
కలుదులాడితి జయమింతకంటెఁ గలదె? తగిలి నీతోడఁ బోరుటతగవుకాదు.

తే॥ దిక్కులం గెలిచిన కీర్తిఁ తెఱఁగుమాయ, నింతకంటె వేటొండునాఁకిలను గలదె?
బాలు నక్షు నేలంబెట్టికాలరాచి, నట్టివైరి నామున్నిట్టులాడుచుండె?

ఉ॥ పగ్గలు పల్కినాడ విటుపల్కుట సాజమె మాత్రె గాలమున్

నగ్గిన మాటుపల్కినఁ బొసంగెడు లాభములేదు అట్టుచే

సిగ్గిలి నిన్నెదుర్ప నిరసించుచునుంటి జగంబు చూడఁగా

మొగ్గక వచ్చి నీదు పిడిపోటునఁ గ్రుమ్ముము తొమ్ముచూపెదన్.

తే॥ అనురవిభుఁ డిట్టులాడ మేలనుచు హనుమ, లీలఁ దేరిపై కుటికి నేత్రాల మిడుఁగు
లురల సరులతోఁ గవచంబునొడలు పొడిగె, బడఁగ వత్తుమ్మ బొడిచెనువజ్రముష్టి.

తే॥ కొండ లినుకయై రాలినఁబొమరుదాల్చె, పెరుఁగువలెనై మెడదువచ్చివెలికినుటికె
దలలు పదియును మెడలపైఁ నిలువలేక, వ్రాలె ననురుల జీవముల్వ్రాలెదోడ.

ఉ॥ జాతెను వీరచాపములుఁజాతె గుణంబులు జాతె ఖడ్గముల్

జాతె మనస్థిరత్వమును ఁ జాతె జయాశయ నత్సృకత్వమున్

జాతె శరీర దార్ఢ్యమును ఁ జాతె దెగింపును జాతె దేజమున్

జాతె బరాక్రమంబు దనుజ ప్రభు తొమ్మున నిప్పు జాతెగన్.

తే॥ ముష్టిపోటుచే నరమునఁమున్న విటిగి, నాటియుండిన దిబ్బఁదనాగదంత
ములును దశవదను యశంబువలెనె వాని, వీరపున్ దుస్సి పుటుకునఁవెలికివచ్చె.

చ॥ చిరిగిన కంకటంబున ఖ ఁ చించిన రత్నచయంబు రిక్కల

ట్లురవడి దిక్కులం బఱచె ఁ నుల్లమునందలి ప్రాణవాయు సం

చరణము తగ్గ రావణుడు ఁ శైలము తల్లడమందు భంగి ని

బ్బర మొకయింత లేక గరుఁ వంబు డెడఁ జలియించె మిక్కిలిన్. ౧౦౨౪

చ॥ అమరులు సంతస్థిల్లి కడు ఁ హర్ష రవంబులు నేసి న్వర్ణ పు

ష్పములను చల్లి దీవనలు ఁ నల్పిరి రక్కసు లీర్వ్యనొంది రు

ల్లముల ముదాతీరేకమున ఁ లంగలు వేయుచుఁ గీశరాజ పం

క్తిముఖుని కీర్తి మాసెనని ఁ కేకలు వై చెను మై గగుర్పుతోన్. ౧౦౨౫

తే॥ వహ్ని నై జగుణము ప్రాణవాయు గుణము, ననుభవించి యెరింగినఁఘనులు, వేఱు
తనువునం జొచ్చి క్రమ్మఱఁదను తనువునఁ, జేరుకరణి రావణుడు మూఁర్ఖిల్లి తెలిసె.

తే॥ తెలివిసొంది యూరుపుపుచ్చి తెరలి నోట, మాటరాక యుటిమిచూచిఁసాటిలేని
మేటిమగని మారుతిఁగనిఁమిడుకకింక, మద్బలంబును చవిచూడుఁమా కపింద్ర !

చ॥ జగతిఁగలట్టి సర్వబలశక్తులు నీయెడఁగల్గు! నీవ పో

మగల మగండవోదు హను ఁ మంత! కృతాంతుని చూచివచ్చితిన్

దుగినుడె వచ్చి నీవు భయ ♦ దుఃఖములొందెదవన్న సుంతయున్
బెగడని యేను నీవలన ♦ భీతి నెఱింగితి సంచలించితిన్. ౧౦౨౮

ఉ॥ నిక్కము నన్ను గెల్చిన సు ♦ నిశ్చల విక్రమ శాలివైతి; వే
ఱొక్కటియేల? నిల్చుము న ♦ ముత్కట మత్కర ముష్టి ఘాతమున్
దక్కక నైచి జీవముల ♦ చాల్చితివేనియు నింతదాక ని
న్నక్కఱతో నుతించిన న ♦ మస్తము నిశ్చయమంచు నమ్మెదన్. ౧౦౨౯

చ॥ అనుడు మరుత్తుతుండు బిడి ♦ యంబును పొందెద నీవు జీవితై
ననుగని మాటలాడు కత ♦ నన్ జయమొందినవాడవే చుమీ
మొనసి మదీయ ముష్టి హతి ♦ బొంది మరింపక నిల్చి నా బలం
బును వినుతించు దిట్టరిని ♦ మున్నొక సారియు జూడ నెచ్చటన్. ౧౦౩౦

ఆ॥ అప్పదీర్చికొనుమ♦యని ఱొమ్ము చూప ద, శాసనుండు పెదవులంటుఁ గొఱికి
నిడుదకేలు మిగులఁబొడవుగాజూచి పా, వని యరమ్ముఁ బొడిచె♦బద్ధముష్టి.

ఆ॥ విలయమందుఁ జెడని♦విజ్ఞానమతి జగ, త్రాణునుతుండు పంక్తి♦వదనుబలము
మునుపుగన్న రజత♦భూధ్రంబుకై వడి, వాని పోటువలనఁబల్లటిల్లె. ౧౦౩౧

ఉ॥ తూలఁగ వాయుసూతి దివి♦తూలెను ధర్మము తూలె సత్యముం
దూలెను సద్గుణావళియుఁ♦దూలెను కీర్తియుఁ దూలె వేదముల్
తూలెను నీతియున్ దయయుఁ♦దూలె దపంబును తూలె భూమియుం
దూలెను బంచభూతములు ♦ తూలెను తూలె సమస్త సత్కృతుల్.

క॥ అక్కడఁగల కపివరు లపు, డొక్కొక్క రొక్కొక్క నగము♦నొగిఁదెచ్చి వడిన్
రక్కసులతేనిపై బయ, లెక్కడఁ గనరాక ముసరి♦యేసిరి కడిమిన్. ౧౦౩౨

క॥ బలసంపన్నులు ప్లవగులు, విలయాబ్ధముభంగి నింగి♦పిక్కటిలఁగ న
ద్రుల వైవ వియచ్చరు లొ, త్రిలి చెచ్చెర నవ్వలికి నొ♦దింగిరి భీతిన్. ౧౦౩౩
తే॥మింటఁ జోటు లేకొండొండు♦గెంటికొనుచు,నవ్వలికిఁబోక నిలిచె నా♦యద్రచయము
తరణి మఱుఁగ య్యె జగముల♦నిరులుఘింగె, రక్కసులు తగ్గిరని సురల్♦క్రమ్మిరవల,
తే॥కొండ లొకటిపై నొక్కటి♦కూలి విఱుగ, మిడుఁగులులు లేవ మెఱుపులు♦మెఱయఁ
లట్లుదాడి శిలావృష్టి♦యట్లు రామ, భద్రు దివ్యాస్త్రవర్షంబు♦పగిది గురిసె. బ్రదుగు
తే॥కర్పూరుల చెనుసైన్యంబు♦కలగి చెదరి, మలఁగె మింటిరిక్కలతో వి♦మానపంక్తి
రాలె మిడుగులచే నభి♦క్రాగి మీలు, తేలి సోకుల కనగ్రుడ్ల♦లీలనండె.

ఉ॥ లోకము నేడె కూలెనని ♦ లొగ్గడిఁ గల్గిన రావ మొల్లెడం
త్రాణఁగ రావణుండు విని ♦ పట్టని రోషభరంబునన్ సురా
స్తోక యశోవిభూతులను ♦ చూఱలు వెట్టిన దొడ్డవిల్లు బిం
బాకృతిఁదోపఁ దూపు లొల ♦ యం బఱపించి చెదర్చె నన్నిటిన్.

ఉ॥ అమ్ములు విండ్లు తుండ్లుగ హా ధ యమ్ములు మ్రందఁగ వారణమ్ము ల
 ప్పమ్ములుగాఁగ సింహ శర ధమ్ములు వ్యాఘ్రము లా రణస్థలిఁ
 దమ్ముగఁజేసి కుప్పలుగఁ ధారొన్న వర్షతముల్ కుజంబులున్
 దుమ్ముయి గాలిలోఁగలిమఁ ధూతే దశాస్యుని యంపవాసచే ౧౦౮౦

క॥ ఔరా! తీరగు శరసం, చారము! గిరి యొకటి లక్షశకలము లయ్యెన్
 సౌరగు కర లాఘవ మ, య్యారే! యని విడిచికొనిరిహస్తము లమరుల్

తే॥ పంక్తిముఖుచేవ పగ్గముపాడుచేయ, హరులు వైచిన గిరులఁ దచ్చరము లడరి
 త్రుంది యన్ని దెసల వార్ధిముంచివైచె, నేల నేత్రు గప్పెను మేలధూళిగప్పె.

క॥ వానరులతోడ నేడే, మానిను లిర్వురను రూపుమాపెద ననుచున్
 దానవభుఁ డుగ్రుండై, పూనెం బది యెడమకేలఁబారిఁ బదివిండ్లన్ ౧౦౮౩

క॥ పది దీర్ఘ బాహువులతో, బది ధనువులవంచి పదులుపదులుగ నమ్ముల్
 వదలి దశదిశలు కడలియుఁ, గదిరి శరమయముగఁ బంక్తికంతుఁ డొనర్చెన్

క॥ పొలిసెను కప్పిసైన్యము కు, ప్పలుగా నాకుప్పలపయివ్రాలె వనదముల్
 పొలికలను రక్తమయమై, వెలసెను సాయంతనంపువిన్న విధమునన్ ౧౦౮౪

సీ॥ నిలువంగలేడయ్యెనీలుండు నడవలే, డయ్యె నలుండు లేవఁడయ్యె గజుండు
 కాలుఁ గానఁగ లేదుపవయుఁ డంగదుండును, జీవించునా యనుస్థితి భజించె
 చలియింపలేడయ్యెజాంబవంతుండు కొఱి, మాలి పడియె గంధమాదనుండు
 గువ్వరితి ముడింగికుడికిలె శతబలి, పనసుని మెడ తూలిపడుచునుండె

తే॥ మఱియుఁగల గొప్పవీరులునెఱఁకులంటఁ, దేజు మాసిరి కూలిరితికమకపడి
 పాటి రదిగని సౌమిత్రిభయదరోష, భీషణాకృతితో విజృంభించి నడచి

తే॥ రావణుండు వైచినట్టి శరప్రకర్ష, మడఁచి వాని యహంకారముడఁగఁ బది శ
 రాసనమ్ములఁ బదితూపులేసిత్తుంచి, దనుజు లదరంగ సింహ నాదమ్ముచేసె.

తే॥ వేలుపులు చాల మోదించి కేలుతట్టి, విరులు చల్లరి మునులు దీవించినారు
 ధర్మదేవత యుత్సకత్వమున నాడె, మెచ్చె లంకేశ్వరుండు సౌమిత్రి నేర్పు.

తే॥ మేలు సంగరోత్సాహంబు! మేలువిద్య! మేలు రణకార్య పద్ధతి! మేలు తెంపు!
 మేలు కర లాఘవంబును! మేలు నేర్పు! మేలనుచు మెచ్చె ముక్కుపై వేలుచేర్చి.

ఉ॥ దండకలో ఖరాదుల మదంబు నడంచిన రాఘవుండు నా
 ఖండలు వ్రేల్చిడిన్ రణము ధంబున గెల్చిన నానుతుండు ను
 ద్దండ శరాసనంబు బెడి ధంబుగఁ దాల్చిన యేను దక్క బ్ర
 హ్మాండమునందు లేరు నమ ధరావని నీ సరివచ్చు దిట్టరుల్

—: రావణశక్తిచే లక్ష్మణుడు మూర్ఛిల్లుట :—

తే॥ అనుచు వింటిచే గెలువంగఁననువుగాడ, టంచు వీనిని విడువరాఁదంచు నసుర
ధాత యొనఁగిన శక్తి హఁస్తమునఁ గొనుచు, వైచేలక్ష్మణుపై నెల్లఁవారు బెగడ.

ఉ॥ వైచిన శక్తి లక్ష్మణుని ♦ బాణ నికాయములెల్ల లీలగాఁ
బూచిక లట్లు త్రుంచుచును ♦ పోయి యురమ్మున నాటె దాని పై
శాచిక శక్తిఁగన్న గుణ ♦ శాలి దురమ్మున వ్రాలి మూర్ఛిలెన్
మోచిన చింతతోఁ గపులుఁముచ్చిరి రార్చిరి సోఁక్కులుబ్బుమై గంగె॥౨

తే॥ ఎల్లసురలును దమసామ్మ్యోగోల్లవోయి, నట్లు వెలవెలపోయి రఁత్యాహితమున
మునులు విసిగిరి ధర్మ చింతనమునందు, ధరణి దిరిగెను మార్పడెఁదరణికాంతి.

తే॥ దీని కితఁడు జంకఁగ లేదుఁత్రెల్ల లేదు, మూర్ఛవోయినాడని దశఁముఖుఁ డెఱింగి
యితని మేను గైకొని లంకఁకేగదనని, క్రూరచిత్తుడై దిగివచ్చెఁదేరినుండి.

తే॥ బాహు లిర్వదింటను కవ్వఁపట్టి మున్ను, తొరగిరి నెత్తుటకు సిగ్గుఁమీఱు నిపుడు
మేరుగిరి నెత్తఁబూనినఁతీరుదోఁప, నెత్తె బలమెల్లఁ జూపి పండ్లీలకఱచి. గంగె॥౩

తే॥ తాను వీతాంబరుండనుఁజ్ఞానగరిమ, మానకున్న హేతువున రాఁమానుజుండు
శివ నగంబును చలియింపఁజేసినట్టి, హస్తముల కెత్తరాని వాఁడయ్యె నపుడు.

క॥ దశముఖుండు కడలిఁ బోలెను, దశముఖ హస్తంబు లబ్ధితరంగలఁ బోలెన్
దశరథ నూనుండు సాగర, శిశు వనఁదగు శశిని పోలిఁచెలఁగెం జూడన్, గంగె॥౪

తే॥ ఎత్త యత్నించి కదలింపఁనిమ్మువడక, యూర్పువిడువ వేటొక్కచోఁనున్న హనుమ
కని తటాలున వచ్చి రాఁవణుని గెంటి, యవ్వలికిఁ గొనిపోయె రాఁమానుజున్పు.

ఉ॥ పావని జ్ఞానలం దధిక ♦ పావనుఁ డౌటను లక్ష్మణాఖ్యుఁ డా
శ్రీవరుఁడౌటచే మఱియుఁ ♦ బ్రేమబలంబును దొడ్డదౌట నం
భావిత భక్తిచేతఁ బసి ♦ పావను తల్లి వహించు కైవడిం
గైవడిఁ గొంచుఁ బోయెఁరఘు శాంతుని నన్నిధికిఁ రయంబునన్. గంగె॥౫

—: రామ రావణ ప్రథమ యుద్ధము :—

తే॥ జానకీవిభు దాసి లక్ష్మణుని దించు, నంత నతఁడును తేలివందియలరి లేచె
రాముఁ డప్పుడు లయకాలఁభీము భంగి, నడరి రావణుతోఁ బోరుఁనడప నడచె.

తే॥ దంతిమీఁదికి లంఘింపఁదలఁచు సింగ, మట్లు రాముండు వచ్చుటఁయనురవిభుండు
గాంచి ధాన్యు నెదుటికిఁగనక రథము, పోవనిచ్చె నుత్సాహంబుఁపొదలుచుండ.

క॥ రణగోవిదుడగు దానవ, గణనాథుండు తేరిమీఁదఁ గ్రాలఁగ నమరాం
గణమున రాముండు నేలం, గణక నిలుచు టనువె? యనుఘట గధలె హనుమండున్.

తే॥ తనకు మున్నోసంగిన గంగఁదలను దాల్చి, పావనుండైన శంభుండుఁ పాపవితతి
మలయుచోఁ బడచారియాఁమామఁ గాంచి, యూరకుండుట తఁపంగఁ మేరయానె ?

తే॥ అసమర్థి రణమునేయఁనసుర తేరి, పై వెలయ నేల నీవుంటఁపాడిగాదు
నేవకుండనగు నాభుజశిఖరియందు, కూరుచుండుమ యని వేడుఁకొనియె హనుమ.

తే॥ మంచిదనిరామవిభుఁ డెక్కిఁనంచితముగఁ, గొండపై నెక్కుసింగంబుఁకొమరుదోఁప
గనిన బిడ్డను మోచినఁజనని పగిది, హనుమ యలరె సురాలి దీఁవనలు చేసె.

తే॥ అలత్రివిక్రమ రూపంబుఁనరసియున్న, హనుమఁ డతిశయానందంబుఁనందఁగాంచి
శ్రీహరికి వాహన శయనశ్రీలఁ దాల్చు, గరుడి లజ్జంచె శేషుండుఁశిరము వంచె.

ఉ॥ మారుతి క్షీరవారిధి క్ర ఁ మంబున నొప్పెరఘూద్యవళుండు నా
క్షీరపయోధిశాయి యనఁ జెన్నగు నన్నను యోగనిద్రకుం
దారఁడు; వాయుసూతి శ్రుతితండము వేదశిరోర్ధ మాధరా
జారమణుండనంగఁ దగు ఁ సామ్యము చొప్పుడు నిశ్చయంబుగఁ.

తే॥ మఱియుఁ జూడంగ నాహనుఁమంతుఁ డొప్పె, నకలలోకమూలంబగుఁప్రకృతినాఁగ
రామభూపాలుఁడొప్పెఁడఁత్ప్రకృతి శక్తి, కరయ మూలకారణ విరాఁట్పురుషుండనంగ
తే॥ వనజజాండంబు లెల్ల గఁగ్గమునఁ గొన్న, దాశరథికిఁ గావలయు పఁడ్ధతులఁ దిరుగు
మారుతి భుజగ్రదేశంబుఁ మేరుశిఖరి, నెనసె నన్న న్యూనోపమఁ మే ఘటించు.

తే॥ ధర్మ దేవత మోద నఁర్తనముచేసె, ఋషులు కేలెత్తి దీవనఁబలిచ్చినారు
బ్రహ్మరుద్రాది దేవతల్ఁరణము చూడ, వచ్చి మింట మూఁగిరి రఘుఁపరుడఁ కదియ.

తే॥ సంగరోన్ముఖుండగు రామఁచంద్రుండవుడు, కేలఁగోదండగుణము లాఁగిన రవంబు
దివియు భువియు నమస్తంబుఁతివిరి మింగు, రుద్రమూర్తి నేయు మృగేంద్రఁ
రుతముఁ బోలె.

తే॥ యక్షులును రాక్షసులును ప్రాణానిలములు, వీడకున్నను నిలుకడఁయూడి నాల్క
లండఁ గలఁగిరి నులఁగిరిఁయండచయము, నెలపు దప్పె బ్రహ్మాదులఁతలలు నాడె.

సీ॥ విద్రుమ వర్ణముల్ఁవిలయాగ్ని నిభములు, జలధి నీటిని ద్రావఁజాలినవియు
దిక్కులఁ గొలువంగఁదివురునవియు మింటి, మంటిని తొలుచ నఁమర్మములయ్య
యడగు నేడమ్ములఁనసురవిభుండేసె, వాని నేడమ్ములఁవనజ నయనుఁ
డేడేసి తుండ్లుగాఁ నెడలించి యొక్క సా, రిగ నైదు తూపులఁ మొగిఁ దొడింగి

తే॥ పరప దశకంధరుడఁ నైదుఁశరములేసి, నడుమనేత్రుంచి మఱిఁపది తొడుంగులంట
నీడ్చి విడువంగ నూర్యకుఁలేశ్వరుండు, విశిఖ దశకమ్ముచే వానిఁవిడిచివై చె.

తే॥ దగ్గఱగనున్న రావణుండండువైచు, నాయుధమ్ములన్నిటిని పెంకమ్ములేసి
నెండి వైచినఁ బాడిచేసిఁవీరమస్త్ర, కావళుల నొక తిట్టగాఁబ్రోవుచేసె. ౧౦౭౪

తే॥ సైన్యనాథులేసిన యస్త్రజాలములను, రావణాశుగమ్ముల వానరావళివయఁ
జెడరసీయక తొలగించిశిత శరముల, నంగవతుల మస్తములు డుల్లంగనేసె.

చ॥ ఘనతర రామబాణముల ♦ కంటెను డెందముకంటెఁ దొందరక
జను హనుమానుఁ డీధర నె ♦ నంగెడివాఁ డనునంతలో నభం
బునఁ గనుపట్టు రావణుని ♦ ముందరఁ దోఁచు నెడంద లుడ్కు న
ద్దనుజుల కన్నులందు బెడి ♦ దంబుగ వెక్కనమై కనంబడుక. ౧౦౭౬

ఉ॥ అడఁదొడంగె నట్టి లను ♦ వందఁగ వేడుకతోఁ బిశాచముల్
పాడఁదొడంగె గంకములు ♦ ప్రబ్బి వియత్రులమెల్లఁ జుట్టి తో
పాడఁదొడంగె బీనుగుల ♦ యంగములం గొని నెత్తు తోయధిం

గూడఁదొడంగె రామ శితః ఘోర శిలీముఖ రాజి షర్వంగక. ౧౦౭౭

తే॥ చక్రములు ఖండములయియృత్తుములువిడిగి, ఖరువు లురలి ధ్వజంబులుకెరలి తేను
బారు లెడసి తార్కాణుగఁబడియెఁ గరులు, తుండములు తెగివడె గొండపిండులట్లు

తే॥ బండ్లువోవ విండ్లునుపోవఁబండ్లు వోవఁ, గరులువోవ హరులువోవఁగఁకటములు
పోవ శౌర్యంబుపోవగఁర్చుదులు తుదకుఁ, దలలువోవఁ గూలిరి రణస్థలమునందు.

తే॥ సుతనుమధ్యల రణభూమిఁబతుల తలలు, కరుల హరుల తలలు నొకకరణినుండఁ
డెలియనేరక తచ్చిరంబులను చేర్చి, కొనుచు నేడ్చి యేడ్చి యచటఁగూలినారు.

చ॥ అడఁగెను సింహనాదము లఁహంకృతు లాఁగెఁ జరాకు చూఁపులుక

మడఁగెను ధూళియుక డిగియెఁమందటిలెక బహుళాయుధా రవం

బుడిగెను టంకృతుల్ కడచెఁనుత్కట ఘీంకృతులీఁగె హేమలుక

ముడిగెను సైన్యముల్ దనుజముఖ్యుఁ డొకండయి నిల్చె నాటిల్. ౧౦౮౧

తే॥ నాల్గు విధముల సేవలుఁనలఁగి తునిఁగి, యొడుదుడుకుగాఁగఁ గొండలవడుపుదోవ
నున్న శివరాసులను కాంచియుడికి యసుర, వరుడు బునకొట్టసాగె నశిర్పంబుపగిది.

తే॥ నారి నాకర్ణముగ లాగిఁ ఘోర శరము, లేసి రాముని భుజములఁగాసివఱుప

నతఁడు చిటునవ్వుతోడ సుఁరాంతకు ధను, వైదు తుండ్లుగ విడిచె నైఁదంబకముల.

తే॥ వేటువిల్లందుకొని యెక్కుఁ వెట్టునంత, రామవిభుఁ డదియును త్రుంచిరాక్షసేంద్రు
పవన జవన తురంగమఁపంక్తి గూల్చి, సారథిని చంపివైచె నిశిర్జులు పొగడ.

తే॥ అసురమతియు వేటొకకై దుఁపందికొనెడు, నంతలోనడుమనత్రుంచిస్వందనమును
గొడుగుతోడధ్వజముతోడఁగూల్చివాని, దృఢతనత్రాణమునుగూడఁద్రెంచివైచె.

తే॥ వేటువేటు తేరులు వచ్చిచేరుచుండ, నెక్కనీయక నడుమ మాఁయించుచుండ
రాఘవుడు; రావణుడునుఁరాద్రమూర్తి, యయ్యెమ్మత్తువునటియించుఁనాజియందు.

తే॥ రత్న ఖచితమ్ములైన శీఘ్రకములవయి, బది లగోరిఁ బజప భాఁస్వరునిమీఁది
కెగయు హనుమనికై వడిఁనేగి విశిఖ, దశక మవ్వాని దోర్చె సంధ్రమునఁ బడఁగ.

తే॥ మణులకాంతులు దిక్కులమలయుచుండ, జడధిఁబడినదై త్రేంద్రు శీర్షకములపుడు
నిగుడు చుండ ప్రభంజననిహతిచేతఁ, గూలు మేరువు శిఖరాలలీలఁ దోచె.

క॥ రాముని నిశాత బాణము, లా ముకుటములఁ గొనిపోయియబ్బిని విడుటల్
ధామనిధిఁ గొంచు రాహువు, దీమసమున జలధిఁ ద్రోచుతెఱఁగున నొప్పెన్.

క॥ అపజయ మెన్నఁడు నెఱుఁగని, కృపణుఁడు ముకుటముల సీగికిరీర్తియుఁ జెడఁగాఁ
దపన నిశాకరు లలరని, యపకృష్టాహర్నిశములయనువున నొప్పెన్. ౧౦౯౦

తే॥ ముకుటములఁ గోలుపడు దశమ స్తకుండు, ప్రతిభటాభీల గురుత నున్నతుండైయెనఁ
బ్రవిమలాత్మకుండైన నుకవి శపింపఁ, బ్రథితకీర్తిని కోల్పోవు ధ్రువుఁబోలె.

ఉ॥ క్రిందికిఁ జూచు కన్నులును ధీడ్పడు మోమును రిత్తకేలు వే
లం దిగి యూడమఱ్ఱి యన ధింబు శరీరముతోడ నున్నదై
త్రేంద్రు డధర్మచారులకు ధిట్టిదె పాటని లోకులెల్లఁ బ
ల్కం దలవంచి నేలవయిఁగలను రాచుచు నిల్చె నచ్చటన్. ౧౦౯౧

తే॥ అట్లు నిలిచిన రావణునరసి ధీర, వరుఁడు సుగుణుండురాముండు ధివట్టికేల
నున్నవాడని చంపంగఁనుల్లమందు, తలఁప కిట్లని పల్కె నాధార్యఘణితి ౧౦౯౩

ఉ॥ ధర్మపథంబు త్రొక్కక య ధర్మవిధంబున సంచరించు దు
ష్కర్మలు వేల్పులైనను య ధింబు జయంబును గాంచ శక్యమే?
దోర్మద ముజ్జిగిలైన? వి ధూత బలుండవు నిన్ను చంప నీ
యర్థిలివారి నూడుకొని యందుము సౌఖ్యములెల్ల నేటికే. ౧౦౯౪

శా॥ నీవంశస్థులతోఁ గుమారకులతో ధిస్నిగ్ధులతో వెండియుం
జేవంగల్గిన సేవతోఁ దొడరి యు ధిత్సేకంబుతో నెల్లి ర
మ్మి వేళం బెనుపోరునం దలసి నీయేపుం బ్రపూర్ణంబుగా
నావంకం గనిపింపవైతి వది.గా ధిసంగోరియే వీడితిన్. ౧౦౯౫

మ॥ సమరోత్సాహము గల్గునేని కడఁకన్ ధివ్యంబుతో రమ్ము ప్రా
ణములం దాఁపఁ దలంతువే జనకశ ధివ్యం దెచ్చి యొప్పించి రా
జ్యము నీతమ్మునకిచ్చి కొల్వు మతనిన్ ధిజాకుంటకున్ వేటు మా
ర్గము లే దెన్ని విధాలఁ జూచినను ని ధిక్కుబిద్ది లంకేశ్వరా? ౧౦౯౬

మ॥ దురమే నేయఁడలంతువేని బలనం ధిహంబు చేకూర్చుకొం
చిరవారన్ శ్రమదీర్చికొంచు వడి నా ధియిత్తంబుగా రేపె నీ
శిరముల్ నాశరపాలి కావచిగ న ధిర్చింపంగ రమ్మింక ని
ల్వరమున్ లేదు నిజంబు మాయలును చెల్లంబోవు రక్షోధిపా! ౧౦౯౭

తే॥ నేడుకాంచితే గాలికినెగయు దూది, పింజలట్టులు నీసేనవిటిగి కలఁగి
కూలుటలు నేటికేగి రేపాలమునకు, రమ్మనుమఁ గరుణాభుండై రాముండనఁగ.

౧౪ కుంభకర్ణవధ పటలము, (౩౬౩)

- సీ॥ దిగ్గజంబుల పోటుఁతిపిరి యొర్చిన తొమ్ము, కైలాసమెత్తినఁఘన భుజములు
జగదాల తపసి మెఁచ్చఁగఁ బాడు నాల్కయు, శివుఁడిచ్చు కత్తియుఁశ్రీరక్షములు
శౌర్య సంపదయునుఁసంగరస్థలి వీడి, త్రిజగంబు లేలినఁదితిజ విభుడు
తలయెత్తసిని యుఁతలపాటుతో భంగ, పాటుతో బిడియంపుఁబరువుతోడ
తే॥ భటులఁ గన్నెత్తి చూడకఁపజ్జఁ జేరు, సుతులఁ బ్రేమను కాంచకఁసతులఁ గనక
పరవి యున్న సేననుగూడఁబాటిగొనక, వెంటవచ్చు వారలను భావించకేగె.
తే॥ కమలవదనలకనులు ఖండములపోల్కి, గష్టములెకూర్చెనుతులవాఁక్యములురామ
బాణములవలె నొంచె జెల్లవల పయోధ, రములుతన భుజములవలెఁబ్రబుదమిడవు
తే॥ మంత్రములు తెల్పువృద్ధులఁమందయాన, లై న భార్యలు సైన్యనాఁయకులు బంధు
హితులు ప్రతిమలవలె నిల్వఁదితిజవిభుడు, దంతవలె నేగి చేరె సంతః పురంబు
తే॥ అచట నొక పైఁడివీలఁపైఁసమరి చింత, యించుకంత కుదించి యోచించి పిదప
గంచుకిని పిల్చి వేగ వేగరులఁ దోడి, తెమ్మనుచు నాజ్ఞయిడ వాఁడుఁతీవ్రగతిని.
తే॥ వెడలి వాయువేగుఁడుమరుఁత్తుఁడుమనోగ, తియుమహామేఘుఁడాదిగాఁ ఁ దెలివి
దూతల ససంఖ్యజనములఁదోడితేర, వారలకు రావణుం డాజ్ఞఁపఱలఁజేసి. [గలుగు
తే॥ ఏడుదీవులయందు మఁహీధరములఁ, జక్రవాళంబుమీఁదనుఁసర్పభువన
మందుగల రాక్షసుల వడిఁసరుగుదేర, నాజ్ఞ దెలిపి తోఁతెండనిఁయనిపి వారి.
చ॥ క్రమముగ నాజ్ఞ మోచి యుడి ఁ గంబులు సేయు త్రిలోకవాసులు
దమవిభు భావమిద్దయని ఁ తత్పరతఁ గమనింపలేక డె
దములఁ దపింప రామ శర ఁ దారుణ వేదన నోర్వలేక నా
గము తనసెజ్జఁ జేరుక్రియఁ ఁ గర్బురనాథుఁడు చేరె శయ్యకుఁ. ౧౧౦౫
ఉ॥ నుందరియైన జానకి వ ఁ నుంధరపుత్రిక నిండియున్న యా
దెందమునందు నిండుగ చిఁడెంబు గడల్కొనఁ దోడఁ జింతయున్
గ్రందుగఁ జేరె నిండుకయుఁ ఁ గట్టెఁడి కూరుకురాక లోపలన్
గుండుచు భంగపాటు వెలిఁగొల్పఁగ గొప్పగ నిశ్వసించుచున్. ౧౧౦౬
ఉ॥ పాటిన వేలుపుల్ నరులు ఁ పల్చన నవ్వదురంచు శాత్రువుల్
మీఱఁగ నవ్వు వారనుచు ఁ మెట్టుకు సగ్గు వహింపఁబోఁడు లం
కారమణుండు సీత నగుఁగా ఁ యని మిక్కిలిగాఁ దపించె నా
నాథులు నవ్వ పైఁచవగు ఁ నా మగవారికి నిల్వరంబునన్? ౧౧౦౭
అ॥ అంత సమర తాతఁయగు మాల్యవంతుండు, వృద్ధు మేను విల్లువిధము వంగ
రావణునకు నగు. పరాభవంబును విని, వచ్చి కూరుచుండిఁవానిపజ్జ ౧౧౦౮

ఉ॥ వాని పరిస్థితి దిగులు ♦ వాట నెగాదిగఁ జూచి చూచి య
క్షీణ తపోనిధి ! కడిమి ♦ చేడ్పడ ముమ్మరమైన పోరునం
దూనితి నోటునంచు దిగు ♦ లొంది కృశించెదె? యేమియయ్యె? నా
మానవు లెట్టిరో? తెలుపు ♦ మా విన నామది తత్తఱిచెడిక. ౧౧౦౯

ఉ॥ మనసును మేను కన్నులును ♦ మండఁగ శర్కరయైన ద్రాక్షయై
నను రుచి గానలేని వహి ♦ నాలుకయెండఁగ దైత్యనాథుఁ డి
ట్లనియెను తాపసాకృతుల ♦ నందిన మర్త్యులతో రణంబు కూ
రెను మన వంశగౌరవము ♦ ప్రీతిను నాస్థితి గోడిగంబుగాక. ౧౧౧౦

—: రావణుడు మాల్యవంతునకు రాముని పరాక్రమాదులు తెలుపుట:—

క॥ తాతా! రుద్రుడు మొదలుగ, నాతత లోకముల వార ♦ లందఱు పెలుచక
నాతోడైన సుమిత్ర, జాతుని బాణముల కాగఁజాలరు వింటే. ౧౧౧౧

చ॥ సమరమునం దగణ్యమగు ♦ సైన్య కదంబము రూపుమూపుచో
దమధముమాన్చి యోటమిని ♦ దార్చెడుచో నులి మట్టి యుండలక
దమకముతోడ మంథరకుఁ ♦ చాలఁగ నేసిన నాటి లీల చం
దమునన యుండఁ గాని భయ ♦ దస్థితిఁ దాల్పఁడు రాముఁ డయ్యెడక.

ఉ॥ రాక్షససేన దట్టమయి ♦ క్రాలిన లక్ష్యము దప్పకుండు రా
మాక్షయ బాణసంఘము శ ♦ తాంగ తురంగ మతంగజాదులక
బక్ష శిరోధి మధ్య కర ♦ పాదములక వడిఁ ద్రుంచుఁగాక యే
క క్షణమైన నేయెడను ♦ గాఢుచు డుయ్యక యందు నిల్చునే? ౧౧౧౩

ఉ॥ రాముని చేతనుండి ప్రద ♦ రంబులు వెల్పుడు పిమ్మటక జగ
త్ప్రసాదముఁ జొచ్చుగాని వెను ♦ ద్రొక్కపు కల్పము దాటవచ్చు ద
ద్భిమ శరవ్రహ్మతములు ♦ వీడవు దిక్కులఁ గాల్పు మాటు ప
లేమనఁ గాల్పు వైర మెద ♦ నెంచినఁ గాల్పు లయాగ్నిఁ గాలుచుక.

ఉ॥ మేరువుఁ జీల్చుమన్న వడి ♦ మింటిని రంధ్రము నేయుమన్న నీ
ధారణి వ్రచ్చుమన్న జల ♦ దంబుఁ జెదర్చుమయన్న వారిధి
నీరముఁ ద్రావుమన్నఁ దన ♦ నిస్తుల సాయకపాలి శక్తికిక
నేరువుగాఁగఁ దోఁప వది ♦ నిల్చునొ నిల్చునొ వాని ధాటికి? ౧౧౧౫

ఉ॥ అమ్మల నెత్తికొంట గొన ♦ యమ్మునఁ గూర్చుట యేయుటల్ విలా
సమ్ముగఁ దోఁచెఁ గాని కెల ♦ సంబుగఁ గాంచెడు వేల్పులేని స్వ
ల్పమ్మును గావరైరి కర ♦ లాఘవమ్ము శర లాఘవంబుఁ బ్రా
ణమ్ములఁ గ్రోలుఁడి చనుడ ♦ నం దన సైన్యము వోలె వెల్పుడుక.

- క॥ ధరణిజ నాథుని శర సం, చరణమ్ములు నుకవి వాక్యచరణ గుణాలం
కరణ ధ్వనులం గలిగియు, విరమణములు లేక విబుధవినుతికి నెక్కె. ౧౧౧౭
- చ॥ భవుని త్రిశూలముఁ మఘవు ధ్రువము వెన్నుని చక్ర మాజిలోఁ
జవి గనినాడ భేదము ని ధ్రువము నెక్కువ యున్నదయ్య! రా
ఘవ శరవేగముఁ సయింపఁగాకయె క్రుంగితి నేనుగాక వే
తెవ రికఁ దచ్చరాలిఁ గను ధ్రువము కనం గల వార లీధర ? ౧౧౧౮
- తే॥ రుద్ర బాహుఁడు నిండుని భుజద్వయము విష్ణుని బాహు సహస్రకంబు
నితని యొక వేలి బలిమికినిండురావు, తాళజాలవు తాళి యధార్థ మిద్ది.
తే॥ వీరు లెందఱేనియు నగ్రవిష్ణులైన, గార్తవీర్యు బోలినవారుకాకు నిజము
లట్టి యద్భుతుడును రాముననుజు పాద, భూలికిని పోల్చు సాటి కాఁజాలఁడయ్య !
- చ॥ త్రిపురములఁ దహించుతఱి ధ్రువము డూనిన విల్లు దాని ముం
దెవుడును వేడ్కఁగిని ధరియింపఁగ నొప్పుదు దానికొక్క వే
టుపమితి పల్కులేదు శ్రుతు ధ్రువము డప్పించ దప్పగాక యా
తపన కులేంద్ర చాపము వ ధ్రువ శరంబులు తప్ప నేర్చునే? ౧౧౧౯
- సీ॥ వెలుచో నాల్గమఁములవేల్పు బోలును, చెదరుచోట సహస్రశీర్షుబోలుఁ
బగఱఁజేర యుగాంతభైరవుబోలు నా, చిలుకుల పనులు పఁచింప నరిది!
నా బలగర్వములనశియింపఁ జేసిన, వన్న వేటొక సాక్ష్యమెన్న నేల ?
వాడు పట్టినవిల్లు ధ్రువముపడిదో? తూర్పు, దో? దక్షిణంపుదో? యుత్తరపుదో?
తే॥ మూలంబదిదో? విశాలభూమిఁ గలదో?, మింటిదో నమ స్తంబునుఁ మేవినదియొ?
యెఱుంగఁజాలకుంటిని కుడియెడమలందు, నిక్క మేవంకనుండెనో ధ్రువ నిఁకను.
- మ॥ వసుధాధీశుని వాహనం బనిలుడోవై శ్వానరుండో విభా
వనుడో కాలుడో కావలెం దెలియఁగా ధ్రువము బ్రహ్మకంబుగా
వెన నొక్కటి యొనర్చు చేత లురగఁ ద్వేష్యుండుఁ గావించునే?
యనమానోన్నతి నొంద దద్దియన నా ధ్రువత్వముం దెల్పదే ?
- చ॥ కదనతలంబుఁ జేరి యెఱుఁ గందగు నక్కఱలేదు గౌరవా
స్పదయగు ధాత్రి కీడయన ధ్రువము రాముని మేనుగాంచి భీ
తిదమగు వాని వీర విహృతి లింగని యుండుట మస్మధుండు నే
మొదలుగ నెల్లవా రతివ ముందఱు గుక్కలు గాక యన్యులే?
- క॥ నాశము గలిగెడి వేళను, శ్రీశ విరించన మహేశ్వర ధ్రువములచే
నాశిల్లక యుత్తమ పను, భేషు నొకని వైరిగాఁగననసితి దాతా! ౧౧౨౦
- చ॥ అనవిని మాల్యవంతుఁ డను ధ్రువము! వచించితి మున్నె నీకు నేఁ
జనవున వానిగైకొనవు ధ్రువము జరాకును గొంటి వా యశో

పనుడు విభీషణుండు తెలు ♦ పక్ష వినికుంటివి కారణంబులు
న్నను పరికింప కుంటి విచ ♦ నాతరమా వివరింప శ్రేయముల్ ?

చ॥ కటువులుగాఁగ నున్నను సుఖంబులఁ గూర్చెడు పద్ధతుల్ విశం
కటగతిఁ జర్చచేసి యొడి ♦ కంబుగ నిక్కపు బంధులాడ నొ
క్కటియుఁ జెవిం గదింపక ము ♦ ఖస్తుతి చేసెడు మూర్ఖ వాక్కులం
బటిమగ విన్ను నీ గతిని ♦ పాడొనరించుచు నుంటి సర్వమున్. ౧౧౨౭

తే॥ అనుడునవ్వలనున్న మా యామినున్న, యగుమహోదరుఁడెడసాచ్చి యతనినుటిమి
చూచినొచ్చిన ప్రభు నిట్టు లేచఁదగునె, యనుచునుత్సాహకరముగా నాడఁదొడఁగె

ఉ॥ మేలు దలంచి మంచదని ♦ మేవడిగొన్న యనంతరంబు గె
ల్పే లభియింపనిమ్ము మఱి ♦ యెడ్డమిచే ననువుల్ తృణంప నో
ఁటే లభియింపనిమ్ము తమ ♦ యెన్నిన పట్టున నిల్పుటే మహా
శీలుల లక్షణంబు వెను ♦ చెంగిన నిందయు చొరవంబగున్. ౧౧౨౯

తే॥ అల త్రివిక్రముఁడును త్రిపురాంతకుండు, పోరి యొడిరి వైభవఃస్ఫూర్తి చెడఁగఁ
జంచలీకృత కైలాసఁజైల ? నరుల, తోడి పోరున కీపు వెన్నాడుచేమి ? ౧౧౩౦

చ॥ గెలిచిన వార లోడెదరు ♦ గెల్చెద రోడినవార లొక్కచోఁ
గలిమిగలారు క్రుంగెదరు ♦ కల్గి పహింతురు లేనివారలున్
బలమున కొక్కయెల్ల కను ♦ పట్టునె? యల్పు తపః ఫలంబుచే
దొలఁకెడు రామలక్ష్మణుల ♦ దొడ్డగఁ బల్కిదు బట్టు పోలికన్. ౧౧౩౧

ఉ॥ సీతను వీడితేని యొక ♦ చెట్టయు రా దటు వీడకున్నచో
సీతముగాఁగ జీవముల ♦ నీగిన నీగఁగవచ్చు వేఱు నం
పాతము గల్గునేమి? స్థిర ♦ బంధుర గౌరవ మింకిపోవఁ జం
తా తలిమంబుపైఁ బొరలి ♦ తాపము నొందినఁ దప్పిపోవునే? ౧౧౩౨

ఉ॥ ఊరక యిట్లు మున్నెనుక ♦ లుయ్యల లూఁగుచునుండ లంకలోఁ
జారులతోడ మమ్ము ఫల ♦ పాదపబృందము వోలె రాము దం
డారడ మొప్పు నార్పదె? జ ♦ లార్జవమందొక కొంత నీరమున్
నూరుండు త్రావ నంతయును ♦ శోషిలె నంచడలంగఁజెల్లునే? ౧౧౩౩

మ॥ మును ముమ్మార్పులు వేల్పులోడి పఱవఱ ♦ ముల్లోకముల్ సీమహా
జ్ఞున పాలించుచునుండఁగాఁ దృణముపై ♦ నట్టాడు ప్రాతేయముం
జెనయంజాలని మానవాధముల వా ♦ సిం బెడ్డ కొండాడి నీ
యనుఁగుండమ్ముని కుంభకర్ణ బలగ ♦ ర్వాదుల్ డిగం బూన్పెదే?

తే॥ కుంభకర్ణ రప్పించి సంరంభ మొప్పు, బంపుదేని యతనిఁ గాంచి పాఱి డాఁగు
నారు; నిలిచినచో వారిఁ ప్రాణములను, తీసికొని రాఁగలండు దై ♦ తేయచంద్ర !.

ఉ॥ నావుడురావణుం డతని ♦ సర్మిలిమెచ్చి కుమార! వైభవ
 శ్రీ విలసిల్లఁ బల్కితివి ♦ ప్రేమకు మేరయుఁ గల్గునేమి? ర
 ట్లో వన పాలకుండ వని ♦ సొక్కి సమాహితచిత్తుడయ్యె; వి
 ఘ్నావలి వచ్చునేమి నడు ♦ మంతరమందు వినాశవేళలక? ౧౧౩౬

—: కుంభకర్ణుని మేలుకొలుపుట:—

మ॥ ఇది మేలంచు వచించి రావణుండు మీ ♦ రింపారఁగా నేగి యె
 విద్ధమైననం దగఁ గుంభకర్ణు నిదురక ♦ వేళోలి తోడ్పెండనక
 బదఁడంచుక యమదూత లట్టు లనుర ♦ వ్రాతంబు నిద్రాభు నిం
 టి దరికొ వాకిట నిచ్చి లెమ్మనుచుఁ దాటింపంగ వాద్యంబులక. ౧౧౩౭

ఉ॥ లేవని కుంభకర్ణుఁ గని ♦ లెంకలు లోనికిఁ జొచ్చి తేకవక
 క్రేవలఁబోయి తోమర వరివృ గదాదుల మస్తకంబునైఁ
 జేవ యెలర్ప మోదియుఁ గృ ♦ శింపని నిద్దుర గాంచు దానవుక
 నేవకు లంతఁ గన్గొని వ ♦ చించిరి చీడఱ యగ్గలింపఁగక. ౧౧౩౮

శా॥ నిద్రాదేవికి ముద్దుకూన! విను ని ♦ ర్నిద్రుండు కాలుండు నీ
 నిద్రాభంగము చేసినాఁ డలుపమా ♦ నిద్రాభుతక వీడి పె
 న్నిద్రం బొందుము కాలుమందిరమునక ♦ నిండారు ప్రేమంబుతో
 భద్రంబుల్ నమకూర్చె సగజాఁడు నీ ♦ పాండిత్యముక మెచ్చుచుక.

మ॥ కొఱలేకుండిన దానివాలి బ్రదుకుల్ ♦ త్రోభంబులం బొందఁగఁ
 గొఱపిం జేకొని నెత్తి గోఱకొను మూ ♦ ధ్ధంబోలె మీయన్న యి
 కొఱగాముల్ పావరించి దీర్ఘమగు కూ ♦ ర్పు న్నీకుఁ జేకూర్చె ని
 కొఱయా నిద్ర యిఁకేల లెమ్మనుచు ర ♦ త్రోవీరు లుంకించుచుక

ఉ॥ నొచ్చిన కేలు మిక్కిలిగ ♦ నొవ్వఁగఁ గొట్టియు మేలు కాంచమిక
 గ్రచ్చఱఁబోయి రావణుని ♦ గాంచి ప్రభూత్తమ! తమ్ము నియ్యెడక
 జెచ్చెర లేవ మావలనఁ ♦ జెల్లదటంచు వచింపఁగా నతం
 డెచ్చగ దంతిమూఁతలఁ బ ♦ యిం బఱపించుచు లేపుఁ డీయెడక.

తే॥ వారణములు త్రొక్కినను లేవకయయున్న, మీకుఁగల నేర్పులంజూపి మేలు
 కొలుపుఁ

డనుచు వేపురు మల్లరసనుప వారు, ప్రభునిచింత నీతఁడు తీర్చవలఁటి యనుచు.

చ॥ తలఁచుచు నిద్రలేపఁ జని ♦ ద్వారముతీయఁగ వాని శ్వాస ము
 త్యలఘువుగాఁగ వీవ జడు ♦ లందు దగుల్పడి లోనికేగుచుక
 వెలి కరుదెంచుచుం దగులు ♦ వీడమిఁ జేతు లొకల్లోకల్లు ని
 ట్టలముగఁ బట్టికొంచును ది ♦ టంపు బలంబున దాటి ధంకిలిక.

చ॥ ఇతనిని లేపు మార్గమింక ♦ నేదని నోటిని ముక్కుగాంచి భీ
మతులయి తాంకగా వెఱచి ♦ మందలఁ గాహళ శంఖరావముల్
శ్రుతుల కడం గదించుచు ము ♦ సుండి గదాదులతోడఁ గాలు గే
లు తల నలంగ మోదియుఁ గ ♦ లుక్కున కండుట గాంచి వేనటఁ.

తే॥ ప్రభునియు త్తరువొంది తుంగములను, తోలి త్రొక్కింప నది తల్లిఁజోలపాడు
కరణి నూగింప నా కుంభఁకర్ణుఁడంత, గుఱ్ఱువెట్టి గాఢంబగుఁకూర్పునొందె.
తే॥ అనుగులంత నేలికయొద్దఁకరుగుదెంచి, చేయఁదగిన యుపాయముల్ ♦ చేయఁబడియె
గేలు నొచ్చె హరులు త్రొక్కిఁసోలిపోయె, నేమియును లాభ మగపడఁదెట్లు ననుడు.
తే॥ కరులుహరులు తేరులద్రొక్కఁగదలకున్న, కుంభకర్ణ శూలములతోఁగ్రుమ్మిగదల
మోదియైన మీకుం దోచుఁనేదియైనఁ, జేసి నిద్దరలేపి పిల్చికొని రండు.

తే॥ రిత్త రాకుండు పొండనిత త్తఱింప, దనుజు ననుమతి నాతని ♦ యనుజుఁ జేరి
గూబలంట శూలములతోఁగ్రుమ్మిక్రమ్మి, ముసలములతోడ దంచఁగానునలిలేచె.

చ॥ తలఁపునకంటె మించిన యు ♦ దగ్రశరీరుండు కుంభకర్ణుఁడ
మౌలపునఁ జచ్చినట్టి యొక ♦ మేటరి ప్రాణములొందు శైవడిఁ
మెలఁకువ గాంచి లేచెఁ దల ♦ మింటిని తాంకఁ ద్రివిక్రమేశ్వరుం
బలెఁ దనమేను దిక్కులకుఁ ♦ బర్వంగఁ గన్నులు వార్ధి మించఁగఁ.

క॥ త్రిజగంబులు వడఁకఁగ ది, గ్గజములు చలియింప రవియుఁగలఁగంబొఱఁ
గుజగుజలువోఁ ద్రిమూర్తులు, గజబిజి సురలొందఁ గుంభఁకర్ణుండు లేచెఁ.

ఉ॥ అఁకలి మీఱ మేలుకని ♦ యన్నము చాలమిఁ బేదమోముతో
సోకులు వండియున్న దిను ♦ సుల్ పలువందల బండ్ల యన్నముఁ
మేకలఁ దొట్టి యేనుఁగులు ♦ మీలును మద్యము పండ్లు మెక్కి య
త్తాఁకలి రేప దున్నలు న ♦ హాసము లాన భుజించి తేకువఁ.

క॥ బెడిదముగఁ గనులు విచ్చెను, పిడుగుల నొకచేతఁ బట్టి ♦ పిండిగఁ జేయఁ
జడనిధి వండలిసేయఁ, గడిగా రవిబట్టి మ్రొంగఁగా నగు లీలఁ. ౧౦౫౨

సీ॥ కూర్చుండియుండ రఁగ్నోధీశు రావణు, నిలిచినంత పొడవుఁనగడువాడు
కడలి యలలవంటిఁకనుబొమ ల్లలవాడు, వరి వెన్నవంటి వాల్చురగుఁవాడు
రక్తమాంసములు చఁగ్గము లెమ్ములును చింద, జవిరి జవిరి తినఁదిపురువాడు
మీఱిన యాఁకలిఁతీఱ నాయుధముల, నమలి విశావికఁనవ్వువాడు

తే॥ కఱకు శూలంబు కేలనుఁగలుగువాడు, నగము కాలి నిల్చిన తాడిఁపగిదివాడు
మదము గలవాడు న్నబ్ధిరోఁమములవాడు, ఒడలి విఱుపులు త్రేపులుఁవిడనివాడు.

తే॥ ఇంద్రు పండ్లురాలిచ్చిన చేతులెత్తి ప్రహారి, దనరు బురుజుల మెల్లనఁదడవువాడు
శక్తి చేతఁదాల్చినవాడుఁచవికి సింహ, శరభమాంసముల్ దిననోరుఁతెఱచువాడు.

తే॥ పడకయను వారినిధినుండిఁపైకిలేచు, తనదు నిడుపైన మేనిపైఁజెనకి యలము
బాడబాగ్నికీలలొ యనఁబరగను నిడువు, జేగుతైన రోమంబులఁజెలఁగువాఁడు.

తే॥ దెసల గెలిచిన దశకంకుఁనెసకమునకు, జంకి చండ మయూఖుండుఁజాతవేదుఁ
డడఁగి యుండఁ దగిన గుహఁలనఁగ నిద్ర, కప్పు వీడని లోఁతగుఁకనులవాఁడు.

తే॥ వారణంబులు చరియించుఁపర్వతగుహ,వంటి దోరముల్ గల ముక్కుఁపజలువాఁడు
కొండ చిలువలు నిద్రించఁగూడునట్టి, పెద్ద శ్రవణ రంధ్రంబులఁజెలయువాఁడు.

తే॥ ఐన కుంభకర్ణుని గనిఁయన్నగారు, పిలుచుచున్నారు మిమ్మునిఁవిన్నవించు
సేవకులతోడ జనె దశశీర్షుఁడున్న, మందిరమునకు నగరానఁగఁగందువుట్టి.

తే॥ పెద్దకొండ పరుండినవిధముదెలియఁ, జాగి తమ్ముడన్నకు మ్రొక్కఁవేగయెత్తి
గ్రుచ్చి కౌగిలిందికొనె రఁత్తోవిభుండు, కొండ కొండను తడవినకొమరుదోవ.

తే॥ ప్రక్కఁగూర్చుండనిడుగొనిఁర క్తమద్య,ఘటఘటలుకొన్ని తెప్పించిఁకాంక్షనొనఁగి
పలల మిచ్చి తెల్లని పట్టుఁపత్రములను, రత్నభూషణముల నహఁరముగఁ జెట్టి.

తే॥ ఇంద్రుఁడై రావతంబుతోఁసిగిపాటు, వేళఁ దప్పి జాతిపడినవీరపట్టి
మమర ఫాలభాగమున లంకాధినాయ, కుండు తమ్మున కర్మిలిఁగూర్చికట్టె.

తే॥ మొలుపునై వడి మేనెల్లఁమొలుయుచుండఁ, జెందిర మలందిన గజంబుఁచెలుపుదెలుప
మొగులుఁబోని దేహంబునఁబుగులుతావి,చందనముపూసెఁ దనదుహఁస్త్రములతోడ

తే॥ వినము కసిమనఁగినరీతిఁవిన్నుత్రోవ, యొరయ నిల్చిన తమ్మునిఁయురమునందు
భవుఁడు ప్రేమతోనొనఁగినఁపహ్నిఁబోలి, వెలుఁగుకవచంబు దోడిఁగెనుఁవిబుధవైరి.

ఆ॥ ఎడమకన్ను బామయుఁనెడమ భుజంబును, కంపమొండఁ గుంభకర్ణుఁడంత
నన్నఁగాంచి నంగఁరాలంకరణమేల, సేసె దనఁగఁ బంక్తిఁశిరుఁడు తెలిపె.

క॥ నరపతి సుతు లిరువురు వా, నరసేనలతోడ వచ్చిఁనగరమ్మును పెం
పజ ముట్టి యెవ్వ రెన్నఁడుఁ, బొరయని విజయమ్ము గొనిరిఁపొరిగొను వారిఁ.

—: కుంభకర్ణుఁడు రావణునకు హిత ముపదేశించుట :—

ఉ॥ నావుడుఁ గుంభకర్ణుఁడు ఘటంబు సంగు యుద్ధము సంభవించెనే?

పావనియైన జానకికి ఁ బన్నము లింకను సీగలేదాఁకో?

దేవ మనుష్య లోకముల ఁ దీపిత రాక్షసకీర్తి మాసెనే?

యీవగ దావరించెన న ఁ మిద్ధ కులంబునకుఁ వివాళముల్? ౧౧౬౬

చ॥ సమరము డాసెనే? యదియు ఁ జానకి కోసమె సంభవించెనే?

కములదళాక్షిపైఁ జెడుగు ఁ కామము పల్లని మున్నెయంటి నే

శ్రముల వివంబు గల్గిన వృ ఁ దాకువుఁ బోలిన ధాత్రిపుత్రి పైఁ

దమి విడకుంటివో? విడక ఁ తక్కుటయుఁ విధిశృత్యమేయగుఁ? ౧౧౬౭

చ॥ వసుమతిఁ గెల్లగించి సులఁ ♦ భంబుగ నెత్తఁగవచ్చు లోకముల్
కసిగొని మ్రొంగవచ్చు రఘు ♦ కాంతుని సంగరమందు గెల్వ మా
ననమున నెంచుటల్ జనక ♦ నందిని మేను పరివృజంపఁగాఁ
బొసఁగునటంచు నెంచుటను ♦ పోలును రాక్షస వంశ భూషణా !.

చ॥ గెలుపును గల్గునే ? మఱియుఁ ♦ గీడ్పడుఁగాక పులస్త్య ధాతృ స
త్కులమున మేలిమిఁ జెడఁగఁ ♦ గోరి యొనర్చితి భూగుణంబుచే
జల గుణముఁ విభిన్నమగు ♦ జానున నుత్తమ వంశ కీర్తి నీ
వలన నశించె సర్వమును ♦ పాడుపడెం బలుభంగులం గటా ! ౧౧౬౯

క॥ ఇచ్చితి జయము మఘవునకు, గ్రొచ్చితి వల్లంబు బందుఁగులకు న్నికొక
దెచ్చితి పలువగలఁ జెడుగు, వచ్చితి చానిచ్చఁ దొలఁగుఁపద్ధతి గలదే ? ౧౧౭౦
తే॥ మంచి ధర్మపద్ధతుల శ్రమించిచేసి, వన్నె మున్ను గూర్చితి లలఁభాగ్యములకు
నట్టి ధర్మంబు నీవయ్యయడఁచివైవ, నందితంబుగ నెవ రుద్ధఁరించువారు ? ౧౧౭౧

చ॥ త్రికరణశుద్ధి యుల్ల సిలి ♦ దీన శరణ్యత ధర్మవర్తనల్
ప్రకట పరోపకారమును ♦ భాసిలు పుణ్యులమ్రోలఁ గల్గ బూ
టకములఁ బాపమందును వ ♦ టాగితనంబు వహించినట్టి మో
టకులు జయింపనేర్తురె ? తో ♦ జంగునె ధర్మ మధర్మ వీడచే. ౧౧౭౨

చ॥ మఱియొకమాట విన్నఁ గడు ♦ మంచిదెయో వినవేని లెస్స యొ
డ్డిఁజకములేల ? యున్నది వ ♦ యోధిని దాఁటిన కోఁతి, సీతయుం
జెఱవడె వాలి వక్షమును ♦ చీల్చిన బాణముకడ్డు దైత్యులుం
గొఱవడకుండఁగా మనముఁ ♦ గూడితి మేది కొఱంత యెన్నఁగక ?

కా॥ నీతాదేవిని వీడి రామ పద రా ♦ జీవంబులఁ వ్రాలి ప్ర
స్థిత ప్రాభవమొందు నీయనుజును ♦ స్నిగ్ధుండవై. కొల్చి త
చ్చేతోమోదన రీతి వర్తిలుము ; నీ ♦ నేనాతతిం బంపి త
ద్రావ్యతంబుల్ నశియింపఁ జింతిల్కట భా ♦ వ్యంబొనె ? లంకేశ్వరా !

తే॥ పేర్చి దళములఁ బూర్తిగాఁగూర్చికొఱుఁ, గదనరంగంబునకుఁ జనిఁకడిమిఁజూపి
శత్రుల జయించుటో లేకఁనమయుటో తగుఁ, గాక యిది యుక్తమగునె లంకాపురిశ !
తే॥ అనిన విని రావణుండు నింన్నక్కఱపడి, పిలుచుటెన్న భవిష్యత్తుఁదెలుపఁగాడు
వెడలి యల్పమానపులఁ జిక్కఁడఁగఁగాని, నీహితములెన్న ! తెలిసె నఁత్యాహితంబు.

క॥ విడిచితివి పౌరుషంబును, కుడిచితి వుదరంబు నిండుఁగుడుగుగ నింకక
నడవుము చల్లనియెడ కటఁ, బడి నిద్దురపొమ్ము రేలుఁపవళులు ప్రీతిక. ౧౧౭౩
తే॥ మానవులకుఁ గేలోడ్చి నమస్కరించి, గూనిప్రమానిముక్కులకు మ్రొక్కులనొనర్చి
బ్రతుకు మనుగడ తిండికై బ్రతుకునట్టి, నీకు నీతమ్మునకుఁ దగుఁనాకుఁ దగునె ?

శా॥ ఓరీ నేవక! సాయుధంబగు రథం ♦ బొంటించి తెప్పించు
ర్వార ప్రోద్ధతి దేవ నాగ నర వర్గంబెల్ల నొక్కుమ్మడి
జేరన్యచ్చి మనుష్య వానరులకు ♦ జేడ్పాటు గాకుండఁగా
బోరక రండని యెల్లవారలకుఁ దె ♦ ల్పుండి మదీయాజ్ఞచే.

చ॥ అని పయనంబుకై తోడఁగు ♦ నన్న పదంబుల వ్రాలి శూలము
మినమినలాడఁ గైకొని త్తు ♦ మింపుము గెల్పునె పొంది వత్తు నే
నని వచియింపఁజాల విధి ♦ యార్పుచు గెంటుచు నుండఁ జావు త
ప్పని సరి చత్తునేని జన ♦ పాలక నందిని వీడు మేలగుక.

౧౧౮౦

తే॥ ఇంద్రజితుడును లక్ష్మణునిపపుచేతఁ, బడుట నిక్కము సేనయోపవనధూత
భూతియగు; భావిశుభములఁబొందు తెఱఁగు, చర్చచేసి యందితరీతిఁజలుపుమన్న !

క॥ నను గెలిచిరేని పిమ్మట, నిను గెలుచుట నిజము; పిదపఁనమ్మి దలచి నీ
తను వీడననుట వెడఁగఁగు, బనిగొని విడుటెన్న నీ తఃపఃఫల మన్నా !

తే॥ నేర్చి నేరక తొలినండిఁనేటిదాఁక, నేనొనర్పు తప్పలు గలఁవేని సైఁపు
మన్న ! నీయెదుటికి వచ్చుఁటది యింక, సెలవే! యని కుంభకర్ణండుఁవెలలఁబాఱె.

తే॥ నిలుచు రావణు కన్నులఁసీరె కాక, నెత్తురును చిందె నచ్చటిఁనమ్మి బందు
గులును మిక్కిలి తపియించిఁకుమిలినారు, కుంభకర్ణండు పోయెనుఁకోటదాటి.

తే॥ శూలధారియై చను మహాశూరుతోడ, వెడలుఁగాక సైన్యంబనివిభుఁడు పలుక
దనుజ బృందంబు వెడలెవాద్యములతోడ, మింట నురలతలల ధూళిఁమేవుకొనఁగ.

తే॥ న్యందనములపై మాతంగఁబృందముపయి, గాలిబంటుల కేలనుఁగాలు కేత
నమ్ము లాజని లేచు రఁజమ్ము దివిని, మైలపఱుప వానిఁ దుడుచుఁలీలనొప్పె

తే॥ ఆయుధంబు లొండొంటి రాఁయంగ లేచు, నిష్పకలు వీరుల కనులఁనిగుడు మిడుఁగు
ఱులును మిక్కిలి వెలువడిఁయలముకతన, వేడిచేత జీమూతముల్ మాఁడిరాలె.

చ॥ కరులు తురంగముల్ రథ ని ♦ కాయము దందడియై కడల్కొనక
ద్వరపడి ముంగల న్నడచు ♦ దండును వెన్నల నేగు సేన క్రి

క్కిటిసి కుదించి మధ్య నిజి ♦ కింపఁగ లోపలి మూఁక నేలపైఁ
జరణము. లూనలేక యెలసంబున వే చనె నంతరంబునక.

౧౧౮౧

ఆ॥ వేయి శరభములునుఁవేయి సింగంబులు, వేయి భూతములునుఁవేయి కరులు
కట్టఁబడిన దిగిభంగణమిడ్వలేని తే, రెక్కి కుంభకర్ణండుఁడగుడెంచె

౧౧౮౨

ఆ॥ పరశు చక్ర భిందిపాల గదాసి తో, మర నిమంగ చాపఁదర ఖరోగ్ర
ముసల శూల శస్త్రముద్గరాదులఁ దాల్చి, దనుజసేన నడచఁధరణి యదర.

ఆ॥ పరున పరుసలుగనుఁపడివడి చేనూని, యంది యిచ్చు రాక్షసాలి మద్య
పాత్రములను పక్షపఱచిన మాంసంబు, నినుచు బండ్లతోడఁజనియెవెంటు.

సీ॥ పెక్కండ్రు పనివాండ్రు వేవేగ బడిబడి, యిరుగేల వారి యుండిచ్చుచుండ
గుహను చొప్పించు నంగున నోట నించుచు, గుంభకర్ణుడు రణక్షోణి జేర
వీని యీకొలపనివాసర వితతితో, బూర్తియై నిలుచునో? పొడవుకొనునో?
వీని కడుపునిండ బ్రాణివర్ణములెల్ల జాలియుండునె యనుశంకపొడము

తే॥ చరణ ముంచినచోటెల్ల శవ మయంబు, వీని మూలాన సమవర్తి వేటుకొత్త
దారియెఱిగెనుయముఁజెప్రశత్యక్షమయ్యె, బాటుకెట్లనియమరులు పరుగులిడిరి

తే॥ నర్పరాజు శిరమునుండి జాటి భూమి, తోడ మేరువు వచ్చినతోయమొప్ప
కనక రథమెక్కి వచ్చు నాఘనశరీరు, గుంభకర్ణుని శ్యామలాంగుండు కాంచె.

తే॥ ఘన పతాకయందున విణఁగానరాదు, సింగ మున్నది వాని విచిత్రతనువు
చిత్రవేగముతోడ జూచినను పూర్తి, కాదు రాక్షసరూపుఁడీ భరుఁ డెవ్వఁడో?

చ॥ ఒక్క భుజంబుదొట్టి మఱి యొక్క భుజం బగుదాఁక జూడఁగా
నిక్కము కొన్నినాళ్లు పయం నించును కాళ్లు జనించినట్టి గ
ట్టిక్కటి యిట్లు వచ్చెనొక? యుద్ధము సేయఁగఁ గోరివచ్చు షే
మొక్కలుఁ డంచెదం దలఁపఁ బోలదు ఘోర శరీరు డెవ్వఁడో?

మ॥ ఉదయాద్రి మొలతెంచు భాను కిరణోద్యోగంబు మట్టార్చి పె
ల్లిదమా చీకటి నించు వీని తనువులెన్నం బరిక్షించి నె
మ్మది భీతిల్లి ప్లవంగముల్ దెసలకుంబర్యైతై నీసైన్యము
జెదరం దోలఁగ రావణుండు గొను నాభీల క్రుధాహవమో?

—: విభీషణుడు రామునకుఁ గుంభకర్ణు నెఱింగించుట:—

మ॥ అని శ్రీరాముడు ప్రశ్న సేయ విని లంకాధీశు తమ్ముండు ప
ల్కును మాయన్న కృతాంతతుల్యుండు లయోగ్రుంబోలు వాడంబుజా
సను గన్నాతఁడు యోగనిద్ర మదిలో జాలింప వై త్యాళి నీ
ల్గును; వేల్పుల్ మరణింతు రీయమర కూర్మస్వీడి కన్విచ్చినక.

తే॥ లేవ రేని కల్పముదాఁక లేవకుండు, నిదురపోతు గాలికి మించికదలువాడు
యమునకు యముండు హరిహయఁనాజి దఱిమె, రోషశీలండు కుంభకర్ణుడనువాడు.

సీ॥ పై నున్న యింద్రుండు పడకుండఁ జౌదంతి, దేకువ గిరగిరఁదిప్పినాడు
శ్వసనుఁబట్టి నలంచిసారంబు దీయంగ, బిడుచువాడు జలధిపడుచువాడు
చేవకు దగు దృఢచిత్రం బు గలవాడు, బ్రహ్మచే వరములఁబడసినాడు
శూలిని మెప్పించి శూలంబు గొనినాడు, సురల వీఁపులె సదాచూచువాడు

తే॥ ప్రబలి తాటియాకుల గాలిపడగవోలె, దిరిగినాడు జగంబులఁదిప్పినాడు
ఇంతదాఁకను నిద్రయందీతఁ డుంట, వలన జీవించియున్నది ప్రాణి వితతి.

తే॥ పాడితెరువు గాదిది దీనిఁ వలన మనకుఁ, బ్రాణహాని నిశ్చయమనియన్నతోడ
రెండు మాటులు పలికె నీతండు దాని, వెడఁగు దైత్యుండు పెడచెవిఁ బెట్టినాడు.
తే॥ సాధ్యమైనంతవఱకును సామముననె, హితము బోధించి తుదకింతయేని వినుమి
వినుగుచెంది మృత్యువు శిరోఁపిధి నిలిచె, ననుచుఁబల్కి నీయెదుటికి నరుగుచెంచె.
తే॥ అని విభీషణుఁ డాడ వఁనాటవిభుఁడు, వీనిఁ జంపిన లాభంబుఁ గానఁబడదు
వచ్చునేని చేర్చికొని యవ్వల వలసిన, వనులు గావించి మిది నీకుఁ జనునకాదె.
తే॥ అనుడు సతనియొద్దకుఁ బోవ నర్హుఁడెవ్వఁ, డనుచు రాముఁడు పల్కె నట్లైన నేగి
కలుపుగోలుతనంబునఁ బలికి వచ్చు, నేని తోడ్కొత్తు ననె రావణానుజుండు.
తే॥ మంచిదని రాముఁడన దైత్యమాన్యుఁ డేగి, యతనిరాకను వినిమోదఁ మందుకుంభ
కర్ణు పాదములే తన మస్తంకంబు సోఁకఁ, జాగి మ్రొక్క నతఁడు నెత్తికొఁగిలింపె.

—: విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము :—

చ॥ కనుల ముద్రాఁ బిందువులు ఁ గాఱ శిరంబును మూరుకొంచు మె
ల్పున నురమానఁ జేర్చి యొడ ఁ లుం బలుమాటులు దువ్విదువ్వి స
జ్జన తిలకాగ్రగణ్య! కుభఁ సంతతులెల్ల నొకండ వొంది తం
చును ముదమందు నాతలఁపు ఁ శోపిల ఎచ్చిటివేల యజ్ఞతే?

ఉ॥ నీ వభయంబు నొందుటయు ఁ నిర్జరు లేనియుఁ జెందరాని సం
భావిత సౌఖ్యముల్ చెడనిపద్ధతిఁ గాంచుట వీనులారఁగా
నే విని పొంగి పోయితి గు ఁ జీ! జమువాతను చిక్కియున్న మా
తావున కేలవచ్చి తమ్మ ఁ తంబును రోసి వినంబుఁ గోరితే? ౧౨౦౬

చ॥ చెడి కృశించుచున్న కుల ఁ శిష్ట గురుత్వము నీ కతంబునకొ
దొడిఁబడకుండ వర్ధిలును ఁ తొల్లిటి కైవడి నంచు మోదనం
బడర వహించు నాతలఁపు ఁ లాఱడి వోవఁగ నాల్కయొండ ని
య్యెడ కరుదెంచి తేల మది ఁ యెంతయుఁ దాపము నొంద నక్కటా!

మ॥ తనపాణంబులు వోవునట్టి దశ యు ఁ త్యాదిల్లినకొ లోక పా
వనుడొ రాఘవుఁ డాశితావళిని త్రో ఁ వక సాహసింపండు ము
న్నె నశించెకొ మరణంపుభీతి యిపుడా ఁ నిత్యాత్మ్య సేవించుటకొ
జననోద్విగ్నత వోయె నింక నెదియో ఁ సాధింప నీ వచ్చుటల్?

నీ॥ సద్ధర్మమూర్తి శ్రీ ఁ జానకీనాథుని, కలిసి సేవించు భా ఁ గ్యంబు నోచి
పాపకారణములై పరఁగు నజ్ఞానంబు, నన్యభాత్వము సంశ ఁ యంబు ననడి
ముండు దుర్గణములఁ మూలంబుతోఁ దెంచి, భవ దోషముల నెల్లఁ బాఱఁదోలి
నిర్మలమూర్తివై నెగడు నీవింకను, పరదారలను గోరుదురిత మతుల

తే॥ బంధువులగాఁ దలంతువే? బ్రహ్మవలన, నీతి ధర్మంబు జ్ఞానంబు నిర్మలతయు
సమృతజీవితమును పొందియన్న! తుదకు, మన కులాచార వాసన మానవేమి?

మ॥ దనుజధ్వంసి ధరాత్యజాధిపుఁడు కో ధండంబు నెక్కుంచి హె
చ్చిన కోపంబున మాకుఁగా నటఁ బ్రతీక్షించెఁడ దదీయానుజం
డును కీశాలియుఁ జంపనెంచిన యముం ధు నిల్వఁ ద్రోవఁగనే
రని మాదుర్విధి కాచియున్నది కుమా ధ రా! యేల నీవచ్చుటల్?

తే॥ నీవు రాము శరణుచొచ్చినిలువవేని, రాక్షసులమేము రామ శరవ్రజమున
నాశ మొందంగ నుదక దానము నేయ, నొక్కఁడైన లేకండుటయొప్పునయ్య!

ఉ॥ లంకకు నీవు వచ్చుట క ధ లంక వహించిన దైత్య వంశముల్
క్రుంకినమీఁద నెమ్మదిఁ గ ధ కుత్స వహన్వయుతోడనే చుమీ
శంకిల నేల? యక్షయ యశస్కర సంపద లందుమయ్య! నా
కంకిలి ఫల్క కింకఁ జను ధ మా యన నన్నకుఁ దమ్ముఁ డిట్లును.

చ॥ వెడఁగగు నాయెడం గరుణ ధ వీ డని రాముఁడు నీవు వచ్చినఁ
విడువఁడు ప్రేమఁజూపుఁ బగ ధ వీడు భవాంబుధి దాఁటఁ జేయుఁ బెం
పడఁగ నాకొనంగిన న ధ మస్తము నిచ్చెద లంకతోడ నా
యెడఁ గరుణించి రమ్ము శుభ ధ మింతకు మించియు నున్న చూడుమా?

ఉ॥ తప్పికొనంగరాదు నయ ధ ధర్మవిశారద! పాటి దాఁగఁగా
నెప్పు గనంగరాదు మర ధ ణించుట నిక్కము రిత్త చావఁగా
నొప్పునడేది? నత్పథమ ధ యెందఁగఁదగ్గది నీకు నింతఁగాఁ
జెప్పెడి పాటి వాడన? వి ధ శిష్ట గుణాకర! యెంచి చూడుమా.

చ॥ చెడుగులె యెల్ల వేళలను ధ చేయుచునుండిరయేని వారు తోఁ
బొడమిన వారలంచు బుధ ధ పుంగవులంచును బంధులంచు నె
ద్దడి పడి యోర్వనానె నత ధ తంబును ధర్మ పథానువర్తికి?
బొడవగు నింటి దీపమని ధ ముద్దిడ మూతిని కాల్యకుండునే? ౧౨౦౫

ఉ॥ ఉత్తమకార్యముల్ మిగుల ధ నోర్పునఁ జేయఁగ నింద యబ్బునే?
క్రొత్తగు దుఃఖజాలములఁ ధ గూర్చును సంసృతియంచు నిచ్చుట
బాతులఁ దల్లిదండ్రులను ధ పుత్రుల భార్యల వీడువారు పె
సృత్తిని ధర్మము విడరు ధ వారికి నవ్వియ యిచ్చు మోక్షము.

చ॥ చెడు గొకరుండు నేయ నటు ధ నేయని వారును వానితోడనే
యడఁగుట మేలొ? కీడొ? వెర ధ వార వివేకిత గల్గువాడవే
నుడువుము కన్నతల్లి నెఱి ధ నూఁకుటచే గద భర్గవుండు చ
క్కడఁచె; భవుండు బ్రహ్మతల ధ నక్కట! త్రుంచె దొనంగు గల్గుట,

ఉ॥ ఆజిడి యొంద నారకము ♦ సం దడఁగందగు చెడ్డ కార్యముల్
వీటిఁడి చేయువాఁ డనుచు ♦ విజ్ఞులు చేయుదురే ? శరీరమం
దాఱని పుండునందు చెడు ♦ సంగముఁగోసి తొలఁచి కారముం
దూటిచి మాడ్చఁగాఁదగును; ♦ తోయధి నింగువ గల్పు టొప్పునే ?

ఉ॥ అన్నను కావఁదగ్గ వెర ♦ వారయ లేన యధర్మ వృత్తముం
గ్రన్నఁ దొలఁతమన్న నది ♦ కాదిక దిక్పతులెల్ల నవ్వఁగా
బన్నము లొంది ప్రాణములఁ ♦ బాయఁగవచ్చును రౌరవంబునం
దెన్నిక నుండవచ్చు మఱి ♦ యేది యొసర్పఁగ వచ్చుఁ దెల్పుమా !

ఉ॥ లోకములెల్ల గెల్చితివి ♦ లోఁగొని పొన నేయలేదు భూ
లోకమునందు నిద్దురను ♦ లోలతఁగొల్చితి నేటిదాఁక న
జ్ఞాఁకలితోడ నాయువును ♦ యావనమున్ వృథగా గఱించె నేఁ
డి కరణిక ద్యజింపఁదగు ♦ నే యనువర్ణ మధర్మవృత్తికై ? ౧౨౨౦

చ॥ నెనరున రాఘవుండు కరు ♦ జింపఁగ నిద్రయు వీడి సౌఖ్య భా
జనమగు జీవితంబుగొని ♦ సార్వజనీనముగాఁగ రాజ్య పా
లన మొనరింప నర్హుడవు ♦ లభ్య పదంబిది కూడివచ్చె నా
మనవిని వ్యర్థ పుచ్చక న ♦ మంచితరీతి ననుగ్రహింపుమా. ౧౨౨౧

సీ॥ ధర్మ సంస్థాపనార్థంబు విష్ణువు రాముఁ డై జనించెను భాస్కరాస్వయమున
నాదిదేవుడె యాయఁనపవాదు గల్గునే ? యెల్లిదవకానె ? రాఁయిడియు నున్నె ?
నీచుల పద్ధతుల్ సీగి విబుధ సంఘ, నియమముల్ గొని నీవుఁ నగడుదేని
రాక్షసాస్వయ మహావృత్తుంబునకు వేఱు, పురువు దశాస్యండుఁ పొలియు పిదప

తే॥ నీ కుమారులతోడనునా కుమారు, లన్న కొడుకులు సౌఖ్యంబుఁలరయువారు
మన పులస్త్య వంశంబు నిర్మలినమగును, తెలియవే యింతమాత్రంబుఁధీరచరిత !

సీ॥ మునులు ప్రేమింతురుఁదనుజ విరోధులౌ, సురలు ప్రేమింతురుఁనూ డడంగు
శాత్రవులే నీకు ♦ జగతి లేకుండును, పిండెలు పుట్టడి ♦ వేళయందు
పూలు త్రుంచుట దొడ్డఁపురుషుల పనియానె ? బానకీపతియె నై నర్హకమగు
కరుణచే నాయడఁగల ప్రేమచేత ని, న్నర్థించి పిల్వ సన్నఁపినాఁడు

తే॥ రాముఁ జేరుట మేటి కర్తవ్యమగును, కాన ధర్మంబుఁ గడపకఁకడఁకతోడ
వచ్చి మేలొందుమని వానిఁపాదములను, వినమితుండయి పట్టె విభీషణుండు.

ఆ॥ శిరము భూమి సోఁకఁనెరగి కాళ్ళు పట్టి, కొన్న పిన్నతమ్ముఁగ్రుచ్చియెత్తి
యొక్క చేర్చి కనులఁనస్రముల్ రాల్పుచు, గుంభకర్ణుఁ డిట్లుఁకుదురఁబలికె.

చ॥ జల లిఖితంబు వంటి నుఖ ♦ సంపద లందఁగఁగోరి యెల్లవే
శలఁ దగఁబెంచి పోరికి న ♦ లంకృతిచేసి జయేచ్ఛచేత న

న్నెలమిని పంపు నన్నకు వ ♦ హించిన ప్రాణము లీయకుండ శ
త్రులకడఁ జేర నాశొనరుదుఃఖముఁ దీర్తువయేని పొమ్మిక్కన్. ౧౨౨౫
తే॥ చెడని ధర్మమార్గము చిరఁజీవితయును, ధాత వరమునఁ బడసినతండ్రీ ! నీవ
జగములకుఁ బ్రభుండవు నీకేతగినదదియు, సమర మరణంబె నాకు యశస్కరంబు.

ఉ॥ యోచనలేని యొక్క ప్రభువొప్పమిసేయఁ దలంచెనేని యా
లోచన సెప్పి దిద్దు టది ♦ లోకమతంబు వినండయేని నీ
రోచిత వృత్తినుండి విభు ♦ నోరెము మెక్కిన వార లాడిలో
దాచక ప్రాణముల్ విడుట ♦ ధర్మము; వీడుట కీర్తిమార్గమే ? ౧౨౨౬

చ॥ చెలువుగ దేవదానవులు ♦ సేవలు సేయఁగ మూఁడు లోకముల్
బలిమిని గెల్చినట్టి రిపు ♦ వారణ సింహుడు రామబాణ ని
ర్దళిత తనూజ బంధు హిత ♦ తండముతో మరణించుచుండఁ ద
మ్ముల నొకరేని తోడ్పడక ♦ పూర్తిగ నీఁగుట భావ్య మానాకో ?

చ॥ ఎదురొక యంతలేక విజ ♦ యేందిర నెల్లడఁ గొంటచే భయం
బెడగొనియున్న శాత్రవులు ♦ హేళనసేయ నుమా మహేశ్వరుల్
పొదలు నగంబు నెత్తిన ప్ర ♦ పుష్ట భుజంబులు కాలపాశ బ
ద్ధ దశ భజింప నొంటిగఁ గృ ♦ తాంతుని నద్దము సేరఁబాడియే?

చ॥ బలితపు రాగిఁగోటలను ♦ భాసిలు పట్టణ సంప దుద్ధతిం
దెలిసి మదగ్రజానువులఁ ♦ దీసిన పిద్విషు సంస్తుతించుచున్
గలనిని మార్గణాహతిని ♦ కాయలుగాచిన తొమ్ముతో వడిక
వలకడతేని దుర్మదముఁ ♦ బాపిన యేనును మ్రొక్కనేర్తునే? ౧౨౩౦

సీ॥ హనుమంతు నంగదుఁనర్కనుతుని వీర, మనుజులౌ రామలక్ష్మణుల నీలుఁ
గాయలు కనరులకై ప్రాఁకులాడు వా, సర ఋక్షచరులనుఁనుఱుముచేసి
ప్రాలేయహరుడైనభాస్కరుకై వడిఁ, గదన రంగంబునఁబొదలువాడ
హాలాహలముఁ గన్నయమరులవలె హరి, సేనలు దెసలకుఁజెదరిపాఱఁ

తే॥ గడలి స్థితిదప్ప నగ్నియుఁగాలి పఱవ, విలయమంచు జగంబులుఁవిహ్వలించ
ళులమును కేలఁగొని తాటిఁగాలిపడగ, పదురునం దిరిగెడఁ జూడుఁమెదురులేక.

తే॥ కలఁగి పాఱక సమర రంగంబునందు, నిలుచు వా రెట్టివారైనఁజెలగినైతు
నాదు పలుకుల మన్నించివాడు విడిచి, భాను కులల స్నేహంబు గాఁపాడుకొనుము.

ఉ॥ తమ్ముడ ! యేగు మాజి తుది ♦ వాఁగిన పిమ్మట రామువేడి త
త్సమ్మతి సంగరస్థలిని ♦ చచ్చినవారికి శాస్త్రయుక్తి నీ
తమ్ముగ నార్థవైహిక వి ♦ ధానముల న్నెఱవేర్చి మమ్ముపే
రిమ్మున నారకంబునకు ♦ నేగఁగనీయక యుద్ధరింపుమా. ౧౨౩౩

తే॥ కాకమానదు కాఁగలకర్మ ఫలము, నిలిచి కనువిచ్చి కాచినఁ నిలువఁబోదు
కలరె నీకంటె విజ్ఞానఁఘనులు? చింత, సేయవలదు మాయాడఁ; జరంఁజీవి వగుము.

చ॥ అని మఱి చేరఁదీసి ప్రియ ఁ మారఁగఁ బ్రేమను బాష్పపూర్ణ వీ
క్షణములఁ జూచిచూచి పెలు ఁ చం దెగె నేటికి సోదరత్వ మి
ట్లని పనవఁగఁ దమ్ముఁ డడ ఁ లాఁవఁగనేరక వ్రాలె నన్నపై. ౧౨౩౧

ఉ॥ నోరు మొగమ్ము డెందము క ఁ నుల్ వడినెండె శరీర జీవముల్
తాఱి తపించె నిర్దురకుఁ ఁ దక్కక వాడు పెరుంగ మేలు చే
కూరదటంచు నగ్రజుని ఁ శోరి యనుజ్ఞను వేడి సేనలుం
బేరిమిఁ గేలుమోడ్పుఁగ వి ఁ భీషణుఁ డయ్యెడనుండి క్రమ్యుఁడ౯.

ఉ॥ చార్యము గల్లు మమ్ముఁ దన ఁ జాతి గుణంబులు వీడి వేద వి
ద్యర్యుఁడు మా విభీషణుఁడు ఁ బాల్యము పైతము ద్రోసెనంచు నే
చర్యయు లేక క్రంగిన వి ఁ చారముతోఁ గనునీరు రక్త సాం
కర్యము నొంది వెల్లువలు ఁ గా నటనిల్చెను కుంభకర్ణుఁడు౯. ౧౨౩౨

ఉ॥ వచ్చి విభీషణుండు రఘు ఁ వర్యుని పాద సరోజ యుగ్మము౯
హెచ్చిన భక్తి మొక్కి ధర ఁ ణీశ్వర! చావఁదలంచువారికి౯
నచ్చునె ధర్మచింతనలు? ఁ న్యాయము సౌమ్యము నేర్పుచూపి పె
న్మచ్చిక చేసితి౯ మనసు ఁ మాఱదు పోదు కులాభిమానము౯. ౧౨౩౩

తే॥ అంచుఁబలుకంగ శిరము పంఁకించిరామ, చంద్రుఁడనియె నీయెదుట నెఁజాలిమాలి
యాజి నీయన్నఁ జంపు టఁనర్హమనుచు, మంచిచేయంటి; విధికినిఁమాఱుగలదె?

—: కుంభకర్ణుని యుద్ధము :—

తే॥ అనుచు మెల్లన ననుచుండఁనసురసేన, వనచరావళిఁదఱిసి పోఁరునకుఁ దిగువ
నెగసివట్టి రజము నిండఁనీరరాశి, ఘోష మడఁగె దద్విధము కాఁకుత్స్నఁ డెఱిఁగె

ఉ॥ పాతెఁ దురంగముల్ కరులు ఁ పాతె రథంబులు పాతెఁ గొండలుం
బాతెను నెఱు వెల్లువలు ఁ పాతెఁ గబంధము లెల్లచోటుల౯
మీఱి నటించె భూతములు ఁ మిక్కిలి గంతులు వైచెఁ డెక్కెముల్
తాతెను కంక గృధ్రములు ఁ తారె వియత్తల మెల్ల నిండుచు౯. ౧౨౪౦

సీ॥ ఎమ్ములు మెదడు మాంఁసమ్ము రక్తము క్రొవ్వు, నలినలిగాఁగ దాఁనవులు పడిరి
శిరములు భుజములుఁతరులును గిరులును, పొడిపొడిగాఁ గవుల్ఁకెడసి పడిరి
ఏసిరి రక్కసు ఁ లేసిరి వనచరుల్, వినరిరి దనుజులు ఁ వినరె హరులు
నలఁచిరి దైత్యులుఁనలఁచిరి వైవగులు, తిట్టఁ దిట్టిరి కొట్టఁగొట్టినారు

తే॥ చీల్చిఁ జీల్చిరి చలగంగఁఁజెలగినారు, క్రుమ్మఁ గుమ్మిరి కొఱుకంగఁగొఱికినారు
హెచ్చుతీక్కువ లేకుండఁనెనక మెనఁగ, రణము నల్పిరి భేదరుల్ఁబ్రాంతినొంద,

ఉ॥ వానసు తోలు గాలియును ♦ వాయువుతాకున కోర్పు వానయ్య
మానగు తారకాణగ నమంబుగఁ బోరెడు పోరుగాంచి శ్రీ
మానిని నిర్జరేంద్ర పుర ♦ మాన్గముఁ ద్రొక్కఁగనీని శూలముం
బూనిన కుంభకర్ణుఁడు న ♦ ముద్ధతి వచ్చె సమిద్ధరిత్రిక. ౧౨౪౩

తే॥ విలయవతంబునందుజీవులుభ్రమించు, ననువుదోషధూళినిదగుఁలొనియునెత్తు
ఁజులుం జక్రముల వారఁజేంద్రములను, తగులుకొని నేలఁగూలెనుతరుచరాళి.

సీ॥ శైలముల్ వైచుచుఁనందనాగ్రమునకుఁ, బటతెంచు వానరఁపతతిఁ బట్టి
మొనసి యొండొకటితోఁమోదునుతన్నును, నలఁచును మ్రొంగునుఁనమలి యుమియుఁ
ద్రెంచును చీల్చునుఁత్రిప్పి యెగురవైచుఁ, బిడిచి రక్తము మేనఁదడవికొనును
నేల నడఁచివైచిఁకాల రాచును నీట, ముంచును నిప్పునఁనుంచుఁ గ్రుంచుఁ

తే॥ దేరునకుఁ గొట్టు జలనిధిఁజేరవైచు, దిక్తటంబులఁ దవులంగఁదివిరివైచుఁ
బొదల ప్రాఁకులఁబడవైచుఁగుదియనైచుఁ, బర్వతంబులఁ బడవైచుఁబొటవైచుఁ.

ఉ॥ భేచరసాళి భీతి గలఁ ♦ గె మలఁగె దొలఁగె వియత్థులిక
వేచెను కంకగృధ్రములు ♦ పీనుగులం దిన మూఁకమూఁకలై
మోచిన కొండలెల్లఁ బోలి ♦ వోయె గృతాంతుఁడు సాధ్యనంబునం
జూచెను కుంభకర్ణుఁడు వ ♦ సుంధరఁ గోఁతులఁ జక్కడంపఁగె. ౧౨౪౬
చ॥ విసరుట కొక్క తాయయును ♦ పృథ్వుఁ జక్కదు నేడె తెచ్చుకొం
డెనకమునక శుభంబు లుద ♦ యించెను రండని వానరౌఘముల్
వెనఁ గొని తెచ్చి కొట్టినవి ♦ వేసిన జాలు గిరుల్ కుజంబు ల
క్కనపడకుండ దైత్య భుజ ♦ కాండము లోర్చె నహాయనక సురల్.

అ॥ విసరుతాలు మట్టిపెల్లలుఁ దరుగిరుల్, నుగ్గునూచ మగుచుఁప్రగ్గిపడఁగ
వైవ నెవియులేకఁవానరుల్ పండ్లీల, కఱచి డాసి త్రుళ్లితెరిగినారు. ౧౨౪౮

ఉ॥ కొండలు గుంపుగూడి యొకఁకొండను వ్రాలెడి పిట్టతెల్లెలక
చందమునంది వానిపయిఁ ♦ జయ్యన నెక్కుచుఁ గేలునొవ్వఁగాఁ
గందఁగ గ్రుద్ది అక్కి పెడ ♦ కాటులు వైచి ఫలంబులేక చే
యం దగ నెద్దియుం గనక ♦ యంతటఁ బొటిరి మూలములకు.

తే॥ నీలుఁడొక గొప్పముల నవ ♦ లీలనెత్తి, నిప్పు లురలంగ గిరిగిరఁద్రిప్పివైవ
శూలమున దానిఁ బొడిచేసి ♦ లీలనవ్వె, కుంభకర్ణుఁడు వానరుల్ కుతలపడఁగ.

తే॥ అవల నొకగిరివైచియుఁవ్యర్థమైనఁ, గవులు గలఁగుదురని శతాంకమున కెదురు
నడచి పిడుగును మించినపిడికిలిగొని, కుంభకర్ణుని పొడిచెను ♦ కుతలమదర.

ఉ॥ చేతులు కాలునొచ్చి తన ♦ చేతలు వ్యర్థముగాఁగ నీలు డు
ఘాతముసెంది కూలఁ దన ♦ దాపలికేలను తాచె దైత్యు డా.

ఘాతముచేత నీలు నను ♦ కాండము తల్లడమందె నాయుధో
వేతుడుగామి శూలమున ♦ వేయఁడు నిర్జరవైరి పాడిమై. ౧౨౧౨

చ॥ అదిగని యంగదుండు రభ ♦ సాతీశయంబున వార్ధినుండి బె
ట్టిదమగు కొండఁదెచ్చి పుర ♦ డించి నిశాచరుఁ డీల్లెనంచు న
మృదమున వానరావళుల ♦ మానుగ గంతులు వెట్ట వైచె న
వృదిలుండు తాచె దానిఁ దన వామభుజంబున దైత్యు లార్వగఁ.

తే॥ తాప నగ్నొండ ముక్కలై ♦ ధరణిఁ బడియె, నేది తెరువని హరులు పెం ♦ పేది పఱవఁ
జెరిమి ముందుంచు పాదంబు ♦ వెనుకఁ దివక, యక్కనును తానుగా నిల్చె ♦ నంగదుండు.

తే॥ కుంభకర్ణుఁ డంత నమోఘు ♦ ఘోరనిశిత, వజ్రదండ మెడమచేతఁ బట్టివైచె
బ్రాణములు వీడఁగలవని ♦ పలికి దాని, నంగదుడు పట్టుకొనె వేల్పు ♦ లభినుతింప.

క॥ పట్టిన దండముఁ ద్రిప్పుచు, దిట్టండగు కుంభకర్ణు తీసి ♦ యుసుటుల
నెట్టన గొనియెదనని పిడు, గట్టులు మిడుఁగులులు సెదర ♦ నతనిం డాసెన్.

చ॥ కదిసిన వాలిపుత్రకుని ♦ కర్బురవర్షుండు గాంచి చావఁగాఁ
బదరెడు వానరేంద్రుడవో? వాలినుతుండవో? లంకయందు ని
ప్పు దవులఁబెట్టి రాక్షసుల ♦ పొంకమడంచిన వాయుజుండవో?
కొదుకక తెల్పుమా! యనఁగఁ ♦ గోరిక నంగదుఁ డంత నిట్లనుఁ.

మ॥ వాలిపాశముతోడ రావణుఁ ♦ బట్టి దిక్కులఁ ద్రిప్పు నా
వాలిపుత్రుడ రామభక్తుడఁ ♦ బంతమారఁగ నిన్ను నా
వాలమందునఁ జాట్టి రాఘవు ♦ పాదనన్నిధి జేర్పఁగా
లీల వచ్చినవాడ నం చద ♦ లించి పల్కఁగ దైత్యుడున్. ౧౨౧౮

చ॥ మఱుంగున నిల్చి నీజనకు ♦ మ్రందఁగఁజేయు మహాపకాఁకిం
బెరసిన నూడు దీర్చి మఱు ♦ మేలొనరింపవయేని లోకు లె
బ్బెఱికముతో హాసంపరె? ప్ర ♦ వీణతఁ జేసితి మంచికార్యమే
తెఱుఁగరు లైన శూరులు ను ♦ తింపరే దీనికి నిన్ను? బాలకా!

మ॥ వడి నీలావును వానరుల్ పొగడ నఁ ♦ వాలంబుతోఁ జాట్టి పెం
బడిఁ గొంపోవఁగఁ గాదుగాని సుమనో ♦ వక్షస్థుల్ గ్రుమ్మి వే
ల్వుడు శూలాగ్రమునందు గ్రుచ్చి కొని వేల్గఁ మింటిపై కెత్తి ని
న్నడర లంకకుఁ గొంచుబోవుటకె వీ ♦ యభ్యాగమం బర్భకా!

ఆ॥ అనుచు నుజ్జిమచూచి యా కుంభకర్ణుండు, చేత్రవేయ నూఱు ♦ చిదురలగుచు
వజ్రదండ మవనిఁ బడిన నంగదుండును, కినుక నాచలైక ♦ కేలుసాచి ౧౨౨౦

ఆ॥ పొడిచి కూల్చు నక్షుండు మెడవంచి దుముకంగ, నమరవరుడు శీర్షమడఁగఁ బాడిచె
వానిబొట్టుతోడ ♦ వాలిపుత్రుండు సోతి, నేలఁగూలె నాంజనేయు డబ్బె.

ఉ॥ వెండియుఁ గుంభకర్ణుడు కఃపిప్రభు పుత్రుని తొమ్ముగాఁడఁ జే
నుండిన శూలమున్ విసర ♦ నుజ్జన నేనెడు సంతలో నగం
బొండు వహించి వాని శిర ♦ ముగ్రత మోడుచు సింహనాద ము
ద్దండతఁ జేసి వాయుజుడు ♦ దాశరథి వ్రవ మాచరింపఁగన్. ౧౨౬౩

క॥ తలపై మఱియొక తలవలెఁ, జెలఁగు మలను చేతఁగొనుచుఁ ♦ జిందఱతోఁ గ
ర్వలినుతు తొమ్మున నమ్మెట, వలెఁ దగులన్ వైచి దనుజ ♦ వర్షం డార్చెన్
ఆ॥ అపుడు కీశవీరు ♦ లంజక యంగదుఁ, గొనుచుఁబోవ గొప్ప ♦ కొండఁ గొనుచు
హనుమ కుంభకర్ణ ♦ నడటున నీక్షించి, పన్నిదంబు చఱచి ♦ పలికె నిట్లు.

క॥ వైచెద నీపై దీనిని, సీచేవయు నెల్లవారు ♦ నియతి నెఱుంగఁగాఁ
దోచితివేనియు నీతో, నేచి దురము సలుప కవలి ♦ కేగెదఁ జామ్మి. ౧౨౬౬

క॥ అన విని దనుజాధీశ్వరు, ననుజుడు రదనముల కాంతు ♦ లడరఁగ నగి నీ
పెనుమల నను సోలించిన, నని గెలిచినవాడ వగుదు ♦ హనుమా ! వినుమా !

చ॥ అనుటయుఁ బిన్ననవ్వు నగి ♦ యాశుగపుత్రుడు నీవు చేవ గ
ల్లిన దనుజుండవేని తమ ♦ కింపక నిల్పుము నిల్వలేనిచోఁ
జనుము రణస్థలిక విడిచి ♦ చయ్యనఁ బ్రాణముతోడ నంచు వై
చినఁ జలియింప కల్గె నిలిచెన్ భుజమొందఁగఁ జూపి దైత్యుడున్.

చ॥ తిరుడెయ్య నిల్చి బాహుల విడిదిర్చిన నమ్మల వేయి వ్రయ్యలై
ధరణిని రాలఁ గాంచి నయ ♦ దాంతుడు మారుతి వీని చేవకుం
బరిమితి లేదు రాఘవుని ♦ వాఁడి శరంబులె చీల్చఁజాలుఁ గ
ర్బురుని భుజాంతరంబు ననిఁపోయెను దవ్వగ వీడి యాస్థలిక. ౧౨౬౯

సీ॥ డెబ్బది వెల్లువలుబ్బునఁ దాఁకి చ, చ్చినవారు పోవ శేషించియున్న
వానరు లందొకఁరేనియు మిగులక, క్రూరుని శూలమున్ కొఱ్ఱునందు
కెడయుదు రని యొకఁగడియలో జగములు, కలఁగునం చమరులుఁతలఁగినారు
తాఁకినవారిలోఁదర్పించి గెలిచిన, వారు నొప్పించినవారులేరు

తే॥ కదనరంగంబునం గుంభకర్ణుఁ డడరి, యొక్క కపిజాడయైన లేకుండఁజేసి
బట్టబయలున విహరించిపౌరుషమునఁ, గీర్తికిం గ్రొత్తఁదనము గల్గించె నాడు.

తే॥ దుర్దముండగు కపివీరమర్దనుండు, కుంభకర్ణుండు తిరిగినఁగొప్పబయలు
మున్నగన్మృదుఁ డ్రావఁగాఁజెన్నతఱిగి, యడఁగినట్టి పయోరాశిఁననుకరించె.

మ॥ యమరాఢ్భీకరుడైన దైత్యుడు మహా ♦ హంకారుడై కీక బృం
దము చావంగని రామలక్ష్మణులు యు ♦ ధక్రేడఁ గాంక్షించి రం
గమునందే కలరా? యెఱిగిరి? మఱొ ♦ క్కం దున్నదే లంక? ద
ర్పమునన్ రావొకొ? యంచుఁ డా భుజము లా ♦ స్ఫాలించుచుం గర్జితన్.

—: లక్ష్మణ కుంభకర్ణుల యుద్ధము :—

తే॥ తరులు గిరులును జాలును॥ తగ్గిపోయె, గోతిమూకయు సగముపైఁగి॥ గ్రుంగిపోయె
సనుచు ఖచరులు చింతింప॥ వినిచిరాకు, గొనుచు సౌమిత్రి తన్ను వే॥ రొగ్గునుమఁ దా॥ కె

మ॥ రణరంగంబున నిల్చి లక్ష్మణుడు ధ॥ ర్మం బెక్కు గావించుచు॥
గుణరావం బొనరించె నూడిపడ ర॥ షోదార కంఠస్థలీ
గుణ సంఘంబులు కర్ణభేరు లగల॥ షోణీధరంబుల్ ప్రతి
క్వణముల్ సేయఁగ భూతజాలము మహో॥ త్కంపంబునం బొందఁగ॥
చ॥ పరపిన లక్ష్మణ ప్రదర॥ వారము నింగిని భూమిఁ గప్పుచు॥
దెజిపి యొకింతలేక కడు॥ తీవ్ర దురంత రుషా త్సుధార్తమై
యొకలతోడ నోట వడి॥ నింగల ముమ్ముచుఁ బోయిపోయి యు
మొొజుకుల రక్తము॥ వెగటు॥ పుట్టఁగఁ ద్రావెను కెక్కి క్రక్కుచు॥

తే॥ తలలఁ ద్రెంచుచు నవ్వల॥ దాఁపెఁ గొన్ని, తలల నొందిన రీతిని॥ తనరిగొన్ని
కడలకుం గొనిపోయెను॥ కరుల దూసి, యనురులం దూసి యవ్వలి॥ కరిగెఁ గొన్ని.

తే॥ మెఱుపుగుంపుల కై వడి॥ మెఱయు పైఁడి, మొనలతూపులు పఱచి య॥ మొన్నను
గలుగు

దనుజ ముఖ కంఠ భుజ భుజాంతర మహోరు, జాను జంఘా చరణ పృష్ఠ॥ నమితి నఱకె.

సీ॥ మొదలనుండిన వారి॥ మోములఁ దూటి వె, న్కలఁగలవారి వీ॥ ఁపులను దూసి
భేరుల కన్నుల॥ దూటి కాహళముల, నాళంబులం బాటి॥ కాళైపట్టు
వారి చేతుల॥ ద్రుంచి॥ వారణ కంఠముల్, తఱిగి తేరులఁ గూల్చి॥ నఱకె హరులఁ
జూచిన కన్నుల॥ జొచ్చి యేచిన కంఠ, ములఁ ద్రెంచి కడుపుల॥ గలచి ప్రచ్చి
తే॥ దంతములురాలవాలహ॥ స్తములువీలఁ, గాళ్లువిఱుగఁగన్నులువోవ॥ గరులగిరుల
కరణి దొరలించి సౌమిత్రి॥ కాండచయము, లెల్లడం దామయై యిట్టు॥ లేపుమీఱె.

ఉ॥ నేలను మింటిపై జరుగ॥ నేర్చిన వారువముల్ నిరంతర
జ్వాలలు గ్రక్కుచు॥ వెడలు॥ బాణ పరంపర నాట బమ్మెరం
గూలెను కొన్ని చుట్టికొని॥ కొన్ని మడంగెను చా॥ పకట్టుగా
దూలెను కొన్ని నెత్తుటను॥ దో॥ గుచు వ్రాలెను కొన్ని ధా॥ త్రిపై

ఉ॥ పెక్కు శిలీముఖమ్ము లొగి॥ బెక్కు విధమ్ములఁ దా॥ కి నొంపఁగా
స్ర॥ క్కెను రథ్యపాళి రథ॥ చోదకు లీల్గిరి న్నందన స్థితుల్
మ్ర॥ క్కిరి రక్తవాహనులు॥ ప్రబ్ధి రథమ్ములఁ ద్రో॥ చుచుండఁగా
నొక్కటఁ బోవు॥ బోవ వొక॥ యోజయుఁ దెన్నును లేక యయ్యెడ॥

తే॥ విధిని పోలిన నారాచ॥ వితతి గ్రుచ్చు, కొన్నవియు॥ ద్రెంచినవియును॥ కూల్చినవియు
రక్తమటమువంటివి రక్త॥ సిక్తమైన, తలలు మస్తిష్క పంకంబు॥ పాలుపుదాల్చె.

తే॥ పొడిచి త్రోచిన వడుపునఁ బడిన తలలు, తుడుములం బడు జల్లులతోయ మొందె
సర్వ లోకనాయకుని విజయ మహోత్స, వమున కుంచిన మొలకల పాలిక లన.

క॥ శరములు నొసఁగులఁ దగులం, గిరగిర వడిదిరిగి కరులు ధీ పెట్టుచు వా
నరసై న్య మసురసై న్యము, నరయక యరిగినదె పోక యై యెడచొచ్చెన్. ౧౨౮౩

ఉ॥ ఆమని మీనకేతనుని ధ యందము నొందిన సుందరుండు శ్రీ
రాముని తమ్ముడేయు ప్రదర్శములు త్రుంపఁగ యామిసీ చర
స్తామము తేసినట్టి పలు ధ తోయము లందిన కైదువుల్ రజం
బై మహిరాలె రిక్కలు ర ధ యంబున రాలిన చెన్నదోపఁగన్.

తే॥ కఱకుటమ్ములు శ్రేణులై కరుల హరుల, తలలఁ దూటి తోకలడుస్సియులనుగూల్చి
సిడము లూనిన దడములఁ జెండి యరద, ములను దొలిచి జరిన సవ్వలికినేగె.

మ॥ తలఁగించుక నుఖదుఃఖ సంచితముఁ ద ధ త్వజ్ఞాన మంచాడు పె
ద్దల వాక్యంబునఁ బాపముం దొలఁచు శుద్ధస్సార వీరత్వమన్
లలితార్థం బుపలక్షణా విధిని సం ధ లక్షింపఁగా నయ్యెదై
త్యులకు న్నాక వరాంగనా సుఖ విభూతుల్ మించి చేకూరుటన్.

ఉ॥ పాపులు రక్కసుల్ భయద ధ వాత్సవలెం జెలకేగి రాఁగ నా
తూపులు వహిగుచ్చముల ధ తోయమునం బురడించి పైఁబడం
గోవులుగాఁగఁ గూలిపడి కుత్సితులైల్లరుఁ జేరుచుండఁగా
నేపున నిండకుండు దివి ధ కెచ్చుగఁ బల్కు నొకండు గల్గునే? ౧౨౮౪

ఉ॥ ఒక్కరి పాదముల్ మఱియు ధ నొక్కరి చేతులు వేఱు పొట్ట లిం
కొక్కరి శీర్షముల్ దొరకు ధ నొక్కొక యంగము లక్ష్మణాస్త్రముల్
చిక్కిన యంతవ ట్టరులు ధ చిక్కిని యెద్దడిచే వడిం గొన్
ఒక్కొకచోట యాచకుఁ డొ ధ కొక్క పదార్థముఁ గూర్చుకై వడిన్.

ఉ॥ కొందఱి ముక్కులన్ మఱియుఁ ధ గొందఱి వీనులఁ గొందఱి అంఘ్రులన్
గొందఱి దీర్ఘహస్తములఁ గొందఱి కన్నులఁ గొన్న బాణముల్
పొందిక విద్యయన్ ధనము ధ భూస్థలిఁ జెంచు కవిప్రకాండ సం
క్రందన వాగ్విరాజిత ని ధ రంకుశ ధార విధాన వర్తిలన్

చ॥ అనువుగ ధర్మదేవతకుఁ ధ బ్రాణముఁ బోలిన లక్ష్మణుండు గు
ప్పిన విశిఖాలిచే ననుర ధ పీరులు దాఁగి క్షణంబు నిల్చినన్
గనఁబడు మిత్రియే యని క ధ కావికలై పరుగెత్తి సంగరా
వని విడిపోయి రవ్వలికి ధ వారని నెత్తురు తేఱులం బలెన్. ౧౨౮౫

మ॥ సమరోర్విక్ మరణించినట్టి జనమున్ ధ సౌమిత్రి దోర్విర్య దు
ర్గమ పాండిత్యముఁ గన్నులారఁ గని యం ధ తం గుంభకర్ణుండు లో

కములం దెన్నఁ బురాంతకుం డయిన శ్రీ ♦ కంతుండు సౌమిత్రియే
సమతం బొందని మేటి ధన్యులని యి ♦ చ్చుంబల్కె బల్త్రోయముల్.

తే॥ గాలియెడఁదలకంటె వేగింబుగలది, జయ విలక్షణ సింహ ధ్వజంబుగలది
అన్నిదిక్కుల కేగున ♦ దైవ తేరు, వడిగఁ దోలించి లక్ష్మణు ♦ కడకువచ్చె.

క॥ అసురుఁడు రథ స్థితుండయి, కసిమసగిన నేలనుండి ♦ కయ్యము నేతల్
పొనఁగదని వాయునూనుఁడు, కొసరి నిలిచి తనభుజములఁ ♦ గూర్చుండుమనఁ.

తే॥ కొదమసింగము గిరినెక్కు ♦ కొమరుదోష, నెక్కు సౌమిత్రి వానరులెలమి విజయ
నాదములుచేసి రమరులు ♦ మోదపడిరి, హనుమ మూపు రథముకంటె ననువుమీఁటె

తే॥ వెండికొండపై బంగరు ♦ కొండయట్లు, హనుమమూపుపై లక్ష్మణుఁడలరునంతఁ
గడిమికిం దగు విలు కుంభ ♦ కర్ణు డూని, యెక్కువెట్టి గుణధ్వని ♦ యెనఁగఁజేసె.

ఉ॥ రాముని తమ్ముడేవు మఱి ♦ రావణు తమ్ముడ నేను మింట నం
గ్రామము చూడ వేలుపులు ♦ కాంక్షను వచ్చిరి ధర్మపద్ధతీ
హామిక మీఁట గౌరవ బ ♦ లాతిశయంబులు నెల్లడించుచున్
భీమగతిం దురంబు జర ♦ పింతము వీరులు మెచ్చునట్లుగఁ. ౧౨౯౬

ఉ॥ మా కులభూషణం బయిన ♦ మానిని ముక్కును గోసినట్టి వీ
రా! కలుషాత్మ! యాచెలి న ♦ హంకృతిఁ గొప్పఁ గదించు హస్తమున్
గాకులు మెక్కఁద్రుంచెద న ♦ ఖండ పరాక్రమశాలి వైనచో
లోకులు మెచ్చఁ గాచిగొను ♦ లోపములేకని కాటులాడఁగఁ. ౧౨౯౭

చ॥ బలమె శరీర మందె నన ♦ భానిలు లక్ష్మణుఁ డల్లనవ్వి నీ
పలుకులకున్ నదు త్తరము ♦ బాణము లిచ్చునుగాక ప్రల్లదం
బులకు ను వీర్యనంపదలు ♦ బ్రుంగఁగ నుత్తరమీయ మీవలెం
బలుకఁగ నేర్వలే దనుడు ♦ బాధ రూప కలితాత్ముడై వడిగఁ.

ఉ॥ కన్నుల నివ్వకల్ దొరఁగ ♦ గాటముగాఁ బరికించి ఖేచరుల్
మిన్నగలెం బెడిల్లు మని ♦ మేదిని కొండలు పిండియయ్యె నం
చెన్ని కలంగ వింటఁ బదు ♦ నెన్నిది తూపులు గూర్చి యేయఁగా
నన్నిటి నేసి కూల్కె గమలా వ్రకులుం డచలాభ ధీరుడై. ౧౨౯౮

తే॥ అంతఁ గుంభకర్ణుఁడు నిర్జఞరాంతకంబు, బ్రహ్మాద త్తంబు బహుశరూపకమునైన
ఘోరశర మభిమంత్రించుకూర్చియేసె, జతురుండవ యైన మరలింపఁజాలుదనుచు.

తే॥ కన్ను మేర దూరంబది ♦ కాండవృష్టి, గురియఁ గాంచిన సౌమిత్రి ♦ కొండాకవడి
నరసి యొక దివ్య శరమున ♦ నటికివైవఁ, బెక్కు రూపులతో నది ♦ పుడమిబడియె

ఉ॥ పాఁడిమి వేగముం గలుగు ♦ బాణములం బదిరెంట మారుతిం
బాఁడిమి తగ్గనేసి యిరు ♦ ముల్కుల లక్ష్మణు నొప్పఁజేయుచున్

వేడిమిమీఱ నూలులుగ ♦ వేలుగ నొక్కొకసారి గూర్చి యా
తేడి మెలంకువం గనిన ♦ దిట్టరి కప్పె ఊణంబునకొ దిశల్. ౧౩౦౨

చ॥ దిశలను గప్పు బాణవిత్ ♦ తిం బ్రతి బాణములేసే లక్ష్మణుం
డనమునఁ దూల్చి నెవ్వడి ర ♦ థాంగములకొ విఱుంగంగఁ గొట్టి క
ర్మశ విశిఖంబులం బరపి ♦ రథ్యములైన పిశాచ వాజి సిం
హ శరభ వారముం జదిపియయ్యనురోత్తముఁ గొట్టె నొవ్వంగళ. ౧౩౦౩

మ॥ పరివేషంబు నశించి నట్టి తెఱంగై ♦ భగ్నంబుగాఁ గూలె న
య్యరదం బప్పుడ చచ్చె సారథియు నిఁప్యానంబు నింఁద్రాయుధ
స్ఫురణంబుకొ మదిఁ గొల్చి త్రుంగె విబుధుల్ ♦ పూరించి రథ్యంబులకొ
శరముల్ త్రుంచెనొ ? మంత్రమో ? యనుచు నాశంకించి రప్పట్టునకొ.

మ॥ విరఘండై విగతాస్త్రచావుండయి య ♦ వీరుండు దైత్యానుజుం
డురు కోపంబున రేఁగి లక్ష్మణు నను ♦ పూహంబు నేఁ డాని నం
గరముం బూర్తి యొనర్తునంచుఁ గొనియెకొ ♦ దర్పించి ముల్లోకముల్
పరంగళ గెల్వంగ నిల్పు చిహ్నమనఁగా ♦ భాసిల్లు శూలంబొగళ.

క॥ వనధివలె రేఁగి రావణు, ననుజుండు లంఘించె ధరణి ♦ యదరంగ వానిం
గని సౌమిత్రియు మారుతి, ఘన భుజములనుండి దిగియెఁగరువం బెలయకొ.

తే॥ తమ్మునకుఁ దోడుగా మున్న ♦ దశముఖుండు, పంపుసేనకు నినుమడిఁపంపనపుడు
తత్ప్రతన సాయుధంబయిఁతరలివచ్చి, యల సుమిత్రా కుమారు ముఁన్న లిమిగొనియె.

క॥ వానరులు కలఁగఁబాఱంగ, దానవ చక్రంబు వచ్చిఁతలపడఁ గని రా
మానుజుండు చొచ్చి కలఁచుచు, మానక యెవరేఁగె మారిఁమనఁగిన కరణికొ.

ఉ॥ మోదుగువంటి కేశచయ ♦ ముకొ నయనంబులు నొప్పుచుండు క్ర
వ్యాదుల శీర్షముల్ కరుల ♦ హస్తములుకొ దురగాంధ్రులుకొ రథాం
గాదులు దొర్లుచుండ రుధి ♦ రాపగలెల్ల శవంబు లడ్డు క
ట్టై దగులంగఁ ద్రెంచుకొనియంబుధిఁ జొచ్చెను వన్నె మాఱంగళ. ౧౩౦౬

తే॥ చక్ర తోమర శూలాదిసాధనములు, యామినీచరుల్ వైవ రామానుజుండు
నడుమనే కూల్చు దుస్కలైఁపడిన వాన, విఱిగి కూలిన కైదుపుల్ఁపెక్కులయ్యె.

తే॥ హఠ కుండల మకుట కేయూర కటక, వితతి లక్ష్మణ సాయకవిధ్ధమగుచు
ఖండఖండంబులై మింటిఁకడకు నెగసి, యినహిమాంశుముతతతిమాఁగొని వెలింగె.

క॥ సిడములు వింజామరములు, గొడుగులు కేడములు పీలిఁగొడుగులు విండుల్
స్పండిసెడు నెత్తురు తేలులఁ, బడ నీడెడు భూతగణముఁప్రక్కలఁద్రోచెకొ.

—: సుగ్రీవ కుంభకర్ణుల యుద్ధము :—

తే॥ లక్ష్మణునకు దానవసేనలకును మిగుల, ముమ్మరంబగు పోలిట్లు మొనయుచుండఁ
గుంభకర్ణుండు గని కిన్కంఠగొప్పరింప, భానుసుతుండు వానికి నడ్డుపడియొగడిమి.

తే॥ అనురభుజములు విడిగిన వని తలంపఁ, దగిన తీరున ఘన వర్షతంబువైవ
దానినుండి భూమికి జాటునేనుగలను, సేనలోని యేనుఁగులు భంజింపఁదలిచె.

తే॥ కొండచిలువలు పెక్కులండుండి జాటి, మదకరులఁ గవ్వొకొనె నట్టిమలను పట్టి
కరతలంబున నక్కుంభకర్ణుండుంచు, కొనియె దాన రాకానులగుంపుమనియె.

తే॥ అలవిలేని బలుండు రావణానుజుండు, కోరితేడ ! నీవైచినకొండ యిదియె ?
యనిపరిహసించి పిసికి యుంపునుచునూడె, వేల్పు లదిగని మిక్కిలి వెఱుగొనంగ.

తే॥ భానునూనుండు మఱియొకవర్షతంబు, వెదకుచుండ రావణుత్ముండుదుటుతోడఁ
జంపుమనఁ దపస్వుల శాపసరణినడరు, తన త్రిశూలమ్ము గుఱిచూచితాకవై చె.

ఉ॥ కాంచిన వారల్లెఁ గపి కంతుండు మ్రందెను మ్రందె గావరే

యంచును మొట్టవెట్ట వడి క నాశుగపుత్రకుఁ డడ్డువచ్చి యే

తెంచు త్రిశూలముం దిగిచి తేకువ జానువునూది వంచి కా

వించెను తుండ్లుగా; నిడుమప్రిల్పని దానుండు దానుడే భువి ? గ౩౧౯

తే॥ జానకీదేవి సౌందర్యమాని రామ, విభుండు మిథిలలో శివువిల్లువిజుచునూడు
పుట్టినట్టి రావమె నాఁడుపుట్టె గాడ్పు, పట్టి దైత్యుని శూలంబుపట్టి విజువ.

మ॥ తన శూలంబు వృథాచనంగ హనుమ క ద్దార్ఢ్యంబు చింతించి నీ

ఘన బాహుబల మన్నిచోటుల నమో ఘంభై మహాకార్యముల్

పొనరింపం దగియుండ నుద్భటుండవై పొల్పారుచున్నావు నీ

కెన యెవ్వారలు ? బోరుదేవి విను నీ యిష్టంబ కాపించెదన్. గ౩౨౦

తే॥ అనిన కుంభకర్ణుని గని హనుమ పలుకుఁ, గలఁకు గావింపవని తొల్లఁబలికి పిదపఁ
బోరు నీతోడఁ బూనుటతీరుగాదు, వలదటంచు దొలంగి యువ్వలికి జనియె.

క॥ శూలము విజుగఁగఁ బెర కర, వాలము లేకయును కలఁతపడక నిలిచె హిం

సా లాలసుండు వానిం, దూలఁగఁ గపిరాజు వొడిచెదోర్పుల మెనఁగన్. గ౩౨౧

క॥ నొవ్వక రావణు తమ్ముండు, నవ్వి మదము నేటితో నణంగు ననుచు దా

నువ్వునఁ గేలం జాఁచుచు, నవ్వలికిం బోవనీకయడ్డముపట్టెన్. గ౩౨౨

క॥ ఇరువురు పలయాకృతిగాఁ, దిరుగుచు దొరకుచును దొలఁగఁఁదిక్కుచును పర

స్పర ముష్టల నోళ్లను నె, తురు గ్రక్కుచు సొలపులేకత్రంగని కడిమి. గ౩౨౩

క॥ అదలించుచు హుంకృతులం, గదలించుచు బలిమి బోరుకడఁకం దనుజుం

డదిమెను సుగ్రీవు నతర, డెడ నొవ్వఁగ సాలసి నత్తుహీనుండయ్యెన్. గ౩౨౪

- ఆ॥ దురము ముగియు నేటితో నాయకుడు లేని, నేన చెదరు ననుచుఁజింతచేసి
వైశ్రవనుడు ప్లవగఁవర్చుని గొని లంక, దెసకు నడచె గపులుదిగులువడఁగ.
తే॥ బకటఁ దల్లిని డేగ తఁన్నకొనిపోవ, నడలు పక్షిపిల్లలవలె ♦ హరిగణంబు
బెగ్గలించుచు జేతులుఁపిసికికొనుచు, నూర్పువుచ్చుచు నేడ్చె దైత్యులుచెలంగ.
తే॥ చెమటపోసి నాలుక యెండఁనమరులెల్ల, విన్నబోయిరి మనసులఁపిసికికొనుచు
నెడఁద లెరియంగ నుత్సాహఁమడుగువట్టఁ, గ్రుంగి తపియించి కుమిలె బ్లఁవంగకులము.
తే॥ మనసు నుడికించు కోపంబుఁగొనిన కుంభ, కర్ణ డప్పుడు రాహువుఁకరణి నుండె
భాస్కరసుతుండు గ్రసియింపఁబడిన చంద్రుఁబోనివాడయి తేజోవిఁహీనుడయ్యె.
తే॥ దానవుని కఱిమేనివై భానునూను, మేను తగ్గుచు హెచ్చుచుఁమేఘమందు
డాగుచును వెలివడుచునుఁదాలుచూపు, కలువతేని బింబంబనఁగానఁబడియె
క॥ తనతో దుర మొనరింపన, యని పంతము లాడినట్టి ♦ హనుమానుం డా
దనుజున్ బ్రతిఘటింపక, వెనుచనియెను మనసు పెక్కుఁవిధములఁబోవఁ.
క॥ వనచరవిభుఁ దనమూఁపు ప, యినుంచుకొని కుంభకర్ణుఁడగుచునుండఁ
మనకింకఁ బ్రభుఁ డెవండని, యినకులు పాదముల వ్రాలిఁయెడ్చిరి ప్లవగుల్
తే॥ నీల నీరద శ్యాముడుఁనిప్పుకంటె, నెఱునైన కన్నులతోడఁనిషుధిఁ దొడిగి
ధనువు సజ్యంబు గావించిఁత్పరితగతిని, త్రుటిని పటలెంచి నగరి వాఁకిటికివచ్చె.
క॥ నానెయ్యుని నాప్రాణము, జానునఁగొని కోటదాటి ♦ జరగిన మోసం
బాసని రాఘవుఁ డమ్ముల, వాసం గురియించి వానిఁపథ మరికట్టె. ౧౩౩౪
క॥ శరములు గగనము గప్పఁగ, మఱుంగయ్యెను దిక్కు లెండఁమలయదు లోనఁ
జరుగఁగలేవయ్యె వియ, చ్చరములు పైతంబు దాటిశర దుర్లమ్ము. ౧౩౩౫
తే॥ నెవ్వడిం జను నయ్యామిఁనీ చరుండు, తెరువు విడువక కుప్పలుఁతిప్పలగుచుఁ
గడకు నిండిన బాణదుఁర్లంబు చూచి, దీని దాటంగ నరుదనిఁతిరిగి కాంచె.
తే॥ కాంచి పద్మాకరము కాలుఁగేలు మొగము, కనులు కలుగఁ బూచి సౌబగు
ధనువునూని
నడచి వచ్చెనా యన నొప్పుఁనలుపుకాని, బురుష మోహను శ్రీరామఁభూవుఁగాంచె.
ఆ॥ మూసియున్న నోరుఁపొగల వెల్వెఱచెను, పెదవు లదరెఁబొములుఁవికృతి నందె
గనులు నిప్పు లుమిసెఁగర్జనమునఁ గొండ, లగల మాఱుమ్రోఁగిఁనవని వడఁకె.
ఉ॥ వాలి కబంధులం జెనయుఁవాడని యెంచి కపింద్రుఁ గావఁగాఁ
బోలును నన్నెదిర్చితివి ♦ పోరునఁ గీరితి రాదటంచు నే
మ్రాలుపలేదు నీయనుజు ♦ మారుతి వానరనాథు; నిన్నె యీ
యాలమునం జయించి యశఁ మందఁగ నారయుచుంటి నెల్లడఁ. ౧౩౩౬

చ॥ వెదకుచుండ నీబలము ♦ వీచి దిగంతము దాఁకఁబాతె వే
యొదిగెను నీదుతమ్ముడు మ ♦ హోద్యతితో నెదిరించి వాయుజం
డదలెను వాలిపుత్రకుడు ♦ నంకిలినొందెను చేవదక్కి మూ
ర్ఖ దొరయు వీని నెత్తుకొని ♦ సాఁగఁగ వచ్చితి వీవు దిట్టవై. ౧౩౮౦

చ॥ వనచరుఁ గావఁగాఁ దలఁచి ♦ వచ్చితివేమి? మదీయ భాగ్యమే
గొని యిటుతెచ్చఁ గావలయు ♦ గొజ్జగ నిన్ను నలంచి యన్నకుం
జెనకిన వేదనం దొలగఁ ♦ జేసెద దివ్యులు చూచుచుండఁ గోఁ
తిని గొనియున్న పట్టు విడఁ ♦ దీసిన నీతయు వీడు బంధముల్. ౧౩౮౧

చ॥ అనవుడు రాఘవుండు దర ♦ హాన వికాసిత సుందరాన్యైః
యను దనుజాధమా! వినుము ♦ ప్రాణహీతుం గొనిపోవు బాహువుం
దునుకలు సేయనేని ఘన ♦ దోర్బలమేటికిఁ? జాపమేటికిఁ?
మొన మెనదీయ వాఁడనయి ♦ ముట్టను కార్ముక మింతయేటికిఁ?

తే॥ అనుచుఁగుంభకర్ణుండంపయాఁకఁద్రోవఁబూనరెండమ్ములను నొనల్ పొడువనేసె
నుదుటి యమ్ములతో నెట్టి నొనలితోడ, దైత్యుఁ డరుణోదయముఁబోలితనరె నపుడు
తే॥ ఫాలమున శోణితమ్ము ప్రహవామట్టు, కాఱఁ దడిసి చల్లనగాఁగఁగపివరుండు
నిదుర మేల్కొన్న చందానఁగదలి లేచె, దిమ్మదిరుగంగ దైత్యుండు సామ్మసిల్లె.

మ॥ నొనట న్నాటి వెలుంగువాని రవి సూ ♦ సుం డొప్పవీక్షించి యి
య్యనమాస్త్రంబులు రామ సాయకము లం చాత్మ్య విలోకించి చు
టైనలారంగని నర్పలోకములకుఁ ♦ హేత్వర్థమై యున్న శ్రీ
వసుధాధీశ్వరుఁ గాంచి జేయనుచుఁ జే ♦ వం బొంది యా వెంబడి.

తే॥ అనురమానంబు లజ్జయు ♦ నడుగుతోడ, నూడ నాసికయును చెవిఁనూడఁబీఁకి
కొనుచుఁ గపిరాజు మింటిత్రోవను బిరాన, వచ్చి తనవారలకు మోదఁమెచ్చఁజేసె.

క॥ రవణించెఁ గపి సమూహము, రవణించె మహాద్రు లంబు ♦ రాశియు మొగుభుల్
రవణించెను వేలుపుగమి, రవణించెను పాడివేల్పురంజిల్లు మదిఁ. ౧౩౮౨

క॥ వచ్చిన వానరనాథుని, హెచ్చిన మోదమున జాన ♦ కేళుండు కాంచె
గ్రచ్చట మైదిలి చెఱివిడి, వచ్చిన తఱి నొందునంతఁపండుగు నొండె.

తే॥ నొనలు పగిలించి ప్రక్కలఁదుసికిలిచన, రాముండు శరంబులేయఁగఁరాక్షసుండు
చేవఁచెఁగ నుగ్రీవుండుఁచెవియు ముక్కు, నూడఁగొఱికి కొంచేగెఁ గాఁకున్నఁ దరమె?

తే॥ దనుజు ననుజుండు తెలివొందివనచరుండు, కరతలమున వాడవ్వలికరుగుటయును
చెవియు ముక్కువోవు తెఱింగిఁచింతనొంది, చెలియలిఁ దలంచుకొని చాలఁసిగ్గునొందె

తే॥ నిర్భరమువోలెనాడలశోణితమువెడలఁ, గుంభకర్ణుండు ధాతుయుఁక్కుధర మొండు
పుష్టి గురియంగ నీడతోవెల్లువలను, బయలు పఱచిన చందానఁబరిధవిల్లె.

తే॥ పరపతిని కోరి వంచనపటచినట్టి, చెల్లెలికి ముక్కుచెవు లూడఁసిగ్గుచెందఁ
బరసతిని గోరి వంచనపటచువాని, తోడులకు నట్టు తాటలోదోసమున్నె ?
తే॥ తనకుఁ గలిగిన దుస్థితిఁదలఁచుకొనుచు, రోసి వైత్యుండు చెంతరాకాసులఁ గను
నిక్తి ఖచరులఁగాంచును ముక్కుఁగాంచు, మునుపుగొన్న వాసినిగాంచుభూమిఁగాంచు

—: రాముండు కుంభకర్ణుని కూల్చుట :—

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయె నని ఁ చింతిలు జ్యేష్ఠుండు కాంచుమున్నె నా
చెలియలు తగ్గ యన్నవని ఁ సిగ్గటి డగ్గటి చూచుమున్నె నా
చెలువజు మోము రాముండు హాసించుచుఁ గాంచెడు మున్నె వారికిఁ
జెలువజు గర్జనాసికలఁ జెక్కిదఁ గాకని యాగ్రహోగ్రుండై. గిరిగిర
చ॥ వడి నొక వాలు పల్కయును ఁ వారక కైకొని చేగ చాల దం
చెడముగఁ బాటవైవ నుడు ఁ బృథము రాలెను భేదరాలి పే
రెడఁదలు ప్రేవులుం గలఁగె ఁ నేచిన యీనునఁ గర్ణ నాసికల్
వడవడ నెత్తు బార్చె బహుభంగుల వైత్యులు పల్లటిల్లఁగఁ. గిరిగిరి
తే॥ మూడువేల పిశాచముల్ ఁ మోచితెచ్చు, వజ్రఖడ్గంబు వలకేలవాడుకొనియె
వేయి భూతముల్ మోచినవిపులభేట, కంబు నెడమచేతం గొనఁగనలు తొనఁక.
తే॥ కొండఁబోలిన కుంభకర్ణుండు కేడె, మెలమి నంకించి వైచి చుక్కలను రాల్చె
గాల నేలను తాచి పాతాళభోగి, శిరములును ధరణియుఁ గ్రుంగఁజేసె జెలుచ.
క॥ వీచిన భేటక ముఖమున, లేచిన పెనుగాలి కపుల ఁ లేపి దెనలకుం
ద్రోచిన లోతగు కడలియు, నేచిన మిట్టయ్యె ఖచర ఁ బృథము పజచెక్
క॥ ఇతరు లెఱుంగుటకు మున్నే, మతిమంతుండు రామవిభుండు ఁ మరలంగొట్టెక్
శితశరమున నదియు మహా, దృఢముగఁ బటలాశి హస్త ఁ మునకే మరలెక్
క॥ డాలును నడుమనె క్రమ్యుఁ, గాలుం బో ల్లనుజవరుండు ఁ కాలం దన్నెక్
గాలికిఁ గలఁగిన జలనిధి, పోలికఁ గపిసేన కలఁగి ఁ పోనుపడి చెదరెక్ గిరిగిరి
క॥ పోరున నెదురై పడు కపి, వారంబును త్రుంచి రక్త ఁ వాహిను లడరెక్
గూరిచి తిరిగెడు డాలును, శ్రీరాముండు విజృంభింపె ఁ శిత భల్లమునెక్
ఆ॥ పాపజేని యుచ్చి ఁ పంకంబు గావించు, డాలువోయె నదను ఁ డాయదింక
వీని నివుడ చంపు ఁ విడువకుమని ప్రోత్స, హించె బాంబవంతుఁడినకులేకు.
క॥ వానర సేనానాశము, దానవ విజయంబు బలము ఁ దర్పము భూబా
జాని గని యముని నేడే, వీనియెదుట నుంతు ననుచు ఁ వీరకం దాఁకెక్
తే॥ వాడివడిగల పదుమూడుఁబాణములను, రాముఁ డేసెను రణవిశాఁరదుండు కుంభ
కర్ణు డవ్వాని గ్రద్దయీఁకల విధమున, రాలి పడఁగొట్టె దన కరఁవాలుచేత.

తే బలిమిఁ దొడరిక వేసంగి ధానుఁబోలు, తీక్ష్ణ శరముల రాముఁడుఁజిదిరియ్యెను
నవియుఁ దునుకలై చెదరంగఁననుర కొట్టెఁ, జేరివాలంపుఁ బిడితోడఁపేతులెసఁగ.

క॥ దరహసిత పదనుఁడై శ్రీ, వరుఁ డొకబాణమ్ము లాగిఁబలిమిని వీడఁ
గరుడుఁడు సర్పముఁ ద్రుందిన, కరణిని త్రుంచె నదిఁవాని కర ఖడ్గంబుక. ౧౩౬౬

తే॥ విలయవహ్ని యాఱగ నూర్చువిడుచు కుంభ, కర్ణుఁ డప్పుడు తనచేతిఁఖడ్గమ్ము
యున్నదన వేఱుఖడ్గంబుఁనూని ముగిసె, ముగిసె రాఘవుఁడని యెదుఁరుగన నడచె.

తే॥ చేతఁబట్టి పట్టక మున్నెఁశిత శరమున, సరిగ కరవాలు రెండునుఁవిఱుగఁగొట్టి
కంకటము చొరఁగ్రూరాంబఁకంబులేసి, యొడలు చలియింపఁజేసె నఁపుడమితేఁడు.

క॥ చారులచే జరుగు నమా,చార మెఱిగి రావణుండు ధన్వంతరమున దే
వారులఁ బెక్కురఁ బంపెను, వారక తమ్మునకుఁ దోడుఁపడ నవ్వేళక. ౧౩౬౭

తే॥ దానవుని చంప నిదె మంచిఁతరుణమనుచు, మదిని రాముఁడుతలఁచినఁయదనునందె
వచ్చె సేనయుఁ; జెడుగులుఁవచ్చినపుడ, వచ్చి తోడ్పడు నత్కర్మఁఫలములట్లు.

తే॥ నాల్గు విధములొందినపదుఁనాల్గుకోట్ల, బలమువచ్చి దానవునికాఁపాడఁ దొడఁగె
వడిగ రండుని రాముడుఁవారిఁ బిలిచి, తాంకె మేను పూరింప నుఁత్యాహగరిమ.

తే॥ కాలమితియుఁ గాలుఁడు బహుఁకష్టము లను, మూఁడు మూలపేతువులె ముఁ
మొలలుగాఁగ

మూఁడులోకంబుల జయింపఁమూలమైన, శూలమును కుంభకర్ణుఁ డఁచుగ్గ ధరించె.

సీ॥ మండలికరణ కొఱి ధండుఁడై రాముండు, భండనమున వీధు ధల్లములకు
అట్టలు నటియించుటా కాదనుచు మ్రాని, మొద్దులనుచుఁ గొండఁబద్దలనుచు
నమరులు తలఁపంగ ఁ నాడె గబంధముల్, శిరముల కుప్ప లఁ చ్చేరువు నించె
వ్రయ్యంగఁబడనివి ధ రక్తంబుచే నీడ్వఁ, బడనివి తలలతోఁ వెడలునవియు

తే॥ నిలిదియున్నవియును తూలిఁనిలుచునవియు, జీవములతోడ దురమునఁజెలగు ధ

నవియుఁ

బాఱిపోవునవియుఁ గానఁబడవు వెదకి, చూచినను మందునకు రణఁక్షోణియందు.

తే॥ మొగము లగలంగఁబ్రేవులుఁదిగఁబడంగ, రదనములు వ్రీలమావటిఁడక్ష నమించి
నుడిసి కూలునవియె కాకఁచూడఁజూడ, మదముతోఁబోవు హస్త లఁమ్మహినిలేవు.

తే॥ చక్రములు వ్రీలఁ డెక్కిముల్ఁజాఱ నిరును, లూడ ముఖభాగములు సొంపుఁ
వీడ హరులు

గూల రక్త మేదో మాంసఁజాలమందు, మునిగినవి కాక తిరుగు వ్యంధనము లేదు.

చ॥ పదములు కంఠముల్ తునిసిఁవ్రస్సిన పొట్టలతోడ హేమలుం

గుడివడ హత్తి పీనుగుల ధ కొండల కొమ్ములఁబట్టు నెత్తు పే

ల్లిదముగఁ బాఱఁగా నుడుల ♦ లీనములై పరుగాడుఁ గాక యొ
ప్పిదముగ నంగరస్థలిని ♦ వెళ్లు తురంగము లేదు చూడఁగఁ.

ఉ॥ రాముని యస్త్రనైపుణి తి ♦ రంబు నిరూపణ చేయు టెట్లుగఁ
నేమముతో రణంబుగను ♦ నిర్జరులుగ గలనం గనంగలే
కామెతనేయఁ జూచి రను ♦ రాలికి స్వర్గమునందు, భర్తలఁ
ప్రేమను రోయు కాంతలును ♦ వేనరి కాంచిరి నెత్తుపై శ్లసే. ౧౩౨౨

మ॥ తపసుం గాంచిన మంచుపోల్కిఁ జెడియెఁ ♦ దైతేయనై న్యంబు పే
లుపులుగఁ మిక్కిలి యుల్లసిల్లి రనుకుల్ ♦ దుఃఖంపఁగఁ లోక సం
తపసుండో దనుజేంద్రు తమ్ముఁడొకఁడై ♦ దర్పంబుతో నిల్వఁగాఁ
గృప యేపారఁగ రాఘవుండు గని ప ♦ ల్కెం బెంపు దీపింపఁగఁ

మ॥ వినుమా సాయుధనేన గూలె ననిలోఁ ♦ బెంపేది యొక్కండవై
కను మేలున్నదె? మా విభీషణునకుం ♦ గారంపుఁ దోఁబుట్టువౌ
టను గావించెద జీవదానమును వీ ♦ టం జేరెదో? క్రమ్మఱుం
జనుడెంతో? మఱి యిప్పుడే రణమునం ♦ జిత్తో? వివేచింపుమా!

ఉ॥ తక్కులు వీడలేక పిన ♦ తమ్మునిచే బిలిపింప రాక లోఁ
జిక్కిలి కాలు నానతికి ♦ జీవితకాలము రాజ్యభోగముల్
దక్కనివయ్యెఁ బెల్ని ఫల ♦ దంబగునే భువి మూర్ఖబుద్ధికి?
దక్కక నీమదిం గలుగు ♦ దానిని దెల్పుము రావణాసుకా! ౧౩౨౩

చ॥ అనవుడుఁ గుంభకర్ణుఁ డను ♦ నర్కకులంబున నుద్భవించి పెం
పును జయ శీలముల్ నయము ♦ పోడియుఁ బాడియుఁ గల్లు మీరు మా
యనుజకు ముక్కు గోసితిరి ♦ యట్టులె నాకు నొనర్చినార లే
యనువున నీ మొగంబు గొని ♦ ప్రాణముతోడుత నుండుఁ జెప్పరే?

శా॥ మాచే వేల్పులు చుస్థితిం బొరయ దు ♦ రామంబు పాటించుచుఁ
నీచత్వంబిది సీత వీడుమనుచుఁ ♦ సీతుల్ ప్రసంగించియుఁ
నాచే నన్నకు నొవ్వకూడదను వి ♦ న్నాణంబుతో వచ్చియుఁ
మీచే నిట్లయి వెండియుఁ మరలఁగానేరఁ ♦ ద్రపాహీనతఁ. ౧౩౨౪

శా॥ మీ మస్తంబుల దీర్ఘ బాహువుల భూ ♦ మిం గూల్చి మాయన్నకుం
ప్రేమంబారఁగ సీత నిత్తు ననుచుఁ ♦ బీరంబుతో వచ్చి ను
త్రామాదుల్ కని కేరడింప విసమ ♦ ద్వక్తంబుతోఁ జెల్లెలిఁ
సోమంపం దనుజేంద్రు నన్నిధికి న ♦ క్రుల్ గూర్చుచుం బోదునే?

శా॥ ఈవిల్లాడఁగనేల? ధీరుడవు గా ♦ వే? మానముం బొందవే?
నేవాధర్మ మెఱుంగవే? యులుపులుం ♦ జిత్తంబునఁ మెత్తురే?

నావాక్యంబులు విన్న మీశిరములకొక ఖండించియు బిన్నుటక
దేవారాతి పురంబుఁ జేరఁదగునే యేజో విహీనుండనై ? ౧౩౮౪

మ॥ అనుచుకొలఱుము డా కరంబునకుఁ దా నంకించుచుకొని ధాత్రి క
ద్దునఁ జేపుత పెకలించులీల వలచే యభూద్రంబుఁ గైకొంచు రా
మునకు నూటిగనైవ నాతఁడును దు యొం దిందనీకుండఁగాఁ
దునియల్ చేసి త్రిశూలముకొ శకల సం దోహంబుగా ప్రీతిచెల్. ౧౩౮౫

మ॥ కడలిం ద్రావగ మిన్నగుల్ప ఘన ని యాతంబులం గాల్పగా
బుడమిం జీల్పంగ మేరువుం దొలువగా యభూలోకముం దాటఁగా
నడర నేర్చిన రామబాణతతి యా యానాయకుండిచ్చు మై
తొడుగుకొ ప్రీల్పంగఁ జాలదయ్యె మదికిం దొడ్డయ్యె దచ్చిత్రముల్

ఉ॥ రాము నమోఘ బాణములు యాజ కిరీట నభేద్య వర్ణముకొ
సేమముచేతఁ దాఁకియును చీల్చిని హేతు వెఱింగి యంత ను
త్రామనుతుండు రాఘవుండు యాద్రమహాస్త్రము మంత్రయుక్తిమై
భీమబలంబునం దిగిచి యభేదిలనేసె గపుల్ చెలంగఁగొ. ౧౩౮౬

క॥ ఆపగిది మఱువు చెడఁగాఁ, గోపంబున నినుపకట్లగుదియంగొని యా
టోపమున రావణానుజాఁ, డేపడఁచెద నంచుఁ గాలినిలకుం దాంచె. ౧౩౮౭
తే॥ పరవినవివేయపడునవిపరంగవేయి, తొలుచునవివేయపొడుచుచుఁబాలుచువేయి
యపువు లీరీతి మునర లెక్కిడక భీమ, బలుండు తిరిగెను తర్జనభర్జనముల.

తే॥ వీనిచే దండముండిననెన బ్రదుక, దనుచు నొకపెట్టె బదియమ్ములంబునెనీ
తుండములు సేయవాఁడుమా యర్తుండుడాలు, గలుగుడాలునుక త్రియంగడఁకదాల్చి.

తే॥ జడియఁజేయంగఁగోతులదడముకలఁగి, పిక్కబలముచూపిన రామవిభుండుకాంచి
దనుజ బాహుదండం బడిదంబుతోడఁ, దెగిపడఁగనేసె బలగులు యేక మొంద.

తే॥ తుదకుదుష్కర్మములునించెదుఃఖములను, ముదమునిండించెనత్కర్మములునిజంబు
లంకకును రావణునకు బంబంబువేరి, చేయి తెగ రాక్షసులు కాందిశీకులైరి.

తే॥ తెగని చేతితో దెగిన చేతిని భరించి, గర్జనముతో ననురవైవఁగవులు దాని
క్రిందఁ బెక్కిండు మడిసిరికికురుమనక, దుష్టుచెంత నెట్లుండినదోసమె కద ?

చ॥ కడఁకను రాముఁ డక్కపి ని యాయముఁ గాచుచునుండఁ గాలుఁడే
కడిగొనఁ జూఱలాడుక్రియఁ గందుగఁ గూలుట గాంచి సైన్యముల్
మడియును వీనిచే నిమిష యాత్రములోనని త్రుంగకుండఁ బై
నడరిన చేతికంటె దెగి నట్టి కరంబున కల్కి రెల్లరుకొ. ౧౩౮౮

ఉ॥ తక్కిన వానరుల్ చేదరి యాజంగ దూఁకెడి రక్త నిర్దరుల్
నిట్టిలి స్త్రీలం దిగువ యింటఁ జరించు సురాభి భీతిమై

దిక్కటి పాట లంకగల ♦ ధీరులు దక్కినవారు దిగ్భ్రమం
జక్కగ రక్కసుండు రఘు ♦ శేఖరుమీదికి దాటె గ్రద్దనక. ౧౨౯గి

చ॥ మఱియొక చేయిగూడఁ దును ♦ మందగు నంచు నురాళి కోరఁగా
వెలపున దాగియున్న జము ♦ బిమ్మిటిదీట విశేత రాఘవుం
డటనెల తూపులక దనుజ ♦ హస్తముఁ ద్రుంచి పయోధిలోపలక
మఱియొక సేతువో యనెడు ♦ మాడ్కిఁ బడంజనఁ గొట్టెదిట్టయె.

క॥ భుజీర్తి పావఠేడుగ, భుజమే కవ్వముగ వేలుపులు మును జలధిక
గజిబిజఁ జలుకఁగఁ గొను నా, రజసుగు మల యనఁగఁ గలఁచిఁరాయిడిచేసెక.

తే॥ జలధివైచుటచేత బంక్షములతోడఁ, బరుగువాటులచే రాముఁపంపుసేత
చేతి శరములు గరుడునించెనసె గుంభ, కర్ణ భుజము మందరగిరికిరణిసాప్పె.

మ॥ కనకా ద్రింద్రముఁ దొల్చి తమ్మటముగాఁ ♦ గావించి మేఘంబుఁ గొ
డ్చునుగాఁజేసి త్రివిక్రముండు కడఁకక ♦ మ్రోగింపఁగా లేచు పెం
దొని నా గర్జిలు కుంభకర్ణుఁ డొగి మే ♦ దోమాంస చర్మాఘ్న లో
క్కనునై దమ్ముగఁ జేయ వానర నికా ♦ యంబుం గలంచె న్వడిక.

మ॥ కరువై యొక్కటఁ బంచభూతములు త్రుం ♦ గంజేయఁగా రాని పె
న్నరువుం గైకొని ఘోరమై యమరి ప్రా ♦ ణోత్తేషముం జేయు వాఁ
డురు కువ్య ద్యముఁ బోలువాడు రిపు ధై ♦ ర్యోత్సాహ సంహరి యశా
సురవిద్యేషి పదంబొకండు తునిమెక ♦ సూర్యాన్వయం డయ్యెడక.

తే॥ దంతములు రిక్కలంబోలెఁడనరివెలుంగఁ, గ్రొన్నెలంబోలి వెల్లనైఁకోట లలర
నెత్తురున నెట్టునగు నోరుఁనిగుడఁదెఱచి, యెంటికాలను డాసెనుఁకుంటు చనుర.

తే॥ బంటికాలితో నాకసంకుంటఁ బెరిగి, ప్రక్కవారిని నోటితోఁబట్టి మ్రుంగి
వాత్యవలె నుడియంచు బైకివచ్చువాని, రెండవపదంబు రఘువశేఁబ్యుండు నటకె.

చ॥ కరములతోడఁ గార్లు తెగి ♦ కాశ్యపి క్రుంగఁగ దొడ్డకొండ వై
ఖరిఁ బడు కుంభకర్ణ భున ♦ కాయమునందున రెండువేల యం
పట పడిఁ దూటిపోవ నొక ♦ మాత్ర చలింపక నోటనొక్క భూ
ధరముఁ బెకల్చి యూఁదె భయఁదంబుగ వానర సేన నీల్గఁగక. ౧౩౦౩

తే॥ పెద్దకొండను నాల్కతోఁదదయెత్తి, పొలికలను మాడఁగా శ్వాసఁబలముచేత
విసరివైవ రాముండు కేలు ♦ విదిరిదికొనె, పీని బల మపారంబనిఁపింతనొంది.

మ॥ దనుజుం డంతటఁ జింతనొంది యవురా ♦ బైత్యారి విల్విదై నే
ర్పునకుక వేపురు రావణుల్ గలిగినక ♦ బొందారఁగాఁ జాల రే
నును కాలేతులు కోలుపోయితిఁ దుదిధి ♦ దోడ్పాటు సూపంగ నే
యనువుం దోఁప దిఁకేమనంగ నగు డు ♦ ఘోశా మహారోగముక ?

తే॥ అన్నకికఁ దోడుపడు నానఁయడుగునట్ట, దిక్కులకుఁ బాటు నెత్తురుఁదిక్కుచూచి
ఎదుట నిలిచిన శ్రీరాముఁనెనఁగఁజూచి, కుంభకర్ణుఁ డీట్లని పల్కెఁగోప ముడిగి.

మ॥ ఒక పారావత పక్షికై యొడలి మాం + సోత్కర్ష భాగంబు ను
త్సృకతం గోసి తరాజునం దిడు యశో + ధుర్యాన్వయంబందు పొం
దిక నొప్పారిన రామచంద్ర ! విను డై + తేయాపధర్మంబు లొ
ప్పక మీ పాదము లాశ్రయించు ననుజం + బాలింపుఁడి వేఁడెడఁ.

ఉ॥ శ్రుతియరూపముం గొని జ + గంబున స్రుక్కిన సత్యధర్మముల్
ధాత్రిని నిల్పఁబూనిన న + చాతనదేవ ! మదీయ జాతికిం
బాత్రములొ నధర్మములఁ + బాల్పడకుండిన నాడు తమ్ము నీ
పుత్రునిగాఁ గృపం దలంఁచిఁపొవఁజేయఁగఁ గేలు మోడ్చెడఁ ౧౮౦౮

ఉ॥ నిన్ను జయింప నెంచు రజ + నీచరనాయకుఁ డీ విభీషణుఁ
బన్నుగఁ జెట్టఁగోరు వగ + వాడని యెంచినవాడు తమ్ముడం
చెన్నక చిక్కెనేని వధి + యింపఁగలం డవధానబుద్ధిమైఁ
దిన్నగఁ గాపుమంచు మఱి + తేవకు వేడి నమస్కరించెడఁ. ౧౮౦౯

తే॥ దుర్బలుండు రావణునకుఁదొరకనీక, నీదు తమ్ముని హనుమంతుఁనియతితోడఁ
దోడుగానుంచి నతతంబుఁవీడనీక, యుండునట్లుగఁ గృపసేయుఁమో గుణాఢ్య !.

మ॥ వినువీధిం గను దివ్యలుం దవనులుఁ + విగ్రుండు వీఁడంచు వే
డ్కును వీక్షింపకమున్నె నీశరమునఁ + గంకంబు ఖండింబు పు
ధ్విని త్రోపాడక సాగరంబునఁ బడఁ + వేయింపు మీ యిద్దియే
నిను నేఁగోరు వరం బటంచుఁ గరుణాఁస్థిరుఁ బ్రార్థింపఁగఁ. ౧౮౧౦

మ॥ వరముం గోరఁగఁ ద్రోవరాదని యొకే + భల్లంబునం ద్రుంచి త
చ్చిరముఁ నంద్రమునందు ద్రోచి మునుఁగం + జేసెఁ రఘుస్వామి యా
శరధి స్నీరము నాల్గుదిక్కులకు హె + చ్చుఁ లేచె దర్వాత నా
చెరమల్నిండ మునిగి కాడ్పఱచెనా + శీర్షంబు శైలంబు నాఁ. ౧౮౧౧

క॥ పాడిరి రంభాదులు సుర, లాడిరి వీడిరి భయంబుఁనవనీ జనముల్
కూడిరి ప్లవగులు రాఘవు, వాడిరి రక్కసులు తోడుఁపాడగు కతనఁ. ౧౮౧౨

౧౬ మాయా జనక పటలము. (౯గి)

మ॥ కుంభకర్ణుండు సంగరస్థలిఁ + గూరు సక్రమ పద్ధతిఁ
రంభఁ గూడఁగఁబోయె నయ్యెడ + రావణుం డొక వంచనా
రంభుడై కడు కావరంబున + రామ లోఁగొన నెంచి సం
రంభ మొప్పుఁగజేసె మాయల + రాశి యొక్కఁడు తోడ్పడఁ. ౧౮౧౩

తే॥ పంక్తి మస్తకుండు రహస్యభవనమందు, కూరుచుండి మహాదరుఁగూర్చిఁజూచి
నేడు సీతను పొందినాఁనెగులు దీర్చు, కొను నుపాయమొక్కటి దెల్పుమనుచుఁగోర.

ఉ॥ ఎంచి యుపాయమొండు వచి యిచ్చెద జానకి తానుగాఁగ మ
న్నించి వరించునట్లు జత యిచ్చెద జూడు మరుత్తుఁబిల్చి కా
వించెద వానికిఁ జనకు వేషము వానిని కట్టితెచ్చి చె
ప్పించెద సంతమీఁదఁ జెలి తప్పక నిన్నుఁగ్రహింపదే ప్రభూ! ౧౮౧౬

చ॥ అని యతఁడాడఁ బంక్తిముఖుఁ డాదట వానిఁ గవుఁగిలించి నీ
వనినదిలెన్ వాని వడి నచ్చటికిఁ గొని తెమ్మటంచుఁ దాఁ
జనియెఁ గుల ద్వయంబునకు జానగుదివ్వె పతివ్రతా మణి
జనకజ నిట్లు లోఁ గొనఁగఁ జాలెదనంచు విమోహచిత్తుడై. ౧౮౧౭

తే॥ మకుట పంక్తులులేయెడఁమలసికాయ, నిరులఁదోలు నంగదములఁదరులమెఱయు
నరులు కఱిమల సెలయేటిసరణిఁ దోఁప, మదగజంబు సిగ్గిలఁ బంక్తిపదనుఁడరిగె.

ఉ॥ దీపము వేఱుదీపమును యెచ్చెడు లీలల నొప్పి చంచల
ద్రోవుడు సేసి మేఖలల తోడఁ గృత్యము నొందు మధ్యముల్
తేవకు సంచలించఁగ మ దించు పయోధర భారవేదన
దాపున దేవకన్యకలు తత్పరత వడిచేర దీపముల్. ౧౮౧౮

ఉ॥ రాగముతోడ మాట లధ రంబు ప్రవాళముతోడ స్త్రీల మే
ల్పగులనెల్ల నొక్కయెడ లాలితరీతిని దెచ్చి బ్రహ్మ సం
యోగము గూర్చె నా నలరు నుర్విజ కొక్క బెడందగూర్చు ను
ద్యోగము సేసి దైత్యవిభుఁ డుగ్మలఁ గాంచి మనంబు చల్లఁగాఁ.

చ॥ అట నొకపైఁడి వీఁట నల రారి వెలందుల నొలకన్ని దో
స్త్రులములె లేమలంబలె నె సంగఁగ డాపలి యూరు పీఠి మీఁ
దటఁ గుడికాలునేర్చి యడి దంబు నొఱం దగిలించి రావణుం
డిటులను వేడికో లెడఁద నేచి మొగంబునఁ దొంగలించగఁ. ౧౮౨౦

ఉ॥ ఎన్నడు నీదులెంకపయి నీడిత సత్కృప యుప్పతిల్లు నిం
కెన్నడు భానుతోఁజనక యిందుఁడు వేఱయి యుల్లిసిల్లు నిం
కెన్నడు మారుబాణముల యేపు లడంగు మదీయ భాగ్యమా!
మన్ననసేసి కాపు మను మానము మాను మనంబు లోపలఁ. ౧౮౨౧

ఉ॥ వంచితుడైన యేను చెలి వాలకమై విషయుక్తమా నుధా
మించి భుజంపఁ గోరితిని మీదట నాఁటికి నాఁటికెంతోక్తి
ణించి మనస్సు సర్వమును నీఁగెను నీపయి జంతనంబు చా
లింపి మరింప జంకెదఁ జ లించెద మాటికిఁ దత్తతించెదఁ. ౧౮౨౨

ఉ॥ సోలితి నోడితి శరణు ♦ సొచ్చితి వేడితిఁ గావుమంచు నా
పాలితి భాగధేయమయి ♦ వంతలఁ గూర్చంగనేల? చల్లనౌ
గాలియె కాల్చె బుష్పములు ♦ కాటులు వైచెను చందనం బహిం
బోలెను కట్టముల్ తెలిసె ♦ బోణిమి నెయ్యవి సేయఁజాలవో?

ఉ॥ కోరిన స్త్రీలనెల్ల నొక ♦ కోమలిఁజేసి యభిఖ్య లెల్ల నీ
పేరుగఁ జేసి నా కనుల ♦ వేటొకచోటికి బోకచేసి యా
మారుని రేచి తన్నిశిత ♦ మార్గణ ఘాతములెల్లఁ గూర్చి న
న్నూరక యేల కాడ్పఱతు ♦ వో శరణంబని వేడుచుండినఁ. ౧౫౨౫

ఉ॥ శంకరుఁ డాదిగాఁగలుగు ♦ నర్వజనంబులు భీతినొంద న
ల్వంకల గెల్చి లోకములఁ ♦ బాలనసేయు వలంతి నేను మీ
నాంకుని కగ్గమై యొకవ ♦ రాంగి పయిం దలకొన్న ప్రేమయే
డింకఁగఁ జేయ నాదగు క ♦ డింది మగంటిమి పొచ్చె మొందదే?

ఉ॥ వాడి కృశించు జీవములు ♦ బాధల నొందుచుఁ బెక్కు నార్జుగా
నాడిక నొందఁ గుక్క బ్రదు ♦ కంచు వచింపదె లోకమెల్ల వె
న్నాడక? పండిత ప్రభు ల ♦ సంగదశల్ పదియంచుఁ జెప్పి రే
నోడక పల్కువాడ శత ♦ మో వెయియో యని యంబుజాననా!

మ॥ పరగఁ ధర్మమెప్రేమచే నొనఁగు సౌ ♦ భాగ్యంబ! మజ్జన్న సం
తరణీ! నాయభిమానముం జెఱుప నీ ♦ తారుణ్యనంపత్తి యే
కొఱయున్ లేని శవంబుపోల్కినయితిన్ ♦ గుంభస్త నీ! యింక నీ
వందివ్యాపదసేవచే బ్రదుకఁగా ♦ వాంఛించితిం బ్రోవవే. ౧౫౨౬

మ॥ నిజమూహింతము తొర పెన్ వలపునన్ ♦ రేరాయనిం బొంది భా
వజ సౌఖ్యంబులఁ దేలదే? చెడియెనే? పాపాల పాలయ్యెనే?
త్రిజగన్మోహిని? నా మనోరుజుల వే ♦ తీర్పంగదే! వేరు మం
దు జగంబందునలేదు నీవెగతి వా ♦ దుల్మాని ప్రార్థించెదన్. ౧౫౨౭

క॥ అనుచు దశాస్త్వఁడు వక్షం, బును బాహువులిర్పది పదిముకుటంబులు భూ
మినిచేరఁ జాగిలంబడి, యెను మడఁతుల కేరికేని ♦ యెదలు ద్రవింపన్.

—: సీత రావణుని దూపించుట :—

మ॥ మృదుకీలాత్మక సీత లేడి పులి బా ♦ రింబడ్డ యట్టై కడుం
బెదరెం గంపము నొందె మ్రానుపడియెం ♦ బెగ్గిల్లె నట్లయ్యు వీఁ
డదయింపై నను చంప వచ్చిన సరే ♦ యఁగాక మధ్యావముల్
మీది నీ జాఁవఁగఁ జాలనంచుఁ దృణమున్ ♦ మాతొడ్డి తానిల్లున్.

శా॥ నీ చేష్టల్ కడునింద్యముల్ కృపణముల్ ♦ నిక్కంబు దుష్టాత్మ! యీ
నీచోక్తుల్ వచియింపఁగాఁ దగవు దు ♦ రీతుల్ చెడఁద్రోచురా
నీ చుట్టాలును నీవు నేటిదనుకన్ ♦ నిట్రాళ్లు నా నుండఁగా
నాచెన్నారు పతివ్రతాత్మ ఫలము ♦ న్నన్ మండనా? మాండనా?

మ॥ తరుణీ ధర్మము నేను కాచి ఫలమే? ధర్మంబు స్థాపింపఁగా
ధరణీభారము మాన్పు రామవిభుఁ డు ♦ ద్దండించియన్ లాభమే?
విరివారం బడినోళ్లు నీకుఁ గలుగన్ ♦ విడ్డూరంపుం బల్కులన్
భరమయ్యున్ వినసుండఁగాఁ బలుకవో! బాధింపవో? చంపవో?

మ॥ తపనుగ్గ వెన్నుని కార్తికేయు శివు ధా ♦ తన్ జిష్టుఁ జండాంశు ని
త్రుపులంజేసి జయించినాడనని ప్ర ♦ జ్ఞ ల్పల్కుచున్నావు నా
తపముల్ పండిన పండుఁ శ్రీరఘుకులో ♦ తనంబు దుర్వార బా
ణ పథి న్నిల్వఁగ లేక పాటితివి మా ♦ నంబొందు నీ కున్నదే? ౧౮౩౮

శా॥ బన్నంబందుచుఁ బస్తులం బడి యశో ♦ భావంబు వోనాడి నా
న న్నుగ్గాడి నికృష్టనై నిలుచు దా ♦ నంగాను నిర్దుష్ట భా
న్వన్నానాగుణ భూషణుండగు రఘు ♦ స్వామిగ్గ మహా వాంఛతోఁ
గన్నారం గను భాగ్యమబ్బు నను వే ♦ డ్కం దాల్చితిం బ్రాణముల్.

శా ధీరోదాత్తుఁడు లక్ష్మణుండు రణ ధా ♦ త్రిగ్ నిన్ను వెన్నిచ్చి యీ
సారిం బాఱఁగనీక యడ్డి నిలుపన్ ♦ ట్నా భర్త నీ శీర్షముల్
వీరత్వంబునఁ గూల్చి నీయనుఁగులన్ ♦ వేటాడి యేకైక దో
స్సారుండై వెలయంగఁ గాంచు ఘనకాం ♦ ట్న న్నిల్చితిం బ్రాణముల్.

మ॥ కరుణాజీవము కంజనేత్రములు జో ♦ కంగల్లి హస్తంబులన్
శరముల్ విల్లు ధరించి యెల్లర హృద ♦ బ్బాతంబులన్ లాగు క
ర్బుర బృందార్క వనాంతక ప్రబల జీ ♦ మూతంబు గాకొండు గాం
చి రహింబొందదు మానసాంబుజమునన్ ♦ నీతామయారం బొగిన్

మ॥ కడకన్ జానకి యిట్లన న్నమలి మ్రిం ♦ గందగ్గ కోపంబుతోఁ
పుడమిం దాఁచుచుఁ బం క్తికంఠుఁ డను నోఁపూఁబోఁడి! నన్ గెల్చి నీ
బెడఁదల్ పాపిన మీఁద రాఘవునితోఁ బ్రేమంపు జీవంబు లా
క్కండుగా వాడెదుగాక యంచు నగె ని ♦ ధ్ధాతంబు చందంబునన్

చ॥ నరనర నాగ తాపనులు ♦ నా క్రుధకుం గుఱి యైనవార లె
వ్వరు మని వారు? వెన్నునిగ ♦ భావన నేయుచు నీవు మోదఘం
బొరయుచు నుండు మానవుఁడు ♦ పూర్తిగ నీమది నాటియుండుచో
మురియలు చేసి తీరుదును ♦ ముగ్ధపు నా బలముగ్గ గణింతువే? ౧౮౩౯

ఉ॥ కోతులు వార్ధిఁ గట్టినవి ♦ కోటను పట్టుగ ముట్టడించె దృ
గ్భీతిగఁ బోరె రక్కసుల ♦ గీటడఁచెఁ గొఱ యేమి యంచు నీ
చేతములోన సమ్మదము ♦ చెందెదవే? శలభంబు లగ్నిలోఁ
బాతము సెందు లీలఁ బడ ♦ వా? మఱి నాదు ప్రతాప కీలకఁ గరరం

మ॥ చని సాకేతమునందు రాజకులమున్ ♦ సంపూర్తిగాఁ బట్టి బం
ధనముల్ సేసియె తెండు తప్పినఁ దలల్ ♦ దర్పించి ఖండించి తెం
డని యాదేశ మొనంగి పంపితిని దై ♦ త్య్రవాతమున్ దద్విధం
బున నీతండ్రి వసించుచుండు పురికిం ♦ బుత్తైంచితిం గోమలీ! గరరం

చ॥ అని యసురేంద్రుఁ డాడ జన ♦ కావని నాథుని పుత్ర సన్న పం
చనమున నిట్లు సేయు గుణ ♦ శాలికిఁ జేయఁగ రాని దుండునే?
జననిని చంపు పాపికిఁ బ్రజల్ సొరకాయలు గారె? యంచు న
గ్నిని వడి మ్రంగి క్రక్కు కర ♦ జిం దపియించెను నిశ్వసించుచున్. గరరం

ఉ॥ నన్నిటలూర్చి త్రిప్ప విధి ♦ నమ్మిన బంట్లని మిమ్ము త్రిప్పఁగాఁ
బన్నగఁ గట్టజాలములఁ ♦ బాల్పడఁ జేసెడు మీ రలఁతులే?
అన్ని యధర్మముల్ మదికి ♦ న్యాయముగాఁగనె మీకుఁ దోచ నే
మెన్ని ఫలంబు నుంత వహి ♦ యించునె? దుష్టుల కేవి ధర్మముల్?

సీ॥ అని కన్నులందు నిఁగంతర ఛారఁగా, బాష్పము ల్లార్చుచుఁబరితపించు
సుగ్మలి యెదుట మహోదరుండు మరుత్తు, జనకునిగాఁజేసివెనుక కీడ్చి
చేతు లిడియఁగట్టిచేడ్పడఁ దెచ్చి ని, ల్వఁగఁ గాంచి నీత కేలను విడిచి
నేత్రముల్ మోఁదొకినియె నిప్పు ద్రొక్కిన, విధిని పాదంబులుఁవిహ్వలించె
తే॥ మానసంబు శరీరంబుఁమాడ్కి వేఁగె, నిలను పడియెను పొరలె గొంతెత్తియెడ్చె
బలవరించెను వడఁకెనుకళవళించె, నేమి నేయంగఁగలుగు నఁయ్యగురుబోడి?.

ఉ॥ హయను దైవమా యను మ ♦ హపద రాదగునా యనున్ వశం
బా యను ధర్మముం జెడియె ♦ నా యను సత్యము మాఁడి బూది యా
నా యను మాయలే బలిసె ♦ నా యను నాపద నుండి ముక్తి లే
దా యను లోకమెల్ల విల ♦ యంబు భజంప శపింతునా యనున్.

మ॥ జనకా! నాకొఱకై యనేక దురప ♦ స్థల్ నీకుఁ బాటిలైన?
నను గన్నందుల కిద్దియా ఫలము? ధ ♦ న్యత్యంబు ప్రాప్తించె! నే
మనుదానన్ మనుదానఁ గాను బహుదుః ♦ ఖాపాప్తి బంధువఞం
బునకుం గూర్చినదాన నాయభిజనం ♦ బున్ మెచ్చవచ్చుం. గదా?

ఉ॥ పెట్టి భుజించినాడవు ని ♦ వేకముతోఁ గ్రమ ధర్మ పథతుల్
నెట్లు యాచరించితివి ♦ నేర్పితి శత్రుల రూపదంజరగళ

బట్టుగఁ బెక్కు జన్మములు ♦ పారము ముట్టు నొనర్చినాడ వీ
కిట్టిని బాధలొందఁ బరికించితిఁ గన్నులు కాలిపోవము ॥ ౧౪౪౭

క॥ పలువిధముల సీరితిం, బలవించుచు సొమ్మసిల్లిపడుచుఁ బొరలుచుకొ
దలఁకుచుఁ దలరుచుఁ గురరిం, బలె గరుణంబుగను మరలఁబలవర మొందె.

తే॥ పాడి దప్పని పార్థివఁవంశమందు, పొడము నీవు పుత్రికలకుఁబుట్టినింటి
వారు చేయంగఁదగు కార్యపథతులకు, రామిఁ జూడఁగోరియొ యిటుఁరాక తండ్రి !

ఉ॥ మాయల మందిరంబగుచు ♦ మ్రాల్పు చెఱుం బురుడించు సంస్కృతిం
బాయఁగలేక యార్తులయి ♦ ప్రార్థన నేయఁగఁ గాచువాఁడు నా
రాయణుఁ డండ్రు విజ్ఞులు ధ ♦ రాస్థలి నా చెఱఁదీర్చి ప్రాచు వా
రేయెడలేరు నాకొఱకు ♦ నెయిస నీ చెఱఁ దీర్పు తెవ్వరో ? ౧౪౪౮

చ॥ చెడుగులతోడఁ జేరమిని ♦ చెందెను వైరము దీనికంటె నీ
కడిమిని వీరనాకమును ♦ కాంచిన మేలగు; రాజులందు గా
మిడి వను పేరుతో నడిని ♦ మీఱితి వియ్యది నన్ను పుత్రిగాఁ
బడయు ఫలమ్ము సుమ్ము ! సుత ♦ పట్టున నెవ్వరు మ్రంది రీగతిక ?

చ॥ పలుపులచేతఁ గట్టువడి ♦ భారము మోయుచు దున్ని మోఁదులం
బలుపుగఁ బొంది పంకమున ♦ మగ్గుత నొందు వృషంబువోలె నే
నలయుచు నుంటిఁ బట్టువడి ♦ నప్పుడె చావమి విక్రయించితికొ
నలుపుగ మిమ్ము నారకము ♦ నం బడి క్రమ్మక నాకుఁ గల్గునే ?

చ॥ చెఱవడి శత్రునాశమును ♦ చేసి ముదంబును పొందుదాననా ?
గుఱుతుగ రామపాదములఁ ♦ గోరిక నేవ యొనర్చుదాననా ?
చెఱవన చేటనై చెడుగు ♦ చేసితిఁ డండ్రు కులంబుఁ గూల్చితికొ
గొఱవిగఁ గాల్చితిం బతి య ♦ కుంతిత వంశ విశేష కీర్తులకొ. ౧౪౪౯

చ॥ వనమున జీవితేశునకు ♦ వారని వైర మొకండు కూర్చితికొ
జనకుండు బంధితం డయిన ♦ జానుగఁ జూచుచునుంటిఁ బాతకం
బున విలయంబులే కలిగెఁ ♦ బుట్టిన యింటికి మెట్టి నింటికికొ
బనువడి జీవితంబు నెడఁ ♦ బాయ ! నికెవ్వరి కొంపఁ గూల్చినో ? ౧౪౫౦

చ॥ క్రతువు లొనర్చి నన్నరుదు ♦ గాఁ గని పెంచిన తండ్రి బాహుపుల్
కుతిలపడంగఁ గట్ట భువిఁ ♦ గూలి యవస్థలఁ బొందుచుండ ని
శ్చితమతిఁ జూచు నేను రఘు ♦ శేఖరు జీవితనాథు నిట్టి దు
స్థితి గనకుండు మున్నగనె ♦ జీవములకొ విడఁజాలనేమొకో ? ౧౪౫౧

సీ॥ జననులారా ! వృద్ధజనులార ! సోదరు, లార ! జనకు దుర్విచార మొఱుగ
రేఘు ? నావలె ఘోరుఁనిడుమలు గల్గెనే ? ధారేల ? మరణించినారలేఘు ?

మేరువునెక్కి స్వఃశ్రేద్ధిని బట్టిన, సంకించి యీశాలంకయందు చొరగ
సుకరంబు గాదు తఃపృక వారు చంపిన, వంచనల్ చేసినపార్త దెలుపు
తే॥వారలెవ్వరు గతరు మీఁవలన వేటు, హనుమయొక్కఁడున్నాడెయఁటై నఁదెలియ
వచ్చు దెలిసియుఁ జేయంగఁవచ్చునేమి ? త్రిప్పి దుర్విధి యిట్లు వేధించుచుండ

చ॥ జనకుని దెచ్చినట్టి నెఱుఁ జాణ తపంబున మేనువాడఁ జి
క్కిన సుగుణాధ్య నబ్ధరతుఁ ఁ గీడ్పడఁ దెచ్చుటలోన శంకయుం
దనుకునె ? యట్లులైన గుణ ఁ ధాముఁడు రాముఁడు చాలకాల మె
ట్లును బ్రతుకంగఁబోఁ డనుజు ఁ టుం బడిచత్తురు గుండె ప్రీలఁగఁ.

ఉ॥ సేతువుగట్టి లంకఁ బరి ఁ చేసి యనేకుల దుర్ని శాటులఁ
బాతుకులఁ వధించెనని ఁ పల్కిన వార్తల నాలకించి నా
చేతమునం బ్రమోదమును ఁ చెందితి దుర్విధి యిట్లుచేసె వి
భ్రాత తపోవ్రతంబులకుఁ ఁ గల్గిన సత్ఫల మిద్దియే చుమీ ! ౧౪౫౮

చ॥ అని పలవించి రామవిభు ఁ సర్మిలి ప్రాణము సొమ్మసిల్ల రా
వణుఁడును లోన సంతసిలి ఁ వారిజలోచన దుఃఖ మోర్వఁ జా
లనిదయి తండ్రి జీవితము ఁ లం జెడనీయక కోరి కాచి తా
నును సుఖ మొందునంచు మదిఁనూల్కిన జానకీ గాంచి యిట్లునఁ

ఉ॥ నుందరి ! నిన్ను పొందఁదగు ఁ చొప్పులకై తలఁపంగరాని యి
బ్బందుల నుంచినాడ మగు ఁ వా ! యవి యెల్ల క్షమించి నన్ను నీ
కుం దగు బంటుగాఁగఁ గయి ఁ కొమ్ము విదేహ ధరాధినాథుఁ జం
పం దలపెట్ట నా భయము ఁ మానుసు సమ్ముము నా వచస్సులఁ.

ఉ॥ వంతల పాలుసేయు పల ఁ వంతల బావుదువేని చెప్పెదఁ
జంతలఁ బాపి నీ జనకుఁ ఁ జేర్చెద నింద్రుని సింహాసీతపై
సంతకు మించి కోరిన జ ఁ యంబునఁ గొన్న సమస్తరాజ్య మొ
ప్పితును కాలఁ జూపు పని ఁ వేడ్క శిరంబునఁ జేయుచుండెదఁ

చ॥ పలసిన లంక నిచ్చెదను ఁ వారని సేవధులెల్ల నిచ్చెదఁ
లలిత విమానమిచ్చెదఁ గ ఁ లంగక యిచ్చెదఁ జంద్రహాసముఁ
దలఁపునఁ గోరె దెయ్యెవి ముఁదంబున నయ్యవి యెల్ల నిచ్చెదఁ
గలికిరో ! డెంద మిచ్చెదను ఁ కాదన నీదగు డెంద మిచ్చినఁ.

చ॥ పవడముఁ బోలు నోట నొక ఁ పల్కు ప్రయంబుగఁ బల్కితేని నేఁ
దవిలి మహేంద్ర శీర్షక ము ఁ దగ్రత దివ్యులు గొల్వఁ జెచ్చి శా
స్త్రవిధి విదేహనాయకు శి ఁ రంబున నుంచెద నర్హ దిక్పతి
స్తవముల దేవ కామినుల ఁ దాస్యముఁ గూర్చెద మేల్మి నించెదఁ.

ఉ॥ తండ్రికిగన్న తండ్రికిని ♦ తండ్రి విరించియె వచ్చి కూర్చి నీ
తండ్రి కోరు కోరికల ♦ దాచక యిచ్చు యముండు దాన దా
నుండయి నేవసేయు సుధ ♦ సోదరి లక్ష్మివి నీవు కానిచో
నిండు మనంబుతో సిరియె ♦ నీకును దాన్యము నేయు నమ్ముమీ.

తే॥ తండ్రికి గూతురైన మాత్రాన ఫలమె! పొందఁదగు మేల్నిజనకుండు! పొందవలదె!
పరంగఁ ద్రైలోక్య రాజ్య సంపదల నొసఁగి, యీవును సుఖంపుమనసీత! యీసడించి.

శా॥ ఈ సౌభాగ్యములెల్ల నొందఁగలవాఁ ♦ డింద్రుండె నిక్కంబు లం
కా సామ్రాజ్యము నా విభీషణుండె మీ ♦ కంబొందు విష్ణుంశమై
వాసిఁ భాసిలు రాము బాణముల నీ ♦ వక్షంబు భేద్యంబు నా
కా సర్వేశుని పాదపద్మములె నే ♦ వ్యంబుల్ జగన్నాథకా! ౧౮౬౬

క॥ బెడిదములగు రామాస్త్రము, లడరి యురముఁ జీల్చి యొడలి ♦ సంతయుఁ బెను జ
ల్లడగాఁ బొడుచుచు ధర్మముఁ, గడు నేర్పంగలవు నీకుఁగర్కశ హృదయా!

తే॥ కాకములు చంచువులతోడఁ ♦ గనులు వొడిచి, తోడఁగలవు; నీవక్షముఁ ♦
దోయబాక్షు

శరము లగలింపఁగలవు; పిశాచ సమితి, తినఁగలదు నీ శవమును! తృప్తితోడ.

తే॥ క్రూర దంష్ట్రాయుతంబై నశఃఖార మస్త్ర కములు కలనరాఘవ సాయఃకములవలనఁ
ద్రుంపఁబడియె రమ్యునుచు మాఁగతి వచించు, వార్త నేట తేపట వినవచ్చు నిజము.

ఉ॥ మాత సుమిత్ర వీర వర ♦ మాతగఁ జేసిన లక్ష్మణాస్త్రముల్
నీ తనుజాతు ప్రాణముల ♦ నీటుగఁ జేయఁగ వాని మేను సం
ప్రీతిని కుక్కలీడ్వ ననిఁ ♦ ద్రెల్లె తె పుత్రక! యంచు నీవు దుః
ఖాతురుఁ డౌచు తోలుటయె. ♦ యర్చిలి నే వినఁదగ్గ పల్కగుఁ.

ఉ॥ క్రూరుఁడు రావణుం డటులు ♦ కోమలి పల్కుట లాలకించి పె
న్నీరనయెత్తి దంతముల ♦ నీడిచి గీటుచు నీతపైఁ బడక
దారున లేవఁగా నెదురు ♦ దాసి మహోదరుఁ డీమె తండ్రియే
తూటి వచింప నమృతిలుఁ ♦ దొందర యేలని క్రమ్మఱించుడుకా

తే॥ చచ్చినట్టులుండిన మాయఃజనకుఁ డపుడు, మెల్లఁ దలయెత్తి యిట్లును! తల్లి! వీరి
వేడికోలును త్రోవంగ! నాడి తేని, కులముతో నన్ను గూల్చిన! కోలయగుఁ జామి!

చ॥ సిరియును లోఁగి పెక్కురను ♦ చెందదె యుమ్మడిగొడ్డు పోలికక
వెరవిఁడి! నీకునై యునురు ♦ వీడుచునుంటిని బందివై వృథా
మరణము నొందనేల? మది ♦ మన్ననచేసి సురేంద్రనాథుండై
పరఁగిన వీనిఁ జేకొనుము ♦ పాలనసేయుము మమ్ము-మేలుగక.

చ॥ కరుణను నన్ను నాకులము ♦ గగ్గులకాడుగఁ జేయకుండ ని
బ్బరమునఁ బ్రోచి యగ్గలపు ♦ భాగ్యములకా నమకూర్చి నీచెఱకా
విరియఁగఁ జేసికొంచు ఘన ♦ విశ్రుత సౌఖ్యము లెల్ల వేళలం
బొరయుమ యంచు నయ్యలరుఁ♦బోడి పదంబుల వ్రాలె గ్రక్కునకా.

చ॥ చెవులకు హస్తముల్ కదియఁ ♦ జేరిచి జానకి నిశ్చసించి యె
క్కువ దిగులూని దుఃఖమును ♦ కోపముఁ బైపయి నగ్గలింప మై
రవులఁగఁ దండ్రియేని తన ♦ ప్రాణము లెచ్చుగ నిచ్చగించి యీ
పవిదిని పల్కుఁ డియ్యది ను ♦ బద్ధము గాదను నిశ్చయంబుతో. ౧౪౭౫

—: నీత మాయాజనకుం బదరుట :—

చ॥ తగవు నశింప శీలము కొ ♦ దంబడ త్రాత్రము కూలిపోవఁగా,
జగతిని నిందమోవ ఘన ♦ సత్యము చావఁగ నచ్చరిత్రముల్
తెగులుగొనంగ నారవము ♦ తీఱఁగ బుద్ధియు మాడఁగా నిలుల్
తగిలి వచించు నీవు నొక ♦ తండ్రివె? ధూర్తుడ వౌదు దుర్మతి! ౧౪౭౬

చ॥ కులము నశించినకా గతులు ♦ గూలిన నాపద లెన్నివచ్చి త
న్నలఁచిన గుండె ప్రయ్యలయి ♦ సం దలవోయినఁ బాడిపేదుముల్
వెలలఁగ మానముం జెడఁగఁ ♦ బేరును లోకులు తూరుపెత్త రా
జులు మనువారె ? స్వీయకుల ♦ నూదన! యారయ నీవుఁ దండ్రివే ?

చ॥ జనకుని యట్లు తోఁప వొక ♦ శ్వాసమ వీవు నిజమ్ము తండ్రినై
నను రఘురాము వింటికి ఘ ♦ నమ్ముగ దీవన లిచ్చి యాతఁడే
నిను విడిపించునేని చెఱ ♦ నీఁగుము తక్కినయేని చావు మ
న్య నియతి లేద యంచుఁ దగ ♦ నాడక యాగతీఁ గాఱులాడెదే ?

ఉ॥ నీవును నీదు చుట్టములు ♦ నీ సకలంబును మాఁడి బొగ్గులై
పోవునుగాక నీతి పథ ♦ ముకా మతిఁదప్పి చరింపనేర్తునే ?
శ్రీపరుడైన రామవిభు ♦ నేవకురాలగు నేను నీచన్నై
జీవములుండ రావణుని ♦ చెంగట మానమువోఁ జరింతునే ?

ఉ॥ భామ విభుండు దక్క నను ♦ రాగముతో నను డాయువారు ర
క్షోమరులై న దీపశిఖఁ ♦ జొచ్చిన కీటములట్లు మాఁడరే ?
యేమని యెంచితో నను ? మృ ♦ గేంద్రుని గూడిన సింహి యెన్నఁడే
బ్రేముడిఁ బాడుగుంటలఁ జ ♦ రించెడు నక్కను గూడియుండునే? ౧౪౮౦

ఉ॥ క్రూరబలుండు రావణుండు ♦ కోమలి పల్కు కఠోర వార్తలకా
నోరవుఁ గిన్నతోడ విని ♦ తోయలి ! నీవు తలంచినట్లై యు

స్వారుము కాంగలట్టి దెన ♦ లారకపోవదు వీనిబట్టి నీ
వారయుచుండఁ ద్రుంతునని ♦ యత్తటి ఖడ్గము వేగ యెత్తుడు.

ఉ॥ చంపంగలేవు నన్నితనిఁజంపంగఁజాలవు నిన్ను నీవునుం
జంపుకొనంగలేవు భువ ♦ సంబులఁ గూల్చుంగలేవు రాముఁడే
చంపెడువాఁడు నీకు మొగి ♦ సాయపడంగల నీదుబంధులకో
లంపటలెల్లఁ బూర్తిగఁ దొ ♦ లంగఁగ నక గొనువాడు కీర్తితోకో.

చ॥ అని ధరజాత పల్కుతేటి ♦ సడ్డము వచ్చి మహోదరుండు పా
వనతర దేవభోగి! యొక ♦ పట్టున నీకయి వేడఁగఁగాక యీ
జనకుఁడు నీకొనర్చిన దొ ♦ సం గొక యంతయు లేదు వీనిఁ జం
పిన వెనుకైన సీత పల ♦ వింపదె నీకు సధీనయా తటికో ? ౧౮౮౩

చ॥ అని మొన రామభద్రుఁ డెగ ♦ టూర్పుము సర్వము నీకుఁ జక్కనా
నని వచియింప దైత్యవిభుఁ ♦ డప్పని మాని తొలంగె నంతలో
వనచరు లార్పుటల్ విబుధ ♦ వర్షుల కేకలతోడి చప్పటల్
విని మదిలోఁ గలంగె రణ ♦ వృత్తము తత్తటపాటు గూర్చుగఁక. ౧౮౮౪

తే॥ ఇన కులేశుల గుణరావఁమొక్కుడయ్యె, సమర వానర కలకలఁమతిశయించె
గుంభకర్ణుని సైన్యంబుఁగూల నాతఁ, డొంటిమై యుండెనని దైత్యుఁడుమ్మలించె.

—: రావణుడు కుంభకర్ణ మృతికై విలపించుట :—

ఉ॥ తొక్కలు గట్టికొంచు నెన ♦ లేగి వడిక వడి వచ్చి దూత లా
రక్కసితేని కర్ణ వివ ♦ రంబుల డాసి మహా రణంబునక
మొక్కలులై న వానరుల ♦ మొత్తము మొత్తముగా వధించి పై
నుక్కటి రామబాణముల ♦ నుర్వరఁ దమ్ముడు కూలఁగా! యనక.

తే॥ పరిధి గల భాస్కరుంబలెఁబైఁడి నరుల, చే నలంకరింపఁబడినశీర్షకములు
జగతిఁ బడఁ బెల్లగిలిన వృక్షంబు పగిది, గూలె రావణు డవ్వార్తఁకుములఁజేయఁ
తే॥ ఉర్విఁ బుట్టుకదొట్టి వియోగ దుఃఖ, మెన్నఁ డెఱుంగని లంకా మఁహీశ్వరుండు
తనకునై ఘోర రణమునఁదమ్ముఁ డిలిగె, నంచు వినినంత గొంతె త్రియంగఁతార్చె.

సీ॥ త్రిదశ పద్మాకరఁమద గజేంద్రమ! యింద్ర, వరకీర్తి పూర్ణేందుఁవారిదంబ!

అబ్జపాత్ర! శూలా యుధహస్త! యీ, చెడువార్త నేడు నాచెవులు వ్రల

విననయ్యె నిన్నంపిఁవెనుక నాప్రాణముల్, గాచికో దలచినఁ నీచు సేను

నీసీతి విన్నచోనిర్జరనాథుఁ డై, రావణ మెక్కి స్వ ♦ ర్గంబు చొరఁడె ?

తే॥ విమతి నన్ను నీవే యిట్లుఁవిడిచి పోవ, నెవరెవరితోడఁ బుట్ట రఁహించువారు ?
యెదుటి కీతేర భీతిల్లియొద్దఁగువారు, చూచి తొమ్ముపైఁ జేతులుంఁచుకొని ధారె !

తే॥ స్నాన మాడెడి తటి నీకుఁస్వర్ణశిఖరి, మడమ రుద్దికొనెడు చిన్నపడుకె యగును
అట్టి నిన్నొక మనుజునియలుగు కూల్చె, ననెడి మాటయే నామదికలతగూర్చె.

తే॥ శూల చక్ర వజ్రంబులు + సోకి యొడలి, పైని రోమంబునేని రా + ల్పంగలేడు
అల్ప మనుజుని మృదుల సా + యకము త్రుంచె, గుక్క సింగంబు నెదిరించి +
కూల్చె నార! ౧౪౯౦

సీ॥ తోడఁబుట్టువు ముక్కుఁత్రుంగ మారీచుండు, బ్రుంగ లంకయుఁ బట్టుఁగ్రుంగ భీమ
బలుండు తమ్ముండు మ్రుంగఁబడుకుచు నొకచెలి, సౌందర్యమున కానఁజెందినాడ
నినకులునైన నాతని తమ్ము నైన నే, నానినైనను గపిసాధునైన
నంగడునైన మ + హాబల సుతునైన, జాంబవంతుని నేని + చంపి తనుచు

తే॥ విసంగ నోచనైలి నిదేటివింతచావు, రాలు తేలను బెండ్లు సీరమున మునిగె
నేమి చెప్పంగలదింకఁదామసింప, కరుగుదేరంగఁ దలఁతు నిన్ననుసరించి.
చ॥ అతివలు కాభులొత్త మల + యానిల మొయ్యన వీవ నూన సం
గత తలిమంబున న్నిదురఁ గాంచెడు సోదర! ప్రేత భూత సం
తతులు నటించుచుం గటురు + తంబులు నేయు మరంబునఁ రజో
యుతమగు భూమి శయ్య నెటు + లొందితి నిద్దర మేను వ్రాల్చుచుఁ.

తే॥ దిక్కులందున నీవు కీర్తిని రహింపఁ, జేయ మధువాని భోగములఁచెందుచుంటి
నీవు వోవంగ నేనెట్లునిలుచువాడ? వత్తు నీవెంటఁ దామసింపను నిజమ్ము.
తే॥ అనుచు మిక్కిలి పలవించితనదు కీర్తి, కారణంబెల్ల రిల్లెఱుఁగంగఁ జేసె
సీత తననొక చలియింపఁజెంగలించి, మేనఁ బులకలు గ్రహ్యంగఁగ్లాని విడిచె.

తే॥ గాత్ర ముప్పొంగె గార్భ్యంబుకడకుఁ జనియె, మనసు తెలివొందె జీవముల్ +
మరలివచ్చె

సీరియె నేవనేయఁగఁదగుఁశీలచరిత, సీత యెలమికిఁ బాలిమేరఁక్కిరిని గలదె?

తే॥ కాంతు లలిత రూపము కుంభకర్ణు ఘోర, తనువుగాంచి భీతిల్లి తఁ త్రుజిలి యవలఁ
గెడసెఁ గుంభకర్ణుండను + నుడువు విన్న, సీత పూరించె వేటొకఁసీత యనంగ.

తే॥ లోకములఁ గూల్చి లోక పాఁబురను ద్రుంతుఁ, జావకున్నఁ ద్రిమూర్తులఁజావకుండు
మందు దిన్న గీర్వాణులఁబందినైతు, నని చిరాకు మిక్కిలి యొందెఁననురవిభుండు.

మ॥ తనువుఁ విడిచి నాడు తమ్మునకు ను + ద్దామక్రియఁ రామ ల
క్ష్మణ రక్షంబునఁ దర్పణంబు నొగి ము + మ్మాఱుల్ మనశ్శాంతికి
యొనరింపంగలవాడ నంచు సమరో + ద్యోగంబునం బోయె రా
వణుఁ డాచోటును విడి మంత్రులు నఖుల్ + పంటించి వెన్నాడఁగఁ.

తే॥ కాక కంఠ గృధ్రంబులుకలయఁదిరుగుపాలికలనఁ గుంభకర్ణుండుపాలిసె ననుచుఁ
గుండ్లియ్యకావకుని వేటుఁబంది నుంచు, డంచు నేగె మహాదమఁడాత్రిమయిని

తే॥ పూలు తావియు లేక దుఃస్వప్నటలు లేక, యొంటి తిరియైన కేశంబులొప్పు నీత
కడకుఁ గడఁకతో ద్రిజటయన్ కాంత వచ్చి, యూఱడించుచు నిట్లనిఁ తేఱఁ బలికె.

తే॥ నీ జనకుడంచు నీదు సఁన్నిధికి వచ్చి, మలసి నతఁడు మరుత్తుడన్ మాయలూఁడు
నిక్కమది యని నమ్మకఁ నీరజాక్షి! దనుజ మాయలు పెక్కులుఁ తలరనేల?

తే॥ త్రిజట పల్కులయందు మైఁథిలికి నమ్మ, కంబు గట్టుట నామె దుఃఖమ్ము వీడె
సందియము వీడె మనసునఁ గుందు వీడె, నెప్ప టట్టులు రామాప్తి యెదురుచూచె.

౧౨ అతికాయ పథ పటలము. (౨౭౬)

తే॥ ఉగ్రమై వెల్లు విలయాగ్ని యుడుకునట్లు, మండుకోపంబుతో రావణుండు కొలిచి
యిరుకెలకులవచ్చు మంఠిరులఁజూచి, రాద్రమూర్తియై యిట్లు వాఁక్రవ్వఁ దొడఁగె.

తే॥ అనుగ్రలవారు పగఱయఁక్కడఁచువారు, బలియురని పంప శాత్రవఁబలమడంచి
మరలి రాలేక యూరకఁమరలివచ్చి, నిలుతురేల? సిగ్గిలరె? యావలికేబొందు.

చ॥ గతియొకయింతలేక స్లవ ఁ గంబుల డంబుగఁ గూర్చుకొన్న దు
ర్మతులను చంపివత్తుమని ఁ మాఱట రుద్రులబోలె నేగి పె
జతనముతోడఁ దమ్మునకు ఁ సాయమునేయక పాటివత్తురే ?
యతగులు మీరు ప్రాణముల ఁ నంటి చరింతురె యెల్లకాలమున్ ?

చ॥ మునుపు జయించితిన్ జగము ఁ మొత్తము నేటితి శౌర్యసంపదన్
గొనకొని మీరు నాదు మఱుఁ గుం గొని గౌరవ సౌఖ్య కీర్తులం
గని చరియించినా రిప్పుడు ఁ కార్యము గల్గిన మీబలంబు వం
చన మొనరింపకండ నను ఁ జాతము లిచ్చియఁ జేయు టొప్పదే?

తే॥ అంతకర్వులమేముకాఁమందురేని, యట్లు చెప్పఁడు నేనేగియముఁడులేక
ప్రాణ మానఁదగిన శక్తిఁబరపి నరులు, వీఁపు చూపఁజేసెద భూతవితతి యదర.

తే॥ మఱియునొకమాటయరుదైన ఁదురమునందు, గెలువఁగోరిననేగుఁడుఁచలముమీఱ
నిలుగుట నిజంబని మీరుఁతలఁతురేని, పలవ దెయ్యది మీకోర్కెఁ తెలుపుఁడనుడు.

తే॥ బ్రహ్మకోపించినను జయింపంగరాని, శూరు డలికాయుఁ డవుడు నిఁష్ఠురతతోడఁ
గోపమును సిగ్గు మల్లడిఁగొనఁగఁబలికె, రావణునితోడఁదనపరాఁక్రమము మొఱయ.

ఉ॥ జంకిన జంకనీ నరులు ఁ జంభ విభేదియు నిర్జరావభురే

జంకిన జంకనీ యజుఁడు ఁ చక్రియు రుద్రుఁడు తక్కువారలున్

జంకిన సీవు నీకయి వెఁసన్ బిడియంబు వహింతుగాక నే

జంకితినంచు నెంచుటయుఁజక్కటికాదు భవన్మనంబునన్.

౧౩౧౧

తే॥ దానవులయందు ఘనబలఁదర్పితులను, గెలిచి గెలుపును నీకుఁ గల్గింపలేదె?

నీవును పడంకఁ బోరిననిర్జరులను, క్రుంచి సారెనాఁ ద్రిప్పి యాఁడించలేదె?

ఉ॥ కైదువు కేలనుండ ధరఁ ♦ గాల నలంపఁగఁబడ్డ యక్షుఁడం
బేదల సాయకంబులకు ♦ బిద్దిన గద్దటి కంభకర్ణుఁడున్
బేదల నత్వక్సీర్తులను ♦ భీతిని నమ్మిన యా విభీషణుం
డో దనుజేంద్ర! నాకు నము ♦ లో? తలపోయుము నీమనంబునన్.

తే॥ నీదుతమ్మునిప్రాణముల్ నీఱు సేయు, వానితమ్ముని జీవముల్ బ్రాతఁదిసి
రాము వడఁకింపఁజాలినభీమ రణము, సేయనేని నీ కొడుకనఁజెల్లుటెట్లు? ౧౫౧౮

క॥ ముమ్మరముగఁ బోరి ప్లవం, గమ్ములఁ ద్రుగించి దశము ♦ కాండ నలఁచి బీ
రమ్మున నిరువురు నరుల క, రమ్ము లిఱియఁగట్టి తెచ్చుట్రాణం గనుమా.

క॥ బంటులతోఁ బొమ్మందువో, యొంటరివై పొమ్మటందువో సెలవిమ్మా
పంటింప కేగి వారల, దంటతన మడంతు ననిన ♦ దనుజేంద్రుండన్. ౧౫౧౯

క॥ ముదమంది లెన్న పలికితి, కదనమ్మున లక్ష్మణాఖ్యు ♦ ఖండించినచోఁ
బదపడి మఱునాడే నే, నదమద మొనరింతు రామచంద్రు దురమునన్. ౧౫౨౦

ఆ॥ మూఁడుకోట్ల క్రొత్త మొన రథ గజ తురం, గములుతోడరాగఁగదనతలము
సేరఁ బొమ్మటంచుఁజీరి దీవించుచు, నెలస మతిశయింపఁసెలవొసంగి. ౧౫౨౧

తే॥ నిర్జరల కసాధ్యులు మహానిష్ఠుర బల, ఘనులు కంభ నికుంభు లఁకంపనుండు
తేరి రక్షకులుగ వచ్చువారు పవన, జవన హయ శతాంగంబుపై సరగఁజనుము.

తే॥ తేరు లొక వేయి యొకకోటివారణములు, కోటి వారువములు తోడఁగూడి వచ్చు
గదలుమన నతికాయుండుముదమునంది, కార్ముకముపూనివసించి కంకటముదొడిగె.

తే॥ కఠినరామమల్గల వీరగణము బలయ, వివిధ సాధనముల కాంతివంత గొలుప
వీధులెల్లఁ గిక్కిరియంగవెడలె దండు, పాదరేణువుల్ రోదసిఁబరవి నిండ.

సీ॥ గిరిదరీ నుప్తకే ♦ సరులు మేలుకొనంగ, గజ బృంహితంబు ల ♦ గ్గలముగాఁగ
కపి నికాయంబుల ♦ కర్ణభేరులు వీల, భేరి రవంబులు ♦ బోరుకొనఁగ
జీవనంతటి గుండె ♦ చెదరంగఁ బంచధా, రాగత హయహేష ♦ లలమికొనఁగ
మ్రుక్కి శేషు నొడలు ♦ మిక్కిలి బడలంగ, న్యందన సేమి నిఁనన్దము లులియ

తే॥ కాలిబంటుల ఘనఘోరగర్జనముల, దారణస్థితి గగనంబుబూరటిల్లఁ
బాదవిశ్లేపముల భూమి ♦ పల్లటిల్ల, నడచె వడిగాఁగ వైత్య సైన్యము లనికి.

తే॥ మున్ను మదగజంబులు వడిఁబోవుచుండ, వెంటఁబడి పోవుచుండెడుపిడుగులనాఁగ
ధ్వజము లొలయు శంపాయతవారిదములు, కదలుచుండెను వెనువెంటఁగములు గట్టి.

తే॥ లంకుశము పోటుగొన్న సాఁరంగములకుఁబక్కలన్ మదతోయంబుపాఱుకతన
చారి బుర్రద్రుదిగఁబడఁదత్తడములు, నేనుఁగులు నేగె నట్టెటఁగిందుపోల్కి.

తే॥ భానుతోడఁ బరిధి యేగుఁపగిది నడచె, న్యందనంబులు తోయదఁచయమువోలె
నడచె వారణములు నేలఁనడవవయ్యె, బరుగువాటుచునుండెడుఁతురగఁసమితి.

క॥ గిరి సముదయములు నడచిన, తెఱఁగునఁ దఱుచగుచుఁ బెద్ద ఁ తేరులు నడవఁ
గరువంబున నతికాయం, డిరవుగ నని నేయఁదగినఁయిక్కువ చేరెన్. ౧౫౨౬

క॥ శ్రీరామ మదగజేంద్రము, వీరవిహారంబు నలుపుఁపుణివిని గని వె
ప్పేతై పడములు తునిగిన, వీరుని పినతండ్రిఁ గాంచి ఁ విలపించెఁ గడున్.

క॥ ఇది యమ్ములచేఁ దిప్పయి, పొదలినయదిగాదు దిగిభఁముల తనువు న్ని
రదమును శరనిధియును గా, దిది తండ్రి శరీరమనుచుఁనేడ్చెం బెలుచన్. ౧౫౨౭

తే॥ అకట యిట్టిదుస్థితిఁ జూడఁనరుగుదెంచి, నాఁడ నుసుటులతోనున్నఁనరుల మున్నె
తునుమకుండుటచే నుతఁదొనఁగువచ్చె, నూరకుండుట నాకింక ఁ నొప్పుగాదు.

క॥ అని కినిసి యిట్లుకావించి, చిన రామునితమ్ము నిట్లె ఁ చెలగి చెలగి రా
ముని దుఃఖము గనినం గడ, మన యంగడ నీగు ననుచుఁమదిఁ జింతించెన్.

తే॥ మహిషుఁడను దూతఁ బిల్చినాఁమాటగాఁగ, లక్ష్మణునికడకేగి యాలిలినపలుకు
తమ్ముకై దురపిలు తనఁతండ్రినెగులు, దీర్ప నతికాయఁ డాజి కేఁతెంచెననుము.

తే॥ చింతచే మదికలఁగి కృఁశించుచున్న, తండ్రి నిండునభను రాముఁతమ్ముఁ డాజిఁ
గాల్గుతెగి యురలంగఁ దాఁగాంచునట్లు, శపథములు పల్కి వచ్చెనుఁనరగ ననుము.

క॥ దురిత మిదియని తలంపను, వరశూరుల కిదియె ధర్మపద్ధతి యనుచుం
దెఱఁగొప్పఁ బలికి యతనిని, దురమునకుం దెమ్ము పొమ్ముఁతోరంపు వడిన్.

క॥ నరులును యయుత్సవులు నగు, నిరువుర వడిఁజేరి కలనఁనదిరెంచెడు వా
రిరవుగ జము నోటంజొరఁ, బరుగిడువారనుచుఁ దెలియఁబలుకుము మహిషా!

క॥ వానిఁ గొనితెచ్చి విడిచితి, వేని ముదమునంది నీకుఁనిచ్చెదఁ బ్రతిగాఁ
జీనాంబరములు మేలగు, మాణిక్య విభూషణములుఁమహియు నొనఁగెదన్.

క॥ సౌమిత్రి దోడితెచ్చినఁ, బ్రేమంబున ఖచర నాగఁవిద్యాధర కాం
తామణుల నిత్తు నీవఱ, కీమహిఁ ద్రావని సురాదు ఁ లిచ్చెద నీకున్. ౧౫౩౬

క॥ రవిమండలముంబోలిన, యవి వేల్పులు కాన్కవెట్టి ఁ నవి యుత్తే శుం
డవిరళముగ నిచ్చినయవి, తివిరి యొనఁగువాఁడ రత్నఁదీన్యద్యావల్. ౧౫౩౭

సీ॥ దానధారలఁ దుమ్మొదలు మూఁగు మదగజం, బులు నూటువేలు సీకలమినిత్తు
రత్న కాంచనమయఁధములు పదివేలు, వన్నెవన్నెల వారుఁవముల నిత్తు
ధనరాశి నించినఁఘనశకటంబులు, కోరికమీఱఁగాఁ ఁ గొనరకిత్తు
ధానదాసీజనఁతండంబు లొకవేయి, పరిసినఁఘోటఁ గా ఁ వలసినధత్

తే॥ నేల యేలంగనిచ్చెదఁసీవుపోయి, లక్ష్మణుని దోడితెమ్ము సీఁసూక్ష్మమతిని
దగిన తెలుగునఁ బలికికఁ ర్తవ్యమెట్లుఁ, జెడకయుండఁ జూడుము పొమ్ముఁశీఘ్రగతిని.

తే॥ అనుడుమహిషుడొంటరియయిఁయరిగియెదురు, వచ్చురామునిగనినంతఁవానరవరు
లలుక లేవ నుత్సాహంబుఁగొలుపునర్థ, మొండు గలదని మహిషాసుఁరుండుపలుక.

తే॥ రాయబారియైవచ్చె నిఁరాయుధుండు, రేగవలదని వారి వాఁరించి విభుఁడు
వానిఁగని సీపువచ్చినఁపని విశేష, మయ్యెనేని తెల్పుమ యనఁనసుర చూచి.

తే॥ మాప్రభుఁడు దెల్పఁబంపినఁమాటయొండు, గలదు లక్ష్మణుతోఁ బల్కుఁవలయుననిన
వినద వాక్రువృత్తుని రామఁవిభునితమ్ము, డనుడు మహిషాసురుండునుఁవినిచెసిట్లు.

శా॥ నిన్నే ఘోరరణంబునం జెనక న ఁ నేవేమించుచుఁగ వచ్చి యిం
దున్నాఁడం బ్రతియొడ్డు శౌర్యమది సీ ఁ కున్నేని వేరమ్ము తం
డిన్నొప్పించిన నొవ్వీడిట నిను గం ఁ డింతుం దురంబందు మీ
యన్నం బిమ్మట నొంతుఁ బంతమిది ప్రత్యగ్రంబుగాఁ జేసితిఁ. ౧౫౪౨

మ॥ అనిన రాముఁడు నవ్వి యిట్టులను దైత్యక్షేణితోఁ బోర నా
యనుజుం డెప్పుడు సజ్జఁడై యలరు దై ఁ ర్యస్ఫూర్తి శోభిల్ల నా
నినకా దాతనితండ్రి వచ్చినను మ ఁ న్నించుఁగ రణంబిచ్చు ర
మన్మమా మానము శౌర్యముఁ భుజి బల ఁ వ్యాపారము ల్లగినఁ.

మ॥ అన నాతోడనె పంపుఁడంచు మహిషుం ఁ డాడంగ మేలంచు ల
క్ష్మణుఁ బ్రేమంబునఁ గొంగిలించిఁగొని రా ఁ మస్వామి పొమ్మన్న న
ద్గుణభూషుండు విభీషణుం డనియె గా ఁ కుత్సాన్వయా! యి త్రతీన్
మనతోఁ గూడియె తమ్ముఁ డాదనుజుఁ జం ఁ పం దగ్గ కార్యంబగున్.

సీ॥ సత్యవిక్రముఁడగుఁసామిత్రితోన యు, ధ్ధంబునేయఁబ్రతిజ్ఞఁదాల్చినాఁడు
తపమొనరించి విఁధాతచే వరములు, గాంచి వేలుపుల జఁయించినాఁడు
కైలాసమెత్తినఁఘనుఁడు మేరువునెత్తఁ, బ్రేమతో వీనినిఁపెంచినాఁడు
వలయు సాధనములుఁపనిలేకయే కేలఁ, బాలవెల్లిం జిల్కఁ జాలినాఁడు

తే॥ విలయమునను నశించకఁవెలయుచుండు, ప్రథిత దిగ్విజములఁ ద్రోచుఁబాపబలము
తోడఁ జక్రవాళంబునేఁత్రోవఁజాలు, దోర్బలము నమానమె? దళఁబ్రోయజాక్ష!

తే॥ చిరము ఫాలాక్షుతోడనుఁదుర మొనర్చి, శూల మతఁడు వైవఁగ దానిఁగేలఁబట్టి
యీవు విడిచిన శూలమాఁయిది? యటంచు, నుల్లసములాడె నెఱుకులఁనుచ్చిపాట

తే॥ పగఱ లోకంబు వేల్పులఁనగరిఁగాల్పు, తఱిని విష్ణువు వైచు సుఁదర్శనంబు
నిష్ఫలముగా నొనర్చిన ఁ నేర్చులాఁడు, వీని సామాన్యగాఁగ భాఁవింపరాదు.

తే॥ అమరులేసిన వివిధ దిఁవ్యాత్రు సమితి, పంచి రాకుండ నుగ్గునూఁచంబుచేసి
సారి సామర్థ్యముల వర్ధింపఁజినట్టి, చండ కోదండ విద్యా విఁశారదుండు,

తే॥ శంకరుని శిష్యుడనితరఁసాధ్యనవ్య, మహిత శస్త్రాస్త్ర విదుఁ డధఁర్మంబు దక్క-
వేతెఱుంగఁ డశూరులఁపీఠదాఁకఁ, డనమఱీ దైకాముఁడు మాయఁలాజఁగొనఁడు.

సీ॥ మాయా విశారదులఁమధుకైటభులు తొల్లి, సురలోకమును చొచ్చిఁచూఱలాడి
విబుధుల హింసించి ఁ విధివశంబున నొక్క, దినమున శ్రీరమా ఁ ధిపునిగాంచి
సమరమిమ్మనికోరి ఁ సమ్మతించఁగ వారు, బహురూపములఁ గొని ఁ వచ్చిపోరఁ
జక్రియు వారితోఁ ఁ జాలకాలంబు మ, ల్లాడంగ వారలు ఁ హరినిగాంచి

తే॥ మమ్మెదిర్చి పోరిచ్చిన ఁ మహితధైర్య, శాలి జగముల సీవలఁ ఁ జాలువాడు
లేడు మేమేడులోకాలఁలీలమింగి, క్రక్కఁగల బలియర మాజితక్కశలము.

తే॥ ఇరువురను మమ్ము డీకొనిఁయిన్ని నాళ్లు, పోరితివి మెచ్చితిమి సేపుకోరు వరము
నొనఁగువారము కోరి మేఁలొందు మనినఁ, జక్రికోరె వారల గెల్పుఁసరవి డెలువ.

ఉ॥ సీతొడయందు చత్తుమని ఁ నిర్జరవైరులు తెల్పునంతఁ గం
జాత విలోచనండు భవ ఁ నంబు సమస్తము నొక్క యూహవం
దే తెఱఁగొప్పఁ జేర్చ నను ఁ కేంద్రులు వేర్పడి లొంగివారు త
ర్వాత గదాప్రహారమున ఁ మ్రందిరి లోకము లుల్లసిల్లఁగఁ. ౧౫౫౨

మ॥ మధుమేధస్సు ధరాతలంబు నెఱయం ఁ బర్వంగ నిధాత్రి త
ద్విధిచే మేదినియయ్యె ధర్మపథముఁ ఁ ద్రిక్కాడకున్నట్టి య
మృధువే యవ్వలఁ గుంభకర్ణుడగుచుఁ ఁ మాఁడఁ భవత్పన్నిధిఁ
మధుతమ్ముం డతికాయుడయ్యె రఘురా ఁ మా! దీన చింతామణి!

ఆ॥ తగ విభీషణుండు ఁ దైత్యుల చరితంబు, తెలుప నిట్లు మోముఁ ఁ దేటపఱచు
మొలకనవ్వుతోడ ఁ జులజాతినేత్రుండు, పలికె జలద నినద ఁ భాషణముల.

సీ॥ కోటిరావణులైనఁ ఁ గూడ సురాసురుల్, వచ్చి లక్ష్మణుఁదాఁకిఁ బ్రదుకువారె ?
యితఁడు కోపించినఁ సేనేల? హరియేల? హరుండేల? యింద్రామ ఁ రాదులేల?
దివ్యాస్త్రములుఁ తప ఁ స్తేజోబలంబులు, సౌమిత్రి కినుకకఁ ఁ జాలునవియె ?
కేల విల్లందిన ఁ సీలోకములనెల్ల, ఊణమున నిపుఱుగఁ ఁ జలుపఁగలఁడు

తే॥ మేదిసీనుత మాటలు ఁ మీఱలేక, తొలఁగిపోవుటచేఁగదా ఁ దుష్టరాక్ష
సుండు నేటికి జీవించి ఁ యుండువాఁడు, కాకయున్న నాఁడే జముఁగొంచువాఁడు.

చ॥ తొనఁకకపోమ్ము సీవితని ఁ తో నతికాయ శిరంబు తూపుతోఁ
జని గగనంబుఁదాఁకి పడఁ ఁ జయ్యన గ్రద్దలు కాకులుం దినం
గనియెదుగాక కంబువులఁ ఁ గంబులతో నెదిరింపఁ బోలునే ?
దనుజుల గెల్వవచ్చినది ఁ తక్కక యెవ్వరితో నెఱుంగవే? ౧౫౫౩

మ॥ తలఁపఁ గుద్రుడొ చక్రపాణియొ నుమి ఁ త్రానూనుడో కాక యి
య్యల నెవ్వ రతికాయఁగూల్పఁగలవా ఁ రెన్నంగ వేనేల నే

నలు దైత్యానుజతోడ రాఁ జదిపె నిం ♦ కం జంపువాఁ డీతఁడే

గెలుపుం గాంచెడువాఁడు నీతఁడగు శం ♦ కింపంగ నీకేటికి? ౧౫౫౭

తే॥ కదలుమనరాఘవునకుల♦క్షుణుఁడు మ్రొక్కి, దీవనలుగొని తనతోడ♦ధీరులైన
కపివరులు విభీషణుఁడును♦కడఁక నడవఁ, గదలి యతికాయుఁడున్న రం♦గంబుఁజేరె.

తే॥ దక్షిణపయోధిమిది కు♦త్రపయోధి, వచ్చి చొచ్చినతీరునఁ♦బ్బవగ నేన
మోహరించిన సోఁకుల♦మొగ్గరమును, చీల్చుకొని చొచ్చి యురవడిం♦జెంగలించె.

తే॥ వచ్చినైత్రుచేఁ దేమయై♦పంకమైన, తలము సింహనాదమ్ములు♦చెలగఁ రేఁగు
పైస్యఘట్టన దుక్కియై♦సరగ లేచు, రజమునింగి నెఱ్ఱనచేసి♦ప్రబ్బుకొనియె. ౧౫౬౦

తే॥ శంఖ కాహళ దుందుభి♦స్వనములెల్ల, వీర సింహనాదములతోఁ♦జేరి యవల
శింజనీధ్వనితోడను♦చెలఁగి జలధి, నోరు మూసికొనఁగఁజేసె♦బోరు కలఁగి. ౧౫౬౧

౮॥ రక్కసులు నశింప♦రక్తంబు సెలయేళ్ల, మాడ్కిఁ బఱవ నాకు♦మాఁకులట్లు
కేతనములు త్రుంగఁ♦గీశులు కొండల, నెక్కుపోల్కిఁ గరుల♦నెక్కినారు. ౧౫౬౨

తే॥ శాఖలనెడు దంతమ్ములు♦క్షౌద్రమనెడు, మదజలంబును విలసిల్లు♦క్షౌధరంబు
లనెడు నేన్గల వైవఁగ♦హస్తిహస్తి, పోరు చందమై మదకరుల♦పుడమిఁగూలె.

తే॥ గట్టిగాఁబట్టె బొడిచెను♦కఱచె రక్కె, ద్రుంచె గపినికాయంబులు♦తురగములను
రక్తపూరంబులో మెడల♦వ్రాలఁ గాల్చి, పైకిఁదిరుగఁ దన్ను కొనుచుఁబడియె హరులు

తే॥ వనచరాఘటమున మద♦వారణములు, వాత్యచేఁ దూలు వారిద♦పంక్తులట్లు
తూలిపీలిన దంత సం♦దోహమందు, ముత్యములు పటపట రాలి♦పుడమిఁ జెదరె.

తే॥ వజ్రపుం గంబములఁబోలు♦పాదహతులఁ, గేలఁ గాలపాశముఁబోలు♦వాలహతుల
దానవగణంబు లురలెను♦తత్కరోర, కుంతఘాతంబులం గపి♦కులము దొరలె.

తే॥ చేతులకుఁ జిక్కుమాఁకులు♦శిలలుసాము, లేనుఁగులు గుఱ్ఱములుగద♦లీఁతులు రథ
శకలములు వినరుటచేత♦సాంద్రమగుచుఁ, బరవె గాంతారమట్లు పై♦భాగమెల్ల.

౯॥ వనచరవీరులు వైచిన, పెనుగిరితరు లంబరమునఁ♦జెలువై వన రా
శిని దిగు మొగుళ్ళుల వడువున, దనుజబలముమీఁదఁబడి నదమదము నేసెఁగ.

తే॥ పాటి యావలావలకును♦జాఱిపడిన, పాటుఁబోతు రాకాసుల♦పరళు ఖడ్గ
ముద్గరాదిసాధనముల♦మురియఁజేసి, రుధిరపూరంబులం బడఁ♦ద్రోచినారు. ౧౫౬౩

తే॥ వీరులగు వానరులు రక్త♦పూరమందు, యీఁదులాడుచుఁ దిప్పులై♦యెలయుకరుల
నెక్కి రవియు నీడ్వఁగఁబడియేటిజేనిఁ, జేరి దరిగానలేక గా♦సిల్లినారు. ౧౫౬౦

తే॥ కాళ్ల నిలుజనీడ్చు ర♦క్తప్రవాహ, మందు పొడుగుకొలల నూని ♦ కొందఱేగ
వారితోఁజలఁ జక్కిన♦ వనచరాలి, పట్టికొని యీఁదు చప్పులి ♦ పట్టుచేరె.

తే॥ సోకులును విజృంభించి ముఁసుండి శూల, ముద్గరాదుల మోదంగఁ మొగపు దక్కి
దిక్కులకుఁ బాట నదిగనిఁలక్కుమునుడు, కనలుగొని వారి కుత్సాహఁగరిమఁ గూర్చు.

క॥ జము నుద్యోగంబునకుం, దమయత్న మ్మునకుఁదోడు ♦ తనరెన తన చా

పము గుణమును బలువిడి లా, గి మహారావంబు లేడె ♦ గీడ్పుడ జగముల్.

తే॥ పంచభూతముల్ తమ తొలిప్రకృతియందు, లీనమైనను బ్రహ్మయీఁగినిను విలయ
కాలమందును నాశంబుఁ గానకుండు, ప్రణవముంబోలె నాధ్వనిఁపరిధవిల్లె. ౧౫౭౮

తే॥ వాడితూపులువిడువంగఁ బడియెఁబడిన, యమ్ములనురుల పెనుమేనుఁలందుమఱిగఁ
గుణవములు సందు లేకుండఁ గుప్పలుపడె, వానినుండి రక్షముపాటిఁవార్ధిజేరె.

తే॥ కరుల కరముల ఖరువులఁ కాల్గడెంచి, రథిక శిరములఁ ద్రుంచి వర్గములు పెంచి
వివిధచిత్ర రూపంబులుఁ వెలయఁజేసె, లక్ష్మణాశ్రుముల్ విధిపోల్కిలాభువమున.

తే॥ విండ్లు తుండించి శక్తులఁ బిఱుగఁ గొట్టి, గవచములఁ జీల్చి విపులవఁక్షములఁ దొల్చి
గుఱ్ఱముల వ్రాల్చి తేరులఁ గూర్చి యేనుఁ, గులను పీనుఁగులంజేసిఁకోల లడరె.

తే॥ దంతిదంతముల్ తెగి నభోంతరముచేరి, విదియచంద్రుల పగిదినిఁ వెలయుచుండె
గరములూడినయవి రక్షశరధినుండి, భూమిఁ బైకెత్తెడు వరాహఁమూర్తి నెనసె.

తే॥ రెండు నెల లేకలను నోటఁ ద్రెంచికొనుచు, గుండలములను రిక్కలఁ గుంపుతోడ
గగనమండలమే దిగుఁకరణిఁ దోచె, రక్కసుల తలల్ వడఁగ ధరాతలమున.

తే॥ రథిక బృందంబు మరణింపఁరథములురలి, పడియెఁ బదవి చెడఁ గర్తృఫలముచేత
మింటనుండి యొడ్డిలంగఁమంటఁజాటి, పడు విమాన సమూహంబుఁపగిదిఁదోచె.

తే॥ వీడఁగారాని సుఖదుఃఖఁవితతిఁద్రెంచి, యమరలోకంబు గైకొంటిమని తలంచి
యథిక కౌతుకంబున నొడఁల్లాడె ననఁగ, నట్టలాడెను రణభూమిఁపిట్టలముగ. ౧౫౮౦

తే॥ ఒక్కపదివేలు మరణింపఁనొక కబంధ, మాడునను శాస్త్రనూక్తి సత్యంబయైన
నాడు కోటికి నెక్కుడైన ర్తనంబు, చేసె సామితి చాతురిఁచెప్పఁదరమె! ౧౫౮౧

క॥ కరి భట తురగాదుల నె, త్తురు సెలయే శ్లఱ్ఱపాటి ♦ తోయధిజౌచ్చైః
అటవటలై యటిముటియై, పటిపటియై యున్న పరియుఁబలుచంబాటె.

సీ॥ గొలునులలోఁ దగుఁలొక్కన్న కాళులతో ద్వి, పమ్ములఁదోలు కఁబంధవితతి
తురగంబులు నటంపఁదొరలక వానిపై, తీవి నర్తించు మొంఁడముల గుంపు
తలలూడినను గుఱితప్పక యెప్పటిఁ, బ్రదరంబులను వీడుఁరథిక చయము
పరుగులెత్తుచునుండఁశిరములు తెగిపోవఁ, బరుగు వీడని వీరభటకులంబు.

తే॥ సీత పేరిటివృత్తువుఁ జెడఁగఁగోరి, తెచ్చుకొన్న దైత్యులు తండ్రిఁ తెరలఁగొడుకు
మడియ నల్లండు గూల మఁనన్మండచాప, నన్నదమ్ము లురలఁచాము నడఁగిసారు.

క॥ శిరములఁ దునుఁగుచు ద్రుశ్లేడు, శిరములఁ గవ్వికొనిపోవఁజేరినగర్దర
చరణాయుధములపోల్కి, జరియించె గొంచుబోవఁసాధ్యములేమి. ౧౫౮౨

క॥ వేలై కోట్టై యగ్ని, జ్వాల లుమియు లక్ష్మణాఖ్యుశర సంచయ మా
భీలంబై పడుచుండగఁ, గాలభటుల కవుడు పొడమెఁగాఘల తీపుల్ ౧౫౮౬

క॥ మేరువు గదలింపంగల, వీరులు జ్వల దస్త్రములను విగత ఘన తనూ
భారులయి దివికి దుముకఁగ, వారలఁగని పొందినారుఁ ప్రమదంబు నురల్ ౧౫౮౭

సీ॥ దారుకుండనువాడుఁ దర్పించి తేరు దో, లించి లక్ష్మణు నెదిఁదించి నిలిచి
శరవృష్టి గురిసి యంబరమెల్లఁ గప్పిన, వాని నన్నింటి నెవ్వడిగఁ ద్రుంచి
సౌమిత్రి ఘోర నిశిత శరంబున, వాని శిరము ద్రెంచివసుధఁగూల్చె

కాలుండు కలికుండుఁ కాలజంఘుడు మరు, త్తుండు మాలియను నైదుగురు లేచి

తే॥ పాశ శూల పరశు భిందిపాల ముసల, ముద్గరాదుల వైవ నాపురుషపుంగ
వుండు వానినన్నిటిఁ దగఁజెండి వారి, తలల నొక్కొక్క యమ్ముచేఁదటిగివై చె.

సీ॥ అదిగని రోషించియతికాయు నేనాధి, పతులు వారణ కదంబంబు లేచి
పరిగొని కైదువుల్ పఱపి పానరతతి, నటునిటు పోనీకయూచి నలఁచ
వనచరుల్ చేతి కఁబ్బినవానిఁగొని వైవఁ, బొలనుదిండులు లోనఁబూడినారు

సౌమిత్రి శరములుఁ సారంగ యూధంబు, నవలికిఁ జననీకయలచి కొట్టి

తే॥ నంగములు పెక్కుతుండ్లుగాఁ ద్రుంగిపడఁగఁ, జడికిలంబడె నొకకొన్నిఁ చచ్చుఁగొన్ని
దిరిగె గిట్టినఁగొన్ని మఁ స్తిమ్మపంక, మంద యొటవలుగాఁగూలియడఁగఁగొన్ని.

తే॥ ఒక్కటొడుగున వెడలుమఁహోగ్రశరము, లొక్కపెట్ట సామజములనుర్విఁగూల్చె
మావతుల జీల్వెఁజొడోళ్లఁ మహినిడుల్చె, రక్షకుల మాల్చె బంట్లబీరముల వ్రాల్చె.

తే॥ కైదువులు విటిగను యోధంగణము తఱిగె, కంకశృంగ్రజంబుకములకఱపు దీతె
మావటిండఁగోల్పోయినఁ మదగజములు, కలఁగి యొండొంటితో బోరునలువసాగె.

ఉ॥ కొన్నిటి పాదముల్ తునుఁగఁ + గొన్నిటి తుండము లైదు తుండ్లుగాఁ

గొన్నిటి వాలముల్ తెగఁగఁ + గొన్నిటి ప్రేవులు జాఱఁ గన్నులు

గొన్నిటి కీఁగఁ గొన్నిటికీఁ + గ్రొవ్వు దిగంబడ వచ్చు దంతులు

గ్రన్ననఁ జచ్చుదంతులును + గా బహు భీకరమయ్యెఁ జూడఁగఁ.

తే॥ కరిఘటలు గూలుచుండ రాక్షసబలమ్ము, లించుకయుఁ బుయిలోడకఁ మెడములేక
యాయుధంబుల వైచుచుఁ పాస్తివితి, ననువుగా నడ్డుగొనిపోఁ నగ్గలించి ౧౫౯౩

తే॥ శరదములు భాస్కరుని గవ్వఁచందఁమొంది, సామజంబులు లక్ష్మణుఁ నరవి ముట్టి
శక్రభనువుఁజొలిప శరాఁసనమునుండి, యతేడు కురియించె బెడిదంపుటంపవాన.

సీ॥ మోములుచీల పీఁపులు ప్రిలఁ దుండముల్, పటియలై భారణఁబడియె గొన్ని
పొరలుచు దొరలుఁడుఁ దెరలుచు ఘోరకృతుల్, నెఱపుచు ధాత్రి పైఁ దెరలెఁగొన్ని

అర్ధచంద్రాశ్రుంబులలమిన ఫాలభా, గములతో మేదినిఁగడఁచె గొన్ని

పసఁగిలోఁ జెడిఁగొన్నిఁ పశమునఁ బడెఁగొన్ని, పర్వతములు మూడఁబడియె గొన్ని

తే॥ ఘోరశరములు కన్నులఁగ్రువ్వ స్వపర, భేదమెఱుంగక తమవారిఁజేరిగొన్ని
లక్ష్యుఁడు దంతులంగూల్చులక్ష్యశుద్ధి, లాఘవము వేల్పులకును తెల్పంగఁగాదు.

తే॥ ఏనుగుల కళేబరములఁనెనగు నెత్తు, టెఱు లూపిన్లు తిప్పలఁమీఱ లేక
కరులపీరులఁ దేరులఁహరుల నెల్లఁ, ద్రోచిగొనిపోయె నిలువకఁత్రోయనిధికి.

తే॥ లక్ష్యణాస్త్ర చయంబుచేలక్షకరులు, గడియలోఁ గూలఁ దెలిసి లంకా విభండు
మిగిలియుండిన కోటి యేఁనుగులఁ బంపె, నతనిమీఁదికి నీరసఁమతిశయింప.

తే॥ ప్రాణములతోడఁ ద్రాణయుఁనధికమదము, గలవియగుసామంజులుఁకపిసియతని
మీఁది కుఱికిన దొకటియుఁమిగులలేదు, డాయఁగాలేదు డాసియుఁబాయలేదు.

తే॥ ముప్పదాఱు యోజనములుఁపొలసివచ్చు, కరిఘటలు రాఁగ లోకంబుఁగజమయంబ
యయ్యెనని వేల్పులనిరి విఁహయనంబు, ధూళిమయమయ్యె భూమి నిఁర్ధాలియ్యె.

తే॥ శాకినీ ధాకినీ భూతఁసంచయంబు, తుదియు మొదలును గనరానిఁమదగజేంద్ర
రాశిఁ గని మునుమిడక తూఁజంగ దొరకు, వానిఁగొనిపోయెఁగొండలఁపగిదిమోచి.

క॥ ఒకశరమున కొక కరి లె, క్కుకురాఁ బదివేల కరులఁగడిమిం ద్రుంపఁ

గిరు లదరె మొగుఱు లడలెను, శరనిధులుం గలఁగె దిగ్గఁ జములును వడఁకె.

తే॥ గుణరవములేచెఁబర్వతఁగుహలయందు, నిదురసెందు సింగంబులఁయెదలు గలఁగఁ
బిడుగు లడరిన వడుపునఁవిశిఖివితతి, పడియె వేదండ తండ కుంభంబు లగల.

శా॥ ఆవేశే దనుజేంద్ర నందనుని సైఁన్యంబెల్లనొక్కుమ్మడి

వేవే కేకలువెట్టుచుకొ మిగులు కుంభివ్రాతమున్ రేచరా

ద్రావేతంబునగాంచి వీరవిప్రతి ఁ వ్యాపార లోలాత్మకుం

డైవచ్చెన్ వయితంబు కేసరి నుతుండా లక్ష్యణాస్త్రంబనన్. ౧౬౦౩

మ॥ సరసింహుం డితఁడంచు కాంచిన సురల్ఁన క్తంచరుల్ భీతిలన్

హర కోదండ విభంజ నాంఘ్రియుగమున్ హస్తించి చిత్తంబునన్

హరిదండంబును బోని తాళవిటపిఁహస్తంబునం దాల్చి హుం

కరణం బొప్పఁగఁజేసె దానవుల కు ఁ త్కంపంబు నిండాఁరగన్.

మ॥ యముఁడున్ భూతములున్ మొగుఱు నొకరూపై వచ్చెనా నొప్పి నై

లములం గూల్పంగ వాలు వజ్రమును లీ ఁ లక్ వాలి సంహార కా

లమున్ రేఁగెడు రుద్రుమాడ్కి రిపు వి ఁ క్లాంతి క్రమాభీలుండై

చమరెన్ గాలను గేలఁ దాళమున నా ఁ సారంగ యూధంబులన్.

సీ॥ త్రొక్కుటచేఁగొన్ని ఁ జుక్కుటచేఁగొన్ని, కాలనుగొన్ని మోఁకాలఁగొన్ని
వాలమ్మునఁగొన్ని ఁ తాలమ్మునఁగొన్ని, ఫాలమ్మునఁగొన్ని ఁ కేలఁ గొన్ని
నలఁచి గొన్నింటిని ఁ మలఁచి గొన్నింటిని, విఱిచి గొన్నింటిని ఁ కఱచి గొన్ని
యీడ్చి గొన్నింటి దోలూడ్చి గొన్నింటివే, చీల్చిగొన్నింటి మైఁనుల్చిగొన్ని

తే॥ త్రుంచికొన్ని వంచుచుఁగొన్ని త్రుంచికొన్ని, యొక్కటొక్కటిపై నేసి యొక్కకొన్ని
హుంకృతిఁగొన్ని నమయించి యుత్సహించె॥ గేసరినుతాఖ్య సార్థకమై ననంగ.
తే॥ నేలకుం దాచికొన్ని వార్షిధినిగొన్ని, లంకలోఁగొన్ని దెసలకుఁగ్రంకఁగొన్ని
ప్రేపుప్రేపులురలఁగొన్ని త్రిప్పికొన్ని, నదమదము నేసి యెస రేఁగఁశ్వనననుతుఁడు.
తే॥ వాలమును కొండ చిలువనా వంచువంచి, మావటీండ్రతోఁ గరుల నంబరము నేర్పు
విలయకాల రుద్రుండను వీరక దనరి, శవమయముచేసె నా రణాంధ్రలముఁ ద్రుటిన.
తే॥ కలఁచి మాంసమేదో న్రపంకంబునందు, పెక్కుగజములఁగడిమిమైఁద్రొక్కివైచె
మిగత తన భాగమునుచు సౌమిత్రి వాని, ఘోరసాయకరాజుచేఁగొందివైచె.
తే॥ అన్ని దెసల నేర్గులు పీల్చులగుచు నురలఁ, జక్కి రక్కసుల్ స్రుక్కిరిఁస్రుక్కుకుండు
వార లిటుకుగొనిరి తక్కువారు వెన్ను, చూపుచును చూచుచును పాటఁజొచ్చినార.

—: దేవాంతకుండు హనుమచే గూలుట :—

తే॥ అనురులఘ్నాటఁ గన్న దేవాంతకుండు, తేరుఁ దోలించి కిన్నమై మారుతిపయి
వాడి యమ్ము లురమ్మునఁగాడనేసి, సింహవాదంబు దనుజులుచెలఁగఁజేసె
క॥ పావని యొకతరువుఁగొని, వైవగ ననురుండు దానిఁబటియ లొనర్చె
దీవరముగ మఱియొక గిరి, వైవ నతఁడు దాని నడుమభగ్నము సేసె ౧౬౧౨
తే॥ గరుడుమాడ్కి నదాల్చునం నరదమునకు, దాటి మారుతి దైత్యునిఁధనువు నూడఁ
దీసికొని రెండుగాఁగ భేదించ వాడు, మరల హనుమని గొట్టెదోమరముతోడ.
తే॥ తివిరి యనుమఁ టొడిసి పట్టి త్రిప్పివైవ, దానిచే సారథియుఁ దేరుఁధరణిదొరలె
యవల శూలంబుఁగొన్న దేవాంతకు శిర, మూడఁబెట్టివైచెను కపుఁబల్లునిల్ల.
చ॥ అది తన కన్నులారఁగని యా యతికాయుడు, రాద్రదృష్టితో
నదలిచి తేరుదోలుమని యామున మారుఁతఁదాఁక నేనలుక
జెదరినవెల్లె నిల్కడను చెంది పదంపడి వచ్చె దైత్యుఁడుం
బదరుచు నాంజనేయుఁగని పల్కె బయోధర భీషణధ్వనిక. ౧౬౧౩
మ॥ అనమాన ప్రతివీర నిర్మథన బా హా దక్షు మా యక్షు ని
వ్యనుధక్ రాచి పయోధిదాటి చని నీ యాణంబు దక్కించుకొం
టి నమిద్ధోరతలంబునక గడిమిమైఁదీకొన్న దేవాంతకుక
వెనఁ దున్నాడితి వద్దిగాంచి యని గా వింపంగ విచ్చేసిరిక. ౧౬౧౪
శా॥ నేడే మృత్యువు దాపరించె వినుమా నీపాలికి నిక్కమీ
నాడే పూని వధింపకున్న మఱి యే నాడు నమీపింపఁ బె
క్కిడాగోడము లాచరించితివి ని న్నేడాలులాడింపకే
వీడంజూలను పాట్రిపోక నిలుమా వీరుండవే యెనచో. ౧౬౧౫

ఉ॥ మేరు సమాన ధీరుడు న ♦ మీరనుతం డతికాయ వార్తకుం
గేరుచు నవ్వి వీరుడవు ♦ క్రించుడనంబు లింకేల ? నాయెడ
గ్రూరత చూపఁగాఁ ద్రిశీరుఁ ♦ గూడ సహాయత గోరుకొమ్ము నీ
యారసముల్ ఫలించవని ♦ యెల్లిదమాడఁ ద్రిశీర్షుడు వడి. ౧౬౧౮

చ॥ తెరలక నిల్పుమం చరుగు ♦ దెంచి మరుత్సుతుఁదాఁక నాతఁడు
దురమొనరింప మీరె వలఁ ♦ తుల్ వెడఁగుల్ చపలాత్ములంచు సం
బరముగఁ బల్కి దానవుల ♦ పాలి యముండగు వాయుసూతి భీ
కరగతి వచ్చెఁ దానరుగు ♦ గాలికి వారల నాల్కలెండఁగ. ౧౬౧౯

అ॥ వచ్చి వానితెరిపైకి లఘించి చే, వమెయి వానిబట్టి ♦ వసుధఁదోచి
కాలరాచి ప్రతిసఁపాలించి పడమటి, గవనుచేరె నేనఁగాచుకొటకు. ౧౬౨౦

మ॥ త్రుటిలో దాఁటె నిఁకేమిచేయనగు నీ ♦ దుష్టాత్ము నంచాత్త సం
కటుండై యయ్యతికాయుఁ డశ్రువులు వే ♦ కాటంగ నిశ్చేష్టుండై
కటముల్ కేటువడంక నిల్చి యితఁ డు ♦ గ్రక్రోధుండై నిల్వఁగా
నిటలాత్తుండు నెదుర్వజాలఁడని నిర్ణీతిం బ్రశంసించుచు. ౧౬౨౧

మ॥ ఒకకార్యంబున పూని వేటాకఁ డెదఁ ♦ యోచించుచున్ నిల్క గా
ల్లకు మేల్పిన్నియగాదు లక్ష్మణు నన ♦ ల్ప సైర్య శౌర్యాదులం
బ్రకటోగ్రాజని గానఁగోరి యిటు లాఁపున్ వచ్చితిం దేవు ని
ల్వక పోనిమ్మని తూణయుగ్మ మొకతే ♦ వన్ దిద్దుచుం గ్రన్ననన్.

—: అతికాయుఁడు లక్ష్మణుచేఁ గూలుట :—

శా॥ సేమిధ్యానము వార్ధి ఘోషమును గ్రే ♦ ణింపన్ ధనుర్నాదముల్
జీమాతధ్వనిఁ గ్రిందునేయ దెనలుం ♦ జేడ్పాటుగా శంఖ భే
రీముఖ్యస్వన మొత్తరింప రణధా ♦ త్రి నిల్పు న కంచరున్
భీమప్రౌఢతి లక్ష్మణుండు చెనకన్ ♦ వేల్పుల్ ప్రశంసించఁగ. ౧౬౨౩

తే॥ త్వరితగతి డాసి వాలిపుత్ర కుడు దనుజు, డరదముననుండ నిల నిల్పుటనువుగాదు
క్రించుడన యైన నాపై రఁహించి యెక్కు, మనుచు వేడఁగ సౌమిత్రియనుమతించి
తే॥ వానిభుజములపైఁ దనఁపదములుంచి, యెక్కినిల్పె; వెన్నుని మోయుఁనెక్కిరింత
యీడితనికంచు వేలుపులిచ్చి మెచ్చి, విరులు కురియించి పొగడి దీఁవించినారు.

తే॥ వాలిగొడుగు పెంచేరేగుఁపలనికేగుఁ, బెరుగఁ బెరుగు వింటికి నేగఁవింటికేగు
నడఁగ నడఁగు నెట్లెగినఁనట్టులేగుఁ, బ్రభుని హృదయం బెఱిగి తత్ప్రదతిఁ జను.

తే॥ అంగునినేర్చుఁగని వానఁరాధిపతులు, సంతసించియార్చిరి సముఁతఁసమానఁగ
కరిఘటలమీఁద రథ తురంగముల మీఁదఁ, గురిసె లక్ష్మణసాయకఁకంభవృష్టి.

తే॥ మురజములు మ్రోసెరథనేమి మ్రోగెదురగ, హేమలెసలాశింజినీ ఘోషమడరె
కరుల ఘోంకృతుల్ పొచ్చెశంఖములు మొరసె, గ్రంధే దర్జన భర్జన గర్జనములు.

ఉ॥ కూలెను వారణంబులును ♦ కూలె రథంబులు కూలె నశ్వముల్
కూలెను కాల్బలంబులును ♦ కుప్పల్పుతీపులుగాఁగఁ గాలుఁడు
సోలెను తద్రణస్థలిని ♦ చూడఁగలేక నుమిత్రపట్టి దృ
గ్జాలము పోవుచోటులకు ♦ సాయకబృందము పోయి నాటఁగఁ. ౧౬౨౯

మ॥ అతికాయం గని లక్ష్మణుండనియె వి ♦ ల్లమ్మగై తగంబూని ద
ర్శితబుద్ధి నమరంబునెయ నిటకు ♦ వేవచ్చి యిట్లుంటకు
గతమేదో తెలిపింపుమా యొకఁడనై ♦ కయ్యంబు గావించెదో?
పుతనావారము గూలఁ దండ్రి పగిదిక ♦ భీతుండవై పాతెదో? ౧౬౩౦

మ॥ అన ధీరుం డతికాయుఁ డిట్టులను పై న్యంబెల్ల నాకేల ? నీ
పును నేనే యనినెయవార మిట వే ♦ ల్పుల్ తక్కువారున్ రణం
బును వీక్షించుచునుండ నాకడిమి పెం ♦ పుక సొంపు శోభిల్లఁగా
నిను గూల్పంగలవాడ నందులకెగా ♦ నేడిట్లు పిల్పించుటల్ ? ౧౬౩౧

ఉ॥ రాముఁడె కావనిమ్ము (తిపు) ♦ రద్విఘ్నే నను కావనిమ్ము ను
త్రాముఁడె కావనిమ్ము సిరి ♦ రాయనితోడుగ లోకనప్తకం
బోమగనిమ్ము నీయసుపు ♦ లుగ్ధతి నొందును నేడు ఘోర నం
గ్రామమునందు నిల్వమని ♦ గర్వమయ్యుండయి యొకై శంఖముక

చ॥ అదివిని లక్ష్మణుండు దర ♦ హాసము చేయుచు నీవువల్కు బె
ట్టిదు లిటరారు గెల్పినను ♦ డిందిన నేనొకరుండనే చుమీ
వదరక నన్ను గెల్వఁ బెర ♦ వారల గెల్పినవాడవౌదు నా
యెదురను నిల్వమం చొక మ ♦ హేమపు పక్షము నాటినెయఁగఁ

చ॥ వెదురయియున్న కాలునకు ♦ వేగ గుణంబు దగిల్చి దైత్యుఁ డా
ప్రదరము సంతరంబుననె ♦ వ్రయ్యలుచేసి సహించి కాచుకొ
మ్మదరక యంచుఁ గూర గర ♦ భాగ్నులు గ్రక్కు శిలీముఖంబులక
బదియును నూఱుగాఁగఁ దన ♦ వారలు సంతనమంద నేయుడుక. ౧౬౩౪

తే॥ వాని శరముల నడుమనే ప్రక్కలించి, లక్ష్మణుండేసె నాఱుకొలలఁ గుబేరు
నోర్చి వెలసిన యతికాయుఁడు గ్రుడగుచు, నన్నితూపులతో వానినడచివైచె.

మ॥ పురుషశ్రేష్ఠుఁడు లక్ష్మణుండు గుణ మా ♦ పూర్ణంబుగా లాగి రా
ద్ర రసావేశము మీఱి తోఁపఁ బది నా ♦ రాచంబులం జొన్ని మై
ముఱువుం జించి నిశాతసాయకములక ♦ మైసోలఁగానేసి యు
త్తఱిఁ దల్గేసల రూపుమాపె నొకఁడుం ♦ దక్కంగ నీకుర్గడిక. ౧౬౩౬

ఉ॥ వెంటన తేటివాడు తన ♦ వీరకదంబము రూపుమాయుట
గంటికి బర్బుగాఁగ నెడ ♦ గానక యమ్ములు పర్వీ నిండుటల్
మంటలుగ్రక్కఁ గాంచి బహు ♦ మాత్రముగా శరవృష్టి మంచి ము
క్కంటి యుగాంతవేళ నెన ♦ కంబుగ నేచినమాడ్కి రేగఁగఁగ. ౧౬౩౭

ఉ॥ ఆకనమెల్ల నమ్ములు ది ♦ గంతము లమ్ములు భూమినమ్ము ల
మ్ముఁకలమేన నమ్ములు న ♦ ముత్కటమై యెటఁజూడ నమ్ము ల
స్తోకముగాఁగ నిండి వడిఁ ♦ ద్రోవఁగసాగె బరస్పరంబు ని
శ్శ్రీకములయ్యె నగు లద ♦ రెగగనంబు ధరిత్రి శైలముల్. ౧౬౩౮

చ॥ మునిగిన తోకఁఁఁఁగ తుదిఁముట్టకయే తలయెత్తనేర్పునే ?
కినిసిన లక్ష్మణుం డితని ♦ గెల్పునె ? యీయతికాయుఁ డంత్యకా
లునికడ నేర్చెనో కొల సి ♦ లుంగులు కూర్చుట ? వీనినేర్పు నే
మనఁదగు ? నంచు భీతిలి వి ♦ యచ్చరు లేగిరి దవ్వు దవ్వుగఁ.

ఉ॥ అంగదు బాహులందు మెడఁయందును వక్షమునందు నంప పిం
జం గటి గానరా బహుళ ♦ సాయకముల్ వడి నాటి లక్ష్మణుఁ
ముంగలి గాననీక శరఁముల్ నిగిడించి దరంబునొత్తి మిం
టంగల వేల్పుమాఁకలు వ ♦ డంక నొనర్చె మృగేంద్రనాదముఁ.

తే॥ సెలయనంగనంగదుమేనఁ సెలలుగ్రుచ్చి, సెలయుటలు లక్ష్మణుండు వీక్షించిరొద
మూర్తియై శరవర్షంబుఁముసర వాని, ధనువు విడిచి సారథిని రఁధ్యములఁ జంపె.

ఉ॥ వేటొక తేరిపై కుటికి ♦ వేటొకవిల్లు ధరించి తాఁకు నా
కారి కుమారుపై రఘు వ ♦ రానుజుఁ డగ్నిశరంబు నేయఁగా
మాటుగఁ గర్బురుం డనల ♦ మార్గణమేసి సహించుకొమ్ము పొం
గాఱఁగనీయకంచు దుర ♦ హంకృతి నార్చెఁ గవు ల్లంగఁగఁగ. ౧౬౪౨

ఉ॥ హెచ్చును కుందు గానఁబడ ♦ నీయక రెండును పోరుచుండఁగా
హెచ్చిన లక్ష్మణాస్త్రము ల ♦ హీనజవంబున దైత్యు వక్షముం
గ్రుచ్చుచు వీఁపునన్వేడలఁ ♦ గువ్య దుదంచిత సింహమో యనఁ
రెచ్చి సురారియుఁ దిటవు ♦ వీలక మాటొనరించె జేవమై. ౧౬౪౩

చ॥ మఱియును లక్ష్మణుండు శిత ♦ మార్గణముల్ వెననేసి వాని ముం
దఱ గలవారి వెన్కఁగల ♦ దైత్యులు చూడఁగదగ్గయట్లు చిం
దఱలుగఁ జేయఁగా నసుర ♦ ధైర్యము వీడక బాణవర్షముం
గురియుచునుండ వానరులఁకూటము డగ్గఱఁ జేంగకుండఁగఁ. ౧౬౪౪

అ॥ అపరిమితముగాఁగ ♦ నస్త్రైంబులను వారి, విడుచు రాముతమ్ము ♦ వీనులకడఁ
జేరి వీని శమనుఁజేర్చుము బ్రహ్మాస్త్ర, ముసన యనుచు ననిలుఁడనియె నల్ల

తే॥ మంచిదని సంతసించి ల ♦ క్షుణ్ణుడు కడగి, తోడిగి మంత్రపూర్వకముగ ♦
దుహితాశరము

నేయ నది యుగ్రుడగునతికాయు శిరము, మింటఁగొనిపోయె సంతకునింటికడకు
క॥ కష్టములు తొలఁగెనని సుర, లిష్టంబున విరులు గురిసి ♦ యెనఁగిరి చింతక
దుష్టులు దైత్యులు పాటిరి, శిష్టులు గీశవరు లుల్ల ♦ సిల్లిరి మిగులక ౧౬౪౨

చ॥ జయము గడంచి లక్ష్మణుడు ♦ సమ్మతి సంగదుమండి క్రిందికిక
రయమున డిగ్గె నాతని ప ♦ రాక్రమలాభముఁ గాంచినట్టి ప్ర
త్యయమున నింద్రజిత్తు నిఁక ♦ దప్పక నాశమునొందు నన్న ని
శ్చయమున నవ్వభీషణుడుచాలఁ బ్రశంస యొనర్చె నయ్యెడక. ౧౬౪౩

— : సరాంతకుఁ డంగదుచే జచ్చుట : —

ఉ॥ సుందరవక్షుడైన సుర ♦ నూదన పుత్రకుఁ డీలైనంచు నీ
చందన గంధిలంబగు వి ♦ శాల సువక్షముఁ జూచికొంచు వి
ల్లందముగాంచి పొంగుచు న ♦ యంబున నెచ్చటికేగెదింక నీ
యందము చందము స్నిలువ ♦ వంచు సరాంతకుఁ డగ్గలించుచుక.

చ॥ మిడుగులు లక్షులందు మిలు ♦ మిట్టులు గొల్పుచు రాలఁ గిన్కయుం
దొడిఁబడి లేవ ధారణికి ♦ దూఁకి నరాజయు ఖేటకంబుఁ బెం
పడరంగఁ దాల్చిరాఁ గపు ల ♦ గాఢము వ్యోమము గప్పవైవఁ బు
ష్పాడివలె దూదిపింజలుట ♦ పోడిమిఁ దూల్పుచు డాయవచ్చినక

చ॥ కని యొక వృక్షరాజముఁ బె ♦ కల్పి కరంబునఁ బూని వాలి నం
దనుఁ డెనఁగేరి రామవిభు ♦ దారుణ సాయకపట్టు తాఁకఁ దాఁ
కిన క్షణమందె యంగదుని ♦ కేలధరించిన వృక్షముక నరా
లునఁ దెగనేసె నొక్కత్రుటిలోనఁ బరుల్ గనలేని నెవ్వడిక. ౧౬౪౬

తే॥ అంతరి క్తహస్తండుయంగదుండు, వెనుక కేగుట పాడికాదని తలంచి
పైకి లంఘించి చేరిచిపట్టె వాని, కాలు గే లడిదంబునుకదలనీక.

ఉ॥ పట్టినవాని సాహసము ♦ పట్టుగ వేల్పులు కాంచి చేతులం
దట్టుచు నార్చి రంగదుడు ♦ దారుణముష్టి వధింపకే వెనం
బట్టెము లాగి కొంచుఁ దెగఁవాఁకఁగ దేహము నిట్ట నిల్వనం
బట్టుగఁ జీల్చివైచె గను ♦ పడ్డ సురారులు విహ్వలంపఁగక. ౧౬౪౭

— : ఉన్నత్తుడు నీలునిచే గూలుట : —

తే॥ పిడుగులనెఁమ్రొంగఁజాలినఁ బెట్టిదుండు, వేర నున్నత్తుడనువాడుపలువఁగేరి
తన్నుఁద్రావి యుమ్మోతదన్నఁమొప్పె పగిది, మత్తుడై మత్తకరి నెక్కియొత్తరించె.

సీ॥ గాలిగాకున్న నీలిల వేగమదేడఁ?, జలధి గాకున్న నీ శబ్దమేడ?

శమనండ్ల గాకున్న జనహింస యెటులగుఁ?, బిడుగు గాకున్న నీ చెడుగుగలదె?

కోపమేఘాపు గైకొనక యీ వడియేడ?, జలదంబుఁ గాకున్న స్థనిత మేడ?

అల గజానురుఁడె గాఁ డైన భీకరమేడ? నడగొండగాకున్న నడచుతుడ?

తే॥ అనుఁచు గనుగొన్న వానరులడలి బడలి, జడిసి బెడిసి పడుచు లేచిఁకడల దాఁకఁ
బరుగువాఱ విజృంభించితిరుగఁదొడఁగె, మత్తుఁ డున్నత్తుఁ డెక్కినఁ మదగజంబు.

తే॥ వానరులువైచు పర్వతఁపంక్తులెల్ల, మావఁతుల యొడిసెలలకుఁమాటుగావు
కపులువైచు పెదరువు లీఁగలను దోలఁ, బనికిరావయ్యెఁ జెఱకుగాఁబనికివచ్చె.

సీ॥ కాళ్లక్రిందంబడికనకనయైనవి, వాలంపువేటునఁనీలిగినవి
తుండంపు వినరునఁగొండలఁబడినవి, కొమ్ముల క్రుమ్మునఁగూలినవియు
నై మలనుసుకులుఁసౌమిత్రశరముల, దనుజు లొందినపాట్లుఁతప్పకొండఁ
గాంచి నీలుఁడు పెనుకాంతాశమున నొక, సాలవృక్షముగొనిఁలీలఁ(దిప్పి

తే॥ కొనుచురాఁగ నున్నత్తుఁడుఁకోలలైదు, పరపి సాలమ్ము ఖండించివైవ వేఱు
కొండయొందు నీలుఁడు గుఱిఁగూడ నేయఁ, దునుకలుగఁజేసెఁ బదునైదుఁతూపులేసి.

తే॥ మరలనొక కొండవెడకంగఁమరలునంత, మరలనీయక నాగంబుఁమందరమును
చుట్టినట్టులా నాగంబుఁచుట్టెనీలు, నట్టు లిట్టులు కడలనీయక కడింది. ౧౬౫౮

ఉ॥ సాహసముఁ బలంబు వ్యవఁ సాయము కాతుకముఁ దిటంబు ను
తాహము ధైర్యముం గడిమిఁ సర్వ మడంగెన యంచు సేన సం
దేహము నొందునంతఁ గపిఁ ధీరుఁడు దారుణముష్టి దేవ సం
దోహము మేలుమేలని నుతూర్ పొనరింపఁగ వచ్చె శీర్షముఁ. ౧౬౫౯

తే॥ నేలకుం దాఁటి నీలుండుఁనిలుచునంతఁ, బొరలునెత్తుట సేనుంగుఁపూడిపోవ
మింటనిలిచి యున్నత్తుండుఁమించియర్థ, చంద్రసాయకంబులను వర్షముగ గుప్పె.

తే॥ నీలుఁ డూడఁదీసిన వజ్రనిభ రదముల, ననురనేయ నాతఁడు నొకఁయమ్ముచేత
వానినడఁచివేటొకతూపుఁతోన నీలు, సురము నాటఁగనేసి బిట్టఱచి యంత.

తే॥ వేఱు దంతిపై నెక్కి యొఁప్పారవచ్చె, వచ్చినం గని నీలుండుఁ వానిమీఁది
కెగసి వింటితోడను వానిఁదిగిచియిభము, ముందునుంచె నుంచఁగఁనదిఁముమ్మరించి.

తే॥ క్రుచ్చి కొమ్ములతోఁ గాలఁగొడ్డి కరము, తోడనెత్తి వినగివేయఁదుండగీఁడు
తప్పి చావక కోపంబుఁతటమటింపఁ, దనగజంబును తానె చిందఱలుచేసె.

తే॥ అంత నీలుఁ డున్నత్తు నుఁగోంతరమున, బలిమి బొడువంగ నెత్తురుఁబొభుకు బొభుకు
మనఁగఁగక్కుచుగ్రుడ్లుముండునకునుఱుక, విలవిలందన్ని కొనుచునుఁపృథివిసొఱుగె.

—: బలమత్తుడు ఋషభునిచే జచ్చుట :—

సీ॥ అన్నచావుంగనియత్యాగ్రహంబున, బలమత్తుడను మహాబలుఁ డొకండు
మృత్యువే తన్నీడ్యమించి యనత్యంబు, కంటె ఘనంబైనయొంటితోడ
నరభసమునఁ బిశాచములు పూన్చిన తేరి, పై నెక్కి జగములుభయమునొంద
నఱచుచుఁ బిడుగులతెఱఁగున వడివడి, శరములేయుచు వసఁచరులఁ దఱుమ
తే॥ ఋషభుఁ డెదిరించి కడు హుంకఁరించి నిలువు, మనుచు నదలింప దై తేయుఁ
డానిగొనుచు

నీవు పిన్నవాడవు చేవఁనిన్ను గెలిచి, కలుగు దొడ్డపేరెయ్యదితొలఁగుమనుచు.
తే॥ మంతుక్కిన యాహనుఁమంతుఁ బిలువు, రాముతమ్ముని పిలువుమాఁరణజితలను
చంపు పిదప మీపైఁగోపఁగింపఁదగును, పొమ్ముపొమ్మన ఋషభుండుఁబోలఁజూచి.

చ॥ పీనుఁగుల భుజించి మనుపీనుఁగులంగొని నోటిక్రొవ్వుతో
మానుగ గెల్వవచ్చుతివె? మందుఁడ! రోగమునొంది మందు నుం
తేనియు రోయకుండు మతి ఁ హీనుఁడ! లక్ష్మణుఁడేలరా? మరు
త్సానుఁడునేల? నన్నెలుచుఁదోర్బలముండినఁ జాత మవ్వలఁ. ౧౬౬౭

ఉ॥ పాఱక నిల్వమంచు వెఱ ఁ పాఱక పల్కుఁగఁగాంచి దైత్యుఁడుఁ
పాతెదవంచు నెంచితిని ఁ పాఱక ధీరునిమాడ్పిఁ గాఱులఁ
మాఱుగఁ బల్కుచుండిన న ఁ మానుషలీలల నాటలాడెదఁ
మోఱకు! పోకుమంచు విలు ఁ మోపును బొమ్మలు లీల వంచుచుఁ.

సీ॥ వది తొమ్ము నాటంగఁబరపి వదింట దే, హంబెల్ల రక్తమయంబునేయు
ఋషభుండు కడుఁజెలఁరేగి రక్కసుతేరు, బలిమిమై జలధిలోఁ ఁ బడఁగవైవ
బలమత్తుడును నీటఁదలక్రిందుగాఁబడి, యిలుగక కలసికి నెగసిరాగ
నెగడెదవే యనినిశి నెదిరించిన, పగలు నా ఋషభుండు ఁ వానిఁబట్టి
తే॥ బాహుబలముననలఁపంగఁబచ్చిరక్త మొడలనవరంధ్రముల వెలుఁపడియె; వాడు
మిడుక్క కట్టులే జీవముల్ వెడలఁ బుడమిఁ, బడియె ప్పిల్లందిన నగంబుఁపడిన పగిది.

—: సుగ్రీవుఁడు కుంభుని చంపుట :—

మ॥ కినుక వేటొకచోటఁ జేవమెయి ను ఁ గ్రీవుండు కుంభుండు త
ద్రణ రంగమ్మునకే వినూతన మహా ఁ ధృత్యంబు నేకూర్పుచుఁ
దనుజుల్ వేల్పులు వానరుల్లని ప్రమోదంబుం భయంబొంద వీ
తను పైపై విజిగింపలై వెనఁగి రాఁకంపింప భూభాగముఁ. ౧౬౭౦

క॥ శేషరత్నబాణి కిట్టుచు, మానరముగ రుధిర మదరఁములయుచు గాసిఁ
వేనకక వీరకులుములు, భానుతముగఁ బోరి రుగ్రఁబల దర్శముల్. ౧౬౭౧

- క॥ కుంభండు దండము ద్రిప్పుచు, సంభోరుహ మిత్రసూనునడిచె నతడు సం
రంభమున నొక్కతరువున, స్తంభింపఁగనేయ రెండుధర విజిగిపడె ౧౬౭౨
- క॥ సహియింపక చంపెదనని, మిహిరనుతుం డదను పొంచి ♦ మీటి నిలువ తే
ని హితము కోరిన నీలుడు, మహీరుహము నొండుతెచ్చిమానుగ నిచ్చె.
- క॥ దానిఁగొని పూన్కితోడను, వానరనాయకుడు వాని ♦ వక్షము పగులం
♦ గానడిచె బలముకొలఁదిని, దానవతతి కలతఁచెందితడెఁబడి పాఱె. ౧౬౭౪
- క॥ దెబ్బదినన కుంభండుగిని, గుబ్బతిలక వజ్రహతినికూలు నగము నా
గొబ్బునఁ బడెనని వానరు, లుబ్బినతఱి లేచి దనుజుఁడుడుకుచు నెదలో.
- క॥ భుజములపైఁ గొట్టిన సం, బుజమిత్ర సుతుండు నొచ్చిపోడిమిమై బా
ణ జవంబునఁ బఱచుచుఁ గ్రతు, భుజవై రియురంబు ముష్టిఁబొడిచెం బెలుచక.
- క॥ అలపును సాలపును కానక, గెలుపోటము లేర్పఱిచి ♦ కించిత్తేనిం
దెలువ నశక్యంబగుక్రియ, జలమున విజయాభిలాషజగడించి రొగి. ౧౬౭౭
- క॥ పిడికై మదగజములురెం, డెడయక పోరెడి వితాననిరువురు బెలుచక
బొడుచుచుఁ బొడుపుమనుచు నెడ, విడుపెతయు లేకయుండి ♦ విజయశ్రీకై.
- క॥ అమ్మాడ్కిని ముమ్మరముగఁ, గ్రమ్మిన నమరమ్ము జరుగఁ ♦ గమ్మరి దిమ్మె
నమ్మెటపోటన దనుజు ను, రమ్మును కపిరాజు గ్రమ్మె ♦ వ్రయ్యలుగాఁగఁ
తే॥ అపుడనారక్కనుండు స ♦ న్నాలిగొందు, వా యనుచునవ్వ సుగ్రీవు ♦ నైదుతలల
పాముబోలిన హస్తమ్మువానినోటఁ, జొచ్చి యనువురెడల నాల్కఁ ♦ బుచ్చివై చె.

— : నికుంభుని హనుమంతుండు కూల్పుట : —

- తే॥ అన్నగతిగాంచిన నికుంభుఁడొగ్రహించి, కదలె దెచ్చటికిని కపికాంతుఁ గదియ
సంతవానికి సంగదుఁడడ్డుపడియె, నిరువురకు ఘోరముగఁ బోరుజరగె నపుడు.
- క॥ శూలముగొన్న నికుంభుని, వాలినుతుండు తాఁకె చాల ♦ పాదపకరుడై
నీలగిరిపైకిఁ గాంచన, శైల మ్మరవడిని దూఁకుచందము దోఁపె. ౧౬౮౨
- క॥ శూలము దనుజుండైత్తఁగ, నాలో సంగదుండు మడియునని జడియుచు వా
తులనుతుఁడేచి జ్వాలా, మాలా భీలాగ్ని కరణిమండుచుఁ దాఁకె.
- క॥ తాకి మరుత్సేతుఁ డమరా, నీకప్రభు వజ్రమనఁగ ♦ నెగడిన ముష్టి
రాకాసి నికుంభుని తల, జోకం గడుపునకు డిగ్గఁ ♦ జొప్పించి చనె. ౧౬౮౪
- క॥ మిగిలిన దనుజులకుఁ గవులఁ, దగిలెడి సత్త్వంబులేమిఁ ♦ దత్తపడుచుక
దిగులూని పఱవ వెనుకం, దగిలి కవీశ్వరులు నడమదము చేసిరొగి. ౧౬౮౫
- క॥ పరుగిడి గనని సరుగు తొం, దరచేఁ ద్రొక్కుల్లువడుచుదనుజులు పెక్కుం
ద్రురలిరి శిబిరములకుఁ జని, కెరలిరి పెక్కుండు పుండ్లుకలయుట కతన.

క॥ నోరెండఁగ నిలుకడచెడి, నీరిండని వేడి యనువునిగినవారల్

దారి గనలేనిక్రియఁ గ, స్నిరొలుకఁగఁ జచ్చు యామిని సంచారుల్. ౧౬౮౭

క॥ నింగికెగసి చని యనువులు, క్రుంగఁగ నటనుండి మలల + కోపునఁబడు వా
రంగము లవియఁగఁ బ్రేవులు, తొంగ ధరకు వ్రాలు సవశదులు పెక్కుండ్రుక.

క॥ పరిచితులఁగాంచి దయ నీ, శరములఁ దీయుడన వారునడలింప సనూ
త్కరము విడుచువారలు నుం, దిరముల బంధులకు గుర్తు + తెలియనివారల్. *

క॥ హరు లురలఁగఁ దడఁబడుచుం, గరులు దొరల ధరణిఁబడుచుఁగాలెడు మలల
ప్లెరిసెడు నరదంబులలో, దిరుగుడువడి తీచ్చవడుచుఁదెరలెడివారల్. ౧౬౯౦

సీ॥ గాయమ్ములొందిన + కాయమ్ముల బరువు, మోవఁగాఁజాలక + మూట్లువారు
వానరవేషులై + దానవు లరుదేరఁ, దమవారి మోదఁగా + సమయవారు
కనువిచ్చి యిండులకడ దిగువారు చు, ట్టల జల మిమ్మని + తెలచువారు
త్రాగి చచ్చినవారు + త్రాగ నుంకించి యు, క్లే తేతీచూచుచు + నిలుగువారు

తే॥ పుత్రులను మోచికొని వడిఁ బోవువారు, ప్రాణములు త్రోవలో విడఁబాటవైచి
కనులు చెడ దారిదప్పి త్రొక్కటము పడుచు, నడవలేక యట్టులై వడిముడుగువారు

క॥ ఆతెఱంగుగాంచి పాతిన, దూతలు తడఁబడుచు వడిగఁదోతెంచి సురా

రాతి పదంబులపైఁ బడి, యేతీరునఁ బెలుపుటనుచు + నేడ్చిరి పెలుచుక. ౧౬౯౨

క॥ జరిగిన దేమని రాక్షస, వరు డడుగక వారు మీరు + పంపిన సేనక

మరలిరి కొంద ఆనంగాఁ, తెఱంగు వడదు నీదు సుతులు + తీటిరి దేవా! ౧౬౯౩

తే॥ అనుడు బాష్ప ప్రవాహ మునగ్గళముగ, విడిచి దుఃఖంబు మానంబు + వీర మధిక
చింత కరుణ మదము కిన్క + చిక్కుగొనఁగ, రావణుడు భంగముతో వారి + రాశిఁబోలె.

చ॥ కడలనుగాంచు వేలుపులఁ + గాంచును వచ్చిన నిందఁగాంచుఁ కే

యడిదముఁ గాంచు నగ్గలిక + హస్తముల న్నలఁచుక ముఖంబు చే
డ్పడ వడినూర్పు నేడ్చు నగు + వందరు సిగ్గిలుఁ గుందుఁ గూలు ప్రూ
న్పడు వెగడొందు బెండువడు + వానిడుచుక వనరుం గుమారిలుక.

చ॥ పుడమి బెకల్పఁగాఁ దలఁచు + వ్యోమముఁ గూల్చు దలంచుఁ బ్రాణులక

బొడిపొడి సేయఁగాఁ దలఁచు + బోటుల నెల్లరఁ ద్రుంపసెంచుఁ బె
న్జిడిముడిపాలుగాంచు మఱి + చేష్టలుదక్కును పుంటిమీఁద ని
ప్పిడిన తెఱంగునక మది వ + హించును పొక్కును తోలు బెగ్గిలుక

— : ధాన్యమాలిని రావణ నిష్కరోక్తులాడుట : —

ఉ॥ అచ్చట నున్నవారు పలు + కాడక యూర్పులుపుచ్చ కెడ్డలో
ముచ్చిరుచుండ నచ్చటికి + మూర్తి వహించిన దుఃఖమో యనక

వచ్చిన ధాన్యమాలిని న్వ + భర్తృవదంబుల వ్రాత గ్రక్కునం
బొచ్చెములేని ప్రేమమయుఁ + బుత్త్రకుఁ గోల్పడు కుందు నోర్వమి.

ఉ॥ గాజులు హరవల్లులును + కంకణముల్ మొరయంగ పుల్ల పం
కేజ నగుంధి వక్షమును + కేలఁ దొడింబడ బాఁదుకొంచు ని
స్తేజపు మోముపైఁదుఱుము + శీర్ణతనొంది పడంగ జాలితే
భాజనమైతి నంచు ధర + పైఁ బొరలాడె భుజంగికై వడిక. ౧౬౯౮

చ॥ ఇతరులకేని దుఃఖమది + యెట్టిదో నేరని కోమలాంగి దుః
ఖతయయి సర్వలోకములు + కీడ్పడఁ గ్రుంగినరీతి నెంచుచు
బతి వదనంబు గాంచుఁ దన + పట్టిని మింగితివంచు నేడ్పు నా
వెత లుడువంగ నేరు పృథి + విం గలరంచుఁ దపించు నార్తిమై. ౧౬౯౯

మ॥ బలవద్వీరుల దోర్బలం బని నడం + వక లేవో? నీవీర్వమున్
జలధిం బూడెనో? నీబలంబు చెడెనో? నాపల్కు లింతేని వీ
నులఁ జొప్పింపవో? నమ్మితింపవో వినక? గూయిన్ విచారింపవో?
కలఁకంబాటిన కంటిపాప మరలం + గాన్పింపవో? కానవో? ౧౭౦౦

మ॥ పురుహూతం బవరంబునం గెలుచు న + తృప్తుం గన్కథన్య యీ
తరుణీరత్న మటంచు నెల్లరును స్తో + త్రం బొప్పుగాఁజేయఁగా
గరువంబొందినదాన నాకొడుకు లో + కంబెల్ల హాహా యనక
నరుఁ డొక్కండు వధించెనే? విధియు దు + ర్నాయంబు పాటించెనే?

చ॥ కడచనె మున్నె యక్షుఁ డతి + కాయుఁడో యిప్పు డడంగె వీరులున్
మడిసిరి కుంభకర్ణుఁడును + మ్రందెఁ గుమారులలో నజ్జవియా
కొడుకొక యింద్రజిత్రై యిఁకఁ + గూలును రేపట సంతమీఁద నొ
త్తిడి యొకరుండవే కడిమి + దిగ్విజయం బొనరింప కుందువే? ౧౭౦౨

తే॥ గిట్టినట్టి సోఁకుల బ్రతికింపఁగలవె? బుద్ధిచెడి కామివగు నీవుపుడమిమీఁద
బట్టగట్టక యింతనుఁబ్రదుకఁగలవె? సీతవలన మిగిలియున్నఁచెట్ట గలదె? ౧౭౦౩

చ॥ అనుపమ సీతిశాలి నుగు + కాకరుఁడైన విభీషణుండు ప
ల్కిన పలుకుల్ గణింప కవ + గీర్ణ బలాఘ్నని కుంభకర్ణ నా
తనయుని శత్రు శాత శర + తండము పాలొనరించి నెమ్మదిం
గని పయి రాజ్య మేలుదువె? కాకులు గూబలు కూయుచుండఁగ.

చ॥ అని పలురీతులం బలికి + యన్నువ పట్ట విధంబునక విలా
పన మొనరించి క్రేపు నడఁ + బాసిన భేనువుభాతిఁ గుందుచుక
వనరెడు ధాన్యమాలినిని + నాక శుభాంగులు కేలమీఁద నొ
య్యనఁగొని రాశివానమున + నాదటఁ జేర్చిరి కు స్థరించుచుక. ౧౭౦౪

తే॥ లంకలోఁ గల యగురు లెల్లరును స్వీయ, పుత్రుఁ డీల్గిన చందానఁబొగిలినారు
వేల్పు చెలులును నెనరునఁవెక్కినారు, తక్కువారల చింత లెత్తంగనేల ?

తే॥ కోసలము వీడి కానకుఁగొనలేయు, డేగుతటి జనించిన దుఃఖమెనసె లంక
నగరమందు గల్గిన దుఃఖఁనాడ మపుడు, పున్నమను నార్థి ఘోషంబుఁపోల్కి నగడ.

౧౮ నాగపాశ పటలము. (300)

తే॥ తలకు నొక వేనముగ దైత్యతరుణు లేడ్వల, గాంచి కారణ మెఱుంగకఁకళవళించి
యింద్రజితుఁడు శంకించి దైత్యేంద్రుకడకు, నడచె నురవడి నళని శంకదమున నపుడు.

మ॥ దెసలం గెల్చిన రావణుం డిపుడు కీర్తిం బూర్తి గోల్పోయెనో ?
అనువు ల్పొడనో ? మున్ను వచ్చి పుర దాఁహం బొప్పుగాఁజేయు గా
డ్పు సుతుం డంబుధితోడ లంక నిపు డుఁన్నూల్లింప యత్నించెనో ?
అనమానంబగు దుఃఖ మొందుటకుఁ గా ధర్మజేమి పొటిల్లెనో ? ౧౭౯

ఉ॥ ఏమి ఘటిలై నేడు వచి యింపుఁడి యం చెదురై నవారల
వేమరు ప్రశ్న సేయఁ బల యిచ్చి వడంకిరి కాని తేల్చుమి
దామది సంకటంపడుచు యదారుణవేగముతోడ బోయి క
న్నా మేతగాఁగఁ గాంచె మది యంతట నెమ్మది చెంద రావణు.

ఉ॥ కాంచి కలంక నేటి కర కంజములకొ ముకుళించి యీ తట
స్థించిన దుఃఖ కారణము యేటవడం దెలుపుండియన్న న
క్తంచర నాయకుం డనుఁ గృతాంతంబు నీయనుజం గ్రహించె ని
జ్ఞుండుతులై న కుంభుఁడు ని కుంభుఁడు నయ్యతికాయుతో జన.

మ॥ వర ధానుష్కుండు మేఘనాదుఁ డటఁ ద ద్వార విసం గన్నులం
గురు కోపాగ్నిని విన్మృలింగములు గ్రగ కుక్కు వాతెఱిగ మాఱొను
దురపిల్లు విదిలించు హస్తములఁ గుం దుక దూపిల్లు గర్జిల్లు
సురుగం దిక్కులు చూచుఁ జంపె నెవఁ డంతుం గాలఁ దాచుకభువి.

ఉ॥ రాముని తమ్ముఁడుం బ్లవగ రాజు మరుత్సతుం డంచుఁ దెల్పఁగా
నేమని పంపినాడపు న కేంద్రుల శక్తి యెఱిగియుండి యు
ద్దామ బలుండనైన నను దాఁకొనఁ బంపక వారిఁ బంపి నీ
వే మరణంబు గూర్చితివి ద్వేషులు చంపి రనంగఁ జెల్లెనే ? ౧౮౦

మ॥ నమరాజేయుని నాడు తమ్ము ననిలోఁ జక్కాడు క్రూరాత్ము ర
క్తము తద్రంగమునంద తద్ధరణియే త్రావంగనీకున్నచో
నమరాధీశున కైదుమార్లు బల శౌర్య సైర్యముల్ వీడి యు
ద్ధమునందోడుఁకు బాటువాడ నగుదుఁ డై తేంద్ర చూడామణి !

ఉ॥ క్రూర నగౌకసావళి న ♦ కుంతిత శూరతఁ గొందికొంది సా
మీరి శిరంబు వచ్చి కసి ♦ మీఱఁగ లక్ష్మణు కాలునేతులం
గోరికఁ ద్రుంచి చిత్రవధఁ ♦ గ్రొవ్వక తక్కిన సమ్ముఖంబునఁ
మోరల నేత్త జంకు సుర ♦ ముఖ్యులు మిక్కిలి నవ్వకుందురే ? ౧౭౧౧
చ॥ కడలిని దాటి జానకిని ♦ కాంచి వనంబును పాడుచేసి నీ
కొడుకును నేలరాచు నొక ♦ కోఁతని దూతయటంచుఁ జంపకే
వెడఁగరి వాచు వీడితివి ♦ వీడుట యింతకుఁ దెచ్చె బంధులం
గొడుకులఁ గోలుపోయితివి ♦ గోడివడెఁ సుఖ జీవితాయువుల్. ౧౭౧౨

—: ఇంద్రజితుఁడు శపథ వాక్యము లాడుట :—

మ॥ ఇఁకఁ జింతించియు లాభమేమి ? మఱి ని ♦ నేమన్న మేలేది ? వా
రక యాలోచన చేసియున్ ఫలమె ? సంగ్రామంబునం దమ్ము నం
బక సంఘాతము పాలుచేసిన గుణ ♦ భ్రష్టాత్ము సౌమిత్రి జం
పక లంకాపురిఁ జేర నేబ్రదుకు నం ♦ భావింపఁ జిత్తంబునఁ. ౧౭౧౩

శా॥ నాగస్త్రంబును ఖడ్గ పాశుపతముల్ ♦ నాణెంబుగాఁ గాచుచున్
భోగంబుల్ గొని కాలముం గడపు నా ♦ పోరం దదస్త్రంబు లు
ద్యోగ ప్రోద్ధతి నాకుఁ గానివయినఁ ♦ దుర్మృత్యువుం గొందు నీ
రాగ ప్రక్రియ సర్వమున్ విడిచెదఁ ♦ బ్రాయోపవిష్టుండనై. ౧౭౧౪

మ॥ అతికాయ ప్రియజీవ హారకు సుప ♦ ర్వాదు ల్లనఁ నంగర
క్షితిలోనుండి వియత్పథాన యమరాద్ధహంబునం బ్రీతిమై
నతిధి ప్రక్రియ లందఁగాఁ బనుపకే ♦ వ్యర్థుండనే యైన నీ
సుతుఁడం గానిక విల్లు మోతకొఱగో ? శోభాకృతిం జూపనో ?

చ॥ అని శపథంబులాడు సుతు ♦ నక్కునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చి రావణుం
డనునయ మార నిట్టులను ♦ నయ్యపు నీకు నసాధ్య కార్యముల్
పనిగొని చూచినం గలవె ? వారని పుత్రక చింత దీటు నీ
పనిక బగఱన్ వధింపఁగలవంచు హృదంతరమందు నమ్మితిన్. ౧౭౧౫

తే॥ అనుచుఁ బలికిన తండ్రికిఁ దనయుఁ జెఱఁగి, తూణములు నభేద్య కవచ బాణ ఖడ్గ
దృఢ శరాననాదికములుఁ తీరుగాఁగఁ, చాల్చి బయలుదేఱెను భయఁదంపు తీవి.

తే॥ కమలజుఁడు చింత యించుకఁ గలుగకుండ, వజ్రగిరిగొని కావించివ్రజికిచ్చె
నాధనువు వాని గెల్చినయదనునందు, మేఘనాదుండు గొనియె నఁమోఘగరిమ.

తే॥ ఇంద్రుఁడెఱునుంచినప్పుడే యింద్రజితుఁడు, కడఁకఁగై కొన్న వే నిమంఁగములుగూడఁ
దఱుఁగుఁగాక యంబుధి యవిఁతఱిగి పోవు యమునిగుహఁబోలి నట్టివాఁ యుంపదొనల

తే॥ తొల్లి యమరు లొనర్చినదరమువేళ, కొండ విలుకాడు నలువ తక్కుంగలట్టి
యధికు లొసగిన పెక్కుదివ్యాయుధముల, నపుడు కైకొనె రావణియనుపుకొఱకు.

తే॥ పోలుచు శ్రొత్తలంకాపురిఁబోలినయది, శరభములువేయివేయికేసరులుపూన్వ
బడినయది వేల్పులకు భంగపఱుపరాని, దై నతేరెక్కె దై త్యేంద్రుఁనగ్రనుతుఁడు.

తే॥ కనక రథమన్నజాలునే? గరుడునకును, వృషభమునకును భయదమైవెంట నడచె
గాక యొక్కనాడును ముఱుగంబులందు, ముందునడచిన యదికాదుపొడవుతేరు.

తే॥ చతురతం జూపి బవరంబు ధ నలిపి వజ్ర, బలముక్రంగ బంధించిన ధవలతివచ్చె
వచ్చెనని పిశాచాదులువలచియాడు, గుఱుతువడ్డ తెక్కుంబుచేఁ గొఱలుతేరు.

చ॥ బలయుత కాలకేయ వరవాహిని గగ్గులకాడుగా నడిక

న్నలచిన చక్రముల్ త్రిదశనాయకు వృష్టము గాయమొందఁగాఁ

జలిపిన మొగ్గలం గలిగి జానగు తేరది, దిగ్గజంబులక

గలఁచుచు బాఱఁదొలినది గా వివరించుట శౌరవార్హమే? ౧౭౨౮

తే॥ అఖిలసురుల వీఁపుల గాకయాననముల, గనని యింద్రజిత్తట్టి న్యంధనమునెక్కి
తేరు లొకవేయి చుట్టిరావీరసమర, దోహలత తేటమోమునఁదోచ నరిగె.

తే॥ వానితో నడచిన నేన ధరునలెక్క, పెట్టి తెలుపంగఁ దరమాన వినుతవరిత
విడుఁడు వాల్మీకి నల్వదివెల్వలనుచు, దెలిపె వేతేరు లెక్కించి తెలుపువారు?

సీ॥ ధూమ్రనేత్రుఁడు రణదోహలుండగు మహా, పార్శ్వండు తేరి కావలియొనర్ప
చత్రంబు పై నొప్ప ధ శంఖాది రవములు, భూనభొంతరముల ధ బోరుగొనఁగ

లక్షతేరులు చుట్టి ధ రక్షయై రా వాని, కినుమడి గజములువెనుక నడవ

మోహరించిన గుఱుముల గుంపు వెంటరాఁ, గాలిబంటులు ముందుగాఁగ వరుగ

తే॥ వీరవర్షండు లంకాధివిభుని కొడుకు, శత్రు విజ్ఞాని మాయా విశారదుండు
దురము లం దారి తేఱినదోర్బలుండు, జిత దిగ్గిశుండు సంగ్రామసీమఁజేరె. ౧౭౩౧

మ॥ అతికాయండు వధింపఁగాబడిన పల్కాలించి కోపంబుతో

దితిజాధీశుఁడో గోత్రభిజ్ఞతుఁడో యేతంచెక రణక్షోణికి

గృతహస్తల్ రణకర్కశుల్ రిపులఁ గా ధ యింపగ నొనరించెదం

గుతుకంబారఁగ లక్ష్మణుండు నిలిచెకఁ ఘోరాహవ హృద్ధి.

కా॥ వీరశ్రేష్ఠుండు లక్ష్మణుండు కని దోర్వీర్యోద్ధతి భూరి తూ

ర్యారావంబులతోడ వచ్చె నెవఁడాహంపీరుడన్నక మహా

దారుండైన విభీషణుండను మహాత్మా! ధీరమల్లుండు పా

కారిం గెల్చిన శూరుఁ డింద్రజితుఁడొఖ్యాతాభిధాను డిలక. ౧౭౩౩

ఉ॥ వాహిని నాయకల్ ప్లవగవారము రక్షణనేయ నెల్లరక

ప్రహ్వహుఁడుగాఁగ నిల్చి బలయుక్తిని పోరుటవేలు నేఁడు స

- దేహములేదు విగ్రహముఃశ్రీవ్రతరంబగు నిర్ణయించి ని
 ర్వాహక పద్ధతి న్నడవ + భావ్యమగుం దలపోయు లక్ష్మణా! ౧౭౩౪
- సీ॥ కీర్తిభూషణ! మనఃకీశ నాథుండును, జాంబవంతుండు కే + సరి సుతుండు
 వాలిపుత్రుండును + నీలుండు తదితరుల్, సీతోడ నిలువంగ + నిర్ణయింపు
 లెక్కలేని నురలు + ప్రక్కబలము గాఁగ, నిలిచిన యింద్రుండు + నిలువలేక
 యమృత బలంబున + ననువుల దక్కించు, కొని బైటబడి బ్రదికెను నిజమ్ము
 తే॥ వానవుని రెట్టలం గట్టు + వాతలింకను, మాయలేదు మాయపు వాను + మంతుఁగూడఁ
 గట్టినాతండు తగ వాని + కార్యుకంపు, విద్వే నేర్పును వర్ణింపఁవీలుగలదె? ౧౭౩౫
- తే॥ అనుచుఁబలుకంగలక్ష్మణుఁడనుమతించె, నంతమతిమంతుఁడగువాను + మంతుఁడెదను
 చింతచేసి సౌమిత్రిపై + జిష్ణుజతుండు, వచ్చెనని పదబంబున + బయలుదేఱె ౧౭౩౬
- తే॥ శమనుఁడును కనులూయంగఁజాలియున్న, దనుజ సేనా భయంకరఃత్వంబు గాంచి
 యింద్రజతుని సాహసకార్యఃమెఱిగి గాలి, పోలికనె వచ్చి చేరెను + గాలికొడుకు.
- తే॥ అచ్చటె నున్నె యుండినాఁడంగదుండు, తక్కు దశపతు లచటికిఁదాసినారు
 సేనలం ద్రిప్పఁ గపిరాజుఁచేరినాఁడు, వరుసలుగఁదీరి నిలిచెను + వసచరాలి. ౧౭౩౭
- క॥ కోపావేశము పొంగఁగ, సేపారుచు నెదుర నెదుర + నేగడి సేనల్
 దీపించు రెండు జలధులు, కోపున యత్నించి తాఁకుఁకొమ్మరై తోఁచెన్. ౧౭౩౮
- క॥ కనులు మనసు గలిగిన ఫల, మును సంపూర్తిగనె నేడు + పొందఁగనగు సం
 చనవుగ స్వర్గము బీడుగ, వనితలతో నిండి రమర + వర్జ్యులు నింగిన్. ౧౭౩౯
- తే॥ రెండువాగు లొండొంటితోఁరెచ్చితాఁకు, నెడల వీరగర్జనలు ఘోంకృతులుహేమ
 లబ్జఘోషముల్ వివిధ తూఁర్యమ్ము లడరి, వేలుపుల మూసికొనఁజేసే + వీనుదోయి.
- క॥ పట్టుడు కట్టుడు కొట్టుడు, తిట్టుడు నటకుండు తినుడు + త్రెంపుడు పొడుపుం
 డిట్టలముగ నేయుం డను, నిట్టి రవము శింజతో జగము వడఁకించెన్. ౧౭౪౦.
- క॥ తగులుటచే సంగంబులు, పగులుటచే మేన నుచ్చి + పాటుటచేతన్
 నొగులుటచే గూలుటచే, నెగులునఁ జలియించె ధాత్రి + నిలుకడ చెడఁగన్
- తే॥ మునల ముద్గరాదులచేతఁమురియు తలలు, ఖర కరానులచేఁ దెగిఁదొరలు తలలు
 కదనరంగంబు నిండంగఁగవుల వపువు, లురలె నటియించె విలవిలఁధరణిఁదన్నె.
- క॥ పచ్చడియగు మస్తకములు, విచ్చిన మేనులను నెత్తు + వెల్లువలం దా
 కచ్చుగ మండుడు నడవిని, వచ్చి విటపములను పోలిపజ్జపైయుండెన్ ౧౭౪౧
- తే॥ కఱకు ధాకానులంబట్టికాలఁదన్నె, కేలనెత్తి నేలకుమోఁదిఁతోభు లొలిచి
 మెడలు కొఱికి త్రోచియు రాచి + నడుము విఱిచి, యతిశయోత్సాహ మంది
 పె + ల్లార్చె గవులు. ౧౭౪౨

తే॥ తలలు ద్రెంచి కాళ్లు త్రుంచి తఱిమినఱకి, యీ పెలందూఁటి పోటుల నెనక మడచి
కోఁతి మూఁకలఁ బెక్కింటిఁ గూలఁద్రోచి, పొలను దిండుల తండముల్ చలఁగి యార్చె.

తే॥ కోతులను పేరఁ జను యను దూతలవుడు, వాలపాశంబు లురివై చి వేలనెత్తి

వ్రాలమోది దిద్దిరఁ దిప్పి నేలఁదాచి, పెక్కు విధముల వారి యూపిరులఁ గొనిరి.

తే॥ కాంతి నిలయమై నిప్పులు గ్రక్కుకనుల, కోఁతి మూఁకలు తరులతో జేతులు తెగ
మేన బాతులు తూటంగ మిడిసి పడియె, వారి కుత్తుకల్ గొఱుకుచు వారితోడ

తే॥ పడవ నేయు భల్లుకములు పిడుగులట్లు, మెఱసి చని యేనుఁగులఁ జీల్చి మెదడునాని
తృప్తిగా శోణితము ద్రాచి ప్రాప్తలాభ, మున ముదంబంది జతరాగ్ని నణఁచి గొనియె.

తే॥ రూపమున బలమున విని రూఢి నొందు, ప్లవగములు దొడ్డ తేరుల పైకి మత్త

కరులపైకి హరులపై కీశరులపైకి, నాయుధములపైఁ దలలపై నరసి దుమికె.

తే॥ పీనుఁగుల తిప్పలందుండి వెడలు రుధిర, వాహినులు పీనుఁగులఁ గొని వనధి జేరి
యచటి జలచరములకు నాహార మొనఁగె, దెచ్చి యిచ్చు నుదారుని తెఱుఁగఁ నూని.

తే॥ హనుమ కరముల గిరులచే నటవత్తెన, యనుర సేనలోఁ జెక్కిముల్ హనులు విండ్లు
గదలు కుంతముల్ తేరులు కరులు ముక్కు, మొగము గనరాని తీరున మురిసి వ్రస్సె.

తే॥ అంగదుఁడు వృక్షముల మోడ నడునునందు, పూఁడుకరులును హరులును

పొలను దిండ్లు

నైనయెడ యముఁ డింతయు నదరులేక, తప్పెనా జీవులని కేలఁద్రవ్వించాచె.

తే॥ నాల్గు విధముల సేనలు నలఁగి కుప్ప, గూరిన రణస్థలిం గని గొప్ప ఋషులు

పూర్వ దేవానురాజితో బోల్చి చూచి, దీని కది సరిగాదని తెలిపినారు. ౧౭౫౬

చ॥ ఎడయక సోకు మూఁక తల యెత్తెను వానరసేన వీఁపులం

దడవుచు బాఱఁజొచ్చె గపి నాయకు లడ్డమువచ్చి పోరినం

జడిసినవారు క్రమ్యుఱని జాడను కాంచి హసించి దూఱినం

బెడమఱలేదు వెల్లినదె వేడ్కగఁ బోయినతీరె పోకగఁ. ౧౭౫౭

—: వానర సేనా నాయకుల సమరము :—

క॥ శూలము పరశువు చేకొని, వాలిన లయ రుద్రుఁబోలి పాదప కరుణై

నీలుఁడు నిలిచిన చోటనె, కాలుఁడు పాశము గడించి కడఁక స్పృలిచె. ౧౭౫౭

మ॥ జముఁ డధికార కార్యమును జాడగ వీడితనంచు భీతిలఁ

గుముదుఁడు శత్రుసైన్యములఁ గుప్పలుగూల్చె నతండు వాయువో

యమృతమొ యగ్నియో యనఁగ నార్చెను ముంచెను మాఝై రెండు హ

స్తముల నొనర్చె నిట్టులన పారెకు వర్ణన సేయ నెట్లుగూ? ౧౭౫౮

చ॥ ద్రుమముల రాముతూపు తొలి ♦ తూపరముంచిన దేడుచెట్లై; లో
కమునఁ బ్రసిద్ధిచెందిన న ♦ గమ్ములు నేడె; యడంచి మోఁదుటల్
తేమలక టుప్పుటల్ తలఁపు ♦ తీవగు నా ఋషభుండు వైచు వృ
క్షములకుఁ బర్యవంతులకుఁ గాంచగ లెక్కయెలేమ భూస్థలిక. ౧౭౫

చ॥ కరులును తేరులు హరులు ♦ గల్గి భుజంగముఁబోలి కూరులై
వఱలిన రేయి ద్రిమ్మరుల ♦ వర్షములెల్ల నశించు నేడనం
దరువులు త్రిప్పిత్రిప్పి బెడి ♦ దంబుగఁ జంపెను జాంబవంతుఁ డ

ద్విర ! ముదియొందియుం బులును తిరితిని పీడునె ? చేప హెచ్చదే ౧౭౬౦
మ॥ కరి పాతీసములు దురంగమ తరం ♦ గంబుల్ చలత్స్వందనో

త్కర నౌకల్ బహుళాయుధ ప్రకర మ ♦ త్రస్య గ్రాహముల్ గల్లు క
ర్బురవార్ధిక్ బససాఖ్య మందరమొగిం ♦ గ్రోధాహి పాశంబుతోఁ
దరువంజొచ్చె జయేందిరా వర సుధా ♦ ద్రవ్యానుభోగాప్తికై. ౧౭౬౧

సీ॥ వనదంబులం జీల్చిఁగొని యూర్ధ్వలోకముల్, డాయు సంపాతి జటాయువులన
మైందుండు ద్వివిదుండు మలసిరి డేగలు, పారువంబులఁ జంపుఁపగిది దోఁప
గవయుండు కొలఁకును కలఁచు గజంబునా, దనుజపై న్యంబు నుద్గవడిఁ గలఁచె
నిల్విన కాలు గదల్చక కేసరి, దై త్రేభ కంభముల్ త్రవ్వచుండె

తే॥ గపికులేంద్రులు కదన మీఁకరణిఁ జలువఁ, బాణిసట్టికోతులు వచ్చి పోరఁదొడఁగ
నిర్జరారుల పై న్యంబు నిలుకడ చెడె, నింద్రజిత్తుదిగని కోప మినుమడింప. ౧౭౬౨

—: ఇంద్రజిత్తు వానరులపైఁ గసిమనఁగుట :—

తే॥ బాహులుప్పొంగదిక్కులు పరవ్రతములు, చెవుడుపడనారి మ్రోయించి చింద మొత్తి
వేలుపులు జగములు కపుల్ వెగడు పడఁగ, సింహనాదంబు నేసె నుత్తేక మొప్ప.

తే॥ అశనులను సిగ్గిలఁగ మ్రోఁగు నహి విపాధ, శరము లిన్నియంచెన్నంగ నెఱుక పడని
యట్లు మితిమీటి పరపి విఁయ తలంబు, నవనితలమును బాణమయంబు చేసె

క॥ కపివరు లేసిన తరువులు, నుపలంబులు విఱిగి పొడిగ నుర్విని రాలె

గవుల తల లెగసి పడియెం, దవతపమని ధరణిమీఁద దందడి యగుచు. ౧౭౬౩

క॥ మితిమీటి వెడలు శరములు, కుతికల నురముల నొడల్లఁ గూరుచు డుయ్య

దత బలులగు వనచరపతు, లతిశ్రమము నొంది తూలిఁగవనిం బడుచు. ౧౭౬౪

తే॥ ఒక ముహూర్త కాలములో నొక్క వెల్పు, చితికి చెదరి బీభత్సమై చెడుట లోడఁ
గొండలందేర బోయిన కోతుల తల, లురల మలల వైచుచు మేను బుర్విబడియె.

తే॥ తలలు తెంచిదాటిన బాణ తతులు ఘణుల, కరణి బాతాశమున జేరెఁగరణియెల్ల
మిట్టపల్లము సమమను మేరలేక, బట్టబయలుగా రక్తంబు పఱచె వడిని. ౧౭౬౫

చ॥ తొలగక చూచుచోఁ గనులఁదూఱుచు నిల్వఁగ తొమ్ము గ్రుమ్ముచుం
దొలగఁగఁ దాఱుచోఁ బదులఁద్రుంచు చదల్చిన నాల్గు లూడ్చుచుం
దొలగిన వీరపు గ్రుచ్చుచు వి + దుర్బు శరీరములెల్ల వ్రచ్చుచున్
దలఁచు నెడదపైఁ బడుచుఁ + దార్కొనె నింద్రజి బాణ సంహతుల్.

మ॥ శరవర్షంబున మధ్య నేర్పడిన దృశ్యశ్రేణి నొండైన ని
ర్జరులున్ రీతిగఁ జూడలేరయిరి నాఁరచంబులంగూర్చి యే
యు రుతుల్ దక్క విసంగలేరయిరి మృత్యు క్రూర భీతిన్ వనే
చరు లల్లాటముతోడఁ బాటుటలె కాం + చంజాలి రంతంతుటన్. ౧౭౨౦

మ॥ ఎదురై నట్టి వనేచరుల్ తునుకలా + టిక్కించి యుత్సాహులై
యెదిరింపంగలవారు లేమిఁగని లం + కేశాగ్రసూనుండు దు
ర్యదుడై యూరక నిల్చె దూరగతుడొ + మార్తంధవుత్తుండు బె
ట్టిదుడై సాలమొకండు చేకొనుచు ము + ట్టె వానరుల్ మోదిలన్.

మ॥ తమసేనం జెదరించుచుం దొలఁగు నిం + ద్రద్వేషిఁ దా డాసి వ్ర
య్యని రక్షావిధిఁ జుట్టుఁ గ్రమ్ముకొను క్ర + వ్యాదుల్ భయభ్రాంతులై
వెనుకందొక్కఁగ సాలమున్ విసరెఁ ద + ద్వీర్థంబు మేలంచుఁ బా
తిన శాఖామృగ పూగముల్ మరలి పే + ర్చె సంగరోద్వృత్తిమై.

మ॥ తన చుట్టుంగల సైన్యముల్ చెదరుటన్ + వైత్యేంద్ర పుత్రుండు రే
గిన కింకంగని మేలుమేలనుచు నా + ల్లింటం బదింటం బలం
బున ఫాలంబును వక్షము న్నొగులఁగా + మూర్ఖిల్లఁ గా నేసి చే
తి నగంబున్ బలుముక్కలై యెగురఁ గఁత్రించెన్ బకర్ష ముగ్ధుగన్.

ఉ॥ లయ్యెడ వాయునందనుఁడు + హాలహలంబు విధాన రేగుచున్
జయ్యన నప్పళించుచు భు + జంబుల నెత్తెదురం గడంగి యీ
కయ్యము దీనితో ముగియుఁ + గా! యని వేలుపు లార్య రక్కసుల్
బ్రుయ్యగ నేసె నొక్కగిరి + భూతము లార్యఁగఁ గోతు లుబ్బుగన్.

మ॥ ఇభజి ద్విక్రముఁ డింద్రజిత్తు నగి భూ + భృద్రాజమున్ దూల్చి యీ
రభటిక మాదుటిఁ గాంచి యిట్లను శర + వ్రాతంబుఁ బాటించకే
రభసంబార శిలా ద్రుమంబుల సమి + ద్రంగంబునం గెల్తువే
ర! భభీ! చంపకమాన నిన్నన జగ + త్పాత్రాత్మజుం డిట్లున్. ౧౭౭౧

మ॥ వెడఁగా! మాకడ నున్నవారలు ధను + ర్విద్యా ప్రవీణుల్; మలర్
పడుకుల్ మ్రాఁకుటతోడఁ బోరుటకు నేఁ + బ్రాప్తించితి న్నీకు; నీ
కడు క్రౌర్యంబును నేట రేపట నడం + గంబాఱుఁ గ్రొవ్వేలరా?
కడఁక న్నేర్చిన కొన్ని పద్ధతు లిటంఁగాన్పించెద న్నిల్వరా. ౧౭౭౬

శా॥ నాతోఁ బోరెదో? లక్ష్మణ ప్రభునితో ♦ నాణెంబుగాఁ బోరెదో?
 నీ తండ్రిం దలదన్న వచ్చిన జగ ♦ స్నిత్యాత్మతోఁ బోరెదో?
 సీతత్రమ్ములు సాగవింక ననిలో ♦ నిర్విణ్ణత నిల్చి వైఁ
 బ్రేతాధీశుని చూడఁబో మ్మిదియె ప్రా ♦ ప్తించు నిజం బియ్యెడఁ.

మ॥ అనుడు శక్రజతుండు రోషమున నొ ♦ రా! ప్రల్లడీడా? వృథా
 చనఁ డీ రావణి నాదు తమ్ము ననిలోఁ ♦ జక్కాడి దర్పించు ల
 క్ష్మణు నాజ్ఞ వధియింతు నన్న ప్రతిపక్ష ♦ సాధింపఁగాఁ బూనినాఁ
 డను నాతో నెదిరించుటన్న నిలఁ జె ♦ ట్లం గట్లఁ బారాడుటా?

మ॥ విలు చేఁబూని యొకండనే నిలిచి మీఁవిల్వీరులక మిమ్ముఁ గా
 కులకుం బారణ చేసెద నిజము మీ ♦ కుక శక్తి లేదేని వే
 ల్పులఁ బాతాళ నివాసుల స్వరులఁ బ్రా ♦ ప్తం గూర్చుకొం డాజి మీ
 తలలం ద్రెంపక గెల్పుకొనక నా ♦ తండ్రిం గనం బోదునే? ౧౭౭౯

తే॥ అనుచు విలుగొని డెబ్బది ♦ యమ్ములేయ, మేన గుత్తులుగా నవి ♦ మేవుకొనఁగఁ
 గొండవలఁ జలింపక వాయుఁజండు నిల్చి, కేల నొకగిరి గొని పల్కెఁగేలిగాఁగ.

చ॥ మదకరు లెన్నియేని యొక ♦ మాత్రపు సింగమువ్రూల నిల్పునే?
 పదరక లక్ష్మణుం డిటుకుఁవచ్చెడు దాఁకను పోరుదేని నీ
 ప్రదరము రాకమున్నె యిది ♦ వచ్చును నీయురము వలంతివే
 నదరక కాఁకిమృదుచుఁనార్చుచు వైచె దళంబు ఘూర్ణిలక. ౧౭౮౦

చ॥ అలపు జలంబు గల్గిన మ♦ హాబల నందనుఁ డేసినట్టి య
 మ్మల పోలదిండి వక్షము న ♦ మాంతముగా వడిఁదాఁకి వయ్యలై
 పలపల రాలె దిక్కులను ♦ వహ్నిని క్రాఁగిన యుక్కుదుంప దా
 కలి పయ వ్రేయు నమ్మెట వి ♦ ఘాతమునం బటివోపు కై వడిక.

తే॥ అత్తఱిని మాయయగు నింద్రజిత్తు రేగి, హనుమ తొమ్మున భుజములఁనంటిదూసి
 పోవ విష లి వృమ్మెన తూఁపులను వేయి, పరపి డాయసేయక చలింపఁగఁ గొట్టె.

తే॥ పవనఁ డడలి కలంపఁగాఁబై డిగొండ, లోపలనె కలగుండైనఁకోపుదోఁప
 వెడలి మేనిపై రక్తంబుఁవెల్లిగాఁగ, నించుకంత సామిరి యోఁబించునంత.

తే॥ నీలుఁ డెడసొచ్చి బాల్యులఁనింగినంట, నురవడిని సూటిగా వైచెనొక్కగొండ
 నడుమనే దానిఁ దుండ్లుగాఁనఱకివైచి, శక్ర విద్వేషి వికటహాసంబు చేసె.

ఉ॥ ప్రాణముతోడనున్న పెర ♦ వానరు లానలు వీడఁగా నుప
 ర్వాణులు భీతినొండఁ గపి ♦ వాహిని నాధుని దేహ మెల్లెడఁ
 బాణ విపాత ఘాతమున ♦ వారక రక్తము గ్రమ్మ నాతఁడుక
 ద్రాణ యొకింత లేక ♦ ధర ♦ వ్రాలె నడుంకుచు విహ్వలించుచుక.

ఉ॥ మేరువె యంచుఁ గాదనుచు ♦ మీటి వచింపఁగఁదగ్గ కొండలకా
వారక తెచ్చి యంగమఁడు ♦ వైచెను రావణిమీఁదఁ జేతి వి
ల్లారకయుండునే ? చెనక ♦ నోపునె ? తుండులుగాక యుండునే ?
తోరపు వింటిచే నవియు ♦ మగ్గయి నుగ్గయి పిండియై పడెక. ౧౭౮౭

ఉ॥ పుట్టలఁజేరు నాగముల ♦ పోలికఁ దీవ్రతరాస్త్ర సంశతుల్
గట్టిగ టొమ్మున నొనట ♦ గాఢులఁ జేతులఁ గాఁడఁ దత్తఱక
బట్టుగఁ బండ్లు గిట్టికొని ♦ బాధ నహింపఁగలేక యంగదుం
డట్టె ధరితిపై సొలపు ♦ నందఁగఁ గాంచి మరారి యంతటక. ౧౭౮౮

తే॥ తక్కు వానర వీరుల ♦ తనవులంట, బాణవర్షము గురియించి ♦ పటపఁ దోల
నిలుచు నిలువున వడఁకుచు ♦ నిలిచినారు, తక్కువారలు దెనలలోఁ దాఁచినారు.

: — ఇంద్రజిల్లక్షణ యుద్ధము : —

చ॥ అదిగని లక్ష్మణుండు కడు ♦ నల్క విభీషణుఁ గాంచి వాహినుల్
నదమదమయ్యె నాయకులు ♦ సగ్గిరి కార్యము మించె యత్నమో
యదవదలయ్యె నింద్రజితు ♦ నాజికఁ బిల్చి వధింపకున్నచో
నిదివఱకైన పాట్లు ఫలి ♦ యించునె ? వీనర వోవడే యనక. ౧౭౯౦

ఉ॥ వీనిని తాఁకి వేలుపులు ♦ వీఁపులు చూపిరి కాని యొక్కరుం
బూని జయింపలేద జగ ♦ ముల్ కడు కష్టములొందె వీనిచే
మానక వీని నిష్ఠ పరి ♦ మార్చి జగంబులఁ గాచి లోక న
మ్మానితకీర్తి నొందుమని ♦ మాని విభీషణుఁ డాడు సంతటక. ౧౭౯౧

ఉ॥ ఇంద్రజితుండు లక్ష్మణుని ♦ యెట్టెదుటం గని వాఁడె వీడు నేఁ
డింద్రవదంబు గోరె నిపు ♦ డిచ్చెద వీనిని దుట్టు ముట్టుఁడి
సాంద్రతరంబుగా ననుడు ♦ సైన్యము రేగి ధగిఠిఁ జాట్టు నా
సంద్రము పోల్చిఁ జాట్టె రథఁ నంబున నాడుచు నొక్క పెట్టునక.

చ॥ బ్రదుకీకలేదు నీకని కృ ♦ పారహితాత్ములు న్యందనంబులకా
మదకరులకా గుఱాలను క్ర ♦ మంబున రేపుచు మీఱ నన్నిటికా
జదురుపల్లె వడంగ వెనఁ ♦ జించుచు లక్ష్మణుఁ డస్త్రరాజి బె
ట్టిదముగ నేసి వారల ప ♦ టివృత్తఁ గ్రుంచె సుపర్వ లుబ్ధులక.

చ॥ వడఁక జగంబు ధారణియు ♦ బ్రద్దలువాతె శర ప్రకర్షముల్
పిడుగులఁ గేరఁ బీనుఁగుల ♦ పెంటలు మీఱె నస్మక్ష్మివాహముల్
జడనిధిఁదూతె రాక్షసుల ♦ నత్తము తాతె బలీముఖంబు ల
య్యోధ శ్రమ దేతె నింద్రజితు ♦ నెడ్డ బిడంబును కూర దండిగక.

చ॥ ఎడపక లక్ష్మణుం డలుంగు ♦ లేయ నురంబుల నాటె డాభులన్
బుడమిని రాల్చె రక్తమున ♦ ముంచె గజమ్మలఁ గ్రుచ్చె వాజులన్
గెడవె బడాతి వర్గమున ♦ కేలును కాళ్లును ద్రుంచె గాలుకై
పడి లయకాల రుద్రువడి ♦ బాధివ నందనుఁ డేచె నాజులోన్. ౧౭౯౫

చ॥ మితీచెడి కూలు పీనుఁగుల ♦ మేళొని లెక్క యిడంగ నిర్జరుల్
మతిఁ దలపోసి కాదనుచు ♦ మాని శిలీముఖ వృష్టిఁగాంచి యి
వ్వితమును చూడఁ గాదనుచు ♦ వీరుని కార్ముకమందు నప్త మా
రుతములు నప్తమేఘములుఁరూఢిఁ జెలంగు నటండు వింతగన్. ౧౭౯౬

తే॥ ఒక్కయేనుఁగుమోమునఁ నొక్కకోల, యొక్క గుఱ్ఱముమోమునఁ నొక్క యలుఁగు
ఒక్క కాల్బంటు టొమ్మునఁ నొక్క శరము, గాఁగఁ దెలిసె లక్ష్మణ పృథ్వీత్కమ్మలచట.

ఉ॥ పుట్టుకతోడ గొప్ప యురు ♦ పుణ్ బొలదిండియుఁ గల్గి టెక్కలుం
బుట్టినవోటఁ గంకముల ♦ పోడిమి లక్ష్మణ బాణరాజముల్
నెట్టన యొక్క యొక్క రజ ♦ సీచర సంస్థిత గాత్రమందు ము
క్కొట్టఁగ వ్రాలియుండె మఱి ♦ యొక్క నిశాచరు పోల్కి యొందఁగన్.

తే॥ ఇంద్రజిత్తు రోషమునఁ బోఁరెనగఁజేయ, ముప్పదైదువెల్లువల కఁపులు మరించె
లక్ష్మణాస్త్ర జాలమున నాఁలమునఁ గూలు, నసుర శవములలో నవిఁయడఁగిపోయె.

ఉ॥ చేతులు త్రెవ్వి కాళ్లు తెగి ♦ చిందఱ వందఱ యయ్యి బొందడాల్
మూతులు వోయి యాంత్రిములు ♦ ముందట జాటి బలంబు తాటి క
ట్టేతులు మాలి యాయుధ వి ♦ హీనములై పడఁ దక్కు నిర్జరా
రాతులు పాటి రానలకుఁ ♦ బ్రాణము తీవను పల్కు నిల్చుచున్. ౧౮౦౦

తే॥ నీరువట్టిన కడలిలోఁ నిలిచినట్టి, మందరమువలె నొకఁడేనిమాట తోడు
లేని మేఘనాదుఁడు తత్తఁగించి బొములు, ముడిచి తేరిపై లక్ష్మణుఁ మొనయవచ్చె

ఉ॥ మారుతి డాసి వీడు రథ ♦ మధ్యగతుండయి యుండ నేల నీ
వారుట యొప్పు చూపదు మ ♦ దంనగతుండవు గమ్ము సీవనం
గొరవలీల లక్ష్మణుఁడు ♦ గాడుపుపట్టి భుజంబు నెక్కె బృం
దారకు లుల్లసిల్ల జల ♦ ద ద్వయమో యనఁ దాకి రిద్దఱున్. ౧౮౦౧

ఉ॥ కాళికఁబోలి యొక్కరుఁడు ♦ కాలుని పోలి యొకండు భూరి భూ
గోళము దద్దఱిల్లఁ గుల ♦ గోత్రము లల్లలనాడఁ డంకృతుల్
మేళన మొందగా విశిఖ ♦ మేదుర నాదము పిక్కటిల్లె న
వ్వేళ ముఖమ్మలం గొఱికె ♦ భీకర లీలల నమ్ము లమ్ములన్. ౧౮౦౨

క॥ పిడుగులఁ బోలిన బెడిదవుఁ, దొడుగులు మఱు తొడుగు లేయఁదునుఁగుచురాలన్
దొడిఁబడి జగములు వడఁకుచుఁ, గడలి నడిమి నావవోలఁగఁగళవళమంభెన్

క॥ అరదంబును మారుతియును, పారిపారిఁ దిరుగంగ లంకఁపూర్తిగ నదరెన్
శరములు క్రమ్ముటచేఁ దెలి, యరు లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తునమరుల శరయన్. ౧౮౦౧

చ॥ కర శర లాఘవంబు లొక డై వడి నుండవు నేమమున్ మహా
ధ్వరమగుఁ బోరు తీరు బహు డున్నహమాఁ గనజాలమంచు భే
చరులు వచింప నేత్రగత డచర్యకు సైతము శంకగూఁరె నే
కరణి వచింపనా జరుగు డకార్యము లిట్టివ యంచు గట్టిగన్. ౧౮౦౨

చ॥ జరిగిన దొక్కటే నెఱుంగఁ డజాలక యేమి ఘట్టిల్లె? నెవ్వరి
కరణి దురంబు పూర్వము జ డంబునఁ గాంచిరి? మున్ను లే దనం
తరమును కల్గెబోదు కను డదమ్ములు తెప్పలు లేనివయ్యుగఁ గాం
చు రుటము గానమైతి మని డస్రక్కిరి వేల్పులు వారిఁ గానమిన్. ౧౮౦౩

ఉ॥ వేలకొలంది భల్లములు డవీరుడు రావణి మీఱి యేయఁగా
వేలకొలంది భల్లముల డవేగమ లక్ష్మణుఁ డేసి త్రుంచె బై
వేల ఘణేంద్ర బాణముల డవెంటనె రావణి యేసె మాటుగా
వేల ఘణేంద్ర బాణములు డవీకున లక్ష్మణుఁ డేసి త్రుంచుడున్. ౧౮౦౪

తే॥ లక్ష యమ్ముల నింద్రచారిలొగి యేయ, లక్షతో వాని నడచెనులక్ష్మణుండు
కోటి తూపుల రావణిఁకూర్చి పరవఁ, గోటితో వాని సామితిఁగొట్టివైచె.

సీ॥ కంకపత్రమ్ములఁగఱకు రక్కసుఁడేయఁ, గంకపత్రములె రాఁఘవుండు వైచె
సర్ధచంద్రాస్త్రమ్ములమరయేయఁగ సర్ధ, చంద్రాస్త్రములనె లక్ష్మణుండు వైచె
గోఱలఁబోలినఁకోల లతంఁడేయ, నీతండు నట్టివే డయేర్చి యేసె

బాఱల మొనలున్నఁప్రదరంబు లమరారి, యేయ నట్టివ యేసెఁనృప సుతుండు
తే॥ తమ్మి మొగ్గలఁ బోలునఁస్త్రముల వైత్యుఁ, డేయ నట్టివ సామితిఁయేసి త్రుంచె
వజ్ర ముఖ బాణములను క్రొవ్యాదుఁ డేయ, నట్టివే యేసి యడచె రాఁమానుజుండు.

సీ॥ త్రిశిరశ్శరంబులొత్తిలి యిద్ద తేయంగ, నవి తాఁకి పొడియయ్యెనంబరమున
నంజలి యనెడి సాఁయకముల నిరువురు, వేనవే లేయంగఁవిడిగె నవియుఁ
గుంజర శ్రవములకఁపింజకోల నిర్వు, రేసి రయ్యవి తాఁకియిల నడంగె
రావియాకులఁ బోలిరాజిల్లు తూపుల, నిరువు రేయఁగ నవియెడలి దొరలె

తే॥ నిట్టులేయచు విఱుచుచుఁనెనక మెనఁగ, లొకములె యంపగములకుఁలోనుగాఁగఁ
జేసి యార్చిరి పొంగిరిఁచెలగి రుద్ది, రడరి రలరి రొప్పిరి తనివంద్యరైరి. ౧౮౦౫

ఉ॥ రావణి కల్ప మేఘములు డహోదినలం గురియించి ముంచు నా

కై వడి నేసి వాఁడి గొర డకల్ వడి గర్కటి వ్రలునట్టు ల

స్వావలి మేను చేసి నర డవర్యని కంకలమండు గుచ్చు బా

క్షాపలి వేవవేలుగ వి డయచ్చరు లందఱు పిన్నభింపఁగన్, ౧౮౦౬

తే॥ హనుమ యొడలి రక్తముగాంచి యమరులెల్ల నిండజతు చేయి మించినదంచునెంచి
వదనములఁ దిప్పికొని కేలు విదిరిచికొని, వెగడుపడి రీతఁ డేకైక విరుఁ డనుచు.

మ॥ రణ పాండిత్యము మీఱఁ గూర విశిఖ ధ్రువతంబులం గూర్చి ల
క్ష్యణుఁ డశ్వంబులఁ గూల్చి దైత్యు సిడముఁ ధ ఖండించి కేరించి రా
వణి మైమర్చును చించి సారథిని చం ధ పంగొట్టి వెన్నెంటనే
గణనాతీతములైన బాణములఁ ద ధ్రువతంబు భంజించుడు. ౧౮౧౮

క॥ సారథి గూలినఁ డెక్కిము, వారువములు వడిన మేనుప్రసన్న రణ దు
ర్వారుండై లంకేశ కు, మారుఁడు చలియింప కిట్లు మదియించె మది ౧౮౧౯

మ॥ నరుఁడే యీతని సాటి; కాదయినచో ధ నారాయణుండే యగుఁ
గిరిశుండొఁ బరమేశ్వరూ; దృఢమతిఁ ధ గీశాళితో డిగ్గి మా
పురిలో మమ్మెదిరించి నిల్చు మనుజుఁ ధ మున్నెన్నడుం గాన మ
చ్చెరు వీనాపాన మీచణత్యము రణ ధ స్థేయత్వ మీ బీరము. ౧౮౧౯

తే॥ అనుచు వేటొక తేరెక్కి యనునరవరుఁడు, నిప్పు లురలంగ నిట్టూర్చి నేయి పోయ
నిప్పువలె మండి మిక్కిలి నగడి క్రూర, విశిఖతీ దండడిగ గుప్త విన్నునిండ.

తే॥ శ్రేణులై కుప్పలై పాజశితశరముల, లక్ష్యణుం డేసి వానిఁ దొలంచి వేయి
నారనము లిండజతు మేననాటనేయ, వాఁడు వడిఁ గ్రుచ్చె సామిత్రి ఫాలమందు.

తే॥ నొవ్వు కించుకంతయు లక్ష్యణుండు వాని, తొమ్ము రంధ్రములడర నూటమ్ములేసి
నొంప మేఘునాడు మేనుకంప మొంద, నొజఁగెఁ దేరిపైనుంత విల్లూతగాఁగ.

తే॥ కాలుఁడే యదాటునఁదూకుకరణితోఁప, హనుమపురణించియిడజ త్రరద మవనిఁ
గ్రుంగ వారుంబులు నలిగనిగఁ గూలఁ, దన్నె వాఁడును వేటు స్వందనమునెక్కి.

తే॥ ఇండజతుండు పెక్కగు తేరులెక్కుచువడి, గూల్చుకొనుచుండె గాని యొ
క్కటియుఁ గాచి

కొనిరణంబునేయఁగ లేక కుములుచుండె, గడియలో వేయిరథములు మడఁగిపోయె.

క॥ దేవత లనుమని లక్ష్యణు, దీవించిరి విరులు గురిసి తేట మొగములఁ
బ్రోవయి రాడిరి పాడిరి, పైవస్తుము లార్చి రధిక ధ పరితోషమున. ౧౮౨౦

తే॥ అంత నిండజత్తునకు సత్యంత హితులు, సమనుభాన్న పానులు వెనశత నహస్ర
సంఖ్యగల రక్కసులు మిత్రిసరన కీడ్చ, వచ్చి చేరి రచ్చటికె గావరముతోడ.

తే॥ హస్తీవకులును రథికులునాశ్యకులును, కాల్బలంబులు కేల ఖడ్గములు గదలు
దాల్చి గర్జలతోడ వాఁద్యములు నిగుడ, ఖడ్గదీపులు కెలకులఁ ధ గ్రమ్మవచ్చె.

తే॥ శరభసింహ వారణ పిశాచముల ధ్వనులు, శింజనీ రవములు దెసల్ చెలఁగఁబరవే
బుడమి శవముల మయమయి యడరు కతన, స్వందనములచే బెంధూళిక్రందుకొనదు

తే॥ అప్పుడు రావణు కొడుకొక్కయరదమెక్కి, దిశలు నిండ నారసములుదివిరి కురిసె
సాంధ్యరాగంబు లలిని లక్ష్మణుడు మెఱసి, వాని నన్నిటిఁ దొలగించివైచియేచి.
తే॥ చుట్టుముట్టి రాకాసులుఁ స్రుక్కవైచి, నవియు మోచినయవి యేసిఁనవియు నుగ్గు
నూచమయ్యెఁ బైలక్ష్మణునిశరములు, గుదులుగాదై త్యశరములఁ గ్రుచ్చుచుండె
తే॥ ప్రేవులు భుజంగములు దంతిబృంద మగము, లురలు తేరులు పగిలినతరణి నికర
మాయధీయులు వారిచరావళులుగ, రణధరిత్రి యొప్పారె సంధ్రంబు పగిది.

తే॥ కంటసరులు కుండలములుఁ కటకములును, కవచములు వీరఘంట లంగదచయంబు
లురలి విలయవాతమున సంబరమునుండి, దొరలు నక్షత్రములవలెఁ మెఱసిపడియె.

తే॥ లక్ష్మణుం డింద్రజిత్తు నాఁలంబులోన, నూపిరాడనీయక శరఃపూహమమరఁ
జేసి దితిజల మేనులఁజించివైచె, గుప్ప కుప్పలుగా నలుఁగులను గూర్చి.

తే॥ లక్ష్మణుని వాహనంబు వాఁలమునఁ జుట్టి, నేలదాచును మెడనల్పుఁగాలరాచుఁ
ద్రొక్కమింటికివైచునుఁ త్రోచుఁబొడుచు, విఱుచుఁగఱచును బెడరించితఱుము రివుల
తే॥ ఊటిమిచూచునదల్పుఁబై కుఱుకుఁగొఱుకు, గరులఁబట్టివినరివైచుఁగడలిఁబడఁగ
గుట్టముల పొట్ట లగులఁగాఁగూలదన్ను, దేరు లొకటిపై నొకటి భేదిల్లఁద్రోచుః
క॥ హరుల గరుల ననురాభుల, విరులంబలె గిల్లు విఱుచుఁవిలపములక్రియఁ

సరసర దూయును దళముల, వెరవునఁ బండ్లవలె రాల్చుఁబినుకుం బిండుఁ.

క॥ పన్నగములె దారములుగఁ, బన్నగఁ గట్టంగఁబడిన ఁ పఱపగు తేయల్
క్రన్ననఁ గూల్చెను వేయిటి, నెన్నగఁ నొక గడియలో నఁహీనబలమునఁ.

తే॥ వినము దిని మత్తుగొన్న మాఁనిసులు పిదప, మంచిమందుచే లేచినమాడ్కిఁబెక్కు
చోట్లఁ బడియున్న వానరఁస్తామ మవుడు, తేటి లేచి ప్రకోపంబుఁమీఱిపోరె.

తే॥ ఉగ్రకోవులై కవియుచుఁహుంకరించి, యింద్రజిత్తుపై శిలలు మఁహీజములును
గిరులు వందలు వేలుగాఁదెరలవైచి, యార్చి రొక్కపెట్టున వ్యోమఁమగలు పగిది.

తే॥ వ్రేయ నవయవములు ఛిన్నఁఛిన్నములయి, గంట లులియకతాంగముల్ కార్చికాళి
యఱగొఱగఁ బనిచేసినయరదములను, పోలి సంగ్రామమేదినిఁగ్రాలుచుండె.

ఉ॥ లంగదుఁ డొక్క సాలము నఁహంకృతిఁ గైకొని తెచ్చి యింద్రజ
త్తుం గని చచ్చితోరి భుజఁదుర్దమ నత్వము గల్గునేని త్రో
పం గలవాడ వంచు వడివైవఁగ నయ్యది దైత్య గౌరవం
బుం గొఱసేయు భంగి రథఁముం దొరలించెను నుగ్గునూచగఁ. ౧౮౩౮

చ॥ తలఁపున వేల్పు లుల్లసిలి ఁతాతకుఁ గల్గిన బన్న మియ్యెడఁ
దొలఁగఁగఁజేసె జాత్రుఁడని ఁ తోవము వొంగఁగ నార్చి రంత దో
ర్బుఱమున నుప్పరం బెగసి ఁ రావణి వేటొక తేరి మీఁదిఁ

కృష్ణశర్మ వ్యాఖ్య నిల్వమనిఁచూడి యలుంగుల నేసె కానిపై.

ఉ॥ జీవము గొందునంచు మొగి ♦ నేయఁగఁ దక్కిన వానరావళుల్
రావణిఁ జాట్టుముట్టి బవ ♦ రంబునఁ జచ్చిన వారి శీర్షముల్
వాపురముల్ శతాంగములు ♦ వారణ తుండము లందినట్టి వే
వేవియొ తెచ్చి వైచి శర ♦ వృష్టి నడంచిది మించి యార్చుచున్. ౧౫౮౦

ఉ॥ అంశటఁ బ్రాభవ స్థితియు ♦ హర్ష్య నివాసము నిద్రవీడు ధీ
మంతుఁడు పోరుచున్న చెడు ♦ మానిసిదిండుల నొక్కడేని కా
న్పితమ యన్నఁ గాని కర ♦ ణిం బరిమాటుప నింద్రజిత్తు దు
ర్దాంత రూప పరీతుఁడయి ♦ తార్కొనె నోర్వఁగరాక గ్రక్కునన్.

తే॥ సేనలం జౌరుకొని యండఁశిఖరమంటి, నట్టి రక్తజలధి యాడ్వఁననువు దప్పి
రక్షణము చేసికొను చక్రఁరక్షకలను, ధూమ్రనేత్రు మహాపార్శ్వఁదొడరి కాంచె.

తే॥ పీనుఁగులు కొండలంబలెఁ బెరిగియుండ, జలదములు ధాఁటలేదు భాస్కరరథంబు
దాఁటలేదు పక్షులుగూడఁదాఁటలేదు, నిలుచు నిల్వన వారలుఁనిలిచిరట్లు.

తే॥ వారిమోములఁ గొంచి రాఁవణియుఁ గదిసి, వింత! మనసేన నలువదిఁ వెల్లువలను
లక్ష్మణుం డింతలోన నఁగ్గలపుఁ గినుక, నాశ మొనరించుటలు కాంచినారె మీరు.

తే॥ అనుడు వార లింద్రారి! నీఁవంతకంటె, నెక్కుడగు కపిసేన మాఁయింపలేడె ?
సముండ పట్టి నంగ్రామమేఁసనిపితయ్య, చింతయేల యటంచు పఁచించునంత.

తే॥ ఇంద్రజిల్లక్షుణులు వెండియేపుమీటి, పోరఁదొడఁగిరి సౌమిత్రిఁమేరమీటి
వేలకొలఁది శరములేయఁవిబుధవైరి, వేయకొలఁదిఁ దున్నుచునుండఁవివిధగతుల.

తే॥ ఏడుపది నూఱు వేయి పఁదాఱువేలు, ముమ్మరముగఁ గోలల నేసిఁమూర్ఖదేటి
పోర వచ్చిన వానఁరఁవీరవరుల, మరల దశకంఠ నూనుండుఁధరణిఁద్రోచె.

తే॥ వనచరేంద్రుండు మున్నగుఁవారు సోలి, పడఁగ నెదుట నిల్చిన సురఁవైరితూల
వెదురుటడవిఁగాల్పెడి జాతఁవేదు కరణి, మండు శరముల గుప్పెలఁత్తుణుడు కడిమి.

తే॥ ఇంద్రజిత్తు మూర్ఖిల్లె సఁహింపలేక, కొమ్మలంబలె నిల్చుసోఁకులు నిరువురు
దాఁగియుండిన రాకాసిఁదళము కొంత, తోడుగాఁ బోరఁదొడఁగి రుఁత్సుకతవిడక.

తే॥ రథగజాదికములు లేసిఁరాక్షసాలి, మీటి త్రుటి మాత్రలోన సౌమిత్రి కురియు
బాణవర్షంబున మునింగిఁప్రాణములను, విడిచినారు కొండఱు పాఱఁదొడఁగినారు.

తే॥ నీరుపట్టుచేఁ గొండఱుఁసీరదముల, కెగసి నీర్ద్రావి వ్రణములఁదగిలి నీరు
చోరఁగఁ జచ్చిరి కొండఱుఁదొరకకుండ, నాల్క లెండంగఁ జచ్చిరిఁనవసి నవసి.

మ॥ శరసంఘాత విదారితాంగులగు దో ♦ పాచారులం గొండ జ
పురముం జేరి వికీర్ణ కేశలయి సౌ ♦ మ్మల్ రాలఁ జంతా ర్మిమఁ
బరిచర్యో పానరించు కాంతలఁ బరి ♦ వ్యంగమ్ము గావించి త
ద్వర జీవమ్ములతోడఁ జేరి రమల ♦ స్వర్గీయ తల్పమ్ములన్. ౧౫౮౧

- మ॥ శర నిర్హత విశ్లేర్ణ వక్షులు నిశా ♦ సంచారులం గొండు టు
 ద్ధుర వేగంబున నిండ్లు నేరి హితులక ♦ దుఃఖంబుతోఁ గాంచి యీ
 చరణాబ్జంబులఁ జట్టుగొన్న సుతులక ♦ సాఁకుండి యంచాండ్ర బా
 లుర మోముల్ తనివారఁ గాంచుతఱిఁ గా ♦ లుం గాంచి రత్నస్థితిక.
- శా॥ ఈసౌమిత్రి విజృంభణంబు త్తణ మి ♦ స్లేయున్న వెయ్యెల లం
 కా సామ్రాజ్యము నాశమొందు నిజ మిం ♦ కక మేఘనాదుండు వి
 శ్వాసుండుటకు మున్నె డాఁగుండు గిరి ♦ ప్రాగ్భారమందంచు వి
 శ్వాసాత్మీయుల కాడి కొందఱు గత ♦ శ్వాసాత్ములై రయ్యెడక.
- చ॥ నెఱుకుల నాటియున్న శర ♦ నిర్గత శోణిత దిగ్ధ దేహు లు
 క్కఱి యిలుసేర బంధులు న ♦ యంబునఁ దూపుల నూడ్వఁబూన ని
 ట్లురివినఁ జత్తుమంచుఁ గడు ♦ నూర్పులు పుచ్చుచు మార్పుచెంది చే
 మిరి యిడుపాలఁ బోలె విరఃమించిరి సర్వము మానులంబలెక. ౧౮౫౧
- ఉ॥ తేరులపై వడిది జనక ♦ తేజులమీఁదను పోక కాలృడం
 బాఱక దంతిమూఁపులను ♦ పాఱక సిగ్గున లంకలోనికిం
 జేరక యందు వెల్పుల వ ♦ సింపక ప్రాణములందు తీపిచే
 దాటిరి కొందఱా శవ వి ♦ తానము క్రింద నొడింగి యూర్పుచుక.
- చ॥ కురిసిన చోటనే కురియు ♦ క్రొ మ్మొగులుంబలె లక్ష్మణుండు దు
 ర్భరముగ నాయముల్ నలఁచి ♦ రావణిఁ జంపుదు సంచుఁ గ త్రళం
 బరవరసేసి వాని వివ ♦ శాత్ముఁగఁ జేయఁగఁ దేఱుదాఱ నం
 గర మొనరింత మంచుఁ గలుఁకావలి వారలు డాసి యుగ్రులై. ౧౮౫౨
- చ॥ అరదములక గడించి పోలు ♦ పారి ప్రభంజన నూను లక్ష్మణుం
 గుఱిగొని బాణజాలముల ♦ గుప్పఁగ లక్ష్మణుఁ డాగ్రహించి చి
 చ్చుట పిడుగట్టి నారసము ♦ లొక్కట నూఱుల నేసి తేరులక
 ఖరువులఁ దేరి చోదకులఁఖండము ఖండము సేయు నంతటక. ౧౮౫౩
- చ॥ విరథులు వారు పెక గదల ♦ వీరకు కై కొని మూరుతాత్మజుక
 దరమిడి మోఁడఁబోవఁగ ను ♦ దగ్రత నాతఁడు వాని లాగుడుక
 వెరవున వీన వీడు కడు ♦ వీరి వధించున యంచుఁ బాటి రి
 ద్దఱుఁ దిను నన్నమేని యెడఁదం దలపోయక ప్రాణ రక్షకై. ౧౮౫౪
- ఉ॥ కాలము తీఱుమిక్ మఱియుఁ ♦ గాలున కింతయు జాడ తోవమిక్
 గాలియుఁ జల్లఁగాఁగఁ దమ ♦ కాయములం జెనకంగ నిద్దురం
 దేలి శ్రమంబునీఁగి మిహి ♦ తేకువ చేవయు నొంది వాలముల్
 పోలఁగఁ ద్రిప్పుచుం గపులుఁమూర్చులఁదేటిరి లేచి దుద్ధరిక. ౧౮౫౫

తే॥ గవయ గంధమాదన గజఃద్వివిద మైంద, పనన జాంబవ దంగదఃప్రముఖులెల్ల
వేలుపులు భద్రవాక్కులఁవినుతినేయఁ, దరుల గిరుల మోచిగొని తే॥చ్చిరి కడంక.

తే॥ అంద తొక్క ముగినివై వంససురవరుడు, ప్లవగ వీరులఁగని కోపఁవివశుడగుచు
నింతయే గద మీచేవఁలేపు లనుచు, నవ్వి ఖండఖండములుగఁజెప్పినేసె.

క॥ వినువక కోతులు తాలను, వినరుచు మునరుటను కాంచివిల్లును శరముల్
మనలని తోడుగ నిలిచిన, యసురునియెడ నదయుపగిదిసడఁగె నినుండున్.

క॥ శ్రుతులును స్మృతులును సత్యము, తత ధర్మము లెవని మహిమఁదలపించునో త
త్పతి నెఱుంగని వెడఁగుల యెద, వితమున నిరు లన్ని డెనలఁవీరివిగఁ గ్రమ్మెన్.

ఉ॥ పాతక కావ్యలో నితని ఁ ప్రాణము తీసినఁ దీయవచ్చు గా
కీతటి తప్ప దానవుల ఁ కిమ్మగు కాలము వచ్చు వచ్చుచో
నాతఁడు మింట నంచరిలు ఁ నట్లయినం గెలుపొందువాఁడు ను
మ్మి॥ తడవేల యం చనుగఁమించి విభీషణు డాడు నయ్యెడన్. ౧౮౬౫

క॥ తనుచుట్టిన ప్లవగులపై, హనుమనిపై లెక్కలేని ఁ యంప గముల నే
సిన రావణిఁ దునుమఁగ స్వం, దనమొక నారసముతోడఁధరఁ బడఁగొట్టెన్.

—: ఇంద్రజిత్తు నాగపాశముచే లక్ష్మణాదుల బంధించుట :—

చ॥ రథమును లక్ష్మణుం డొక శరమున్మునఁ గూలుచు సంతలో వియ
త్పథమునకేగి వీరి నహి ఁ పాశముచేఁ బడఁద్రోయ జీవముల్
వృథగొని వీడు వారలని ఁ యారసి రావణి మబ్బుఁ జేరె చు
మ్మృధితునిచే నిఁకెయ్యవి పా ఁ నంగునో యంచమరుల్ వడంకఁగెన్.

క॥ విల్లును తూణిరంబులు, పెల్లగు కోపంబు శౌర్య ఁ విధులుం గల యా
ప్రల్లదుఁడు మింటఁ జీకటి, నల్లని మేఘములతోఁ గఁనంబడకుండెన్. ౧౮౬౬

తే॥ పం క్రికంధరసుతుఁడు త ఁ పఃఫలమున, వరబలంబునఁ గులకౌర ఁ వంబువలన
మంత్రబలముచేత నణువుఁమాడ్కి నూత్ము, గాత్రుడై కానరాక మేఁఘముల
నడఁగె. ౧౮౬౭

తే॥ అబ్జభవునైన హరినైన, నభవునైన, గట్టిత్రోచిగా కూరకఁకమ్మజ్జలని
భుజగపాశంబు నభిమంత్రఁపూర్వకముగఁ, గేలఁగైకొనె వంచనాశీలుడంత. ౧౮౬౮

తే॥ అచటి వానరులును మాయ ఁ సరయులేక, కదనమున జంకి పాతెన ఁ కాఁదలంచి
యుబ్బియార్చి గంతులువై చిరుత్సహించి, లక్ష్మణుఁడు నల్లయెడఁదఁదలంచి నవ్వె.

తే॥ జరుగునది కనలేక లఁక్ష్మణుఁడు హనుమ, మూపునండి ధాత్రికి దిగిఁచాప మంగ
దుని కరంబున నిడి మేనఁదూటియున్న, శరము లూడఁగఁదీసి విఁశ్రాంతిగొనియె,

క॥ రావణి నాగాస్త్రంబును, తీవరమున వదలె వదల ♦ దిశలెల్లను తే

జో విలసనముగఁజేయుచు, నోవగ వడిఁ జూట్టె లక్ష్మ్య ♦ ణుని బాహువులఁ

మ॥ సకల ప్రాణు లెదిర్చినఁ మనమునఁ ♦ జంకింతయుఁ లేని య

య్యకలంకాత్మండు లక్ష్మణుం డిజియఁ ద్రో ♦ యంగట్టు నిక్కట్టు నం

చకు మాయాబల మంచెఱుంగక యుదం ♦ చ త్పత్త్య హీనస్థితిఁ

నికటా భీల రణస్థలిఁ గగనముఁ ♦ వీక్షించె వే పల్కఱుల్. ౧౮౨౪

శా॥ ఈమాయల్ పొనరించు దొంగను త్రుటిఁ ♦ హింసించి బంధింతు వాఁ

డే మార్గంబునఁ బోవువాడనుచు ♦ ను గ్రేక్షుండు సామిరి వే

వ్యోమ ప్రేక్షణుడైన యంతట దశా ♦ న్యూ వాలి వాలంబు ప్రా

ద్ధాను ప్రక్రియఁ జుట్టినట్టులు తదఃస్త్రంబంటి చుట్టఁ వెనఁ. ౧౮౨౫

తే॥ క్రూరదంష్ట్రులగు పృథాకువులు తక్కు, వనచరులఁగూడ బంధించివై చునంత

బాహుబలముక్కి యేమియుఁ బాలుపోక, భ్రాంతి నొందిరి సమర భూభాగమందు

ఉ॥ బంధితులైన కీశులొకఁపట్టున లేచుచు వ్రాలు చుగ్రులై

కంధిని గాంచి కంధరముఁ ♦ గాంచుచు వాలము నేలమోచి పా

ణింధమమేచఁ గాంచుచు గ ♦ ణించుచు లక్ష్మణుతీరు దుఃఖులై

యంధుల పోలె నుండిరి రః కావని నేమియుఁ దోచకుండుటఁ. ౧౮౨౬

క॥ ముడుంగుదురు సత్త్వహీనత, నడుగుదురు విభీషణుఁ గనియరయఁ బ్రతికృతిఁ

ముడుంగుదురు నడుము నిలువక, యుడుగుదు రనువుల్ చలింపఁనుగ్రేక్షణులై.

ఆ॥ సంకటంబు దీర్చు ♦ చతురు లెవ్వరు గాలి, కన్న కొడుకు బ్రదికియున్నవాడె?

యనుచుఁ గలఁగి మలఁగిమనువంశ్యుఁ డీస్థితిఁ, గనిన నెంతచింతఁగాంచునొక్కొ?

ఆ॥ అనుచుఁ బనవుచుండఁనంబరమున నిండ్ర, జిత్తు నిలిచి చూచిశితశరముల

వైచి కట్టువడినఁవానరవీరుల, నొంచి కూల్చె నేమియెంచఁగలదు? ౧౮౨౭

ఆ॥ కరువైన వ్రాలుఁకరిమొగుభులు మహా, వాతమునను వ్రీలువైనమొప్పు

దూపులొడలఁ జొచ్చిదూసిపోవఁ బ్లవంగు, లురలి పోలి నేలఁదొరలి నారు

క॥ శరములు వేలకొలది తన, శిరమున నురమునను నాటఁజింతించక యా

కరువలి కొడుకు నుమిత్రా, వరపుత్రుని స్థితికిఁ జాలఁవగఁజెందె మదిఁ. ౧౮౨౮

క॥ తక్కినవీరులు బాణము, లుక్కఱఁజేయంగఁ గూలి ♦ రుర్విని గాత్రం

బొక్కెడ నమ్ములు మిక్కిలి, స్రుక్కించిన నంగదుండు ♦ సోలకయుండెఁ. ౧౮౨౯

తే॥ గచ్చకాయలవలె మేనుఁగదుములైనఁ, గారుచిచ్చునఁ గాలు కాంతారమట్లు

మనసు మేనును మండఁగామలసెఁ బ్లవగ, రాజు రక్తాబ్జిబొడము మాఁగర్తండుడనఁగ.

చ॥ అసను ఫణేంద్ర పాశమున ♦ నర్దితుడై యొడలెల్ల దొడ్డ నా

రసఘ్నులు గ్రువ్వ నొచ్చియు భ ♦ రంబగు కష్టములోర్చి సంస్మృతిఁ

విసివియుఁ ద్రోవఁబాలిన వి + వేకము దార్ధ్యము గల్గి కర్మలక్
వనమయి యాత్మ చిక్కువడు + బాగున లక్ష్మణుఁ డుండె నయ్యెడన్.

సీ॥ శరములు కిరణ సంఘచయముగా సోలు మై, యెడలఁ గాతెడి నెత్తుఁరెండఁగఁగ
దెనలఁ బేరిచిన రాక్షసులను చీకట్లఁ, జెలఁగిన లక్ష్మణఁ + జలజ హితుఁడు
ఉదయాచలేంద్రుండు + పదురున విలసిల్లు, సామిరి భుజ నభ + వ్ధులిన పొలిచి
విమధరాక్రాంత నఁద్వింబంబుతో మింటి, నుండి మంటఁ బడినఁయొజ్జువోచి
తే॥ సోలఁ దక్కిన వీరులు + స్రుక్కివడిరి; యిష్టు లొడలెల్లఁగప్పిన + యిందజత్తు
దున్నహంబైన బాధతోఁదూలిపడుచు, నోట నెత్తురు గ్రక్కుచుఁనొచ్చి క్రుస్సి.

ఉ॥ చెప్పిన యంతవట్టు పని + చేకుతె నామది సంకటంబు వోఁ
జెప్పెడిదేమి రేపె యవ + శిష్టము పూర్తి యొనర్తు నేఁటితోఁ
దప్పకతీత లక్ష్మణుఁడు + తత్ప్రతనావళి మాసెనంచు నిం
పొప్పఁగ గెల్పు దెల్పు బహు + శోన్నత రావ మెదుర్కొనం జనెన్.

ఉ॥ ఈనెలు క్రమ్మిన ట్లతిశయించిన యమ్ములవాన నించు రా
టూసన పయోదముం దటిమిఁచొక్కపు రావణియన్ విధుండు లం
కా నగరంబు సొచ్చి పుర + కాంతల మేటి కటాక్ష పీఠా
నూన పయోజ తోరణ విఙ్నూత్న కృతస్థలిఁ జేరె వెంబడిన్. ౧౮౮౮

తే॥ రత్న దీపముల్ కై కొన్నఁరాజముఖులు, స్వరయుతంబుగ విజయంబుఁపాడుసఖులు
ముందు వెనుకల రా దశఁముఖునుతుండు, తండ్రియున్న శుద్ధాంతసాధంబు నేరె.

తే॥ చేరె మోడ్చి జరిగినఁతీరుదెలిసి, చింతవిడు మలసితి శ్రమఁకొంత దీఁజ
బిదప వచ్చి విశదరీతి + విన్నవించు, సెలవె యని వడివడిఁ దనఁనెలపునేరె.

—: విభీషణుఁడు లక్ష్మణు నవస్థం గని దురపిల్లుట :—

మ॥ అటఁ జంతాకులఁడై విభీషణుఁడు కాఁర్యాలోచనంబంది చి
ల్కుటచే నైన దధింబలెం గలఁగి పొల్పుం దెల్వయుం దక్కి య
క్కట క్రూరాత్ముఁడు చంపఁడయ్యె నను లోకంబందు దుఃఖంబు లా
రటపెట్టం గడు నింద పాలయితి నొఁరాయంచు దూపిల్లుచున్. ౧౮౯౧

మ॥ చని కట్టంబడి యున్న లక్ష్మణుని రా + జ ద్రాజభక్తి సమి
త్తున జీవంబుల నప్పగించు కపి సం + దోహంబులం గాంచి యే
మన లోకుల్ను నేమిగాఁ దలఁతురోఁప్రాణంబులన్ మేనఁ బూ
నిన పాపంబున నిందపాలయితిఁ జన్నే? యంచుఁ గుండె న్నడిన్.

శా॥ చెంతక వర్తిలి సంచుపొంచి వధముం + జేయించినాఁ డందురో?
సంతంగూర్చుగఁ దోడితెచ్చి వధియిం + పంబూనెనా యందురో?

పొంతంజేరే బ్రతారణంబు సలుపన్ ♦ ముఖ్యుండుగా నందురో ?
చింతింపంగలవారు తోచు కరణిన్ ♦ జిత్తుంబులన్ మానవున్. ౧౮౯౩

శా॥ పోరంజొచ్చిన యింద్రజిత్తు సపుడే ♦ పొంగెల్ల వే తూలంగన్
దేరున్ సారథి గుఱ్ఱముల్ దొరలఁగాఁ ♦ దీండ్రించి మర్దించిన్
ద్వీరత్వంబును చూపనైతి నని మి ♦ త్తిం బొందఁగా నైతి. నే
సారం జింతిలి యేమి ? నాకరణి పచ్చాద్భుద్ధియుం గల్గునే? ౧౮౯౪

మ॥ దురమం దీ కపినేనతోడ గెలుపో ♦ దుఃఖంబొ చావో ముదం
బొ రహిం బొందుచు నా తలంపు విశదీ ♦ భూతంబు చేయింప కి
ట్లరికింగాక శరణ్యమైన పతికిన్ ♦ వ్యధుండనై ధాత్రిలోఁ
గొఱపిం బోలిన వాడనైతి నిరు వాఁ ♦ గుల్ సప్తమై త్రుంగఁగన్.

మ॥ అనుచున్ వ్యాకులితాంతరంగుడయి శో ♦ కాకాంతుఁడై దిక్కుతోఁ
పని దీనస్థితు నవ్వీభీషణుని తా ♦ పంజెంతయుం గాంచి వా
రని చింతం బరిహారపద్ధతుల నా ♦ రంజేయ సాధ్యంబె ? యం
చనలుం డేగి వచించె రామునకు నా ♦ ద్యంతంబు వృత్తాంతమున్

చ॥ కుమిలి తపించి లోన మఱొ ♦ కొండు నెఱుంగక పల్క కక్షులన్
నిమిషము లేక చూడకయు ♦ నీరును కార్పక కిన్నతోడ లో
కములను కాల్య కాద కలఁ ♦ గం బలవింపక రాఘవుండు చి
త్తమునఁ దలంచె లక్ష్మణుండుతప్పక జీవయె యంచు శీరతః. ౧౮౯౫

చ॥ కలఁగక రామచంద్రుఁ డీకఁ ♦ గార్యము వేటొకరుండు లేదటం
చలఘటుమతిం దలంచుచు ర ♦ యంబున లేచి గమించి వేగ రే
వెలఁదుక నీలిచీర తడి ♦ వీడఁగఁ బిండఁగ నిండెనన్న యా
సలుపునఁ గప్పు కప్పు కద ♦ న స్థలిఁ జేరె మనస్థి రీకృతిన్. ౧౮౯౬

ఉ॥ చేరి యిరుల్ తొలంగి విల ♦ సిల్ల ధనంజయ కాండమేయ వే
దోరెను చీకటుల్ పగటి ♦ తోయము నొందె రణస్థలంబు పెం
పార యుగాంతవేళ నిట ♦ లాక్షునిచే భవనంబులెల్ల నే
తీరు భజించు నట్టి పగి ♦ దిం గనుపట్టె సుదున్నహంబుగన్ ౧౮౯౭

తే॥ దుర్గికావాస యోగ్యమై ♦ దుష్టగంధ, మైన రణరంగమునఁ గుణపాద్రి పొంత
రుధిర పంకిలాంతర గతాయుధ పరీత, జేహుఁ దమ్ముని కాంచె ధాత్రి విభండు

తే॥ కాంచి పైబడి తనదు వత్సంబడంగఁ, శాఁగిలింగొని నిట్టూర్చికనుల నీరు
గార్చి రవియొద్ద జలధారగార్చు కారు, మొగులనఁగ నొప్పెరఘుకులపుంగవుండు.

ఉ॥ పుట్టియుఁ బుట్టు వొందని వ్ర ♦ పుల్ల సరోజదళాక్షుఁ డూర్పు నీ
ర్వట్టఁగ నేడ్చుఁ గుందుఁ బ్రద ♦ రంబుల నూడ్చును లక్ష్మణా యనున్

ముట్టును ముక్కురంధ్రముల ♦ బుద్ధి కలంగగ సోలు దూపిల్లు
గొట్టుచు నున్న విప్పుడును ♦ గుండె లటంచు ముదం బెదం గనున్.

ఉ॥ మేచక దేహుఁ డక్కునకు ♦ మేనోటఁగించుచు దువ్వు వ్యోమముం
జూచును నేలఁజూచు విలుఁ ♦ జూచు భుజంగమ పాశ బంధముం
జూచు సురేంద్రవైరి చను ♦ చొప్పును చూచు జగంబుఁ గూల్చఁగాఁ
జూచుఁ గడింది నొడు కఱ ♦ చున్ మహనీయుల పల్కులం గొనున్.

తే॥ నజీఁ బ్రమాణంబులం దాటిఁ నిల్చినట్టి, రామవిభుఁడు వానర నికారమును గాంచు
విధినిగాంచు నమ్ములఁ గాంచుఁ వింటిఁగాంచుఁ, దహతహంబొందుఁ జిత్తంబుత త్తలింప.

ఉ॥ పిల్చి వచించియుండిన వి ♦ భీషణ! యప్పుడె నాగపాశముం
దాల్చిన చేతులున్ శిరము ♦ ధారణి డుల్లగ నేయకుందునే?
కాల్చితీ నామనంబు పని ♦ గానక పాడొనరించి తివ్విధిన్
నిల్చిఫలంబె. ప్రాణములు ♦ నీఁగిన పిమ్మట దేహ ముర్వర్క. ౧౯౦౫

ఉ॥ రాముని పల్కులన్ విని క ♦ రంబు వడంకు విభీషణుండున్
గ్రామ భయంకరా! వినుము ♦ రావణి పోరొనరించువేళ నీ
ప్రేముడి తమ్మునే గెలుపు ♦ వేడెన కాఁ దలపోయుచుంటి మీ
బామియ నాగపాశ బల ♦ ముం గొని పుట్టినదయ్య! వింటివే. ౧౯౦౬

సీ॥ అతికాయ మస్తకమట్టుక నెడఁబాపి, నట్టి లక్ష్మణుఁడు దశాస్యుఁ డిటుకు
పుత్రకారణ రోషమున వచ్చువాఁడని, తలఁచి యిచ్చోటనే నిలుచునంత
నలువది వెల్వలదళముతో నింద్రజ, యేతెంచి రణమున ♦ సేపు మీఱి
నలువది వెల్వలదబలిముఖ పై న్యంబు, గండ్రించిత్రోచి లక్ష్మణుని గదియ

తే॥ నతఁడు నల్వదివెల్వలదపుతనఁగూల్చి, వేయితేరుల విఱచి తద్విక్రమంబు
చావు వఱకును తెచ్చి యస్త్రము లనంఖ్య, ములుగ గుప్పించి శోణితములుకఁజేసె.

తే॥ దడము లవిసెను నొచ్చి యొక్కఁడుగ నిలిచె, దప్పెనేని మాయలు నేయు ♦
దనుజుఁ డనుచుఁ

దమ్ము నెచ్చరించితి నంతఁదమ్మి నంటు, చరమగిరిఁ జేరె ననువుగానిరులుమీఱె.

తే॥ మాయయగు నింద్రజిత్తు వ్యోమమున డాఁగి, నాగపాశంబుచేత పై ♦ న్యములతోడ
లక్ష్మణుని కట్టివైచె జాంబంబుచేసి, బద్ధులైనారు వీరు చావంగలేదు. ౧౯౦౯

తే॥ పెనచికోనియున్న పాశంబువీడునేని, వీరు లేవఁగలరు స్వల్పవిశిఖములకు
జీవముల వీడువారె? రాజీవనేత్ర! పాపములు ధర్మమును గెలువంగఁగలవె?

తే॥ అనుడు రాముఁడీ పాశంబునరుదుగాఁగ, నెవ్వడిచ్చె దీనికిఁ బ్రతికృతియుఁ గలదె?
తెలిసినంత తెల్పుమ యనఁబలుకు నా వి, భీషణుండు సద్గుణ గణభూషణుండు

తే॥ బ్రహ్మయాగఫలంబుగాఁబడన్ దీని, శంకరుఁడు కొని జగమునఁజయమునొందె
భవునిగూర్చి చేసిన తపఃఫలముగాఁగ, నతఁడె వీనికి నొసఁగె నెఁయ్యంబుకతన.

తే॥ దీనిచే దొల్లియింద్రు బంధించివైచె, దీనిచేతనే మన హనుఁమానుఁగట్ట
నిష్ఠకులు స్వర్గపాలనఁపించెనదియు, దీనివలనన సుమ్ము వైఁదేహీనాథ! ౧౯౧౨

తే॥ పట్టినట్టి వారల ప్రాణఁవాయువులను, పీల్చికొనికాక యూరక ఁ వీడిపోదు
అజ హరాదులకును త్రోవఁనలవికాదు, తక్కువారల నంగతిఁతలఁపనేల? ౧౯౧౪

మ॥ అన నై రాశ్యముచెంది రాఘవుఁడు రో ఁ పాత్రాంత చేతన్ముఁడై
కని యీపాశము నిచ్చి నాతని శిరః ఁ ఖండంబు గావించునా?
మును లోకంబులఁ గాల్చి బూది జలధిం ఁ బూడ్పించునా? ఁక నీ
వనధిక్ ముంతున? యేమిచేసినను పా ఁ పంబిత చ్చకూరునే? ౧౯౧౫

చ॥ వరముల నిచ్చి యీభుజగ ఁ పాశము నిచ్చిన వారె వచ్చి నం
బరమునఁ గాతురేని తగు ఁ మన్ననఁ గాంతురు కావరేని శం
కరుఁడు పురంబు లేర్చిన తొ ఁ గం దిజగంబు లొనర్తు బూదిగాఁ
బురహరఁ డడ్డమైన నుర ఁ పూజ్యుఁడు భాతయు నడ్డు నిల్చినఁ. ౧౯౧౬

శా॥ నాతమ్ముండె మృతిం భజించిన భువిక్ ఁ మన్నింప నాకేది? వి
ఖ్యాతిం గూర్చునదేది? నిందయని ప ఁ ల్కందగ్గదేదీ? జగ
త్పూతంబై తగు ధర్మ మేది? కన మ ఁ ద్త్యల్ దివ్యులుక్ నాయెడఁ
బ్రాఁతం జేరి భజించుచున్న ప్లవగ ఁ వ్రాతంబుతో సాటియే? ౧౯౧౭

మ॥ అని రోపాకులితాత్ముడై పలికి మా ఁ యన్నీచుఁ డొక్కండు చిం
తను కల్గింపఁగ నాగ్రహించి జగముల్ ఁ నాశంబు గావించుటల్
మను వంశేంద్రులకుఁ హితంబై యని సం ఁ భావించి నిట్టూర్పు ముం
దున నూయిక్ వెను గోయి యయ్యె ననుచుం ఁ దూపిల్లు సం దేహిలుక్.

తే॥ రెండు తండంబు లున్న నేఁదండ మొండు, తోత్రమునకు భయంబందితూలితలరు
సరణి రాముఁడు ధర్మపాశమ్ముఁడడవి, నన్నుఁ జువదోయిదియనిఁపిన్న నొందె.

—: గరుడుఁడు రాఁగా నాగపాశము వీడుట :—

తే॥ ఈస్థి యిఁకెట్టి పరిణతిఁననయనొక్కొ, యని వియచ్చరుల్ చింతించుఁనదనునందు
ప్రక్కనే యున్న గరుడుండుఁబ్రాఁతవలన, గరగి చీకటిలో నటఁగానవచ్చె.

నీ॥ కలఁగని హృదయంబుఁకలఁగుటచే జంత, తగని డెందంబున ఁ నొగులువాఁడు
లంకకుఁ గొంచిన ఁ లలి జగంబులఁ గాంచు, వడువున కారాటఁపడెడువాఁడు
పక్ష మారుత వేగఁబలమున దిగ్గంతి, నేత్రముల్ మూయంగఁనగడువాఁడు
తన మేనికాంతి భూతల వియత్రలములఁ, బట్ట కగలు చేయఁవలలువాఁడు

తే॥ దూరదర్శిచక్షువులతోఁగిదోయజాక్షు, మేనుగాంచియుత్సాహంబుఁమీఱువాడు
కడలి తరంగలు చెదరఁ జీఁకటలులు బెదర, వచ్చువాడు సభశ్చరుల్ ఁమెచ్చువాడు.

సీ॥ పాపజాతి కలంగఁజాఁపజాతి నలంగ, దర్శన స్పర్శనోద్ధతి గలాఁడు
అరులు గిరులఁ దూఱఁనిరులు దరులఁ జేర, బలువు చెలువు మేనఁగలుగువాడు
అలరు లత్తుక! మేనువెలరు కత్తుక జాను, గలుగు వెలుంగుతోడఁజెలంగువాడు
గుణ భూషణముల భాషణ భూషణముల న, స్మరి భూషణములఁమలయువాడు

తే॥ ఒడలివలన వెన్నెల లెండఁలొలయుచుండఁ, గనకగిరిమీఁది భానునికరణి నొప్పి
శీర్షమున రత్నమకుటమ్ముఁచెన్నుగులుక, నైన తేయుండు జానకీజాని డాసె.

సీ॥ కాలమేఘములీలఁగ్రాలు మేనినిగాంచి, చిరము ననున్మృతుల్ సేయకుంట
ధ్వజముపై నుండి సర్వ జగంబులనువొందఁ, గావించు వినుతులుఁగానకుంట
వాహనమై లోకఁవంద్యత్వము చిరమ్ము, మఱచిపోవఁగఁజాలిఁమలయుచుంట
తల్లిని పాసినఁపిల్లకై వడిఁ జాల, కాలంబు ప్రభుఁబాసిఁక్రాఁగుచుంట

తే॥ తలఁచి తలఁచి మెత్తనగఁ జిత్తంబుకరంగ, లోక మూలకారణ రమాఁలోల! వరద!
బ్రహ్మరుద్రాది దేవతాఁవంద్యనామ! రామ! చింత యేలనుచుఁజేరంగవచ్చె.

తే॥ మాయ జగమిది సర్వంబుఁమాయ నీవు, మాయకాఁడవు నీదగుఁమాయ నెఱుంగ
నెవడు వలఁతు లీమాయ నిన్నేమిసేయు? విశ్వజనక! విశ్వోదర! విశ్వసాక్షి!

సీ॥ ఆద్యమై కాంచి మఁధ్యమ్యయి పోషించి, యంత్యమై పరిమార్చుఁవరయ జగము
లన్నిట నుండు విఘ్నాప్తి యొనర్తువు, నరుండవై యొరులచేఁవరముగొందు
నీనములుగఁ గమఁలాసన రుద్రులఁ, జేసి వారలతోడఁ జెలంగుచుండు
తలఁచున సృష్టింతు ఁ తలఁచున విలయంబు, నెనఁగింతు వీవు ల ఁ యింపకుండు

తే॥ విట్టి పద్ధతి యిసుమంతఁయెఱుంగఁగోర, సంధులంజేసి చీకటియందు నిలుతు
వహహ! జాణతనంబా? పిన్నాటయేమొ? యరసి పలుకంగ నేరికినైతిగాదు.

సీ॥ జీవితమొనఁగుదు ఁ చెడక నై జస్థితి భావించు దుందువు ఁ వాంఛగొనవు
దొరకనిత్తువు కొన్నిదొరకనియవు కొన్ని, దొరకిన యవికూడఁదోఁతు కొన్ని
పనిబిడ్డ నేడ్చింపఁపండిచ్చు కరణి దుః, ఖంపఁజేయుదువు సుఁఖంపనిత్తు
వాహరమగుదువుఁప్రాణంబు నగుదు దో, బూచులాడుచునుండుతోఁచకుండు

తే॥ కానబహురూపుఁడనుచునేకంబయనుచు, నందరానివాఁడంచుమాఁయూవియంచు
జ్యోతియంచు నానందమ ఁ యుండవంచు, శ్రుతులు బహువిధంబులుగ వా ఁ
క్రొచ్చుచుండు. ౧౯౨౬

సీ॥ ఆస్తికు తొనన ఁ నాస్తికుల్ లేదన, నెనఁగు సేర్పులకు దా ఁ విత్తువేల?
బహుళకంకలకుఁ దా ఁ వలమిత్తు వదియేల? మాయలతోడనే ఁ మలయులేల?

పలువిధ మతములు ♦ ప్రబలనిచ్చుట యేల? జనులు తన్నుకలాడఁగనుటయేల? పాపంబులను తొల్లఁ ♦ బండనిచ్చుట యేల? మొలకలో గిల్లుట ♦ తెలియవేల? ఆ॥ మొలక నిచ్చుటేల? ముదుర నిలుపుటేల? శ్రమలఁబొంది తుదకఁజనుపనేల? తెలిసి తెలియకుండు ♦ తెరచాటు బ్రదుకేల? స్పష్టపఱుపకీట్లు ♦ చంపుటేల? ౧౯౨౨ సీ॥ మఱచిన తెఱఁగేల ♦ మఱవని వెరవేల? యెఱుగకుండుటయేల? ♦ యెఱుఁగుటేల? వదలియుండుటయేల? వదలకుండుటయేల? ♦ యంటియుండుటయేల? యంటమేల? ఒక్కరూపంబేల; పెక్కురూపములేల? తినుటేల తిండికై ♦ తిరుగుటేల? పుట్టించు టదియేల? పోలియించు టదియేల? నడుమఁ జక్కులు వెట్టింపఁచుటేల? తే॥ దేహమును పొందుటేల? యీ ♦ త్రిప్పటేల? ధర్మ సంస్థాపనమునకో? ధరణిజనుల కెల్ల నాదర్శనమునకో? యేమి తెలియు? నీదు మాయలు కల్లలో? నిక్కువములూ? సీ॥ కర్మఫలంబుల ♦ కైజన్మ మొనఁగెడు, కర్మల నంటక ♦ కదలువారి కానంద మొనఁగి తాన్మానసంబుల నుండు, మునులకు మొదలి ముఁమ్మార్పులకును జ్ఞానులొ వారి క ♦ జ్ఞానులొ వారికి, నెల్లవారికిఁదెల్ల ♦ మెఱుఁగఁబడవు పెనఁగినవారు చ ♦ చ్చినవారు కనిదుఃఖి, మొందువారలయందు ♦ నుండువనుట తే॥ యిప్పు డిచ్చట నీయొద్ద ♦ నెఱుఁగనయ్యె, వెడఁగు వెడఁగు వివేకి వివేకమీపు నీది ఫిరగుణం బెయ్యదో? ♦ నిశ్చయముగ, నెఱిగి గొఱలేక యెఱిగింప ♦ నెవరి తరము? ౧౯౨౯

తే॥ కార్తికేయకందము నొల్పఁగడఁగునంత, లోన నేమియు లేకుండుఁజూనదోఁచ నీ వవతరించియును నిజమెఱుఁగనీవు, నీదు మాయలఁ దెలియంగనేరమయ్య! తే॥ అని నుతించుచు గరుడుండు ♦ తనవుదీప్తి, దమముఁ దోలుచురాఁగాంచి ♦ దాశరథియు

వింతవాడవఁడని చూచునంతలోన, వచ్చి చెంగట నిలిచె నాదృశ్చి తొలక.

†చ॥ నిలిచినయంత నాగములు ♦ నెమ్మదిగా ధనము గుణంబు నిర్మల యశము గలట్టి విభు ♦ మన్ననఁ జెందిన వారి యంగదలో తొలఁగిన చందమై కలువ ♦ తూఁటికి నన్నని డారమంతయుం దెలియఁగరాక మాయమయి ♦ తీత జగంబులు నంతస్థిల్లఁగ. ౧౯౩౨

క॥ ఎఱకల కరువలిచేఁ దమి, పఱచుటయేగాక మేనఁబ్రచ్చిన యలుఁగుల తొఱఁగెను దద్దులతోడను, నెఱి తెలివరి కంటఁగట్టు ♦ నిందయు బోలెక తే॥ శ్రూరకర్మ లధర్మ లింఁబ్రారులందు, మందునకు నొక్కఁడే నునుఁటొందలేదు త్రితస్పష్టిలో జీవులఁగొమరుదాల్చి, వానరులు లేచి యుత్సాహావంతులైరి.

† ఇంద్రుని ప్రయోగించిన నాగములు తిరునెల్లయ నెల్లారున నుదార్పణము జటాంబు తమ్ముని శరణానుని గాఢాభిషేకమునకులయు బంధులయు అరణివలె తొలఁగినట్టి. అనిభూతము.

ఉ॥ నీతివిదుండు రాఘవుడు ♦ నమ్మది లేచి నమస్కరించు వి
భ్యాత చరిత్రు లక్ష్మణుని ♦ గాటముగాఁగఁ బరిష్కరించి యి
ట్టితటి బాముగూర్చు విధి ♦ యే తొలఁగించె నటంచు వానర
ప్రాతముఁ బ్రాణముం బలె గఁగరంబున దువ్వుచుఁ బల్కు దార్జ్యతో.

మ॥ స్థిర దోషాకరు లీల నొప్పు నఖి రాజంబొల్పు పుణ్యాత్మ ! దు
ర్భర దుఃఖాంబుధినుండి తేల్చితి తపఃప్రాప్తోత్థ పుణ్యాంబు నాఁ
గరుణామూర్తివి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిం ♦ గావింప నేముండు ? న
త్పురుషుల్ ప్రత్యుపకారముం గొనఁగ నంతోషింతురే యెయ్యొడక ?

శా॥ ఏమిం దోపక వేఁగుచున్న యిటకీ ♦ వేతెంచి మాప్రాణముల్
పేమక వెండి యొసంగి కాచుటలతో ♦ విజ్ఞాపచారోక్తు లి
ట్లామోదంబుగఁ బల్కుచుంటివి మహా ♦ త్మా ! దీనికిఁ సాటిగా
మేమేకానుక లీయఁగాఁగలము ? మామేరల్ మహాల్పంబులౌ. ౧౯౩౭

శా॥ సందేహించుచునున్న ప్రాణముల ని ♦ చ్చంగూర్చు పూజ్యాశయా !
ముందెన్నండును చూడలేదు చెలిమిం ♦ బొల్పార దొక్కండు మా
యందంగై గొనలేదు నీకుఁ గొఱయే ♦ యందంబునక లేదు మా
చందంబారసి తెల్పు చేయఁదగు క ♦ ర్జం బెద్దియే నున్నచో. ౧౯౩౮

మ॥ అను శ్రీరాముని ప్రేమపూర్ణ విమల ♦ వ్యాహర మాల్పించి య
వ్విసతాపుత్రుడు కేలుమోడ్చి యనఘా ! విద్వి డ్యథాసంతరం
బున వత్తుక మన ప్రాత చుట్టటికముక ♦ మోదంబుతోఁ బూర్తిగా
విన వాక్రుచ్చెద వీడుకోలె యనుచుక ♦ విచ్చేయుడుం గాంచుచుక.

చ॥ పిలువక వచ్చి జీవములఁ ♦ బ్రీతి నొసంగె నుదారుఁ డీతఁ డే
వలనను మాటుమేలు మన ♦ పాల గ్రహింపఁడు లోకమందు పు
ణ్యులు తమయంత వచ్చి జని ♦ నొప్పులఁ దీర్తురు గొప్పలాభముం
దలఁచియొ వారిదంబు జన ♦ తా ఘన తాపము పాపుచుండుటల్ ?

చ॥ అని రఘరాముఁ డాడఁగ మ ♦ హాబల నూనుడు దేవ ! లక్ష్మణుం
డని మరణించె నంచు మిథి ♦ లాధిప నందన కుందు నొందుఁ గా
వున విజయోద్ధతి న్నిదురఁ ♦ బొందిన రక్కసిమూఁక భీతిలక
గొనఁగొని సింహనాదము న ♦ కుంతిత రీతి నొన ర్తమా యనక. ౧౯౪౦

మ॥ ధరణీజాపతి మంచిదే యనఁగ న ♦ ప్రద్వీపముల్ నప్త సా
గరముల్ నప్త కులాశలంబులు కలం ♦ గక నప్త మేఘంబులుక
బరపై తాఘల రాల్ప దిక్కు లగలక ♦ బహ్మండ భండంబు చిం
దఱుగా వానరవీర సంతతి మహా ♦ ధ్వానంబు గావింపఁగక. ౧౯౪౧

మ॥ అకలంకాత్మ ధరాత్మజాత మదిలో ♦ నారాటముం గూర్చు ద్రవ్యం
బకు వక్షంబునఁ గాఁడు మారుశరముల్ ♦ వక్షంబుఁ దొల్పంగ న
జ్జక సెజ్జం బొరలాడు పంక్తిముఖుఁ డా ♦ శబ్దంబు నాలించి యిం
చుక యోచించి నిజస్థితి దెలియఁగాఁ ♦ జూచెన్ విలోలాత్ముడై. ౧౯౪౩

మ॥ జనకాజ్ఞా జడలూని ధర్మమును సం ♦ స్థాపించి దుష్పాప వ
ర్తనులం గూల్చుగఁ గంకణంబు గొను శ్రీ ♦ రామున్ మనంబందు చిం
తన గావించుచు నున్న సీతయును సీ ♦ తాదేవివైఁ బ్రేమ ని
ల్విన మూఁడును తక్క నిద్రిలని జీ ♦ విం గాన మాలంకలో. ౧౯౪౪

మ॥ ఆ శబ్దంబును విన్న రావణుఁడు కో ♦ పావిష్టుడై లేచి యా
కీశవ్రాతము లక్ష్మణుండు ననిలోఁ ♦ గీడొంది రన్నట్టి సం
దేశం బెంతటి సత్యమో ? యినకులా ♦ ధీశాన శింజాన మా
కాశం బంటెను వానరావధుల పె ♦ న్నరా నినాదంబుతో. ౧౯౪౫

తే॥ రామ కోదండ మొనఁగె నిఃస్థాతరవము, లక్ష్మణుని ధను వండగోశమునఁబగిల్చె
హనుమ గర్జ శ్రవణభేరియగలఁజేసె, దరణినుతు గర్జనంబు రోదసిని సింఁచె.

తే॥ అంగదుం డార్చుచుండె నీలలాది కేశు, లుత్పాకత్వంబుచేఁ జేయునుగ్రరవము
బ్రహ్మగోళంబులోన వెల్పులను నిండె, బాశమున నుండి వారు వీఁడ్వడిరినిజము.

క॥ అనిలేచి పంక్తి కంఠుఁడు, చనియెను వడి నింద్రజత్తు ♦ పదనంబునకన్
మునువెనుకల ఖడ్గులు దీ, ప నికరములు వట్టి దనుజావనితలు నడవఁ. ౧౯౪౬

తే॥ చేలములు జాటుచుండఁగఁగేలఁబట్టి, నెఱి కురులువ్రేల మత్తెక్కు. ♦ నిదురకనులు
వ్రాలఁ దడఁబడు నడకతోఁచచ్చినారు, మధ్యమధ్యదూఁగుచుఁదటిఁనృధ్యలపుడు.

తే॥ మద్యపానంబు కూర్చు నామధ్యఁ గలలు, కనుల బరువును తోచికోఁపనివిధమ్ము
పాల లండెల కొలది శబ్దమ్ముగలుగఁ, దడఁబడుచు నడచిరి దేవతరుణులపుడు.

తే॥ మొగులునకునల్పుగల్పించిపోగలునించి, పూలుతుఱిమినట్లుండు కొప్పలును సీల
నయనములును కెంబెదవులునౌరు గలుగు, పడఁతు లూఁగుచుఁ దూఁగుచుఁ
బడుచుఁ జనిరి. ౧౯౪౭

సీ॥ మధురసాలామృతమాధుర్యములఁజేర్చి, కలుకుల వలుకులుగాఁ గడించి
హరిణ మత్స్యజ్జంబులందలి సౌందర్య, ములఁ దీసి సోగ కంన్నుల నమర్చి
తక్కు నుందర వస్తుతతినుండి కొన్నట్టి, మురువున నయవంములు నృజించి
చిత్రనృప్తిగ బ్రహ్మచేసిన చెలువలు, దశముఖ నిరుదెనదవిలి రాఁగఁ

తే॥ బ్రహ్మ భీకరరవములుఁచెవులఁబడుడు, బిడుగు రొద విన్న భుజగులఁవడుపుగాఁగఁ
సింహ గర్జనమును వినిచిదగొదవడు, వారణముల చందము ధైత్యవరులు పొంద.

తే॥ త్వరగఁ జని పెద్దకొడుకు సౌధంబుచేరి, గాయములనుండి నీచూరఁగ్లమముసెంది
సింహాఘాతంబుచే జేవఁచెడిన గజము, చెలువునను బెగ్గిలెడి యిందఁజితునిగాంచె.

ఉ॥ తేచి నమస్కరించు దిట ధీక కరంబులు శక్తిహీనతం
దోచు విధంబునక విసతి ధీ మెలమెల్లన మ్రొక్కు వుత్తకుఁ
జూచి యిదేమి చాల శ్రమ ధీ సుక్ష్మితి? వేమి ఘటిల్లెఁ జెప్పుమా
దాచక యంచుఁ బల్కులు లె ధీ దంగొని వేడఁ గుమారుఁ డిట్లనుక.

చ॥ కవచము పట్టు వీడినది ధీ గాటపు తొమ్మునఁ జెప్పరాని లా
ఘవమున దూసిపోయినవి ధీ కాండచయమ్ములు మేరమీఱి దా
నవకుల చంద్ర! మిక్కిలిగ ధీ నల్లయు వెల్వడ మేనుసోలె మా
య వలన లక్ష్మణుండు మృతి ధీ నందకయుండిన నేమియాదునో? ౧౯౫౫

చ॥ హరిహరయఁడుక హరుండు హరి ధీ యర్కుండు మున్నగువారు నేయు సం
గరముల నింతగా నలయి ధీ కం గొనలే దివు డాడునట్టి దీ
న రవము మున్నొకప్పుడుఁ గ ధీ నంబడ దమ్మునకేంద్రు బల్మి య
జ్ఞరే! వివరించి తెల్పు నొక ధీ చాపములోడిది గాదు నాయనా! ౧౯౫౬

చ॥ అనుజని శక్తియిట్టి దగు ధీ సగ్రజ శక్తి తలంచి చూడఁగా
మనకది తెల్పఁగా వలతి ధీ మాత్రము గాదు పయిక మతేమిగాఁ
జనునొ వచింపఁగాఁ దలఁపు ధీ చాలదు చూచెడుగాక గెల్వమే
మనకగు నంచు నిక్కుటలుమా పొరపాటగు మాను నాయనా! ౧౯౫౭

ఉ॥ వానరవీరులం దునిమి ధీ వారక లక్ష్మణుఁ గూల్చి గెల్వముక
నేను గడించుటలే వినుము ధీ నిక్కము మాయను నాగపాశముం
బూనుటచేతనే; యింకను ధీ భూమిజభర్త యొకండ నిల్వఁ బై
గా నగు కార్యమెల్ల జరు ధీ గండగు నంచు వచించు నంతటక. ౧౯౫౮

ఉ॥ రావణుఁ డిట్లనుక గుణ విరావము లక్ష్మణు వింటినుండి పై
తావులు బ్రద్దలౌ నటులు ధీ తర్కొనె వానర సింహనాదముల్
మేవుకొనెం దివంబు రణ ధీ మేదినిఁ బుట్టిన గొప్ప ఘోషముల్
నీవు వినంగలేదొ యన ధీ నివ్వెఱఁగొంది కుమారుఁ డిట్లనుక. ౧౯౫౯

ఉ॥ వారలు నాగపాశమున ధీ బంధితులైరి మొగంబులందు తే
జో రమ డిందె జావక య ధీ సువజ మొందుట సత్యమానోకో?
యేరికి దానిఁ దప్పికోన ధీ నిమ్మగుఁ? దప్పిన దైవశక్తికిం
దూఱు ఘటిల్లదే? యనుచుఁ ధీ దూఱి తలంచుచు నుండు నంతటక.

ఆ॥ వేగు లరుగుదెంచి ధీ విభునకు మ్రొక్కుంగ, నాతఁ డాత్రపడుచుఁ నడుగునంత
వారలిట్లు లర్థవంతమా వాక్కులఁ, బలికి రధిక నయముభయము గదుర.

ఉ॥ పాశ నిబద్ధులై శర వి ♦ పాటిత దేహులునై రణంబునం
గీశులుఁ దమ్ముఁ డుండఁ బరి ♦ కించి యలంగి తపించి యేడ్చి నీ
తేజుఁడు మిక్కిలిం గినిసి ♦ యిత్తటి లోకములెల్ల నొక్కటఁ
నాశ మొనర్తునంచు జిత ♦ నం బొనరించుచు నుండునంతటఁ. ౧౯౬౭

చ॥ గరుడుఁడువచ్చె వాని యెస ♦ కంబగు రాకను గాంచి నాగముల్
తురతురఁ గట్లువీడి చిటు ♦ తున్నలుగా నశియించె వారి ము
మ్మగమగు మేనిగాయములు ♦ మాసెను మున్నటికంటెఁ దేటయుఁ
దిరము బలంబు గల్గి యటు ♦ తేఱువ నార్చిరి వార లయ్యెడఁ.

ఉ॥ నాపుడు రావణుం డనియె ♦ నాదు కుమారుని నాగపాశ మీ
రేపను వైనతేయుఁడు ఘ ♦ టిల్లఁగ నాశిలనేమి? వానికిం
గావర మింతగల్గెనె? వి ♦ కావిక లయ్యెను నాప్రయత్నముల్
నా విఘ్నలిట్టులై వెలుఁగఁనా గరువంబును మంటఁ గల్పనే? ౧౯౬౮

నీ॥ పదునాల్గు లోకంబు ♦ బుదరంబున నడంచి, వీడుచుండు ననెడి ♦ వెడ్డుకీర్తి
పడసిన వెన్నుండు ♦ బవరంబు నాతోడ, నొనరించు నాఁడు భీ ♦ తిని వహించి
జగములన్నియుఁ బెక్కు ♦ సార్లు చుట్టిననాఁడు, డాఁగురించి కడలి ♦ డాఁగునాఁడు
లల్ల వైకుంఠంబు ♦ కొల్లపెట్టిననాఁడు, నాశరమ్ము లురమ్ము ♦ నాటునాఁడు
తే॥ బరియలును వీఁపు బాహువుల్ ♦ నెఱుఁగులంటఁ, గ్రుచ్చి తఱిమిననాఁడు నీ ♦

(గుడ్డిగరుడి

చూడదో? శక్తిలేదో? పిచ్చుకలమీఁది, కేగనో! నాటి కడిమి నేఁ ♦ డెఱుఁగ దేమో?

తే॥ కాఁగలది కాకమానదు ♦ కడచి బ్రదుకు, వారి నెట్లయినం జంప ♦ వలయుఁగాదె?

యీవ తగుదు చేయుము తార్జ్యుఁడిలనొంద, ననుడు మేఘనాడుఁడు తండ్రి ♦

కనియె నిట్లు ౧౯౬౯

తే॥ నేఁడు మాత్రము శ్రమసిఁగఁనిలిచి యెల్లి, వెడలి బ్రహ్మాస్త్రమున మనో ♦ వేదనంబు

నీకుఁ దొలగింతు ననివల్ల ♦ నిర్జరారి, మంచినని చేరె దన తల్ప ♦ మందిరంబు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కంబరామాయము .

యుద్ధకాండము :: ఉత్తరభాగము

౧౯ సేనానాయక వధ పటలము. (౧౦౨)

తే॥ మిన్నలము పెడబొబ్బలు విన్న దైత్యు, లడరి శంఖ భేర్యాది వాఁద్యములు చెలంగ
సమర కౌతూహలంబు డెఁదములఁ బొడమ, ననురవిభుఁ జేరి యానతియడుగునంత.

తే॥ బవరమునకీవునమ్మహాపార్శ్వతోడఁ, బొమ్మధూమ్రాక్షులను దశముఖుని గాంచి
విన సహింపక దూతలు వీరుచేయు, చేత లించుక విన్నడని చెప్పిరిట్లు. ౨

చ॥ రథములు వోవ వారణ తురంగములెల్ల నశింప రాక్షసుల్
క్రథగొని పోరునేసి యనిఁ గూలఁగ నింద్రజి యొంటి నిల్పుచో
వృథగొని లక్ష్మణాశ్రుములు వచ్చెనదో యిదో యంచుఁ గొంకుచున్
బథము దొలంగి వావిడిచి పాతినవారలు ధీరులే యన్. ౩

తే॥ క్రూరకర్మంబులను జంకుఁగొంకు లేక, చేసి యలవాటు పడినట్టిచేయిగాన
దశముఖుం డదివిని ఘోరదావపహ్ని, కరణి మండుచు వారలఁగట్టఁబనిచి. ౪

—: రావణుం డింద్రజితునిచక్రరక్షకుల ముక్కులుగోయ నాజ్ఞపించుట :—

తే॥ వీరినేవ యిట్టిది యంచునూరివార, లెఱుంగ నాసికగోసి యూరెల్లఁ ద్రిప్పి
విఱువుఁ డంతియచాలును వేఱువలదు, పొండనఁగఁ గింకరులు కోయఁబూనునంత.

ఆ॥ వలదు వలదటంచువారల కడ్డంబు, వచ్చి యూపి పంక్తిపదనుఁ గాంచి
యేమిసేయఁదలఁచితిది ధర్మమే? యంచు, మూల్యవంతుఁ డనియెఁమఱియునిట్లు.

చ॥ గెలిచినవార లోడుటయు గెల్వనివారలు వెండి గెల్పుటల్
తలఁపఁగ నైజమై పొనఁగు ధారణియందు మగంటిమిన్ సదా
చలనములేక నిల్పుకొనఁ జాలినవాఁ డొకర్థండు కల్లునే?
వలపులఁ గూర్చుండు జయ పంజరగోపిని దాంతచిత్త యే? ౭

తే॥ పరబంబు బించు కేనియునరయవలదె, తొల్లి నిర్ధర సేనలు వెల్లివిరిసి
వచ్చి యోడవె? యంతతో వానవుండు, జతనమును మానుకొనియెనేజగమునందు?

చ॥ వరుణుడు కంపితాంగుడయి ధృష్టపార్థివ వీరుని చేరవచ్చి తా
శరణమునొంది జీవముల ♦ జానుగ నిల్పుకొనంగఁజాలె నీ
పురువులు చూడ లెక్కకును ♦ పోల్చుగఁజాలినవారె ? ఘోర సం
గరమున వారితో నెదురఁ ♦ గా వశమే ? యిది నీవెటుంగవే ? ౯

క॥ పాలిసె నలువది వెల్లువల్ ♦ కలనియందు, వీరు మువ్వరే ప్రాణములార నిలుపు
కొన్న వారు గావున వీరికన్న నెవరు, ప్రథన చాతుర్యమును బయల్పఱచినారు ?

చ॥ చెడియెను నాగపాశమును ♦ చేడ్పడి యర్థముకంటె హెచ్చుగా
మడిసె బలంబు నీవు నని ♦ మానవనాథుల నేర్పు పెంపు ను
గ్గడువుగఁ గాంచివచ్చితివి ♦ గాదె కుమారునితోడ నుండమి
జెడుగుగ నెంచి ముక్కులను ♦ చెక్కెదె ? యియ్యది యుక్తకార్యమే ?

తే॥ లక్ష్మణుని పేరుసెప్ప నీలంకలోని, జనులు తమతలుపుల మూసికొనెడివారు
ఎవరినాసక గోసెదోయెంచిచూడు, జగము కలదాఁక గోసిననమయునేమి ? ౧౨

తే॥ దూతయై వచ్చినట్టి వాతూలనుతుని, ధాకకోడి మొక్కినవారు సోకలందు
పెక్కురున్నారు వారలు ముక్కులొంది, యున్నవారలు కోయకయంటివేల ?

ఉ॥ సీతను వీడమిం గలుగు ♦ చిక్కులచే మనవీరు లెందఱో
యీతల శత్రురాజు వధి ♦ యింపఁ బ్రతిజ్ఞలు చేసిపోయి రా
రీతిగఁ జేసివచ్చు నొక ♦ రిం గనమితకు రామలక్ష్మణుల్
సీతలద్రొక్కి నిల్చి రింక ♦ నెవ్వడి నెల్లర ముక్కులూడ్చెదే ? ౧౩

చ॥ అనవిని వారు డెందముల ♦ సంజక యించుక మాని కేలు మో
డ్పును గదియించి దైత్యకుల ♦ ముఖుని గాంచి క్షమింపుదేవ ! మా
మనముల నెందు రోసినను ♦ మాయలు మోసము లేదు సంగరం
బున ఘటియించు దుస్థితులఁ ♦ బూర్తిగఁ దెల్పద మాలకింపుమా. ౧౪

మ॥ విరఘండై తనయుండు శక్రజితుడే ♦ విస్వీధి కేతెంచి శం
బర మాయల్ పచరించి ప్రాణములతో ♦ బైల్పడ్డవాడయ్యె మా
తిరముల్ సెప్పగనేల ? దేవ ! యింక ధా ♦ త్రీనాథ శీర్షంబుల
జరణాబ్జంబులచెంత నుంచెదము ని ♦ చ్చల్ నీవు మోదింపఁగఁ. ౧౫

ఉ॥ పంపుము పంపితేని యన ♦ వద్య రణంబున నేట రేపట
చంపిర యంచొ చంపఁబడ్డి ♦ చచ్చిర యంచునొ విందుగాని వం
శంపు గురుత్వమే చెడఁగఁ ♦ జాటిరి తాటిరి పాటిరంచు నీ
చంపు వచస్సుల వివరఁగఁ ♦ జాలవు మన్ననచేసి పంపవే. ౧౬

చ॥ అని శవధంబు నేయుటయు ♦ నాయథపాణుల బంతి వెల్లులగా
దనుజ పరోక్షుడంపె రథ ♦ దంతి తురంగము లన్నితోడుగా

ననువుచు యజ్ఞశాత్రవు న ♦ హర్షతి శత్రుని మూల్యవంతుతో

ఘనుడగు వజ్రదంష్ట్రుని నిఃకాయముఁ గాయఁగఁ బంపు సంతట. ౧౮

అ॥ నింగి మింగె ధూళినిర్జ్వలద్రులు కనుల్, గప్పుసేన మేరఁగాంచలేక
కనులు మూసికొనిరికరముల నెవరికి, నైతిగాక యుండెనరసి తెలుప. ౧౯

తే॥ కాష్ఠ గలిగిన కొండలకరణినొప్పు, హస్తీఘటలపైఁ డెక్కింబులలల వీవఁ
గైదువులు జలచరములగఁగిఁ జలింప, నేమి రవముతో సేన వార్షిధిని పోలె.

క॥ శరనిధికై వడి భేరులు, మొరసెను కరు లిరులతో న ♦ ముద్రముతో మ
చ్చరికముగొని గీచెట్టెను, హరులును సకిలించె మిత్తియటచినభంగి. ౨౦

క॥ నడగఁద్రు నడచు జడుమున, నడవక సిడి లెక్కగొనక ♦ నాగంబులు పై
జడదముల జలముఁ బీల్చుచు, నడుగిడకయె నిలుచు నడచు ♦ నామిక తోడ. ౨౧

తే॥ కైదువులకాంతి భూషణకాంతితోడఁ, దురగ వారణ సృందసస్త్రాములకుఁ
గల యలంకార కాంతితోఁగలిసి పరవి, దశదిశల నున్నయిరులనుతటిమి చంపె.

తే॥ వచ్చు సేననుగని ధరావరుడు కినిసి, దనుజవమువుతో వచ్చెడుఁఘనుడు శక్ర
జతుడొ కాడొ తెల్పును యనశిష్టగుణ వి, భూషణుడు విభీషణుడు రా
మునకు ననియె. ౨౨

మ॥ గుహలోనుండి డుధాగ్నిరేపఁ బెలుచు ♦ ఘోషించుచు దుర్భయా
వహ రోషంబున నిప్పులం గురియుచు ♦ బాలేందురేఖా సమో
న్యహ దంష్ట్రా) రుచులొప్పఁ దూణములు కఠిన్నందాల్చి కై వింటితో
బహుళాభీలత వచ్చునాతఁడు మహా ♦ పార్శ్వండు రాజోత్తమా!

క॥ జ్వాలాభీలములగు క్రూ, రాలస నేత్రములతోడ ♦ సలరారుచుఁ బె
న్నాలుక నార్చుచు వడి వా, తూలగతి వచ్చువాడు ♦ ధూమాత్మఁడగు. ౨౩

అ॥ పదరుబోతు శూలపాణి! యీతల నీది, యా యటంచు డాయనరుగువాడు
కాభులొప్పు కొండకరణి వచ్చెడువాడు, వజ్రదంష్ట్రుఁ డనఁగఁబరఁగువాడు

క॥ పెదవులఁ గొఱికిడు నాతఁడు, నెద గాలిని గెలుచు తురగమెక్కినవాడు
నృదుడు రణభయద రూపుడు, నదనద్జ్ఞ విహీనుడగు పిశాచుడు రాజా!

అ॥ వనధికంబె రవమువహ్నికంటెను వేడి, గలుగువాడు రథముగలుగువాడు
సూర్యశత్రు వనఁగఁశోభిల్లువాడు త, త్పొంతగతుడు యజ్ఞవైరి యధిప! ౨౪

డె॥ ఎట్టుని శాలి నస్యముల ♦ యెన్నులబోలు తురంగ సంఘముల్
బిట్టుగఁ గల్గువాడు రణ ♦ భీకర కర్ముడు నట్టి కార్యముల్
వట్టుగఁ జేయఁగాఁ దగు త ♦ ప; ఫలయుక్తుడు దూరదర్శియు
గొట్టున శూలి నెత్తెడి యకుంతిత నత్తుడు మూల్యవంతుడొ. 30

ఆ॥ అనుచుఁ దెలుపుచుండఁనినకుల వరునకు, జయము జయ మటంచుఁనవ్వడించి
ప్లవగవరులు దనుజుఁబలములపై రాలు, తరులు గొనుచుఁ బోరఁదఱిసినారు. ౩౧

ఆ॥ ప్రళయజలధినుండి ఁ వడగండ్లు రాలిన, కరణి విండ్లనుండి ఁ శరచయమ్ము
వెడలుచుండ శిరముఁలెడలికోఁతులు పెద, వులను కొఱుకుఁచట్టెఁయిలకుదొరలె.

ఆ॥ తరులు గిరులువై వఁగరులును తురగంబు, లరదములును వీరవరుల శిరము
లాదిశేషు పడఁగఁలడఁగంగఁ గుప్పలు, గూలిపడియెఁ గదనఁకువలయమున. ౩౩
తే॥ అమరవైరులు వైచు చ ఁ క్రములు త్రెంప, బాహువులు పాదములు పెను ఁ
వాలములును

విఱిగి మోచిన గిరులతోఁదరులతోడ, నడఁగి గ్రుక్కుమిక్కురనకఁపడియె హరులు.

తే॥ పరువడిం దెనలకు దాటుఁపాటవంబు, నెలయు ఘోటకరాజి నాశ్వికులు కేచి
వీచినట్టి తోమరములుఁవీరవర శ, రీరములఁ గ్రొచ్చి పుడమినిఁత్రెంచి చొచ్చె.

తే॥ బిఱ్ఱబిఱ్ఱున వనచరుల్ ఁ వీచు శిలలు, పడగ లురలంగ వోధల ఁ పండ్లురాలఁ
దలలు వీలఁ బాతకుల గొం ఁతులును తునుఁగ, నేనుఁగులు పీనుఁగులుగాఁగ ఁ
నిలను గూల్చె. ౩౬

తే॥ కరక లురలంగ గుహలకుఁబరుగులిడెడు, చిలువలంబోలియాశ్వికుల్ ఁచెలఁగవైచు
శూలములు కుంతములు వానఁరాలి యొడఁగు, లందుచొచ్చి యుచ్చును సొమ్మఁ
యలఁత యెనఁగ. ౩౭

తే॥ వారణములు తోఁకలమోదుఁవానరులను, దొలఁగివారలుకాభులఁద్రుంత్తువాని
కొంద ఁవ్వానినెత్తి రఁత్తోగణంబు, చదియవైచి యార్తురు రణఁత్తుతలమున.

తే॥ ముందునకుఁ ద్రొచికొని వచ్చిఁపొందనేయు, కవుల రాలచే ననురలుఁకలనఁబడిరి
వారి విండ్లనుండి వెడలుఁవారనములఁ, దునిసి పండ్లిగిలించి కోఁతులును కూలె. ౩౯

మ॥ ధర నౌత్సుక్యముఁగూల్ప పేతువగు దు ఁ ద్రారిద్ర్య చింతాప్తి యం
తరమం దెక్కుడుగల్గ వేదనను వం ఁ తంగుందు ఖన్నాత్మము
గొరయంబట్టఁగ నూపి రూడునను లోఁకోక్తి క్రమంబంది వా
నర శైలంబుల న్యందనాక్షములు భి ఁన్నంబొంద నిల్చె హరుల్. ౪౦

తే॥ మరణమొంద నాధోరణుల్ ఁమ త్రకరులు, రక్తనదములఁ డెక్కిముల్ఁరాజలంగఁ
దిరిగె మాలుము లందఱుఁద్రెల్లనంతఁ, గడలి స్వేచ్ఛతోఁ దిరుగాడుఁకలములట్లు.

క॥ పోడిమి చెడి యాశ్వికతటి, పాడఱఁ బంకమునఁ బడుచు ఁ వాంతుల రక్తం
బోడిగిలఁ గ్రక్కుచుండెడు, బాడబములు బాడబమ్ము ఁ పగిదిందోచె ౪౨

తే॥ వానరుల్ల వైచు కొండలఁవలన నలఁగి, రూపుమాసిన దనుజులఁకోపుచూడఁ
జరము కూడిమ్మాడిన వారిఁచెలులె వచ్చి, చూచి గుర్తింపరానట్టిఁచొప్పు గలిగె.

తే॥ హనుమ యెదిరించె ధూమాత్మనుంగదుండు, మాఱుకొనియె మహాపార్శ్వః
మూల్యవంతుఁ

జెనకె నీలుండు పనసుండుఁ మొనసితాఁకె, మాయుయగు పిశాచుని రణఃస్థూతలమున
తే॥ సూర్యశత్రుని మార్కొనెఁ సూర్యుతుండు, యజ్ఞశత్రుఁ డీడాడె రాఁమానుజున్
వీరుండగు వజ్రదంష్ట్రుండుఁ బారినమరు, చున్న ఋషభుని డీకొనెఁ నుత్సహించి. ౪౧

౪॥ దనుజ నాయకులునుఁ వనచర నాయకుల్, కదనమందు దాఁకికసమసంగి

యొకరి నొకరు గెలువఁ నుత్సహించుచుఁబోరి, రుగ్రగతుల వేల్పుఁబుదరి బెదర.

౪॥ అట్లు పోరుచున్నఁ యయ్యెడఁబదిలోన, నాఱువెల్లువలనుఁ హరిచయంబు
నలఁచె మిగిలినట్టిఁ నాలుగు వెల్వుల, వెదకి లక్ష్మణుండు ఁ వేటలాడె. ౪౨

తే॥ కలిసినట్టి చందంబునఁగాక యుదధి, రక్తజలధియే యిదియనుఁరాణనొప్పె

ముత్రైములు గురిగింజలఁపాలుపుదాల్చె, మత్స్యములు పగడంబులఁమాడ్కినలరె.

తే॥ జలధియెల్లను రక్తమైఁ వెలుఁగుచుండ, పలువిధంబుల రత్నముల్ ఁ పద్మరాగ
నరణిఁ గనుపట్టఁ గుంభిమఁ స్తముల శుక్తులందుగలము త్రైములునొక్కఁయంగమయ్యె.

తే॥ ముమ్మరంబగు పోరిట్లుఁ మొనయుతటిని, మాఱుకొన్న చీకటులనుఁ మదగజములఁ
దునిమి నెత్తుటఁదోఁగి యెఱ్ఱనయి లేచె, ననఁగ భానుండు తోఁచె బూఁర్యాద్రిమీఁద.

తే॥ రాక్షసాంధకారముఁదోలిఁరామరవియు, నిరులఁ దోలిన తరణియుఁనిరువు రొప్ప
జగము తమమను పేరు నాఁశంబు నొంద, నుల్లసిల్లిన గతిఁ గాంతిఁయొప్పుమీఱె.

తే॥ తమము తొలఁగ రుధిర సాగఁరమును కరులు, తెప్పఁదేలిన జలధియుఁగుప్పలైన
కుణప గణములు మితిమీఱిఁరణతలమున, నచ్చెరువుగఁ దోచెను భీతిఁపిచ్చలింప.

చ॥ ఉదయ గిరింద్రమందు రవి ఁ యొప్పుగ నెత్తురు వెంచలందునక

మెదడుల పంకియం దొదిఁగి ఁ మిక్కిలి చుక్కలు తెక్కలున్న యా

ప్రదరములక శిలీముఖ వి ఁ వారము వ్రాలఁగఁ జచ్చువారివౌ

వదనములక జలేజములు ఁ వారక పూచిన చంద మేర్పడెక. ౪౩

తే॥ కరులు హరులును తేరులుఁకలిసిపడిన, తలము విలయవాయువు వీవఁగలఁగఁబాటి
యంబుదములు నక్షత్రంబులమరరథము, లురలి ధరణిని కూలినఁయొప్పుదోఁచె.

తే॥ విరియుకురులతోదనుజనుంఁదరులువచ్చి, యలమిఁకొనఁ దమపతుల మేఘములు రణోర్వి
వల్లులలమిన పెను వృక్షఁవాటి కూలి, యున్న తెఱఁగునఁ గానంగఁనొప్పైనపుడు.

తే॥ తమకు శౌసులు పీనస్తంసములు రక్త, దీర్ఘ కంఠలములు గలఁతెఱవలు తమ
వరుల మస్తముల్ గొన కటఁదిరుగుచుండు, భూతములఁబట్టి చీల్చిరిఁపొడము కినుక.

తే॥ ప్రియుని యవయవములఁ గూర్చిపెట్టి యొకతె, గుండెలను ప్రేవులను నక్కఁ

గొనుచుఁబోవఁ

దఱుము త్రాణయులేక సంఠాపమంది, కూలి జీవంబులను పాసికూడఁబలిని. ౪౪

చ॥ పతుల భంజంబులం గొనుచుఁ ♦ బాతెడు నక్కలఁ గాంచి దీన వా
 క్ష) తతుల వేడియుఁ విడక ♦ పర్విడ వెంబడినేగి కైదువుల్
 కుటిలఁగూలునట్లు వడిఁ ♦ గ్రుచ్చుకొనం గడునొచ్చి యేడ్చుచుఁ
 వెతగొని ప్రాణముల్ తమకి ♦ వీడిరి చేడలు కొండ ఆయ్యెడఁ. ౧౮
 తే॥ కుణపరానులలోఁ దగుఁల్కొన్న పతుల, గాత్రముల నెదకుచునుండుఁకలువకంటు
 లడవులం దమనంటులుఁవిడిచిచనఁగఁ, దిరుగులాడు నాఁడునెమిళ్లఁకరణి నుండి.
 తే॥ మడిచియున్నయాడులతోడఁగెడసియున్న, చెలువులంగనిజారత్తఁచిహ్నుములను
 మఱుఁగుపఱుచుచున్నారనుఁహృద్వబుద్ధిఁ, గినుకగొనిరి కొండఱు గోలఁవనితలచట.
 తే॥ పతులమేనుల గుఱుతిడఁవలనుగాక, జీర్ణ కవచంబులం దీసిఁచెట్టలవయఁ
 దమ నఖిక్షతములఁ గనిఁతలరి తలరి, షనవి కొండఱు జీవముల్ఁపాసినారు. ౨౦
 తే॥ అశ్రుపూరిత నయనలై యంబుజాన్య, లొక్క కొండఱుపతుల రోఁయుచుఁగడంకఁ
 బీనుఁగులనుండి వెలువడుఁవెల్లులందు, పడి మునింగి జీవంబులఁపాసినారు. ౨౨

—: ధూమాక్షుండు హనుమంతునిచేఁ గూలుట :—

క॥ హనుమయు ధూమాక్షుండు ముం, దునకు వెనుక కడరి యడఁగిఁతూఁగొనుచును పై
 కొనుచును నములై పోగిరి, వినుద్రిమ్మరు లెల్లఁగాంచిఁవిస్మయపడఁగఁ. ౨౩
 క॥ అనురయు నిరువది తూపుల, వెన మారుతి తొమ్ముదాఁకఁవీడిన నతఁడుఁ
 విసిగి కసివనఁగి పైఁబడి, పనచెడ నద్దనుజు తేరు ♦ భగ్గుము చేసెఁ. ౨౪
 క॥ తేరవియ నింగి కెగసిన, వీరుని కై నున్నవిల్లు ♦ విజిచెను రామ
 హ్మూరమణు తమ్ముఁ డురవడి, మారుతియును వాని నీడ్చిఁమహికిం దార్చెఁ. ౨౫
 తే॥ ఈడ్చి కడలి దాఁటిసకాల ♦ నెగసి తన్ని, నిప్పు లుమిసెడు శిరమునుఁత్రిపిత్రిప్పి
 యూడ్చి కడలిలోఁబడనూకిఁయుబ్బరించి, యార్చె వానరావళులు మేలనుచుఁబొగడ.

—: మహాపార్శ్వ డంగదునిచే జచ్చుట :—

క॥ కోపము కన్నుల మిక్కిలి, దీపములవిధాన మండఁదివినిన పొగలుఁ
 ధూపములఁబోల నొడవిన, తాపములను లెక్కగొనకఁదర్శితమత్తులై. ౨౬
 క॥ సాహసముమీఱ విజయో, త్సాహంబున నొకరికొకరుఁతగ్గక శర సం
 దోహమున గిరుల నమర, ద్రోహి మహాపార్శ్వ డంగదుండును పోరఁ. ౨౭
 క॥ కరిపై నుండ వివరుగతి, శరవింశతి సంగదుని భుజము నాట నిశా
 చరుఁ డేయ రేగి రాక్షసు, నరదముఁ బైకెత్తి తిరుగఁనవనికి వైచెఁ ౨౮
 తే॥ విరఘుఁడై వింటి నావలఁవివరిపైచి, మొనసి కుప్పించి పైత్తుఁడఁమోఘమైన
 శరాలముం గొని వ్రవగరాఁటూనున వత్తు, మునకు నూటిగా గుఱిచూచిఁపురానియేసె

క॥ మది సాధారణ శూలం, బిది గాడని యెంచి రామఃస్తవపరుడు మహా
ప్రదరంబునఁ దుత్తుముతై, చెదరిపడఁగ నేసె సురలఁచిత్తము లలరక 2౧
తే॥ శ్రీరఘుప్రవరునకు జేఁజే యటంచు, వంగదుండు మహాపార్శ్వవడఁచి త్రొక్కి
పదములంబట్టి మిక్కిలిఁవంగటింపఁ, జెలఁగి నడిమికి రెండుగాఁజీల్చివైచె. 2౨

—: నీల మాల్వవంతుల యుద్ధము:—

తే॥ మాల్వవంతుండు నీలుండుఁమాటుపడక, కదన మొనరించుచుండంగఁగాంచిసురలు
తొల్లి యింద్రుఁడు పంక్తి వఁక్తుండు పోరు, సరణి నున్నది యని విరుల్ఁచల్లినారు.
తే॥ నీలుఁ డొక్క శైలము వై వఁమాలియన్న, విల్లు విజిగె వాడును విల్లుఁవిడిచి వాలు
పలక గొని యదలించుచుఁనిలుపుమనుచు, నేలకుం దాఁటి యుక్కునఁనీలుఁ దాఁకె.
ఆ॥ వారలట్లు పోరుఁవడిఁగాంచి యెడసాచ్చి, కుధర మొక్కఁడెత్తికుముదుండేసె
నుగ్గునూచ మగుచు ఁ భగ్గున మండుచు, నసుర తేరు గూలె ఁ నంతమీద. ౨౫
తే॥ వృక్ష మొక్కండు నీలుండుఁవినర దాని, మాల్వవంతుండు వాలునఁమాల్చివైచి
నీలు తలఁదెంప నెత్త నాఁకేలుతునిగి, నేలఁబడఁగూల్చె సౌమిత్రినిశితశరము.
తే॥ శంపవంటి ఖడ్గముతో భుజంబు తెగియుఁ, గ్రమముచెడక దురము నేయఁకఁకకు
సోఁకుఁ

గాంచి యిది యర్ధరథుతోడిఁకయ్యమనుచు, నవలఁబోరక సౌమిత్రియవలికేగె. 2౭
తే॥ ఘనభుజుని రామునొద్దకుఁజనుచున్న, లచ్చమనుఁ గాంచి యమడలు ఁ
మెచ్చిపోగడి

రెవ్వ రీరితి వీరత్వఁమెసఁగియున్న, సమరధర్మంబు పాటించుఁచతురులనుచు. ౨౮
తే॥ యజ్ఞశత్రుండు వచ్చిరాఁమానుజన్ము, నిలిపి పాఱకుమని శరఁనికరమేయ
నాతఁడొక వాడియమ్ముచేసక్కువగుల, నేసి, కూల్చి యవ్వల రామఃస్తవని చేరె.
తే॥ యజ్ఞశత్రుఁడు విలువీల ఁ నవనిఁగూలె, గండుమీటి కాలంకేలఁగ్రతువులందు
జార్చుశీలలు లేవయ్యె వై శ్వాసరుండు, స్వేచ్ఛగాఁ గుండములయందుఁవెలుఁగసాగె.
తే॥ తనదు జనకుని మున్నొకఁతడవ యడ్డ, గించి పేరొందు రవిశత్రుఁగఁటడంచి
తండ్రికిం దగు పుత్రుడొకఁతరము గాంచె, సూర్యపుత్రకుఁ డారణఁజ్ఞోణియందు. ౩౧

—: ఋషభ వజ్రదంష్టుల సమరము:—

తే॥ అగ్గలంబుగఁ దనతోడఁనని యొనర్చు, వజ్రదంష్టుని పెను తేరుఁవనుధఁగూల
హరులు సారథియును చదియంగ నొక్క, భూధరేంద్రమ్ముగొని ఋషభండు వైచె.
తే॥ తెరుచదియ గార్చుకమునుఁపాఱవైచి, దండముంగొని నేలకుఁదాఁటి పిడుగు
కరణి వజ్రదంష్టుఁడు వానిఁశిరము మోఁదెఁ, జచ్చెఁ జచ్చెన యని కవుల్ఁపిచ్చలింప

తే॥ వేటుగొన్నట్టి ఋషభుడుఁబీక చెడఁగ, మరణవేదన నొందుచుఁమఱుఁగుచుండ
హనుమఁ డెడసొచ్చి యాదైత్యుఁననరులంటఁ, బొడువవాఁడునుదండానఁబొదివికొట్టె.

తే॥ గొట్టి చను వజ్రదంపునిఁగూర్చిపట్టి, దండమును లాగికొని వానిఁపండు లూడఁ
గొట్టి శిరమునుమోచి యాఁకూరుపేరు, వర్ధముగఁ జేసి శమనునిఁపాలికనిపె.

—: పిశాచుని యుద్ధము :—

తే॥ పనసుఁ డేయఁగ టిప్పునఁబలుకుతాలు, మేనిఁజీఱఁ బిశాచుండుఁమిగులఁ గినిసి
తోమరముగొని వై వ నుఁత్తుంగభుజుఁడు, నెత్తు రొలుకుచుఁ బనసుండుఁనేలఁ బొరలె.

సీ॥ జలదమం దున్నాఁడో? జలధిపై నున్నాఁడో? నేలపై నున్నాఁడో? నింగిఁగలఁడో?

వేలకొలంది గుఁతాలు పాతెడి నన్న, పడువున వాని తఁ త్రడియుఁ దిరిగె

నేలఁ గాలూనకఁ తేలికఁ దిరుగాడుఁ, గంటిచూపులకంటెఁగ్రన్న నేగు

నెదకంటె వడినేగుఁనెచటనో గలదను, నంతలో డాయుచుఁజెంత నిలుచు

తే॥ గరుడుకన్న ను వడినేగుఁతురగమువయ్యుఁ, దిరుగుచున్న పిశాచునిఁతీవ్రశక్తి
నొఱిగికూలెఁగుప్పగఁబ్లవంఁగోత్కరంబు, తత్కృతముగాంచియటనుమిఁత్రా సుతండు

ఉ॥ చండతరోగ్రుండై యనలఁసాయకముఁ బలువింటఁ గూర్చి యు

ద్దండ భుజాబలంబు తేగఁ ఁ దార్చి పిశాచుని ఘోర శీర్షముం

జెడిసె యంతఁ జేడ్పడకఁచేగల శూలము వీడకుండ నా

మొండెము మున్నుచేయు కొలఁ ఁ బూని నటించెను కొంతనేపటఁ.

తే॥ జ్వేమవార్తలు సీతకుఁజెప్పుకరణిఁ, దుమ్మెదలు రొదచేసెనుఁదిమ్ముపుట్ట
ధర్మదూతలు చేరిరిఁదక్షిణమున, కసుర దూతలు లంకకుఁనరిగినారు.

అ॥ అరిగి విభుని చేరిఁయంజలి ఘటించి, విజయవార్త దెలుపుఁవీలులేమిఁ
జంతతోడ జవముఁచేవయ్యుఁ గల మన, సేన మడిసె ననుచుఁజెప్పినారు.

౨౦ మకరాక్షు వధ పటలము. (3౮)

క॥ చారుల వార్తలు విని లం, కా రమణుడు సంతపిందిఁకాలాహి క్రియఁ
దోరంపు టూర్పు పుచ్చఁగ, నారసి మకరాక్షుఁ డిట్టుఁలనియెం గడిమిఁ.

మ॥ అనిలోఁ దండ్రి ఖరుఁ పధించిన మహా ఁ హంకారులం ద్రుంపఁగా

నను పంపం దలపోయ కుంటివి తగ ఁ న్నాశౌర్యముం గాంచవో?

యనుపంగాఁ గలపంచు నోర్చితని చిం ఁ తావాప్తి నీకేల? భూ

జనులూ నన్నెదిరించువారు? నుమన ఁ స్సంఘంబులుఁ లెక్కయే? ౯౨

ఉ॥ కన్నుల నీరు ధారులుగఁ ఁ గార్చుచు నేడ్చుమఁ గన్నతల్లి దా

నిన్నత నొంది భర్త నడఁ ఁ గించిన వాని శిరఘ్న డ్రొక్కి గా

కెన్నఁగ నూత్రముం దొఱఁగ ♦ నేనని పంతుము పూనియున్న దా
జన్నియ పూర్తి గావలదె ? సాధ్యికి వీరకుమారుఁ డుండియున్. ౮3

చ॥ పనుపుము నన్ను పోరి కనిఁపఁజలియూ మృకరాక్షుఁ గాంచి యూ
దనుజవరేణ్యుఁ డిట్టులను ♦ ధైర్యమె తోడగుఁగాక నీచిరం
తనమగు వైరముం దొలఁగ ♦ దానవవైరుల మస్తకంబులం
గొని యిటుతెమ్ము పొమ్మనుడుఁ ♦ గోరికమీఱఁగ వాఁడు పొంగుచున్.

చ॥ విలుగొని తేరునెక్కి కడు ♦ వేడుక వాహిను లైదుకోట్లు చం
డ లలిత రీతిఁ దన్నొలయ ♦ డంబుగ దానవనాథుఁ డంపు వె
ల్వలు మఱి యిర్వదిం గదిసి ♦ వారిధి పొంగిన భంగి దోఁపఁ గా
హళములు దుందుభుల్ చెలఁగ ♦ నమృకరాక్షుఁడు పోయె నుద్ధతిన్. ౯౧

శా॥ రాజద్రీతిని చక్రరక్షకులుగా ♦ రక్షాక్షుఁడున్ శంఖుఁడున్
దేజోవంతులు తోడరా నుడుగణా ♦ ధీశంబులెన్ వాహినీ
రాజం దన్మృకరాక్షుఁ డొప్పెను రజో ♦ రాగంబు వర్ధిలై ది
గ్రాజు ల్లన్నులుమూయ వేలుపుల మాఁగ్గంబు న్నిరోధించుచున్. ౯౬

తే॥ ధ్వజపటంబులు రవి కరఁప్రతీతిఁ గప్ప, మదకరుల శీకరంబులు మలయుచుండఁ
గదలు దానవసేనచేఁగపిచయంబు, శ్రమము పూర్తిగాఁ దొలఁగె నానమయమందు.

తే॥ గీఁకలును నకిలింపులుఁకేకలొలయఁ, బణవ కాహళ దుందుభిఁస్సనము లులియ
సింహనాదంబు లెల్లఁడఁజెలఁగి యండ, గోళములు నిండ జీవులుఁగొవరువోయె.

ఉ॥ వాఁడియు వేఁడియుం బొగడు ♦ పాడియుఁ బోఁడియుఁ గల్లు సైన్యముల్
వేడుక వాడుకల్ విడిచి ♦ బీరము చూపుచుఁ బోరు సేయుచున్
వీడక వాడుకన్ బఱపు ♦ విండ్లునుకండ్లును పూని యేయఁగా
నీడువ సాగె రక్తనదు ♦ లీడిగిలంబడు వారణంబులన్. ౯౯

ఉ॥ వానరులేయు నైలముల ♦ వారక చేతులఁబట్టి వెండియున్
దానవులేయ మేఘములు ♦ తారకలున్ భువిరాల భూతముల్
పీనుఁగులన్ భుజించు పెను ♦ పీఠను గేకలువెట్ట భూమిపై
వానర సైన్యముల్ తలలు ♦ వ్రయ్యగఁ గూలెను కుప్పతిప్పలై. ౧౦౦

చ॥ దనుజుల కేలనున్న యడి ♦ దంబులు లాగి తదీయ శీర్షముల్
తునుమఁగ వారికేలఁగల ♦ తోరపు హ్రూకులఁ బర్యంతంబులన్
దనుజులు లాగిఁగొంచు బెడి ♦ దంబుగ టివ్వనఁ బోవనైచుచున్
వనచర వార వక్షముల ♦ భగ్నము సేయుచుఁ బోరుచుండఁగన్. ౧౦౧

—: మకరాక్షుండు రామునితోఁబోరి మడియుట :—

మ॥ మకరాక్షుం డెదురైన వానరతటిఁ ♦ మాయించి తత్తైన్య నా
యక గాత్రంబుల యంత్ర నిర్గళిత ఘో ♦ రాశ్శంబులంబోలు సా
యక రాజంబుల డుల్బుచుఁ బహుళ కో ♦ పాటోప మేపారఁ బా
వకులీలఁ రఘుచంద్రముం గదిసి గ ♦ ర్వస్ఫుర్తిమై నిట్లనఁ. ౧౦౨

చ॥ సమరమునందు నాజనకుఁ ♦ జంపిన యప్పటినుండి సీతలఁ
దుమురుగఁ జేసి నాకుఁగల ♦ దుర్దమకోప మడంపనుంటి; మా
సము చెడునంచు భీతిగొని ♦ నాయెడ వైరము పూసరైరి యా
నుమనసులుం ద్రిమూర్తులును ♦ నూటిగఁ బూసితి వీవు మానవా!

చ॥ అనవుడు మందహాసరుచి ♦ యాననమందునఁ దోఁప రాఘవుం
డనుఁ గసిదీర్చుకోఁ గడఁగి ♦ యక్కఱతోడను వచ్చినాడవా?
జననముతోడ వీరులకు ♦ త్రాత్తము వచ్చుట సాజమేకదా!
మొనసితి యుక్తవాక్తతులఁ ♦ బూర్వవిరోధము మాన్పుకొమ్మనఁ.

మ॥ అనలబ్ధులలు కన్నులం బఱవ నీ ♦ హంకారముఁ మాన్తుఁబా
మ్మని యంతఁ మకరాక్షుం డుగ్రుండగుచుఁ ♦ బ్యారావముంజేసి క్ర
న్నన నిన్నొక్కనిఁద్రుంచి కాక కసి మా ♦ నంబోవదంచుఁ మహా
శని కల్పాశుగ వర్షముం గురిసె ర ♦ ఊపాళి యగ్నింపఁగఁ. ౧౦౩

మ॥ జలజాతేక్షణువై మరుత్సుతునిపై ♦ సౌమిత్రిపై మార్గణం
బులు నూతాఱుల నేసి దుస్సహ తర ♦ ప్రోత్రేజుడై సంగర
స్థలి నారాచ మయంబుగఁ బఱపి గ ♦ ఙ్జానాద గంభీరుడై
జలముం జేవయుఁ జూప రాముండు శరా ♦ సారంబుచే మాన్పుచుఁ.

చ॥ ఒక విశిఖమ్ము రాక్షసుని ♦ యుక్కఱ నక్కున నాటనేయఁగాఁ
దకపికలాడి వాఁడు కను ♦ దమ్ముల నిప్పులు రాల్చి లోక పో
షక యశు రామచంద్రు కవ ♦ చమ్మునఁ దూఱఁగఁ బెక్కు వాడి సా
యకముల నేసి యార్చెను వి ♦ యత్తలమందలి వేల్పు లల్కఁగఁ. ౧౦౪

ఉ॥ రాముండు మందహాస రుచి ♦ ర స్థితి మోమునఁదోఁప సంగరో
ద్దామ కరంబునం దిగిచి ♦ చారుణ బాణము లేసి సారథిఁ
నామ మడంచి రథ్య చర ♦ ణ స్థ ఖరంబులఁ ద్రెంచి చాపముఁ
సాముగఁజేసి వక్షమునఁ ♦ జయ్యన నాటగఁ జొన్న నంతటఁ. ౧౦౫

చ॥ అరదము చాపముం ♦ జెడఁగ నమ్మకరాక్షుండు సొమ్మోక నె
త్తురు వడిఁ గ్రక్కుచుఁ ధరణి ♦ దూఁకక వింటికినేగి మేఘ సం

వరణ శరీరుడై విలయ ♦ వర్షము చాపురమయ్యెనో యనన్
 విరివిగ రాల్చె జిచ్చుటకు ♦ పిడ్గులు తాలును గాలి వానగన్. ౧౮౯
 చ॥ పిడుగులు లెక్కలేక పడ ♦ భీకర వాయువు ఏవ మేఘముల్
 మిడుకులఁ జిందఁగా నమర ♦ మేదినిలోఁ గల వానరావళుల్
 మిడుకుచుఁ బోరలేక తమ ♦ మేనులు చిందఱ పందఱై పడన్
 మడిసిరి తక్కువార లని ♦ మాని పలాయితలైరి భీతులై. ౧౯౦

ఉ॥ పాతిన డిక్కులం బొగలు ♦ వాటి కనుంగవ గానరామి ను
 క్కొఱఁగ మేఘముల్ గవిసి ♦ యంతట నిష్ఫలవాన తాలతో
 మీఱఁగ వానరుల్ మడియ ♦ మేడ్పడ రాముఁడు కాంచి వీనికీ
 తీరు నరమ్ముచేనొ? మఱి ♦ తెక్కలిమాయనొ గల్లెఁ జెప్పవే! ౧౯౧

చ॥ అనుడు విభీషణుండు కరు ♦ కాకరు రాముని గాంచి దేవ! యీ
 దనుజున కీ బలంబు ఫల ♦ దంబుగ వాయు సముద్రరాజు లి
 చ్చివయది యన్న రాఘవుఁడు ♦ చేడ్పడ దానిఁ దదస్త్రపాళిచేఁ
 బొనుపడఁజేయ మాయలును ♦ పోయెను వార్ధిని వైచు నింగువై.

క॥ అదిగని మకరాక్షుఁడు తో, యదము నెనయు రూపుగొని వి ♦ యత్పథమండే
 యొడిఁగి వనచర కదంబము, గుదిగ్రువ్వఁగ శూలములను ♦ గుములుగ నేసెన్.

చ॥ అగపడకుండ దాఁగు మక ♦ రాక్షుఁ గనుంగొను చొప్పుగాన శీ
 వగఁ దెలియంగ వచ్చునని ♦ వారిజనేత్రుఁడు చింతతో మదా
 శుగ హతి నొల్కు నెత్తు రొక ♦ చోఁ గనుపడ్డది యిద్ది మాయచే
 గగనమునందు దానవుఁడు ♦ గల్గిన తావని నిశ్చయించుచున్. ౧౯౨

అ॥ ఒక్క వాఁడియమ్ముఁనొగిఁగూర్చి పఱపఁగా, వాని శిరము తునిఁగివనుధఁ బడియె
 నొడలు పుడమి దొరలుఁచుండిన యంత న, మ్మాయ స్వప్నమట్లుఁమాసిపోయె.

— : రక్తాక్షుఁడు శంఖుఁడు నల పనసులచే నంత మొందుట : —

తే॥ మకరనేత్రుండు తెగివడిఁమడియఁగాంచి, రథముపై గ్రీష్మభానునిఁరాణనొప్పి
 శరదముంబలె శరములఁగిరిసి గాలి, వీరకవచ్చు రక్తాక్షునిఁదాఁకె నలుఁడు. ౧౯౩

ఉ॥ తాఁకి శరోత్పరంబులు వి ♦ తావితయై చన సాలసాలముం
 గైకొనివీచి త్రోచుచును ♦ గ్రక్కున నేనుఁగుఁ గాంచి యుర్వడిం
 దైకొను సింగమో యనఁగఁభాసిలి దూఁకఁగ దైత్యుఁ డుగ్రుడై
 వీరకను తుండ్లుచేసి పెను ♦ వీకున నార్వ నలుం డదాబున్. ౧౯౪

ఉ॥ తొమ్మున వంచి నక్కి తల ♦ క్రుంచి గుఱాలున రక్తనేత్రు శీ
 ర్నమ్మున దూఁకి నాసికను ♦ చక్షువులం జెవులందు వేడి ర

కృష్ణును క్రొవ్వు బైలుపడఁ ♦ గాఁ బెనుముప్పిని తాచి కాలితో
గ్రమ్మన ద్రొబ్బి నేలకుఁ బు ♦ రందర ముఖులు మెచ్చి యుబ్బుఁగఁ.

అ॥ కొండమీఁదఁ బడిన ♦ కొరడు విధంబున, నలుఁడు రక్తనేత్రు ♦ తలను దుమికి
చదియఁబొడువఁగన్న ♦ శంఖుండు లయకాల, రుద్రుభంగిఁ బొంగిఁక్రద్ధుఁడగుచు.

చ॥ నిలునిలుమం చదల్చి నలు ♦ నిక్కునఁ దాఁకఁగ నేగఁ గాంచి పే
రలుకను దాటుచుం బననుఁ ♦ డా సురవిద్విషు నడ్డగించె జే
యలుఁగులు తొమ్మిదింట నుడి ♦ యన్ వడి శంఖుండు గొట్ట నేతిచే
వెలిఁగెడి యగ్నిహోత్రఁ గపి ♦ వీరుండు మండి చనెం గుభాలునన్. ౧౨౦

చ॥ పరువిడి తేరితో నసుర ♦ బాధ బలంబున నెత్తె నెత్తినన్
సురుఁగక శంఖుఁ డిమ్ముగ వశనుంధరకుం దిగునంత వానిపై
నరదమువైవ వాని యొడ ♦ లయ్యెడ ఘట్టని ప్రచ్చి క్రొత్త నె
త్తురు ప్రవహింపఁగా ననుటు ♦ దోరెను వేలుపు బుట్టి యార్వఁగఁ.

అ॥ చక్రవర్తి సుతులఁశరములచేతను, హరుల నఖర శైలఁతరులవలన
నసురబలము చెడ నిఁరాయుధులగు దూత, లరిగి రమరవైరిఁకంత దెలుప. ౧౨౧

౨౦ బ్రహ్మాశ్రు పటలము. (౨౩౧)

మ॥ అనిలోనన్ ఖరపుత్రుఁ డీల్లుటయు ర ♦ క్తాక్షుండు శంఖాఖ్యుండున్
దనుజానీకముతోడఁ గూలుటయు నా ♦ దైత్యేంద్రుఁ డాలించి యిం
ద్రుని గర్వం బడఁగించు పుత్రు నిటకుం ♦ దోడ్తొండనన్ లెంక లు
వ్వున నేతించి తదాక్షఁ దెల్ప నతఁడున్ ♦ బుద్ధిన్ విచారించుచున్. ౧౨౨

ఉ॥ పోయినవార లాగతిన్ ♦ పోయిరొకో యనఁ జారు లోప్రభా!
పోయిన వారలెల్ల మఱి ♦ పోయిన వారలె గాక నీవలెన్
గాయముతోడ లంకకును ♦ క్రమ్మఱి నట్టిరు లేరు సుమ్యంకన్
హా యని లేచి యింద్రజితఁ ♦ డంతకుపోలిక వచ్చె సుగ్రుండు. ౧౨౩

ఉ॥ వచ్చి దశాస్యుఁజేరి గరు ♦ వంబున వందన మాచరించి నీ
చెచ్చెర సంపు సేనలు న ♦ శించెన కాయని విన్నవాడ నా
మచ్చరులైన రాఘవుల ♦ మస్తకముల్ స్థవగాళి శీర్షముల్
గ్రచ్చఱఁ దెత్తు మోదమును ♦ గాంచెను సీవును సీత ముందటన్. ౧౨౪

చ॥ అమరుల కోర్కులెల్లను హా ♦ తాశలు గావుత నేడు పోయెడన్
దమకక యుండుమా యనుచుఁ ♦ దండిరి యాక్షును పూని వేయి సిం
గములు వహించు తేరిపయిఁ ♦ గ్రాలుచు వెల్వడె వెంబడిం దురం
గవులధ దళి సద్భట ని ♦ కాయము లర్పడి తెల్వ లేగఁగన్. ౧౨౫

తే॥ పటహ కుంభికామురజ తమ్మట హుడు క్కదుందుభులునుతుత్తుంభికల్ తుడుముధక్క
కొమ్ములును తిమిలలును సంకులును కలిసి, చెలగ నెల్లవారి చెవులఁజెవుడు చేసె.

ఉత్స॥ ద్వీరద చయము మీఁద నులియు ఁ భేరిరవముతోడుతఁ

బరఁగె వాని ఘోంకృతులును ఁ పట్టెడలను ఘంటికల్

తురగ హేమతోడ మొరసెఁ ఁ దోలుపట్టె గజ్జయల్

విరిసె నేమి రవముతోడ ఁ వీర కటక రావముల్.

౧౨౮

సీ॥ శంఖ కాహళ తూర్వశబ్దముల్ జలద ని, స్వనముతో డీకొనిజయము నొందె
కరి హయ రథ సింహాగర్జనములు పిడు, గుల ఘోషమును మీఁటిఁగెలుపునొందె
శ్రావ్యవాద్య ధ్వనల్ సంగీత రవములు, పీయూష రుచులపైఁవిజయమందె
నారి రవంబులుఁసప్పు లదల్పులు, కడలి మ్రోతను క్రిందుఁపడఁగఁజేసె

తే॥ నాల్గు సంధ్రంబులంబోలిఁనాల్గు తెగల, యెట్టపోగు లేపిన ధూళిఁయీడుకడచి
పైన్యవారాళి గను నురఁచంద్రముఖుల, యశ్రువారాళి నొక్కటఁపడఁచివైచె.

తే॥ ఇంద్ర సాధము లనఁదగిఁయెనక మనఁగు, సరదములు వేలకొలఁది తఁన్నలమిరాఁగ
గ్రహములెల్లనుకొలువసాఁగరముమీఁదఁ, జెలఁగుగ్రహరాజునానిందఁజితుఁడువెలసె.

తే॥ మెడయు ముక్కును కన్నులుఁకడుపు కాళ్లు, తెక్కులును గోళ్లు తోఁకయుఁ

జొక్కపడఁగఁ

గొంచ మొగ్గరముం దీర్చిఁమించి ప్లవగ, సేన నొరయ రావణియు సంసిద్ధుఁడయ్యె.

తే॥ జంభాభేది యిచ్చిన కల్పఁజలదరవము, నెనయు వలమురి చిందంబుఁదనజవిభుని
తనయుఁ డొత్తై సుపర్వులుఁతల్లడిల్లఁ, గలఁకనొంది ప్రాణులు కకాఁవికలు గాఁగ.

తే॥ తద్రవము చెవిబడ నుపద్రవమునొంది, సింహ గర్జన మాలించిఁచెదరి పాఱు
వారణంబులక్రియ తాతఁవై చినట్టి, కుండ పెంచిక లట్లయ్యెఁగోఁతిమూఁక. ౧౩౩

తే॥ శింజీరవమున వానిఁచెవులువ్రీలె, మనసు కలఁగె నుత్సాహంబుఁమంటఁ గలిసెఁ
బరుగులిడఁ గాళ్లు తడఁబడఁగరములందు, పొదలు సాధనములు జాతెఁబెదవులెండె

క॥ పవన సుతుఁడంగదుఁడు రా, ఘవులు విభీషణుఁడు పైన్యఁగఁగ నాయకులుఁ
రవినుతుఁడు తక్కఁ దక్కిన, ప్లవగులు తత్తటిలి విఱుగఁకఁబాఱిరి భీతిక ౧౩౪

క॥ సేనాపతులును రాక్షస, సేనలు ముందునకు సాగి ఁ జీమూతంబుల్
పూనిక నలమిన యనువున, వానరులం జుట్టె గడఁకఁపర్థిల్లంగఁ ౧౩౫

క॥ హనుమని భుజములపై శ్రీ, వనజదళాక్షుండు వాలిఁపరతనయునిపైఁ
గొనకొని లక్ష్మణుఁడెక్కిను, ఘన సమరొత్సాహ విధముఁకడలుకొనంగఁ.

క॥ వారల భుజములపై న, వీర్వరరులు విండ్లుదాల్చిఁవిశ్రుత ఖగరా
న్గోరాజులపై రాజులు, నారాయణ రుక్మలనఁ దఁనర్పిరి కలనక. ౧౩౬

క॥ బలిముఖ సేనావీరులు, మలలు తరులు గొనుచు మాటుమలయగ దారిం
దిలకించి రాఘవుఁడు వెను, కల నుండఁగఁగోరి పలికెఁ ♦ గారణఘటితిఁ. ౧౩౯

ఆ॥ క్రూరుఁ డింద్రజిత్తు ♦ ఘోరాస్త్రములు వీడ, సాగునేని మీరఁలాఁగ లేరు
చోటు మాకు విడిచిచూచుచునుండుఁడు, విమతు లొందుమార్పుఁపింటినేర్పు.

అ॥ అనిన రాము పలుకు ♦ లాలించి కపివరు, లట్లెనిలిచి రంత ♦ నధిపనుతులు
నిశిత విశిఖ నిచయఁనిర్ఘాత వర్షంబు, కురిసి రమరవైరిఁగోటిమీఁద. ౧౪౦

మ॥ త్రుటిలోఁ దమ్ము గవించు నా దనుజు సఁ ♦ దోహమ్ము నాశమ్ము సెం
దుటకై చూపిన రామ లక్ష్మణ ధను ♦ ర్దోర్దండ పాండిత్య సఁ
ఘటనం బేమని చెప్పవచ్చుఁ గనక ♦ ట్టాభృద్ధ సుర్యుక్త ధూ
ర్జటి బాణ త్రిపురాసురాలిక్రియ నా ♦ శంబయ్యెఁ దత్తే సైన్యముల్.

—: తన సైన్యముపాటు నింద్రజితుఁడు కాంచుట:—

చ॥ శవములు కుప్పలై పడెడు ♦ చందముఁ దెల్పుఁగవచ్చుఁగాని వీ
రు వడిరి వారు కూలిరని ♦ రూఢిగఁ జెప్ప నశక్యమైన రా
ఘవుల పరాక్రమ క్రమము ♦ కంటికిఁజెప్పలు పెట్టకుండ నా
హవమునఁ గాంచుచుండె నమ ♦ రారి శరాపన మూని తేరిపై. ౧౪౩

చ॥ కరులు మరించె నంచుఁ దుర ♦ గంబులు గూలినవంచు న్యందనో
త్కరములు నుగ్గులయ్యెనని ♦ కర్బురవర్షము నీలైనంచు నా
యరదము పోవఁ ద్రోవ గన ♦ దంచు నభివృద్ధి నంటు ప్రేత భూ
ధరములఁగాంచి హా యని విఠాకు గడించుఁ దపించు దూపిలు. ౧౪౪

చ॥ నమరము సేయుచున్న నెఱ ♦ జాణలొ యిద్దఱు చచ్చువారొ ని
క్కముగ వచింప నాటుపది ♦ కాదగు వెల్పులు; శాపశక్తిచే
నమరవిరోధి సేనల ల ♦ యంబొనరించిరి చాపశక్తిచేఁ
దుమురొనరింపలేద యిదిఁదోర్బలమో? మఱి యింద్రజాలమో? ౧౪౫

మ॥ శరవర్షమ్మును గాంచు రక్తనదులంఁజిక్కంగఁ జూచుం గళ్లే
బర శైలమ్ములఁ గాంచుఁ గూలిన కరి ♦ వ్రాతంబు నీక్షించు నొ
డ్డొఱకంటై పడు వాజిరాజుఁగని ని ♦ ట్టూర్పుగఁ ధముస్వామి నుం
దర బాహు ద్వయిఁ గాంచు దానవ మహాంతంబుగఁ విలోకించుచుగ.

చ॥ శిరముల కొండలం గనును ♦ చెండిన ముండములగఁ గణించుచుగ
గొఱవులపోల్కి నాల్కలిడు ♦ కోలలఁగాంచు మరించువారలం
బారిపారి గాంచుఁ దేరుల న ♦ ముద్ధత దంతుల వాజులగఁ భటో
త్కరముల వేయిటిం ధొలిచి ♦ దాఁటు శరాశుగ పద్ధతిం గనుగ. ౧౪౬

చ॥ అఱువది వెల్లువల్ వయిచు ♦ నమ్ములు చక్ర గదాసి కుంత తో
మరములు ఘెల్లుఁగెల్లుమని ♦ మ్రగ్గుచు వేణువనంబు గాలు వై
ఖరిగొని తారసిల్లకయె♦కాడ్పడుచుండుట దైత్య సైన్యముల్
ధరణిని వ్రాలుచుండుటయు ♦ దక్కక రావణి కాంచె నాజిలో. ౧౮౮

చ॥ కడుపులు మోదికొంచు జని ♦ కాంతులపై బడి దానవాంగనల్
తడఁబడ నేడ్చుచుండు నిన ♦ దంబు వినెన్ రదపంక్తి గీటుచున్
బుడమి శిరంబు లూడిపడ ♦ మొండెములాడుచు నుంటఁజేసి య
క్కడ దిగ వీలులేమి బయి ♦ గ్రాలు ఖగంబుల గాంచె నయ్యెడన్.

ఉ॥ సింగము లెట్టు లట్టడరి ♦ చెచ్చెర నాజి జరించుచుండు నా
యంగద మారుతాత్మజుల ♦ యాశుగపద్ధతి గాంచలేమి నిం
దంగద వాయుజుల్ బహు స ♦ హస్రగణంబులు క్రమ్యరంగ ని
ల్వంగను చోటులేదు నరు ♦ లంగన నిద్దటాకో కలారనున్.

ఉ॥ మోదరవంబు నేయు సుర ♦ ముఖ్యుల గాంచును వారికేల నిం
పాదిగనున్న పుష్పముల ♦ నారయు స్వీయ భుజంబులంగనున్
జాదుగఁ జూచుమేర గనఁజాలిన పీనుగు తిప్పలంగనున్
వేదులుగన్న వానిక్రియ ♦ వీక్షణనేయును దిక్కు లన్నిటిన్. ౧౮౯

తే॥ లెక్కకును మీఱి కూలిన♦రక్కనులను, కోరి కాంచియుఁ బొటిన♦కోఁతిమూఁక
శక్రజిహ్వితి కలఁకయు♦జాఱకునికి, దురము పొనరించు నానతో♦మరలదయ్యె.

—: హనుమని సింహనాదము :—

ఉ॥ బృందములై న యాఱువది ♦ వెల్లులు నాల్గువిధాల సైన్యముల్
మందఁగ రాఘవేంద్రుల ప ♦ రాక్రమ పద్ధతి గాంచి యంజనా
నందనుఁ డుల్లసిల్లి జిత ♦ నంబున బాహువు లప్పళించి యా
నందముతోడ భీకర ని ♦ నాదమొనర్చె రిపుల్ దిగుల్గనన్. ౧౯౩

ఉ॥ కొందఱ గుండియల్ వగులఁ ♦ కొందఱ గూబలు వ్రీల ధాత్రికిన్
స్యందనమందునుండి దిగఁ ♦ జాఱిరి కొందఱు కేల గైదువుల్
క్రిందికి జాఱ విహ్వలతఁ ♦ గీడ్పడి వ్రాలిరి లంకలోని వా
రెందఱొ నెత్తుగక్కి గతి ♦ యించిరి మారుతి సింహ గర్జనన్. ౧౯౪

ఉ॥ కోఁతి యొకం డొనర్చు పెనుకూఁతకు జంకిన పందలార! మీ
చేతలు తెల్లమయ్యె నిఁకఁజెప్పెడిదేమి? నశించినారలే;
ఈతకు మించి లోఁతుగల ♦ దే? యని రావణి ముందువోవఁగా
బ్రాంతిగలట్టి కొందఱొగిఁ ♦ బ్రావుగ వచ్చిరి ధీర చిత్తులై. ౧౯౫

—: లక్ష్మణుడు రాము సన్నుతి గొని యింద్రజితునితో బోరుట: —

శా॥ కేలక సజ్య శరాసంబు వెలయం ♦ గీలించి సౌమిత్రి యు
వ్యేళక రాముని గాంచి మ్రొక్కి నురజి ♦ ద్వీరుండు ఘోరాహి పా
శాలిం గట్టుడు సత్త్వహీనతను సై ♦ న్యశేణి గావంగలే
కాలంబందున నోడినాడనను పే ♦ రయ్యెం ద్రిలోకంబులక. ౧౫౬

శా ఈవే కన్దానుచుండ నాశరముచే ♦ నీదైత్యు మస్తంబు నీ
దేవప్రాతము మెచ్చు ద్రుంచి పెను ధా ♦ త్రిం జేర్చకున్నక భవ
త్సేవాకార్య మదెట్లు సార్థకమగుక? దీవ్యదత్తుల్ దక్కునే?
నా వంకం గల నిందయుం దొలగెనే? నాజెంబు సిద్ధించునే? ౧౫౭

క॥ ఈ సోఁకుఁ జంపనేనిక, నీ నేవాఫలము నాకు ♦ నెగడదు సరకా
వాసంబు చెందువాడను, నీనదముల పదములూన ♦ నిక్కము రామా? ౧౫౮
తే॥ అనిన పల్కులు విని నురఁలలరినారు, జగములెల్లను మిక్కిలి♦సంతసిల్లె
ధర్మదేవత మోదించె♦ధర్మరాజు, పొంచి మించి యదను పరీక్షించుచుండె.

చ॥ అనఁఁడు నుందరస్మిత ము ♦ ఖాంబుజుడై తన తమ్ముఁగాంచి యీ
దనుజ వరేణ్య నూనుని వ ♦ ధంబునకుం దొరకొన్న వాడ వి
ప్పని కనువైన బుద్ధి బలభాగ్యము లందితీ రక్షణంబు శి
క్షణ మొనరించు విష్ణువును ♦ శంభుడు నీకిల సాటి యాదురే? ౧౬౦

తే॥ నయము నీకగునట్ల యొ♦నర్పుమనుడు, జెలఁగి సౌమిత్రి కడఁకతోఁజింద మొత్తై
సంగడుడు రథ్య సింహంబులడలిబడల, బొబ్బవెట్టై శంఖమ్ము రాఁముండునూడె.

తే॥ శూల కుంత గదా భిందిపాల మునల, ముద్గరాదిక సాధనములను వాన
కరణి గురిసి దైత్యులు భూమికశవళింప, మునరికొని లక్ష్మణుని చుట్టుముట్టినారు.

తే॥ లక్ష్మణుని శిత ఘోర భాల్లములవలన, నింగినండి రాలెడి ఋక్షునికరమట్లు
పలవలన రాలి తునియ్యలై ♦పడ రణస్థ, లంబు సాధన ఖండ మయంబ యయ్యె.

తే॥ ఒక్క తొడుగున నేయు శఁరోత్పరమున, వేయి యరదంబు లిరుసులువిటిగి కూలు
తురగములు చచ్చసారథులరులుచుండ, రథికశిరములు నెవయు వాఁరణములవియు.

తే॥ విషుగుఁజట్టముల్ చక్రముల్ విషుగువిండ్లు, విషుగు సైంధవముల కాళ్లు విషుగుడాళ్లు
విషుగు గొడుగులు బొమిడికల్ విషుగు మురజ, భేరి కాహళాదికములు విషుగుచుండు.

తే॥ ఇట్టి యరదంబు లివి వీరులిట్టివారు, వాజులిట్టివి యిట్టివివారణమ్ము
లనుచు నేర్పణువంగరాకయవని చిన్న, భిన్నములుగఁ దార్పణయివిటిగి కూలె.

తే॥ తెగి శరంబులతో నింగిఁకెగసి చన్న, యువక శిరములు తండ్రులయొడులయందు
పడియె జనకుల శిరములు కొడుకులున్న, యరదములయందు వినిషయమందఁబడియె.

తే॥ శర శరాసన యుత హస్తానముదయంబు, త్రైవి రక్త హదంబులఁ దేలియాడ
శృంగములతో జలధి సంచరించుచుండు, చోట్టమీలు ప్రకాశించుచోప్పదోచె.
తే॥ క్రూర నారాచములు త్రుంచిఁ త్రోయుచుండఁ, గెరలి పడు గొడుగులును తె

క్కెమ్ము లడిద

ములును రక్తవాహినిలోనఁమునుఁగుచుండు, పలు వగలజల పక్షులఁపగిదోచె.

తే॥ కంబళమ్ము లమ్ములు విండ్లుకై దువులును, సిడము లింధనములుగాఁగఁబడసివీర
వర రుషా దృశాగ్ని నుడికిపకవ్వమైన, ప్రేతములఁ బ్రీతితోఁ దినెఁభూత గణము.

తే॥ కొన్ని చక్రముల విజుగంగఁగూలెగొన్ని, త్రాళ్లు తెగగుట్టములుజాతీరక్త పంక
మండు మునిగెను సారథులఁప్రండఁ గొన్ని, పరుగులిడె నరదము లిచ్చువచ్చు పగిది.

తే॥ మినుకుచుండు మణుల కాంతిఁ నెనసి రక్త, పంకమునఁ బూడి యెట్టునిప్రభలుచిమ్ము
రథ నికాయముల్ మారుతిఁరాఁజఁబెట్ట, మండు లంకలో భర్త హార్ద్యములఁబోలె.

క॥ శ్రీరాముండు హనుమంతుని, ప్రేరేచుచు నపుడు బాణవృష్టిం గురియ౯
దేరులు పొడిపొడియై భువిఁ, దీఱఁగ రావణికి నొక్కఁతేరే మిగిలె ॥ ౧౭౩

క॥ పలు మెకములఁ బూన్చిన రథ, ములు రథికులతోడఁ గూడఁబుయిలోడిన వా
రలఁ గని కుత్సించుచు నో, టిలక దనుజ విభు నుతుండుటెక్కునఁ బలికె ॥ ౧౭౪

చ॥ ఇరువురు కూడి పోరెదరా? యేవున నొక్కరె వత్తురో? చమూ
త్కరములతోడుతం దొడరి ఁ కాలుని ప్రోలికిఁ బోవఁజూతురో?
యిరువుగ నిచ్చగించినది ఁ యేదియొ తెల్పిన నట్టి తీరున౯
దుర మొనరింతు సంచలుక ఁ లో నన లక్ష్మణుఁ డంత నిల్లను౯. ౧౭౫

చ॥ అడివ మొ కార్కుక మొ మఱి ఁ యాయుధ మెయ్యది యి మొ దానినే
వడిఁగొనిరమ్ము నిన్నెదిరి ఁ ప్రాణము తీయఁ బ్రతిజ్ఞ చేసితి౯
జెడు తెరువైన మాయలికఁ ఁ జెల్లవు నిక్కపు బీరమున్నచో
బడిబడి డాఁగ కెచ్చటికిఁ ఁ బాఱక నిల్చుము సీచ! నావుడు౯. ౧౭౬

చ॥ జనకుని తమ్ములం దొలుతఁ ఁ జంపిన రాముని వెన్నఁ జంపెద౯
దునిమెద నిన్ను ఘున్నగనె ఁ దోర్బల సంపద మీఱ నట్టు లే
జెనకి వధింపనేని దశ ఁ శీర్షుని పుత్రుండ నై తినన్న యా
ఘనతయు నాకుఁ దక్కునె? జ ఁ గంబులు దీనికి నమ్మతించునే? ॥ ౧౭౭

క॥ లక్ష్మణ! నాశరములకు౯, లక్ష్మణముగఁ జేసి నిన్నుఁలలిఁ గూల్చునిచో
లక్ష్మీ వరించునె నన్న౯, లక్ష్మణ నామంబు సార్థఁలక్ష్మం బగునే? ॥ ౧౭౮

క॥ అటువది వెల్వల సై న్యము, లఱిముఱి గావించు మీఁలఁబడలుచుఁ జూడ౯
నుఱిమెద డెబ్బది వెల్వలఁ, గొఱవడు మీ జీవములనుఁగ్రోలెద నవల౯.

ఉ॥ కాను ఖరుండ దూషణుడఁ ♦ గాను త్రిశీర్షుడఁ గుంభకర్ణుడఁ
గాను జగంబు గెల్పు దశ ♦ కంతుని పుత్రుడ వీరసింహుడఁ
మానవులార ! తమ్ములకు ♦ మా పినతండ్రులకన్ ద్వదీయమా
శోణితమందు తర్పణము ♦ నుద్దిగఁ జేయఁగఁ బూని వచ్చితిన్. ౧౮౦

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డను మ ♦ నంబునఁ దర్పణ చింత నూనితే ?
చావఁగనున్నవారికిని ♦ చచ్చినవారికి నెల్లవారికిన్
నీవానరించు వారలకు ♦ నీకు విభీషణు డున్న వాఁడిటన్
జీవన తర్పణంబు దయ ♦ నేయఁగఁ దద్వ్యసనంబు మానుమా. ౧౮౧

సీ॥ అనుడు మనసు మండఁననురేంద్ర మానుండు, చాలకడలిఁబోలిపరవియున్న
యగచర వరులపైఁ నంగదుపై మారు, తాత్మజుపై లెక్కఁకడఁగరాక
చిటచిటఁ బెటపెటఁజిటిలుచుఁ బోవు మా, ర్గణముల నేసి నం ♦ గ్రామ భూమి
శరమయంబుగఁ జేసిఁసామిత్రిపై రామ, విభునిపై బెడిదంపుఁవిశిఖ తతుల
తే॥ నాటనేసి గర్జించె నఁపాట వాని, కార్ముకము మండలాకృతిఁగాంచియుండఁ
గేలుదోయి వడింగించిఁభేచరులును, అనిమిమాక్షంబులం గేలఁనదిమిఁగొనిరి.

తే॥ లక్ష్మణుండు ప్రత్యస్త్రు బ ♦ లంబువలన, వాని శరవన్న మడఁగించిఁవ్యర్థపఱచె
వెడఁగువాని యనత్యైవాగ్బృందములను, ప్రాడ్వివాకుండు నేర్పునఁప్రాల్పు పగిది.

ఉ॥ ధర్మముకాని హేతువు ను ♦ దారుడు రాముండు గౌరవించుచున్
గార్ముక మెత్తఁడయ్యె దశ ♦ కంఠకుమారుని వైని ; లక్ష్మణున్
వర్మముపోల్కి గావ నెడఁ ♦ బాయక ప్రక్కన నిల్చియుండె దు
ష్కర్మము సాధుకర్మమును ♦ సంగరరంగము నాక్రమింపఁగన్. ౧౮౨

ఉ॥ వాఁడి శరంబు లొండొకటి ♦ వారక తాఁకి జ్వలించుచుండుటన్
మాఁడెను శైలవర్గములు ♦ మాఁడెను చాల్పుగఁ బైఁడి మేడలున్
మాఁడెను సాగరంబులును ♦ మాఁడె జరాచర జీవరాసులున్
మాఁడెను దానవావళులుఁమాఁడెను వానర సైన్య సంతతుల్. ౧౮౩

మ॥ శరవన్నంబు నడంచి లక్ష్మణుండు పం ♦ చాన్యంబులన్ డెక్కెమున్
మురియల్ నేయఁ గళావిహీన రవినాఁ ♦ బొల్పొంది యిందారి య
య్యరదంబందున నిల్చి శత్రు బల నం ♦ హారంబు గావించుచున్
మొరయించె దన చింద మంగదు మరు ♦ త్పుత్రున్ పెళారించుచున్.

ళా॥ చిందంబొత్తిన వాని కంకటము వి ♦ చేదంబు గావించుచున్
జందం బొప్పగ లక్ష్మణుండును ధను ♦ వ్యంకారముంజేయ నా
నందాశ్రుల్ తొలఁకాడఁ జర్నగవున్ ♦ గాకుత్స్థివర్యుండు సైఁ
డగం డెల్పున్ భువనంబులెల్లఁ బగులం ♦ గర్జించి రవ్వానరుల్. ౧౮౪

శా॥ జీమూతంబుల డాఁగె రావణి కడున్ ♦ శ్రీఘ్రంబునన్ రాఘవ
స్వామిం గాంచి మమిత్రవట్టి యితనింజకాడ్డకే వీడినన్
నేమం బింతయులేక వానరతలీన్ ♦ నిర్మూలమే నేయు నీ
పాముం బోలిన క్రూరుఁ డ్రుంచెదను నా ♦ బ్రహ్మస్త్ర యోగంబునన్.

మ॥ అని పల్కన్ రఘురాముఁ డిట్టులను బ్రహ్మస్త్రంబు సంధించి యే
సిన లక్ష్మ్యం బెదిలేమి లోకముల నిశ్శేషంబు గావించుఁ గా
వున నల్లేయుట పాడిగా దొకనికై ♦ పూనికన్ జగన్నాశమున్
బొనరింపం దగునయ్య? మానుమన నా ♦ పుణ్యాత్మకడున్ మానుడున్.

చ॥ మొఱంగిన మేఘనాదుఁడను ♦ భూపతి పుత్రుల భావనంబు లో
నెఱిగి విరించనాస్త్రమునె ♦ యేయఁదలంచి యధర్మయుక్తిఁ జా
గఱ యొనరింప నీకరణి ♦ కాదని యచ్చట వీడి లంకకున్
వెఱచిన చందమొంది కపి ♦ వీరులు చూడఁగఁ బాతె నెవ్వడిన్.

చ॥ చదలఁ బురంబుత్రోవ వెన ♦ జాఱిన రావణి గాంచి వానరుల్
కదనము నేయఁజికి తన ♦ కాళ్లకు బుద్ధి వచించెనంచు స
మృద్ధమునఁ గేకవెట్టి రవ ♦ మార్గము వట్టిన కీశవర్ణమున్
బదపడి వచ్చి యాడుచును ♦ పాడుచు గెల్వి వహించె నుద్ధతిన్. ౧౯౮

చ॥ చిలికిన పాలసందరము ♦ చెన్నునఁ జాలఁ గలంక నొంది కీ
శుల రఘువర్యులన్ దునుమఁ ♦ జూచి విధాతృశరంబు మున్నుగాఁ
దలపడి వీడఁగాఁ దలంచి ♦ డైత్యుఁడు పోవు తెఱుంగలేక యా
జలజ హితాన్వయుల్ దనుజునంగతి యేమిటి సంగరస్థలిన్. ౧౯౯

తే॥ వాహనంబులపై నుండింపసుధకు దిగి, తూణ కార్ముక కవచముల్తోఱిఁగి విశే
మంబు గొనిరి వారల విక్రమంబు మెచ్చి, చదలనుండి వేల్పులు పూలుచల్లినారు.

తే॥ కపుల కోలాహలము మింటిఁగలఁతవెట్ట, నచట నుండుటకును నిర్జరారి తొడఁగి
నలువశర మేయుటకు సహానంబునేయ, లేనివానికై వడిఁ గ్రుంకఁభానుఁడవుడు.

తే॥ అగ్గలిక బవరమునేసింయలసియున్న, దడములకు వలసిన యంతఃకుడుపులేదు
కణకఁ డెప్పింపుమా విభీషణ ! యటంచు, జానకీజాని చేసె నాంజ్ఞాపనంబు.

తే॥ చిత్తమని తగువారలఁజేర్చికొనుచు, గడలి దాఱిచనియె నొక్కఁగడియలోన
ధాతృకుల కలశాద్ధి చంద్రముఁడు; పిదప, రామచంద్రుండు లక్ష్మణఁస్వామిఁ గాంచి.

తే॥ ఒనర దివ్యాస్త్రములను విఘ్న క్తవిధుల, నర్చనమునేసి యేయుటఁయంచితమగు
నరిగి వచ్చెదఁ బూజకుంసంతదనుక, సైన్యములఁ గావుమని రణఁస్థలిని వీడె. ౧౯౭

తే॥ జనకుఁగని యింద్రజిత్తాజిఁజరగుటయును, వారు బ్రహ్మస్త్రమును విడువంగనుంఁ
బెలువ నిశ్శేష్టుఁడై చేయఁదలంచినట్టి, కార్యమెదియని తను దశఃకంఠుఁ డడుగ.

తే॥ చంపనెందిన శత్రులఁజంప వలను, గలుగ మానకుమంచు విఞ్జలు వచింతు
అట్లుచేయుట మానవులరయరాక, నలువశర మేయఁబూనితింసయముతోడ.

అ॥ వార లెఱిగి రేనిప్రత్యస్త్రమున నడఁ, గింతు చంప నిచ్చుగింతు వేల్చి
చేసి మఱుఁగునుండిఁచెడు తపోబలుల జీ, వముల త్నాణములోనఁబావు టురవు.

క॥ నను వారు మఱచునట్లుగ, దనుజ నికర మంపు దేనితరువాతనె నా
పని తడలేక ముగియునన, ననియె మహోదరునితో దళాన్యుండు వెనక. ౨౦౧

క॥ ఘోరాకారులు త్రిశూల, ధారు లకంపనుని దొట్టిదైత్యగణముతోఁ
బోరికిఁజని సరవానర, వీరుల జీవములఁ గొల్లవెట్టుము కడిమి. ౨౦౨

తే॥ గొప్పమాయలు పన్ని రక్షింఁగణమున, కిమ్ముగాఁగ గాఢాంధకారమ్ముగూర్చి
సంగరస్థలి రామలక్ష్మణులఁ గూల్చి, నాకుఁ దోడ్పడి పెక్కుమఁన్ననలఁగొనుమ.

తే॥ అనుడుఁ దన్నె పృథంపునాఁయనుచునుత్స, హించుచున్న మహోదరుఁడెక్కఁదేరు
కొండఁజట్టిన గౌరులఁకొమరు దాల్చి, సోకుమూఁక దైత్యాన్వయుఁజట్టి వెడల.

—: మహోదరుని యుద్ధము :—

తే॥ కన్ను మేర దూరము కరిఁఘటలుపోయె, బరుగువాఁడె దేరులు లెక్కఁపక్కలేక
త్రోవ యశ్వమయంబయిఁతోఁచె సుభట, వర్ణమా నేలయూనినఁపగిది నుండె. ౨౦౩

తే॥ సాధనములును నిశితదంష్ట్రులును భూష, ణములు వెన్నెల లెండలుఁక్రమము చెడక
కాయఁ గోడెల గుంపులఁకరణి నడచె, దైత్యగణములు కలనికిఁధాత్రి యదర.

తే॥ క్రిక్కిరిసిన టెక్కెంబులుఁనిక్కి గగన, మెల్లఁగప్పుచు గాలికిఁమెల్లఁ గదలి
జలదములు పలపల రాలఁగలఁచినైచె, నజని కన్నులఁ గప్పెనుఁరజము రేఁగి.

తే॥ ద్వీరదపర్వతములనుండిఁదిగుచునుండు, మదర్పురంబులుహయ ఫేనఁమహితములయి
వెడలి యడవుల తరుశిలాఁవితతిఁ ద్రోచి, కొనుచుఁ బాటి కలసిపోయెఁవనధియందు.

క॥ మెఱపులు మెఱసెను పెదవులు, గొఱుకు కఱకు సోకుమూఁకఁకుడిచేతులలో
నెఱసిన యాయుధములు నెఱిఁ, గఱకఱ మిడుఁగుఱుల రాల్చిఁక్రందుకొనంగ.

తే॥ అనురవిభుండు పంపిన చతుఁరంగ బల గ, ణంబు లంకాపురంబు ద్వారంబుమెల్ల
వెలివిడుట చూడఁ దొల్లి నఁబ్ధిజలమెల్లఁ, ద్రావి తఱిచూచి వీడినఁతపసెఁబోలె.

తే॥ శంఖ కాహళ భేరికాఁస్వనము వీర, నినదమును గుణరుతి రథఁనేమిరవము
గీఁతలును నకిలింపులుఁకెరలి లోక, గర్భవలె వడంచినైన జఁగంబునెల్ల ౨౦౪

ఉత్సాహ సేత ముమ్మరముగఁ గలను ఁ చేరె బ్రవగబృందము

బూని యతిశయించి డాసెఁ ఁ బోరుసేయ దైత్య నం

తానమేయు సంపగములఁ ఁ దరుల గిరుల వడ్డుచు

వాహరాలి కినిసి కెరలి ఁ వారి కడఁక మానిచె.

౨౦౫

ఉత్సా|| శిలలను గుఱిచూచి వైచి ♦ చెలఁగు కవుల తాతికి
నలుగు రైదుగురుగ నలఁగి ♦ నాశమైరి రక్కసుల్
కలభములు గుఱాలు గూలఁ ♦ గఱకుసోఁకు కైదువుల్
మలయదాఁకఁ గీశచయము ♦ మడిసి పడియెఁ గుప్పలై. ౨౧2

ఉత్సా|| పరశు శూల ముసల భింది ♦ పాల దండ వలయ ము
ద్గర ముసుండి కుంత ఘన గ ♦ దా వృషత్క పాశ తో
మర నికాయములును మించి ♦ మర్కటములు వైచు పె
దరుల గిరుల నుగ్గుచేసి ♦ ధరణిఁ ద్రోచెఁ గీశులక. ౨౧౪

ఉత్సా|| మెఱుఁగు టాయుధముల నొడువు ♦ మీఱ వైవఁ బ్లవగముల్
కఱకు సోఁకు మూఁక యెదుటఁ ♦ గడఁగి నిలువ నోపమి
వెఱచి పాతె రక్త నదులు ♦ పీన్లు తిప్ప లడ్డమై
తఱుమ వీలు గాకపోయె ♦ వైత్ర్య జనుల కయ్యెడక. ౨౧5

తే|| సమర భూమిని మరణించి ♦ యమరభూమి, జొచ్చి వేలుపులై న కీశులను గూడి
చిర మభిలషించు కోర్కులుచెల్లె ననుచు, నలమిఁగిని తిరిగిరి మేనకాదు లెలమి
తే|| క్రూర హింసయే నై జహాగుణము గాఁగ, ధర్మమార్గంబు ద్రొక్కనిదనుజవరుల
మేటి సురలుగఁ జేయు సౌమిత్రిశరము, కంటఁ బావన వస్తువొక్కండు కలదె
తే|| విక్రమంబున నూర్చి ఛావిభుఁడు దురము, నలిపి యామ్రాత్రమున వైత్ర్యసంఘ
స్వర్గమున కంప నచ్చటఁధలములేక, నింగియెల్లను వారయ్యెనండినారు. [ములను

—: అంజనేయుండు కుంభకర్ణుని వజ్రదండము గొని దైత్యుల నుఱుమాడుట :—

క|| అమరులఁ దఱిమిన యది లో, కముల నలఁచినదియుఁ గుంభకర్ణునిచేతక
సమరముల వెలయునది యగు, సుమహిత దండమును వాయునూనుఁడు గొనియెక.

ఉ|| మేరు సమానధీరుడు న ♦ మీర కుమారుఁడు వజ్ర దండముక
దీరుగ వాస్తవమందున గ ♦ దింది మహోద్ధతి విక్రమించె దు
ర్వార కృశానులేతుఁడొ ప్ర ♦ భంజనుఁడో లయకాల రుద్రుఁడో
వారని కోప భీకరతఁవచ్చిన కాలుఁడొ యన్న కైవడిక. ౨౨౦

క|| వీరుల శీర్షంబులపై, వారణ కుంభముల మీఁదఁవారువములపైఁ
దేరులపైఁ జెలరేగెను, మారుతి యెల్లెడలఁ దాన ♦ మలసి పారిక్రియక. ౨౨౧

క|| అడవి వారల నగ్గము, పడువారల నలఁచి త్రొక్కి ♦ బవరపునేలక
గడు బీభత్సం బొనరిచి, పొడవడఁచెఁ ద్రివిక్రమేశు ♦ హోల్కిఁజెలఁగుచుక. ౨౨౨

చ|| కనుల శిరంబులం జెదరి ♦ కాంతులు చిందిన మాక్రికంబులక
దిగమగు మేని కత్కు వడి ♦ ధేర నభంబును దాఁకు నున్నతిక

బరగె మరుత్పుతుండు లయ ♦ వాయువు వీవగ ఋక్షజాలముల్

తరణి విధుండు సంతతము తారెడి మేరువుమాడ్కి నొప్పుచున్. ౨౨౩

చ॥ బలితపుంగేల దండమును ♦ బాధముగా ధరియించి మేదినిన్

బలముగ మోడు చాడ్చునను ♦ బాడుచు దైత్యులు చాచకట్టుగన్

నలగి ధరిత్రీ దాటగ గ ♦ జంబులుగా రథ దంతి వాజులన్

నలినలి నజ్జ నజ్జగ నొ ♦ నర్చి చలం బెనలార గర్జితన్. ౨౨౪

క॥ నదులై న శోణితంబున, మద గజముల బురదచేసి ♦ మారుతి కాలన్

మదయుతులం దాటించుచు, మదమెత్తిన దిగ్గజంబుమాడ్కిం దిరిగెన్. ౨౨౫

ఉ॥ శోడల చందమొంది రథ ♦ కుంజర వాజుల మీఁద వచ్చుచున్

బోడిమి చూపి పెక్కురణ ♦ ముల్ పొనరించి జయేందిరా సతిం

గూడిన వారలన్ దనుజ ♦ శోటల దండముతోడ మోది యిం

కేడది లంక లంకె యని ♦ యేడ్వెఱు బంపెను స్వర్గ సీమకున్. ౨౨౬

తే॥ భానుపుత్ర కుముద నీల ♦ పనన జాంబ, వద్దజాంగదాదులు రణావనిని చొచ్చి

దైత్య సేనాపయోధిలోఁదవిలి యీఁదు, చుండి రెఱుంగక తమలోనఁ నొకరి నొకరు.

తే॥ లక్కలేని రక్కసులను ♦ చిక్కినంత, వజ్రకు దుక్కిదుమారంబు ♦ నెఱయఁజేసి

యుగ నరసింహుక్రియ రేగిఁయున్న గాలి, పట్టి యారణస్థలి నకంఠనుని గాంచె.

—: హనుమంతుఁ డకంఠనుం జంపుట: —

తే॥ గాడిదలు వేయఘాన్చిన కనకరథము, పైని విలుపూని వెలుఁగొందుఁదానవుం డ

కంఠనుఁడు పూర్వమున జగత్కంటకుండు, తారకుండు కుమారుచేదోరినతఁడు.

తే॥ ముగరు మూర్తులు మఘవుండు మొనసినచ్చి, తాఁకిననుపాణములఁగొనుఁదంట

గలుగు నీకోతి కనుచు నకంఠనుండు, వీనిఁ దెగటార్చుగా నేదివెరవటంచు. [తనము

తే॥ అడ్డుపడకున్నచో రాక్షసాంతకుఁడయి, వసుమతి నదైత్యముగఁజేయువాఁడు

చంపవలయున యనుచు నకంఠనుండు, దర్పమున సంపవానతోఁదారసిల్లె. [వీఁడు

తే॥ మొగులుతో నగ్గియును గాలితగులుపగిది, బలముతో నకంఠనుఁడుతంన్నలమునంత

వజ్రబాహుండు మారుతివజ్రదండ, మమరద్రిప్పెను దనుజ మఁధ్యంబునందు.

ఆ॥ అనురు లేచి యేసి ♦ విసరి పొడిచి త్రెంచు, వీరసాధనములు ♦ విఱిగిరాల

దనుజ తనువు లురలఁదండంబు ద్రిప్పుట, హనుమ కవుడు చాలఁనలవుపడియె.

అ॥ విలయ పవన హతికిఁవీఁగని మేరువు, కరణి నిలుచు హనుమ ♦ కఱకుసోఁకు

మూఁక చూచుచుండఁబోకార్యై దుంగమా, తంగ తుంగ రథ కఁదంబకముల.

ఆ॥ నేడు వీని సురల ♦ నెలవున కనిపి రా, ఘవుల నోర్చి పంక్తి ♦ కంధరునకు

జయము గూర్చి యమర ♦ జాల కష్టమ్ముల, నిలుపువాడ ననుఘనిక్కి యనుర.

అ॥ కటము లదరఁ బండ్లుపటపటఁ గొఱుకుచు, గనులఁ బొగలు నగ్నిఁ కణము లురల
రథము తోలఁ బంచిరాక్షస వీరుండు, హనుమఁ జేరుచుండఁనతఁడు డాసె.

అ॥ పిడుగు గముల యట్లుమిడుఁగుఱుల్ కెలఁకుల, రాల్పునవి సురాధిరక్తములను
చవి యెఱింగినట్టిశరరాజముల నకం, పనుడు హనుమ యురము ఁ వగులనేసె.

అ॥ వాతనైత్తురోలుక వాయువుత్తుఁడు సొమ్మ, సిల్లి యించుకంతఁ నేవులోనఁ
దేటి తేరితోడఁసారథిఁ జదిపిఁ గా, డిదలఁ ద్రొక్కి త్రొక్కిప్రదుల నలఁచె.

అ॥ వీనితోడఁ బెనఁగివింటితో గెలుచుట, కడిఁది యనుచు నయ్యఁకంపనుండు
విశ్వకర్మ యొనఁగువీరదండము కేలఁ, గొనుచు దూఁకి డాసెహనుమపైకి.

క॥ ఇరువురుఁ గుడియెడమలుగాఁ, దిరుగుచు డాయుచును పొంచితేగువకు వెరవుం
బరికించుచు బాయుచు బడి, దటియుచు దండములతోడఁదాఁకిరి పెలుచు.

క॥ తడవిరి తట్టిరి నిక్కిరి, యడఁగిరి వేసిరి తొలంగిరాల్పిరి భుజముల్
మడిచిరి విడిచిరి పొడిచిరి, కడిమిని ప్రకటించి నమముఁగాఁ బోరిరొగి. ౨౪౧

తే॥ కల్లతోవై రముంగొన్నఁగాడుప్రట్టి, యంజనాద్రితోఁబగగొన్నఁయసురయురముఁ
దాఁప దండంబుతో దానిఁదట్టివైచె, గాని వలకేలుతునిగి రంఁగమునఁబడియె.

తే॥ తలరియును పిఱుతివియక ఁ వైత్యుడంత, నెడమచేతఁ బావనిటొమ్ముఁ

బొడిచె బొడువఁ

బోటు వజ్రగిరిం దాఁకువాటమగుచు, దనుజు కేల్పొచ్చె మారుతిఁకినిసి రేగె.

ఉ॥ దండధరాభుడౌ హనుమ ఁ దండధరుండయి విస్ఫుర ద్భుజా
దండ విహీనుడై కరము ఁ దండ విహీనత నుంటఁ జూచియు
ద్దండ భుజాంతరంబు భుజ ఁ దండముచే వడిమోఁద వైత్యుడు
గండలతోడ శోణితము ఁ గ్రక్కెను త్రాగుచు గ్రక్కు కైవడి.

తే॥ పిదప నాచేతితో గూబ ఁ లదరమోఁది, వాని వీరనాకమునకుఁ ఁ బంపునంత
హనుమనిం గని సింగముంగనిన హరిణ, వితతి యట్లు అసురసేనవిరియఁబాటె.

పంచ॥ అకంపనుండు గూలఁగా ను ఁ రారిసేన మ్రాలఁగా
అకంపితాంగులై న్నవంగు ఁ లార్చిపేర్చి యాడఁగా
నకాలకాలుఁ బోలి లక్ష్మ ఁ జాఖ్యుడేయు తూపుల
వికావికల్ గడించిపాటె ఁ వీరవైత్య సంఘముల్.

౨౪౨

—: మారుతి లక్ష్మణుని నెదకురుఁబోవుట:—

తే॥ ధీరుడగు లక్ష్మణుని వింటిసారిమోఁత, వివని కతన నెవ్వరికేమిపొనరెనొక్క
కధనరంగంబునందనికరువలి సుతుఁ, డెడఁదఁ దలచి కొందలమండఁనింట్లవడియె.

తే॥ దిలిజనేనలో నాగ్నేయఃదిక్కునుండి, అంగదుం డేడు యోజనాఃలరిగియుండె

వాని కవ్వల నుండనుఁభానునూను, డతని కాతల లక్ష్మణుఁడడరుచుండె. 280

తే॥ ఒకరికికరికి నాల్లేసిఁయోజనములు, దూరమయ్యెను కపులకుఁదురమునందు

నీటిపైఁ బాచినా సేనఁనెగడ లక్ష్మణునకు హనుమకు మూఁడు యోజనములుండె

తే॥ లక్ష్మణాఖ్యుని గను నభిలూష తన్ను, పురికొలుపఁ జండమారుతఁనరణిఁ జనుచుఁ

జంత వీడంగఁ దగు యుద్ధఁచిహ్నములను, కొన్నిటిని గాంచి మారుతిఁగొంత తనిసె.

తే॥ దంతి దంతముల్ ఛత్రబృంధములు రత్న, హారములు మీలవలెఁ ద్రుళ్లుఁ

నాయుధములు

కలిసి పరువిడుచుండు రఁక్షప్రవాహ, ములను కాంచెను హనుమ యాఁస్థలములందు.

అ॥ ముట్టిపోరు పగఱఁమూఁకపై నై చిన, శరచయంబు శ్రీక్షుఁనమితితోడఁ

జదలఁజేరి మరలఁజెదరి శిలావృష్టి, పగిదిఁబడుచు నుండుఁవానిఁగాంచె. 291

అ॥ దనుజులేయు నాయుధములు లక్ష్మణశర, వితతి వలన విటిగిఁప్రవతరవము

తోడ ఋక్షచయముఁదొరలిన చందానఁ, బ్రభలతోడ నురలిఁపడుటగాంచె.

తే॥ ఎడపడక నమిత్తానుతుఁడేయు విశిఖ, బృందమెల్లెడఁ దామయైఁజేసికంటి

ఘన జటామండలంబనఁగ్రాలువాని, నంజనానూనుఁడయ్యెడఁనలరికాంచె. 292

తే॥ మేనిపై రక్షధారలుఁమేపుకొనఁగ, నంధతమనంబ రేయిరాఁజనియెటింగి

కాలమెత్తిన దీపపుఁగంబములనఁ, దనరి తిరుగుచున్న కబంధఁవనముఁగాంచె.

అ॥ వీరవరులు మడియఁదేరులు కరులును, హరులుఁ గాల్గు నొవ్వఁబరుగువాటి

రక్షలేని రాజుఁరాజ్యమందలి ప్రజ, వలె నశించుచుండుఁవానిఁగాంచె. 293

తే॥ అతిశయంబుగ లక్ష్మణుఁడడరి పోరఁ, గలనఁ గూలిన క్రూరరాక్షసుల రక్ష

సాధన శరీర తక్షలనుఁసాగరవన, పర్వతంబులఁ బావనిఁపరఁగఁ గాంచె 294

తే॥ విలయవాయువువలె నేగిఁవెదకిరుధిర, వాహినుల దాఁటియండకఁటాహ మగలె

నగలె ననఁదగు సౌమిత్రియల్లెనాదు, విని ముదంబున హనుమ గఁర్జనముసేసె.

అ॥ ఎల్లవారిసేమఁమెఱుంగంగ నగునని, హనుమ డాసి వినతుఁడైనయంత

విజయశ్రీ రాజుఁవీరుండు సౌమిత్రి, యెల్లమిఁ గౌగిలించిఁయిట్టులనియె. 295

ఉ॥ ఎక్కడ నున్నవారు కపుఁ లెక్కడ నుండె దినేశ పుత్రకుం

డెక్కడ వారి ముద్దుకొడుఁ కెక్కడ తక్కినవారు సేనలో

నొక్కటియేని యేనెఱుంగఁ నొయ్యన మారుతి! తెల్పుమయ్య యె

య్యెక్కడ నేమియేమి ఘటి యించె వినంగఁదలంతు నెవ్వడిగ. 296

తే॥ రణముఁబోలెనైంద్రవ్యాకఁరణముదనుజ, గణముభూవరణము మేరఁగాంచుహనుమ

యతని పలుకులు విని యిట్టులను దురాన, నొకరి నొకరు గానరు నుంతుఁయును నిజమ్ము.

తే॥ తెలియఁదగునుపాయంబొండుఁగలదునీవు, చేయఁదగుదురక్కని మాయఁచేతలెల్లఁ
దొడరి పాశుపతమ్మునఁదొలఁగఁదోల, నీదు నేవకు లెల్లరుఁనిన్న గాంత్రు.

తే॥ అనుడుసౌమిత్రిలెస్సయాఁననుచురామ, విభునిమది మ్రొక్కిశరమునుఁవింటఁగూర్చి
పాశుపత మంత్రము పఠించిపాపులపయి, నేయ నయ్యస్త్రరాజముఁజేయమగుచు.

తే॥ అడరి వెదురుటడవిఁ గాల్చుఁనగ్గివోలె, నెదుటఁబడు వస్తువులతోడఁనెల్ల దనుజ
గణము వీడక క్షణములోఁగాల్చివైచె, దొలఁగె నిరులును కవులకుఁగలఁకువడఁగె.

తే॥ పాశుపతముచే బెనుమాయఁనాశమందు, టెఱిగి యమ్మహోదరుఁడనిఁముఱుఁ
గుపడియె

భ్రమము తొలఁగంగ నకల ప్లఁవంగు లలరి, పాడుచాడుచు లత్కణుఁగూడినారు.

తే॥ కవులలో నెవ్వరును నొవ్విఁగాంచకునికి, శంకపీడి సౌమిత్రి హఁర్షమ్మునొందె
జుట్టి యార్చిరి ప్లవగు లుత్సృకతమీఱ, సురలు విరులను కురిసిరిఁపొరపులేక.

క॥ దూతలు దశకంఠునకు వి, నీతులగుచుఁ దెలుప నతఁడుఁనిజమా? యన వి
భ్రాతమగు పాశుపతమున, నా తెఱఁగయ్యె నని పలుకఁనగుఁగా కనుచుఁ. ౨౬౨

క॥ తనయునకుఁ దెలుపుడన నే, చనివారలు తెలుప నతఁడుఁచకితుండగుచుఁ
హనుమఁడు విభీషణుడు రవి, తనయుం డినకులజ లెచటఁదగిలి రనంగఁ. ౨౬౩

ఉ॥ రాముఁడు సంగరస్థలికి ఁ రాఁడొకకొండను చేరినాఁడు మా
యా మహిముండు నీదు పిన ఁ యయ్య వనాటల కోగిరంబుకై
యీమహి దాఁటిపోయెఁ బర ఁ మేశ్వరు నస్త్రము వీడు మున్నుగా
వ్యోమమునందు డాఁగెను మ ఁ హోదరుఁ డియ్యది వార్త నావుడుఁ.

చ॥ ఇది యదనంచు నెంచి దను ఁ జేంద్రసుతుం డొకమట్టిఁ జేరి యా
పదపడి బ్రహ్మరక్షులు ఁ పట్టుగఁ దోడ్పడఁ బూని వేలిమిఁ
జదుగులు నేయి నూపులును ఁ చియ్యయ్య నల్లనిమేక నెత్తురుం
జదుముచు శాస్త్రయుక్తముగఁ ఁ జేసి ముగించెను శ్రద్ధపెంపునఁ. ౨౬౦

తే॥ దహనకీలలు మంచిగఁదంబుతోడ, వలదిదిగి శుభసూచనఁపఱలఁజేయ
నహజ దుర్గుణనిధి యగుశక్రజిత్తు, జయము మనదని కడు సంతఁనమున లేచె.

క॥ మాయాభిమేటి శంబర, మాయం బచరించి గగనఁమార్గమ్మునదై
తేయలె కనరాకుండఁగఁ, బోయి యడఁగె మొగుళులందుఁపొంచి యదనుకై.

క॥ అత్తఱి మహోదరుం డొక, గ్రొత్త మతక మూని యిందుఁకోలము గొని యు
న్నత్ర చతుర్దంతి పయిఁ, మొత్తము వేలుపులఁగూడిఁమొనసెను పోరఁ. ౨౬౩

క॥ దనుజు లమర వేపంబుల, యనుజులతో వనచరేంద్ర ఁ మండలములతో
ననినేయఁ దొడఁగ భీతిలి, కనుకని పై వ్యంబులెల్ల ఁ గడగడ వడఁకఁ. ౨౬౪

క॥ వెలిగారు నెక్కి యింద్రుడు, వెలలె రణమునేయ మునులు వేల్పులు మనతోఁ
జలమూన హేతువేమని, మలఁగిరి వానరులు దిగ్భ్రాతృమంబునఁ గలఁక ॥ ౨౭౧ ॥
క॥ రాముని తమ్ముడు హనుమని, మోముంగని మునులు సురలు మాహారమున రా
నేమి కొఱగామి జరగెనో, సామీరీ ! తెలువఁగలవె ♦ శక్యంబేనిక. ॥ ౨౭౨ ॥

—: ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణాదులపై బ్రహ్మాస్త్ర మేయుట :—

క॥ అని యడుగుచుండు తఱి రా, వణి నిర్మానుషము నిష్పల్లవంగం బగుఁ గా
కని బ్రహ్మాస్త్రం బేసెను, కని వేల్పులు మనములందు ♦ కళవళపడఁగఁ. ॥ ౨౭౩ ॥
తే॥ పులుఁగులట్టులు వెలుఁగుల యలుఁగుగములు, లక్ష్మణునిమేననాట నిల్వరముతప్పి
తలివి తొలఁగంగ మత్తేభమిలను పడిన, చందమున సామ్యసిల్లి భూస్థలినివాలె.
తే॥ ఇంద్రుడిట్టి యకార్యంబు ♦ నేలచేసె, వీని నేనుఁగుతో నెత్తి ♦ వినరివైతు
ననుచు లేచిన హనుమపై నలుఁగు లడర, నలుగులంపడి యాతండు నవనివాలె.
తే॥ కనకగిరియందు మోదుగుఁననిచినట్లు, నెత్తు రొడలెల్లఁ బరవంగ నిశిత సాయ
కములు నాటుటచేఁ దెల్పి కలఁకవాఱ, నెలపు దప్పి భాస్కరనూతి నేలవాలె.
తే॥ పిడుగుపాటుచే మగసింగముడిగినట్లు, పొలుపుచెడి వాలిసూనుండు పుడమివాలె
జాంబవంతుని కనుల వత్సమునఁ బెక్కు, కోలలంట నాతండు రణక్షోణినొఱఁగె.
తే॥ వేయిశరము లురముచొచ్చి దూయనంత, నలుఁడునమవర్తి ముఖదర్శనంబుచేసె
ముదితఁడై వచ్చి యముఁడు కుఁముదుని పిల్వ, నాతఁ డాతని వెనువెంటఁనరిగినాడు.
సీ॥ ఋషభుండు స్వర్గపుంఃరిశేరే నీలుండు, రంభతోఁగూడంగ రాణసేగఁ
బెద్దనిద్దరచెందె ♦ వినతుండు మైంద ద్వి, విదులు నాకముచూడఁవెడలినారు
కేసరి యిహమును ♦ వేసరి వీడెను, గవయుండు భూమిని ♦ కాఁగిలింపె
శతబలి శతమఖు ♦ నన్నిధి కరిగె ను, షేణుండు కైలాస ♦ శిఖరిశేరే
తే॥ తొలఁగి తప్పించుకొన వీలుగలుగకునికె, జాఁవకట్టుగ నా రణస్థలిని పడిన
కపులు వెదవైచు నాటుమొల్కలను పోలి, ధరణి నందులే కొత్తుగా నెఱసియుండి.
తే॥ దేవమందరుల్ వ్రాలి నిఁద్రించుపోల్కి, భూమిపైఁబడ్డ ప్లవగ సమూహమపుడు
క్రమ్మి రక్తమెల్లెడలఁబర్వంగఁ బ్రవాళ, వనముగల క్షీర వాణాశిఁపగిదిదోఁచె.
తే॥ కపులు స్వర్గంబుచేర వేలుపులు గాంచి, యతిధిపూజ లొనర్చి యనామయంబు
లడిగి యలరించి పడపడి ♦ యవని కిపుడ, పడఁడనుచు వేగ బలవంతపఱచినారు.
తే॥ అర్చనంబు చేసితిరి బ్రహ్మాస్త్రమునకు, మీరు మరణింపఁదగినట్టివారుకారు
రామదాన దానులును కర్మములఁగట్టు, పడక స్థిరముక్తి పరియించువారు నిజము.

కా॥ మాకార్యం బొనరించుపొంట భువి జ ♦ స్తంబందియున్నారు మీ
రాకాశుత్తుని తోడు వీడకుండు మీ ♦ ప్రాణంబె మాప్రాణము

మీ కే హానియులేదు రాముకొత్తై ♦ మీ జీవముల్ వీడుట
మాకు న్నాయకులైతి రాకతన మా ♦ మర్యాదలం బొందుడి. ౨౮౮
మ॥ అనివారల్ పరివర్యచేసి రిట జ ♦ న్యత్రోణి సామిత్రి కా
నన సంచారులతోడ నీలై ధరజా ♦ నాథుండు రాడయ్యె దా
మనఁగా నేర్చునెయంచు నిందజతుఁ డున్మత్త ప్రలాపంబుతోఁ
జని లంకేశున కంతయుం దెలుప నాశంకించి వాడిట్లున్. ౨౮౯

ఉ॥ రాముండు చావలేదు గద ♦ రా జయమెట్లుగు నీకు నన్న ను
ద్దాముండు మేఘునాదుఁ డనుఁదండీ! భయంబున రాఘవుండు సం
గ్రామధరిత్రి వీడె నెటుఁగాంచినఁ దమ్ముండు మిత్రవర్గమున్
భూమిని కూలియుండఁ గని ♦ పోడిమి నిల్వఁగలాడె దిట్టయై? ౨౯౦
తే॥ అని సమాధానపఱచి లంకాధిపతిని, తన గృహంబునకేగె రావణి మహాద
రుండు తన యింటికేగె వీరుండు రామ, భూవరుండు వేటుచోఁ బనిపూనియుండి

—: శ్రీరాముండు మరలివచ్చి పాలికలనిం గాంతుట:—

మ॥ కరపంకేజము లెఱ్ఱవాఱ నిలుకన్ ♦ గల్పి క్షరీర్థి మహా
శరజాలంబులఁ బూజనేసి యవలన్ ♦ సంగ్రామ రంగంబు గాం
చు రహిన్ జీకటిఁ దోలఁ జేసొఱవిగా ♦ శోభిల్లు నాగ్నేయమా
శరముం గైకొని వచ్చి కాంచె గలనన్ ♦ సైన్యసిథిం దత్తజన్.
చ॥ శవమయమైన రంగమును ♦ సంశయ రోష వివాద దిగ్భ్రమర్
మివులఁగ నొక్కటొక్కటిగ ♦ మీఱఁగఁ గాంచుచు రక్షణంబునం
దవులక యప్రమత్తులయి ♦ తారయుఁ దాఱిన కీశరాజి రా
ఘవుండట నొక్క నొక్కనిగఁ ♦ గాంచె మహాకులితేక్షణసిత్థి. ౨౯3
శా॥ సుగ్రీవుం దన కన్నుదామరల న ♦ శుభ గాఱ వీక్షించి యీ
ప్రగ్రీవంబిటు వ్రాలఁగాఁ దగినదే ♦ భావింపఁగా నంచు న
వ్యగ్ర స్వాంతముతోడ నవ్వలన వి ♦ ద్వద్వంద్య భక్తావన
ప్రాగ్రియన్ శ్వసనాత్మజం గనియె నేత్రంబుల్ కుమారిల్లఁగన్. ౨౯౪
మ॥ పనథిందాఁటి నిశాచరావళుల గ ♦ ర్భక్షో భముంజేసి యా
జనక క్షౌవిభు పుత్రి సేమమును వి ♦ జ్ఞాపించి నాప్రాణముల్
తనియంజేయుట యిట్టులౌటకొ? మహాధన్యాత్మ! నీవక్షమున్
దనుజ క్రూర శరంబు దూసి చనియెంఁద్రాచోర్చి నాగాంతకున్. ౨౯5
మ॥ మును బ్రహ్మద్యమరుల్ మునీశ్వరులు న ♦ మౌఢంబుతో నిచ్చు దీ
వఱలున్ జానకి యిచ్చు దీవఱలు ని ♦ ర్వర్జింబులై బీటఁబో

సిన బీజంబుల చందమై చెడియె నన్ ♦ సేవించి నాకొందు నిం
దను పాపంగలవాడవై పడితే నా ♦ దౌర్భాగ్య సంపత్తిచే? ౨౯౬
శా॥ రాజ్యాంతే సరకంధ్రువ మ్మనెడి వా ♦ ర్తన్నేర్పియున్ లోభిస్తే
రాజ్యాకాంక్షను తండ్రి జంపుకొని యా ♦ రణ్యంబులం జొచ్చియున్
బూజ్యండైన జటాయు జీవముల నేం ♦ బోకార్పితీక బ్రాధవ
ప్రాజ్యశ్రీ నను పొందునే? యధిక దౌర్భాగ్యుండ నిక్కంబుగన్. ౨౯౭
ఉ॥ అన్నను చంపి తమ్మునకు ♦ నా కపిరాజ్య మొసంగినట్టి యే
నెన్న నమస్తముం జెఱువ ♦ నెంచిన వాడన యైతి మీకిలగ
బన్నము గూర్చితీక భవన ♦ భారముగా బ్రదుకంగఁబట్టితీక
బన్నుగ నంచు నవ్వలికిఁబాటంగఁజూచె మనంబు కందంగన్. ౨౯౮
మ॥ వృషవర్గంబునఁ గోడమాడ్కిఁ దనుపై ♦ వీక్షింప నొప్పురు హ
ర్మ్యవభుక్ వాలికుమారుఁ జూచి కడు నిశ్చేదించి డెందంబునన్
విషముం దిన్న విధిం దపించి యింక నేవిల్లంది నిల్చుండి యు
వ్వషమావస్థను మాన్పలేనయితి నా ♦ విశ్రాంతులం గాల్పనే? ౨౯౯

—: శ్రీరాముడు లక్ష్మణుం గని పరితపించుట :—

ఆ॥ అనుచు నవలికేగియట సంపశయ్యవై, నీగ గములు మేనఁజూఁగు కరణి
విశిఖతతులు గ్రువ్వఁవశమతి యహిశాయి, పగిదినున్న తమ్ముఁనొగిలికాంచె.
ఆ॥ ఎడఁద యుడికె నొడలుఁవడఁకె బిడుగుపాటు, వలనఁగూలు తరువుఁపగిదిఁబడియె
గడియదాఁక నూర్పుఁవిడువఁ డేమెఱుంగఁడు, కాలుచేయ కనులుఁకదలలేదు.
ఉ॥ తమ్ముని కౌగిలించికొని ♦ భారణి వ్రాలిన తన్ను నెమ్మదిం
గొమ్మని పల్కువారలును ♦ కొందలమందకు మన్న వారలున్
లెమ్మని పల్కువారలును ♦ లేరొక మిత్రుఁడుఁ బ్రాణయుక్తుడై
యమ్మహి లేడ యెంటి జని ♦ యంగద నెవ్వఁడు తీర్పువాడొకో?
ఆ॥ మొండెములు పిశాచఁములు భూతములును నక్కలును పతులవెదకుఁకామినులును
మిగిలియుండె గానిఁమేనఁ బ్రాణములున్న, వాడొకండు గానఁజూచు కలన.
ఆ॥ అమరనతులు వగచిరమరులు నెగచిరి, మహితజగము విష్ణుఁమయముగాన
రాము చింత గని చఁరాచర తతియేడ్చి, నేడ్వకుండు నెద్దియిహమునందు? 30౪
ఆ॥ పలువమాము వాడెదలప్రాల్పై బశుపతి, బంధుచింత దెలిపిఁఫలముగలదె?
వగయు నెక్కియేడ్చుఁబాపదేవత యేడ్చి, దుఃఖమయముగాఁగఁజొందె జగము.
ఆ॥ ఇంతుకంత తెలివిననసి శ్రీరాముండు, కనులుజెఱచి యనుజఁగించి కాంచి
దివముఁజేర నితఁజొదిరుగఁ డనుచు నెడఁ, బొగిలెనొగిలె గుంజఁజ్రుంగె గ్రుంగ

చ॥ ధరణిః దృణంబుగాఁ దలఁచి ♦ తమ్మున కిచ్చితిఁ దండ్రి మాబుచోఁ
దెరలకయుంటి జానకియ ♦ దెప్పరమందఁగ నోర్చియుంటి నొ
క్కరుఁడవు నీవుగల్గిన నుఖమ్ము నమస్తముఁ గల్గునంచు నీ
కరణిని నన్ను వీడి చనఁ ♦ గాఁ దగవే ? నిను వీడియుండునే ? 309

ఉ॥ తల్లియుఁ దండ్రియుం దపముఁ ♦ దమ్ముడుఁ బుత్రుఁడు సంపదాలి నా
కెల్లను నీవకావె ? యెది ♦ యేగిన నీవు కలాఁడవంచు నా
యల్లమునం గుమారిలక ♦ యుంటి నమస్తము నేడునోయె న
న్నొల్లవ యేమి ? కాదు కడు ♦ నుగ్ర శిలా కఠినాత్ముఁ డేనకా ?

చ॥ వ్రణమయమైన కాయమునఁ ♦ బ్రాణముఁ గానము చావకుంటి నా
కణఁక యదెట్టిదైన నగుఁ ♦ గానల నన్నభజించి కష్టముల్
తొణఁకక యోర్చి యోగిరము ♦ తూగును మానిన ధీరచిత్త ! యీ
రణభువి నేటికిట్లు నిదు ♦ రం గొన నేటికి ? లెమ్ము నాయనా ! 309

ఉ॥ ఎండకు వానఱోర్చి శ్రమ ♦ యింతయు లెక్క యెనర్థకుండఁ గో
దండము నూని కాచు గుణ ♦ ధామ ! రణస్థలి నొంటివీడి తె
న్నుండుట నాయమేమి ? ననునూల్కొని యెవ్వరుకాచువారు ? నా
గుండియ లెట్టివంచుఁ గనఁ ♦ గోరితె ? పంతములేట ? నాయనా ! 310

చ॥ హృదయము జీవ మొక్కటని ♦ యెంచిన పల్కు నిరర్థమైనచో
నెద నెనరున్నదంట నిజ ♦ మే యగునేమి ? విశుద్ధమూర్తి నీ
పిదపను జీవముల్ విడక ♦ వెక్కుచునుంటిని నీకుఁ జుట్టమై
వదలకయున్నదీ తనువా ? ప్రాణములో ? కనరాదు నాయనా ? 311

ఉ॥ యాగముగాచి శంకర శ ♦ రాసన మెక్కిడి వ్రీల్చి యచ్చట
భోగములొంద నొపను కు ♦ బుద్ధిని గొంటిని కాలకూటము
రాగము దానిపై నునిచి ♦ రాజును బంధులనెల్లఁ గాల్చితి
ద్యాగము లేమిచేసితిని ? తక్కక మృత్యువు మీకుఁ గూర్చితి. 312

ఉ॥ భూమిపయిఁ వహించు పెను ♦ మోహముచే ననలంబు పుంటిపైఁ
బ్రామినరీతిఁ దల్లికొక ♦ బాధను కూర్చితి నంతమాత్రమా ?
కామపయిఁ వహించు ఘన ♦ రాగముఁజే నిటువంటి చెడ్డ పో
రాములు మీకుఁ గూర్చితిఁ గ ♦ రంబుగ నెల్లరభోఁటి వాడనే ?

చ॥ మరణము నొందితీపు కను ♦ మాలపు మేచును నేను వీడెదక
భరతుఁడు రాజ్యమేలఁ డిఁక ♦ బంధులు తల్లులు దుఃఖవారిధి
దరలి నశించువార లొక ♦ ధర్మముకై వెఱపొంది వీఁగఁగా
జరిగిన దింత యొడ్డుటన ♦ జన్మము నాఱుది యెంత ధన్యమో ? 313

క॥ జననీ జనకుల బంధుల, ననుగల నాకొఱకు విడిచి ♦ యడవుల వెంట
నను వీడకుండు తండ్రి! నిను పాసియు నిలువఁగలనెనిమునంబేనా. 3౧౫

ఉ॥ ఉత్తమ కామిని బలిమి ♦ నొక్క చురాత్ముడు కారవై పఁగా
నత్తమ నన్నతంబయిన ♦ చక్కటి వాని వశంబుచేరుచో
ని త్తటి నూరకుంట తగ ♦ వే? త్రిజగంబుల వ్రాల్చుకున్న నే
నెత్తిన జన్మమేల? ధరి ♦ యించిన చాపమునేల? కాల్చినే? 3౧౬

క॥ ఖరునకుఁ గాకాసురునకు, విరాధునకు సప్తసాల ♦ వృక్షమ్ములకుఁ
శరధికి వారికి మాత్రమె, నరగున నా శరము తూటిచనఁజాలినదో? 3౧౭

చ॥ ప్రతిసను నిర్వహింపుమని ♦ పంపితిఁ దోడుగ నుండనైతి నీ
జత విడకుందునేని దను ♦ జప్రభువుత్తుని మేని రక్తముఁ
క్రితిపయిఁ జిందఁజేసి నిను ♦ చేకొని రక్షణసేయకుందునే?
గతజల సేతుబంధనము ♦ గాఁ దలపోసిన నేమి యబ్బెడి? 3౧౮

ఉ॥ తమ్ములు బంధులుం బ్రజలుఁ ♦ దల్లులు సేగతి నున్నవారొ యం
చుమ్మలికించుచుందురు మ ♦ హోత్సుకతం గనఁబోదమయ్య లే
లెమ్మె యయోధ్యయందు బహు ♦ లీలల మస్త్రకుటాభిషేక మి
ష్టమ్మునఁ జేయువార లది ♦ సమృతమే కద రమ్ము చూడఁగదా. 3౧౯

తే॥ నాగపాశంబుచేఁ గట్టినలఁచినపుడు, ప్రాణముం దీసినపుడు నీపజ్జలేక
హా! నుహ్మద్వోహ పద్ధతి ♦ ననునరించు, నన్నుగని లోకులెల్లరుఁనవ్వకుండె?

శా॥ లంకారాజ్య రమణ విభీషణుని కు ♦ ల్లాసంబుతో నిచ్చి ని
శ్చంకం దచ్చపథంబు దీర్చు కిపుడే ♦ చావంగనున్నాడ నే
వంకం గల్పితి నాదుకీర్తి మతియుఁ ♦ వంశంపు నత్కిర్తికే
యంకంబొందు గడించినాడ జను లా ♦ హా యంచు నిందింపఁగదా.

క॥ అని పరిపరి విధముల వా, కొనుచు లోనఁ గుమిలి కుమిలిక్రంకుచు నాలిం
గన మొనరిచి తను మఱచుచు, మునిఁగఁ మైథిలి విభండుఁమూర్ఛానిద్రఁ.

— : వేలుపుల విలాపము : —

క॥ ఇనకులుని గాంచి ఖచరులు, కనుగవఁ గరములఁ గడించి ♦ కళవళపడుచుఁ
గొనకేమి పరిణమించునో? యని చింతాకులితు లగుచు ♦ నారటపడుచుఁ.

నీ॥ నుఖదుఃఖరహిత! సీశుద్ధస్వరూపంబు, దెలియంగ శక్తిమంతులము గాము
నీ యుదరంబున ♦ నిఖల జగంబులు, నమరియున్న తెఱంగు ♦ నరయలేము
జరిగిన యదియును ♦ జరుగుచున్నదియునుజరుగ నున్నది సుంతయెఱుంగలేము
నిను వినుతించి నీనిర్దేశపద్ధతి, మెలఁగుట దక్కొందు ♦ తెలియలేము

తే॥ దితిజవధచేసి దుఃఖముల్ ♦ తీర్పుమనుచు, వేడఁ గరుణించి యీరీతిఁవెలసితీవు
ధర్మమును కాచు పూన్కినిఁదాఁగి నిలిచి, మాయనాటక మాడుచుఁమమ్ముకలఁతె?

ఉ॥ కందులమైన మాళోనరు ♦ కష్ట పరంపర దీర్తువంచు నా
నందము గూర్తువంచుఁ గడుఁనమ్మికతోడను గంపెఁడనతో
సుందరరూప! నిన్నెపుడుఁ ♦ జూచుచునుందు మదేమి మాయ? నీ
చందము విస్మరింపఁ బెడ ♦ జాడలఁ ద్రిప్పఁగ నుత్సహించెదే? 3౨౫

మ॥ పరమేష్ఠీ! బహుళాండముల్ నిఖల జీవహస్తామముం జేసి యం
దిరవారక వెలి లోపల న్నిలిచి లో ♦ నిందించుచుక వీడుచుక
బరిపోషించుచు వేఱుగా నిలుచుచుక ♦ భావింప సాలీఁడు మై
నరవౌ నూలున గూఁడు గట్టు క్రియ సం ♦ యోజింతు సర్వేశ్వరా?

మ॥ ఇది దుఃఖంబులఁ గూర్చు లీల లనుచో ♦ నేచింత నిన్నంటు? ని
య్యది నమ్మోదనలీలలే యగును చు ♦ మృత్సంతుకం జాల మా
పద మేమొందిన నీదు ప్రేమయు దయా ♦ భాగ్యంబు నిండారు ధీ
యోదలు న్నివయి తేజకున్న నిట నిఁన్నోదార్పణగా నేర్తుమే? 3౨౬

చ॥ కనఁబడుపోల్కిఁ దోఁచి ♦ మఱి కానకయుండు నమేయరూప! మే
దిని నవతార మొందితని ♦ తేఁకువ నుంటిమి నీవు దుఃఖముఁ
మనమున నొందఁ దాళఁగల ♦ మా? జగదీశ్వర! నీవ మానఁగా
మొనయుదుగాక మేమొకటఁమోతు మొ? విత్తుమొ? నీదు మాయలక.

మ॥ అజనూనుక ఘను నంబరీషు భవుఁ బ్ర ♦ హ్లాదుం దశాస్యానుజుక
గజరాజం గని కాచినట్టి కరుణా ♦ కల్యాణ వీక్షా రుచుల్
నిజ మీపాటికీ జూప కీట్టు లడలక ♦ నిశ్చింతమై నుందుమే?
భజనానందులమైన మాకు విమల ♦ ప్రజ్ఞాన మీయంగదే! 3౨౭

క॥ పలువిధుల నిట్లు వేల్పులు, పలవించిరి మనుజుభావ ♦ బంధురగుణుఁ డ
జ్జలజాక్షుఁడు తమ్మునిపైఁ, గలప్రేమమువలన మూర్ఖఁగని యట్లుండక. 33౦

ఉ॥ చారులు గాంచి రావణుని ♦ నన్నిధికేగి యెఱంగి శక్రజ
త్కూర్మశరాలిచేఁ బ్రవగ ♦ శోటియుఁ దమ్ముఁడుఁ గూలియుండుటల్
వారకచూచి శోక వన ♦ వహ్ని దహింప గఱింపె రాఘవుం
డా రణభూమియందె పగ ♦ యాతెను సంతనమందుమా యనక. 33౧

౨౨. మూర్ఖిత రామలక్ష్మణ నందర్శన పటలము. (3౨)

ఉ॥ దూతలు కల్లలాడరని ♦ దుష్ట నిశాటుఁడు రావణుండు మో
ధాతిశయంబుచేఁ బురము ♦ నందు జయంబును చాటఁబంపుచుక

నేతి వసంత మాడుడని ♦ నిచ్చలు ద్రవ్యముచల్లి దూతలం
బ్రీతులఁజేసి వేగ విలి ♦ పించి మరుత్తుని గాంచి యిట్లున్. 332

తే॥ కలనఁ జచ్చిన దనుజుల ♦ గాత్రములను, త్వరగ నంబుధిఁ బడవైచి ♦ మరలు దీని
నొరు లెఱింగిన నీతలఁను త్తరింతు, ననుడు వాడట్లు కావించెనాత్మణమున. 333

చ॥ దురమున రామలక్ష్మణుల ♦ దుస్థితి మైథిలి కన్నులారగా
స్థిరముగఁ గాంచి కాక తన ♦ చిత్తము మార్చుదు నమ్మదంచు నా
నుర వనితావళిం బనుపఁ ♦ జుట్టఁజేకంబున గేలిచేయుచున్
దురితముగా విమానమునఁ ♦ దోడ్కొనిపోయిరి వారు జానకీ. 334

మ॥ పతి సౌందర్యముదక్క నొండాకటి భా ♦ వంబందు నెక్కొల్పు కీ
క్షితముం జేయని ధాత్రిజాత పతి ని ♦ స్థిమస్థితి నంగర
క్షితిఁ దార్పాఱుగ నుండఁ గాంచి తనువుం ♦ జిత్తుంబు విజ్ఞాన జీ
వితముల్ స్రుక్క జలేజ మగ్నిఁబడు నఁవీడఁ గుమారిలున్. 335

సీ॥ విలపింప వేల్పుల ♦ వెలఁదులేడ్చిరి హరు, సామేననున్న యీ ♦ శ్వరియునేడ్చు
గమలవాసిని యేడ్చుగంగ బోయన నేడ్చు, బ్రాహ్మియేడ్చును మునిఁపత్ను లేడ్చి
రదయరా సోకుల ♦ యతివలు నేడ్చిరి, జనకజ జనని మే ♦ దినియునేడ్చు
శ్రుతులేడ్చి ధర్మదేవత యేడ్చు బాపంబు, నెల్లవారలకంటఁ నెక్కుడేడ్చు
తే॥ దక్కువారలయెద్దులఁ ♦ దడవనేల? ఎచటనుండిన వారచ్చు ♦ టచట నిలిచి
యేడ్చినారలు వై దేహియేడ్చియేడ్చి, యుల్లమెరియ నిల్వక సామ్రాజిల్లివ్రాలె.

ఉ॥ చేరువనున్న యద్దనుజ ♦ చేటిక లత్తఱి లేవనత్తి ప
న్నీరు మొగంబునం జలికి ♦ నేర్పుమెయిం జలిసేవ నేయఁగా
ధారణిజాత కన్దెఱచి ♦ తల్లడమందుచు గంపమొందుచున్
నీరద దేహుఁ గాంచి తన ♦ నేత్ర యుగంబును మోఁదఁ బల్కెఱుల్.

తే॥ వహ్నిఁబడిన వల్లికవలెఁవాడు నుడుకు, వడఁకు విహ్వలించును వెక్కుఁనడఁగు
మడఁగు

ద్రుళ్లు గడ్గడకంతయై రోదనంబు, నేయు జీవంబు లురియాడఁజిక్కు స్రుక్కు
తే॥ పదును పొరలుఁజెమర్చు బెంగడిలు నడల్పు, దెలివిదప్పున లేచు విదిర్చు గేలు
దీనదృష్టుల దిక్కులుఁ తేఱిచూచు, దలర్చు ! దపియించు మొఱవెట్టుఁబలవరించు.

ఉ॥ నీమొడఁ బ్రేమగల్గి నిను ♦ నిత్యము గొల్చెడువారిఁ గాచుచున్
నీమొడ వైరమూను రజ ♦ నీచరపాథులఁ ద్రుంచుచుండు మ
న్నాయకు నండనుండకీటు ♦ నాశము గోరినవారిఁ జేరితే ?
నీ యవలక్షణంబు గమ ♦ నింపఁగ నిట్టిదే! ధర్మదేవతా! 336

తే॥ ధర్మపద్ధతులం గాక ♦ తక్కువ్రోవ, లందు పోసి యుత్తముల క ♦ డిందినేగి
చూడ నిచ్చగించితే? యిదివేడుకేమి? దుర్విధి! నీవు దీనిచేదొడ్డవగుదె?

ఉ॥ పాపినినైన యేను నిటు ♦ వంటి పరిస్థితిఁ గాంచి సైఁవఁగా
నోవను ధర్మరాజు! దయ ♦ యుంచి ననుం గొని పొమ్ము పుణ్యమా
నాపతి నన్ను బావుటలు న్యాయమె? రావణుతోడఁ జేరితే?
పాపఫలంబు నాకుఁ గుడు ♦ పంగఁ దలంచిన వ్రోవ యిద్దియే? 379

చ॥ తోలఁగని యంధకారమునఁ(ద్రోచుట న్యాయమె? నాథ! యోకృపా
జలనిధి! నాతపఃఫలమ! నత్యదయాపర! యిన్నినాథు లీ
సిలుగు సహించియుండినది ♦ చెన్నఱు నీస్థితి గాంచు కోసమా?
తలఁగని నా దురాగతమె ♦ తాల్చెను నీకు నకాలమృత్యువు

మ॥ అమరప్రార్థితజన్మ! ఆగమ సువేద్యా! దేవ దేవేశ! జ
న్నము గావం జనుదెంచి యంత మిథిలానాథానుదేశంబునక
బ్రహ్మధాధీశ్వరు చాపము విడిచి నా ♦ పాపాలపుట్టెన హ

స్తముఁ జేపట్టుట యిట్టి యాపదకు ల ♦ క్ష్యంబాలకా? రాఘవా!

మ॥ కడుపుం గాల్చెడువార్త కన్నకడుపా ♦ కానల్య విన్నంతనే
విడుచుం బ్రాణము లంత నాయనుజలుక ♦ విక్షింతురే జీవిక?
చెడుగుల్లోరిన కైక యియ్యదియె తాఁ ♦ జింతించి కావించెనో?
చెడితిక నర్వవిధంబులం జెడితి నిఁస్సీ! నా భవం బెట్టిదో? 380

మ॥ వలదన్నా వెనువెంట వచ్చితిని క్ర ♦ వ్యాదాలితో నూడు నా
వలనం గల్లెఁ బసిండి లేడికయి ని ♦ ర్బంధించి నిన్నంపితిక
గెలన నిల్చిన లక్ష్మణుం గరిన వా ♦ గ్దిగంబులం గ్రుచ్చి యా
వలికిం బంపితి నర్వ మావదలకే ♦ పాల్సేయనే యయ్యెగా? 381

ఉ॥ పాపఫలంబుచే నడవ ♦ భావ్యముగాని యరణ్యసీమకే
మోపిక నేగునాడు ప్రియ ♦ మొందగఁ బిల్చి కుమార! రాఘవుం
డావదనొందునే నతని ♦ కన్నను మున్నె మరింపుమంచు నా
జ్ఞాపనసేయు తల్లి నుడి ♦ బాడనె కూలితే? తండ్రి! లక్ష్మణా! 382

చ॥ చివులులు పువ్వులుం బఱపి ♦ చెన్నరు తల్పమునందు నిద్దురం
దవిలి త్యజించినట్టి గుణ ♦ ధన్యుడ! లక్ష్మణ! నిత్యశీల! దా
నవ ధను రుగ్ర ఘ్న క్త శర ♦ నవ్య సుతల్పమునందు చల్లనక
మివులగఁ గూర్చి సెంద మది ♦ మేకొని వ్రాలితి మేమి? నాయనా!

తే॥ మఖము లొనరించి వడ్డర్కమాల్గమునను, ధర్మశాలన మొనరింపఁదగిన నీవు
నన్నుచేపట్టి నత్యవఃజ్ఞయము ధర్మ ఫలము కృత్యింప వగలఁ బొల్పడితి నాథ!.

తే॥ కులిశముననైన బగులనిగిగుండె గలిగి, పనవి ఫలమేమి భేదంబుపాయునట్లు
నీరజాక్షుపైఁబడి మరఁగింతుఁగాక, యనుచుఁ బడఁబోవఁ దిజట తానడ్డువచ్చె.

—: త్రిజట సీత నూటడించుట :—

తే॥ తన తపఃఫల రూపమైతనరు త్రిజట, సాంత్యనంబులు పలుకంగసాహసించి
నకుల నవలికిఁ ద్రోసి జానకిని డాసి, కాఁగిలి నెపంబునం జెవిఁగఱచి పలికె.

తే॥ మాయజంకను వంపుటమాయ జనకు, ననుపుటయు నాగపాత బంధనవిముక్తి
యంచుకేని విచారింపఁకట్లు జేవ, ములను వీడఁ దలంచి తే? ముద్దుతల్లి! 379

ఉ॥ గణ్యతపఃఫలంబు కల ధగన్న ఫలంబును మీరు దండకా
రణ్యమునం జరించుతటి ధాజలు చేతలు ధర్మదేవతా
పుణ్యఫలంబునం బొడము ధూరువవద్యుని రాము వీర్య సా
ధ్యుణ్యములుం దలంప నొక ధర్మరణం బతనిక జయించునే? 379

మ॥ ముగుదా! రాముని మేన నొక్క విశిఖం బున్నాట కున్నట్టి యా
పగిదిం గానవో? నీ మఱది మొగముక ధావింప మార్తాండు రీ
తిగ భాసిల్లుచునుండె లక్ష్మణుఁడు మిత్తిం బొందలేదమ్మ! రీ
త్రగ దుఃఖమ్ముల నొందకమ్మ! యిది స ధర్మం; జేల నందేహముల్?

మ॥ మరణంబే భజయించునేని త్రిజగ ధన్యాన్యుండు రాముండు దు
ర్భరమై లోకము లన్నియుం జెడవె? భా ధన్యచ్చంద్ర బింబంబులు
ధరణికి వ్రాలవె పట్టుదప్పి? పురజ ధాత్రాదులు నిల్తురే?
స్థిరమై ధర్మము లోకముల్ నిలువఁగాఁ జింతింప నీకేటికి? 380

ఉ॥ సీవరశక్తిచే హనుమ ధీరసజీవుండు గాఁడు వ్యర్థమై
పోవదు సీవతీత్యమున ధోడిమి యూరక చింతినేతయుక
భావుకరీతిగాదు సుర ధర్మల కోర్కులు రిత్తగావు రా
జీవ భవాశ్రయ వీడయు విశీర్ణము కాఁగలదమ్మ! జానకీ! 381

చ॥ ముసుల నిలింపులం గనఁ ద్రి ధర్మార్తులఁ గాంచిన పోల్కి రామ ల
క్ష్మణులను కాంచి హస్తముల ధస్తములుం దొడవించి మోద భా
వనముల నున్నవారు భయ ధర్మతి మానుము సాగరంబు నూ
తను వడిఁజొచ్చి నీరములఁ ద్రావుట చూడము మేదిసీనుతా? 382

చ॥ పతి మరణింప సూత్రమును ధాయఁగనున్న నతీ మతల్లులక
హితమతి! యీ విమానము వ ధీంపదు జార్జును తారకాణ లి
ప్తితమునఁ బెక్కు లున్నయవి ధేటిఁడి చందము నొందకమ్మ! నీ
పతి ముఖయత్యయఁ గొందలము ధాయము నమ్ముము నమ్మ తల్లిరో!

చ॥ అనుడు ధరాత్మజాత హృద ♦ యంబున నించుక జేటి యాసలిం
గని నిను తల్లిగఁ దలచి ♦ కాలము ద్రోచితి నీదుపల్కు లె
ప్పును వృథగావు నేటి నిసి ♦ పోయెడుదాఁక భరింతు జీవముల్
నిను మదితెప్పగఁ దలచి ♦ నిల్పితి నమ్మ! శుభమ్ము నీకగున్. 374

చ॥ సతులకు భూషణంబు లగు ♦ సాధుగుణంబుల నీటఁ గల్పియ్యన్
బలి ముఖదర్శ నాశ నను ♦ బాధలఁ బెట్టఁగ జీవముల్ భరిం
చితి నెటులెట్టులో గురుత ♦ చెడ్డ శరీరము వీడుటన్నఁ గ
వ్వతరముగాదు తల్లి! త్రిజ ♦ టా! యని మైథిలి నెమ్మదిం గన్. 380

చ॥ స్థిరుఁడగు జీవు నివ్వసుమ ♦ తీర్ విడిపించి బలంబుచేత న
స్థిరమగు దేహమున్ భ్రమము ♦ చేఁగొని యంబరవీధి గాల కిం
కరులు గమించులీల జన ♦ కప్రభు పుత్రిని రాక్షసాంగనల్
కరముల మీఁద నుంచికొని ♦ క్రమ్మజినారు బిరాన లంకకున్. 380

౨3 సంజీవన శైల పటలము. (౧౧2)

క॥ ఇనకులుని యాజ్ఞ వసలకుఁ, జనిన విభీషణుఁడు భోజ్యసామగ్రులు చే
కొని మరలి పాశమునకుం, బనిచి యవల వచ్చి నమరఁవసుధం గాంచెన్ 383
తే॥ బ్రహ్మశాపంబుచే మృతిఁ ♦ బడసినట్లు, వనచరావలి యెల్లనుఁబ్రాలి నేలఁ
జాఁపకట్టుగఁ బడియుండుఁసరణిఁ గాంచి, హా! యనుచు నేమిఁ దోచకఁయట్టె నిలిచె.

క॥ జరిగిన సంగతి సుంతయు, నరయని దనుజేంద్రుఁ డంత ♦ నటమట పడుచున్
బరుగునఁ జని లక్ష్మణుతో, ధరణిని వ్రాలిన నృపాలతనయుని గాంచెన్. 384

ఉ॥ ప్రేమకుఁ బ్రాణ మస్థులు శ ♦ రీరము ముఖ్యములంచుఁ గాదటం
చీ మహిఁ బల్కవచ్చు రహి ♦ యించు పదావలిఁ గూర్చి నేర్పుచే
ప్రేమకు సాటియైన దొక ♦ పేర్నిగుణంబు జగానఁ గల్గునే ?
ప్రేమగుణమ్ము మేర గని ♦ పెట్టిరె వేల్పులు నేటికేనియున్ ? 385

ఉ॥ ఓరువలేని సంకటము ♦ నొంది తపించియు నెమ్మనంబునన్
వీరికి జేటు లేదను వి ♦ వేకము నమ్మక ముంటఁజేసియే
యూరక ప్రాణముల్ విడక ♦ యొప్పుగ శీలన మాఛరించి కం
గారుపడంగఁ దగ్గ దొక ♦ కాటియ లేదని నిమ్మళించుచున్. 386

తే॥ అజ శరంబుచేఁ గలిగిన ♦ దనియు నదియు, నింద్రజిత్తుచే సామితిఁకనసె ననియు
నతనికై రాముఁ డీరితిఁనడలి సోలె, ననియుఁ దలపోసి ప్రతికృతియరయసాగె.

ఉ॥ శోక నిషిడితాంగుఁడయిఁశోపిలు రాముఁడు తేఱువెన్న న
స్తాకమతిం దలంతమనఁ ♦ దోడగు తమ్ముఁడు చావఁ బిమ్మటన్

జాక సహించి నిల్వఁ డటు ♦ సాగిన ధూర్జులకే జయంబిలఁ
జేకులునంచఁ గన్నఁగవ ♦ చిత్తడి నొందఁగ నించె నశ్రువుల్. 319

ము॥ ఘటిపాశంబు తొలంగినట్టి కరణిక ♦ బ్రహ్మాస్త్రముఁ వీడు ల
త్తుణ నాశంబును లేదు త్రెల్లిపడు నీ ♦ శాఖామృగ వ్రాతముఁ
బ్రణుతిఁ జీవము లొందు ధర్మము స్థిరఁ ♦ వర్ణిల్లు మాయావి రా
వణ దుర్మానికి రాక్షసాలికి జయ ♦ ప్రాశస్త్యముం గూడునే? 320

క॥ తేలుటకు మున్నె యాపద, తీఱఁగఁ దోడ్పడెడి వారు ♦ త్రెళ్లక యెవ రు
న్నారో వెడకెడఁగాకని, కోరికతో నెమకె జేతఁ ♦ గొఱవిం గొనుచుఁ.

ఆ॥ పెదవి మడిచి కేలుఁపెనవై చిగొని వేడి, వాడిచూపు జంకఁపొడి మెఱయ
వారణముల కుప్పపైఁబడియున్న సా, మీరిఁ గాంచి కనులఁనీరునించి. 321

ఆ॥ అనువు లున్న వనుచుఁనరసి రక్తమువెల్పు, వ్రణములందు గ్రుచ్చుఁగొన్న శరము
లొక్కటొకటిగాఁగఁనొయ్యన వెడలించి, మొగులు జలము చల్లెఁ మొగముమీఁద.

ఆ॥ ఒడలు గగురు పొడిచె ♦ వెడవెడ నావియు, వచ్చె నావులింత ♦ వచ్చెఁగనులు
విచ్చెఁ దెలివివచ్చెఁనుచ్చరించెన రామ, రామ యనుచు మంత్రఁరాజ మతఁడు.

చ॥ అలరును దుఃఖముం బెనఁగు ♦ లాడ విభీషణఁ డంజనా నుతుం
జెలువుగఁ గాఁగిలించిగొన ♦ శ్రీరఘువీరుని యవ్యయంబు నిం
పెలయఁగఁ బ్రశ్న నేసి నుఖ ♦ యే యను వాక్యము వీనుదోయికఁ
గెలివిడి గూర్చ జే యనుచుఁ ♦ గేలు మొగిడ్చె మరుత్పుతుం డటఁ.

ఉ॥ తమ్మునిమీఁది ప్రేమ బలి ♦ తమ్మగు చింతఁ దపించి సోలి నాఁ
డిమ్ముగఁ దేఱ రామవిభుఁ ♦ జేమగునో యని సంశయించెదం
జమ్మని వైత్యనేత యనఁ ♦ జూచుచు మారుతి భల్లుకేశ్వరుం
డిమ్ముల నున్న వాడె యతఁ ♦ డెచ్చటనుండు వచింపవే యనఁ. 322

చ॥ అతనిని కాంచలేదు, మృతి ♦ నందెనో యేమొ యెఱుంగ జానకీ
పతి విషయంబు చూడుమనఁ ♦ బావని భల్లుకరాజు నిత్య జీ
వితుండు వివేకి మేలు నొద ♦ వింపను నేగిఁదొలంప దక్షుడొ
బ్రతికితిమయ్య పోదమన ♦ వైశమ యిర్వురు చేరి రోయుచుఁ. 323

తే॥ పోవుచుండఁగ నొకచోటఁమునలితనము, వలన పెలలునాటిన నొప్పిఁపలనఁగలఁక
వలన మైక మొందియు జాంబఁవంతుఁ డిరువు, రరుగుదెంచుచుండుట నడిఁయరసి

యెఱిఁగె.]

[తిరిగిరారు

తే॥ రాముఁడో హనుమంతుఁడోఁరాక్షసుండు, మరలొ మునులొ పగఱు వోయి ♦
కాన వచ్చువారలు కావఁగడఁగువారె, కావలయునని నెమ్మదిఁగాంచె నతఁడు.

తే॥ వచ్చి చేరువ నిలిచినవారిఁ గనులు, తెఱచి కనలేక యెవ్వరో తెలుపుఁ డీర
లనుడు బ్రతికితిమను విభీషణుని పలుకు, సవ్యసాచి యాగసిఁనంతసించి.
తే॥ అవలివాఁ డెవఁడని మారుతాత్మజుఁడను, నుత్తరము విని జయము మఱు త్రనూజ!
మంటిమిఁకఁ బునర్జన్మంబుఁగొంటిమయ్య, యనుచు మెల్లనఁ గనువచ్చియతనిఁగాంచి.

చ॥ ఒడలి శరంబు లూడ్చికొని యుబ్బి యెలుంగులతోడు పావనిం
గడుకొని కౌగిలించికొని యంజ భవాశ్రమయయ్య రాఘవుం
దొడరి కలంపఁజాల దని యొడ్డగ నమ్మిగ గద్దునాకు నా
పుడమి కుమారిభర్త పని యాని యెసర్చినదేమి చెప్పమా? 379

చ॥ అనుడు మరుత్పుత్రుండను మ యత్తుండు లక్ష్మణు పాటుగాంచి మూ
ర్ఛను మునిఁగె న్మృతిగొనినఁ యగ్రమృత నేమగు నో యెఱుంగఁజా
ల ననిన జాంబవంతుఁ డనులక్ష్మణుఁడేర్పఁగ నే వచించు త్రో
వను చని మందు తెన్ను కపి యగ్రమై కాదు జగమ్ము నూల్కొనుక.

సీ॥ ఉదధిని దాఁటి తో యిద్దివేల యామడ, లరిగినఁ గాంతు హి యాచలమ్ము
నొగి నది ద్విసహస్ర యోజనాయతినొప్పు, నదిదాఁటి యోజనయరుగునంత
హేమకూటము వచ్చు యశ్రీ మహితంబది, వెనదాఁటి తొమ్మిదివేల యోజ
నము లేగ నిషధశైలము గల్గు దానిని, కడచి యవ్వల సంత యడవ చనిన
తే॥ కనకశైలంబుఁ గానంగఁగలపు దాని, విరివియుండు ముప్పదిరెండువేల యోజ
నాలు పిమ్మటఁ దొమ్మిదివేల యోజ, నములు కడచిన నీలశైలమును కాంతు.

సీ॥ ఆమల రెండువేలాయడల పొడవు, విలసిల్లు దాని క. యవ్వలను నాల్గు
వేల యామడలేగలీలను కాంతువు, మందులుగల నల్లమలను నీవు
కాంచినంతనె మనఁకడగండ్ల కడలికి, బారంబు గాంతువువాయువుత్ర !
అందు పాణము లిచ్చుమందొండు మఱియొండు, చెదరు సంగంబులక్షేర్చునొండు
తే॥ చెడిన యాపంబుఁ గ్రొత్తగాఁజేర్చునొండు, వికలమగు నస్థు లతుకు మూలికయు
దనరు సంజీవకరణి సుం యానకరణి, శస్త్ర సౌవర్ణకరణి వి యశ్వకరణి సనకఁ

చ॥ త్రిదశులు క్షీరవారిధి మ యిచ్చి యత్తఱి బుట్టె నోషధుల్
పదిలము గాఁగ నుంచి రట యారలు విష్ణువు ముక్తిద్రోకముల్
పదములఁ గొల్పునాఁడు కడు యత్తఱి బ్రదక్షిణ మేనుసేయు న
య్యదనున దాని తత్త్వము మ యార్దులు తెల్ప నెఱింగితి నఖా !

ఉ॥ వానికాచువారు సుర యవర్గులు పెక్కురు వారిఁ జక్రముం
బూనికఁగ్రామ నీవరిగి యప్రాద్దుదయింపక మున్నె తెచ్చుచో
భానుకులేశులుం బ్లవగ యగ్రము జీవములొందు ధర్మముఁ
మానుగ నూల్కొనుక జగతి యాదును ధైత్యకులంబు నావుడు.

— : అంజనేయుండు సంజీవని దేబావులు :—

మ॥ ఇది కర్తవ్యము యింతలో రఘుకులా ♦ ధీశుండు తబ్బిబ్బు నం
గదయుం బొందకయుండఁ దేరువుఁ డువకి ♦ కాలంబు గాకుండఁ దె
చ్చెద దివ్యావధు లెట్టులేని యని పెం ♦ చెఁ దేహ మాకాశ మొ
ప్పదమా శీర్షకభాతి దోఁపఁగ జగ ♦ ద్వీరుండు సామీరి తాఁ. 3౮౭

మ॥ గ్రహ ఋక్షంబులు తారహారముల వీఁ ♦ కందోఁచెఁ గుంగారె బా
దవతిం భూమి భుజాంతర ప్రథమ సా ♦ ధ్యంబే బ్రమాణింపఁగఁ ?
గ్రహియింపందగ బాహువుల్ దిశల లం ♦ కాద్వీప మందింక నె
వ్వహిఁ దా రెండవ పాదముంపఁ దల మేఁపాటిం గనఁ లేదుగా ! 3౮౮

ఉత్పా॥ వాలువంచి కేలుసాచి ♦ వాయి మడిచి పాదముఁ
నేలనూని టొమ్ము విడిచి ♦ నిక్కవొడువ రోమముల్
లీల మెడను క్రుంచి రామ ♦ లీల సంస్తుతించుచుఁ
గాలి కొడుకు నింగి కెగసెఁ గామచారియై చనఁ. 3౮౯

ఉ॥ లంక పయోధి ముగ్ధి న క ♦ లంబన నొప్పఁగ నుప్పరంబునఁ
వంకలు చిన్నతిప్పలును ♦ పాదపముల్ వడితోడ లేచె ని
ర్వంకలఁ దూలి సంధమునఁ ♦ బడ్డది దేవ విమాన పంక్తి య
భ్రంకవమై మహాబ్ధి దిగి ♦ భంబుల బోరుకులార్చె నత్తటిఁ. 3౯౦

చ॥ ఒఱగిన పూరువేగమున ♦ సుత్రర దిక్కునకుఁ మహీధ్రముల్
శరదములుం గలంగెఁ దరు ♦ జాలము కానల మండె రాపిడిఁ
గరునలియుం బయోధి వెను ♦ కంబడఁ జిత్తములుఁ వెనుంబడఁ
గురుగతి వాయుసూతి చనఁగోయని యార్చిరి వేల్పు లుబ్బుచుఁ. 3౯౧

మ॥ జలముబ్బండలి దాఁటి చంద్రపథముఁ ♦ సంధించి యుగ్రాంశు మం
డలముఁ మీఱి తరించి ఋక్షపథముఁ ♦ డాకొంచు దదోగ భూ
ములతో నబ్జజా లోకముం గడచి చూ ♦ వుల్ పోవఁగారాని య
గ్గలిక మాదుత నందనుండు చనియెఁగాకుల్ పథ కారార్థియై. 3౯౨

సీ॥ వై న తేయుండు వడిఁవై కుంతమునకేగు, వాఁడని కొందఱుఁపలికినారు
తెలిపిట్టపై నెక్కిఁసలువ న్వలోకంబు, నందువాఁడని కొందఱుఁజూడినారు
శూలిగాకున్న నీఁలీల నెవ్వఁడు చనఁ, గలఁడని కొందఱుఁతలఁచినారు
తలఁచిన రూపంబుఁచాల్చి లీలలు నల్పు, వెన్నుఁడె యని కొందఱుఁజెన్నినారు

తే॥ బాగుగాఁ జూతమని కొందఱుఁజేగి వెంట, ననునరింపఁజాలక వృథాఁయానమంది
రమణిఁజని వునరావృత్తిఁరహితమైన, మోక్షపథ మధిదువాఁడనిఁ మొక్కినారు,

తే॥ రూపమున్నది యని జ్యోతిరూపమును, జ్ఞానరూపుడనుచు బహుమానరూపుడనుచు సర్వకారణుడగుహరియటంచు, బలువిధంబుల విజ్ఞులౌతలఁచినారు.

తే॥ పరవి బ్రహ్మాండమెల్ల సంబరముగప్పి, నట్టి హనుమని వడిచేతనడరినట్టి శబ్దయుత వాతమున దిగిశాన శిరము, లల్లలాడె నజాండంబుతల్లడిల్లె. 377

క॥ బలి ధారవోయ జగములఁ, గొలువఁగ హరి గొప్పరూపుఁగొన మునులును వేల్పులు సంతసించి తెఱఁగున, నలరిరి హనుమని మహోదయాకృతివలన 378

క॥ సుర సిద్ధ కింపురుష కి, స్మర విద్యాధరులు చల్లుననలును గండంబిరవార నెఱయ విరిసిన, హరిచందన మట్టులొప్పెహనుమంతఁ డట 379

క॥ హిమవంతముఁ జేరఁగ నం, దమరిన తపసులును విబుధులలరుచు నీకార్యము ఫలించుత మని రటఁ, బ్రమథవరుని నగముఁ గాంచిపావని యుజ్జ్వల 380

క॥ ఈశాన్యాధీశుఁడు కై, లానంబును గని కరంబులను మొగించిన యాకీశవరుఁగాంచి ప్రేమా, వేశంబున సుమకుఁజూపెవేదకపదుచు. 381

క॥ ఇతఁడేగుఁటల యను నా, నతికి హరుఁడు రామ దూతఁ సంజీవనికై హితమతిఁ జనియెడు లంకా, పతి నాశము రేపుచూడఁబడమా యనియె.

క॥ హరిచక్రముపలఁ జనియెడి, కరువలిగొడు కచటు కడచిఁ ట్టణికంబగు కామ రతులఁ దనిసెడు సురగణ, మిరవుగొనిన హేమకూటఁ శృంగము కాంచె.

క॥ మనసునకు జ్ఞాననేత్రం, బునకు విధికి నందకుండుపాలమునఁజను పావని కనియెఁ బైని భువనము, లను కొలిచెడి కట్టనా నలరు కనకాద్రి. ౪౦౨

క॥ అనిమిషులేమియుఁ దోఁపక, కనుచుండఁగఁ గీశవరుఁడుకాంచనగిరిపైఁ జని కన నీదీవికిఁ బే, రెనయించిన జంబువును నఁ మీశ్చితమతియై ౪౦3

అ॥ మేరుశిఖరమందుఁసారై న యజపురి, గాంచి దాని నడుమఁగనక వీధి నలరు నలువఁగాంచియలరారు మనముతో, వందనంబు నేసెవాయు సుతుఁడు.

క॥ సురతరు వనమున భక్తులు, పరవశులై వినుతినేయఁబ్రణాన రవమునఁ హరి శ్రీభూ తరుణులతో, దిరుడయి వేంచేయఁ గని నుతించుచు నవల.

తే॥ అంద యీశాన్యభాగంబునందుకొటి, భానుసంకాశ ఘృణి భానమానుడగుచు భక్తు లర్పించు పూల కుప్పలకు నడుమఁ, గ్రాలు భవ భవానులఁగాంచికీలు మోడ్చి.

తే॥ చంద్రువలెవెలిగొడుగుశీర్ష మృమిఁద, వెలయ సుందరుల్ చామరల్ వీచుచుండఁ ద్రిదశు లలరి కొల్వఁగ నొప్పుదేవ విభుని, కాంచి ముదమంది కేల్మోడ్చికడచించియె.

తే॥ విరిసియున్న కల్పకతరుల్ వెలయ రుచిర, కాంతు లొప్పారు నిర్జరాగారమైన కనకగిరి శిఖరమున దిక్పతులఁ గన్ను, లలరఁ గని యాంజనేయుండుహర్ష మందె

— : అంజనేయుండు సంజీవనిం దేబోవుట :—

మ॥ ఇది కర్తవ్యమ యింతలో రఘుకులా ♦ ధీశుండు తబ్బిబ్బు నం
గదయుం బొందకయుండఁ దేరువుఁ డువని ♦ కాలంబు గాకుండఁ దె
చ్చెద దివ్యోపధు లెట్టులేని యని పెం ♦ చా దేహ మాకాశ మొ
ప్పదమా శీర్షకభాతి దోఁపగ జగ ♦ ద్వీరుండు సామీరి తా॥ 3౮౭

మ॥ గ్రహ ఋతుంబులు తారహారముల వీఁ ♦ కందోఁచెఁ గుంగారె బా
దహతిం భూమి భుజాంతర ప్రథమ సా ♦ ధ్యంబే బ్రమాణింపగఁ ?
గ్రహియింపందగె బాహువుల్ దిశల లం ♦ కాద్వీప మందింక నె
వ్వహిఁ దా రెండవ పాదముంప దల మే॥పాటిం గనఁ లేదుగా ! 3౮౮

ఉతా॥ వాలువంచి కేలుసాచి ♦ వాయి మడిచి పాదముఁ
నేలనూని తొమ్ము విడిచి ♦ నిక్కవొడువ రోమముల్
లీల మెడను క్రుంచి రామ ♦ లీల సంస్తుతించుచుఁ
గాలి కొడుకు నింగి కెగసె ♦ గామచారియై చనఁ. 3౮౯

ఉ॥ లంక పయోధి మునిన క ♦ లంబన నొప్పగ నుప్పరంబునఁ
వంకలు చిన్నతిప్పలును ♦ పాదపముల్ వడితోడ లేచె ని
ర్వంకలఁ దూలి నంద్రమునఁ ♦ బడ్డది దేవ విమాన పంక్తి య
భంకషమై మహాబ్ధి దిగి ♦ భంబుల బోరుకులార్చె నత్రటి॥ 3౯౦

చ॥ ఒఱగిన పూరువేగమున ♦ నుత్తర దిక్కునకుఁ మహీధ్రముల్
శరదములుం గలంగెఁ దరు ♦ జాలము కానల మండె రాపిడిఁ
గరువలియుం బయోధి వెను ♦ కంబడఁ జిత్తములుఁ వెనుంబడఁ
గురుగతి వాయునూతి చనఁగోయని యార్చిరి వేల్పు లుబ్బుచు॥ 3౯౧

మ॥ జలముజ్జుండలి దాఁటి చంద్రవధముఁ ♦ సంధించి యుగ్రాంశు మం
డలముఁ మీఱి తరించి ఋతువధముఁ ♦ డాకొంచు దదోగ భూ
ములతో నబ్జజ లోకముం గడచి చూ ♦ వుల్ పోవఁగారాని య
గ్గలిక మారుత నందనుండు చనియె॥గాకుత్స్థ కార్యాధియై. 3౯౨

సీ॥ వైన తేయుండు వడి॥వై కుంఠమునకేగు, వాడని కొందఱు॥చలికినారు
తెలిపిట్టపై నెక్కి॥నలువ న్వలోకంబు, నందువాడని కొందఱు॥తాడినారు
శూలిగాకున్న నీ॥లీల నెవ్వడు చనఁ, గలడని కొందఱు॥తలచినారు
తలచిన రూపంబు॥దాల్చి లీలలు నల్పు, వెన్నుండె యని కొందఱు॥తన్నినారు

తే॥ బాగుగాఁ జూతమని కొందఱు॥తేగి వెంట, ననునరింపజాలక వృథా॥యానమంది
రమణుజని పునరావృత్తి॥రహితమైన, మోక్షవద మందువాడని॥మొక్కినారు,

తే॥ రూపమున్నది యని జ్యోతిరూపమును, జ్ఞానరూపుడనుచు బహుమానరూపుడనుచు సర్వకారణుడగుహరియటంచు, బలువిధంబుల విజ్ఞులౌతలచినారు.

తే॥ పరవి బ్రహ్మాండమెల్ల సంబరముగప్పి, నట్టి హనుమని వడిచేతనడరినట్టి శబ్దయుత వాతమున దిగిశాన శిరము, లల్లలాడె నజాండంబుతల్లడిల్లె. 377

క॥ బలి ధారవోయ జగముల, గొలువఁగ హరి గొప్పరూపుఁగొన మునులును వేల్పులు సంతసించి తెఱఁగున, నలరిరి హనుమని మహాదయాకృతివలన 378

క॥ సుర సిద్ధ కింపురుష కి, స్మర విద్యాధరులు చల్లుననలును గందంబిరవార నెఱయ విరిసిన, హరిచందన మట్టులొప్పెహనుమంతుఁ డట 379

క॥ హిమవంతముఁ జేరఁగ నం, దమరిన తపసులును విబుధులలరుచు నీకార్యము ఫలియించుత మని రట, బ్రమథవరుని నగముఁ గాంచిపావని యుబ్బె 380

క॥ ఈశాన్యాధీశుఁడు కై, లానంబును గని కరంబులను మొగించిన యాకీశవరుఁగాంచి ప్రేమా, వేశంబున సుమకుఁజూపెవేదకపదుచు. 381

క॥ ఇతఁడగుటెల యను నా, నతికి హరుఁడు రామ దూతఁ సంజీవనికై హితమటఁ జనియెడు లంకా, పతి నాశము రేపుచూడఁబడమా యనియె.

క॥ హరిచక్రమువలెఁ జనియెడి, కరువలికొడు కచటు కడచిఁ ట్టణికంబగు కామ రతులఁ దనిసెడు సురగణ, మిరపుకొనిన హేమకూటఁ శృంగము కాంచె.

క॥ మనసునకు జ్ఞాననేత్రం, బునకు విధికి నందకుండుఁపాలమునఁజను పావని కనియెఁ బైని భువనము, లను కొలిచెడి కట్టనా నలరు కనకాద్రి. ౪౦౨

క॥ అనిమిషులేమియుఁ దోవక, కనుచుండఁగఁ గీశవరుఁడుఁకాంచనగిరిపైఁ జని కన నీదీవికిఁ బే, రెనయించిన జంబువును నఁ మీశ్చితమలియె ౪౦3

అ॥ మేరుశిఖరమందుఁసారై న యజపురి, గాంచి దాని నడుమఁగనక పీఠి నలరు నలువఁగాంచియలరారు మనముతో, వందనంబు నేసెవాయు సుతుఁడు.

క॥ సురతరు వనమున భక్తులు, పరవశులై వినుతినేయఁబ్రణాన రవమునఁ హరి శ్రీభూ తరుణులతో, దిరుడయి వేంచేయఁ గని నుతించుచు నవలె.

తే॥ అంద యీశాన్యభాగంబునందుకొటి, భానుసంకాశ ఘృణి భానమానుడగుచు భక్తు లర్పించు పూల కుప్పలకు నడుమ, గ్రాలు భవ భవానులఁగాంచికేలు మోడ్చి.

తే॥ చంద్రువలెవెలిగొడుగుశీర్ష మృమిఁద, వెలయ సుందరుల్ చామరల్ వీచుచుండఁ ద్రిదశు లలరి కొల్వఁగ నొప్పఁదేవ విభుని, కాంచి ముదమంది కేల్మోడ్చికడచించయె.

తే॥ విరిసియున్న కల్పకతరుల్ వెలయ రుచిర, కాంతు లొప్పారు నిర్జరాగారమైన కనకగిరి శిఖరమున దిక్పతులఁ గన్ను, లలర్చ గని యాంజనేయుండువార్ల మందె

ఉ॥ మేరువుదాటి నైశమ స ♦ మీర కుమారకుఁ డుత్తరస్థలిఁ
జేరి దినేశుఁ డస్తగతిఁ ♦ జెందమి నొక్కక్షణంబయేని రే
వాఱక యంటఁజేసి యది ♦ భానుడు పుట్టినకాఁ దలంచి దై
వాతిన చింత యుగై దన ♦ పట్టిన కార్యము భంగపాటకుఁ. 309

ఉ॥ భూపతి మూర్ఖదేఱుటకు ♦ మున్నగు నోషధు లిచ్చి లక్ష్మణుఁ
లేవగ నెంచి వచ్చితి మ ♦ లీమన బుద్ధిని పాడుచేసితిఁ
లేవడు మున్నె మారుతి జ ♦ రీలున వచ్చున యంచుఁ గాచువా
లేవగిదిం జరింతు? నికనెయ్యదికార్యము? నర్వముం జెడఁ. 310

చ॥ అతుల వివేకశాలి యగు ♦ నాహనుమానుఁడు మానసంబునం
దతితర చింతనొందియు ర ♦ యంబునఁదేటి యుదీచియం దహ
ర్పతి యుదయించునే? కనక ♦ పర్వతముఁ రవి చుట్టునంచుఁ బం
డితులు వచించు వారలనిఁడెందము కుందు తొలంచె నత్తఱి. 311

చ॥ మరణములేక చింతయను ♦ మాటయులేక సతంబు భోగమే
యురపుగనొప్పి యాలుమగ ♦ లొక్కశరీరమ యొంది ప్రేమ మో
గిరముగ నిష్టగోష్ఠిఁ దిల ♦ కించుచు జీవులు సంచరించు ను
త్తర కురు భూములం గనుచు ♦ దాఁటె మరుత్పుతుఁ డుగ్రవేగుఁడై.

తే॥ అటఁగవర్దియు హరికమలాసనుండు, నెలపుకొన యోగ్యమై త్యాగినిశ్చలుండు
నైన ధర్మప్రభుని రాజధానిఁబోలు, పట్టనములఁ గాంచుచుఁబోయెఁబవననుతుండు.

తే॥ మేరువునకంటె బొడవుగఁమీఱి యజుని, పట్టముం గొనువాఁడునుభవములేని
వాఁడు నగు కపివీరుండుపోడిమినిత్రి, విక్రమునిపోలు నీలాద్రివెలయఁగాంచె.

తే॥ ఇరులజోతులు జమ్మ నగ్గిరినిదాటి, బాంబవంతుడు తెలిపినశైలమును మ
హాషధి దీప్తులను మింటినధికకాంతి, మంతముగఁ జేయు చిన్నియంబట్టికాంచె

తే॥ కాంచిదిగె దిగినంత నొక్కరువక్రంగె, దానిఁగాచు దేవతలునుతటమటవడి
నిలుకఁజెంది నన్నిధి నిల్చినీనెవండ, విటకు వచ్చిన కారయఁమేది? యనుడు.

ఉ॥ వచ్చిన కార్యముం ద్రిదశఁవంద్యుఁడు మారుతి సాలుమూల వా
క్రుచ్చిన వారలుఁ మదిని ♦ కొంకక గైకొనిపోయి పిమ్మటఁ
దెచ్చి యథాస్థితి న్నిలుపు ♦ ధీవర! యంచు నదృశ్యులౌ తఱిఁ
దిచ్చుమొగంబు చెందె బొడ ♦ తెంచి నుదర్శనముఁ రయంబునఁ.

చ॥ ఉడుగక యోషధుల్ వెదకు ♦ చుండినఁ గాలముమీఱుఁ గార్యముఁ
జెడు నటుగాన నీశిఖరిఁ ♦ జేకొని పోవుట యుక్తమంచు నె
వ్వడిఁ జెకలింది యెత్తికొని ♦ వాయుకుమారకుఁ డంబరస్థలిఁ
బెడిదపు టమ్మువోలె గడు ♦ వేగమ జీవున వచ్చుచుండఁగఁ. 312

—: జాంబవ ద్విభీషణులఁ గాంచి రాముఁడు పరితపించుట:—

- చ॥ వెరవరి జాంబవంతుఁడు వి ♦ వేకి విభీషణుఁ డేగుదెంచి దా
శరధి పదాంబుజంబు లెల ♦ సంబున నొత్త నెలర్చె భామినీ
వర హృదయాంబుజాత మధు ♦ పమ్మలు సత్కూణా స్వరూపముల్
వరదములుం బవిత్రములు ♦ పంకజసామ్యములైన నేత్రముల్. ర౧౮
- చ॥ కనుగవ నీరునించుచు వ ♦ గర్చెడు వారలఁ గాంచి నీవు పో
యిన పనిమేలె? జీవము వ ♦ హింతె? విభీషణ! బ్రహ్మపుత్ర! నీ
కును శుభమేకదా? నమసి ♦ కూలె నమ ప్రబలంబు తమ్ముతో
నొనరుపఁ దగ్గదొండు తేరుపున్న వచింపుఁడు మీరు కచ్చుట. ర౧౯
- చ॥ పుడమికుమారి వల్ల మతి ♦ పోయిన నాస్థితి చెప్పనేల? యీ
పుడమి కలంతకాలమును ♦ పోవని నిందను మోచినాడఁ ద
మ్ముఁడు నను మాయజంక యిది ♦ పోవలదన్నను నాఁడుదాని ప
ల్కెడవక పోవుటం గద వహించితిఁ గూర్చితి నిన్ని చెట్టుట. ర౨౦
- ఉ॥ రావణుఁగాంచి చేవను దు ♦ రం బొనరించితిఁ జంపనైతి నా
జీవములైన యిందఱకుఁ ♦ జేటొనఁగూర్చితి బామ్మతూపుచే
రావణఁ గూల్తునన్న నమ ♦ రథలి ధర్మముగాని పద్ధతిం
బోవకుమంచుఁ దమ్మునకుఁ ♦ బోయితి నడ్డము కీడు దెచ్చితి. ర౨౧
- ఉ॥ తమ్మునితోడ నుండక వె ♦ తారము దుర్విధి గూర్చుబోలు న
న్నమ్ముల పూజనేయ నెడ ♦ కంపెను సోదరులెల్ల రాజ రం
గమ్మునఁ గూలి రింద్రజితు ♦ గండడఁగింపక లక్ష్మణుండు నా
కమ్మున చేరె నావెడఁగు ♦ కర్ణము కూర్చె మహార్థి వీరికి. ర౨౨
- ఉ॥ ఇచ్చట నిట్టి పల్కు వచి ♦ యించుచు నిల్చు టపేక్షణీయమే?
ముచ్చుల రావణాదులను ♦ పోర వధించి నురాలికి ముదం
బచ్చుగఁ గూర్చి వారుకొను ♦ నయ్యది యెయ్యది లేదు వీరల
హెచ్చిన ప్రేమఁగూడ దివి ♦ కేగుటయే తగుత్రోవ నాకగు. ర౨౩
- ఉ॥ ఏటికి నీత? రాజ్యరమ ♦ యేటికి? నేటికిగీర్తి? ధర్మమిం
కేటికి? బంధు లేమిటికి? నేటికి ♦ శౌర్యము? సత్య మేటికి
స్నేహితి? వాకి లేమిటికి? నేటికి ♦ సత్కృతు? లేల వైరముల్?
సాటి యొకింత లేని యను ♦ జన్ముడు స్వర్గము చేరు పిమ్మట. ర౨౪
- చ॥ నెనరు వినిష్ఫలంబు గన ♦ నెయ్యపుఁ దమ్ముఁడు లేని పిమ్మట
దనుజులనెల్లఁ బోకడచి ♦ దర్పము చూపుదునేని చౌర్య పం

చనములు గల్గువాడనె ని ♦ జం బగుదున్ మఱికాదయేని బ
చ్చెనబామనాదు ని త్రఱిని ♦ జీవము వీడుటె యుక్తకార్యమా. ౪౨౧

ఉ॥ తండ్రిఁ గోలుపోయి పెద ♦ తండ్రి యనందగు నజ్జటాయువున్
దండకయందు కోలువడి ♦ తమ్ముని మిత్రుల నక్కవాటికిం
గండగ నిచ్చి సౌఖ్యములఁ ♦ గామినితోఁ గొనెనంచుఁ గర్ణముల్
పుండయి పుచ్చి విచ్చి పురుపుల్ వడఁ దిట్టదె సాధులోకమున్. ౪౨౬

ఉ॥ తమ్ముడు లేక సీతఁ గొని ♦ భారణిసేల నయోధ్యకేగుచోఁ
దమ్ముని వీడివచ్చితె ను ♦ తా! యనుతల్లి సుమిత్ర మోము నే
నెమ్మొయిఁగాంచి యేమి వచి ♦ యింతను? రక్కసివాతఁ బెట్టితిం
బొమ్మని పల్కుకంటె ననుపుల్ విడుటెంతయు మేల కాదోకో? ౪౨౭

తే॥ అనుచుఁ బలువిధంబుల నిట్టులపడలుచున్న, పుండరీకాక్షు జాంబవంతుండు కాంచి
దేవ! విలపించుచుండినఁ దెలివి మాయుఁ, దెన్నదోపదు వినుమొక్కవినన్ పంబు,

—: జాంబవంతుండు రాముని తేర్పుట :—

తే॥ అరిది నద్గుణావళులకు ♦ నాటపట్ట, వై న సీవు నిన్నెఱుంగవు ♦ గాని నేను
నిన్ను మున్నె యెఱుంగుదుఁ దెన్నదప్పి, సంభ్రమించిన నురల యానలు నశించు.

ఆ॥ కదనమందు కీశఁగణములఁ దమ్ముని, ప్రాణములను కొన్నఁ ప్రదర మత్త్య
మోఘమైన యజుని ♦ ముఖ్యాస్త్ర మనియెడు, నాతలంపు నిజము ♦ నలిననేత్ర!
తే॥ పరఁగ బ్రహ్మాస్త్రమే యేయఁ బడునయేని, సమరమున దేవదానవఁ నమితిసేని
చెలిగియే తీరు నిన్నేమిఁ చేయలేక, వదలినది యింతకంటె మోదదము గలదె?

తే॥ ధీరుఁడగు హనుమానుండు తెలివినంది, పసపుచో నది తగదనిఁ పంపినాడ
నోషధులు గొని తెచ్చుటకు త్తరమున, కాతఁడిప్పుడ వచ్చు సీలబ్బదేహ! ౪౩౨

తే॥ హిమగిరిని మేరువుం దాటిఁ యేగియున్న, యాంజనేయుండు వచ్చిన యాక్షణమున
సీ మనశ్చింత లెల్లనుసీగె నిజము, నిమున మూఱడుమా! జగన్మిత్రులతచరిత!

ఉ॥ మార జితాంగ! యేను నజ ♦ మాధవ శంభులు తక్కు నెవ్వరున్
దీరుగ నోషధి స్థితులఁ ♦ దెల్పఁగలేరు నుపర్య దానపుల్
క్షీరపయోధిఁ ద్రచ్చుతఱిఁ ♦ జిక్కిన వానిని విష్ణుచక్రమే
వారక కాచుచుండు నని ♦ వర్ధిలు నక్కురుభూమి కవ్వలన్. ౪౩౪

తే॥ ఇందనుక సేరిచే వృత్తి శిఁయింపఁబడవు, నలువక్షై నఁ బ్రాణము లీయఁగలిగినయవి
పరఁగు సంజీవకరణి సౌవర్ణ కరణి, యన విశల్య సంధాన కఠింబు లనంగ. ౪౩౫

తే॥ ఓషధులు నిక్కముగ వచ్చును మృలికము, వదలు ధర్మమే త్రోవచూపంగ హనుమ
వచ్చుఁ దేగఁగఁ డతనికి వలనుపడని, పసియుఁ గలదె! యోచింపుమా! భవనినాళి!

తే॥ అనుడు శ్రీరామభూపతియతనిపలుకు, విని ముదంబందుచుండునంత నె మహార
వం బుదీచిని పుట్ట సంధ్రంబు పొరలె, జండమారుత మే తేంచెజవము మెరియ.

తే॥ ఉడుగణంబులు వడిదప్పియురలె నూర్యమండలము పోయి ద్విజరాజమండలమును
చేర నందలి జంక కృశించె దగను, మొగుడు లొండొంటి దేటుల మొగిని తాకె

తే॥ వేళ్లు పూగుత్తులును వినపిధి కెగసె, భూధరమ్ములు మ్రాకులుమునుపటివలె
గడలి లోబడె మారుతి గర్జనంబు, చేసె రామాదుల యెడందచింత దొలగ.

ఆ॥ భువియు దివియు మేఘములు సాగరంబులు, తక్కినవియు నొక్కతరుణమందె
గొప్ప రవము చేయుకొమరున నుండెను, గాడ్పువట్టి నేయు గర్జనంబు. రరం

ఆ॥ పాలవెల్లి జలుకవైకుంఠ నాజ్ఞ మం, దరము దెచ్చుచున్నగరుడుకరణి
నొప్పె నురుజవముననోవధీశైలంబు, బరగఁ దెచ్చుచున్నవాయునుతుడు.

ఆ॥ పవనుఁ డాత్రికూటపర్వతంబుఁ బెకల్చి, తెచ్చుకరణి మానుమతెచ్చెదెచ్చె
ననుచునుండ నతఁడుఁనవనికి దిగియె న, మృల నభంబునందఁనిలిచె దిగక. రరం

ఆ॥ మంద మారుతమ్ముమందులతో వీచి, యెల్లవారియెడలుపల్లవింప
భానునుతునితోడవానరావళి యార్చు, నట్లుచేసె విబుధులలరుచుండ. రర౩

ఆ॥ విబుధ వినతు లగుచువిందులై యుండిన, కవులు మందుగాలికలయ వీవ
సాగను చేవ దిటవునెగడఁ గాలు జయించి, నక్కవాత మట్టిగుక్కినారు.

ఆ॥ అనుర తనువు లెల్లఁనంబుధిఁబడుటచే, బ్రదుకవయ్యె దక్కుపడవలును చి
గిర్చి ప్రాణమొందఁగీశుల విషయంబు, విప్పి చెప్పవలెనవికద ఫణితి! రరగి

ఆ॥ అలుఁగు లూడె గాయములు చల్లనై పూడె, గలయ నేత్రతారకలు చలించె
జగము వినుతినేయపామిత్రి తెలివందె, గూర్కునుండి మేలుకొన్నమాడ్కి.

ఆ॥ నవ్వు సాగరములుఁసంతోభ మందంగఁ, గవులు నేయు వీరగర్జనముల
లేచె లక్ష్మణుండులేఖుల భద్రగీ, తముల లేచు శేషతల్పుభంగి. రర౪

ఆ॥ లేచినట్టి యనుజుఁగేచిన భుజముల, గొంగిలించుకొన్నకంజ నయను
చింతతోడ సురలఁచింతయు జగముల, చింత తఱిగి విఱిగిచెదరిపోయె. రర౫

క॥ చెన్నుగ నాడిరి వేలుపు, టన్నులు కిన్నరుల గీతికా రవ మింపై
మిన్నలమె మునులు నిగమవు, బన్నములు పఠించి రవనిపండువుసేనా రర౬

క॥ వేదంబులు ఘోషించెను, వేదవిదుల విజ్ఞతయునువికసించెను న
మౌదము నొందె జగము నం, భోదము లంభోధు లుఱిమిపొలుపుంబొందె

క॥ కొల తొలగిన యాపిమ్మట, నలువశరము జానకీ మఁ న స్పదనునకు
వలగొని కరుణించితివని, పలికి వినతిమై నదృశ్య భావమునందె రర౭

- చ॥ ఎడఁద దురంత చింత సళి ♦ యింప ముదఁగ్రు పరీత నేత్రుడై
పుడమికుమారి భర్త కపి ♦ ముఖ్యుని వాయుతనూజుఁ గాఁగిటక
దడివి మదీయ వంశమును ♦ ధారణిలో యశసుండ నిల్చి నా
యొడలిని విక్రయించిగొని ♦ యుంటివి వేటొకఁ డున్నె చేయఁగఁ.
- ఉ॥ మా కుల పూర్వులెల్లరు క్ర ♦ మంబునఁ బెంచిన ధర్మపద్ధతుల్
నాకతన న్నిశింప మర ♦ జంబె భజించితి మేము సేవ యి
త్వాకుకులంబు నిల్పితివి ♦ ప్రాత్తన ధర్మములెల్ల నెక్కొనె
నీ కరుణం బదంపడి జ ♦ నించిన వారము సుమ్ము పావనీ! ర౪౩
- ఉ॥ ప్రాణము పోవువేళ నొద ♦ వంగల పుణ్యలు తామెనంగు నా
ప్రాణముతోడ వారలకుఁ ♦ బ్రత్యుపకారముచేత సామ్యమే?
ప్రాణము లిచ్చు మాత్ర మన ♦ భావ్యమె యిప్పని? ముందటక జగ
త్ప్రాణ కుమారకా! యరుల ♦ ప్రాణము లూడ్చితి దూఱు వోవఁగఁ
- ఉ॥ సోదరుమీఁది ప్రేమమున ♦ స్రుక్కితి లోక మెఱుంగ నిట్టి యా
మోదము సేపు గూర్పుటను ♦ ముందటి దుఃఖము మిక్కిలి నుఖ
శ్రీదముగాఁ దలంతుఁ జర ♦ జీవిని సాయము యుక్తవేళ నా
కాదటఁ గూర్చినాడ వటు ♦ లాటనె నిల్చె జగంబు మేలిమి. ర౪౪
- ఉ॥ ఎల్లరు ప్రాణముల్ విడక ♦ యిమ్ముగు సౌఖ్యము లందునట్లు మే
లుల్లసిలంగఁ జేసి తొక ♦ యుమ్ముల మందక శాశ్వతుండవై
చెల్లుమ యంచుఁ బల్కఁ గపి ♦ శేఖరు లుత్కట వీరనాద సో
ద్యల్ల సితాస్యలైరి పవ ♦ నాత్మజుఁ డుబ్బున మ్రొక్కి యిట్లను. ర౪౫
- ఉ॥ తమ్ములవైరిఁ బిడ్చి యమ్మ ♦ తమ్మును తమ్మున కీయఁజాలనే?
క్రమ్మి దివమ్ము నందమ్మత ♦ కుంభము దెచ్చి యొనంగఁజాలనే?
యిమ్ముగఁ బాలవెల్లి మధి ♦ యించి సుధం గొనితేరఁజాలనే?
బమ్మను పట్టితెచ్చి తల ♦ వ్రాతనె మార్పగఁజాలనే? ప్రభూ! ర౪౬
- చ॥ గురుతరమైన నీకరుణ ♦ గూడిన నియ్యది కార్యమే? యనక
నిరవధి నత్తనంయుత వ ♦ నేచర సింహమ! యెంతకెంతకీ
నరువఁడుడవైన సేపు కల ♦ యంతకు నాపద మమ్ము చేరునే?
బెరసితిమేము సౌఖ్యములు ♦ పేరిమితోనని రాముఁ డాడఁగఁ. ర౪౭
- చ॥ అతులితశౌర్యశాలి! పవ ♦ నాత్మజ! యిమ్ముల యింద యుండినక
దితిజకులంబు చావదు వ ♦ ధింపనునాలము కావునక యథా
స్థితి నట దీనినుంచి చను ♦ దేరుమ వైళమ యంచు భల్లక
క్షీతిపతి పల్కఁ బావని వి ♦ శిష్టమతిం గొనియేగ తైలము. ర౪౮

౨౪ హాలాపాన నటన పటలము (౨౦)

క॥ ఇట నిట్లు జరుగుచుండఁగ, నట రావణుఁ డుబ్బి కుతుకమంది వినోద
 స్ఫుట హాలా జనిత విశం, కట యువతీ నటన లీలఁగించుచు నుండెన్ ర౬౦
 తే॥ అమరకాంతలు విద్యాధరాంగనలును, దైత్య వనితలు నాగ సుందరులు యక్ష
 మధురవాణులు సిద్ధ బంధర సువేణు, లెల్లఁ దెండ్రుపలై వచ్చిఁబుల్లసిల్లి. ర౬౧
 తే॥ రంభయును తిలోత్తమయు నూర్వశియు మేన, కయు ఘృతాచియు బహువిధ
 ♦ క్రమ నినద

వాద్యములతోడ లయరాగభావ సరణి, చెడక పాడుచు నాట్యంబుఁచేసినారు.

చ॥ ప్రచలిత కుండలంబులు ప్ర ♦ భా తిలకంబులు లోలనేత్రముల్
 విచికిల దంతముల్ మధుర ♦ పేశల క్రమ సుధాధరంబులున్
 ప్రమర మనోహరాలక వి ♦ భాసిత తన్మృఖ చంద్రబింబముల్
 రుచిరముగా వెలింగె ముఖ ♦ రోచులు రాగము నొందుచుండఁగన్.

ఉ॥ తేటలు వాఱు చిర్నగవు ♦ తెచ్చును భూపల లేతయెండయున్
 మూటలుగట్ట దీప గణ ♦ ముల్ వెలిగింపఁగఁ జాలు మేని డా
 ల్పాటులు జీరువాఱు గను ♦ వారల తెల్విని పోలి మీటుచున్
 బాటలుగా నిరుల్ మరుల ♦ చాలయి క్రుంగఁగసాగె నయ్యెడన్. ర౬౨

చ॥ చదువులచేత సత్పథిని ♦ చాఁగుచు భావి నెఱుంగు పెద్దలన్
 ముదమున నాశ్రయింప గుణ ♦ మున్దెలివిం గడు విస్తరించు న
 ప్పదురున మీఁడు గాన కిల ♦ బ్రక్కలఁబైఁ బ్రసరింపజేయు దు
 ర్మదుల పరాక్రమంబు వలె ♦ మైకము నవ్వడిఁ బర్చె నెల్లెడన్. ర౬౩

ఉ॥ నవ్వులు మించె దంతముల ♦ నాణెము పెల్వడె నేదబిందువుల్
 మవ్వముగా నెలర్చె లఘి ♦ మంబుగ వాతెఱుఁ జలించె వే
 నివ్వటిలెం గనుంగొనల ♦ నీటగు రక్తిమ నిక్కెఁ గన్నొమల్
 కవ్వొక్కొక్క మొంగంబులను ♦ గాటవుఁ దెల్లఁదనంబు వారికిన్. ర౬౪

చ॥ తలముడులెల్ల వీడుచు ని ♦ తంబములం దగదాఁటి వేల మే
 ఖలలు పటాలితోడుత ది ♦ గంబడ మానముఁగాఁచె గేశముల్
 తులవలు దుండగంబులకుఁ ♦ దూకొన నుత్తము లడ్డువచ్చి దీ
 నుల కగు బన్నముల్ తొలఁగ ♦ నూకఁదలంచుట యుక్తమేకదా?.

తే॥ మదన వృగయుండు పొది నుంచుప్రదరమనఁగఁ, దగిన కన్నులతో నున్న ♦

మగువ లపుడు

సుతిని కలియక వెట్టిపద్ధతులతోడఁ, బాడి రవ లయతో నపఁస్వరముతోడ.

తే॥ వేణునాదంబును జయించు విమలరవము, గలుగు చెలువలు పాటల గతులుదప్పి
కాకి యటవుతో నుధయందు కల్లుచేర్చు, తీరు తోఁపంగఁ బాడిరి తెలివిచెడఁగ.

తే॥ కాంచ నింద్రజాలమె యనుకరణిఁదోచు, భావ విన్నూర్తి నభినయ పద్ధతులను
తెలుపు జాణలు నోటితో ద్విపముఁ బలికి, తేరు కరములతో జూపువారలైరి.

తే॥ ఆడుదురు పాడుదురు నవ్వి యెడుతురును, తూలుదురు సోలుదురు చాల ప్రేలుదురును
నీలుగుదురు తూలుదురును మూలుగుదురు, మొక్కుదురు న్నుక్కుదురు మీఱి
నిక్కుదురును.

తే॥ మదిని గలదాని నుంతయు ముఱుగుపఱుప, లేక వెలిగ్రిక్కినారలు లేమి లట్టి
తెఱుగుఁగాంచి నిల్చిన జితేంద్రియుల రోమ, కూపముల నెల్ల మదను లఁగోరు లడరె.

చ॥ భ్రమరములంబలెం జలన ధావము నొందెడు కన్ను లెఱ్ఱనై
యమరెను రక్తిమంబగు ము ధాంబుజముల్ తెలుపొంద దైత్య వం
శమునకు భావినాశమును బాడఁగఁ దెల్పెడిపోల్కిఁ గన్పడె
ద్రుమ మొకటైనఁ బువ్వు నికు రుంబము వేఱుగఁ బూచెనో యనఁ.

తే॥ యముని కుంతంబు మదనుని యలుగు నుపమ, గాఁగఁజెప్పిన నొప్పని కన్నులుగల
చెలులు హారంబులను రశనలను వస్త్ర, ములను కొప్పులలోపల ముడిచి కొనిరి.

తే॥ మందహాసరుచుల్ గల మందగమన, లిట్టి గతులొందఁ గని మోద మనయుచున్న
రావణాసురు శ్రవణరంధ్రములఁ జొచ్చె, గపి సమూహంబు చేసిన కలకలంబు.

తే॥ పాట లాటలు కేకలు వాద్యరవము, లలుక లూఱటల్ కొతుకు మాటలు కటాక్ష
ములును తక్కుచేవలు బలిముఖుల గర్జ, వలన వేడికిఁ బువులట్లు వాడిముడిఁగె

తే॥ కట్టఁగంబములందె నాగములు సోల, వాజులుం దూల ననురుల పసిమి మాల
రామలక్ష్మణ శింజినీ రావ మడరె, వార్ధిఁ ద్రచ్చిన నాటి రంపంబుకరణి. ౪౨౨

చ॥ తరుణుల కూటముల్ కపి క దంబమువోలె గనంబడంగ మం
దరము కలంప నొప్ప భయ దంబగు నంద్రమునాఁగ మానసం
బఱిముఱి సెంద నత్తెఱి ని శాంతమ యయ్యు దశాస్యుమోము చం
దురునకుఁ ద్రోవరానిదయి తోచెను పట్ట పగ ల్విధంబునఁ. ౪౨౪

చ॥ వినవిన బంధరాకృతిని వేగులు వచ్చి దశాస్య కంఠ పు
ష్ప సరము లందుచేరి పగ వారలు ప్రాణములొంది చాల సం
తనమున నున్న వారన నె దం దిగులొంది లతాంత శయ్యపై
మసలుట మాని తత్తటను మంత్ర నిశాంతము చేరె గ్రక్కునఁ. ౪౨౬

౨౫ మాయాసీతా పటలము (౯౭)

తే॥ చేరే వృద్ధులావులు నింద్రజితుఁడు సైన్య, పతులు విన జరిగినదెల్లఁ బలుకునంత
మాల్యవంతుండు చింతమై మనసువాడె, దెలిపె నిట్లు రావణునకుఁ ధీరమతిని.

- చ॥ చెడు తలఁపూని దానవులఁజెచ్చెర నంబుధి వైవకున్న ని
య్యెడ ననువుల్ నిజంబుగ వ ♦ హించియె యుందుగు తప్పె నీదు దుం
దుడుకున బంకజాననుని ♦ తూపె నిరర్థకమాట వానరుల్
కడుఁగొని పైవయిం దొడరఁ ♦ గా నొకయడ్డును లేదు రావణా! ౪౮౦
- చ॥ కలఁక యొకింత గానని జ ♦ గత్పరిపాలు కటాక్షదృష్టిచేఁ
జెలంగి క్షణంబులోనఁ జనించేవ మహాపధి భూధరేంద్రమున్
బలిమిఁ బెకల్చి తెచ్చిన య ♦ వార్యబలుండు మరుత్తుతుండె కా
వలయును తక్కువారలకుఁ ♦ బల్కుఁ దలంప నొసర్ప శక్యమే? ౪౮౧
- చ॥ మలఁగొని పోయినట్టి యల ♦ మారుతి మేరు ధరాధరంబు ని
ట్టలముగఁ దెచ్చి వైచిన న ♦ డంగమే? లంకను కెల్లగించి భూ
స్థలిఁ దిరుగంగ వైచిన ని ♦ శాచర వర్ణము నిల్వనేర్పునే?
ములుచదనంబు మాని తల ♦ పోయుట కార్యము నిర్వరాంతకా! ౪౮౨
- చ॥ జగముల నెల్ల నొక్కపరి ♦ చావఁగ మోదఁగఁ జాలువాఁడు సా
ధుగుణమునం ద్రిమూర్తులకుఁ ♦ దోడుగ నాల్గవమూర్తియంచు నెం
చఁగఁ దగువాఁడు మారుతి ని ♦ జంబీకఁ జావకయున్నవారల్
నెగడఁగఁ జూచుటల్ తగవు ♦ నెమ్మది నీవ తలంచిచూడుమా. ౪౮౩
- శా॥ వాలిం గూలఁగనేసి గొప్ప జలధిన్ ♦ బంధించి లంకాపురిఁ
గాలుంబోలిన కుంభకర్ణు ననిలో ♦ ఖండించు శ్రీరామ భూ
పాలున్ బుద్బుద సన్నిభుల్ దనుజు ♦ లా? బాధించి చక్కాడు వా
రేలా యీ యడియాస? రాఘవునకుం ♦ బృధ్వీజ నర్పింపుమా. ౪౮౪
- చ॥ పొలిసిరి వార్ధిఁద్రావి దివి ♦ భూమిని పేర్చి వహింపఁజాలు శూ
రులు; రణధాత్రినుండి యను ♦ రుల్ చనుదెంచినవారు నీవు నీ
తొలుమి సుతుండు దక్క మఱి ♦ యెవ్వరు? గెల్పుట నున్న! వట్టి యా
నలఁబడి ప్రాణముల్ విడువఁ ♦ జాఁగుట యెన్నఁగ శూరకార్యమే?.
- చ॥ అనుటయుఁ బంక్తికంతుండు భ ♦ యంకరరీతి నడల్చి నీదు వి
న్ననువులు మేలుమేలు పలు ♦ కాడకు రాక్షసులెల్లఁ గూలినన్
బనుపడకుండఁ గైదువులు ♦ వ్యర్థములైనను నాసికాగ్రమం
దనువుగ నావి యున్న వఱి ♦ కంబుజనేత్ర నొసంగ నెట్టులున్. ౪౮౫
- ఉ॥ జీవితముల్ వినాశమొగిఁ ♦ జేసికొనన్ ధరణీతనూజ న
త్యావలబుద్ధిఁ దేను మది ♦ సవ్యయ సౌఖ్యము లండఁగోరియే
యీవగఁ దెచ్చితిన్ బ్రదుక ♦ నిచ్చయె యున్న నిరర్థకంబులొ
జీవితముల్ భరించుచు వ ♦ సింపుడు నేన జయింతు నెల్లరన్. ౪౮౬

చ॥ అనుడుఁ గుమారుఁ డిట్లులను ♦ నజ్జభవాన్వయ వార్ధిచంద్రమా !
 విను మొకమాట యేను రఘు ♦ వీరుఁడు తక్కఁగఁ దక్కువారిపై
 వనజభవాశ్రముఁ విడుచు ♦ వాఁడను కానది వాని దేహముఁ
 జెనకయే లొలంగినది ♦ చిత్రము దీనిఁ దలంపఁగా నగుఁ. ౪౮౯

ఉ॥ తీరుగఁ జర్చనేయ నిది ♦ తేలికగాదు రఘువధుం డసా
 ధారణ మానవుండు పిన ♦ తండ్రి వచించిన గర్వ మోహ ని
 స్తారులు యోగు లెల్లపుడు ♦ ధ్యానమునేయుచునుండు నా జగ
 త్కారకుఁడే యటంచుఁ గొతు ♦ కం బనిలేక యెఱుంగనయ్యెడిఁ.

చ॥ అది యటులుండని మృగుగ ♦ నైనది యైనది చింతయేల ? నీ
 మది ప్రమదంబు నొంద నొక ♦ మార్గము చూతు నికుంభిలాఘర్హి
 గుదిరిక నొక్కవేలిమిని ♦ కూరిచి పూర్తియొనర్తు దుర్గుణ
 స్వదుఁడు విభీషణుం డెఱుంగ ♦ భంగమునేయున యంచుఁ గుండెదఁ.

నీ॥ ఐన విభీషణుఁడరయకుండెడు భంగి, నీత యాకృతి యొందుఁనృప్తిచేసి
 యువతీస్థితిం గాంచి ♦ యున్నతి నందిన, హనుమంతు నెదుట దా ♦ నిని వధించి
 పరఁగ నయోధ్యపైఁకరుగుచుంటిన యని, పలుక వారలు ప్రానుఁపడి యలంగు
 వారు జానకి చచ్చెఁఫలమేమి యిందని, తమ్ములు హితులు బాంధవులు పురము
 తే॥ తెరలి నాశమొందున యనిఁమరలువారు, మరలకున్నను హనుమంతుఁబురికిఁ బంపి
 యెఱుంగుదాఁక దుఃఖముభరింపజేర, యంతలో నాదు వేలిమిఁనట ముగింతు.

చ॥ ముగిసినయంత వచ్చి కపి ♦ ముఖ్యుల రాఘవులఁ వధించి నీ
 కు గెలుపు గూర్తునంచుఁ దన ♦ కూరిమి పుత్రుఁడు పల్క నంతనం
 బు గలుగఁ బంక్తికంతుఁ డను ♦ మోదము చూపెను మేఘనాదుఁడుఁ
 జగమిష మాయనీతను నృ ♦ జంపఁగ నుత్తరువందె నంతటఁ. ౪౯౩

—: వాసరులు లంకం గాల్పుట :—

మ॥ అట సుగ్రీవుఁడు రాఘవుం గని మహా ♦ త్మా ! దైత్యు లున్నట్టి యీ
 పుటభేదంబు దహింపఁగావలయు నా ♦ మోదంబు చూపింపవే
 యటులైనఁ రిపురాజ వచ్చుననఁ గం ♦ జాక్షుండు యోచించి కా
 ల్పుటయే యొప్పని యాజ్ఞయాయఁ బ్లవగుల్ఁగోలాహలోత్సాహులై.

మ॥ కొఱవ్రల్ చేకొని తస్కయంబుగ రణ ♦ ఖోణీ తలంబెల్ల నొ
 త్రురమై కన్నడనేగి దైత్యవగర ♦ ద్వారంబున న్నిల్చి వీ
 చిరి శంపాలతపోల్కి నుల్కలటల ♦ చ్చిదంబులై యెల్లఁచో
 వజ్రలఁ దైత్య వినాశనూచకముగా ♦ వారింపరాకుండఁగఁ. ౪౯౪

ఉ॥ లంకను కీశులేసిన య ♦ లాతము లెల్లెడఁబన్ని మున్ను నా
యంకుఁడు వార్ధిపైఁ బఱపు ♦ నగ్ని శరంబు విభాన రేగి న
ల్పంకలఁ గాల్యైఁ బక్షుల ర ♦ వంబులు దానవకోటి కూకలుఁ
నంకటపాటులుఁ దెలువశక్యమె? కోతులు పెక్కులై చునఁ. ౪౯౬

మ॥ ఒక మాన్దిమ్మరి మున్నువచ్చి యొగి ని ♦ య్యారెల్ల దుర్వార వ
హ్నికి నాహారము సేసిపోయె నివుడో ♦ యిన్నంచుఁ దెల్పంగ లె
క్కకు రానట్టి వలీముఖావధులు లం ♦ కంజొచ్చె నింకెట్లు చా
వక జీవించెడు వారమంచు భయ ది ♦ గ్భాంతాత్మ లైరందఱుఁ.

ఆ॥ లోక వినుతుండైనకాకాత్స్థ తిలకుండు, వహ్ను లుమియు బాణావర్గమేయ
గోవురంబు విఱిగి ♦ కూలి త్రికూటంబు, పైనిఁబడియెఁ గవులు ♦ ప్రమదమంద.

తే॥ మందు మలఁ గొనిపోయిన ♦ మారుతి వడి, వచ్చి కంఠీరవ రవంబు ♦ వఱలఁజేయ
విన్న లంక గరుడపక్ష ♦ భీషణుతి, వినిన నాగలోకస్థితి. ♦ నెనసె నపుడు. ౪౯౯

శా॥ మాయాకార్య విశారదుండు జముతో ♦ మాటొడ్డి గెల్పొందు నై
తేయేంద్రాత్మజుఁ డుద్ధతుండయి మరు ♦ ద్విధిఁ మహారంభుండై
మాయాజానకి కొప్పు వట్టికొని భీ ♦ మప్రాధి ఖడ్గంబుచే
వ్యాయామంబు వెలుంగఁ దిప్పచు జగ ♦ త్పాణిత్మజుఁ డాయుచుఁ.

శా॥ మీరీ జానకికై దురంబు కడుఁబే ♦ ర్నిం జేయుచున్నారు ర
క్షోరాజన్యఁ డుపేక్షచే విడిన నీ ♦ క్రూరాత్మ నేఁజంపెదఁ
దీరుఁ నర్జును మీకు మాకు నన భీ ♦ తి వాయువుత్తండు మా
యారంభంబులు నర్జునుం జెడియె నేఁ ♦ డంచుఁ మదిఁ నుక్కుచుఁ.

శా॥ తప్పింపంగ నుపాయమేదియును చి ♦ త్రంబందు కన్పట్టమిఁ
నిప్పుం ద్రొక్కిన రీతీఁ దత్తజిలి న ♦ న్నితం బ్రశంసించుటే
యొప్పంబోలు నటంచు నిట్టులను గ ♦ ణ్యోదార! యీపద్ధతుల్
మెప్పు? నీతియొ? యోగ్యమో? తగవో? మేల్మింగూర్పుచో? తెల్పుమా?

మ॥ అరవిందానన వంశ్యుండై నకల శాస్త్రార్థంబుల నేర్చి యీ
కరణిఁ స్త్రీని వధించుటల్ పరమ దు ♦ హ్మార్థంబుగా నేర్పవో?
ధరణీ వ్యోమములే వడంకునవి చి ♦ త్రంబందు భావింపవో?
కరుణా దీనిని మాని తేని కని లో ♦ కంజెల్లఁ గీర్తింపదే? ౫౦౩

మ॥ కరుణాదూరత యెల? వంశ గురుతల్ ♦ కాలువ్యముం జెందు దు
ర్భరమా నింద ఘహింతు నైచ్య మబలఁ ♦ బాధించి చక్కాదుటల్
స్థిరమా కీర్తి నశించు రౌరవము, ప్రా ♦ ప్తించుఁ మహాపాతకం
బురవే నేయఁగ రాచపుట్టువునకుఁ ♦ యొచింపుమా రావణీ! ౫౦౪

మ॥ అన నా రావణి నవ్వి యిట్టులనుఁ గ్ర + వ్యాదుల్ నుఖంబుండ నొ
ప్పని పేరాసల నొందు దుర్గతులు గీ + ర్వాణుల్ నిరాశం జనన్
దనుజవ్రాతము తండ్రియుం జెడఁగ నా + ద్యంబైన బీజంబు దీ
నిని వేటాడుటకంటె నన్నెమగు పుంసంబున్నె యొడ్డె యిలన్.

శా॥ ఈరేతంచిన చేత క్రుల్లినది నేఁ + జే మీ యయోధ్య నుదు
ర్వార క్రోధము మీఱఁ గాల్చెదను కా + వన్ శక్యమైయున్న నా
నారాచంబుల పాలుగాక ధరణి + నాథానుజుల్ తల్లులున్
బారుల్ జీవిత మందఁ జూచుకొనుఁడి + వాగ్వాద మింకేటికిన్ ? ౫౦౬

: — ఇంద్రజిత్తు మాయాసీత తలఁదఱుఁగుట : —

తే॥ ఇపుడ యీపుష్పకంబునఁ నేగువాఁడఁ, బ్రార్థనమున ఫలములేదుఁ వ్రవగ ! నీచ !
నకలలోకంబు లెదురై నఁనగ్నవాఁడ, నే ? యనుచు సీత కంఠంబుఁ నేయఁ దిరిగి.

క॥ కరుణింపుము నఱకకు మని, తరుణియుఁ బ్రార్థించుచుండఁదయగొనక నిశా
చరుఁడు సరాలునఁ గైతవ, ధరణిజ శిర ముత్తరించిఁతటుకునఁ జనియెన్. ౫౦౮

తే॥ తెరలిపుష్పక మెక్కి యుండిచి దిశకు, నిండ్రజితుఁ డరుగఁగఁ దపియించి హనుమ
పృథివి బడియెను వ్రజ ప్రభిన్నశైల, లీల సర్వచేష్ట లుడిగిఁతూలి సాలి. ౫౦౯

తే॥ పోయినట్టులె పోయి యాఁపుణ్యజనుఁడు, మరలి చేరె నికుంభిలఁమఖము నేయ
మనసు సురుగంగ మారుతిఁమాఁడి వాడి, కలఁగి మలఁగి నలఁగి తేటిఁపలవరించె.

మాలిని॥ బలముచెడఁ గృశించున్ + భామినీ దీపమంచున్

దలరి మదిఁ గలంచున్ + దైవమే వేదె యంచున్

తలఁచి తలఁచి యూర్పుం + దల్లి యంచంగలార్పున్

అలఁగి దెనలఁ గాంచున్ + హఁ చెడెం గార్యమంచున్ ౫౧౦

క॥ కింకగొని యనురపై బడ, నుంకించును వగపుత్రోవఁనుర్విం గూలున్

శంకగొను జంకు వడఁకుఁ ద, లంకుం దలమాఁదికొను నిలంబడి పొరలున్.

తే॥ మా కతలుముగిసినవి ముఁల్లోకములకుఁ, దమము తొలఁగినదని మదిఁదలఁచునంత
మరల సిసివచ్చె దుష్ట కఠిన్ములు ప్రబలఁ, జెనఁటి కత్తిచే లక్ష్మినిఁతునిమె నకట !

శా॥ కారాగారమునం దగుల్వడిన లో + క ప్రార్థన సౌజన్య లం

కా రక్షోధిపునుండి వీడ్వఱచు వీఁ + కన్ వచ్చి కోకంపుఁ గీ

కారణంబున నేఁ దగుల్వడిరి బా + పాత్ముండు వై దేహి న

ట్లారాటంపఁగఁ జూచుచుండితిఁ గదా + వ్యర్థుండనై బిమ్మిటిన్. ౫౧౨

చ॥ పరమ తపస్విని ముగుడఁ + బావన నన్నలమిన్న జానకి

జెఱవిడిపితవగా నిటకుఁ + జేరినవాడను కాను దానవో

- త్కరముల నాజిలోఁ దునుముఁ ♦ గాఁ జనుదెంచిన వాఁడఁగాను దు
ర్మరణము తల్లి యొంద బవ ♦ రంబున కిందఁజఁ దోడ్పితెచ్చితి. ౧౧౧
- ఉ॥ జానకిఁ గానలందు కనఁ ♦ జాలక చింతిలుచున్న రామ భూ
జానికి లంకలో జనక ♦ జాతను జూచితివంచుఁ బల్కి న
మృగము నొందు నోటనె కు ♦ మార్గఁడు రావణి చంపఁజచ్చె నం
చేనె వచింపఁగా వలసె ♦ నేటికిఁ గాల్పనె నాదు జన్మము. ౧౧౨
- చ॥ కడలిని దాఁటి లంక నొగిఁ ♦ గాలించి సేతువుగట్టి మేరువుం
గడచి మహాపథి శిఖరి ♦ గారవమారఁగఁ దెచ్చి నీనముల్
పుడమిని లేరు లేరనెడి ♦ భూరి యశంబు గడించినట్టి నా
యుడిగము బీటు వోయెను ప ♦ యోనిధి నింగువ గల్పు కై వడి. ౧౧౩
- ఉ॥ సీతను కత్తిచేఁ దునుము ♦ చెన్నటి నప్పుడ చంపనైతి న
బ్జాతముఖా నమక్షమునఁ ♦ జంపుచునుండఁగఁ జూచుచుంటి నీ
పాతక డీవితంబు నెడఁ ♦ బూయగ జంకుచు నుంటి నింక నా
నీతకముల్ జగంబులు గ ♦ ణించి హాసింపకయున్నె ? యక్కటా ! ౧౧౪
- మ॥ అని చింతించుచు రావణాత్మజుఁ డయో ♦ ధ్యాపట్టణం చేర్చుగాఁ
జనియెన్ వానిని వెంబడించిన రఘు ♦ త్కూర్త నాబాడ యే
మిని కాన్పింపమి నేమిగా వగచునో ? మీఁదేమి కానున్నదో ?
కనకున్నాడను తెల్పఁగాఁజనుటె యో ♦ గ్యంబైన కార్యంబగున్. ౧౧౫
- చ॥ జరిగినదెల్లఁ దెల్పెదను ♦ జానకిభర్తకు నాతఁ డయ్యెడన్
మరణము నొందునేని యట ♦ మాఁడెడ నట్టులు కాక యాతఁడే
కరణి వచించు నానరణిఁ ♦ గార్య మొనర్చెద రిత్తచింత నే
నొరయుట యేల ? యంచిన కులోత్తము చెంగట వ్రాలె గ్రక్కునన్.
- ఉ॥ వ్రాలి తపించి మానసము ♦ వ్రాణము దేహము వాడ నూర్చుచున్
సోలుచుఁ దూలుచున్ మిగుల ♦ స్రుక్కుచు వెక్కుచు నేలఁగూల సం
శీలుఁడు రాముఁ డాతనిని ♦ చేరఁగఁజీరి వచింపుమయ్య ! యి
ట్లేల తపింప ? హేతువదియెయ్యదో గొప్పది యుండు మారుతీ ! ౧౧౬
- చ॥ నుడువును యన్న నాతఁడు క ♦ నుంగవ నశ్రులు గ్రమ్మ మేఘు నా
దుఁడు జనకాత్మజ న్నఱకి ♦ త్రోచెన యంచు వచించి యాపయిన్
నుడువ కొడల్ గదల్చుక క ♦ నుంగవ యార్చుక యూర్పుపుచ్చుకు
గ్గడువగు చింతనొందీ యొకఁడై వడి మ్రాన్పడి యుండెనత్తఱి. ౧౧౭
- ఉ॥ ఆ పలుకుల్ చెవింబడిన ♦ యంతన కీకవరేణ్యు లెల్లరున్
రావడి వాత్సభాతమున ♦ మ్రోఁకులు గూలినయట్లు రామ ధా

మా! పరమాత్మ! యేదిగతి ♦ మాకని రాముని పాదసన్నిధిఁ
దాపముచేత బెగ్గిలి వి ♦ తాకునఁ గూలిరి ధారణీస్థలిఁ. ౧౨౩

ఉ॥ చిత్రమువోలె సూర్యకుల ♦ శేఖరుఁ డొక్క త్తణుంబు నిల్చి సా
మిత్రికి మాఱుపల్కిడక ♦ మిత్రులఁ జూడక మత్తుఁడేనియున్
ధాత్రిని నుంతయైన మదిఁ ♦ దాళఁగలే నభిమాన మక్కునం
దోత్రము మాడ్కిఁగ్రమ్మ ససి ♦ దూలి ధరాస్థలి వ్రాలె గ్రక్కునఁ.

ఉ॥ అగ్రజ చింతఁగాంచి తమ ♦ కైన సుదుస్థిసీఁ గాంచి కార్య ము
వ్యగ్రతనుండి యిమ్మువడి ♦ వచ్చియు నాశము చెందఁగాంచి వీ
రాగ్రణి లక్ష్మణుండు హృద ♦ యంబును మేనును వాడఁ దల్లి ప్ర
త్యగ్రత వీడు క్రేపువలె ♦ నారటమందుచు వ్రాలె మేదినిఁ. ౧౨౪

చ॥ మదిని విమర్శపైఁ బ్రతి వి ♦ మర్శ యొనర్చు విభీషణుండు త
న్నెద కుదియింప నార్తిగొని ♦ యేమియుఁ దోఁపక గెల్పులేమి దు
ర్దమండగు మేఘునాదుఁడు ధ ♦ రాసుతచే దనుజాళిక్ల నా
పద ఘటియించె నంచుఁ గర ♦ వాలునఁ ద్రుంచెనొ యంచు జంకుచున్.

ఉ॥ చల్లనినీరు మోముపయిఁ ♦ జల్లి పదంబులు మేను నొత్తఁగా
మెల్లనఁ గన్నువిచ్చి రఘు ♦ మేదినినాథుండు చూచె లక్ష్మణుం
డుల్లము నంచలింప నన ♦ నొయ్యనఁ గాంచి యితండు జీవముల్
తెల్లము వీడువాఁ డనుచుఁ ♦ దేర్పఁదలంచి సహించి యిట్లున్. ౧౨౫

ఉ॥ అల్పులు దెప్పరంబు తఱి ♦ నార్తిని క్రుంగి కృశించువార ల
య్యల్పవిధంబు నీకుఁ దగు ♦ నా? పగవారలు నవ్వఁ జత్త నం
కల్పము మాని యన్వయపు ♦ గౌరవముం దిగనాడి ధర్మపుం
బొల్పును వీడి యిట్లు దిట ♦ ముంజెడఁ జింతిలఁగాదు రాఘవా! ౧౨౬

మ॥ అనహాయన్ బరిదేవతన్ సుజన లో ♦ కారాధ్య వై దేహి నొ
క్కనురుం డంటి వధించె నంచు నిటు శో ♦ కాక్రాంత చిత్తుండవై
మనలంజెల్లునా? యక్ష నాగ మఖభు ♦ జ్ఞానీంధ్రు లై రేనియున్
వసుధన్ సజ్జన హింససేయ వడి న ♦ వ్వారిన్ వధింపందగున్. ౧౨౭

మ॥ జగముల్ చేడ్పడకండుటా? దనుజ దా ♦ ర్జనంబు లిట్లేచుటా?
నిగమ వ్యాపృతి సాగుటా? తగవు పు ♦ న్నెంబుల్ ధర నిల్పుటా?
తెగి సాధుల్ సళియించుటా? మనము నా ♦ ర్తింగుంది శోకించుటా?
పగవారల్ బ్రదుకొందఁగా మన ధను ♦ ష్పాండిత్య ముక్కాఱుటా?

మ॥ త్రుటిలో లంకను బూదిచేసి దనుజుల్ ♦ త్రోఁద్రోపుతోఁ బోవు ది
క్షతముల్ గాల్చి దివంబు గూల్చి మది శాంతంబందుటల్ మానిత్రో

- క్కటపాటొంది శిరంబు వ్రాల్చికొని దుహి ♦ ఖంబందుచుండేని యు
క్కట! యీవేదతనంబు వీరజగ ము ♦ ధ్వాతించి యగ్నించునే? ౫౩౦
- చ॥ పురమున నిట్టి ధర్మమును ♦ పూనియె రాజ్యమువీడి కానలం
జొరఁబడి దేవిఁ గోలుపడి ♦ స్రుక్కుచు లంకకుఁ జేరి యిందు దు
ర్భరమగు దుహి ఖమొంది వసి ♦ వాడుచు ధర్మము ధర్మమంచు ని
బ్బరికము గొందుమేని యుడి ♦ వంబున కీడ్వరై కట్టి శాత్రువుల్. ౫౩౧
- చ॥ పగవు భరింపలేక మన ♦ ప్రాణము వీడితిమేని లోకముల్
పగతుఁడు పట్టి తెచ్చి తన ♦ భార్యను మ్రోల వధింప రాముఁడా
పగతుని కొందికొంది కసి ♦ వాయఁగఁ జంపెడి శక్తిలేక సి
గ్గు గొని మరించె నంచు నిను ♦ గువ్వకరింగొని నిండనేయవే? ౫౩౨
- చ॥ తగ నీవైఖరి వీరధర్మము నుమి ♦ త్రావుత్రకుం డాడుచో
వగలో ముగ్ధుని సూర్యసూతి యొక స్వ ♦ ప్నంబంది మేల్కన్న సో
యగమై లేచి పరాకులేని వడి దీ ♦ పొగ్గిం బతంగక్రియక
నెగయం జూచు దశాస్యు తొమ్మువయి లం ♦ ఘింపంగ రండ్లో వెనక.
- శా॥ లంకా పట్టణముం బెకల్చి వడి నే ♦ లంగూల్చి యిల్లాండ్రతోఁ
జంకం బిడ్డలతో సుహృద్భవలతోఁ ♦ జక్కాడి యన్యాయ మీ
పొంకంబంచు నిలింపు లడ్డవడినం ♦ బొంగార్చి లోకం బడై
త్యాంకంబై చనఁజేసి తీటవలఁ గా ♦ ర్యంబిద్ది రండ్లో వెనక. ౫౩౩
- శా॥ ధర్మంబే యగుఁగాక యారసిన దు ♦ ర్ధర్మంబై యాఁగాక దు
మృత్యురంభుల దుంపఁ దెంప కిటు శో ♦ కస్వాంతులై యుంట న
త్కర్మం బెట్లును కాదు రండనుచు మా ♦ ర్తండాత్మజం బాడఁగా
నిర్దుక్తంబులఁ బోలి లేచి రతనికా ♦ వెన్నంటి శాఖాచరుల్. ౫౩౪
- శా॥ ఉత్సేకించుచు లేచు వానరుల యు ♦ ద్యోగంబు వీక్షించి సం
విత్సంయుక్తుఁడు వాయుసూతి యిఁక మీ ♦ విన్నాణముల్ చాలు దు
ర్మాతృర్యంబునఁ గోసలంబు పయి కిం ♦ ద్రద్యేషి దండెత్తె మీ
యుత్సాహంబులు వ్యర్థమయ్యె నని డై ♦ త్యోద్దేశముం దెల్పుడు.

—: ఇంద్రజిత్తయోధ్య కేగెనని విని రాముఁడు చింతించుట :—

తే॥ తల్లులును తమ్ములు మహా ద్రిఁదపముచేయుచున్న గోసలంబునకడై ♦ త్యుండుపోయె
ననెడు వార్త చెవింజొరఁచనఘము మనము, కలఁగినది మఱి మిక్కిలికలఁగఁబాటె.

శా॥ క్షీరాంబోనిధి యోగనిద్ర విడి వ ♦ చ్చెన్నాఁగఁ జంతా మహా
పారావారఘు భీరమొంది త్రుటియుం ♦ బంకింప కూటాడు నీ

తా రామా రమణుండు చిత్తమునఁ గాం ♦ తాళంబు కంపంబు దు
ర్వారంబై చన నిల్చె నంక్షుభిత వా ♦ రాశిక్రియఁ గానీమై. ౧౩౯
శా॥ నాయీ దుర్విధి నీతతోఁ గడచి యం ♦ తం దీఱదయ్యెం గదా?
మాయం జేయఁగఁ బూనె మాకులము ని ♦ మృత్రాన శాంతించునే?
యేయెవ్వారలజేరి యింకను మహిఁ ♦ హింసింపఁగా నున్నదో?
యీయూర్తిం దొలఁగించు త్రోవ గలదే? యేమాదురో తమ్ములుఁ? ౧౪౦

శా॥ చేతోవేగ విమాన మెక్కిచను నా ♦ చెన్నంటి యొక్కింత కా
లాతీతం బొనరింపకుండ నవలీ ♦ లక నర్వ నాశంబుగా
భూతిం గల్పును దుర్భగుండ నగు నా ♦ భూభార జన్మంబుచే
సీతం గోల్పడి యిందునందు జన ని ♦ శ్చేషంబు గావించితిఁ. ౧౪౧

మ॥ మరణం బింకను నాకు రాదుగద నక ♦ మన్నించు నా తండ్రులుఁ
ధరణీజాతయు రాక్షసాళివలనం ♦ దల్లుల్ సుహృద్బంధపుల్
పురవాసుల్ మరణింపఁజూచినది యీ ♦ పుణ్యంపు జన్మంబు నా
కరణిఁ మున్నెవఁ దుద్భవించె కుల ని ♦ ధ్ధాతంబుగా మేదినిఁ. ౧౪౨

మ॥ ఇట వర్తిల్లిన దేదియుం దెలియలే ♦ కీంద్రంబుఁ బొందంగ వా
రట నాతమ్ము లెఱింగి తారసిల్లినఁ ♦ యామూర్తుఁ డేపారి యు
త్కట దర్శికర పాశబద్ధులనుగాఁ ♦ గావింపఁ బక్షిండుఁడ
దట నేతెంచున? మందుఁ దేరఁగ జగ ♦ త్పృణాత్మజం దుందునే?

మ॥ అనఘా! వ్యోమమునక వడిక జను నుపాయం బున్నచోఁ దెల్పుమా
కన నీ యున్నవి యుండనీ వదలనీ ♦ క్రవ్యాదయుద్ధంబు గం
గనె పోనిమ్ము దురాత్ముఁ డింద్రజిత న ♦ క్షంబుల్ చిరంజీవు లి
చ్చను చంచూపుటిఁ దోడి తిన్న యవలఁ ♦ సాధింతు నన్యేచ్ఛలఁ.

మ॥ అన సౌమిత్రి నిరోధియై పలుకు నా ♦ ర్యా! సంగరంబుండు మా
ర్కొని కై కేయి తనూజఁ గట్టుటకు నా ♦ క్రూరాత్ముఁడ మేఘ గ
ర్జనుడే కాదు త్రిలోకముల్ చెనకినఁ ♦ జాకుండఁగా నిల్చునే?
ననుగా నెంచితివేమి యాభరతు? న ♦ న్నా! బుద్ధి తార్కాణుగఁ.

మ॥ యము నా రావణి తానె ప్రేమమున నా ♦ హ్వనించి కొంపోయి సై
న్యముతో ధారణిఁ ద్రెల్లియుండుటయె నీ ♦ వచ్చోట పీక్షింతు ని
క్కము సందేహములేల చింత విడుమా ♦ కానున్న కార్యంబు పం
క్తిముఖుఁ వాని కళత్రముల్ మిగుల దుఃఖింపంగఁ జెండాడుట. ౧౪౩

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁ డూ ♦ హాహాముల్ నేయఁగాఁ
బనియే? మద్భుజ పీఠి నెక్కుడు మనో ♦ భావంబుతోఁ జేరదఁ

బనుక శాత్రువుల వధించి త్రుటిలో ♦ వత్తు మహానేనతో
డనె భాత్రం బెకలించిగొంచు జనువాఁ ♦ డం దెల్పు డేదిష్టమో!

శా॥ చంపక వచ్చిన మేఘనాదునకు భూ ♦ సంజాత గిట్టింపు ద
ప్పింప న్నితులు పల్కుచుంటి నవలక ♦ బిర్వికునక గెల్చి బా
ధింపక మూర్ఖులినాడఁ గాదయినచో ♦ దేవిక దురాత్ముండు దాఁ
జంపన్నేర్పునె? చంపి జీవములతో ♦ సాగంగ వాడోపునే? గౌరవ

మ॥ కడకక వాయు మనో జనంబులు కలం ♦ కం బొంద వెన్నంటి యా
దుడుకం డీల్లగ నెత్తిపై దుమికెడక ♦ దుర్దాంత నిర్ధాతముక
నడి ముందేగి యయోధ్య జేరెదను సం ♦ భాసింపుఁ డేదర్హమో
తడయక లాభమె? యన్న దాశరథులు ♦ ద్దామక్రియన్ లేవగక

మ॥ కని దై త్యేశ్వరుఁ డొక్కవిన్నవము ని ♦ ల్కం బొందుడి దుఃఖునై
మన సేమాత్ర వశంబుగాక యపు డ ♦ మృష్టిక భ్రమం బొందితిక
దనుజుం డా ధరణీజుఁ డింపుట యన ♦ త్యంబంచు నూహించెదక
జనసంస్తుత్యన తాఁకి వాఁడు బ్రతుకం ♦ జాలండు నిక్కంబుగక. ౧౭౧౦

—: విభీషణుడు తుమ్మెదయై జానకిం గాంచి వచ్చుట :—

చ॥ పరమ పతివ్రతం జెనక ♦ భన్దము గాదె జగత్త్రయంబు? ని
బ్బరమున నట్లయైన నొక ♦ పాట నయోధ్యకుఁ బోక చూడ న
చ్చెరవగు నన్నియుం జటిక ♦ సేపున సత్య మెఱింగివత్తుఁ జె
చ్చెరవులు మాని యుండుడని ♦ చివ్వునఁ దుమ్మెద రూపుతోఁ జనక.

ఉ॥ తుమ్మెద రూపుగొంచు గుణ ♦ ధుర్యుని రాఘవవర్య ధీర చి
త్తమ్మువలెక వెనం బఱచి ♦ తాల్చి నశోక వనంబుఁ జేరి చి
త్రమ్ము బలక వినిశ్చలతఁ ♦ దాల్చి తపించెడు రాముడేవి నా
త్రమ్మునఁ గాంచె గాంచఁ గను ♦ దమ్ములు హృజ్జలజమ్ము శాంతిలెక.

శా॥ నా దుఃఖమ్ములు మేనితోడనె తొలం ♦ గంబోలు నంచూర్చు రా
మా దీపాభము నోర్పుమై త్రిజట న ♦ మ్మానోక్తులం చేర్చె జం
తా దాహంబును మాని వానర మృగేం ♦ ద్ర ధ్వాన మాలించి స
మ్మోదం బందుచు జీవముల్ నిలుపు న ♦ మృగ్ధం గెనె భక్తిమై ౧౭౧౩

తే॥ మాయయని దిగులునుచింత మానియవ్విభీషణుండు రావణి నికుంభిలక గ్రతువు
నేయఁ జననని బహుళ దైత్యనేన, లరుగుచుండుటయును మదిసరసి కాంచె.

చ॥ క్రతువున యజ్ఞయంబులు, క ♦ రంబుగఁ దృప్తి యొసంగు మాఱుగాఁ
గుతిల యెసంగఁ జేయునని ♦ కూర్చు నధోగతి నంచుఁ గుందుచుక

గ్రతుభుజులెల్ల గాసిలుట ♦ గాంచి విభీషణుఁ డింద్రజిత్తు కు
త్రిశతమది దొడ్డదంచుఁ జను ♦ దెంచి రఘూత్తముఁ గాంచి యిట్లునుఁ.

ఉ॥ దేవి సుఖాన నున్నయది ♦ తేర్చెడు వారలు నున్నవారు ని
ర్జీవితగాదు క్రొత్తడికిఁ ♦ జేటును కల్గునె? మాయచేసి యా
రావణి శత్రు దుర్జయ క ♦ రంబగు వేలిమి నేయఁబోయినాఁ
డావిధిఁ బూర్తిచేసి మన ♦ యందఱఁ జంపఁ దలంచె రాఘవా! ౧౫౬

తే॥ అని విభీషణుఁ డాడినఁయంత నేడు, జగము లేడుదీపులు నేడు ♦ సాగరములు
చేరి ఘోషించు చందాన ♦ నారవంబు, చేసి రాడిరి పాడిరి ♦ చెలఁగి కపులు.

౨౬ నికుంభిలా యాగ పటలము. (౧౮౩)

కా॥ శ్రీరాముండు విభీషణుం దడవి యా ♦ శ్లేషించి మిత్రంబ! యీ
మారాముల్ వివరించి కష్టముల నా ♦ మం బార్ప నీవుంటి ధీ
శూరుం డంజని పుత్రుఁ డుండె బరమే ♦ శుం డుండె గావించు పు
ణ్యానంధంబును కద్దు తక్కు బల దైర్య స్ఫూర్తు లున్నట్టివే. ౧౫౭

చ॥ అని వినుతినపఁగా శిరము ♦ నాతఁడు వంచి మహీశ! యాగ ని
ద్ధిని గొనునేని వానిని వ ♦ ధించుట దుష్కరమాను గల్వియున్
దనుజులకే లభించు నట ♦ దక్షత లక్ష్మణుతోడ నేగి వే
ల్చిని చెడఁజేసి వైత్యు నవ ♦ లీల వధింతు మనుజ్ఞ యిమ్మనన్. ౧౫౮

ఉ॥ మందిది యల్లె చేయుడని ♦ మన్నన చేసి సుమిత్ర పుత్రు పీ
క్షించి గరాసు కైతవము ♦ చేసి విరించి శరంబు నేయఁ గో
పించి తొలంతు గాని ప్రతి ♦ భీషణభంగిఁ దదస్త్రమే ప్రయో
గించిన లోకజాలములు ♦ గీడ్చుడు నవ్విధి చేయఁబోకుమా. ౧౫౯

ఉ॥ పాశుపతంబు వైష్ణవము ♦ పాయక యేయునయేని వానితో
నే శమియింపఁజేయు మరి ♦ నేర్పున మాయలు పన్నునేని త
న్నాశము ధర్మపద్ధతి నొ ♦ నర్పుము ముమ్మరమైన పోరున్
గ్లేశము వైత్యుఁడొందఁ బరి ♦ కించి వధింపుము లాపు పెంపునన్. ౧౬౦

కా॥ రోసంబారఁగ బాణవృష్టి నొగి శ త్రుండొప్పుఁ గుప్పింప బా
ణాసారంబునఁ ద్రోవఁజేసి యరి హ ♦ స్తాధిక్యముల్ తగ్గుచో
గాసింబొంద నెఱుకు లంట నిశితో ♦ గ్ర స్ఫార నారాచముల్
చేనుద్దిం జతగూర్చి యేసి శమనం ♦ జేర్చింపుమా లక్ష్మణా! ౧౬౧

తే॥ ఎదిరి విడుచు దివ్యాస్త్రంబులెఱిగి వాఁడు, విడుచునంతలోఁ బ్రత్యస్త్రు వితతి నేసి
యడ్డుపెట్టుము వాని యూహఁముల నాస్య, చిహ్నములచేఁ బరీక్షించిచేయు పోరు.

తే॥ అనుచు బెక్కు పాయములు పూజింపఁజూచును ములను తెల్పి జగద్భక్త సులభుడైన
విష్ణుచేతి కార్కుకమిది వేడ్క దీనిఁ గొనుము శత్రులఁ గూల్పుము యనుచు నొనఁగె.

తే॥ దీని ఘనమహిమనుగ వ్రోచి మానిమున్ను, తెలుపమననునాటంగఁ దెలియుదుకద!

ఈ నహస్ శీర్షుని యంబఁకాననము వి, రించునుడు తొల్లి వేల్చి కాపించిపొందె.

తే॥ తోయజాక్షుండు తాల్చినఁ తూణమిది, యక్షయ శరంబు గొనుమని యలరనిచ్చి
యలమి యుత్సాహపాక్యంబుఁ లెలమినాడి, సెల వొనంగెను జానకీచిత్తహరి.

తే॥ మునులు ఖేచరులు బ్బిది వనలు సేయ, సంగరోత్సాహుడగుచు లక్ష్మణుడు త్రిపుర
ముల దహింప వెడలు రుద్రఁ మూర్తివోలె, బ్రవగబలములతో నష్టపయనమయ్యె.

తే॥ పవననూతి ప్రభృతి వీరపరులతోడ, వెడలు మనుచుండు శ్రీరామవిభునిపాద
జలజములు మదిలోన వెల్పులను తోవఁ, దలను చాల్చి నడచె వీరధర్మధనుడు.

ఉ॥ రాముఁ బ్రదక్షిణించి నమఁ రంబునకుం జను లక్ష్మణుండు బ్రో
ద్దామక వామహస్తమున ధార్మ్య శరాసనమున్ ధరించి సు
త్రామ భయాపహరియగు దక్షిణహస్తమునక శరంబు సా
రై మెఱయంగఁ బట్టి పగ యాదలఁ దచ్చెద నంచు వెల్పుడ౯ గీ. ౧౯

ఉ॥ తన్నెడఁ బాయకుండు తన తమ్ముండు వీడి చనంగఁ గాంచుచున్
మున్ను ముసీంద్రుతోడ మఖ ముం బరిరక్షణసేయ నేగుచోఁ
దన్నును తమ్ము బో విడిచి తాళక తండ్రి వహించు తల్లడ౯
గ్రన్నననొందె జీవములు కాయము వీడఁగ లేని కైవడిక. గీ. 20

ఉ॥ కేల నలాతముల్ గొనుచుఁ గీశులు కొండలు కొనలుక వడిక
జాలుగ దాటి లోకముల జానుగఁ గడ్పునఁ చాల్చుచుండు స
శీలుండు మట్టియాకువయఁ జేరి యడంగిన వై నమొంది దై
త్యాలి రవంతచోట నడఁ గారు నికుంభిలఁ గాంచి రెల్లరుక. గీ. 21

సీ॥ ఆ మేఘనాదుని హోమాగ్నికుండముఁ జక్రాయుధము వరు సలుగఁ జాటి
కాపాడుచున్నట్టి యేవున బడబాగ్నిఁ గడలిచుట్టిన యెన కమున సైన్య
సమితి పూజామునప్పి చక్రవాళమునంటి, జగమెల్లఁ జాట్లంగఁ జాలియుండె
బాడవైన నల్లని యొడఘలపై నెట్టి వెండ్రుకల్ మిన్నంది వెలుఁగుచుండ
తే॥ రామవిభుండు కోపమున వాఁరాశిమీఁద, వహ్నిసాయకమేయ సంబరమునంటి
కడలి మండుచుండినమాడ్కిఁ గానఁబడుచు, నుండె దానవబలములు గండుమీటి.

తే॥ గుణరవములేని విండ్లింద్రధనువులబోలె, జిందములు సంద్రముననుండుఁ చెన్ను దోచె
భేరు లులియని మబ్బుల తీర్పు చాల్చె, హరులు గరులును చాంచల్యమరయకుండె.

క॥ చలియింపని జలధివలె, న్నిలిచి మొరయకుండు యామి సీచర సేనం
దిలకించి వనచరావళి, తులకించి రవించె మిన్ను తూంట్లు పడంగక. గీ. 22

- క॥ గర్జించిన కపులకుఁ బ్రతి, గర్జన మొనరించె దనుజుగణములు భేరుల్
గర్జించె రెండు మొయిభులు, గర్జలతోఁ జాల నంబ • కంబులఁ గురిసెన్.
- క॥ కొలఁకున హంసలు వ్రాలెడు, పొలుపునఁ దళతళల కైదు • వులు వనచర సే
నలపైఁ బరవెను ధరపైఁ, బలవలమసే తలలుఁ గేలుఁబడములు రాలెన్.
- క॥ వానరులు తాలు మ్రాఁకు ల, నూనముగా మునర విసర • నొత్తుగఁ దలలుగ
మేనులు పండ్లును కైదువు, లానకములు తునిగి విఱిగియవనిసి రాలెన్ ౧౭౭
- క॥ పరశు కరవాల తోమర, శర కుంత గదా మునుండి • సాధనముల ని.
ర్జరవైరు లేయ వనచర, శిరములు కడుపులును వ్రస్సి • చిందెను ధరపై. ౧౭౮
- తే॥ ఎప్పుడీసేన నమయుటఁబయెపుడు వేల్కి, జెఱుచుఁ బిప్పని యెడసేయఁజెడునమస్త
మని విభీషణుఁ డారాముననుజుఁ గాంచి, పలికి లెమ్మని తొందరపఱచె నపుడు.
- తే॥ అచటి కిందాదులును చతు • రాననుండు, యక్ష కిన్నర కింపురు • పాదులెల్ల
పచ్చి నింగి నిండిరి రాని • వారులేరు, లక్ష్మణేంద్రజిత్తుల సేర్పు • లావు చూడ.
- చ॥ రథముల గుంపు వారణ వ • రంబుల పెంపు జ్వలించు దంష్టికా
యుధముల వంపు వార్ధముల • యుద్ధతిసాంపును సోఁకు తెంపు సంత
గ్రథితులైననభంగి మొగ • రంబున నిల్చిన జంపు సంగర
క్రథనము నంపు వాద్యముల • జంపును తెల్ప నశక్య మయ్యెడన్.
- శా॥ సేనంజొచ్చి సుమిత్రపట్టి శర వృ • స్థింగూర్చి యేపారఁగా
నానానేకప యూధముల్ రథ విమా • న వ్రాతముల్ సుందరా
జానేయంబులు దానవ ప్రకరముల్ • సంఘంబులై కూలి లం
కా నీవృత్తపథమందయేగి యమ లో • కంబందె నొక్కుమ్మడిన్. ౧౭౯
- చ॥ శరములచేఁ దునింగిన గ • జంబుల దేహ మహోదరంబు లా
దురమునఁ గొండలం దొనల • తోయము తోఁవఁగఁజేసె రాక్షసో
త్తర శిరముల్ మదేధములు • త్రవ్విన పల్లములందు గూలి ని
ర్జర రిపు యజ్ఞ కుండమున • రాజన ద్రవ్యములెల్లు రాజలెన్. ౧౮౦
- శా॥ ధూళిం బ్రుంగిన హరి నన్మకుట నం • దోహంబు భల్లూక దం
తాభుల్ క్రుమ్మంగ మిన్ముమిన్ముమని రం • గై వెల్లు వల్కీకముం
బోలెన్ గ్రువ్విన బాణజాలములతోఁ • బొల్పారె రక్తావగల్
వేలన్ మీఱి పయోధిఁజేరె గుణపా • భీల ప్రపంచంబుతో. ౧౮౧
- క॥ గొడుగుటే కాండలు విఱుగం, బుడమిని రక్తప్రవాహ • మున మునుఁగుటచే
నడువతి విఘంతుదునిచే, వడి మ్రుంగంబడి వెలుంగు • పగిదిం దోఁచెన్. ౧౮౨
- క॥ తుండంబులతో మదగజ, తండంబులు త్రుంగి రుధిర • తటినిలిపిడి యు
ద్దండగతి నడచు నొకొ, కిండంబుల పగిదిం దళతళదలం జేరెన్. ౧౮౩

తే॥ కుణపములఁ దినగోమాయఁగణము నిండె, గాకులును గ్రద్దలునుచేరెఁగడుపునింప
బోరువలు వచ్చె రాబందుఁపులుఁగు లడరె, లక్ష్మణుని విలువిద్దియఁలాపుమెచ్చి.

తే॥ చిచ్చులుమియు శరంబులుఁవచ్చిమండఁ, జేయఁ గప్పడుబొంతలుఁచేర్చికాల్పు
వెదురుటడవులు మండినఁవిధము దనర, మండిచెడఁ గొంత వేదండఁతండమపుడు.

క॥ భల్లుక నఖములు రాక్షస, మల్లర శిరములను గ్రొచ్చి ధ మలయించుట పె
న్నోళ్లం బుట్టల గములం, బెల్లగిలం ద్రోచు పగిది ధ విలసిల్లె నటఁ. ౧౮౯

తే॥ సింహ విక్రములగు నింద్రఁజితుని భటులు, రథికు లాధోరణులును తోఁరంగికులును
క్రమ్మి వర్ష ముహూలే నాఁయమ్ములందు, క్రుమ్మ నమ్ములతోడనేఁగూలె హరులు.

క॥ అటనటఁ దునిగిన యంగము, లటనటఁ దినఁగోరి పులుఁగులటనట బెరయం
జొలఁజొటమని కాటిన నె, త్తుటఁ బుటుకున ముంచి కడిగెఁదటమలు శిరముర

క॥ ఒకటి వెనుక నొకటిగ నట, నకటావికటముగ వ్యూహఁమమరిన సేనా
నికటమునఁ బెటిలఁ దేరులఁ, బ్రకటంబుగఁ గూల్చె రాఘవశ్రేష్ఠఁ డొగి.

క॥ విలయానిల హతిచేఁ గొం, డలు మెయిళ్లులు పాటవముచేడం డుల్లిన యా
పాలువునఁ దలలును మేనులు, గులగులలై నెగసి హోమఁకుండమునఁ బడె.

క॥ న క్తంచర శిరములు తను, ము క్తములై సంతతంబుఁమోఁదుటచే శా
స్త్రోక్తముగ నిలుపు కుంభ మ, ల క్తక ఘటమట్లు మురిసింపవలవ యయ్యె ౧౯౦

క॥ కరి తురగ భట శిరంబుల, నరుదారఁగ నీడ్చిగొని రఁయంబునఁ జని నె
త్తురుచేళ్లు యాగశాలం, బరవి మఖానలము చల్లఁబడి చెడ ముంచె. ౧౯౧

క॥ అడిదములతోడి కరములు, పిడుగులవడువునఁ బడఁగఁబీనుఁగు లయ్యె
దడఁబడి యెనుములు మేకలు, కడు నాహుతిగొఱకుఁ గట్టుఁకంబంబులతో.

క॥ తమ మదగజములు గూలఁగఁ, దమ మేనులు చినుఁగకున్నఁదాశరథి మహా
స్త్రములకు జడిసి నిరుత్సా, హమున రుధిర తటినులందఁయడఁగిరి సోఁతుర.

క॥ పదములు శిరములు నొవ్వఁగఁ, బ్రదరంబులు గ్రువ్వ నిలిచిపడఁకెడువారు
పిదపిద వ్రేవులు వెలివడ, నదవడలై సోలువారు ధ నైరి సురారుర. ౧౯౨

క॥ కినుకగొని రణము నలుపుచు, దనువులు వ్రీలంగ సోలుఁదనుజుల స్కంధం
బున మోచుచుఁ బ్రేవులు వీర, పున వెలివడఁ ద్రోచిగొనుచుఁబోయిరి దనుజుర.

క॥ జన్నపుఁ బాత్రంబులు వి, చ్చిన్నములై వస్తువితతి ధ చెదరఁగ నట్టర
పన్నుగ నాడెను ద్రవ్యో త్పన్నంబై యజ్ఞశాలఁనదమదమయ్యె. ౧౦౦

క॥ గాలివలె వినమునైవడి, సాలీంద్రుర కదురుగతి రు ధ జా నన్నిభమై
పాలంబడు చేమిరివలె, నాలంబునఁ గలఁగి దానఁవావలి నమసె. ౧౦౧

- ఆ॥ గొప్పగాలివలనఁగూలిన వృక్షజా, లంబు గల వనంబుఁడంబు పంచి
కూలియున్న సైన్యఁకొటిని రావణి, పొగిలి నొగిలి ఖన్నఁడగుచుఁ గాంచె.
- ఆ॥ కరుల హరుల కుణపఁగిరులును విచ్చిన్న, రథచయంబు దనుజరక్తనదులు
మృతభటాని తక్కుఁమేదిని వేతొండు, బయలు గనఁడు పంక్తిపదన నుతుండు.
- ఆ॥ వేలకొలది దనుజవీరుల నొకమాన, పుని శరాని పీఠఁమణఁచి త్రుంపఁ
గుప్పలైన పీఠఁతిప్పలు గాకును, అూనియున్న యొకనిఁగానఁడయ్యె. ౬౦౮
- ఆ॥ నాల్కలెండ మేనుఁనడుఁకంగ నేతెంచి, కొంద అసురు లతనిఁగూడినారు
నడవలేక తోడుఁపడయక కొందఱు, త్రోవలందె కూలిఁదొరినారు. ౬౦౯
- ఆ॥ కుండమాఱిపోవఁగఁడులు పగులంగ, నాఱుచుండ ధూమఁమడరు నగ్ని
చెన్న నంది యింద్రఁజతుండు జపించు మం, త్రమ్ము మఱచివచ్చెఁరంగమునకు.
- ఆ॥ అట్టివేళ యందుఁహతశేషులైన రా, క్షునులు భీతులగుచుఁశక్రజతుని
డాయ వెంట మిత్రిఁడాసినపగిది వా, నరులు వెంబడించియరిగినారు. ౬౧౦
- ఆ॥ శతసహస్ర పద్మఁ సంఖ్యయకా సైన్యంబు, నిమిషమాత్ర నీల్గిఁనమయునంత
లక్ష్యుని ధనుర్విలాసంబు చింతయు, నలుక యతని మదినిఁకలఁతపఱచె.
- ఆ॥ భూమి యొడలు వడఁకిపొగులు చందంబైన, రణ పరాక్రమంబుఁరాక్షసమృతి
కనిన సురలు మునుటుఁకరములు తట్టుచు, నవ్వుచుంట గాంచిఁనానయొందె,
- క॥ మానముచెడ యజ్ఞమ్మున, మానముచెడ మంత్రగతియుఁమాఁడగ నేనా
మానముచెడ వంశము న, మ్మానముచెడఁ గుంది పంక్తిఁమ న్నకనుతుండుక.
- క॥ నేపలు పొలిసెను మిగిలిన, దానవులుం బొలియ శంకఁదగులఁగనేలా?
పూనిక చెడె యాగము నీక, మానక నెఱవేర్త మనుటఁమాంద్యమె కాదా?
- ఆ॥ వేల్చికుండమందుఁ వేల్చిన యగ్నియుఁ, బొగలతోడ నడఁగఁబోరుసేయ
వచ్చి యరులు దనుజవరులను చంపిరి, తెల్లమయ్యెఁ జెడుగుఁదెలుపు నన్న.
- ఉ॥ ఎన్నఁగ వైరి దాపుననెఁ యిట్లు మగంటిమి క్రుంచనేల! కా
నున్నది కాకమాన దిదిఁ యోధుల పద్ధతి గాదు తుచ్చుతొ
నిన్నర వానరావధులఁ నెక్కటి గెల్వఁగలేని దోర్బల
సృన్నుండ నైతినే? పగఱఁ జంపఁ గడంగక మ్రంగి యందునే?
- ఉ॥ వేలిమి కోలుపోయె ననిఁ వేఁగుచు నూఁగుచు నుండ భేచరుల్
మేలిమి దూల్చి నీబలముఁ మించుట యిందనియొద్దనే చుమీ!
మూలెనె యిందటంచు నవఁ మానవిధంబున గేలిసేయరే?
బొలిశులక వధింతుననిఁ పట్టుగ రావణి లేచునంతలో. ౬౧౨
- క॥ మురిసిన శరః తురగంబులు, విరిసిన సైన్యములు నగుచు విటతాటముగా
ఘరఁగూల్చి తగఁజరులు త, నొర్రసిన దనుజులును భీతిఁనొంది పడంకక. ౬౧౩

క॥ తామును నొందుగుచుఁ గిందికిఁ, దూమును నడఁగిన సురారిఁతుటుములు వాఁడిం

దేటిస లక్ష్మణశరముల, నాతొ జరములు వ్రస్సియాంత్రము లురల్. ౬౧౬

క॥ సరవరు శరములతో వా, నరు లేసిన తరులు గిరులు + సత్తంచర సా
గరమున గాలియు నుటుములు, మెటుములతో దిగిన మొగులుఁమొయినడిఁ దోఁచె.

క॥ చెల్లాచెదరై నేనలు, త్రుళ్లగఁ దరువొండు వీచి + దుష్టుల యనువుల్
కొల్లగొను పవనసూను, దుల్లసమున నింద్రజితున + కొగి నిట్లనియె. ౬౧౭

— : హనుమంతుఁ డింద్రజితు నుపాలంభించుట : —

ఉ॥ మాయ లసత్యముల్ పెరుగ + మాగిలియైన దురాత్మ! నీచ! నీ
మాయలు చెల్లెనేమి? జన + మాన్యను చంపకు మన్నతోడనే
కోయుదువే శిరంబు? మఱి + కోసలదేశము కొల్లలాడఁగాఁ
బోయితే పుష్పకంబువయి? బొంకులమారి! సరాశనాధమా! ౬౧౮

శా॥ చక్రవ్యూహముతో నికుంభిలను నీ + చా! చొచ్చుటల్ కాంతుమే?
వక్ర క్రూరతఁ గోసలంబునకుఁ జా + వం బోయితే? వారల్
విక్రాంతిం బరిమార్చి వచ్చితివె? నీ + వేల్పుల్ కొనల్ సాగనే?
యశ్రోధంబున బుద్ధిసెప్ప విను నా + యంచెని లేదయ్యెనే? ౬౨౦

మ॥ ఉరగాధీశుని మించి భూభరము ను + ద్యోగించు సద్ధర్మియా
భరతుం గాంచి బలంబు చూపి యతున్ + బంధించితే? శంబరా
సురు నిజించిన చక్రవర్తి తనయున్ + నుజ్జాని శత్రుఘ్ను ని
ర్భర ధైర్యంబునఁ చేరి నీదగు ధను + ప్పాండిత్యముం జూపితే? ౬౨౧

మ॥ అనల జ్వాలలఁ జిమ్ము చప్పదిశల్ + వ్యాపించు సామితి మా
ర్గణముల్ నీయురమున్ శిరంబు బరులు + గంతంబు లంఘుల్ కటిన్
దునుమంగా నవరంధ్రముల్ రుధిర మే + దో మాంసముల్ గ్రక్క లం
కను డాకొంచు నొనర్చు జాలములు ని + క్కం బేగడి న్నేటితో.

మ॥ ఘోషాశంబో యమోఘ పాశువతమో + బ్రహ్మాస్త్రమో మాయల్
గనియౌ వెన్నుని చక్రమో యెదియొ మీ + గౌరవ్య మద్దానిఁ గై
కొని వేంచేయుడి చేయుడి యముఁడు మీ + కోసంబు తా వేచియుం
డెను తట్టాడుచుఁ దామసించుటలు నాఁ + డెంతానె మీబోటికి?

చ॥ వరములు మాయలందు నెఱ + వాదితనంబు బలాత్కరించి ని
ర్జులకడం గ్రహించిన శ + రమ్ములు దేహబలమ్ముల్ యథా
స్థిరముగ నున్న వేకడ? గ్ర + సంతోము మింగుదు మన్న మాత్ర ని
వ్వెరగాని పాఠినారమె? క + వింపక ముక్కడి ఫకి యేలరా?

మ॥ నిటలాక్షుండు విరించనుండు హరియున్ ♦ నిర్భీతులై డాసి యొక్కట నిన్ గాచిననైనఁ జచ్చుటయె ని ♦ క్కంబయ్యె నీనాఁడు డాపటి ప్రక్కల్ చలియింపకున్నవియె? మీ ♦ ప్రాణాలకున్ ముప్పు సంకటపాటుం గొని తెచ్చుకొంటి రింకఁ దళిక్కంబూచినం దప్పనే? ౬౨౧

మ॥ నినుచంపన్ శపథంబు చేసె నిట ము ♦ న్నే లక్ష్మణార్జుండు డాసెను నీసేనల వేటలాడె నిను పి ♦ ల్చెం గాచియున్నాఁడు నీ వొనరింపంగల వేల్కికిన్ గుణరవం ♦ బోంకార మంత్రంబుగా వినిపించెం దడవేల రమ్ము బలి గా ♦ వించుం దదీయాగ్నికై. ౬౨౨

మ॥ జగదీశుం డొనరించు ఘోర రణ య ♦ జ్వలంబందు వేల్పుంగ బాగుగ యోచించియె ని న్ను పాకృతముగాఁ ♦ గొంపోవ సామిత్రి యాశుగుండై యాశుగ పాణియై వెడలె న ♦ స్తోకానుమోదాత్ములై నెగడం బర్విరి నిర్ని మేఘులును మా ♦ నిశ్రేష్ఠులున్ మింటిపై. ౬౨౩

— : మేఘనాడుండు హనుమనికిం బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట : —

మ॥ అని సామిరి వదిలె మండిపడి డై ♦ త్యాధీశ నూనుం డనున్ హనుమా! నాకడ నిట్లు చెప్పిడిగ వ్య ♦ ధ్ధాలాపముల్ సేయఁగాఁ జనునే? సంగరమందు చచ్చి మరలన్ ♦ సాధించి ప్రాణంబులన్ మును చావొందుట విస్మరించితిరె? మీ ♦ ముగ్ధత్వ మిట్లుండునే?

శా॥ ఆ సామిత్రియె వచ్చుఁగాక ధరజా ♦ తాధీశుఁ డే వచ్చుఁగా కేనంజీవనియేని మీకమరుఁ గా ♦ కేమైన నాఁగాక నాచే సంగ్రామమునందు వానర సర ♦ శ్రేణుల్ నిరుత్సాహులై వేసారం బడుపాటులెల్ల నమరుల్ ♦ వీక్షింపకే యుందురే? ౬౨౪

శా॥ చేతం గార్చుక మొప్ప నుండర భుజ ♦ న్నేమంబు పొల్వార నీ కోతల్ మానవులున్ మనోగతులు సం ♦ క్షోభింప నాకంబు దుర్భీతిం జొచ్చిన వెంబడించి బహుళా ♦ ర్తిం గూర్చి హింసింతుఁ బై పూఁతల్ మందులు మాఁతులున్ వితగఁ ♦ బోవుఁ జావు నిక్కంబగున్.

మ॥ క్రతువిఘ్నం బొనరించి వీరజయముం ♦ గైకొంటిమం చుబ్బుచున్ బ్రతుకుం బొందితిమంచుఁ బ్రేలు ఘన వీ ♦ రమృత్యులారా! వృథా మతి రజ్జల్ చదురాడుచుండుఁ డిదె మీ ♦ మంత్రంబు లీ సంగరక్షీతిపై దుల్లంగఁజేయు నాశరము లా ♦ క్షేపించు వాక్యమ్ములై. ౬౨౫

శా॥ మీవలె నోటితో వదరి ♦ మించి జయించెడు వాఁడు గాఁడునూ! తావని రెండు మాఱులు దు ♦ రంబున నోడితి రింత సంభ్రమం

జేవిధి గెల్పుకూర్పు? నని ♦ నేతురో? నిల్తురో? చత్తురో? వడిం
జేవ దొటంగి పాటుదురో? ♦ చిందట నేఁ గొనునట్టి వేళకక. ౬౩౨

చ॥ నిలువుఁడు నిల్వుఁడం చడరి ♦ నిప్పులు రాలఁగఁ జూచి కంకటం
బొలయ ధరించి తూణముల ♦ నొప్పుగఁ దాలించి వీరకంకణం
బులు గల కేలఁ గార్చుకము ♦ పూని శతాంగమునెక్కి శంజనిం
బలువుగఁ గూర్చి టంకృతి ను ♦ పర్వ భయంకర లీలఁ జేయుచుక.

ఉ॥ చిందమునొత్త ఫేచరులు ♦ చిత్తములక జడుపొంది గొప్పయా
క్రండు దురంబు నేటికి భ ♦ రంబుగఁ గల్గెను వేల్చి విఘ్నముం
బొందుటచేత లక్ష్మణుని ♦ భూరి శరంబున నిందజిత్తు నేఁ
డొందును చావు నంచు మది ♦ నుబ్బుచునుండిరి చూచువేడుకక. ౬౩౩

ఉ॥ వాని గుణధ్వని విని ప్ల ♦ వంగులు లావును విస్మరించి చే
నూనిన పర్వతంబులు త ♦ రూత్కరముల్ దిగజాఱఁ దాలివిక
లేని కతంబునం బడుచు ♦ లేచుచుఁ బాటిరి కల్పవేళ యుం
ర్మానిల వేగ ఘాతమున ♦ నంబుధి నీరము విచ్చుచందమై. ౬౩౪

ఉ॥ కాలుని డీవితంబునకుఁ ♦ గాలుఁడు రావణి లేచి యోరి వా
తూలనుతా! ప్రతాపవిధి ♦ తోఁపఁగ నాడుచు దొడ్డచేతులక
తాలు ధరించి నిల్చితి దు ♦ రః బొనరింపఁగ మేలుమేలు నీ
చాలిక సాహసంబును ప్ర ♦ శంస్యము లోడక నిల్వమీ వెనక. ౬౩౬

ఉ॥ వీరుఁ డిటుల్ వచించి బలు ♦ విల్లు ధరించి యెనంగ నంజనీ
దారకుఁ డూనియున్న వను ♦ భాధరముక వడిఁదిప్పివైచె నిం
ద్రావి మహాజవంబున వి ♦ యత్స్థలి టిప్పున వచ్చు శైలముక
దూరమునక విశీర్ణమయి ♦ తూలఁగఁ గొట్టెను వాఁడి కోలలక.

చ॥ మఱియొక శైలముం గొని య ♦ మానుష సత్త్వము వెల్లడించుచుక
గిరగిరఁ ద్రిప్పు మారుతిని ♦ కేలు పదంబు లురమ్ము కంఠముఁ
శిరము శిలీముఖ ప్రతతి ♦ చే నొగిలించె వియచ్చరుల్ నిశా
చరు కర లాఘవంబు గనఁ ♦ జాలక యద్భుతమంద నయ్యెడక. ౬౩౮

క॥ ధరణీధర నికటంబున, నిరులం దొలగించు నైత్రుఃపాటువున బాణో
త్కర కిరణంబుల మారుతి, తరుణారణ తరణి నరణిఁదద్దయు వెలసెక. ౬౩౯

క॥ మానుమఁడు సోలఁగఁ గినుకం, గొని యంగదముఖ్యు లెదురుఁకొనిరి వివస్వ
త్తనయుం డచటికిరా వ, చ్చిన వారలఁ గాంచి యనురఁచిడిముడిపడుచు. ౬౪౦

ఉ॥ శక్రజితుండు పల్కు నొగిఁ ♦ జావఁడలంచి యెదిరై నేనియుక
విక్రమధానుమైన హరి ♦ వీరత ధంతులఁ గూల్చుఁగాని దు

- ర్వక్ర ముఖంబులౌ పిటికి ♦ పందలఁ గోతులు జంపఁజూచునే ?
 సక్రమ కీర్తిగల్గునొకొ ♦ చంపియుఁ జావక తెండు లక్ష్మణుఁ. ౬౮౦
- ఉ॥ పావని ధైర్యశౌర్య బల ♦ పారము లీర లెఱింగియుంటి ర
 ప్పావని పడ్డపాటు గని ♦ వానికి మించిన వారిఁబోలె నీ
 రావణి పైకి వత్తురే ? చి ♦ రంతన కీశులె కాకె మీరు ? గ్రొం
 జేవ గడించి వచ్చితిరే ? ♦ చేరుడు కానల జీవితార్థులై. ౬౮౧
- చ॥ మనుజుల నాకుఁ జూపి బహు ♦ మానము లందుఁడి యంచుఁ బల్కు నా
 దనుజు వనేచరుల్ కినిసి ♦ తార్కొని భూధర భూజ బృందముఁ
 గొని వయివంగ రావణి య ♦ కుంతిత సాయక వృష్టిఁజేసి య
 వ్యవచర వారముఁ బల జ ♦ వంబులు క్రుంగి ముడుంగ నేసినఁ. ౬౮౩
- చ॥ బలిముఖ మేదిసీధ్రముల ♦ పై దనుజాశుగ కల్పమేఘ ము
 త్యలఘు తరంబుగాఁ గురియ ♦ నద్రచర ప్రతతుల్ నశించె నా
 బలియుని వేల్చియుం జెడియె ♦ వానిని వెండియుఁ బాఠిపోవ నీ
 కొలసి వధింపుమా యని ర ♦ ఘూత్తముతోడ విభీషణుం డనఁ. ౬౮౪
- చ॥ వడివడి లక్ష్మణుండు దశ ♦ వక్రకుమారుని డాయనంత సా
 ల్పిడి విడఁచేటి మారుతి ను ♦ మిత్రనుతుం గని సాభుజంబులం
 దొడిఁబడకండ నెక్కుమని ♦ తోడనె మూఁపునఁదాల్చి పేర్కిఁ బె
 న్నొడిదము బేడిదమ్ము వడి ♦ యుం గొనఁబేర్చె విచిత్రరీతులఁ ౬౮౫

—: ఇంద్రజి ల్లక్ష్మణుల యుద్ధము :—

- ఉ॥ వేయి మొయిళ్లు లొక్కటగు ♦ వీరక నెనంగిన మేఘనాదుఁడుఁ
 వేయి గుఱాలఁ బూనిచిన ♦ వేరిమి గల్గిన తేరి నెక్కఁగా
 వేయి వెలుంగు పోడిమిని ♦ వీరుడు లక్ష్మణుఁ డాజి రాజులెఁ
 వేయి మొన ల్నరాజి యనఁవేడ్కఁ బ్రవర్తిలె నాంజనేయుఁడుఁ. ౬౮౬
- చ॥ నిదుర తొఱంగినట్టి గుణ ♦ నీరధి లక్ష్మణుఁ డగ్ను లుమ్ముచుఁ
 భిదురములట్లు పోవునవి ♦ వీడని కర్మము లట్లు లేచు నం
 గదయను రోగముం గలవి ♦ కంక నిభంబులు చిత్తవేగమై
 పొదలెడు కొన్ని తూపులనుఁపునిక నేనె నురారి నూనుటై. ౬౮౭
- ఉ॥ అట్టియన్ని యమ్ముల న ♦ రాద నుతుం డరివోసి యేసి తా
 నెట్టన సాగరము లవ ♦ సిధ్రము లంబరముఁ దిశాతలుల్
 పట్టుగఁ గానరాక యింక ♦ బాణములే భువి లేవనంగ మే
 ముట్టఁగ నెఱవవానఁ దగ ♦ ముంచి గుణధ్వనితోడ నార్వగఁ. ౬౮౮

ఉ॥ పిచ్చుక పిండులట్లు మొగి ♦ వెల్పుడు తూపుల లక్ష్మణుండు తాఁ
జెచ్చరనేసి వాని నిర ♦ సింహుచుఁ ద్రుంచె; శిలల్ మలల్ తరుల్
పచ్చడిగాఁగఁ ద్రొక్కె లయ ♦ వాయువుఁబోలిన బాసవాళ్ల పి
న్నచ్చరి న్యందనమ్మును స ♦ మంచిత మారుతి పాదయుగ్మముఁ.

క॥ ఇరువురు తమయెడఁ గొఱఁతల, నరయంగానీక సమత ♦ నందుచుఁ బోరన్
జెరలేరు లేరు వీరికి, దొర యని సిగ్గరలు వెఱఁగు ♦ దొరసిరి తమలో. ౬౫౮

మ॥ శర సందోహము లంబర స్థలమునన్ ♦ జన్మన్నవో లేవో ని
ర్జర సేత్రంబులు చూడవయ్యె మనసుల్ ♦ జడ్డయ్యె లెక్కింపఁగా
బరిమాణంబున కందవయ్యె నడుమన్ ♦ భంగించి యీఁదేనియున్
జొరదయ్యెన్ ప్రణరాజి దక్క నెదియుం ♦ జూపట్ట దమ్మెనలన్.

తే॥ నెఱసి శింజనీధ్వని నిండు ♦ నింగియందు, పిడుగులంబలె నెగడినఁ వేడివాడి
సెలలు దెనల్లెఁ బొగగ్రహ్మణఁజమ్మిరేగె, జక్కలునుమింట నల్లనైఁనురిగి పోవ.

చ॥ దిశల దిశాంతరంబుల వి ♦ దీర్ఘ మొనర్చుచు శింజనీ రుతం
బశనుల కై వడిన్ మొరసెఁనంచులుచేరిన విండ్లనుండి క
ర్కశ విశిఖమ్ము లుగ్రగతిఁ ♦ గ్రమ్మెడు నెవ్వడి వ్యోమభూమియున్
వశమఱఁగా మిడుంగుఱులు ♦ వర్తిలఁజేసె భయంకర స్థితి. ౬౫9

చ॥ శరధియు వట్టి తున్నిపడు ♦ సాయక బృందము నిండ నెదియున్
శరధియ యయ్యె బ్రాద్దు శశి ♦ చందముతోఁచెను రక్తముం జెడన్
తరువులు బొగ్గులయ్యె జల ♦ దంబులు మాఁడెను చుండు కంపు దు
ర్భరముగఁ బిక్కటిల్లె నిరు ♦ వాఁగుల సేనలు పాతె భీతిమై. ౬౬0

ఉ॥ సీనుఁగులయ్యె సేనుఁగులు ♦ ప్రేతములయ్యె దురంగ జాతీముల్
జానుతోఱంగి యంగములుఁన్రగ్గి మడంగె శతాంగ జాలముల్
మానము తగ్గఁ దగ్గ నను ♦ మానము వర్ధిల మానవాద సం
తానము మ్రాల్యె సాయక వి ♦ తాన మరుల్ విసుమాన మొందఁగన్

సీ॥ కొన్ని పంగుచుఁ బోయెఁ ♦ కొన్ని పొంగుచుఁ బోయె, గొన్ని కూడుచుఁ
బోయెఁ ♦ గొన్ని మాఁడె

గొన్ని వ్రాలుచుఁబోయెఁ ♦ గొన్ని వ్రేలుచుఁబోయె, గొన్ని యెరిసిపోయెఁ
గొన్ని విరిసె

గొన్ని కుడికినేగెఁ ♦ గొన్ని యెడమకేగె, సామిత్రి యేసిన ♦ శరచయములు
కొన్ని యనిలఁ బోలెఁగొన్ని యనలుఁ బోలె, బిడుగులఁ బోలెనుఁజడధిఁబోలె

తే॥ కొన్ని ధారాధరంబునుఁగొని ధరాధ, రథము గొన్ని రుద్రాట్టహాసంబుఁగొన్ని
శ్వేదజలమును పోలె గ్రహవ్యాద సుతుఁడు, పైచు తూపులు రణభూమిఁబరవువేళ.

క॥ వెల ముగుదల కడచూపుల, వలె నుక్కు జరాలమీఁద ♦ బాహులపై మో
ములపైఁ బడములపై శర, ములు వ్రాలెం బీల్చి పిప్పిపొనరుచు నానఁ. ౬౫౭

శా॥ లోకంబుల్ పరికంపమొందఁ గ్రతుభు ♦ గ్లోకంబు వీక్షించి యి
ట్లే కాలంబున దేవదానవ రణం ♦ బేచోట వర్తిలై ? న
జ్యోత్స్నాధ్వని దిగ్గజంబుల వడం ♦ కాడించెఁ గల్పాంతమా
జోకల్ గానంగవచ్చెఁ దప్పిరి గతుల్ ♦ సూర్యుండు శుభ్రాంశుడుకా.

చ॥ కులగిరులుం జలించె నని ♦ కుందుచు వేల్పులు చూచుచుండ సోఁ
కుల యెకిమీని పట్టి విలు ♦ కోపులు చేరఁగ లాగి కొన్ని య
మ్ముల రఘువర్యు వక్షమునఁ ♦ బూనిక నాటఁగనేరు నాతఁడుకా
దలఁకక వాని బొందడముతచ్చన లాడుచుఁ జంచె వ్రేల్చిడికా. ౬౫౯

క॥ ఐరావతమును నిర్జర, వీరుల నేఁచిన నిశాత ♦ విశిఖమ్ముల న
మ్మారుతి భుజములఁ గ్రువ్వ బ, లారి జతుం డడరి యేసిఁయటమట పఱచెకా.

క॥ హనుమానుఁ డస్తగిరిపై, దినకరువలెఁ గానిపింపఁ ♦ దెలిసి కినుక ల
క్ష్యణఁ డెటుఁ బోసేయక మా, ర్గణములఁ బఱపించి దైత్యుఁరథముంఁగూల్చెకా

క॥ అమరులు ముమ్మూర్తులు మో, దము నందిరి వేటుతేరుఁదనుజుఁడు గొని రో
సమునఁ బది విశిఖములు మ, ర్మము లంటఁగనేసి సింహఁరవ మొనరించెకా.

చ॥ వివశత నొంది యొక్కత్రుటి ♦ వీకునఁ దేజిన లక్ష్యణుండు దా
నవు ననరుల్ చుఱుక్కుమనఁనారసముల్ వడిసేసి నాఁతడుం
బావరునఁ ద్రోవఁజూచియును ♦ పోతర మంది గిరిశు తన్నుచే
నవమతి నొందు కాలుగతిఁనక్కట ! యక్కునఁ బోటుచేకొనెకా. ౬౬౩

మ॥ శిత నారాచ మొకండు వానిమఱుపుకా ♦ చేదించి వక్షంబు ను
ద్ధతిఁ దూటాడుచు దుస్సెఁ బృష్ఠమున ను ♦ ద్దం బాశుగం బొండు సం
గతిగా బాహువు గ్రుచ్చె నొక్కఁడు పతాఁకం గూల్చె మూర్ఖాస్థితికా
దితిజాధీశ కుమారుఁ డొందె తుణ మా ♦ దిత్తుల్ ముదంబందఁగకా.

ఉ॥ శోణిత ఛార లుప్పటిల ♦ శోణగిరిం బలెఁ గొంతనేవు గీ
ర్వాణ విరోధి యుండి పిద ♦ పం దగఁదేజీ రుహాతిశాయితకా
ద్రాణయు నిన్నడింపఁ బ్రదఁగంబు లసంఖ్యములేసి తత్తన
త్రాణముఁ జింపఁబూన నవి ♦ తాఁకుచు నెట్టగయం గలంగుచుకా.

చ॥ మఱియును కొన్ని బాణముల ♦ మారుతి నేయఁగ వాని లక్ష్యణం
దేజీముఱిసేసి రావణి వ ♦ రాంగము వక్షము నొవ్వనేసి బె
ట్టెను నొక శోలచే దనుజు ♦ నల్లెను త్రెంచి మహాఁగ్రలీల బి
ట్టెను నొక హంకరించెఁ బురు ♦ హూత విరోధి మనంబు బెట్టిలకా.

ఉ॥ మాన్యత వీడు దాల్చినది + మాధవుల్లా ? గిరిశుల్లా ? సా
మాన్యఁడు గాఁడు కత్తశము + మ్రాలడు వీనిని గెల్వశక్యమే
జన్యమునందు నాకని వి + శంకితుడై దనుజేంద్రసూతి డై
తన్యము దక్కి నిల్పుట యె + దం దలపోసి విభీషణుం డనుక. ౬౬౭

చ॥ హరిహయు గెల్చి పొల్చిన ద + శాన్య కుమారుని గెల్చితీపుచి
త్తరువుగ నిల్చివాఁడు మది + తల్లడమందె నిమేషమేని జా
పిర మొనరింప కియ్యకన + పెంపరలాడుమ యంచుఁబల్కి హే
చ్చరిక యొనర్చులక్ష్యణుఁడు + సమృతిఁజూపుచు నుండు సంతలో. ౬౬౮

సీ॥ కాలునిలీలఁ గాంతాశంబు గొనిరేగి, యనురపుత్తం డనిలాస్త్రమేసె
లక్ష్యణాఖ్యుండు చెలంగి వచ్చుచు వాయు, దేవతాక శరానఁదిగించె దాని
ననలాస్త్రమును డైత్యుఁడరివోసి పరపంగ, దాని నాతండు సద్ధాన నడఁచె
వారుణాస్త్రంబు బలారిజితం డేయఁ, దచ్చరంబున దానితాణ నణఁచె
తే॥ భాస్కరాస్త్రంబు రావణుఁపట్టి విడువ, మిత్రశరముతో దాని సౌమిత్రిక్రంచె
చచ్చితివ చచ్చితివ యనిమచ్చరించి, దనుజనుతుండు బ్రహ్మాస్త్రంబు మొనసియేసె
తే॥ భవుండుమఘవుండునలువతాపనులునురలు, తలరిసౌమిత్రికిఁజిరాయువాలయుఁగాత
మంచుఁ బలుక నాతండు విజృంభించిమిడుఁగు, లడరఁగుపూచువచ్చునయ్యుస్త్రముఁగని.

ఉ॥ చేప తొఱంగి వీడు మును + చేసిన పోరున గంజజాస్త్రముక
ద్రోవఁ దొఱంగియేయఁ గడ + ద్రోవఁగ లేక యడంగె నంచు నీ
క్షైవడి నివృడుం దొడఁగెఁ + గావున నూరకయుంట పాడి గా
దీ వనజాన నాస్త్రమున + నే యుపసంహరణంబు చేసెదక. ౬౭౧

చ॥ జగము సుఖించుగాక యెల + సంబునఁ బోరొనరించు రావణి
దిగువకయుండఁ గా కితని + దివ్య శరం బువశాంతి నొందుఁగా
కగుత జయంబు ధర్మమున + కంచు నజాస్త్రము వీడ వేల్పులా
నుగుణ గణంబులం గుఱిచి + శూరుని లక్ష్యణు నన్ను తించుచుక. ౬౭౨

చ॥ జగము సుఖించుగాక యని + చాటి వచించె దురాత్ము రావణి
దెగ వచియింపఁడయ్యె రణ + ధీరుఁ డితండు విరించనాస్త్రముక
దగ నుపసంహరింపు మనఁ + దక్కెఱ బుద్ధిని చూపఁడయ్యె నీ
నుగుణ గణంబు లెయ్యెడలఁ + జూడమ యంచు నుతించుచుండఁగక.

చ॥ అనలముతోడ డిహానఁగ + హ్రాదిని వచ్చినభంగి వచ్చి ల
క్ష్యణుని శరంబు డైత్యు విశి + ఖంబు నడంచి నభంబు సర్పముక
బోనువడ నొక్క జ్వాలగ న + ముద్ధతి నేచిన వేటుతూపుచే
నణఁచె విషాత్తవేదన వి + మాంతరయుక్తి నడంచుకై వడిక. ౬౭౪

ఉ॥ లక్ష్మణు శౌర్య సాహస బ ♦ లంబులఁ గాంచి నిలింపు లప్పు ధీ
 లక్ష్మీ యెలర్చు రాఘవుల ♦ లావు దలంప నశక్యముల్ భువిక
 బక్తుము పాటియేని గల ♦ వా ? యన శంభుఁడు పల్కు మీరలుక
 సూక్ష్మమతికొ గణించ కీటు ♦ స్థూలమతిం దలపోయఁ జెల్లునే ? ౬౭౫

మ॥ నర నారాయణు లీ నరాకృతులు వి ♦ జ్ఞానేశ్వరుల్ దుష్ట సం
 హరణార్థం బవతారమందిరి జగ ♦ ద్వాప్సారు లాద్యుల్ జగ
 ద్భరణ ప్రాభవు లవ్యయాత్ములు జగ ♦ త్కల్యాణ సంధాయకుల్
 కరుణాపూర్ణులు వీరలం గలఁచునే ♦ కంజాననా ద్యస్త్రముల్ ? ౬౭౬

శా॥ సామాన్యాకృతులొందియుం బ్రకృతి సం ♦ సర్గంబు లేకుండి మా
 యామేయావరణాంతరస్థులయి పూ ♦ ర్వాకారముల్ తోఁప నీ
 కీమాడ్కిం జరియించు వా రఖల భూ ♦ తేశాను లీయర్థముక
 మీమీ చిత్తములంద యుంచుకొనుఁడి ♦ మీకయ్యెడుక భద్రముల్.

ఉ॥ చేమిరి పాలలోఁ గలియు ♦ చెల్వున జీవులయందు భక్త హృ
 త్తామరసంబులే యవన ♦ థంబుగఁ గొన్న మృణాలభోజి ని
 త్యామల పూర్ణత త్త్వము ధ ♦ రాత్మజభర్త నిజమ్ము ధర్మముక
 భూమిని కాచుపొంటె నిటు ♦ పుట్టె మహాత్ముల వేడికోలునక. ౬౭౮

చ॥ అని శశిమాళి పల్కఁగ వి ♦ యచ్చరు లచ్చెరువంది శంకరా !
 విని కని యుంటి మయ్య నవి ♦ వేకమునం దన మాయచే నెఱుం
 గని వహి నందియంబుగొని ♦ కానటబీనట నొందుచుండు మా
 త్మను గల శంకలెల్లఁ గడుఁదప్పుగఁ బోయిన వంచు నుండఁగక. ౬౭౯

శా॥ మాయాశీలుఁడు రావణాత్మజుఁడు దు ♦ ర్గానంబు పాటించి నీ
 యాయుష్కాలము నేటితో ముగిసె నొ ♦ య్యం బ్రోడవే యైనచో
 నాయా యేటును కాచికొమ్మ యనుచుక ♦ నారాయణాస్త్రంబు మం
 త్రాయస్తంబుగఁజేసి యేసె జగ మా ♦ హాకారముల్ నేయఁగక. ౬౮౦

చ॥ శిరములమీఁదఁ గేల్కొగిచి ♦ సిద్ధ మునీంద్ర సురాదు లెల్లరుక
 హరిహరి యంచుఁ గాచికొన ♦ నారవముం బొనరించి రమ్యహా
 శరము కరమ్ములక మొగుచు ♦ జంతుకదంబము నంటదన్న తీ
 రరసిన లక్ష్మణుం డెదుర ♦ నచ్యుతఁ డేనని నిల్పె నెంచుచుక. ౬౮౧

మ॥ జ్వలన జ్వాలల వెల్వరించుచు జగ ♦ జ్జలంబులం గాల్చు మం
 దల నేతెంచు మహాస్త్రముం దొలగి పోఁ ♦ దప్పించుకో నెంచ కం
 చల నున్నట్టి సుమిత్ర పుత్రుఁగని వై ♦ ష్ణవ్యాంబకం బంటకీ
 తలఁగంబాటి ప్రదక్షిణంబు గొని యంత్రాధాన ముంబెం ద్వర్క. ౬౮౨

చ॥ వనచరు లుల్లసిల్లిరి త + పన్నులు లోకము గాచితంచు మో
దనమున గంతులేసిరి ము + దంబున వేల్పులు దేవ సుందరుల్
మనమున నుట్టి గొట్టున ను + మంబులు చల్లిరి బ్రహ్మాయుక్ భవుం
డును వినుతించి రాడిరి క + డుంగడు నంతనమంది రెల్లరుక్. ౬౮౩

మ॥ బలహీనంబయి వైష్ణవాశ్రు మడఁగెక్ + భావింప వీడెవ్వఁడో ?
జలజాక్షుండుఁగో ? యెవ్వఁడేని యగుతక్ + శంకింపనేలొ ? జగ
ద్విలయంబుం గలిగించు పాశుపతముక్ + వేకూర్చి యాభాలిశుక్
జలమాఱక్ వధియించువాడ నని యెంచుం జిత్తమం దుద్ధతిక్ ౬౮౪

ఉ॥ రావణి నిశ్చయంబును స + రాలున దివ్యలెఱింగి యేదిరా
త్రోవ ? జగంబు జీవ నికు + రుంబముతో నశియించునేమొ నే
డీవహి వీనిచేత ? నెదు + రెయ్యది ? దీని నహించు వారలీ
దేవతలందు గల్గెరని + దీనత నొంది కలంగుచుండఁగక్. ౬౮౫

చ॥ ఇతరు లెఱుంగకుండినది + యీడును లేనిది మున్ను వానికి
జితమదనుడు సత్తవము + సేయఁగ మెచ్చి యెంపగు నయ్యమో
ఘ తర మహాశ్రుముక్ మది న + ఖండితభక్తి భజించి లక్ష్మణుక్
మృతునిగఁ జేసి క్రమ్యులును + మేవడి నంచు వదించి యేయుడుక్.

సీ॥ అయ్యశ్రు మంత గ + దాసి తోమర కుంత, పరశు ముద్గర శూలఃపాల నాగ
గరళ భూత ప్రేతఃకాల నిర్ఘాతాది, బహుళ రూపంబులఁ + బరఁగి విలయ
కాలాగ్ని సప్త సాగరములు చండ మా, రుతమును తోడరాఁక్షితి మునుంగు
తఱిఁ గప్పు చీఁకట్లుఁ నెఱసిన వననొప్పి, సౌమిత్రి యురము లఁక్ష్యంబుగాఁగఁ
తే॥ గెరలిలోకత్రయము గిరఁగిరనఁదిగును, కరణిఁ దోఁపంగ సుడియుచుఁగడఁగిరాఁగ
వానరులు వేలుపులు మునిఁవరులు జడిసి, మొగిసి కనలేక కన్నులుఁమూసికొనిరి.

సీ॥ గడగడ వడఁకుచుఁనొడలు చెమర్చుంగఁ, గని విభీషణుడు లఁక్ష్యుణ ! యిదేమి ?
దీనిఁ దొలంగించుఁతెరువెయ్యదియు లేదె ? యన నుత్తరముగ హాసంబొనర్చు
వానర వీరులుఁపాదనన్నిధి డాసి, యభయ మభయ మంచుఁ నఱచునంత
నలుకకుఁ డలుకకుఁడని చేయి వీచుచు, జగము లల్లలనాడుఁచందముగని

తే॥ పాశుపతమును ధ్యానించిభావమందు, దీని నడఁపుము వేటొందుఁతెగువ వలవ
దనుచు నొకశర మరివోసిఁ మొనసి విడిచి, త్రుటిని తన్మహాశ్రుముబలోఁద్రోగమడఁచె.

మ॥ దివీఁ గోలాహలముల్ చెలంగె మొరసెక్ + దివ్యానక స్తోమముల్
భువి శాఖామృగముల్ మదించె వేన నం + భోరాసు లుప్పొంగ నా
ర్జవ ఘోషంబుల నించె మేఘములు ధ + ర్మృ బుజ్జె మోదించి రా
ఘవుఁ గాంచెక్ జయలక్ష్మి శిక్షిత కటా + క్ష శ్రీల హేలాగతిక్.

- మ॥ లయకాలంబున సర్వలోకములు వై ♦ క్లబ్యంబుగా జీవ సం
చయము న్నాశము నేయు రుద్రుని మహా ♦ శ్రుక్రూర వేగంబు నీ
రయమై వ్యర్థముగా నొనర్చిన నుమి ♦ త్రాపుత్రక స్థైర్యముగ
దయివాఱం గని దిగ్భ్రమించి నిలిచె ♦ దైత్యేంద్ర నూనుండటగ.
శా॥ దివ్యాశ్రుం బుడివోయె నంచు మది సం ♦ దేహంబు గైకొక యా
క్రవ్యాదుండు ప్రయోగ చాతురిమ ము ♦ గ్రంభై ప్రకాశింపఁగా
నే వ్యాపన్నత నొందనేల యని కై ♦ నేర్పొప్ప సౌమిత్రివై
సవ్య స్థిమము మీఱనేసె నిభజి ♦ న్నాదంబు గావించుచుగ. ౬౯౦
శా॥ సుగ్రీవాదులు వేసరిల్లక మహా ♦ క్షోణీధముల్ దెచ్చి సం
వ్యగ్ర ప్రక్రియ నున్న రావణిపయి ♦ వైవగ విజృంభించి పం
క్తివ్రాతృజుఁ డంపఱం గురిసి త ♦ ద్వేగంబు వారింది య
త్యుగ్రుండై కని తత్పితృవ్యుఁ బలుకు ♦ సోత్సాహ వాక్యంబులగ.

—: మేఘనాదుండు విభీషణు నిందించుట :—

- శా॥ జాతి భ్రష్టునిమాడ్కి నన్వయ యశ ♦ సౌకీల్యముల్ జార్చి దు
ర్భూతి ప్రీతిని మర్త్యమాత్రుల తడం ♦ ఘ్రుల్ వట్టి నేవించుచుగ
ఖ్యాతిం దోరిచి వారి పాటలకు వె ♦ స్కం దాశముల్ వైచుచుగ
నీతిగ మాలి చరించు నీదుశిరము ♦ నేలం బడం గూల్చెదగ. ౬౯౩
శా॥ వీక్షామాత్రన కంపమొంది క్రతుభు ♦ గ్భృందంబు నేవించినగ
నిక్షేపంబులు కూడినగ భవన నిశ్చేత్యత్వమే యబ్బినగ
శిక్షామాన పరాక్రమ స్థిరగుణుల్ ♦ సీతారముల్నేయు నీ
కుక్షిక్షుద్భవ సేవ జీవితము నో ♦ కూరాత్మ! వాంఛింతురే? ౬౯౪
మ॥ జలముల్ గల్గినచోటనే గలుగు మ ♦ త్వక్రేణి దైత్యేశ్వరుం
డెలమిగ భాసిలుచోటనే దనుజులు ♦ దృష్టింపఁగా నుండ్ర వా
రలు చేటొందిన వేళలగ బ్రభునకై ♦ ప్రాణంబు లర్పింతు నీ
వలెఁ గాఁజాలరు ; లంక నే యనురులం ♦ బాలింతువో మీఁదటగ?
- ఉ॥ పూర్వము వేల్పుపెద్దఁ దన ♦ బొడ్డునఁ గాంచిన మాయి శీకపుగ
గర్వము సర్వముండెడ వ ♦ గర్భముఁ బాఱఁగఁదోలి యొక్కచే
శర్వుని పర్వతంబు గొనఁ ♦ జాలిన మత్పిత రాజ్యభారముగ
నిర్వహణంబు నేయుటలు ♦ నీవిటు కోరుటకా? కులాధమా? ౬౯౬
మ॥ అరవిందాసన పంశమందు జననం ♦ బందంబుగా నంధుటగ
సూరిలున్న భజింతు పుణ్యజన మా ♦ మృత్యుడైన నీవిభుదో

నరులం గొల్పుచు నన్న సంపదల మ్రొం + గం జూచుచున్నావు నీ
కరయక మానమనంగ నున్నదియె? మా + యంజాను మాతోడనే.

శా॥ నిందం గూరిచి నిందచేసి కులముక + నీచెల్లెలింబట్టి యా
క్రందింపం దయమాలి ముక్కుసెవులక + ఖండించు నుష్టాత్ములక
సంఘేహింపక తెచ్చినాడ విశ క్షే + వృథాతఁ జంపించి లం
కం దైవాజిగ నేలుకొందువు గదా? కష్టాత్మ! వంశాదనా! ౨౯౮

చ॥ గురు హిత బంధుమిత్రులను + కూలించి కైకొను మేల్మొకంటె బే
దఱికమె మేలుకాదె? రణ + ధారణఁ గూలిన యన్నతోడనే
పొరలుచు నేడ్తువో? ముదముఁ + బొంది బలె! యని కీకవెట్టెదో?
నరు గెలుపు న్నుతించెదవో? + నారక మందెదో? వంశ దూషణ!

మ॥ పరుగుల్ వాఱిన కాల కింకరుల గె + ల్వంశేయువారా నరుల్?
తెరలక మందులచేత జీవములు పం + ధిల్లంగ నిల్చుండు వా
రరయక గెల్తురె? యన్న సంపదల నీ + వందంగ నర్హుండవే?
శిరముం ద్రుంపక వీడితిక జగము నక + సెగించునక శంకమై. ౨౦౦

శా॥ భ్రాతృద్రోహిని నీమొగంబు గనినం + బావధిబు సిద్ధించు నీ
నేతృత్వంబు నహించునే జగము? నీ నీ + తంబు లాలించునే?
రోతల్ చేత లటంచు దూఱు ప్రభువు + త్రుం గాంచి చిర్నవృన్క
నీతి ప్రాధి విభీషణుండు పలికెక + నిర్జిత చిత్తస్థితిక. ౨౦౧

ఉ॥ ధర్మమె తోడగుక మహి న + ధర్మము తోడుగఁ గొంచుఁ బెక్కు దు
ష్కర్మము లాచరించి నర + కంబునఁ గూలఁగ జాలకుంటి న
త్కర్మముఁ జక్కఁబట్టితిని + కల్లలు వీడితిఁ బంక్తిమస్తకం
డర్పిలి నిందితంబులకు + నాన వహించిన దాఁకఁ దమ్ముడక. ౨౦౨

మ॥ కలుద్రావక బరదారగోర గిలుబుక + గ్రవ్యంబు నాశింప మూ
ర్ఖుల జేరక బెరసొత్తులం బలిమిఁ గై + కోఁబోవ నత్కర్మలక
గలహింపక బరనిందనంబు తలఁపక + గావింప నింద్యములక
ఖలులక దుర్వ్యభిచారులక విడుచుటల్ + కారాని కార్యంబాకో?

మ॥ త్రిజగంబుల్ వినుతించు తత్త్వమగు నా + దేవేకు నర్థాంగి పూ
త జగన్మాత పతివ్రతా తిలకముక + ధర్మించి బాధించుటల్
త్యజయింపం దగునంటి దీననగు నా + తప్పేమి? నీ తండ్రి య
ల్క జనింప న్నున వెళ్లఁగొట్టి నట ని + ల్వంబోలునే తెల్పుమా?

ఉ॥ క్రొవ్వన ధర్మముం గనక. + కోపము కామము వేల్పుగా మదిక
నివ్వటిలం దలంచు మిము + నిత్య సుఖంబులె యొందనిమ్ము మ

మౌవ్యధినేని నింద యెల ♦ యింపఁగ రారవ మందనిమ్మిలఁ
ద్రివ్వలు సాగు దుష్కృతము ♦ త్రెవ్వక యుండునె? ధర్మమోడునె?

ఉ॥ జ్ఞానులకుఁ నుగమ్ముడగు ♦ నత్యవిహారుని రాముఁ జేరితిఁ
మానుగ నర్వలోకములు ♦ మన్నన నేసెడుఁ గాక నిందయే
పూని యొనర్చుఁగాక భువి ♦ బొందుడు మీరలు మేలునేని కీ
డేనియు నంచు మాలముడి ♦ యిట్టటు నార్పుచుఁ బల్కు పిమ్మటఁ.

ఉ॥ రావణి పల్కు నీతలఁచు ♦ రాజ్యము మేలుములెల్ల నిల్పునే?
నా వలకేలనున్న యొక ♦ నారసమంటినఁ దీటుఁగాక నేఁ
డావలి కెట్టులేగె దని ♦ యల్కును తాత్ప్ర్యని పోలు బాణముఁ
జాపుమ యంచు వీడెఁ దన ♦ చాపముఁ జక్రముఁ బోల లాగుచుఁ.

తే॥ కీలయనఁ బిడుగన భవుఁశూలమనఁగ, వచ్చుటను కాంచి మిత్రుండుఁచచ్చెఁజచ్చె
ననుచుఁ బ్లవగు లాక్రోశింపఁనమరులెన్న, మించి సౌమిత్రి నడుమనేఁత్రుంచె దాని

క॥ తన విశిఖము తునియఁగ రా, వణి వెండియు భల్ల మొందుఁపడినేయ విధి
వణుఁ దాఁకనీక నడుమనె, తునుకలుగా లక్ష్మణుండుఁతుండించె వెనఁ. ౨౦౯

శా॥ తన్నుం జంపఁగ నుద్యమించె నను కాం ♦ తాళంబునఁ నత్య నం
పన్నుండైన విభీషణుండు ఘన భా ♦ న్న ద్దండముం బూని యా
పన్నుండైన బలారి జిద్రథము న ♦ శ్వశ్రేణీతో సారథిఁ
ఛిన్నాభిన్నము చేసి యార్చెఁ బ్లవగ ♦ శ్రేష్ఠుల్ ప్రమోదింపఁగఁ.

చ॥ చెడిన రథంబుపై నిలిచి ♦ చిందఱగొన్న దశాన్యమాలి నె
వ్వడిని సుమిత్రపట్టి పయి ♦ వానరపాళిపయిం బిశ్రువ్యపై
జడిగొను పోల్కి శాత శర ♦ సంఘములేసి రణస్థలంబు నె
య్యెడఁగన రక్తసిక్తముగఁనేడైఱఁజేసి మదించి యార్పుచుఁ. ౨౧౦

చ॥ మురియని తేరులేక వెన ♦ ముమ్మరమైన దురంబు నేయఁగా
నరిది యటంచు మాననము ♦ నందు దలంచి క్షణంబులోన నం
బరతల వీధికేగె నను ♦ వార్త కపీశ్వర వర్గమందు తీ
వరవడి పర్వఁ బంక్తిముఖు ♦ భర్మగృహంబున కేగె నత్తటిఁ. ౨౧౧

౨౨ ఇంద్రజిత్వద్వధ పటలము (౨౧)

మ॥ గగనంబందు మొయిళ్ల దాఁగె నను శం ♦ కంబొంది మున్నోలెఁ బె
ల్లుగ మాయల్ వచరించు నంచుఁ బ్లవగుల్ ♦ మోమోడి కన్నుండ నా
శుగ వేగంబున మేను రక్తమయమై ♦ స్రుక్కింపఁగా వచ్చు మె
చ్చును పుత్రుండుని రావణుండు చలిత ♦ వ్యాపారుడై యిట్లును. ౨౧౩

- ఉ॥ పూనిన నీమఖంబు పరిపూర్తి వహించి యెనంగదంచు నీ
మేని వ్రణంబులే తెలిపె + మిక్కిలి క్లాంతిని పొంది కంపముం
బూని ఖగేందుగన్న యహి + పోలిక నుంటివి కారణంబు నా
వీనులు మానసంబు విన + వేగిరపాటు వహించె దెల్పవే. 208
- చ॥ అనవుడు నిట్లునక దశ ము + భాత్యజా డూనిన మాయలెల్ల నీ
యనుజాడు దెల్ప వారలొగి + యజ్ఞము విఘ్నము నేసి రంత నే
గనలి పరాక్రమంబు నొడి + కంబును తెంపును చూపి పోరితిక
వనజజ విష్ణు రుద్ర శర + వారము లక్ష్యణుఁ డోర్చె నేమనక! 209
- చ॥ అతులిత వైష్ణవాస్త్ర మొగినా రఘువర్మఁ బ్రదక్షిణించి కుం
చితగతి నేగెనన్న విర + చింపంగ వెండి మహాస్త్ర మొక్క డం
చితముగ నున్న దేమి ? కడుచేటు మనంబునఁ గోరి కోరి యీ
వితమునఁ దెచ్చికొంటి విడివీడునె యెన్నివిధాలఁ జూచినక? 210
- చ॥ కడఁగి విరించినాస్త్రము జ + గమ్ము నశించున యన్న భీతిచే
దొడుగఁడు దాన నే గెలుపు + తోఁ జనుదెంచితి మున్ను నేడు నా
కడఁకలు సాగవయ్యెఁ జాలు + కక స్వబలంబున నన్ను గూల్చఁగా
దొడఁగె జగంబు లొక్కరుడె + దోరుప శక్తుఁడు లక్ష్యణుం డనా !
- ఉ॥ జంకితినంచు నంచకుము + జానకిపైఁ గల యాన వీడినక
గింకను వీడి శాంతి నవ + గీర్ణ ఛరిత్రులు రాఘవప్రభుల్
లంకను వీడువారు మన + లక తుమియించెడు వారు నీ సుహృ
త్కింకర పుత్రబంధు బల + కీర్తలు మాయక నిల్చు నావుడుక. 211
- చ॥ భుజములు నంచలింప రద + ముల్ నవచంద్రికలక వెలార్ప బే
రజముగ నవ్వి రావణుఁడు + రాజన మొప్పంగ నింక నీవు భూ
భుజుల పయిక దురంబునకుఁ + బోవపు భీతియుఁ జింతయేల ? య
క్కజముగ నేన యేగి యెన + కంబున వారలఁ జంపి వచ్చెదక. 212
- ఉ॥ ఉండినవారు గెల్తురని + యుండెడువారు జయింతురంచు నీ
దండితనంబు నాకు నుచి + తంబుగఁ దోడ్పడు నంచు నమ్మి యీ
కొండిక యొంటరమ్ము మది + గోరి పొనంగ వహింప లేదు మ
చ్చుండ భుజబలంబు నెల + నంబున నమ్మియె కొంటి నీవకక. 213
- ఉ॥ పేదతనంబు తెల్పితివి + వేరిమి వింకలి చండబాహు సం
పాదిత కీర్తి గేయములు + పాశుకొనక జగమందు నిర్జరుల్
మోదిలి చూచుచుండ నని + భుద్భుద దేహము పాతుఁగాక యా
పైదలి వీడువాడె నను + వార్తయుఁ బుట్టున నోట ? బాలకా ! 214

చ॥ ఇలను జయంబు నేను గడి ♦ యింపక పోయిన రామ నామమున్
నిలుచునయేని నాయభిధ ♦ నిల్వకపోవునె? యీల్లు పెన్నఁడఁ
గలదియ కాదె? యెల్లరను ♦ కాలము మింగుచు నున్నదే కదా?
కలదు లయంబు జీవులకుఁ ♦ గల్గదు కీర్తికి నాశ మెన్నఁడున్. ౨౨౨

చ॥ విడిచితి నీతనన్న నుడి ♦ వీనులఁ బడ్డ క్షణంబులోపలం
బొడవునఁ గిట్టి కట్టి కొని ♦ పోదురుగాక నిలింపు లింతకున్
జడియుదురే? జగంబులఁ బ్ర ♦ శస్త్ర బలంబున గెల్చి కీరితిం
బడసిన యేను నప్పిటికి ♦ పందలు పొందెను చావు చత్తునే? ౨౨౩

ఉ॥ పెక్కు లింకేల? నీవరిగి ♦ వేశ్యముచేరి శరీర మెల్లెడం
దక్కఁక గ్రుచ్చుకొన్న నిశి ♦ త ప్రదరంబులఁ బుచ్చివెది నీ
త్రొక్కటపాటు దీర్చికొని ♦ దుఃఖము వోవఁగ నిద్రనేయు మే
నొక్కడ నేగువాడ నని ♦ యుగ్రత లేచుచుఁ దేరు తెమ్మనన్.

చ॥ జనకుని పాదపద్మములఁజాగిలి చేతులు మోడ్చి నాపయిం
గనలకుమీ తమింపుమి జ ♦ గజ్జన విశ్రుత గేయ ! యిప్పుడే
చనియెద నంగరంబునకు ♦ శాంతిలు మే మరణించు వెన్న నై
నను కలరూపు నాదు ♦ వచనంబుల నీకు నెఱుంగ నయ్యెడున్. ౨౨౪

చ॥ అని రథమెక్కి పద్మజ భ ♦ వాడు లొనంగిన యాయుధంబులం
గొని తగ నర్చి కోటులకుఁ ♦ గోరికతెల్ల నొనంగి బాష్పవాగి
కణములు నిండినట్టి కడ ♦ కన్నులఁ దండ్రిని చూచి చూచి నె
మ్మనము దృఢంబు చేసికొని ♦ మార్తర మీఁదికిఁ బోవ వెల్వడన్.

ఉ॥ లంకను గల్గు దైత్యులు క ♦ లంగుచు నిన్నెడఁబాయలేము మ
మ్మంకిలి నేయఁబోకు మిదె ♦ యండనె వత్తుము చత్తుమంచు న
ల్పంకలఁ జాట్టిరా జనకు ♦ వారక కన్నిడి కాపుఁడిరు నా
యంకులతోడ శాత్రువుల ♦ నంతకు ప్రోలికి నంపి వచ్చెదన్. ౨౨౫

మ॥ అని యారారప్పగ దైత్యకామినులు చిం ♦ తాత్రాంతలై కాంచి నా
యన ! నీముద్దుమొగంబు చూడకటూలీ ♦ ప్రాణాలతో నుండుమో
చనుడెంచెం గదె కాళరాత్రియయి యా ♦ క్షౌవుత్రి యీలంకకున్
జనువారరీ చనువారలే గద ! విసా ♦ శం బిట్లు రాఁగూడునే ? ౨౨౬

చ॥ అని విలసింప వారల క ♦ టాక్ష పరంపర దాటిపోయె; మా
యను గొని దాగి యింద్రజతుఁ ♦ దావలికేగనా? మోసచేయఁడ
మీనదు విభీషణా! యనుచు ♦ సాడుచు లక్ష్మణుఁడుండ వాని న్యం
దన విరవం బకాండ జల ♦ ద ధ్వనిసోఁ గవిసేన్ క్రవంబులన్. ౨౨౭

సీ॥ వసిడి కంబములతో ♦ పటలు తెక్కెంబులు, పిడుగులబోలినబిట్టు రవము
వరరత్న ఖచితమై మెఱపుల కిల్ల యి, ముల్లోకములకేగ మొనయునదియు
జలధులు గలఁగంగంజగములు వడఁకంగ, దిగ్గజంబులు తెల్విన్ద్రగ్గ మ్రగ్గ
బ్లవగబలము గుండెఁబదియఁ గులాద్రులూ, టాడ ధూళియు రేగఁనవని వీఁగ
తే॥ శేష శిరములు చలియింపఁజేరెరథము, రాక్షసులగర్జనంబు ఘోరముగఁ జెలఁగె
నింద్రజితుఁడు కూరాశ్రుంబులేసి యార్చె, లక్ష్మణుఁడు ప్రత్యస్త్రంబులం గవించె.

ఉ॥ మాయలు దుస్తరంబు లతి ♦ మానుషముల్ గల వీని నిప్పుడే
మాయఁగఁజేయవేని జయ ♦ మార్గము నవ్వలఁ గాంచలేవు ను
మ్మాయను నన్విభీషణుని ♦ మేలి వచన్పుల నాదరించి దై
తేయునిమీఁద లక్ష్మణుఁడు తేపలుగాఁ గురియించె బాణముల్. 230

చ॥ ఇరువురు నెచ్చుకుందు కన ♦ నేర్పడకుండఁగ దూపులేయఁగా
శరమయమయ్యె బెట్టిదపు ♦ శబ్దముతో రణరంగ మెల్ల వా
నరులును దానపుల్ చెదరినక్కిరి పల్లములందు మబ్బుల
ట్లిరువురు మీఱి మీఱి కురి ♦ యించిరి దొడ్డుగ బాణ వర్షమున్. 231

చ॥ నడుమనె దానవాశ్రుములు ♦ నాశము సెందఁగ రాఘవాశ్రుముల్
తోడరి యతిక్రమించి కొని ♦ తూలుచు రావణి మేనిరక్తముం
గుడిచెను దానవాస్త్రములు ♦ కొన్ని మరుత్తుతుమేనఁ బుట్టలో
నిడువని పోల్కిఁ దూఱ గమ ♦ నింప కుపేక్ష యొనర్చె నాతఁడున్.

మ॥ విషముంబోలిన తూపులం బఱపి పు ♦ ధ్వీనాథపుత్రుండు రా
క్షసనాథాత్మజు బొందడంబు సురలెం ♦ చం ద్రుంచె దైతేయు నా
రసముల్ లక్ష్మ్యము దప్పుచున్ గుఱికిఁ జే ♦ రంబోక క్రంగారుచున్
బసమాలెం గ్రథనక్రియల్ చలుపు త్రో ♦ వన్ సత్వహీనంబుల్.

మ॥ విలువిదైం దన నేరుపుం బలము గాన్పింపంగ వీలుండమిన్
బలభిద్వేషి పులస్త్యమాని తనకున్ ♦ వాత్సల్య సంపూర్ణుడై
కలనం దోడని యిచ్చు కుంతమును వీ ♦ కన్ వైవ మాన్ద్ర వా
గ్బల సంకాశ శిలీముఖంబున నడం ♦ గం ద్రుంచె సామిత్రియున్. 232

అ॥ మేకు లూన్చినట్లు మేన లక్ష్మణ శరా, వఖలు పొడువ నింద్రఁవైరి మరల
నలుఁగు లేయుచుండ నాతని తూణంబు, తునిఁగివడఁగ రాముననుజుఁడేసె

అ॥ తేను గలుగ వీడు తేరలఁడు లొంగఁడు, ననుచు హరుల నేసియడఁగకునిఁ
బగ్గములును తెగమిపరికించి సారథి, శిరముద్రుంచి వైచేఁజిత్రగతుల. 233

అ॥ ఇంద్రియములు కలఁచియేవఁ దపించు త, పస్వి మనముపోలెఁబడుపుఁజెలి ప
తివ్రతాత్వ సరణిఁదీండ్రించి స్వేచ్ఛను పూనఁ జోదకుండులేని తేరు. 234

తే॥ పరుగువాటుహరులుఁబట్టిపఱపి తానెత్తనయురంబెఱుఁగముగఁగ్రుచ్చినశరముల
వారివారి లక్ష్మణుపయిఁమారుతివయిఁ, బెరలపై నేసి చేసెనుఁవీర రవము. 23౯

శా॥ వీరాగ్రేనరుఁ డీతఁ డీతని మహాఁ వీరత్వ మెందేనియుం
బేరుం గాంచిన శూరవార విలసఁ ద్వీరత్వ మాత్రంబొళో?
పోరక మృత్యువు డాసినక గడఁకయుంఁ బ్రోద్ధత్వముఁ వీడఁ
వ్వారో వారలె శూరులంచు విరులకఁ వర్షించి రాఘోచరుల్. 2౪౯

శా॥ నాయమ్మల్ తనమేనఁ దీసి పఱపెఁ వీరమీఁదనే చెల్లరే!
యాయమ్మల్ మనముఁ గలంగువడి నాఁ యమ్మల్ ప్రసరించినక
గాయమ్మల్ గణియింపఁడుక నురుగఁ దుత్కంపింపఁడుక సోలఁడుక
మాయమ్మా గడ వీనితోఁ గడిమి సాఁ మధ్యమ్ము లిబ్బామివై. 2౪౦

మ॥ అని సామిత్రియు మెచ్చి యాడఁ గని వీఁ డాకాశముం జేరునో
ఘనమాయల్ పచరించునో పగటనేఁ ఁ ఖండింపు మీదైత్యు దం
దన వర్షించు విభీషణుండు పలుకకఁ దర్కంబు క్రుంగారు నీ
దనుజుం డెక్కడి కేగువాడని నుమిఁ త్రాసూతి మందస్మితిక. 2౪౧

చ॥ ఎచ్చటికేగినక విడకఁ యేగి మదియ శిలీముఖంబు లీ

ముచ్చును గ్రుచ్చి చంపు? బలఁ ముక జలముక దిగఁబాటె వీడిఁకక
జచ్చెడువాడ కాక మఱిఁ చావక తప్పి చనంగ నేర్పునే?

చిచ్చుట పిఠులట్టి కడుఁ చేప చెలంగు నలుంగు లుండఁగక. 2౪౩

తే॥ అనెడు సంతట రక్తకాఁయంబుతోడ, శరములను వేయి కరములుఁపరపుచుండఁ
గనకరథముపై నభమునఁజనఁగలేచు, నింద్రజితుమాడ్కి రవి యుదఁయించె మింట.

తే॥ తెల్లవాటె మింటను వెల్లెడినకరుండు, రక్కసులఁబోలు డీఁకటల్ఁనుక్కి సమర
వంచనములెల్లఁ బోలియ రాఁవణియుఁ గూలె, ననుచు నఱచిరి వేలుపుఁలంబరమున.

తే॥ కీర్తికర భుజబలశూర! కృత్తివానుఁ, డానఁగు తేరుండఁ గేల విఁల్లెనఁగు చుండ
వీడు చావఁడయ్య! యని విభీషణుండు, లక్ష్మణుని హెచ్చరించె నాఁలంబునందు.

మ॥ శర సంధాన చతుర్ముఖుండయిన యాఁ సామిత్రి యీ పచ్చనా

ఖరువుల్ చావపు పల్లెమట్లుగల చఁ క్రంబుల్ తునాతున్నలై

మురియంబోవని నిశ్చయించి చణితకఁ మూలంబు గుర్తించుచుక

విరియంగాఁ గడచీలలక విఱిచె పెఁ వ్వేతై పడం జక్రముల్. 2౪౪

తే॥ చీలలూడఁ జక్రంబులుఁచెదరి వేటు, పడగ నరదంబు చెడె వారుఁపములు తరువు
గొడ్డటం బడఁగొట్టఁ బఁక్షులు కలంగు, కరణి నత్వహీనంబులైఁధరణివాలె.

క॥ తథ మవియ్యఁగ నందలి యా, యధముల నొందొండ వై చిఁయుడివోవ వియ
గ్నధి కరిగి యమర జగములు, నిధన భయం బంది కలఁగునెఱి గర్జించె. 2౪౫

క॥ మేఘునిభ దేహుండగు నా, మేఘురవుడు పొంచి దొడ్డఁమేఘములందే
మేఘముకై వడి శిలల న, మోఘముగా గురిసె వరముఁపోడిమివలనఁ. ౭౫౦

తే॥ దిక్కు దోచక వాసరుల్ సుక్కి శిరము, లురము లగలంగ ధారణిఁనురలఁ గాంచి
లక్ష్మణుడు తివిక్రము మేనిలలి నభంబు, విశిఖ కాయమానంబు గాఁవించివైచె.
తే॥ వైశ్రవణి మొదిరించు సత్త్వము కృశించె, నల్లనైన యాకాశంబునడుమ నొక్క
యెట్టు మొగులు నా నుండినయింద్రజితుని, మేనిజాడ లక్ష్మించె సౌమిత్రి యపుడు.

క॥ ధనువు తునుఁగకుండిన నా, ధనువుగొను కరంబు తునిగి ధరణిం బడదే
యని తలఁచి త్రెవ్వనేసెను, ఘనకరము గంకణాది ధముతో నురలఁ. ౭౫౩

ఆ॥ విలయ మారుతంబు ధీవ మేఘంబింద్ర, ధనువుతోడఁ బడినయనువుదోచ
వానిచేయి వడియె ధనునిన ధనువుతో, మణి విభూషణములు మలసి వెలుగ.

తే॥ బాలచంద్రు కేషుడు పట్టుపగిది నొప్పు, వేళ్లతోఁ జాట్టి పట్టిన ధింట్రితోడఁ
దరులు శిలలు కపులు నల్ల ధనుజాకరము, ఛాత్రిం బడి తకపికలాడి తల్లడిల్లె.

తే॥ సూర్యుఁ డురలక చంద్రుఁడు సుక్కుకుండఁ, మేరుగిరి దొరలక శక్రవైరి కరము
పడుటగని యంత్రముంబోలు బ్రతుకునందు, మోహమేలని విబుధ సమూహమనియె.

ఉ॥ అంచిత పుణ్య లక్ష్మణుని యస్త్రముచేత నసత్య మల్పహా
నంచుఁ దలంచు రావణుని యుగ్రనుతుండు కలంకచిత్తుఁడు
పంచకుండైన యింద్రజితు ధాహువు త్రెవ్వి ధరిత్రిఁగూల రా
త్రించరులెల్లఁ గాంచి తల ధైవ్యున తీరున గుంది రయ్యెడఁ. ౭౫౭

ఉ॥ వాసరనాయకుల్ చెలఁగి వారక సింహారవంబునేయుచు
దానవసేనలం దఱిమి దంత నభావలిచే బదాహతి
బీనుఁగు పెంటచేసి యల వేల్పుల లోకము క్రొత్త సంస్కృతుల్
జానుగ నిండి మెండుకొను చక్కటి తక్కక చేసి రత్తటిఁ. ౭౫౮

ఉ॥ నీలగళుండు మున్ను కరు ణించి యొనంగిన గొప్పశూలము
గేల ధరించి శత్రు నవఁ గీర్ణచరిత్ర మెఱుంగలేని ని
నేలకుఁ ద్రోచికాక మఱి నీలుగనంచు మహానటుండనఁ
గాలియనంగఁ జిచ్చనంగఁ గ్రాలి దశస్యకుమారుఁ డేచఁగఁ. ౭౫౯

ము॥ పరమార్థం బగునేని రాఘవుఁడు న త్త్వం బూదియున్నేని యు
ర్వర ధర్మంబు జయించునేని బలభి త్రుత్యర్థి శీర్షం బిల
దొరలుంగాకని లక్ష్మణుండు విలస ద్దోస్సార మేసారఁగా
శర మారకల్గము లాగి వీడ జగముల్ సంతోషముం బొందఁగఁ. ౭౬౦

తే॥ చక్రశూలబ్రహ్మస్త్ర వజ్రములు సిగ్గు, నొందనమృహశర మగ్గులు మియుచుఁజని
యింద్రజితుని శిరము ద్రుంచియలను కూల్చి, వేలుపుల పూలవాసలో వెలసిమలసె.

సీ॥ తెగిన శిరంబు పైఁ కెగిరి పడకమున్నె, విలయ మారుతముచేఁ విడిగి పడిన
 పిడుగులు మెఱుపులు బెడిదంబులగు కాల, మేఘమ్ముకై వడి ♦ మేఘనాదు
 నొడలు శూలముతోడఁ బొడుచుకొన్నట్టియ, మ్ములతోడ బరువయి పుడమిఁబడియె
 దంప్రలనెడు విధుఁ ద్వయముతో గురు శుక్ర, లను కండలములతోఁ ఘన విశ్లేర్ణ
 తే॥ కేశ పాశమనడి రక్తఁ కిరణవితతి, తోడ రవిమండలము కాలఁ ధూతమగుచు
 ధరణి కొఱగిన తెఱఁగునఁ దనరి వాని, తలయు దబ్బునఁ బడియె నుద్దండభంగి.

ఉ॥ జీవుఁడు దేహ సంస్థితిని ♦ చెందక యవ్వలి కేసంత నా
 త్రోవనె యంతరియియ త ♦ తుల్ చనుకై వడి రాక్షసావళుల్
 రావణి కూలునంత సమ ♦ రస్థలి నాయుధరాజి వీడుచు
 ద్రోవ యెఱుంగ రాక పలు ♦ త్రోవలఁబోయెను దిక్కు తోఁపమి.

శా॥ అస్త్రాభ్యాస విశారదుండయిన హ ♦ ర్యశ్వారి యుక్తాఱఁగ
 ని స్త్రీంశంబగు దైత్యపాలనము వ ♦ న్నెల్ మాసె వంచార్పుచు
 వస్త్రంబుల్ వెన వీచుచు సురలు వై ♦ వశ్యంబునఁ బ్రేమమ
 శస్త్రం బూనిన కై నదేవతల యో ♦ జం బూని రప్పట్టున.

2౬౪

మ॥ అరవిందాసనుఁడు మహేశ్వరుఁడు కం ♦ జాక్షుండు నింద్రాది ని
 ర్జరులు దిచ్చు మొగంబుగాక సర వ ♦ ర్గంబుల్ వనాటావలుల్
 పెరిమం జూడఁగఁ జాలకాలము నభో ♦ వీధి మనోమోద నం
 భరిత ప్రేమను నిల్పినారలు మహా ♦ పర్వంబు సంధించుచు.

2౬౫

మ॥ అనిలో రావణిచే నిశాచరులచే ♦ సంతృప్తిం బొంది మా
 లిన కీశావలులెల్ల జీవముల నో ♦ లిం గాంచి పూర్వంబు కం
 తెను సత్త్వం బొదవంగలేచిరి విరా ♦ డ్డయాను కంసాప్తి స
 ద్గుణులం బీడ లలంపవన్న సుజనో ♦ క్తుల్ కల్లలొనే ధర.

2౬౬

తే॥ అసుర తలగాని ముందుగఁ నంగదుండు, జరగె వేలుపు లొత్తుగఁ జల్లుచున్న
 విరుల పందిరికింద వాఁనరుల నడుమ, హనుమపైఁ జన సౌమిత్రియన్న కడకు.

క॥ పొనుపడు భేదంబును మఱి, పెనుపడు మోదంబు గలుగు ♦ పృథ్వీపతి నం
 తనపడఁ గేలం దలఁగాని, మునుపడ నరుడెంచు వాలిపుత్రుం గనియె.

2౬౭

క॥ చందురు కలఁకంబలె నా, కుం దనరిన నింద తొలఁగఁ గురుతర కీర్తిం
 జెందితి ధర్మము కరుణిం, పం దలఁగని కీడు రానిభాగ్యముఁ గలదే?

2౬౮

క॥ లంకాదిపతి కుమారు వి, శంకటగతి లక్ష్యమందుఁ చంపఁగఁ గరమం
 దంకించి శిరము దెచ్చితి, వింకే నెత్తిని శిరముఁ నెనసితి ఇయము.

2౬9

సీ॥ వేలుపుల్ దలయెత్తఁవేదముల్ తలయెత్త, ధర్మంబు తలయెత్తఁదపములెత్త
మఘవుండు తలయెత్తఁమానలు తలయెత్త, సత్యంబు తలయెత్తఁసత్వమెత్త
జగములు తలయెత్తఁజనములు తలయెత్త, దయయును తలయెత్తఁసయమునెత్త
బ్రేమంబు తలయెత్తఁనేపంబు తలయెత్త, శాంతియుఁ దలయెత్తఁదాంతి యెత్త
తే॥ సత్పథంబులు తలయెత్తఁసాధులెత్త, ముక్తిచింతయుఁ దలయెత్తఁబుణ్యమెత్త
సంగదా ! తలదెచ్చితివధిక ముదము, హత్తినాడవు నేఁ దలయెత్త ననుచు.

ఉ॥ ఏమగునో యటంచును జ యింపదె ధర్మమె యంచు లక్ష్మణ
స్వామియె గెల్పునంచు విను యవాసముతోఁ దనరాక సతత
ప్రేమను వేచు నాభరతు యవీకను తమ్మునిరాక వేచు నా
రాముండు కన్నలార నెదు యరం గనె జాయుచునున్న లక్ష్మణుఁ.

మ॥ పగవానిం దెగటార్చి వచ్చిన ప్రియ యభ్రాతృ బ్రతీక్షించుచో
మిగులం గన్నుల రాలు సక్రపులు నె యిమ్మి వచ్చెనో? నెమ్మదిం
బొగుల వచ్చెనో? మోదధారలొ? యెమ్మల్ నీరుగఁజేయు జా
లి గదింక వెలివడ్డ ధారలొ? శీ యింపక సుసాధ్యంబొ? 223

శా॥ సంతోషామృతధారలు బ్రవిమలొ యాహంబు నుత్కంఠ వి
క్రాంత స్ఫూర్తి వెలుంగ నన్నిహితుడొ యరామాంఘ్రి సాన్నిధ్యమం
దంతగ్రీతి నమర్పణంబు నలిపెక యబ్రాణాంతమందైన వి
క్లాంతిం బొందని వీర లక్షణ విధా యక్రాంత ద్విష న్నస్తముఁ. 224

మ॥ తలఁజూచుక జయలక్ష్మిఁ దాల్చిన భుజా యస్తంభంబుఁ జూచుక మహా
బలసూనుం బరికించు లక్ష్మణ ధను యర్బాణంబులక గాంచు వే
ల్పుల చేప్పల్ దిలకించు లక్ష్మణుని తేం యుం దేటి చూచుక ముదా
కలనక మీఱిన రాముఁ డేమియు నెఱుం యగక లేక మాగ్ధ్యంబునక.

సీ॥ అనదృశుండును సుగు యాంభోధి రాముండు, తనపాదములకు వంధన మొనర్చు
తమ్ముని కాలాంబుఁదమును సంధ్యారాగ, మెనసిన చందాసఁనిమ్ము మెఱయ
నీలాచలముమీఁదఁబాలభాను మయాఖి, ములు ప్రసరించినఁపాలుపు వెలయ
తోమ్మున భుజమునక యగ్రమ్మిన రుధిర క, ణమ్ములు తనమేనక యబమ్ముకొనగ
తే॥ గాటముగఁ గొగిలించి నాకడకు జనక, పుత్రి వచ్చి చేరినదనిఁముదము గొంటి
ధరణిఁ దమ్ములఁ గలుగు వాఁడరుల కలుకక, డనెడు వాక్యంబు నెలకొల్పిఁతయ్యనేడు.
తే॥ అనుచుఁ దమ్ముని భుజములఁవలరుచున్న, తూణములఁ దీసిభుజ తనుఁత్రాణములను
విడిచి ప్రణామల మెల్లనకదడిది యొత్తి, శ్రమముపోకార్చితాను మోదము వహించె.
తే॥ పురుషపుంగవ! యీ గెల్పుఁపొరయుటరయ, నీవలనకగాదుమానుమంతుఁనేర్పువలనక
గాదు దైవంబుచేఁ గాదుకాదు నిజము, మన విభీషణుచే నని యినుతిచేసె.

౨౮. రావణ శోక పటలము. (౬౧)

తే॥ దరులు గలర క్త జలధినిదాటి దైత్య, దుగ్ధసాగరమును దాటిదూత లవుడు
గుహనుచోచ్చు మచ్చునఁ బెనుగోపురంపు, ద్వారమునఁ జొచ్చి రావణుడరికిఁ జనుచు
క॥ ముంగిళ్లను నిలిచిన దైత్యులంగన లతిదుగ్ధజలధియడుగునఁబడి క్రుం

గంగని నేటికి లంకయె, బ్రుంగె మహాంభోధి ననుచుఁబోయిరి దూతల్.

అ॥ పండ్లు నోరు మనను ధ్రాణంబులును కాలుఁ, గేలు వడఁకుచుండఁగిలి కుదింప
నీకుమారకుండు ధ్రాణికి లేడయ్యె, ననిరి చారు లాద ధ్రాణ్యుడేరి. ౨౮౧

అ॥ అచట నుండినట్టి యమరులు నమర మా, నినులుఁ దక్కువారు ధ్రాణు జగమె
నాశమందు ననుచునడుఁకుచు దెసలకుఁ, బరుగులిడిరి పంక్తి ధ్రాణుఁ బాసి.

అ॥ కినుకఁ గనులనుండి ధ్రాణి కణంబులు, రాల నుటిమించుచి ధ్రాణుండు
కత్తిదూసి చరుల ధ్రాణముల్ తెగనేసి, కేలు వడఁక నేలఁ గూలినాఁడు.

అ॥ వృత్తశోకవహ్ని ధ్రాణములఁ బుట్టిని, శ్వాసమునఁ బెరింగి ధ్రాణులందు
వెలిగి దెసలఁ బరవింపిలయాగ్నియే దశ, వదనుఁ జేరె ననఁగఁబ్రజ్వరిల్లె. ౨౮౨

అ॥ ఒడలు వడకఁ బుడమిఁబడి యడలుటచేత, నవని శేషుఁ డదరియలుగులపడ
వెలలు కోపవహ్నివలన బాడబమె పై, కుబుక జడధి యుడుకునోజ నుడికె.

తే॥ తాపవహ్నియుఁ బైవయిఁదనరు ప్రేమ, వనట యడరఁగ నిరువదింకనులనుండి
యురలు బాష్పప్రవాహంబుకరఁగి యులికి, పరవి పరుగిడు తామ్రద్రవంబుఁబోలె.

క॥ కటకటపడి రదనంబులఁ, బటపట గీటుచును పిడుగువలె బెడిదముగా
నటమటపడ నిల మోఁదెను, తటపటమని జీవతతి యెడల్ నుడివడఁగె. ౨౮౩

ఉ॥ కాలిన వుట్టిపైఁ గరఁగఁ ధ్రాణుని శూలముఁ దూర్చినట్లుగాఁ
దాళఁగలేక స్రుక్కు వను ధ్రాణుని సోలును లేచుఁ గ్రుంగుఁ జిం
తాలనుఁడై కలంగుఁ దన ధ్రాణ! యను హ! యను విహ్వలించు నిం
కేల జగంబు జీవధన ధ్రాణిని పిమ్మట దేహమేలను. ౨౮౪

ఉ॥ నాయన! యింత చెట్ట యగు ధ్రాణుని నింద్రవిరోధ మింతయే
నాయను నన్ను వీడఁదగు ధ్రాణుని వేల్పులు నంతసంపద జ
న్నాయను నేను నిర్వంగల ధ్రాణుని శౌర్యము మంటిచాలు గా
నాయనుఁ బొరుషం బడఁగె ధ్రాణుని జీవము పాసెనాయను. ౨౮౫

క॥ శూలియుఁ గీలియు నవ్వన, మూలియు నెదిరింపలేకఁమలఁగినవారల్
లీలగ హేలగ కేలిగ, మేలుగ విహరించువారుఁమీఁద మదమున. ౨౮౬

క॥ భేదరుల విమానంబులు, గోచరమే కాకయుండుఁగోటి కొకండు
నీనుల రణ విజయంబున, నేచెల! యీలంకమీఁదఁ నెగయె. ౨౮౭

క॥ దూతలు పలికిన తీరున, నాతులువ యొకండు తునుమనడగితివే? నీ

చేతలనే తలపోయె గి, రాతులు యమదూత లెగచిరా నిన్నలమక? ౭౯౭

తే॥ అనుచు లేచును నాయనామయనుచు బిలుచు, బడును పలవించుచు దూలును

పుడమి బోరలు

నుడుకు బరితపించుజెమర్చునుజెమిచూచు, గనులుమూయునులోలోనఁగళవలించు.

క॥ ఒకశిరము పుత్ర కా! యను, నొకశిర మింక రాజ్యభారమోపుదునె కటా!

యకటా వికటంబగు నను, నొకశిర మరినోట నిన్నుననుచితి నె? యనుక. ౭౯౮

క॥ ఒకశిరము పోయితే! యను, మొక మొకటి మృగేంద్రుఁ జంపిమించెనె యను వే

తొక శిరము రాగదే యను, నుకముగ నను తడవకున్నునుకరుగ దనుక.

క॥ ఒకశిరము హరి గిరీశ, స్వకరాయుధములకు నవయశముగూర్చి విశా

విక నవ్వు నీమొగము చూ, పక పోయితే యింకఁజూడఁబనుపడునె? యనుక

క॥ ఒకశిరము నీవు చన్నం, గకవికయగు నామనంబుకప్పించుచు దో

డొకయింతలేక మలగును, నుకుమారా! తండ్రిఁ దేర్పఁజూడవొకొ? యనుక

క॥ ఒకశిరము నిర్జరేంద్రుని, మకుటముఁ దివియంగ నలరిమగువలు నుమముల్

ప్రకటించి చల్ల వెలసిన, మొకమును పొలికలనిఁ గాంతుమో? యని పొగులుక

క॥ ఒకశిరము యక్షవనితలు, వికట భవద్గణ రవంబువిని తమతమ కు

త్తుకలఁ గల నూత్రములఁ దడ, విశానుట నికమీఁద లేకవిహరింతు రనుక

క॥ ఒకశిర మపార బలద, ర్పక! నీ నన్నిధికి వచ్చి వైవస్వతుఁ డం

దిక ననువులు గొనఁజాలం, డీక పనువిడి యేజగమునకేగితివా! యనుక ౮౦౦

క॥ అని యిటు పనవుచు రావణుఁ, డనిలజవంబునను సంజ యాకన మనఁగాఁ

జను పొలికలనికే జని తన, తనయు కళేబరము నచటఁ దడవంజొచ్చెక.

క॥ సేవకులగు సుర లసురలు, రావణుతోఁ బరుగులిడిరి యారంగమునక

భూవలయంబుఁ జరాచర, జీవవితతితోడ నేమి సేయునో? యనుచుక. ౮౦౧

ఉ॥ క్రన్ననఁ బంక్తికంతుఁ గని యంక పిశాచ గణంబు లయ్యెడక

భన్నతనొందినట్లు పరి యింది ప్రలాపమునేసెఁ గొన్ని పె

విన్ననయొందెఁ గొన్ని పల యింది పదంబులవ్రాలెఁ గొన్ని యా

పన్నతఁ గొన్నిచేరె శవ యారణ కాయ నికాయ మధ్యముక. ౮౦౩

చ॥ కొడుకు కళేబరంబుఁ గనఁ గోట్లకొలందిగఁ జచ్చి కుప్పలై

పడిన తురంగ సంఘముల యారణవారములక భటాలి నం

గడముల శీర్షమైన భున యంగ శతాంగములందు నంతటక

గడఁచను త్రోచిత్రోచి వెదకందొడఁగెఁ దినమెల్ల నయ్యెడక. ౮౦౪

చ॥ తరుణ శశాంకుబోలె బ్రహ్మః ♦ దంబుగ వర్ధిలునాఁడ వానపు
గరువమడంచి తెచ్చుటను ♦ కాంచఁగ నోచిన యేను మొండము
బరువుగఁ జూడఁ బాల్పడితిఁ ♦ బావ కలంకిత చిత్తఁ గావునఁ
మురువగు నీదు మోము గను ♦ పుణ్యము మంతయు నోచనైతిగా!

ఉ॥ చక్రిని శంకరుం జెనకి ♦ సంకటపెట్టితి వల్లనాఁడ దో
ర్వికమవర్య! నీయలరు ♦ విన్ననువొప్పు మొగంబుఁ జూడకే
శక్రభయంకరా! మనఁగఁ ♦ జాలుదునయ్య? యనంగరూప! నే
నీక్రియ వీరమాత నని ♦ యేడ్వట నొందుట దీనిజూడనే? ౮౨౩

ఉ॥ కాళుల గల్లుగల్లుమని ♦ గజ్జలు మ్రోయఁ జరించునాఁడ సిం
గాలను పట్టి యీడ్చికొని ♦ కాటియవెట్టుచు మేడ ముంగల
లీలగఁ గట్టివైచి పలు ♦ లీలఁ దేలుచు నుటఁ జూడఁగాఁ
జాలుదునయ్య! యింక మరు ♦ జన్మము నెత్తిన నోము నోచినఁ. ౮౨౪

ఉ॥ హస్తముచాచి పిల్వఁగ శ ♦ శాంకుఁడు భీతిలి వచ్చి నిల్వ నీ
శస్త్ర కరంబుతో నతనిఁ ♦ జల్లగ దువ్వుచు భీతి మాన్పి నం
ప్రస్తుతమా కలంకముఁ గు ♦ రంగముగాఁ దలపోసి పట్టఁగా
నిస్తుల హస్తముం బఱపు ♦ నీటు గనంగొన నెంత రుఁగజే! ౮౨౫

చ॥ స్కంధునిబోలు సుందర! ని ♦ శాచర పన్నగ యక్ష దేవ శ్రీ
తేందు ముఖో విలాసముల ♦ హేలల లోఁగొననెంచి పుష్పశ
య్యం దఱివేచి నిల్వ శ్రమ ♦ నంది సుఖంబుగ నిద్రసెందితో?
క్రందగు కయ్యమం దొనరు ♦ క్లాంతి లొలంగఁగ విక్రమించితో? ౮౨౬

క॥ ముల్లోకంబుల గెలిచిన, బల్లిదుండగు సుతుఁడు నేడుఁబవరంబున ని
ష్ఠైల్లిదుండగు నొక మానవు, భల్లంబునఁ దెగియె నకట! పాపపు విధిచే.

ఉ॥ దూది హుతాశిలో వలెన ♦ దుర్దమ మానవ బాణ వహ్నిఁ గ్ర
వ్యాదులు చన్నవారు చని ♦ నట్టుల చచ్చెడువార క్రమ్మఱ
లేదొక ప్రాణియైనఁ గబ ♦ లించ దశాస్యుఁడు భాత్రీజాత య
స్వాదు విషంబు రేపటికి ♦ సాధ్యమె యిట్టులు కాక తక్కుఁగ? ౮౨౭

మ॥ మది సంతాపము నిట్లు వెల్వఱచు న ♦ మృందోదరిం గ్రవ్యభ
క్తుడతఁడే చేతులమీఁద నెత్తుకొనుచుఁ ♦ శుద్ధాంతముఁ జేర సం
గద వర్ధిల్లఁగ రాతిగుండెగల యా ♦ క్షాజాతయే హేతువాఁ
శ్శదయం చుగ్రగతి న్యధింపఁ జనె లంకానాథుఁ డత్యార్థటి ౮౨౮

మ॥ పరుగ్ధర్ వాణుచునున్న రావణుని భా ♦ పంబు విమర్శించి ని
ల్వరమా శ్రీ సశించునే యనుచుఁ ద్రో ♦ వగ దెంపు లోడగో మహా

- దరుఁ డడ్డంబయి చాఁగిలంబడి యనుకొనఁ దై త్యేంద్ర ! కోపంబుచే
స్థిర కీర్తిం గొనిపోయి గంగఁ గలుపం జంఠించెదే తొందరకా ? ౪౦౦
- ఉ॥ కీరితి మొత్తముం భవనం గేయముగాఁ గొను రాక్షసేశ్వరా !
కోరితి లోకనాయకతం గొంటివి కోరిన కోర్కె చెల్లఁగక
జేరితి చెందరాని నురం సిద్ధ పదంబులఁ బల్కి పెంపునక
మీఱితి వెల్లభోగములం మేకొనెదేలఁ స్థిరాపనిందకుకా ? ౪౦౧
- మ॥ సురసంఘంబులపై దిగిశ్వరులపై సుత్రాముపై వాలిపై
వర దిగ్భారణరాజుపై ధనదుపై నర్తియై యుమ్మచ్చురా
చర భీతిప్రద చంద్రహాస మొక కం జాతాక్షిఁ దుండీపఁగాఁ
బరవస్ సిగ్గిలి క్రుంగుఁగాక వనితా ప్రాణంబులం గోలునే ? ౪౦౨
- మ॥ అబలక గోల లతాంతకోమల ననూ ర్యంపశ్య వై దేహిక గో
ప బల స్ఫూర్తి గడల్కొనం దునుముచో బ్రహ్మాదు లింద్రాదు ల
ల్పబలుం డల్పగుణుండు సీచకులుఁడుకా ప్రాత్యుండు భీతుండు మా
న బల స్థైర్య విహీనుఁడం చనరు లం టం గేలి గావింపరే ? ౪౦౩
- ఉ॥ కాదిది రాజనీతియును కాదు సురావళి ధర్మసీతియుక
గాదిది సాధుపద్ధతియుఁ గాదు జయాంకము కాదు మోదముక
గాదిది యిష్టసిద్ధియును కాదిది మేలిమి విక్రమస్థితి
గాదు పులస్త్యవంశ్య ! కొఱం గాని యపప్రథం దెచ్చికొందునే ? ౪౦౪
- ఉ॥ రామును కత్తితో నఱకి రాముని వెండి జయించి లంకకుక
రా మతియించెదో ? చెలువం మ్రందిన, వారలు చింతతోడ నం
గ్రామము మానువారలను కారణమో ? యది వీరధర్మమో ?
రాముని గెల్వలేకుడిగె రాక్షసరాజును గోను మోసెదో ? ౪౦౫
- ఉ॥ నాపును రావణుండు లల నగ వధియించుట మాని రోసి వా
లాపలఁ బాఱవైచి తన యర్హిలి పుత్రు శిరంబుతోడ రా
జవనినోది వంశజుల శీర్షములకా గొని కాక క్రమ్యుక
రావణి గాత్ర మందనుక రంగఱ కుంచుడి తైలమం దనక. ౪౦౬

౨౯ సేనా సందర్శన పటలము. (గీ.౨)

- చ॥ కొడుకు శవంబుఁ దైలమునం గుత్తి యొనర్చిరి దైత్యవైద్యు ల
య్యెడ దెనల్లె నిండి వసి యిరుచుచు నుండిన రాక్షసాపలిక
గడుకొని పిల్వఁగాఁ జనిన కర్ణురదూతలు వచ్చి లంకలో
నెడ మొకయింత నిల్చుటకు నేని కనంబడ దయ్య నాపుకుక. ౪౦౭

ఉ॥ ఎచ్చటనున్నదంచు దను ♦ జేకుడు ప్రశ్నయొసర్ప దేవరా !
అచ్చుపడంగ నిండె కల ♦ దంచు వచించుట క్లుప్తచెల్లు ! వా
తోచ్చలితాంబుధిప్రకర ♦ ముల్బుణమంద జగంబు చాల కు
న్నచ్చున నెల్లెడం బరవి ♦ యార్పుచునున్నది సేన మత్ప్రభూ ! ౮౩౮

క॥ పదరజము నిండి యంబర, పదమునఁ గాలూని విబుధవర్మలు నడవ
గదిరిచి మితిమీరిన మన, చదలము గన నరుదుగాఁగఁజనుదెంచె విభూ ! ౮౩౯

సీ॥ కత్తులు మెఱుపులకరణిఁ బ్రకాశింప, మేఘునందోహంబుమెఱయమాన
భేరిరవమునకుమాటొడ్డి జలదముల్, చెలఁగి యెక్కడను గండ్లింపవయ్యె
నాసేనవలె నల్లనై యుండలేమి జీ, మూతముల్ వెల్లెనై ముడిఁగి యొదిఁగె
జతురంగ బలమెల్లజలధిపై నడతెంచె, నన నొక యువమానమరయఁగలదె !

తే॥ బలము మితిమీరి పై పయిఁబరపుచుండ, నూర్ధ్వజగము లొండొంటిలో ♦
నొదిఁగి తూతె

జంద్ర తారకల్ నెలపులజాఱ విడిచె, దరణి విధిలేక తనత్రోవదాఱి చనియె.

చ॥ గగనము ముట్టి మేరుగిరి ♦ కై వడి వెల్లుచుఁ దీసియున్న నా
ల్లు గవఁకులందు చొచ్చిన య ♦ కుంతితస్యముచూడఁ గాలుడే
జగము భరింపఁజాలదని ♦ సాగరనప్తకము మఱొక్కచో
మొగవడి చేర్చుచుండె ననఁ ♦ బొల్పు వహించి రహించె నయ్యెడఁ.

చ॥ గవఁకులయంద యిక్కటము ♦ గాఁ జొరఁగాఁ దడవొన యంచు దా
నవ బలముల్ విలంఘన మొ ♦ నర్పుచుఁ గోటను దాఱె నన్నఁ దా
దవిలి పయోధి నప్తకము ♦ భారణి నొక్కటఁ జూడఁగోరు మా
నవువలె నెల్ల సేనలు గ ♦ నంబడ గోపురమెక్కెఁ జూడఁగఁ. ౮౪౦

మ॥ పరమార్థంబును విస్తరించి నిగమ ♦ వ్రాతంబు భాషించు నై
ఖరి దూతల్ విభజించి పల్కి రొక ది ♦ గాభగంబునందుండి యే
క్షణ వేటొక్క వలంకుదాఁకఁ బరిపూ ♦ ర్తిం బొందు సంధ్రంబునాఁ
బఱపై నట్టి చమూ నమూహముల నాపాలస్త్యుతో నిమ్ముగఁ. ౮౪౩

ఉత్ప॥ వీరు టేకుదీవివారు ♦ వేల్చిఁ బుట్టినారు బృం
దారకులను మోహజలధిఁ ♦ దార్చి ముంచివారు పై
వారిదములఁ దాఁకు నంత ♦ వారు మేని పొడవునం
దారి తేటినారు మాయ ♦ నార్పు సంగరంబులన్. ౮౪౪

ఉత్ప॥ వీరు దబ్బదీవివారు ♦ విక్రమమున నంతకుం
గేరువారు విజయలక్ష్మిఁ ♦ గేటఁబట్టువార లీ

వీరివలన స్వర్గలక్ష్మి ♦ వీడినారు వేలుపుల్
శూరవరులు సమరమందు ♦ శూలికేని యోడరున్.

౪౦౪

ఉత్సా|| వీరు బూరుగనెడు దీవి ♦ వెలయువారు వాసపు
బోరఁ గెలిచి పాకవైరి ♦ పురము కొల్లగొట్టినా
రార భవుని వరబలమున ♦ నధికసత్త్వ గౌరవుల్
కారుచిచ్చుపంటి కినుక ♦ కనలు గల్గు వారలున్.

౪౦౬

ఉత్సా|| వీరు కొంచదీవివారు ♦ వేల్పు కాణయాదియా
మేరువును సముద్రమందు ♦ మించి త్రోయఁబూనఁ బా
కారి మొదలుగాఁగ నమరు ♦ లదరి బెదరి వీరలం
జేరి వేడికొనుచు నట్టి ♦ చేత మాన్చి రొక్కెడన్.

౪౦౭

తే|| వీరలు ప్రవాళగిరి నుండువారు శుక్ర, నికినిశాచరాంకనకు జనించినారు
కలశ వారాళి వరటిపోగలఁచినారు, బలము పదికోట్లు లెక్కకుఁగలుగువారు.

తే|| వీరు చిటుగాలి సతతంబువీచుచుండు, గంధమాదన వాసంబుగలుగువారు
హాలహలమున కిరులకుఁనన్నలనఁగ, నొప్పువారు లెక్కకు మీఱియుండువారు.

తే|| మలయమను గొప్ప మల జలమధ్యమందు, గలదు వీరలందలివారునలువ వీరి
వలన జగములు నశియింపఁగలవటంచు, దలఁచి ప్రార్థించి యచ్చోటనిలిపినాడు.

తే|| వీరు నప్తాంబుధుల కధికారులైన, పుష్కరదీప్యవానులుభూరి బలులు
సమ్మెటలు శూలములు గదల్చక్రములు ము, సుండులును విండ్లు ధరియించి ♦
యుండువారు. ౪౧౦

తే|| వీరు జువ్విదీవిని కలవారలు తమ, తల్లివనువున ధారణిదాటి చక్ర
వాళిగిరియందు జముగెల్చిబంధనమున, వైచి నలువ కోరికపయివదలినారు.

తే|| మీరు వసియింప నవని విస్తారమైన, చోటులేదు పాతాళంబుఁజొరుండి యని వి
రించి పంపఁగ నందుండిఁజేమచేత, వచ్చు జేతాళహస్తతావారు వీరు. ౪౧౩

తే|| నిర్మతివంశజుల్ వీరలునీకు హితులు, సురలతోనుండి త్రావనొత్తురులు లేమి
విసిగి వచ్చిరి నప్రపృ ♦ క్షీధరముల, నెత్తువా రంబుధులఁ ద్రావనెనఁగువారు.

ఉ|| వీరలు తొల్లి క్రోడమయి ♦ వెన్నుఁడు కోటల నెత్తునంత నీ
ధారణి మోహముంగొను క ♦ తంబున జాతిన శోకితంబు బం
గారముగాఁగ దానిఁగొని ♦ క్రచ్చుఁజేసిన వీరఘంటికల్
సారుగఁ దాల్చి రవ్వదిక ♦ లగ దమ గారుల నిల్వినారలున్. ౪౧౫

క|| ఈక్రవ్యాదులు భూరి ప, రాక్రమమునఁ గొఱతలేక ♦ రాజులుదురు పా
దకాంతి శేషుఁడును ని, ద్రాక్రమమును వీడి యలయఁగ్రాలెడువారల్. ౪౧౬

ఉ॥ కాళిక యోధునట్లు కఱి ♦ కంఠుడు నృత్యము నేయుచుండఁ గాం
తాళమునొందు నామె కను ♦ దమ్ముల వెల్పుడు కోపవహ్నిలోఁ
గాలతరాకృతుల్ భవము ♦ గాంచి రపార బలాధ్యులెన్న జే
తాళ సహోదరాళి యనఁ ♦ దగ్గ నిశాటులు వీరు రావణా! ౫౫౭

చ॥ ఉరవడి విండ్లు కేలఁగొని ♦ యుత్తరదిక్కునఁ జేరుచున్న యీ
వరబల శౌర్యవర్తనులు ♦ పాపము పుట్టిననాఁడె పుట్టి నా
రరయఁగ దివ్వె లుంచిన గు ♦ హా ద్వితయంబన నొప్పు కన్నులం
బెరసిన వార లల్లునడ ♦ వీడరు చంపక తల్లి నేనియ్యఁ. ౫౫౮

తే॥ వీర లుగ్ర నిటలనేత్రపీఠిహోత్రు, నుండి పుట్టినవారు మహోగ్రగుణులు
వార లూఁతగా మృత్యుదేవతకు ముందు, పుట్టినట్టివారలు చండ భూరిబలులు.

ఉ॥ శూలములం ధరించి మును ♦ చొప్పుడ నిల్చిన యామినీచరుల్
శూలి పదమ్ము వక్షమున ♦ సోకఁ గృతాంతుఁడు క్రక్కు నెత్తుట
బోలఁగఁ బుట్టినారలు న ♦ మూహ బలాధ్యులు వీర లభిలో
హలహలంబు పుట్టుతఱి ♦ నన్నలుగా జనియించు రాక్షసుల్. ౫౫౯

ఉ॥ వారలు వార్ధిద్రచ్చుతఱి ♦ వాసుకి క్రక్కు వింబు నెత్తి నే
ర్పారఁగ నుంచు బాడబము ♦ నం దుదయించిన ఘోర దేహకుల్
వారిద మంటు నగ్నిశిఖి ♦ పంటి శిఖిల్ గల వీరు శర్వ దు
ర్వార శరాగ్నికీలఁ ద్రిపు ♦ రంబులు గాలఁ జనించి రందులఁ. ౫౬౦

ఉత్సా॥ ఇందఱని గణించి తెలువ ♦ నిట్టి వార లనుటకుఁ
డెండమునకు నూహయే క ♦ డింది యగును మాయలుఁ
బొందు వర బలంబులుఁ ద ♦ పోబలంబులెల్లఁ దె
ల్పం దలంప యుగములెన్ని ♦ పట్టునో? ప్రభు త్రమా! ౫౬౧

ఉ॥ ఒక్కఁడొకండ్ల వానరుల ♦ నుర్వరనాథకుమారు లిర్వర
జక్కుగఁ జేయఁజాలుదురు ♦ సంఖ్య వచింపఁగఁబూనువారలుఁ
గ్రక్కున వేయివెల్వలన ♦ గట్టిగ నవ్వరె విన్నవారలుఁ
లెక్కయొనర్ప మానమును ♦ లేదు జగంబున రాక్షసేశ్వరా! ౫౬౨

మ॥ అని దూతల్ వచియింప రావణుడు నే ♦ ప్రానంద సంపూర్ణుడై
కని నాదీవనలఁ వచించి తగు న ♦ త్కారంబులంజేసి యా
దనుజాధీశులఁ దోడితెండనఁగ దూ ♦ తల్లెల్ప సేనాను ల
త్యనురాగంబునఁ బూలు నల్లుచు తదీయాంఘ్రిద్వయిఁ మొక్కఁగఁ.

మ॥ అనురాధీశ శిరస్తటి మకుట ర ♦ త్నాంకూర రాగప్రభా
ప్రసర ద్వివృ ఫదారవిందుడగు శ్ర ♦ వ్యాద ప్రభుం డంతటం

- గుళలప్రశ్నముచేసి మీకతన మా ♦ కోర్కూల్ ఫలంబుదె సం
తనమయ్యో భవదాగమంబు విజయో ♦ దర్కంబుగా నెంచెదన్. ౮౬౫
- మ॥ అని వాక్రువ్వంగ వారలున్ దనుజ నా ♦ థా ! మాకు నీవుండంగా
ఘన దోష్ఠైర్వ తపోబలంబులును గ ♦ ల్లం బొందు చుస్సాధ మెం
దు నొకండేదియులేదు మీరలును దై ♦ త్యుల్ దార మిత్రాదులున్
మనముల్ వాడి తపింప నేదొనంగు సంప్రాప్తిచెనో తెల్పరే. ౮౬౬
- మ॥ అన థాత్రీజ నిమిత్తమై తన కయో ♦ ధ్యాధీశుతో వైరమున్
జెను కయ్యంబును తత్ఫలంబు తెలుపన్ ♦ బీభత్సగావించిరా
వనచారుల్ ? పదచారులై న మనుజుల్ ♦ భంజించిరా ? కుంభక
ర్ణుని వీరోత్తము నిండజిత్తు ననుచున్ ♦ రోషోద్ధతిన్ నవ్వుచున్. ౮౬౭
- మ॥ మము పిల్పించుట శేషునుండి ధరణి ♦ మార్పింపఁ గా దబ్ధి నీ
రములం ద్రావంగఁగాదు నప్తకుల భూ ♦ ద్రంబుల్ విపాటించి హ
స్తములం దోర్వంగఁగాదు కాయ గనరుల్ ♦ సాపాటుగాఁ గానలన్
దమి వర్తించు వైవంగకోటి దునుమన్ ♦ దైత్యేంద్ర ! రప్పించితే ? ౮౬౮
- ఉ॥ ఏవు విమర్శయేల యని ♦ యేచి కరంబులు తట్ట మేలుమే
లీపని మెచ్చువచ్చె నని ♦ హేలగ దైత్యులు నవ్వఁ బుష్కర
ద్వీప నీశాచరేంద్రుఁ డతి ♦ వీరుఁడు వహ్ని కరంబులెత్తి మీ
కైవులు కూడవం చడఁచి ♦ కర్బురనాథుని కాంచి నస్రముడై. ౮౬౯
- చ॥ దనుజవరేణ్య ! వీరల వి ♦ ధంబును సైచ్చుము శాంతమూను మా
మనుజ వరేణ్యులొందు బల ♦ మానములం దెలియంగ వేడెదన్
జనవునఁ దెల్పుండీ యనుదుఁజక్కటి యంతయు మాల్వవంతుఁ డీ
ట్లని వచియించె దేటవడ ♦ నర్కకులేంద్రుల విక్రమంబులన్. ౮౭౦

—: మాల్వవంతుఁడు సేనాపతులకు రామ విక్రమాదులు తెలుపుట :—

- చ॥ మిగిలిన విక్రమ్యాథులగు ♦ మీరలు పాలి నెఱింగియున్నవా
రు గద కులాచలంబుల ని ♦ రోధముగాఁ దనకొలఁ దన్ను న
న్నగచరు రామమార్గణ గ ♦ ణంబున నొక్కఁ డురంబుఁ జీల్చి యా
శుగగతి జీవవాయువుల ♦ జాఱుట యచ్చెరువందురే కదా !. ౮౭౧
- మ॥ మడిసెం గాన విరాధుఁడున్ గడచెన్ ♦ ఘోరమఁడున్ బేరుమా
ల్పడ నందే ఖరదూషణ త్రిశిరులున్ ♦ స్వర్గంబుఁ బ్రాపించి రో
క్కడ యొక్కండగు వింటితోఁ గడచె ర ♦ తుస్సైన్య సంతానమున్
గడలోన్ రఘువర్యు బాహుబల ముద్ఘాటంపఁగా నేటికొన్. ౮౭౨

- చ॥ ఇచటికి వచ్చి మీరడుగ * నేల? మహోదధి మండి మాండియుం
టచటనె త్రోవలోఁ గనరా? * యారయరో? వినియుండరో? వృథా
వచనము లేల? పిన్నవుడె * భద్గునిచాపము ద్రుంపఁ బుట్టు నా
ప్రచుర రపంబు మీచెవుల * వ్రాలదా? నిద్దుర వోయి యుంటిరో?
- తే॥ లంకయెల్లలో దైత్యబలంబు వేయి, వెల్పు లుండిన వాసేనవీరవరుల
రెండు విండ్ల నయమనినినిండునట్లు, చేసినవి వివరంబుగఁజెప్పనేల? [యింద్ర
తే॥ కంభకర్ణుండు మీప్రభుఁగొడుకులును ప్రహస్త ముఖ్య నాయకులు మాఁయావి
జతుండు తక్కువీరులు మృతిఁజెందినారు, నేటిదనుక నుంటి మిచటఁనేను నితఁడు.
- ఆ॥ మూలబలము గలదఁగమున్నాఁడు వెల్లువల్, దానివంతు నేడఁతనరుచుండఁ
గాలవశత మీరుఁ * గదలివచ్చితి నీక, వారి వీరవరుఁబలము వినుఁడు. ౮౭౬
- ఆ॥ ఒక్కఁగోతి వచ్చి యొగి లంకఁగాల్చి దా, నవుల దునిమి యత్తునవని రాచి
ధరణిభుండు పంపుఁదాత్యంబు నెఱవేర్చి, దంటయగుచు జలధిఁదాటిపోయె.
- చ॥ కరువలఁ బేర్చి వారినిధిఁ * గట్టి దశాస్యుని ప్రాలుసాచ్చి దు
ర్భరముగఁ బోరునేయు కపి * వారము గట్టిన కట్ట త్రోవలో
నరయరో? మేరుశైలమున * కవ్వల నొప్పెడు మందుకొండఁ జె
చ్చెర నొకఁగోతి తెచ్చెద్రుటి * నేవున నట్టివి వారిసైన్యముల్ ౮౭౮
- ఆ॥ ఈ దురంబు గలుగుఁపేతువు సీతనాఁ, బరఁగు గరితయగునుఁవరమసాధ్వి
మీరె గెలిచి రండుఁవారె గెల్వఁగనిండు, వినిచినాడఁ గన్నఁవిన్న తెఱఁగు.
- తే॥ అనుడు వహ్ని దశాస్యునిఁగని బలములు, మడియుచుండ నాజిఁక బోవఁమానుటెల?
యనఁగ నది యెల్లదంబనియరుగకుంటి, ననుచు దైత్యేకుఁ డాడంగఁనతఁడు మఱియు.
- మ॥ అది మాసాలికి నుంచినారలాకొ? వృ * ధ్ధాచార సంవేదియూ
ముదుకండో మన మాల్యవంతు పలుకుల్ * ముఖ్యంబుగా నెంచి యొ
ప్పదమా తద్విధి సంధిచేసికొనుచో * బింకంబుగా నుండు న
య్యది మింఁచెఁ జలుకందనం బగును చేయంబోవ నీమీఁదట. ౮౮౧
- ఉ॥ జానకి వీడినంత ననిఁ * జచ్చిన యత్తుండు మేఘనాదుఁడు
దానవవీరులు! మనకు * దక్కెడువారలె? యట్టిచేతయూ
మాన విహీనకార్యమగు * మానక యుద్ధముచేసి యుద్ధతి
మానవవీరులం బిలుకుఁమార్పుట యుత్తమకార్య మియ్యెడ. ౮౮౨
- చ॥ అని వచియించి వహ్ని కల * యం గని లేవఁగ రాక్షసాని నీ
వనిఁక జనంగనేల? చనియల్పుల రక్తము గ్రోలి క్రమ్యుట
గనియెదమయ్య మి మృతులు * గాక దురంబున నోటగాంచుచోఁ
బినుఁగు కులంబునం బొడము * పీన్గలమే యని బావ లాడఁగ. ౮౮౩

30 మూల బల వధ పటలము. (౨౩౫)

తే॥ నేను నొకప్రక్కనేగి యాసించ కవుల, యావిద్రావెడ మీర లాఁయర్కకులుల
నొక్కమొగిగ్రమ్మి జీవవాఁయువుల గోలి, శిరములం దెండనుచు దశశీర్షుడనియె.

క॥ మొనగాండ్రు మొనలతో వెనఁ, జనుటంగని ముందుగాఁగఁజనుడే యనుచు
దన మూలబలము నంపుచు, దనుజాధీశుండు లేచెఁ + దమి మదిఁ బొదలఁ.

క॥ పరికరములు నిండిన తన, యరదమ్మున నెక్కి మునులుఁనమరులు కలఁగఁ
వనచరులమీఁది కొక ది, క్కున నేగెను యాతుధాన + కుంజరుఁ డలుకఁ.

తే॥ వీరవర్ణులు ప్రస్థానఁభేరి వ్రేయఁ, బనిచి కేకలువెట్టి మింటను ధరితి
దెనల నిండాఁయున్న యద్దితిజ బలము, కలఁగి లేగిన జలనిధిఁకరణి నేగె.

క॥ పరమేష్ఠియండమున సా, గర భూ భూధర పయోద + గగనచర చరా
చరకోటిఁబోలె నైస్యము, పురి యొప్పెను పొట్టివడుగుఁపోడిమివోలె. ౨౪౨

తే॥ పాడిఁగబళించి కరుణఁపంటఁగఱచి, క్రౌర్యమునఁ బాపముల నొడిఁగట్టకొన్న
వారు రంగుచే నడఁడచే వారిదములఁ, గేశములచేతఁ గీలఁ గేరువారు. ౨౪౩

తే॥ జలధి జలము పాఱఁగఁ జల్లిఁజలచరముల, మ్రింగి పిడుగులఁ గుండలాఁకృతిఁగఱాల్చి
కంధరములొల్చి వలువలుఁగా ధరించి, తిరుగుకూరులు యమభయఁకరులు వారు.

ఉ॥ కొండలు దమ్ము దాటుటకుఁ + గ్రుక్కిన తాలుగ నొప్ప వారిము

క్తండము కాలియందెలుగ + గజ్జెలుగాఁగ భుజంగబృంద ము

ద్దండతఁ జుట్టి వాయువును + తార్జ్యుని చేరిచి కట్టికొంచు భే

రుండ పడక్రమంబు పదు + రుంగొని యేగెడువారు ధీరతఁ. ౨౪౪

నీ॥ ఆకలివేళ కాఁహారంబు లేనిచోఁ, గ్రుంగ కేనుంగులఁమ్రొంగువారు
వేళకు నీరు లభింపదేని మొయిల్లఁ, బిడిచి జలంబులఁగడుచువారు

కొండ లెగురవైచిఁదండంబుతోఁ గొట్టి, యలవున గడిదేటిఁనట్టివారు

జల యెత్తెనేని క్రొఁన్నెలఁ బట్టి తమమేని, దురద వోవంగ రుఁద్దుకొనువారు

తే॥ శిలలఁ బొడిచి చేతక్తి పీఁక్షించువారు, చలఁగి పిడుగులఁబోలె గఁష్ఠించువారు
చక్రశూల దండ ప్రాసఁసాధనముల, హరిహరాంతకగుహుల గెల్పందువారు.

తే॥ ఒక్క రొక్కరు జగములఁనొడుచువారు, కలిసి లేని జగంబులఁగలఁచువారు

తిరిగి లేనియు జగములుఁతిరుగుదోడ, నడతులేనియు జలధులుఁనడఁచుదోడ. ౨౪౫

తే॥ ఎన్ని మొగుథులు గలవన్ని యేన్దులుండు, నన్ని యేన్దులుండు రథమృతంబులన్ని యుండు
నన్ని తేరులో గుఱ్ఱంబులన్ని యుండు, నన్ని గుఱ్ఱాలొ భటసంఖ్యఁయంతయుండు.

తే॥ గజ తురగ నేన మణిగణఁభవిత కనక, భూషణాలంకృతంబులైఁపాలువుమీఱు
గాని కై నేయకున్న దొంఁడేనిలేదు, నృందనములఁ దెల్పఁగ నవసరమే లేదు.

తే॥ ఎఱ్ఱధూళి యాకాశంబుఁ నెల్లఁగప్ప, నీరదంబుల నల్పు గాఁనింపదయ్యె
కరుల మదజలధారలుఁగలియుకతన, జలధులందలి యుప్పనఁసమసిపోయె. ౮౯౬

ఉ॥ మూలబలంబు నొక్కవరి ఁ పూన్కి వెలార్చెడు కోట వాకిభుల్
పోల జగంబులెల్లఁ దనఁపొట్ట నడంచి యనంతర స్థితఁ
గోళములోలి వెల్వఱుచు ఁ కొండిక యా వటవత్తఁ శాయి లీ
లా లసితాస్య వద్దతిఁ జె ఁ లంగె మహాద్భుతరీతి నత్తఱి. ౮౯౭

ఉ॥ ఆచతురంగ సైన్యముల ఁ హావడి సైఁవఁగ లేక శేషఁడుఁ
మోచు భరంబు దొడ్డగుడు ఁ మ్రొగ్గెను వానరబృంద మష్ట దృ
గ్గోచరమైన సేనఁ గని ఁ కోయని భీతి నుదించి వార్ధి వే
లాచల సీమఁ జేరె హల ఁ హాలము గన్న సురాలితైవడి. ౮౯౮

తే॥ చక్రవాళ మెల్లఁగఁ గలఁజలధి తీర, భూమి వదిగాఁగ దుష్కర్మఁములును విధియుఁ
గాలుఁడును వేఁటరులుగ దై ఁ తాల్చి మృగమ,యంబుగా నొకవేట యఁయ్యవని జరిగె.

ఉ॥ వీరుల సింహనాదములు ఁ వీరణముల్ రథనేమి రావముల్
వారణ ఘోకృతుల్ తురగ ఁ వారము హేమలు విండ్ల ఘోషలుఁ
భేరుల భాంకృతుల్ చెలఁగి ఁ భీకరలీల జగ ల్లయంబు వే
ళారవమట్లు పెంపెనఁగెఁ ఁ బ్రాణులు తల్లడమంది కుండఁగఁ. ౯౦౦

ఉ॥ ఆయుధ మత్స్యముల్ మద గ ఁ జాయత నక్రము లశ్వవీచికర్
వ్రేయఁగ నూఁడఁగా నఱవ ఁ వెల్వడు ఘోషము కోప దృష్టులఁ
ప్రాయపుఁ జొఱ్ఱమీలు రథ ఁ రాజి నగంబులు సౌరుమీఠె దై
తేయ గభీర మూల బల ఁ తీవ్ర మహంబుధి లోక భీతిగఁ. ౯౦౧

చ॥ అసురబలంబు పచ్చిక బ ఁ యల్లను త్రొక్కుటచేత వారణ
ప్రసర మదాంబుపూరమున ఁ బంకగఁ బంకము గాఁగ లంక వే
క్కనముగ బ్రుంగుఁగాని యెన ఁ కంబునఁ బల్వరు నింగిమీఁద నొ
ప్పెనఁగఁ జరించుచేత నెల ఁ యింపక క్రుంగక నిల్చె నత్తఱి. ౯౦౨

—: వేలుపు అసురబలముఁ గాంచి శంకించుట :—

ఉ॥ కాంచిరి వేలుపుల్ ధరణిఁ ఁ గాంచిరి వారిధి మింటి యుచ్చియుం
గాంచిరి దిక్కు లెన్నిదియుఁ ఁ గాంచిరి పెల్లుగ నిండు పెక్కిముల్
గాంచిరి యెల్లచోటులను ఁ గాంచరు బీడుగ నున్న కందువఁ
గొంచెమయేని భీతిలిరి ఁ కుందిరి కంపము నొంది రుక్కఱఁ. ౯౦౩

చ॥ జగములనున్న యెల్లరు ని ఁ శాచర రూపములంది కైదుపుల్
మిగులఁగఁ డాల్చి సంగరము ఁ మేకొని పచ్చిరొ? సాగరంబులే

యగణిత రూపధారణము + నంది పితామహు నాజ్ఞచేత నీ
పగిది గదించెనో యని ను + పర్వులు భావనసేసి జంతుచుక. ౯౦౪

ఉ॥ భర్గునిచేరి మేమొందుగఁ + బాటుచు నిల్వగఁ జోటులేదయో
నిర్గమనంబునేయుటకు + నేరము ప్రాణము లింక నుండునే ?
స్వర్గమునున్న ? యీభవన + జాలము నిల్వగలేదు మాకు నీ
దుర్గతి వీడజేయ ? కన + దుర్భరమయ్యెడి నోర్పు తెట్టులో ? ౯౦౫

ఉ॥ వేపురు రాము లొక్కటయి + వేయి సమల్ సమరంబుసేసినకొ
రావణసేన చావ దొక + రాముఁ డనిం బొనరింప నేమిగుక ?
వావిరిఁ గాంచినంతఁ దమ + ప్రాణము లిక్కఁగఁ బట్టికొంచుఁ గీ
శావలి పాఱఁగాఁదొడఁగఁ + నక్కట ! తండ్రి ! యిఁకేది త్రోవయో ?

తే॥ అనుడు శర్వుండు మీ రిండుతై న శంక, నొండఁబనిలేదు వీరలఁనిందఱ విధి
యిటకుఁ దెచ్చె నాశంబు సేయించుకొనుటకు, నని సమాధానపఱచె నఁయ్యమర వరుల.

—: వానరులు మూలబలముఁ గాంచి పాటుట :—

ఉ॥ పుట్టలనుండి త్రాఁచుల న + మూహము వెల్పడఁగాంచి భీతిమైఁ
దిట్టలు తిట్టలై పరువు + దేఱెడి మూషికరాజులై వడిక
మిట్టి బలముఖంబులు త + మిగ నృపవర్వుల లెక్కనేయక
పైట్టలు దోఁచె నట్టలు ల + హీన భయంబునఁ బాఱె నెవ్వడిక. ౯౦౬

ఉ॥ కొన్ని పయోధిలోఁ బడెయెఁ + గొన్ని వైవంబుల రోసె నేతువుక
గొన్ని తరించెఁ గందరలఁ + గొన్ని యడంగెను కొన్ని యీడఁ ది
మృన్నలు కొన్ని మ్రాఁకులకు + హావడి దాఁచెను కొన్ని నింగిపైఁ
బన్నుగ నేగఁ గొన్ని పెనఁ + బాఱఁగలేక యలంగి చేడ్చెడక. ౯౦౭

ఉ॥ కట్టిననేతువే మనకు + గండము దెచ్చును పెంబడింతు రి
కట్టుగ యామినీచరులు + గావున దీనిని త్రొందిపోద మి
పట్టున నంచుఁ గొన్నియనె + వారలు మింటను కూడ వత్తు రిం
కెట్టని కొన్నివల్కెఁ గొని + యెల్లెడ నిండిరి సోకులే యనెక. ౯౦౮

తే॥ అర్కనుతఁడ బాంజనేయుండుఁనంగదుండును, రాము వీడకుండిరి తక్కుఁరామిపై
పఱవసాగె బయోధియుఁబల్లటిల్లె, నరసె నంతయు రామభూఁవరుండు కనుల.

సీ॥ ఈగొప్ప కూటువఁలింతకాలం బెట, నుండె నప్పుడు వచ్చెనొదుఁగుబడిగ
విసిపింపుమని రామఁవిభుండు ప్రశ్నింప వి, భీమఁ డిట్లునువెరపుతోడ
నన్నిదిక్కులయందుఁనన్నిదీవులయందుఁ, గ్రిందిలోకములందుఁగ్రిక్కిఱించి
నెలకొన్న దానవాఁసీకంబు ధూతలు, చని తోడి తెచ్చిరిఁపైస్వమందు

తే॥ ముందువచ్చెడు మూఁకయేఁమూలబలము, వెనుక రాక్షసబృంద మఁవీట్టలేదు
దుష్కృతము ముందరికిఁద్రోవఁదొడరివచ్చె, విధియుఁగొలుంబునొసరించుఁప్రేరణమున.

మ॥ అని నాచిత్తము తెల్పుచున్న దన న ధిజ్ఞాక్షుండు చిర్రవృత్తో
గనలుం గన్నుల కెంపు దోఁవఁ ద్రుటిలోఁ ధిగ్రవ్యాద సందోహముల్
కను నప్పాటులఁ జూచుచుండుడు మఱి ధి శార్యంబు చింఱింపకుం
డని కీశాలికిఁ దెల్పి తోడుకొని ర ధి మ్మా యంగదా! నావుడుఁ గాంఠి

మ॥ అతఁడుఁ వారలఁ జేరి యో గిరసలా ధి రా! నిల్చి నాపల్కులఁ
శ్రుతులం జేర్పుండు వెండి పొండనినఁ గీ ధి శుల్ గొండఱాలింప న
మృతి గాన్పింపక పాటి రవ్వలకు న ధి మ్మానించుచుం గొంద తే
మతి బోధించెడువాడవంచు నిలువఁ ధి మన్నించుచు న్నవృత్తులఁ

ఉ॥ జేనికి జంకిపాతెదరు ధి తేఁకువ మీరలు దెల్పుడన్న న
మ్మానితఁ గాంచి వారలును ధి మన్నెడ! చూడవో! సోకుమూఁకలఁ
బూనికఁ బోరి చచ్చి మఱి ధి పొందెడి దెయ్యది యింద్రజిత్తుచే
నైన యవాంఠ్రముల్ తలఁప నైనను చాలుదుమేమి చెప్పమా?

ఉ॥ వెన్నుండు గట్టువిల్తుండును ధి వేల్పులు నోడిరి సోకుతేని య
ప్పిన్ననిచేత నాతనికి ధి వీగినవారలె వీరు! వీరలఁ
మన్నియ లిద్దఱేచి యని ధి మార్కొని గల్చెడువార తొడుగే!

తిన్నగఁ జూడుమీ యునుఱు ధి తీపని మున్సినవేమి? యంగదా! గాంధ

తే॥ చిలువతాలుపులోఁ బచ్చపలువతాలు, నలువతో నింతికొప్పుంజగలిసి దురము
నలిపి పెక్కువేలేండ్లొక్కపొలనుదిండి, గలువల్లేరి వీరలాగలుచువారు! గాంధ

తే॥ కోఁతిగుంపు లన్నిటి నొక్కఁకూళ యెఱచి, దిండి మ్రుంగుటకుం జాలఁకుండు వీరి
కూటువుల నొకప్రాద్దెల్లఁగూడియేని, పలుకువెలది మగండనితెలుపఁగలఁడ!

తే॥ తలలు పది చేతు లిరువదిఁకలపు పొలను, దిండియొకిమీనికని వెఱఁతిపుచుచుండ
నిచటఁ గల మన మగవారికేమి వేయి, తలలు రెండువేల్పుతులఁగలవెచెవును!

తే॥ కుంభకర్ణుని చేవిల్లుఁకూడియెత్తఁ, జేవ లేకుంటి మాతనిచేత రీపు
నెఱుంగుదువుకద పసివాడఁవిట్లువచ్చి, యుంటి వినుద్రొమ్మరులకంటెఁనోవఁగలమె?

తే॥ హనుమ బలిమియు సుగ్రీవుఁనలపు రామ, లక్ష్మణుల వింటినేర్పు తలంచి చూడఁ
దమ్ముతముఁగాచుకొనునంతఁతరముగావు, మనలఁగాచు పెక్కడిమాట! మఱివఁదగును

ఉ॥ రాముండ యేలనేమి? మఱి ధి రావణుడేలిననేమి లోకముల్

తామ సళింపకున్నఁగదఁతక్కినవెల్లెఁ; భుజించి ధాఁగఁగా

భూమిధరంబులందు ఫల ధి ముల్ జలముల్ గుహలుండ మమ్ము నీ

నేమిటి కింకఁ బిల్చెద వ ధి హీనగుణాకర! యాక్ష యాగదే! గాంధ

చ॥ విరవిరవోయి వార లిటు ♦ వేడగ నంగడుఁ జాలకించి యు
 చ్చెరువున జాంబవంతుఁగని ♦ చెల్లుగ నిట్లను నూర్చునొద్ద వ్యా
 కరణము నేర్పినట్టిఁడగు ♦ గాడుపువట్టికి నుద్దియైన నీ
 వరయఁగ నిట్టులైన మఱి ♦ యజ్ఞుల నంగతి చెప్పనేటికి? ౯౨౩

ఉ॥ పన్నగతల్పుఁడే భువన ♦ పావనుఁడౌ రఘురాముఁడంచు మా
 కెన్నఁగ బోధనేసి వెల ♦ యిందితి మున్నిపు డిట్టి మూర్ఖుల
 దిన్నఁగఁ దెల్పి పోడిమిని ♦ దేర్పక భీతిలితేని కీర్తియు
 విన్ననువేమగు? గుదిసి ♦ బీరము మానుట వీరధర్మమే? ౯౨౪

చ॥ అడరుఁగ గీర్తి వోవిడిచి ♦ యాఱడిపాలయి యెందువోయిన
 బ్రదుకఁగనాన! కాలుఁ డెదుఁగ నిలువ? సుధయంచు నంజుడు
 విదితముగాఁగ నిచ్చినప్ర ♦ వీణుల మౌదుము నమ్మియున్న న
 ద్విద్వలను మోసపుచ్చి యని ♦ వీడిన నింతకుఁ జాపుమేలుగా! ౯౨౫

తే॥ దేవదానవుల్ చేరి మ ♦ ఖింపలేని, పాలవెల్లిని చిలికిన ♦ వాలి నొక్క
 కోలనేసిన బలము లఁకోంపలనఁ, గడలిఁ గాల్పుట మఱచితో? కానవొక్కొ!

చ॥ దనుజ బలంబు లెన్నయిన ♦ ధర్మములేదట ధర్మ మున్న చెం
 తనె జయముండు నిశ్చయ మ ♦ ధర్మము ధర్మము నెందుగెల్వ లే
 దనుట వినంగలేదొ? యిది ♦ యా మతిమంతునిరీతి? పిచ్చినా
 నినిబలె బందలం గలిసి ♦ నీవును పాటుట యుక్తకార్యమే? ౯౨౬

చ॥ అనుటయు సిగ్గుచే నవన ♦ తాననుఁడై యను జాంబవంతుఁ డీ
 వను టుచితంబయైన నిపు ♦ డచ్చటఁజేరిన సోకుమూఁకలం
 గనుటకునేని యాత్మ ధృతి ♦ గాంచుటకేని పినాకికేనియు
 జనునొకొ? యల్ప వానరుల ♦ నంగతి నెంచఁగ దోసమున్నదే?

ఉ॥ కాంచితి దేవదానవుల ♦ కయ్యము మూలని మూల్యవంతు ము
 గాంచితిఁ గాలనేమి మధు ♦ తైలభులగ గనకాక్షు సోదరుం
 గాంచితి హాలహాలమును ♦ కాంచఁగలే దిటువంటివారల
 మించి యముండునే నధిగ ♦ మించి విరోధము గొన్న వీరితో? ౯౨౭

సీ॥ బలముకంటెను వర ♦ బలము గల్గినవారు, మాయల గడిదేఱి ♦ మలయువారు
 కడలి యిసుకకంటెఁగడులెక్క గలవారు, కలికంటె నెద చెడ్డ ♦ గలుగువారు
 కృత హస్త లతితరా ♦ కృతులు వీరలఁగన్న, యమరవర్షమె భయఁమందుచుండ
 మనకు దిట్టతనంబుఁమఱివచ్చునేమి? యి, ట్లున్న నెట్లున్నఁ జాపున్ననైన

తే॥ పోరునకు జంకిపాటుటఁమేరగాదు, యశము లోలఁగును కౌరవఁమట్లు నిక్క
 మైన నొకమాట శ్రీరాముఁనాననంబు, నెదుట నిల్పుట యెట్లు? మోఁపెత్తుటెట్లు!

తే॥ భల్లుకేందుఁ డిట్లాడంగ ♦ వజ్రభిన్న, నైలవక్షుండు శ్వేతాద్రి ♦ వ్రాలినట్టి
కారుమబ్బునాఁ దెల్లనిఁగారు మీఁద, వెలయువజ్రః మనుమండుఁపలికెనిట్లు.

తే॥ జయము నోటమి యెదిరించుటయును చంపు, తరయ వీరుల కెన్నండుఁజరుగునదియ
నిలిచినార లిచ్చటనాడుఁపలుకుల విని, కాన మీరలును విమృశ్యఁకారులెయి.

చ॥ పదరకుఁడీ భయంబు మదిఁ ♦ బాయుఁడి యెల్లర మొక్కటయ్య నె
య్యదియు నొనర్పలేము మన ♦ యజ్ఞతలెల్ల తమించు రాముఁడే
యెదిరిచి గెల్చెనేని జయ ♦ మేడైఁజ గాంతము కాదయేని పా
యుద మసువుల్ రణంబున ర ♦ ఘూర్షవల తోడనె రండు లెండనఁ.

ఉ॥ పాఠినవారమైతిమి య ♦ పప్రథమోచి జగంబు దూఱఁగాఁ
బాఠిన వారలెల్లరు ని ♦ వర్తిలనిండని భల్లుకేశ్వరుం
దూఱటలాడ నెల్ల కపు ♦ లొయ్యన వచ్చిరి రామచంద్రుఁడుఁ
దారిన గొప్పసేనఁగని ♦ తమ్ముని మోమును కాంచి యిట్లునఁ, ౯౩౪

చ॥ అసురబలంబు లెన్నయిన ♦ నంజక లేదవి మచ్చరాగ్నులఁ
దున తునఁ గాలిపోవునవి ♦ దూదివలెం బనిచేటులేదు నీ
వనమునఁ గాంచుండుము వ ♦ నాటులనెల్లర నెచ్చరంబునఁ
దెనలకుఁ బాఠినారు గద ♦ దిక్కికయింతయు లేని దీనతఁ, ౯౩౫

శా॥ ఈసేనఁ మనమీఁదికంపి యనురా ♦ ధీశుండు వెన్నాటునఁ
మోనల్ నేసి ప్లవంగులం దొడరి యె ♦ పుంజూపి వేటాడుచో
నీసామర్థ్యము చూపి నానిబలము ♦ న్నిశ్చేసి యీసేనలఁ
గాసిం బొందఁగనీక కావఁదగు నాఁకర్తింపు మీ ప్రార్థనఁ, ౯౩౬

ఉ॥ వీరలఁ గూర్చి నామది త ♦ పించుచున్నది యెచ్చరింతతో
మారుతితోడఁ గీశకుల ♦ మాన్యనితో నెటనుండుఁ డందు నా
కేరును తోడు లేరనుచు ♦ నెంచి తపించిన మోనమబ్బు నా
శ్వేరము నోటముం గలుగు ♦ వెక్కనమా నన లక్ష్మణుండనుఁ, ౯౩౭

మ॥ అదియే యుక్తముకాక నీకడన మే ♦ మర్థించి నిల్చున్నచో
నిది రక్షోబల మిద్ది కార్యకబలం ♦ బిట్లుండెనంచుఁ వియ
త్తులంబోలెను చూచుచుం దమ ధను ♦ ప్పాండిత్యముఁ మెచ్చి మే
లదిరా యంటలు దక్క నీకగు నహః ♦ యత్సంబు వేటుండునే? ౯౩౮

సీ॥ అనిపల్కి సామిత్రి ♦ యటనుండిలేవ మా, రుతివచ్చి జానకీఁపతిఁ మ్రొక్కి
యీసీచవానరుఁనెగ్గాడ కీభుజ, ములమీఁదఁ గూర్చుండిఁకలనుసేత
యుక్తంబు; కావేసియొగివెన్న నిల్చిన, నాసేవ ధరియించుఁపాసి ననుడు
నీకసాధ్యంబయిఁలోకసాధ్యంబైన, పనియొందు గలుగునేఁపవనపుత్ర !

తే॥ రావణుడు దావునకు వచ్చిఁగలముచేసి, నేని యార్చిభానిభునకుఁగివుతోడు
పడకయున్న విజయమెట్లుఁపడయఁగలము? వనచరుల నెట్లు దక్కించుఁకొనఁగలము

తే॥ ఇంద్రజితుడై కి లక్ష్మణుఁనెచ్చరించి, పంపినదియు నీతోడనేఁవాని నతఁడు

గెలిచినదియు నీవల్ల నేఁగలువవలసి, యున్నదింకను తోడు నీవున్నకతన. ౯౦౯

మ॥ అతులోత్సాహముతో స్వధర్మముగ సౌ ఁ ఖంబుల్ వివర్ణించి న

మృతి నాతోడనవచ్చు లక్ష్మణుని ప్రే ఁ మంగాచి సుగ్రీవు నం

గతి నీవుండి చరాచరప్రతతి దుగి ఁ ఖంబుల్ తొలగించి న

స్మృతి ధర్మంబును నిల్పిమా యని రఘు ఁ శ్రావ్యులభం డవ్వల. ౯౧౦

మ॥ నీవును తమ్ముతో నిలిచి ఁ నిర్జరవైరు లొనర్చు నీచ మా

యావిధులెల్ల నారసి ర ఁ యంబునఁ బెల్వకయున్న సాగునే?

రావణమర్దనంబు నమ ఁ రంబున నీవకదా విభీషణా!

భావి శుభప్రవృత్తి కిల ఁ బంధుర శక్తియు జీవగణ్ఠయు. ౯౧౧

తే॥ అనిన రాముని వాక్యంబులొదరించి, పావనియు విభీషణుడు సుగ్రీవుఁ డధిక

మోదమంది వానరసైన్యంములను కావ, సమ్మతించిరి చనిరి లఁక్ష్మణునితోడ.

మ॥ దనుజధ్వంసి నమస్త్రియల్ నలిపి కో ఁ దండమ్ము చేసంది శిం

జని నెక్కించి విశాల వక్షమున ర ఁ క్షీభూతమా కంకటం

బును లీలఁ ధరియించి యక్షయ శర ఁ ప్రోద్దీప్త తూణీరముఁ

వెనుకం దాల్చి రణగ్రమందు నిలిచెఁ ఁ విశాంతి గంభీరుడై. ౯౧౨

అ॥ నూఱుయోజనములఁదూరంబు నిండిన, నేన ముందు నిలుచుఁమానిమోద

ననురనేనవైచుఁనాయుధ వితతు లా, కనముగప్ప సురలు ఁ కాంచి భీతి. ౯౧౩

శా॥ రామా! భక్తభయాపహరక తను ఁ త్రాణంబ! నీలాంబుద

శ్యామా! రాక్షసభీమ! ధార్మిక జగ ఁ తృంస్థాపనా! నీవు గా

కీమానంబగు దైత్యనేన కెదురై ఁ యెవ్వఁడు నిల్వంగ ని

చ్చామోదంబున నోపు? మాహృదయ వాం ఁ ఛాపూర్తి గావింపనే!

మ॥ అని ప్రార్థింపఁగ మానులుఁ నకల ధ ఁ ర్మాచార సంపన్నులుఁ

దనుజాధిక్యము రాము నొంటియు మహాఁదైన్యంబుతోఁ గాంచుచుఁ

గనులఁ బాష్యము లోడ్చుచుఁ మనము వైఁక్ల బ్యంబు నొందంగ రా

మునకుఁ మంగళ మబ్బుఁగాతమని ప్రా ఁ పుంగోరి దీవింపఁగ. ౯౧౪

తే॥ తక్కు సిద్ధసాధ్యాదులుఁదాశరథికి, విజయమగుఁగాత దైత్యాలిఁవిజుగుఁగాత

నేఁటితోడఁ బాపమ్ములుఁనీఁగుఁగాత, మనిరి దనుజవీరులు కాంచియచ్చెరువున

చ॥ నిలుకడ తప్పి వానరులు ఁ నిల్వక పాటిన శత్రునేనలో

నిలిచి శరౌనసంబుగొని ఁ నిశ్చలుడై మనమోది కెక్కటి

- గెలువఁగ నెంచిరాక తన ♦ గెల్పునకంటెను దొడ్డకాదె ? యిట్టలముగ మాల్యవంతుఁడు విడిచిబన నేయునె ? బొంకులాడునే ? ౯౪౯
- మ॥ మును దేవాలి పురారితో రథికులై ♦ మున్నాడిరాఁ దార్జ్యుపై మన సద్వంశవినాశకుండయిన య ♦ మ్మాయావి వైకుంఠుఁడుఁ ఘనుఁడై వచ్చి యెదిల్చె; వీఁడొక ధను ♦ హ్మాండంబుతోఁ గాల్చుడఁ మనపై నెత్తెఁ జలంబు సాహసము సా ♦ మధ్యంబు మెచ్చొంగదా !
- మ॥ హరులుఁ దేరులు గౌరులుఁ శరభ సిం ♦ హవ్రాతముల్ త్సుబ్ధ సాగర సంతాశములై యెలర్పఁ గనుచుఁ ♦ గౌతూహల స్వాంతుఁడై త్వరితోత్కంఠత రండురండనుచు నా ♦ హ్వనించుచున్నాఁడుగా ! ధర నిట్లెవ్వఁడు నిల్చి పిల్చి మరలెఁ ♦ దర్పించి ప్రాణాలతో. ౯౫౦

—: శ్రీరాముఁడు రాక్షస బలముల నుఱుమాడుట:—

- మ॥ అనిగర్జించు చఖర్వ గర్వమునఁ గు ♦ వ్యష్టోర సింహంబు వారణ యూధంబులు చుట్టినట్లు బలద ♦ ర్వుభ్రాంతులై రాక్షసుల్ తను ముట్టంగని మేలుమేలనుచుఁ గో ♦ దండంబునఁ శింజనీనినదంబుం బరచించె రాముఁడు లన ♦ నిర్భూత ఘోషక్రియఁ. ౯౫౧
- శా॥ మాతెఁ సాగర భారలొక్క మొగి న ♦ మ్మూతంగ యూధంబులఁ దాతెఁ వేగము వారువంబులకుఁ గ్రో ♦ ధంబుల్ దిగంబాటఁగాఁ దీతెఁ వీరుల శౌర్యధైర్యములు భీ ♦ తింభ్రాంతి నిండాదుటఁ మీతెఁ దాహము నోభులెండె మనముల్ ♦ మేండ్రించె దైత్యాలికిఁ.
- చ॥ తురగ పిశాచ సింహములు ♦ దుర్భ్రమచే నడ తారుమాటుగాఁ బరుగులువాటి తేరులను ♦ పాడుగఁ గూల్చె మతంగజంబులుఁ వెఱగొని మావటీండ్రఁ దమ ♦ భీకర హస్తముతోడ నీడ్చి యుర్వరఁ గొని మోది యిచ్చనడిఁ ♦ బాతెను ఖోభము పుట్టె సేనలో.
- చ॥ ఖచరులు దుర్నిమిత్తములఁ ♦ గాంచి నిశాచర నాశ సూచక ప్రచరములంచు వంతసిలి ♦ పాడిరి యాడిరి క్రూరరాక్షసుల్ విచలితులయ్యు రోషమున ♦ వీఁగక పైకొన రామభద్రుఁడుగ గుచరులమీఁద బాణముల ♦ గుప్పెను లెక్కకు మిక్కుటంబుగఁ. ౯౫౨
- మ॥ హరులపైఁ గరులపై ♦ శరభ సింహములపై, వీరులపై వారి ♦ తేరులపయ శరములపై శరా ♦ ననములపై భట, శిరములపై వారి ♦ యురములపయఁ గరములపైఁ బరంభవరులుగా శరములు, గురియింప నురలెనుఁకుంజరములు దొరలెను వీరుల ♦ శిరముల కరణిని, తురగోత్కరంబులు ♦ మరమునందు

తే॥ విటిగి యటిముటియైపడు + విండ్ల వలె నె, సిడములును పొడిపొడి యయి + పుడమిఁబడియై
చంద్ర రేఖలవలె నిశా + చరుల కోఱ, దంతములు పలపలరాలి + ధరణిఁగూలె.

సీ॥ నుడిగాలితో జడి + పడియైన చందాన, రామ నిశాత మా + ర్గణము లొలయఁ
దుంగ మాతంగ తుంగ + శతాంగ భ, టాంగ సంఘంబులు + త్రుంగి పడియై
నోవ్వంబు గొఱుకుచు + నుండు దంతంబులు, కోపంపుఁ జూపులఁ + గొఱులు కనులు
కరవాలు వీడని + కరములు గర్జిల్లు, మూర్ధముల్ పరుగిడు + మొండెములును

తే॥ పాఱుర కప్రవాహముల్ + మీఱితునిఁగి, పడిడి యవయంబులతోడఁ + బ్రధనభూమి
చూడ బీభత్సమయ్యె రఁ + ధ్రోగణముల, యాయుధము లొక పనియేని + చేయవయ్యె.

సీ॥ అమ్మలతోఁ గార్పు + కమ్ములు తెగుమున్నె, కత్తులూనిన కేలు + కత్తి రిల్లుఁ
గేలకు మున్నుగాఁ + గాభులు తెగుచుండ, నొకటిపై నూఱు సా + యకము లరుగుఁ
దురగంబులకు మున్న + భురములు తెగుచుండు, భురములతోడఁ జ + క్షువులు పోవుఁ
జక్షువులకు మున్న + వక్షముల్ పీలును, వక్షాలతోఁ జేలు + పదనములును

తే॥ తప్పిపాఱినదొక్క త + త్రడియు లేదు, శ్వాసమార్పుట కేని రా + క్షసుల కెడము
లేమిఁదబ్బిబ్బులై వారు + రాము నొంచు, వెరపు దొరకక యూరక + యురలుచుఁడి.

సీ॥ చనఁ దలఁచకమున్నె + చచ్చి పడుచునున్న, శవ నివహము దాఁటి + చనఁగలేక
చన్న వేలకువేలు + కరములు తాఁక నొ, క్కరభంబు నూఱు ము + క్కలుగ విఱుగు
సంబకంబులు పంచి + యనరు లంటఁగ మున్న, చచ్చిపపోల్కి గ + జంబు లురలు
నెనిమిది దిక్కుల + నెనసి యొక్కుమ్మడిఁ, బమ్మి నవీరులా + వలికె బోరు

తే॥ అరడములు బార దూరంబు + నరుగలేడు, వారణంబు లూరక మ్రాలి + పనధఁగూలె
తురగసంఘంబులును పని + తోఁచ కుడిగ, భటులు బలియైరి మి + త్రికి + బరువు తగ్గి.

మ॥ జలజాక్షుం డొకయన్త్రుమేయ శతమై + సాహస్రమై నూఱు కో
టుల ప్రాణంబులఁ దీయునన్న నుడి నాఁ + డు న్నేడు సత్యంబుగాఁ
గలనం జచ్చినవారి నెంచి విధి లె + క్కల్ తప్పు గావించెఁ బ్రా
ణులఁ గొంపోయెడి కాలుఁడంతపడెనో? + నోపెంత దానొందెనో? ౯౬౦

శా॥ సీరంధ్రక్రియ వారిదాఘ విగళ + నిర్భూత సంహోహముల్
జాఱం గాలు సరణ్యలీల శర సం + జాతానల జ్వాలల
సారంగంబులపై శతాంగములపై + జాల్వారు లెక్కంబు లే
దారినబోయెనో? బూదియై శ్వసనుఁ డు + ధ్వండీరది కొంపోవఁగ.

చ॥ తునిగిన శూల కంత శర + తోమర సంఘము తూపుత్రోపుచే
వననిధిఁ జొచ్చి చుట్టను ర్ + వంబునఁ ద్రావఁగ నీరు వట్టి జీ
వనచరరాశి చచ్చె నట + పండలిగట్టి పయోధి యెండఁగ
వనజ హితాన్వయప్రభు న + వారణ భూణ జవంబు నేమనగ? ౯౬౧

చ॥ అరి మద భంజనుండయిన ♦ యర్కకులేళు నిశాత సాయశో
త్కరము పురత్రయంబు వడి ♦ దాహ మొనర్చిన వైష్ణవాస్త్రము
కరణిని పోయి దానవ ని ♦ కాయ శిరగి పద హస్త సంఘము
జాటుచుఁ జూడఁజేసినది ♦ నుందర హేమ శతాంగ పాళితో. ౯౬౩

చ॥ ద్విరదచయంబుమీఁది భట ♦ తీవ్రతరాయుధ శస్త్ర హస్తముల్
ధరణిని త్రాచుఁబొముల వి ♦ ధంబునఁ గూలుచుఁ ద్రుష్ట నోష్ఠముం
గఱచిన శీర్ష వర్షము ల ♦ కాండ పయోద హుతాశనాశనుల్
పఱచిన తీర్షగాఁ బడియె ♦ భాస్కరవంశ్య శరాననోద్ధతి. ౯౬౪

చ॥ విలయ పయోదముల్ గురియఁజేర్చిన వారిధియట్లు సంగర
స్థలము రహింప రక్తమునఁ ♦ చాతెను తేరులు మావటిండ్రతోఁ
బాలుచు మతంగజంబులును ♦ పూడఁ బదాతిచయంబు పూడఁ జే
జాలు పడి పూడఁ గొన్నినుడి ♦ చుట్టి భ్రమించెను దిక్కుదోఁపమి. ౯౬౫

క॥ తెగి పైకెగిరిన శిరములు, తగులు ననెడి భీతి సురలు ♦ తలఁగిరి ధరకు
దిగుతలలు శిలలపోలికె, దగులుననుచు భూజనములు ♦ తాటిరి దెనల. ౯౬౬

చ॥ ప్రళయ పయోదధారల తె ♦ అంగున రామ శరాళి పర్య నా
కలఁకునఁ ద్రెవ్వు మస్తములు ♦ క్రాగిన కన్నులతోడ భేచరా
వళిఁగని మేఘమాలికల ♦ భంగిని నింగిని నిండుచు మహా
నిల హతిచే విమోహములు ♦ నేలను కూలు నిధంబునం బడు. ౯౬౭

సీ॥ కొంతఱు దివ్యాస్త్రు ♦ బృందంబుఁ గొందఱు, గదలను గొందఱు ♦ ఖడ్గములను
గొందఱు ప్రాసముల్ ♦ కొందఱు తోమరార్, కొందఱు ముద్గరార్ ♦ కూడినైవఁ
గొందఱు తాఁకిరి ♦ కొందఱు దుమికిరి, కొందఱు తిట్టిరి ♦ కొట్టినారు
కొందఱు పొడిచిరి ♦ కొందఱు విడిచిరి, కొందఱు వినరిరి ♦ కొందఱు టుగ్ర

తే॥ దృష్టిఁ జూచిరి కొందఱు ♦ తెరలినారు, కొందఱు తూర్పిరి డాఁగిరి ♦ కొందఱు అర్కుఁ
గ్రమ్ము కారుమబ్బులవలెఁగ్రమ్ము తుదకుఁ, బడిరి సమరస్థలము బట్టఁబయలుగాఁగ.

సీ॥ వీసిన వేసిన ♦ యెత్తిన పట్టిన, యాయుధముల రామ ♦ సాయకములు
విటుచుచుఁ బై పయి ♦ బెరసి గజావలి, నురలఁద్రోచు గుఱాల ♦ దొరలఁదాచు
శిరములగోయును ♦ శరములఁద్రోయును, విండ్లువిటుచు మేలుఁగండ్లు పఱుచుఁ
గవచముల్ భేదించుఁగరముల ఛేదించు, స్థైర్యంబుఁ పోకార్చు ♦ శ్రమముఁగూర్చు

తే॥ బలముఁదొలఁగించు శిలలను నలఁగ దంచు, దరువులంద్రుంచు వైచిసగిరులఁద్రెంచు
అవాహి యేమిందు రాఘవునస్త్రులీల, బట్టబయలయ్యె రాక్షస ప్రధనభూమి.

లయగ్రాహి॥

కాలుతెగి కేలుతెగి వేలుతెగి వాలుతెగి మేలుతెగి రాక్షస శరాలి తెగిపోవ
గూతఁ గరితండములుఁ మాతె ఖరు సంఘములుఁ తూతె భటబృందములుఁ ప్రీతె
రథపాథుర్

వేళకొలఁది విశిఖఁజాలములు తక్కుఁగలకీల లెగఁజమ్మెడి కఠారాఁ పరిఘాదుర్
లీల నొకకీల ఘనఁభేల గొనునోలి బలఁజాలి వనమాలి తనఁకొలఁలఁ గవించె॥

తే॥ లెక్కలేని దోహదరుఁలొక్కపెట్ట, నొక్క నరుపైన శరవృష్టిమిక్కుటముగఁ
గురిసి రామబాణములచేఁగొండలన్లు, దొరలి పొరలిరి దురమునఁశిరములూడ.

తే॥ వేయికరుల చేవగల దైతేయుల కొక, శరమువంతున శ్రీరామఁచంద్రుడేసె
రక్తవాహినిఁ గూలి తిరములఁజేర, లేక పెక్కినఁగులు వార్ధిలీనమయ్యె.

తే॥ తెగునుకొండలు పలయముల్ తెగును గదలు, విఱుగుఁ గుంతముల్ దంతముల్
విఱుగుఁ గరులు
హరులుఁ దేరులు విఱుగు క్షణార్థమందు, రామబాణ మొకొంటిచేరణమునందు.

తే॥ జగము లేకకాలంబునఁజంపఁజాలు, జముఁడు మంత్రులు దూతలుఁచరణయుగము
గలుగువాకొటఁ బరుగిడియలసినారు, పొలియు ననురుల యనుఱులఁమోవలేక.

ఉ॥ కుప్పలు కుప్పలై కలనఁ గూలిన దంతులు తేరు లశ్వముల్
తిప్పలు తిప్పలై పెరిగి దివ్యులమార్గము నంటుచుండిన
దెప్పితినట్టు లట్టలొగిఁ దేలి నటంపఁగఁ జచ్చుపీనుగుల్
తెప్పనఁ బ్రాణమొందెనని దిగ్భ్రమఁబాతెను జీవసంఘముల్. ౯౧౯

ఉ॥ నల్లనిభానుఁబోలి కిరఁ గంటలు చిందెడు రాఘవుండు పైఁ
జల్లినయట్లు రక్తకణఁ జాలము పర్వ యుగాంతజేర భా
సిల్లెడు భానుమూర్తియనఁ జందిన శాత్రవరక్తమందు రం
జిల్ల మునింగి లేచు ముని నేవృన్ది భార్గవుఁబోలె శోభితఁ. ౯౨౬

ఉ॥ చిచ్చుఱ పిద్గులట్టి రఘుఁ శేఖరు తూపులు క్రమ్మ మస్తముల్
ప్రచ్చి నశించుచుండఁ దమ వారలు చచ్చుట చూడలేక వి
వచ్చుము నోర్చి యుత్సుకతఁ వ్రాల్పక మూఁగిన సోఁకుమూఁకలు
గ్రచ్చుఱ సీఁగలట్లయిరి రాముఁడు కల్లునుపోలె నయ్యెడఁ. ౯౨౭

ఉ॥ క్రమ్మిన దానవావధులఁ కంఠమాలం దెగనేసి వ్యోమ మం
గమ్ముల యాటలాడె దగఁ నచ్చనగండ్లను గ్రచ్చకాయల
జమ్మెడిలీల శీర్షములఁ జమ్ముచు నస్త్ర విధాన నైపుణి
బమ్మిన తేరులం గరులఁ భగ్న మొనర్చెను నుగ్గు నుగ్గుగఁ. ౯౩౪

చ॥ పలువురుప్రాణముల్ విడిరి ♦ పల్వురు పాటిరి నూటి తప్పఁగాఁ
బలువురు దాటుచుం బొరలి ♦ బన్నము నొందిరి కుంది కంది లోఁ
గలఁగిరి మండి మాఁడిరి పొఁకాలిరి నిక్కిరి మక్కి రాంత్రిముల్
వలనగఁ జెక్కి రేడిచిరి ♦ వంది రెదిర్చిరి పోరి చచ్చిరి. ౯౭౯

తే॥ కవచ కుండల కేయూరకటక మకుట, కంఠికా హరవితతులుకలనఁ దునిగి
దొరలు వారిమేనులనుండిఁత్రుంగి యురలి, మొగులు గములందు మించులపగిదిమొఱసె.
సీ॥ పెనుకనున్నాడు ముందున నున్నవాఁడొగి, వదనమందున్నాడుఁపొదినిగలఁడు
తలలపై నున్నాడుఁమలలపై నున్నాడు, కెలకుల నున్నాడుఁక్రిందఁగలఁడు
మింటిపై నున్నాడుఁమంటిపై నున్నాడు, కత్తుల నున్నాడుఁకరులమీఁద
ఖరువులమీఁదనుతరువుల మీఁద స్వం, దనములమీఁద సంతటను గలఁడు
తే॥ నాయెదుట నాయెదుట నిల్చిఁనాఁడు నీదు, కనులనున్నాడు కోదండకరుఁడటంచు
కఱకుసోఁకులె బ్రమసి వాచఱచునట్లు, మించి యెల్లయెడల సంచరించె నతఁడు.

చ॥ జలధులయందు లోకముల ♦ శత్రు సమూహములందు పెక్కు మా
యలఁగొని కామరూపముల ♦ నందు నీశాచరరాజు చింతనం
బుల నెదలందు వెల్పులను ♦ పొల్పుగ నిల్చినవాఁడు మెల్పునఁ
బలిబలియంచు బల్కఁదగు ♦ పద్ధతినొప్పెను రాముఁ డెల్లడఁ. ౯౮౨

శా॥ నానానాన విధాన చారముల వి ♦ న్నాణంబుతో నుండె నీ
భూనాభుండను బుద్ధితేక మఱుఁగై ♦ పోయెంగదాయంచు వి
జ్ఞానానంద మయాత్ముడై మఱచెఁ గ ♦ క్షంబంచు గీర్వాణు ల
జ్ఞానావస్థ భజించి దిగ్భీముల నా ♦ శంకించి రప్పట్టునఁ. ౯౮౩

క॥ చండానిల వేగంబున, ఖండిత తరుకాండమట్లు ♦ కర్పూర గణముల్
తుండములై దెనలం బడ, భండవమునఁ దిరిగె రామ ♦ భద్రుఁడు పెలుచఁ.

క॥ హరులు కరులు వీరభటులు, నరదంబులు గిరులఁబోలె ♦ నవనిం బెరుంగఁ
గిరినుండి గిరికి దాఁటెడు, కరణిం దిరుగంగవలసె ♦ గాకుత్స్థుఁ డటఁ. ౯౮౪

క॥ అంబరమంటెడు ధ్వజ చీ, నాంబరములతోడ గొప్ప ♦ యంబారులతో
డం బూడి మునిగె గురు ర, క్తాంబుధిలోఁ గరి ఘటలు ప్ల ♦ వావలి కరణిఁ.

క॥ తెగిన సురారుల శిరములు, నెగసి మరలఁ బుడమిఁ బడెడి ♦ నియతిం జూడఁ
దగ విజయలక్ష్మి చేసొని, యెగురవముచు జలజ వితతికెనయై యుండఁ. ౯౮౫

క॥ వాలమ్మలఁ గరములతో, వాలమ్మలు గరము విజిగ ♦ వాలెమ్మగ జే
వా లమ్మలుకుల కెయై, వాలమ్మల బోలు ♦ దైత్యవర్గము నమసెఁ. ౯౮౬

క॥ భేటకములు తునిగిపడెఁ, ఘోటకముల తలలతోడఁ ♦ గూటువ లగుచుఁ
ఘోటకముల కిమ్మయి చను, హాటక కోటిర మన్ల ♦ కావలితోడఁ. ౯౮౭

క॥ క్రూరుల దంష్ట్రలు తెగి తను, గౌరుల మేనులను చొచ్చి + కారుమొగులునం
దూఱు లనదాబుల శశిం, గోరు లలిని తోచెఁ జూచు + గీర్వాణులకు॥ ౯౯౦

క॥ అక్కుటిలుల పెనుకోజలు, మిక్కుటమగు కరి రదములు + మేదిని నిండఁ
బెక్కురు కల్పంబులఁ గల, పెక్కురు నెల లొకటఁ చేరు+పేరిమినిప్పె॥ ౯౯౧

క॥ అనురుల తనుగిరులందున, వినరముగాఁ బొడమి దెసల + విరిసిన రక్త
ప్రసరమున నచటి జనములు, పసరములును చనియె నెక్కి + పర్వతములకు॥

క॥ నిండా దివి జీవతతిచే, నిండాం భువి దానవ శవ + నివహముచేతఁ
నిండా శరధి రక్తముచే, నిండా సురల కనులు రామ + నిపుణత్వముచే॥ ౯౯౨

క॥ కయిదువులు రక్త నదముల, వయి వడివడిబోయి బహుళ + వనచర వితతిఁ
బయి దవిలి సరగఁ ద్రుంపఁగఁ, జెయిదంబులు తఱుంగ విఱిగి+చేడ్పడి చచ్చె॥

మ॥ బలహీనుండగు నొక్కమానవుడు పై + పైఁ బేర్చి దోపాచరా
వలి కామించిన వ్యూహముం జెఱచి త + త్పండిత్యముం జూపి దై
త్యుల ఖండింపఁగఁ బండ్లు గీటుచును వ్య + ధ్ధుబోలె నిట్లుండుటా?
యలుచుం జంపెదనంచు వహ్ని కడు రో + పాయత్తుడై లేచుచు॥

—: పహ్ని దానవసేనలఁ బ్రోత్సహించుట :—

చ॥ ములుకులు వచ్చి పైఁబడక + మున్నె నిశాచరు లంద టొక్కపై
యలుగులపాలు నొంద కొగి + నాతనిపైఁ బడ నల్లి చావఁడే?
జలధులపోల్కి గానఁబడి + చప్పిడి చేతలఁ జేయుచుందురే?
మలకలు మాని పైఁబడుడు + మ్రూల్పుడు లెందని ప్రోత్సహింపఁగ॥

పంచచా॥ చలంబుతోడఁ గర్బురుల్ వి + చారదూరులై వెనఁ
బలంబు చూపి యొక్కకొండ + పైని పెక్కు మేఘముల్
జలంబు చిందు భాతి నైక + సాయకంబు లేసి తా
వలంబు తూలఁ దర్జనంబు + భర్జనంబు నేయఁగ॥ ౯౯౩

ఉ॥ టివ్వన రామబాణములు + రేఁగుచు కీర్ణము లెన్నో చెందుచు॥
ద్రెవ్వఁజేయ రాక్షసులు + తీటిరి కూలిరి చాఁపకట్టుగా
నువ్వన నాడిపాడెను మ + హోద్ధతి నార్చె లిశాచ సంఘముల్
కవ్వన నోటిలోఁ గొఱవి + కట్టలు నాపల దివ్వెలట్టుగా॥ ౯౯౪

తే॥ రక్తపంకిల వార్ధి వ + మ్రుముగఁ దాల్చి, రక్తచందన మలఁది ధ+రా పురంద్రి
పెద్దపెద్దఁ జూడఁగ వచ్చు+పేరఁటాలి, కరణి నొప్పారె నారణ+త్సాస్థలమున॥

తే॥ ఘృత సురాక్షీర దధిలవ + జేత్తు శుద్ధ, వననిధులు రక్తమయమయి+పరఁగు కతన
సప్తవారిధులను పేరు+జాఱివీడి, యొక్క రక్త తోయధి యన + నొప్పె నపుడు॥

క॥ తోడుగుట యొకపరియైనను, వెడలు శిలీముఖము లెన్నఁవేలకు వేలె
 ప్పడు వధము పూర్తియగు న, ప్పడు లేనెలఁబోలు విల్లుపొడవయి నిలుచుక
 సీ॥ ఎత్తినవారలుఁజేసిన వారు గ, ద్దించిన వా రెది ఁంచువారు
 వడిగొను వా రోడిఁపాఱినవారు కో, పించినవారు మఁదించు వారు
 తోడరిరి యడరిఁతొడఁకిరి వడఁకిరి, మడఁగిరి బెడిసిరిమడిసినారు
 చూడ్కులు నుననులుఁచూడ నూహింపఁగఁ, దగిన యంతటి సమర్థములు కావు
 తే॥తొడిగినవివేయియలుగులుఁవడిగఁబోయి, చంపుటయొనమానముకాదుఁశతనమాన
 మట్టిదే వడి యుద్దేశఁమట్టిదె యగు, దానవ శరాళి తము గాఁలేనివయ్యె.
 సీ॥ ముందుభాగమ్మునఁమొగమును రెండు ప, క్షములును పృష్ఠమధ్యములు గలుగు
 ఘనశరపూహమ్ముఁకాకుల్ స్థకులజండు, నూదియుఁ జొరలేనిచొప్ప పన్నె
 నాయమ్ము లొగినేగియాయమ్ములం గ్రుచ్చు, వలకుల దుస్సి యఁవ్వలికి నేగు
 నాయమ్ములకుగుఱిఁమైనరక్కనులు చ, చుట్టగాక యెదిరి గొల్పుటయుఁగలదె?
 తే॥ విలయకాలానలముఁబోలియలుఁగు లడర, నెండుటదవులఁ బోలిఁయెద్దె యనుర
 వరులు; రామబాణములు వాఁగురనుపోల, దనుజగణములు తగులు మత్స్యములఁబోలె.
 తే॥ చండ మారుత మట్లు దాశరథి యొప్పఁ, జెడరు మలలకైవడిఁకుక్రశివ్య లుండ్రె
 విలయ కాలసాగరమట్లుఁపిర రామ, భద్రుఁడుండఁ బ్రాణులఁ బోలివారులుండ్రె
 మ॥ మొదలై సృష్టియొనర్చి మధ్యమగుచుక ఁ బోపించి యంతంబునై
 తుది గావించు పరాత్పరుండు దనుజ ఁ స్తోమంబుకై కల్పమై
 పొదలక దారు చరాచరంబుల విధం ఁ బుం బొంది రా రాఘవుం
 డుదధి ప్రోథ విషంబు గాఁ జనిరి మత్స్యేఘంబుగా రాక్షసుల్ గంగఁగి
 డి॥ వంచనఁ గూటసాక్ష్యము న ఁ భం బలుకాడి ధనంబు గూర్చు నా
 కుందిత నీతివర్తనుని ఁ కుంతిత వంశముఁ బోల రాక్షసుల్
 ప్రాందిత ధర్మముం జెనసె ఁ రాముఁడు; తాను విషాంబువై చనక
 గ్రంచర దాని క్షామమునఁ ఁ ద్రావిన బీదలెయ్యెరి దానవుల్. ౧౦౦౩
 చ॥ ఒక శతవాహినుల్ ముగిసి ఁ యున్నతటిక జలరాశి లంకయుగ
 నకలము నొక్కపై నమ ర ఁ ఘంబుగఁ గన్నడ దానవాంగవల్
 కకవికనొంది యేదియును ఁ కానక చిత్త కలంకమొంది కా
 ళ్లు కుదియ నెట్లుపోక దిగులుం గొని కూలిరి ముద్ది రందులక. ౧౦౦౪
 తే॥ దాసిన సురారు లనువులఁబాసినారు, కుప్పలై నింగి నంబెనుఁకుణప చయము
 ఎదిరి నెత్తురు పోలేకయెదురు తిరిగె, వెనుకనున్న నైన్యంబు ముండునకువచ్చె.
 క॥ కేచిరి కరి శరభాదుల, వీచిరి తోమర గదాది ఁవివిధాయుధముల్
 త్రోచిరి నేనల ముందున, కేచిరి ప్రాణంబు తీసియెఱుగక వారల్

- అ॥ రండిరండి మీవశంబుల బలములఁ, దెండితెండి తెచ్చి + యిండియిండి
నాశరముల కనుచుఁ దాశరధి వచించి, పేర్చి శితశరంబుఁలేర్చి యేసె. ॥ ౧౦౧౦
- చ॥ తమతమ సేన లవ్వలికిఁ + దారఁగసీయక సైన్యవాళులే
తమకముతోడ నడ్డుపడి + తార్పుచుఁ జచ్చినవారి దాటుచుఁ
దుముల రణంబుకై యఱిమి + త్రోయుట డాయుట గాంచి నిర్దురుల్
కమిలి త్రినేత్రుఁగాంచి యెద + కూరిమితో వచియించి రివ్వధిగా. ౧౦౧౧
- ఉ॥ రాణువలోన నొక్కొక్కరు + రావణుకంటెను ముమ్మడుంగు వి
న్నాణులు వారిలెక్క గణ + నంబునకందదు వంచి మించుచుఁ
జాణతనాన డాసి రిక + జానకినాథుఁడొ యొక్కరుండు మా
పోడిమి మాల్చినట్టి బల + పూర్ణులు దానపు లేమి మూఁడునో? ౧౦౧౨
- ఉ॥ రాఘవుఁ డేయునట్టి వ్రద + రమ్ముల నంతరమంద త్రుంచుచుఁ
మేఘము లట్లు క్రమ్ముకొని + మించిరి ముంచిరి వీరలగా మహా
మోఘముగా శపించి యను + పుంజము తీసినఁ దీయవచ్చు బా
ణోఘముచే జయింపఁ దర + మా మముబోఁటికి మీకుఁ దక్కఁగఁ? ॥
- చ॥ అని వచియింప శూలి భయ + మందకఁడయ్య నురారు లెందఱై
న నగిని దూడిఁగాల్పు వయి + నంబున రామ శరాగ్ని కాల్పు సే
మునుపె వచింపనే? యమృత + ముగా గరళం బవపాడి చక్కటిగా
గొనకొని గల్పనేనియును + కూరులు రాఘవు గల్వనేర్తురే? ౧౦౧౪
- చ॥ తలఁచినచో విభీషణుఁడు + తక్క జగంబున జీవయుక్తుఁడై
యలుచు నిశాటుఁడున్నె యొకఁ + డాదట నత్కృప్తగల్గ ధర్మముగా
బొలుచును మీరు దాఁగుటకు + భూధర కందర లింక రోయఁగా
వలవదు నేటితో దనుజ + వంశము మాయు నిబద్ధి నానుడూర్. ౧౦౧౫
- చ॥ అని హరుఁడాడ బ్రహ్మాయు య + భార్గవు యంచు వచింప వేలుపుర
మనమున నెమ్మదిం గొనిరి + మానవనాథుఁడు మండలికృత
స్వనిత ధనుకవయోదమన + తాత శిలీముఖ వృష్టిగూర్చి వా
లిన దనుజో త్రమాంగక శిలీంధ సమూహము సృష్టిచేయఁగఁ. ౧౦౧౬
- చ॥ అనఘుని చుట్టుకొన్న దను + జావలి స్వర్ణముచేరి యచ్చటగా
మనుటకుఁ జోటులే కలయ + మ్రాలిన మేనులు తత్తరింపఁగఁ
దునిగిన యాశ్విక వ్రతతి + తోడన దివ్య శరీరమంది మే
దినిఁ దమ గుఱ్ఱముల్ పొరలి + త్రెల్లుట గాంతురు మింబ నిల్చుచుగా.
- ఉ॥ అంబుధులందు కైలముల + యందు వనంబుల యం దెడారులగా
బంచిన నాకమందు కను + పాఠెడు మేరకుఁ దేజిమాదిసగా

దంబుగ నట్టలక దలల ♦ డాచుచు దేల్పుచు గొంచుబోవు ర
క్తాంబు నదీనదంబు లుర ♦ వై కనువట్టెను తొల్కరిం బలెక. ౧౦౧౮

చ॥ ఎదిరిచినట్టి యోధవరు ♦ లేడైతి మాలి నశింప వాహినుల్
నడమదమంద వెన్నగల ♦ సైన్యము పాతెడు త్రోవజూడ నం
గదగొని వారినాయకులు ♦ కాంచి వివేక విహీనులార! పా
తెడరె? బిడెంబులేదె? యని ♦ లేడగ జేచులపోల్కి వారలుక.

చ॥ చెవుడు పడంగ లోకము వి ♦ శీర్ణతనొంద మొయిల్లు దేవతా
నివహా శిరంబు లూగ నవ ♦ సీధరముల్ చలియింప వైచు కై
దువులు మెఱుంగుపిడ్గు లను ♦ తోయముగొల్పఁ దమస్సమూహముల్
దవిలి యెదిర్చెనాగ బల ♦ దర్పములక దనుజాలి క్రమ్మతెక. ౧౦౨౦

ఉ॥ రాముడు రండురండని న ♦ రాగముతో నతిథి ప్రకాండముక
ధామమునం దెదుర్కొను వి ♦ ధంబున నేగి పృవత్క పృష్ఠి గా
రాములు చూడఁ డెక్కిములు ♦ రాలె దిశాంతములందు వార్షముల్
భూమిని మొగ్గఁ గూలె రథ ♦ ముల్ పవి భిన్న మహాద్రులోయనక.

సీ॥ శకలంబులై పడున్వందనాంతరములఁ, దనియక కంకగృధ్రములు తూటి
బలితంబులగు కళే ♦ బరముల లాగంగ, భానుబింబము మాటు ♦ పాటునొంద
గ్రహగతుల్ దప్పంగఁగడలియు నుడియంగ, సారైకై వడి భూమిసరగఁ దిరుగ
ధర్మంబు నమవర్తి ♦ ధనువు పిశాచము, లట్టలు గదిసి నాట్యంబు నేయ

తే॥ భవుడు నింద్రుండు పద్మనం ♦ భవుడు మునులు, విబుధులును దిక్పతులు మోద ♦
వివశులగుచుఁ

బిల్లగంతులువై చి యా ♦ వింటి నేర్పు, దిట్టతనము సాహసము నుఁజించినారు.

తే॥ నమసి చతురంగ బలములుసాగరములఁ, జెదరుచుండ దుగ్ధాంబుధిఁజలుకు దేవ
దానవుల చేతులంబలెఁ దఱిమిపాటు, కఱకు సోకుల కాపులు ♦ గతులు దప్పె

తే॥ రథగజాశ్వ భటాది వర్గములయందు, గాయములఁ గలిగించు రాఁభువ కఠోర
సాయకంబు లాసేన నెంచంగఁజక్క, లుంచు కరణినిచొచ్చె నఁత్యుత్కటముగ.

తే॥ నమసేరాజువల్ మిగిలినన్వల్పబలము, నుక్కిప్రక్కకొదుగుడాగుఁదక్కుననుచు
వారి నవలికఁ బోసెకఁబాణచయము, వలన నొకఁట గట్టె మైఁధిలి విభుండు.

తే॥ బలియైన మాలిని మాల్యఁవంతునిమధు, కై టభులఁబోలి జగములఁగలఁచినట్టి
కవచధారులు రాముడుఁకట్టిన శర, దుర్గమును దాఁటఁ జాలకఁత్రొక్కువడిరి.

తే॥ చచ్చినట్టివార లెదుటఁ ♦ జచ్చుచుండ, లేచఁబడిన వారింబలె ♦ లేగి బడబ
క్రాచఁడెరలిన శరనిధి ♦ కరణినొక్క, ప్రక్కకేతించి వహ్నితోఁ ♦ బలికిరిట్లు.

తే॥ త్రిపురవైరి జనార్దన ♦ త్రిదశవిభులు, మనబలము క్రుంచలేకయే ♦ మరలినారు
బక్కమానవుఁ డీవేళ ♦ నుక్కుమీఱి, కలచుచున్నాడు రాక్షస ♦ గణమునెల్ల.

తే॥ బక్కండే జగముల గెల్వఁనోపువాడు, వేయివెల్వల తఱుమొక్క ♦ వేలుమిడిని

గెలిచె నేమనఁగలదింక ♦ జెలఁగి యీగఁ, గరుడ వితతి జయించినకరణీయయ్యె

తే॥ బ్రహ్మతోడ భవుండు గీర్వాణచయము, వచ్చి నింగిని కనఁబడు ♦ వారుగాని
కానరాఁడు వెన్నుండందు ♦ గానఁజూడ, సతఁడె యితఁడగు నను సంశయంబు వుట్టె

తే॥ పద్మసంఖ్య బలంబిట్ట ♦ పాడుపడియె, నొక్కవెల్లువ శేషించి ♦ యున్నదింక
నేమి చింతించి రాఁగల ♦ దేమిఫలము ? తలపుడన్న పన్నీయు నిట్లు ♦ పలుకఁదొడఁగె

చ॥ మృతికె గలంగి క్రమృతుడు ♦ మేని దశానను నాన్యవద్ద మే

గతిఁ దిలకించువారము ! జగంబున నెట్లవకీర్తి మోచి జ

వితమును త్రోచువార మది ♦ వీడి యశస్కర మార్గమందు న

ద్గతి యొడవంగ నీభవము ♦ ధన్యముగా విడువంగ మేలగు॥. ౧౦౩౨

ఉ॥ సంకటపాటునందవల ♦ జాగి మెలంకువతో మెలంగఁగా

లంకను వీడిపోవఁగఁ ద ♦ లంచినఁ గోలలకోట దాఁటలే

ముంకున నెల్ల రేకమతి ♦ నొక్కట రాముని చుట్టు ముట్టుచు॥

జంకెనతోడఁ జంపుదము ♦ చత్తము యోగ్యత యియ్యదేయన॥.

తే॥ అన్నిచదులు నముద్రంబునందు లీల, శలభములు దీపమునఁబడు ♦ చందమునను
విధియె సిగఁబట్టి యాద్య విద్విద్గణంబు, డాసి రాముని చుట్టె గఁదంకతోడ

తే॥ గోగణంబు నడుమనున్న ♦ క్రోలుపులిని, పోలు రాఘవునై సోకు ♦ మూఁకలపుడు
పరళు తోమర కుంత ముద్గర మునుండి, చాల శక్త్యాదులను పట్టి ♦ వైచినారు.

—: రాముండు గాంధర్వాశ్రమము సంధించి విడుచుట :—

క॥ గాంధర్వాశ్రమము రాముండు సంధించెఁ దదీయ దివ్యశరము ఘోంధ్రుఁ
గంధిని గరుడుని పావకు, గంధవహుని పోలి యడరి ♦ కడువడి నరిగె॥. ౧౦౩౩

ఉ॥ అక్షులుమూఁడు మోము లయి ♦ దగ్గిశరీరము గల్లుకోల ఛా

లాక్షునిమేనిబోలి యొక ♦ పైదయి యేబది నూఱు వేలునై

లక్షలు కోటలై పర బ ♦ లంబున నొక్కని కొక్క రాము యా

పక్షిగతంబుగా నడరి ♦ యందఱఁ గూలిచె నొక్కనైల్మిడి॥. ౧౦౩౪

సీ॥ ఏడుదీవులయందు ♦ నెనిమిది దిక్కులఁ, బాతాళమందును ♦ పర్వతములఁ

బంక్షికంధరునకుఁ ♦ బ్రతినిధులై వ్రేము, పాత్రులై దిన నిశావతులఁ గూర్చి

హారంబుగాఁ జేసి ♦ యుక్కున ధరియింపఁ, జాలు నమర్థు లఁచ్ఛటికి వచ్చి

మనలోన నొకని నీ ♦ మనుజుండు గెలిచిన, రావణునైతే మోఁగ్వంగఁగలఁడు

అ॥ కాన నొక్కడొక్కడఁకాకుత్ స్థతోడఁ గ, య్యంబునేత మేలూ? యందఱొక్క
మొగినిక్రిమ్మి వానిఁముంచుకొనుట మేలూ? యనుచు వహ్ని నడుగఁనాతఁడనియె.

ఉ॥ ఒక్కడొకండుగాఁ జని ర + ణోత్కటు రాముని గెల్వలేము మీ
రెక్కడి వార్తలాడెదరో? యిప్పటి నంస్థితిఁజూడరో? యనఁ
రక్కనులెల్లఁ గూడి బవ + రం బొనరించుటె యుక్తమంచు విం
డైక్కడి నంకులొత్తి దెన + లెల్లను బీటలువాఱ నార్పుచుఁ. గంరె

చ॥ భుజములు దట్టుచు న్నిలువ + భూరి భయంకర లీల రాక్షస
ప్రజములఁ జంపియుఁ దనివి + వారని రాముఁడు వారిఁగాంచి య
క్కజముగ శింజనీధ్వని జ + గద్దయదంబుగఁ జేసె లోకముర్
నిజపదిఁ గొల్పు సూర్యశశి + నేత్రుని శంఖవిరావమో యనఁ. గంరం

ఉ॥ పెక్కురు శాస్త్రువిద్వరులు + భీకర సక్రమ యుద్ధ కోవిదుర్
వెక్కురులై దివౌకనుల + వెంటఁ జరించిన దైత్యబంధులఁ
ముక్కులఁ గోసినారలు ప్ర + మోద మనస్కులు కాలకాలునే
లెక్కయొసర్పనట్టి మద + లీలలఁ జేలెడివారు రాక్షసుర్. గంరం

చ॥ పిడుగులు రేగినట్లు మద + భీషణ వారణరాజ యేచిన
ట్లడరి నమీకనైపుణి బ + యల్పడఁ బెక్కువిధాల నయ్యెడఁ
నడచిరి వారి యాయుధ గ + ణంబుల నేత్రములందు పెల్లుగా
మిడుఁగులు లుప్పతిల్లి గిలి + మిక్కిలి కూర్చెను భేదరాలికిఁ. గంర౨

తే॥ నేమిరావంబు కింకీణీనినదములును, సింహనాదంబు ఘీంకృతిశింజని రుతి
హేమలును భుజాస్పృశనఁ హేల లాయు, ధముల రవము లేచెను బెడిఁదంబుగాఁగ.

తే॥ వారు రావణుఁబోలినఁవారు తాము, లీల గెలువని లోకంబులేదు తత బ
లిష్ఠు లాదైత్యులను రణఁనిష్ఠతోడ, జానకీజాని యెదిరించెఁనంగరమున. గంర౪

సీ॥ వారలు పెల్లెడి + వైచు చక్రాది సా, ధనముల నడుమనే + తునియిఁజేసి
వారి ఊమ్ము లగల్చి + తేరులతోడఁ బ, రిధి బింబములు నాధఁరితిఁగూల్చెఁ
గైదువుర్ వట్టిన + కరములు మేనులు, మెఱుఁగులతోఁ బొల్చు + మేఘములన
భువివ్రాలెఁ దెగి శరఁములతోడఁ బడుకేలు, ఘణులు కొమ్మలతోడఁబడుటఁబోలె

తే॥ వార్ధిఁజేర నెత్తుటియేటఁవారణములు, కొఱదలంబలె గుఱ్ఱముర్ + కొఱలుచుండె
నాయధంబులు చోఱమీఁలనఁ జలించె, భేటకంబులు తాఁ బేర్లఁక్రియను పొరలె.

తే॥ వాతహతిచేతఁ దెరల కంబములతోడఁ, గూలు పడవలవలె నేనుఁగులు సిడంపుఁ
గంబములతోడ రుధిరావఁగాప్రవాహ, మందు మునిఁగె హఃహఃకార మతిశయింప.

తే॥ తునిఁగి రక్తవాహినియందుఁదొరలుచున్న, కరములందుశరములైకవియిండఁ
గమలవాళంబులను నోటఁగవిగొన్న, పాపురంబు కూటంబులఁపగిడి దోఁచె.

తే॥ పటికరాలతోఁ జేయంగఁబడి విడిగిన, తేరిచక్రంబులు వయోధిఁతెరల నడుమ
నురలఁబడు పూర్ణచంద్రబింబోత్కరంబు, నాఁగ నలరాఁచె గనులకుఁనాణిమగుచు.

శా॥ మాయలచే జయంబుగొను ధూర్జర ధర్మ నియ్యక్తిఁ జంపఁగా

నాయితపడ్డ రాఘవు శ ధరాన మొక్కట వంగునంత దై

తేయ శిరోమహీధ్రములు ధ తేట్టువలై గొనయమ్ము వంగఁగా

నీయక వచ్చివచ్చి పడి యిట్టులు లాడఁగనియ వింతయున్. ౧౦౮౯

తే॥ పక్షములఁజొచ్చి రుధిరంబుఁవట్టఁ ద్రావు, పక్షయుతశిలీముఖములుఁప్రసవములను
పక్షములు వెలినుండంగఁగుక్ష్మినిండ, మధువుగొను శిలీముఖములఁమాడ్కినొప్పె.

తే॥ యోజనాయతమగు నమఁరాంగణమునరమణ లోకై కవీరుడొఁరాముఁడొంటి
మెయిని పాదచారి యగుచుఁమృథము సేయు, చొక్కజాములొదిరుగంగఁనోపెనతఁడు.

చ॥ నిలిచినవారి యెట్టెదుట ధ నిల్పుచుఁ బోయెడు వారి ముంగలం

బొలుచుచు నెందుచొచ్చినను ధ పొందుగ నడ్డమువోయి రాక్షసుల్

బెలుకుట నిల్పుచున్ వినుగుఁవేసటలేక వధించుచుండ దై

త్యులు వెఱఁగంది కంబమునఁదోచు నృసింహుఁడె యంచు నెంచుచున్.

ఉ॥ ఇచ్చటనుండె నిందుగలఁ ధ డిచ్చటఁ దోచె మలంగ నాకడన్

వచ్చెను వీడెయంచు బ్రహు ధ వాఱి శరంబులు కూర్చి యేరిపై

నెచ్చటనేని వైచి మఱి ధ యెయ్యుచు దైత్యులు తమ్ముదామి పె

నృచ్చరమూని చంపుకొని ధ మాఁడిరి పెక్కును తద్రణస్థలిన్. ౧౦౯౩

ఉ॥ ఒక్కఁడు రాముఁడంట యది ధ యొప్పున? నూర్గురు కల్గి వేపురున్

నిక్కముకాదు లక్షయన ధ నేరము కోటియనంగ దబ్బుతో

పెక్కురు పెక్కుకోట్లు రఘు ధ వీరులు గల్గుదురంట నత్యవూ

నిక్కడనంచు నేలయన? ధ నెల్లడ దానయి నిండఁ జెల్లరే! ౧౦౯౪

ఉ॥ అంతట వీరరామమయ ధ మై కనుపట్ట నిశాచరాలి డి

గ్భ్రాంతి వహించి యొక్కొకరు ధ రాముఁడు నాకడఁ జిక్కినంచు దా

వంతము లీగ నంచెదురు ధ పడ్డ సురావలఁ జంపుకొంటచే

గొంత యలంత తగ్గెను క ధ కుత్స్థ కులాల్లి సుధాంశుమూర్తిన్.

చ॥ అరడములం గుఱాలవయి ధ హస్తలపై వనరాశిమీఁద నం

బరమున నున్నవాడనుచు ధ భ్రాంతిని యెందును పోవలేక ని

వ్వెరగొని నిల్చి చుట్టుచును ధ వ్రేయుచు మించి పరాక్రమించు కం

ధర నిభ దేహు వేగ బల ధ దర్పములం గనుచుండె రక్కసుల్.

ఉ॥ నిండిన భండనస్థలిని ధ సీరజనేత్రు బలిష్ఠ చండ కో

దండ విలగ్న ఘంటికలు ధ దంధణ మ్రోఁగిన యప్పుడెల్ల వే

దండ తురంగ సంఘములు ♦ ధారణి గుప్పలు కూలుచుండు బ్ర
హ్మాండము దద్దటిల్లు దను ♦ జాంగన పాళికి రాలు నశ్రువుల్. ౧౦౫౨

ఉ॥ చచ్చినవారి తేరులను ♦ చావక పోరెడి వారి తేరులం
దచ్చుగలాగి వంచిన శ ♦ రానముతో వడిగానవచ్చుటక
గ్రచ్చుట బోరునేయ నొడి ♦ కంబున రాఘవుఁ డొక్క తేరిపై
వచ్చిన చందమొంది కను ♦ వారికిఁ దోచె రణాంగణంబునక. ౧౦౫౩

మ॥ ఒకకోదండమ యున్న దూణమొక్కడై ♦ యున్న శరస్త్రమమా ?
తుకముఁ మీఱుచు వర్షబిందువుల నం ♦ దోహంబుకంటె విశే
షకమయ్యెం దనకేలు వేయికరముల్ ♦ సాగించు కార్యంబు త
క్కుక కావించె సహస్రహస్తములు వీరిక రెండుగా నయ్యెనో ? ౧౦౫౪

మ॥ ఒకమోమై మనుజాకృతిం బాలుచు నీ ♦ యుగ్రంపు దృశ్యం బన
త్యక్తమా నిక్కడ నిక్కమేర్పడె ననం ♦ ఖ్యాకంబులొ దైత్యునై
నిక సంఘాతము చేసినట్టి దురముఁ ♦ నేర్పార సంపూర్తిగా
నొకమో మేవిధి గాంచగల్గుఁ ? దలలె ♦ న్నో వద్ద సంఖ్యయముల్ !

మ॥ నిటలాక్షుండు చతుర్ముఖుండు శరముల్ ♦ నిరీతి లెక్కించి యు
త్కటమాటగ గణియింపలేక యిది శ ♦ కల్గింపొనె ? యంచు విశం
కట మోదాత్మకులై నిశాచరుల నం ♦ ఖ్యం గాంచి యీలెక్క వే
యటయుం బోలద యంచు మానుకొని రా ♦ యుద్దేశ మప్పట్టునక.

ఉ॥ సేనలు వేయి వెల్లువలు ♦ చెందిన దొక్కని కొక్క బాణ మం
చూని వచింప నై తియగు ♦ నో ? యొకటొక్కటి నూఱు తున్నలై
మేనులు కూలియుంట గన ♦ మిక్కిలి పెక్కులు వాని జానకీ
జానియె యేసెనే ? యని ప్రశంస యొనర్చిరి వానవామరుల్. ౧౦౫౫

చ॥ గొడుగులు నాయుధమ్ములును ♦ గుఱ్ఱము లేన్లులు రాక్షసావధుల్
సిడములు తేరులుం దెగి నశింపగ నై చిన బాణరాజి లె
క్కిడఁ దరమానె ? యేటివని ? యీతని లాఘవలీల గాంచుటల్
విడిచి మఱొక్కచేత తగఁవే ? యని పల్కిరి తాపసాస్త్రముల్. ౧౦౫౬

తే॥ కదనతలమెల్ల నవయవఖండసమితి, చెదరిపడియుంట యొప్పెనుఁసృష్టికర్త
జగములను సృష్టి నేయఁగాఁజతనుపఱచి, వేఱువేఱు యుంచిన యంగఁబృండమనగ.

తే॥ వీరవర్ణులు పదికొట్లుఁ ఘోరరీతి, నిధనమొంద సాధారణాయుధము లేని
చావనల దివ్యాస్త్రసంఁచయము విడిచి, కూల్తమని తక్కురక్కసుల్ఁకూడినారు.

తే॥ మొనసినారాయణాస్త్రంబుఁ మొదలుచేసి, యజాని యస్త్రంబుదనుకఁ గఁబట్టిదివ్య
శరములేసిరిఁ నాథుఁ దాఁశరధిమీఁద, నతఁడు వానితోడన వానిఁనణచివైచె.

- మ॥ కొని నివ్యాస్త్రము లేయుచో జగము సం + త్రోలించి పుష్పంబు ల
గ్నిని పడట్టులు నాశమై చనును వా + నిం ద్రిప్పలే రీఖిలల్
కనుకఁ గాత శిలీముఖంబులనె యీ + క్రవ్యాదులం గూల్తుఁ గా
కని సీతాపతి యట్టులే పఱపి మా + యంతేసె నాదైత్యులఁ. ౧౦౬౭
- తే॥ వేయివెల్లువలైన విఁద్యోషిసేన, మొత్తముగ రణమున జీవములను పాసె
బరువు తొలఁగ వసుంధరఁశరధినుండి, సరగఁ బైకుచ్చిలేచెనుఁచాలవఱకు. ౧౦౬౮
- సీ॥ వారణంబులు వేయిఁ తేరులు పదివేలు, వారువంబులు కోటిఁపాహిసీగు
లొక వేపురు నశింపఁనొక కబంధములేచి, రణరంగమందు నఁర్తనము నేయు
వేయికోట్ల కబంధఁవితతి యాడిన రామ, కార్ముకమున నున్నఁగంట మొరయు
నాగంట యొక యేడుఁనఱగడియలనేపు, ముగియక గణగణఁమోఁగుచుండె
- తే॥ తలఁపు నెఱవేఱెనని సురలోకలఁక విడిరి, నిశ్చలత నందె ధర్మంబుఁనిశ్వసింఁచె
దలలు పైకెత్తె శేషుండుఁతాపసులును, మఘవుఁడును గుండెబరువునుఁమాన్పిఁగొనిరి.
- ఉ॥ పొందిన కల్పి తమ్మునకుఁ + బొల్పుగ నిమ్మన నిచ్చి వేలుపుల్
ఁచెందిన పూర్వపుణ్యమునఁ + జెచ్చెరఁ గానకు వచ్చి యందు వి
ల్లంది నమ న్నజీవులకు + నబ్బిన యాపద దీర్చినట్టి రా
జేందుని గాంచి నోరుగల + యెల్లరు మ్రొక్కిరి జే యొనర్చుచుఁ.
- తే॥ వేలుపులు పూలు నల్లుచుఁవినుతినేయ, రాముఁ డొప్పారె నారణఁరంగమందు
భూతములు నిండినక్కలుఁపొలయుచుండు, మననమందొంటినిల్పు త్రోంబకునిపోల్కి.
- మ॥ కదనక్షోణి విరించనాండముగ రఁక్ష శ్రేణి జీవాలిగాఁ
దుదికాలంబున నెల్లజీవులను సం + తుష్టిం బునన్పుష్టికై
యుదరంబందున నుంచుకొన్న తన పూఁగోర్వదార యావంబునే
మదనాకారుఁడు పోలెనంచు వినుతింపం బూని రింద్రచామరుల్. ౧౦౭౨
- మ॥ కలఁకఁగ వీడి సురాలి చల్లిన దళల్ + కల్ప ప్రసూనంబులఁ
గలతాపుల్ తన నేదదీర్పఁ బ్రబల + క్రవ్యాద సంఘంబులఁ
బాలియంతేసిన రామభద్రుఁడు నమి + ద్భూభాగముఁగ వీడి ని
ర్మలుఁడా ప్రేముడి తమ్ముఁజూచు తమి యా + త్మం దన్ను ప్రేరేపఁగఁ
- తే॥ ఇచటనిట్లుయ్యె నచటనాఁయనుజాతోడఁ, గవులతోరావణుఁడు వచ్చిఁకడఁకరణము
నేసెనేమొ? లక్ష్మణుఁడెమిఁచేయఁగలిగె, ననుచుఁడొందరగా రాముఁడరిగెనటకు.
- ఉ॥ మర్కటనాయకుల్ రణము + మానరు మిన్నక తక్కువారలా
యర్కజ నాజ్ఞమీఱి యిటు + లాఱడి నొందుట భావ్యమే? నమి
తక్కువులై విరోధితతిఁ + ద్రత్రము చత్రముగాక యూరఁ
తర్కములేల యంచు వడిఁ + చార్కొని వచ్చిరి పోరొనర్పఁగఁ. ౧౦౭౫

౩౦ రావణ శక్తి పటలము (౫౦)

తే॥ వేయి తురగంబులం బూన్చి వేవేలుంగు, మండలముఁ గేరు తేఁకొక్కి భండనమున
సురలగెల్చిన విల్లును శరధిఁదాల్చి, రావణుఁడు చేరె వడి సమఁరస్థలంబు. ౧౦౭౬

తే॥ మనుజులం జూట్టి వధియింపుఁడనుచు వేయి, వెల్లువల తాఱ్ఱియిడి కపిమల్లరవయిఁ
దాన పోవ నిచ్చించి యాఁసేననంపి, వేఱు క్రేవకు సరిగె నఁవీర్వరగుఁడు ౧౦౭౭

తే॥ నూఱుకోట్ల రథంబు లిఁన్నూఱుకోట్ల, తురగములు పదికోటలఁకరులఘటలు
సంత కినుమడియగు నుభఁటాలితోడ, నాఁడు రావణుడేగె రఁణంబునేయ

తే॥ త్రిజగములయందు నవలి ప్రఁదేశములను, కలఁకునకు రండురండనిఁపిలుచునట్టి
భేరి కాహళ శంఖాదిభీషణరతి, మాఱుమ్రోఁగఁగఁ జెలఁచెగఁ పుషితరీతి.

తే॥ వంచితామర విధి పరిపాక రూపుఁ, డసురనాథుఁడు దశకంఠుఁడమిత చమువు
తోడ ధాత్రి యదర సమిద్దోహలుఁడయి, వచ్చుచుండుట గాంచెను వానరాళి.

ఉ॥ కాంచి దురంబులోఁ దను ని ప కాయము వీడుట వీరధర్మహా
సంచుఁ గృతాంతుఁడు వడఁకు పట్లు భుజంబుల నప్పించి గ
ర్జించుచు మ్రోఁకులఁ గిరులఁ జేకొని వ్యూహము తీర్చివేర్చి లం
ఘించుచు రండు రండనుఁడు గేరుఁడు గేకలు వైచె నుద్ధతిగ. ౧౦౮౧

తే॥ ఉనుఱు లీయఁ గాఁబోలు సఁయ్యసురసేన, వడివడిగ వచ్చి తాఁకను వానరులను
ఉభయలకు మధ్య నిప్పుకఁలుప్పతిల్లె, వాని నడుమనె రత్నప్రవాహా మడర.

తే॥ తుండులైన మొండెంబులఁనుండిలేచి, తలలు నింగికి నెగ సె నాతలలనుండి
నెగయు నెత్తురు చుక్కలాఁనింగి బరవ, సంబరంబెల్ల రణరంగఁమట్లు తోఁచె.

చ॥ అడవదయైన రాక్షస బ లాంబుధి సంబులనెత్తు చేతులగ
మడజల మానవచ్చిన ప్ర ప మత్త శిలీముఖ కోటి క్రమ్మఁగఁ
నదమదమంది భద్రగజ పంహసంబులు ప్రస్నిప్రస్ని పె
ల్లిదమగు నెత్తుటేల్లఁ బడి లియ్యము లయ్య మునింగి లేలుచుగ.

చ॥ మగువలు తొల్లి నవ్వులను ప మన్ననలగ సురతంపుఁ జెన్నెలగ
దెగువయు దుశిఖముం దొడరఁ దేజక యెన్నువ చేసి పాథుచుగ
దగవుగఁ గంకణ ధ్వనులు తాళము వైవఁగ నేడ్చియేడ్చి యీ
పగ వలదంచుఁ బ్రాణములఁ బాసిరి భర్తలఁజేరి రయ్యెడగ. ౧౦౮౬

౪॥ నాశము నొందెడు తుది తఱి, నాశిల్లు జగంబులట్లు ప నారక్షణచే

నాశము నందని సేనకు, నాశమొదవె ననుచు దైత్యనాయకుఁ డడలెగ

౫॥ తరువులు శిలలే యసి ము, ద్గర శూలాదికము విఱచిదనుజుల తలలగ

దొరలింపె దాళ ఫలముల, కరణిని రావణుఁడు కాంచి కళవశమందగ. ౧౦౮౭

క॥ పావనియును సౌమిత్రియుఁ, గ్రోవియుఁ గండ్లయునుపోలెఁగొఱలుచుఁ దునుమఁ
[బేవుల ప్రోవులు వెలువడ, మాపులు రథపాళితోడఁమ్రగ్గుచుఁ బడియెఁ. ౧౦౮౮

క॥ విలుదాల్చిన కాలునివలె, విలసిల్లుచు లక్ష్మణుండుఁవిరివిగఁ జదివెఁ
బలయుత బలిముఖి ఫలి రద, ముల వాఁడిమి దనుజసేనఁపోడిమి వీడెఁ. ౧౦౮౯

క॥ ఇఁక నొక క్షణ మిట్లే యూ, రక చూచుచు నుంటినేనిఁరాక్షస తతి నం
తకఁడెల్లఁ గొల్లగొని పో, వక యుండునె యనుచుఁ బంక్తివదనుఁడు కినుకఁ.

చ॥ శ్వసనుని వేగముం బిడుగు * వంటి బలంబును పర్వతంబులఁ
బనయఱఁ దొల్పు శక్తియును * పద్మభవాండము దాఱు చేవయుఁ
దెనలను కొల్పు నేర్పు గడి * దేజిన యంతక కింకరత్నముఁ
బొసఁగిన శాత సాయక న * మూహ పరంపర లేసె గ్రక్కునఁ. ౧౦౯౦

ఆ॥ కినుక లేఁగి పోరుఁదనుజవిభుఁడు నడు, లేఁగి యడరు కాళిఁరీతినుండ
నగచి వీచు గాలిఁకగసిన దూది పిం, జల విధానఁ బ్లవగఁచయము లయ్యె.

ఆ॥ పాటుచున్న కవులఁభయమును సౌమిత్రి, తెలిసి భీతి నొందఁవలదు వలదు
నిలువుఁ డనుచు నాంజనేయుని భుజముల, నెక్కి పంక్తివదనుఁనెదుటికేగ.

ఆ॥ ఎదిరి నిలువ దానఁవేంద్రుండు వందలు, వేలుగాఁగ వాఁడిఁకొలలేనఁ
[బతిశరంబు లేసిఁరామానుజుఁడు వాని, నడుమఁ బొడిగఁ జేసిఁపుడమిరాల్చె.
తే॥ రాల్చు సౌమిత్రి భుజము లఁశరంబు నాటు, నట్లు దశవదనుండు పెఁక్కమ్ములేసె
కొన్ని దాసి మేనిని గ్రుచ్చెఁగొన్ని దూసె, లక్ష్మణుండు కిని శరఁలాఘువమున.

ఆ॥ వానిఁ గలతఁ పటుపఁవైశ్రవనుండును, వీని గెలువ నరిదిఁవింటిచేత
వీని విడిచి చూపుఁవీరత్వ మదియేది, వీడరాదు వీని వీడరాదు. ౧౦౯౧

శా॥ దివ్యాస్త్రంబుల నేయ వ్రాల్చి నమవ * త్రిం బిల్చి చూపించుఁ గ
ర్తవ్యంబేది? తదగ్రహంబలె జగ * త్సర్వంబు బాణాగ్నిఁ
హవ్యప్రాయముగా నొసర్పఁ గలవాఁ * డర్థక్షణంబందె ని
ప్రహ్వ్యాదంబుగ భూమిఁ జేయఁ దలఁచెఁ * సాధించు మీచందమా?

ఆ॥ మున్ను బ్రహ్మ పడయుఁమోహనాస్త్రం బొందు, కలదు భవునినేనిఁగెలువఁగలది
దానివైచి నమరఁభాత్రని వీనిని, కూలఁ ద్రోతు పనుచుఁగోరి తోడిగ. ౧౦౯౨

మ॥ విడువం గాంచి విభీషణుండు రణహం * వీరా! మహాస్త్రంబుచే
నడుఁకం జేసెడి లోకమెల్ల నిది నీ * నారాయణాస్త్రంబుచే
నడఁపం జొప్పదు పన్న లక్ష్మణుఁడు త * ద్వావృత్తిఁ దద్రీతిగా
నడఁపం గాంచి దశాననుం డనుజు వి * న్నాణంబుకై మండుచుఁగా.

మ॥ ఓగి వీడుండి నిశాచరావధుల మా * యోహయముల్ దెల్పుచుఁ
దగురీతి న్నడపింపఁగా మనకు నే * తన్నాళ మిట్లుజ్ఞె దు

ర్భగు దుష్టాత్మగులాపకారకుఁ గుల ♦ భ్రష్టుఁ విశంసించి యిం
బుగ మద్వంశ కలంకముం దుడిచెదం ♦ బో యంచుఁ గోపాత్ముడై.

చ॥ మయుఁడు కుమార్తె నిచ్చుతటి ♦ మావ్యత నిచ్చిన శక్తిఁ గిన్నతో
రయమున వైచె నద్దియొక ♦ ప్రాణి నెదిర్చిన ధాతనేని చం
పియె మరలంగఁ జాలినది ♦ భీకరమై యరుదేరఁ గాంచి దు
ర్భయమునఁ దప్పికో నొక యుఁపాయము లేదను నవ్విభీషణుఁ. ౧౧౧౧

చ॥ వెఱవకు మంచు లక్ష్మణుఁడు ♦ వేగమ యడ్డమువచ్చి వాడి యం
పఱ పఱపఁ మునీంద్రునకుఁ ♦ బాపి యొసంగిన శాపమట్లు వీ
సరవడ వేలుపుల్ మునులు ♦ చచ్చెను చచ్చె విభీషణుఁడు దు
ర్భరమని పల్కుచుండ విని ♦ రాముని తమ్ముఁ డుదగ్ర వేగుడై.

చ॥ మరణము నొందినక యశము ♦ మాఁడదు ధర్మము నిల్పు నుత్తముల్
గురుసుఖ మందువారు తన ♦ కుఁ శరణంబని వచ్చువాని డె
ప్పరమున వీడరాదనుచు ♦ వక్షముఁ జూపుచు వచ్చె నడ్డుగఁ
వెఱగొని వానరుల్ విబుధ ♦ బృందము హా! యని పిచ్చలింపఁగఁ.

మ॥ అతనిం దాటి విభీషణుఁడు చనఁగా ♦ నయ్యిర్వరగ మిఱి వా
లి తనూజుండు దృఢాత్ముడై యెదుట ని ♦ ల్చెఁ వానిఁద్రోపాడి న
స్మతి సుగ్రీవుఁడు పోయె నాతనికి ము ♦ న్వాతాత్మజుం డేగ నీ
యతిశాయిత్వ మహాత్మ్యముం దెలుప శ ♦ క్యంబొన యెవ్వారికిఁ?

—: రావణ శక్తిచే లక్ష్మణుఁడు మూర్ఖిల్లుట :—

ఉ॥ అందఱకంటె ముందునకు ♦ నార్యుఁడు లక్ష్మణుఁ డేగి దీని నేఁ
గొండెద నుండుఁ డుండుఁ డని ♦ కూరిమి మిత్రుల మాన్చి శక్తియుఁ
డెందము గ్రుచ్చి దూయ గురు ♦ ధీరత వక్షము చూసి నిల్చె నా
చందము గాంచి వేల్పులును ♦ చయ్యనఁ గన్నులు మూసి రయ్యెడఁ.

తే॥ పదరి యెచటి కేగదవని ♦ పట్టరాని, చండ కోపాన మండుచు ♦ దండము గొని
రావణుని రథ రథ్య సా ♦ రథులఁ జదియ, భీషణంబుగ మోఁడె వి ♦ భీషణుండు.

క॥ రోషమున రావణుండు వి, భీషణుడై మారుతివయి ♦ వేడి యలుఁగు లా
ఘోషగతి నేసి బహు సం, తోషముతో మరలె విజయ ♦ ధూర్వహమతియై.

క॥ నే శరణొందిన యీ జగ. దీకుని తమ్ముండు సోల ♦ నీవెటకు ముదా
వేశమునఁ బోయెదని యా, త్రోశించి విభీషణుండు ♦ కోపమునఁ జనఁ. ౧౧౧౪

మ॥ వశమయ్యెఁ జయలక్ష్మి మోద భరిత ♦ స్వాంతంధనై మీఁద నీ
పశువుం జంపిన నేమిలాభమని సం ♦ భావించి పోలన్యుఁ డ

ద్విశ కన్నైత్రియుఁ జూడ కయ్యనుజు వి + ద్వేషంబు లెక్కించి క
ర్మశతం జూపక వ్యోమ మార్గమున లం + కంజొచ్చె నంరంభియై.

తే॥ పట్టరాని దుశ్శిఖంబునఁ వాయువిడిచి, పనవి లక్ష్మణు పదములఁపై ని వ్రాలి
ఘోషణం బొనరించె నిఁభీషణుండు, పనచరులు దుశ్శిఖ జలనిధిఁమునిఁగినారు.

తే॥ ఇతఁడు మరణింప జీవించి యేమిఫలము? విభుఁడు రాఘవుఁ డింక నీ + నింపలేడు
అనుచు నెడ నుడివడ నేడ్చుఁదనుజరాజుఁ, గాంచి భల్లూకనాథుఁ డీకరణిఁబలికె.

చ॥ తలఁచిన యంతలో నకల + తామరసాండము చుట్టి యోషధుర్
సౌలవక తెచ్చి యియ్యఁదగు + శుద్ధమనస్కుఁడు మారుతాత్మజుం
డిల మనపాలనండ నిటు + లేడువ నేటికి? చూడు లక్ష్మణుం
డిలుగఁడు పంతయేటికి వ + హింపుడు ఘైర్యము మేలుగల్గెడు. ౧౧౧౨

చ॥ అని యనిలాత్మజాతు సుర + మందలి తూపుల నూడ్చివైచి యీ
యనుజుఁడు మూర్ఖ ముగ్ధుడ + దగ్రజుఁ డోర్పునె? కాంచికాంచి నె
న్మనమున వ్రూని ద్రిమ్యగులు + మ్రగ్గుచునుండుట చూచిచూచి యీ
యనువున నూరకుంట తగు + నా? నకలంబును మాకు నీవెకా? ౧౧౧౩

చ॥ అని వచియింప వాయుసుతుఁ + డాతని యిచ్చ యెఱింగి యాక్షణం
బున గగనస్థలి న్నగసి + పోయెను వారల చూపుదాటి యీ
పనియును పోవు మార్గమును + ప్రాంతవియోటఁ జనంగ నోవధుర్
గొని చనుడేర నాతనిఁకొగూడనె తామనముఁ శ్రమంబులు. ౧౧౧౪

చ॥ హనుమయు మందుడెచ్చె నొక + యాటగ నోవధిమీఁది వాయుపుర
పనువడఁ బాటునంత స్మృతి + వచ్చెను చచ్చినవారి జీవముల్
నునువుగ నిచ్చుమందునకు + నొచ్చిన వారల నొప్పి తీర్చుట
కునమగు కార్యమానె? వైవఁగ ప్రజమెల్లను లేచె నెమ్మది. ౧౧౧౫

చ॥ అమరులు వానరుల్ ముదము + నందఁగ లక్ష్మణమూర్తి లేచి వే
గమున సమీరపుత్రకుని + కౌగిలిఁ జేర్చి విభీషణుండు నే
మము భజించుచునే యనుచు + మన్నన నాతనిఁగాంచి మోద బొ
ప్పము లురలంగ రావణుండు + చచ్చె వధూనిక కచ్చె ముక్తియు. ౧౧౧౬

చ॥ బ్రదికితి మెల్లవారమును + పాడియె యాచరణీయమంచు నొ
ప్పదమగు తారకాణఁ గపి + వీరుండు మారుతి చూపె నన్న క
య్యది యింక దుర్బటంబగు? ని + హంబు పరంబును కూర్పు కర్మలం
దెడఁ దలపంగ ధర్మమె నుఁమీ జయముఁ నకలంబు నిచ్చెడి. ౧౧౧౭

మ॥ అని భాషించుచు నందఱుం గలిసి నం + యచ్చాగముం దాటి రా
ముని చేరం జని తత్పవిత్ర చరణం + భోజాతముర్ సోకఁ మ్రొ

- కీస నాతండును సంతసింది యటనా ♦ కృత్యంబుఁ బ్రశ్నింపఁగా
వినిచెం బూర్తిగ జాంబవంతుఁడు వినఁగొనిరుండు చోద్యంబుగఁ. ౧౧౧౮
- ఉ॥ పావనిఁ జేరి గాటముగ ♦ బ్రాంతిఁ గవుంగిలిఁ జేర్చి నాయనా!
యీవొకఁ డుండఁ గానిపని ♦ యేదియు మేదిని లేదు పోలొ
రావణుఁడుగ్ గృతాంతుని పు ♦ రంబును చేరినవాఁడ నీకు మో
దాహవ జీవితంబును చి ♦ రాయు రుదంచిత కీర్తు లబ్బెడుగ్. ౧౧౧౯
- శా॥ మోదముతోడ బాష్ప జల ♦ ములే ప్రవహింపఁగ జీవుఁజేరు మై
వైదముతోడ దుగ్ధము నొ ♦ సంగి దివింగను తండ్రిరాఁగ ను
త్పాదిలునంత సంతసము ♦ భావము చెందఁగ మ్రొక్కుతమ్ము ని
త్యాదర మారఁగా వలదు ♦ యంగము దువ్వుచు రాముఁ డిట్లునఁగ్.
- చ॥ శరణమునొందు ప్రాణికిగు ♦ చావును మానిచి కాచుపొంటి నం
గరమున నీదు ప్రాణములఁ ♦ గాంక్ష యొనర్చక యిచ్చినందుచే
బరచు పవిత్రమైన రవి ♦ వంశ గురుత్వము నిల్పితయ్య! యా
తరుణమునందు నీకదియ ♦ తప్పని కర్ణము వత్స! లక్ష్మణా! ౧౧౨౦
- చ॥ కలఁగక పావురంబుకయి ♦ కాయము కోసి యొసంగినట్టి ని
ర్మలగుణి తాతయో శిలిఁ గ ♦ రం బుపమింపఁగ నొప్పితయ్య! యు
ర్వరఁ గరుణామయాత్మకులు ♦ స్వాశ్రితపాళికిఁ జెట్టి యబ్బుచోఁ
గరఁగుదు రాత్రి క్రేపునకుఁ ♦ గల్గిన ధేను వలంగుకై వడిగ్. ౧౧౨౧
- చ॥ అని వినుతించి సమ్మదము ♦ నంది రణంబునకై ధరించి యుం
డిన కవచాదు లొక్క టొక ♦ టిం గడుమెల్లనఁ దీసి యాంజనే
యుని కరమందు వెట్టి యొక ♦ యున్నత కైలమునందు విక్లమం
బును తొలఁగించు కొం చుబును ♦ పోకకు ముచ్చట లాడుచుండఁగఁ.

—: ౩౨ వానర రణరంగ దర్శన పటలము :— (౩౬)

- ఉ॥ నేనలతోఁ గపింద్రుఁడును ♦ చేరిక నిల్చి భజించుచుండఁగా
వానరు లాదటగ్ పమర ♦ భాగముఁ దక్కక కాంచి దిగ్భ్రమం
బూని వడంకుఁచుగ్ బిడెము ♦ నొందిరి కీక కులేకుఁ డీవ యీ
దానవ నైస్య మంతయు వి ♦ దారణ చేసితి యంచుఁ బల్కఁగఁ.
- ఉ॥ రాఘవుఁడుగ్ విభీషణుని ♦ బ్రాంతిగఁ గాంచి దురంబునందు కై
త్యోఘముఁ జూపుమన్నఁ గడు ♦ నుత్సుకులై వ్రవగాఘ్యులెల్ల లెం
డోఘునులార! చూతమని ♦ యుబ్బుచు లేచిరి రాముఁకొర్వ ధీ
లాఘవ లక్ష్మ్యకుంధుల కొంటిది గనుంగొను నేడ్పు నంధిలగ్. ౧౧౨౨

ఉ॥ కాంచిరి బెగ్గడిల్లిరి వంగర్పిరి తూలిరి బెగ్గలించి రా
కుంచితులైరి గుండియలు + కొట్టుకొనన్ దడియాతె నోష్ఠముల్
మించిన భీతి మెల్లనన + మేను లభినములయ్యె నంత మో
దించిరి పొంగి రుచ్చిరి మ + దించిరి తత్ స్థితిఁ దెల్పు శక్యమే ? ౧౧౨౬

ఉ॥ వీరశవ స్థితుల్ గనంగ + భీతికి వంఖ్యకుఁ జూచు నేతకుఁ
మేరకు మీఱి యున్న దిట + మీఁద విభీషణ! యగ్రగామివై
వీరల పుట్టు పూర్వములు + విస్తరీరితి వచింపు మేము పెం
పారంగ విన్నుఁ గాంచు చరఃసుంగలవారము నా నతండనుఁ. ౧౧౨౭

తే॥ కాకములు పందిరింటేఁతఁగ్రమ్మియున్న, రక్తపంకహా రణమునఁరామ బాణ
నిహతిఁ గుప్పలు తిప్పలైఁసీల్చియున్న, వారణంబులఁ జూడుఁ డఁవారణగతి.

క॥ పడిగల రామశరంబుల, బెడిదులు ప్రాణముల వీడిఁపెంటలఁ గునుకం
బడిన వడువయ్యెఁ గనుఁడి, పుడమిధరము మీఁది నాగఁపుంజములక్రియఁ.

క॥ కూలిన దనుజుల ముఖములు, వేలా పులిసమ్ములందుఁవిరిసిన రాజీ
వాలిం బోలుం గన్కడి, యేలా వర్ణింప రాఘవేష్వాన విధుల్ ? ౧౧౩౦

క॥ శరవంఢాతముచేఁ బె, న్నరదంబులు విఱిగి శోణితాపగలబడి
శరనిధుల కలములం బలె, జరగుచు నుండుటలు గనుఁడిఁనంతన మెనంగఁ. ౧౧౩౧

క॥ వారణములు ప్రాణంబుల, తో దుధిరావగలఁ జిక్కిఁదొరలుచుఁ బారా
వారమునఁ దిమింగిలముల, తీరునఁ దేలాడుచుంటఁతేటగఁ గనుఁడి ౧౧౩౨

క॥ నయగతుల నట్టలాడంగ, లయగతులం దాళముల నె + లర్పు పిశాచో
చ్చయగతులఁ జూడ నటనో, భయగతులం తెనయఁబోలుఁభరతాచార్యుఁ.

క॥ అరివీర సముదయంబుల, నరములు యంత్రములఁ బోలెఁనడచెడు కాళ్లం
బిరిగొని తగులం ద్రోచుచు, తిరుగు పిశాచములఁ గేనులుఁ తేటచి కనుఁపి. ౧౧౩౩

తే॥నగము తెగిన మేనులతోడఁసామజమ్ము, లొఱవలై పడియొండొంటిఁసొంటిగొనంగఁ
గొన్ని పెనుగుండ్రవలెఁదోఁచెఁగొన్ని యెన్న, నిరుడలలకారులం బలెఁమెఱసెఁగనుఁడి.

తే॥చండకోపము వికటహఃసమునఁ జూపు, మొగము లెల్లనుపొగలతోఁసగలు నెగయు
హోమకుండంబులం బోలియొప్పుచుంట, కాంచినారలై శ్రాశ్మామృగంబులార !

తే॥ సమదగజములపై నుండిఁజాఱివడిన, చామరంబులు వీధాన్యఁనరసిజముల
నొఱగి నిద్రనొందెడు పురాఁభోత్పరంబు, ఇలుపు చెన్నారు వ్యాధి గాంఁచిరిచెవుఁడ

క॥ దంతంబులు రుద్ధిరోద, స్వంతంబులఁ దడిసి సాంధ్యఃస్పృశమునఁ దేజో
సంతములగు బాలు కళా, వంతుని రేఖాచయంబుఁపడువునఁ దోఁచెఁ. ౧౧౩౪

చ॥ శర ధనురాది సాధన వి + శాలములైన రథోత్కరంబుపై
ద్విరదచయంబుపై నిలిగి + త్రెల్లిన వీరుల కన్నుదోయి యం
సురలిన నిప్పుచే నుడికి + యున్న పలాలము మెక్కి భూతముల్
హరువుగఁ ద్రేన్పుచుఁ మురిసి + యాడుచునుండుట తేటి కాంచుడి!.

చ॥ దిగఁబడి పాటి సంద్రమునఁ + దెల్లిన యాక్షతజ స్రవంతిలో
నెగఁబడి చోట్టమీలు తమ + యిచ్చకొలదిని వచ్చి యాజ నే
నుఁగులను కాంచి యెందును క + నుంగొన లేదివి క్రొత్తయయ్యె నే
మృగములొ యంచుఁ గ్రమ్మటి గఁమించుచు నుండుట కాంచినారలే!

క॥ మింటం జచ్చిన శవములూ, మఱుంటం జరియించు వారింమ స్తకములపై
నొంటించి వడఁగ సోలుచు, నింటరపడు సతులఁ గంటిఁరే కవులారా! ౧౧౪౧

తే॥ నింగియందు సారంగ తుంగచయ శ, తాంగములయందు చచ్చినయనురవరుల
యొడలి నల్లచుక్కలువడఁనడిమిమింట, భానుఁడున్నను లే బ్రాద్ధఁపగిదిదోచె.

తే॥ వాయు జవమునఁ జనిన దై + తేయులు తెగు, కతన మింటనంటిన ర క్తఁకణములెల్ల
వెల్లువంబోలఁ దోవంగఁదెల్లనైన, విధుఁడు మూర్ఘనిష్ఠాలెగఁన్పించుఁగనుడి!

క॥ దివి భువి జలనిధి రిక్కలు, పువులును మధువములు కర్ణములు మాఱుగ భూ
జ వితతి దశంబు లన్నియుఁ, జపుభులవలె దోచుచున్న చిత్రము గనుడి! ౧౧౪౨

మ॥ కెరటంబుల్ గజదంత మాక్తికములఁ + గ్రోదొట్టి త్రోవంగఁ జెం
దరువుల్ గూలగఁ బక్తి సంఘములు సం + తాపించి కూయంగఁ జా
మరముల్ పెక్కిము లాతవత్తములు క్ర + మ్మగ్గఁ ఘన బృందంబుగా
దరులై వీనుఁగు లొప్పఁగఁ బఱచు ర + క్తప్రాదీనుల్ గాంచుడి!

మ॥ కరి యూధంబులు తీరభూములు భుజా + స్కంధాలు సర్పాలుగాఁ
దురగ్రణేణి తరంగపాలి కర సం + దోహంబు సక్రాలిగా
సరి వీరాస్యము లంబుజాతములుగా + నాంత్రంబులే నాచుగాఁ
బెరసుల్ వండలియైన నల్లమడుపు ల్ + వీక్షింపుఁ డిప్పట్టునఁ. ౧౧౪౩

తరువోజి॥

కరవాలములను నాగగట్లుగాదున్ని, కరమొప్పుఁ బలల వంకమ్మున నల్ల
విరవారు నీడనుఁ వేడండ మహిష, వితతి పొరలుచుండఁపీరులఁ కృషిక
వరులు మున్నములనుఁవద్యముల్ మొలవ, వరుసఁ గలుపు దీసిఁతైచిన పగిది
గరలిన యారణఁక్షేత్రంబు గనుడి, కేశవర్ణములార! క్రేగంటునైన. ౧౧౪౪

తే॥ రాక్షసుల పెనుమేనులుఁకాలుచుండ, రామ కోడండ శింజినీరావమొప్పు
నవని బీటలు వాఱుఁగానందు చొచ్చు, శోణితాపగలంబుట్టునుడులఁ గనుఁడు!

మ॥ భుజముల్ గ్రీవ బురంబులు గవునులు ♦ ముంగొట్లు ముంజేతులు గా
గిజుర నజ్జగ దంచి త్రుంచి యట దిగ్విధుల్ విదారించి య
కృజమై చొచ్చె రసాతలంబనుచు బల్కన్ వచ్చు గాకీ మతం
గజ వాహదుల రామ మార్గము నొ ♦ క్కండేని వీక్షింతురే! ౧౦౮౯

సీ॥ అమృతంబుతో నుడయంబందు గజములు, పదికోట్లు మేఘముల్ వారినిధులు
వట్టినను మదంబువట్టని వజ్రహోమ, కుండజ కరులు వండ్రిండుకోట్లు
ప్రాణముల్ పోయిన ♦ రక్తంబు వట్టిన, బొగరు మాసనివియు ♦ బూర్వచంతి
వంశంబు గలయవి ♦ పదునాల్గు కోట్లును, బ్రహ్మ కకుభార్గవ ♦ వహనకార్య
తే॥ మునువకండుటచే నూరకున్న యవియు, నవర దిక్కురి వంశంబునందు పొడము
పద్మసంఖ్య యింద్రుండిచ్చు వాసితోడ, వేయికోట్లు లెక్కకురావు పెరల యివి.

సీ॥ కలశ వారాళిలో ♦ గలిగిన వేలకొ, లందు లీగుణ్ణంబు ♦ లందు గలవి
వరుణుని గెల్చిన ♦ తరుణుండునఁ గొన్న, యవి నిధిశుండు పోవునపుడు విడిచి
పోయిన యవి కోటిపొనర విద్యాధర, ప్రభుఁడొనంగిన యవిపద్మ సంఖ్య
తక్కువార లొనంగు ♦ తత్తడులకు లెక్క, లేవు సైంధవముల ప్రాపు లివ్వ

తే॥ యెల్లలోకంబులందుండి ♦ యెల్ల దీవు, లందునుండి వచ్చినయది ♦ యనురసన
మూలబలము వచ్చినయది ముగిసినదియు, నని విభీషణు డనఁ బ్లవంగాలిచూచి.

ఉ॥ మిత్రవరేణ్య! యిట్లు లని ♦ మేవనికోధి బలంబు చూపిన
జిత్రముగాఁగఁ జూచినను ♦ చెందదు దీనికి సంతమెన్నఁడు
గోత్రవిభం గనుంగొనెడి ♦ కోపుననున్నది చాలునిట్ట సౌ
మిత్ర ధరాత్మజావిభు న ♦ మీవము చేరఁగఁ బోదమా యనఁ.

చ॥ సరియన నందఱుం గలిసి ♦ సారసనేత్రుని చెంతఁజేరి య
త్యురతరథ క్తి మ్రొక్కి నను ♦ రోర్చిని రాముండు చూపు సాహస
స్ఫురదతి విక్రమంబులను ♦ చోద్యముగాఁ బలుమాఱు లెంచుచు
జరుగగనున్న కార్యముచక్కటి యారయుచుండి రచ్చటఁ. ౧౦౯౩

౩౩. రావణ రణరంగ దర్శన పటలము. (౨౭)

తే॥ సురలుకష్టంబులొందవాచనరులబలము, క్రుంగఁడఱిమిలక్ష్మణుఁగూల్చిపొంగివచ్చు
మోదమున రావణుండు తనపురము చేరి, యుత్సవముచేయ మదిలోననుత్సహించె.

క॥ తనమీఁది ప్రేమచేతం, జనుడెంచి దురంబు నేయు ♦ నంగడికాండ్రం

దనువఁగ వివిధ పచార్థము, లనువొందఁగ వండుండనుచునాజ్ఞాపించె. ౧౦౯౫

క॥ వేలుపుల పడిగ రండని, మీలోకమునందు గలుగు ♦ మేలి నుఖములగా

గీలింపుం ధీ లంకను, జాలము వలదనుచుఁ జండ ♦ శాసన మొనఁగె. ౧౦౯౬

అ॥ మంచి కల్లు మంచి ♦ మాంసంబులును వస్త్రు, ములును చందనంబు ♦ పుష్ప వితతి
తానమునకు నీరు ♦ తల్పంబులును దశ, వదను నగరు చేర ♦ వచ్చి నిండె.

తే॥ తావి సంపెగ తై లంబు ♦ తలలకంటి, తావిసీట బోర్కాడించి ♦ తనియ భోజ్య
వస్తువులనిడి తల్పముల్ ♦ వలసినట్లు, సవరణలు నేయ వచ్చి ర ♦ పురన లటకు.

క॥ పాడిరి కొందఱు పోలుపుగ, నాడిరి కొందఱు వలంతు ♦ లరుదని పొగడగ
గూడిరి కొందఱు సెజ్జల, వేడిన సిద్ధులకుఁ బోలె ♦ వెలసిన వెల్లగ. ౧౧౫౯

అ॥ రాజనుతులు మొదలు ♦ రాక్షసావళిదాళక, గొలుపు నేయుచున్న ♦ కోడతాండ్ర
కింద్రభోగ మప్పు ♦ డింపారక గలుగుట, వలనక గలుగు గెలివి ♦ కలవిలేదు.

తే॥ ఇట్లు లల్లాసమున నున్న ♦ యింద్రవైరి, విభుని యెదుటికి వచ్చిన ♦ వేగులపుడు
కేలుమోడిచి చెవిడాసి ♦ మూలబలము, సమసిన విధంబు వాక్రువ్య ♦ సాగినారు.

అ॥ వడకుచున్న మేలు ♦ వరటిన నాల్కలు, బెదరు చూపులెడఁద ♦ పిదపిదమనక
దక్కి తాటి నత్తి ♦ దడఁబడు పలుకులు, లోలక ఖూతలిట్లు ♦ పలికినారు. ౧౧౬౦

అ॥ విజయశీల ! చనిన ♦ వేయి వెల్లువలును, రణమునందు నిలిచి ♦ రాము నేక
కార్ముకమున నేడు ♦ గడియలలో మ్రాలె, నిందు కుడుచు విందు ♦ లెవ్వరింక ?

చ॥ బలిమిని దేవభోగముల ♦ బ్రాతిగ దైత్యుల కిందు కూర్చుగాఁ
దలఁచితి నీతలంపులు వృ ♦ థాచనె లంకను గల్లువారె యి
య్యలక గల వార తొదురు మ ♦ తెందును లేరవరింక వీన నీ
బలముల కంటిమక్రియలు ♦ పాయక యీయెడఁ జేయఁగాఁ దగుగ.

చ॥ మితి యొనరింపరాక యను ♦ మేయ ముదంబును పొందియున్న యా
దితిజవరేణ్యుఁ డా చరులు ♦ తెల్పిన పల్కులు విన్నయంతనే
యతిభయ దుశ్శిఖ కోపముల ♦ సంపి ప్రచండ తరోగ్ర దృష్టులగ
బ్రతిమనుపాలి నిల్చి వెఱ ♦ పాజఁగఁ గాంఛుచు నుండి యవ్వలగ.

క॥ బలవంతులు నాకంటెను, పలువురు నరు నొకని ధనువు ♦ వలన నొకండుగ
గలికమునకైన మిగులక, నలగిరె యిది షమ్మజాల ♦ సమ్మంజాలగ. ౧౧౬౧

చ॥ అనవిని మూల్యవంతుఁడను ♦ నయ్యది సంశయమందక దగ్గరే ?
పనిచిన దూతలే తనుకు ♦ పల్కుదురే ? సరుడొక్కఁ డిందఱగ
దనుజుల నేలఁగూల్చు టది ♦ దబ్బుఱగాదు నమస్త శీవులగ
బనిగొని కల్పవేళ బలి ♦ వారెడు రుద్రుఁడు నొక్కఁడే కదా. ౧౧౬౨

కా॥ సంకల్పంబున సృష్టిచేసి జగముల్ ♦ సంరక్షయగ నాశముగ
బొంకం బారఁగఁ జేయవారు గుణ సం ♦ పూర్ణుండు సర్వేశ్వరుం
డింకగ సందియమేల యీతఁడగుఁ జా ♦ మ్మి యంఛు నీతిమ్ముఁ డా
తంకం భేమియులేక పల్కిన దన ♦ త్యంపాన ! లంకేశ్వరా ! ౧౧౬౩

ఉ॥ ప్రాణులు భోజ్యమైన యొక ♦ వస్తువు నైకొను నైజరీతి ; ని
 రాక్షసులు గూర్చి యన్నిటిని ♦ వహ్నిభుజించును మీఱుచో జగ
 త్రాణులెడు కొండలం దృణముఃప్రమాకులఁ బ్రాణులఁ గూలఁద్రోచు నా
 తాళకు నొక్క మేరగల ♦ దా వచియింపఁగ ? రాక్షసేశ్వరా ! ౧౧౬౯
 చ॥ చెలఁగుచు నింద్రభోగములఁ ♦ జెందిన కాలము కద్దు తట్టితిమి
 తొలఁగినదంట నిక్కమున ♦ దూరముగాదు ప్రతిక్రియా విధుల్
 గలుగవు నీకునై లయము ♦ గాంచిరి బంధులు శిష్టవర్గముల్
 మెలఁగడి త్రోవఁ బొమ్మనుడు ♦ మిక్కిలి కిన్న నిశాలరాజును. ౧౧౭౦

శా॥ సౌమిత్రిం దెగటార్చితిం గలన నా ♦ శక్తింబయోగించి దు
 ర్వాప్యమోహంబున మగ్నుఁడై నమసెడు ♦ రాముండు శాఖామృగ
 స్తోమంబుల్ నశియించు మూలబలముల్ ♦ కుష్మింపనీ యూడనీ
 యేమైనం బనియేమి ? గెల్పు తుని నా ♦ దేయయ్యె నిన్నాశ్లకుఁ.

ఉ॥ తోపితదైత్య హృచ్చశి విధుంతుడు సట్టలు చారుఁడొక్కఁడు
 స్తోమముతోడ మోఁకరిలి ♦ కొంకుచు వాయు కుమారకుండు ది
 వ్యావధులోలిఁ దెచ్చి పాలు ♦ పొందఁగ నీయఁగ లక్ష్మణుండు త
 ద్భేషజ శక్తి లేచెఁ దెలి ♦ విం గొనినారలు వానరోత్తముల్ ౧౧౭౧

తే॥ అనుడు సమృక్ పెనునందియంబు కలఁప, గోపురము మీఁదికిం జనిఁదాపురించు
 సైన్యనాళంబు సత్యంబునరగఁ గాంచె, వాడు కన్నులతో మదిఁనూఁడుచుండ.

క॥ పోరున మరణించిన యా, వీరుల వనితలు సభావృష్టిగ లగుచు
 బోరున విలపించెడు దీ, నా రావము శ్రవము లగలఁనాతఁడు వినియె. ౧౧౭౨

తే॥ ద్విరదముల నీడ్చుకొని పెనుఁదరుల నొరసి, యేగుర క్షనదులలోనఁనీడులాడు
 చుండు శాకినీ డాకినీఁమండలులను, గుండె లగలంగ దళకంధఁరుండు గాంచె.

తే॥ జంబుకంబుల రవము రాఁగంబుగాఁగ, భూత కరతలధ్వని తాళఁములుగ రామ
 బాణ నిహత కబంధముల్ ప్రాణమున్న, నటుల పోల్కి నటించుచుండుటనుకాంచె.

చ॥ కవిని పితాచముల్ పతుల ♦ గాయములం దమకేలు చొన్ని కొం
 గవుచును వెల్కి నీడ్చుటను ♦ కాంచి రుషభర చిత్తలై సతుల్
 దివిభువి దిక్కులం దఱిమి ♦ దెత్తుల గ్రుడ్లను తీయుచుంట దా
 నవకలసార్యభౌముఁడు మ ♦ నంబు దిగాలనఁ గాంచెఁగన్నుల.

శా॥ జాతీయంబులఁ బోలి లెక్కకును హె ♦ డై యొప్పు రామాస్త్ర సం
 జాత ప్రస్ఫుట దైత్యరక్తముఁ బిశా ♦ చక్రేణి యుప్పొంగి యా
 బూతిం ద్రావుమఁ గ్రక్కపోల్కిఁ దనకు ♦ మ్రొక్కున వీచీముఖ
 స్ఫీర్తి ముందుగఁ ద్రోచు నాజలధిఁ గాం ♦ చుక రావణుం డయ్యెడ.

సీ॥ దెసలు బీటలు వాఱఁదివిరి మహాగ్రనా, దము నేయు కపి సముదయము గాంచె
గువలయ మడఁగఁద్రొక్కుచున ర్తనము నేయు, దైత్య కబంధ బృంహదంబుఁజూచె
దనభీతి పొలివోవఁ ఁ గనులు పెద్దవి చేసి, కొన్న నిలింపుల ఁ గుంపు గనియె
గుండెలు వగుల నా ఁ శ్రోశించి గోపుర, మందుండి వివశఁడై ఁక్రిందఁ బడియె
తే॥ విదప నట్టహాసంబుతో బెదవులెండఁ, గినుకతో మిసుంగులు లేచుకనులతోడ
కలుష హృదయంబుతో వచ్చిఁకొలుపుచేరె, రావణుండు సంగర జ్ఞులై రావణుండు.

౩౪. రావణ రథావోహణ పటలము. (౩౫)

తే॥ చేరి లంకయందొక నున్న నేనయెంత, యంత మొత్త మాయితము నేయంగఁ బనుపు
వేగ మ్రోయింపు ప్రస్థానభేరి యిపుడ, యని మహోదరు వీక్షించి యాశ్చర్యమిడియె.
తే॥ భేరి విన్న వెంటనే రణఁశూరులైన, నేన పదునాల్గు కోటులుంచేరె నొకట
విజనమై కళా శూన్యమై పడవడియె, గాపురము లేని పగిది లంకాపురమ్ము.
తే॥ ఐహికాముష్మిక ఫలంబు ఁ లండఁజేయు, పూజనము పరమేశునఁకోజఁ జేసి
కోరువారల కర్థముల్ ఁ కోరినంత, యిచ్చి రావణు డనికి నా ఁ యితపడియె.

చ॥ ఝరములతోడి సీలగిరి ఁ సంగతి వేపురు భాస్వరుల్ వెలం

గు రహిని దాల్చె బ్రహ్మ మును ఁ కోరిన యింద్రున కీయఁ దాను సం
గరమునఁ దన్ను కట్టుతఱిఁ ఁ గాన్కఁగఁ బుత్రున కిచ్చినట్టి వ
జ్ర రుచిరమై యభేద్యమయి ఁ రాజులు కత్తళ ముద్ధశంబుగఁ. ౧౧౫౨

తే॥ మందరమ్మున వాసుకీమలసినట్లు, పాలుచు దట్టివై నడిదంబు వెలయఁ జెరివి
కనకగిరి జాట్టి వచ్చెడుఁగ్రహములట్లు, పానరు రతనాల కటిమూత్రఁమును ధరించి.

తే॥ గరుడి తెక్కలు విరిసిన ఁ కరణినొప్పు, గులుకుఁ గుచ్చెల్గు నవరించి మెలికవడిన
పట్టువస్త్రంబు విచ్చినఁపగిది దనరు, రజత ఫణినాగఁ జను కాసింకమణిజాట్టి.

తే॥ మెఱపులంబట్టి కూర్చినఁతెఱఁగు సింహ, సముదయంబులు గడ్డించుచందమునను
రవళినేయుచు శత్రులఁచెవులు వచ్చు, గజైలం గూర్చు నండలఁగాల్గఁదాల్చి.

ఆ॥ పిడుగు నులివు విన్నఁబెదరు నర్పంబుల, కరణి విన్నయంతఁనరులు నురలు
వెఱచి పాటునట్టిభీమణ రవమొప్పు, వీరమద్దియలను వెలయఁ దాల్చి. ౧౧౫౩

తే॥ నాలుకలు చాచు పాములఁబోలియున్న, చేతు లిరువదింటి నఱచేతులకును
వ్రేళ్ళులకును గోధాచర్యఁవిన్నుటంబు, లైన కవచంబులను పాలువందఁ దొడిగి.

తే॥ పావరాజును పోలినఁపాకములను, భుజములం దాల్చి కరసానఁపావరఁ బట్టు
తఱిని రవినుండి రాలినఁకిరణరాశి, లలిని కాంతు లొలుకు కుండలములదాల్చి.

తే॥ బాలభానుని కిరణముల్ ప్రాగ్గిరిపయి, వ్రాలుతెఱఁగున నొప్పురుక్తగంధ
మృదివట్టి బాహులమీఁదఁనర్కుఁబోలు, కుండలంబుల కాంతులునిండి పరవ.

సీ॥ చంద్రునితోడి ఋతుముల చందంబునఁ, దారహారంబు కంఠధరను గ్రాల
దాద్రాదాదిత్యులు వనధిపైఁ దోచిన, పగిది రత్నకీరీటఁ పంక్తి తనరఁ
బెక్కుచంద్రుల పోల్కిఁ విలసిల్లు ముత్యాల, గొడుగులు తలలపైఁ బెడఁగునూప
నంజ పాలికలందుఁ శశుల నుంచినలీల, గుహవంటి నోఁకులఁ గోఁతలాప్ప లోలుకు
తే॥ ముత్రైములు కూర్చుటం జేసిఁ మురువు తేలువు, నుదుటి వీరపట్టంబులుఁ మదము
దిగ్గజములపట్టంబుఁ తెఱఁగు దాల్చి, ముందఁజీకఁ బ్రక్కలకుఁ గాంతిఁ మొనయుచుండ.
తే॥ పాలయలుక వహించినఁ పూవుఁ బోండ్ల, పడములకు గ్రమ్మకొని కీరీటఁ పంక్తి కాంతి
భాస్కరుని గెల్చి మించినఁ పగిది నిరుల, తోరపుం గుంపులను వెలిదోలుచుండ.
తే॥ స్వర్గ మర్హ్య పాతాళములఁ నరవిగెలిచి, లీలఁదాల్చిన విజయమాఁలికలతోడ
చెలుల దృష్టులచేఁ జాలఁ చెలువుగులుకు, తుమ్మి పూమాల యురమునఁ నెమ్మిదాల్చి.
తే॥ పురికి నగడితగా నున్నఁ శరధి యిసుక, కాలమును మినములు విద్యఁకలిమి యువమ
పడవు పంచభూతములుఁ చెడినఁ జెడిని, యశముఁ బోలిన తూణీరఁ మమరఁదాల్చి.
తే॥ బిక్కమొగిమూఁడులోకంబుఁ లెక్కిననువ, హింపఁగలయదితురగరాఁ హిత్వమయ్యు
తలఁపు మాత్రానఁ బోవంగఁదగిన తేరు, రమ్మనిన యంతవచ్చి యంగ్రమున నిలిచె.

చ॥ అమృతముతోడఁ బుట్టినవిఁ యర్క జవాళ్య కులంబులోని వం
గముగ మరుత్తుచే బడబఁ గర్పమునం జనియించినట్టి వ
భ్రమున జలంబునం దనలఁ వాయు వధంబులఁ బోవునట్టి నొ
చ్చెము గనరాని యశ్వములుఁ చెల్వుగవేయి రథంబు లాగఁగఁ.

సీ॥ కనక దిగ్గజ కంఠఁకుంటికా నిభములొ, గంటలు వేళ్ళొగలిగినయది
అండంబులను విక్రయమునకుఁ గొనఁజాలు, వెలలేని మణులచేఁ వెలసినయది
మునులు సురలు యుద్ధఁమున నోడువార లొ, నంగు కైదువుల నెఁనంగినయది
శూలి శూలంబు విఘ్నని చుట్టుకైదువు, విఠిగిన విఠుగనియొఱపుగలది

తే॥ విబుధులేనియు నూహించివిస్తరింప, లేని శిల్ప నైపుణిచే పెరిగినయది
నత్యముంబోలె మహిమకుఁజాలినయది, విజయలక్ష్మికి నిలయ మాఁవిధుని తేరు

తే॥ అట్టితేరిని వలగొనియనుర విభుఁడు, శాస్త్రురీతి నర్పించి యాచక కదంబ
మునకుఁ దృప్తి యాత్రాదానఁ మొనరఁజేసి, వంది మాగధుల నేవింపఁనందుచేరె.

తే॥ ఎదల దార్ద్ర్యంబుగొనియున్నఁ యింద్రముఖ్యు, లప్పు డదిగనిచాంచల్యఁమందినారు
ఇంద్రియముల గెల్చిన తాపఁసేంద్రులును న, మస్త జీవులు భీతిల్లిమలంగినారు.

చ॥ సమరము నేయఁబూనితినిఁ సర్వజంబులు మెచ్చ నేటి కు
త్రమణము తప్పదింక రఘుఁ రామునతో మఱి నాకో? భారణిగ
కుమిలి నశించుచెల్వ బువిఁ కూఁతురో? యమ్యయుకూఁతురో? యటం
చమలిన మేఘభీమణ ముఁ హఠ్విని రావణుఁ దాడె నత్రణిగ. ౧౨౦౦

సీ॥ పదికుత్తుకల మీఁదఁబదితలల్ బొమిడిక, ములతోడ రవుల చొప్పున వెలుంగ
నిరువది హస్తంబులిరువది కైదువు, లలరంగఁ దాల్చి నిశ్చలత నెనఁగ
భూజనంబులు స్వర్గమునవారు భీతిల, బెకలి నభంబు చీలికలుగాఁగ
కైలముల్ వగులంగనేల బీటలు వాఱ, సూర్యుండు తన గతిఁసూటిదప్పు
తే॥ జంధుఁడమృతంబు చిందించిఁనగ్ని కుండ, వేలుపుల విమానంబులుఁద్రీలి కూల
సింహనాదంబు గావించెఁసిద్ధ సాధ్య, గణము బెదరంగ నా జగత్కంటకుండు.

క॥ ఘోర రణము గలిగినదను, ధీరతతో శింజనీ రుతిం గావించె
మీఱిన భయమున భేచర, దారలు దమ సూత్రములనుతడవిఁపంగ॥.

సీ॥ ఇన శతాంకులు చలియించెడు తెఱఁగు చూ, పించు పాథోరాశిమించిపొంగఁ
గల చరాచరములుఁగందరగోళంబు, నొంద ననంతండుఁకుంది కుమలి
శిరములు వే విదిఁల్చికొని భూమికి లేచి, వచ్చెనా ననురాదివచ్చె ననికె
గన్నులు బడదాగ్నిఁకంటె మిక్కిలి గ్రాల, వచ్చిన రావణుఁడైనమునకు

తే॥ ప్రాణివర్గంబు కలఁత నిర్జరుల చింత, పర్వతావనీ గగన విప్రభ్రమణ రీతి
జలధి చలనంబు రవి మతాఁదులు గ్రహించి, యేమి కారణమని శంకఁననసినారు.

తే॥ అందగోళమే పగిలినదనఁగఁ దోచు, గొప్పశబ్దంబు తడఁబాటుఁకొంప లెరియు
కాలమునఁబుట్టు కలఁతయుఁగలిగెననుచు, గతము నెఱుంగకలేచె నఁకృపిచయంబు.

తే॥ సాగరములును కైలముల్ జలదములును, స్వర్ణగిరియును నభమునజరుగు కరణి
దోవఁ దేరెక్కి బంతి కుత్తుకల వాఁడు, బలముతో వచ్చు నాకలకలము గనిరి.

మ॥ కని భూనాయక లెమ్ములెమ్ము దనుజ ఁ త్నాసాలవయ్యుండు తా
ననిసేయం దమకించి వచ్చెఁ దన నై ఁ న్యాగ్రియ భాగంబు దా
సెను శాఖామృగముల్ భయంబునఁ జరిం ఁ చాగ వేలుపుల్ తెల్వియా
లిన వారై రని య వివేచనఁడు త ఁ ల్పొరేమ భూజానికి॥

౩౫. రామ రథారోహణ పటలము. (౨౭)

మ॥ కరముల్ మోడిచి నోభులెండఁ దనువుల్ ఁ కంపింప బెగ్గిల్లుచుగ
వెరఁ దబ్బిబ్బును పొందు కీశవయముగ ఁ వీక్షించి రాముండీకగ
వెరఁగుం బొందకుండఁచు భేద విబుధుల్ ఁ వేడంగ దుష్టాత్మి
నురగేశానుని సెజ్జ విడు తటి ను ఁ ద్యోగించు చందంబునగ. ౧౨౦౭

ఉ॥ లేచి కృతాంతు వాలమును ఁ లిక్కిగఁడెల్పు నరాజి తెక్కి నా
భేచరపానికిగ భువన ఁ కీర్తిత పూతకు నీతకుగ పదా
యేచు మహర్తియగ జలధి ఁ స్వీడఁగఁ దెప్ప లభించె నేటికిగ
జూచుచు నుండుడి రణము ఁ శోభిలు పద్ధతి యంచుఁ బుల్కుచుగ.

ఉ॥ రాముని దేహముగ గవచ + రాజము గప్పినదంచుఁ జెప్పఁగా
నేమిఫలంబు? భావమున + వెంచిన మాత్ర సమస్త వస్తువుల
రామునిచేరు వేటొకటి + రాముడు లేనిది లేదు సర్వము
రాముడే కాఁగఁ గంకటము + రాముడు కాదొకొ మాటలేటికి?

తే॥ హస్తములకు నంగుళులకునమరఁ గవచ, ములను తొడిగి జగములఁగలుగు ద్రవ్య
ముల విధంబున మితిలేనియలుఁగులు గల, శరధి వీచునఁ దాల్చె దాశరథి యపుడు.

ఉ॥ నిర్జరులార! సంగరమునేటికిఁ బూర్తిని చెందు మీకు నా
దుర్జనుచే భయంబు నికడోరెను రాక్షసు నోర్వఁ గయ్యపుం
గర్జమునందు రాముఁ డెన + కంబున నుండఁగ మీరథంబు నిం
డూర్జిత సత్త్వఁ జాతనికొనొప్పుగ నంచు భవుండు తెల్పఁగ.

చ॥ సురలును సమృతింప బల + నూదనుఁ డయ్యెడ నారథంబు శ్రీ
వరునకు నాలయంబుగను + భక్తి నొనర్చెదనంచు మాతలి
బరఁగ నలంకృతుల్ నలిపి + వైభవ తెన్నునఁ దెచ్చి నాతఁడు
బరమ శివుండు బ్రహ్మయును + భావములం బ్రమదంబు నొందఁగ.

సీ॥ చందరు బింబంబుఁక్రింది పఱపుగాఁగ, నున్న చందంబునఁ నల్లస్థి
కులపర్వతముల యుంక్తును గల శిఖరంబు, తక్కు నంగంబులుఁద్రఢీమగలిగి
వర్షర్తు మాస ధివాత్రాత్ర భూత భ, విష్య తృప్తాంగ సంఘితినొప్పి
తారకాహార యక్రంబయి యుష్ట మహా నాగ పాశ సంధానితమయి

తే॥ డెనలె ప్రక్కలుగా మేఘువినరమేవ, తాకలుగఁ బంచభూత సత్త్వంబు నమరి
ప్రళయ జలధి ఘోషమె నేర్పిరవముగాఁగ, నడరు నింద్రుని తేరు పుణ్యములసౌగు.

సీ॥ నలువ పుట్టిన విష్ణునాభి ఫద్మంబును, పోలిన నాణెంపుఁ మొగ్గ లమరి
జగదుదరుని శేషశయ్య యంతటి పఱ, పంది వేదంబులుఁయజ్ఞములును
సాగరంబులు కులశైలముల్ భవనముల్, త్రేతాగ్నులును పంచభూతములును
తపము లింద్రియములుఁదశదిశల్ రేయియు, బగలు గుఱాలుగాఁబరిధిన్లి

తే॥ నిలుచు తేరిని కని మ్రొక్కినిర్జరాలి, ప్రభుని యాజ్ఞను వచ్చితిరామ విభున
కని జయము గూర్చి మమ్మునుమనువు మనుచు, బ్రసవములు చల్లి పూజించిపంపిరంత.

చ॥ మాతలి చోదితంబయి విమాన పథంబున నుండి కర్మ సం
భూత విరోధి జ్ఞానమనఁ + గ్రాలుచుఁ జిత్తముఁబోలి వేగ వి
ఖ్యాతి యెనంగు తేరు నడి + గాఁ బఱలెంచి మహిమ చిత్త కం
బాత దినేకు నన్నిధిని + చయ్యన వాలె ఖగేంద్రుడై వడిగ.

ఉ॥ అర్యము తేరుగాదు విల + యానల కాంతియుఁగాదు భూమిభృ
ద్వర్యము గాదజాదుల న + పారణ ఘోయ విభూన మేమై యే

కార్యముపొంటె నేరు కడఁకం దగ నంపి రెవండవీపు? ప్రా
చుర్యము గాఁగఁ జెల్పుమనఁ ♦ జోదకుఁ దార్ద్యన కంత నిట్లనుఁ.

ఉ॥ ఓమహానీయ భాస్కర కు ♦ లోదధి సోమ! గుణాభిరామ! శ్రీ
రామ! నిశాచరాస్వయ వి ♦ రామ! పురారియు ధాత తొల్లి ను
త్రామున కిచ్చి రీ రథము ♦ దార్ద్యముచే జగమెల్ల మోచు ను
ద్దామ జవంబు నొందినది ♦ దాశరథీ! విహరింపు దీనిపై. ౧౨౧౨

సీ॥ కామ రూపంబును ♦ కామ సంచారంబు, గలయది పెన్నుని ♦ కడుపువంటి
పఱవయి నీతూపు ♦ వడిగల్గి యెద గాలి, కనులను మ్రుంగఁ జాలినది దివియు
భువియును భేదంబు ♦ పొరయని దగ్గిని, జలమునందును పోవఁ ♦ జాలినయది
సాగరంబులు భూమి ♦ జగములు స్థితులలో, మార్పొందు నట్లది ♦ మాఱకుండు
తే॥ నలువ చిలువతాలుపు వేలు ♦ పులును మునులు, శ్రద్ధమయిఁ జెల్ప మఘపుండు ♦
సాంద్రభక్తిఁ
బంచె నిండెక్కి నీ పగ ♦ వాని గెలుమ, యనుచు నశ్వహృదయ చణుఁ ♦ ధోవరఁ బలుక.

మ॥ దనుజాధీశ్వరు మాయయో యనుచుఁ జత్తంబందు నీ తేశ్వరుం
డనుమానింపఁగ రథ్యముల్ నిగమ వా ♦ క్యత్రేణఁ బ్రార్థించి యీ
తని వాక్యంబుల నమ్ముఁడి యితఁడు వృత్త ద్వేషి. వోధ్యండు నీ
యనుజన్మంబలె నుండు మాతలిమమి ♦ యంచుం బ్రశంసింపఁగఁ.

మ॥ అనుజుండు మానుమ ద్విభీషణులు న ♦ త్యంబిద్ది నిశ్చంకహా
నన దుష్కర్మము లెండ సత్కృతులు న ♦ మృగీరి మిట్టాడఁ బా
ల్చిన నవ్వేల్పుల కేలుమోడ్పు లెనఁగఁ ♦ భూదారుఁ దాతరు మె
ల్పున నారోహణ మాచరించె జగముల్ ♦ మోదంబునం బొందఁగఁ.

౩౬. రావణ వధ పటలము. (౨౪౩)

భుజంగప్రయాతము॥

జగద్వీరుడో రామఁచంద్రుండు ప్రీతి, నగరాతి తేరక్కినం గాంచి దివ్యుల్
ఖగాధీశ్వరు న్మానికాకుత్ స్థుపై నా, శుగాత్మాంకు పైనింబ్రహ్మనూనాలి చల్లఁ.

ఆ॥ తేరు నడచుఁగాక ♦ దివ్యుల బలములు, రాముఁ జెందుఁగాక ♦ రావణుండు
చచ్చుఁగాక దనుజ ♦ జాయ లేడ్తురుగాక, యనుచు నమరవర్చు ♦ లాడుచుండ.

ఉ॥ రాముఁడు తేరిపైఁ గదలె ♦ రావణుఁ డయ్యది గాంచి మండి ను
త్రాముని మీఁది కిన్నను ర ♦ దంబులు గీటుచుఁ దేరు సంగరో
ద్దాముని మీఁదికిం జన న ♦ దల్పుచు సారథి రేపి ఘోర నం
గ్రామము నేయు కోర్కి తన ♦ రఁ బఱచించెను గాల్చి వడి. ౧౨౨౩

ఉ॥ ఇచ్చిరి తేరు వేల్పులు ది + నేళ కులేశున కింక రాముడే
ప్రచ్చు దళాన్యునంచు మునుపాటిన కీళులు ధీరచిత్తులై
వచ్చి గిరింద్రముల్ శీలలు + పైచిరి రావణమీఁద నాతఁడుగా
జెచ్చెర వానిఁద్రుంచి యొక + సింహరవం బొనరించు నంతటగా.

చ॥ చెవులను చిల్లు లేర్పడఁగ + శింజిని రావము సింహనాదముల్
దవులఁగ శంఖ దుండుభి మృ + దంగ రవంబులు కాహళ ధ్వనుల్
వివిధములై న గర్జనలు + వెల్పడ దిక్కులతో నజాండమే
పవలిన చందమై స్వనముపర్యే జగంబులు చేష్ట దక్కఁగఁగ. ౧౨౨గి

తే॥ మాతలిం గాంచి రాముండఁమహిత చరిత! యుత్సహించిన శాత్రవోద్వోగవిధము
నదను నాయభిప్రాయంబునల్ల నెఱిగి, తేరు నడవుడు గాశనితలుప నతఁడు.

ఉ॥ సీతలఁపుగా దురంగముల + నేర్పును శత్రుల చిత్తముగా రణ
స్థాతియుఁ దారతమ్యమును + నంకటపాటనుకూలపాటు మీ
సీతియుఁ బట్టుపట్టు గమ + నింది చరించినఁగాక నాదు వి
ద్యాతిశయంబు సార్థమగు + నా? యని తృప్తుని చేసె రాఘవుగా.

తే॥ ఇంద్ర రథముపై రాఘవుఁడేగుదెంచె, నిరువురకు మీకు ఘోరసంగరము జరగు
నేను సాక్షి నై యుండంగఁనేల! యేమి, యాజ్ఞయని మహోదరుఁడు దళాన్యు నడిగి.

ఉ॥ సింగము దంతిపై కుఱుకు + చెల్లున దూఁకెద రాము మీఁదికి
బొంగడగించెదగా నురల + పొంగును క్రుంగఁగ నీవు లక్ష్మణుం
సంగరమం దెదిర్చిన ని + జంబుగ నాకు జయం బొనంగు దా
యంగునఁ జెంగనీక తేగఁటార్పుము వాని ననంగ నాతఁడుగా. ౧౨౩గ

— : రామునిచే మహోదరుండు కూలుట : —

చ॥ మరలి మహోదరుండు చను + మార్గమునం దెదురైన రామ భూ
వరుఁగని యీన్మపాలకుని + పైకి రథంబును పోవనిమ్మనగా
వెరవరియైన సారథియు + ఏఱిఁడియై చననేల! పంక్తి కం
ధరు లొక వేపురై చనిన + దాశరథిం జెనకంగ నేర్తురే! ౧౨౩ం

ఉ॥ వాని గభీర ధైర్యమును + వాసి ముఖస్థితి సుంత కాంచుచో
వానిఁ దొలంగిపోవుటయె + వారని శ్రేమ పథంబు నావుడుగా
వాని మహోదరుండు గని + ప్రల్లద మాడెద వోరి నాదు శో
పానకుఁ బాత్రమై బ్రదికి + బట్టయుఁ గట్టెదవే దురాత్మకా! ౧౨౩ం

ఉ॥ నీదగు కుత్తుకం గొఱికి + నెత్తురు ద్రావిడ దోనమున్నదే!
పైదలిఁ బోలువాడెవని + పల్కిన వాఁడుఁ గిచుక్కు నాక నీ

తా దయితం గుఱించి యర + దంబును తోలెను వారికయ్యెడ
 మోదన భేదనమ్ములుగ + ముమ్మరమైన దురంబు సంధిలె. ౧౨౩౨
 తే॥ వారువంబులు తేరులు + వారణములు, వీరభటులును గలపై న్యూ + వారిరాశి
 రామశర బడబా వహ్ని + ద్రావిపై చెక్కిదుటి మహోదరుఁ డొంటియొ + దొరయ నిలిచె.
 తే॥ ధ్వజముపైఁ దేరిపై వాగె + పట్టియున్న, వోధపై వాఁడు సాయక + పూర మొధవఁ
 జేసి దిక్కులు వీల గ + ర్జించె రామ, విభుఁడు మందహాసంబు గా + వించె సరవి.

చ॥ భవ సముఁడొక్క బాణమున + వాని శరాసముఁ ద్రుంచి రెంటిచేఁ
 గనవముఁ జించి వెంట భుజ + గంబులఁ బోలిన కేట్రద్రించి దా
 దవుల బడంగఁ దచ్చిరము + దారుణరీతిగ నుత్తరించె దా
 నవుని తలంపు లొండయిన + నాశిల వేఱొకటయ్యె నయ్యెడ. ౧౨౩౩
 పంచచా॥ మహోదరుండు త్రేవ్యఁ గాంచి + మానవాదుఁ డుగ్రుండై
 యహోయటంచుఁ దేరు దోల + నాజ్ఞచేయ రాఘవుం
 డొహో సమస్తసేన చావ + కున్న వాఁడు లొంగడం
 చుహూకృతిం భజించునంత + నుత్తరించె వారల. ౧౨౩౪

సీ॥ అత్తజిఁ గలిగె లం + కాధినాథునకు దు, శృకుసముల్ గొన్నియు + తానహమడఁగ
 నండంబులను ముంచు + నట్టు లుప్పొంగెడు, వననిధు లెల్లను + వట్టిపేవఁ
 జండవాయువు వీవఁజలియించు పర్వత, సరణి నా నెడనుభు + జంబు లనఁ
 బిడుగులు రాలెను + భీకరంబుగ రక్త, వర్షంబు గురిసి వా + ర్వములు వడఁకి
 తే॥ ప్రభలు దక్కిన సూర్యుని + పరిధి చుట్టె, నాల్గు లెండెను వింటికో + నలును విజిగఁ
 బుప్పమాలిక లందుండి + పొలచు వీచె, గృధ్రములు వ్రాలె వీణె తె + క్కియముమీఁద.
 తే॥ తురగముల కన్ను లందుండి + తొఱుఁగె నీరు, కరులు బురదలో దిగఁబడు + కరణి నొండె
 మనుజులా గెల్పు వారని + దనుజ విభుఁడు, వాని లెక్కింపఁడయ్యె గ + ర్వంబు కలిమి.
 తే॥ విలయ వాయువుచే జగ + ద్విధియందు, గలుగు వస్తువుల్ చెదరిన + కరణి దనుజ
 వరుని రథవేగమునకు వా + సరులు చెదరి, విమత్యులై భీతిగాని త్రోవ + విడిచినారు.

సీ॥ కర్కంబు జ్ఞానంబు + కరణి సవిద్యయు, విద్యయు శేషుండు + విహగరాజ
 రాత్రియుఁ బవలు హి + రణ్యకశిపు నృసిం, హులఁబోలె దిగ్గజ + యుగలి యట్లు
 ఎవఁ డాదిదేవుఁ డం + చెదిరించి పోరిన, రుద్రాచ్యుతుల శేవ + రోషమడర
 దశకంధరుండును + దశరథనూనుండు, రణరంగమున మహా + రంభులైరి

తే॥ కాంచునున్నట్టి రుద్ర వి + తించులకును, కరతలంబులు మిక్కిలి + కంప మొంద
 రావణుఁడు శంఖ మొత్తై ని + ర్జరులు బెగడ, రాముఁడును పాంధుజన్యంబు + రమణనూఁడె.
 తే॥ శ్రీశు పంచాయుధంబులు + నేవనేయఁ, గోరి రాముని సన్నిధి + గొఱిలి నిలిచె
 నేదములు తన్నెఱుంగని + విధిని రామ్మచంద్రవిభుఁడును వానిఁ గాం + విశయ యుండె.

తే॥ దిక్కులునుజలధులుధరిత్రయునభంబు, కులమహీధ్రముల్ బ్రహ్మాండగోళమనర
దాశరథికి సారథియయితవరుచున్న, మాతలియు నింద్రు చింద మిఁన్నుడిగనొనై
తే॥ రావణుడు వడినేయు నాఁరాచ వితతి, సోకుటకు మున్నె భేదరశ్రీకటాక్ష
చయమనంతమై శ్రీరామచంద్ర విభుని, భుజయుగళి సోఁక నేమి కాఁబోవు ననుచు.

క॥ ఇరు రథములందు పూన్చిన, తురగములు పరస్పరంబుతూఁగొని లోఁగో
త్కరముల మింగం జాలిన, సరభన కోపమునఁ జూచెనకిలితలతోక. ౧౨౪౪

క॥ దానవ నాథుని వీణా, గాన చణతఁ డెలుపు కమ్రుఁకలిత ధ్వజము
మానవనాథుని తేరునఁ, బూనుచు సంద్రధ్వజంబుఁబోరిపారి మోఁడెన్.

క॥ దనుజవిభు శింజినధ్వని, వననిధి నవ్రకముఁ గలఁచివైచినయది య
మృనుజ విభుని జ్యోనినదము, వనజభవాండములఁ గలఁచివైచెను తోడ్తో.

క॥ హనుమంతుఁ డాదిగాఁ గల, వనచరు లెది నేయుటకునుఁపాల్పొనక న
గొని యూరక నిశ్చేష్టత, గొని చూచుచునుండి వారిఁ ఘోర రణంబున్.

క॥ పెరఁగంది విబుధ వరులె, వ్యరు గెల్తురొ యనుచు నెఱుంగ + పలను పడక ని
బ్బరము చెడి యిందు నందుం, దిరుగుచు మీఁదెఱుంగలేక + తెరలిరి భీతిన్.

తే॥ రామ శరము లంబరమునఁరాణనిండ, వేలుపులు చల్లుచుండినవిరులచే న
లంకృతంబులై రాజులు + లలినితోఁచె, దుష్టులకుఁ దోడుపడునట్టితుచ్చు లెవరు?

తే॥ వీరశేఖరుడగు రామవిభుని ధనువు, పరులు తాఁకఁగ లేని రావణుని ధనువు
మింట నింద్ర చాపద్వయిఁమెఱసి యెదిరి, నిలుచు చందాన మిఱుమిట్లుఁగొలుపుచుండె.

తే॥ నాఁడు లంకాధిరాఘం డొఁపర్చినట్టి, శింజినీ రావయును గొప్పఁసింహరవము
నేఱికిం డెల్పుఁబో యనుఁనియతినొంది, జలదములు జలధులును ఘోషణము నించు.

తే॥ దనుజనాథుని తీక్ష్ణంపుఁగనులనుండి, చెదరి వెలువడి మిఁకుఁగుఱుఁ + చిటపటమని
నింగి కెగయంగ నందుండుఁనీరదములు, కరఁగి పలపల రాలెనుఁధరణిమోఁడ.

తే॥ కలఁగె దిక్కులు జలధులుఁకలఁగె నురల, కాలుగేలును కలఁగె లంకయఁ గలంగ
కలఁగ దయ్యెను రామునిఁకడఁక నుంత, రావణుని యట్టుహాస దుఁర్గలితచేష్ట.

తే॥ ధరణియందును మెఱపులుఁపరపునట్లు, జలదములనుండి పిడుగులుఁబాఱునట్లు
కదనమున వైచు కైదువుల్ కాంతి చయము, ప్రకృలం జొరఁ బలపలఁరాలుచుండె.

— : రామ రావణ సమరము : —

తే॥ నిల్లుగొని చంపఁ గోరకఁతల్లడిల్లి, రాము రథములోఁ బైకెత్తిఁబ్రమయఁద్రిప్పి
భూమిపై మోఁదిమోఁది చంపుదునటంచు, దలఁచుఁబడదరు నిదానించుఁదశముఁబుండు.

క॥ మెఱపులవలె దశ దిశలన్, మెఱయుచు వడినేగు సెలలఁమెలపునఁ డేరిం
బరియలుగఁ జేసి వీని, జెఱగొందున యని తలఁచుఁజుత్తములోన్. ౧౨౪౫

తే॥ పదరుచున్న మనస్సునుఁగొదరుచున్న, కనలు మిడుఁగులు ల్లేచెడుఁకనుల చూపు
లొలయ దనుజనాథుఁడు విల్లువలెయ వంచి, పెక్కు మార్గణముల నేసిఁవిన్నుగప్పె.

క॥ ఉలుముల నిప్పులవలె జము, నెఱుకుల నాటిసవి సురలఁనియమంబులఁ బెం
పఱఁ జేసినవి ఘోరద్రుని, యొఱపుం బోలిన శరమ్ములుక్కఱ నేసెన్.

క॥ మేరువును లొలిచి యంతఁక, వారక యండములఁ జీల్చిపైకొను నంచా
ధోరణి సుర లనుకొన్నవి, శ్రీరాముఁడు చెంగనీకఁచెలగె న్నడుమఁగ.

తే॥ బలయుతుని పని దుష్కర్మఫలముచేత, నడుమఁ జెడినట్లు లంకాధిపాథు విశిఖ
విత్తి నడుమన విఱుంగఁగఁవినుగులేక, విలయ జలదంబు లలి శరఁవృష్టి గురిసె.

తే॥ కప్పె మింటిని దిక్కులఁగఁప్పె గిరులఁ, గప్పెఁ గన్నులఁ గప్పెనుఁకడలిఁ గప్పెఁ
బుడమిఁ గప్పె విజ్ఞానులఁబుద్ధిఁగప్పె, నిరులు గప్పె భేదరులకుఁమరులు గప్పె.

తే॥ కాలగర్భుఁడు దక్కఁగఁ బెరల్కనకులు మూసి, కొనిరి వజ్రభిన్నములగుఁకుధర సమితి
ప్రిలి చెదర్చునై వడి వాసఁరాలి చెదరె, నవని విభుఁడు వారల భీతిఁనడఁపనెంచె.

క॥ రామ ధనుర్ముక్త శర, స్తోమమ్ములు పరఁగు టివిఁతోయము పెరిఁగెన్
గామి దనుజ శరములు దు, స్కామ కృతఫలంబు వోలెఁగడవడి సమసెన్.

క॥ త్రుటిలో లక్షల కొలఁదిగ, బటుతర శరములను విడిచెఁబలలాశి యటం
దటుకున నడుమన విఱిచెను, చటులోద్ధత విశిఖ తతులఁజలజాక్షుండున్. ౧౨౬౪

క॥ చండ సమర దక్షుండగు, గండఁడు రావణుఁడు మునలఁఖడ్గ ఘనగదా
దండ పరశు శూలాదులఁ, దండంబులు గాఁగఁ బఱపెదాశరధివయ్యున్. ౧౨౬౫

క॥ మేఘ శ్యామల దేహు న, మోఘ శరము లొక్కటొకటి మొన వేయింటిగ
బ్రాహ్మ మొనర విఱిచెను, క్లాఘిండుచు సురలు కరతఁలంబులఁ జఱవగ. ౧౨౬౬

ఆ॥ ఇట్లు పోరు సమతఁనెనయుచుండఁగ రేగి, యీఁటె పోటు గొన్నఁయొన్లు భంగిఁ
బంక్తిముఖుఁడు పట్టిపదికేలఁ బది విండ్లు, పదులు పదులుగాఁగఁబఱపె సెలలు.

ఆ॥ రామ విశిఖ తతులుఁరావణ సాయక, తండ మెల్ల యెడలఁనిండుకతనఁ

బోరుగాంచు పంచభూతంబు లాదిగాఁ, బ్రమదపాటు గగురుపాటు మానె

తే॥ అత్తఁని దశకంతునిఁవృందనంబు, మందరమ్మో మూరుతి తెచ్చుఁమందు మలయొ
మొగిఁ ద్రిపురములొ గంధర్వఁనగర మొక్కొ, యనఁగ వ్యోమ పథంబునఁసలరినిలిచె

తే॥ తేరిపై మింట దనుజుండుఁతెఱపితేని, బాణవర్షము గురియింపఁబద్ధమిత్ర

కుల్లుఁడు చూచుచుండఁగ నేఁకొఁతిమూఁక, చచ్చి చావక తెరలు దఁకం భజించె

తే॥ రాముఁ డదిగని మనసేనఁమ్రాలుచుండె, నింక నాలసించినఁ గార్యమిమ్ముడవ్వు
వాని మకుట మస్త్రకములఁపనుధఁ గూల్చు, దేరు మింటి కరుగనిమ్ముసొరథిఁ యన.

తే॥ చిత్తమని మాతలియు నట్లంచేయునంత, నలఘు రథమును చంద్ర మండలముపైకి
వచ్చు నినమండలము వోలెవచ్చినిలిచె, దేరు తేరెదురై చుట్టెదిక్కులందు.

తే॥ వారిదంబులు దెనలకుఁ బాఱిపోయె, రిక్కలును పలపల మనియుక్కిరాలె
శైలశిఖరము ల్విడిచి దాశరథి రథము, రావణ రథంబుఁ జుట్టు నాశరథసమందు.

తే॥ తిరుగు నిలుచుటై కెక్కునుదిగును తగ్గు, దావలించి వలవలించిదాటుచుండ
నద్ర కూటముల్ జలధులుఁ నండతండ, ములును కుమ్మరిసారె చొప్పున నదిరిగె.

తే॥ క్షణములో నెలకేనియుఁ జరుగుచున్న, రథములం గాంచి నుర లదిరాము నరద
మిద్ది రావణ రథమనియెఱుంగ లేక, యొనరఁ దిరుగుచున్న వి తాఁకుచున్న వనిరి.

తే॥ చక్రములు తాఁకఁ, బడని ఋక్షములు నిప్పు, చిందఁ గాలని శైలముల్ చీలకుండు
దిశలు నెత్తురు గ్రగఃనిఁ దేహించయము, కానరాకుండు నాయుధకాలమందు.

సీ॥ చూచుచున్నట్టి భేదరులును వారు, నాకలోకమున నున్నారలండ్లు
చంద్రలోకంబునఁ జరియించు వారలండ్లు, మందర శైలంబునంది రండ్లు
పాలనంద్రము మీఁదఁ బరఁగు వారందురు, జలధుల కవ్వలఁ జరిగి రండ్లు
ఉత్తర వనరాశి నున్న వారందురు, ప్రాగ్దిశఁ జేరిన పార లండ్లు

తే॥ వారిదంబులయందున్న పారలండ్లు, నేడు లోక సంహారంబెఁనెగడునండ్లు
క్రమ్యతెనె తేరు లండ్లు తుఁరంగ తతులు, కాపు నిక్కంబు కడనాఁటి గాడ్పులండ్లు.

క॥ నప్త ద్వీపములందును, నప్తగిరులయందు నప్తజలధులయందు
నప్త జగంబులయందును, తృప్తి గొనక యనిలుఁబోలెఁదిరిగెం దేరుల్. ౧౨౭౮

క॥ వుడమికి వలువగ నొప్పిన, కడలులలో దీవులఁ జంగముల గిరుల ని
ల్లడ సాత్తులవలె నైదువు, లడరిపడియె వానపోల్కిననురుండయి. ౧౨౭౯

తే॥ అవియు జగముల నలయించునలవుగలిగి, మలసి రామసాయకములవలననడుమఁ
దునిగి తునియలై ధరణిపై దొరలెఁ గాక, వేఱుకార్యంబు గావించఁ నేరవయ్యె.

క॥ గిరులవయి శరనిధులవయి, శరదంబులవయిని సకలజగములలోన
దిరిగిన యరదంబులు వడి, దిరిగి యరిగె లంకపైకిదిలిఱులు బెగడఁ. ౧౨౮౦

క॥ సారథులు రేచి నడపిన, వారువములు నేదగొనవువాడవు శ్రాంతిం
గూరవు నిలువవు మేతయు, గోరవు చెఱురింప వడఁగిఁ క్రుంగవు త్రుటియు.

తే॥ భిదురకరుఁ డంపుతేరి సభేద్యగరిమ, వజ్రలు సశని కేతనమునుపంక్తిముఖుడు
నిప్పు లురలెడి కన్నులఁ నెగడఁ జూచి, యర్థ చంద్ర భల్లంబున నవని గూల్చె.

తే॥ అధ్వజంబు పిడుగువోలెంబుధిఁ బడి, మునుఁగఁ గాంచిన యినువకఁ ద్తని జలమున
నద్ద నుడికిన వడువున నంబురాశి, యుడికి యింకి పట్టినయదియుత్కటముగ.

శా॥ నాద బ్రహ్మము కై వడిక సతతమున్నాశంబు లేకుండు శ్రీ
వై దేహీ విభులేరి సారథిఁ దద + శ్వ ప్రాతముగ గ్రవ్యభు
గూర్చుదారుండు నిశాత సాయకములక + గుప్పించి నొప్పింపఁగా
నాదిత్యాన్వయ వార్ధి సోముఁ డెడ న + త్యంతాగ్రహోదగ్రుండై.

ఉ॥ తమ్ముని వక్షుమందు నిశి + తమ్ముగు నమ్ములు నాటునాటి కం
తెమ్ముడిఁ దాపమొందెను పటిష్ఠత దైత్యుండు విల్లు వంచి క్రూ
రమ్ముగ నారనమ్ములను + క్రమ్మంగ నేయంగ రామచంద్రు చం
దమ్మును గానలేమిఁ బ్రమ + దమ్మును వీడిరి వేల్పులయ్యెడక ౧౨౮౬

ఉ॥ క్రుంచెను కాంతు లగ్నులును + కుంభిని నంచలనంబునందె న్తం
భించెను గాలి యెండినవి + మేఘసమూహము లార్చిరెల్ల రా
త్రించరు లర్కచంద్రులకుఁ + దెర్వులు దప్పెను దిగ్గజంబులుక
వంచెను శీర్షముల్ జగము + వాడెను ఘోషము మానె నంబుధుల్.

ఉ॥ మేరువు నంచలించెను + మి త్రము దెల్పు విశాఖరిక్క నం
గారకు డాక్రమించె బ్లవ + గ ప్రభు చంద్రుండు లక్ష్మణుండు సీ
తారముణ్ణ రహించి కను + దమ్ములఁ గానమి దొడ్డ యూధవుక
జేరని దంతులట్లు వెతఁ + జెందిరి కందిరి యుమ్మలించుచుక. ౧౨౮౭

చ॥ వనచర వర్గముం దలరి + వారధి వారిధిఁ గూర్చి కట్టుచో
వనచర బృందముల్ కలఁగు + వైనము నొందిరి రాముఁడంత హె
చ్చిన కినుకక నిశాత శర + చిత్ర మహోత్కట వృష్టిఁ జేసి యా
దనుజుని సాయకంబుల వి + దారణ చేసి వెలింగి యయ్యెడక. ౧౨౮౮

చ॥ అమరులు నుల్లసిల్లఁ బ్లవ + గావలి మోదిల జ్ఞానత త్వ వి
త్తమగు ధరాత్మజా విభుండు + దానవనాథుని కేలనున్న చా
వములఁ బదింటిఁ దున్నలు న + భంబున కేగఁగఁ ద్రుంచె శాత భ
ల్లములు పదింబిది బటపి + ల నైకముల్ మిగులంగఁ జేతులక. ౧౨౮౯

తే॥ కడలిపోల్కి గంభీరుడొగరుడుండవుదు, దనుజవిభుని కార్దుకములుంతునుఁగుచుండ
నిర్జరుల దుఃఖి నికరముల్ + నీఁగవచ్చి, తనరె సనవంశ్యు లేరి కేతనముగాఁగ.

చ॥ క్షణమున లోకముల్ దిరుగఁ + జాలిన తాత్కల్యండు రాములేరిపైఁ
గణక వహించి కేతనము + గా వెలయంగ నిఁకేల చింత లా

1. కోసలాశాంప నక్షత్రం వ్యక్త మింద్రాగ్నిదైవతం
అక్రమ్యాంగారక స్పృహ విశాఖామహి చాంబరే.
కోసేణుల నక్షత్రము ఇంద్రాగ్నిదైవతము అను విశాఖను అంగారకుఁ డాక్రమించెను అని
కోసంబు కరివ్వు దాయకము. (కాల్పి. యుద్ధ. ౧౦౩ వర్ణము 33 శ్లో)

చఱుండె యపేక్షమై నిలుచు + చందమె చాలదె? యంచు నిర్ణయత
ప్రణతి యొనర్చి నూనములు + వర్షముగాఁ గురియించి రొప్పగఁ.

క॥ పటుశరముల నీతా హృ, త్పుటవాసి నురారి కవచ + మున నచటచటం
బెటబెటఁ బెలులఁగ రక్తము, జొటజొట వెలువడఁగఁ గొట్టఁసూటి శరములఁ.

తే॥ దిశలఁ దాఁకుచు మేఘవంశిని చెదర్చు, శిఖర మొప్పు దైత్యుని వీణఁసీదమురెండు
సాయకంబుల బాసకీబాని యేసి, నేల గూర్చెను నిర్ణయతఁ నెగడి పొగడ. ౧౨౯౪

ఉ॥ రావణుడ త్రతీం గదిసి + రాముఁడు తచ్చరరాజి నొవ్వమిఁ
భావన నేసి యూరకొన + భావ్యము గాదని యెంచి యంధకా
రావహమైన దివ్యశర + మాత్మఁ దలంచి భజించి యెత్తి ధా
త్రివరుపై వడిం బరపె + దివ్యులు కాంచి వెఱుం గలంగఁగఁ. ౧౨౯౫

సీ॥ అందుండి వెలువడినట్టి కొన్నిటి మొగం, బులుతీండ్ర చంద్ర నిఃస్ఫులను క్రశ్మిఁ
గొన్నిటి మోములుఁకొన్నెత్తురువెలార్చె, నురముఖములునుహఃసర ముఖములు
భూత ముఖంబులుఁభుజిగ ముఖంబులు, విషములు నించు దిఃగ్వీభులందు
తరణి చంద్రులఁగప్పఁదమమునుకల్పించు, నొకచోట నెండయుఁనొనరఁగూర్చు

తే॥ జండమూరుత మొక్కచోనరగవీచు, వర్ష మొక్కచోఁ గురియించుఁవఱదలొక్క
దెననుగల్పించుఁ బిడుగులఁదివిరిరాలు, భ్రాంతిగలిగించిముంచు నంఁగ్రామభూమి.

చ॥ ఇరులు ననుస్తముం బొదువ + నెల్లరు పాపఫలంబుఁ బొందు పై
ఖిని కలంకనొంద జన + కాంతుఁడు పాశువతంబు నేయ నా
యిరులు తొలంగె లోకములఁకెల్లను వ్యష్ణమువో మెలంకువర
పొరసిన చందమై వెలసెఁ + బుణ్యఫలం బనుభూతియొగతిఁ. ౧౨౯౬

ఉ॥ సత్యము నన్నిధిం జెడు న + సత్యముకై వడి నమృతఃక్రమ
దిత్య కులేశుడే జెడఁ బ్ర + దీప్త రుషాప్తిని పండ్లు గీటుచుఁ
దైత్యవిభుండు రామువయి + దారుణ బాణము లేసి చేసె నా
దిత్యులు బెగ్గడిల్ల జల + ధి ప్రతిహాస మృగేంద్ర నాదముఁ. ౧౨౯౭

తే॥ నింగి వారల కీర్తులఁబ్రుంగినదియు, జముని కడుపు నింపినది వాఁనవున కడలు
గూర్చినదియు విద్విద్వత్తాఁ ఘోరతరము, నైన యాసురాశ్రుము నేసఁదానవుండు.

కా॥ అయశ్రుంబు మహోగ్ర రూపమునఁ ద + న్నంకించు బాశోభుముం
బాయం ద్రోచుచు రామునన్నిధికిఁ బో + వం జూచి గీర్వాణు లె
ట్లో యందుం దపియింప రాకువుండు నం + యోజించి నిర్భీతి నా
గ్నోయాశ్రుంబున నాసురాశ్రుమును క్రుం + గించెం గపుర వోయనఁ.

చ॥ శమనుఁడు జంకినఁ గడిమి + జంకక వాఙ్మలఁ గ్రోలఁజాలి భూ
ధ్రములను నుగ్ధనేయుచు న + దాగతి గెల్పఁగఁ జాలు సశ్రు బృం

దములను దైత్యవల్లభుడు ♦ దాశరథి వడిఁ గప్పివైచె నా
క్రమమును కాంచి వేల్పులు భ ♦ రమ్మగు భీతి భజించి రొక్కటఁ.

ఉ॥ కొందఱు హస్తలాఘవముఁ ♦ గొందఱు మాయబలంబు స్థైర్యముఁ
గొందఱు దైత్యకోపమును ♦ కోరి నుతింపఁగఁ గొందఱింక మా
యం దులకింప వీలు గల ♦ దా యని కొందఱు పూర్వమెన్నఁడుఁ
గ్రందగు నిట్టి కయ్యమును ♦ కానమ యంచు వదించుచుండఁగఁ.

క॥ ఇన కులజుడు గగనము గ, ప్పిన కూరాస్త్రంబులెల్లఁభేదిల్ల వెనఁ
ఘన శరములఁ దునిమి వెలిం, గెను తమ మడఁచిన ప్రచండఁకిరణునిపోలెఁ.

క॥ అధిక తపో బలయుత సుర, మధనుఁడు బహునంగరములఁమలసిన యమర
ప్రధనమున గెలుపు నొనఁగిన, క్రధనాద్భుత శీలమయ శఁరంబును పఱపెఁ.

క॥ స్రుక్తిరి త్రిదశులు లోకము, లుక్కఱెనని చచ్చితిమనిఁయూర్పుచుఁ బ్లవగుల్
మక్తి దెసలకుం బరుగిడి, ర కాఁకుత్స్థుఁడును దానిఁయంతర మెఱిఁగెఁ. గెరింగి

క॥ భూమిని రాముని జీవిత, మే మునిగిన దన్న పగిదిఁనెనఁగిన శరముఁ
రాముఁడు గాంధర్వాస్త్రము, చే మాలిచి నడుమఁ జీల్చిఁచిందఱచేసెఁ. గెరిం

క॥ వికటించిన మధుఁడు హిర, ణ్యకశిపుఁడు జగత్త్రయం బఁబంచినయది పూ
నిక నలువ యొనఁగినది యగు, ప్రకృష్ట దండంబు నెత్తిఁరావణుఁ డేసెఁ. గెరిం

తే॥మునుపుతారకాసురుఁడువేల్పుల మొగములఁ, గుఠిలపడదానిచేతనేఁచితుకఁగొట్టెఁ
గల్పకాలంబు దనుక జంగంబులెల్లఁ, జేరి దొరలింప దొరలనిఁచేవగలది. గెరిం

క॥ అండము జలఘటముం బలె, ఖండములై కూలునని జంగంబులు కలఁగఁ
దండము చండగతిని కో, దండధరుని సన్నిధికినిఁదాయఁగవచ్చెఁ. గెరిం

క॥ కమలాక్షుఁడు కని యా దం, డము నిండ్రుని వే గనుల కఁడంగక శత ప
త్రము మొగ్గను పోలిన య, స్త్రుము వైచి యొనర్చె వేయిఁశకలంబులుగఁ.

క॥ చండతరంబుగఁ గార్మక, పాండిత్యముఁ జూపు రాముఁఁబరిమార్చని యీ
దండాట లేల యని పోల, దిండియు మాయాస్త్రమున వఁధింపఁ దలంచెఁ.

దండకము॥

పూజించి యుగ్రాక్షుఁ గీర్తించి చందంబు న్యాసంబు విధ్యుక్తధర్మంబుతో నేవ గా
వించి మాయాస్త్రముఁ వింట సంధించి శ్రీరాముపై నేయ నాయస్త్ర మాయా
విధి జేసి పూర్వంబు శ్రీరామ సౌమిత్రి బాణంబులఁ భారణిం గూలియున్నట్టి
వైతేయులుఁ లేచి హర్యక్ష నాదంబు గావించి రాయుద్ర జిత్తు న్నికుంభండు
కుంభండు నేనానులుఁ మిన్నుమన్నుఁ వెనంగప్పి రా కుంభకర్ణుడు గాన్పించి
బిట్టార్చి నంగ్రామ రంగంబునందుం దురంగ ప్రజంబుఁ శతాంగోచ్చయ శ్రేణి

సారంగ సంఘంబులుం జేరి వేవెల్లువల్ శంభుచేతఁ వరంబంది (సాణంబులం బొంది యింతారఁగాలేచు చందంబునఁ లేచి బృందారక వ్రాతముల్ చూడ దిగ్భాంతి గల్గించి ముఁగెల్పు నవ్వీరులం బిల్చి మాశక్తిఁ జూడుండు మమ్మేడ యోడించి నారంచుఁ బేరత్తి రారండు ఖండాలుగాఁ గోసి పిండాలుగాఁ జేసి వేమింగఁకే పోదుమే యంచు నిట్టార్పటంపంగ నాగంబులా భోగి లోకంబు నందుండి ధార్తి విదారించు కొంచిట్టు లేతెంచె నా నొప్పి భూతంబులుఁ శాకిసి డాకిసి (సేతరాసుల్ జనించెఁడమంబందు జన్మించిధర్మంబులఁ మ్రాల్పు సత్త్వోఘ్న లుఁ ధామనత్తంబులౌ నాయుధస్తోమముం బట్టి చిత్రంబుగాఁ గ్రాల దంష్ట్రురుచుల్ బాలచంద్రాకృతిఁ వ్రాల దిద్దేశముల్ నిండి సింగంబులం బోలి గర్జించి చొగంటులం బోలి వావిప్పి నానావిధాభీల జాజ్వల్య మానానల జ్వాలలం జంద వీక్షించుచుఁ దూషణ ద్వేషఁబోద్ధిషణ స్ఫూర దుర్భాషణంబుల్ ప్రపంచించుచుండఁ రఘు స్వామి వీక్షించి యేమాయయో నీకు భావంబునం దోచునేని విచారించి వాక్రుత్తువే యన్న నవోద్ధయఁ జేపజేవేళ! యీదేవ విద్యేషి కర్మారు వేళ్లంబునఁ నూదు లమృంగ నేతెంచు వానిం బలెం బూని నీమీఁద మాయాస్త్ర మిట్లేసి ట్కోభింపఁగాఁ జేయ భావించియున్నాఁడు నీపేరు విన్నంత నీనామ మన్నంత భావించి నంతం బటాపంచలై పోవుఁ బాపంబు లెల్లఁ జగన్నాయకా! నిన్ను నీమాయ యేమేని కానింపఁగాఁ జాలునే? నీదుమాయం దరింపంగ మాసింద్రులుఁ నేరరన్నఁ విదేహాత్మజానాథుఁ డొఁగాక యీమాయ యేదేని యాఁగాక యంచుఁ విచారించి జ్ఞానాస్త్రముఁ వింట నంధించి యేయంగ ధర్మంబు త్రోవఁ జనఁ జ్ఞాన నంప త్రి నజ్ఞాన బంధంబుల న్నిగ్గు లాగై జగంబెల్ల విఘాంతి బోనాడి స్వాస్థ్యంబు నొందె.

౧౩౧.౨

మ॥ గర కంకుండు చతుర్ముఖుండును మదిం + గాలువ్యముల్ తీఱ నం

గర మందియ్యెడ లోక కంటకులకుం + గార్వ్యంబు నాశంబు చే

కుఱఁ గాంక్షించుచు నుండ వైత్యుండు మహా + క్రూర ప్రభావ స్ఫూర

ద్వర శూలంబును నూటిగా వినరె నీ + తానాభుపై గ్రక్కునఁ.

తే॥ విబుధులకు నాకులత గూర్చి + వేయిగంట, లొరసి మొరయ వీరుల బలఁ యోగ్యతలను

విత యొనర్చు శూలము లోకఁభీకరముగఁ, దొడరి వచ్చుట రామభద్రుండుకాంచె.

తే॥ నెఱసి తేతాగ్నులనుమించి + మెఱసిగాడ్చు, దేవలకొందుఁగంగజగములు + దిగ్భమింపఁ

గనులు మిఱుమిట్లు గొనవచ్చుకఠిన శూల, సాధనము గని సురలును + నంచలించి.

తే॥ నీ వినాశంబు మదిగోరి + రావణుండు, వైచె శూలంబు దీనిని + పైచి త్రోచు

శక్తి నీకుఁ గా కొరులకు + జగతిలేదు, గెలుము గెలుమని తడఁబడఁ + బలికినారు.

తే॥ పిడుగులును వచ్చువడిఁగాంచి + బిడియ పడఁగఁ, దన్ను మఱవక ధ్యానించు + తత్పరులకు

నా స్తికులు నేయుచుండు విఘ్నంబులట్లు, రామశరములు వితయయి + రాలుచుండ.

తే॥ అరసిరాముడుదివ్యసాఁయకములేయ, నవియుడాసిదాయకమున్నె యడఁగుచుండఁ
బుణ్యశాపముం బోలె నఁమోఘగరిమ, శూల మరుజేర నాతఁడుఁచూచె నురక.

తే॥ వేలుపులు దిక్కుతోఁసకఁవెననపడిరి, ధర్మదేవత కాళులుఁతడఁబడంగఁ
దన్న మఱచె రాముడు భయఁదంబుగాఁగ, నడరె శూలమనుచు లోనఁనాకులించె.

శా॥ సంహారోద్యమ మొప్పు శూలము జగ ఁ చ్ఛాంచల్యముం జేయుచుఁ
రంహోదగ్రత రామచంద్రు పయికిఁ ఁ రాఁజూచి రాద్రస్థితిఁ
సింహప్రక్రియ హుంకరింప నది వి ఁ చ్ఛిన్నంబుగాఁ దూలె దు
ర్వ్యంహో మాపితు యత్నముం బలె నురల్ ఁ బ్రహ్మాదులుఁ మోదిలఁ.

తే॥ పోయినట్టి ప్రాణంబులఁబొందినక్రియ, నొంది రగచరుల్ భేచరులున్యులంబు
విడిచి యాడిరి పాడిరిఁనిరులవాన, గురిసి వేడిరి రావణుఁగూల్పు మనుచు.

మ॥ అనివార్యంబగు శూలముఁ దన మహా ఁ హంకార హుంకార భీ
మణ నాదంబున బీటువో నడఁచె నీ ఁ సంఘామ భీముఁ దురం
బున సాధించుట డెప్పరంబను తలం ఁ పుం బొంది జేవారి త
మ్ముని వాక్యంబుఁ దలంచె; దుర్మదమౌతా ఁ పోకార్పు విజ్ఞానముఁ ?

మ॥ పరశక్తిఁ శరశక్తి నెల్ల నిచటఁ ఁ వ్యర్థంబు గావించె మీ
డరయఁ భర్గుడుకాఁడు విష్ణువును కాఁ ఁ డంభోజ సంభూతికాఁ
డిరవారంగఁ దపస్వి కాఁడు జనలో ఁ శ్రీ శానుడుం గాఁడు దు
స్తర సంసార భవాద్ధి తారక మహా ఁ త్రత్యంబుగా నెంచెదఁ. ౧౩౨౩

మ॥ పరమాత్ముండగుఁగాక వేఱు మఱి యె ఁ వ్యాఘ్రుడైన నాఁగాక ని
ర్భర శౌర్యంబున గెల్చితిఁ జగములఁ ఁ బ్రాంచ ద్వళం బందితిఁ
బిటుదీయం బనియేమి? గెల్చిన జగ ఁ ద్విభ్రాతి సిద్ధిండు సం
గర రంగంబున నీల్గినం దుదకు మో ఁ క్షుంబున్న నేలా పెతల్ ? ౧౩౨౪

మ॥ అని చింతించి కడఁకతో నిర్వృతి ది ఁ వ్యాఘ్రంబు ఛానించి దా
నిని వింటం దెగఁదీసి రామునివయిఁ ఁ వీడంగ దుర్వార ని
న్వన హోలాహల భీకర జ్వలిత జ ఁ హ్వో దంష్ట్రీ తోగ్ర న్ఫటల్
పొనరఁ వెల్పుడె నర్పణాలము నభో ఁ భూభాగముల్ గప్పచుఁ.

ఉ॥ శ్రేష్ఠనికంఠ దొడ్డవియుఁ ఁ జేదఱ గొన్నవి లోకజాలముఁ
శ్రేష్ఠములేక మ్రింగునవి ఁ చిట్టు ముఖంబులఁ గ్రక్కుచుఁ మహా
భీమణ లీలఁ బర్య నరి ఁ వీర భయంకరమూర్తి దానవ
దేవీ ఖగ్రేద్రసాయకముఁదీడుచు నేసె ఫణుల్ నళింపఁగఁ. ౧౩౨౫

ఉ॥ రావణు నస్త్రమాయ బవ ఁ రంబునఁ బర్విన యంతమాత్రకుం
జేవఁ దనర్చు పక్షములు ఁ చిన్నిదపుం బలువన్నె మేనులుఁ

లావణు చంచువుల్ నఖ బ ధ లంబును శోభిలుచుండు వైనతే

యావలి నిండిపోయె నెట ధ నారయఁ దార్మ్యమయంబుగా నటక.

అ॥ లెక్కలేని గరుడిఁవక్కులు నోట ని, ప్పలు వెలుంగఁ బరవఁమొనసి నురలు

వక్షులగుచు నోట ధ వహ్నులఁ గొని లంకఁ, గాల్ప వచ్చినట్టిఁకరణి దోచె.

తే॥ ఫణి ఫణావధుల్ నిప్పులఁపగిది వెలుంగఁ, గమల నాశంబులను నోటఁగవ్వొన్న

కరణి నాగకులంబులఁగాళ్లఁ బట్టి, చంచుఖర నఖరముల దాఁరించి వైచె.

అ॥ అట్టి తఱిని వినతఁవట్టి తెక్కలగాలి, వలస భవుని మేన ధ నలరుచున్న

మండనంబులెల్ల ధ మఱిమఱి చలియించె, దక్కు వానిఁ గూర్చితడవనేల ?

అ॥ గండఁడైన రావ ధ ణుండు మనంబున, మండి యూర్పుచ్చిఁభండనమునఁ

జండ విశిఖ తతుల ధ దండిగాఁ గురిసి కో, దండి కూపిరాడ ధ కుండఁ జేసె.

అ॥ రామ మార్గణములు ధ రావణ శరముల, రాల్చి మీఱి యేగి ధ రాక్షసేంద్రు

పుష్ట వక్షమందు ధ పుంఖముల్ గనఁబడఁ, జొచ్చి పొడిచి యానెఁగోఁజితంబు.

చ॥ ఇరువురు హెచ్చుతక్కువ లొ ధ కింతయుఁ గన్నడసిక హేర నం

గర మొనరించుచుండ శితి ధ కంఠ శిలోచ్చయ మెత్తినట్టి క

ర్పరపతి సేర్చియున్న రణ ధ పుష్కల విద్యలు తోఁపవయ్యె భూ

వరునకు నంతకంతకును ధ వర్ధిలె లాఘవ సత్త్వ సంపదల్, ౧౩౩౩

—: రాముండు రావణుని తలలఁ దెగనేయుట:—

తే॥ నిర్జరవిరోధి బలము క్షీణించు నదను, గాంచి యొక యర్థచంద్రాశుఁగంబుచేత
రావణునియొక్కతలద్రెంచెఁరామవిభుండు, బాపవంక్తి నొక్కటిఁగూల్చుఁపగిదిదోచ.

తే॥ వాయుశేషుల పండెంపుఁబవరమందు, శ్వసనుచే మేరు శిఖరంబుఁజలధిఁగూలు

చందమున రావణుశిరంబుఁశరధిఁగూలె, రామచంద్రు నమోఘు శఁరంబుచేత.

తే॥ అమరసంఘంబులు తిక్కాటఁమడఁగునట్లు, దుమికిగంతులు వైచుచుఁద్రొక్కిరాడి

పాడి వినుతించి తలపాగఁలూడఁదీసి, వినరి యొకరిపై నొక్కరు ధ వేసికొనిరి.

తే॥ ప్రాణి చచ్చియుఁ దనకర్మఁబలముచేత, మరలఁ బుట్టిన చందానఁమడుపునోటి

లోడఁ దల యుదయించె సఙ్కర్మతము గాఁగఁ, దపముచే గాక యట్టిదిఁతనరు టరిది.

క॥ తేగినవి తేగలేదని వగ, వగఁ దగి త్రుటిలోన మొలచిఁపార్థివ తిలకు

దెగనాడుచుఁ బగ మాడుచు, వగఁ జూచుచుఁ బదరె వదరె ధ బండ్లం గొఱికెగ.

క॥ విషముం గ్రక్కుచుఁ జెచ్చెర, విషధిం బడి శీర్షమపుడు ధ విషధర శయనుం

డివణమున నెత్తు మేదిని, మిషలేచి తడియ విషముఁమేగొని త్రావెగ. ౧౩౩౪

క॥ అశని వశమగు పసం గొని, దశముఖముల ఘంకరించిఁదశముఖుండు పెనగ

దశరథ నూనునిపై దశ, విశిఖమ్ములు చొరఁగఁ గ్రోధఁవివశత సేసెగ. ౧౩౩౫

- అ॥ అక్షరముల కాద్య ధ్వని యకారంబు, యైన రామవిభుడు ధ్వని శిరము
తెగిన మొలచు ననుచు ధ్వని వగచి కరంబును, త్రుంచివైచె నధిక ధ్వనిలమును.
- తే॥ బాణమునఁడునిగినచేయిపట్టియున్న, యాయుధముల పేటొక చేయి యందుకొన్న
వగిది మొలచిన హస్తంబుపట్టుకొనియె, దెగుట మొలచుట కాంచినధీరులెవరు?
- క॥ మాతలి బలమును క్రుంచం, జేతమునఁ దలంచి యమరజేత తెగిన యా
చేతిని మొలచిన చేఁగొని, భీతిని భేదములు పటవ ధ్వనిగ వినరగ గతిరతి.
- అ॥ పంక్తివదను తెగిన ధ్వని బలితంపు బాహువు, బాధముగ నురంబువగులదాక
నొచ్చి శోణితంబు ధ్వనిరగ గ్రక్కుచు రాము, తేరి చోదకుండు ధ్వని సాలె
- క॥ సాలసిన మాతలి యనువులఁ, దొలఁగింపఁ దలంచి యనుర ధ్వనిమమును బా
వలికేలఁ ద్రిప్పి వైవరగ, జలజాక్షుండు నడుమ దానిఁ జదియఁగ నటగ.
- క॥ వెండియుఁ గరలాఘవ శర, చండతఁ జూపంగఁ దలంచి చందాంశు కులీ
నుం దొక్కొక్క శిరంబును, ఖండించెను నూటుమార్గ ధ్వని లీలగ.
- క॥ శిరములు దిశాంతరంబుల, శరధుల ధరయందు గిరులసానువులందుగ
దొరలి దొరలి పిడుగుల క్రియ, గురు రవమునఁ బడియె లక్షధ్వనిగదోస్తో.
- క॥ గోత్రంబుల ప్రియైన న, క్షత్రంబుల మోడఁ గడలిజలచరములకుగ
జితముగు చాపు గలుగ, శర త్రుతిత శిరంబు లా శరంబులదావె. గతిరగ
- తే॥ ధరణి బుణ్య ఫలానుభూతంబులైన, పిదప నాత్మస్వప్న మెల్లనుపిడులుగాడె
శవములం దినఁ దిరుగు పిశాచనమితి, తనయెదురఁ దనకన్నులఁద్రవ్వె తినియె.
- క॥ ఇరువది కరములఁ బట్టిన, వరకు మునల ఖడ్గ కుంతపట్టిన ఘన ధ్వని
మర దండాదుల రావణు, దురవడిమై నేనె రాఘవోర్విశు పయి. గతిగం
- క॥ పురుషోత్తముడగు రాముడ, నురవర్య దురాన గలువఁబొప్పడు పెరకే
కరణి యని యరసి వానిగ, శరరాజ నలంకరింపఁజను నను బుద్ధి. గతిగం
- క॥ తొమ్మిదవ భుజములపై నే, త్రమ్మిదవ జహ్వలను తగ నెఱుంకులలో ద
ట్టమ్మిదవ నమ్మిల గ్రుచ్చి శరమ్మిల నిలయ మనఁజేసెరావణ మేని. గతిగం
- క॥ వదనములఁ గనుల భుజముల, నెదనాఁటివ శరము లచట ధ్వనింబుగఁ బె
ల్లిదమగు రక్తము ద్రావక, వదరి యవల దూసి నెఱసె బ్రహ్మాండమునగ.
- తే॥ రోమ కూపంబులందు శిరోధులందు, జీవములఁ గ్రుంగఁదీసి దూఁసిన శరాధి
వలనఁ జలమును పగయునుపట్రపడఁగ, విహ్వలించెను మిక్కిలివిభుధ్వని.

—: రావణుడు మూర్ఖులు:—

తే॥ అమరవగరి నూరేగినయనురవిభుడు, వనధిలోనుండి యెదురొచ్చినట్టి
మత్స్యములు రక్తమును గ్రోలఁమ్రానువడుచు, దేరిన సాలివడియను తెరిగివచ్చి.

తే॥ దుష్టకర్మము భువినుండిఁ దోరెననుచు, బొంగి గంతిరి కవులు వేల్పులును మిగులఁ
 బ్రభుఁడు మూర్ఖులై ననుచు సాఁరథి రథంబు, నవ్వలికిఁ గొనిపోయె రఁభ్యములఁ (దిప్పి.
 తే॥ స్వర్గవాసుల నొప్పించుఁ పద్ధతులను, నిశ్చయించి చేసెడు రజఃసీచరాలిఁ
 గూల్ప దీక్ష వహించు కాఁకుత్స్న విభుఁడు, తెలివి దప్పిన రావణుఁ (ద్రెంపడయ్యెః
 తే॥ అరిదియగు తపోబలమున్న యనురవిభుని, తెలివి వచ్చిన పిమ్మటఁ (ద్రెంప వలను
 గాదు గావున నిష్పడఁక సెనునంగు, మనుచు మాతలి ప్రేరేపఁననఘుడనియె.

తే॥ ఆయుధంబులు చే జాఱఁనలసి సాలసి, యున్న శత్రుని రణధర్మముజ్ఞుగింది
 చిక్కినని చంపరా దదిశిష్టపథము, గాదు నాయెడఁదకు నిచ్చుకంబుఁ గాదు.

తే॥ అనిన యతని నత్పద్ధతికాత్మ నలరి, మెచ్చి పొగడెను మాతలి మెచ్చకుండు
 విబుధు లెవ్వరు ? పదపడి వేల్పులడల, సొమ్మ దేజి లేచెను దళాఁన్యుండు కడిమి.

క॥ అలక తొలఁకు చూపులతో, సాలపు దెలిసి లేచి రాక్షసుండు నకల ది
 క్కులఁజూచి రాముఁ డెచటం, దెలియమి సారథిని చండ ఁ దృష్టి జూచెన్.

శా॥ ఓరీ! పంచక! నీకు రక్షకుఁడనై ఁ యుత్కృష్టఁగఁ జేసి నిక
 గారామారగఁ జూచుచుండ నను లో ఁ కంబెల్ల భీతాత్ముగా
 దూఱుండేసితి వాలి గొంచు మన శ ఁ త్రుల్ నవ్వ దుష్కీర్తియుం
 గూరండేసితి నిన్ను ద్రుంతునని యల్లుం దూయ నుంకింపఁగన్. ౧౩౬౨

ఉ॥ సారథి దైత్యనాథు పద ఁ నన్నిధి వ్రాలి నమస్కరించి లం
 కా రమణ! మదియ పథ ఁ కంబిది చెడ్డది గాదు దొడ్డగా
 నారసి నీ యమర్ష హృద ఁ యంబున శాంతి వహింతు గాక నా
 సారథి ధర్మముం దెలిసి ఁ నల్పితి దీన దొనంగు గల్లునే? ౧౩౬౩

ఉ॥ విక్రమ కార్యముల్ నెఱపి ఁ వీఁగితి సోలితి వందె నిల్పుచో
 నక్రమ మొందు నాతగవు ఁ ప్రాణములుండవు నీకు నిక్కమీ
 నక్రమపద్ధతుల్ జగతి ఁ సారథిజాతికి నిత్య ధర్మముల్
 ప్రక్రమ భంగమేల యొక ఁ పాటి జయింపుము శత్రు నాజిలో. ౧౩౬౪

ఉ॥ స్వామి ననత్వుఁడో విగత ఁ నత్తుఁడో యారయుచుండి దొడ్డ కా
 రామి ఘటించుచోఁ బ్రభుని ఁ ప్రాణ చయంబున కొక్కనేగి రా
 రామి దలంచి కంచరముఁ ఁ గ్రంచరఁ గొంచుఁ దొలంగిపోక పో
 రామియె? నాకు దోసమన ఁ రాదు మదిం బరికించి చూడుమా?

అ॥ అనుచు బలుక దానఁవాధ్యుండు కరుణించి, తేరుద్రిష్ట మనఁగఁసారథియును
 రామునెదుట నిల్చెఁ రావణు డంతట, రణమునేయ సాగిఁరాముమీఁద. ౧౩౬౫

ఉ॥ వందలు వేలుగా విశిఖ ఁ వర్షము గూర్పఁగఁ జూచి జిచ్చమై
 నందఱు వీడు శ్రొత్త దను ఁ జాధివుండే యని పిచ్చులింప మే

ల్పందము లాఘవంబు గురు * సత్త్వము సాహసము వెల్లార్చి సం
క్రందన సన్నతుండు రఘు * రాముడు నొవ్వ దురంబు నేయుడు.

చ॥ అనలము రాజుచండఁ బొగ * నార్చుట శక్యము గానికై వడిగ
ధనువు కరంబునం దనర * దానవనాథుని గెల్వ దుర్ఘటం
బని తలపోసి భాస్కర కు * లాఘ్యుడు రాముడు ఘోరసాయకం
బున దనుజేంద్రు విల్లు పరి * భుగ్నముగా నొనరించె గ్రక్కునగ ౧౩౬౮

చ॥ నలువయ్యెనంగు కార్మకము * నాశముగా దశకంఠుఁ డుగ్రుండై
బలువిడి విండు లొక్కొకటి * పట్టుచునుండఁగఁ ద్రుంగుచుండఁగా
నలిగి జయేందిరా రమణి * యవ్వలికేగ మునుండి ముద్గరం
బులు గద తోమరాదులను * భూరి బలంబున వైచె నొక్కటగ ౧౩౬౯

కా॥ వాని ద్రుంచి నభోంతరంబుననె దు * ర్వార స్ఫుర ద్భావలు న
త్త్వానూనుండగు వీడలంతుల జనం * డగ్గంబు గాఢంచు వి
జ్ఞానశ్రేష్ఠుల కంటిపాపలను వి * న్నాణంబుగాఁ దూటి తా
నానారీతులఁ జిత్తమందు నురజి * న్నాశంబు చర్పించుచుగ ౧౩౭౦

—: రాముడు బ్రహ్మాస్త్రముచే రావణుం గూల్చుట :—

మ॥ తుది బ్రహ్మాస్త్రముచేత వీని యనువుల్ * త్రుంగింతుఁ గాశంచు దా
మదిఁ దీర్చానము చేసి రాఘవుఁడు న * మ్మానింది శస్త్రంత్రముగ
బదరంబుం దరు భంజకంబు కపిరా * డ్వత్తో మహిధ చ్చిదా
భిదురంబుం గొని బిట్టుగాఁ దిగిచి యు * ద్దీపంబుగా నేసినగ ౧౩౭౧

క॥ ఎరవలియును కరువలియును, దరి యరయఁగరాని శరము * ధాతృ నభీజా
క్షరమై నలు మొగములతోఁ, బఱచె దరుల బెరయు నిరులు*పఱవఁబెలుఁగుచుగ.

సీ॥ విలయ కాలంబున*విలుసిల్లు భానుండు, మిడుగుఱుఁ బురుషను*వదువు దోఁప
ధరణియు దిశలు సం*బరమును జగములు, దిట దప్పి దిద్దిరఁ*దిరుగుచుండ
సర్వ లోకేశ్వరు*చక్రంబుతోఁ జేరి, నలువ యస్త్రమధిక*బలమునొంది
మూఁడు కోట్లాయువు*మొనసి చేయు తపంబు, వనజాననుం డిచ్చు*పరచయంబు
తే॥ దిశల గెలిచిన తద్భుజో*ద్ధీర్ఘ బలము, శిథిల మొందంగ వక్షంబు*జించి చొచ్చి
ప్రాణవాయువులం గ్రోలి*పరగ నవల, దుండుకుని పెను వీ*పున*డుస్సిపోయె

ఉ॥ ఆపావమందు దానవుఁ డ * హంకృతి దూలఁగఁ గూలఁ గాంచి గో
లాహలముం బొనర్చి చద * లం గల వేల్పులు చల్లు పూలతో
భూహితముగ వదించి యటఁ * బోయి పయో జలరాశిఁ దేలి వై
దేహి హృదీకు తూణమునఁ * దేకువఁ జొచ్చెఁ దదంబకం బొగిగ.

శా॥ శ్రీరామాశ్రు విభిన్న వక్షుడయి య ధీక్షణ ప్రతాపుండు ర
క్షోరాజన్యఁడు శ్రీర్థ భూషణ తతుల్ ధీక్షణిం బ్రక్షిరంబుగాఁ
గ్రూరోగ్రాక్షుల మిద్దులుల్ చెదరఁ బి ధ్దుం బోలు ఘోషంబుతోఁ
తేరం జాతి యథోముఖుండగుచు ధా ధీక్షణి గూలె దుష్కర్మచే.

ఉ॥ కోప మడంగ మానసము ధీక్షణంగ మాయ లొలంగ కామభృ
త్రాపము మ్రంగ నత్వ నము ధీక్షణిత చెంగ యశం బొదుంగ నా
లాసిత దుర్వచస్సులు క ధీక్షణ దళాన్య ముఖంబు లత్తీక్ష
దాపనులం గలంచు బెడి ధీక్షణునకంటె వెలింగె ముమ్మడిగ. ౧౩౭౬

చ॥ అరదము ధాత్రికిం దిగుడు ధీక్షణుడ దేహుండు డిగ్గి క్రవ్యభు
గ్వరుని శరీరముగ దనివి ధీక్షణిగఁ గాంచఁ దలంచి డాసి కా
వరుని సుహృద్వరుం బలెనె ధీక్షణివనీయుచుఁ జూచె; లోక భీ
కరుడగు శత్రువైన మృతి ధీక్షణించిన పిమ్మట మిత్రుడే కదా ! ౧౩౭౭

— : రాముండు రావణుని వీరపునందలి గాయములఁగాంచి శంకించుట : —

చ॥ మరలి దివంబు చేరుమని ధీక్షణి నంపి సుమిత్రసూత్రయుగ
దరణిసతుండు మారుతియుఁ ధీక్షణిటి వీరులు చుట్టిరా వెనగ
బరులకు వీరపు చూపని ను ధీక్షణి పర్యవీరోధి గురు స్వయాపముగ
బారిపారిఁ జూడనాగె నుర ధీక్షణి ఫలోదిత మూర్తి యింబుగగ.

అ॥ రామ సాయకమున ధీక్షణిధాత్రిఁ గూలిన, రావణుని పది శి ధీక్షణిలవయిఁ
బృహత్భుజములందు ధీక్షణి నాడిరి, కవులు గిరులమీఁద ధీక్షణినిట్లు
తే॥ వాని మొగులుఁ బోలిన పృథ్వీభాగమందు, ద్విరద రదన ఖండంబులు విధుని లేఖ
లట్లు తొడవులై యొప్ప ప్రణాంకములు క, లంకముం బోలి గాన్పించుకలెనిగాంచి.

ఉ॥ జానకీకై జనించిన రు ధీక్షణి భరణంబు దురాత్ముడైన యా
దానపురాపురో దక్షిణి ధీక్షణి రాముండు శత్రు పృథ్వీ భా
గాన స్ఫుటంబుగాఁ దెలియు ధీక్షణి ము కాయను గాంచి నా మహా
నూన పరాక్రమంబు వెలుఁగొందదుగా ! యనె బిన్ననవ్వుతో. ౧౩౭౮

చ॥ జగముల గెల్చి యేనరిగఁ ధీక్షణి కతంబున రావణుండు తా
బగతుర మున్నెదిర్చి పోల ధీక్షణి పంబుగఁ జేసిన పోర వీరపున
దగిలిన పుంటికాయలు వి ధీక్షణి చేసెను మద్దలిష్ట దో
ర్మగళ పరాక్రమంబు నని ధీక్షణి కలంకముఁ గూర్చి చెల్లెనే ! ౧౩౭౯

తే॥ కార్తవీర్యునిచే వీడు ధీక్షణి కట్టువడిన, చరిత విని వీనితోడి మ ధీక్షణి ము నాకు
నొదవెఁగా యని లక్ష్మణుఁడు మంథ నిపుడు, వీని వీరపు గాయంబులుకానఁబడియె,

తే॥ మచ్చరుల గేలి యశమును + మలినపఱుప, వెన్ను పగఱకుఁ జూపిన + వీనివలన
గలుగు గెలుపుమెచ్చందగు + గెలుపుగాదు, దీనివలనఁగీ ర్తియురాదు + తేగడు దక్క.

తే॥ అనినవినివిభీషణుఁడుదురిఁభ్రాశుకణము, లొలుకఁబరిత వ్రహ్మనయుఁడై + పలికినిట్లు
ప్రభువరా! యనమంజన + వాక్యములను, నీవ పలుకంగ నేమన + నేర్చునయ్య!

చ॥ భుజములు వేయిగల్గిన నృ + పుండును వాలియు నొందినట్టి యా
విజయము నిక్కమైనదియె? వేల్పుల శాపముచేతఁ గల్గె నం
బుజదళసేత్ర! లోక పరి + పూత పయింగల శామబాధచే
గజబిజి చెంది దీల్పడియెఁ + గాక యలంతులఁ బోవువాఁడొక? గర్విరా.

చ॥ కడిమి నిరస్త శాత్రవము + గా భవనంబు లొనర్చి వేర్చి యె
య్యెడ నెదురేది లేక చరి + యించుచు దిగ్గజ దంత సంఘముల్
తొడిఁబడి యాడ్వఁ గ్రుచ్చిఁకొని + తోఁచు కింబులుగాక శత్రు లె
క్కడ? యితనిం జయించి వెను + గాయమునేయుట యేడ? భూవరా!

క॥ ఆయవి వత్సంబునకుం, జేయని తొడపులుగ యమునిచేటి మహా దం
దాయుధము హనుమ ముష్టియు, నీయనువున వెలికిఁద్రోవఁనిటు గన్పడియెఁ.

చ॥ చెలసిన కాలకూట మొగిఁ + జచ్చఱకంటిని మ్రుంగినా మహా
బలయుత సర్పజాలములు + పక్షులరాయని గెల్పినా జగం
బులఁ గల వీరవర్ముల ప్ర + పుష్ట భుజాంతర నీమఁజేర్చి యు
గ్గలికను నాటు కైదువులు + గాఁడఁగజాలవు వీని తొమ్మునా. గర్విరా.

మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతలము దం + వ్రుం గ్రుచ్చి శ్రోదంబు న
మృతితో నిల్విన మీఁద లోకములు మా + మంద్రాటలుగ ద్రిమ్మటల్
వేత లేనాటికిఁ దీటునంచు మది నొ + వ్విం బొంది నీచేత నీ
గతి లంకేశుఁడు పొంద వీని మృతి నింక న్నమ్మకుండెం గదా! గర్విరా

మ॥ అన నొఁగాకని రాఘవుండు మది న + త్యంతంబు విశ్వాసముం
గొని నీయన్నకు సాంపరాయిక విధుల్ + గూడంగఁ జేయించి ర
మృదుమానంబును వీడుమా ధరణి వై + రాదుల్ నునుమృగండు చే
తనుఁడై యుండెడు నంతదాఁక నె చుమీ + ధర్మక్ష! చింతింపుమీ!

అ॥ అనుచు నతని నంపియడలు దీఱగ వచ్చి మోదమంది తనకుఁ మ్రముక్కుచున్న
నిఖల నిర్జరాదిఁనిచయంబుఁ గనువేడ్క, నెదురుగాఁగ నడచెఁనినకుటుండు. గర్విరా.

—: విభీషణుని చింత :—

అ॥ అన్న దొనఁగులెల్ల + మన్నింపఁదగినవి, పొమ్మనంగ నతఁడు + పోయి యుగ్ర
జన్ముఁగాంచి పట్టఁజాలని పెనుచింత, లోన మునిగిపడియెఁబాని మీఁద. గర్విరా

ఆ॥ జగతి జీవులెల్లఁజాలినొందఁగ భేష, రులును మానులును కఠిరణ వహింప
 రాలుఁ గరఁగ నేడ్చిఁరావణు వైఁబడి, పలవరించె నిట్లుఁబవలు విధముల. ౧౩౯౪
 సీ॥ హః లోకభీకర! హః మేరునిభ ధీర! అద్వంద్వ శూర! మాఁయా ప్రకార!
 ఉండుచోఁ ద్రిదశ కుఁలోన్మూలి వైతివి, చచ్చుచో ననుర వంశముఁ జెటిచితి
 మ్రింగిన గరళంబుఁమేళిని చెఱచు జా, నకి యను వినము కాఁనఁగ నె చంపు
 పలదని యానాఁడఁపలుకఁగ వినవైతి, విఁక నేటికి వినఁగఁనిచ్చుగితే?

తే॥ పర కళత్రంబుఁగొంట యభావ్యమంటి, దొలఁగరాని యపఖ్యాతిఁదొరయునంటిఁ
 గోరవలదంటి వైరంబుఁకూడదంటి, వంశము నశించునంటి నాఁపలుకువంటి?

కా॥ నాఁడగ్నిం బడినట్టి వేదవతి యీ ఁ నాఁ డుర్వరా జాతయై
 యీడంబోవక దైత్యనాశమునకై ఁ యిచ్చోటికిం జేరె నీ
 జాడ ల్పల్లని యెంతచెప్పినను రో ఁ షమ్ముర్తి మన్నింప కి
 శ్లేషాగోడము చేసికొంటి కుల శౌఁర్యేప్పా విభూత్యన్నతుల్. ౧౩౯౬

ఉ॥ కారుణికుండు రాముఁడని ఁ కామిని నిమ్మని సంధిమేలనం
 గా రహి వీడకుంటి పర ఁ గౌరవముల్ పది శీర్షముల్ వృథా
 భారణిఁ బొడ్లుచున్నయని ఁ తప్పక నాపలుకిప్పుడైన నీ
 తా రమణుం డనాది పర ఁ తత్త్వము చుమ్మని నమ్మితే దివిఁ. ౧౩౯౭

కా॥ వీరస్వర్గము చేరితో? నలువ మే ఁ ల్పీటం బ్రవేశించిలో?
 తారాద్రిం దగఁ జొచ్చితో? యెవఁడు నిఁదాకొందు నీడవ సం
 చారంబుం గొనిపోయె? కాలుఁడో? లన ఁ చ్చంద్రాంశువుల్ నేఁడు చ
 ల్లారం గల్గెనె? మారనాటకము నేఁ ఁ డైనం దుదిం బొందెనే? ౧౩౯౮

చ॥ మగనిని చంపుచేత తన ఁ మాననమందిడి చుప్పనాక యీ
 పగ గొనితెచ్చి యిచ్చి తన ఁ పంతుము నెగ్గఁగఁ జేసికొన్న దీ
 పగిదిగ నారకానఁ గల ఁ పాపులు స్వస్సుఖమొందు పుణ్యులుఁ
 బగఱుగ నైరి యెల్లిదపుఁ ఁ బాటున నేరి మొగంబు గాంతంవో?

మహానగ్ధర.

విజయశ్రీ పంకజాక్షిఁ ఁ విమలగుణయుతఁ ఁ విశ్వ సాహిత్య లక్ష్మిఁ
 భుజమేధా శక్తి యుక్తిఁ ఁ భువన విజయ విఁస్ఫూర్తి నాసించు చేతుల్
 త్రిజగన్మాతఁ బ్రపూతఁ ఁ త్రిదశగణమతఁ ఁ బృథ్వి సంజాత సీతఁ
 బాహుగై స్పర్శించు నిచ్చఁభువిన్ తడవఁగాఁ ఁ బూర్ణ సంసిద్ధి గంటే! ౧౪౦౦

తే॥ అనుచుఁ బసపు విభీషణుఁసవలికిచ్చి, విధి నెఱింగియు మతిచెడఁవెగవనెల?

లెమ్ము కాఁగల పనుల నాఁలింపు మనుచు, భల్లుకేళుండు భేష సాఁత్వనముపలికె.

— : మందోదరి విలాపము : —

మ॥ విరియం బాటిన కేశపాశములతో * వ్రేలాడు హఠాల్తో
సురుగం బాటిన ఘూర్ణ చిత్తములతో * జొబ్బిల్లు కన్నీటితోఁ
గరమల్ తొమ్మున మోదిగొంచు వడిలం * కానాభు కాంతల్ పరా
మరిసల్ లేని విధంబునకా జరగిరా * మందోదరీ యుక్తైః ౧౪౦౨

తే॥ పొలుచు నత్యంబు ధర్మంబు భూతదయయుఁ గలుగుకులమునఁ బుట్టిన భునుఁడు సిగ్గు
వదలి చేయు కార్యమువలె వాయి విడిచి, యెడ్చు కాంతల రవ మెల్ల యెడలఁ బరపె
తే॥ కాలియందెలు మొఱివెట్టి * గజ్జలేడ్వఁ, గొంద తేగుదెంచిరి రణక్షోణి కనుమ
గొందఱు పురందరుని పగఁ గూలె ననుచు, నచటనే జీవముల వీడిరవని దొరలి

తే॥ ఘోర శోకంబు గందరఁ గోళపఱుప, నందముం జెడఁ దొడపులుఁ చిందుచుండఁ
గనుల నశ్రుజాలము మబ్బుకరణిఁ గురియ, వసరి వినుత్రోవఁ గొందఱు నచ్చినారు.

తే॥ తలలు మోదుకొనెనువారు తడవువారు, కనుల నీడార నా దళశంకు గాహు
వీరముల మీఁదఁ బడి నూత్న విగత భర్తృ, శోకమున నేమి యెఱుంగకఁ స్రుక్కినారు.

తే॥ పదములును తొమ్ము భుజములు వదనములును, తొడివడఁగఁ బలుమాఱులుఁ
తడవి తడవి

యెచ్చియెడిచి నాలుకఁ లండఁ బాఱ, తేలివి దబ్బి భారణిపయిఁ దెరలినారు.

ఉ॥ పొందరు మున్ను దుశ్శిఖములఁ * బొందిన నెప్పుడో పొల్లయల్కయే
పొందుడు రద్దియుం దుదినీ * పూర్ణ సుఖప్రద మంచు నెమ్మదిం
గొందురు వైత్రకాంత లిటు * గూరిన యార్తి భరింపలేక యా
దెందముపైని వ్రాలి రటఁడిందిన వ్రాణము రోయునై నడిగ. ౧౪౦౩

తే॥ జక్కినులు రక్కసులు నాగఁ చంద్రముఖులు, సిద్ధ సఖులు విద్యాధరఁ శ్రీ లభేద
మోహముంచుటచే శోకమున మునిగి, తడవి తనివి ననక చాలఁ * దల్లడిలిరి.

తే॥ ధర్మము నశింప నెడఁ జేర్చు ధరణిజాత, మీఁది మరులున మమ్ము ప్రేమింపవైరి
దానిచేఁగాదె యాగతిఁ తనరెనీకు ? దాని వదలి మమ్మిప్పుడైనఁ దనువరాదె ?

తే॥ అనుచు తోల మందోదరి యలమటించి, కడలిపై మించు వ్రాలినకరణి విభుని
వక్షమున వ్రాలి శిలలును వృక్షములును, కరగి తోడన పలవించఁ గనికరించె,

చ॥ అనుర విభుండు తా మరణ * మందిన పిమ్మట నేను నందుటల్
దొనఁ గతి దుర్భరం బమిత * దుర్భర ముక్కట! నాడు పన్నిధి
బొనఁగిన యివ్వి సీమకుట * భూపిత శీర్షములే ! కదించి నా
వ్యసనము మాన్పవో ? నదన * పద్మ వికాసము భూపవో యింక ?

చ॥ ఎల్లచి నెండికొండ భరి + యించిన నీ పెనుమేని లోపల
నెలువల మాపుగింజ యెడ + వీడక తొల్చి యనువ్రజంబు ని
ట్టలముగ రోయుతేరొ? వద + టంబున జానకిమీఁది ప్రేమ లో
పలఁ గలదంచు నారసిన + వద్దతియో? యిది రామబాణముల్!

చ॥ అలయక రాము తూపులు గు + హముఖముంబలె తొమ్ముదొల్చి య
వ్వలఁ జనియున్న వక్కట! త + వంబును దార్శవము వీర్యముం జెడ
బొలిసితివే? యిక్కేది గతి? భూరితరోగ శరంబాకండు ని
మ్మళముగఁ గ్రోలె జీవముల + మానువ శక్తియు నింత యొప్పునే?

మ॥ వనితాటాతికి భూషణంబయిన యా + వైదేహి యందంబు త
ద్దన పత్నిత్వము దైత్య నాసికయు లం + కారాకా కామంబు రా
ముని కాంతార నివాస నిర్ణయ విధం + బుం గూడి జంభారి చే
సిన పుణ్యంబుగఁ బూర్తియై పరిణమిం + చె న్నాకు నేడేగతిగ.

చ॥ అమరుల దిగ్గజంబుల ను + మాపతి ఛాతృ ముకుంద జన్మల
సమరమునందు మించిన య + సాధ్య బలాధ్యుని కెచ్చటగ వినా
శము కలదే యటంచు నెల + నంబున నుండితి నీ మహాతప
క్రమ ఫల జీవితంబునకు + రాముఁడు పుట్టె గృతాంతంబై భువిగ.

చ॥ కొమరుగ నొందు మూఁడు నట + లోటికి మేర వచింపరాని న
త్వమునకు జీవితానకుఁ ద + పశిఫలరాశికి నింక నాశ మే
క్రమమున వచ్చునంచు మది + గాధ తరంబుగ నమ్మియుంటి నీ
తమ యను ఘోర హాళిపాల + మక్కట యన్నిటి మింగ వ్రేల్చిడిగ!

చ॥ జగము స్వభావ మిట్టిదని + సత్య మెఱుంగు నమర్థ లెవ్వ రీ
జగముల నెల్ల గల్గిన ప్ర + శస్త బలిష్ఠులు నిల్చిరేమి? యిం
చగు విలు తేటి నారి పువ్వు + టమ్ములు గల్గిన శంబరారీ
యగడువదంగఁ జిక్కిన బలాధ్యుని నాశము చేయరే నగురీ! ౧౪౧౫

తే॥ రాము నెందితి నాది నాకాయబునిగఁ, దెలియ కిట్టు లుత్తముని పశ్చినిచెఱిగొని
పచ్చితివి తత్ఫలం బనుభావ్యమయ్యె, నిప్పుడైన నియ్యది నీకుఁ నెఱుంగరాదా!

మ॥ అని చింతాకులి తాత్పర్యంబు పనవి యుత్కంఠంబు దుష్ప్రసవే
దన నిండాఁగ శీర్ష హారమగు త + ద్వత్తంబు హస్తంబునో
దనియం తేరిచి తృప్తియై నతని నా + భా! యంచుఁ జేర్చాడి యం
తన నిశ్వాసము నిల్చి జీవములు నం + తర్జీనమై పోవఁగ. ౧౪౨౦

తే॥ అమరకాంతలు విద్యాధిరాంగనలును, మునిసతులు నాగ తరుణులునును సఖులు
పెక్కుగతుల మందోదరిపెద్దతనము, చేయి నోళ్ల క్లాపించి రశిచ్యేళయందు.

సీ॥ అంత విభీషణుఁడంతరంగంబునఁ, జింతించి క్రమరీతిఁజచ్చుకొలిసి
 సంస్కారముల నెల్లఁశాస్త్రోక్తముగఁ జల్పి, శవముల నుంచఁ గాఁపుములమీఁద
 వాద్య స్వనము లెల్లఁవారి రవంబుల, వినసీక మిక్కిలివిస్తరించ
 సిడమును తెల్లనిఁగొడుగును తోడరా, నతని పత్నీలును వెంన్నంటి నడవఁ
 తే॥ జుట్టివచ్చి యిర్వరకుఁ జఁచ్చును రగిల్చి, చేయఁదగు క్రియలెల్లనుఁచేసి యవలఁ
 దక్కువారికిఁ గూడ నాతండ్రి యుక్త, కర్మము లొనర్చి బడి నుదఁకంబుతోడ.
 ఆ॥ అవల వచ్చి రాముఁనంఘ్రి పద్మములకు, మ్రొక్క నతఁడు సతనిఁపొనుఁగు గాంచి
 లోక సహజ మిద్రిఁసకు నుచ్చైశ్చిక మి, ట్లొందు టుటవె యనుచుఁనూటడించ.

౩౭ శ్రీరామ నివర్తన పటలము. (౩౫౮)

తే॥ బహుళ శాస్త్ర మర్థంబులఁబ్రకృతి నై జ, ధర్మముల నెఱింగించి యాఁదైత్యరాజు
 నూటడించి బిత్తణుఁ గనియొప్పుమీఱ, నిట్టలనియె రాముఁడు వేమఁమనక మనఁగ.
 ఆ॥ అర్కనుతుఁడు మారుఁతాత్మజుఁడును తక్కు, కపివరులును వెంటఁగదల నేగి
 నీతియుతుఁడు యామిఁసేవర విభునకుఁ, బట్టమొనర నీవుఁకట్టుమయ్య. ౧౮౨౫
 క॥ అని యాజ్ఞచేసి పంపఁగ, ననిమిషులు దిగీశు లప్పుడగునంతకుఁ బ్రే
 మను శక్తి కొలఁదిఁ దోడ్పడి, పనులొనరించిరి విశేషఁపరతంత్రులుగఁ. ౧౮౨౬
 ఆ॥ పుణ్య తీర్థములనుఁమొగులు జలంబుల, జలధి జలము హఁసమితి సింహ
 వీతి బొమడికమ్ముఁప్రీతితో వేల్పులు, తెచ్చి కొఱతలేకఁయిచ్చినారు. ౧౮౨౭
 ఆ॥ లజని యాజ్ఞవలసఁహరిణముఖుండు మ, యుండు వచ్చి హరిహఁయుఁడు భవుండు
 పొగడఁదగిన పగిదిఁబూజ్య విధంబుల, మంటవంబు గూర్చిఁమండనముల.
 తే॥ విధియుతంబుగా బ్రహ్మాదివిబుధవరులు, పుణ్యతీర్థాభిషేకంబుఁపొనఁగఁ జేయ
 నన్న యాజ్ఞనుసారి రాఁమానుజుండు, ప్రీతి మకుటంబు వెట్టి విఁభీషణునకు.
 ఉ॥ నీలగిరీంద్ర శృంగేమున ఁ నీరజ మిత్రుఁడు తోఁచు చందమై
 నీలమణి విభాసిత వి ఁ నిర్మల వీతి విభీషణుండు మో
 దాలనుఁడై కిరీటయుతుఁ ఁ డై తగు బంధువులైన పూర్వ జే
 వాలి భజింప వానవుని ఁ యందమునఁ వెలుఁగొండ నత్తటిఁ. ౧౮౩౦
 తే॥ నురలు కల్పక సుమములఁగురిసినారు, తావి పూవుల సిద్ధ సాఁధ్యాపలులును
 చిందఁజేయఁ ద్రిమూర్తులుఁశిష్టమాని, జనము లాశీస్సుమంబులఁజల్లినారు.
 తే॥ నవ్యమకుట భూషణుఁడు దాఁనవవిభుండు, భక్తితోడను సౌమిత్రిపాదనరసి
 జాతములకుఁ బ్రణామంబుఁనరవిఁజేసి, పలిక విశదఫణితి నెల్లఁవారు వినఁగ.
 తే॥ ఏను శ్రీరాము నన్నిధిఁజేగి మరలి, వచ్చునందాఁక నీలంకఁబ్రాభవమునఁ
 గొఱతలేక పాలింపంగఁగోరినాడ, ననుచు బ్రాధ్వింది యొప్పించిఁచుచుదటి కరిగ.

తే॥ కపికులేంద్రునితోడ సంఘదునితోడ, వచ్చి పదముల తెలిసినవాని దైత్య
విభుని రామచంద్రుండు సంప్రీతితోడ, నలమిమ్మడు భావణంబులనల్లననియె.

చ॥ పనిగొని మూడు లోకముల + వారు నుతింపఁగ జేపతాలికి
జనులకు నీతిపద్ధతికి + జక్కటికిం దగులీతి నిల్చి శ్రీ
యును సుశృతంబు కీర్తియు న + మున్నతి నొందఁగ రాజ్యభారముగ
గొని నుభయందుమా యనుచుఁ + గొన్ని హితోక్తులు పల్కి పిమ్మటగా.

—: హనుమంతుండు నీతకు రామ విజయము తెల్పుట :—

చ॥ హనుమనిఁ గాంచి నీవు జన + శాశ్వజ యున్న వనంబు చేరి యిం
దొనరిన యెల్ల నంగతుల + నొప్పుగఁ దెల్పుమ యన్న నాతఁడుగ
బనివిని వాయువేగమునఁ + బాపని జానకీ యున్నచోటికి
జని పసి వాడియున్న విర + జాజికీ వర్షమువోలెఁ గన్నడగా.

చ॥ కనఁబడి మొక్కి భానుకుల + శాంతుని నామము నుచ్చరించుచు
దనియక గంతులేయుచును + తాళము వైచుచుఁ బాటపాడుచు
జనకజ తన్ను గాంచియె ని + జంబు గనుంగొనఁ బెక్కిరీతులగా
గునియుచు నెట్లకేని నమ + కోమలి పాదము చాసి యిట్లునుగా. ౧౪౩౬

చ॥ శుభము శుభమ్ము మంగళము + శోభనదేవతకుఁ జయమ్ము మే
ల్పుభములు తల్లికి దనుజ + మాదవజాయకు భద్రమూర నుర
ప్రభృతులు నంతసేప రఘు + రామ మదేభము యామినీచర
వ్యభిజన సారసాకరము + నంకిలి వీడి కలంచెఁ బల్లిరో! ౧౪౩౭

తే॥ రావణ మత్త నాగమును + రామ మృగేంద్రము చించిచెందె ర
క్షోవిభు మస్త్రకంబులు వ + సుంధర దొడ్లను వాని బాహువుర
ప్రేవులు నక్కలీడ్చును శ + రీరముమీఁద నెఱుంగ గ్రద్దలుగా
గావరు కన్నులం బొడిచి + శాకులు దిన్నవి సంగరస్థలిగా. ౧౪౩౮

క॥ తోపమతి రామునాజ్ఞ వి, భీషణ నియమమున లంక + వీధుల నుర వి
ద్యేవుల కాంతలు దక్కఁగఁ, భాషింపఁగ నొక్క యనుర + బ్రతుకందయ్యెగా.

క॥ అమృతము మించిన యావా, కృములగా విని యొక్క కళను + గల రేక క్రమ
క్రమమున వర్ధిలి యంకము, నమసిన విధుఁబోలి జనక + జాత వెలింగెగా

ల॥ రావణ గళితమైన + రాజ బింబమువలె, ధరణిజాత ముఖము + తనరఁ గాలుఁ
గేలు తొమ్ము మనము + లీలఁ బూరించెను, మేరలేక ముదముఁబొలుకతన.

ల॥ కార్యమొందియున్న + శాంతయంగములెల్లఁ, పెద్దవగుచుమిగులఁ + పెరుంగఁజొచ్చె
వాడియున్న వల్లిఁవర్షంబుచేత నా, నా ముఖముల వెలసి ననుచు భంగి. ౧౪౪౩

- చ॥ భ్రుకుటియు వంగెఁ జెల్వముగఁజొమ్ము చెమర్చెఁ దలం పొకండుగా
నొకటి వచించునట్టిదిగఁ నొప్పె సముత్కముచేతఁ బక్కమై
రకమగు ప్రేమ కల్లువలెఁ బ్రాంతిని గొల్పున? యేమివిత? జా
నకి కెది పల్కఁ దోచక మఁనంబున నూరక యుండ నివ్వెరక. ౧౪౪౪
- ఉ॥ నీతియుతుండు నద్గణి మఁ నీషి మరుత్సతుఁ డద్దికాంచి త
ల్లీ! తరమెంచరాని యెనఁ లేని కుతూహలముంది యుత్తరం
బీతని కేమి యిత్తునని యెంచఁగ లేకీటు లూరకుంటివో?
కోఁతి యనత్యమాడె ననుఁ కొంటివో? యన్న వచించు నామెయుక.
- చ॥ అనదృశమైన యుత్కలికఁ యాదట యన్నియు లేగి నన్న నా
వనమున నుండనీకీటులుఁ పల్లటనేసెను పక్కణింప నే
దెనయును తోఁపనీయమినిఁ తెప్పిటకుంటిని నిబ్బరంపు నం
తన మది చిత్త విభ్రమముఁ దాక్కొనఁ జేయదె? మారుతాత్మకా!
- ఉ॥ నీ పలనాఁడు నాచెఱునుఁ నీఁగెద నంచభయం బొనంగీ యా
కై వడి మన్ననో నిలయుఁ గ్రచ్చఱఁదెచ్చి దురాన దైత్యులకా
వావిరిఁ గూర్చి తద్విజయఁ వార్తను తెల్పిన పుణ్యమూర్తి ని
న్నేవిధి సత్కరింతునని యేమియుఁ దోచకయుంటిఁ బావనీ! ౧౪౪౬
- మ॥ ఇన వంశోత్తముఁ దోడితెచ్చితివి నాఁ హీనస్థితిం దెచ్చి మ
ద్దన దుఃఖింబులఁ బాపినాఁడవు తిలోఁ కంబుల ప్రసాదించినకా
తనయా! యస్థిర లక్ష్మ్య లవ్వి సత మఁ న్న ప్రాంజుల దక్క నే
యనువుం దోచదు వాంఛయున్నను ప్రియంఁ బారంగఁ దెప్పంగదే!
- చ॥ అనపుడు వాయుజాండు హృదఁ యంబున నుట్టి నమహ్మరించి మ
జ్జననివి నీమదంబె యగుఁ జానగు నా యభివాంఛలెల్ల ని
స్కనుకులవంధు నన్నిధి నఁ మర్చణనీయ మనంబుగోరు నే
వనమునకంటె మేలయినఁ భాగ్యము నాకొకటిని లేదీరక. ౧౪౪౮
- మ॥ త్రిజగ త్సన్నత జాతిరత్నము క్రియకఁ దీపింతు స్త్రీరత్నముకా
ద్రుజటఁ బక్కఁగ నిన్నలంచి బహుళాఁ ర్తిం గూర్చు నీరాక్షసీ
ప్రజమున్నా కసిదీఱ దండుటకు నంఁ రంభించె దెందంబు లే
రజము ల్పల్కిన వీరి నాలుకల వైఁ రంబూడఁగా నూర్చెదక. ౧౪౪౯
- చ॥ పలుకుఁగరాని ప్రల్లదముఁ పల్కుచుఁ బైఁబడి మ్రొంగువార మం
ముఖులఁగఁజేసి చీల్చునని యుత్తలపెట్టుచు నొంచుచుండు నీ
సఖిభల జాతి చెల్వలనుఁ పాద సఖింబుల భిన్న భిన్నముత
సభిషక నీవరఁ బొసఁగుఁ చాలు రహించెద నండు జేడఁగక. ౧౪౫౦

చ॥ చెలువలు భీతిమై జెడరి + సీతపదంబుల వ్రాలి తల్లి! నీ
యలఘుపదంబులే శరణ + మంచు విధేయత వేడ నంజకర్
పలదని మాటయిచ్చి కపి + వర్యుని గాంచి విశుద్ధ మానసా!
తలఁపకు వీరి జంపుటకుఁ + దప్పులు వీరలయందు గల్గునే! ౧౪౫౭

ఉ॥ రావణు బోధచే నటులు + రాయడి చేసిరి కాని వీరికి
భావములందు నాయెడల + వైరము గల్గద యన్యతంతలుగ
నావిధి యిట్లు న న్నకరు + ఇంబుగ నేచుచు నుండెగాక యో
పావని! వీరు కుబ్జవలె + బాపులు గారు సహింపఁగాఁ దగుగ. ౧౪౫౮

ఉ॥ పాప కులంబునం బొడమి + పాపములం దలవాటుపడ్డ దు
స్లేపులె యైన నావలని + వ్రేచును వీరి మనంబులందు నం
తాపము గూర్చు జూడకుము + ధర్మగుణాలయ! పుణ్యమూర్తి! నా
ప్రాపును గోరి రియ్యది వ + రంబుగ నానొల కీయ వేడెడగ. ౧౪౫౯

చ॥ అనవుడు వేడుటెల? యిది + యాజ్ఞయ కాదె? శృపాసముద్రవా
జననివి! తల్లి పల్కు లేద + బార్పు సుతుండు సుతుండె? మేలు! నీ
భుసమతి నెంచి నట్ల యగుఁ + గాకని పావని కేలుమోక్షు నై
కొని యటనిల్చి జానకి కంకురిత మోడముఁ గూర్చుచుండఁగ. ౧౪౬౦

చ॥ అచట విభీషణుం బిలిచి + యార్జును సీత నలంకరించి నీ
నిచటికిఁ దోడితెమ్మన న + భీష్మము నందినభంగిఁ బొంగి యు
బ్బుచు దనుజప్రభుం డరిగి + భూసుత నన్నిధి శీర్షక ప్రభాక
రుచిరముగా ధరం బరవ + మ్రొక్కి నయంబు భయంబు పెంపునగ.

కా॥ తల్లి! కోరిన కక్రం వీర జయ మా + శ్రుంబయ్య రాముండు ని
వార్లభ్యంబునఁ జూడఁగోరె దరిసిం + పగ వచ్చి రంగస్థలం
బెల్ల న్నిండిరి కేల్పు లచ్చటికి వే + యింపారఁ దోడ్తర న
న్నుల్లాసంబునఁ బంపె లెమ్ము లలి ను + దోగింపు నై సేతకుగ. ౧౪౬౧

ఉ॥ నావుడు సీత యిట్టులను + నాయిత నున్న విధంబు లెప్పుగా
దేవతలుగ దినేంద్ర కుల + దీపుడు మామలు నాకలొక రా
జవ దభాక్షులుం గనుట + సెబ్బుట గాదది యింతలింత లే
సీవిధి నొందియుం దుదకుఁ నెట్లు రహింతు నలంకృతుర్ గొనగ. ౧౪౬౨

తే॥ అనుచు జానకి వదియింపఁపసురవిభుడు, తల్లిరో! రామునాజ్ఞ చంఁదంబు నిట్లు
విన్నవించితి నన నామోవిభునియ్యాజ్ఞ యిట్లులేయైన పరియనిఁయియ్యకొనియె.

—: అప్పరసలు సీత నలంకరించుట :—

తే॥ జనకజ నలంకరింప నఁపురన లేగు, దెంచి తిరుమంజనము నేయఁదివిరి తగిన
పునుగు కన్తురి గంధ చందనము తావి, తైల జలములఁ జేకూర్చిదాసినారు.

ఉ॥ స్త్రీల నులక్షణంబులకు ఁ శ్లేత్రము క్రొత్తడి జాతి సొమ్ము మే
ల్లీల కెల్ల మచ్చు కడ ఁ లిఖ వెలిజేతిన వెన్నలోడు ధ
ర్మాలికిఁ దల్లియైన జన ఁ కాత్మజ యెంటి జడఁ వదల్చె రం
భా లలితాంగి వేదముల ఁ వ్యాసుఁడు నేర్పున విచ్చుకై వడిఁ. ౧౪౬౧

చ॥ తరమగు దొండఁబోలుచు ను ఁ భామధురోక్తుల నొయ్యనొయ్య వె
ల్లుచుడు నోట ముత్రముల ఁ వంటి రదంబులఁ దోమి నెత్తిఁ
బరిమళ తైలమంటి మను ఁ వట్టిన రత్నము సానవట్టు న
పురునున గీత మంగళ ర ఁ వంబులతో జలమూర్చి రచ్చెలుల్. ౧౪౬౨

చ॥ పవడపుఁ దీవ నారజపుఁ ఁ బాల నురుంగున మూసియుంచు న
పువిదిని చందనం బలఁది ఁ వక్షముపైఁ దగఁ దెందిరంబు సాం
కమనును మెత్తి మేల్కునుమ ఁ కన్నియ వన్నియ పట్టుచీరయుఁ
నవరణచేసి మేఖలను ఁ సారుగఁ దాల్చిరి నన్నకొనుపై. ౧౪౬౩

సీ॥ ఇంద్రాణి తాల్పంగఁనిమ్మగు రిక్కల, రహినోప్పు తారహఁరంబుగూర్చి
విద్రుమోష్ణమునకుఁవిమలవకా కుంకుమ, రనముఁబో ల్తాంబూలఁరసము దదవి
నంతనగాఁగ వఁనంతంబు చుట్టి హా, రతి యెత్తి దేవతాఁరక్షచేసి
యబ్జమండలము సంకదంకమ్మగంబన, హైమ విమానంబుఁనందు చేర్చి

తే॥ విబుధకాంతలుతనుచుట్టి వెలసియుండఁ, గపులు దైత్యులు గుంపులై ఁక్రందుకొనఁగ
వెడలఁ బాట నల్లల్ల విభీషణుండు, నీరద శ్యామ గాత్రు నఁన్నిధి వచ్చె.

తే॥ ఇవల మునులు సురలు వారిఁయింతులును ప్ర, మోదమున గుంపులై చేరి ఁ
మురియుచుండఁ

దక్కువార లానంద వాఁర్తలు వచించు, చింపుగాఁ జూచు నేడకు వఁకొంచి క్రమ్మ.

ఉ॥ ఉత్తమవంశ దీపిక య ఁ యోనిజ సాధ్వీ పవిత్ర సద్గుణ
దాత్ర చరిత్ర సీతను ము ఁ దంబునఁ జూడఁగఁ గోరి గుంపులై
యొత్తుగఁ గూడి త్రోవ యిడ ఁ కుండఁగ దైత్యులు దండపాణులై
మొత్తి యదల్చి త్రోచిరి ప్ర ఁ మోదుల మోములు నల్లఁ బాటఁగఁ.

క॥ అత్తటి రాముఁడు నందియ, మొత్తిన చిత్తంబుతోడఁనుద్భాంతంబుఁ
దత్తయగు శేలన ముని, సత్తము లట జరుగు తీరు ఁ చయ్యనఁ దెలుపఁ.

క॥ అది వినియ వివక మున్నే, పెదవులు చలియింప దైత్య ఁ విభేదగని యీత
ట్టిదముల నీవుండఁగఁ తే, యాదురే? తగునయ్య ప్రేమ ఁ యాతుల నలంపఁ ?

క॥ కదనంబుఁ జూచు వేడుకఁ, బదువులుగా వచ్చియున్న + వారి నురక యి
ట్లదలించుచు దండింపం, బదరి యనుమతించు నతఁడుఁప్రాజ్ఞుండగునే? ౧౮౯౯

ఉ॥ శూలియుఁ జక్రియు న్నలువ + నుందరులఁ విడనాడి వచ్చుటల్
పోలునె; తక్కు వేలుపుల + పొల్పులఁ దెల్పఁగనేల? తాపన
స్త్రీలును పూరువుల్ ముదము + చే నిటురా నదలించి మోఁదుచుం
దోలుట క్రూరకృత్యమగుఁడోనము నుమ్మిటు నేయఁగూడునే? ౧౮౯౦

ఆ॥ సాధు జనుల నిట్లు + నడ్డనేయక యడఁ, గింది తఱుమఁగొట్టు + టించుగాదు
వలదటంచుఁ గినిసి + పలుక విభీషణుఁ, డడలుతోడ నొడలు + వడఁక నిలిచె.

ఇ॥ నీతాడేవి రణాంగణంబును నమీ + చీనంబుగాఁ జూచి త
ద్యూతక్షోణిని కంకగృధ్ర జలి భు + గ్భూతాలికిం బండువుల్
ప్రీతించేసిన రామభద్రు విలన + ద్వీరాంక వేషంబు నెం
తో తృప్తిగనఁ దత్తఱించు హృదయాం + దోళంబుతో వచ్చుచుఁ.

ఇ॥ నా పూతత్వము లేటగాఁ దెలిపి పై + నా నాభు వీర్యంబు ను
ద్దీపింపం బొనరించి నాకులము కీ + ర్తి నిల్పి యీలోకముఁ
జూపం బూనిన మారుతాత్మజున కి + చ్చో నా నతీత్యంబు ను
శ్రీ పెంపొందఁగ నిశ్చలంబగు చిరం + జీవిత్య మీఁ జాలునే? ౧౮౯౩

ఇ॥ నామేనిప్పు డశుద్ధమయ్యె ననువుల్ + నాశిల్లి నట్లయగుఁ
ప్రేమంబొక్కటి చూడ నానగొని యు + ర్నిన్నిల్పె; వేటొందు చే
తో మోదంబును కూర్చ లేడనుచు నెం + తోపించి సౌదామినీ
జీమూతం బననొప్పు చాపయుత రాఁజీవాత్ము వీక్షించెఁదాఁ. ౧౮౯౪

చ॥ తొడరి సురాంగనామణులు + తోడనురాఁగ విమానమందు వ
చ్చెడి జనతాత్మజాత తన + జీవములఁ మరలఁ వహించు వ
వృద్ధువున డిగ్గఁ దన్మృతిముఁభాస్కర వంశ వయోధి సోముఁ డ
య్యెడ హృదయాంబుజం బలర + నిమ్మగు సొమ్ముగఁ గాంచునట్లుగఁ.

మ॥ ప్రతిజన్మంబున జీవితేతుండయి తో + ద్బాటొంది దుర్లభ్య దుః
ఖతతుండ్రి దోచి ముదంబుగూర్చు నిజ హృత్కాంతం మనోమోదన
స్థితి వీక్షించి భజంపఁగంటి నిఁక నే + జీవించియున్నఁ నరే
గరియింపఁ నర యంచు వీడినది యా + కంజాక్షి హృత్రాపముఁ.

క॥ ప్రేమస్వరూపుండగు శ్రీ, రాముఁడు వీక్షించె జనక + రాజ కుమారిఁ
రామాజన లిలకము సా, ధీవుణి నధర్మకీర్తి + దేవతను రహిఁ. ౧౮౯౫

క॥ గ్రీష్మలత పోల్కినున్న వ, పుష్పతి తనపాదములకు + మ్రొక్కినఁ గని యా
యుష్మంతుఁడు గనె గన్నుల, కుష్మ మురలఁ జూచు దందఁశూకమువోలెఁ.

—: శ్రీరాముడు సీతను కఠినోక్తు లాడుట :—

మ॥ నియతిం దల్పిన దైత్యునింటఁ గుల హా ♦ నిం గూర్చి నీచాన్నముగ
బ్రియమారగ భుజియించి శీలమును బా ♦ విండ్రోచి యిన్నాళ్లు దు
ష్క్రియలగ లజ్జను వీడి చావక యిటులే ♦ జవంబుతో నుండి యే
భయముగ లేకెట కేల వచ్చితిని? సంభావించు నంచెంచియో? ౧౪౭౯

చ॥ నిను చెఱ వీడ్చి చేకొనఁగ ♦ నీరధి గట్టి నిశాచరాన్వయం
బును మొదలంటఁ గూర్చి రణ ♦ భూమిని రావణు నంహరింపలే
దినకుల గౌరవంబు మఱి ♦ యేను వహించిన అట్టుచేఁ గలం
కను వహించు నంచుఁ గడఁ ♦ కం జనుడెంచితి వైరిఁ గూర్చిరిగ.

చ॥ అమృతముమీఁదికంటె నధి ♦ కానను ప్రాణుల మేని మాంసముగ
నమలుచు నానవంబు వ్యస ♦ నంబుగ నానుచునుండి మాయెడగ
నుముఖత చూపుచుండు టింకఁ ♦ జొప్పడునే మరణించుదాఁక? లే
మమున నొనర్చు విందు లవి ♦ మామది శాంత రుదించునో కదా! ౧౪౮౦

తే॥ పావన కులంబునం జనింపక ధరిత్రీ, గీటకము వలె జన్మించిఁకీడుపడఁగ
సత్త్వవర్తన మడుగంటఁజూర్చి జన్మ, నంచదకుఁ దగువని పూర్తిఁపలికినావు.

చ॥ ఇలువడి సత్యవర్తన మ ♦ నీర్వృ యనీచత శ్రీకరత్వముగ
లలిత విచక్షణత్వము క ♦ లంకములేని మనంబు కీర్తియుగ
గులనతి లక్షణంబు లవి ♦ కూర్చితి పట్టుగ నీడు పుట్టుచే
విలన దుదారతం గనని ♦ వృద్ధిపు కీర్తిని పోలె దుర్మతి! ౧౪౮౩

ఉ॥ ఉత్తమ వంశజాతలు వి ♦ యోగము గల్గినవేర నింద్రియ
స్వత్ర నడంచి శీలమున ♦ భంగము కాని దిటంబు గల్గి నం
వత్తను భోగిహీనతఁ ద ♦ వం బొనరింతురు మాన రక్ష
చత్తురు గాని నీకరణి ♦ సౌఖ్యము లందరు శీల నాశిని! ౧౪౮౪

చ॥ నిలువక పొమ్ము నామదిని ♦ నీదగు చేష్టలు అంపమట్లు గం
డ్రలుగను కోయుచుండె నెద ♦ వ్రయ్యుగఁ జావుము కాదయేని నీ
వలచిన చోటికేగి నుఖ ♦ వర్తన నుండుము నిన్ను గైకొనం
గొలువదు బుద్ధి యంచుఁ గొఱు ♦ గ్రుచ్చిన భంగి వదల్చి పల్కుఁగ.

చ॥ ఇనకులు పల్కులగ విని య ♦ హీన గుణాత్మకులై న వేలుపుర
మునులును వానరులే దనుజి ♦ ముఖ్యులుఁ దక్కు సఖి జనంబులుగ
మనము కలంగఁబాఱ మఱు ♦ మాట వచింపఁగలేక బోరునగ
బనవిరి విహ్వలించిరి ప్ర ♦ పాతము నెందిరి సొలి భాత్రి, ౧౪౮౬

- కా॥ నేలం జూచుచు నిల్చినట్టి కరుణా + నివ్వంద వారాశి నం
 శీలవ్రాతము కాణయాచి త్రిజగ + చీప్రదాత్రి వైదేహి ని
 శ్వేలా దుశ్శిఖ వయోధి మున్ది వ్రణముగ + వేధింప బెగ్గిల్లు నా
 లీలం గంపితః గుండె హా యనియె వ్రా + లోక భాత్రిపై దబ్బునగ.
- కా॥ రామ క్షూవిభు వాక్కు నెత్తివము ని + స్వాతంబునాఁ గ్రుమ్మఁగా
 భూమిం గూలిన నీత కర్మ మట నంబోధింపఁగా లేచి వాశి
 క్షామ త్రోణిఁ దపించు నేటి జల భృ + త్కాసారముం గాంచి పో
 నేమార్గంబును లేదుఁ దల్లడిలు న + ట్టిగెం దలంకించుచుగ ౧౪౮౮
- ఉ॥ నీరును నెత్తురుం గలిసి + నేత్రములం దిగజాట నేడ్చుచుగ
 దోరక నేను ప్రాణముల + తో మనినట్టి ఫలంబు తాళఁగా
 నేరని యిట్టి వాక్యముల + నే వినఁ గావలయుగ మదీయ దు
 ర్భాష దురంత దుష్ప్రియలుఁప్రామఁగ నేరి మతేమనందగుగ? ౧౪౮౯
- మ॥ కరుణా సాగర! మారుతాత్మజుఁడు లం + కం జేరి వీక్షించి నీ
 వర కాటణ్యముఁ గూర్చి పల్కుచు సమా + క్వాసిందెఁ గాకున్న భూ
 భరమై యే మనుచాననే? యతఁడు నా + బన్నంబుల న్నీకు వి
 స్తర ఫక్కిగ వచియింపఁడో? వినుత దూ + తత్వంబు తాఁ జేయఁడో?
- మ॥ పురుషోత్తమ! యంతకాలము శ్రమం + బుం గొందుఁ గాపాడు ను
 స్థిర చాశ్రితము నత్తవస్థితియొఁ బా + తివ్రత్యముగ వర్వముగ
 బర మర్హజ్ఞ విచక్షణం బయిన నీ + భావంబు వీక్షింపమిగ
 జరిసెగ వివరవోయె వీటిఁది ప్రలా + మం బట్లు వ్యర్థంబుగగ. ౧౪౯౦
- మ॥ స్థిర వత్సిత్యము గల్గు చాన నన నా + చిత్తంబె సాక్ష్యంబగుగ
 సరసీజానమఁడని నాదు హృదయ + స్థైర్యంబు మూర్ఛంగ లే
 దిరవారంగ రథూద్వహుండె సభా న + నిష్కాక్షుడువో నింక మ
 ద్దరు భావంబును మూర్ఛ నేర్పుగల జై + వ మృక్కఁ డున్నే యెటగ?
- చ॥ లజ హార చక్రలుం గరత + లామలకంబుగ వర్వ కార్యముర
 త్రిజగములం దెఱుంగుదురు + లేకువఁ గాంతల చిత్త సంస్థితం
 నిజముగఁ గాంచలేరు మఱి + నిర్మల నిష్ఠఁ బతివ్రతాత్మ మ
 క్కజముగ నెవ్వరింకఁ గనఁ + గా నొనరింతు? ఫలంబు నేరుగుగ?
- ఉ॥ కాత్రునఁ గాయముగ విడుట + కార్యమగుగ భవదాక్ష యట్టి న
 ద్భావయుతంబ కాన నెడఁ + డం గొడుకం బనియేమి యందు? నా
 చాత్రును గోరుతుండె విధి + చక్కటి యందు మఱియొక గాంచి య
 న్నా! వనమందు వోలెనె యొ + నర్హము ప్రస్తర మొండు వహ్నితో.

ఉ॥ నాయన ! పుణ్యరూప ! రఘు ♦ నాథుడు పల్కిన పల్కువంటె ? నా
కీ యవశిష్టకార్యము ర ♦ హిం బుయిలోటము మాని క్రచ్చటం
జేయుమ యన్న నాతఁడును ♦ చేడ్పడి దుస్సహ వేషమాన చిం
తాయత నాంతరంగుడయి ♦ యన్న మొగంబును కాంచె నత్తడిగ.

ను॥ జలజాతేక్షణ సమృత్తిం దెలుపు నం ♦ జ్ఞం గాంచి స్వప్రాణముల్
వలవంజాలని లక్ష్మణుండు వగతో ♦ వాపోవుచుగ పెక్కుచుగ
బెలుచం గట్టలు తెచ్చి వేర్చి యనలుగ ♦ బ్రేలేచె నైదేహి ని
శ్చల చిత్తంబునఁ జేరవచ్చె జనముల్ ♦ సంతాపముం బొందఁగఁ.

—: సీత యగ్నిం జొచ్చుట :—

సీ॥ లోకజనని వహ్ని ♦ లో డిగ దాయంగ, వేదంబులెల్ల వాఁవిడిచి యేడ్చె
ధర్మదేవత యెడఁదల్పడిల్లెను ప్రద, క్షీణము నేయంగఁ బ్రాణిగణములేడ్చె
సమరకాంతలు జోరుఁమని విలపించిరి, బ్రహ్మయుఁ గూడనిపగిడి యనియె
హరుఁ డక్రమంబనఁపారిరాజు బెగ్గిలె, భల్లుకేంద్రుడు సారవశ్యమొందె

తే॥ విన్నదనమొందె వెగచి విఘ్నేషణుండు, స్రుక్కి స్రుక్కిసామిత్రియుఁసామ్యువోయె
చెడితిరా యంచుహనుమహ్మాన్వదియెరామ, విభుఁడునిర్విణ్ణుడై చాలఁ వెగడుగుడిచె.

సీ॥ అనుచితంబని సురలనాథాయమని సాధ్యు, లొగడంబని యక్షులనుచునుండ
ఎడకడయని సిద్ధులెగ్గని యురగులు, తిగని పాడియని గంధర్వు లనఁగ
గరుడు లాక్రందింపఁఖగములు విలపింప, బంచభూతంబులుఁపరితపింప
దనుజులు మిడుకంగఁమనుజులు నడుకంగ, స్థావర జంగమఁతతి గలంగ

తే॥ శేషుఁడొడుఁగంగలోకముల్ఁశోషిలంగ, గ్రహదయంబులు తమతమంగతులుదప్ప
సాగరంబులు రోదనఁవ్వనము నింప, ధారణిజాత యగ్నిం బ్రదక్షిణించె. ౧౪౯౮

చ॥ వలగొని నిల్చి రామ పద ♦ వారిజముల్ మదినుంది యో మహా
నల ! నకల క్రియాధికర ♦ గా ! వినివారిత లోక కల్పమా !
చలమతి నై మనంబున వ ♦ చన్పునఁ గర్మల నెన్నఁడనియుగ
గలఁక వహింతునేని ననుఁకాల్పుము బూది యొనర్పు పావకా ! ౧౪౯౯

తే॥ నియతి నిట్లు ప్రార్థించి యాఁనీరజాక్షి, తనదు కాణాచిత్తున చెంఁదన్వయించు
చొచ్చునది వోలెఁ జచ్చునఁజొచ్చి నిలిచె, నర్హ కీవులు మనములఁసంతపింప.

చ॥ అవనిని నర్హభక్తుఁడ ♦ నై యపవిత్రుఁడైన న యేను నీ
యవనిజ సోకుచేత విమ ♦ లాత్ముఁడ నయ్యెదనంచు నుబ్బు నా
వవన నఖుండు నగ్గరిత ♦ పావన పావక కీల మాఁడి రా
భువు కడ శేగుణుండె గర ♦ కంజములఁ వహింయింది జానకి. ౧౫౦౦

మ॥ పతి వీక్షించిన కిస్కచే నయిన తా + పన్నేద బిందు ప్రజ
 స్థితి యొక్కింతయు మాటలేదు జడలో + జెల్వారు నవ్యాబ్జ సం
 తతి సుంతేనియు వాడలేదు కనుమీ + తాత్పర్య యుక్తుండనై
 వితి వంశాంతక! నిష్పాకం జెడలు ధా + త్రిం దాచునే యెన్నడో?

శా॥ నా దౌర్బల్యము సుంతయేని మది న + న్నంబోక కోపంబుతో
 వై దేహిం గన నామి స్వీయ మహిమా + వహ్నిం దగుల్పడ్డ నా
 దౌ దౌర్భాగ్యము నేమియందు? మఱి నా + యత్యాహితం బేదియుగ
 లేదే? నావయి గిన్న యేలొకొ? జగల్లీలా మహానాటకా! ౧౫౦౩

మ॥ అని ప్రాణింపగఁ గాంచి లోకములు స్వా + స్థ్యంబొందె బెల్లి సో
 లిన ప్రాణంబులు నెమ్మదిం గొనియె వి + శ్లేశంబు సంధిల్లగా
 ముని పత్నుల్ సురభైత్య కాంతలును న + మౌవాదత్సలై యేది ల
 జ్జను పాటింపక గంతులేసి రెవరా + సంతోషముం బొందరో? ౧౫౦౪

మ॥ గురు మోదంబున వాసరావధు లొగిగ + కోలాహల ధ్వానముల్
 పరగం జేసెను రాముఁ డయ్యదనునక + వై శ్వానరుం గాంచి దు
 శ్చరితం దీని దహింపకట్లు కరుణా + శాంతుడనై కాచు పె
 వ్వరి యాదేశము! నీవెవండ? వన ధా + న్వద్యహ్ని తా నిట్లునక.

సీ॥ నే నగ్ని జేవుండ + నీదేవి వై దేహి, తనదు పాతివ్రత్య + దహనుచేత
 దహింప నహింప + దలము గాకిటు నిను, శరణంబు వేడితి + సంశయింతు
 నేలొకొ యెఱింగియు + నెఱుంగనితై వడి, జగములయంగున + సతులు పతులు
 నెడసియుండిన సంశ + యించుట నందేహ, ములఁ బలువిధములఁగలఁక లేని

తే॥ కరణిఁ దొలఁగించుకొనుట నాశదన జరుగు, చుండుటయు లోక సహజమై +
 యుండుఁగాని

యామచే నేను శుద్ధుండ నగుచునుండ, నామె పరిశుద్ధురాలనియనఁగనేల!

సీ॥ సత్యకీలుండగు + సామీరి పలుకుల, మన్నించి చేపట్ట + కున్న నీవు
 శంకానివృత్తి నిశ్శయిరీతిఁ జూపు నా, నయ వాక్యముల సంతోషమృగంబా!
 అనురులు మునులు లోకములు హాహాకార, మొనరించుచుండుటఁబినఁగరావా!
 ధర్మంబు వీడి యధర్మంబుపై బుద్ధి, గూర్పు నిధంబెందుఁ నేర్పిగొంటి!

తే॥ పూతచారిత్ర కోపంబెప్పుడునేనిఁ మొగులు కురియనే! మేదినిఁపగులకున్న!
 తగవు నిలుచున? జగములుఁతలరకున్న! అంబుజభవుండు గడగడఁలాడకున్న!

తే॥ అనుచు వదిలింది తపియించుఁనగ్ని విబుధ, పరులు గొనియాడ జేవులుఁపనటనిఁగ
 నీతఁ గొనితెచ్చి రామునిఁచెంత నిలుప, సతఁడు కాచుణ్ణ సహితంబై యనియె నిట్లు.

ఉ॥ నీవు సమస్త జీవులకు + నీతి తొలంగని సాక్షివాటచే
బావని లోక నిండలకు + బాత్రముగానిది సీత యంచు నం
భావననీ పల్కితివి + బంధురరీతి బరిగ్రహించెద
దేవిని వానరావళియు + దేవతలుం బరితోషమండగఁగ. ౧౫౧౯

మ॥ అని వాక్రువ్వ సమస్తలోకము లపా + రానందముం బొందె బ్ర
హ్మను గీర్వాణులు గాంచి తానె తన మా + యన్నిల్పి సామాన్యుడౌ
జనునిం బోలెను తన్నుఁ దా నెఱుంగకీ + చందాన నున్నట్టి రా
ముని పూర్వస్థితిఁ దెల్పవే యనుడు వే + ల్పుంబెద్ద తానిట్లునఁ. ౧౫౨౦

—: రాముని పురుషోత్తమత్వమును నలువ పెల్లడించుట :—

కా॥ శ్రీరామా! పురుషోత్తమా! రవికుల + శ్రేష్ఠుండవే నీవు! నా
మీర న్నిల్చిన యల్పబుద్ధి నగు న + స్థితితో నైరింపు నీ
తీరుం దెల్పఁగ శక్తిలే దుపనివ + త్సిద్ధాంత తత్త్వంబ వా
ధారాధేయము లీవ సర్వమును నీ + తత్త్వంబ లోకేశ్వరా! ౧౫౨౧

మ॥ తొలి తత్త్వంబగు మాయయుఁ మరల నం + దుంబుట్టు తత్త్వంబు ల
వ్వలఁ బైనుండెడు జీవుఁడుఁ దనకుఁ బై + భావ్యత్వభారాశ్చయై
తలఁపం దెల్ప వచింపరాని పరమా + ర్థం బీవ సీమాయచే
గలుగు న్నిల్పు నశించు లోకములు నం + కల్ప ప్రభావంబునఁ.

చ॥ తొలిస్థితియైన సృష్టియును + తుట్టతుడిం గల నాకముఁ నదా
చెలఁగని నీస్థితి నిగమ + శీర్షములే పరమార్థమంచు ని
న్నొలసి వచించుఁగాని మఱియొక్కరి నిక్కడ నేగుడెంచు వా
రలఁ గలవానిఁ దెల్పవు ప + రాత్పర! సర్వ జగన్నియామక! ౧౫౨౨

చ॥ శివునకు నాకు నింద్రునకు + శిష్ట జనాధి! జీవరాశిఁ
దవిలియుఁదాలకుండు పర + తత్త్వము నీవని కాంక్షచేసి ని
క్కువము నెఱుంగు పుణ్యజన + శోటి భవాంబుధి దాటి దేవతా
స్తవన విశేష పాత్రముకు + సత్యపదంబును కొండ్రు రాఘవా! ౧౫౨౩

మ॥ తలిదండ్రుల తమ జన్మకారకులుగాఁ + దర్శించు నజ్ఞుల ధరా
స్థలిలో నంసృతి పాశ బద్ధులయి నం + తాపింది తత్త్వార్థముఁ
దెలియఁజాలక చావు పుట్టుపుల యా + ర్థిం గుందుకున్నారు ని
జ్ఞులు సీత త్వ ఖాళింగి ముక్తులయి నం + శోభింతు రెల్లవృక్షుఁ. ౧౫౨౪

చ॥ సద్భవది యైదు తత్త్వముల + కీవలి తత్త్వము నీవుగాక వే
దోపాపుండు లేదటంచు శ్రుతు + లొక్కటఁ భాటుచునుండెను త్రయ్య

- కరులగు వారు దీని కింకఁ + గావలెనే వ్యవహార ధర్మముం
దొరిమిక సాక్షి నమ్ముటకు + నుత్తర సాక్షిని పోలె నిర్ధరగా గగిం
మ॥ అనుమానాదిక సప్రమాణగతి నూ + హాహాముర నేత నిగ
గన సాహాయ్యపడంగలేవు వనబా + ట్టా! వేద శీర్షంబులుగా
నిను నీ దావణికంబు పూర్తిగఁ గనగా + లేకున్న విజ్ఞాన వీ
క్షణచే బాడగ నిర్ణయించి తెలుపుగా + వర్షేత! సర్వాత్మకా! గగిం
ఉ॥ నీ కరుణా విశేషమును + నెమ్మి వహింపని వారి కింద్రియో
ద్రోకము విఘ్న కారకము + దివ్య భవద్గుణ రూపక్షిప్త న
స్లోకముగా నెఱుంగుటకుఁ + దూకొని యింద్రియ క్షేత్ర గ్రుంచ నీ
శ్రీ కమనీయ పాద సర + నీరుహ చింతన దక్క నున్నచే! గగిం
ళా॥ నీకుం బుట్టువు లేదు మాయయుఁ దొలి + న్నినుండియే పుట్టి నీ
యాకాశాదిక పంచభూతములు త + త్వాదుర ప్రపంచంబు మా
యాకార్యంబులు కల్పకాలమున మా + యగ దిందు నమ్మాయ నీ
యాకారంబున దిందు నీకు విలయం + బా లేదు నిశ్శాత్మకా! గగిం
మ॥ మించుం బోలె క్షణంబులో నడఁగు ని + మ్మిథ్యా ప్రపంచంబు నృ
ప్తించం బెంచఁగ ధర్మము నిలువ ను + శ్రీనింప నేకాక్షరై
ప్రాంచద్రీతిని నన్ను నెల్వఱుకు వం + త్యంబందు నాశంబు గ
ల్పించం బూనెడు బాగియండవును తృ + క్తిం గానరా వెన్నఁడుగ.
- ళా॥ నారూపంబున నృప్తిచేసి జగముర + నారాయణాభ్యుదయై
యారం బోషణ చేసి శూలివయి సం + హారంబు గావించు వీ
వారా! లే పవభుర దినేశ్వరుడు ప్ర + త్యక్షంబుగాఁ జేసి లో
కారాధ్యండును లోకబంధుడగు చా + యం బొంది సర్వేశ్వరా!
- ళా॥ సంపన్నాంధత నొందు మా మదము నా + కంబంద సక్తంచయే
చంపగ యత్నముచేసి పాణదఱుమగ + నంరక్షై నిన్ను ప్రా
ర్థింపగ మాశయి పెక్కుజన్మములు వ్రీ + తిం బొందుచున్నావు నీ
కింపుం గూర్చి యాటలో విఘ్నలలో + యాకార్యముర! రాఘవా!
- మ॥ ప్రణవార్థంబు నెఱుంగువారె పరమాంధులై న నీత త్వముగ
గణనీయంబుగఁ గాంచువారలును ము + క్తజ్యేషులు ముక్త బం
ధనులుగ; దక్కినవారు సంచలిత త + త్వజ్ఞానులై జన్మ కా
రణ మాయంబుడి ముక్తి మార్గమిను చే + రం బోవ రెన్నార్లకుగ.
- క॥ నీరూప మిట్టిదయ్యెను, గారామున జగములెల్లఁ + గాంచి పెనిచి ధ
ర్మారాధిఁ జూపు జననిని, కారాని వచస్సులాడి + కలఁపకు తండ్రి: గగిం

—: శంకరుడు దశరథు నటకుఁ బిలిపించుట :—

క॥ అని నలువ పలుకఁ బశుపతి, యను నీవు జగంబులకు న + నాదివి త్రిజగ
జ్జననియగు నీత లక్ష్మియై, యనఘా! నీచరిత నీన + యరయఁగ లేనో! ౧౫౭౫

మ॥ జనలోకేశ్వర! నీత వీడఁదగు దు + శ్చారిత్రయే? లోక పా
వన చారిత్రను శంకచేసి విడువఁ + భావించువేనిఁ జగ
జ్జని నందోహము తల్లడిల్లి తుది నా + శంబందు నట్లాట దే
విని నిందించుట మాని చేకొనుము మా + వేదోక్తులనఁ రాఘవా!

చ॥ పశుపతి యిట్లు పల్కి నుత + బాధ వియోగ మహోగ్ర వేదనా
వశమున జీవము ల్విడిచి + వైష్ణవలోకము నొందియున్న యా
దశరథుఁ డేరి నీతనయు + దండకు వచ్చి తడియ చిత్త క
ర్మశతను మాన్పి మోదము జగంబులకుం గలిగింపవే యనఁ. ౧౫౭౬

మ॥ భవు నాజ్ఞం గొని ప్రేమపాత్రమగు క్ర + వ్యాధాన్వయధ్వంసీ రా
ఘవు వీక్షించు కుతూహలంబు మది నూఁ + గంజేయ సుత్కంఠయుం
దవులం బంక్తిరథుండు భూమికి దిగఁ + దండ్రీ నమిక్షించి బా
నవభీముండగు రామభద్రుఁ డారఁగఁ + దత్పాద పద్మద్వయిఁ. ౧౫౭౭

చ॥ తెలచిన సూను బాహువులఁ + దియ్యముతోఁ దగ గుచ్చి యెత్తి కాఁ
గిలిగొని బాష్పవారిఁ జలి + కించుచుఁ జిక్కఁగఁజేర్చి నా భవం
బిలఁ గడు ధన్యమయ్యెనని + యింద్రియవారము తృప్తి సెందఁగాఁ
దొలఁగ వియోగ వేదనయు + దుర్భర మోదముతోడ నిట్లునఁ. ౧౫౭౮

ఉ॥ కేకయరాజపుత్రి మది + గీడ్పడఁ గోరు వరంబు శూలమై
యూఁకున నామదిం దొలుచు + చుండఁ గుమారక! నేటిదాఁగ నీ
లోకహితంబు వేర్చి నత + లోక జయేందిర చేరి మించు ను
శ్రీకసునీయ పక్షమిటు + చేరఁ దొలంగను నేడు నాయనా! ౧౫౭౯

ఉ॥ ఉత్తమ పుత్రులం గని మ + హోన్నతి నొందిన వారు మత్సరా
యత్త రజంబునేని నమ + మందని యుద్ధర గౌరవంబు నా
కిత్తటిఁ గూర్చినాడవు మ + హేచ్ఛను నీవలనఁ గడిందితిగ
నత్తమలోక శాశ్వమును + కాశ్యతీర్తి జగత్త్రయంబునఁ. ౧౫౮౦

మ॥ మును నాచేత నమస్కృతుర గొనిన వే + ల్పుర రావనశ్రేష్ఠులుగ
నను నంస్తోత్రము నేయ నిప్పటి జగ + న్మాన్యాంగముం జూడుమా
వనజాతానను నుద్దిగా వినుత భా + వస్ఫూర్తిఁ గల్పించి తీ
నని సంతోషము మీఱఁ బల్కి మిథిలా + ధ్యమైత్కంబు భావఁగఁ,

- చ॥ జనకజయ్యో మహా వినయః * సంగతయై పద పంకజాత వం
దన మొనరింప నామెను ము * దంబున లేవఁగనెత్తి ప్రేమముగా
దనుక శిరంబు మూరుకొని * తల్లిరొ! నీవలనఁ నిజంబుగా
నినకుల ముష్ట్యలించె లభియించెను నాకును సత్య సౌఖ్యముల. ౧౫౩౩
- కా పాతివత్యబలంబు లోకులకుఁ దె * ల్పంబూని నీభర్త యీ
రీతిగా వీతియ్యతోగ్రవహ్ని దుముకం * బ్రేరేచు నవ్వార్త నీ
చేతంబందున నిల్చకమ్మ! జనముల్ * చిత్తంబు శంకించుచో
హేతిన్నిల్చి పరీక్ష నేయుటలు బ్రాఁ * తే? కోపము న్నానుమా!
- ఉ॥ బంగరు నిష్పనం దిడుట * పన్నియ హెచ్చొనరింపఁ జమ్ము! సా
రంగ విలోచనా! నుగూఁ * రాజిత చిత్తుఁడు నీమగండు మీఁ
దం గొనరాదు టట్టు వను * ధాన్థలి నంచుఁ దలంచి యిప్పు డీ
యంగమునఁ నిధించి వెల * యంగ నొనర్చె భవస్యహత్త్యమా.
- చ॥ పరమ పతివ్రతా మణుల * పాలి విభూషణమా! ధరితియే
పరతర జన్మభూమి యగు * వైష్ణవ లోకమునుండి భారణీ
భరమును మాన్పుచొంటి ఖగ * నాపానుగోడ జనించి తీపు నీ
యురు గుణరాశిం గలఁక * యొంటునె యొక్కటి! లోకపావనీ ౧౫౩౪
- చ॥ అని వచియించి యించుకయు * నల్క వహించని శాంతచిత్త యీ
జనకజ యంచు దెందమున * సంతనమంది యనంతరంబు నె
మ్మనమును ప్రేమ కట్టుటయు * మచ్చికతోడ విభుండు తన్నుదా
ఘనముగఁ గాఁగిలించుకొను * తై వడి నక్కునఁ జేర్చె లక్ష్మణుఁ.
- మ॥ కనుల న్నిరు జటాభరంబుఁ దడువఁగాటంబుగాఁ జేర్చి యో
తనయా! యన్నను వెంటనంటి నుఖ ని * వ్రాభుక్తులం ద్రోచి యా
తనిఁ గాపాడుచు లెక్కలేని భవ బం * ధంబుల్ వెనంద్రోచి నా
ఘన చిత్రాధుల నీఁగినాడపు కదా * కారుణ్య వారాన్నిధీ! ౧౫౩౫
- మ॥ బలు మాయావిని మేఘనాదు ననిలో * భంజించి గల్పించు నీ
బల చాతుర్యము లెల్లవేళలను గీ * ర్వాణుల్ ప్రశంసించు చా
రలు లోకంబుల గాసివెట్టు దనుజ * వ్రాతంబుఁ దెందాడి ని
ర్మల ధర్మంబును నిల్పినాడపు జగ * న్మాన్యందనై పుత్రకా! ౧౫౩౬
- చ॥ అని వచియించి రామ విభ * వర్జిలీఁ గాంచి గుణప్రపూర్ణ! నీ
కొనరఁగ నీయ సాధ్యమగు * నొండు వరంబును వేడుమన్న న
య్యనఘండు పల్కు మిమ్ము మొగి * నవ్వలి లోకమునందు గాంచి మ
న్నన దగ వేడనుంటి నది * నాకు లభించె నీశమి కోరుమా?

చ॥ అయినను కోర్కి యొందు గల * దయ్య! మనంబున దుష్ట శీలంగా
గయిగొని చూడ రోతవడు * కయ్య! దత్తనుజుండు నాకుఁ ద
ల్లియు ననుజుండుగా నవఘ * లింప వరంబు ననుగ్రహింపుమీ
మొయిగొని యన్న నెల్లరును * మేలని మెచ్చిరి రాము చిత్తమున్.

మ॥ అకలంకుండగు తమ్ముఁ డట్టి యతఁడే * యా బట్టభంగము న
క్కక కావించి తవస్వీరూపమును పైఁ * గాంతారహానంబు గొం
కక నీకిచ్చిన క్రూరదైత్యులుగ నా * తైశ్చేయిపైఁ గోప మిం
చుకయుం దగ్గద యంచుఁ దండ్రి యన ర * ధ్నోమర్దనం దీట్లున్.

మ॥ పొరపొచ్చెంబులు లేక యుండఁగఁ బ్రజా * బోషింపఁగాఁ బూను నా
ధరణీభారము నర్వపాపములకున్ * స్థానంబయో నంచు వి
ద్యురలెల్లన్ వివరింపఁగా నెఱిగి త * త్కార్యంబు నీగొంట నా
నెరసైయున్నది గాక తల్లియెడ మ * న్నింపన్ దొనంగున్న డే ॥ ౧౫౪౩

చ॥ వర బల మానముం గడచి * వర్తిలు రాఘవుఁ డిట్లు నెల్కఁ బం
క్తిరఘుండు కిన్నమానఁ బరి * కించిన విన్న మునీంద నిర్ణయర్
వరములు రెండు కోరె మును * వారక తైకయు రాముఁ డిప్పుడున్
వరములు రెండె కోరెనని * వందుల పోల్కి నుతించి రయ్యెడన్. ౧౫౪౪

మ॥ నకలామోదక నత్య రక్షణముకై * శస్త్రంబుగాఁ గీర్తి వ
ర్ధక దేహంబును గొన్న భూ విభుండు నీ * తారామ సౌమిత్రిలన్
బ్రకటప్రేమను భూమిపై నిలువ నా * జ్ఞాపించి యారెండు కో
రికలన్ వారల కిచ్చి తా మరలఁ గీ * ర్తింపంగ బృందారకుల్. ౧౫౪౫

—: వేలుపులు రాముని కోరిక లొనంగుట :—

ఉ॥ కూటువలెన భేచరులు * కూర్చిని రాముని గాంచుచున్ నిరా
ఘటముగాఁగ నీవలచు * కార్యము కూర్చుము కోరుమన్న నీ
పోటునఁ గూలినట్టి కపి * ముఖ్యులు ప్రాణములొంద వార లే
చోటునఁ జేరినన్ వలయు * చొక్కపు టోగిర మొండఁ గోరుడున్.

చ॥ వరదులు బ్రహ్మరుద్రులు త * పస్వులు నిర్ధరులన్ గళువుతేర
వరము ననంతం నవ్యయు భ * వప్రకరంబులఁ ద్రుంచు నయ్యతున్
పరివరి రీతులం దనియఁ * బ్రార్థనముల్ పొనరించి నీకృపా
నీకరిని పొందుఁగావుత వ * నేచరవర్గము కోరినట్లున్. ౧౫౪౬

చ॥ కడనము పూను నాటఁగొలె * గండఱి నీల్గిన వాసరావళుల్
ముదమును జీవముల్ గొని ప్ర * పూర్ణబలంబున లేచి పోర్చె

పాదలుచు హుంకృతుల నలిపి * మోములు కన్నులు స్పృహనొంద శ్రీ
 సదనుని గాంచి జేయనుచు * నందడి నేయుచు జాయ నంతట. ౧౫౪౮
 సీ॥ వేల్పులు రాముని వేడ్కతోఁ గాంచి యి, ప్లునిరి వివేచించి యాదిదేవ !
 పవచరసేవతో * వచ్చి కృష్ణాష్టమి, వేళ నువేలపై * విడిసి నాఁడ
 పోరు ప్రారంభించి * పొలనుదిండులఁ గూల్చి, పొలన్త్య నని నమా * వాన్యద్రుంది
 లోకంబులకు మేలు * జోకతోఁ జేసితి, విట్టులే పదునాలు * గండ్లు కడచె
 తే॥ నేడు పంచమి నీవేగినియతు భరతుఁ, జేరవేసి యాతఁడు గూలుఁ * జచ్చునందు
 సరగ నడువును యని పల్కి * నన్ను తించి, తమ నివాసంబులకు నాజ్ఞఁ * దరలినారు.

—: సీతా రామ లక్ష్మణులు పుష్పకము నధిరోహించుట :—

తే॥ గడువు నేటితోఁ దీటితఃముగ్గుడు గతింప, మా కులంబును నశియించు * మాఱులేదు
 కాన నేడ చేరఁగఁదగు * కర్ణమునకు, వలయు సాధన మున్న దే * తెలుపవయ్య !

సీ॥ రాముఁ డిట్లుని త త్రఃఖంపడఁగని విభీ, మణుఁడను దేవ పుష్పకము కలదు
 పొలన్త్యుడు కుజేరు * భంగించి తొన్నది, వానికిఁ బరమేష్ఠి * దీని నొనఁగె
 నుత్తమ జనముల * చిత్తంబులఁబలెఁ, బరిశుద్ధమైనది * పవచరారు
 లెల్ల రెక్కినఁ జరి * యింప దండేగినఁ, గోరి నేడ యయోధ్యఁ * జేరవచ్చు

తే॥ ననుడు వడిగఁ దెప్పింపుమా * యనుచు రామ
 చంద్రుఁ జానతి యిడలోక * చయ ముఁబోలు
 పఱపు వేయి సూర్యులఁబోలు * మెఱుపు గలుగు
 పుష్పకంబు పై త్ర్యంధ్రుఁడు * పొనఁగఁ దెచ్చె.

తే॥ పుష్పకము భారణి దిగ్గంఠావరుండు, నేడు నిజముగ నాలోర్కి * నెగ్గుననుచుఁ
 దలంచి దాని నధిష్ఠించె * ద త్రఃమున, విరులు విచ్చల విడిగ భే * చరులు చల్ల.

తే॥ త్రిజట శేల్కొద్దఁ గాంచి వై * దేహి నీవు, లంక కధిదేవతంబొలి * లలితరీతి
 కుభము లొందుదు గాకని * సుభగు పజ్జల, జేరె సూర్యరేకుడు నధి * ష్ఠించెనంశ.

౮॥ విలయ వేళ వాఁటి * పెన్నుని యుదరంబుఁ, బోలి గగనమందు * పాలుపు గొలుపు
 పుష్పకమున నున్న * భూపాలచంద్రుండు, హితులఁగాంచి ప్రేమ * నిట్టులనియె.

తే॥ నలువ వంశంబు నీదాట * తలఁపుమయ్య, నిన్ను చేరువారి * మేలేనించుమయ్య
 పెంపు సొంపార లంకఁ బా * లింపుమయ్య, యనుచు నవ్విభీ * మణునకు నాజ్ఞయొనఁగె.

తే॥ పంక్తికంధరు నీభుజ * బలమువలనఁ, గూలిచితి మరమునఁ గ్లాం * తిగూరియున్న
 వానరులఁగొని నీవు * రవరముఁజేరి, ముఖి గచ్చుని సుగ్రీ * వుఁజూచి యనియె.

తే॥ మీమనోబలోత్సాహ స * శ్మయమునఁ, గాక తేనింత వని నేయ * గలనా పాలి
 తనయ! భల్లు శేష్వర! నీల! పవన! యనుచు, ముచితం * పల్కి సామిరి * ముదలయడిగె.

అ॥ వారు దిగులుతోడఁగఁపాణంబులు నొడగ్లు, వడఁకఁ గనుల నీరుఁపుడమిఁ దడువ
నిన్ను వీడి జీవఁనిచయంబు భరియింపఁ, జాలమనుచు మఱియుఁజాలినొంది.

అ॥ కోసలంబు చేరిఁగురుతగ పట్టాభి, పేక వేషమందుఁస్త్రితముఁగాంచి
పరమ మోదమందిఁమరలునట్లుగఁ గృప, నేయవయ్య వేడ్కఁచెలఁగు ననుచు.

మ॥ విమలప్రేమ విభీషణాదులు కపురఁ + వేడంగ శ్రీరాముఁ డ
ర్యమవంశాంబుధిసోముఁ డా హితుల చి + త్రావేగముం గాంచి నం
భ్రమ మేపారఁ గలంగకుం డిదియె నా + భావంబు మిమ్మిట్లు దుః
ఖమునం ద్రోచి గడించు భాగ్యమది యొ + క్కండేని నాకుండునే?

మ॥ భరతత్రాణము వేగిరింప నిటులే + భాషించితిగా మిమ్ములం
బరిశోధింపఁగఁ గాదనం గవులు భా + వ్యత్పత్తఁడుగైత్య భా
వరుఁడుగ మారుతి బొందితో నురపురిం + బ్రాపించు చందాన సం
బరముగ మోదము నొంది మ్రొక్కి రెలమిం + బాటించి భూజానితిగా.

తే॥ కపులతోడ నుగ్రీవునిఁగాడ్చుకొడుకు, నల విభీషణుఁ దక్కువాఁరలను వడిగ
నెక్కుఁడి విమూనం బనిఁయెలమి రాఘ, చంద్రముఁడు సెలవిచ్చెనుఁసంభ్రమమున.

తే॥ పలుకువారైయే పెనుబడుఁపగిది నేడు, పదుల వెల్వలు వానరఁపరి విభీష
ణుండు సంగదుఁ డాంజనేయుండు నెక్కి, యొక్క ప్రక్కఁ జేరిరి చాలఁనుత్సహించి.

తే॥ పదియునాలుగుజగములఁపాఠులొక్క, మొగినికూర్చున్న నన్ధలంబుఁమిగిలియుండు
దద్విమానమహిమ కర్మఁతలి దహించు, జ్ఞానులకెగాక తెలువ భూంజనుల కరిది.

క॥ వనచరులు వనచ రేంద్రుఁడు, దనుజులు దనుజేంద్రుఁడును ముఁదంబునఁ గొలువ
జనకజతోఁదమ్మునితో, మనుజేంద్రుఁడు వెలసె వేల్పుఁమన్నని క్రియగా ౧౩౩౩

తే॥ పుష్పకమ్ము గొప్ప జగమ్ముఁబోలి వెలయ, రాముఁడయ్యెడ లోకకాఁరకుండు నిర్వి
కారుఁడు నిరంజనుఁడు స్వప్రకాశ పుంజ, మగు పరంజ్యోతి పరమాత్ముఁడనంగనాచ్చు.

క॥ వానరనాథుండును లం, కానాథుఁడు దైత్యచయము + కవి బృందంబుర
మానవనాథుని యాజ్ఞను, మానవ రూపములఁ గొనిరి + మిక్కువతోడగా.

తే॥ తూర్పు పడమరలకు నేగుఁతోయజహితుఁ, డప్పుడు త్రరమున కేగుఁననువుమెఱసి
వెడల నప్పిమానము రామఁవిభుఁడు జనక, జాతఁ గని యిట్లు పల్కి సంప్రీతుఁడగుచు.

—: రాముఁడు సీతకు త్రోవలోని చిత్రమాలఁ జూపుట :—

త॥ మనము కలంకమాని కను + మా యిది నే మది నెంచినట్లు లం
కను వలగొంచుఁ బోయెడిది + కాంచుము తూర్పు వాటిగా బ్రహ
మ్మని మన నీలుఁ డిచ్చటనె + దోర్బల యుక్తి నడచి కూర్చు డ
క్కితమున ద్వారమిద్ది పరి + కింపు ముపార్శ్వండు చచ్చె నీచ్చటగా.

చ॥ ఇది పయిదిక్కు వాకి లిట + నింద్రజతుఁ మన లక్ష్మణుండు పె
 పొదవ వధించె నియ్యదియె + యుత్తర మార్గము రావణుండు బె
 ట్టిదముగ పోరు సల్పి యిట + డిందె శిరంబులు కేలు లెక్క లే
 కెనుఁగఁగఁ దున్న తున్న మడియించిరి దుట్టతుదిఁ వరాంగిని! ౧౫౭౦
 సీ॥ కప్పులు వారిధిఁ దాఁటఁగడఁగి చిశ్రంబుగాఁ, గట్టిన నేతువు + కాంచు మబల!
 తలిదండ్రులకు గురువులకు బంధులకుఁ జే, సిన కీడు దీని దర్శింపఁ దొలఁగుఁ
 దొల్లి యింద్రున కండి + శోయధిం జొచ్చిన, గంధమాదన మదేశంబు నుదతి!
 తత్పర్వతంబుతోఁ + దవిలి యీవారధి, పొలుచుటచేఁ బరి + పూతమయ్యె
 తే॥ జాహ్నువీ గౌతమీ సరస్వతుల సింధు, యమున సర్వద కావేరులందు మునుఁగు
 వారి పాపముల తొలఁగు నొప్పిగిది నిందు, మునిగి దీనిఁజూచినఁ బాపములు తొలఁగు.
 సీ॥ వశునాంతకులు పితృ + పంచక హంతలు, పసిబిడ్డలం జంపు + పాప గుణులు
 వడఁతుల నజిన + పొడువలు తపసులఁ, దొడఁగి హింసించిన + దుండగీంద్రు
 శరణార్థులం ద్రుంచు + నజజాతి పలువలు, వచ్చి భక్తిని నేతు + వారి మునుఁగఁ
 బాపంబులను వీడి + పరిశుద్ధులై వేల్పు, లగుదురు పడవ లిం + దరుగుకొలుకు
 తే॥ వింటిగొనచేత వంతెన + విటుచు చోటఁ, దానమాడిన పంచ పాతకము లీఁగి
 యిరువదొక్క జన్మంబుల + నింద్రభోగ, ములను పొంది నుభంతరు + జలజనేత్ర!
 తే॥ నిటలనేత్రుని జటయందుఁనిలుచు గంగ, నేతువగు భాగ్యమును నేనుఁచెందనైతి
 నంచు గొప్ప తపంబు గావించుచున్న, దనిన దీని గౌరవమునకలవియున్న!
 క॥ పరుణుం డిట నా పావక, శర వహ్నికి నోర్వలేక + శరణము చొచ్చుకొ
 వరవర్ణిని! కాంచితే క్ర, మృత దీని నగస్త్యుఁ డుండు + మలయాచలముకొ.

చ॥ నురుచిరగాత్రి! చూడుమిది + నుందరశైలము విష్ణువాసముకొ
 వరమతి వేంకటాచలము + భక్తిని కాంచుము నీ మనంబు నే
 నరసితి వాయుపుత్రుఁడు ప్రి + యంబున నక దొలుదొల్లఁ జూడు చో
 టరయుము ఋశ్యమూక మిదియన్నలమిన్న! మనోహరంబుగొ. ౧౫౭౧
 తే॥ అమిత బలశాలి శక్తు భయంకరుండు, శూలిభక్తుండు నగు వాలిఁకూలినట్టి
 సీమ యిది యది చూడు కింపింధ సూర్య, నుతుండు పాలించు నగరంబుఁశోభనాంగి.

చ॥ అనుటయు నీత సంతసిలి + యార్ద్ర! కపింద్రులు పెక్కు బెల్లువల్
 మన మలరంగ గొప్ప బహు + మానముతోఁ గొలువంగ నుండు ని
 న్ననువృతి నేయు నే నొకతే + నై యరుచెంచుట లెన్నగాను నీ
 యనుఁగులు వారివారి లలి + కాంగులతో నరుడేరఁ గోరెదకొ. ౧౫౭౨

చ॥ పిలువుఁడి యన్న జానకి యభీష్టము రాముండు! సూర్యమాతితోఁ
 వెలుపఁగ నాతఁడుం విలిచి + తెమ్మని మారుతిఁ గాంచి పల్కు నా

బలియుడు పూతమాననుడు + భావ్యను యంచరుడెంచి వానరీ
కులములఁ దోడితెచ్చె రఘు + కుంజరు వత్ని మనంబు పొంగఁగఁగ.

ఉ॥ పావని వెంట వచ్చిన వై + వంగనతుల్ తమజేనికిఁ ధరి
శ్రీ వరపుత్రికిఁ రఘు వ + రేణ్యులకుం దగఁమొక్కి తాము నం
భావన సేయఁ దెచ్చు శుభ + వస్తువులెల్లను మోలనుంచి నీ
తా పనితా లలామను ముందంబునఁ గొల్పుచు నిల్చి రయ్యెడఁ గనినా

చ॥ సడచె విమాన మర్కకుల + నాథుడు పిమ్మట సీత కిట్లనె
మడఁతిరా! కాంచితే భువన + మాన్య జలాన్విత గాతమీ నదిఁ
జిడిమడినొండ వంచకపు + జంక కనంబుడె నిండె యందు నీ
యెడయిక దాపురింపఁ గృశి + యించితి మత్త గతేంద్ర గామినీ! గనినాం

చ॥ ఇది తపసుల్ వసింది తపి + యించెడు దండక చిత్రకూట మీ
య్యది భరతుఁడు వచ్చి నను + ప్రార్థన సేసిన దింద ప్రేమడిం
బొదలఁగ నీవు పెంచినవి + పూ లత కూనలు మందహాస నం
పద చెలువొంద శాఖ లను + బాహులతో నిను పిల్చెఁ జూడుమా.

ఉ॥ ఓ జనశేంద్ర పుత్రి! కను + ముగ్ర తపోబల శాలియా భర
ద్వాజాఁడు శిష్యవర్గము ము + దంబునఁ గొల్వఁ దపంబె రూప ము
త్రేజిత రీతి నొందె ననఁదేకువఁ గెలను దండ కుండికర్
భ్రాజుల వచ్చుచుండె మన + రాక యెఱింగి యెదుర్కొనఁ వడిగ.

—: భరద్వాజాఁడు శ్రీరామాదులకు విందుపెట్టుట :—

తే॥ అనుచుఁ దమ విమానము దిగ + నాజ్ఞయిడఁగ, దేవలోకమే భూమిఁగిదిగనపగిది
నిలువ రామచంద్రుఁడు మునిసేత కెదురు, చని తదీయాంఘ్రియగము ము +
స్రమునఁ దడవె.

తే॥ వత్సలత తొలఁకఁగ భరద్వాజమాని, దీపన లొనంగి రామునిఁగిదిరి యెత్తి
యలమిశిరము మూర్కొనియఁజ్రుజలముచేతఁ, దోయజాత్ముని జలలలోఁధూరిఁగడిగె.

తే॥ సీతయును లక్ష్మణుండునుచేరికేలు, మోడ్చ నాతండు దీవించిముదము వలన
మనను కరఁగంగ నమృతంబుతనకుదొరకు, చందమున నుచ్చి తా వివశత్యమందె.

తే॥ దనుజపతి వనచరపతిఁతక్కువారు, చేరి చేమాడ్చ వారి నాశీర్వదించి
వేద ఘోషంబుతో శిష్యవిత్తితోడఁ, బర్ణశాలకుఁ గొనిపోయెవారి నతఁడు.

తే॥ శాస్త్రయుతముగ నతిథి పూజలను నలిపి, శ్రమము పోకాచ్చి పదపడిఁప్రవిమలార్క
వంశదీపకు శ్రీరామభద్రుఁడనివి, ననక మణిమణి కని యిట్టులనియెఁ దుడకు.

క॥ మునులు నరులు నామనములును, ఘనముగ భీతిల్లఁ గూరఁకర్మంబులు నెట్టన నేయు దనుజ కులములఁ, నునిమితి లోకముల మేలుఁతోట్టఁగ రామా!

మ॥ ఖర మారీచ విరాధులఁ వనమునఁ + ఖండించి సాలంబులఁ
శరమొక్కంటను తొల్చి యింద్రతనుజుఁ + జక్కాడి వారాళి దు
ర్భర కోపంబున మాడ్చి రావణుని త + ద్వంశంబు నిర్వంశమై
వరంగం గూర్చితి వెల్ల లోకమొలకుఁ + బ్రాపింపఁగా శ్రీయముర.

తే॥ చిత్రకూటంబు వీడి దక్షిణమునందు, గలుగు చెడుగుల నన్నిటిఁదొలఁగఁజేసి
మరలి వచ్చెడు దనుక నిఁనృతవలేదు, వచ్చితిని నేడు విందవై + వటలుమయ్య!

చ॥ కరమున విల్లు చాలిది జ + గంబుల గాసిలఁజేయు చుష్టులఁ
తెరిచితి వెల్ల జీవులకు + సేమము సేకుతె నర్వదా తపో
నిరతియు నిల్చి మాకుఁ గరు + ణించితి నీశవధంబు చిత్త మా
భరతుని మీఁది వత్సలతఁబర్చిడుచున్నది నీకు రాఘవా! ౧౫౧౧

చ॥ అతఁడును మైచెమర్పఁ గను + లందున నశ్రులు రాల వంది ని
శ్చితమతి లేక నేగుటయుఁ + జింకను దక్షిణ దిక్కు చూచుచుఁ
వితమతి దుఃఖమే తనువు + వీణ భజించిన చందమొంది నీ
కతయె తలంచుచుఁ గడె యు + గంబుగఁ ద్రోచెడు నేడు రాఘవా!

చ॥ వినుగుచు నిండియావగుల + వీణ నడంచి దినంబుఁ గాయలఁ
గనరులఁ దిన్న సౌఖ్యములఁ + గాంచక కత్త్రుణ తల్పమందు చా
నినులఁ దొలఁచుచుఁ నతము + నిన్న జపించుచు రాజధానిఁగ
వసిగొని పోక పల్లియను + వాసము చేయుచునుండు రాఘవా! ౧౫౧౨

క॥ పదితల లిరువది కరములు, విదితంబుగ నేలఁగూల + వింశతి కాశుం
గదనమునఁ గసిమనంగుచుఁ, జదివిన రఘువీర! నిన్నె + జపియింతు నచా.

క॥ ఆలీల మాని పలుకఁగ, కూలియు వనమాలి తమ్మి + చూలి నుతింపం
జాలిన మీదయచే నే, బోలఁగ భన్యందనైతిఁ + బుణ్యచరిత్రా! ౧౫౧౩

మ॥ అని సీతావతి తెల్ప మానియును రా + మా! నీయభీష్టంబు దీ
ర్ఘన నాచిత్తము తత్తఱింపె నన శ్రీ + రాముండు క్షప్రజం
బునకుఁ మీవనమందు కాయ గనదుర + పుష్పానవంబుర జలం
బును నిండారఁగ నుండుఁగాక యన నా + పుణ్యండు పంతుండుడై.

కా॥ కాకుత్స్థానవ్యయ! నీకు నీహీతులకుం + గావించు నేమిడు నే
దీ కాంతారము జేవరోకమగు నా + యుష్టంబు నంధిల్ల న
ప్రాకప్రేమను పొందుఁ దంచోక హవిఃస్ఫుర వేల్వఁగాఁ గ్రన్ననఁ
నాశం బచ్చటి శీగుడెంచె గవులా + నందంబునం బొందఁగఁ. ౧౫౧౪

శా॥ నుగ్రీవాదులకుఁ మహేంద్ర విభవ + స్తోమంబు నిండార నూ
ర్యాగ్రీయాస్వయ మండనాకృతికి రా + జాన్నంబు చేకూర్చ న
వ్యగ్రుండై రఘురామ భూపుండు జగ + త్స్పృణాత్మజుఁగాంచి నం
దిగ్రామంబున కీపు మున్నచని మ + ద్వైతాంతముం దెల్పుచుగా.

చ॥ భరతుని శీలముఁ దలఁచు + భావములెల్లను పోలఁగాంచి చె
చ్చెరఁ జనుడెంచు తెన్నఁగ వి + శిష్ట పథంబగుఁ బోయి రమ్మనఁ
సరియని మారుతాత్మజుఁడు + చయ్యన వాయుపథంబునందు తం
డిరి వడి చిత్తవేగమును + డిందువడం జని పోవు గ్రోవలో. ౧౫౯౯

తే॥ గుహుని గని రాము సేవమ్ముఁకోర్కిఁదెల్పి, యవలికేగెను రాఘవుఁడనురవధము
సేయువద్దతిఁగంటిమిఁచి త్రమలర, భరతు వర్తనఁ గందమిఁపట్టినందు. ౧౬౦౦

—: భరతుఁడు రాముని రామికిఁ బరితపించుట:—

సీ॥ ప్రతిదినంబును రామఁపాదుక లర్పించి, యింద్రియంబు లడంచిఁయెరఁగువాఁడు
అన్నిచోటులఁ గలఁయనుకంప యొకచోటఁ, బూర్ణరూపము గొన్నఁపొల్కివాఁడు
కలిగియు నొల్లక + కాంతార వాసుల, యోరెమే భుజియించుచుండువాఁడు
చూచిన వెతతోడఁజూచు దక్షిణదిక్కు, గాక వేటొక దెన + గననివాఁడు

తే॥ అన్న వాక్కు లెన్నటి కనత్యములుగావు, వచ్చునని జీవముల నిల్పఁవలచువాఁడు
కుడుచు నీటికి జీవాత్మకును నిజంబు, జీవ మా రాముఁడని చింతఁసేయువాఁడు.

తే॥ రామ పట్టాభిషేక సీఁరంబు గాంచి, కాక బాష్పవాహిని దరిఁగాంచలేని
భరతుఁడనాఁడు జానకీవరుఁడు వచ్చు, దినముఁగూర్చి యూలోచింపఁదివిరినాఁడు

తే॥ తానులెక్కించులెక్కిలోఁదప్పగలదొ, యనుచుగణకులఁబిలిపించియడుగ వారు
తీటు నేటితో వనవాసఁదీక్ష యనుచు, బలుక భరతుఁడు మనమునఁభయము చెంది.

క॥ పంపద్యోగంబుల మది, నుంపని పుణ్యండు నొచ్చి + యుమ్మలికముతోఁ
గంపముతో ననుకంప జ, నింపఁగ నిట్టూర్చి తుడకు + నేలఁ బాలెగా.

శా॥ నామిఁదం గృపగల్గునో కలుగదో + నాయార్చి లెక్కింపవో
నామాటల్ మదినుంతువో యనుపవో + నాకీడు మన్నింపవో
నామోముం దిలకింపఁగాఁ దలఁపవో + నాచిత్తముం గానవో
ప్రేమం దల్లులనైనఁ గాంచుటకు రావే సత్కృపం జూపవే! ౧౬౦౫

శా॥ నాదార్పాగ్రము చేత నీకు నటవిఁ + దానించిరే శాత్రువుర ?
నీదాయర హరి శంభులైన ననిలో + నిల్వంగనే నోర్తురే!
కాడే నింకను కొన్నియెండ్లు భరత + హృషికులుఁడే రాజ్యముగా
ఘోషంభారఁగ నేలనిమ్మనుచు నా + మోదిందితే! యగ్రజా!

చ॥ అడవిని యుందుగాక మరి + యాద నయోధ్యకై వత్తుగాక నీ
యెడఁద యదేట్టులుండె నటు + లే జరపింతువుగాక యేదియుఁ
దడవక నాప్రతిజ్ఞ ఫల + దంబు నొనర్చుట నాకుఁ గర్ణమా
విడిచెద నగ్నిలోనఁ బరి + వేదన దీని మదియ జేవముల్. ౧౦౭

మ॥ అనుజన్మా! యిటురమ్ము చేరువకు ని + స్పృహింతు నొక్కండు నీ
వసుకంపంగొని యా వరంబు దయచే + యుగ వేడెదగా రామచం
ద్రుని యేవార్తయు వీనులం బడదు నా + దుష్కర్మ నంప్రాప్తి న
గ్నిని నేజొచ్చెద నన్న వచ్చుదనుక + వీక్షింపు మీరాజ్యముగా.

మ॥ అన శత్రుఘ్నుండు విహ్వలించుచు హలా + హలంబు భక్షించు వి
న్ననువుం దోప వడంకి నేలఁబడి య + న్నా! యేమి దోసంబు నీ
కొనరింపం దలపెట్టినాడ? మది ని + ట్లూహింపఁగాఁ బోలునే?
నను శిక్షింపఁ దలంచితేల? యిదియుఁగానాచేయు దుష్కర్మమో?

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ + జల్పఁగ నన్న వనిం జొరంగ నే
వన మొనరింపఁ గానలకు + బ్రాంతిగఁ దమ్ముఁడొకండు పోవ రా
ముని పునరాగమావధియుఁ + బోవఁగఁ దమ్ముఁ డొకండు జేవముల్
తనుకఁగ వీడుచుండఁ గడఁతమ్ముండు రాజ్యము నేయుఁ జెల్లనే! ౧౦౮

చ॥ అడవుల నన్న యుండఁ బుర + మందలి భోగములందఁ దమ్ముఁడగా
నుడి జగమాడునంచు మది + నొచ్చి తపించుచునుండి యగ్నిలోఁ
బడుచును వీన్నతమ్ముఁ డొద + వంగలఁదంచుఁ దలంతుగాక యీ
యెడను నహించి యేబ్రదికిఁయేలఁగఁబోలునె యీ ధరావర్ణి! ౧౦౯

కా॥ శత్రుఘ్నుం డీటు పల్కఁగా భరతుఁ డి + చ్చ నొచ్చి యస్త్రసనే
ధాత్రిం బాలన నేయుచుంటి నని కా + దా రామభద్రుండు తా
నీ త్రొక్కటము గూర్చుచుం దడసె వ + హ్నిం జొచ్చి యే నీల్లువోఁ
బుత్తప్రేమను కావనచ్చు జనముగా + బుణ్యాత్మ! నిష్ప్రంబతే. ౧౧౦

—: కొనల్య భరతు సమాధానపటచట:—

మ॥ భరతుం డిట్లు వచించు వార్త వడిగాఁ + బ్రాంతిగా జనంబెల్లఁ ద
త్రణపాటొందఁ బరివ్రతామణి కృపా + ధారేయ కొనల్య దు
స్తర తాపంబున సాహసంబు వలదో + తండ్రీ! జగంబెల్ల ని
ర్భర దుఃఖింబునఁ గ్రుంగి కూలు ననుచుగా + వచ్చెగా నిచారంబునగా.

చ॥ తలముడి వీడ మేన్వడఁకఁ + ద త్రణపాటున వచ్చు తల్లి న
య్యలఘ్నుండు కాంచి యామె చర +ణాంబుజముల్ తలపోక మ్రొక్కఁగా

దలియుఁ గుమారు శీర్షమును ♦ తక్కక యక్కునఁజేర్చి నాయనా!
వలదిటు సాహసంబు మము ♦ వారక కాచు నుతుండ వీవెకా! ౧౬౧౫

ఉ॥ నీ జనకుం దొనర్చినది ♦ నీ పెదయన్న వనంబు చేరుటల్
నాజగజంపు దుష్కృత గ ♦ ఇంబు ఫలంబగుఁ గ్రమ్ముతీల్లమి
నాజనన ప్రభావమగు ♦ నాయన! నీదొనఁగేది యిందు? నీ
వీ జగ మీ విధాన నశి ♦ యింపఁగఁ జేయుట యుక్త కార్యమే! ౧౬౧౬

ఉ॥ నీవగినిం జొరం దలరి ♦ నీప్రజయుం బడు నేనయుం బడు
జావక మేము నిల్చు మొకొ? చానలు మమ్ముల పెంబడింపరే?
చావదె ధర్మము? జగము ♦ నర్వము కూలదె వీటతాటమై?
యీవిధి సావకర్మమనియెంచవొ? యేమి తలంది తియ్యెడగ! ౧౬౧౭

చ॥ ధర్మయుతంబులై తనరు ♦ దద్దయు నీవను లెల్ల కాలము
ధర్మ విహీనపద్ధతిని ♦ తారుట గానమ యెన్నదేని నీ
ధర్మ గురుత్వ సంపదలఁ ♦ దక్కక నీవెఱుంగంగలేదు నీ
శర్మద న త్త్వధర్మములు ♦ శాశ్వతముల్ యుగపాళి మాతినగ. ౧౬౧౮

ఉ॥ ఉత్తమ పుత్ర! రామవిభు ♦ లొక్కటఁ బెక్కుగు కోట్లు కూడిన
బొత్తిగ నిన్ను ప్రేమమయుఁ ♦ బోలఁగఁ జాలుదు రేమి? పుణ్యమే
యిత్తెగ రూప మొందిన ర ♦ హిగ వహియిందిన నీవు వోవఁగా
రుత్తయె కాదె ప్రాణి నికుంబముతోడ నజాండ మియ్యెడగ. ౧౬౧౯

ఆ॥ మాపు రాకయున్నరేపె రాఁగలఁడు నా, తలఁపు పొల్లుగాదుఁతప్పినేని
రామవిభున కేదొఁరారాని యెడరు ప్రా, ప్రించె నంచు నెడఁదఁసెంచవచ్చు,
తే॥ నీవె శాస్త్రధర్మంబులునీవుతక్క, శాస్త్రధర్మంబు లొకఁడైనఁజగతిలేదు
ఒకఁడు మరణించె ననియెంచియుర్వినున్న, ప్రాణికోటులఁ జంపఁ బొల్పడఁగఁదగునె?

ఉ॥ ఉర్విని చాపు పుట్టుకలు ♦ యోగ వియోగములుగ నుభాదులు
నర్వము కర్మజాల ఫల ♦ సంభవమాటఁ దలంచి సాత్త్వికుల్
గర్వము మోహముగ వదలి ♦ కాంతురు నిశ్చల సౌఖ్యమంచుఁ దా
నిర్వృతి గూర్చు రామ జననిం గని కైక కుమారుఁ డిట్లును. ౧౬౨౦

తే॥ రాము సత్య వాక్యము దినఁరాజవంశ, శీలమును చెడ జీవింపఁజాల నాడు
ప్రతిస నెఱవేర్చుకొందు నీపలుకువినని, దొనఁగుమియింపు మమ్మిహి? వినుగుగొనక.

ఉ॥ ఏనును సత్యపాలనకు ♦ నిమ్ముగ తేవము వీడు తేనికె
నూనుడనే కదా! జనకు ♦ నూక్తుల నొదలఁ చాల్చుటెన్నఁగా
జానీజానికే విధియొ? ♦ జానుగఁ దక్కినవారి కర్మరగ
ఘానిక నెగ్గఁ తేనికొనఁ ♦ బోలదొ? యెక్కడి పాడి? తల్లిహి! ౧౬౨౧

ఉ॥ శబ్ది వచస్సు మీఱమియుఁ + దండ్రి నుడుల్ జవదాటకుండుటల్
పెల్లుగ నింపఁ బాత్రమగు + ప్రేమ సమూలముగాఁగఁ ద్రుంచుటల్
చెల్లిన దొక్క రామునకే + చెల్లు నాకది చచ్చి నామది
పెల్లడి చేసెదగ గలువ + బృందముఁ బాసెదఁ జూడఁ దిందఱుగ.

—: హనుమంతుడు భరతుని చేరుట :—

చ॥ అని భరతుండు చేరఁజని + యగ్నిఁ బ్రదక్షిణ మాచరింపఁగా
జనముల గోడు క్రందుకొని + చయ్యన వ్యోమము ముట్ట నా ఘన
వ్యవముల నాలకించి రభ + సంఘనఁ గార్యము మించెనంచు న
య్యనిల సుతుండు తత్రుణము + నందుచు దాసె మహాగ్రవేగుడై.

ఉ॥ దాయుచు రామచంద్రుడు క + దంకను వచ్చుచు సున్నవాడు వ
త్యాయతనంబ యైన భవ + దాయువు వోయెనయేని రాఘవుం
డియిల నవ్వలం బ్రదుక + నీగొనునే? యని పల్కి తూటి యం
దాయితమైన యగ్ని సతఁ + దాటిచి బొగ్గులు చేసె వేల్చిదిగ. ౧౬౨౬

చ॥ పదపడి వచ్చి యాభరతు + పాద సరోజయుగంబు భక్తి నె
న్నుదురు స్పృశింప మొక్కుచు న + నుం బరిపూత చరిత్ర! దాసుఁగా
మదిఁ దలఁపందగుగ సుజన + మాన్యుని రాముని రాక తెన్న న
ల్పది గడె లింక నున్నయవి + వారక మీరు గణించి చూడఁడి.

కా॥ నా వాక్యంబుల యం దనత్య మది యు + న్నగ మీకు నే ముందుగా
నీ వహ్నింబడి కూలువాడ భరతా + క్త్యేకుం డీదో వచ్చెఁ బ్రా
ద్ధావర్తించి జనించుదాఁక నిలుమా + యామీఁద రాఁడని నీ
నీ వైశ్వానరులోనఁ జేరుము మనోభీష్ట ప్రకారంబునగ. ౧౬౨౭

తే॥ వచ్చుచోఁ ప్రేమమున భరతద్వాజమాని, నిలిపి విందుపెట్టెగ వేదఁనిలిచినాడు
రామసింపడు నీమీఁదిఁతత్పరతను, నీరజాత్ముండు సంశీలఁనిరతి! భరత! ౧౬౨౮

—: భరతుండు రాముని రాక విని యానందించుట :—

[జూపఁ

తే॥ అతఁడు ప్రేమతోఁ బంపినాయానవాలు, కలదు చూడుమా యనుచు నుంకరముఁ
గాంచినంత నయ్యది పారింకనులఁ జొచ్చి, ప్రాణముల నిల్పె నమృతంబుఁపగిది నొప్పి.

తే॥ రోదనము వోయి యానందఁగుతము చెలఁగె, వేడికన్నీరు చల్లనై పడఁటసాఁగ
ప్రాలియుండిన తలెల్లఁ + టైకిలేచెఁ, తేరులెల్ల ను హనుమ నాశీర్వదించె. ౧౬౩౧

క॥ పలుమఱు హనుమకు మొక్కుచుఁ, తెలఁగి నటనసేయు సుగుఁగిళిలూడు భరతుం
డలఘుని ముద్రిక నక్కున, నలమఁ గనుల వద్దికొనియొనానందించె. ౧౬౩౨

తే॥ వేణుదుగిఖంబు లేనట్టి విమలగుణుడు, భరతుడవుదునిక్కముక్తృభరతుడయ్యె
భుజములుప్పొంగె మేనును బూరటిల్లె, నతని యానంద మదిచెప్పవలవియగునె ?

తే॥ నలువుగాఁ బ్రేమ మధికమైనపు నేడ్పు, నిక్కు గంతులు వైచును నేలఁబడును
చేష్టదక్కఁ బూరించును చెమ్మరించు, మలసి తిరుగు మారుతి నొమస్కరించు.

క॥ అడుం డాడుండు రాముని, గూడుండు కూడుండి యతనిఁగొమరగు కీర్తిం

బాడుండు పాడుండు వెతలను, వీడుండు వీడుండి యితని వినుతింపుడనుగ. ౧౬౩౧

తే॥ కఠినమానస యగు కైకకడువునొచ్చు, ననుచుఁ బెద్దలకుఁ మ్రొక్కుటవనివులకు

మ్రొక్కుఁ జెలువలకును మ్రొక్కుఁ మ్రొక్కిఁగొనును, వృథావిఁ గల్లువంటిదె

నుమా + ప్రేమగుణము. ౧౬౩౨

తే॥ పిదప భరతుండు హనుమంతుఁ బ్రీతిఁగాంచి, యెవ్వఁడవు తెల్పుమా విననిచ్చగింతు

విప్రవేషంబుతో వచ్చు విబుధవతివో ? ముగురు మూర్తుల నొకఁడవై తగుదువనిన.

చ॥ అతనికి నాంజనేయుఁ డను + సంజనిపుత్రుఁడ వానరుండ మా

రుతిని దినేంద్రనందనుని + రూఢిగఁ గొల్పుచునుండు జానకీ

పతికి హితంబు జితమును + బత్తెము గోరక కూర్చు దాసుఁడ౯

సుతగుణపూర్ణ ! నీకడ క + సుగున వచ్చితిఁ గామరూపివై. ౧౬౩౩

క॥ నాయల్పరూపమును నీ, వీయెడఁ గన నిచ్చగింతు + వేయని మార్చె

కోయని నిర్ధరు లార్వణ, భీయును మోదంబు నెడఁదఁచికవిక నేయగ. ౧౬౩౪

తే॥ పవనమానుని దొడ్డరూపంబుగాంచి, భరత శత్రుఘ్నులతి మాత్రంబుద్ధమనిరి

నకల జనములు నుడివడించావకున్న, దిగ్భ్రమం జెంది పెల్లు భీతిల్లి నారు. ౧౬౩౫

తే॥ వాయుపుత్రక ! మేమాడువాక్కులెల్ల, నీచెవుల కందునంతటి నివ్వనంబు

కలవి కావు కావున దొల్లికరణి నిలిచి, నీ మహా రూప మడఁపుము నియతచరిత !

తే॥ అనుచుఁ బ్రార్థింపఁ దనవేడ్కఁ ననునరించి, పిన్నరూపంబు గైకొన్న విబుధమతున

కమిత సంపదలను భూషణంబరముల, నుపదగాఁ గైకపుత్రకుఁడొనఁగఁ బ్రీతి.

తే॥ మత్త గజము లుత్తమజాతిమణులు తురగ, చయములును పాడి గోవులు +

వృంధనములు

మంచి కేదారములను సహ్యాన పూర్వ, కముగ నొసఁగెను హనుమకుఁ గైకమతుండు.

తే॥ తమ్ము నీక్షించి మన పౌరతతికి నెల్ల, రామవిభు నెదుర్కొన బంధురాజితోడ

బయలుజేయఁడియనియన్ని + వాడలందు, తెలియఁజాటింపఁ జేయుముఁ తెఱఁగుఁగాఁగ.

తే॥ తోరణములు గట్టించి వీధుల నలంక, రింప రథగజాశ్వంబులఁబరితిగాఁగఁ

బొలుపు నేయింప మంగళపూర్ణకంఠ, ములను పెట్టింప నలయు జాగరలను పశువు.

తే॥ క్రమముగాభరద్వాజానాశ్రమమువఱకు, ముత్తైములవందియలమర్చిపురమునెల్లఁ
గ్రోత్తదగునట్లు నేయించిఁగొమరు మీఱ, మంగళారావములను చెఱలంగఁజేయు.

తే॥ అనుడు శత్రుఘ్నుఁ డప్పడ + యగుగుడెంచి, శుద్ధగుణయుతుఁడును బహు +

శ్రుతుఁడు హితుఁడు

మంత్రయును ప్రాజ్ఞుడైననుఁమంత్రుఁ గాంచి, భరతువాజ్ఞను వివరించెఁబంధురముగ.

సీ॥ ఆపార్త చెవిఁజొచ్చిఁసంత సుమంత్రుఁ డ, త్యాగిందమునఁ దన్నుఁతాన మఱచి
భేరులు మోగించి + వీధివీధికిఁ జని, కకుబంత విశ్రాంతఁకలితఁ ద్రి

రావణ నమవర్తిఁరామమూర్తికి నెదు, రోకులు నేయఁగ రాచఁగొమరులు బల
వితతులు పురజనులఁవేడ్కతోఁ గై నేసి, గొని రండనుచు మీరుఁ ఘోషణంబు

తే॥ నేసి రండని కింకరఁశ్రేణి నంప, వారు చాటించి రంత నఁపులుకు విన్న
ప్రజలు కోలాహలము నేయఁబ్రతనంబు, పూర్వ చంద్రోదయాంబుధిఁపాలుపునొందె.

సీ॥ రాము నెదుర్కొనఁరండను చాటించు, వేదకుఁ జెన్నిధిఁవిధమ యెఱుంగు
రాముపెండ్లికి మున్నుఁరండని చాటించు, కరణి నొప్పారెనుఁమురజ రవము
అఱువదివేల యఁజ్ఞహింబుల బలంబుఁ, వారకాంతామణులఁపారవరులు
రాజకుమారులుఁప్రార్థించు నంపడ, యెదురై న చందానఁముదమునొంది

తే॥ పాదలి నడచిరి తల్లులుఁముగురు పసిడి, శిలికలందెక్కి పెడలిరిఁశిష్టములు
బంధువులు పరివేష్టింపఁభరతరాజ, లీలగా హనుమంతునిఁశీలువట్టి గజరూ

తే॥ రానుభద్రు పాదుకలు శీర్షకమగుఁగ, నిరుగెలంకులఁ బైఁడిచాఁమరలు వీడ
గజఘటలు మున్నుగా నేగఁగలితఁపాండు, రాతపత్రంబు నీడలోఁనరుగుడెంచ.

మ॥ శృప మమ్మేలి న రానుచంద్రు నెదురం + గల్వట్టి సామిరిగో

నృప నంపూజ్యుఁడు పాదచారియై తా + నేలేంచుచున్నాఁడు ప

చ్చు పథంబుదున రాలు వేడిగొని కా + ల్పుం గోమలాంఘ్రిద్వయం

బవచారంబని చాఁటినో యన నినుంఁదస్త్రాద్రిఁ జేరెఁ వెనక. గజగిగ

—: భరతున కాంక్షనేయుఁడు రాము నుదంతంబు దెల్పుట :—

తే॥ భరతుఁ డెఱుగడ మారుతిఁపదనము గని, రానుచంద్రుఁ డిన్నాళ్లు గాఁరవముతోడ
నెచ్చుటెచ్చట నుండె? నేఁమేమిచేసె? వివరముగఁ దెల్పవే యనఁవించె నతఁడు.

తే॥ పురమునందుండుటయుఁ దల్లిఁవరమువలన, పనులకేగుటయును నీవుఁవచ్చి యతని
వేడి పాదుకలం గొనిఁవెడలుటయును, తెలుపనేటి కవ్వలి కతఁదెలుపువాఁడ.

ఉ॥ దండకయందు చేర ముని + తండము రాక్షస హింసఁ దెల్పి నీ

యందను చేరినార మిఁక + నాపడ దీరిచి కాత్రుమన్నఁ గో

- దండధరుండు రాక్షస వ + ధం బొనరించె దళాన్యుగూల్పె ను
ద్దండ పరాక్రమంబున య + భావిధిఁ దెల్పెద నాలకింపుమా. ౧౬౫౪
- చ॥ తన యునికిఁ గ్రహించి రికఁక + దప్పక పౌరులు మాటిమాటికిం
బనువడ వచ్చివచ్చి తన + భావము మార్చెదరంచు దండకా
వనమును చేరుచోఁ జెనక + వచ్చు విరాధుని గూల్చి యవ్వలఁ
దనుజులఁ గూల్చి మానులకుఁ + దా నభయం బొనఁగిఁ మహాత్మకా!
- మ॥ పదియేం డ్లచ్చటనుండి రాఘవుండు త + ద్వాక్యప్రకారంబుగా
నుదధిం ద్రావు నగన్త్రుఁ జూడఁ జని యా + యుత్కృష్ట దేవర్షి కాం
క్ష దలిర్పంగ ముకుందు కార్యకము న + క్షయ్యంపుఁ దూణీరముం
బ్రదరంబుల్ తరవారి బొందడము గాఁరంబార నీయం గొనఁగ. ౧౬౫౬
- మ॥ లవలఁ వారు జటాయువుం గలిసి నె + య్యంబార నేవించి పం
చవటింజేరి కుటీరమందు దినము + ల్సాగించుచుండంగ దా
నవి యొక్కర్తుక చుప్పనాక యెదురై + నారీమణిఁ బానఁగి
దవదాహంబును పోలె ముట్టి కొని పోఁ + దర్శింప సామిత్రియఁ.
- మ॥ కని యా రక్కసి కర్ణనాసిక లాగిఁ + ఖండింప నాడెత్తయ్యం
గినుకం బోయి ఖరాదులం గలిసి యా + కీడ్పట్టు దెల్పంగఁ ద
ద్దనుజల్ కోప నమేతులై బలముతో + దర్శించి శ్రీరామచం
ద్రునితోఁ గయ్యమునేసి మాడి రగినిం + దూదింబలెం గ్రచ్చఱఁ.
- కా॥ లంకాద్వీపము చేరి శూర్పణఖ పాల + స్త్రుఁ నమీటించి తా
నంకెం బొందిన పద్ధతిం దెలిపి మీ + నాంకధ్వజంబో యనం
బొంకం బారు విదేహకన్య చెలువం + బుం దెల్పి ప్రేరేపఁగా
లంకేశుండును వచ్చె నీతఁ గొని పో + లంకించి మారీచుతో. ౧౬౫౯
- కా॥ మారీచుఁ మారిణంబుగాఁ బనిపి తా + మానీంద్రజేషంబుతో
శ్రీరామాంగన యున్నభూమిని పెక + ల్పెం దేరిపైఁబెట్టి నా
దారిం బోవఁగనీక యడ్డు విహగేం + ద్రస్వామిఁ జక్కాడె లం
కారాజ్యంబునఁ గార నుంచె జనక + క్షౌపాల కన్యామణి. ౧౬౬౦
- భు॥ ఎలయింపం గమకించి దవ్వలకుఁ ద + న్నిచ్చించు మారీచు రా
ట్కుల సింహుండగు రాఘవుండు విశిఖ + క్రూరాహతిం గూల్చి య
వ్వల వైదేహిని రోయుచుఁ జనకుండ + పక్షిండు వీక్షించి కొం
దలపోటొంది సమాచరించె వడి నాంధ్య ప్రక్రియల్ భక్తియై. ౧౬౬౧
- సీ॥ పదపడి నీతనుఁ బెదకుచు దక్షిణ, దిశ కేగుదంచుచుఁదివిరి వట్టు
వికృత రూపుఁ గబంధుఁవికటశాపము మోన్చి, కలిరి చేసిన యుదాహరణములను

ప్రేమను నైశామియ్యామె తెల్పిన త్రోవ, నీన నుతుఁ జేసి స్నేహించి వారి
 పలనఁ గల్గిన దుఃఖములఁ దీర్తునని యభ, యము దయచేసి సాఁలములఁ గూర్చి
 తే! వారి పక్షము భేదించిష్టవగ రాజ్యమును దినేంద్రసూరికిఁ బ్రేమమున నొసంగి
 వానకాలము కడచు నఁవ్వలనుకోడు, పడఁగ రమ్మనివంపె నఁబ్బానునుతుని
 నీ! గజాదును గవయుండుఁగంధమాదనుఁడును, వనసుండు నీలుండుఁవారినుతుండు
 శరభుండు ఋషభుండుఁశతబలి మైందుండు, ద్వివిద బాంబవదాదిఁబీగవరులు
 చెబ్బది వెల్లువలోఁప్రవృ్తిన నేనతో, వానకాలము దాఁటఁజ్జవగ విభుఁడు
 వచ్చి యచ్చట నన్నిఁవలఁకుల సీతను, వెదకు పథకులనుఁవిశదపఱచి
 తే! నాల్గుభాగము భాగ పైఁవ్యంబుచేసి, యొక్కొక విభాగ మొక్కొకఁదిక్కువెదఁ
 వడిగ నెలలోనఁ గ్రమ్మఱిఁపచ్చునట్లు, కఠిన శాసన మొనరించికడఁక నంపె.

ఉ! అంగద బాంబవంతులు ర + యంబున దక్షిణదిక్కుచేరి న
 న్నంగనఁ గాంచి రమ్మవఁగ + నంబుధి దాఁటిరి లంకఁ జేరిరి
 రంగుగ సీతఁగాంచి రఘు + రాముని వార్తల విన్నవించి యా
 నంగతి రామచంద్రునకుఁ + జక్కఁగఁ దెల్పిరి నంత నందఱుగ. ౧౩౩౪

ఉ! దక్షిణవార్ధిఁ జేరుతఁజి + దక్కక రాముని శౌర్యనంపదర
 రాక్షసరాజుతోఁ దెలిపి + రామునికాంతను వీడకున్న నీ
 యతయ లక్ష్మి నాశమగు + నన్న వీభీషణుఁ దిట్టి దావవా
 ధ్యక్షుండు వెళ్లఁగొట్టి నతఁ + దాఱుని శేరఁగవచ్చఁ బ్రీతిమై. ౧౩౩౫

శా! కాకుత్స్థుం డభయం బొసంగి వెన లం + కారాజ్య మువ్వేళనే
 వీరం బట్టము గట్టి శాంతియుతుండై + వీరుండు ప్రార్థింపఁగా
 నాకర్ణింపమి రోషభీషణ ముఖం + దై చూడ నస్త్రాంబుధుర
 చీకానై జలమిం! మాఁడెను సుర + శ్రేష్ఠుర విశాఖిందఁగ. ౧౩౩౬

అ! శరణు శరణుండుఁపరుణుండు ప్రార్థించె, దరులు గిరులు స్థవగఁపరులుదెచ్చి
 వనధిఁబూడ్చి దనుజఁపరుని లంకనుచుట్టి, చేసినారు వీరఁసంహరవము. ౧౩౩౭

శా! నైలానంబుఁ బెకల్పు బాహువులు ది + త్సారంగ శృంగంబు లా
 భీల ప్రక్రియ నాటినట్టి యురముగ + వీనై న స్థిరంబులుగ
 రీల స్నేలకు ప్రార్చి వానియనుజాగ + వేటాడి రాముండు ని
 ర్హరించెఁ దనుజాన్వయంబు ప్రమదం + బుం బొంద బృందారకుర.

అ! దనుజ యువక వరులుఁదనుశేంద్ర సుతులును, లక్ష్మణాశ్రమములకుఁలక్ష్మమైరి
 పగరాంగణంబుఁకేవలమయమయ్యెను, సురలు మునులు ముదముఁచోద్యమంద.

అ! అమర సిద్ధ సాధ్యఁయక్ష గంధర్వాదు, తెలియ నతులతోడఁనిలకు వచ్చి
 వినతి నిలిచి బహుళఁవినుతులు చేసిరి, తొలఁగె లోకములకుఁదొవఁగు అనుభు,

చ॥ అమరంగ రావణాదులకు ♦ సంతిమకార్యములెల్ల నద్విధి
క్రమమునఁ జల్పుమఁ చనుర ♦ శాంతు విభీషణు నంపి జానకీ
రముణిని కోపగించి యెదు ♦ రగ శుచినిల్పి పరీక్షచేసి శాం
తము వహించె రాఘవుడు ♦ ధాతృహారేంద్రులు సంస్తుతించగఁ.

చ॥ అనదృశ సత్యవాక్కుండగు ♦ నాజి విమానమునందు వచ్చి సం
తనమున మ్రొక్కు సూనులను ♦ తత్పరతఁ బిగి కాగిలించి మె
చ్చి నడలు మోదవారి నభి ♦ షేకముచేసి విదేవాకన్యకఁ
గొనరని ప్రేమతోడఁ గయి ♦ కొమ్మన రాముఁడు నమ్మకించుచుఁ.

ఉ॥ పెంచిన తల్లి కైకవయిఁ ♦ బేరిమి నామ కుమారుపై ని ము
న్నంచిన నిష్కలంక లన ♦ దుత్కట భావము నుంచ వేడెదగ
గొంచక యీవరమ్ము నొనఁ ♦ గూర్పుమ యన్న నొనంగి సత్యస
త్వాంచితమూర్తి మీజనకుఁ ♦ డాడటఁ జేరె నుకుండలోకముఁ. ౧౬౨౩

చ॥ పదపడి వేల్పులుఁ మనను ♦ పాణిన పెక్కువరంబులీయ డె
బ్బదియగు నెల్లువల్ దనుజ ♦ బంధులు రాక్షస వీరనాథు ల
ర్వది యగు నేడుకోటు లలఁరంగ విభీషణుఁ డిచ్చెఁ బుష్పకం
బదియచుమీ వియత్సృగమునందు జవంబున వచ్చుచుండెడిఁ. ౧౬౨౪

అ॥ నెమ్మి రాఘవుడు ♦ నిన్ను దలంచుచు, దమ్ముతోడ జనక ♦ తనయతోడ
నకల హితులతోడఁ ♦ జని భరద్వాజుని, యాశ్రమ స్థలంబు ♦ నందు చేర.

తే॥ అతఁ డాతిథ్య మీయంగఁ ననువువఱువ, నిన్ను గాంచి యీముద్రికఁగీకుఁ జూపి
యాజడంపంగ నన్నంపెననురవడి మెయి, రామచరిత మియ్యది మహా రాజ తిలక !

మ॥ భరతుండంతయు సావధానమతియై ♦ పాటించి యాలించి ని
ర్భర మోదాదృఢత సంభ్రమంబు లేద నా ♦ రం గూరి మల్లాడ నా
దర పాత్రుండయి యొక్కతమ్ముఁడు నమి ♦ ధ్ధాతిఁ నహయుండుగా
వరసాహ్యంబు విసంగనోచితిని డా ♦ ర్భాగ్యుండ నేనియొడఁ. ౧౬౨౫

అ॥ అనుచుఁ బలికి భరతుఁడధిక నిర్వేదంబు, తోడఁ గాలినడకతోడ మానుమ
తోడ నడచిచేరెఁదోయజాత్మఁడు తొలి, గట్టు నెక్కుమున్నెఁగంగ కడకు.

కా॥ ఘోరాకారుల రావణాదులను త్రే ♦ కొల్లేసి యుద్యమ
శ్రీరాజ్యుఁగ రాఘవుడు నగరిఁ ♦ శ్రీదేవి భూదేవి త
న్నారాధింప మహాభిషిక్తుండగు సంఘానందుడై పూర్వ ది
గ్విరుం డంపిన శాన్కయౌ యనులలిఁ ♦ విభాజిత భానుఁడుఁ.

మ॥ అకలంకుం డటఁ గాలకృత్యములు నొ ♦ ప్పారంగఁ గావించి పా
దుకం భక్తిని పూజచేసి మఱి వా ♦ తులాత్మకం గాంచి డై

త్యకులాహి! ప్రజ పక్షి రాజ! రవితే + జా! నీను వాక్యావళుర
వికటార్థంబును పొందఁగానగునె యీ + విశ్వంభర? మారుతీ!

మ॥ కపిసైన్యంబులు దైత్యవాహిను లనం + భ్రాతృకంబులై వచ్చుచో
విపులక్షిణి భరింపలేక వెగడుగ + వేపొంద భూధి ప్రజల
బుపరి వ్యోమముఁ గప్పడే! యలబలంబు ద్వేలుమై లేచి న
ప్ర పయోరానుల ఘోషణంబు వగిదిగ + వర్తిల్లడే? సావనీ! ౧౬౮౧

మ॥ పరివారంబులు నిండియుండెను భర + ద్వాహశ్రవణం బింక ద
వ్వరయగ లేడు ప్రళాంతమై యమరునే + యావీడుపట్టింకగా
బరువై నామది సంశయించెను జగ + త్ప్రాణాత్మజా! జానకీ
శ్వరుఁ డెందుండెనొ తెల్పరాడె! యనుడుగ + సామీరి తానిట్లునుగ.

మ॥ ప్రతసంపన్న! మునీశ్వరుండు సురలగ + బ్రార్థించి కల్పింప న
న్యూతఁ బుష్పానన కందమూల ఫల సం + పత్తిం బ్రసేవించి నో
ర్లతిమూత్రంబుగ నార్పలేని గతిచే + నట్లుండఁ గాడెని స
ద్రితమై యుండఁగఁబోలు నిక్కమిది చిం + తింపంగ నీకేటికి! ౧౬౮౩

— : గుహుండు రాముం గానవచ్చుట : —

ఉ॥ కన్నులపండువై తనరఁ + గాంచెడు రామునిరాక నివృద్ధ
వన్నుగ నంచు సాంత్యనము + పల్కఁగ నచ్చట యానిదిండు నా
వన్నజన ప్రవన్నమతి + ప్రాఁతిగ మిత్రులతోడఁ దృప్తిమైఁ
గొన్నతఱిగ గుహుండు కనుఁగోఁ జనుదొందెను గొప్పసేవతో. ౧౬౮౪

ఉ॥ వచ్చి మనంబు కన్నులును + వాచిన పోల్పిని గాంచి కాంచి పై
నిచ్చఁ బ్రదక్షిణించి రహి + యించి పదంబుల వ్రాలి రాముఁడుగ
గ్రుచ్చి కల్పగిలించుకొని + కూరిమి మీఱఁగ క్షేమనార్తలగ
బెచ్చుగఁ బ్రశ్న నేయ రఘువీరుని చూచి గుహుండు త్రితమై. ౧౬౮౫

ఉ॥ వారక దాసుపై భవ ద + పార కృపారస దృష్టి గల్లుచో
దార సుతాదు లొదురె యు + దార హితుర? దెనుకెంటనంటి నే
వారతి నున్న లక్ష్మణుని + భాగ్యము నోచని దుర్భగుండ నా
కారయ క్షేమనంపదల + కంతముగల్గున? రాక్షసాంతజా! ౧౬౮౬

మ॥ అని చింతించు గుహుం గనుంగొని ఘన + శ్యామండు రాముండు తొ
ట్టిన ప్రేమంబున నీవు నాభరతుకం + టగ జూడ వేఱయ్యెడే?
ఘన సౌఖ్యంబులు గల్లుగాత మన నా + వైవర్తకస్వామి భ
క్తిని భూజాతకు లక్ష్మణాభ్యునకు మ్రొ + త్కొగ వారు దీవింపఁగ.

తే॥ గుహుని రవిగుతాదులకుఁ బె + స్సూర్పిఁజూపి, యితఁడు మన న్నేహితుఁడు జీవ + హితుఁడు గాంగ

కాములకుఁజేడు గుహుఁడను + పుణ్యచరితుఁ, డనుచుఁడెలువ నెల్లగుగొని + యాడిరతని.

॥ ఎల్లరు నిష్టాగోష్ఠిగ, నుల్లానంబునను కలిసి + యుండఁగ రవి రం

జలైను పడమటికొండగ, పుల్లాజ్ఞాక్షుఁడు స్వకృత్యములఁ దీర్చికొనఁ. ౧౪౪౯

తే॥ సీతతో రామచంద్రుండు + సెజ్జఁజేరె, గుహుఁడు సౌమిత్రియును కపి + కోటి డనుజ

నికరమును పరివేష్టించి + నియతినుండఁ, బెల్లు మాటల భల్లునఁ + బెల్లవాతె. ౧౪౫౦

కా॥ పంకేజాక్షుఁడు కాల్యకృత్యముల ని + ర్వర్తించి మానీంద్ర మో

దాంకంబై న యనుజ్ఞైకొని విమా + నాయాభుఁడై యోగి ని

శృంకప్రేమమయాంతరంగుఁడగుచుగ + సాగింప వెన్నంట నా

తంకంబేమియు లేక వెల్వడియె మి + త్రవ్రాతముల్ గొల్పఁగఁ. ౧౪౫౧

తే॥ పుష్పకంబు శీఘ్రంబుగఁ + బోవుచుండఁ, జందమైన శిల్పంబుల + నంద మొంది

యంద్రపురి ఛిక్కరించుచు + ననఁగు స్వపుర, దుర్గ కుద్యముల్ కనులకుఁ + దోఁచెదనియ.

తే॥ అనుఁగులంగని వర్ణింపఁ + నలవికాని, యశమునొందిన సూర్యాన్యాయాధిపతుల

రాజధాని కానఁగవచ్చె + రాజులంగఁ, గాంచుఁడన లేచి శీల్కోద్ధి + కాంచినారు.

—: భరతుఁడు శ్రీరామాదులం గాంచుట :—

తే॥ గగనమందు పెక్కురు దివా + కరులకాంతి, గలిగి వెలుఁగు విమానంబు + కానఁబడఁగ

నదిగో వచ్చె రాఘవుఁడని + యాంజనేయుఁ, డలరి శీకలువై చి (పఁక్కలకుఁ జూచి.

॥ కమలాక్షుఁడు కపిసేనయుఁ, గమలవదన లక్ష్మణుండు + కన్నులు తనియగ

బ్రమదమున నేగుడెంచిరి, తమిఁ గనుమని చూపె భరతఁ + భాత్రీకునకుఁ. ౧౪౫౨

౨॥ ఎల్లలోక వాసు + లెక్కినఁ జోటింత, యొనరునదియు సాటి + యొనరనిదియు

జగి దిశాంతములకుఁ + జమ్మునదియునైన, పుష్పకంబు గాంచె + భూరియశుఁడు.

తే॥ మేరు గుహను మెఱుముతోడి + మేఘభాతి, పుష్పకమున కానకతోడ + భూపరుండు

కానరాఁ గాంచె భరతుండు + కన్నవారి, కలకలము లేచి లంకనుఁ + కడచినయె.

౩॥ స్నాయు వసా వికార మలి + నమ్మగు దేవము వీడి సత్యముగ

బాయక కోరి విష్ణు భవ + నంబు భజించిన తండ్రీఁ గాంచు నా

తోయమునొంది కానలకుఁ + దూలిన ప్రాణమువంటి యుల్లన

త్రోయజనేత్రుఁ గాంచె భర + తుండు కుతూహలియై గహించుచుగ.

తే॥ దోపువోయిన పస్తువు + దొరకెనట్లు, వెతలు దొలఁగంగ నమ్మోద + వివకుఁడగుచు

భవనవంద్యునకుం గేలు + మోడ్పడలఁచి, భరతుఁడవ్వుడు సావని + కరము వీడె.

క॥ హనుమంతుఁ డవుడు గగన, మృగన వచ్చు విమానమునకుఁమున్నుగఁ జని రా
మునకుఁ బ్రియమ్ముగ వందన, మొనరిచి యిట్లునియొఁ గ్రేవఁకొడిఁగి నిలుచుచుగ.

అ॥ పన్నెఁబడఁగనున్నఁభరతుని చేరి మీ, జాడ దెలిసి సాహసంబు నూన్చి
యెల్లరకును మోదఁమనఁగించితిని వారు, వచ్చి రనుడు భాత్రవరుఁడు నలరి.

ఉ॥ మాదుతి! దుగ్ధరంబులగు + మామొడరుల్ బహుళంబులయ్యు నీ
వారని నత్కృపామతి ని + వారణచేసెను మాతశశఫలం
బీ రహి నీవ్యరూపమున + నేర్పెడవచ్చి తొలంగఁజొలె నీ
పారము లేని మేలునకుఁ + బ్రత్యుపకార మొకండు కట్లునే! ౧౭౦౨

చ॥ నిరతము తోడునీడయగు + నిన్నును నాకలిదండ్రులం గృపా
శరధిని లక్ష్మణుఁ భరతుఁ + జయ్యన నొక్కొకమాటలోనఁ ద
ద్దరుగూఁ సంపదల్ దెలుపఁ + గూడున? సన్నతశీల! దానవ
ద్విరద మృగేంద్ర! మేరు సమ + భీర! మనీయ తమఫలాశ్చతీ! ౧౭౦౩

తే॥ ప్రథితగుఁజు రాఘవుఁ డిట్లుఁపలుకుచుండఁ, బాదుకలఁ దలఁచాల్చినఁపావనుండు
వ్రతములం గృశియించినఁవాఁడు కేలు, మోడ్పుగలవాఁడు భరతుఁడుఁ మొనసి చాసె.

తే॥ తల్లి గుణములకుం బగ + దాయ తోస, లమ్మునేలిన యేలిక + తమ్ముగట్లు
వచ్చెఁ గనుమని చూపె శ్రీఁవల్లభునకు, ధర్మములకెల్ల సాక్షిగాఁదనరు వాసుడు

క॥ కాంచిన రాముఁడు దశరథుఁ, గాంచిన తఱినొందు కాకుంకంబును పొందఁ
మించి తనమేను పులకల, నించెగ గనుడోయి జలముఁనించెను తోడ్కో. ౧౭౦౪

క॥ కాంచెద జననలఁ బొదుల, సంపితలగ గురుల బాంధ + వావరినెల్లగ
గాంచెదఁగాకని మనమున, నెంచిన యంతన విమాన + మిలకుం దిలియెగ.

క॥ క్రింది దిగిన విమానం, బందఱుకును పుణ్యఫలము + లందింపంగా
బృందారక లోకమునకు, నొందం గొని చను విమానఁమో యన నొప్పుగ.

సీ॥ ఎడవడియున్న శ్రేష్ఠయ గోవును జాయు, వలనుగాఁ గన్నతంబులకు నొప్పు
మాయ నీఁగిన వారిమనము లయిందు జ్యో, తీరూపమునఁ దపఃస్థితుల నొప్పు
వ్యాధిచే నీఁగిన + ప్రాణముల్ మరల వ, చ్చినవోల్కి తోసలఁజనుల నొప్పు
గన్నవారలకెల్లఁ + గన్నతల్లిగ నొప్పు, మగువలకు మధువుఁవగిది నొప్పు

తే॥ భరత శత్రుఘ్నులకుఁ గనుఁపాపలట్లు, ప్రేమగలవారలకు నురాఁమృతము కరణి
నొప్పు నప్పుడు తమవీడియున్న రామ, భద్రు నాగమనము కనుఁవండు వగుచు.

ఉ॥ రాముఁడె జీవయై తనరు + రాజ్యమునందు పయోధ్యయందు రా
మామణులుఁ జనంబులును + మౌనిత శుద్ధ మనోజ్ఞ భావ ను
స్థమము లొందినారు నుర + నేత్రుని రాకను హేమపుత్రి కా
స్తోమము జీవమొందుక్రియ + శోభినినారు ముదంబు పెంపునగ. ౧౭౦౫

తే॥ చందనముగండవోడియుఁబు-ష్పములు వెన్నతొరగఁగేనంబుగజమద-తోయములును
మోద బాష్పముల్ గలిసి నఁముద్రజలము, పగిది నుప్పొంగెఁ బ్రవహించెఁవనధిశేర.

చ॥ ధరణికి డిగ్గఁ బుష్పకము + తల్లులు తమ్ము లరుంధతీవిభుం
డురవుగ నెక్కునంతఁ బురు + ఖోత్తముఁ డట్లు పసిష్టు పాద పం
కరుహము లంటఁమొక్కఁ దను + కంబున నాతఁడు లేవనెత్తి యా
దరమునఁ బెక్కిమార్లు తన + దప్పి యడంగఁ గవుంగిలింగొనెన్.

చ॥ పదపడి లక్ష్మణుండు పద + వందనముం బొనరింప దీవనల్
ముదమునఁ జేయుచుఁ శిరము + మూర్కొనె జానకి వచ్చి మొక్కిఁగా
నదయుఁడు సర్వసౌఖ్యము లె + నంగుతమంచు వదించెఁ బ్రీతి గ
ద్గదిక రవంబుతోడఁ బుల + కమ్ములకుం గులకమ్ముగా నొడర. గరిగె

మ॥ తొలుతఁ రాముండు కైకయంఘ్రులకు నం + తోపంబుతో మొక్కి య
వ్వలఁ దక్కుంగల తల్లులం దెలవ న + వ్యారర మహాత్ములతోఁ
బలుమాటల్ తల మూరుకొంచుఁ దనువు + బాధంబుగా దువ్వచుఁ
జెలఁగఁ మోద జలాభిషేచనము తు + ప్పింజేసి రప్పట్టునన్. గరిగె

మ॥ పోలుపొందఁ ధరణి తనూజయు యథా + పూర్వంబుగా వారికిం
దెలవఁ మా కులదీవమంచుఁ బొదువన్ + దీవించి రావెన్నఁ ద
ల్లులకుఁ లక్ష్మణుఁ డర్థి మొక్కఁ దనువుల్ + పూరింప నొక్కండవే
జలజాతెత్తు తమ్ముడైతివని రా + కంపించి దీవించుచున్. గరిగె

సీ॥ పాదుకలను తన + భక్తిని గానుక, గా నమర్పించి త + ధ్వన పదముల
వ్రాలిన భరతుని + పోలంగఁ గని రామ, విభుండు మిక్కుటమగుఁబెత్ గడించి
నాల్కయెండఁగ నొక్కఁవల్నేని వచియింప, నేరక నివ్వఱ + నిలిది తనువు
వ్రాణంబు లొకటగు + పగిది బిగ్గఁ గవుంగి, లింది మిక్కిలి పల + వింది సోలి

తే॥ యశ్రుధారల లేత సౌరడఁగఁ దిరులు, గట్టి దూసి క్రమ్మిన జడరఁవట్టితదవి
శిరము మూర్కొని క్రేవునఁచేరు మొదవు, చందముననుండె దనియకఁదాలతదవు.

చ॥ వినుత మహేంద్ర భోగ పద + విం ద్భూకల్పముగాఁ ద్యజించి న
న్యునివరజేష చర్యలను + పూని యశంబు గడించు తత్పని
త్రుని చరణంబుజంబులకు + మొక్కిను భక్తిని లక్ష్మణుండు త
ద్ధన పదరేబువుల్ శిరముఁ + దాకి పవిత్రత గూర్చ నొయ్యనన్.

చ॥ వసముల సగ్రజన్ము పద + వారిజముల్ భజయింపఁ దోడుగాఁ
జని క్రమకోర్చి నిద్రయును + చక్కియఁ జేరఁగ నీక త్రొచి జీ
వసముల సప్పించి పసి + వాడిన మేనిని దీర్ఘ బాహులం
దనువుగఁ గొంగిలిచె భరఁతాఖ్యుండు దేహము సావనంబుగాన్. గరిగె

మ॥ దురితధ్వంసియుఁ బిన్నతమ్ముడగు శ + త్రుఘ్నుండు సీతాహృదీ
శ్వర సౌమిత్రుల పాదపద్మములు శీ + ర్నబంటుగా మ్రొక్కె వా
రసుదా ప్రేమను కాగిలించిఁగొని + మి త్రానంబులం బార్చి ని
ర్భర మోదంబున నల్వరుం బొడలి రా + ర్హరించె స చిత్తంబులగా.

మ॥ జనకత్నావిభు పుత్రికీ + భరతుండు శత్రుఘ్నుండు మ్రొక్కెగా
దనుఁ దావచ్చిన శీర్షకంబు తొలఁగం + చాటించు శీర్షంబు నె
ట్టిన ముల్లోకములం జుంచు దనుకా + భ్య ప్రార్థనంద్రోచు తా
ల్లు నొకొండొందు స్పృశించి పావనత పా + ల్వుం బొందె ధన్యంబులై.

చ॥ విమలుల సూర్యపుత్రక వి + భీషణ జాంబవ దంగదాదులగా
క్రమముగఁ జూప వారలు భ + రంబగు భక్తి నమస్కరించి రా
సుమహితచిత్తులగా దనుజ + నూదను తమ్ములు ప్రేమ మీఱఁగా
నముచిత రీతులం దనియ + నక్కతులం బొనరించి రక్తజీవా. ౧౭౨౧

చ॥ సచివులు దండనాథులును + నంగడిరాజులు రా సుమంగళకుం
డచటికి వచ్చి నమ్ముడము + నంగద పోరొనరింప మ్రొక్కి యీ
యచలకు భారమై తొడరు + నాపద లేదిక పండుఁ బల్కఁగా
సుచిత విధమ్మన స్మరవంశోక్తముఁ దాదృశి గాంధే వారలగా. ౧౭౨౨

౮॥ సేనలెల్ల వచ్చిసేనింప నందఱు, బుష్పకంబులొనఁబోలుపుమీఱ
నిలువుఁదనఁగ వచ్చిసలిచి లక్ష్మణునకు, భూమిదేవి సుతకుఁమ్రొక్కినారు.

చ॥ విరుల నరంబు లెల్లెడల + వ్రేలు విమానము చూడఁ బంకజో
దరు నుదరంబొ వార్ధి యమ్మ + తంబులఁ గ్రోలు నగన్ము దొడ్డయా
కరతలమో నమానమగుఁ + గాదని భేదరు లబ్రమందుఁచు
విరులను చల్లినారు రఘు + వీరుని కీరితి నుగ్గడించుదుగా. ౧౭౨౩

సీ॥ భేరి రావములు శంఖారావములు బ్రాహ్మ, కాశీరవంబు గంజాశ్వరవము
కాహళధ్వనులు మంఠగళ నినాదంబులు, భూసభోంతరములుఁబోరు కలఁగ
నంబుధి ఘోషంబుండంబు విడంబించి, లేఖుల రవముతోఁబీనమయ్యె
మహిత విమానంబుఁరహితేచి యటనుండి, సాశీతపథమునఁసాగుచుండి

తే॥ యవనితోడను భూజనులమరపురీక, గదలు పగిది శత్రుండు స్వంగంబుతోడ
నిలకు వచ్చుచందంబునఁనెనసి వెలసి, పాలువుతోడ నందిగ్రామోమునకువచ్చె.

—: ౩౮ శ్రీరామ పట్టాభిషేక పటలము :— (౪౨)

మ॥ స్థిరశీలుండగు రామచంద్రముండు నం + దిగ్రామముంజేరి ము
న్నరవై యున్న జటాభరంబు లట నా + యమ్మర్పచే నూర్చి భూ

నర వేషోచిత మండనంబు లిరవొ + వ్పం చాల్చి రత్నద్యుతిగ
బురుహూతుంబలెఁ బొల్పెఁ దమ్ములు లన + ద్భూషాలిచే శోభిలగ.

శా॥ ఆకాశస్థలి నంటి నిక్కి ధ్వజ వ + స్త్రాంచ త్కరాబ్జంబులగ
సాక్షేతంబున కేగుదెండనుచు నా + సం బిల్చు శందాన న
స్తోత్ర ప్రాభవ తుండీత ప్రభలతో + శోభిల్లు స్వాయోధ్యకుగ
శ్రీకంజాక్షుడు చేర నక్క రథముగ + శ్వేతాశ్వ సంయుక్తముగ.

తే॥ కొమరుగాలక్ష్మణుఁడు తెల్లఁగొడుగునూనఁ, జామరంబుశత్రుఁఘ్నండుఁచాఁచివన
దివిరి భరతుఁడు బంగారుఁ తీరు దోల, నుత్పకుండయి రాముఁ డయోధ్యశ్రీ.

ఉ॥ వానరనాథుఁడుగ దనుజ + వర్యుఁడు భద్ర గళాలమీఁద న
మృగనిత రీతి నెక్కి యిరు + మ్మెఁ జనుచేరఁగ సంఘం దనం
ఖ్యాన జనంబు నందడుల + నారఁగఁబొపుచు ముందుపో హనూ
మానుఁడు వెంబడించెను నఁమందితభక్తి భజించి కాల్పదగ. ౧౭౨౯

చ॥ సమధిక గౌరవంబులకు + స్థానములైన మనువ్య రూపముల
త్రమదముతోడఁ గైగొని + ను + వాసిత చందన గంధ ఘుంఘుమల
కమియఁగ వానరుల హరుల + గంధగజంబుల మీఁదనెక్కి న
శ్రమముగ ముందు వెన్నలను + ప్రక్కల నేగుచునుండి రొయ్యనగ.

చ॥ ద్విజదములగ బసిండి మణి + తేరులఁ దేజల నెక్కి ఛత్ర చా
మర విభవంబుతోడ నృప + మాన్య కిరీటముతోడ నొప్పు భూ
వరు లెనమండ్రు పండ్రుగురు + భక్తిని నూరెల నిల్చి కొల్చుచుగ
నరన మృదూక్తులగ హిత య + కేన్మర వార్తలఁ బల్కుచుండఁగ.

చ॥ కపికుల కామినుల విబుధ + కాంతల రూపము లొంది నిశ్చల
చ్చపలలభంగి హస్తీనులఁ + జక్కని గోదేగ లెక్కి చుట్టి రా
విపులకుమారి రిక్కగమి + వెల్లు నిశాకర బింబమో యనగ
దిశురులు గట్టు కాంతలను + తేజలి యేగ విహాసమందునగ. ౧౭౩౨

చ॥ ఖచరులు మానులుం బరమ + కాతుకమండఁ బ్రహూన వర్షముగ
బ్రచురము గాఁగఁ జంద ధర + స్వర్ణ లతాంత మయంబ యోట నా
యచల వసుంధరాఖ్య యట + సార్థకమై తనరారె రాట్పుపా
విచలిత దృష్టి హేమమయ + వృష్టిఁ బ్రపాతమొనర్చె నిల్లనగ. ౧౭౩౩

ఉ॥ వెన్నెల కాలమందొనరు + వీత జలంబగు హరిదంబు నా
నెన్నఁగ నిన్నినాళ్లు మద + మింతయుఁ గార్పని పారణావళుత

మన్నని రాకఁగాంచి తమ * మక్కువ లోపల నిల్వఁజాలమిగ
బ్రన్ననఁ ద్రోచిఁగొంచు వెలి * వచ్చెనొకో యనఁ గార్చె నత్రటిగ.

ఉ॥ మూఁగలు మాటలాడుక్రియఁ * బోఁడిమి హేమలొనర్చె వార్వముర
బొగుగఁ బుష్పవాటికలు * పల్లవితంబులు పుష్పితంబులై
మేఁగెను పువ్వుఁబోండ్ల యెల * మేనులు బంగరు రంగుమీఁతె కా
మాగను మొప్ప ధాత్రిని చ * రాచర కోటికి మోద దాయియై.

ఉ॥ రాజ్యము నేలఁగాఁ దగిన * రాముఁ డయోధ్యను చేరి తల్లులగ
బూజ్యులమొక్కి వేల్పులకుఁ * బూజ లొనర్చి వసిష్ఠ నాజ్ఞమీఁ
బ్రాజ్య ధరాధిదేవియును * పద్మ నివాసిని యుల్లసిల్లఁగా
భోజ్య పదాన్నదంబయిన * భూపతి హర్ష్యముఁ గాంచె నయ్యెడగ.

చ॥ వలువలు వీడఁ జూడకయు * భామలు ధీరులు జాటుచున్న దు
వ్యలువల మాటిమాటికిని * నారక వీడక వెక్కిరించు మే
నులు గమనింపనైరి తమి * నూల్కొన నానవమాని చొక్కుచుగ
వలువలు జాఱఁగా జరగు * బొగున నొప్పిరి చూచువేడుకగ. ౧౭౩౭

ఉ॥ తొంపరచే భజవ్యకల * దువ్యలువల్ సృపతుల్ ధరించుచుగ
జండనగంధు లుడ్చు తెలి * చల్వలు పూరుషరాజి తాల్పుచుగ
గ్రండుగనున్న గుంపునఁ జొ * రం గలపంబు లలందకున్న సం
దందొరయంగ నివృద్ధిగ * నందె శరీరము లా జనావలిగ. ౧౭౩౮

ఉ॥ రామ వియోగమైన తఱి * రామలు మోద విహీనలై సదా
నోములు నోచుచుం బతి వి * నోదము లొందకయుండు వారలుగ
రాముని రాకతో శుభ క * రంబగు భావలచేత మేనులగ
భామలు దాచినారు తమ * భర్తల చిత్తము వల్లవించెగగ. ౧౭౩౯

తే॥ సుర కలాపంబుతో మనుజుల కలాప, మొరసికొనుటచే సరజేవతరుణులకును
పతులు దాసిన తఱినొకకతము శనని, యలుక పొడమెభర్తలమీఁదియరమరికను.

చ॥ భరతుని గాంచి రాఘవుడు * పాపన శీలుని సూర్యపుత్రుఁ గ
ర్పరపతిఁ దక్కువారలను * మోదముతోఁ గొనిపోయి యిందు చి
త్తరువులఁ జిత్రదృశ్యములఁ * దన్పుగఁ జూపు మనంగ నాతఁ డ
త్యురుతర గౌరవంబున మ * హోత్సుకతగ గొనిపోయె లోనికి. ౧౭౪౦

—: సుగ్రీవాదులు సగరునందలి చిత్రదృశ్యములఁ గాంచుట :—

తే॥ మిత్రవర్గంబు వెంటరామిహిరకలుఁడు, పెక్కు కత్తులు దాటి గంభీరమగుచు
మేరువుంబోలె విలసిల్లిఁశ్రీరహించు, సద్మమైన శుద్ధాంతంబునరగఁ జొచ్చె.

చ॥ రవిజ విభీషణాదులు ను + రత్న మయోఖచయంబు లెల్లడగ
బ్రవిమలకాంతులగ వివిధ + భంగులఁ జిమ్ముటచే భయంబునం
దవిలి మనంబు భావములు + త త్రణిలం నడఁకాటు నివ్వరగ
మివుల భజించి మేదుపడి + మేగలి తెచ్చుల వార్షరెరటగ. ౧౭౪౩

చ॥ హరియరమందు రాజులు మ + హమణియట్లు బెలుంగు సౌధముగ
వెరగొని కాంచి యెవ్వ రిది + వేడ్కు న్నృజించిరొ కెల్పునే యువగ
భరతుఁడు కుక్కితంద్రిః ద + పగిధలమై చన మున్ను మిప్పునగ
సరసిజ సంభ్రంఁ జొనఁగు + సౌధ వరం విడి వాఁగ వారటగ. ౧౭౪౪

తే॥ కమలవాసిని కిది మేటికాణయాచి, వర్ణనము నేయ మాహోటివారి వలఁతు
లగుదురే ? యని కేల్పొద్దీయవలనున్న, మందఁజము చూడఁ బోయితిమందగతుల.

తే॥ రావణాసుజాదులు సౌధ+రాజ మహిమ, వినుతి నేయుదు మందఁగ+వినుతుండు
శ్రీరఘూత్తము పట్టాభిషేక దినము, నరియకుండు కేలొకొ యనిభరతునడిగె.

తే॥ వార్ధుల జలంబు బహుపుణ్య+తీర్థజలము, వచ్చి చేరుట యొక వాఁటికదవియె యనుదు
భరతుఁడాడఁ గపింద్రుండు+వాయుపుత్రు, మోము గాంచుఁగ నతంద+భూమి దాఁటె.

తే॥ కులగురుని తక్కు ముమలను+పిలుపుమనుచు, భరతుఁడనఁగ నుమోత్రంఁకు+నరగ నేగి
శివ్య మిత్రబృందముతో వ+సిన్హాదోడఁ, బిలుచుకొనివచ్చుఁ నత్సభాసలయమునకు.

కా॥ భక్తిం గైకనుతుండు మోనికి నమో + వాకంబు లర్పించ న
న్ముక్తుం డమ్ముని ప్రేమమై దిరముగా + భూదేవి శ్రీదేవియుగ
రక్తింజెంద మహేంద్రుచందమున శ్రీ + రాముండు వట్టుంబు నం
నక్తిం బొందఁగ రేపె గల్గు శుభ మాసాదిండు లగ్నంబనగ. ౧౭౪౫

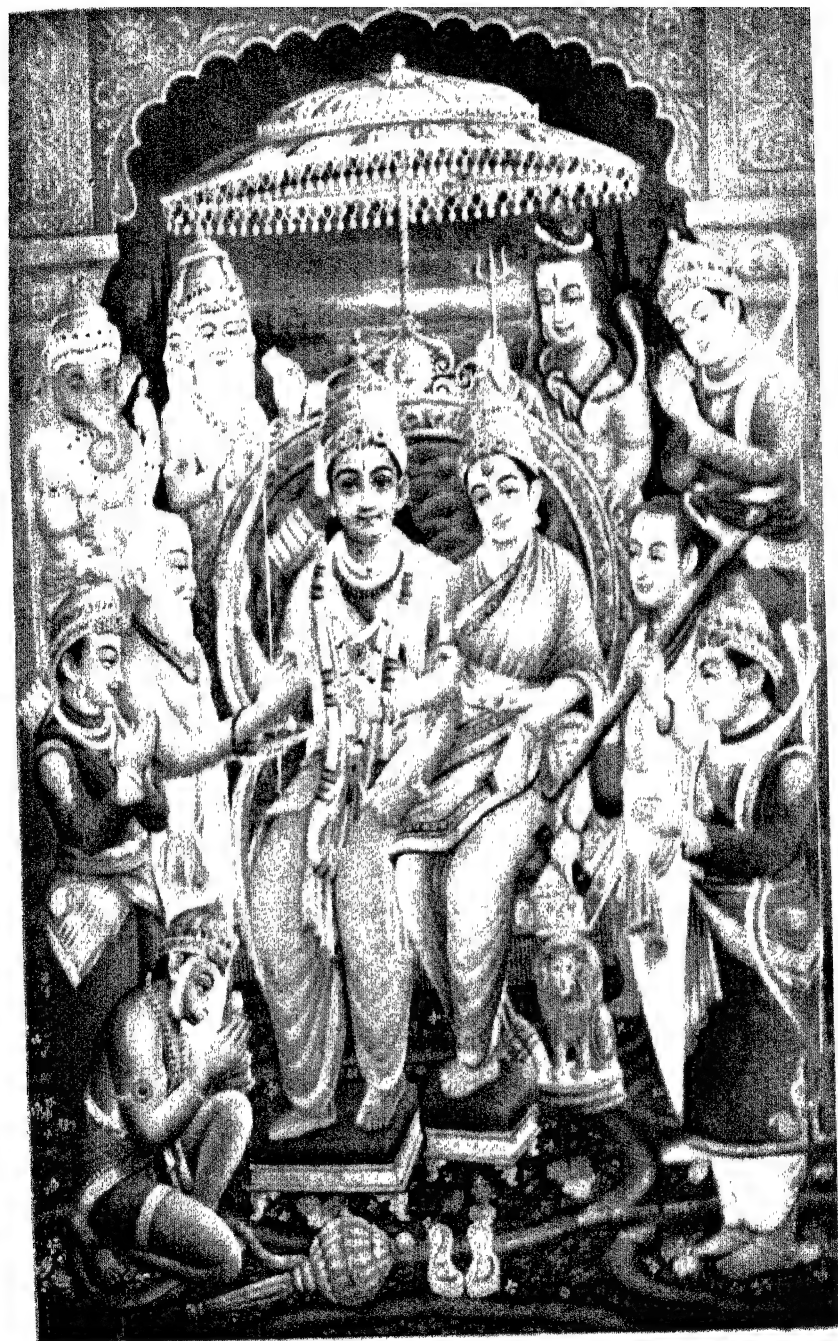
క॥ సురగురు నములొ రావన, వరులును రామాభిషేక+భావ్యుల్లగ్నం
చిరత్రుగ న్నగ్ధాక్షరముల, విరచించిరి లేఖ లవని+విభులకు నంబగ. ౧౭౪౬

క॥ దూతలు త్రిలోక వాసుల, కాతకమతిఁ చెల్పు వినిన+యందఁబు నిలువం
జేతము లొల్లది వచ్చిరి, ప్రితిగ వారలను లెక్క+పెట్టుగ వశమే ? ౧౭౪౭

తే॥ లల వసిన్హతో భరతుఁడు+నర్కనుతుండు, రావణాసుజఁ డంగద+ప్రముఖ నిఖల
దనుజ భట్లాక వానర+మనుజవరులు, కలిసి శ్రీరాము నొడ్డవంకడఁకఁ జరిరి.

క॥ పట్టాభిషేకమునకుగా, నెట్టన శుభదినము రేప+నియమిత విధులగా
బట్టుగఁ జేయుము దశరథు, పట్టి! యని గురుండు తనదు+భవనము చేరా.

క॥ నలువ పునప మయుండు శుభా, కలనమునకు రాఘవేంద్రు+గారవమునకుగా
నలసివలలి బోగొ త్రర, లలితనకుర మందనం బ+బుద్ధుతిసేసెగా. ౧౭౪౮

S. S. B

श्री राम राज तिलक

అ॥ సప్త సాగరములఁజలములు పుణ్యతీ, ధముల జలముఁ దెచ్చిఁతగిసచోట్లఁ
బవన తనయుఁడుంచేఁచింధుర వద్దతి, నంద అరసి వెలఁగుఁసందుకొనఁగ. ౧౭౫౫

తే॥ కువలయేతులు తేల్లనిఁగొడుగుతోడ, భద్రకరులపై రత్నకుం + భముల నునిచి
వివిధ వాద్యధ్వనులు కేళిఁవిస్తరింప, పరయు జలములఁ దెచ్చిరిసరభసమున.

తే॥ వజ్రపాదముర మాణిగ్ర్యఁధాన మమరు, పసిడిగడ్డె స్ఫటిక మండఁపమున నొసర
నుంచి రందుపై భుజీర్తులుల్లసిల్లు, బాహులు వెలుంగ నీతతోఁబ్రభుఁడుచేరె.

—: రాముఁడు పట్టాభిషిక్తుఁ డగుట:—

సీ॥ మంగళగీతంబు + లంగు చెలంగ వేద ధ్వనులలర చింఁదంబు లడర
బహువిధ వాద్యమురఁప్రబలంగఁ దాళ మృ, దంగ రావములుదాఁత్తతఁ జేలంగ
నురలుక్రొవ్విరుల నొత్తరముగఁ గురియంగ, మొదటి మేలుపు మొట్టఁమొదట వచ్చి
యభిషేక మొనరించెఁనవ్వలఁ బతుపతి, మానులు విప్రులుఁమంత్రివరులు

తే॥ పారవృద్ధులు కపిరాజఁవాయుజుఁడు వి, భీషణుండు మున్నగువారుఁపరిమతోడ
వచ్చి యభిషేక కార్యంబుఁవాంఛితార్థ, సిద్ధిగాఁగ రాఘవసకుం + జేసినారు.

కా॥ ఆనాఁ డొక్కపదంబునే కడుగు ది + వ్యాంభసిప్రసారం బుమా
ధీనుం డెక్కువ మక్కువం గొనుచు నె + త్రిం దాల్చె నాబ్రహ్మయే
యానాఁ డంగము పూర్తిగాఁ గడుగఁగా + నీనీర మేచోట నీ
శానుం దాడటఁ దాల్చునో యనుమఁ గాం + తుం జూచి రింద్రదామరుర.

చ॥ మరకత పర్యతం బొకటి + మానుగఁ దోయజరాజుఁ బూచి మె
దరఁగల నాని రెండు కను + దమ్ములు వీనుల నంటుచుండు నొ
ప్పరవగు నెమ్మితోఁ జేలఁగు + నోజ భజించిన రాము నున్నత
స్ఫురదురు రూపముం గనిన + పుణ్యులు త్రెంచిరి బంధ దుగ్ధిముర.

మ॥ లభిషేక క్రియలెల్ల సక్రమముగా + నారక మహాప్రేమ లో
లుభులై మానులు శోడ్పడక బనులు చాఁబుక మూలగా బ్రహ్మ న
న్నిభుఁడా శిష్ట వసిష్ఠమాని జగుచకఁనించక సుమంత్రుండు గో
త్రభినుం గొల్చి యొనంగు కల్పకము నాఁద్రవ్యంబు లవ్వేళకుక. ౧౭౬౦

సీ॥ శ్రీ రామ పాదుకాఁసేవాభి నిరతుండు, భరతుండు ఛత్రంబుఁబట్టినిలువ
సాధ్రాత్ర నిధులు లఁక్ష్మణుండు శత్రుఘ్నుండు, విసతులై చామరాఠఁవీరుచుండ
నిత్యానచాయనిఁవిభల జగన్మాత, నీత వామాంక వంశస్థితి రహింప
శ్రీ రామ ముద్రితా + చిత్ర సంధానని, పాపని పదవీఠఁమై రహింప

తే॥ హరి నిశాచర సావంతఃపరులు బలసి, రామకృత విక్రమములు కీర్తనము నలిపి
కొలువ రాముడు నకల సద్గుణ గణాభి, రాముఁ డవ్వేళఁ బట్టాభి రాముఁడయ్యె.

ఉ॥ శ్రీయును భూమియుం జెలఁగు ♦ శ్రేష్ఠ భుజాండగు రాఘవుండు నం
• శ్రేయము లుల్లసిల్లఁగ + వ ♦ సింహుడు దీవనతోడ నుంచు శో
భాయత రత్న శీర్షకము ♦ భవ్య ముహూర్తమునందు భద్ర నం
భాయి ధరించె లోకము లుదార ముదంబునఁ జేలియాడఁగఁగ. ౧౭౬౩

ఉ॥ శ్రీమకుట న్మయోధ్యను వ ♦ సింహుడు మిక్కిలుచుండు మక్కువఁ
రాము శిరమ్మనం దునువ ♦ రంజలి మూఁడు జగంబులందు ని
ద్దా మది నెల్ల జీవులకుఁ ♦ దత్సరతం దమ నెత్తిమీఁద ను
ద్దామముగాఁగ నుంచిన వి ♦ ధమ్మనఁ బెన్నె మదమ్ము సొమ్ముగఁగ.

ఉ॥ నోములు చాలకాలముగ ♦ నోచి పదంపడి కోరి యొందు ను
ద్దాము నెడఁగ వియోగపడి ♦ తాపము చెంది కృశించి పిమ్మటఁ
సేమము నొందు భారణి వి ♦ శిష్టని రామని దాసినంతనే
ప్రేమను దీర్ఘ బాహువుల ♦ బిగ్గఁ గవుంగిలెఁ జేర్చ వేడ్కొనె. ౧౭౬౪

తే॥ శాస్త్రుని వసింహుడు తెల్పునరణి రామ, విభుడు భరతుని శిరమునఁగిములమకుట
మారనిడి పాలనవిధంబులప్పఁజెప్పి, లీల నిత్య సుఖములఁ దాఁచేలుచుండె.

౩౯. వీడుకోలు పటలము (౩౮)

తే॥ భూమిదేవిఁ దొడవగుఁభూరి రత్న, ఖచిత హేమ మందపమునఁనుచిత వీర
మందు మెఱుపును మేఘంబుఁచెందినట్లు, జానకీ రామచంద్రు లాసీనులైరి.

తే॥ పూర్వగిరిమీఁది రవివలెఁముకుటమలర, మెఱుపుకరణిముక్తాహారఁముఱిది విలుఁగ
భవన జీవనదాయి జీఁముత భాతి, సింహాపీఠిపై నెలసెనుఁశ్రీకరుండు.

తే॥ మరకతాద్రిపై వెన్నెలఁమాడ్కి చెలుల, కరములందలి నెల్ల చాఁమరలు కదల
నమర నాగ విద్యాధరఁయత్ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ గణములుఁనన్ను శింప.

చ॥ తిలకము గల్లు నెన్నుదురు ♦ తీయని జాలిలి తేట వెన్నెలర
జలుకఁగ మిలనున్న చలి ♦ చీకటి గొంగ దినక్రమంబునఁ
బాలువజ రావణాద్యమర ♦ ముఖ్య వినాశక కీర్తి రూపమఁ
చెలువున వెల్లయెల్లి విల ♦ నిల్లి శిరంబువయిఁగ రహింపఁగఁగ. ౧౭౭౦

+ తిరువెణ్ణాయ నెల్లారి జటప్ప వంశీయులగు పూర్వ లంఠీయఁ గైగని వసింహుడు రత్న కిరీటు
శ్రీరాముని శిరమన నుంచెనని యాచును.

ఉ॥ మంగళ గీతముల్ చెలంగ + మాన్యుల దీవన లెచ్చిరిల్లఁ ద
న్వంగులు పాటపాడుచు ర + సానుగుణంబుగ నర్చిలంగ ని
స్వంగులు నల్లసిల్లి గుణ + సంగులు మోదమునొండ పాద్యముల్
రంగుగ మోఁగఁ గాహళ వి + రావము పైపయి మిన్నుమాట్టఁగ.

చ॥ రవియును సిగ్గిల వెలుంగు + రత్న కిరీట విభానులైన మా
సవవతులెల్ల వచ్చి తప్తు + నవ్య కిరీట చిరత్న రత్న ప
ల్లవ రుచు లంఘి పంకజ వి + లాస వికాసము వన్నె చిన్నిలం
దవిలి విలక్షణంబగు వి + ధంబున మార్పడ మొక్కుచుండఁగ. ౧౭౭౨

చ॥ సచివులు చేరికం గొలువ + సైన్యవతుల్ జయశబ్దముల్ నచిల
చుచు వినుతింపఁ దమ్ములును + నూరెల నుండఁగ వంది మాగధుల్
రుచిరముగా యశోభిలహ + రుల్ విజయాంక విహుత్స గీతికా
ప్రచయముతో నుతింపఁ జెలు + వల్ పతియింపఁగ. మంగళ స్తుతుల్.

క॥ సృవవరులు దనుజవరులు, గపివరులును పౌరవరులుఁకై వారంబుల్
నిపుణత నొనరింపఁగ రహి, విపంచికల వైదికులు ప్రవీణుల నూఁప. ౧౭౭౪

తే॥ దినకర నుతండు దానవాఁధీశ్వరుండు, దాసి నేవించి వహి సుచితాననములఁ
గూరుచుండ రాముండు నిండుఁకొలుపునేయు, చుండు తటివచ్చె గుహుండునే +
హోత్కమరిసి.

తే॥ పులి కళానంబు దట్టిగాఁబూని కత్తి, నడుమునం జెక్కి నావికనాయకుండు
పరిజనంబుతో వచ్చి శ్రీపరుఁ బ్రదక్షి, నించి నేవించి యొకపంకసలిచె నాదెగి.

క॥ కరుణామయుడగు శ్రీరఘు, వరుండు తనదిటంపుఁ బ్రేమఁవారలపై నుం
దర నుస్కిగవిధి జూపుచు, సురపుగఁ బలుకాడి యొనఁగఁనుచితాననముల్.

తే॥ నశ్రవన రత్నమున గురుఁజ్ఞానులైన, వార లుచిత వాక్యజ్ఞులుఁధీరవరులు
నిఖిల కళింఁ బ్రవీణులఁనీరబాహు, గొలిచి తమతమ నేర్పులఁజెలువరింప.

క॥ సరవతులును శక్తిస వన, చరవతులును దనుజవతులుఁనరసిజనేత్రు
స్థిరభక్తి గొలిచి యొనఁగెన, జరపిరి తేలిగ నేడ్పఁజన రెండువెలల్. ౧౭౭౫

ఉ॥ కారణాన్యుడైన రఘు + కాంతండు లోకము నంకసింప నీ
గీడున గడ్డైఁ గొలుపు + కీర్తి ప్రియంబున వచ్చియున్న య
వ్యారల గౌరవించి వను + పం దలపోసి పశుప్రణంబు బం
గారము శ్మశ్రమతో మణి నికాయ మొసంగను వివరోటిగ. ౧౭౭౬

క॥ వలసినవి వలసినంతగ, వలచిన యాచకజనంబుఁపరిమోదమునం

జెలంగ నొనగి పడవడి భూ, పుల రమ్మనికోరె రాఘవుఁడు ప్రియమారగ.

క॥ హరులును శిబికలు తేరులు, కరులును మాన్యములు రత్నఁకాంచన భూషాం

బరము లవారిగఁ గాన్కగఁ, జెరిమను మన్నించి పిదపఁబీడ్కిలొనఁగె.

క॥ శంబర మర్దనునకుఁ దా, నింబుగ జనియించు వేళఁనిద్రుఁ డొనఁగు ర

త్నంబుల కడములతోఁ జీ, నాంబర తురగాదు లొనఁగెనర్క సుతునకు.

క॥ మును కమలాననుఁ డిత్వా, కున కొనఁగిన యంగదములఁగొమరుగఁ దనచీ

రును సార్థపఱువ నెంచెనొ, యనఁగ నొనఁగె నంగదునకుఁనధికప్రేమ.

క॥ మఱియును ముక్తాహారము, కరి తురగ వ్యందనములుఁకనకాంబరములే

కరుణించి పిన్నతండ్రికి, నిరవుగఁ దోడగుమ యెల్లఁయుమ్ముల ననియె.

మ॥ ప్రియమారంగఁ గటాక్ష వీక్షణములఁకఁ బీక్షించి సామీరి న

వ్యయ సాహాయ్య మొనర్చినట్టి ఘను లెఁవ్వారయ్య నీతేవ? నే

దియఁ గన్పింపదు నీకుఁ బ్రత్యవకృతింకఁ దిట్టంబుగాఁ జేయ న

క్షయకీర్తి! నను గొలిలించికొనుమాఁ గాటంబుగా మారుతి! ౧౭౮౭

శా॥ మాదేహంబులు నీయవే యనుడుఁకై మాటించి వామూసి నీ

యాదేశంబె యుపాయనంబు మఱి యాఁక లా! బిడ్డలా! నాకు నీ

పాద ద్వంద్వమె చాలునన్న రఘు భూపాలుండు శేయూర హా

రాదుల్ దువ్వలువల్ మతంగజ తురంకగాధ్యంబు లర్పించుచు.

మ॥ తలిరుంబోడి కనర్థమైన యొక ముఁకాదామ మిప్పించి యిం

దుల నెవ్వని కొనంగ నీమనము సంఘోషించు నవ్వని?

లలి నీయం దగుచీ వనఁ దన మనగిఁకఁ బ్రమాణించు క

ర్వలి పట్టింగని యిచ్చె జానకి దయాఁర్థి) స్వాంతయై గ్రక్కునఁగ.

క॥ రిక్కుల కాంతులఁ బైకొని, రిక్కుల రాయనికీ నుపమఁకఁ రీతిఁ జెలఁగుచు

వాక్కాంత యొనఁగు నానర, మొక్కఁడు గాకెక్కుఁ దొనఁగెనను భూషణముల్.

క॥ కటకములు హారములు, పుటములు శేయూరములునుపటు తురగ మదో

త్కట కరుల నరదముల ను, దృట వీరుని నలుని వీలిచిఁక పార్థివుఁ డొనఁగె.

క॥ అతులిత భూషల నొనఁగెను, శతబలికి నమూల్యరత్నఁజవనాశ్వముల

దతమతి శేనరి కొనఁగెను, ప్రతిలేని నువస్తువునుఁవారని కరుణ.

అ॥ ద్వివిధ తార నీలఁగవయ జాంబవదాది, వీరవరులఁ బిలిచిఁప్రియములాడి

వలసినంత కనకఁదస్తు వాహనముల, నిశ్చనిడి కటాక్షఁదృష్టిఁ జూచె. ౧౭౮౮

తే॥ గుణ గణాచిత ఖని విభీషణునిగాంచి, కలుషదూర ! నీనములు నీకంటె లేరు
పసిడి కినుము సమంబగుపట్టునందు, నేని నీకు సమానులుకానరారు. ౧౭౯౩

తే॥ అనుచువినుతిందిప్రియమునకనమరులిచ్చు, కటకములుభద్రజాత్యనేకపచయంబు
కనక చేలముల్ కాంభోజిఘనతురంగ, ములను కడు సుగంధ ద్రవ్యముల నొసంగె.

తే॥ శృంగిబేర పురీకు నాకరంగఁ గాంచి, నీకుఁ డెలుపంగ వలసిననియతు లెవ్వి
యనుచు శ్వేతాశ్వ నికరముల్కనక రథ చయంబు వీతాంబరము లిచ్చునింబుమీఱ

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగద ద్వివిద తా + రాది వ్లవంగేశుల
దినరాజాత్మజఁ గాంచి వీడుఁడనుచుం + డెల్పిం దలఁపంగనై
నను కారానిదే యైన మీపురములక + నాణెంబుతో మేలు నం
తనగాఁ గాచుట నాకు ధర్మమగుఁ గా + నక వేడెదక గావుడీ.

మ॥ దనుజాధ్యక్షున కాదటక పెడలుటే + ధర్మంబుగాఁ డెల్పి మీ
మనముల్ దూరము కావ యంచుఁ బలుకక + మన్నించి డైతేయ !
శ నిషాదాధిపు లెంతయుక విడువ ని + చ్చుక లేనివారయ్య రా
ముని వాక్యంబులు మస్తమం దిడుటయే + ముఖ్యంబుగా నెంచుచుక.

తే॥ భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్న + ధరణిజాత, లను పసిష్ఠ ముగ్గురు తల్లులను గుణాధి
రాము రాముని వలగొనిఁప్రణుతిచేసి, నెలవుగొని మరలిరి తమనెలవునేర.

తే॥ గుహుని శృంగిబేరమృతఁగూర్చి విడిచి, యగచరేంద్రుని కిష్కింధఁయందు పదలి
కర్బురులు పరివేష్టించంగగనవిధి, డైత్యపాలుండు తనరాజుఁధానికేర. ౧౭౯౪

సీ॥ మిత్రులఁ బంపి యఁమిహిర కులేశుండు, తక్కు సుహృద్భవతతులతోడ
నీతిమంతుడై యఁనీతిని నధర్మ, హితుఁడయ్య ధర్మంబునైత్రకుండ
వర్ణాశ్రమాచారపరిపాలకుం డయ్యుఁ, దల్లి కూతుల నొక్కతమిని చూచి
తమ్ములు తన కనుఁదమ్ములై వర్తిల్లి, జనులు తండ్రి యటంచుఁజనవుచూప

తే॥ క్షీరసాగరమందున + శేషతల్పు, మందు యోగనిద్రను వీడి + యవతరించి
చెడుగులం ద్రోచి మేలు రక్షించు రామ, చంద్రుఁడేర జగంబులుఁచలువనొంద.

మ॥ జగదారాధ్యుండు రాముడై పుడమిలో + జన్మించి దుష్టాత్ములక
దగ ఖండించి ధరాతలంబున లన + ధర్మంబు నొక్కొల్పి పూ
జ్యగతిం బొల్పిన జానకీ విభుని న + చ్చార్మికముక భక్తి యొం
దఁగఁ బలుక వినినక నుఖించి యట మీఁకడం గాంత్రి వైవల్యముక.

మంగళమహాశ్రీ

మంగళము రామునకు ♦ మంగళము తమ్ములకు
 మంగళము సంతతము ♦ మైథిలికి వేడ్కగా
 మంగళము మారుతికి ♦ మంగళము భారతికి
 మంగళము నీతికిని ♦ మానమున కెత్తగా
 మంగళము భక్తికిని ♦ మంగళము ధాత్రికిని
 మంగళము దీని విను ♦ మాన్యులకుఁ బేర్చిగా
 మంగళము పాడికిని ♦ మంగళము ప్రేమకును
 మంగళము మంగళము ♦ మంగళమహాశ్రీ.

క॥ శ్రీరామచంద్రు చరితము
 శ్రీరామ కృపా కటాక్ష ♦ నేవధి బలిమిగా
 శ్రీరామ సుకవి వర్ణుడు
 శ్రీరామార్పణముగా ర ♦ చించెను భక్తిగా.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

